Francesco Cipari

Francesco Cipari

Tintori Tintori

HIST. GNLIS.
PLANT. TOM. II.

HISTORIAE GENERALIS PLANTARVM,

PARS ALTERA,

Continens reliquos nouem libros.

Eodem in hac parte studio, quo in superiore amplæ Plantarum descriptiones digestæ.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXXXVI.
Cum Priuilegio Pont. Max. Cæsareæ Maiest. & Christian. Galliarum Regis.

HISTORIAE
OMNIVM PLANTARVM
LIBER DECIMVS,

In quo deſcribuntur & ad viuum depinguntur plantæ omnes, quæ in aſperis, ſaxoſis, ſabuloſis & apricis naſcuntur.

BVRSA PASTORIS, *CAP. I.*

CONTRARIAM nunc viam ingredimur. In vndis enim & aquaticis locis ſtirpes, quanta potuimus diligentia, veſtigauimus: nunc in aridis & ſitientibus indagamus, & inter ſaxa rimamur, hîc natura non minùs quàm illic vires & diuitias ſuas oſtẽtante, in quibus explicandis à vulgatioribus & notioribus ad rariores & minùs notas progrediemur. Et cui non notiſſima recentiorum & planta & nomenclatura Burſa paſtoria, ſiue pera & Burſa paſtoris, Gallicè *Tabouret, & bourſe de berger*, Germanicè *Deſchelkraut*, ſic dicta à theculis ſiue folliculis ſemen cõcludentibus, marſupioli ſiue crumenę aut cordis effigiem referentibus? nullum enim aliud ei nomen Græcum Latinúmve à veteribus poſitum fuiſſe ſciunt herbarij. *Nomina.*

BVRSA, Pastoris.

Caules habet rotundos, lentos, pedales aut maiores, folia longa, altiùs inciſa, irionis, aut erucæ: flores albicantes thlaſpi non diſſimiles, cui etiam congener eſt, & folliculos ſiue marſupiola latiuſcula, in quibus ſemen cõcluditur exiguum, nigrum: radicem longam ſingularem, & cãdidam. *Forma.*

Vbiuis copioſiſſima eſt, ſecus vias, vrbium areas, locis incultis, aſperis & ſaxoſis. *Locus.*

Iunio & Iulio menſibus floret. *Tempus.*

Calida eſt & ſicca tertio ordine. Sanguinem efficaciſſimè ſiſtit: Nec ideò refrigerare putandum, vt recentiorum quidam non rectè tradiderunt. Nam flores guſtanti acrimoniæ nonnihil inurunt. Quare non refrigerãdo, ſed ſiccãdo cogendoq; ſanguinis fluxiones cohibet. Huius herbæ decoctum potum alui fluores, dyſenterias, ſanguinis excreationes reprimit, & eiuſdem ſanguinis ex vtero, renibus, deniq; quauis ex parte profluuia inhibet, quouis modo ſumpta, ita vt ſcripſerint quidam manu *Dod. lib. 1. cap. 54. Temper. & Vires.*

solùm, aut quauis alia corporis parte delatam posse sanguinem sistere. Prodest, inquit Matthiolus, attrita & emplastri modo imposita, inflammationibus, & sacris ignibus. Decoquitur pluuiali aqua cum plantagine, & armenia gleba, bibitúrque eius decoctum ad intestinorum difficultatem, & cruentas excreationes. Herbæ succus recentiora vulnera glutinat, & auribus purulentis medetur. Sistit mensium abundantiam, si eius & persicariæ decocto insideant mulieres, estúrque ad idem. Denique contra omnes sanguinis fluxiones efficax est, tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa. Additur emplastris quæ ad capitis vulnera componuntur, & vnguentis multis.

In cap. 150. lib. 2.

PILOSELLA, CAP. 11.

Nomina

NEc etiam huius notissimæ herbæ meminisse, nec nomen vllum ei indidisse veteres, aiunt herbarij, quam recentiores Pilosellam appellant à copiosis pilis, quibus tum cauliculi, tum folia vestiuntur, Galli *Piloselle*. Eius genera duo reperiuntur. Est enim Pilosella maior, Germanis propriè *Nigelkraut* nominata, & Pilosella minor, Germanis *Menszorlin*, vel *Hasenpfatin* peculiariter dicta. Pilosella maior foliis est per terram graminis modo

Genera

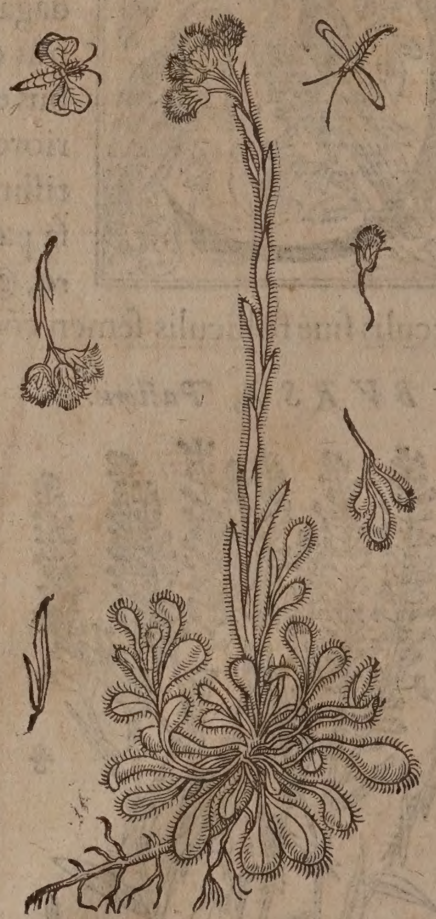
Forma.

à copiosis quibus vestit. pilis nomen adepta est.

PILOSELLA *Maior, Matthioli.*

PILOSELLA *Minor, Fuchsij.*

sparsis candicantibus, hirsutis, oblongis, aliquantum supernè concauis, & aurem murinam referentibus: cauliculis villosis, gracilibus, palmaribus, & sesquipalmaribus: floribus luteis, aut pallidiusculis, duplici foliorum ordine: radice digitum longa, multum fibrata. Huic Pilosella altera similis est, nisi multò minor esset foliis paruis, hirsutis, altera parte candidis. In summis cauliculis flores congesti modò lutei sunt, modò rubri, modò fusci, modò varij: radix parua, fibrata. Hanc pro gnaphalio montano describunt alij & depingunt. Etsi quidam Pilosellam dixerint esse Myosotidem, id est, muris auriculam, tamen longè alia est à Myosotide Dioscoridis: nam, vt reliquas dissimiles notas taceam, neq; maior Pilosella, neque minor florem

florem cæruleum velut anagallis obtinet. Piloſellam aliam maximam ſpectandam nobis dedit Lobellius, quam habuit Syria miſſam, foliis maioribus, carnoſis, denſè ab imo ſtipatis, candore & lanugine ſericeóve vellere, Holocerici attrectatu, hilari & ſpecioſo aſpectu, incanis. Caules ternos quaternósve, quadrangulos, geniculatos, pedales emittit: radicē duriorem, lignoſam, fibratam, flores videre non contigit. Hæc Lobellius. Piloſella maior montoſis locis, & collibus terrenis naſcitur, & agrorum herbidis limitibus: minor in aridis montibus, & locis aliis aſperis, & incultis. Maio & Iunio menſibus potiſsimùm florēt. Calidas & ſiccas eſſe Piloſellas guſtus demonſtrat. Habēt enim adſtrictionē cum exigua quadam acrimonia coniunctam, vt hoc nomine ad purificanda & glutinanda vulnera mirè ſint vtiles. Ferunt enim foliorū farinam id ſtrenuè efficere. Herbæ recentis ſuccū exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodē tingunt gladiorum aciem, vt omne ferrum aliud domet, ſecétque. Ferrum enim quod eius ſucco commaduit, tantam contrahit duritiam, vt chalybis aciē reſpuat. Sunt qui huius herbæ radicē Maio menſe effoſſam, ſiccatam, & in puluerem redactam ac potam, aut in cibo datam, efficaciſſimum eſſe aduerſus ramicem remedium tradunt. Piloſellæ vis eſt præſentiſsima ad calculum. Huic plantas duas & forma & facultate affines miſit Myconus ex Hiſpania. Prior & minor paſsim in pra-

Locus.

Tempus.

Temper. & Vires

Fuch.c.230.

PILOSELLA Maxima, Syriaca, Lobellij.

TVBERARIA Maior, Myconi.

TVBERARIA Minor, Myconi.

Tuberaria dicit quia ubi illa crescit Tubera frequentissime reperiuntur

tis reperitur,& terrenis locis pinguibusq́;, folia habet plantagini ſimilia, ſed multò minora, humi repentia, villoſa:caules dodrantales, rotundos, inanes, hirſutos, in quibus per interualla folia ſunt bina, exigua, caulem ambientia, minora iis quæ circa radices humi iacent: in caulium vertice flores luteos, in quorum medio purpureum quiddam eſt in nigrũ vergens: ſemen in exiguo folliculo dilapſo flore ſtatim conſpicitur,radix admodùm parua eſt,tenuis,nonnihil fibrata.Tota herba hirſuta eſt:totius etiam ſapor adſtringit cum ſiccitate. Caſtellani eam *Yerua Turmera* vocant,id eſt,Herbam Tuberariam:quoniam vbi illa creſcit,tubera frequentiſsimè reperiuntur. Quæ ſi veteribus cognita fuerit,eam eſſe ſuſpicatur Myconus, quam apud Athenæum Pamphilus hyduophyllum vocat,quia ſæpiſsimè tubera demonſtret: vnde nomen Tuberariæ ei, quæ hîc picta eſt, à Caſtellanis inditum. Altera à Mycono Tuberaria maior dicta,quòd foliorum & florum figura,hirſutie,& facultate ſuperiori ſit ſimilis, magnitudine tantùm diſtans, in locis ſiccis naſcitur,foliis multis, plantagini ſimilibus, minoribus tamen, hirſutis, humi iacentibus,& vix à terra ſeſe attollentibus:caules multos fundit, ſubhirſutos, rotundos, in quibus folia ſunt per interualla,caulem amplectentia, minora iis quæ humi repunt.In caulium ſummitate flores viſuntur lutei: deinde ſemen folliculo incluſum. Radix lignoſa per ſumma ceſpitum ſpargitur.Tota herba aliquantum piloſa eſt,eiúſque ſapor adſtringens,maioris quàm ſuperior efficaciæ.

ANCHVSA, *CAP. III.*

Nomina. ΑΓΧΟΥΣΑ ſimiliter Latinis Anchuſa dicitur, Officinis Alcannæ radices, Gallis *Orcanette*, Hiſpanis *Soagem*, Germanis *Kooloſchenzung.* Hippocrates χεδιάδλα τὴν μηκρὴν,& χιδλιάδα τὴν μεγάλην nominat. (De morb. mulieb.) Galenus in gloſsis τὴν ἄγχουσαν interpretatur, atq; ſic etiam appellari ſcribit. (Lib.3.c.42.) Paulus anchuſam quæ ſpinoſum,& latum, & nigrum folium habet χοιροσπέλεθρον appellari dicit,& alibi (Lib.7.c.17.) anchuſam chœroſpelethrôn, onocleã eſſe ipſe exponit, ſignificat autem hæc vox iugerum porcinum.Verbum Græcum ἀγχουσίζειν, quod eſt fucare & colorare formam, huic herbæ nomen fecit, ob radicis ſanguineum floridúmve colorem,inſignem nimirum eius rarámq; hanc in aliis plantis coloris notam, cuíque anchuſarum cognitionẽ acceptam referre debemus:vix enim innotuiſſent tum propter magnam cum echiis, lycopſide,bugloſsis ſimilitudinem,tum propter incertam, & minùs perſpicuam foliorum in Dioſcoride delineationem,vt dicemus.

ANCHVSA Prima, Matthioli.

Genera. (Lib.4.c.23.) Is tria anchuſæ genera facit.Vnam quæ alio nomine Calix, & Onoclea appellatur, alteram quæ Alcibiadion, & Onochiles, tertiam huic haud diſsimilem. (Lib.6.ſim.) Galenus his quartum genus addidit, lycopſim. (Li.22.c.20.) Plinius Pſeudanchuſam. *Forma.* (Lib.4.c.23.) Anchuſa prima,vt deſcribit Dioſcorides, folia habet luctucæ, in acumẽ faſtigiata(ſic vertit Ruellius, cùm tamen Græci codices, & Oribaſius habeant, τὰ μὲν φύλλα ἔχει θρίδλακι τῇ ὀξυφύλλῳ παραπλήσια,id eſt, folia habet lactucæ,cui acuta ſunt folia,ſimilia:quod nonnullis accipiendum videtur de lactuca agreſti, quæ hirſutior eſt,& horridior. (Pet. Pen. in Adu.) Etiam Nicander lactucæ foliis Anchuſæ folia comparat hoc verſu. (In Theria.)

Δὴ

Δὴ γὰρ ὅτ᾽ ἀγχούσης θριδακινίδα λάζεο χαίτην.

Id eſt, ſumito Anchuſæ ſimilem lactucæ comã)hirſuta,aſpera, nigra,multa(additur in veteri codice μεγάλα, id eſt, magna, & ita Oribaſius habet) quoquouerſum à radice per terrã ſparſa(προσπεπλασμένα τῇ γῇ dixit Dioſcorides folia anchuſæ,quam ſimiliter Theophraſtus in iis numerat, quæ ἐπιγειόφυλλα vocat, id eſt, folia per terram ſpargentia, Gaza ab radice foliata conuertit) ſpinoſa. Radix eſt digiti craſſitudine,quæ æſtate prouenit, ac manus inficit ſanguineo colore (Ruellius ſic interpretatus eſt Greca, vt leguntur in vulgatis codicibus, τὴν χρόαν ὕφαιμος ἐν τῷ θέρει γεννωμένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας. legendum, ἐν τῷ θέρει γενομένη: Plinius legiſſe videtur ſiue apud Crateuam, ſiue apud Dioſcoridem: ἡ ῥίζα δακτύλου τὸ πάχος, τὴν χρόαν ὕφαιμος, ὡς πάπυρος σχιζομένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας. quæ in veteri codice And. Lacu. ſic legi affirmat, τὴν χρόαν ὕφαιμος ἐν τῷ θέρει γευομένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας. Quod eſt, quæ per æſtatem guſtata colore ſanguineo ſuffunditur manúſque tingit, &c. Quæ lectio, inquit, ille, alteri præſtat. Nam dicere Anchuſæ radicem prouenire tantùm æſtate, videtur ineptum, cùm omnes omnium plantarum radices proueniant quauis tempeſtate. Marcellus ex antiquiſſimi codicis fide, pro γεννωμένη inſtaurauit γινωσκομένη, vt intelligat Dioſcorides non toto anno, ſed æſtate tantùm hanc radicem eo colore eſſe, túncque dignoſci & deprehendi certò poſſe. Sed & vulgata lectio Latinè ſic reddi poteſt, ſanguinei coloris æſtate fit, & manus inficit.) Naſcitur in pinguibus locis. Eam ex Matthiolo ſic expreſsimus. Anchuſa altera quam aliqui Alcibiadion, vel Onochiles vocarunt, à priore diſtat, quod minora folia habeat, ſed aſpera ſimiliter: ramulos tenues, in quibus flos purpureus in puniceum vergens (ſic interpretatur Ruellius ἄνθος πορφυροειδὲς ὑποφοινικίζον, ideſt, flos purpureus ſubpuniceus. Oribaſius legit, ἢ φοινικοῦν, ideſt, aut puniceus) radices rubras, benè lõgas, quæ circa meſſes ſanguineum ſuccum habent. Gignitur in arenoſis locis. Eſt etiam ex Matthiolo hîc appicta. Item tertia quæ ſecundæ ſimilis eſt, niſi quod florem minùs puniceum habeat. Plinius de tribus Anchuſæ generibus diuerſis in locis ſcribit. De prima hæc. Et Anchuſæ radix in vſu eſt, digitali craſſitudine. Finditur papyri modo, manuſq; inficit ſanguineo colore. De altera verò ſic tradit. Eſt & alia herba proprio nomine Onochiles, quam aliqui Anchuſam vocant, alij Architellion, alij Onocleam, aliqui rhexiam, multi Anchuſam, paruo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & ramis, radice meſsibus ſanguinea, cæterò nigra, in ſabuloſis naſcens. Et mox addit etiam de tertia. Eſt & alia huic ſimilis, flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem vſus. Pſeudanchuſam verò primæ Anchuſæ ſubiunxit. Eſt & alia ſimilis, Pſeudanchuſa ob id appellata, à quibuſdam verò Enchuſa, aut Doris, &c. Cùm Anchuſæ primæ florem cæruleum in puniceum vergentem tribuant herbarij, ſecundæ & tertiæ huic ſimili florem purpureum, aut ſubpuniceum, lycopſidi, quæ etiam Anchuſæ generibus adnumeratur, purpuraſcentem, id quod hîc ex Dalechampio proponimus, ab omnibus his generibus floris luteo colore diuerſum ſtatuendum eſt. Naſcitur in ſabuloſis propè Lugdunum, & qua Lugduno itur Va-

ANCHVSA II. Matth.

Lib.7.hiſt. cap.9.

Li.22.c.20.

Ibid. ca.21.

Ibidem.

Li.22.c.20.

ANCHVSA III. Matth.

Locus. lentiam Allobrogum, in aridis campis circa D. Ramberti pagum, radice longa, crassa, sanguineo succo manus tingente, foliis Onocleæ, hirsutis, circa radicem multis, caule pede altiore, lanuginoso: flore oblongo, cauo, luteo, digitalis simili. Describitur etiam à Pena Anchusa lignosior, angustifolia, omnium minima, & vix Anchusa habenda, inquit, vt cuius radix nihil aut parùm sit purpurea, fundens cauliculos sesquipalmares, lignosos, satureiæ: foliola oblonga, Alcibiadij Anchusæ minora, minusq; hirsuta: flores non multùm absimiles, pusillos, cæruleos. Hæc radix lignea est, ex fusco rufescens parùm aut nihil inficiens. Marginibus agri Frontignani, & Valenæ siluæ hæc interdum occurrit. Non omnes Anchusæ iisdem facultatibus viribúsve præditæ sunt. Primæ radix adstringendi vim habet, inquit Dioscorides, faciens ad ambusta & vetera vlcera cum oleo & cera cocta: erysipelata cum polenta imposita sanat, & vitiligines & lepras cum aceto admota Eadem apposita fœtus detrahit.

Forma.

Vires & Temper. Lib. 4. c. 23.

ANCHVSA Lutea, Dalechamp.

ANCHVSA Lignosior, Penæ.

Li. 22. c. 20. Ad decoctum ipsius datur ictericis nephriticis, splenicis, febrientibus quidem cum aqua mulsa. Folia aluum sistunt cum vino pota. Vtuntur vnguentarij radice ad spissanda vnguenta. De eadem hæc Plinius. Sanat vlcera in cerato, præcipuè

cipuè ſenum, item adusta. Liquari non poteſt in aqua, oleo diſſoluitur, idq; ſinceræ experimentum eſt. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in vino: aut ſi febris ſit, in decocto balani. Item iocinorum vitiis & lienis, & bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponuntur, & pota drachmis duabus in mulſo aluum ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. In quibus Plinius vlcera ſenũ dixit, quæ Dioſcorides παλαιὰ ἕλκη, ideſt, vlcera antiqua: deinde balani decoctum pro aqua mulſa: mox lentigini vox ſuppoſita eſt pro vitiligini. Dioſcorides enim habet ἀλφοὺς καὶ λέπρας, ideſt, vitiligines & lepras: poſtremò cum mulſo dixit, pro vino. Cæterùm quod Dioſcorides dixit vnguentarios radice Anchuſæ vti ad ſpiſſanda vnguenta, Plinius de vnguentis tractans ad colorem retulit his verbis. Tertius inter hæc eſt colos à multis neglectus: huius cauſa adduntur cinnabari & Anchuſa, &c. Secundæ Anchuſæ vis foliorumq; ipſius eſt, eodem Dioſcoride auctore, vt demorſis à ſerpentibus, & maximè à viperis auxilietur, ſiue edantur, ſiue bibantur, ſiue adalligentur: & ſi quis manducata in os ſerpentis inſpuat, ipſum occidet. Eadem Plinius, atque alia quæ Dioſcorides non habet, tradidit. Efficax, inquit, contra ſerpentes, maximéq; viperas, & radice, & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulua procedente. Pellit & tineas cum hyſſopo: & in dolore renum aut iocinoris ex aqua mulſa, ſi febris ſit: ſin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur: habentes eam à ſerpentibus feriri negantur. Tertiæ Anchuſæ ſemen manducatum, vt Dioſcorides tradit, ſi quis in os ſerpentis expuerit, ipſum necabit: radix acetabuli menſura cum hyſſopo & naſturtio pota latos lumbricos expellit. Plinius, eſt alia, inquit, huic (ſecundæ Anchuſæ ſub.) ſimilis, flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem vſus: tradúntque commanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentem. Galenus verò enucleatiùs & magis diſtinctè, vt ſolet, vires omnium ſic declarat. Onoclea radicem habet ſimul adſtringentem & ſubamaram, corporibus condenſandis, & modicè extenuandis idoneam, tum abſtergẽdis quoq; & abluendis bilioſis & ſalſis ſuccis. Dictum eſt enim ſuprà, quod qualitas acerba mixta amaritudini ea præſtare queat. Sic ſanè aurigini, & lienoſis, & renum affectibus eſt vtilis. Sed & refrigerare idonea eſt. Et ſanè cum polenta illita iuuat eryſipelata, & abſtergit non modò epota, ſed & foris impoſita. Proinde vitiligines & lepras ſanat cum aceto. Ac radicis quidem hæc opera ſunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipſius herbæ radice quidem ſunt imbecilliora, non tamen aliena ſunt à reſiccatione, & adſtrictione: itaque etiam profluuium ſanant pota cum vino. At Onochili & Alcibiadij cognominatæ vis magis eſt medicata. Nam & guſtu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à viperis morſi ſunt, admodùm iuuat, tum illita, tum ſuſpenſa, tum eſa. Reliqua verò quæ parua eſt, & ferè nomine caret, ferè ex illis ſola Alcibiadio quidem perſimilis eſt, verùm & amarior, & magis medicamentoſa, ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi menſura, cum hyſſopo, & naſturtio pota.

Cornar. Embl. 21. lib. 4.

Lib. 13. ca. 1.

Ibidem.

Li. 22. c. 20.

Ibidem.

Li. 22. c. 20.

Li. 6. ſimpl.

LYCOPSIS, *CAP. IIII.*

Nomina Li.6.ſimpl. Li.4.ca.24. EST Lycopſis Galeno anchuſæ quarta ſpecies. Hanc etiam anchuſam vocari teſtatur Dioſcorides. Dicta autem eſt Lycopſis ob radicis fuſcum ex purpureo colorem, quaſi fuſcedo, ſeu obſcuritas quædam, qualis eſt ſummi diluculi, & primæ lucis, quæ ortum ſolis præcedit, vel veſpertini crepuſculi, vulgo noſtro, *Entre chien & loup*, nominata: Græcis λυκόφως à lupo, cuius color cinereus eſt, nigrorem præferens, ſed non intenſiorem: niſi ſi quis ab hiſpida caulis, foliorum, & florum, impexaq; hirſutie, pedem lupinum re-

Lib.3.c.89. ferente, herbam Lycopſin nuncupatam fuiſſe malit. Multi, inquit Ruellius, Lycopſin hanc eſſe putant, nec abs re, quam vulgus herbariorum appellat Linguam ca-

Ca.24.li.4. nis, Horum ſententiam refellit Matthiolus, quòd Lycopſis, vt deſcribit Dioſcori-

Li.4.ca.24. des, folia habeat lactucæ ſimilia, longiora, aſperiora, craſſa & latiora, circa radicis

Forma. caput prolapſa, caulem longum, rectum, aſperum, propagines multas emittentem, cubitales, aſperas, & in iis flores paruos, purpuraſcentes, radicem rubram, Linguæ canis autem radix candida ſit, non rubra: folia læuia, non aſpera, ſurſum ſpectantia, non ad terram recidentia, caule molli, non ſcabro. Sed aliam genuinã, videlicet Dioſcoridis Lycopſin ipſe, nec depinxit, nec deſcripſit, ait duntaxat ſe credere Lycopſin herbam eſſe anchuſæ non abſimilem, quam ideò non temerè Galenus & Aetius eum ſecutus in anchuſarum genera retulerunt, ſeq; Lycopſin legitimam vidiſſe ſæpiùs in campeſtribus, ſitientibus, aridiſq; locis enatam, anchuſæ adeò ſimilem, vt vix ab ea diſcerni poſsit. Lonicerus Lycopſin aliam hîc depictam ſilueſtris videlicet bugloſsi ſpeciem deſcripſit. Naſcitur, inquit, in campeſtribus: caulibus longis, hirſutis: floribus purpureis: foliis lactucæ, longioribus, aſperioribuſq;, circa radicem recidentibus, adnatis in ſummo multis. Denique echio ſimilis eſt, niſi quòd omnia minora habet. Periti herbarij longè aliam Lycopſin oſtendunt, eam ſcilicet herbam, quam Matthiolus verum Cynogloſſum eſſe cenſet, vt fuſiùs alio in loco diximus. Radix Lycopſi-

Pet.Pen.in Ad.

Lib.de pl. quę in vmbroſ. &c. cap.27. dis adſtringit, inquit Dioſcorides, cum oleo impoſita vulnera ſanat: cum polenta verò eryſipelata. At ſi cum oleo trita illinatur,

Li.27.ca.11. ſudores mouet. Plinius, Lycopſis, inquit, longioribus quàm lactuca eſt foliis, craſſioribuſq;, caule longo, hirſuto, adnatis multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo. Naſcitur in campeſtribus. Illinitur cum farina hordeacea igni ſacro: ſudorem in fe-

Li.6.ſimpl. bribus mouet, ſucco aquæ calidæ admixto. Hæc Plinius ferè ex Dioſcoridis ſententia. Galenus verò, Lycopſis, inquit, refrigerat & deſiccat, magíſque quàm onoclea adſtringit.

LYCOPSIS Loniceri.

Λυκος apud Grecos est lupus. οψις est facies et aspectus unde aspectus lupi

ECHIVM, *CAP. V.*

Nomina ECHION, ἀλκιβιάδιον, & ἀλκίβιον Græcis, Apuleio θηλυόῤῥιζον, & ἐχίδνιον, Latinis Echium, Alcibiadium, & Alcibion, Serpentaria, & Viperina. Vulgus herbariorũ ſilueſtre Bugloſſum vocat, quod ſequentes Germani *Vuildochſenzungen* appellant, Galli *Borrache ſauuage*, *l'herbe aux viperes*,

viperes, l'herbe aux serpens. Dictum est Echium teste Dioscoride, quòd semina habeat viperino capiti similia, quo indicio sagacissima natura homines commonefaceret herbam hanc aduersus viperarum & cæterarum venenatarum bestiarum morsus salutarem esse. Alcibiadion autem siue Alcibium ab inuentore Alcibio, vt scribit Nicander. (In Theria.) Is enim cùm dormiens in extremo inguine à vipera ictus esset, excitatus à somno succum huius herbæ commanducando, palato & dentibus expressit, hausitque in corpus, mansæ verò herbæ reliquum vulneri imposuit contra dolorem: quo medicamento sanus euasit. Sed quum Dioscorides Echium vocari Alcibiadion scripserit, Nicander etiam Alcibium, mirum est Plinium dixisse Alcibiadium, (Lib.17.c.5.) qualis esset herba apud auctores non reperi. Sed radicem eius & folia trita ad serpentis morsus imponi & bibi iubent, &c. Echij vnius duntaxat meminit Dioscorides, Plinius duorum eius generum his verbis. (Lib.4.c.25.) Echios vtriusque generis Pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. (Li.25.c.9.) Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt: (*Genera.*) hæc ex vino & aceto. Hæc Plinius Nicandrum fortasse imitatus, qui Echium vnum facit spinoso folio, simili Anchusæ, parua & modicè in terram descendente radice. (In Theria.) Alterum foliis & semine viride, & alterum, modico circum flosculo, purpurea specie: cui semen est viperæ forma, durúmque supernè caput. Quo loco Nicandri Scholiastes Numenium citat, qui in Theriaco duo etiam Echij genera fecerit: vnum minus, Ocimoides nomine, quòd folia ei sint Ocimo similia. Sunt etiam herbarij qui Echij plura statuũt genera, vt dicemus. (Li.4.c.25.) Echium Dioscoridis folia habet oblonga, aspera, aliquantum tenuia, (*Forma.*) Anchusæ proxima, minora tamen, subrubra & pinguia, spinulas tenues incumbentes, quæ etiam folia exasperant: cauliculos tenues, multos, & ab his vtrinque foliola minuta, expassa, nigra, in summo caule proportione minora: flores iuxta folia purpureos, in quibus semina capiti viperarum similia insunt. Radix digito tenuior est, & subnigra. Hæc herba Plinij Pseudanchusa videtur esse. (Li.22.c.20) Sic enim is de ea scribit. Est & alia similis (Anchusæ) Pseudanchusa ob id appellata, à quibusdam verò Anchusa, aut Doris, & multis aliis nominibus, lanuginosior, & minùs pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus, &c. Echium hîc ex Matthiolo depictum vbique ferè prouenit, in aridis præsertim (*Locus.*) & asperis locis, secundæ Dioscoridis Anchusæ non absimile. Flores profert in rubrum purpurascentes inter minuta folia, ab medio caule ad summum, è quibus semen prodit nigrum, hirsutis, spinosisque inuolucris inclusum, viperarum capitibus simile. Lonicerus vulgare Buglossum, quo officinæ vtuntur, Echium Dioscoridis esse putat, (Tomus 2. cap.73.) describítque his verbis. Folia circa terram enascuntur, oblonga, tenuia, asperáque, cuiusmodi etiam in Anchusa conspiciuntur, aliquanto tamen minora, & crassa: caules vtrinque à terra foliis tenuibus, pennatis, linguæ similitudine in acutum exeuntibus, versus caulis summitatem minoribus sunt vestiti. Flores habet purpureos, stellatos, qui in cæruleos tandem mutantur. Semen flore decidente inuenitur rugosum

ECHIVM Matthioli.

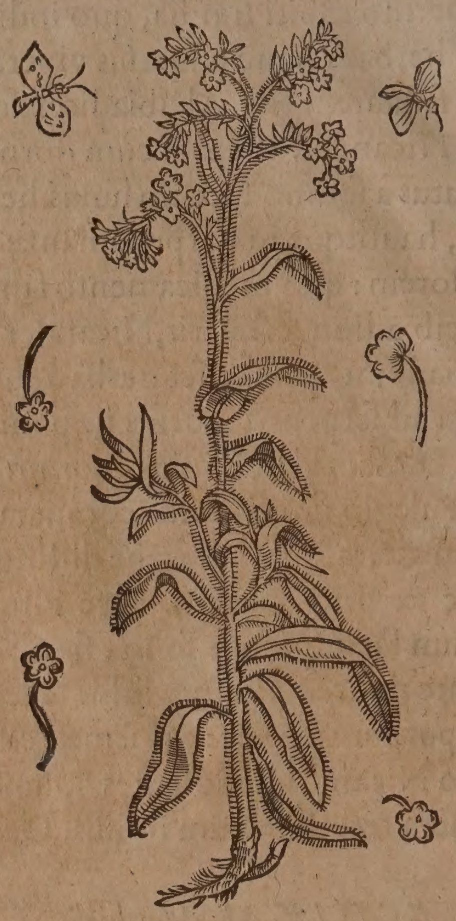

& longius

ECHIVM Leonic.

ECHIVM Fuchſij.

ECHIVM montanum Dalechampij.

& longiuſculum, cuiuſmodi in ſymphyto, ſed maius forma caput ſerpentis referens, guſtu dulce. Porrò alias duas Echij ſpecies idem addit, quibus forma ferè ſimilis eſt, ac folia Echij ſuperioris ſimilitudinem referunt, in altero tamen minus hirſuta: flore cæruleo, quas Echij ſilueſtris nomine appellat. Id cuius folia ſunt magis hirſuta, Echium eſt à Fuchſio deſcriptum, & depictum. Hîc quoque depictam plantam herbarij Echium montanũ vocant, alij Alopecurum montanum. In montium vdis receſsibus gignitur, radice craſſa, ſenſim gracileſcente, nonnihil ſurculoſa: caule ſingulari, terete, rubro, tenero, pedali: foliis Echij, ſed non ita aſperis, hinc inde è caule prodeuntibus, & eum circumueſtientibus, in vertice denſius confertis ac ſtipatis caudæ inſtar: flore pallido, oblongo, vaſculi inſtar, in caulis cacumine è mediis foliis ſeſe proferente, tenuibus filis geminis præpilato. Rara quidem certè & aſpectu pulcherrima hæc eſt planta.

Cap.102.

Locus.

Vires. Lib.4.c.25. Echij radix, auctore Dioſcoride, non modò morſis à ſerpentibus cum vino pota auxiliatur, ſed etiam eos qui præbiberunt conſeruat ne feriantur. Idem præſtant folia & ſemen. Sedat dolores lumborum, & cum vino aut ſorbitione ſumpta lac attrahit. Hæc Dioſcorides. Ex quibus colligere licet Echium calidum eſſe, citra tamen inſignem ſiccitatem, quod lactis procreatricem facultatem habeat.

Lib.5.ſim. cap.20. Medicamenta enim Galeno auctore, quia pituitoſos humores calfacientia in ſangui

in ſanguinem vertunt, lac gignere ſolent. Galenus in libris ſimpl. medicamentorũ Echij nõ meminit, ſed Paulus ex Dioſcoride his verbis. Echium ſpinoſa herba eſt, Lib.7. quæ non modò à ſerpente demorſis cum vino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoque percuti non patitur. Plinius Pſeudanchuſæ, quam Echium Dioſcoridis videri diximus, eaſdem ferè vires tribuit. Radix, inquit, oleum nõ fundit, ſed rubentem ſuccum, (Cornarius ex vetere codice emendat, Radix in oleum non fundit rubentem ſuccum: cuius contrarium paulò antè de vera anchuſa dixit, ſanguineum Embl.23. lib.4. ſcilicet fundere ſuccum, & oleo diſſolui, aqua verò non poſſe liquari. Quidam legunt: Radix illius non fundit rubẽtem ſuccum, &c.) Et hoc ab anchuſa diſcernitur. Contra ſerpẽtes efficaciſsima, potu foliorum, vel ſeminis. Folia ictibus imponuntur: virus ſerpentium fugat. Bibitur & propter ſpinam. Cornarius ex veteri codice legit, Virus ſerpentes fugat: quòd de odore eius dum ſuffitur, intelligit. Quod ve- Ibidem. rò dicit, Bibitur & propter ſpinam, videtur id eſſe quod Dioſcorides ait, Παύει καὶ ὀσφύος ἄλγημα. Sedat & lumborum dolorem.

ONOSMA, CAP. VI.

ONosma Græcis Latiniſq; dicitur, & Galeno teſte Oſmas, vel Phlomitis, vel Ononis. Folia habet, inquit Dioſcorides, ſimilia anchuſæ foliis, longitudine quatuor digitorum, latitudine vnius, per terram inſtrata, ſimillimo anchuſæ modo. Eſt autem ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. Radix ſubeſt oblonga, infirma, tenuis, modicè rubra. Naſcitur in aſperis locis. Eadem ferè Plinius habet. Onoſma longa folia habet ferè ad tres digitos, in terra iacentia, tria, ad ſimilitudinẽ anchuſæ inciſa, ſine caule, ſine ſemine, ſine flore. Ex qua delineatione nullus eſt rei herbariæ peritus qui nõ coniiciat Onoſma in anchuſis habẽdum eſſe, & Lycopſidi, cognatum, quemadmodum & pictura ipſa demonſtrat. Folia eius, inquit Dioſcorides, in vino pota fœtus extrahunt: prægnans ſi ſupergrediatur abortum illi facere dicitur. Eadẽ Plinius tradit. Prægnans ſi edat eam aut ſupergrediatur, abortum facere dicitur. Conſtat enim, vt ſcribit Galenus, ex acri & amara ſubſtantia: quare creditur fœtus necare, & eiicere, foliis eius in vino potis.

Nomina. Li.8. ſimpl. Lib.3.c.130. Forma. Locus. Li.27.ca.12. Vires. Ibidem. Li.26.ca.12. Li.8. ſimpl.

ONOSMA, *Matthioli.*

SCABIOSA MONTANA, CAP. VII.

NOmen Scabioſæ de multis plantis dici ſciunt herbarij, vt & de iis quæ hîc depinguntur, vt de ea quam montanam & capitatam cognominant. In terrenis collibus alpinis prouenit, radice craſſa, nigra, valde fibrata, ſic ſe craſsiori aduoluentibus radiculis aliis, vt in mali figuram quandoque rotundentur: foliis centaurij minoris aut erucæ, craſsis, aſperis, laciniatis, caule cubitali, interdum proceriore: capitulis cyano aut centaurio magno ſimilibus, ſquamoſis: flore puniceo purpuraſcente: ſemine oblongo, papporum molli lanugine obuoluto. Scabioſam aliam maiorem vulgarem pinxit Lobellius, Pena deſcripſit verbenæ Dioſcoridis ſimilem, ſed latioribus foliis, pullis, hirſutis, in terram procumbentibus, & altioribus inciſuris, nec tam Verbenam quã maiorẽ Valerianam exprimentibus. Radix ſimplex, longior caulem ſæpiùs ſingularem,

Nomen. Locus. Forma.

SCABIOSA Montana, Dalechampij.

cubitum & ſeſquicubitum altum fundit, & florum comam villoſam Cyani purpurã imitantem. In ſegetibus, planis & decliuibus lætior degit. Item aliam oſtendit Lobellius Montanam calidarum regionum, quam Pena tradit, folio eſſe anguſtiore, albidiore, parùm hirſuto, leuiúſque lacinato, ad imum caulem Verbenacæ aut vulgaris Scabioſæ: ſuperioribus verò foliis in ramulis multis, gracilioribus, & altiùs diuiſis: floribus per Iunium & Iulium albis, Scabioſæ paruæ, aut Iaceæ, è capitulis ſquamatim compactis, vbi ſemen Trifolij Aſphaltitidis, pullum, copioſum, inuolucris membraneis arguta concinnitate effictis, anguſtiis plicarum fornicum puſillorũ cohibentibus. Colles amat plagæ temperatioris, vt Pedemontis propè Riuolium, & Narbonæ, vbi Montanam vocant Herbarij. Prætereà Lobellius Scabioſam mediã depictam dedit, quæ, Pena auctore, in marginibus agrorum Septentrionalium lætior multò & maior adoleſcit, quàm in calidis. Caulis è radice exiliore, ſimpliciore, cubitalis, in alas diuiſus: folia Iberidis aut Criſtæ galli, anguſta, aliquantum ſerrata: flores Globulariæ aut Scabioſæ. Non omittẽda hîc pictura à Lobellio poſita Scabioſæ raræ & peregrinæ elegantiæ, quæ hactenus incognita non niſi in hortis quibuſdam Belgicis ſpectatur, facie & virgultis Valerianæ rubræ, ſed floribus & ſemine Scabioſæ Hiſpanicæ. His adiecit Pena Scabioſam omnium mi-

Scabioſa peregrina, Lobellij.

Pena in Aduerſ.

Scabiosa quibusd. d.r a scabio herba Lobitu lijs. quod scabiei medeat.

SCABIOSA Peregrina, Lobellij.

SCABIOSA Maior vulgaris, Penæ, & Lobellij.

nimam

SCABIOSA Montana, omnium minima, Penæ.

nimam, quæ in montibus cretaceis & incultis prouenit, cauliculos habens paucos, sesquipalmum pedémve altos, foliis in imo sæpiùs donatos, angustioribus, floribus dilutæ purpuræ è squamosis capitulis. Alias plantas hîc adscribemus, quas Clusius ad Scabiosas seu Iaceas referendas putat: quarum primam & secundam Salmanticensis Stœbes nomine donarunt. Prima Iaceæ nigræ similis folia per terram expansa habet, Scabiosæ, Iaceæq; folii latiora, ad cichorij folia accedentia, mollia, lanuginosa, & interdum candicantia: aliquot ex eadem radice caules, cubitales aut ampliores, multis alis brachiatos, quibus inhærent minora minusq; dissecta, & mucrone quodammodo spinoso, spinosa folia: flores in summis ramis villosos, purpureos, è calicibus squammosis, semen subrufum, cẽtaurij maioris æmulũ, sed minus. Radix est longa, candida, digiti interdũ crassitudine. Huius generis aliam inueniri tradit omnibus foliis mollibus & lanuginosis, & erucæ modo laciniatis, caule infirmo, ramoso, & in terram procumbente, cuius flores superioribus maiores, barbulis exterioribus cyani æmulis, sed purpureis, villi quibusdã luteis intermixtis, medium florem occupantibus: semen superiori simile, vel cyano: radix digitalis, candida. Secunda numerosa promit folia, secundùm radicem, humi sparsa, incana, oblonga, magnis & profundis incisuris, vt in nõnullis Scabiosarũ generibus

Lib. 2. stirp. Hisp. ca. 38.

SCABIOSA, Seu Stœbe Salmantica prior, Clus.

STOEBE Salmantica altera, Clusij.

ΣΤΕΙβω apud Graecos est calco, et condenso. ΣΤΕΙβας, ad stratum struendum e frondibus et alijs herbis quasi calcatum et stipatum hinc ΣΤΟΙβ[e] herba qua in stibadijs extruendis utebant[ur].

SCABIOSA Hiſpanica, Cluſij maior.

aut erucæ: caules plerumq; cubitales, locis autẽ frigidioribus & humidioribus bicubitales, aut maiores, in frequentes ramos diuiſos, folia per ramos ſparſa, altè quidem inciſa, vti ea quæ ad radicem naſcuntur, ſed minora multò & breuiora, & in molles quoſdam aculeos deſinentia: ramorũ faſtigio inſident caliculi argenteis veluti ſquamis cõpacti, vnde flos exilit cyani forma, ſed purpuræ dilutioris, & medio villoſus: ſemen lanugine quadam includitur vt in Iacearũ generibus, exiguum, nigricans, ſummo capite villoſum: radix ſingularis, craſſa, & nonnũquam fibrata. Alia autem in hortis Belgicis alitur ſemine è Gallia miſſo, huic adeò ſimilis, vt ab ea, niſi à peritioribus vix dignoſci poſsit: etenim ſolis caliculis, qui tam eleganti argenteo colore non ſplendent, ſecernitur. Naſcuntur omnes præter poſtremam, Salmanticẽſi agro frequentes in aruorũ & vinetorũ marginibus. Poſtrema tum in Gallia, tum in Viennenſi agro copioſẽ. Florent omnes Iunio, Iulio, Auguſto: deinde ſemen proferunt. Salmanticenſes, vt diximus, priorem & alteram Stœbes nomine appellabãt, ꝙ extrema folia vtcumq; acuminata ſint: ſed & alterã prioris generis ad cyanos referebãt, altera etiã pro Scabioſa vtebãtur. His addit Cluſius Scabioſam Hiſpanicã, quæ vulgaris Scabioſæ folia ſimilia habet, laciniata, & altè inciſa, mollia, lanuginoſaq;: caules rotundos, nodoſos interdum cubitales, è quorum geniculis folia bina

SCABIOSA Montana calidarum regionum, Lobell. & Pen.

SCABIOSA Media, Lobellij.

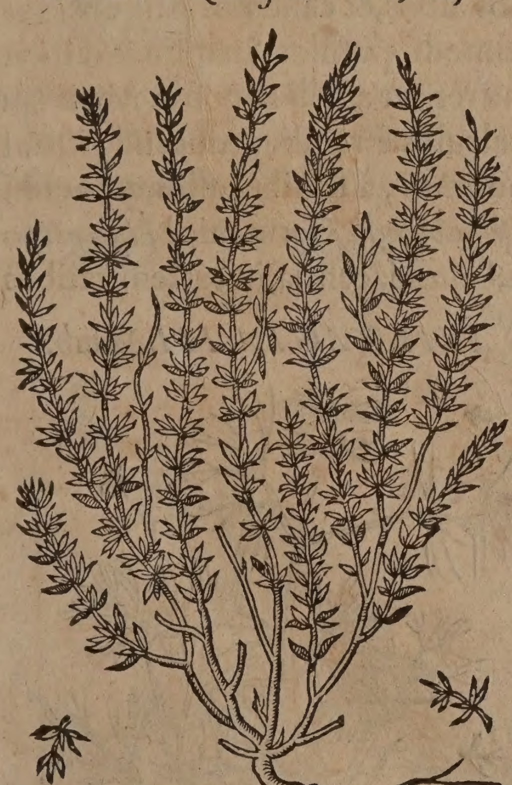
inter

inter ſe oppoſita:ſummis ramis capitula inſidēt ex multis caliculis membraneis & paleaceis cōpoſita,qui ſingulos flores continēt candicātes,quibus deciduis, in medio quaſi ſingulorū caliculorū vmbilico, exigua quædā ſtella ſubnigra cōſpicitur, quatuor,quinq;,aut ſex radiolis conſtans:paulatim verò hi caliculi excreſcentes expādũtur,donec ſemen hirſutū & craſſum (quo caliculi ſuſtinētur)matureſcere incipiat:radix cādida,craſſa,vulgari ſimilis.Alia inuenitur,inquit Cluſius,huic perſimilis,& ſola magnitudine diſtās:eſt enim per omnia minor,foliiſq; tenuiùs inciſis: caliculi & flores minores,& ex cæruleo colore purpuraſcentes. Creſcit vtraq; iuxta vinearū margines & ſemitas,lociſq; incultis agro Salmanticenſi & per reliquā Hiſpaniam. Florent menſe Iunio.Amaræ ſunt,ideoq; caloris & ſiccitatis participes.

SAXIFRAGA, CAP. VIII.

MVltis plantis Herbarij Saxifragæ, Officinis Saxifragiæ dictæ, nomen impoſuerunt,à mirifica in comminuendis frangendiſq; calculis vi & efficacia.In quibus quædam ſunt veteribus Græcis,Latiniſq; fortaſsis incognitæ. Sed de Dioſcoridis Saxifraga primùm tractabimus. Saxiphagō,inquit,aliqui Sarxiphagō, vel, vt in vulgatis Græcis legitur,Sarxiphragon,aliqui Sarxiphrangon,alij Empetrum,Romani Saxifragam vocant, frutex eſt ſurculoſus,in petris & aſperis locis naſcens,epithymo ſimilis. Coctus in vino mox potus febricitantibus opitulatur:ſtranguriæ prodeſt, ſingultum ſedat, calculos veſicæ frangit,& vrinam ciet. Huic tum facie,tum viribus tam aptè cōuenit,quæ hîc ex Matthiolo appicta eſt,vt genuinā eſſe nemo nunc dubitet. Nam in aridis,montoſis, ſaxoſis, ſterilibus & ſabuloſis Italiæ, Delphinatus, Galliæ,Angliȩ locis,vbi Polium montanū & Thymum,prouenit:ramulis in ſummo ſparſis, pedē altis,multis,crebris,exilibus, ſerpilli,in imo cōtortis vnà & implicatis,geniculatis, in quibus foliola bina ex geniculis, in ſummo lōgiora & anguſtiora,Tunicæ:in ſingulis ſinguli floſculi, oblongi,quadātenus Tunicæ, ſumma ora fimbriati,vel apiculis tenuibus crenati, vbi ſemen ſubrubrum,rotundū,exiguum.Radix eſt parua, non multis fibris huc illuc ſparſis capillata, albicans. Huic magna eſt cum epithymo ſimilitudo:Matthiolus tamen non τῷ ἐπιθυμῷ, ſed τῷ θυμῷ in quibuſdam codicibus legi ait:quam lectionem magis probat, & Saxifragam thymo adeò ſimilem eſſe ſcribit, vt niſi guſtata ab eo diſcerni poſsit. In quibuſdam codicibus neutrū legitur. Sed nec totum caput Dioſcoridis eſſe multi putant,idq; inter notha reiecerunt. Aliis non videtur eſſe adſcititium, cùm in omnibus ferè exemplaribus Græcis habeatur. Eandem Saxifragam copioſam naſci, ait Pena, Iulio & Auguſto,in accliui,cretaceo,& arido monte inter Chipnam & Malburgū Angliæ,Briſtolienſi à Londino via,ſed variare floribus,qui longè ſunt minores,albidi,non ſecus ac tota planta. Aliud Saxifragæ genus tradit Matthiolus,quod folia in caulibus per interualla habet,parua,longiuſcula,vtrinque ſingula, comitātibus aliis longè minoribus,multis ſimul ex eadem origine prodeuntibus, quæ in cacumine numeroſiora ſunt,& breuioribus interuallis diſtincta.Flores promit in ſummis caulibus purpureos,odoris nō iniucūdi.Prȩter has duas Saxifragas,alia tria ge-

SAXIFRAGA Vera, Dioſc.

Nomina

Forma.

Pet.Pen.in Ad.

SAXIFRAGA *Anglica, Pen.*

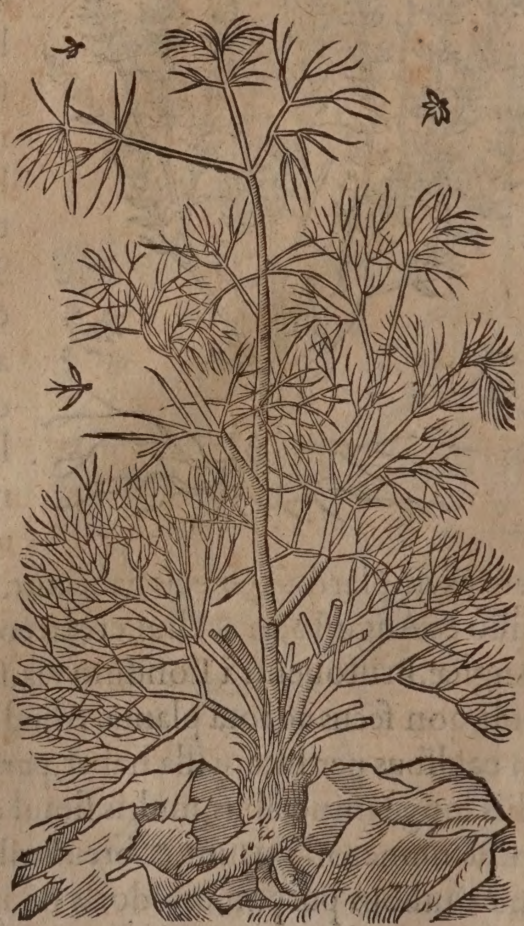

nera Matth pinxit, quæ ad frangẽdos educendosq; renũ calculos plurimũ valet. Primũ illud est quod in prima Latinorũ Cõmẽtariorum editione Dioscoridis Saxifragã esse suspicabatur. Nascitur inter magnos ac durissimos lapides, aut sicco & admodùm extenuato solo, foliis capillaceis fœniculi modo, sed longioribus, tenuioribus, rarioribus: caule similiter fœniculaceo, tenui, vmbella in summitate: semine vulgaris petroselini, sed longiusculo, odorato: radice albicante, pastinacæ sapore. Tota planta, subacris & subdulcis. Secundum genus est Saxifraga alba seu maior, de qua paulò pòst ex Fuchsio & Dodonæo dicemus. Tertium genus, tum à forma, tum ab affectu Saxifragam maiorem appellat à Colzolario pharmacopœo missam. In monte Baldo nascitur, ex viuo ac durissimo lapidẽ exiliens. Frutex est surculosus caule lignoso, contorto, digiti crassitudine, duris, densis, ac rimosis surculis stipato, subalbicante exteriore libro. Folia habet parua, oblonga, in acutũ desinentia: flosculos albos, & caliculos pallidos, ocimoidis modo, crenatis oris, in coronæ modum, admodũ pusillos, in quibus semen rubrum, papauere minus. Radix altiùs petris inhæret, vt auelli nequeat. Miris laudibus plantã hanc cõmendabat Calzolarius ad calculos è renibus educendos. Saxifragia verò maior seu alba, cuius paulò antè meminimus, à floribus albis, quibusdã Chelidonioides dicta, Gallicè *Romptpierre*, vel *Saxifrage blanche*, Germanicè *Habenstein brech*. Folia fert è petiolis pilosis, rotunda, plurima, humi iacentia, in extremitatibus

SAXIFRAGIA *Altera, Matth.*

SAXIFRAGIA III. *Matth.*

incisa,

SAXIFRAGIA Magna, Matthioli.

SAXIFRAGA Alba, Fuch. seu Saxifragia quarta, Matth.

incisa, ac veluti cristata, mollia, asarinæ aut hederę terrestris, minora tamẽ, & magis ex luteo virentia: caules rotundos, villosos, pedales, & sesquipedales in summitate flores albicantes, nasturtij colore & effigie, aut erucæ: radicem nigricantem, fibris multis stipatã, ex quibus pendent quasi granula quædam qualia chelidonij minoris, aut semini coriandri paria, vel paulò maiora, fusca & obscura purpurea, acria, amara, à vulgo semina huius herbæ falsò credita, quorũ in medicina vsus est. Montibus aridis, saxosisq; locis & arenosis prouenit. Maio mense floret, deinde statim euanescit. Huc inserenda est Saxifraga Alpina, sic dicta quòd foliis Saxifragiam albam imitetur, & in Alpium excelsis, niuosis, opacis mõtibus, sub fagis, abietibus, piceis in putri & vliginoso solo nascatur, nec vsquàm alibi. Crescit ad palmi altitudinem, radice breui, in tenuissimas fibras diuisa, subnigra: foliis circa radicem tribus aut quatuor, rotũdis per ambitũ incisis, venosis, longo pediculo subuectis, gustus amari: caule tereti, in ramulos aliquot diuiso, & aliquot folia proferente: flore paruulo, quinque foliolis constante, colore è luteo pallescẽte, & propemodũ herbaceo: semine paruo, rotundo, duro. Temporaria est herba ad primũ veris tẽporẽ: Aprili mense exoritur, statímque interit. Albæ Saxifragię flores, folia, & præsertim radix, cùm gustanti amara sint, calidã & siccam esse ordine tertio verisimile est. Radicis cum granulis decoctum ex vino, potu vrinam mouet, calculos frangit, & conterit. Stranguriæ itaq; confert: abstergit enim expurgatq;, & quæ in venis est crassitiẽ, sicut omnia alia quæ amara sunt, incidit, mẽses quoq; cit, crassaq;

Forma. Fuch. c. 285. Pena in Adu.

SAXIFRAGA Aurea, Dodonæi.

Locus.

Tempus.

Temper.

Vires.

Dod.lib.2. cap.89. Pena in Adu.

SAXIFRAGA, Alpina.

ac glutinosa ex thorace educit. Huius videtur species saxifraga aurea à floribus aureis, Gallicè *Romptpierre Dorée*, Germanicè *Golden Steinbrech*, herbula palmaris, & sesquipalmaris, perquã similis foliis: sunt enim similiter rotunda, crassiuscula, nigriora: radix tenella, humi repens, multùm fibrata, hinc inde multos cauliculos emittẽs, in quorum summitate, bina ternáve sunt foliola cõiuncta, è quorum medio flosculi emicant aurei, deinde capitula sponte hiantia: cùm matura sunt, semina exigua, rubentia, rotunda, sapore herbaceo, insipido, frigido, & eiusdẽ prorsus tum figurę tum naturæ cum hepatica aquatica, cum qua, aut cũ lichene locis saxeis & parietinis humentibus prouenit, vnde eius vsum non alium putarũt periti herbarij, quàm hepaticæ aut lichenis. Eandẽ Saxifragiam Lichenis facie & natalibus Lobellius pinxit, Erysimi speciem Aldrouandi. Illi cõiungenda ob virium affinitatẽ quę Saxifragia Romanorũ, vulgò Herba contra grauellam, Gallis *L'herbe cõtre la grauelle* nuncupatur, meritò Lithontribos dicenda ab insigni calculi frangendi potestate. Nascitur Romæ ac vicinis in lo-

Locus. cis ferè in maceriis, ac veterũ ædificiorũ ruinis, altitudine cubitali, radice lõgiuscula, digiti crassitudine, fibrata: foliis multis, circa radicẽ humi iacẽtibus, figura sonchi,

Vires. sapore acri, caulibus multis, in quibus folia supradictis minora, atriplici marinę similia, subobscurè virẽtia: flores pusilli, copiosi, è ramulorũ pediculis prodeuntes, ex albo herbacei: semen rufum, minutissimum in siliquis gracilibus & longis, feruidi gustus, quod drachmæ pondere sumptum ex decocto radicis graminis, calculum efficacissimè exterit ac expellit.

SAXIFRAGA Romanorũ, Lob.

SAXIFRAGA Aurea, Lob.

GNAPHALIVM, CAP. IX.

MVLTAS plantas gnaphalia herbarij nuncuparunt, quòd molli lanugine seu lana vel tomento essent obuolutæ. Est enim Græcis γνάφειν vellere, carperéve lanas, aut pannum, seu vellicando & deradendo expolire, vnde γνάφαλον, tomentum quod culcitris infarcitur, & quorũ natura mollis, candida, & omninò lanea est, γναφαλώδη appellãtur, cuiusmodi sunt dictãni folia, quæ Dioscorides γναφαλώδη vocat, id est, tomentosa seu tomentitia, tomento quodam pubescentia, siue mollia tomenti modo. Gnaphalium igitur herba dicta, quòd foliis eius mollibus & candidis pro tomento vterentur, auctoribus Dioscoride & Galeno, à Latinis Centunculus & Centũcularis herba, quòd centonibus cum tomento maxima sit cognatio, & Tomentaria seu Tomentitia. Aliquot gnaphalia iam exposuimus in maritimis plantis, de aliis hîc dicemus, ac primùm de vulgari, quod filago nominatur, Gallis *Herbe à cotton*, Germanis *Rhurkraut*, ab eius facultate aduersus dysenteriã.

Nomina. Lib. 3. c. 31. Lib. 3. c. 115. Lib. 6. sim.

GNAPHALIVM vulgare, Fuch.

GNAPHALIVM, Matth.

Filago multos profert cauliculos ex vna radice, rotundos, graciles, cinericios, lanugine seu molli lana tectos, rectos, sæpiùs sine surculis, in quibus folia crebra, longiuscula, angusta, mollia, villosa, stœchadis citrinæ foliis similia, nisi quod longiora sunt, latiora, & paulò viridiora. Flores glomeratim oriuntur in summis surculis, cauliculísve, non tam lutei quàm stœchadis citrinæ, sed sublutei & pallentes. Duûm videtur esse generum, inquit Fuchsius. Vnum enim paulò latioribus ac candidioribus foliis constat, alterum tenuioribus, & minùs candidis. Illud flores fert partim mediis surculorum diuaricationibus, partim extremis surculis: hoc in cacumine tantùm. Dodonæus tria eiusdem genera facit, primum genus Impiam herbam esse Plinij censet, sic dictam quoniam liberi super parẽtes excellant, id est, postremò geniti flores priùs genitos superant. In eadem sententia est Matthiolus. Tragus amaranthi lutei, seu Tineatiæ, seu Eliochrysi Theophrasti syluestre genus facit. Alij filaginem ad stœchadem citrinam potiùs referendam censent. Aridis & sterilibus locis potissimùm prouenit. Iunio & Iulio mensibus floret. Adstringit & exsiccat Gnaphalium. Bibuntur, auctore Dioscoride, efficaciter eius folia in vino austero ad dysenteriam. Et Galenus, Gnaphalij folia, inquit, modicè adstringunt, ac proinde quidam exhibent ex austerorum vinorum quopiam ad dysenterias. Item Plinius. Datur in vino austero ad dysenteriam

Dodo. lib. 1 cap. 60. Pena in Ad. Cap. 81. *Genera.* Ibid. Lib. 24. c. 19 In cap. 115. lib. 3. Lib. 1. c. 109 Pena in Adu. *Locus.* *Tempus.* *Temper.* *Vires.* Lib. 6. sim. Lib. 27. c. 10

ventris

GNAPHALIVM Montanum, Dalech.

Locus.

Forma.

Lib.2.c.40.

Cap.22. Pet. Pe. in Ad.

ventris ſolutiones, menſéſque mulierum ſiſtit. Infunditur autem teneſmo. Illinitur & putreſcentibus vlcerum. Similiter Filago dyſentericis, & profluuiis immoderatis non parùm vtilis eſt. His Gnaphalij generibus cognatum eſt, quod Montanum vocant docti herbarij, quia in excelſorum & frigidorum montium ſummis verticibus prouenit, radice ſubnigra, breui, fibrata, multíſq; villis tenuibus & prolixis capillata, foliis propè radicem denſiùs congeſtis, in caule paucis, oblongis, albis, tomento lanuginoſis: caule dodrantali, rotundo: flore in ſummo eius vertice nunc luteo, nunc ex albo rubeſcente, in orbem vmbellæ inſtar conformato. Quidam piloſellæ genus eſſe volunt. A' ſuperioribus Gnaphaliis hæc diſcrepat floris colore, qualem diximus, in illis luteo: folio latiore, in illis anguſto: & quod humilis ſit, cauléque ſingulari, nec ſurculoſo: illæ verò proceriores, fruticoſæ, cauléque in ſurculos ſupernè diuiſo. Tragus aliud Dioſcoridis Gnaphalium eſſe cenſet, videlicet Linum pratenſe, & Lanam pratenſem herbariis dictam, Germanis *Matthenfleichs*. Eſt autem iuncei graminis genus, de quo inter paluſtres diximus. Iuncum bombycinum alij vocant.

SONCHVS LANATVS, CAP. X.

Nomina

Locus.

Forma.

TOMENTITIIS coniungi debet Sonchus lanatus, ſic dictus à candore, & mollitie ad tactum manus ſuaui, in tota planta, præſertim in capitulis florem promētibus. Gignitur in ſaxoſis & apricis, radice dimidio pede longiore, candida, fibrata, foliis ſonchi, rugoſis, laciniatis, ſed magnis ex interuallis, multis, coſta candida supernè diuiſis, per totum caulem naſcentibus, lanugine pubeſcentibus, ad quorum radices cauliculi exoriuntur, caule eſt cubitali, anguloſo, in ramulos ſupernè diuaricato, in quorum verticibus capitula eminent, ſuaui tomento villoſa, Soncho ſimilia, quæ in aureum florem explicantur. Tota planta lacteo ſucco turget cichoriωdum more, guſtúque amaro prædita eſt, ſed minùs quàm reliqua cichoriωde, quorum & facultatem obtinet, licet imbecilliorem. Quidam hanc Molluginem ob cauſam ſupradictam appellant, quamuis à Plinij Mollugine diuerſa ſit. Floret Iunio menſe.

SIDE

SIDERITIS, CAP. XI.

ΣΙΔΗΡΙΤΙΣ Græcis,Latinis quoque Sideritis,ſic dicitur à ferro, quaſi ferruminatrix,quòd vulneribus ferro factis perutilis ſit,vel quoniam glutinandis vulneribus apta,præcipuum in bello habeat vſum,quod ſæpe ab eo metallo in Græcis ſcriptoribus indicatur. Sed cùm permultæ ſint plantæ,diuerſi etiam generis,eæq; inſignes,quæ ferro ſauciatis partibus, vel vulneribus in bello acceptis opem polliceantur, ac ob id Sideritides, & Stratiotides, id eſt, militares, meritò nuncupandæ,de omnibus hîc minimè dicendum. Satis enim benè ſtudioſis conſultum fore putamus,ſi eæ, quæ à Dioſcoride deſcriptæ ſunt, & paucæ quædam aliæ illis poſsint innoteſcere.Is tria facit ſideritidis genera. Prima eſt Sideritis heraclea,ſiue ferruminatrix herculea,fortaſſe à viribus efficaciſſimis, & planè herculeis,quæ folia marrubio ſimilia habet,inquit, ſed oblongiora, ad ſaluiæ aut quercus folia accedentia, minora tamen & aſpera:caules edit quadrangulos,palmares, aut etiam maiores,guſtu non inſuaues,& quodammodo ſubabſtringentes, in quibus per interualla verticilli rotundi velut in marrubio, & in ipſis ſemen nigrum. Naſcitur in petroſis locis. Altera Sideritis ramos habet bicubitales,tenues,folia in pediculis longis ſimilia foliis filicis,multa, vtrinq; in ſummo fiſſa, ex ſuperioribus alis propagines longas,tenues, in ſummo globi ſpeciem referentes, capitulum habentes aſperum,in quibus ſemen betæ ſemini ſimile,ſed rotundius & durius.Sideritis tertia, quam Crateuas etiam heracleam vocat, naſcentem in parietinis & vinetis,folia habet multa ab vna radice, coriandro ſimilia, circum cauliculos palmares, læues, teneros, ſubcandidos: flores puniceos, paruos, guſtanti amaros, lentos. Plinius de achillea,quę etiam ſideritis nominatur,agens,mox ob cognationem de Sideritidis generibus ſubiungit hæc verba. Aliqui & hanc (Achilleã ſubaud.)Panacen heracleam, alij Sideritim, & apud nos Millefolium vocant, cubitali ſcapo,ramoſam,minutioribus quàm fœniculi foliis veſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illam vulneribus vtilem, ſed veram achilleam eſſe ſcapo cæruleo, pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis foliis rotundis elegãter veſtitam. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hanc etiam præciſos neruos glutinare ferunt.Alij Sideritim in maceriis naſcentem cùm teritur, fœdi odoris: Etiamnum aliam ſimilem huic, ſed cãdidioribus foliis,& pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in vineis naſcentem. Aliam verò binûm cubitorũ, ramulis exilibus,triangulis,folio filicis,pediculo longo,betæ ſemine,omnes vulneribus præcipuas.Noſtri eam, quæ eſt latiſſimo folio, ſcopas regias vocant. Medetur anginis ſuum. Hæc Plinius ſatis indiſtinctè,vt tamen agnoſci & intelligi poſſit, primam Achileon eius, Dioſcoridis Achilleam eſſe: ſecundam, Achilleon veram, ſcâpo cœruleo,&c. eſſe Myriophyllon Dioſcoridis. Tertiã quadrato caule, &c. eſſe Sideritin Heracleam primam Dioſcoridis. Quartam in maceriis naſcentem,&c.eſſe Heracleam Crateuę,apud Dioſcoridem.Quintam ſuperiori ſimilem,ſed foliis candidioribus, &c. eſſe tertiam Sideritin Dioſcoridis.

Nomina · Genera. · Forma. · Lib.4.c.29. · Locus. · Lib.25.c.5.

SIDERITIS Prima, Matthioli.

Lib.8.sim. In cap.29. lib.4. ſcoridis. Sextam, Dioſcoridis Sideritin ſecundam. Galenus vnius duntaxat Sideritidis meminit. Matthiolo prima Sideritis videtur eſſe ea quæ hîc primo loco expreſſa eſt, quod notis omnibus, vt ait, eam referat: nec aliud obſtare putat, quàm quòd ea frequentiùs naſcatur humidis quàm ſiccis locis: quamquam ſępè eandem virentem in locis quoq; ſiccis ſe inueniſſe affirmet. Huic tandem ſententiæ, veri

SIDERITIS Secunda, Matthioli.

SIDERITIS Tertia, Matthioli.

SIDERITIS Quarta, Matthioli.

incertus aliam ſubſtituit, his verbis: Id itaq; tantùm in cauſa eſt, vt hanc non auſim omnino legitimam facere Sideritim, præſertim cùm aliam nunc repererim plantam in Viennenſi agro, ac aliis Auſtriæ locis, arido in ſolo, quæ ſideritim primam perbellè refert. Exit enim quadrato caule, ipſoq; dodrantali, aut maiore, ramoſóque, foliis marrubio longioribus, & ad ſaluiæ faciem accedentibus, criſpis & albicantibus, per ambitum laciniatis, ſapore haud ingrato: floribus verticillatim in caule prodeuntibus marrubij modo, vt ex appicta imagine perſpicere licet. Deinde Ruellium & Fuchſium viros de re herbaria benemeritos erroris inſimulat, quòd primam ſideritidem dixerint herbam eſſe, quæ hodie noſtris herbariis & Officinis barbaro nomine Tetrahit, aliis Herba Iudaica nominatur. Poſtremò duas alias ſideritides depinxit tantùm, nulla prorſus aut figuræ, aut virium facta mentione, quas hîc quoq; expreſſimus. At periti & excercitati herbarij, tum Ruellio Fuchſioq; ætate ſuperiores, tum inferiores multis rationibus inducti Tetrahit ſiue Iudaicam herbam, primam, ſiue heracleam

Lib.3.c.92. Cap.294.

TETRAHIT, Herba Iudaica Sideritis prima, Fuch.

TETRAHIT, Sideritis Heraclea Dioſcoridis.

cleam Sideritidem eſſe cenſuerūt. Primùm omnes delineationis Dioſcoridis notę reſpondent. Nam fol:a habet marrubij cretici, ſed longiora, & anguſtiora, incana, ſcabra & criſpa, ambitu laciniato, vt chamædrys, aliquando lacinioſa diuiſura obſcuriùs apparente in quibuſdam foliis, quæ fortaſſè cauſa fuit cur Dioſcorides illa modò cum quercus, modò cum ſaliuæ aut marrubij foliis contulerit. Caules fundit modò depreſſos, modò ſurrectos, palmum ſæpius excedentes, & pedales, quadratos, duriuſculos, ternos aut quaternos, aſperos & pungentes, non iniucundi guſtus, aliquantum adſtringentes, quos verticilla per interualla coronant, vt in marrubio Cretico videre licet: flores ſunt albicantes ex diluta purpura, vel lutei: ſemen nigrū, radix lignoſa, marrubij. Ad hæc arida, petroſa, ſabuloſa, & inculta loca perpetuò amat. Iunio & Iulio menſibus floret, nec deſinit niſi autumni fine. Prætereà vehementer exſiccat & adſtringit, ad vulnera curanda planè nata, magnóque multorum cōmodo cognita practicis quibuſdā Iudæis, qui hac enterocelas, & alba menſtrua curant, inde Iudaicę nomen adepta, quæ cum Dioſcoride cōgruunt, ſcribente folia impoſita vim habere glutinandi vulnera, & arcendi inflammationes. His Galenus adſtipulatus, Sideritis, inquit, phlegmonen ſedat, & glutinat. Item Plinius, Sideritis tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri alligata ſanguinē claudat. Quare hæc prima Sideritis Dioſcoridis fuerit, non herba illa Iudaica, cuius meminit Auicenna, quæ nihil aliud eſt quam eruum. Mattioli verò Sideritis prima, minimè Sideritis dicenda, quòd notæ eius multæ ei planè refragentur, ſed Penę ſententia marrubij potiùs aut verbenæ ſpecies, quam ob id herbarij marrubium paluſtre, ſiue aquaticum vocant, de quo in paluſtribus diximus. Altera autem quam illi ſubſtituit, cannabis ſilueſtris eſt herbariorum, neutra ad vulnerum curationem commendata. Dodonæus ſideritidem primam herbam eam eſſe putat, quæ Cardiaca ab herbariis nominatur. Sideritis ſecunda Dioſcoridis multorum doctorum iudicio noſtra eſt Pimpinella, cuius partes omnes, qui cum Dioſcoridis deſcriptione conferre voluerit, has ei prorſus cōuenire perſpiciet, vt ex Sideritidis delineatiōe ſuperiore, & iis quæ de Pimpinella alio in libro diximus, intelligere licet, etiā ſuffragante in Chio inſula eius vernacula appellatione, in qua etiam hodie Sideritis appellatur. Iam verò curandis vulneribus perutilis eſt, vnde ei ſanguiſorbæ nomē. Sic ſecundæ

Tetrahit est nomen Arabicum. Herba iudaica ab aliis nominat. quod Iudaei illa uterent. ad uulnera

Locus.

Tempus.

Temper. & Vires

Lib. 8. ſim.
Lib. 26. c. 13

Lib. 2. c. 329

Cap. 47.

Lib. 1. c. 187.

Pena in Aduer.

De palu. cap. 73.

Lib.4.c.30. Sideritidis ſeminis foliorũq́; vis, inquit Dioſcorides, ad vulnera præcipua eſt. Qui
Jn cap.31. lib.4. verò ſint illi neſcio quos Matthiolus reprehendit, quòd hanc tertiam Sideritidem faciant, cùm ei folia coriandri non ſint, nec eadem circa caules oriantur, ſed pinnata ex longo vtrinq; pediculo exeant: prætereà quòd caules prǽduros habeat, non teneros, ac etiam quòd flores capitulaq; non amaro, nec lento guſtu ſint, ſed aſtringenti, & auſtero.
Pen.in Ad. Nullus enim eſt tam ignarus, qui nõ perſpicuè videat Pimpinellã cum ſecunda, non cum tertia Sideritide prorſus conuenire. Quæ tertia Sideritis,
Lib. de iis quæ in vmbro.cap.33. Crateuæ herculea, in maceriis & vineis naſcitur eorumdem peritiſſimorum herbariorum ſententia, noſtras eſt herba Roberti notiſſima, foliis coriãdri, inter gerania à nobis deſcripta, non ſolùm vulneribus & ſanguinis eruptionibus, verùm etiam vulneribus, & potionibus vulnerariis vtiliſſima, quod & de Crateuæ herculea tradidit Dioſcorides, eam nimirum huius eſſe vim, vt quamuis recenti vulneri impoſita ſanguinem ſupprimat, interprete Ruellio, cùm Gręcè legatur, καὶ ταύτης ἡ δυνάμις ἐπιτιθεμένις κολλητικὴ ἐναίμων, καὶ νεοτρώτων. Id eſt, Hæc etiam impoſita vim hab et glutinandi cruenta, & recentia vulnera. In veteri tamen codice legitur, ἐναίμων καὶ
And.Lac. νευροτρώτων, id eſt, cruenta, & vulneratos neruos, ſed prior lectio melior. Sideritides alias viri in re herbaria exercitati approbarũt, quas hîc appoſuimus. Primùm eam
Locus. quam Monſpelienſium Schola præter herbam iudaicam nouit, in agro Monſpe-

SIDERITIS, Monſpelienſium.

HERBA Venti, Parietaria Cordi, Sideritis genus.

Forma. lienſi frequentẽ, locis nimirum pinguibus, & triticeę meſſis fertilibus, radice craſſa, valde fibrata, caulibus multis, cubitalibus, anguloſis, tactu aſperis, ſurculoſis: foliis ſaluiæ longioribus, latioribus, per oras diuiſis, ſcabris, geminis ſemper, caulem & ſurculos per interualla amplectentibus, ex quorum veluti ſinu flos emicat, verticillato ambitu, denſus, puniceus: ſemen in hirſutis vaſculis, vt in marrubio. Hanc Pharmacopœi Monſpelienſes Herbam venti vocant, quòd eius folia tota pertuſa & vento peruia cernantur, vt mox dicetur. Itali Verbaſci ſilueſtris ſpeciem, periti quidam Othonnam Dioſcoridis, quòd areſcenti herbæ folia non defluant, ſed per hyemẽ in planta ipſa remanentia, ſiue à tineis, ſiue ab aëris frigidi occurſu ſic eroduntur,

SIDERITIS, Querno folio, Dalechampij.

duntur,vt abſumpto reliquo eorum corpore durantibus,venoſis,neruoſisq; fibris,eo textu quo à natura reticulatim ſunt implexæ,cribri modo pertuſa appareant, & quaſi à blattis exeſa, quod apud Dioſcoridē othonnę poſcit hiſtoria.Alia herbariorum vulgò ſideritis pratenſis rubra nominatur, ob exiguā quendam cum Tetrahit officinarum foliis ſimilitudinē, quam ſideritidem appellari diximus. In pratis & humidis locis prouenit. Radicem mittit lignoſam,breuem,nigrā,in multas radiculas diuiſam : caules multos, quadratos ſurculoſos : folia multa, parua,in ambitu nonnihil diuiſa, guſtu perquàm amara: florem copioſum, obſcurè purpuraſcentem, luteis apicibus è medio prodeuntibus: ſemen minutulum in latis caliculis alſines modo. Eſt & iiſdem ſideritis pratenſis lutea dicta,quæ in ſiccaneis pratis naſcitur, flore, ſurculis,fructu,guſtu,ſuperiori ſimilis,niſi quòd flos omnino luteus eſt:foliis autem diſtat,quæ longè minora ſunt & anguſtiora, nec per margines inciſa. Item aliud hîc etiam pictum Sideritidis genus ſtatuunt herbarij,quòd recentia vulnera ferro illata ſolidet:quòd folia quernis affinia ſint, minora tamen, in ambitu diſſecta, ſubaſpera : quòd caules per interſtitia rotundæ vertebræ, vt in praſſio coronent , quæ omnia in Sideritide prima Dioſcor.requirit. Aliam hîc quoq; appoſitam Sideritidis generibus adnumerant, quæ in vmbroſis reperitur,inter ſaxa,& muſcoſos lapides,radice breui,nigra, fibra-

SIDERITIS, Pratenſis rubra.

SIDERITIS, Pratenſis lutea.

ALIA, Sideritis.

ta: caulibus multis, nunc ſurrectis, nunc per vicina repentibus: folio marrubij, longiore, in ambitu valde inciſo: flore luteo, aut pallido, verticillatim caulis ſuperiora ad foliorum exortum circundante, marrubio ſimili. Sideritidem Monſpelienſem Pena depinxit & deſcripſit palmum & ſeſquipalmum altam, viticulis anguloſis, rectis, multis, aridis, lignoſis, coma & verticillis hyſſopi, foliis, facie, colore ſcordij Dioſcoridis, ſed minoribus, magis rugoſis, rigidis, criſpis, piloſis quàm tetrahit Iudaicum, nec minùs lacinioſis, ſed hirſutioribus, floſculis ſatureiæ vulgaris ad foliorum articulos, guſtu amaricante & exſiccante, nonnihil aromatici ſuauíſque ſpirantibus, quod Chamædryn aut betonicam referat. Aliam ex Sabaudiæ Alpinis pictam exhibuit, quam Sideritidum vnam eſſe opinatur, & ſatis quadrare heracleę ſideritidi, ni folia anguſtiora multò eſſent, víque efficaciore carerent: alioqui verticillatos cirros habet, aſperiuſculos, pallidos, marrubij aut tetrahit, viticulas multas, tenues, lignoſas, nec quadratas, binûm palmorum: radicem flexuoſam, prolixam, lignoſam, pullam, amaricantem guſtu, præſiccam, nec ingratam, vſu nullo exploratam.

SIDERITIS Monſpelienſis, Penæ.

SIDERITIS Montana, Penæ.

POLY

POLYGONVM MAS. CAP. XII.

Nomina

ΠΟΛΥΓΟΝΟΝ ἄῤῥεν Græcè, Latinè etiam Polygonum mas, Seminalis, Sanguinalis, & Sanguinaria, Proſerpinaca, Arabibus *Baſiatrahagi*, Officinis Corrigiola, & Centinodia, Gallis *Renouee maſle, & Corrigiole*, Italis *Poligono maſchio, & Corrigiola*, Germanis *Vuegraſz*. Polygonum à geniculorum frequentia & multitudine dicitur, ſeminalis à ſeminis multitudine, ſanguinalis à cohibendo ſanguine, proſerpinaca à ſerpendo. Polygoni duo genera facit Dioſcorides, marem & fœminam. De hoc in paluſtribus, de illo nunc dicemus, & de aliis generibus quæ recentiores herbarij adinuenerunt, de marino agemus in maritimis. Polygonum mas, vt deſcribit Dioſcorides, herba eſt ramos habens tenues, teneros, multos, geniculis cinctos, repentes per terram velut gramen, folia rutæ ſimilia, ſed longiora & molliora (impreſſi codices habent ἐπιεικέστερα, cùm legendum ſit ἐπιμηκέστερα, id eſt, longiora, adde etiam μαλακώτερα, id eſt, molliora: ſic enim Oribaſius legit, quem ſecuti ſunt interpretes:) fructũ iuxta ſingula folia fert, vnde mas vocatur: florem candidum, aut puniceum. Breuiùs ſic Plinius, Polygonum Græci vocant, quam nos ſanguinariam. Non attollitur à terra, foliis rutæ, ſemine graminis. Naſcitur paſsim, quotidieq́; pedibus conculcatur in aggeribus & ſemitis, item ſecus arces, & compita. Aeſtate floret. Vis epoti ſucci eſt ſpiſſare, ac refrigerare. Prodeſt cruentæ excreationi. Sic Ruellius Græca exemplaria ſecutus, quæ ſic habent. δυνάμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, ψυκτικὴν ὁ χυλὸς πινόμενος, ἁρμόζει δὲ, &c. In aliis verò legitur, δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν καὶ ψυκτικὴν, ὁ δὲ χυλὸς πινόμενος ἁρμόζει, &c. id eſt, Vim adſtringentem habet & refrigerantem: ſuccus verò potus prodeſt ſanguinẽ ſpuentibus, alui fluxionibus, cholericis & vrinę ſtillicidio, vrinam enimẽ euidter ducit. Cum vino potus venenatorum morſibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus hora vna antè acceſſionem ſumptus, muliebre profluuium appoſitus ſiſtit. Aurium doloribus, & purulentis auribus inſtillatus confert. Cum vino decoctus, melle adiecto, eximiè ad genitalium vlcera facit, folia contra ſtomachi ardorem, ſanguinis reiectionem, herpetas, eryſipelata, inflammationes, œdemata, & vulnera recentia illinuntur. Eadem ferè Plinius habet. Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem, & potus cum vino cuiuſlibet partis profluuium, excreationéſque purulentas inhibet. Vis eius eſt ſpiſſare, ac refrigerare. Semen aluum largiùs ſumptum ſoluit, vrinam ciet, rheumatiſmos cohibet, qui ſi non fuêre, non prodeſt. Stomachi feruori folia imponuntur, veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur, & oculorum dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſsiones, duobus cyathis in tertianis, quartanísve præcipuè: item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi. Polygonum, inquit Galenus, vt adſtrictionem quandam obtinet, ita ſanè vincit in eo aqueum frigidum, vt videlicet ſecundi ſit ordinis medicamentorum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Eſt etiam exſiccatorium. Quare quibus ſtomachus æſtu feruet, extrinſecus illitum auxiliatur, veluti etiam eryſipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porro tale cum ſit, & fluxiones re-

Margin: Lib. 4. c. 4. — *Genera* Cap. 53. — Ibidem. — *Forma* — Lib. 27. c. 11 — *Locus.* — *Tempus.* — Lib. 27. c. 11 — Lib. 8. m.

POLYGONVM Mas.

primit,& hac ratione videtur exſiccatorium eſſe. Quare cùm herpetum tum vlcerum,aliorumq; bonum eſt remedium:efficaciſsimum autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Eſt & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodeſt:etſi vel ſatis puris inſit,hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdẽ ob facultates, & muliebre profluuiũ & dyſenteriam, & ſanguinis eiectiones,& vndecumque aliundè immoderatiores impetus ſiſtit. Refert Dioſcorides quod & vrinam prouocet exhibitum ſtillicidio affectis, non tamen affectum accuratè diſtinguit,quo dari ipſum expediat:quamuis probabile ſit vrinę ſubſtillo cõuenire, quod accidit renibus impacto lapillo, arenoſave, aut craſſâ quadam materia,quoniã vim habet calculum frangendi,vt & Herniaria, proculdubio eius ſpecies. Pena alia Po-

POLYGONVM Montanum niueum,Penæ.

POLYGONVM Alterum Serpylli folio,Penæ.

POLYGONVM Herniariæ foliis.

lygoni genera pingenda curauit. Primùm mõtanum minimum,niueum & ſericeum,herbula eſt vix vnciam & ſemũciam æquans, denſis confertiſq; ramuſculis, ſarmentoſis, duriuſculis, denſiſſimis geniculis,& foliorum quaſi denticellis,herniariæ aut thymi tenuifolij foliolis minoribus, per parua interſtitia viſu vix diſcernẽda. Eximio vellere ſericeo, & niueo candore lucentibus glomerulis foliaceis , delicatiſſimis , tenuiſsimíſque membranulis contexti flores vniuerſam ſupernè plantam ornant & occulunt:exilis radix, lignea, & quàm cauliculi longior:ſemina paruula,acero-ſa,erythrodani marini vix viſu capi queunt præ exilitate. Alterum rarum & hactenus indictum, ramulis & cauliculis eſt ſurculoſis, prolixis , gracilibus,Serpylli,humi ſparſis. E' geniculis foliola prodeunt puſilla, teretia, ſucculenta,thymo paruo noſtrati æqualia & ſimilia , radix prælonga lignoſa,ſapore amaricante,calidiuſculo. In collibus maritimis Galloprouinciæ non ſecus ac herniaria luxuriat.Tertium non minùs rarum quàm

Lib.2.ſtir. Hiſpa.c.92 91.

ſuperius

POLYGONI Hispanici genus Clusij.

superius. Est perpusilla herbula & humi accumbens, cespite semiobruta, ramulis creberrimè geniculatis: foliolis & seminibus paruis, albidis, prorsum herniariæ: tota incana, flore muscoso, valde exiguo: radice ampliore quàm pro plātæ modo, dura, surculosa, implexa, & in se reticulatim conuoluta, auulsu difficili, gustu præsicco, calidiuscula. In amplissima Cretæ Salonensis Galloprouinciæ planitie, media via inter Arelatem & Salonam prouenit ad diuersorium D. Martini. Eandem plantā Clusius Polygoni maris genus esse arbitratur, eámque graphicè depinxit his ferè verbis. Multis viticulis per terram sternitur, dodrantalibus magna ex parte, sed interdum etiam pedalibus, aut longioribus, geniculatis, foliis Polygoni maris, minoribus, & in nouella planta virentibus, deinde temporis spatio confertissima & numerosa admodùm adnascuntur foliola acerosa & membranea, omninò alba, sic vt tota argenteis squamis constare videatur gratissimo spectaculo: flos candidus Polygoni, sed adeò paruus & inter membranulas istas latens, vt vix conspiciatur: semen Polygoni: radix candicans, oblōga & tenuis. Nusquā abundantiùs prouenire ait, quàm in collibus petrosis & siccis Salmanticæ vicinis, trans flumen Thormū: item circa Valentiā & Murciā: se etiā vidisse in eodē quo Pena loco, nēpe lapidoso illo campo supra Arelatē, nō procul à D. Martini diuersorio, qua Massiliā iter est, sed multò minorē, & vnciā vix excedentem. Floret Maio & Iunio, deinde semen profert. Murciani vulgò Asprilla vocant, à foliorum exsuccorum fortasse asperitate. Salmanticenses & Valentini Paronychiam vocāt, cùm tamen etiam Clusij iudicio nihil aliud sit quàm Polygoni maris genus peculiare, vt diximus. Etenim cùm primùm è semine prodit, à sanguinaria vulgari nihil differt, & commanducata eodem gustu deprehenditur.

Lib. 2. stirp. Hisp. ca. 91.

CHRYSOCOME Lanuginosa, Dalech.

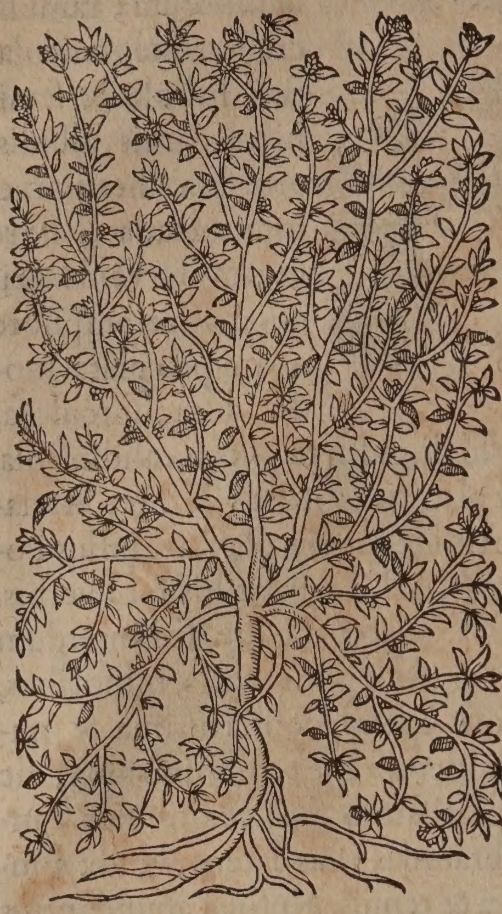
CHRYSOCOME LANVGINOSA, CAP. XIII.

HÆC à florum colore & foliorum lanugine, Chrysocome lanuginosa herbariis dicta, in aridis collibus Alpium, & sabulosis cliuis gignitur: radice nigra, crassiuscula, plurimis exilibus fibris capillata, Ellebori nigri modo: caulibus multis, palmum altis, foliis hyssopi vulgaris longioribus, canis, villosis: flore aureo, ad foliorum exortū, quæ superiora caulis parte prodeunt, in pappos abeunte. Quidam impiæ à Plinio memoratæ genus esse putant, quod doctis herbariis iudicandum relinquimus.

Nomen. *Locus.* *Forma.*

HERNIARIA, CAP. XIIII.

siue Herba Turca.

Nomina — Lib. 1. c. 181. — Locus. — Forma. — Vires.

QVIDAM plantam istam Lithontribon ab effectu, vt & Herniosam, siue Herniariam vocant, nonnulli Herbam Turcam, Cordus Millegranam, Itali *Centograna*. Tragus Empetrum, Anguillara Epipactida, alij Elleborinē Dioscoridis esse censent. Sunt qui nec sine ratione Polygoni speciem faciunt. Matthiolus Polygoni minoris nomine,depinxit. Crescit in sabulosis, aridis & perflatis, in aruis & oliuetis Narbonensis Galliæ, vt circa Monspelium, radice quatuor,aut quinque digitos longa,sensim gracilescēte, modicè fibrata: ramos edit teneros, numerosos, densos, surculosos, exiles, per terram repentes, folia lentis, valde parua, alsines minimæ minora, crebra, semina numerosissima, inter foliola & sub singulis cōgesta,atriplicis & Polygoni minora, flosculi luteoli, multi,tribuli terrestris multò minores, nec dissimiles. Tota ex herbaceo flauet. Experimentis multis certísque constat herbæ huius succum vino albo expressum,& potum, efficacissimè renum calculos comminuere, & exterere:item eximiè valere ad ramices & hernias, vel si trita,imponatur extrinsecus:vel si bibatur succus:vel si aridæ & tusæ cochlear detur. Prodesse etiam dysentericis aiunt,& sanguinis eruptionibus, & aduersus viperarum & cæterarum venenatarum animantium venena, tum sumptam, tum foris impositam. Stillatitia eius aqua octo dierum spatio hausta,hepatis obstructiones,& icterum persanare proditur.

VERBASCVLVS Alpinus.

uid. Pon.

VERBASCVLVS ALPINVS, CAP. XV.

Nomen. — Locus. — Forma.

AB herbariis verbasculus Alpinus, siue Cæruleus dicitur, proueniens in asperis & opacis Alpium tractibus,radice breui,fibrata,candicante,foliis circa ipsam densis, humi procumbentibus, oblongis, læuibus, tribus aut quatuor cauliculis,pedalibus, minimè foliosis:flore cæruleo in caulium cacumine, ferè instar vmbellæ coaceruato,speciosissimo,ac pulcherrimo.

VALE

VALERIANA Montana, CAP. XVI.

PHv Montanum siue Valerianam Montanam herbarij plantam istã vocant, quòd odore, sapore, flore Phu vulgare æmuletur. *Nomina.* Gignitur in opacis & vdis montium saxis, radice è nigro *Locus.* subrufa, dura, lignosa, parùm fibrata: foliis propè radicem multis, longiusculo pediculo nixis, *Forma.* alsine aut perdicio ferè similibus, in caulibus paucis, & iis semper geminis, caulem ima sui parte amplectentibus: flore Phu simili, purpurascente, odoris perquàm iucundi. Pena Valerianam aliam minimam pinxit, flore & vmbella ex candido purpurascente, thlaspi, & foliorum diuisura Valerianæ siluestri minori similem, sed illa adeò sunt exigua, vt minoris Aiugæ folia æquent. Radix candida, exilis, & nardi penè infinitis fibris similis, odore Valerianæ siluestris minoris. Interdum montosis locis è saxorum rimis erumpit, interdum in segetibus, vt propè Monspelium. Lobellius Phu minimum alterum exhibuit, Gallobelgis *Sallade de chanoine*, Belgis *Beltroppen*, quasi dicas lactucam campestrem, quia folia primo pullulatu habet lactucis aut seridis adhuc tenellis similia, & in Quadragesima cibo & acetariis expetatur lactucarum modo. Frequentißima in agro Antuerpiano. Flos & radix Monspeliacam æmulatur, folia minùs laciniata.

PHV Minimum.

PHV Minimum alterum, Lobel.

AIZO

AIZOON. CAP. XVII.

Nomina AEI'ZΩON Græci, Semperuiuum & Sedum Latini vocãt, Apuleius Vitalẽ, Arabes *Beiahalalen*, ſeu *Haialhalez*, Officinæ Semperuiuũ, vulgus Iouis barbam, Galli *Ioubarbe*, Itali *Semperuiuo*, Germani *Hanſzuurtz* & *Donderbar*, quod nonnullis locis plebis animos iampridem inuaſerit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis vireat Sedum. Aizoon autem & Semperuiuum appellant, quòd perpetuò tam æſtate quàm hyeme vireat, nec vllis frigoribus, aut cæli iniuria quãtumuis frigida emoriatur. Eius tria ſtatuit genera Dioſcorides, **Lib.4.c.84.** **Genera.** ἀείζωον μέγα, Aizoon, Sedum & Semperuiuum maius, Apuleius στέργηθρον, & ζωόφθαλμον vocat, Galli *Grande Ioubarbe*, Itali *Semperuiuo maggiore*: ἀείζωον μικρὸν, Aizoon, ſedum & Semperuiuum minus, ſeu Semperuiuũ medium, quibuſdã τριθαλὲς, quod ter anno floreat dicitur, Apuléio Erithales, Plinio Eriſithales, Gallis *Triquemadame*, & *Petite Ioubarbe*, Ger manis *Kleinhauſzuurtz*, & *Kleindonderbart*, Italis *Semperuiuo minore*, & *Pignola*, à folio tereti pineo. Tertium genus ἀείζωον τρίτον, Aizoon ſedum & Semperuiuũ tertium: quidam ἀνδράχνην ἀγρίαν, ideſt, portulacam ſilueſtrem, & telephium nominauerunt. Romani, auctore Dioſcoride, Illecebrã, Arabes *Andrachahara*, *Alſcebran*, *Tilaſon*. Herbarij plura aſsignarunt genera, & aliter diſtinxerunt. Fuchſius tria deſcripſit & depinxit. Primum maius Aizoon, deinde minus, ſed id duplex: alterum marem, quod floribus luteis ſpectatur: alterum fœminam, quod floribus candidis ſeu pallidis conſpicitur: poſtremò Aizoon minimum, de quo mox, quod tertium Dioſcoridis eſſe putat. Dodonæus quatuor, ſemperuiuum maius, ſemperuiuum minus, craſſulam minorem ſiue vermicularem **Lib.1. c.75.** Officinarum, à ſimilitudine foliorum vermiculos referentium, quod tertium genus ſtatuit: his quartum addit minimum, quod portulaca agreſtis, & Romanis Illecebra dicitur. Matthiolus ex Sedi generibus à Dioſcoride deſcriptis, duo nota eſſe **Ca.84.li.4.** ait, nimirum maius & minus: minoris duo eſſe genera: vnum, de quo Dioſcor. tractat, quod fœminam recentiores appellant, alterum marem: tertium diu incognitũ tandem Ghini opera & induſtria veluti in lucem prodiiſſe. Pro minori, Craſſulam Officinarum ſeu vermicularem, ſiue Sedum minus fœminam Fuchſij depinxit: tertium Aizoon minimum, repens, Illecebram minorem, Gallis *Pain d'oiſeau*, Germanis *Rotzentreuble*, ſiue *Maurpfeffer*, ideſt, murinum piper, propter acrem exulcerantemq; facultatem. Gramen tertium Plinianum Anguillara, Itali *Granelloſa* & *Graſella*. His addit Aizoon arboreſcens, ídq; varium. Sed hæc ex deſcriptionibus dilucidiora fient. Plinius, Aizoi, inquit, duo genera ſunt: maius in fictilibus vaſcu- **Lib.25.c.13.** lis ſeritur, quod aliqui Buphthalmum vocant, alij Zoophthalmũ, alij Stergethrũ, quòd amatoriis conueniat, alij Hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis ferè naſcitur. Sunt qui Ambroſiam potiùs vocant, & qui amerimnon. Itali Sedum magnũ, aut oculum, aut digitellum. Alterũ minuſculum, quod Aithales, alij Trithales, quia ter floreat, alij Chryſothales, alioqui Iſoetes, Itali Sedum, alij Aizoon vtrumq;, quoniã vireat ſemper, aliqui etiam ſemperuiuum. Aliquantò pòſt tertium Aizoi genus nõ facit, ſed ait. Huic (minori ſubau.) ſimilis eſt, quam Græci Andrachnen agrian vocant, &c. Galenus quoque duo duntaxat Aizoi genera eſſe dixit. Ac ſanè Dioſcorides, & eum ſecutus Oribaſius, illecebram non eſſe, ſed videri tantùm Aizoi ſpeciẽ **Li.6.ſimpl.** eſſe ſcripſerunt, vt eam Aizois ſimilitudinis & affinitatis gratia duntaxat ſubdidiſſe videantur. Aizoon maius, vt deſcribit Dioſcorides, caules emittit cubitales, aut **Li.4.ca.84.** **Forma.** etiam maiores, digiti magni craſsitudine, pingues, benè virentes, inciſuras characiæ tithymali modo habentes, folia pinguia, pollicis magnitudine, in ſummo linguæ ſpeciem habentia, atque ex ipſis ea quidem quæ proximior à radici ſunt, in terram reſupinata ſint, quę verò in capite, inter ſeſe cohærentia & circulum oculo

ſimilem

AIZOON Maius, siue Semperuiuum minus, Dodon

similem circunscribentia. Aizoon minus cauliculos habet ab vna radice multos, plenos: foliolis rotundis, pinguibus, paruis, in summo acutis. Emittit & è medio caulem, vmbellam & flores pallidos seu luteos sustinentem. Sic enim interpretari χλωρὰ oportet, non herbidos, vt Ruellius vertit. χλωρὰ enim hoc loco, vt aliàs sæpè, pro ὠχρὰ accipitur, id quod etiam ex Serapione constare potest, qui locum hunc Dioscoridis sic traduxit. Et habet virgam in medio longam, circa lõgitudinem palmi, super quam est capitellum, in quo est flos citrinus, subtilis. Videtur, inquit Dioscorides, tertium Semperuiui genus esse, quod foliola habet crassiora, ad portulacæ folia accedẽtia, densa. In qua Diosc. descriptione nihil ambiguum, nihil obscurum dici potest, nisi in dictione δασὺ, quæ hîc, vt plurimis aliis in locis, non pilosum neque hirsutum, sed densum, rigidũ & cõpactum significat. Ex aliis verò descriptionibus perspicuum vera hîc Dioscoridis Aizoa depicta esse. Ac primum quidem, omnes Aizoon maius fatentur esse. Secundum, siue minus, id esse, quod Dodonæus Semperuiuum minus, Fuchsius Sedum minus marẽ vocat, clarè demonstrant ramuli à radice tenui graciles, edentes foliola angustiora, rotundiora, minora, carnosa, acuta, salicorniæ colore & modo: flosculis aureis, stellatis. Præterea iidẽ

ζάω apud Græcos est viuo ζωός est viuus ἀεὶ est aduerbium semper perpetuo, hinc ἀείζωος qui est aiτε sempiternus

Cap. 350.

Cap. 10.

AIZOON Minus, siue Semperuiuum, Dodonæi.

AIZOON Minus, Matth. idem cum proximo.

sunt

AIZOON Minus fœmina, Fuchſ. Craſſula minor ſeu vermicularis.

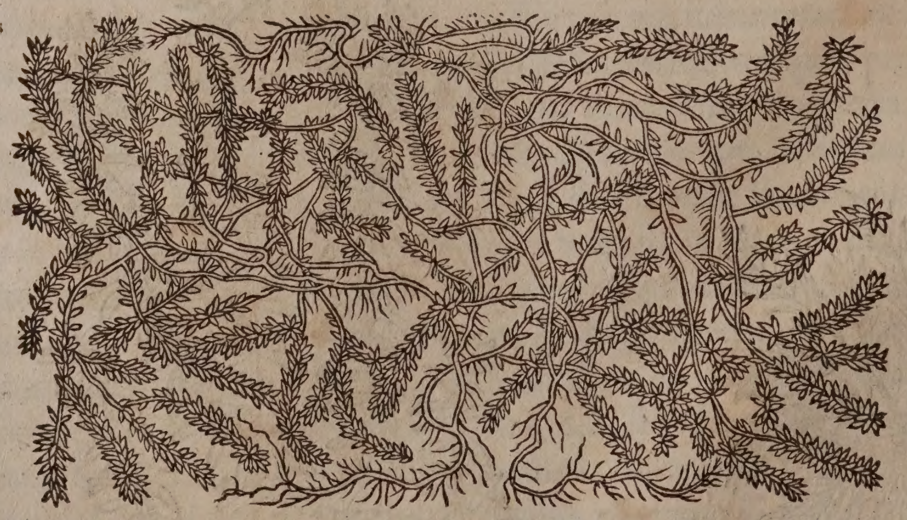
ſunt natales, eædem vires, vt dicemus. Alterum item minus, quod idem Fuchſius Aizoon minus fœminam appellat, pro ſecũdo ſiue minore ſedo depinxit Matthiolus. Sæpiſsime colli-
Pen.in Ad. gentes id fallit propter natales eoſdẽ, faciemq́; adeò minoris ſedi ſimilem, vt mirum magis ſit contraria pollere facultate. Diſcernitur tamen foliolis rotundis, teretibus, oblongis, magis carnoſis, ſupernè retuſis, mucronatis inſtar vermium, è totis ramis pendulis, floſculiſq́; pallidis, vel albidis. Eius ſpecies eſt minimum repens, hîc quoq; appictũ tertium Sedi genus Fuchſij, Illecebra Latinis, Gallis *Pain d'oiſeau*, Germanis *Rotzentreuble*, puſillis ramulis parietes, ſaxoſaſq́; moles & colles aridos amplexantibus, gracilibus, repentibus, foliolis valde paruis & breuibus, carnoſis, confertis: floribus aureis, ſtellatis.

Locus. Semperuiuum maius naſcitur in montoſis & tectaceis, ſupra domicilia etiam reperitur. Minus in petris, parietinis, & maceriis, nec non ſcrobibus opacis. Tertium naſcitur in ſaxis, ſicut & minimum repens.

Tempus. Aizoon Maius Iulio & Auguſto menſibus floret, reliqua genera Maio & Iunio.

Temper. & Vires. Aizoon maius, auctore Dioſcor. vim habet refrigerantem & adſtringentem. Folia per ſe & cum polenta illita conferunt ad eryſipelata, herpetas,
Lib.4.c.84. nomas, oculorum inflammationes, ambuſta, podagras. Succus verò cum polenta & roſaceo capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morſis in potu, diarrhœa laborantibus dyſentericíſque: teretes lumbricos cum vino potus excutit. Subditus in peſſo muliebres fluxiones ſiſtit. Succus etiam in lippitudine oculorũ ex ſanguine orta vtiliter inungitur. Minoris folia eandem cum antedicto vim habent. Quod tertiũ videtur Aizoi genus eſſe, vim habet calfacientem, acrem, exulcerantem, diſcutientẽ ſtrumas, ſi cum axungia fuerit illitum. Eadem vi prædita eſt eius ſpecies repens, ſiue illecebra minor,
Lib.25.c.13. guſtu quaſi ari aut flammulæ. Plinius cũ de Aizois, quæ ſuprà citauimus, ſcripſiſſet, ſubiungit. Omnium harum vis eadem perfrigerare & adſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita vel ſuccus inunctus: purgant enim vlcera oculorum, explentq́; & ad cicatricem perducunt, palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, ſucco vel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus: aconito verò maius Aizoon præcipuè. A ſcorpionibus quoque, habentem id, feriri negant: Medetur & aurium dolori. Quæ magna ex parte cum Dioſcoride conſentiunt,

AIZOON Minimum repens, tertium Dioſcoridis.

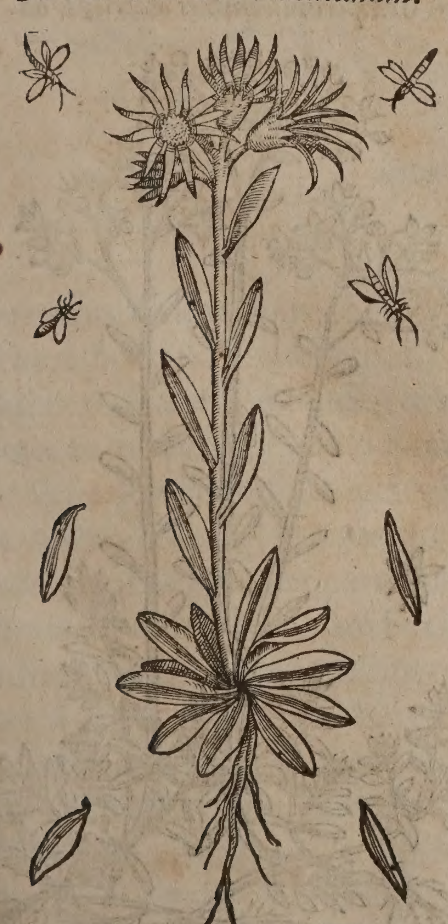
consentiunt, nisi cùm omniũ vim refrigerantem & adstringentẽ faciat, eandẽ etiã tertio generi tribuat, quod cõtraria præditũ esse facultate Dioscorides scripsit. Galenus maioris & minoris duntaxat Aizoi meminit, vt diximus, & vtrũque scribit desiccare quidem leuiter, quandoquidẽ & mediocriter adstringit, omnis alterius vehementis qualitatis expers. Quare in eo plus cæteris abundat essentia aquea: cæterùm non mediocriter refrigerat: est enim ex tertio ordine refrigerantium. Hinc etiam ad erysipelata, & herpetas, & phlegmonas à fluxione natas accõmodatur. Herbarij quidam aliud Aizoon Telephium hîc quoque depictum nuncupant, quod in saxosis & lapidosis gignitur, radice parua, candida, modicè fibrata, foliis humi circa radicem iacentibus, & eam in orbem circũdantibus, vt in Semperuiuo maiore, oblongis, nonnihil incisis, crassis, hirtis, portulacæ similibus, in caule paucis. caule nunc singulari, nũc multiplici, dodrantali, flore violæ, candido, semine in siliquis exilibus, sinapi modo. Plantæ sapor initio fatuus, deinde acris vt in Nasturtio. Item aliud, quod montanum cognominant, in editissimis Alpibus proueniens, foliis multis, exiguis, circa radicem humi stratis, paucis, in caule alternatim dispositis, caule tres digitos alto, flore odorato, in medio luteo, rubris & radiatis foliolis stellato, quorũ infima pars capitulo luteo vicina, alba linea notatur. Matthiolus

Li.6. simpl.

AIZOON Telephium, Dalech.

AIZOON Montanum.

AIZOON Arborescens, Matth.

duas arboreſcentis Aizoi ſpecies exhibuit, alteram ex Conſtantinopoli, alteram ex Corcyra. Pena multas eiuſdem plantas ſe vidiſſe aſſerit Veronæ, Patauij, Venetiis, & in Hetruriæ hortis. Poſtea paſsim in maritimis Sclauoniæ ſeu Illyrij circa Dyrrachium naſci ex amico intellexit. Demum ſe in ſinus Briſtoienſis Anglici Oceani

SEMPERVIVVM Arboreſcens alterum, Matth.

VERMICVLATVS Frutex maior, Lobellij.

SEDVM Minimum arboreſcens. Lobellij.

Vermicularis, Siue Illecebra maior, Lob. ſiue Semperuiuũ minus alterũ, Dod.

Vermicularis dr. quia folia aemulant. uermes Illecebra uero dicit. quia nos illiciat et decipiat sua ui calida cu tam. semperuiu natura sit semper esse frigida

insulis

inſulis vocatis Homs ſe copioſum auulſiſſe ait,ſed in ſaxoſis,nec perinde carnoſum aut ramoſum,tamen ſtipite ramiſq; fruticans lignoſis,duris,multis,lentis:foliis paribus & ſimilibus,vulgare maius Sedum ſitu & ortu æmulātibus, minùs craſsis, inter vulgare Sedum maius,laureolam & tithymalum ambigentibus.Græcum verò, quod & Illyricum,maius multò & ſpecioſius, ramis & cortice, foliorum circinato per ſumma poſitu magis laureolam imitantibus,craſsioribus,tenerioribus,breuioribus,ſucculentis,cubitum longis in ſcapo pedali, & cubitali, laureolæ craſsiore. Adiungam hîc ex Dalechampio Aizoum Daſyphyllum,ideſt,Denſifolium, quod in parietibus & muris Viennæ Allobrogum naſci obſeruauit,radice breui, capillata,pallida,gracili,in exigua terra & parietum cæmento hæreſcente : ramulis plurimis,quatuor digitos altis,perquàm ſpiſsè congeſtis, foliis numeroſiſsimis, craſsis,

SEDVM Minimum tertium,Lobellij.

AIZOON Daſyphyllum, Dalechampij.

teretibus,albicantibus,confertiſsimè ſtipatis,guſtu fatuis cum leui quadam adſtrictione:flore in virgulis tenuibus,candido, copioſo, ſemperuiuo medio ſimili. In Gallia nuſquam alibi quàm in eo tractu à ſe viſam & repertam meminit. Aliud Sedum minimum tertium depinxit Lobellius,& huic,inquit, omniū lōgè minimo ex Syria aſportato,folia quàm Sedi minoris minora:cauliculi ſeſquiunciam æquāt, in quibus luteoli flores maiores pro plantæ exilitate, ſaxifragiæ albæ : radix implicata,fibrata.Idem Semperuiuum paruum graphicè depinxit, Craſſulam minorem Dodon.Sedum fœminam Fuchſij:tum Semperuiuum minus æſtiuū, Semperuiuū minus Dodon.Sedum minus marem Fuchſij:præterea Vermicularem, ſiue Illecebram maiorem,qualem hîc expreſsimus,& ſemperuiuum minimum ſeu Illecebrā. Adhæc Sedum arboreſcens maius,candidis floſculis,& Sedum minimum arboreſcens vermiculatum,planculam quam iiſdem Syriæ natalibus habuit,fruticoſam & denſè geniculatam, cōfertiſq; foliis & ramulis:flores luteoli,vermicularis acris, vti tota facies. Poſtremò Vermiculatum fruticem maiorē, fortaſsè Chamæpitym alteram Dioſcoridis:cuius eſt aliqua varietas. Vtrique denſi confortiq; ramuli : ſed

ERVCA *Muralis.*

quæ maior, foliis est albis densissimè conferta, denticulatis vermicularis acris, maioribus. Exilior totaq; minor altera, minus crebris foliis, teretibus, oblongis, & flosculis herbaceis Polygoni.

ERVCA MVRALIS,

CAP. XVIII.

Nomen. Locus. Forma.

QVAE Eruca muralis ab herbariis nominata est, in parietinis, murorumq; rimis & inter saxa nascitur, radice parua, breui, candida, foliis propè radicem multis, circa eam sparsis, & vndique ambientibus, oblongis, ambitu laciniato, in caule paucis, caule pedali, tereti: flore in surculis gracilibus & breuibus, albo, violæ simili: semine minuto in tenuibus & longis siliquis, sapore principiò fatuo, tamdem subacri & mordaci.

ASARVM MVRI, CAP. XIX.

Nomen. Locus. Forma.

ASARVM muri hanc plantam herbarij vocant, quòd Asarum foliis imitetur, & quòd nusquam alibi quàm in muris gignatur. Ex parietum fissuris prosilit, radice crassiuscula, nodosa, è rufo nigrescente, polypodij ferè colore, in plurimos fibrarum tenuissimos villos diuisa: foliis paucis, Asaro similibus, venosis, longo pediculo subnixis: nec semen, nec florem vidi.

ASTER MONTANVS,

CAP. XX.

Locus.

ASSTER montanus luteus in excelsis montibus gignitur, radicibus multis, è candido flauescentibus, odoratis: caulibus multis, cubitalibus, villosis: foliis circa radicem densis, in caulibus paucis, longis, venosis, in ambitu laciniatis, hirsutis: flore in summis caulibus luteo, anthemidis capitulo simili: foliolis stellatim radiato, in pappos abeunte. Est & Asteris lutei genus, herba hîc depicta, Oculus Christi minor herbariis dicta, in sabulosis tumulis & aridis nascens, quà Lugduno itur Viennam, radice crassiuscula, nigra fibrata,

dimidium

ASTER Montanus Luteus.

ASTER Luteus, siue oculus Christi minor.

ASTER Luteus, alter oculus Christi minor.

ASTER Montanus Hirsutus Penæ.

dimidium pedem longa: foliis propè radicem multis, per terram sparsis, canis, lanuginosis, saluiæ similimis, gustu valde amaris, caulibus tribus aut quatuor, villosis, vix pedem altis, in quibus folia pauca supradictis minora, capitulo

Chamæmeli chryſanthemi; ſed paulò ampliore. Pena etiam Aſterem hirſutum pinxit, caule & foliis hirſutis, longioribus, Cynogloſsi parui noſtri paribus & ſimilibus, radice minùs fibrata.

MYAGRVM, CAP. XXI.

Nomina Lib.7. ΜΥΑΓΡΟΝ Græcis, & μελάμπυρον, velut & Latinis Myagrum & Melampyrum nominatur. In Paulo duæ plantæ habentur, nomine & oleoſo ſucco affines, Myaron, ſcilicet, & Myagron: μιαρὸν quidem impurum ſignificat, & ſordidùm, cuiuſmodi eſt Melampyrum. Μύαγρον autem muſcipulam potiùs, ſiue muſcariam, quæ inſidentes, ſiue præteruolantes muſcas glutine ſuo implicat. At Cornarius hoc Pauli loco Myagron vbique legendum cenſet, & non Miaron, quòd alia non ſit herba à Myagro, ordinemq; lectionis hîc perturbatum eſſe, vt primùm habeatur Myagri ſemen, deinde interpoſitis mitulis ſequatur Miaros, &c. quæ eadem ſit cum Myagro: quare ſic reſtituendum eſſe ordinem. Myagros, quam alij vocant Melampyrum, herba eſt ſarmentitia ac pinguis: pinguedo ipſius corporis aſperitates explanare videtur. Semen Myagri pingue eſt, & quod in ipſo eſt oleoſum, meatus obducẽdi facultatẽ habet. Præterea hoc loco, Myagros quã alij Melampycnum, falsò legi in Græcis codicibus μελάμπυκνον pro μελάμπυρον putat, vt ex Dioſcoride liquet. Eſt & hîc obſeruandum, Melampyrum iſtud ab eo diuerſum eſſe de quo alibi diximus. Id autem triticum vaccinum, ſiue bouinum vulgò dicitur, quod fortaſsè μελάμπυρον Theophraſti & Galeni eſſe diximus. Eſt autem Myagrum ſiue Melampyrum,

Li.4. c.112. **Forma.** auctore Dioſcoride, herba ſurculacea, bicubitalis, folia habens rubiæ ſimilia,

MYAGRVM, Dodon.

pallida, ſemen fœnogræco ſimile, pingue, quo vtuntur ad lucernas, torrefactum ipſum tundentes, & virgis oblinentes. Non eadem omninò Plinius tradit. Myagros herba ferulacea

Li.27.ca.12. eſt, foliis ſimilis rubiæ, tripedanea, ſemen oleoſum, quod & fit ex eo. Dioſcorides herbam eſſe φρυγανώδη dixit, ideſt, ſurculaceam, Plinius ναρθηκώδη, ideſt, ferulaceã. Id Dioſcoridis Myagrum Ruellius, & eum ſecuti Dodonæus, atque alij docti herbarij, eam herbam eſſe putant, quæ Gallis *Cameline* & *Camemine* dicitur, Germanis *Flachdotter*, & *Leindotter*, nec eam Matthiolus ſine ratione intruſit. Cauliculos emittit illa rectos, rotundos, ſeſquicubitales aut maiores, in multos ſurculos fiſſos, folia longa, anguſta ferè rubiæ, denticulis in ambitu eminentibus. In ſurculorum ſummitatibus floſculi ſunt lutei, deinde caliculi lini, ſed magis compreſsi, in quibus ſemen fuluum ſeſamo aut fœnogræco ſimile, ſed duplò minus & oblongum. Legitur tamen in vulgatis Dioſcoridis exemplaribus ſemen τραχήλῳ ἐοικὸς, ideſt, collo ſimile, quod Ruellius emendauit, legitq; τήλει ἐοικὸς, ideſt, fœnogræco ſimile, quod & de toto caliculo accipi poteſt.

Li.3.ca.127. Li.4. ca.35.

Hanc plantam ruſtici in Angliæ, Batauiæ, Zelandiæ, Lotharingiæ, Leodij aruis ſerunt, quamuis & ſuæ ſpontis inter ſegetes inueniatur, melampyrum Græcis, ideſt, triticum

MYAGRVM Alterum minus, Dalecham.

PSEVDOMYAGRVM, Matthioli.

MYAGRVM Aliud Thlaspi effigie, Lobellij.

triticum nigrum ideò dicta. Semen in areis pauitis rura flagris decutiunt, & vannis in auram vento silentem iactant, dum siliquarum recrementa vanescant: tum trusatilibus molis subiiciunt, versandóque subinde oleum exprimunt, quo non ad lumina tantùm lucernarum, sed & ciborum quoque condimenta pauperes vtuntur, magno huius olei prouentu. Hanc ob causam quidam minus sesanum putarũt. Hoc oleo, inquit Dioscorides, corporis scabritias læuigari, atque expoliri constat. Galenus scribit myagri semen pingue esse: nam, si tundatur, oleosum quid effundere, quod emplasticam vim habet. Diuersam ab his facultatem tribuit Plinius huic oleo, nempe quòd medeatur oris vlceribus eo perunctis. Sunt qui plantam quam ex Matthiolo hic ostedimus, legitimum Myagrum esse contendant, sed cum folia rubiæ non habeat, sed glasti potius, & semen ei sit nasturtij, non fœnogræci, ab eis dissentit Matthiolus, & non Myagrum sed Pseudomyagrum appellat. Nascitur passim inter linum & segetes, & eius semen auidissime ab auiculis expetitur: est enim dulce & gustui gratum. Myagrum alterum & minus hic depictum exhibent herbarij quidam, quod in agris, & nonnunquam in hortis gignitur, radiculis multis, candidis, tenuibus, foliis erythrodani, minoribus, pallentibus: cauliculis multis, pede altioribus, flore in summo cauliculorum vertice copioso, pusillo, purpura- Lib.27.c.12

ſcente, ſemine minutulo, pingui & oleoſo. Aliud Myagrum ex Lobellio hîc pingendum curauimus, quod iiſdem quibus Camelina oritur locis, Anglis & Belgis hortenſe, folio paruo, Narbonenſis Thlaſpi parui vel leucoij marini minimi. Floſculi confertim ſtipati vmbellam exprimunt, ſtellati, lutei, eryſimi vel thlaſpeos.

FILIPENDVLA ALPINA,
CAP. XXII.

Nomen. FILIPENDVLAM Alpinam vocant herbarij, quam gignunt ſumma *Locus.* Alpium iuga paſcuis, pratis, & vberrimo fœni prouentu greges innumeros atque armenta ſaginantia, atque inde ruſticos ditantia. *Forma.* Hæret illa radice craſſa, nigra, multifida. Folia ex radice profert longo pediculo nixa, quæ foliolis multis conſtant, toto ambitu minutiſſimè inciſis, ex aduerſo ſitis vt in Filipendula, quæ cauſa nominis fuit. Caulis pede altior, flores

nomen habet a numerosis [?]illis et rotundis in radice capitibus quae quasi ex filo quodam pendere videntur.

Pedicularis dicitur quod enecat pediculos

FILIPENDVLA Alpina.

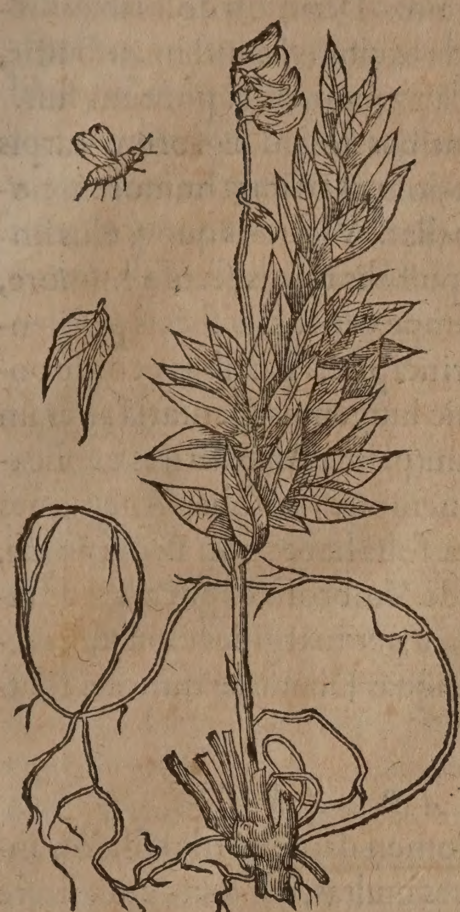
PEDICVLARIS Maior, Alpina.

luteos ſpicatim ferè congeſtos in vertice ſuſtinet, quibus dilapſis vaſcula ſuccedunt oblonga, antirrhini loculis ſimilia, minuto ſemine plena. Huic affinis eſt quæ à quibuſdam Pedicularis maior vocatur, & in vertice Montis aurei, Gergobiæ Aruernorum propinqui gignitur, radice foris nigra, napi modo gracileſcente, rugoſa, nonnihil ſurculoſa: caule fermè cubitali, virgato, vnico: foliis filicis, in longo pediculo ordine collocatis, per ambitum crenatis, exeunte per caulem alternatim vnoquoque foliorum pediculo: flore pallido, ſpicatim in ſummo caule congeſto: ſemine copioſo, in latis corticoſis vaſculis concluſo, alyſſi modo.

GALE

GALEGA MONTANA, CAP. XXIII.

A Foliorvm Galegæ ſimilitudine, herbā hanc Galegam herbarij vocarunt, montanam autem vt à Galega vulgari diſcernerent natalium differentia. *Nomina* Naſcitur hæc in aſperis montibus, non in eorum quidem ſalebris aut præcipitiis, ſed in ipſis culminibus, ſi qua vda planites illic occurrat. *Locus.* Radice nititur craſſa, nigra, fibris longiſsimis & tenuiſsimis capillata, per ſumma terræ huc illuc oblique vagis. *Forma.* Caules multos edit pedales, teretes, folia galegæ, latiora, eminente coſta per medium diuiſa, minimè in ambitu diſſecta, denſiùs congeſta: florem in ſummis caulibus piſi vel geniſtæ, luteum: ſiliquas nigras ſeminibus plenas, lenticulæ ſimilibus. Efficacem eſſe aiunt contra venena, lumbricos, morbum caducum & peſtem, non minùs quàm Galegam alteram. *Vires.*

DENTELLARIA, CAP. XXIIII.

Q Vidam Dentellariam hanc vocant, quæ in agri Monſpeliaci locis aridis gignitur, *Nomen.* *Locus.* radice nigra, ſupernè craſſa, paulatim gracileſcente, ima parte fibrata, *Forma.* caulibus multis, pedalibus, foliis longis, propè caulem anguſtis, in ſummitate latioribus, media coſta diuiſis, calendulæ ferè ſimilibus, acerrimi guſtus & cauſtici, in ſingulis caulibus ſeptenis ferè, aut no-

DENTELLARIA.

DENTELLARIA Altera, Dod.

Dentellaria et dentaria nominat. a forma radicis quae ex pluribus squammis quasi dentibus componitur.

uenis,

uenis, quamobrem Enneaphyllum Plinij quidam esse putarunt: flore pusillo, copioso, valerianæ penè modo, purpureo, in summis ramis. Dentium doloribus medentur folia trita & carpis admota, pustulis enim inde excitatis, veluti in ambustis, humor dolorem efficiens reuellitur, vnde Dentellariæ nomen ei positum fuit. Eodem modo febris quartanæ paroxysmis incipientibus tusam ægrorum carpis admouent, vt rigores citiùs desinant, & natura sensu doloris irritata humorem noxium aut vomitionibus, aut sudoribus valentiùs expellat. Vlceratis quoq; eius impositu corporis aliquot partibus, foráſque euocato pustulis ruptis seroso humore, pestis contagium vitari posse quidam affirmant: nempe venenatis succis pestilenti lue corpora nostra afficientibus, ab internis & principibus partibus, corde potissimum, ad exteriora & ignobiliora reuocatis. Huic iungemus Dentariã alteram Dodonæi & Herbariorum, siue Alabastritem alteram (prima Alabastrites explicata est in Libro, De iis quæ flore placent. Cap. De Anemone, trifoliæ Anemones Dodonæi nomine) Coralloidem alteram Cordi, quæ folia habet non Pentaphylli, quemadmodum Dentaria minor Matthioli, in lib. de Vmbrosis explicata, sed fraxim modo digesta, mediæ costæ annexa, oblonga, lata per margines crenata, crebrò ad vnam costam septena: flores candidos, & siliquas Dentariæ minoris Matthioli similes: radices asperas & squamosas.

POLYRRHISOS, CAP. XXV.

Nomina A Radicvm multitudine herbæ huic nomen datum. Polyrrhizon inquit Plinius, folia habere myrti & radices multas, cui hanc congruere **Locus.** herbarij autumant, quæ asperis gaudet. Radice est multiplici, nigra, **Forma.** caulibus multis, angulosis, palmum altis: foliis myrti paulò obtusioribus, per interualla geminis: flore pallido, semine in oblongis vasculis. Radices tu**Polyrrh.latifolia.** sæ, inquit Plin. dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus. Polyr**Locus.** rhizon aliam latifoliam vocant herbarij in Alpium obscuris riguísq; vallibus pro-

Forma.

POLYRRHISOS Plin. Dalechampij.

POLYRRHISOS Latifolia, Dalechampij.

uenientem,

uenientem, radiculis multis, tenuibus, ab vno cespite confibratis, candidis, elleboro similibus, circumquaque diffusis, ob quam radicum multitudinem herbarij Polyrrhizi nomen indiderunt: caulibus multis ex vna radice prodeuntibus, ferè cubitalibus, foliis smyrnij, siue petroselini Alexandrini Officinarum, in ambitu dissectis, ad singulos ferè exortus quinis, venosis, in acumen desinentibus: flore candido, violæ simili, longiusculis surculis fulto, quinque foliolis constante. Copiosa reperitur in montibus qui Muræ Allobrogũ oppidulo incumbunt, non procul à Gratianopoli. Valere aiunt ad vlcera maligna, & depascentia, pedúmque tumores.

ALYSSVM, CAP. XXVI.

ΑΛΥΣΣΟΝ Græcis, similiter Alyssum Latinis sic dicitur, quòd morsos à cane rabido mirificè iuuet, auctoribus Galeno, Paulo, & Plinio. Varia autem est Alyssi apud auctores historia. Plinius videtur rubiam minorem Alyssum facere: cùm enim de erythrodano seu rubia maiore dixisset, subiungit. Distat ab eo qui Alyssum vocatur, foliis tantùm, & ramis minoribus. Nomen accepit quod à cane commorsos rabiem sentire non patitur potus ex aceto, adalligatúsque. Mirum est quod additur, saniem conspecto omninò frutice eo siccari. Quæ postrema Cornarius ex veteri codice sic emendauit. Mirum est quod additur, insaniam cõspecto omnino frutice eo sanari. Alyssum aliud descripsit Aetius his verbis. Alyssum aiunt esse sideritim heracleam appellatam, quæ iuxta vias nascitur vbique, purpureum florem habens, & folia crassiora. Nomẽ inuenit ex eo quòd commorsis à cane rabido mirificè succurrit. Item Galenus de diuerso ab his Alysso loquitur, conscripta ab Asclepiade medicamenta ad canis rabidi morsus commemorans. Alyssum, inquit, herba est marrubio similis, asperior tamen, & magis aculeata: circa orbiculos florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc sub caniculæ æstu colligere oportet, exsiccata cõtundi cribrari & seruari debet, ne difflet. Hæc, opinor, Alyssa omnia à Dioscoridis alysso discepant, sic enim is suum descripsit. Alyssum paruus est frutex, subasper, folia habẽs rotunda, fructum

Nomina. Lib.24.c.11 Lib.1. Lib.2.Ant. Lib.3.c.89. Forma.

ALYSSVM, *Dodonæi*.

ALYSSVM, *Dalechampij*.

duplicis

duplicis ſcuti figura, in quo ſemen quadantenus latum. Naſcitur in montibus, & aſperis locis.Huic Dioſcoridis Alyſſo nulla planta meliùs quadrare videtur, quàm Lib.1.c.70. quæ hîc ex Dodonæo pro alyſſo deſcripta & depicta eſt,à recentioribus quibuſdã Lunaria maior appellata. Eſt enim caule recto, rotundo, cubitum alto, ſupernè in tres quatuórve ſurculos ſeſe findente: foliis primùm rotundis, deinde longis, incanis, ac nonnihil tomentoſis,aſperiuſculis,radice exili. In ſurculorum faſtigiis floſculi multi lutei nitent, deinde folliculi aſperi, candicantes, compreſſi,in rotunditate oblongi, clypeolorum effigie, quos duplicatos facit membranula diuidens vtrinque ſeminum ſeriem duplicem, quæ ſunt compreſſa, leucoij ſimilia, ſed maiora. In hortis colitur ab herbariis.Iunio floret,Iulio ſemen maturum eſt. Luculentiore figura ſic expreſſimus.Plantam aliam Itali fecerũt Alyſſum, vel Alyſſi genus, quos ſecutus Matthiolus libro tertio omiſſam tãdem depinxit. At doctiorum omnium Monſpelienſium,apud quos frequens oritur,ſententia, thlaſpeos generibus adnumeranda eſt,non Alyſſi, cui multò aptiùs cõuenit, à Dodonæo depicta. Alyſſa alia herbarij depingunt,minus videlicet, quod in ſabuloſis creſcit, radice candida, parùm fibrata, ſatis longa, cauliculis multis, rotundis, lanuginoſis,ſupra terram parùm extantibus: foliis multis albicantibus,& tanquam cinere conſperſis,aizoo minori ſimilibus,ſi rotunda & non lata forent, guſtu fatuis cum paucula adſtrictione: flore in ſummis virgis copioſo, luteo, ſemine lini, minuto, rufo, in loculis ſcuto ſimilibus, duplicibus,mẽbrana tenui & pellucida diſtinctis. Alyſſum aliud trigonum ob loculorum ſeminis triquetram figuram nominant,quod naſcitur in aſperis,lapidoſis,& ſolis diuturna mora æſtuoſis locis: radice breui, lignoſa, parùm fibrata, caulibus tribus aut quatuor palmum altis, foliis oblongis, anguſtis,in ambitu minimè diuiſis, per interualla prodeuntibus, flore Aprili emicante: ſemine rotũdo, minuto,papaueri ſimili in conceptaculis triãgularibus, ſcuto figura ſimilibus, vt & in Alyſſo. Aliud Alyſſum oſtendit Lobellius, Germanicũ Echioides, ſiue facie Molluginis,Aparine Plinij creditum.E' radice geniculatis,bicubitalibus,cauliculis aſperis, Aparines ritu vicina quæuis arripit: folia bina & terna ex atro virentia,Echij modo hiſpida,Rubiæ paria, & aliquando maiora,floſculi purpurei violacei, Echij minores verticillatim Cruciatæ modo à medio caule ſumme tenus diſpoſiti. Semen inuolucris

ALYSSVM, Matth.

Pet. Pe. in Ad.

Alyſſum minus.

Locus.

Forma.

ALYSSVM Minus, Dalechampij.

Alyſ.trigo.

Locus.

Forma.

Lib.3.c.89.

uolucris foliaceis ſinuoſis ſeſamo ſimile aut Thlaſpi, fuſcum, guſtanti dulcè clauditur. Vniuerſa planta guſtu Echium æmulatur. Eximias Alyſſi vires tradit Dioſcorides, his verbis. Alyſſi decoctum, inquit, ſingultus ſine febri potu diſcutit, idem efficit ſi quis teneat, aut odoretur. Cum melle tritum lentigines, & maculas

ALYSSVM Trigonum, Dalechampij.

ALYSSVM Germanicum Echioides, Lobel.

ſole contractas purgat. Putatur & rabiem canis ſanare contuſum in edulio, & exhibitum (ſunt enim hæc Dioſcoridis verba, δοκεῖ δὲ καὶ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι συγκοπὲν ἐδέσμασι καὶ δοθέν, quibus ſignificare videtur, Alyſſum ipſius canis rabiem ſanare, niſi λύσσαν κυνὸς eam rabiem, quæ ex cane homini inducta ſit accipere velimus, vel legatur locus is vt in veteri codice, δοκεῖ δὲ καὶ λυσσοδήκτους ἰᾶσθαι, &c. id eſt, contuſum in cibis exhibitúmque, iis, quos rabidus canis momordit, mederi videtur.) Sed & in domo ſuſpenſum ſalutare eſſe creditur, tum hominibus, tum aliis animalibus, ne à faſcino lædantur. Quin & puniceo panniculo alligatum, pecorum morbos abigit. Quod verò de ſingultu ille, idem Plutarchus ſcripſit, τὴν δὲ ἄλυσσον καλουμένην βοτάνην καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες, ἀπαλλάττονται λυγμοῦ. Id eſt, Alyſſum herbam manu tenentes ſolùm, alij verò intuentes, ſingultu liberantur. Galenus dilucidiùs eius facultates declarat. Nuncupata eſt Alyſſum herba, quòd mirificè iuuet morſos à cane rabido: ſed & rabienti quoque data ſæpè in totum ſanauit, atque hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit, dictúmque priùs eſt talem facultatem ſola percipi experientia, & planè nulla conſtare methodo. Quod ſi quis ad multa experiatur, cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccantem & digerentem, cum hoc vt abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelim purgat.

And.Lac.

Lib.3.Sym.

Lib.6.ſim.

ASCLEPIAS, CAP. XXVII.

Nomina. ἈΣΚΛΗΠΙΑΣ Græcis, Aſclepias Latinis, quibuſdam κίσσιον, id eſt, hederula, & κισσόφυλλον, hederæfolium, Herbariis Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis *Schuualbenuurtz* appellatur. Forma. Aſclepias autem ab Aeſculapio, qui Ἀσκληπιὸς Græcis dicitur, antiquo medicinæ auctore, nominata eſt: hirundinaria verò à ſiliquis quas producit, quæ dehiſcentes plumoſum ſemen oſtendunt, atq; adeò hirundinis effigiem referunt. (ratio etymologie) Vincetoxicum, vel rectiùs νικητοξικὸν, quòd illi inſignis aduerſus venena vis inſit. Aſclepias, vt deſcribit Dioſcorides, ramulos profert longos, in quibus folia longa, hederæ ſimilia, radices multas, tenues, odoratas, flores grauiter olentes, ſemen ſecuridacæ. Lib.3.c.90. Naſcitur in montibus. Eadem prorſus Plinius habet. Lib.27.c.5. Aſclepias folia hederæ habet, ramos longos, radices numeroſas, tenues, odoratas, floris virus graue, ſemen ſecuridacæ. Naſcitur in montibus. Ex qua deſcriptione perſpicuum eſt Fuchſium & Dodonæum (Cap.45. Lib.3.c.4.) rectè Vincetoxicũ pro Aſclepiade depinxiſſe, illumq; à Matthiolo minùs (In cap.90. lib.3.) rectè reprehenſum. Nam caules fert læues, rotundos, tenues, flexiles, fractu contu-

VINCETOXICVM ſiue Aſclepias, Fuch.

VINCETOXICVM, Matthioli.

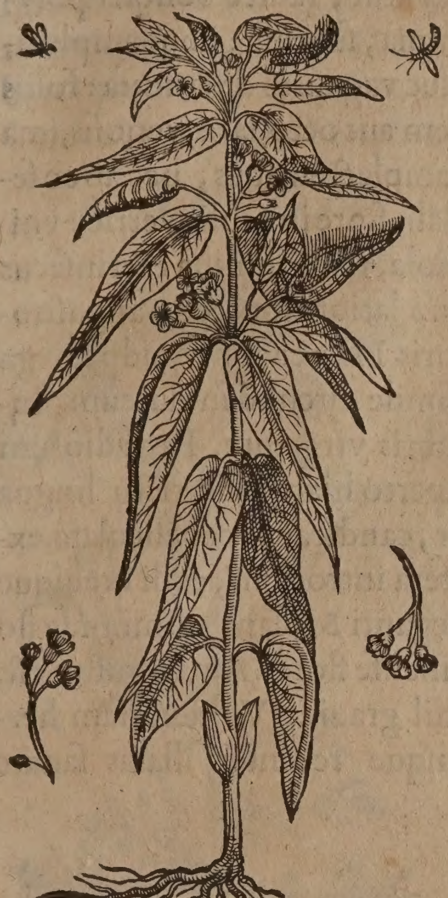
maces, cubito altiores, in his folia quidem hederæ, rigida, ex atro virentia, ſed aliquantò longiora, & quaſi ſupernè mucronata: flores in petiolis exiguos, candicantes, odoris grauis, & ingrati, herba virente, quibus ſuccreſcunt ſiliquæ teretes, oblongæ, quæ dehiſcentes ſemen cohibent ſecuridacæ ſimile, id eſt, rufum & latum, lanugine obuolutum. Radices longæ ſunt, rotundæ, innumeris ferè capillamentis fibratæ, odoratæ. His accedit locus natalis, prouenit enim in montibus aſperis, altis & arenoſis, aut aridis collibus, præſertim Narbonæ, & apud Ligures Taurinos. Prætereà Lib.3.c.90. vires conſentiunt. Radices cum vino potæ, inquit Dioſco. torminibus & venenatorum morſibus auxiliantur, folia impoſita ad mammarum & vteri maligna Lib.27.c.5. vlcera faciunt. Sic Plinius. Radices torminibus medentur, & cõtra ſerpentium ictus non ſolùm potu, ſed etiam illitu. Galenus ait Dioſcoridem de Aſclepiade ſcripſiſſe

ſe verò

ſe verò nondum eius periculum feciſſe. At Paulus ſcribit calidam ſiccamq́; eſſe, & tenuis ſubſtantiæ: torminibus in vino potam competere, illitam verò venenatorũ morſibus,& malignis mammarum ac vteri vitiis ſuccurrere. Sic vincetoxicũ amarum eſt,parùm glutinoſa eius radix. Folia aliquam prę̨ſeferunt adſtrictionem. Recentiores eius radice vſi,primùm cùm aduerſus venena,tum ad vlcera, magnũ ſibi & plantæ nomen pepererũt, neq; poſteri potuerunt poſteà adduci, quin pro Aſclepiade agnoſcerent & vterentur. Adhæc eiuſdem radice vtuntur magna efficacia ad menſium prouocationem, & ad rabidi canis morſum, eandem in vino maceratam & coctam hydropicis mirè auxiliari tradunt: flores prętereà foliáque ſiccata, mox trita vulneribus vtiliter inſpergi aiunt, ſordida etiam vlcera purgare, & ad cicatricem perducere, genitaliúmque vitiis & rupturis egregiè mederi docent. Ob ſuperioris aſclepiadis ſimilitudinem, herbarij hîc appictam Aſclepiada nigram vocant, à floris colore. Eſt enim antedictæ toto plantæ habitu ſimilis, viribúſque iiſdem prædita, ſolo floris atro colore diſcrepans. Eadem prorſus, opinor Lobellij eſt Aſclepias altera florę nigro, ſiue aliud Vincetoxicum, in agri Mõſpeliẽſis collibus. Frontignani vicinis, & Belgij hortis, quod à floris pullo colore, nonnihil purpurante, minimè albo, vt alterius, nigrum vocatur, cauliculis flexuoſis ternûm & quaternûm cubitorum, proxima quæuis fulcra Periplocæ modo, quam etiam quia refert, Periplocam fecerunt, ſcandendo ambit: cætera priori ſimilia, ſucco pallido turget.

Lib.7. Fuch. Ibid. Penain Ad.

ASCLEPIAS Nigra, Dalechampij.

CERINTHE PLINII. *CAP. XXVIII.*

PLINIVS Cerinthen ſcribit eſſe folio candido, incuruo, cubitalem, capite concauo, mellis ſuccum habente, horum floris auidiſſimas eſſe apes. Quam herbam coniectarunt docti herbarij eſſe eam quæ hîc depingitur, in aridis & apricis prouenientem, radice longa & craſſa, caulibus multis, rotundis, pedalibus, foliis longis in acutum deſinentibus, ſupernè candidis, punctis quaſi de induſtria notatis, infernè villoſis, caulem ima ſui parte ſic ambientibus, vt per rimam in iis diuulſis caulis traiicere videatur. In ſurculos caules diuiduntur, qui florem oblongum dactilidi ſimilem, ſed minorem, luteum, in cacumine fundunt, quo delapſo in vaſculis minutum ſemen continetur, per ambitum crenatis, extante in medio apice tenuiſſimo. Pulmonariam & alias plurimas plantas videmus maculis inſignes, ſed quæ tam crebris & denſis, atq; ita diſtinctis conſperſa ſit, nullam hactenus vidi. Pariſienſes in hortis alunt, ac nominis huius ignari telephium vocãt.

Lib.21. c.12

Locus.

Forma. ανθος est flos κηρος, cera apud græcos κηρινθον, et κηρινθη dr. quia proferat florem cerei coloris vel quia ex pabulo apud apes conficiunt ceram

ELLEBORINE PVNICEA, CAP. XXIX.

Nomina A Floris puniceo siue ferrugineo colore, & foliorum cum Elleboro albo similitudine, hanc Elleborinem ferrugineam siue puniceam nominarūt herbarij, quam ab Elleborine Dioscoridis plurimùm differre non ignorant. *Locus.* Est, inquiunt Pena & Lobellius, recentiorum calceolus Mariæ, Damasonium nothum Dodonæi de florib. In asperis, sitientibus, & confragosis montium iugis nascitur, *Forma.* radice obliqua polygonati modo carnosa, subrufa, in quamplurimas fibras, huc illuc vagantes diuaricata: foliis Ellebori albi, septem aut octo, latis, venosis, ima sui parte caulem amplectentibus, nec ab eo separatis: caule pedali, flore in caulis vertice vnico, in quatuor foliola, radiis similia extrinsecus diuiso, quorum duo latiora sunt, duo angustiora, ferruginei coloris. Hæc cauum quidpiam galero aut calatho simile circundant luteum, intrinsecus lineis rubris virgatum. Ex radiorum medio velut ex aperto hiantéque rictu lingua duplex porrigitur, candicans, canaliculata, extrorsum altera, altera introrsum, exili breuíque fulta pediculo, eleganti & planè admiranda floris specie. *Tempus.* Maio mense floret. *Vires.* Amari gustus est, & odoris nonnihil grauis. Vulnerariam herbam esse, plagásque recenter illatas sanare aiunt.

Calceolus a figura qua flos representat.

ELLEBORINE *Ferruginea, Dalechampij.*

THALIETRVM, *Dodon.* CAP. XXX.

Nomina QVod Græcis θάλικτρον & θαλίκτρον nominatur, similiter Latinis Thalictrum & Thalietrum. Id sic descripsit *Lib.4.c.93.* Dioscor. *Forma.* Thalietrum folia coriandro similia habet, sed pinguiora, caulem rutæ crassitudine, in quo folia. Plinius iisdē ferè verbis depinxit. *Lib.27.c.13* Thalietrū folia coriandri habet, pinguiora paulò, caulem papaueris, nascitur vbique præcipuè in campestribus. In quibus μήκωνος legisse videtur, id est, papaueris, pro πηγάνου, id est, rutæ. Dioscoridem secutus est Galenus scribens. *Lib.6.sim.* Thalietrum folia habet coriandro similia, caulem crassitudine rutæ. Sed tam succincta delineatio facit, vt alij aliam herbam pro Thalictro exhibeat. Doctiores tamen eam quæ hodie à Chirurgis Sophia dicitur, Germanis *Vuelsomen*, Thalietrum esse asserunt, tum propter figuram aptè congruentem, tum propter eximias sanandi vlcera maligna vires. *Forma. Dodo. lib. 1.cap.77. Pena in Aduer.* Est enim foliis minutissimè incisis, coriandri, sed

tenuioribus,

tenuioribus, aut abſinthij Romani albicantibus,caulibus ſeſquicubitalibus,rotundis,rectis,lignoſis,rutaceis,pallidulos vel luteos flores in ſummo proferẽtibus erucæ,vel ſinapi ſilueſtris, nec diſsimiles ſiliquas, ſed exiliores, ſemen exile,rubellum cohibentes. *Locus.* Secus vias, incultis locis,maceriiſq; frequens eſt. *Tempus.* Iunio menſe floret in Septembrẽ vſq;. Talictrum, inquit Dioſcorides, *Ibidem.* vlcera antiqua ad cicatricem perducit. *Vires.* Scribit Galenus vim ei ineſſe exſiccatoriã citra morſum, quare vlcera inueterata cicatrice obducere. *Temper.* Plinius folia mederi vlceribus ait cum melle. Sic Sophiam tradiderunt Chirurgi practici,qui ætate Guidonis,& Petri Argelatæ vixerunt vlcera antiquata & maligna ſanare & glutinare, ſemen eius cum vino aut aqua chalybeata potum dyſenteriam, alui & ſanguinis fluxiones cohibere. Fuchſius,Tragus, Cordus, perperàm Seriphium Germanicum fecère.

Lib.6.ſim. — Ibid. — Cap.41.

ATHANASIA LEVCANTHEMOS, CAP. XXXI.

ATHANASIA leucãthemos in nemoribus & dumetis aridis prouenit, radice plurimis fibris capillata, caule cubitali, & nonnunquam altiore, ramis multis brachiato, foliis Athanaſiæ chryſanthemi, paulò magis diſſectis, coriandri ferè inciſuris,guſtu principiò ſubdulcibus, ſed cùm diu manſa fuerint, os & fauces incendentibus, pyrethri ferè modo, ſed imbecillius: flore in ramorum faſtigio radiato, per ambitum candido, intus melino. Hanc plantam Vchnam albam eſſe Auicennæ quidam volunt: vel, vt legit Bellunenſis, Achnam,citrinam verò Athanaſiam chryſanthemum, licet interpres Vchnam conuertat matricariam,quam vnius tantùm generis & non duplicem agnoſcimus, vt propterea interpreti fides minùs habenda ſit.Cæterùm huic noſtræ plantæ conuenit quod Auicenna ſcripſit, Vchnam candidam lutea valentiorẽ eſſe. Hæc enim vt Athanaſiæ luteæ ſaporẽ perquàm amarum feruida acrimonia ſua longè vincit, ſic ab ea odoris gratia ſuperatur. Quare hæc videtur eſſe Tanacetum nõ odorum ſilueſtre Lobellij & Penæ, ſponte in Delphinatu propè Valentiam frequens, nullo odore præditum.

Locus. — Lib.2.c.73.

AMBROSIA, CAP. XXXII.

QVEMADMODVM Ἀμβρόσια veteribus Græcis τὸ τῶν θεῶν βρῶμα,id eſt, deorum cibus dicitur, quòd mortales eam non edant, vel quòd qui eam ederint immortales euadant, ita eximiæ fragrantiæ gratia etiam diuis expetita, ne dum coronamentis, plantæ Ambroſiæ nomen dedit,vel quòd eius in cibis vſus longæuos faciat homines. *Nomina.* Hæc, vt ſcribit Dioſcorides,frutex exiguus eſt,tres palmos altus,ramoſus,folia habens circa caulis exortum parua,vt rutæ. *Lib.3.c.112.* *Forma.* At cauliculi ſeminibus referti ſunt, ſimilibus racemulis, qui nunquã florent, odor eſt vinoſus,iucundus, radix tenuis, longitudinis duorum palmorum. Nectitur in Cappadocia in coronas. *Lib.27.c.4.* Plinius eadem tradit.Ambroſia vagi nominis eſt,& circa alias herbas fluctuantis,fruticem vnũ habet,denſum,ramoſum,tenuem, trium ferè palmorum,tertia parte radice breuiore,foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis ſemen eſt, vuis dependentibus,odore vinoſo,qua de cauſa Botrys à qui-

In cap. 112. lib. 3. busdam vocatur, ab aliis Artemisia. Coronãtur ea Cappadoces. Matthiolus genuinam Ambrosiam quam hîc depinximus, esse credit, eadem quæ Ambrosia spontanea strigosior Lobellij: alteram tamen quam prima Latinorum commentariorum editione pro vera expresserat, etiam Ambrosiam facit, vt altera mas, altera fœmina dici poßit, aut certè congeneres plantæ vt ambę censeantur. Verùm posterior non

Ambrosia tenuifolia.

AMBROSIA Prima, Matth.

AMBROSIA Altera, Matth.

AMBROSIA Hortensis procerior, Lobellij.

AMBROSIA, Montana.

Ambrosia,

Ambrosia,sed Artemisia tenuifolia multis videtur esse. Saxosis locis sponte nascebatur Ambrosia,nunc non nisi in hortis colitur,in quibus si procerior quàm quæ sponte oritur,fuit,non est quod quis ob id Ambrosiam esse neget,cùm planta aridis vel saxosis locis nata,si in hortis colatur, facilè incrementum capere, & habitior atque vegetior reddi possit,qualem pictura hæc ostendit, quæ est Ambrosiæ hortensis campestrem & spōte enatam foliorum magnitudine, longè superantis, odore,sapore, habitu non diuersis. Vires Ambrosiæ à veteribus assignatæ tam egregiæ appellationi haud respondent. Vim habet,inquit Dioscorides, sistendi ac reprimendi, & illitu adstringendi humores, qui in aliquam partem illabuntur. Plinius,vsus eius ad ea quæ discuti opus est.Verũ his verbis Plinius vim repellendi ἀποκρουστικὴν Dioscoridi dictam,in vim discutiendi διαφορητικὴν appellatam commutauit. Nam & Galenus scribit Ambrosiam illitam vim habere adstringentem & repellentem. His subiungemus plantam quam Ambrosiam montanam Herbarij vocant. Quæ ex obseruatione Dalechampij, in Allobrogum monte Gratianopoli vicino quem Diui Ænardi vocant, in alta & opaca silua gignitur, fruticosa, exili radice, prolixa admodùm, lignosa, nigricante: quatuor aut quinque cauliculis, dodrantalibus erectis: foliis Idææ viti aut pruno siluestri similibus, venosis, subrotundis,in ambitu nonnihil serratis, quatuor aut quinque ferè simul ex eodem in caulibus loco prodeuntibus: bullis multis absque flore, in caulium summis virgulis racemetim cohærentibus, angulosis, subrotundis, prominente è singulis apice, muscarum rostro siue proboscidi simili, saporis acerbi.

Locus. *Forma.* Ibidem. Li.6.simpl. *Locus.* *Forma.*

ANTHYLLIS, CAP. XXXIII.

ANTHYLLIDES aliquot explicauimus in libro de maritimis plantis, quasdam alias hoc aptiore loco declarabimus.Primùm eam quam Anthyllidem secundam vocant herbarij, Monspelienses Iuam muscatã, in agro Monspeliensi vbique nascentem, radice crassiuscula, modicè fibrata,non admodùm longa,candicante, tribus aut quatuor cauliculis,dodrãtalibus,minimè surculosis, ex eadem radice surgentibus: foliis Chamæpithyos tertiæ circum caules densis, in vertice potissimùm, oblongis,in ambitu dissectis, sed non Chamæpiteos modo in triafoliola fissis:flore purpureo ad foliorũ exortum ex interstitiis prodeunte, odorato: semine in vasculis exiguo. Eandē agnouit Pena, & Anthyllidem Chamæpityoidem vocat, quæ in oliuetis, inquit, & aridis aruorum marginibus Narbonæ ac Galloprouinciæ fruticat,nec alibi temerè nota.Moschata autem vulgò vocata fuit,quòd odora quidem sit,sed olfactu minimè grata, nec pinum redoleat, veræ & odoratæ chamæpityi cognata,sed rigidioribus surculis,sarmentosis, lignosis,breuioribus, foliis latioribus,longioribus,leuiter incisis,copiosis, lanugine obductis:floribus inter hæc maioribus, purpureis,semine hirsuto : radice lignea, gustu amaro, ingrata tota,& nonnihil styptica. Clusius Anthyllidis alterius nomine depinxit. Alia est Anthyllis montana,quæ in vmbrosis montibus nascitur, radice breui, contorta, alba, modicè fibrata, caulibus

ANTHYLLIS, II. Herbariorum.

ANTHYLLIS Montana.

ANTHYLLIS Altera Italorum, Lobellij.

multis,palmûm altis,rotundis,foliis denſis,per caules alternatim diſpoſitis,longis, linariæ modo,propè caulem trifidis, guſtu ſubſalſis, è quorum medio, flos exit, deinde ſemen minutulum in rotundis loculis lino ſimilibus, quibus herbaceus apex veluti præfixus inſidet. Lobellius pinxit Anthyllidem alteram Italorum Camphoratæ congenerem(de qua in fine libri huius dicemus) ſtirpem tenuifoliã, humilem pinum exprimentem, quam Dioſcoridis alterum Anthyllidem Aiugæ foliis & ramulis putabant Itali docti. Sed quum minùs olida ſit, Monſpelienſium Iuam Moſchatam pro ſecunda Anthyllide retinendam cenſet.Surculis,foliis, ortu & facie Camphoratam adumbrat:ſed exilior tota & ſummis virgultis,tomentoſis, muſcoſis floſculis,luteo pallentibus, guſtatu præſiccis.

LINARIAE, CAP. XXXIIII.

MVLTAS Linariæ ſpecies herbarij obſeruarunt, quarum aliquot hîc depinximus.Prima eſt Linaria tenuifolia cognominata,quæ in aridis, macris,& perflatis naſcitur:radice valde capillata,nigra:caulibus multis,dodrantalibus,rotundis:folio lini,tenuiſsimo & ſubtiliſsimo:ſaporis ſubauſter:flore copioſo:priuſquam hiet,rubente:cùm apertus eſt,ex rubro albicante:ſemine minutulo:in oblongis & corticoſis vaſculis. Linaria cærulea radicẽ mittit duram,lignoſam,albam:folia proximè radicem multa, burſæ paſtoris ſimilia,laciniata,rariuſculè venoſa:caulem cubito proceriorem,foliis veſtitum, longis, Linariæ ſimilibus,anguſtioribus,nigrioribus,per ambitum minimè inciſis, quinis ſeníſve ex vno pediculo in caule extante ſimul prodeuntibus,capillacea tenuitate: ramulis multis, gracilibus : flore copioſo,ex cæruleo albicante,in thyrſi modum congeſto,quo decidente vaſcula ſubſequuntur infernè valde compreſſa, supernè latiora,bifida, vt in Elatine. Gignitur in aridis,ſqualẽtibus & apricis.Floret Maio deſinente. Totius plantæ ſapor amarus eſt. Vlcera ſordida purgat, lumbricos interficit,

Locus. *Forma.* *Linar. cærulea.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Vires.*

LINARIA *Tenuifolia.*

LINARIA *Cærulea, Dalech.*

LINARIA *Odorata, Dod.*

LINARIA *Minor, Dalech.*

interficit, obstructiones expedit. Linariam odoratam profert ager Lugduno vicinus foliis similem vulgari. Cæterùm huius flos ex cæruleo candicat, vulgaris subluteus est, & corniculata cauda terminatus, ille minimè: præterea suauissimè olet, quamobrem odoratam vocauerunt, cùm vulgaris flos grauem odorem spiret. Linariam odoratã etiam pinxerunt Dodonæus & Clusius, quæ singulari est caule, nonnunquam cubitali, in multos tenues ramulos supernè diuiso, quos oblonga folia,

folia,lino ſimilia ambiunt,quæ tamen iuxta radicem ſunt humi ſparſa, longè maiora latioráque,bellidis foliis ſimilia, ſed per ambitum ſerrata, nonnulla etiam per caulem ſparſa,altiùs inciſa:flos exiguus,copioſus virgulis ſeu ramulis ſpicatim inſidet,cæruleus, lauandulæ ferè æmulus extrema parte hamuli inſtar incuruus (quem pictor non ſatis accuratè expreſsit) aliquantulum odorus: ſemen exiguum, rufum,in valuulis,linariæ ſimilibus,ſed minoribus continetur. Radice eſt ſingulari,candicante,minimi interdum digiti craſsitudine. Sponte prouenit montoſis Caſtellæ locis,lapidoſo & arido ſolo, vbi Aprili floret,& Maio, Iunioq; ſemen profert. Linaria minor in ſaxoſis & aſperis Arbæ fluuij propè Geneuam ripis gignitur: radice breui, nigricante, capillata: cauliculis multis, dodrantalibus: folio lini,numeroſo: flore purpureo,corniculo ſimili, phœniceum verticem amplectente, & contegente: ſemine paruo, in rotundis vaſculis, lino ſimilibus, præfixo pilo tenuiſsimo inſignibus,capreolo ſimili. His addenda ex Lobellio Linoſyris recentiorum,quã ſic vocarunt propter ſimilitudinem cum Linariis & Scopariis. Eſt enim virgis rigidis & foliis Scopariæ aut Oſyridis vulgaris:ſed flores in ſummitatibus luteo fuluo languent, Aſteris montani anguſtifolij vel Crithmi Chryſanthemi ſitu & poſitu:parilitate & effigie conyzæ maioris aut minoris. Cauliculi pedem & cubi-

LINOSYRIS Recentiorum, Lobell.

LINARIA Aurea, Tragi.

PASSERINA, Linariæ folio, Lobellij.

tum

tum æquant. Hanc in collibus Narbonensis Galliæ non procul à mari erutam meminit Lobellius: qua ad Balnea propè Frontignanum itur. Est acris gustãti, glutinosa, amaricans, Senæ æmulo sapore, ad Thymelæam accedente. Tum Linaria aurea Tragi, Hyssopus vmbellifera Dioscor. Guillandino, Helichrysi genus. Prorsus genere eadem Linosyridi videtur: facie siquidem, iisdem foliis & cubitalibus summis alis multifidis cauliculis neutiquam diuersa: sed extrema florum bullata capitula copiosis aureis villis referta, fulgent: radix lignosa, fibrata, semen exiguũ. Præterea Passerina Linariæ folio, Linariis ob similẽ effigiem reddẽda: folia etenim Linariæ similia, sed aceruatim in capitulis coriandrinis seminibus paribus, summis Chrysocomes similibus, pallidioribus, surculosis pediculis lini flosculi pallentes. Ex agro Monspeliensi oriunda. Hæc Lobellius.

HYPERICVM, *CAP. XXXV.*

QVAE planta Græcis ὑπερικὸν, ἀνδρόσαιμον & χαμαιπίτυς, Latinis similiter Hypericum, Androsæmum, & Chamæpitys nominatur, Mauritanis *Reiofricon*, & *Reiofaricon*, Italis *Hyperico*, & *Perforata*, Germanis *S. Iohanskraut*, Hispanis *Coraconcillo*, Gallis *Millepertuys*. Androsæmum ob florem, qui digitis confricatus sanguineum emittit liquorem, dixerunt: Chamæpityn verò ab odore seminis resinaceo: Perforatam, & *Millepertuys*, quòd folia soli obuersa innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertusa esse videantur, quod neque à Dioscoride, neque à Plinio annotatum fuit. *Nomina*

Hypericum, vt descripsit Dioscorides, frutex est surculosus, palmi altitudine, folia habens rutæ similia, florem luteum, (in vulgatis Græcis exemplaribus Leucoij mentio nulla, in Oribasio tamen legitur, ἄνθος ἔχον μήλινον, λευκοΐῳ ὅμοιον, idest, florem habens luteum, Leucoio similem, quam lectionem Matthiolus approbat. Nam Hypericum floris colore violam luteam proximè refert, vtendumq; voce Græca Leucoij cẽset, ne ex albo aliqua suboriatur difficultas, quod fortasse Marcel. Florentino imposuit, qui florem Hyperici album interpretatus est,) qui inter digitos tritus sanguineum succum remittit, ramulos subhirsutos, in rotundo oblongos, magnitudine hordei (inemendati sunt hoc loco vulgati codices Græci, κλωνάρια ὑποδάσεα, προμήκη, ἐν τῷ περιφερεῖ, μέγεθος κριθῆς, ἐν ᾧ σπέρμα, &c. in quibus necessario deest vox, locũ quo semen cõtineatur significans. Quare hanc lectionem minimè secutus Ruellius legisse videtur, περικάρπια ὑποδάσεα, vertit enim subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine, semine intus nigro, &c. Cornarius verò sic legit, κλωνάρια ὑποδάσεα, καρπὸν προμήκη, &c. Idest, ramulos subhirsutos, fructum in rotundo oblongum, hordei magnitudine, &c.) in quo semen nigrum, resinã olens. Lib. 3. c. 153. *Forma.*

HYPERICVM, Matth.

Nascitur in locis cultis, & asperis. Ex hac Græci codicis emendatione, & præcipuarum huius plantæ notarum declaratione, neminem latere potest, eam Hypericum Dioscoridis esse, quæ hodie à Medicis & Chirurgis maximè celebratur, & vsu quotidiano vsurpatur. Sunt autem notæ maximè duæ, quæ id certò demonstrant: *Locus.*

nempe

nempe cruentus florum contritorum ſuccus, qui odori ſunt, pingues, glutinoſo cōtactu hærentes, & ſeminis odor reſinaceus, in pericarpiis copioſi, amari & ingrati guſtanti. Plinius non omninò Diſcoridi conſentit, etiamſi de eadem herba agat, his verbis. Eadem præſtat Hypericum, quam alij Chamæpityn, alij Conon appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine in ſiliqua nigro, matureſcente cum hordeo. Hæc Plinius. Hypericum æſtate floret, Iulio potiſſimùm & Auguſto menſibus. Vim habet ciendi vrinā, auctore Dioſcoride, & ducendi menſes appoſitum. A tertianis quartaniſque cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum iſchiadicis medetur. Folia cum ſemine illita ſanant ambuſta. Natura ſemini Hyperici ſpiſſandi, inquit Plinius, aluum ſiſtit, vrinam ciet. Ad calculos veſicæ cum vino bibitur. Galenus verò ſcribit calefacere & ſiccare, eſſentiæq; tenuis eſſe, adeò vt & menſes & vrinas prouocet. Sed ad hæc totum ſumendum eſſe fructum, non tantùm ſemen. Porrò cum foliis viridem illitam ad cicatricem ducere cū alia, tum omnia ambuſta. Cæterùm ſi ſicca contuſa inſpergas, humida & putredinoſa vlcera ſanare. Sunt & qui iſchiadicis bibendū exhibeāt. Hyperico, vt ſcribit Matthiolus, vis ineſt reſerādi, reſoluēdi, agglutinādi, atque etiam cohibendi. Epotum ſemen ex vino calculos eiicit, & venenis aduerſatur, venenatorumq; morſibus reſiſtit, tum idem potum, tum herba ipſa deuorata hauſtáve, tum morſibus illita. Aqua ſtillatitia floreſcentis herbæ maximè prodeſſe dicitur comitialibus & reſolutis, ſi iis potanda detur. Datur ſeminis farina cōmodè cum Polygoni ſucco ad ſanguinis reiectiones. Ineſt floribus & ſemini mira facultas ad vulnera omnia ſananda, præter ea quæ in capite ſunt. Ideoq; oleum in quo diu flores & ſemine prægnantes ſiliquæ maceratæ fuerint, diuq; inſolatæ, mirificè recentia vulnera ſanant: ſed id efficaciùs præſtat, ſi cum lariceæ, aut abiegnæ lacrymæ oleo miſceatur. Idem per ſe ventri illitum dyſentericos iuuat, potum verò cochlearis mēſura lūbricos necat. Cluſius Hyperici genus oſtendit, quod multis cōſtat ramulis per terram ſtratis, numeroſis, confertiſque foliis eos ambientibus, alteri Hyperico ſimilibus, ſed planè tomentoſis & incanis: flores ſunt ſecundū ramulos lutei, aliquantulum tamen pallidiores & minores quā in vulgari, quibus ſuccedunt capitula vulgari ſimilia: radix lignoſa

Li.26.ca.8.

Tempus.

Vires.

Lib 26.c.8.
Li.8.ſimpl.

Ca.153.li.3.

HYPERICVM Humi ſtratum, Cluſij.

Li.2. Stirp. Hiſp. c.70.

HYPERICVM Tomentoſum, Lobelij.

HYPERICVM Syriacum, Lobellij.

lignoſa & dura: rami etiam ipſi per terram ſtrati radices & fibras agunt. In conuallibus quibuſdam non procul à Salamantica creſcit, vbi Iulio florent plantæ latè ſeſe diffundentes: item in Valentini regni maritimis, vbi Martio florent. Proculdubiò hæc inter Hyperici genera referenda eſt, cùm plurimùm illi reſpondeat: imbecillior tamen, & vulgari magis odora. Lobellius adiecit aliud Hypericum tomentoſum, quod prouenit in locis agri Monſpelienſis natura vliginoſis, ſed feruidiore ſole exuſtis, palmo non maius, & humi ſtratum, foliis item minoribus, & per interualla rarioribus: flore & ſemine luteolis, pallidioribus. Tota planta cana eſt & hirſuta, minùs odorata, Hyperici ſapore, ſed imbecilliore. Præterea Hypericum Syriacum & Alexandrinum, cuius folia quadruplò minora ſunt quàm noſtri Europæi, quæ ſummis cubitalibus virgultis confertim tanquam in verticulis exeunt. Flores lutei noſtrati perſimiles.

ASCYRVM, CAP. XXXVI.

ΑΣΚΥΡΟΝ & ἀσκυροιδὲς, atque etiam Ἀνδρόσαιμον, Latinis ſimiliter Aſcyron & Aſcyroides. Hęc Hyperici ſpecies eſt, inquit Dioſcorides, magnitudine differens, maiores ramos habens, ſurculoſiores, puniceoſq; folia tenuia, flores luteos, fructũ Hyperico ſimilem, reſinacei odoris, qui cùm digitis teritur, ipſos ferè cruentat: qua de cauſa Androſæmum vocauêre. Plinius parùm à Dioſcoride diſcrepans, ſcribit, Aſcyrum & Aſcyroides ſimilia ſunt inter ſe & Hyperico, ſed maiores habet ramos quod Aſcyroides vocatur, ferulaceos, omninò rubentes, capitulis paruis, luteis: ſemen in caliculis, puſillum, nigrum, reſinoſum. Comæ tritæ velut cruentant, qua de cauſa quidam hanc Androſęmum vocauêre. Galenus Aſcyron Androſæmi genus facit, vt dicetur. Verùm id Aſcyrũ eſt à Matthiolo cum Hyperico affabrè in commentariis expreſſum, quale & hîc depinximus, iam notiſsimum, amnium & riguorum, riuulorumq; pratenſium amans valde, quadratos & rectos viticulos è radice multùm fibris ſparſa exiles erigens, Hyperici foliis, paulò maioribus, venoſis, poros peruios habentibus, & floribus itidem luteis, coccineum cruorem affricanti illinentibus: ſeminis odore reſinaceo ſui indice, nares feriente, haud diſparis, ſed infrequentioris vſus. Facit huius fructus, inquit

Nomina

Li.3. ca.150.

Forma.

Lib.27. c.5.

Li.6. ſimpl.

Pena in Aduerſ.

ASCYRVM, Matth.

Lib.3.c.54. Dioſcorides,cum hydromelitis heminis duabus potus,ad iſchiadas:ducit enim recrementa multa. Sed aſsiduè dare oportet donec ſanitati reſtituantur. Idem impoſitus ambuſtis prodeſt. Plinius, vſus ſeminis, inquit, ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Aluũ ſoluit,bilẽ detrahit.Illinitur & ambuſtis.

Vires. Lib.27.c.5.

ANDROSAEMVM, CAP. XXXVII.

Nomina ΑΝΔΡΟΣΑΙΜΟΝ quibuſdam Dionyſias & Aſcyrum, Latinis etiam Androſæmum nominatur, quaſi humanum ſanguinem dixeris,quòd ſanguineum ſuccum emittat. Ab hyperico aſcyroq; differt, Lib.3.c.155. ita tradente Dioſcoride,quòd fruticet ramulis ſurculoſis ac tenuibus, *Forma.* virgis punicei coloris,folia habens triplo aut quadruplo maiora quàm rutæ, quæ trita vinoſum ſuccum remittũt:alas in cacumine pinnatas, circa quas floſculi parui,lutei: ſemen in calice ſimile ſemini papaueris nigri, velut lineis notatum. Coma contrita reſinoſum odorem reddit. Li.26.ca.4. Plinius, Androſæmum,inquit, ſiue vt alij appellauêre, Aſcyrũ non abſimile eſt Hyperico,de quo diximus,cauliculis maioribus,denſioribuſq; & magis rubentibus:folia alba,rutæ figura:ſemẽ papaueris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manant: odor reſinoſus. *Locus.* Gignitur in vineis medio Ca.155. li.3. Autumno effoditur,ſuſpenditurq;. Androſæmum ex Matthiolo hîc pictũ damus, quod etiam Lobellius & Pena approbant, in opacis & ſiluoſis proueniens, non modò floribus,ſed etiam foliis tritis & expreſsis muriceum ſuccũ reddẽs, quo vno

ANDROSAEMVM, *Matthioli.*

ANDROSAEMVM, Dod. II. Fuchſ.

præ cæteris Androſæmum hoc agnoſcendum,& diſcernendum. Procerius eſt maiuſq; Hyperico, & altero tanto maiora folia habet, ſed pauciora,eidem etiam ſimilius flore, & ſemine procerioribus, cubitalibus,gracilibus,rotundis,rubentibus ramis. Androſæmum aliud oſtendunt Dodonæus & Fuchſius, quod Itali Clymenum putant,pleriq; Sicilianã appellant,quòd in Sicilia tantũ reperiri falſò credũt, quidam Clymenũ Plinij,Galli *Touteſaine*,quaſi Panaces,ideſt, omniũ morborum remedium

ANDROSAEMVM Aliud, Dodon.

remedium. Hæc plãta ſemper vires virgas producit vimineas, vt deſcribit Pena, ſanguineas, nitentes,rectas,flexiles,nonnihil anguloſas,aut ſecundũ longitudinẽ ſtriatas, Periclymeno ſimiles & eiuſdẽ coloris:folia bina ex interuallis, infernè cæſia, ſupernè ſaturatè virẽtia, etiã Periclymeno ſimilia,niſi ꝙ ex geniculis erũpunt, nec vti illa à virgis traiiciuntur, quæ non tam ſanguineum cruorem vel fundunt, vel affricta illinunt,vt diximus de Androſęmo vero:flores lutei ſunt:deinde baccæ paruæ,primùm rubræ, deinde nigræ, cruore purpureo, & ſeminibus fuſcis, minutis turgidæ. Radix foris fuſca, intus alba,lignoſa,fragilis, pedem & ſeſquipedẽ longa,guſtanti reſinoſa, lentoris expers: nec tota planta ingrata, nonnihil gummi Elemni, aut trifolij odorati ſapit. Moderatè adſtringit digerendo,& deſiccat,parua admodùm, aut nulla calfactione. Vulnerariis remediis, balſamis, oleis,potionibus commodiſsima,& vſu multò laudatiſsima. Auctor eſt Pena in Angliæ ſiluis, lucis & nemoribus frequentem eſſe, Flandris hortenſem. Androſæmi ſemen,vt ſcribit Dioſcorides,tritum,duabus drachmis potum,bilioſa alui excrementa pellit. Iſchiadicos maximè ſanat, verùm poſt purgationem aquam exorbere oportet. Sed & herba ambuſta ſanat impoſita,& ſanguinem ſiſtit. Vulgati codices habent,καὶ αἷμα ἐπέχει, cùm in veteri legatur,καὶ νομὰς ἐπέχει, ideſt, vlcera carnem exedentia compeſcit. Qua de re fuſiùs hæc Plinius. Vſus ad purgandam aluum tuſæ cum ſemine, potæq; matutino, vel à cœna, duabus drachmis, in aqua mulſa,vel vino,vel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilem, prodeſt iſchiadicis maximè. Sed proxima die capparis radicem reſinæ permixtã deuorare oportet drachmæ pondere, iterùmque quatridui interuallo eadem facere. A purgatione autem ipſa robuſtiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambuſtis, & vulneribus, cohibens ſanguinem. Androſæmum, inquit Galenus, planta fruticoſa, natura duplex. Vnum enim Aſcyrum & Aſcyroides nuncupatum eſt ſpecies hyperici: alterum verò à quibuſdam Dionyſias appellatur. Eſt autem ſemen eorum purgatorium, florum verò facultas modicè extergens,& deſiccans, vt & ambuſta curare credantur. Cæterùm in vino auſtero decocta, vinum ipſum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Vires. *Li.26.ca.4.* *Li.6.ſimpl.*

ANDROSAEMVM Album,Dalechampij.

CORIS, CAP. XXXVIII.

Nomina *Forma.*

HYperico & congeneribus plantis Corin ſubiunxit Diſcorides, tanquam ſimilem,atque etiam congenerem,ideóq; ab aliquibus Hypericum nominari ſcripſit, foliumq; habere Ericæ ſimile, minus tamen,pinguius ac rubrum. Eſt autem frutex palmi altitudine, ori gratus,acris & odoratus. Plinius quoq; Corin hyperici genus facit,& ſimiliter ferè deſcribit,his verbis. Eſt aliud Hypericum, quod alij Corin appellãt,folio Tamaricis, & ſub ea naſcitur,ſed pinguioribus foliis & minoribus ac rubẽtibus, odoratum,palmo altius,leniter ſuaue, aculeatũ. Hîc Tamaricis folio dixit,pro Ericæ folio. Matthiolus pro Cori plantam hîc pictam exhibuit, ſcripſitq; Corin non ita Hypericum referre, quemadmodum Aſcyrõ & Androſæmum: iiſq; nudam tantùm Dioſcoridis hiſtoriam ſubdidit,eamq; plantam ſæpiùs ad ſe ab herbariis allatam, naſciq; frequentiſsimam in Italia, nulla adſcripta aut figuræ aut virium declaratione. Eam Lobellius deſcripſit. Matthioli Cori, inquit,flores ſtellati Ornithogali minores, ex rubore candicantes, quorum apiculi flauent. E' lignoſa radice multos ſpithameos cauliculos & foliola kali aut ſpergulæ ſtellatim ex geniculis profert. Gaudet pratis in afflatu maritimo. Aliã Pena Corin pulchram & valde hilari aſpectu depinxit, quam Monſpeliacam cognominat, quia nuſquam niſi Monſpelij & Frontignani ad radices Cetij montis,& propè Magalonem reperit. Fruticat hæc ramulis multis, denſis, duriuſculis, ſurrectis,rotundis, palmum & ſeſquipalmum altis, lignoſis,cuius foliola denſè ſtipata Ericæ maiori ſimilia ſunt,& ſimiliter diſpoſita:flores in ſummis ramulis purpurei,aut ex purpura cærulei, elegantiſsimi ſpectantur:ſemen vtriculis,mollioribúſve alabaſtris paruis concluſum, rotundum, Tamarici par, glaucum vel pullum, tenuiſsimis glumis inuolutum, quaſi oculi pupilla tutior inde foret. Radix multò ſanè maior, longior & craſsior, quàm pro plantæ modo, Anchuſæ minoris par & concolor. Tota enim planta rubella viſitur,& ſucco purpureo radicis pannos imbuendo commendatur: amaricat, guſtu ſubacri, non inodora.

Li.26.ca.8.

CORIS, *Matthioli.*

CORIS *Monſpelienſis.*

Li.1.ca.156. *Vires.*

Huius ſemen potum, inquit Dioſcorides, vrinas & menſes ducit, auxiliatur commorſis à phalangiis: iſchiadicis item & opiſthotonicis cum vino potum: ad rigores verò cum pipere. At in opiſthotonicis etiam commodè cum oleo illinitur.

Li.26.ca.8.

Plinius aliter de eius viribus ſcripſit. Vis ſemini excalfactoria, & ideo inflationem facit enterocelis, ſed ſtomacho non inutile, præcipuum

præcipuum ad ſtranguriam, ſi exulcerata non ſit veſica. Medetur & pleuriticis ex vino potum. In quibus cùm hæc ſenſum rectum non habeant. Et ideò inflationem facit, &c. ſic emendat Cornarius ex veteri codice. Et ideò ad inflationem facit, ſed ſtomacho inutile, &c. Eandem Monſpelienſem Corin depinxit & deſcripſit Cluſius, florereq; ait menſe Maio, nonnunquam etiam Martio, ſiccis quibuſdam circa Salamanticam & Monſpelium locis, & maritimis Valentiæ & Galliæ Narbonenſis. Eandem dudum depingendam curauerat, & breuiter deſcripſerat Dalechampius. Radice multiplici, lignoſa, rubra, caulibus multis, dodrãtalibus, rubentibus, ſurculoſis: foliis multis, exiguis, Ericæ ſpecie, guſtu amaris. Flores in caulium faſtigiis veluti ſpicati congeſti ſunt, ex caliculis ſiue alabaſtris paruis exeuntes purpurei, venuſtiſsimi. Li.2. Stirp. Hiſp. c.94.

CHAMAEPITYS, CAP. XXXIX.

QVAE Græcis χαμαίπιτυς, Latinis quoque Chamæpitys, Aiuga, ſeu Abiga, Plinio auctore, nominatur: inuenitur & Ibiga vocari, quod nomẽ, Hermolao teſte, ferè ſeruãt hodie. Hinc abiectis duabus literis i, & g, Iba, & ab Aiuga abiectione duarũ literarũ, a, & g, Iua manauit in vulgi appellationem. Officinæ Iuã muſcatã appellant, & Iuã artheticã, Arabes *Hamefiteos*, ſeu *Chamaſithius*, Itali *Chamepitio* & *Iua*, Hiſpani *Pinilho*, & *Iua arthetica*, Germani *Ye lenger, ye lieber*, Galli *Iue muſcate*, & *Artetique*. Cæterũ Chamæpitys dicta eſt, ideſt, humilis ſiue pumila picea, quod eius folia piceã oleant: Abiga verò propter abortus, Plinio & Dioſcor. auctoribus, quos, educẽdis iis quæ in vtero ſunt, excitare ſolet: vt & Arthetica, ſiue potiùs Arthritica, quòd iſchiadicis, & cæteris articulorum doloribus opem ferat. Dioſcorides tria Chamæpityos genera ponit. Primam repentem, foliis ſedi, alteram maiorem, tertiam marem. Plinius totidem, ſed inuerſo ordine. Primam maiorem, alteram breuiorem, tertiam marem. Chamæpitys, vt deſcribit Dioſcorides, herba eſt per terram ſerpens, ſubcurua, folia minori Aizoo ſimilia habens, multò tamen tenuiora & pinguiora, hoc eſt, Serapione interprete, quæ habent ſuper ſe humiditatem tenacem, hirſuta, circa ramos frequentia, odore piceæ: flores exiguos, luteos, aut candidos: radicem cichorij. Altera cubitalibus eſt ramis: anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma ſupradictæ ſimili, flore candido, ſemine nigro. Olet autem & ipſa piceam. Tertia quæ mas appellatur, herbula eſt foliis tenuibus, candidis & hirſutis: caule aſpero, candido, floſculis luteis: ſemine ſecus alas puſillo: piceam & hæc olet. Plinius non adeò cum Dioſcoride cõſentiens, hæc ſcribit. Chamæpitys, Latinè Abiga appellatur, diciturq; propter abortus, ab aliis Thus terræ, cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ ſimilis. Tertia eodem odore, & ideò nomine quoque, paruulo cauliculo, craſsitudine digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Prima Dioſcoridis Chamæpitys à Matthiolo depicta, ea eſt quam hîc primo loco expreſsimus: tertia, quam ſecundo:

Nomina

Li.24.ca.6.

In Coro. 176.lib.3.

Genera.

Lib.3.c.157.

Forma.

Cap.179. ſimpl.

Li.24.ca.6.

CHAMAEPITYS Prior, Matthioli.

In Aduerſ. mediam maiorem ſe non noſſe fatetur. At Lobellius & Pena primam Matthioli, & Dodonæi non primam, ſed marem, ſiue tertiam Dioſcoridis eſſe ſtatuunt, eam nimirùm, quæ compertæ vtilitatis & vulgaris cognitionis vbique prouenit. Sabuleta, arida, lapidoſaq; vineta & olíueta amat Narbonenſis Galliæ, vbi perquã odora: ſurculis gracilibus, hirſutis, inflexis, numeroſis: pini foliis, vel pſyllij, minoribus, incanis, cõfertis, reſinoſis, exiguis interſertis ſecus floſculos, melinos, veronicæ fœminæ, ſed ſemine oblongo, tereti, fuſco, Germaniæ Galliæ & Angliæ agris ſponte peruia, ſed paucis in locis: eóque in hortis tantùm colitur, ad medicos tamen vſus odore & viribus cultura ignauior: radix fibris duriuſculis, lignoſis, amaro ſapore, medicato, ſubacri, neutiquam dulci, ſed reſinaceo, diuq; faucibus hærente, quæ idcircò nonnullis Germanis *Vergiſzmynnicht*, ideſt, ne mei obliuiſcare, fortè dicta fuit, quod etymum dum Matthiolus à Germano Pharmacopœo & Braſauola adductum reprehendit, immeritò facit, nam ipſemet fallitur, cùm aliam vocatam

Locus.

CHAMAEPITYS Tertia, ſiue altera Matth.

CHAMAEPITYS Prima, Dioſcor. Penæ & Lobel.

ye lenger ye leber, id ſonantem, quò diutius eò amantius, aut gratius (hoc autem amaræ dulci ſiue circeæ meritò quadrare diximus) in hanc transfert. Altera Chamæpitys ſiue tertia Matthioli, & tertia Dodonæi luteolis floribus iiſdem Lobellio & Pena auctoribus, prima eſt Dioſcoridis, pinum redolens, minùs nota, & paucis obuia locis, tamen odoratior, collibus aridis & aruis editioribus Niceæ Sabaudorum, & Genuæ Liguſtrum fruticat. Quinetiam eandem vireta nonnulla Belgij ſtudioſè colunt: radice fibrata, ſonchi, aut dentis leonis, minore. Ramulos ea profert palmum altos, humiſtratos, foliolis ſeptos, ſemperuiui minoris, aut potiùs vermicularis, minùs carnoſis, ſed incanis, & hirſutis, in quibus floſculi in medio albidi. Suauiorem ſpirat hæc odorem, interdum vliginoſum, quemadmodum muſcus quernus aut cedrinus. Secunda verò Dioſcoridis Chamæpitys fortaſſè eſt vermiculatus frutex maior, de quo diximus capite de Aizoo. Chamæpitys altera etiam multis dicitur quæ capite proximo Chamædrys altera, & Chamædrys fœmina

nominatur

nominatur. Ad harum genus refert Dodonæus plantam, quæ quòd foliorum ſolam formam cui imitetur, odore verò deſtituta ſit, Pſeudochamæpitym appellat. Primæ Dodonæi procumbentibus ac tenuibus pediculis foliíſque ſimilis eſt, ſed floſculis differt, qui in hac candidi ſunt, & inuerſos Lamij flores ſatis referunt, ipſis tamen & longiores & patentiores. Quaterna inde cohærent ſemina: radix mediocris craſſitudinis. Ex Hiſpaniis anonymum miſſam fuiſſe ait Dodonæus. Scribit Cluſius ſe in Hiſpaniis inueniſſe puſillam quandam plantam Aiugæ admodùm ſimilem, tum cauliculis, tum foliorum trifidorum forma, hirſutam totam ſubſalſo guſtu, & inodoram, niſi quiddam herbaceum & ingratum redoleret. Flores extremis ramis ex alis prodeunt, Aiugæ ſimiles, ſed maiores & albi: ſemina quaterna in ſingulis caliculis cinerei coloris, maiuſcula & rotunda ferè: radix craſſiuſcula, ſubalbida. Prouenit locis incultis, & æſtate floret. Eadem eſſe videtur quæ Pſeudochamæpitys Dodonæi, aut certè ſimillima. Chamæpithyos primæ folia, au-

PSEVDOCHAMAEPITYS, Dodonæi.

AIVGA ADVLTERINA Cluſij.

ctore Dioſcoride, ſeptem diebus in vino pota regio morbo medentur: quadraginta verò, ex hydromelite iſchiadicos ſanant. Dantur peculiariter iocinoroſis, vrinę difficultatibus, & renum vitiis, proſunt etiam torminoſis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto contra aconitum vtuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, ſquama æris, & reſina, purgat. Appoſita cum melle ducit quæ ab vtero duci ſolent. (legitur enim Græcè, ἄγει δὲ καὶ τὰ ἀπὸ ὑστέρας προστεθεῖσα σὺν μέλιτι. ſignificant enim τὰ ἀπὸ ὑστέρας non ſolùm menſes, ſed etiam fœtus & ſecundas, quare Abiga ab abigendo partu, & procurãdo abortu nuncupata eſt). Mammarũ duritias diſcutit, vulnera glutinat, herpetas cum melle illita cohibet. Secũda & tertia eandem vim obtinent, non tamen adeò efficacem. Eadem ferè Plinius de vſu medico tradit. Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus. Item iocinori, illitæ cum palmis, aut cotoneis. Renibus & vrinæ decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & vrinę difficultatibus ex aqua decocta bibuntur. No-

Ibid.
Vires & Temper.
Lib.24.c.6.

uiſsima contra ſerpentes valet cum melle. Sic & appoſita vuluas purgat. Sanguinē denſatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus vtilis eſt. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ cum ficu aluum trahētes. Lumborū quoq; dolorē victoriati pondere in vino finit, & tuſsim recentem. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq;, eiicere ꝓtinus dicitur. Galenus verò multò diſtinctiùs, Chamęp itys, inquit, amarū quidem guſtu ſaporē validiorē acri obtinet: effectu verò purgat, abſtergitq; viſcera, plus quàm calefacit. Proinde regio morbo correptis, & omninò quibus facilè iecur obſtruitur, bonum eſt remedium. Quin & menſes ducit, tum pota, tum appoſita cum melle. Sed & vrinæ mouendæ aptum eſt medicamentum. Sunt qui etiam eam exhibent iſchiadicis, decoctam cum melicrato. Herba porrò ipſa viridis magna vulnera conglutinat, & vlcera putreſcentia ſanat mammarum præterea du ritias diſcutit. Eſt enim in ſiccando ordinis tertij, in calfaciendo verò ſecundi.

Lib. 8. ſim.

CHAMAEDRYS, *CAP. XL.*

Nomina

XAMAI'ΔΡΥΣ & χαμαίδρυω Græcè, Latinè Trixago ſiue Triſſago dicitur. Officinæ Græcum nomen retinent, vulgò Quercula minor, & à ſerratis foliis Serratula appellatur, Arabicè *Damedrios, Chamadrios*, ſeu *Kemadrius*, Italicè *Chamedrio, Querciuola & Calamandrina*, Germanicè *Gamander, leyſſen Bathengel*, Gallicè *Germandree*, vel *Cheſnette*. Chamædrys autem Græcis dicta eſt, quaſi humilis ac terreſtris quercus, quòd ſcilicet, folia quercus habeat.

Genera. Dioſcorides & alij veteres vnicam faciunt Chamædryn: recentiores verò herbarij plura eius genera. Fuchſius quatuor depinxit: primùm veram Chamædryn, eámque duûm generum, marem ſcilicet, & fœminam. Deinde Chamædryn vulgarem duûm item generum, marem ſcilicet, & fœminam. Alij aliter eius genera diſtingunt.

Cap. 333.

Lib. 3. c. 96.

Forma. Chamædrys, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt paruus palmi altitudine, folia habens parua, & figura & diuiſuris quercui ſimilia, amara, florem ſubpurpureum, paruum (in veteri codice legitur ἄνθος ὑποπόρφυρον, μικρὸν, καὶ πικρὸν, id eſt,

CHAMAEDRYS, Matthioli.

CHAMAEDRYS Vulgaris, mas Fuchſij.

florem

hec figura est eadem cum Hierobotane femina pag. 1337.

florem purpurascentem, pusillum, amarum. Oribasius legit ὑπόπυῤῥον, id est, subrufum. Ruellius Plinium secutus, vertit, flore paruo, penè purpureo). Nascitur in asperis & petrosis locis. Colligere ipsam oportet semine prægnantem. Breuiter sic Plinius. *Locus.* Lib. 24. c. 15.

Chamædrys herba est quæ Latinè Trissago dicitur: aliqui eam Chamædropem, alij Teucriũ appellauêre. Folia habet magnitudine menthæ, colore & diuisura quercus. Alij serratam, & ab ea serram inuentam esse dixêre: flore penè purpureo. Hâc facie verè refert, quæ hîc picta est, radice exigua, surculosa, virgultis numerosis, pedem altis, foliis in ambitu serratis, binis, numerosis, vt quercus, sed profundè minùs incisis: floribus purpureis. Hæc Chamædrys minor appellari potest. Nam quæ Antuerpiæ atque alibi in hortis visitur, maior: quòd foliis sit maioribus, candidioribus, flore cęsio, pallescente, vbi etiam niues imbrésque spernit, illa cõtrà breui marcescit. His addẽda minima, quæ à quibusdam fœmina dicitur, & hoc nomine à Dodonęo pingitur humilis herbula, multis cauliculis, lanuginosis, foliis hirsutis, profundiùs & ferè decussatim insectis: flosculis purpurascentibus, circum cauliculos emicantibus: semine in rotundis capsulis, nigro, & rotundoq́; radice crassa, plurimis fibris capillata. Eadem est quæ à Matthiolo pro Chamædry altera picta exhibetur. Quibusdam Chamæpithys altera videtur esse, quam floribus & odore quadãtenus refert,

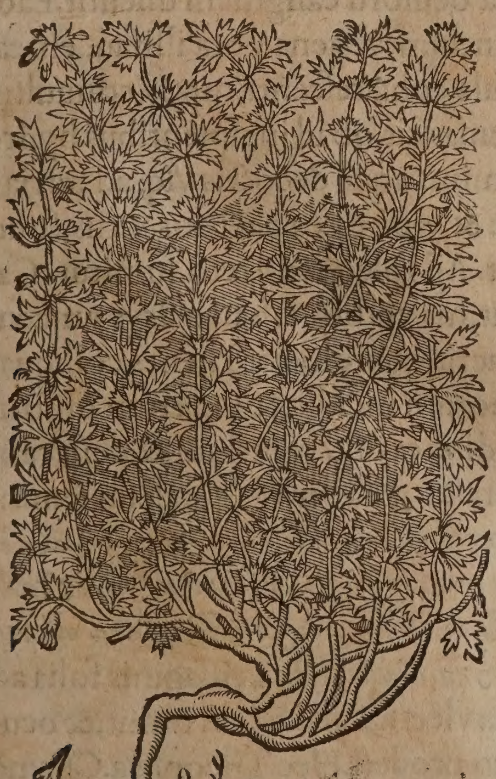
Pet. Pe. in Ad.

Lib. 1. c. 16.

CHAMAEDRYS *fœmina, Dodonæi.*

CHAMAEDRYS *Altera, Matthioli.*

CHAMAEDRYS *Vulgaris, fœmina Fuchsij.*

aliis

hec figura est eadem cum Kerbotane maj Ad. pag 1337.

aliis Ocimastrum. Dodonæus in Libro Purgant. Chamæpitym tertiam facit, Lobellius Chamædrym aliam laciniatis foliis, vel potiùs Chamæpitym alteram, Tragus Chamætypariſſum agreſtem. Aliam hîc quoque appoſitam herbarij Chamædryn montanā vocant, à foliorum cum chamædry ſimilitudine, & à natalibus, aliis Leucadem Dioſcoridis, ob foliorum eximium candorem. Frutex, aut potiùs ſuffrutex

CHAMAEDRYS Montana, Dalechampij.

eſt in editiſſimorum montium ſaxoſis, cōfragoſiſq; locis proueniens, pedis aut ſeſquipedis longitudine, radice nigra, longa, huc illuc ſparſa, lignoſa, caules multos gignente, è nigro rufeſcētes, rotundos, humi ſparſos, folia quercui aut Chamedryj ſimilia, marginibus valde inciſa, ſupernè nigriùs viretia, infernè candicantia, denſiùs congeſta: flos longo nititur petiolo, albus, roſæ ſilueſtri aut ciſtho ſimilis, quinque foliolis conſtans, luteis in medio ſtaminibus, eleganti formoſoq; aſpectu. Lobellius etiā Chamædryn montanam duriorem pinxit, Ceruicariam Geſneri, quorundam Italorum *Chioma di Ioue*, ſic dictam à floris ſimilitudine, qui è foliolis ſericeo vellere in latam cæſariem tortilibus crinibus explicatur, in cæteris omnibus huic noſtræ planè ſimilem. Tota planta valde adſtringit, vt guſtus demōſtrat. Chamædrys prima, auctore Dio-

Lib.3.c.69. *Vires & Temper.* ſcoride, recens ac viridis in aqua decocta & pota, conuulſis, tuſſientibus, lieni indurato, vrinæ difficultatibus, hydropicis inter principia auxiliatur. Cit menſes, fœtúſque extrahit, lienem ex aceto pota minuit. Aduerſus venenata cum vino pota & illita efficax eſt. Trita ad prædicta in pilulas conformatur, cum melle vetera vlcera purgat, cum oleo trita inuncta & illita oculorū caliginem diſcutit. Eadē

Lib.24.c.15 magna ex parte Plinius tradidit. Aduerſus ſerpentium venena pota illitaq; efficaciſſima. Itē ſtomacho, tuſſi vetuſtæ, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus. Lienē conſumit. Vrinam & menſas cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquę decoctis vſq; ad tertias. Sanat & vomicas, & ſordida vlcera cum melle, fit & vinū ex ea pectoris vitiis, foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorū diſcutit. Ad ſplenē ex aceto ſumitur. Ga-

Lib.8.ſim. lenus qualitates eius & effectus enucleatè declarat, his verbis. Chamædrys vincentem habet qualitatē amarā. Eſt & quodāmodo acris: quare meritò lienes colliquat & vrinas ac menſes prouocat, craſſitudinem humorum incidit, & viſcerum obſtructiones purgat. Ponátq; eam quiſpiā in tertio ordine excalfacientium & deſiccan-

Lib.9.hiſt. cap.10. tium, plus tamē calefacit quàm diſcutit. Theophraſtus aliā vim foliis, aliam ſemini tribuit, his verbis, τῆς δὲ χαμαίδρυος τὰ μὲν φύλλα πρὸς τὰ ῥήγματα, καὶ πρὸς τραύματα ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα, πρός τε τὰ νεμόμενα ἕλκη. τὸν δὲ καρπὸν καθαίρειν χολὴν, ἀγαθὸν δὲ καὶ ὀφθαλμοῖς. πρὸς δὲ τὰ ἀργέματα προσάγειν τὸ φύλλον τρίψαντα ἐν ἐλαίῳ, ἔχει δὲ τὰ φύλλα οἷάπερ δρυός. τὸ δὲ ἀνάστημα τῆς ὅλης ὅσον σπιθαμιαῖον, εὔοσμον δὲ καὶ ἡδύ. Id eſt, Triſſaginis folia ad rupta vulneraq; in oleo trita valēt, & ad depaſcētia vlcera, ſemē bilem trahit, & oculis quoq; vtile eſt, foliū ad albugines tritum in oleo prodeſt. Hęc Theophra. Chamędryn montanā ad vētris profuſiones, menſiū abundantiā, ſanguinis effluxiones, vomitiones immodicas Alpini cōmendant, ſed ad dyſenterias pręcipuè, huiúſq; frondē damas auidiſſimè carpere narrāt in locis huius plātæ feracibus degere cōſuetas.

VERONICA MAXIMA, CAP. XLI.

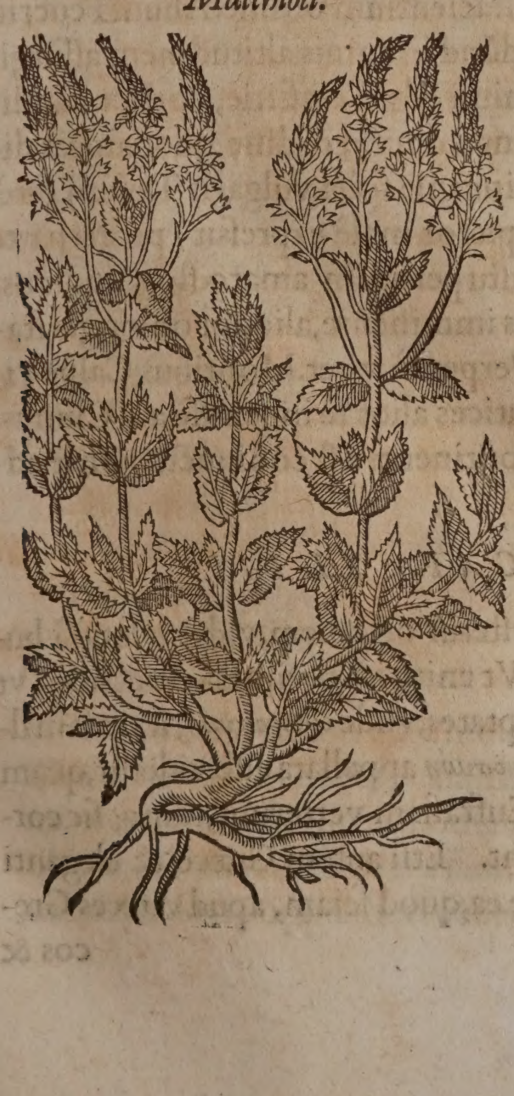
IN SEQVANIS gignitur quæ maxima Veronica dicitur à nonnullis, ad montium confragoſa præcipitia inter ipſa ſaxa, radice nigra, plurimis fibris capillata, caulibus multis fruticoſa, cubitalibus, foliis quercus, multùm crenatis, ſemper geminis, caulem Chamædryos inſtar amplexantibus, quam ob cauſam Chamædryos genus eſſe quidã volunt, ſurculis multis ex alarum ſinu prodeuntibus, minimè folioſis: flore denſo, puniceo, Veronicæ, exiguo, ſpecioſo: ſemine in loculis latis, duobus ſimul iunctis, Elatine non diſſimilibus.

TEVCRIVM, CAP. XLII.

ΤΕΥΚΡΙΟΝ vel τεύκρις à Teucro inuentore, quibuſdam ob ſimilitudinem Chamædrys dicta, Latinè etiam Teucrium nominatur. Herba, inquit Dioſcor. virgata, ſimilis chamædryj, tenuifolia, & ciceri ſimile folium habens. Ex qua breui & fortaſſè mutila deſcriptione, quamuis minùs certa Teucrij notio ſit, tamen Chamædryos cognitio ad conſimilem herbam accommodata, fecit vt Teuctium legitimum innoteſceret, quod ob ſimilitudinem, Galli *Groſſe Germandree* vocant, Germani *Groſzbatengel*, id eſt, grandem Chamædryn. Locis montoſis & aridis fruticat, virgultis multis, rectis, lignoſis, foliis planè Chamædryos, ſed craſſioribus, aliquãtò minùs incanis, rugoſis & aſperis: flores item Chamædryj conſimiles ſunt, ſed purpuræ magis ſaturæ. De Teucrio ſic Plinius. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hemionitin vocant, ſpargentem iuncos tenues, folia curua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore. Nunquã floret: neq; ſemen gignit. Medetur lienibus, conſtatq; ſic inuentam. Quum exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eúmque exinaniſſe: ob id à quibuſdam Aſplenon vocatur. Narrant ſues, qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. Et mox addit. Quidam ramis hyſſopi (Chamædryos Dioſco.) ſurculoſam, folio fabæ (Ciceris Dioſco.) eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Ciliciis, & Piſidiæ montibus laudant (iuxta Gentiadem & Ciſſadẽ. Dioſc.) In quibus Plinius Hemionitin Dioſcoridis priore loco Teucrij nomine deſcribit: & mox Teucriũ verum. Viridis cum poſca, inquit Dioſcorides, aut arida ferueſacta pota, vim habet lienẽ potenter abſumendi. Splenicis cum ficubus

Nomina
Lib.3.c.95.
Forma.
Locus.
Lib.25.c.5.
Vires & Temper.
Lib.3.c.9.

TEVCRIVM Primum, Matthioli.

Lib.26.c.8. ficubus & aceto illinitur : item ſerpentium morſibus cum aceto ſolo ſine ficubus. Eadē ferè Plinius tradit,his verbis. Lieni medetur Teucria, præcipuè pota arida,& decocta,quãtum manus capit,in aceti heminis tribus ad heminam.Illinitur eadem
Lib.8.ſim. cum aceto,aut ſi tolerari non poſſit,ex ficu vel aqua.Teucrium,inquit Galenus,in-

TEVCRIVM Alterum, Matthioli.

TEVCRIVM Bæticum, Cluſij.

cidendi & tenuium partium facultatis eſt,quare lienes ſanat.Ponátque ipſum quiſpiam in tertio exſiccantium,ſecundo verò excalfacientium ordine.Aliud Teucriũ Cluſius pinxit, quod Bæticum nominat. Interdũ ad hominis altitudinem aſſurgit inquit,interdũ humilius eſt, vnico ſtolone,minimi digiti craſsitie, cortice candicante obducto,in ramos non admodùm frequentes diuiſo, ordine quodam ita digeſtos,vt bini perpetuò ſint inter ſeſe oppoſiti, incani: folia vulgaris Teucrij ferè, maiora,per ambitum nonnihil ſinuoſa (quod pictor malè expreſsit) prona parte omninò incana,ſupina verò ex atro virentia,guſtu perquàm amaro:flos candidus, labris infernè prominẽtibus,nulla galea ſuperiùs imminente,aliquot oblongis ſtaminibus ſeu villis ex medio flore exilientibus. Perpetuò viret.Montibus Calpe vicinis,& Bæticę maritimis,in ſepibus,& inter frutices alios ſe inueniſſe ait Cluſius: tum etiam Gadibus ea parte, qua nunc inſula continenti eſt coniuncta ponte admirabili.Floret Februario.

EVFRASIA, CAP. XLIII.

Nomina CVM Eufraſiæ nomen Græcam teſtetur originem,videtur ſanè à bugloſſo veterum deſumptum eſſe. Vt enim id in vinum deiectum, vt loquitur Plinius,animi auget voluptates,vnde εὐφροσύνη, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellata eſſe videtur,quam vocem imperiti linguæ Græcæ deprauantes,in Eufraſiam verterunt,eamq; ſic corruptam Officinæ,vt in plurimis aliis,retinuerunt. Etſi autem Græco & eleganti nomine donata ſit hęc herbula, nihil tamen de ea,quod ſciam, apud veteres Grę-

cos &

EVFRASIA, Matth.

EVFRASIA Secunda, Dodonæi & Lobellij.

cos & Latinos, nempe Dioſcoridem, Galenum, Plinium, adde etiam recentiores Aëtium, Paulum, & Actuarium ſcriptum reperitur: ſed à ducentis tantùm vel paulò plus annis poſteritati Eufraſiæ nomine innotuit, ad oculorum caligines, & morbos pituitoſos peruagatæ commendationis. Vnde Germanis *Angenthroſt*, id eſt, oculorum ſolatium, dicta fuit: nonnullis hac quoq; ratione motis, Ophthalmica, id eſt, ocularia. Galli, *Eufraſe* vocant, Itali *Eufraſia*. Eſt igitur Eufraſia herba parua, palmi vnius altitudine, cauliculis purpureis, ſurculoſa, foliis multis, exiguis, criſpātibus, per ambitum ſerratis, floſculis exiguis, candidis, intus purpureo & luteo colore maculatis: radice parua, tenui, fibrata. Apricis collibus & pratis ſtrigoſis potiſsimū gaudet. Iulio & Auguſto menſibus floret, tunc colligenda & ſiccāda. Sapor amaricans calidam & ſiccam eſſe perſpicuè docet. Vtuntur ea tam recente quàm exſiccata aduerſus omnia mala quæ oculorum claritati officiunt. Quare trita & oculis impoſita, aut ſuccus eius cum vino inſtillatus caligines delet, & viſus aciē reſtituit. Idem præſtat eius exſiccatę farina, ſi tribus eius partibus cū vna parte macis commixtis, quotidie manè cochlearis menſura ſumatur per ſe, aut cum ſaccharo, aut cum vino. Nec ſolùm oculorum aciem, ſed etiā memoriā mirificè roborat, amiſſamq; reparat. Arnaldus vinū Eufraſiatum valde commēdat, his verbis. Eufraſię vinum fit ad oculos, ponendo herbam in muſto, donec fiat vinum. Cuius vſu oculi ſenum reiuueneſcunt. Aufert hoc impedimenta eorum, & defectū viſus in quocunq; cuiuſuis ætatis homine, pręſertim vbi pinguedo & pituita redundent. Eſt & qui permanſit nihil videns per longun tempus, & infrà annum eius vſu reſtitutus eſt ad viſum. Ipſa enim herba calida eſt & ſicca, & habet hoc à proprietate, quod quando puluis eius comeditur cum ouorum vitellis, idem mirificè pręſtat, vel quando puluis idem recipitur cum vino. Et ſuperſunt teſtes fide digni, qui fecerunt in ſeipſis, & qui non poterant legere ſine ocularijs, & legerunt poſtmodùm abſque ipſis etiam literam ſubtiliorem. Et vſus vini Eufraſiati non habet par in profitiendo viſui. Si autē vinum eſſet nimis forte, temperetur cum aqua fœniculi, & ſi opus eſt addatur ſaccharum neceſſarium. Hæc Arnaldus. Cui nō omninò aſſentitur Pena, nec ei vino prorſus fidendum ſuadet, vt cuius potu tantùm trimeſtri in Heluetia vſum ſocium & ſodalem ſuum aſſerat penè ambobus orbatum oculis, & fluxionibus modo nō oppreſſum: cùm duntaxat anteà leui cathaphora, & lacrymatiun-

Forma. *Locus.* *Temper. & Vires.* In lib. de Vinis. In Aduerſ.

culis laboraret. Quare puluere aut decocto citra vinum tutiùs vtendum. Alia est planta quam nonnulli Euphragiam vocant, minimè tamen Euphragia vera existimanda, pedalis & altior, cauliculis rotundis, surculosis, in quibus folia parua, angusta, longiuscula, sæpiùs deorsum vergentia: flores rubentes: radicem exiguam superiori similem. Hac veræ Euphragiæ vice minimè vtendum. Descripsit Dodo. pinxit Lobellius, qui Cratæogonum secundum quorumdam vocat.

SINAPI ALBVM, CAP. XLIIII.

Locus. Forma. IN ASPERIS & saxosis hoc sinapi adolescit, radice dura & solida, candida, brachiata, & nonnihil fibrosa, foliis proximè radicem in orbẽ sparsis, multis, insectis cichorij modo, adulto caule pereuntibus, & exarescentibus, in caule numerosis, læuibus, crassis & carnosis, in cuspidẽ mucronatis, quâ caulem attingunt lunatis, caule cubitali, nonnumquam altiore, rotundo, infernè rubente, in ramulos multos supernè diuiso, flosculis multis scatentes, candidis, quibus succedunt graciles & prælongæ siliquæ, minuto semine grauidæ, acris & feruidi gustus, elegãti specie siliquarum tanquam vallo quodam circa caulem & surculos erectarum. Floret Maio mense. Quidã thlaspeos alij Drabæ genus esse volunt.

PTARMICA, CAP. XLV.

Nomina ETSI multis plãtis olfactu sternutamenta cientibus ptarmices, id est, sternutatoriæ siue sternutamentariæ nomen competere possit, tamẽ quæ hîc primo loco depicta cernitur, Fuchsij & multorũ herbariorum sententia id nomen adepta est, quòd acri suo odore nares feriens sternutamenta irritet. *Cap. 245. hist.* Pyrethrum siluestre à Dodonæo appellata ab acri & feruida facultate, diuq; linguam vellicante Pyrethri modo, quamquam moderatiùs, à *Lib. 3. c. 20.* Germanis *Vuilderbertram* vocata. Alij ptarmicas alias proponunt. Sed ptarmicæ descriptionem audiamus ex Dioscoride. Ptarmica, inquit, frutex est paruus ramulis paruis (vetus codex habet *Lib. 2. c. 156.* non μικρούς, id est, paruos: sed λεπτούς, id est, tenues) multis, rotundis, abrotono similibus, circa quos folia multa, oblonga, oleæ similia, in *Forma.* summo veluti chamæmeli capitulum, paruum, rotundum, olfactu acre, sternutamenta ciens, vndè & nomen inuenit. Quæ delineatio plantę cuius pictura hîc datur, aptè quadrat: nam surculis fruticat exiguis, multis, rotundis, abrotono non dissimilibus, lentè rufescentibus, qui foliis frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, vtrimque leuiter serratis ambiuntur flore in cacumine Anthemidis propè ad vmbellę modum qui

PTARMICA, Fuchsij.

dum, qui acri suo odore nares feriens sternutamenta elicit. Inuenitur sæpiùs in altis montibus, & saxosis locis sæpè & in pratis. Floret æstate, radix extremo effoditur autumno. Eadem planè est quam Matthiolus Ptarmicæ nomine depinxit, & in Bohemiæ hortis passim seri scripsit, è montibus, in quibus nascitur, illuc translatam: eadem enim eius delineatio ab eo ponitur, quæ modò à nobis exposita est, iidem natales. Hanc quòd acri sit sapore, quidam Pyrethrum vocant, quos secutus Dodonæus, Pyrethri siluestris nomine pinxit & descripsit. Eadem etiam videtur, quę pro menthæ Sarracenicæ specie, ex Myconi sententia, à nobis in Horto inter menthæ genera explicata est. Plantam aliam Ptarmicam Matthiolus appellare voluit, quæ caules tenues habet, folia oleæ, flores vmbellatos in cacumine, & capitula quæ naribus immissa sternutamenta cient. Verùm Dioscoridis Ptarmicam esse ne- *Locus.* *Tempus.* Lib.3.c.20.

PTARMICA Altera, Matthioli.

PTARMICA Montana, Dalechampij.

gat. Ptarmicā montanam herbarij vocant aliud plātæ genus in altissimis & asperrimis Allobrogum montibus, sed tamē herbidis prosiliens, radice nigra, in multos surculos fissa, longa, valde fibrata, odorata, gustu principio amara, deinde acri, caulibus multis fruticās, teretibus, lignosis, abrotono similibus, cubitalibus: foliis in caulibus, oblongis, oleę similibus, propè radicē latioribus, plantaginis ferè specie, humi stratis, capitulis in summo cauliū vertice chamemęlo similib⁹, odorē validū & acrē spirantibus, qui sternutamenta excitat, flore in ambitu luteo. Ptarmices folia, inquit Dioscorides, cum floribus illita, sugillata possunt tollere. Flores sternutamēta efficacissimè mouent. Galenus verò, Ptarmices flores, inquit, ciēdæ sternutationis vim obtinent vnde ei herbæ nomen. Totus autem frutex si contundatur viridis, sugillata, & reliquas ecchymoses digerit. Est enim temperies eius calida & sicca, viridis etiamnum ordine secundo, siccatæ tertio. Montanæ Ptarmices radicem mulierculæ Alpinæ ad vteri suffocationes, mensium suppressiones, virginum pallores, maciem & cachexiam summoperè commendant. Lib.2.c.156 *Vires.* Lib.8.sim.

PYRETHRVM FLORE ANTHEMIDIS, CAP. XLVI.

Nomina

HVic plantæ Germanicè *Bertram*, Gallicè *Pirethre*, aut *Pied d'alexandre* dictæ, ob radicis eius feruorem igneum pyrethri nomẽ dederunt Officinæ, suffragante etiam Dioscoridis descriptione, quæ est huiusmodi. Pyrethrum folia caulemq; emittit vt daucum siluestre, & fœniculum, vmbellámque anethi, circinatæ rotunditatis, radix longa est, pollicis crassitudine, gustu feruidissimo. A qua descriptione solis floribus distat hæc planta, quos non in vmbellis Anethi circinatis, sed in medio luteos, foliolis candidis circundatos, planè chamæmeli, aut bellidis, magnitudine buphthalmi: cauliculos multos, sesquipalmum altos, crassiusculos, foliis multùm incisis, fœniculi vel anthemidis, stipatos, crassioribus, longioribus: radicẽ lõgam, rectam, digiti crassitudine, linguam vrentem. Est enim calida siccaq; ad tertium vsque ordinem. Quare eadem præstat quæ Pyrethro Dioscorides & Galenus tribuunt, imò maiore efficacia quàm nonnullæ alię, quibus Pyrethri nomen dederũt quidam herbarij. Huius igitur radix cum melle sumpta, aduersus epilepsiam, apoplexiam, omnes inueteratos & frigidos cerebri morbos valet. Commansa pituitæ copiam ex cerebro eliçit, vnde Saliuaris à Latinis dicta. Dentium immanes cruciatus sedat, si aceto cocta colluatur. Oleum ex recenti radice eductum mirificũ est.

Lib. 3. c. 71.

PYRETRVM Alterum, Matt.

PYRETRVM, Gesneri.

PYRETRVM Verum Matth.

Plantam

Plantam aliam hîc appictam Pyrethri veri nomine ad Dalechampium ex horto ſuo miſit Conradus Geſnerus vir doctiſsimus & cãdidiſsimus. Radice nititur longa,ſimplici,modicè fibrata,pallente,digiti craſsitudine,feruidi & vrentis guſtus:folia anetho ſimilia prodeunt, caulis fœniculaceus, flos in vmbella circinatæ rotunditatis,vt omninò in noſtris Dioſcoridis exemplaribus legendum ſit, σκιάδιον τροχοειδὲς,non τριχοειδὲς, id eſt, capillacea vmbella. Quare nullam prorſus notam deſſe ad veram Pyrethri delineationem putabat ille.Matthiolus verò,Guillandinus & alij,plantam hîc expreſſam Pyrethri veri nomine donarunt, cui radices ſunt & folia cotulæ fœtidæ,vmbellæ ab vno quaſi centro multis petiolis innixæ,pectinis veneris ritu,aut Anethi, candidi floſculi, feruido & amaricante guſtu. Non tam efficaces vires habet quàm Pyrethrum Officinarum.

FLAMMVLA, CAP. XLVII.

AB HERBARIIS dicta eſt flammula, quòd non ſecus ac flamma cuti appreſſa veſicas, cruſtas,vlceraq; inurat.Huius ſpecies duas aſſignant Herbarij.Prior adminiculis eget quibus fulciatur: altera recta aſſurgit ſine adminiculis. Illa ſarmentoſos emittit cauliculos,lentos & valde obſequioſos,cortice virente veſtitos,folia minora quàm Vitalba incondita,ex vno pediculo cõplura,qui capreoli vice vicinis ſeſe alligat.Flores candidi ſunt: ſemina, *Nomina* *Forma.*

FLAMMVLA, Dodonæi.

FLAMMVLA, Matth.

exigua,cohęrẽtia,caneſcẽtibus quoq; plumis,ſed minoribus & breuioribus exornata:pro radicibus multæ ſunt & tenues fibræ.Hanc vulgi Flãmulam,Lobellius & Pena Clematidem alterã vrentem appellant. Nullam eſſe ſcribit Pena,quę tam benè quadret facie & viribus Clematidi alteri Dioſco.acri & exulcerãti. Cuti enim affricta non ſecus ac Flamma vrit. Quin tantæ tenuitatis eſt eius feruor,vt dum digitis fricantur folia, ſpiritum vrẽtem eminùs præſertim in nares iaculetur, cerebrumq; & ſenſus repentè magnoperè percellat: quia feruor ille non in centro intimiſque *Vires.*

terreis partibus,sed in leuioribus extimis resîdet.Quare succus & stillatitius liquor primus quasi è vino Flāmeus est. In Narbonēsi & Gallica Prouincia sponte in pratis maritimis humi sparsa,tenera & humilis visitur, nisi fruticibus & sepibus innitatur,& aliis pedamentis si quæ nacta sit. In frigidioribus regionibus hortensis est.

Forma. Flammula altera foliis est amplioribus maioribúsque, vitalbæ similioribus, quam & candidissimis flosculis, & semine plumaceam cristam gerente,in fastigio cauliculorum eminentibus refert. Cauliculi cubito altiores, sine adminiculis stant,sursúmque eriguntur.Vere noua promit folia & cauliculos,æstate flores.Scribit Matthiolus,Flammulæ stillatitiam aquam in morbis frigidissimis efficacissimam esse.

In cap. 7. lib. 4. *Vires.* Sunt, inquit, qui Flammulam quartanariis edendam præbeant, magno, vt ferunt, commodo. Alij eius oleum commendant ischiadicis,articulorum, iliúmque doloribus,vrinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum inungunt, aut clysteribus infundunt.Id autē præparant hoc modo. Flāmulæ folia tenuissimè concisa,in rosaceum imponunt, quod vitreum vas exceperit, tum per æstatem insolant obturato vase. Datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere.De Flammula aquatica,lib.de palustribus,diximus.

PSYLLIVM, CAP. XLVIII.

Nomina GRÆCE ψύλλιον, Latinè Pulicaris herba dicitur. Nomen græcum in Officinis seruatum, Arabicè *Bazara Chatona*, seu *Bezercothume*, Italicè *Psillio*,Germanicè *Psilienkraut*,Gallicè *L'herbe aux puces*,Hispanicè *Zargatona*. Tam græcam quàm Latinam appellationem à pulice, cuius effigiem semen eius refert,sortita est herba,vel, vt nonnullis videtur,quia si viridis in domum inferatur,generari in ea pulices prohibeat.Duo Psyllij genera exhibuit Matthiolus.Vnum vulgare & communis vsus,alterum sarmentosius prolixiúsque, fortè Plinianum.Psylliū, auctore Dioscoride, folia coronopo similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminísve formam accedit. Coma eius à medio caule incipit,capitula bina aut terna in summo,contracta conuolutáve, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durúmque.In aruis & incultis nascitur. Plinius, Psyllium,inquit,alij cynoides,alij crystallion,alij sicelion, alij cynomyian appellant, radice tenui, superuacua, sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus,foliis canino capiti (cynopi herbę)non dissimilibus,semice autem pulici,vnde ei nomen: hoc in baccis. Ipsa herba in vineis inuenitur. Quæ omnia vnà cum nomenclatura vtrique generi aptè conueniunt.

In cap. 65. lib. 4. *Genera* *Lib. 4. c. 65.* *Forma.* *Locus.* *Lib. 25. c. 11.*

PSYLLIVM, *Matth.*

Prius enim folia fert incana, hirsuta, longa, angusta,scopariæ vel coronopi æmula, nō tamen corniculata: ramulos rotundos, teneros, crebros in cacuminibus gerentes globulos, compactos,rotundos,oblongos, squamosos, florem ex viridi albicantem: semen nigrum, nitidum, pulicis effigie, colore, & magnitudine:radix est dodrantalis,subalbicans, multis stipata fibris. Alterum multò sarmentosius est,& copiosioribus refertum foliis,longioribus, angustioribus, densioribus, similiter hirsutis & incanis, atque inter sese implicatis capitula huic sunt alteri similia,

PSYLLIVM Alterum, Matthioli.

ſimilia, ſed paulò minora, & numeroſiora, in quibus ſemen alteri ſimile: radicem habet multifidam, & numeroſis ſcatentem fibris. Naſcitur in campeſtribus, ſed in maritimis frequentiùs. Flores tota ferè æſtate ex capitulis eius ſpicatis erumpentes dependent, canino capiti haud diſsimiles. Semen verò Autumno profert. Vires nunc accuratiùs expendendæ. Vis Pſyllio refrigeratoria, inquit Dioſcorides, cum roſaceo, aceto, aut aqua illitum, articulorum doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitiſq; doloribus prodeſt. Enterocelas puerorum & vmbilicos procidentes cum aceto illitum ſanat. Oportet autem acetabuli menſura tuſum in aquæ heminis duabus madere, & vbi aqua concreuerit, illinere: egregiè ſiquidem refrigerat, & deiectum in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodeſt eryſipelatis. Aiunt ſi viridis domum importetur, prohibere ne pulices in ea generentur. Tuſa cum adipe, ſordida & maligna vlcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas & vermiculoſas conducit.

Locus.
Tempus.
Vires & Temper.
Li.4.ca.65.

Plinius, Vis ei, inquit, ad refrigerandum & diſcutiendum ingens: ſemen in vſu. Fronti imponitur in dolore, & temporibus ex aceto, aut roſaceo, aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura ſextario aquæ: denſat ac contrahit: tunc terere & craſsitudinem illinere oportet cuicumq; dolori & collectioni, inflammationiq;. In quibus Plinij verbis id primùm obſeruandum quòd Pſyllio vim diſcutiendi ineſſe ſcribit, quæ cùm percalida fiat, videtur ἀποκρουστικὴν, ideſt, vim repellendi, quæ per frigida fit, vim diſcutiendi conuertiſſe, quæ eſt διαφορητικὴν. Deinde vulgata lectio: ad cætera illinitur acetabuli menſura, &c. nullam ſententiam exhibet: quare eam ſic reſtituit Cornarius ex Dioſcoride. Ad cætera illinitur. Acetabuli menſura in ſextario aquæ denſat ſe ac contrahit: tunc terere, &c. Eſt enim hîc ferè modus, quo etiam vtuntur Officinæ ad extrahendam muccaginem ſeminis Pſyllij & fœnigræci. Legunt alij, & fortaſsis rectiùs, Ad cætera cùm illinitur, acetabuli menſura ſextario aquæ maceratum denſatur, ac contrahitur. Tunc terere, &c. Et alibi Plinius, Teneſmo in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorum morbis ſalutare eſt huius ſemen madefactum in aqua, admiſtis in heminam ſeminis, duobus reſinæ colophoniæ cochlearibus, thuris vno. Galenus Pſyllij qualitates ita definit, Pſyllium ſemen habet admodùm vtile, ex ſecundo refrigerantium ordine, in deſiccando verò & humectando medium quodammodo, & ſymmetrum. Quod Meſues de medulla, ſeu ſubſtantia interiore, calida, ſicca ordine quarto, acri admodùm ſcribit, commentitium eſſe arbitrantur viri docti. Quod verò aqua frigida maceratum, & agitatum, eſſe cholagogum, ac ob id febribus bilioſis conuenire & inflãmationibus thoracis, thoracem quoque lenire, & ſitim extinguere ait, id muccoſo admodùm & refrigeranti lubricantíque ſemini attribuunt.

Lib.25.c.11.
Embl.60. lib.4.
Li.26.c.10.
Li.8.ſimpl.

SYMPHYTVM PETRAEVM, MATTHIOLI, CAP. XLIX.

Cap.9.li.4. *Nomina* Lib.4.ca.9. *Forma.*

CREDIDIT Matthiolus plantam hîc pictam σύμφυτον πέτραιον esse Dioscoridis, Latinis similiter Symphytum petræum, quòd nascatur in petris, vocatur & Alum. Ramulos habet, inquit Dioscor. origano similes, tenues, capitula velut thymum (sic enim quædam exemplaria habent, κλώνια δὲ ἔχει ὅμοια ὀριγάνῳ, λεπτὰ, κεφάλια δὲ ὡς θύμου, alia κλώνια δὲ ἔχει ὀριγάνῳ ἐμφερῆ, λεπτὰ φύλλα, κεφαλὴν δὲ ὡς θύμου. Idest, ramulos habet origano similes, folia tenuia, caput thymi: quam lectionem secutus est Plinius. Alij priorem secuti λεπτὰ κεφάλια coniungunt, nulla foliorum facta mentione:) totum lignosum est & odoratum, gustu dulce, saliuam ciens: radicem habet longam, subpurpuream, digiti crassitudine. Plinius, Alum, inquit, nos vocamus, Græci Symphytum petræum, si-
Lib.27.c.6. mile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, radice longa, rutila.

SYMPHYTVM Petræum, Matthioli.

SYMPHYTVM Petræum, Lobelij.

Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum. Huic descriptioni plantam appictam nullis prorsus deficientibus notis conuenire Matthiolus ait, quas nec declarat, nec vires, nec aliud quippiam præter natales, & eius pulchritudinem, quæ præsertim cùm floret, maxima cum voluptate ad se contemplandam viatorum oculos allicit. At Pena qui eam vidit in Pœninis alpibus, hodie diui Bernardi, scribit esse floribus purpureis, confertis, speciosis, ericæ maioris spicatis: foliis pusillis chamæpityos, breuioribus, aliquantùm hirsutis pilosellæ modo, in surculis pedalibus, lignosis, sed inodoram, radice lignea, non purpurea: dulcem non esse gustum plantæ, nec saliuam elicere, quæ à Symphyto petræo Dioscoridis multùm absunt. Quare alij aliud, atque aliud Symphytum petræum exhibuerunt, ob vim
In Aduers. glutinandi & coniungendi potiùs quam ob figuram & similitudinem. Pena tradit

CHAMAEMYRSINE Quorumdam, Dalechampij.

Prunellã, de qua in libro de iis quę in vmbrosis proueniũt diximus, vulgò à Monspeliensibus Symphytũ petræũ vocari. Aliud est Lob. Symphytum petræũ, Veronica recta Herbariorũ. Folia Teucriis similia profert, aut Lysimachiæ cæruleæ, cui congener etiã cũ folio, tum flore. Cap. 46.

CHAMAEMYRSINE *Quorumdam*, CAP. L.

ALII Chamæmyrsinen, alij Ocimũ montanum plantam hanc à foliorum similitudine vocant, quæ in altißimorum montium superciliis crescit, radice exigua, candida, inutili: ramulis multis, in orbem humi sparsis, dodrantalibus, rotundis, foliosis: folio myrti, sed minùs acuminato: vel, vt alij volunt, ocimi, paruo: flore inæquali serie per summos caules exoriente, copioso, purpureo, sex foliolis cõstãte, nitidißimi venustißimiq; coloris: semine in loculis minutulo. Pulcherrima hæc plãta floris sui purpura sic viatorũ oculos recreat, vt ad colligẽdũ inuitet.

TORMENTILLA CANDIDA, CAP. LI.

Nomen. HANC plantam Tormentillam candidam herbarij vocant, ob radicem Tormentillæ æmulam, & ob foliorũ in aduersa parte candorẽ. Ad Pentaphylli genera pertinere verisimile est, vt ex eius descriptione perspicuum fiet. *Locus.* In gelidißimorũ & altißimorum montiũ pratis herbidisq; locis prouenit, radicibus multis, nodosis, implicatis, è rufo nigrescentibus, fibrosis, multas alas huc illuc sparsas ad nouã caulium & foliorum procreationem ex sese gignentibus: foliis loti pratensis, minimè dissectis, interdum quinis, interdum septenis, interdum nouenis, tenui longóque pediculo appensis, supina parte virentibus, prona cãdidis, albæ populi modo: iunceis cauliculis, flore herbaceo, copioso, muscarij ritu congesto, quale visitur in pede leonis, siue Alchimilla, siue stellaria vulgò dicta: semine minuto ex luteo viridi, siliquis aut vaginis exiguis incluso. Ad sanguinis eruptiones vndecumq; profluat, huius radicem tritam & potam multum laudant Alpini, narrántque eam, si quis vel collo tantùm gestet, sanguinem è naribus profluentem cohibere. Eadem siccata & in farinam tusa, iusculísque inspersa dysenteriæ medetur.

TORMENTILLA Candida, Dalechampij.

LITHO

LITHOSPERMVM, *CAP. LII.*

Nomina. ΛΙΘΟΣΠΕΡΜΟΝ Græcis, Lithoſpermum Latinis, Officinis & medicis hodie omnibus Milium Solis, Arabibus *Kulb*, *Cult*, *Colt*, ſiue *Calab*, Italis *Lithoſpermo*, Germanis *Meerhirſz*, & *Steinſomen*, Gallis *Gremil*, & *l'herbe aux perles*. Nomen à lapidea ſeminis duritia accepit. Neque enim Lithoſpermum aliud ſonat Græcis quàm Lapideum ſemen. Quum itaque ſemina tanquam calculos ferat, duritia lapidea, cãdore & rotunditate margaritarum, cõmodiſsima voce Lithoſpermum dictum eſt, & Gallis *l'herbe aux perles*, recentioribus verò non Milium ſolis, quòd ſemen id candore & lucis ſplendore fulgeat nominandum fuit, ſed Miliũ Soler, auctore Serapione, quod auctoritate *Aben Iuliel*, naſcatur in mõtibus Soler. Dioſcorides & Plinius vnius duntaxat Lithoſpermi meminerunt, recentiores duo aſsignarunt genera, maius & minus. *Genera.* Alij alia addiderunt. Dodonæus tradit Lithoſpermum aliud eſſe hortenſe, aliud agreſte. (Li.2.ca.90.) Hortẽſe aliud maius, aliud minus. Lithoſpermũ, auctore Dioſcoride, (Li.3.ca.141.) *Forma.* folia habet oleæ ſimilia, longiora tamen, latiora ac molliora: quæ in ima parte ſunt, humi iacent: ramulos rectos, tenues, craſsitudine iunci acuti ſolidos, lignoſos, in quorum cacuminibus bifidi exortus cauliculorum ſpeciem exhibent, foliis longis, inter quæ paruum ſemen, rotundum, &c. (Sic Ruellius ex vulgari codice, cùm in antiquo legatur, ἔχουσα φύλλα μικρὰ, παρ' οἷς σπέρμα λιθῶδες, στρογγύλον, λεπτὸν, ὀρόβῳ μικρῷ ἶσον. Ideſt, folia habentes parua, inter quæ ſemen lapideum, rotundũ, tenue, oroboq; exiguo æquale.) *Locus.* Naſcitur in aſperis & ſublimibus locis. (Li.27.ca.11.) Plinius idem graphicè depinxit his verbis. Inter omnes herbas Lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui Ægonychon vocãt, alij Dioſpyron, alij Heracleã. Herba quincuncialis ferè, foliis duplò maioribus quàm rutæ, ramulis ſurculoſis, craſsitudine iunci: gerit iuxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos cãdore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea Ipſi quã pediculis adhærent, cauernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur in Italia, ſed laudatiſsimum in Creta. Nec quicquã inter herbas maiore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor velut aurificum arte, alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere atque humi ſerpere auctores tradunt. Ego vulſam non hærentem vidi. (Ca.141.li.3.) Matthiolus legitimum Dioſcoridis Lithoſper

LITHOSPERMVM Maius, Matth.

LITHOSPERMVM Minus, Matth.

Lithoſpermum id eſſe putat quod maius eſt hîc pictum, Fuchſiumq; reprehendit quod pro vero Lithoſpermo, illud quod Officinæ Lithoſpermum minus vocant, depinxerit. Dodonæus Lithoſpermũ maius depinxit cauliculis, longis, gracilibus, hirſutis, magna ex parte humi inſtratis, quos longiuſcula cingunt folia, nigricãtia, hirſuta, inter quę & cauliculos caliculi ſunt hirſuti, primùm ferentes florem cæruleum, deinde ſemen rotundum, durum, lapideum, maiuſculũ. Lithoſpermũ verò minus cauliculis rectis, rotundis, lignoſis, ſurculoſis, foliis longis, anguſtis, acuminatis, nigricantibus, minoribus quàm Lithoſpermi ſuperioris. Inter quæ & cauliculos floſculi oriuntur candidi, tandẽ ſemen producẽtes aſpectu pulchrũ, rotundũ, candidũ, durũ, lapideũ, vnioni ſimile, minus ſupradicto. Maximus huius vbiq; in Officinis vſus, maioris rarior, quia minùs frequens, minorq; ſuppetit copia, nec perinde ſeminis eſt ferax: verùm calculo exterendo, lotioq; mouẽdo efficacius multò. Floret Iunio & Iulio mẽſibus, eoq; tẽpore ſemẽ etiam profert. Id ſemen cuius maximus vſus eſt calidũ ſiccumq; eſſe ex eius facultatibus conijcitur. Omnia etenim vrinam cientia, Galeno teſte, calida & ſicca ſunt. Vim habet ſemen, inquit Dioſcorides, atterẽdi calculos, & ducendi vrinã, ſi cum vino albo bibatur. Plinius, his lapillis, inquit, drachmæ pondere potis in vino albo, calculos frangi pelliq; cõſtat, & ſtranguriã diſcuti.

Lib.2.c.90. *Temper.* Li.5. ſimpl. Li.3. ca.141. *Vires.* Li.27. ca.11.

LITHOSPERMVM Maius, Dodon.

LITHOSPERMVM Fuchſ. Minus Dodon.

LITHOSPERMVM Nigrum, Dalech.

Matthiolus

In cap.141. lib.3. Matthiolus tradit dari vtriusque semen potandum vtiliter diebus multis sesquidrachmæ pondere, addita aspleni semidrachma, & succini scrupulis duobus ex succo plantaginis aut portulacæ aut lactucæ ad gonorrhœam. Item dari magno sanè auxilio minoris Lithospermi seminis drachmas duas ex lacte muliebri potandas, fœminis ægrè parturientibus. Quidam herbarij Lithospermum nigrum vocant plantam hîc appositam, quæ radices habet breues ac inutiles, caules bicubitales, nodosos, teretes, surculosos, aridos: folia rubiæ, tactu aspera: semen rotundum, nigrum, oleosum & pingue, quod in areis cum tritico simul exteritur, simulq; molitur, & estur nulla capitis offensa. Hoc alij Myagrum Dioscoridis, alij Melampyrum Theophrasti esse autumant. Est præterea aliud Lithospermi genus, quod arundinaceum vocant. Id Monspelij in hortis prouenit ad nihil aliud vtile, quàm quod ex eius lapidosis seminibus coloris varietate formosis, nectuntur mulieribus corollæ ad numerandas preces, quibusdam & monilia. Incolæ vocant lacrymas, herbariorum vulgus Lacrymam Iob: quòd rotunditate & nitido splendentéque læuore ex oculis manantes lacrymas vtcumque imitentur. Gaudet hæc planta solo

LITHOSPERMVM Arundinaceum, Dalech.

LITHOSPERMVM, Anchusæ facie, Lobellij.

madido & irrigari solito. Quamobrē ad puteos in hortis effossos seritur, vt aquam situlis dum hauriunt, effusam, vel dum olera lauant, radicibus excipiat. Assurgit ad *Forma.* sesquicubiti proceritatem, radice milio simili, foliis arundinaceis, latis, neruosis, tactu rigidis, ad singulos caulium articulos exeuntibus, vt tenuia stamina fructui præfixa, fructúmque ipsum inuolucri vice protegant. Quod dictu auditúque mirum est, & huic plantæ ferè proprium, ante floris exortū fructus formatur & grandescit, absolutúsque florem quasi intra se delitescentem & occultum summo vertice promit, candicantem, spicatim congestum. Fructus color per initia herbaceus: cùm maturuit, è cinereo purpurascens, iucunda quadam & oculis grata varietate, figura non omninò globosus, sed infernè latiusculus, supernè tantillum cōpressus & fastigiatus, silicis duritia, & lineis quasi virgatus. Semen intus milio Indico simile,

ſimile, rufum,guſtu cæreale,non iniucundo,tunicis multis albis obuolutũ, ex quo veriſimile eſt & farinã & panẽ confici poſſe, non aliter quàm ex milio & panico Indicis.Raræ huius plantæ nullus in medicina traditur vſus ab herbariis. Quidam eſſe putant Coïcem Theophraſti,Arundinis foliis inſignem,memoratum cap.16. lib.1.Hiſtor. Item aliud Lobellius Lithoſpermum habet Anchuſæ facie,in decliuibus ſaxoſis vallis Oſtenſis Pedemontium naſcens,fruticoſis pedalibus ramulis hirtis:foliis Lithoſpermi & floribus Anchuſæ aut Echij aut Bugloſsi facie, purpuraſcentibus,radice lignoſa.

CHAMAEPEVCE PLINII, CAP. LIII.

CAMPHORATA minor hæc planta vulgò ab herbariis nominatur, quæ Chamæpeuce Plinij à quibuſdam eſſe creditur. In ſqualidis & arenoſis locis gignitur,radice ſubnigra, longa,craſſa,ſurculoſa:ramis multis,humi circa radicem iacentibus:foliis numeroſiſsimis per cauliculos ex interuallis confertim prodeuntibus, larici ſimilibus, nullo flore, nullo fructu. Chamæpeuce,inquit Plinius, laricis foliis ſimilis lumborum & ſpinæ doloribus propria eſt. Chamæpeuce frutex eſt plurimis à terra aſſurgens virgis in ſummitate rubente lanugine obſitis, folia habet ſexquiunciali longitudine, anguſta, gracilia, retroflexis vtrimque laterum extremitatibus & à tergo modicè

Nomina *Locus.* *Forma.*

CHAMAEPEVCE Plinij, Camphorata minor, Dalech.

CHAMAEPEVCE, Cordi.

hirſuta,flaua hyeme virentia: flores veris exitu in ſummis virgis producit paruos, candidos & foliaceos,corymborum modo coaceruatos,his ſinguli ſuccedunt parui,aridiq́; fructus hordeo minores,in quibus tantillum clauditur ſemen,radicibus nititur longis,obliquis & fibratis,foris in flauo rubentibus:odorem folia,flores,& fructus grauiſsimum habent:ſaporem verò acrem & vehemẽter tenuem. Naſcitur macris,putridis,vliginoſiſq́; locis ſub Tedis arboribus.Dioſcorides verò flores roſæ ei tribuit,quod fortè perperàm legitur. Plinius florum non meminit.

HORTENSIBVS plantis acri facultate præditis aliquot genera Thlaſpeos adiunximus: quædam alia à recentioribus obſeruata hoc commodiore loco exponemus. Primùm, id genus quod à Dalechampio obſeruatum eſt propè Arcem pini in Sequanis, haud procul à Lugduno Salinario. In aridis naſcitur, radice parua, breui, candida, ſuperuacua, in exiles fibras diuiſa: foliis octo, nouem, decem paruis, ocimo ferè ſimilibus, nõnihil laciniatis, humi iacentibus, exorientem caulem ambientibus, qui rotundus eſt, ima parte ruber, ſupernè viridis, dimidium pedem altus, ſæpiùs vnicus & ſingularis, nonnunquam in ramulos brachiatus, foliis tribus vel quatuor ex interuallis perfoliatæ modo eum ſingulis veſtientibus, non binis ſimul, vt in aliis multis plantis, eo ſpatio quod inter caulem & folia eſt, tanquam ex ala prodeuntibus aliis foliolis & floſculis: floribus violæ minutis, albis, quos capillacei pediculi ſuſtinent: ſemine in vaſculis bifidis, cordis figura, extrorſum velut in vmbonem prominentibus, introrſum velut in alueolum cauatis, numeroſo, lato, velut compreſſo, acri: foliorum & caulis ſapore fatuo principio, mox ſubamaro, tandem fauces vrente: quare eadem ei vis, quæ & cæteribus Thlaſpeos generibus. Huius pictura deſideratur. Alterum eiuſdem Thlaſpi montanum candidum, ad vicum quem incolæ vocant D. Guilielmum deſerti, haud procul ab Agnania cœnobio gignitur, in præruptiſsimo ſaxo, ramoſa ſurculoſaq; planta, radicibus multis, huc illud diſperſis, caule procero, in multos ramos diuiſo, cortice ſcabro, è fuſco nigreſcente: foliis denſis, leucoio ſimilibus, ſed breuioribus, candicantibus, guſtu acribus: flore in ſummis ramis copioſo, puſillo, candido: ſemine minutulo in latis vaſculis Thlaſpeos vulgaris modo, acrimonia ſua linguam pungente. Tertium Dalechampij Thlaſpi montanum minimum in vmbroſis montiũ receſsibus gignitur, radice quatuor digitos longa,

THLASPI Montanum Candidum.

THLASPI Montanum, Minimum, Dalech.

tereti,

tereti, candida: ramulis permultis ferè humi iacentibus, quibuſdam erectis, dodrantalibus,folioſis:folio minimo, oblongo,ordine diſpoſito vt in Aphaca, guſtu acri: flore candido,minutulo, in cauliculorum vertice copioſo: ſemine perquàm exiguo, in latis vaſculis,acris ſaporis. Dodonæus quatuor Thlaſpeos genera poſuit.

THLASPI Anguſtifolium, Dodonæi & Fuchſij.

Primum quòd à Lobellio quoque depictum & à Pena deſcriptum eſt,foliis longioribus, anguſtis, mollioribus leuiter laciniatis, Drabæ,caule multis alis diuiſo, gracilibus, lentis,obſequioſis,flores Iunio ferentibus,puſillos: deinde foliacea inuolucra, multa, compreſſa, perfectè circinata, ſupernè fiſſa, quæ ſemen continent puſillum,rotundum, oblongum, nigricans, acre, guſtu feruens,& quemdam allij, ſinapi aut cepæ ſaporem exhibens. In maceriis vetuſtioribus,& aruis Galliæ, Germaniæ, Angliæ frequens. Alterum id quod à Matthiolo primo loco poſitum eſt. Tertium cum Fuchſio minus & anguſtifoliũ, Germanorũ *Byſenkraut*. Foliis eſt & caulibus minoribus quàm Thlaſpi primum,ramulis multis & gracilibus fruticat, in quibus flores, fructus,& ſemina ſicut in primo genere, ſed omnia hæc minora habet. Quartum eſt Creticum vmbellatum, Iberidis folio,pictum etiam à Lobellio, cuius folia ſerrata ſunt,inquit Pena,vulgaris Iberidis, ſed maiora: caulis cubitalis,multos ramulos fundens, in quorum extremo vmbellæ & flores,ſambuci

THLASPI Incanum Mechlinienſe, Lobellij.

THLASPI Fruticoſum,foliis Leucoij marini minoris.

palustris similes, ex candido purpurascentes Iulio & Augusto, deinde semen in corniculis Thlaspeos minoris similibus, acre & gustu feruens. Dodonæus Drabam etiam esse censet, de qua in horto diximus. His addenda quædam alia à Lobellio expressa. Primum Thlaspi incanum Mechliniense, quod finitimo Mechliniæ ruri fruticat, oleæ foliis, multisq; summo diuisis, hirtis ramulis, pedem & sesquipedem longis. Flos albus, & in pericarpiis quadamtenus rotundis, summum caulem ambientibus, semē exiguum, minùs cæteris acre. Alterum eius Thlaspi fruticosum est, foliis Leucoij marini minoris. Virgæ numerosæ, sparsæ, crebris Leucoij minoribus foliis: flores candidi, copiosi, & semen compressum Thlaspi parui. Radix lignosa, fibrata, in Belgij hortis. Aliud fruticosum spinosum Narbonense, quod non nisi sterilibus cautibus rupibúsve propè Nemausum & Monspelium fruticat, dodrantalibus ramulis, multis alis diuisis, nonnihil spinosis & sinuosis Poterij ritu: folia oleæ, pusilla, albida, flores candicant. Semen acre glumis includitur. Item aliud folio est thymbræ, hirsuto, rigido: cauliculos emittit multos, pedales, fruticis specie, è quorum summis flores, albi, & semina in compressis folliculis. Huc adducenda etiam alia à Pena prodita. Ac id primum quod nusquam se

THLASPI Fruticosum spinosum Narbonense, Lob.

THLASPI Fruticosum Alterum, Lobellij.

THLASPI Narbonense, Penæ.

vidisse

THLASPI Minus Clypeatum, Penæ.

THLASPI Aliud umbellatum, Penæ.

vidisse ait, nisi in agro Narbonensi & Monspeliensi, locis squallidis, sabulosis, propè pusillas anchusas proueniens. Folia, flores, seminaq; ex luteo pallent, & peltæ superioris sunt, sed penè pergamenæ chartæ instar pellucida, tenuia, similitudine, sapore Leucoij: vnde quidam Leucoium marinũ putarunt: ramuli sunt exiles, palmares, nitidi, foliolis albicantibus thymi, non ita numerosis. Aliud eiusdem pusillum Thlaspi propè Monspel. ad Castrum nouum cis Ladum amnem nascitur, aridis viarum crepidinibus, ramulos multos spargens, rectos, vimineos, palmares & sesquipalmares, albidos: foliola polygonati, minora, aut centunculi, aut lauandulę: flosculos albidos, Iberidis aut Thlaspi Cretici: Clypeolos non dissimiles fert, sed duplò minores. Tota planta albicat, gustuq; Thlaspi aut nasturtium indicat. Hoc Itali Alysson fecēre, sed doctiorum iudicio Thlaspis potiùs adnumerandum quàm Alysso, cui aptior alia stirps inuenta est à sedulis herbariis, quàm in hortis alunt. Item aliud eiusdem Thlaspi est id, quod montosis satis Narbonæ ad Lupi montis radices oritur, Maio & Iunio flores muscosos, vmbellísque confertos, superioris non absimiles edens, sed albidos, semenq; minus multò, sed admodùm acre, foliola exiliora, diuisura nasturtij hortensis, per totos cauliculos numerosos, grandes, è radice non profunda, nec multũ fibrosa, sapore acerrimo, Thlaspeos postremam

SINAPI Et Thlaspi media Prouincialis planta, Penæ.

addo ex eodem Pena nouam plantam, propter communes inter ſinapi, buniadem, & Thlaſpi figuram ac vires. Prouenit non procul à Magdalenæ fano, in excelſiſsimis illis cautibus Gallicæ prouinciæ, floreſq; Auguſto promit luteos eryſimi, nec ſiliquas diſpares, in gracilibus ramis ad ſummum & imum, vna è radice digitum craſſa, denſa, pedem longa: capiſtri folia, Thlaſpi, aut drabæ, leuiter laciniata, albida & hirſuta, ſapore eryſimi aut buniadis barbareæ.

AGERATVM, CAP. LV.

Locus. *Forma.*

AGERATVM ſecundum & ferulaceum Plinij in pinetis gignitur, ac fruticat, arido macroq; ſolo, radice nigra, rugoſa, contorta, lignoſa, dimidij pedis longitudine: folio ferulæ aut fœniculi, ſtatim ab radice copioſo, per caulem impari exortu diſpoſito: caulibus multis, anguloſis, cubitalibus, ferulaceis: flore aureo, inodoro, ſenecioni ſimili, in vmbellæ rotunditatem formato, licet ramuli floſculos ſuſtinentes, & in vmbellæ orbē coëuntes diuerſis caulis partibus attollantur: pertinaci in floribus aurei coloris fulgore, & gratia, vnde Agerati, ideſt, non ſeneſcentis nomen, guſtu ſubamaris. Odor foliorum, dum teruntur, artemiſiā leptophyllon vulgarem refert. Floret Iunio mēſe. Ageratum purpureum, herbariis quibuſdam dictū, in nudis ferè cautibus gignitur,

AGERATVM Ferulaceum.

AGERATVM Purpureum.

vbi putris ſaxi puluiſculus ſubeſt, vel riuulus aliquis illabitur, aut ſcaturiētis aquæ guttis, vel aſpergine rupes madeſcit: radice breui, capillata, ſubflaua: foliis paruis, numeroſis, circa radicem ſparſis, Agerato ſimilibus, guſtu ſubamaris, antrorſum obtuſis: ob quam ſimilitudinem Ageratum vocant: cauliculis plurimis per ſaxi crepidines pendulis, ſaxumq; aulæorum inſtar ornantibus, & contegentibus: flore violæ, purpureo, copioſiſsimo, ſuauiſsimè olente, vt vel ea ſola dote mirū in modùm placeat, tanta ſcilicet odoris gratia violis non poſtponenda: ſemine minuto, in oblongis vaſculis. Germani quidam Moſchatellam cæruleam vocant. De Agerato multò plura diximus in libro de Vmbelliferis.

SYNAN

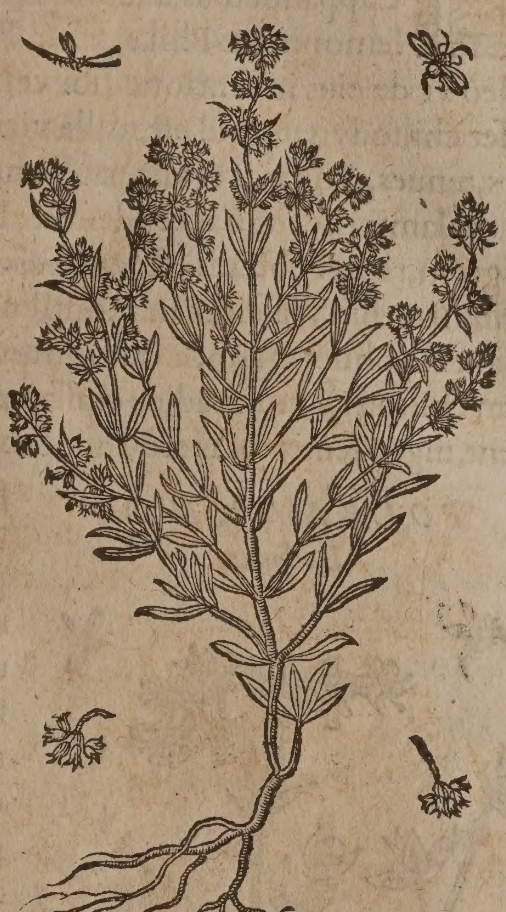
SYNANCHICA, CAP. LVI.

HERBA hæc in ſabuletis & macris locis prouenit, radice nigra, lignoſa, ſex digitos longa, fibrata, tenuiſsimis villis capillata : ramis multis, pedalibus, quadratis, infernè rubentibus, geniculatis : foliis multis, lino vel galio ſimilibus, ad geniculorum interſtitia nodóſque exorientibus, quinis, ſenísve : flore in ſummis caulibus, cauliúmque ramulis copioſo, principiò rubro, poſt candicante: nullus in ea guſtanti ſapor deprehenditur. Siccat abſque morſu. Ad anginas vtiliſsima eſt ſumpta, & admota, quadecauſa Synanchi- *Locus.*

SYNANCHICA.

SYNANCHICAE *Species*, *Iuncaria Salmanticenſis, Cluſij.*

cam nominarunt. Synanchicæ ſpecies videtur planta, quam Cluſius ait à Salmanticenſibus Iuncariam vocari, à iunceorum cauliculorum forma & gracilitate. Tota enim iuncea eſt, inquit, ſed equiſeti modo aſpera, & geniculata, foliis vtrinque lini, & frequentibus ramulis ex alarum ſinu prodeuntibus, copioſos & paleaceos, candicantéſque flores proferentibus, ſemen deinde exiguum, nigricans : radix tenuis & candida. Tota herba ſubdulcis eſt. Prouenit locis arenoſis inter vineta ſecundo à Salmantica lapide. Floret Iulio, ſemen fert Auguſto.

LONCHITIS, CAP. LVII.

LONCHITIS in iis quoque eſt quæ in aſperis & ſiccis locis prouenit, foliis valde porri ſimilibus, inquit Dioſcorides, latioribus, ſubrubris, plurimis, ad radicem circumfractis, velut terram verſus paucis in caule, in quo flores ſeu pileoli, figura verò commicis perſonis hiantibus ſimiles, nigri quidem, ſed album quidpiam ab ipſis eminet, ex hiatu ad inferius labrum velut ligula: ſemē ſimile eſt lanceæ, triangulare, inuolucris clauſum, vnde nomen accepit. Radix ſimilis eſt dauco. Plinius, Lonchitis, inquit, non, vt plerique exiſtimauerunt, eadem eſt quæ xiphion, aut phaſganion, quamquam cuſpidi ſimi- Lib.3.c.144 Lib.25.c.11.

lis ſemine.Habet enim folia porri,rubentia ad radicem,& plura quàm in caule,capitula comicis perſonis ſimilia,paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Naſcitur in ſitientibus. Sed galericulata iſta herba herbariis ignota eſt,quamtumuis diu multúmque in montibus & aridis locis eam veſtigarint. Herbariorum quidam Lonchitin eſſe volunt Helleborinen Dodonæi: deſcriptam cap.25. lib.3.à nobis libro de plãtis.Quæ in vmbroſis,&c. Alij,Helleborinen noſtram ferrugineam, deſcriptam ſuprà,cap.30.Vtriuſque flos,ſed præcipuè Ferrugineæ,,comicæ perſonę ſimile quidpiam oſtendit, de altera lonchitidis ſpecie diximus, libro modò citato.

POLEMONIVM, CAP. LVIII.

Nomina Lib.4.c.8. ΠΟΛΕΜΟ'ΝΙΟΝ Græcis & φιλεταίριον,ſiue φιλεταιρεία,& χιλιοδυνάμις à Cappadocibus,auctore Dioſcoride,vocatur. Latinis Polemonium, & Polemonia, & Philætæria. Polemonium quidem,quaſi in bellis vtile dicas, adeò vt de eius inuentione ſibi vendicanda certatum inter reges ſit, quòd herba

Lib.4.c.8. eſſet chiliodynamis,id eſt,mille viribus prædita. Ramulos habet, inquit Dioſcori-

Forma. des,tenues,pinnatos: folia paulò maiora quàm rutæ,ſed oblongiora, ad polygoni aut calaminthę folia accendentia: In ſummo velut corymbi ſunt,in quibus ſemen nigrum,radix cubitalis eſt (πηχυαία: alij παχεῖα legunt, id eſt,craſſa,) ſubalbida, ſi-

Locus. milis ſtruthio.Naſcitur in montibus, & aſperis locis. Plinius ita depinxit. Polemo-

Lib.25.c.6. niam alij philetæriam, à certamine regum inuentionis appellant, Cappadoces autem chiliodynamin:radice craſſa,exilibus ramis,quibus in ſummis corymbi dependent,nigro ſemine,cæterò rutæ ſimilis. Naſcitur in montoſis.Sed quænam planta pro polemonia ſtatuenda ſit, dubitatur à mul-

Lib.3.c.22. tis.Dodonęus duas polemonij ſpecies depinxit,

POLEMONIVM, Dodonæi.

prius cauliculis teneris, geniculatis, foliis latiuſculis, binis ſemper in ſingulis geniculis ex aduerſo. In ſummis caulibus flores oriuntur conferti,candidi, deorſum vergentes: deinde ſemẽ nigricans caliculis rotundis concluditur, radix eſt cãdida,læuis,longa. Spumeum papauer vulgò putatur,propter ſpumeam & ſputi ſimilem aſperginem,quæ non rarò albicans foliorum & geniculorum ſinibus inſidet, fortaſſè Melandryõ Plinij, lib.26. cap.7. inquit Lobellius. Alterum Polemonium cauliculos profert etiam geniculatos,ſed longiores: folia in eis longa, ima parte latiora,in anguſtum deſinentia: flores rubellos in vmbellis,ferè valerianæ.Vtrumque locis aſperis montoſis & ſaxoſis prouenit. Iunio & Iulio menſibus florent. Ocimaſtrum Valerianthes vocant Pena & Lobellius, aliis Valeria nam rubram, Saponariã alteram & Struthium Vlyſſes Aldrouandus. Recentiores nonnulli prius, Behen album eſſe putant,alij Ocymocides Dioſcoridis alterum Behen rubrum,quę ta-

Cap.223. vox arabica. men cum Behen Serapionis minimè conuenire videntur. Sic enim ſcribit, Aben Meſuai.Species Behen ſunt duæ,ſcilicet rubri & albi,& ſunt ambæ venæ in magnitudine radicis paſtinacæ paruæ,quarum quædam ſunt tortuoſæ, deferuntur ab Armenia, odor eius eſt bonus,& eis viſcoſitas quædam: & ambæ ſpecies ſunt calidæ humidæ, & augmentũ faciunt in ſpermate.Polemonium aliud accuratè pingẽdum

curauit

POLEMONII, Altera figura.

curauit Dalechampius, dudúmque descripsit, quod sponte vbiuis in agro Mompeliensi gignitur, Lugduni verò in hortis solùm, pergulis vestiendis, & hortorum sepibus contegendis, ab olitoribus dicitur Iasminum luteum, quod albi iasmini modo in vicina scandat: fruticat hæc planta flagellis multis, longis, lentis, rotundis, in adminicula propinqua reptantibus foliolis: folio rutæ, sed obscuriùs virente: flore luteo, Iasmino simili, specioso: baccis postquàm defloruit, nigris, purpureo succo tingentibus, si quid imbuatur. Pena non aliam polemoniam exhibet, non multis ab hinc annis Academiæ Mompeliensi notam ac vires experientia compertas. Frutex, inquit, ipse vndequaque exquisitè quadrat delineationi Dioscoridis. Virgultis enim multis fruticat, lignosis, rectis, rotundis, gracilibus, cortice in pullo viridi, ternos & quaternos cubitos altis, in quibus adusq; summum hærent vtrimque pinnatim ramuli, & folia terna, cytysi aut rutæ, maiora, saturè virentia, crassiuscula, & rigida. Flores Maio & Iunio emicãt lutei, pusilli, vt iasmini, qui cedũt baccis nigris, vnà circinatim collectis, plenis, paribus, ligustri, aut corni fœminæ, succo ianthino vel atro, purpureo inficiente prægnantibus: radice prolixa, lignea, implexa & vario flexu sparsa, intus alba, saporis nonnihil acris & amari, euulsu difficili. In Monspeliensi agro ad castri noui aridos colles, & æstuosas margines oliuetorum,

POLEMONII Species, Dodonæi.

POLEMONIA Monspel. Iasminum luteum.

& in

Ibid. & in luci Gramuntij cãpeſtribus ſaxoſis, quàm plurima. Polemonij radix, teſte Dio-
Vires. ſcoride, bibitur in vino contra ſerpentes, & dyſenteriam: & ex aqua aduerſus vrinę difficultatem, & coxendicum cruciatus. Datur ex aceto drachmę pondere lienoſis. Eadem ſcorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum qui radicem geſtauerit, (non vt legitur, qui guſtauerit, τὸν ἐχόντα,) à ſcorpione non feriri, eúmque ſi ictus ſit, nihil
Lib. 8. ſim. moleſti paſſurum. Dentium dolorem manſa mitigat. Polemonium, inquit Galenus, tenuium partium eſt, & deſiccandi vim habet: quamobrem quidam radicem eius cum vino ad iſchiadicos, dyſenteriam, lienémque induratum potui exhibent.

HOLOSTIVM, CAP. LIX.

Nomen. ὉΛΟΣΤΙΟΝ herba, id eſt, tota oſſea dicta eſt per antiphraſin, quòd nihil duri oſſeíve habeat: tota enim tenella & graminea eſt. Parua
Lib. 4. c. 10. eſt herba, inquit Dioſcorides, tribus aut quatuor digitis eminens ſu-
Forma. pra terrã, foliis & viticulis coronopo aut gramini proximis, adſtringentibus, radice valde tenui pili inſtar, alba (vulgares codices habent λευκὴν τῷ εἴδει, quod eſt albam ſpecie, qui ſenſus videtur friuolus. At in veteri legitur, λευκὴν,
Locus. ἰνώδη, id eſt, albam, fibroſam,) longitudine quatuor digitorum. Naſcitur in editioris
Lib. 27. c. 10 terræ locis. Plinius, holoſteon, inquit, ſine duritia eſt herba, ex aduerſo appellata à Græcis, ſicut fel dulce, tenuis vſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen foliis anguſtis, aſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terre-
In cap. 10. lib. 4. nis. Pro qua molli herbula aliam atque aliam herbarij depingunt. Mathiolus etſi genuinum Holoſtium nulli dum in Italia notum eſſe putet, tamen nullam plãtam ſe reperiſſe ait, quæ verum referat, quàm ea quę vulgò à Goritienſibus Serpentina
In cap. 123. lib. 2. vocatur, de qua in Horto egimus, Capite De Coronopo. Eſt enim herba exigua humi procumbens, quæ foliis cauliculíſque coronopi modo exit, guſtu adſtringenti-
Pena in Adu. bus, radice tenui lignoſáque. Naſcitur quoque in collibus & ſabuloſis locis. At hoc Matthioli holoſtiũ à multis improbatur, quòd eius radix minimè capilli tenuitate

HOLOSTIVM, Matthioli.

HOLOSTIVM, Quorumdam.

ſit,

ſit,quod vult Dioſcorides, imò craſſitie lignoſa, fuſca, minimi digiti craſſitudine: reliquáque planta capitulis & ſemine plantaginis,non mollis aut tenera, ſed durior rigidiórque,quàm vt holoſtio datum ſit,folia illi iuncea, anguſta,crebra,in terram procumbentia. Matthiolus ipſe mutata ſententia in poſtrema commentariorum editione Holoſtium aliud pictum exhibuit, nulla adiecta aut figuræ aut virium declaratione.Longè diuerſam pro legitimo holoſtio proponit Pena,quæ multò breuioribus & crebrioribus gramineis, vix palmaribus viticulis, & foliis exit,coronopi diuiſura, in ſuperiore ambitu ex fuſco virentibus, delicatioribus, fermè vt capillarium, ſparſis: radix tenuiſſimis cirris, & capillis pluribus adianti veri, ternos vel quaternos digitos prolixa,pulla,& albicans fuſcedine.In Narbonenſi prouincia ad Veganium, & propè Lugdunum,etiámque in Alſatia Germaniæ ſe vidiſſe ait, ſaxoſis & incultis, ſterilibúſque collibus. Guſtu exſiccat & adſtringit, grata ſatis, & cuiuſdam lentoris non immunis. Eaſdem facultates Dioſcorides holoſtio tribuit. Poteſt,inquit,ſi ſimul coquatur, carnes compingere: bibitur & ad rupta cum vino.Sic & Plinius. Vſus eius ad vulſa,rupta in vino potæ. Vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur addita. Quæ ex veteri codice ſic legit Cornarius. Nam & carnes, cùm coquuntur addita. Item Galenus,Holoſtium deſiccādi vim habet cum adſtrictione. Quamobrem ipſum ad rupta potui exhibent.Sed id Penę holoſtium filix ſaxatilis Tragi videtur eſſe,quam pictā dedimus in lib. de plantis, Quæ in vmbroſis,&c.

In Aduerſ.

Ibidem.

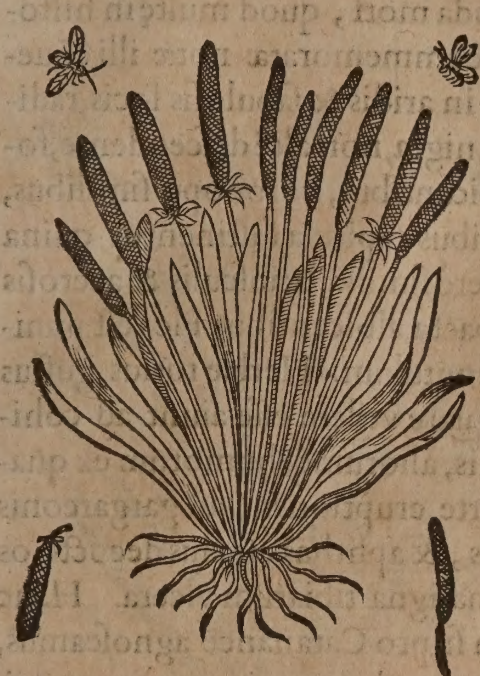
Vires.

Lib.27.c.10

Embl 9. lib.4

Lib.8.ſim.

HOLOSTION, Loniceri.

HOLOSTIVM Salmanticenſe, Cluſij.

Aliud holoſtium quorundam ſententia hîc appinximus.Naſcitur in terrenis collibus,apricis & perflatis, radice quatuor digitos longa vel circiter,paulatim gracileſcente ad pili vſque tenuitatem: foliis coronopi ſiue herbæ ſtellæ, paulò latioribus,villoſis, incanis, ſed inſtar coronopi minimè per ambitum fiſſis ac laciniatis, cauliculis dodrantalibus, ſpicam gerentibus ſeminibus grauidam,guſtu adſtringentibus.Lonicerus plantam aliam omni ex parte molliſſimā,quam Ruellius Denticulam canis Gallis vocari ſcripſit,pro Holoſtio depinxit,adſcripta Dioſcoridis delineatione. Cluſius aliud Holoſtium Salmanticenſe demonſtrauit, his ferè verbis.Herbula eſt,inquit, foliis ferè plātaginis anguſtifoliæ, verùm minoribus, anguſtioribus, crebris, per terram ſtratis, & incana lanugine obſitis, ſubaſtringente guſtu: inter quæ quini aut ſeni cauliculi nudi exiliunt, palmum alti,qui à medio ferè ad ſummum vſque,multis & ſeſe mutuo contingentibus floſculis ex herbaceo candicantibus ornati ſunt, vti in coronopo,quibus deinde ſemen plantaginis ſuccedit theculis incluſum: radix eſt

longa

longa tenuis,lignoſa. Collibus aridis Salmanticæ vicinis prouenit, maior & candidior iuxta Valentiam Hiſpaniæ ſecus vias. Floret illic Maio. Valentiæ verò Martio & Aprilis initio. Salmanticenſes Holoſtium vocant.

CATANANCE Quorundam, CAP. LX.

Nomina. Locus. Forma. Vires.

HERBAM hîc adpictam Catanãcen priorem herbarij quidam eſſe volunt, coniectura quidem nõ aſpernanda moti, quòd multę in hiſtoia Dioſcoridis commemoratæ notæ illi cõueniant. Gignitur in aridis & ſabuloſis locis, radice tenui, iuncea, nigra, non altè deſcendente, foliis crebris, albicantibus, coronopo ſimilibus, cauliculis gracilibus capitula ſuſtinentur quina ſenáve, cyano ferè ſimilia, latiuſculis & aceroſis laminulis compacta, albicantibus. Flos eſt puniceus, ſemen minutulum. Herbæ totius guſtus adſtringens. Quare vtilem eſſe aiunt ad cohibendas ſanguinis, aliorumq; humorum ex quauis corporis parte eruptiones, ad gargareonis inflammationes, & aphthas, ſi eius decocto os colluatur, ad maligna tibiarum vlcera. Hanc itaque plantam ſi pro Catanance agnoſcamus, haud verùm fuerit ad amatoria tantùm expeti, cùm experientia docuerit variis hanc morbis prodeſſe. Catanance alia deſcripta eſt à nobis in lib. de maritimis plantis.

STATICE, CAP. LXI.

Nomen. Locus. Forma.

STATICE à præſentiſſima vi qua pollet, ſiſtendæ ſanguineæ & cuiuſuis alius fluxionis nominata eſt hæc herba, à Statice Plinij diuerſa, perperàm etiam cantabrica eiuſdẽ, Caryophyllus montanus alter nonnullorum. In aridis & petroſis naſcitur, quinetiam ex lapidum ſaxorumq; rimis emergit, vt integram euellere volentibus ſaxum diffringendum ſit. Catanances alterum genus Pariſienſes herbarij eſſe putant. Radices agit ſolidas, craſſas, flexiles, nigras, in vetuſta planta proximè folia multas, rugoſas, nodoſas, in vnam grandiorem & ampliorem ex variis partibus coëuntes, folia fert multa, humi ſtrata, lanceolatæ vulgari ſimilia, anguſtiora, venoſa, craſſa, in cauliculis nulla, quos multos emittit, iunceos, rotundos, plerumq; cubitales, glabros, in quorum faſtigio capitulum inſidet rotundum, alueolis multis pertuſum, fauorum cauernis ſimilibus, in quibus floſculi è phœniceo candicantes nitent, quibus delapſis, capitulum velut

lum velut tomento lanuginoſum cernitur, & in cellulis illis minutum & exile ſemen coërcetur. Sapor totius plantæ adſtringens, facultas ei ad miraculum vſque deſiccãdi, & erumpentium humorum impetum cohibendi ſiue trita admoueatur, ſiue ſuccus eius bibatur. Dyſenteriis ſuccurrit, menſium abundantiam, ſanguinis è naribus profluuium ſiſtit, ſanguinem excreantibus opitulatur. Denique vulneraria eſt, & maligna vlcera ad cicatricem perducit. *Vires.* *Locus.*

SCORPIOIDES MONTANVM, CAP. LXII.

SCORPIOIDES montanum herbariis quibuſdam dictum in altis & aſperis montibus naſcitur, radice principiò craſſiuſcula, nigra, in fibras multas & breues ſe diducente: foliis multis, longis, anguſtis, lanuginoſis, leucoio purpureo ſimilibus, ſed margine non inciſis, caule palmum alto, foliola pauca mittente, floſculis tribus vel quatuor, cæruleis, in exiguum, rotundum, virgatúmque capitulum ſiue corymbum conglobatis. Rara hæc planta eſt, montiúmque ſolitudinibus inacceſſis tantùm familiaris. *Forma.* *Locus.*

TVNICA MINIMA, CAP. LXIII.

IN SABVLETIS, aridis locis & murorum ſuggrundiis Tunica minima naſcitur, radice candida, in multas partes fiſſa, valde fibrata, cauliculis quamplurimis, dodrante non altioribus, geniculatis, ſurculoſis, flexilibus: flore paruulo, quinque foliolis conſtante, ex albo puniceis, ex paruo allabaſtro, vt in caryophyllo noſtrate prodeuntibus, guſtu auſtero. Holoſtium quidam eſſe putant. *Locus.* *Forma.*

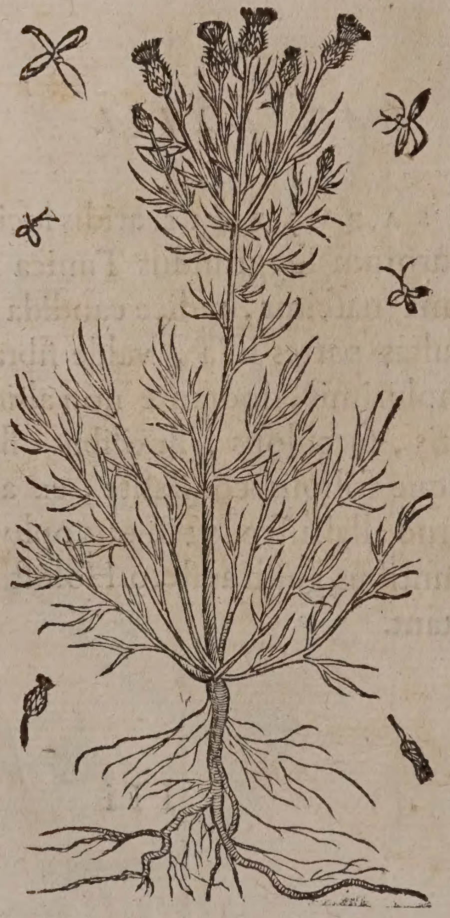
IACEA, CAP. LXIIII.

Locus. *Forma.* IACEA montana in apricis & glareosis montium locis gignitur: radice ferè rotunda, veluti ex foliis in sese coëuntibus coagmentata, fibris multis capillata: foliis statim ab radice multis, erucæ modo diuisis, sed laciniis maioribus & latioribus, incanis lanuginosis: caule pedali, capite in eius fastigio, Acano simili, pro reliquo plantæ habitu, crasso, corticosis laminis & vnguibus substructo, Cinaræ instar, sed minimè pungentibus: flore albo: semine oblongo. Floret Aprili mense. Semen Iunio maturescit. Quidam Iaceam Acanophoram vocant. Iacea alba in lapidosis & saxosis prosilit: radice ferè pedali, contorta, lignosa, extrinsecus propè nigricante, fibrata: foliis paruis, minutim insectis, absinthio marino non dissimilibus, exilioribus, & magis incisis: caule cubitali, anguloso, lanuginoso, in multos ramos supernè diuiso, quorum in vertice capitellum exiguis laminulis compactum extat, Iaceæ nigræ modo, ex quo flos ruber prodit. Sapor in tota planta perquàm amarus est. Floret Iunio mense. *Vires.* Ad affectus ventriculi frigidos commendatur, ad hepatis & lienis obstructiones, & ad menses prouocandos. Iaceas alias demonstrant Lobellius & Pena. Maiorem folio multùm laciniato, in segetibus Galliæ & Angliç potiùs quàm in pratis nascentem, caules cubito & sesquicubito altiores proferentẽ, circa quem folia multa multùmq; laciniata Hieracij modo

IACEA, Montana.

IACEA, Alba.

IACEA Maior, Lobel.

sunt,

ſunt, globulos duplò maiores,turbinatos, ex ſquamulis compactos gerit, apicibus florum purpureorum obductos Cyani maioris.Radix digitum æquat, lignoſa: ſemen cnici,minus. Cyani floris eſt congener. Nonnunquam Mechliniæ in hortis, floribus albis & capitulis ſpinoſis viſitur, auctore Lobellio. Huic nouam ſubdit

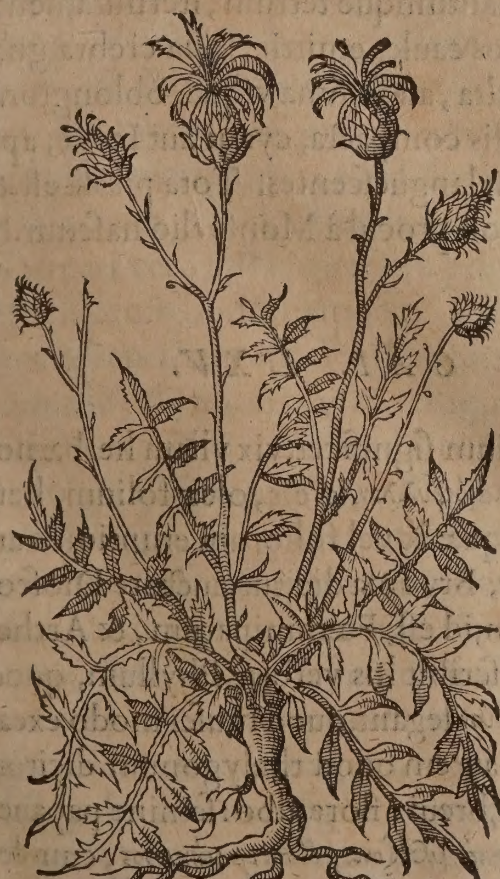
IACEA, Montana Narbonenſis, Lobell.

IACEA, Incana folio oleæ, Lobell.

IACEA, Maior Lutea Penæ.

IACEA Humilis, hieracij folio Penæ.

IACEA, Incana.

idem Lobellius Iaceam montanam Narbonenſem propter aliquam inter ſe ſimilitudinem. Cautibus & collibus Caſtri noui conterminis agri Monſpelienſis ab eo reperta cauliculo riget dodrantali & pedem alto, rotundo, folia Iaceæ luteæ & chamæleonis læuis Theophraſti media edente, altera parte incana, glauca, tantillum hirta: flores Iaceæ aut cirſij, ſed minores: radicem ſeſquipalmarem, gracilem, minùs fibratam, guſtu cyani amaricat. Addit Lobellius Iaceam puſillam incanam folio oleæ, ptarmicæ ſpecie. Eſt alteri Stœbe Salamanticæ Cluſij per omnia ſimilis capitulis & floribus exotica Syriaca plantula: ſed cauliculus minùs diuiſus, palmaris & ſeſquipalmaris: folia maiora oleæ, magíſque incana, minimè ſerrata: capitula item habitiora, nitidis argenteis ſquamis, guſtu inſipido, minimè amaro. Iaceas aliàs tradidit Pena. Iaceam lutea maiorē, quæ in ſegetibus Monſpeliacis reperitur, floribus luteis, venuſtis, à cartamo ſiluestri nullo modo diſtans capitulis, foliis, caulibus, niſi quòd tota aſperiuſcula eſt. Altera minor eſt, ſerpens, rarior, & fere Narbonenſium eſt, in marginibus ſatorum naſcitur, ad pontem à Monſpelio miliari diſſitum, via qua Frontignanum itur, foliis paruis, hieracij modo laciniatis, minoribus, retuſioribus, vnà cum cauliculis dodrantalibus humi ſtratis: capitula gerit prorſus cyani, cærulea, minùs obſoleta: flores purpuraſcentes, vel albidos: radix eſt craſſior: ſemen cæteris non diſſimile. Tertia propior eſt cyano quàm Iaceæ, vtrique tamen non abſimilis. Lobellius Ptarmicam vulgarem Herbariorum vocat, propter ſaporem acriorem, amarum, halitúmque tetrum, ſternutamenta crebrò extorquentem. A' radice duriore multos caules emittit, folia crebra, gnaphalij triplò maiora, leuiter ſerrata, ab imo multa, ad ſumma vſque, oblongiora, acutiora, graciliora: capitula ex ſquamulis albidis compacta, cyani aut Iaceæ, apices villoſos, ex purpuraſcente colore in pallidum langueſcentes. Tota piloſa eſt, & hirſutiæ incana. In Narbonenſibus vinetis, & non procul à Monſpelio naſcitur. In hortos etiam tranſlata eſt.

PHYLLVM, CAP. LXV.

Nomina CVM φύλλον nihil aliud quàm folium ſignificet, vix vllam herbæ notionem in animis informat. At ἐλαιόφυλλον, id eſt, oleæ folium, herbam foliis oleæ ſimilem deſignat, quæ & vel foliorum eruptionis argumento vel à Muſci ſimilitudine, Bryonia dicitur, auctore Dioſco-
Lib.3.c.123.
Genera ride, qui duo eius genera aſſignat. Thelygonum, id eſt, Fœminiparum, & Arrhenogonum, id eſt Mariparum, & vtrumque deſcribit his verbis. Phyllum, quod Elæophyllum vocant, alij bryoniam (ſunt qui βρύον legant, quod muſci modo exeat
Locus. qui βρύον Græcis dicitur) naſcitur in petris. Eſt autem quod thelygonum dicitur, veluti muſcus, oleæ folio, viridiore: caule tenui, breui: flore albo: ſemine papaue-
Forma. ris, maiore (vulgares enim codices habent, καρπὸν μείζονα, ὥσπερ μήκωνος, cum le-
And.Lac. gatur in exemplari veteri, καρπὸν λεπτὸν, μικρὸν, id eſt, fructu tenui atque puſillo.)

Arrheno

PHYLLVM Thelygonum, Dalechamp.

Arrhenogonum verò in cæteris quidem prædicto ſimile eſt, ſed fructu differt. Habet enim fructum racemoſum, ſimilem flori oleæ quæ defloruit. Dicitur Arrhenogonum potum maſculos partus facere, Thelygonum fœmininos. Hæc de illis narrat Crateuas, ſed eorum hiſtoriam hactenus mihi produxiſſe viſum eſt. Quibus verbis Dioſcorides, inquit Pena, non plantas quin ſint, qualéſve ſint in dubium reuocat, ſed duntaxat ambigit num ſexus optionis compotem quempiam facere poſſit earum vtrauis, nempe maris aut fœminæ, quod Crateuas prodidit, & fabulæ affine eſſe Theophraſtus monuit. Dioſcoridis igitur ſunt deſcriptiones non Crateuæ, aut ſaltem non ſolius, ſed ex aliis quos legerat Dioſcorides auctoribus. Plinius ex iiſdē mutuatus eadem ferè prodidit his verbis. Phyllum à Græcis vocatur herba in ſaxoſis montibus naſcens: fœmina magis herbacei coloris: caule tenui: radice parua: ſemine rotundo, papaueri ſimili. Hæc ſui ſexus facit partus. Mas autem ſemine tantùm differens, quod eſt incipientis oliuæ. Vtrumque bibitur in vino. Plinius alio in loco, Arſenogonum & Thelygonum herbæ ſunt, inquit, habentes vuas oleæ floribus ſimiles, pallidiores tamen, ſemen album papaueris modo. Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arſenogonum ab eo ſemine oleæ, nec alio diſtat. Huius potu mares generari perhibentur, ſi credimus. Alij vtrumque ocimo ſimile tradunt. Arſenogoni autem ſemen geminum eſſe, teſtibus ſimile. Quibus verbis Plinius partim eadem quæ ſuprà ex Dioſcoride, partim diuerſa ex Theophraſto genera deſignare videtur. Sic enim Theophraſtus. διὸ καὶ καλοῦσι φύλλον, τὸ μὲν ἀρρενόγονον, τὸ δὲ θηλύγονον. ὅμοια δὲ ἄμφω, καὶ μόρφην ἔχοντα ὠκίμου. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ μὲν θηλυγόνου, καθάπερ ἐλαίας βρύον: ὠχρότερος δὲ τοῦ ἀρρενογόνου, οἷονπερ ἐλαία ὅταν ἄρτι φύηται ἐκ τοῦ βρύου, δίκρους δὲ ὥσπερ ὄρχεις ἀνθρώπων. Id eſt, Quare Phyllum aliud mariparum, aliud fœminiparum vocant, ſimilia ambo, & ſpeciem habentia ocimi, fructus fœminipari eſt inſtar oleæ florentis muſci, tamen pallidior: Maripari verò inſtar oleæ iam primùm ex muſcoſo flore emergentis, & geminus, teſticulorum hominis modo. Hinc ſuſpicantur quidam duarum herbarum eandem & repetitam eſſe delineationem, quare Dioſcoridis caput de phyllo irreptitium eſſe, alij minimè, ſed vtroque phyllo vtramque mercurialem marem & fœminam exprimi. Alij ex diligenti perueſtigatione & deſcriptionum collatione alia phylla adinuenerunt, Phyllúmque thelygonum Dioſcoridis eſſe, quod in ſaxis & rupibus apricis Allobrogum & Sequanorum, non aliter quàm muſcus quidam innaſcitur, per aridam terræ ſquallidæ cruſtam: radicibus exilibus, breuibus, & atris, ſerpendo huc illuc ſe ſpargens, magnúmque tandem ſpatium occupans: folia denſiſſimè congeſta, procul intuentibus nonnihil aizoum æmulantur ſimiliter craſſa, non tamen ſimiliter acuminata, ſed tanquam in ſummo retuſa, oleæ ſimilia, magis tamen virentia, in ambitu crenata, & notis candidis ad ſingulas inciſuras ſignata, quæ humi iacent, & largè terram operiunt: caulis tenuis & plerumque humilis, nonnumquam procerior, vt terram nactus eſt, vel

In Adu.

Lib.27.c.12

Lib.26.c.15.

Lib.9.hiſt. cap.19.

ſicciorem, vel humoris illapſu madidiorem, in tenuibus ſurculis: florem album, copioſum, violæ ſimilem edit, ſuauiter olentem. Sapor totius plantæ aquoſus eſt ac dulcis. Sunt qui ſemperuiuum montanum appellant. Quidam Lichenem primum Plinij eſſe arbitrantur, deſcriptum cap. 4. 26. foliis imis ad radicem latis:

PHYLLVM *Thelygonum, Matthioli.*

PHYLLVM *Arrhenogonum, Dalechampij.*

PHYLLVM *Arrhenogonum maius, Dalechampij.*

caule vno, paruo: longis foliis dependentibus: qui cum melle tritus delet ſtigmata. Aliud Phyllum Thelygonum oſtendit Matthiolus à Cortuſo miſſum, quod genuinum eſſe putat adſtipulantibus notis omnibus. Quibus in locis Thelygonum, in iiſdem reperitur & arrhenogonum, muſci modo ſaxis hærens: radice pro plantæ habitu craſſiuſcula: foliis numeroſis, minimis, in ea exiguitate oleæ ſimilibus: flore luteo: fructu ſimili oleæ, quæ flore euaneſcente formari tantùm incipit, & adhuc minutula eſt, in ſummo ferè gemino inſtar teſticulorum hominis. Alterum Arrhenogonum hîc appictum eſt, quod quidam maius vocant, vt à ſuperiore diſcernatur, in Sequanis ad Sillij fluuij originem, haud procul à cœnobio Balmenſi, in exigua & tenui terræ cruſta proueniens, quæ nudos alioqui ſcopulos contegit: radice longiuſcula, candida, paulatim graciléſcente, fibrata: virgulas prætenues huc illuc in orbem mittente, è quibus aizoi modo, folia radiatim ex quibuſdam veluti globoſis

PHYLLVM Arrhenogonum Thelygonon, Theophrasti.

bosis capitulis prodeuntia, stellæ au oculi figuram referunt, oblonga, carnosa & crassiuscula, rigidis villis eorum margines ambientibus, & in circuitu præfixis, qui tractantium manus blandè pungunt ac vellicant: cauliculis dodrantalibus, nudis, teretibus: flore albo, fructu oleæ nascenti simili, ferè semper gemino, instar testiculorum hominis, semine minutulo. Sapor qualis Aizoi fatuus & subausterus. Phyllum Theophrasti in aridis Monspelio vicinis agris frequens nascitur, notis ab eo traditis prorsus conuenientibus: fruticosa planta: radicibus multis, fibratis: caulibus cubitalibus, hirsutis: foliis ocimi, lanuginosis, tactu mollibus: semine vel in racemosum pediculum congesto, vel gemino, testiculorum modo, non aliter quàm in mercurialis vtroque genere: grauis tetérque odor in tota planta nares offendit.

PHYTEVMA, CAP. LXVI.

VT φύτευμα Græci, sic etiam Latini Phyteuma vocant, fortassè quòd ad amorem, gignendámque prolem aptum sit, quod ad amatoria conuenire nonnulli scriptum reliquerunt, vt tradit Dioscorides, atque ita describit: Folia habet struthij, minora: copiosum semen, perforatum: radicem paruam, tenuem, per summa terræ nitentem. Ex qua breui descriptione difficilè est certi aliquid de vero Phyteumate decernere.. Matthiolus scribit quibusdam Herbariis visum fuisse plantam hîc appictam Phyteuma esse: quæ nihil aliud est, quorundam sententia, quàm Campanula siue Ceruicaria Fuchsij, Thrachelium maius, siue Vuularia Dodonæi, de quo & Trachelio minori diximus in libro de plantis, Quæ flore placent. Dodonæus, libro de Floribus, putat Campanulam hortensem à Matthiolo pingi pro Phyteumate. Sunt qui Phyteuma esse volunt plantam tenui radice, gracilibus fibris capillata, saporis & odoris, si teratur, acris & vehementis, caulibus multis, palmum altis: foliis propè radicem in orbem per humum sparsis, betæ primùm nascenti similibus, longioribus, per caules impari situ dispositis, priuatim singulis, non multis in vno pediculo hinc inde ordinatis, vt in Resedis: flore herbaceo, luteis apicibus decoro, in spicam

Li.4. c.115. *Forma.*

PHYTHEVMA, Matth.

Cap.163. hist. Li.2. ca.20.

denſam non coaceruato, ſed ex ſuperiore caulium parte exeunte, longis pediculis ſubnixo: ſemine in membranoſis conceptaculis, amplis, quibus herbacea foliola ſex, ſtellatim diuiſa ſubſternuntur: floret Maio. Aliud Phyteuma viſitur

PHYTEVMA Quorumdam, Dalechampij.

PHYTEVMA Narbonenſium, Penæ.

hodie, inquit Pena, in Gallorum prouinciæ & Narbonæ oliuetis propè Monſpelium, effigie Valerianæ minimæ: verùm folia illi in imo infectoriæ luteolæ ſunt, ſuperiora autem diuiſura & magnitudine puſillæ Valerianæ: pluſculi ſunt flores muſcoſi, albidi, oleæ: ſemina puſilla, & inſtar vnionum rotunda. ſed paululum compreſſa, veſtigium parui foraminis impreſſum habentia, incluſa folliculo Plinianæ Reſedæ, in cauliculis palmaribus & ſeſquipalmaribus, reptantibus. Radix exigua Valerianæ minimæ.

RESEDA

RESEDA, CAP. LVII.

PLINIVS Resedæ herbæ meminit his verbis. Circa Ariminum nota est herba, quam Resedam vocant. Discutit collectiones, inflammationésq; omnes. Hanc nonnulli Herbarij esse opinati sunt quæ hîc picta est, & Resedam luteam vocant. Radice est fibrata, minimi digiti crassitudine, intus lignosa, cortice crasso vestita, & saporis, & odoris, cùm teritur, acris & validi, nasturtij aut raphani modo: caulibus multis, pedalibus, angulosis: foliis erucæ ferè instar diuisis: flore spicato, luteo, perquã exiguo: semine minutulo, copioso in membranosis folliculis, angulosis, in extremo ruffis, occlusis & conniuentibus, non vt in phyteumate radiatim diductis. Hanc Resedam Pycnocomon quidam esse putauerunt, conueniente profectò & historia & facultate, si radix raphano similis, exiguum malum figura imitaretur cyclamini modo. Alia est Herbariis quibusdam Reseda candida, quam etiam nostro sæculo propè Ariminũ rustici Li.27. c.12.

RESEDA Lutea.

RESEDA Candida.

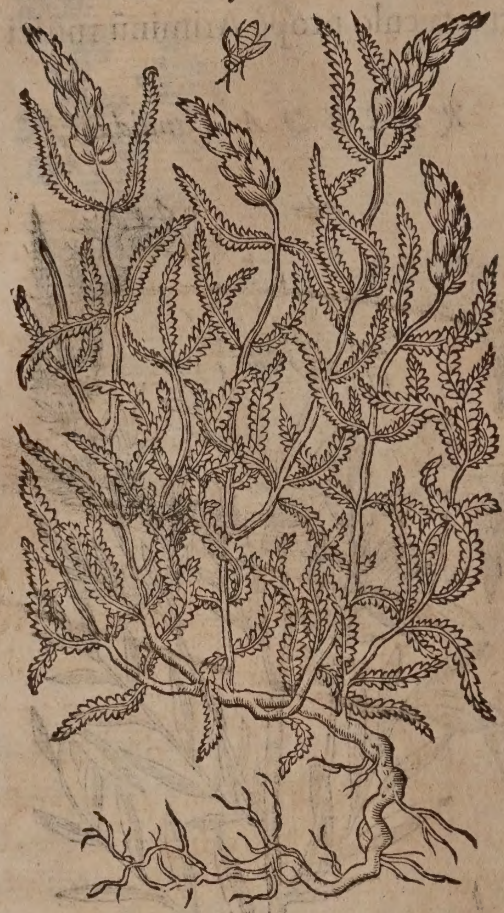
Resedam vocant. Radicis figura, odore, sapore superiori est similis, item caulium multitudine: folia simpliciora sunt, & simpliciùs diuisa, in vnoquoque pediculo plurima: flos in spica densissimè congestus, exiguus, è cinereo candicans: semen minutulum in vasculis oblongis, pariter vt & alterius angulosis, summo vertice non compressis, sed velut hiantibus & multifidis. Sponte nascitur in agris propè Ariminum: apud nos in hortis satum semine. Plinius de hac ita scribit. Qui curant ea addunt hæc verba. Reseda morbos Reseda, scísne scísne, quis hîc pullos egerit radices, nec pedes, nec caput habeant. Hæc ter dicunt, totiésque despuunt. Hæc Plinius. Quæ plena sunt plusquam anili superstitione.

SVCV

SVCVDVS AVICENNAE, CAP. LXVIII.

MYCONVS medicus perdoctus plantam hanc misit ex Hispania, & Sucudum Auicennæ appellauit, tum quòd Mauritani Valentini, qui Gandiæ oppidum incolunt, nomen id ad hæc vsque tempora seruarunt, Sugudum nominantes, tum quòd Gentilis Sucudum, filicem interpretatur, quæ interpretatio huic plantæ maximè conuenit, cuius folia filici mari persimilia sint. Planta est cubiti altitudine, multos & rectos ex radice proferens caules, quadratos, lignosos, geniculatos, qui in ramulos etiam geniculatos & quadratos sparguntur, aliquantulum hirsutos. Ex geniculis folia prodeunt, propè radicem maiora, caulium summitati propiora, minora, serrata, filicis maris æmula.

SVCVDVS Auicennæ, Myconi.

In caulium fastigiis capitula sunt, ex purpureo cærulea, odorata, stœchadis Arabicæ capitula repræsentantia. Radices ei multæ sunt, candidæ, lignosæ: semen minutum, candidum, planum, acerosum, insipidum. Nascitur in incultis, aridis, montosisq; locis. In hortis etiam colitur. Diu floret & in hortis præsertim toto anno. Herba est odorata, sapore cum acrimonia amaro, Græcis fortassè ignota, aut si nota fuerit, altera fuerit stœchadis species, id quod sapor, odor, vires eædem quæ stœchadis, demonstrant. Quam sententiam secutus Clusius Stœchadis alterius nomine pinxit & descripsit. Sucudus calefacit, auctore Auicenna, datur succus eius in potu aduersus dolores. Alphis illinitur, vlcera vetera ad cicatricem perducit, excrescentem carnem puluis eius absumit, cum aceto podagræ imponitur, ex eo dulcibus, admistis fiunt eclegmata ad tussim, drachmi, duobus cum hydromelite bibitur ad cardiogmum: item duæ drachmæ cum hydromelite valent ad dysenteriam & difficultatem vrinæ: in pesso subditus menstrua ciet. Hæc Auicenna. Quæ omnia platam hîc appictam præstare posse manifestæ eius qualitates satis probant.

Li.1. Stirp. Hisp. c.60.

SELAGO PLINII, SIVE CAMPHORATA, CAP. LXIX.

Li.24. c.11. SIMILIS herbę Sabinę est Selago appellata, inquit Plinius. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidêre Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse. Hanc Plinij Selaginem quidam esse volunt Ericæ prius genus, alij Hyssopum ne-
Lib.1.c.189. morensem, alij Chamæpeucen, alij Musci terrestris genus descriptũ à Trago, nomine Sabinæ siluestris, de quo tractauimus, libro De plantis quæ in vmbrosis, &c. maior pars herbariorum plantam hîc depictam, quam Monspelienses Camphoratam vocant, ob similem caphuræ odorem, quem trita vibrat, Selaginem vocat.
Locus. Arenosis & macris locis gaudet, in pinguibus tamen & humidis procerior fit. Ra-
Forma. dice est crassa, subnigra, caule cubitali, nonnunquam altiore, tereti: ramis multis, propè

SELAGO, Siue Camphorata.

propè radicẽ longioribus, quà propiores faſtigio ſunt, breuioribus opertis foliis, longis, anguſtis, Sabinæ aut Tamaricis æmulis:odore cũ herba digitis friatur ac rumpitur, Camphoram referente:quam ob cauſam Camphoratam vocarunt,Officinis non prorſus neglectam, quòd in Martiati operoſiſsimi medicamenti confectionem à Nicolao Myrepſo deſcriptam admittatur: licet Græcorum Arabúmve nullus, quod ſciam,vires eius facultatéſque tradiderit. Quidam Cneorum nigrum eſſe volunt.

CONYZA MONTANA, CAP. LXX.

Myconvs peritus Medicus & rei herbariæ ſtudioſus, plantam hîc pictam à foliorum florúmque forma, odore, ſapore Conyzæ ſpeciem eſſe iudicauit, & à natalibus montanam cognominauit. Naſcitur enim in ſaxoſis, præruptis & montoſis, præſertim inter ſaxorum rimas, radice lignoſa,ſolida,intus candicante, foris nigreſcente, minimi digiti craſsitudine, guſtu aliquantum adſtringente, exſucca non minùs quàm ſuberis cortex. Ex hac ſtolones multi prodeunt,teretes, villoſi, ſolidi, dodrantales,in quibus folia tenuia, hyſſopi vulgaris, ſed glutinoſa Ledi modo, odore graui & viroſo, & hircinum quid olente. In ſummo cauliculorum ſunt floſculi, ſoncho ſimiles, luteoli, in pappos abeuntes. Guſtu ſubamara eſt cum leui acrimonia, capute tentans. Flores Auguſto maximè.

TRACHE

TRACHELIVM MONTANVM, CAP. LXXI.

DE Tracheliis aliis in libro de Plantis, Quæ flore placet, tractauimus. Nunc de Trachelio montano, quod in asperrimis montibus gignitur, radice nigra, supernè crassa, in surculos infernè diuisa, fibris paucis capillata: foliis circa radicem multis, eam vndique cingentibus, longis anchusæ modo, hirsutis, caule vnico, paucis foliis vestito, alternatim dispositis: flore & semine reliquis Tracheliis, figura coloréque similibus.

DORONICVM, CAP. LXXII.

DORONICVM Arabibus *Haronigi, Doronigi*, siue *Durungi*, dicitur. De Doronico vulgari siue Officinarũ hîc tractamus. Huius triplex differentia, nõ ita magna, imò potiùs varietas quædam à Pena assignatur, tribus Iconibus à Lobellio expressa. Primæ pusillæ caules teneri, folia molliuscula, oblonga vti plantaginis, nonnihil ex virente flauentia, perspicuè hirsuta pilosellæ modo, siue cucumeris agrestis, sed attrectanti læuia, ambitu rotundo, nonnihil laciniato, & supernè angusto, cucumeri agresti quàm Cyclamino similiore, terna vel quaterna in pediculis enatis ex radice exigua terete, orbiculata, & sensim in angustum desinente, subtus & transuersim quasi squammularum torulis articulata, scorpionis cadauer & caudam exprimente, multùm fibrata. Color illi candidus, sapor dulcis amaricat, & lentorem multum cum pauxilla adstrictione coniunctum præfert. Caulis sesquipalmum altus: flores in summo fert luteolos, aut pallidos, radiatos, buphthalmi aut mediæ Consolidæ. Frequens nunc hæc in hortis Belgij, & prorsus eadem cum Doronico vulgari & minori Officinarum, quod in montibus reperitur, & collibus Pedemontanis, nonnullis etiam Franciæ. Secunda maiorem & multò longiorem radicem profert, multis corticosis squamulis nitentibus, candidis, marmoreis, per transuersum cinctam alam vtrinque vnam squillę marinæ cancellíve forcipulis non dissimilem, subdulcem gustanti: folia, flores, & caulis maiora paulò & rotundiora. Vmbrosis montibus gaudet, non solùm Alpinis ad meridiem, sed etiam frigidis ad Septentrionẽ. Huic similis tertia, magnitudine tantùm distans à Lobellio ex Dodonæo picta, dudum à nobis & picta & descripta. In vmbrosis montium locis gignitur inter saxa & cautes, radice parua, candida,

DORONICVM *Minus officinarum, Penæ & Lob.*

DORONICVM Brachiata radice, Aconitum Pardalianches, Plinij, & Matth.

DORONICVM Radice Scorpij figura, Dalech.

candida, geniculis velut articulata, fibris multis vtrinque donata serpentibus, Scorpium optimè referente, ex cuius inferiore parte alia subnascitur, quæ aliam similem procreat, tanta radicum in aliis procreandis fœcunditate, vt interdum plures duodecim cohæreant: foliis tribus aut quatuor Melanio non dissimilibus, hirsutis, tactu mollibus, caule pedali, aliquot foliolis vestito: flore Chrysanthemi æmulo, & medio velut disco, & orbiculato ambitu luteo. Radix tusa & cum axungia suilla mixta, scabiem sanat, notissimo rusticis remedio. Dodonæus Aconitum Pardalianches esse censet. Pena & Lobellius, vt diximus, & multi alij Herbarij Doronicum, Officinæ quoque passim Doronici vice, huius radicibus in compositionibus vtuntur. Quod autem Arabes Doronicum dicunt, ab illo siue Aconito Pardalianche differt. Nam Auicenna Doronigi calidum & siccum in tertio gradu esse scribit, cui etiam assentitur Serapio, Doronicum calidum & siccum in eodem gradu constituens, à quo temperamento Doronici vulgaris, siue Aconiti Pardalianchis radices multùm absunt: nulla enim acrimonia, nulla amaritudo tanta, aut alia qualitas in iis percipitur, quæ tam calidas esse & siccas demonstret, sed dulcis tantùm sapor ignauior & emplasticus, qui eas temperie media, aut ei proximas esse ostendit: quam ob causam medicamentis oculorum anodynis admiscet. Idem Auicenna Aconito Pardalianchi, quod Strangulatorem Leopardi vocat, seorsum alio in loco suas vires ex Dioscoride & Theophrasto adscribit. Matthiolus Doronicum secundo loco pictum Aconitum Pardalianches Plinij facit. Tertium verò Doronicum vulgare à Cortuso missum Aconitum Pardalianches minus, falsò Doronicum, ab eodem Cortuso admonitus Doronicum inter Aconita esse recensendum, quod certò sciret sæpiùs facto à se periculo facilè extingui canes, qui huius radices deuorauerint: id quod etiam Matthiolus ipse expertus, confirmat. Quare Doronicum istud tanquam venenum execratur, & ex Officinis & Pharmacopoliis omnibus eiiciendum censet. At Pena Theophrasti, Dioscoridis, Plinij Thelyphonum, Pardalianchen, Cammorum vnius huius plantæ nomina diuersa putat, nec genere differre, sed Cyperorum ritu, magnitudine tantùm, situ, & numerosa radicum propagine, vt suprà declarauimus: alioqui facies, sapor, odor omnibus idem, iidémque fermè natales. Doronico verò vim

Li.2.c.209. Cap.325. simpl.

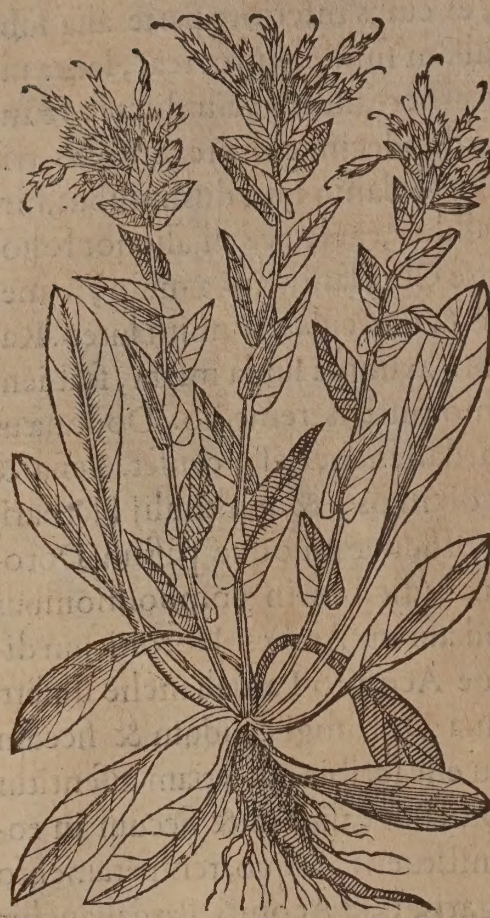
Li.2.c.685.

Ca.73.li.4.

Hec figura eod. cum Aconito Pard. Plinij pag. 1737

KKk

GLASTVM Montanum, Dalechampij.

inesse canes interficiendi non negat, sed respondet Aloë saluberrima, & amygdalis amaris vulpes necari etiam Plutarcho auctore: & nulli vnquam perniciosa fuerunt quæ Doronicum recipiunt Electaria de Gemmis, de Aromatibus, Confectio de moscho dulcis, quibus frequētissimè vtuntur Medici. Qua de re & de Aconito fusiùs differemus in lib. de venenatis.

GLASTVM MONTANVM, CAP. LXXIII.

Locus. Forma.

GLASTVM montanum in niuosis verticibus montium gignitur, radice crassa, nigra, fibris multis capillata: foliis circa radicem multis, longo, crassoq; pediculo subnixis, venosis, Glasto similibus, sed in summo magis obtusis: caulibus multis, pede altioribus, in quibus folia supradictis angustiora, & acutiora: flos copiosus in cauliū vertice luteus nitet, oblongi vasculi figura, supernè in cuspides diuisus, prominente ex eius medio sinu, tenui pilo.

MELANIVM MONTANVM, CAP. LXXIIII.

Locus. Forma.

MELANIVM montanum in algidis montium verticibus prouenit, cauliculis multis, exilibus: foliolis multis, humi iacentibus: flore cæruleo, duplò ampliore & maiore quā in Melanio vulgari, rara quadā & eximia specie, si foliorū exiguitatē cū inusitata floris magnitudine cōferas.

IASME Montana, CAP. LXXV.

Locus. Forma.

PLANTAM hāc Iasmen montanam vocāt ob eximiam odoris suauitatem, quæ Iasmini nostri flores æmulatur. In montiū excelsorum iugis apud Rhœtos crescit, radiculis breuibus, subluteis, caule tres digitos alto, hirsuto, nudo, simplici: foliis propè radicem multis, Aizoo ferè similibus, in orbem humi stratis, villosis: summum caulem foliola quatuor vel quinque coronant, è quorum medio flores emicant partim albi, partim punicei, gratissimum odorem spirantes. Candidum principio florem æstate rubescere compertum est.

PERSI

PERSICARIA SILIQVATA, CAP. LXXVI.

IN montibus & collibus aſperioribus Germaniæ & Sabaudiæ gignitur, à Belgis in hortis colitur herba, quam Germani *Sprinckkraut* vocant, quaſi eruptricem ſiue ſalientem, aut ſubſilientem herbam dicas, propter ſiliquam quæ teres, gracilis, longa, pendula, chelidonij, ſemina parua, rotunda, balſaminæ fœminæ claudit, quibus turget, ſimul ac tantillum tangitur, in vultum proximi cuiuſque quaſi impetu vindicabunda, & ſe tangi queribunda, excludit. Idcirco, Noli me tangere vulgus Herbariorum vocat. Qua nota & nomine iam diu notiſsima eſt. Virgulta, folia, faciéſque ipſa Balſaminem, Mercurialem & Amaranthum exprimunt. Quare cauendum ne quis Mercurialem putet, neque eam in eoſdem vſus colligat. *Locus.* *Forma.*

OSTEOCOLLVM HIEROCLIS ET ABSYRTI, CAP. LXVII.

OSTEOCOLLON in mœnibus & ſaxis propè Sedunum Valeſiorum caput naſcitur, ac dependet, radice candicāte, graminis inſtar geniculata, tenuibus fibris capillata, è geniculis & internodiis exorientibus ramulis permultis, penſilibus, iunci modo læuibus, teretibus, ſed geniculis diſtinctis, cirroſis, tenuiori proceriorique ſparto ſimilibus, perpetuò virentibus, nullo folio veſtitis: flore in aceruum ſpicatum cōgeſto, è fuſco nigricante, ex cauliculorum articulis prodeunte, petiolo ſubnixo. Quidam Polygonium, alij Talcuition, alij Symphytum vocant. Oſteocollon quidem, quòd fracta oſſa ferruminat: Symphytum, quod diſſectas carnes coaleſcere: vulgus credat, ſi coquatur vnà, efficaciſsima enim glutinandi facultate partium diuortia committere, & ſeparata cogere. Viridem eruunt, vino coquūt, dum ſuperſit liquoris pars tertia. Decocto veterina ſalinant Hiſpani, eo medicamine morbos arcentes, & à vitiis quæ imminent, aſſerentes: tum etiam ſi quid intus ruptum eſſe ſuſpicātur, ab hac auxilium petentes. Hæc Abſyrtus & Hierocles memoriæ prodiderunt.

CVCVLLATA, CAP. LXXVIII.

CVCVLLATA, seu, vt quidam volunt, Crias Apuleij, altissimis & niuosis montibus gaudet: è saxis prosilit, riuulo quopiam præterfluente madentibus, radiculis multis, perquàm tenuibus, nigris, breuibus: foliis propè radicem multis, læuibus, crassis, in ambitu minimè crenatis, nec venosis, betæ nascenti similibus, gustu amaris, priusquàm sese explicent alabastri modo candicantibus, cùm sese explicuerunt, lætiùs & nitidiùs virentibus: cauliculis quinque aut sex, teretibus, nudis, subrubentibus, præsertim superiore parte: flore nunc albo, nunc purpureo, vertici caulium velut affixo, in singulis cauliculis vnico, figura quadam rara & eximia, colorisq; iucundissimi: semine minutulo in capitulis paruis, fastigiatis, angulosis. Floret Iunio, etiam antequàm niuibus liquatis montium cacumina detecta appareant. De Criade hæc prodidit Apuleius. Crias nascitur in Lucania: marmoris albi colorem habet, quatuor rubicundis ornata cauliculis. Radix pista & promalagmate imposita, tertio die curat ischiadicos: eadem trita & imposita locis dolore affectis, quosuis dolores sanat.

SCORZONERA, CAP. LXXIX.

Nomina HIRCI barbæ congener est herba, quam *Scorzoneram*, aut *Scurzoneram* appellat Hispania, quod Latinè Viperinam siue Viperariam, aut Serpentariam sonat: sic dicta, quòd contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur: nam Hispani Viperam *Scurzo* vocant. Noua

Ca.137.li.2. hæc est planta, vt refert Matthi. inuenta primùm in Catalonia Hispaniæ à quodam seruo Aphro, à Ceruero Leridano pretio empto. Cùm enim quidam messores in agro à viperis demorsi fuissent, is qui in Africa plantam istam nouerat, propinato eius succo incolumes seruabat omnes, quótque demorsi fuissent. Sed nemini plantam ostendebat, ne lucro fraudaretur. Tandem cum vafri homines locum obseruassent ex quo plantã deferebat, illuc profecti eam nacti sunt, inuentis nuper rescissæ herbæ reliquiis. Ea eruta, factoq; ipsius periculo euulgata res est, & Scorzoneram appellarunt. Hanc siccam primùm ad se missam fuisse, ait Matthiolus à Ioanne Odorico Medico paulò pòst viridem, viuentémque se vidisse ad Cæsarem Ferdinandum ex Hispania delatam: non multò pòst tempore copiosam quoque in Bohemia se comperisse Doctoris Riberæ Medici diligentia, in monte

Forma. quodam siluoso vliginosoq;, non longè à Poggebrot. Folia edit spithamæ longitudine, succisæ æmula, sed longiora, subcandida, carnosa, acuminata, quæ solo propiora longo pressoq; pediculo à radice prodeunt, humiq; accubant, quorum nonnulla leuiter sinuata spectantur. Caulem fert sesquidodrantalem sæpè maiorem, rotundum, geniculatum, in quo folia breuiora angustioraq;: flores aureos, hirci barbæ proximos, vt alterum ab altero vix dignoscas. Hi flaccescentes in papposum mutantur orbem, in quo semen continetur album, longum, hirci barbæ semini

ſemini ſimile. Radix ſubeſt ſeſquidodrantalis, pollicari craſsitudine, raris adnatis fibris, cortice ſubnigricante, vegeta, tenera, fractu facilis, ſuccoſa, alba intus pulpa, lacteo ſucco prægnans, dulcis, & guſtatu iucunda. Naſcitur in ſiluis & vliginoſis locis atque obſcuris Hiſpaniæ. Naſcitur & in Germania, Thuringia, ac

SCORZONERA Hiſpanica, Matth.

SCORZONERA Boemica, Matth.

Bohemia in ſiluis ac montibus humentibus. Flos in Hiſpania Maio menſe prodit, in Germania ſeriùs, Iunio, videlicet ac Iulio menſibus. Foliorum aut radicis ſuccus datur præſentaneo remedio potandus aduerſus viperarum, cæterorumq; venenatorum animalium ictus: quinetiam ad quoſcunque peſtiferos morbos. *Tempus.*

Deuorata radix quotidie peſtilentiæ contagia arcet, & venenis quibuſcumque reſiſtit. Datur eadem aut eius ſuccus vtiliter quoque comitialibus. Item cardiacis, vertiginoſis, & animi deliquiis cordiſq; tremori obnoxiis. Commanducata per ſe radix triſtitiam diſcutit, hilaritatémque conciliat. Lacteus eius ſuccus oculorum aciem acuit. Denique tota planta magni eſt ad omnia vſus. *Vires.*

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER VNDECIMVS,

Qui plantas omnes, quæ in Umbrosis, udis, uliginosis & pinguibus locis proueniunt, exactè & ad viuum repræsentat.

ADIANTVM, CAP. I.

VT FIDEM nostram liberemus, stirpium quæ locis palustribus lacustribusq; proximis gignũtur, nempe vdis vliginosisq; ac pinguibus, item vmbrosis, natura hîc explicanda. Sunt autem quàm plurimæ: quare iis in locis paulò diutiùs immorari necesse fuerit. Quod si quædam libro superiore reperientur, quæ aptiùs hîc collocari possent, aut contrà, id nemini absurdum, aut mirũ videri debet: quod non solùm nataliũ, sed foliorum aut cuiusuis alterius partis, aut virium, aut quæuis alia similitudo, atq; affinitas proximas quasq; sibi adiungat atq; adsciscat. Hîc verò vt in aliis, ab iis quæ notiores sunt, & magis vulgares exordiemur. Primũ à celeberrimo illo, & omnibus Officinis nomine potiùs quàm re, præterquã in Narbonẽsi regione, notissimo Capillo veneris, sic etiam à Latinis, Apuleio teste, nominato: qui à Græcis vocatur ἀδίαντον, quòd οὐ διαίνεται, idest, quòd in aqua non madescat, vel, vt Theophrastus ait, οὐ διὲ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, οὐδὲ ἐπίδηλον ἐστὶ διὰ τὴν νοτίαν ἐπιμένειν. ὅθεν καὶ ἡ προσηγορία. Quæ Plinius sic reddidit. Aliud Adianto miraculum: æstate viret, bruma non marcescit: aquas respuit, perfusum mersúmve sicco simile est. Tanta dissociatio deprehenditur: vnde & nomen à Græcis. Nicander non ἀδίαντον dictum significat, quòd in aqua mersum ac irrigatum, immadidum non permaneat, quasi verò longiore mora in aqua æquè ac aliæ herbæ non madescat: sed quòd imbris è cælo descendentis stillicidia foliis eius non insideant.

Nomina

Lib.7. c.13.

Li.22. c.21.

ADIANTVM, Matth.

In Theria.

Ἄχραές τ' ἀδίαντον, ὃ οὐκ ὄμβροιο ῥαγέντος
Λεπταλέην πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει.

Impollutũ Adiantũ, quod denso imbre cadẽte.
Destillans tenuis foliis non insidet humor.

Ca.28.hist.

Vel quòd Fuchsio magis placet, ab interioribus puteorum

puteorum parietibus, & fontium marginibus, quas coronat, dictũ est Adiantum, quòd nimirum quasi sitiens illorum aquas, quas tamen odit & respuit, quærat. Polytrichon autem, quasi multicomum, quòd capillos multos ac densos faciat, eorúmque defluuia expleat. Callitrichon verò, quasi pulchricomum, quòd capillos tingat, pulchriorésque reddat. Nec alia ratione capillus veneris hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddendis capillis nec alio nomine Veneris vox adiecta est, quàm quòd hæc pulchricoma pingatur. Plinius, Adianton quidam Callitrichon vocant, alij polytrichon, vtrumque ab effectu, tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum semine apij, adiecto oleo copiosè, vt crispum densúmque faciat: defluere autem prohibet. Hæc Plinius. Latinè Cincinalis, Terræ capillus, Supercilium terræ, Crinita, Arabibus *Berscegnascen*, seu *Bersausan, Culbare albir*; Gallicè *Cheueux de venus*, Germanicè *frauuenhar*, Hispanicè *Cullantrillo de pozo*. Theophrastus scribit esse γένη αὐτοῦ ἀδιάντου δύο. τὸ μὲν λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν. χρήσιμα δὲ ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν, ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. φύεται δὲ μάλιστα πρὸς τὰ ὑδρηλά. Id est, Gaza interprete. Genera adianti duo, candidum, atque nigrum. Ambo ad defluum capillum vtilia, oleo trita. Nascuntur maximè locis humidis. Quæ Plinius conuertere voluisse, sed Theophrasti sensum assecutus non fuisse videtur. Duo, inquit, eius (adianti) genera candidius, & nigrum, breuiúsque. Id quod maius est polytrichon: aliud trichomanes vocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis, ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt, omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla. Vmbrosas petras, parietúmque aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia, quod miremur, cùm aquas non sentiat. Quibus verbis perspicuè declarat Plinius se trichomanes alterum facere adianti genus, scilicet candidum. At Theophrastus cum de vtroque Adianti genere dixisset, eo quem modò citauimus loco, subiicit de trichomane, diuersa planta quæ sequuntur. ὡς δὲ οἴονταί τινες, καὶ πρὸς στραγγουρίαν τὸ τριχόμανες ποιεῖ. ἔχει δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον ἀδιάντῳ τῷ μέλανι, φύλλα δὲ μικρὰ σφόδρα, καὶ πυκνὰ, καὶ πεφυκότα κατ' ἀντικρὺ ἀλλήλων. ῥίζα δὲ οὐχ ὑπέστη. χωρία δὲ φιλεῖ σκιερά. Id est, Trichomanes vrinæ stillicidiis confert, caulem similem habet adianto nigro: folia parua admodùm & densa, & ex aduerso opposita, radix nulla subest. Opacis locis gaudet. Hîc Theophrasto trichomanes Adianti genus non est, sed sui generis planta, præthereà cùm dicit cauliculos habere adianto nigro similes, apertè demonstrat trichomanes Adiãtum candidum non esse. Matthiolus credidit aliquando, Adiantum candidum eam esse plantam, quæ vulgò saluia vita, & ruta muraria vocatur, quæ cum trichomane in petris, parietum ac fontium asperginibus nascitur. Deinde mutata sententia eam paronychiam Dioscor. fecit, de qua re paulò pòst dicemus. Alij, quorum potior sententia, Adiãtum nigrum & album Theophrasti siue Plinij, putant esse duas hasce Adianti differentias, quibus omnes Belgij, Germaniæ, Burgundiæ, Franciæ & Sabaudiæ Officinæ, non solùm hoc tempore, sed omni ferè hominum memoria semper nigri & albi Adianti nomine vsi sunt. Iis radix pusilla, capillamentis densis compacta, nigris, rectis: cauliculi iuncei, paulò crassiores & prolixiores quàm trichomani, ex herbido pallentes, aut albicantes: foliola vtrimque & altrinsecus plumatim disita, filicis maris diuisura, & situ, sed multò minora, altera facie virentia, altera in glauco punctulis rubescentibus notata, series geminas habent, sesquipalmum, aut paulò magis alta, quæ nihil planè differunt, nisi quòd nigro adianto cauliculi nigricant politiore nitore, foliáque sunt saturatiore virore, albo minùs. Vires prorsus eædem, à doctis quamplurimis multis annis exploratæ ad quotidianas & consuetas potiones, magno commodo, nullo detrimento, vt eos errare hinc perspicuum sit, qui filicis maris species, aut dryopteres esse autumant, cùm nihil calidi, aut acris, nedum septici hæ temperatæ & innoxiæ capillares habeant. Sed vt

Lib. 22. c. 21

Lib. 7. hist. cap. 13.

Genera.

Lib. 22. c. 21

In cap. 132. lib. 4.

Pet. Pe. in Ad.

Adiant. alb. & nig.

Forma.

Adian. Verum. ad verum Dioſcoridis Adiantum redeat oratio, id, eodem auctore, puſilla gerit folia, ſimilia coriandri, in ſummo inciſuris diuiſa, cauliculi quibus exoriuntur, nigro

Forma. colore nitent, prætenues, palmum alti: radice ſuperuacua, neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Vmbroſis & paluſtribus, circa parietum aſpergines, & fontium ſpecus enaſcitur. Ex qua deſcriptione liquet, neque ſaluiam vitam, neque Adiantum nigrum, aut album Officinarum, verum eſſe Dioſcoridis Adiantum, ſed id quod hîc pinximus. Fibris prætenuibus, capillaribus, nigris nititur, compactis, vnde prodeunt numeroſi cauliculi, iuncei, valde tenues, veluti cincinni, palmum aut ſeſquipalmum alti, ſericeo colore & nigro nitentes. Folia aniſi vel coriandri diuiſura, latiuſcula, alterno ſitu tenuiſſimis pediculis appenſa, tenella, vtrinque lateribus rectis clauſa, trianguli ſpecie, ſed ſuperiore ambitu laciniato & circinato.

Locus. Hoc eſt verum Dioſcoridis Adiantum, nullibi quàm Narbonenſi regioni frequentius: ſaxis riguis, vmbroſis, petroſiſq; locis in cemeneis illic montibus finitimis, ac rupium, fontium & puteorum labris vel aſperginibus Monſpelij, Nemauſiq;, rarò alibi in Gallia, Germania, Belgio, Anglia, aut nuſquam prouenit, quin ne Italiæ quidem multis locis. Quare ex ſupradictis locis Lugdunum, Lutetiam, Antuerpiam, & in alia celebriora emporia aſportatur, caróque à ſeplaſiariis emitur ad Syrupi capilli veneris dicti apparatum. Eundem ſyrupum Galliæ ditiores & aulici quotannis Monſpelij ſibi conficiendum curant, indéque adferendum,

Vires. quo recentiore ac præſentiore vtantur. Mirum enim quantum thoracis affectus, hepatis, renúmque iuuet, quas vires cum pluribus aliis inſignibus, Dioſcorides aſſi-

Lib. 4. c. 131. gnat his verbis. Decoctum herbę potum prodeſt ſpirandi difficultati, ſuſpirioſis, lieni, & felle ſuffuſis, & vrinæ difficili, calculos frangit, aluum ſiſtit, ſerpentium morſibus auxilio eſt, contra ſtomachi fluxiones in vino bibitur. Secundas ciet & menſtrua, ſanguinis reiectiones inhibet. Contra ſerpentium morſus cruda herba illinitur, alopecias denſat, ſtrumas diſcutit: furfures & manantia capitis vlcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet cum ladano & myrtino, & ſuſino aut hyſſopo (ſic enim vulgata habent exemplaria, καὶ σουσίνῳ ἢ καὶ ὑσσώπῳ, vt & Ruellius conuertit, ſed in vetere rectiùs legitur, σουσίνῳ ἢ καὶ οἰσύπῳ, quod eſt, ſuſino, aut œſypo) vinóque. Decoctum eius cum lixiuio & vino infuſum idem præſtat. Coturnices & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gra-

Lib. 22. c. 21 tia vtilitatis pecorum circa ouilia. Eadem ferè de Adiantis ſuis ſcripſit Plinius. Calculos è corpore mirè pellit, frangítque vtique nigrum. Qua de cauſa potiùs quàm quod in ſaxis naſceretur, à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur è vino quantum terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum venenis reſiſtunt. In vino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferendi, ne pereant: hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfuréſque in facie, & capitis manantia vlcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis & iocinori, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secundas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino priùs. Folium in vrina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum

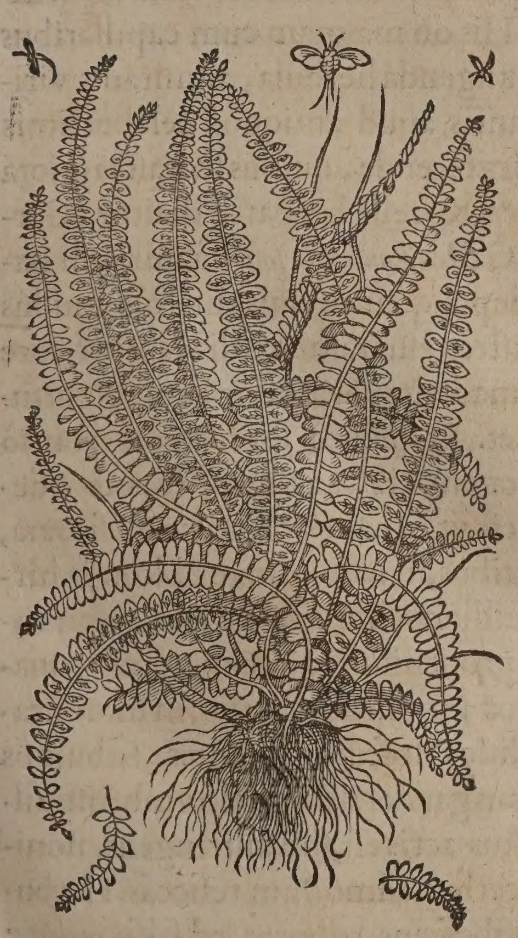
Lib. 6. ſim. additis, pecoriq; eſſe vtiliſſimos. Sed breuiùs & diſtinctiùs de his Galenus. Adiantum in caliditate ſymmetrum eſt. Verùm deſiccat & extenuat, & digerit. Etenim caput ex alopecia glabrum capillis conueſtit, & ſtrumas & abſceſſus digerit, lapidéſque frangit epotum, & viſcoſorum craſſorúmque è pectore pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, & ventris profluuium ſiſtit: non tamen vllam manifeſtam caliditatem affert, ſicut nec frigiditatem. Verùm poſuerit ipſum

quiſpiam

quiſpiam ſecundum hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio. Meſues etiam adianti temperiem & vires inſignes recenſet, inter quas & vim purgatoriam ei tribuit, Græci verò & Plinius nullam. Illius hæc ſunt verba. Capillus veneris temperatus eſt, aut temperato proximus. Conſtat ſubſtantia aquea & terrea, ſed tenui modicè, eáque ſtyptica, altera verò ſuperficiaria, calida tenui admodùm, ob quam virtus eius facilè reſoluitur: quia virtus imbecilla à ſubiecto imbecillo promptè diſſipatur. Hac autem tenuant, obſtructa aperiunt, digerunt, ventrem ſoluunt, præſertim recentes: ſicci enim conſtringendo fluxum ſiſtunt, bilem verò flauam & pituitam ventre toto & hepate, humoréſque craſſos quamuis imbibitos etiam ex thorace & pulmone ſcreatu educunt, reſpirationem ob id liberam efficiunt, ſanguinem clarum reddunt, & inde colorem commendant, & partium prædictarum dolorem leniunt, obſtructiones hepatis ac lienis tollunt. Ob id ictero & morbis omnibus obſtructionem ſequentibus infuſi, præſertim in aqua apij & intybi, aut decocto cicerum nigrorum, aut ſemiquatuor, aut ſero lactis. Cum oleo autem chamæmelino ſtrumas delent. Syrupus ex his pleuritidi, peripneumoniæ prodeſt. Vrinam mouet: decoctum eorum calculum frangit: purgat vterum à partu. Parte verò ſtyptica fluxiones cohibet, ſanguinem ſiſtit, ventriculum & ventrem roborat, ne excrementa promptè recipiant, roborat etiam capillorum radices, ob id eorum defluuium ſiſtit: quinetiam partem pilis replet, præſertim cum oleo myrtino, aut oleo ladani, & vino ſtyptico. Idem præſtat puluis eorum vſtorum: cinis ipſorum vel decoctum ex vino furfures lotione abigit, fiſtulas lacrymantes ſanat. Imbecillitatem eorum in purgando corrigunt violæ, caſſia fiſtula, manna, ſerum lactis, paruam ſuſtinent decoctionem. Meliores benè habiti, foliis virentibus: ſtrigoſi enim & foliis flaueſcentibus inutiles. Datur decocti ad aluum ſubducendam libra vna.

Lib.ſimp. purg.

TRICHOMANES, *CAP. II.*

ΤΡΙΧΟΜΑΝΕΣ Græcè, Latinè etiam trichomanes dicitur, & capillaris, à Gaza filicula, Officinis Polytrichum, quod nomen eſt adianti herbæ Dioſcoridis, & veterum aliorum teſtimonio, Gallicè *Polytric*, Germanicè *Vvilderrot*, *& Abtham.* Trichomanes autem Græci à vi ſua vocauerũt, quòd rara cute fluentem capillũ explet, & ſubnaſci facit. μανὸν enim illi rarum vocant, & τριχὰ capillum. Hoc etiam nomine capillarem Latini dixerunt. Naſcitur, inquit Dioſcorides, iiſdẽ in locis quibus adiantum, filici ſimile, ſed exilius: foliis lenticulæ, tenuibus, acerbis, fuſco colore ſplendentibus. Quę deſcriptio apertè demonſtrat herbam hodiè Officinis vbique omnibus polytrichi nomine non minùs vſitatam quàm cognitam, verum eſſe Dioſcoridis & veterum trichomanes, radice parua, fibris nigricantibus comante, à qua penè ſtatim foliati cauliculi iuncei prodeunt, nigri, nitidi, rigidiuſculi, gemina vtrinque foliorum ſerie, quæ rotunda ſunt, & lenticulæ figura, ex atro aduerſa parte virentia, auerſa maculis ferrugineis notata, rutæ murariæ ritu, ſine flore, ſine ſemine. Paluſtribus & vmbroſis locis vberrimum, humentibus muris & ſaxis, & fontium ſpecubus

Nomina. ab effectu quo raritate capillos explet. *Lib.4.c.132.* *Locus.* *Forma.* *Locus.*

POLYTRICHVM Aureum maius & minus.

Polytr. Aureũ. Fuch. cap.240. Dodo. lib. 3.cap.71.

Nomina

Genera.

Forma.

ſpecubus haud ſecus atque adiantum, & ſimiliter perpetuò vireſcit, viribus & ſapore quoque illi proximum, quare etiam Galeno & Dioſcoride auctoribus, eadem quæ & adiantum præſtare poſſe conſtat. Herbarij herbulam aliam Polytrichum nominant, quòd ſanè forma ab eo quod deſcripſimus alieniſsimum eſt, Germani *Gulden vuiderthon*, Galli *Politric doré*, à colore aureo, Polytrichum autem à ramulis, qui capillorum inſtar tenues ſunt. Duo eius genera faciunt, vnum maius, alterum minus: neque enim differunt niſi ſola magnitudine. Fuchſius Polytricum Apuleij eſſe ſcribit, cùm tamẽ idem cum Dioſcoridis trichomane videatur eſſe. Polytrichum aureum maius cauliculos habet valde exiles, haud palmum altos, colore aurum referentes, circúmque hos folia multa capillacea, in ſummo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiuſdem cum cauliculis coloris. Minus ſuperiori prorſus ſimile, niſi quod omnibus partibus eſt minoribus. Maius naſcitur in pratis humidis, & vliginoſis, minus in petris ac muris humidis. Menſe Iulio vtrumque reperitur. In caliditate & frigiditate ſymmetra ſunt: deſiccant tamen, extenuant & digerunt. Decoctum vtriuſque in aqua aut lixiuio, capillorum radices firmat, ideóque in alopecia caput glabrum capillis veſtit, potum viſcoſorum craſſorúmque è thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, lapides frangit & vrinas ducit, morbo regio correptis, & lienoſis auxiliatur: ſtrumas diſcutit, denique eadem quæ adiantum præſtat. Recentiores vana ſuperſtitione ducti multa & incredibilia illis tribuunt. His ob magnam cum capillaribus affinitatem adiungenda herbula, admirãdis viribus, multis plantis apud antiquos celeberrimis proculdubio præferenda, quibus fortaſſè ignota fuit.

Locus. *Tempus.* *Temper. & Vires*

ROS SOLIS, Dodon.

Dodo. lib. 3.cap.71. Pet. Pen. in Ad.

Nomina

Ros ſolis & Rorella herbariis dicitur, Germanis *Sondau*, Gallis *Rouſee de ſoleil*, à mirabili natura nomen adepta, quantumuis diu ſol feruidus æſtate eam illuſtret, eius tamen folia ſemper rore & humiditate madent, eorúmque lanugo guttulis aſperſa manet. Et quantò ſol feruidior, tantò magis humiditatem eius augere & fouere videtur, tantùm abeſt vt exhauriat. Radice eſt fibrata, foliis rubeſcentibus, in rotunditate oblongis, hirſutis, cauis, puſilli cochlearis, aut auriſcalpij inſtar, inter quæ proueniunt cauliculi, ternos, quaternósve digitos longi, rubeſcentes, in ſummitate inflexi, candidos floſculos gerentes. Sabuloſis & vdis ſcrobibus gaudet, aliquando vmbroſis ſiluis. Totius guſtus acris eſt, ſubadſtringens, nõnihil acidus, & acerbus, admodùm reſiccãs. Herbula hæc corpus tabeſcens roborat, ad ſalſæ pituitæ decubitum in pulmones efficaciſſima. Quare eorum vlcera ſanat. Aqua ex foliis & floſculis deſtillata, quæ fulua aureaq; eſt, propinatur phthiſicis, aſthmaticis, tuſſiculoſis, aut quouis alio pulmonũ vitio laborãtibus.

RVTA

RVTA MVRARIA, Paronychia, CAP. III.

A Medicis & pharmacopœis exercitatioribus in capillarium numero, & iure quidem habetur, quæ vulgò Saluia vita dicitur, peritioribus muralis siue muraria Ruta, ob quandam foliorum similitudinē, & quod albicet pallido colore Rutaceo, Gallicè *Rue de mur, & Sauue vie* Germanicè *Maurauten, & Steinrrauten*, Belgicè *Stenrruyte*, id est, petræa Ruta. Quibus enim locis verus capillus veneris, aut ceteræ capillares desunt, aut aliundè asportatæ, victæ redditæ sunt, Saluia vita vtuntur, certissimo felicissimoq; euentu. Sunt qui ab effectu inter saxifragas recenseant, & ob natales empetron vocent. *Nomina*

SALVIA VITA.

Radice est nigra, tenera capillata, superuacua: cauliculis siue iuncis tenuibus, non ita dissimilibus adianti, nisi quòd atro colore non nitent, tenuibus & breuibus pedicul s foliola hærent, quadantenus rutæ hortensis similia, minora tamen & parùm crenata, aduersa parte læuia, auersa punctis quibusdam notata. Hæc etiam folia adianti nō parùm referunt, sed minora huic, crassiora, & incisuris pluribus atque altioribus: sine caule, sine flore sine semine, vti cæteræ capillares. *Forma.*

Vetustis parietibus, humentibus, & inter ceterach, polytrichum, cæterasq; capillares, locis saxeis lubens prouenit: nec solùm Vere & æstate, sed etiam autumno & hyeme eius copia suppetit. *Locus.*

Gustum consulentibus eodem quo cæteræ capillares temperamento esse videbitur, qua re moti periti viri in veri adianti inopia, ad pectoris & pulmonum vitia, ad hydropes, atque alia ad quæ adiantum valet, vsum eius feliciter accommodarunt. Prӕterea vrinam ciet, arenulas & calculos renum pellit, quapropter in saxifragorum generibus habetur. Pecul ariter autē valere hanc compertum est ad puerorum enterocelas. Asseuerat enim Matthiolus nonnullos esse sanatos, hausto tantùm huiusce plantæ puluere, continuis quadraginta diebus, quibus collapsa in scrotum intestina apertè cernebantur. *Temper.* Matth.in Cap.49. lib.4.

PARONYCHIA Altera, Matthioli,

Eandem plantam qua de hîc agitur, idem Matthiolus paronychiam Dioscoridis esse credit, à quo multi dissentiunt. Paronychia, inquit Dioscorides, exiguus frutex, in petris nascens, peplo similis, minor longitudine, maioribus foliis. Sic, inquit Matthiolus, planta ista in saxis gignitur, atque etiam in veterum ædificiorum parietibus, foliis Rutæ adeò similibus, vt Ruta muralis inde nūcupetur: peplus autem, cui Paronychiæ folia comparat Dioscorides, eodem teste, foliis Rutæ paulò altioribus prouenit. Aliam plātam exhibet hîc quoque pictam, quam quidam legitimā Dioscorides Paronychiā faciunt, quorum sententiam Ibid. Paronych. Lib.4.c.49 Ibid. *Forma.*

tentiam

Forma.

PARONYCHIA Alsinefolia, Lobellij.

tentiam nec probat, nec improbat. Habet hæc folia peplo longiora, flores paruos, copiosos, racematim cohærentes, albos. Paronychiã aliam repręsentat Lonicerus, quæ dicitur aliàs Lunaria Italica, quòd noctu folia eius luceant, Italica verò ad differentiam alterius Lunariæ Germanicæ. Illi lunariæ descriptionem Dioscoridis non admodũ repugnare scribit. Nascitur enim locis saxosis, foliis pepli, sed maiorib⁹, & aliquãtum incisis, noctu lucentibus: florẽ fert luteum, quadrifolium, paruũ: radicem hirsutam. Planta est odorata. Paronychias alias pictas dedit Lobellius, prior est pusilla planta Alsines figura, raris foliis, alsines vel lenticulæ, sed ad imũ cauliculũ dodrãtalem, albidum, admodùm exilem, humi strata & maiuscula sunt. In summo flosculi candidi & folliculi minimi Thlaspi pares, sed compressi & foliacei, gustu aliquantulum acri. In tectis & parietinis reperitur. Altera etiam in parietinis locisq; vmbrosis & petrosis cum superiore nascitur, cauliculis dodrantalibus, crassiusculis: foliola rutę bifida, interdum trifida incisura, eademq; magnitudine quadantenus cernuntur, succulenta, pallida, subrubra: flores albi: semina parua in folliculis Scorpioidis myosotidis non disparibus. Vtraq; exeunte hyeme, Vere primo flosculos edunt: deinde minimo æstu marcescũt, vt nusquã toto anno cõpareant. Hæc Pena. Paro-

Paronych. Lonic. To. 2. cap. 74.

Nomina

Forma.

Vires.

PARONYCHIA Altera, rutaceo folio, Lobellij.

MEDICA SYLVESTRIS Altera, Luneta.

nychia, inquit Dioscorides, illita Paronychiis atq; fauis remedio est. Similiter Galen⁹ Paronychia, inquit, ab effectu nominata est, sanat enim Paronychias, &, vt refert Dioscor. fauos quoque. Vis eius est tenuium partium, & exsiccatoria morsu vacans: talia enim sint oportet, quæ Paronychias sanant. Porrò satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes qui digeri postulant: talia enim sunt quæ cùm ex tertio sint ordine excalfacientium & desiccantium, velut & hoc, essentiæ insuper subtilis sint.

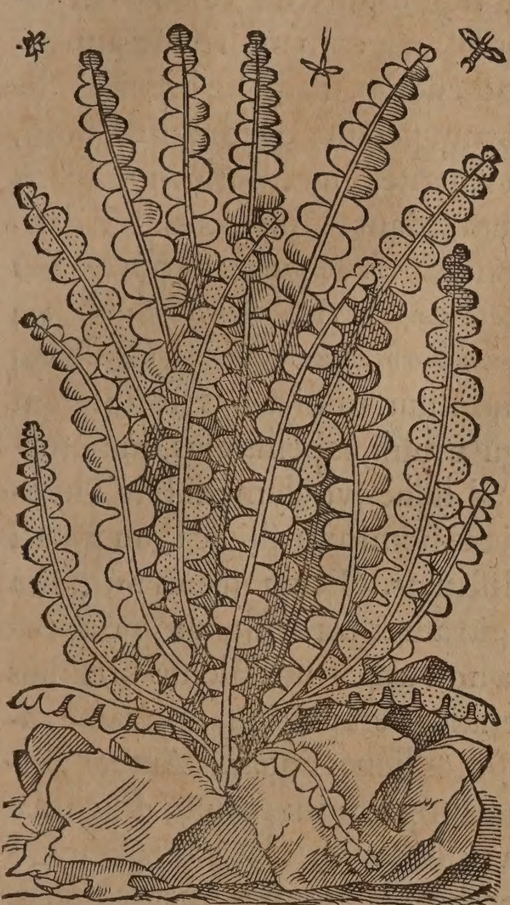
Lib. 8. sim.

ASPLE

ASPLENVM, CAP. IIII.

ἌΣΠΛΗΝΟΝ quòd splenẽ iuuet, Græcis dicitur, & σκολοπένδρειον, Nomina
& σπλήνιον, & ἡμιόνιον, Theophrasto ἡμίονον, & πλέιξ, non πλέρυξ, vt in
vulgatis codicibus legitur, Latinis similiter Asplenum, & scolopen-
drium, Gazæ Mula, Mauritanis *scolofendrium, sculufendrium*, Officinis *Ce-
trach & Ceterach*, Italis *Aspleno, Scolopendria*, & Herba inodorata, Hispanis *Doradilha*,

ASPLENVM.

Gallis *Ceterac*. Asplenũ, inquit Dioscorides, fo- Lib.3.c.134.
liis est multis, scolopendræ animali similibus, *Forma.*
ab radice vna prodeuntibus. Nascitur in parie-
tibus, saxisq; siliceis & opacis, nec caulem, nec *Locus.*
florem, nec semen habet, folia filiculæ modo
diuiduntur, subter flauescentia, hirsuta, supernè
viridia. Plinius. Asplenum sunt qui hemionium Lib.27.c.5.
vocant, foliis trientalibus, multis, radice limosa,
cauernosa sicut filicis, candida, hirsuta: nec cau-
lem, nec semen, nec florem habet. Nascitur in
petris, parietibusq; opacis, humidis. Laudatissi-
ma in Creta. Theophrastus. ὅμοιον τῆς ἡμιόνου φύλ- Lib.9.hist.
λον σκολοπενδρείῳ (sic vulgati codices habent, sed cap.19.
legendum ex Dioscoride, τῇ σκολοπένδρᾳ) ῥίζας δὲ
λεπτάς. ὀρεινὰ δὲ χωρία φιλεῖ, καὶ πετρώδη. Id est,
Hemionum folium habet scolopendrę simile,
radices tenues, loca montosa & saxosa amat. Ex
qua descriptione, tum ex huius plantæ viribus
ad iuuandum splenẽ efficacissimis, tum ex cer-
tissima & appositissima collatione qua Diosco.
eius folia comparat scolopendræ animalculo
noxio, tum ex natalibus constat, Arabum *Ceterac*
verum esse Dioscoridis & aliorum veterum Asplenum siue scolopẽdrium, suscri-
bente etiam peritiorum huiusce temporis herbariorum iudicio, contra maiorum
nostrorum tum medicorum, tum pharmacopœorum peruicaciam, qui phyllitim
siue linguam ceruinam vulgò dictam, verum scolopendrium esse credebant, eamq;
aspleni vice medicamentis immiscebant. Sunt prætereà qui contendunt *ceterach*
Asplenum non esse, quòd eius folia Dioscorid. polypodij foliis conferat, quæ sunt
illis planè dissimilia. At is illa scolopendræ, non polypodij similia dixit, sed ἐντετμη-
μένα esse ait, ὡς τὰ τοῦ πολυποδίου, id est, incisa vt polypodij folia, quod præcipuè in eo
polypodio cernitur, quod in mõtibus prouenit, cuius folia foliis *ceterach* sunt per-
quàm simillima, nisi quòd paulò ampliora. Ad hæc Asplenum à scolopendrio di-
uersum esse aiunt auctoritate Galeni freti, sic scribentis. Nam quæ maiores sunt lie- Lib.5.sim.
nis obstructiones vehementiora desiderant, nempe capparis corticem, radices ta- cap.12.
maricis, scolopendrium & scillam, & eam quæ idipsum nomine repręsentat Asple-
non appellatam. Quibus respondet Matthiolus deprauatum hunc esse Galeni lo- In cap.134.
cum, & præter eius sententiam nimia scioli cuiusdam diligentia, vocem scolopen- lib.3.
drium in contextum irrepsisse: quoniam sequentibus libris, in quibus de simpl. me-
dicamentorum quæ nouerat, facultatibus disserit, nusquam scolopẽdrij, sed Asple-
ni tantùm meminit, aut, quod verius fuerit, scolopendrij aut Aspleni nomine he-
mionitim intelligit, vt ipsemet testatur, cùm recenset pharmaca ab Andromacho
conscripta, quæ splenicis opem ferunt, hemionitis à veterum quibusdam Asplenũ, Lib.9. cõ-
ab aliis scolopendrium nominata est. Quare nihil mirum si Galenus illo loco As- pos.phar. loc.cap.2.

plenum vel ſcolopendrium pro hemionitide vſurpauerit, cùm præſertim hæc vi lienem abſumendi prædita ſit, vt paulò pòſt dicetur. Ceterach quibus locis naſcatur diximus. Præſtantiſſimum in Creta, & ibi repertum Vitruuius affirmat, circa Potereum amnem, qui duas vrbes Gnoſon & Cortynam interlabitur, parte quæ ad Cortynam ſpectat pecoribus ſine liene inuentis, quia herbam eam roderent. Ex altera parte quæ ad Gnoſon eſt, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Tota hyeme viret.

Vires. Lib.3.c.134. Vim habent folia, auctore Dioſcoride, in aceto ferueſacta, vt per dies quadraginta pota lienem abſumant: quibus etiam contritis lienem ex vino illini oportet. Stranguriæ & regio morbo prodeſt, ſingultum ſedat, calculos in veſica comminuit. Conceptum adimere creditur per ſeſe, aut cum muli liene appenſa. Tradunt noctu ſilente luna, huius rei gratia effodiendam. Eadẽ ſic breuiter Plinius, tradit. Lib.27.c.5. Huius foliorum iure in aceto decoctorum per dies quadraginta poto, lienem abſumi aiunt. Et, illinuntur autem, eadem ſedante ſingultus (ſic in vulgatis legitur, emendatiùs in veteribus. Et illinuntur eadem, ſedant & ſingultus). Nõ danda fœminis, quoniam ſterilitatem facit. Lib.9.hiſt. cap.19. Theophraſtus. τῆς δὲ ἡμιόνου τὸ φύλλον ταῖς γυναιξὶν εἰς τὸ ἀγονεῖν (ποιεῖν φασὶ ſubaud.) μίγνυσθαι δὲ φασί τι τῆς ὁπλῆς τοῦ ἡμιόνου, καὶ τοῦ δέρματος (alij σπέρματος legunt) χαίρειν δὲ σφόδρα καὶ τὴν ἡμίονον αὐτῷ. χρῆσθαι δὲ καὶ πρὸς τοὺς σπλῆνας, ὥσπερ τῷ κλυμένῳ. Id eſt, Hemionij folium mulieribus ſterilitatem adferre aiunt. Miſcendum autem eſſe aliquid vngulæ muli, & pellis eius, ſiue ſeminis. Mulas hac herba plurimũ delectari. Vſus eius ad lienes, vt clymeni. Hîc Theophraſtus an ad conceptionem impediendam folium hemionij alligari, an potari velit cum vngula, aut pelle, aut ſemine muli, non diſtinxit. Et quod eius rei gratia tradit Dioſco. ſilente luna effodere oportere, Serapio aliter expreſſit, nempè oportere ipſum ſuſpendi die aliquo in cuius nocte luna non apparuit. Lib.6.ſim. Galenus breuibus aſpleni vires perſtrinxit, his verbis. Aſplenum tenuium eſt partium non tamẽ calida eſt herba. Hac itaque ratione & lapides frangit, & lienes liquat. Aureus puluis, inquit Matthiolus, In cap.134. lib.3. qui in Aſpleni auerſa foliorum parte inuenitur, drachmæ pondere cum albi ſuccini pulueris ſemi drachma ex ſucco portulacæ aut plantaginis potus gonorrhœa laborantes mirificè iuuat. Herbæ totius decoctum datur vtiliter potandũ ad omnes melancholicos affectus, præſertim ad eos qui ex Hiſpanica lue prouenerint.

ASPLENVM, Silueſtre.

Aſpl. ſilueſtre. Lib.1.c.188. Alterum aſplenum ſiue ſcolopendrium exhibet Tragus, & ſilueſtre appellat, quod in vmbroſis & humidioribus ſiluis naſcitur,

Locus. radice nigra, villoſa, cõpacta, ac ceſpitis inſtar contexta,

Forma. è qua ſupra ſexaginta aliquando folia, primo exortu linguæ ceruinæ modo recurua, poſteà cùm ſe explicarint, non tam lata quàm illius, ſed adſtrictiora, vtrinq; profundis, mediámque venam, quæ punicei eſt coloris, & vicem caulis tenet, attingentibus inciſuris diuiſa, nequaquam in altum erecta, ſed humi procumbentia, vermémque per omnia longum imitantia, exeunt. Iunio menſe appetente alia multa longè anguſtiora prioribus foliis ſubnaſcuntur, polypodij inſtar inciſa, in altum ſe attollentia, longiſſimis gallinaceorum pennis ſimillima, altera parte exiguis & luteis punctulis notata, ſicut & polypodij. Autumno accedente hæc, quæ iam diximus, folia, protinus

protinus pereunt, reliqua verò quæ ſubinde noua erumpunt, humi per totam hyemem illæſa procumbunt. Elegantiſſima ſanè planta, ſed quæ non paſsim occurrit. Vbi tamen inuenitur, ibi magna copia prouenire ſolet. Dodonæus, vt paulò pòſt indicabimus, Lonchitin aſperam eſſe iudicauit.

HEMIONITIS, *CAP. V.*

HEMIONΙΤΙΣ & σπλήνιον Græcis, Latinis ſimiliter Hemionitis, quaſi mulariam dicas, & Splenium dicitur, ac rectè, vt quidam volunt, quòd eius folium, ſicut & Phyllitidis, medicorum Splenia, nimirùm oblongas plagulas figura imitetur, folium, inquit Dioſcorides, dracunculi emittit, lunatum: radicibus multis cohæret, tenuibus: numquam flores, neque ſemen, neque caulem gignit, in petroſis naſcitur, auſtero ſapore. *Nomina* Lib.3. c.135. *Forma.* *Locus.*

HEMIONITIS, Matth.

Quam deſcriptionem Leonicenus, Manardus, Ruellius, & eos ſecutus Fuchſius, ad eam accõmodarũt, quæ vulgò lingua ceruina, de qua proximè dicemus, falſò ſcolopendria dicitur. Verã enim ſcolopẽdriam, ſiue ſcolopendrium aſplenum eſſe diximus. Aiunt enim illi folia eſſe dracunculi, ſeu ari, inſtar lunæ corniculantis falcata: etſi enim interdum in altum ſurgunt, tamen inter initia potiſsimùm incurua, & lunæ creſcentis modo falcata ſunt: radicibus etiam cohæret multis, exilibus, nunquam floreſcens, neque ſemen, neque caulem proferens. At recentiores quidam, in quibus ſunt Matthiolus, Dodonæus, Anguillara, aliam Hemionitim, eamq; veram ſeſe reperiſſe aſſerunt, à Dioſcoridis hiſtoria nihil prorſus diſſidẽtem, quæ Romæ naſcitur in quibuſdam ruderibus, ædificiorúmque ruinis propè magnum amphitheatrum, vnde herbarij eam in ſuos hortos tranſtulerunt. Pena tamen atque alij recentiores etiam dubitant adhuc, num ea quæ ex Matthiolo hîc pingitur Hemionitis, ſit ſpecie diuerſa à lingua ceruina vulgò dicta, quod ei perquàm affinis & germana videatur: quíque in quibuſdam Italiæ hortis eandem hanc, ſed aliquantùm loco lætiorem, diuerſam cùm iudicent, fruſtrà Romę in ruderibus collapſorum ædificiorum vnà cum multis etiam quæſiiſſe: tamen Anguillaræ ſedulo herbario nihil refragari, qui monuerat plãtam indidem ſe habuiſſe, ſed adeò obſcuris notis diſtantem, vt perparùm aut nihil prorſus differre videretur à vulgari lingua ceruina. Nec enim minùs fibroſam radicem nigricantibus villis, ſummo ceſpite hærentibus huic ineſſe, folia autem auerſis exarata decliuibus lineolis, ſeu obliquis liris, vt in lingua ceruina, baſim tamen latiorem habere, & circum pediculum falcatam arcuatámve volubilis modo. Hæc Anguillara. Idem Pena in Anglia occidua ad rupes antroſáſque cautes. D. Vincentij vno aut altero miliari ab vrbe Briſtoia, vberrimè luxuriantem quandam facie linguæ ceruinæ plantam inueniſſe ſe ſcribit, cui terna quaternáve ſunt folia, minora multò, vix enim maxima tres digitos longitudine excedunt, minimè craſſa aut rigida, ſed mollicella, inter quem & alias plantas capillares, alioqui lætas & benè adultas ita exilis naſcitur, nec vllis à tergo lituris aſperata, ad mucronem lateribus

Fuch. c.111. In cap. 135. lib. 3. Lib.3. c. 65. Pena in Adu.

HEMIONITIS,
Minor Penæ.

vtrinque ad medium ſinuatis & reductis, baſi latiore ſinuata, ſegmento quaſi vtrinque interius recuruo, guſtu à lingua ceruina non diuerſo. Cluſius Hemionitidem peregrinam oſtendit, peregrina elegantia, quæ naturæ luxu foliis duplicatis ad baſim latioribus falcatas apophyſes vtrinq; , lateribus mucronatas exerit. Modus, ortus & parilitas ſuperioris Hemionitidis hîc picta in vmbroſis, vdis, ſaxoſis & gelidis creſcit.

Locus. Ex aceto pota, auctore Dioſcoride, lienem abſumit. Galeno verò Hemionitis ſimul & adſtrictionem & amaritudinem habet, quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt. Nec rectè quibuſdam Hemionitis videtur eſſe quam Plinius Teucrion, quod eam Teucer inuenerit, quidam Hemionium vocant, ſpargentem iuncos tenues, folia curua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore: numquam floret, neque ſemen gignit. Medetur lienibus, &c. Eadem, inquiunt, Hemionitidi ferè à Dioſcoride tributa ſunt. Nam quod Plinius iuncos tenues ſpargentem deſcribit, Dioſcorides multiplici & exili radice demonſtrauit, quod ille foliis curuis, is foliis dracunculi lunæ modo incuruis delineauit, id eſt, μηνοειδῆ. At ſi integri ſunt hoc loco Plinij codices, teucrium cum Hemionio ſiue Hemionitide perperàm confudit: ſunt enim prorſus diuerſæ plantæ, vt in teucrio demonſtrabitur. Ex vetuſtis exemplaribus quidam legunt, Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, & quam quidam Hemionion vocant, &c. Lectione facili & perquàm commoda. Alij non Hemionium illic, ſed Hermion ex veteribus & emendatioribus libris legendum eſſe affirmant. Ex quorundam herbariorum ſentētia aliam Hemionitidem hîc pingendam curauimus, quæ in Ilua prouenit, radicibus multis capillacea tenuitate, breuibus, ſubnigris: cauliculis pedalem altitudinem vix attingentibus, in folia ſeptem ferè aut nouem diuiſis: quorum quaterna vel ſena vtrinq; caulem pari ordine veſtiunt, terna verò in ſummo caule extantia inferiorum foliorum verſum claudunt. Sunt autem ea omnia longa, anguſta, in ambitu nonnihil crenata, obliquis inciſuris vtraque parte diſtincta, quas per medium folium procedens & eminens coſta ſeparat.

Vires.
Lib.3. c.135.
Lib.6.ſim.

Ruell. lib.3 cap. 68.
Lib.25.c.5.

HEMIONITIS Altera, Dalechampij.

Vires. Vis ei eadem quæ alteri hemionitidi: flos nullus, nullum ſemen, atque adeò ne auerſam quidem foliorum partem ſubflauus puluiſculus contegit, qui in aliis id genus plantis cernitur.

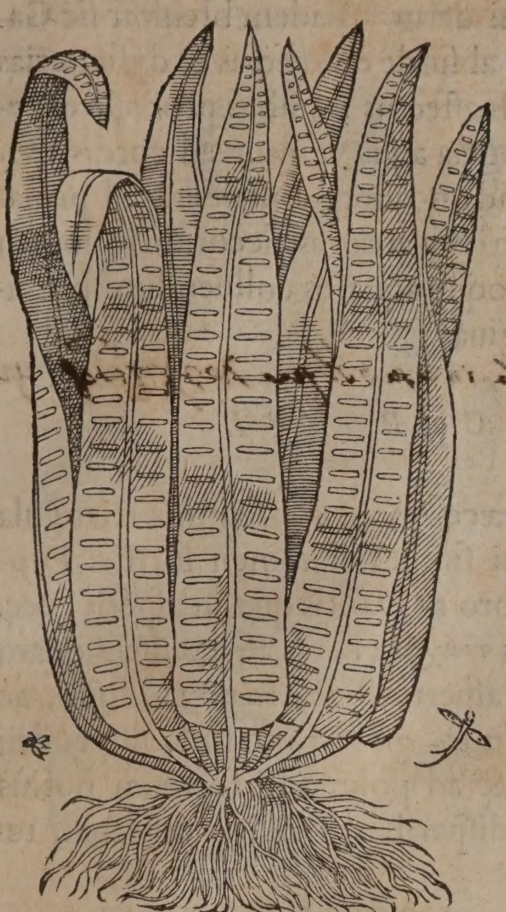
PHYLLITIS, *CAP. VI.*

Nomina QVAE Græcè φυλλῖτις quaſi folioſam dicas, vt quæ caulis, floris, ſeminis expers, nihil niſi folia aut folioſus ceſpes appareat, Latinè quoque Phyllitis nominatur. Officinis Lingua ceruina, perperàm ſcolopendria, vt proximè diximus, Gallicè *Langue de cerf,* Germanicè *Hirſzvng.*

Lib.3.c.104

Forma. Phyllitidem deſcribit Dioſcorides foliis eſſe rumici ſimilibus, longioribus, & viridioribus,

PHYLLITIS.

PHYLLITIS, Laciniata, Clusij.

dioribus, ſenis aut ſeptenis, rectis, quæ parte anteriore læuia cernuntur, à tergo autem penſiles quaſi vermiculos oſtendunt. In vmbroſis & opacis hortorũ locis emicat, guſtu acerbo, neque caulem, neque florem, neque ſemen profert. Quas notas omnes, qui propiùs inſpexerit, minimè ambiget Phyllitida eam eſſe quæ lingua ceruina & ſcolopẽdria vulgò nuncupatur. Primùm vmbroſis, opacis, humentibuſq; locis prouenit, fontium & puteorum parietibus, veterum aliorum parietum & ſiluarum vdis, deinde foliis eſt vulgaris lapathi, maioribus, longioribus, viridioribus, rectis, ſenis, ſeptenis, aliquando pluribus, è radice multis capillamentis fibrata, nigricante, adianti ſimili, anteriore parte læuibus & virentibus, à tergo multas tranſuerſas lineolas ſeu liras extantes, ſubrubentes habentibus, ab ima & latiore parte ſecus mediũ neruum digeſtas, adſummum vſque quà in mucronem deſinũt, lapathi vulgaris aut linguæ ſimilem, vnde ei linguæ ceruinæ nomen Officinæ indiderunt, quæ lineolæ, vt Dioſcorides ait, penſiles vermiculos referunt. Adhæc guſtu eſt acerbo, ſubaſtringente, exſiccante, non ingrato. Denique caule, flore, ſemine caret. Quod ſi eiuſmodi plantæ quædam reperiantur, quæ multò plura ſenis ſepteníſve folia emittant, ne id quidem Dioſcoridi repugnat. Nam ab vna radice non multò plura quàm Dioſcorides ait, folia eriguntur, ſed à multis coniunctis, quas ſi ſepares non plura ſenis ſepteníſve prodire conſpicies. Quare à Leoniceni, Manardi, Ruellij, Fuchſij ſententia, qui Phyllitida linguam ceruinã non eſſe, ſed hemionitida cõtendunt, plerique omnes docti herbarij diſſentiũt. Hemionitis enim etſi caule, flore, ſemine careat: folia tamen lapathi minimè habet, ſed dracunculi, curua, & lunæ creſcentis ritu falcata. Deinde alia reperta eſt Hemionitis, legitimã ac veram notis omnibus referens, vt ſuperiore capite declarauimus. Non omittenda hîc eſt propter elegantiam Phyllitis Cluſij, quę ſola foliorum forma à vulgari differt, alioqui per omnia ſimilis: ſunt verò ea palmari longitudine, ſena aut ſeptena, ex radice multis nigris capillamentis fibrata prodeuntia, eiuſdem læuoris & viroris interna parte, at externa nullis aut rariſsimis tranſuerſis lineis notata, & extrema parte multipliciter diſſecta. Hanc in Cantabria non procul à monte D. Adriani nuncupato, qua per eius ſpecum & fornicem tranſitus eſt in Hiſpaniam, locis vmbroſis in rupibus ſe obſeruaſſe ait, raram tamen inter pleraſque alias vulgares. Folia Phyllitidis, inquit Dioſcorides, in vino

Locus.

Matth. in Cap. 104. lib. 3.

Lib. 3. c. 104

Vires.

pota ſerpentium morſibus aduerſantur, quadrupedibus per os infuſa auxilio ſunt:
Lib.8.ſim. & ſi dyſenteria aut reſoluta aluus excercet, potui datur. Eadem breuiter ſic Galenus. Phyllitis cùm qualitatis ſit acerbæ, non abſurdè diarrhœas & dyſenterias
Matthiol. in cap.104. lib.3. pota iuuat. Phyllitida vulgus vſurpauit ad lienis affectus, quibus prodeſſe experimento conſtat. Nec deſunt qui eiuſdem ſtillatitia aqua vtantur ad cordis affectus, & contra ſingultum. Eandem gargariſſandam quoque præbent ad prolapſam columellam. Refrigerat iocinoris & ventriculi ardores ſiccorum foliorum farina eadem aqua excepta & illita. Eadem quoque aqua os colluendum præcipiunt ad palati deſquamationes, & cruentas gingiuas.

LONCHITIS, CAP. VII.

Nomina. LONCHITIS Latinè dicitur vt Græcè λογχῖτις à ſeminis triangula figura cuſpidi lanceolæ'ue mucroni ſimili, id nomen ſortita. Dio-
Genera. ſcoridi duplex eſt. De priore, in libro de Plantis quæ in aſperis, &c. tractabimus. Altera verò Lonchitis τραχεῖα, id eſt, aſpera dicta, quam
Lonchitis aſper. In cap. 145. lib.3. Dioſcorides tradit foliis eſſe ſcolopendrij, ſed aſperioribus, maioribúſque, ac multò magis diuiſis, ex Matthiolo hîc proponitur, quòd folio ſit ſcolopendrij proximo, longiore tamen & magis diuiſo, & ad polypodij formam potiùs
Forma. accedente, ſpithamæ longitudine, vtrinque diſparibus inciſuris diſſecto, te-

LONCHITIS Aſpera maior, Matthioli.

LONCHITIS Aſpera minor, Matthioli.

nuibus aculeatíſque denticulis ſerrato, & vbique aſpero, vnde illi nomen. Caulem nullum profert, neque flores, neque ſemen, polypodij & aſpleni ritu,
Locus. quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, ſubrubente ſicuti
Genera. Phyllitis. In Italiæ locis quibuſdam naſcitur humectis & vliginoſis. Duo eius ge-
Ibid nera depinxit Matthiolus. Vnum maius, quòd à Luca Ghino, minus quod à Iacob.

PSEVDOLONCHITIS *Aspera, Matth. Lonchitis aspera, Maranthæ.*

LONCHITIS *Aspera, Dodonæi.*

LONCHITIS *Aspera Iluensis.*

Iacob. Anto. Cortuso nactus est. Præterea Pseudolonchitin asperam, quæ est Lonchitis aspera Maranthæ. Cauliculis est spithameis, nitidis, fuscis, rigidis, foliis Adianti Pliniani, sed gemino situ, filicis fœminæ ritu, crassioribus multò, altera parte virentibus, altera Aspleni modo rubigineis. Radix pusilla, capillamentis crebris fibrata. Aliam Lonchitin asperam exhibet Dodon. & à quibusdam Longinam & Calabrinam nominari ait, ab aliis recentioribus Asplenum magnum & siluestre, Germanicè *Spicaut*, & *Miltzkraut*, filicibus similem, memoratam supra ex Trago, & luculentè descriptam, cap. De Aspleno. Lonchitis aspera alia in Ilua crescit, radice numerosa, foliis multis, dimidio pede longioribus, è ruso subnigris, in alia foliola diuisis, nostrati Aspleno similia, supernè viridia, infernè rufa & pulueruléta lanugine obducta, saporis austeri, qualis in aspleno deprehéditur: quapropter ea iuuari lienosos quidã affirmãt. Lõchitidis primę radix, auctore Diosc. ex vino pota vrinã ciet. Lõchitis aspera vulneribus mirũ in modũ prodest, in eisq; inflãmationes excitari nõ patitur. Pota ex aceto lienẽ absumit. De vtraq; etiã sic scribit Gale. Lõchitidis eius videlicet quæ semẽ habet triãgulare, figura lanceę simile, radix potissimũ quodãmodo similis est radici dauci: proinde vrinã ciet. Porrò eius q̃ scolopẽdrij similia habet folia, ea ad glutinãda vulnera vtilia sunt viridia: sed sicca cũ aceto pota lienes induratos sanãt.

Lõchi. asp Dod. lib. 3. cap. 66.
Nomina
Forma.
Locus.
Lõch. Iluẽ.
Forma.
Vires.
Lib. 3. c. 145.
Li. 7. simpl.

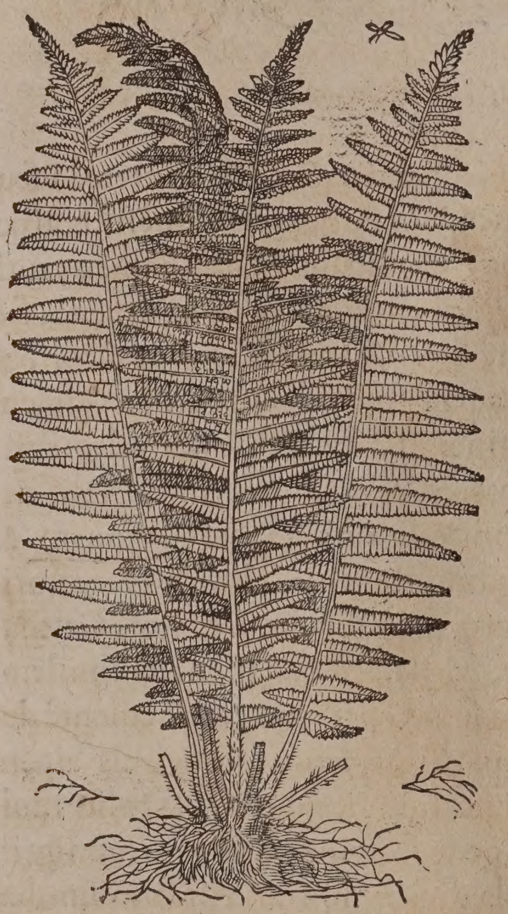
FILIX, CAP. VIII.

Nomina GRAECIS πτέρις & πτέριον, Latinis Filix nominatur, Arabibus *Sarax* & *Sarachs*, Italis *Felce*, Germanis *Vualdtfarn*, Hiſpanis *Helechoyerua*, Gallis *Feugiere*, & *Feuchiere*. Officinæ Latino nomine vtuntur πτέρις autem & πτέριον à Græcis dicitur ab alis auium, quarum ſpeciem in ramulis diſpoſita eius folia referunt: pennatus enim & pennatis foliis frutex Filix eſt. Dicitur & Plinio auctore Blechnon: quanquam alij non βλῆχνον, ſed *Li.27.ca.9.* βλάχνον dicant. Nicander βλῆθρον appellat hoc verſiculo.

In Theria. Ἐν δὲ πολυχιδέως βλήθρον περιβάλλεο χαίτην.

Vbi Scholiaſtes βλῆθρον interpretatur πτερίδα, & βλάχνον, ideſt, Filicem. A qua Latinis Filecta, vt à carice carecta nominantur, & Filicones à veteribus pro malis & inutilibus accipiebantur. *Genera.* Filix duplex eſt Dioſcoridi, Theophraſto, Galeno, Plinio, πτέρις ſimpliciter dicta, quæ Latinis Filix mas nominatur, *Feugiere maſle*, & Filix fœmina, quæ θηλυπτέρις, & νυμφαία πτέρις, *Feugiere femelle*, vtraque quamuis ſterilis planta vulgatiſsimæ cognitionis. *Forma. Dioſc. li.4. cap.178.* Filici folia ſine caule, ſine fructu, ſine flore, ex vno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, alarũ auium

FILIX *Mas, Matth.*

FILIX *fœmina, Matth.*

modo expaſſa, ſubgraui odore: radice per ſumma ceſpitum nigra, oblonga, adnata ſiue propagines multas fundente, ſubadſtringente guſtu. *Locus.* Naſcitur in montibus vmbroſis & ſaxoſis. Filix fœmina foliis eſt ſuperioris Filicis, quæ non vno, vt illa, pediculo nitantur, ſed ſurculos ſiue ramulos multos & altiores habentia: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flaueſcũt: aliquæ etiámnum *Lib.27.c.9.* rubræ inueniuntur. Plinius ſic ferè deſcripſit. Filicis duo genera, nec florem habent nec ſemen. Pterin Græci vocant, alij Blechnon: cuius ex vna radice complures exeunt Filices, (Dioſcorides dixit ῥίζων πόλλας ἔχειν ἐκφύσεις, ideſt, multas habere radiculas adnatas, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore, (Dioſcoridi folium eſt ὑποδυσῶδες, ideſt, odore nonnihil graui.) Ex vetuſtis

quidam

quidam legunt,ſubgraui odore, hanc marem exiſtimant. Alterum genus Thelypterin Græci vocant,alij Nymphæam Pterin. Eſt autem non ſingularis atque fruticoſa (deprauata hîc ſunt exemplaria, in quibus legitur, Eſt autem ſingularis, atque non fruticoſa) breuior,molliórque & denſior, foliis ad radicẽ canaliculata. Vtriuſque radice ſues pingueſcunt. Folia vtriuſque lateribus pinnata. Vnde nomen Græci impoſuêre. Radices vtríque longæ in obliquum,nigræ.Dioſcoridi fœminæ radix è nigro flaueſcit,& interdũ rubra eſt) præcipuè cum inaruere. Siccari autem eas ſole oportet. Naſcuntur vbique,ſed maximè frigido ſolo. Hæ deſcriptiones Filices noſtras adamuſsim delineant, atque euidenter diſtinguunt. Mas enim ſtatim ab radice multis compacta appendicibus, crebros emittit & prolixos bicubitales, vel proceriores non caules, ſed pediculos, pennatim folioſos. Fœmina verò ſæpius vnum,interdum aliquot promit caules,ferè à medio in multos diuiſum,pennatim etiam folioſos ramos,& radice eſt minore:quod diſcrimen Theophraſtus expreſsit his verbis. Διαφέρει δὲ τῆς πτέριδος θηλύπτερις, τῷ τὴν μὲν φύλλον ἔχειν μονόκωλον(fortaſsè μονόμοσχον,vt in Dioſcoride legitur) ῥίζαν δὲ μεγάλην, καὶ μακρὰν, καὶ μέλαινον. Ideſt,Differt fœmina Filix à maſcula, quòd folium hæc habeat ex vno membro ſiue pediculo,& radicem magnam, & longam, & nigram. Sed de ſemine Filicis ambigitur. Quamuis enim Theophraſtus,Diſcor. Galenus, Plinius eam ἄκαρπον eſſe affirmauerint, ideſt, ſterilem & ſine ſemine: quinetiam medici Arabes & Perſæ ad magicas vanitates nati, huius ſeminis nõ meminerint, tamen non ſolùm Agyrtæ vulgi ignorãtiæ ad queſtum impudenter illudentes,ſed etiam neoterici quidam,qui ſe naturalium rerum indagatores profitentur, Filicẽ ſemen ferre aſſeuerant,auerſis foliis inhærens, ſed adeò minutum, vt viſum ferè fallat:legiq; abſciſsis propè radicem foliis,& in domo ſuſpẽſis, ſubſtrato linteolo, aut papyro,circa finem Iunij:hoc enim ferè tempore matureſcere. Alij vna ſolſtitiali nocte florere,eademq; hora cùm defloruit,maturum ſemen in terram cadere: ideoq; niſi quiſpiã tunc affuerit,nec videri florem,nec colligi ſemen poſſe. Agyrtæ cuncta illa fieri & obſeruari natali nocte D.Ioãnis Baptiſtæ nugantur. Quæ commentitia ſunt & ſuperſtitioſa. Verumtamen rudimentum quoddã ſeminis edunt puluerulentæ foliorum Filicis fimbriæ & rugoſæ: ac iſtas atomos admodùm exiles tenuiſsimis veluti araneorum filis de ſummo earum ramo pendentes, paſsim Filicis fœminæ ſemen eſſe dictitant, & plebi perſuadere conantur. Filicem locis aſperis nimis frequentem,& humentibus locis, atque in agrorum marginibus videmus. Fœminam in ſiluis & montibus. Aprili menſe folia erumpunt,Septembri marceſcũt. Filicis radix, auctore Dioſcor. latos lũbricos excutit ſumpta drachmis quatuor ex aqua mulſa:melius ſi cum ſcammoniæ, aut veratri nigri totidem obolis detur:ſed qui ſumunt,allia præſumpſiſſe debent. Laborantes lienis incremento recreat. Radix & pota & illita cum axungia vulneribus ſagitta arundinea factis eſt auxilio:cuius rei probatio talis eſt. Peribit Filix quam per ambitum ſata copioſior arundo coronet:contrà euaneſcens abibit arundo,quam obſepiens multa Filix in orbem cinxerit. Qui poſtremus locus in vulgatis Græcis ita mutilus eſt, vt verba aliquot deſiderentur,ita reſtituẽda, ἔνθ᾽ ἐστὶ πολὺς κάλαμος δ᾽ ἐλάχνον στεφανῶν, ἀφανίζεται ἐλάχνον: καὶ ἔνθα πολὺ ἐλάχνον τὸν κάλαμον στεφανῶν ἀφανίζεται κάλαμος. Filicis fœminę radices latum lumbricum expellunt,cum melle in eclegmate ſumptæ:potæ cum vino drachmis tribus rotundum lumbricum eiiciunt:datæ fœminis ſterilitatem faciunt,& prægnantibus abortum,ſi ſupergradiantur (ſic enim conuertenda Græca, κἂν ἔγκυος διαβῇ, ἐκτιτρώσκει. Lacuna tamen legit ex vetere codice, κἂν ἔγκυος λαβῇ, ἐκτιτρώσκει: ideſt,& ſi prægnans ſumpſerit abortum facit)farina humidis vlceribus & cicatrici repugnantibus inſpargitur. Iumentorum ceruicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur,vt ventrem emolliant. Plinius eadem magna

Lib.9.hiſt. cap.20.

Pet.Pen.in Ad.

Locus.

Tempus.

Li.4. c.178.

Vires.

Li.27.c.1.9.

magna ex parte habet. Vſus radicis in trimatu tantùm neque ante, neque poſtea: pellunt interaneorum animalia, ex his tænias cum melle (ſic rectè vetus codex habet, vulgati falsò tineas) cętera ex vino dulci triduo potæ: vtraque ſtomacho inutiliſsima: Aluum ſoluit, primò bilem trahens, mox aquam: meliùs tænias cum ſcammonij pari pondere. Radix eius duorum obolorum pondere ex aqua, poſt vnius diei abſtinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis: quoniam grauidis abortum, cæteris ſterilitatem facit: farina earum vlceribus tetris inſpargitur, iumentorum quoque ceruicibus: folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt. Ideò ſubſterni vtile eſt in locis ſuſpectis: vſtæ etiam fugant nidore. Hæc Plinius: quorum nonnulla partim ex Dioſcoride, partim ex

Lib.9. hiſt. cap.20. Theophraſto mutuatus eſt ſic ſcribente: ἡ δὲ θηλύπτερις χρήσιμον πρὸς τὰς ἕλμινθας, τάς τε πλατείας, καὶ τὰς λεπτὰς πρὸς μὲν τὰς πλατείας ἀναδιδομένη μέλιτι. πρὸς δὲ τὰς λεπτὰς ἐν οἴνῳ γλυκεῖ μετ' ἀλφίτων διδομένη. γυναικὶ δὲ ἐάν γε δοθῇ, ἐὰν μὲν ἐγκύμονι, ἐκβάλλειν φασίν. ἐὰν δὲ μὴ, τὸ ὅλον ἄτεκνον γίνεσθαι. Ideſt, vtilis Filix fœmina contra latos ventris lumbricos, & contra tenues: contra latos quidem cum melle, contra tenues verò ex vino dulci cum polenta. Quinetiam ſi mulieri detur, grauidis quidem abortum, ſimpliciter autem fœminis ſterilitatem facere dicitur. Theophra. & Plinius Filicis fœminæ cibo potúve fœminas ſterileſcere, grauidas abortum facere tradunt: neuter autem ſi grauida ſupergrediatur abortum fieri tradit. Quorum auctoritas locum Dioſcoridis ſupra citatum, rectè à Lacuna emendatum eſſe con-

Ibid.ca.22. firmat. Scribit item Theophraſtus: ἡ δὲ τῆς πτερίδος ῥίζα μόνον, τῷ χυλῷ γλυκὺ στρυφνός. ἕλμινθα δὲ πλατεῖαν ἐκβάλλει, σπέρμα δὲ οὐκ ἔχει, οὐδὲ ὀπόν. (nempè lacteum ſuccum medicatum, & catharticum, vulnere & inciſura ſtillantem, qualem mittit ſcammonium, cuius proximè antea meminerat, & cum quo Filicem aliqua ex parte confert.) τέμνεσθαι δὲ ὡραίαν μετοπώρου φασίν. Ideſt, filicis radix ſucco dulci & acerbo ſimul eſt. Latum lumbricum pellit: ſemen non habet, neque lacteum ſuccum: ferunt tempeſtiuam Autumno ſecari: Quod verò de diſsidio inter filicem & arundinem

Lib.18. c.6. Dioſcorides tradit, legitur etiam apud Plinium his verbis. Filix biennio moritur, ſi frondem agere non patiaris. Id efficaciſsimè contingit germinantis ramis baculo decuſsis. Succus enim ex ipſa defluens necat radices. Aiunt & circa ſolſtitium euulſas, non renaſci, nec arundine ſectas, aut exaratas arundine vomeri impoſita. Similiter & arundinem exarari filice vomeri impoſita. Repetit idem alio in loco.

Lib.24.c.11. Arundinis radix contrita & impoſita filicis ſtirpem corpore extrahit: item arun-

Lib.5.ca.6. dinem filicis radix. Sed hoc prior ipſo Celſus tradidit. Peſsima ex ſurculis, inquit, arundo eſt, quia aſpera eſt, eademq; offenſa etiam in filice eſt. Sed vſu cognitum eſt vtramque aduerſus alteram medicamentum eſſe, ſi contrita ſuperimpoſita eſt.

Lib.8. hiſt. cap.8. Extirpandę verò & prorſus abolendæ filicis rationem aliam Theophraſtus docet, his verbis: καὶ ἡ κόπρος χρήσιμος, οὐ μόνον τοῖς περὶ τὸν σῖτον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, πλὴν πτερίδι. ταύτην δὲ φθείρειν φασὶν ἐπιβαλλομένην. ἀπόλλυται δὲ καὶ ἡ πτερὶς καὶ ἐπικοιμωμένων τῶν προβάτων. Ideſt, ſtercoratio vtilis non ſolùm frumentis, verùm etiam aliis herbis, præterquàm filici eſt: hanc enim fimo ſuperiniecto interire affirmant: interit

Li.8. ſimpl. & pecore incumbente. Galenus breuiter Filicum vires ſic declarat. Filix radicem habet maximè vtilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmis cum melicrato ebibat. Ad eundem modum partum viuum quidem necare, mortuum autem eiicere mirum non eſt. Eſt enim amara paulùm habens adſtrictionis. Quamobrem vlceribus impoſita vim habet valenter deſiccandi, non tamen mordax eſt. Similem ei vim habet thelypteris. Armoricos, & Neuſtriorum vltimos, qui vaſtas ſiluas colunt, in frugum inopia, è radice Filicis panem conficere notum eſt, eiuſdémque cineribus nitri loco iniectis, ſaxa liquare, & vitrea vaſa fingere, colore viridi, & ſubobſcuro, quibus vinum album, dulce turbidum potare

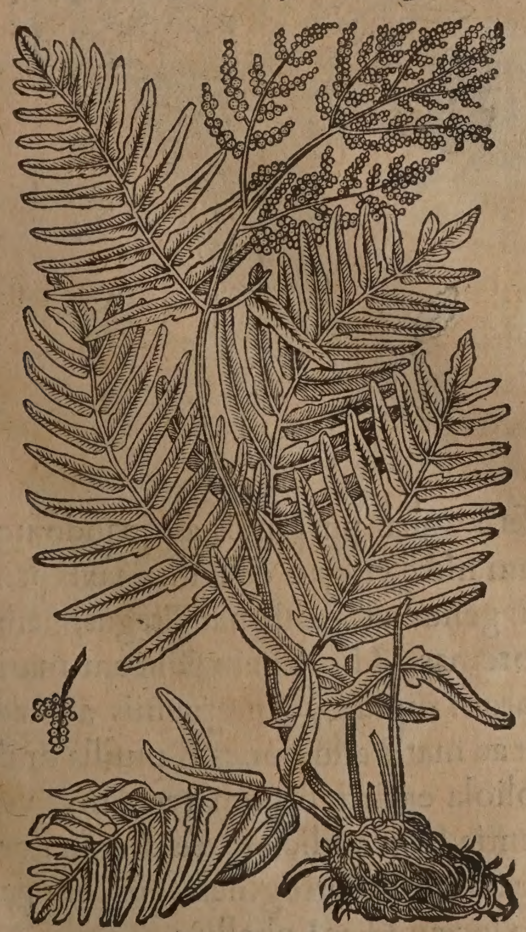
Andes, Vnelli, Cenomani gratißimum habent. Recentiores herbarij plantas alias filicis nomine donarunt. Imprimis eam quæ Filix aquatica, & Osmunda, siue Osmunda regalis, à regiis & præclaris viribus nuncupatur, à nonnullis filiquastrum, à Chemistis Lunaria maior, à Gallis *Osmunde*, siue *Feugiere aquatique*, à Germanis *Vuatter-varn*. Filicibus supradictis similis est, nisi quòd folia crenata non habet: *Forma.* Dod. lib. 3. cap. 61.

FILIX Aquatica, Dodon.

caulem emittit triangulum, rectum, tenuem, cubitalem, interdum bicubitalem, quem folia vtrinque æquis interuallis alarum ritu expassa stipant, sicuti in polypodio incisa. In caulium, & ramulorum, ex caulium lateribus prodeuntium vertice, granula rotunda, aspera, seminum speciem ostendentia. Radix magna, crassa, ex multis radiculis implexis compacta, in cuius medio albū quidpiam inest, quod cor Osmundæ vocant. Hanc Pseudolonchitidem asperam vocat Matthiolus, eóque nomine depingit. In cap. 145. lib. 3. Locis humidis, vmbrosis, & nemoribus gaudet. *Locus.* Aprili mense folia sicut aliarum filicum erumpunt, hyeme ineunte pereunt, viuaci tamen radice in terra manente. *Tempus.* Calida primo gradu, sicca secundo, nōnihil acris, odoris nō ingrati. *Temper.* *Vires.* Radices ad contusa, rupta, luxata: item ad hernias perutiles esse constat experientia certißima. Pet. Pen. in Aduers. Quinetiam colicis & spleneticis plurimùm conferunt. Tragus aliud Filicis maioris genus exhibet, quæ & forma & colore reliquas omnes antecellit. Osmundā vocat Lobellius, cùm

FILIX Florescens, Tragi.

FILIX Arborea, Tragi.

tamen

tamen ab Osmunda superiore differat. Habet enim caules longos, viri proceritatem attingentes, virides planè: radicẽ crassam, nigram & pilosam. Folia in vtroque caulis latere pinnata, & incisuris distincta instar foliorum polypodij: florem fert in vertice candidum, copiosum, qui circa diem sacrum D. Ioannis Baptistæ nullo post se relicto semine decidit. Raro, inquit Tragus, hoc filicis genus reperitur, nec
Locus. multis cognitum est. In Vuasgoiæ altissimis siluis propè Circulum arcem ducis Bipontini prouenit. Ea fortassè Dryophonon Plinij fuerit. Dryophonon, inquit,
Li.27.ca.9. similis dryopteridi herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrimq; foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus molliori-
Li.1.ca.183. busq;, flore candido sambuci. Idem Tragus duo alia Filicis genera exhibet. Vnum quòd in veterum & cæsorum roborum caudicibus nascitur, folio Filicis, multò ta-
Forma. men minore incisura diuisum, caule non altiore polypodio, sed multò tenuiore. Passim non occurrit, sed in altissimis tantùm montibus. Alterum est Filix nuda
Li.1.ca.184. seu saxatilis, folio orbata, caulem proferens digitum longum, multiplicem & copiosum, vna è radice, eaq; capillata, sicut & ruta muraria, in cacumine binis vel

FILIX Saxatilis, Tragi.

CHAMAEFILIX Marina Anglica, Lobellij.

ternis corniculis, aut si mauis incuruis quasi setis, quæ purpureis aliquando notantur punctis, cõspicuum. Gustu & odore cum filice vulgari cõuenit: è saxis prorumpit. Capilli veneris, seu polytrichi Apuleij genus esse existimat Tragus, nempè eius quod ramusculos habet quasi setas porcinas. Hîc Chamæfilicem marinam Anglicam ponemus, quam non nisi saxorum rupiúmve interueniis aut petrosis asperginibus Cornubiæ innatam reperit ad maris alluuiones. E' pusilla multis implexa cirris pullis & compacta radice, foliola emittit binûm ternûmve vnciarum numerosa, rigida, carnosa, ex atro virentia, lucida, filicis maris diuisura, ortu, positu, & gustu, lituris etiam aduersa parte extantibus, ferrugineis, quorum pediculi & medius neruus sericeo nitore ex fusco lucent. Hæc Lobellius.

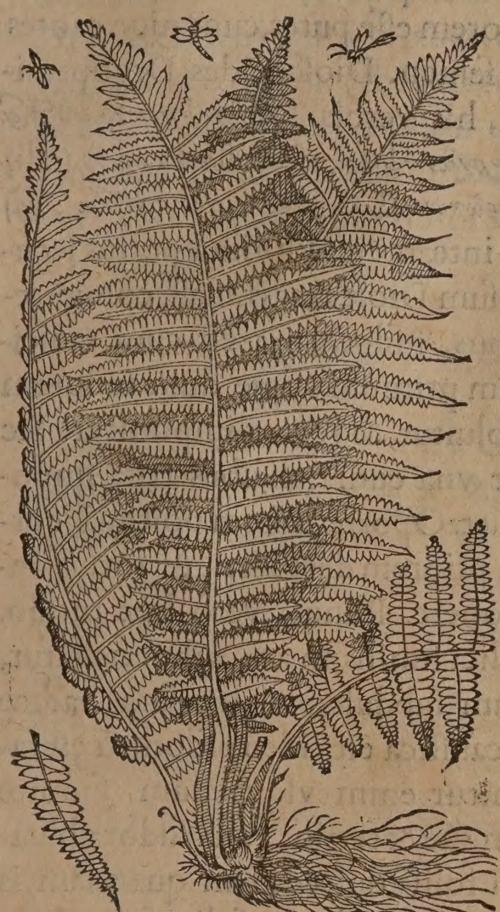
DRYOP

DRYOPTERIS, *CAP. IX.*

HÆc Filicis species à foliorum figura & loco natali δρυοπτερὶς Grecis dicitur, Latinis Filix querna, & Filix quercus, Gallis *Feugiere de chesne*, Germanis *Eickenfarn*. Dryopteris, vt describit Dioscorides, filici similis est, multò minore foliorum incisura, radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem vergentibus. Nascitur in veterũ quercuum musco. Ex hac descriptione hanc protulit Dryopterida Matthiolus, quæ filicem foliis optimè refert. Nascitur etiam, inquit, in humenti solo inter vepres circa quercuum caudices, seq; in Goritiensi agro multis locis inuenisse extra quercuum caudices affirmat, nullis repugnantibus notis. Sunt qui aliam Dryopterin, eamq; veram sic pingunt ac describunt. Folia huic polypodij prorsus, aut filicis fœminæ, minora tamen multò, non minoribus laciniis, tenuiora, & teneriora, in iuncis exilibus pedem altis, pennatim & aduerso situ exorientia, auersa parte notulis aspersa, non extantibus, rubiginosis, sed candidis appictis, serie gemina secus foliorũ neruulum medium. Radix longa, variè inflexa, humi decurrens, fusca, subhirsuta, & villis fibrata, polypodij (nisi multò gracilior esset) ita similis, vt aliquando minùs peritos pharmacopœos in periculosum errorem induxerit, miscentes hanc decoctis polypodij radicis vice. Dodonæus Dryopterides duas pinxit ac descripsit, hanc candidam, illam nigram. Candida filici mari haud absimilis, sed multò minor, palmum non excedens, caule, flore, semine orbata: folia candida, tenera, multùm scissa, crenis toto ambitu densioribus & minutioribus quàm in filice mare, à tergo punctis notata: radix spissa, nigricans, ex radiculis multis & implexis compacta. Nigræ Dryopteridi foliorum pediculi nigricant, item folia, superioris minora & breuiora, non tam crebris incisuris, cætera similia, & auersa parte notis paruis signata, tota hyeme virentia. Vtraq; Adiantum est officinarum album & nigrum, quibus adianto vero destitutæ, innoxiè, saltem nigra vtuntur, ac fortassè adiantum album & nigrum Plinij, vt in vero adiãto diximus. Vmbrosis viis circa quercuum radices, non tamẽ vbiq; proueniũt. Dalechampius verã hanc Dryopterida exhibet, quæ in editissimis montibus nascitur ad quercuum muscosas radices, foris per terram vagantes, radice capillata fibris densis, valde tenuibus, inter sese implexis, subatris, gustu adstringentibus cum paucula dulcedine,

Nomina. *Li.4.ca.181.* *Forma.* *Locus.* *Ca.181.li.4.* *Lib.3.c.63.* *Forma.* *Locus.*

DRYOPTERIS, Matth.

DRYOPTERIS Alba, Dodonæi.

DRYOPTERIS Nigra, Dodon.

quæ cum aliqu andiu mensæ fuerint, percipitur: foliis multis, obliquis, virentibus, & herbaceum virorem constanter seruantibus, etiam dudum collecta planta, vnico pediculo adnexis, altiùs incisis, pennarum ritu explicatis, supernè læuibus & glabris, infernè exiguis & subluteis punctis, & quasi vermiculis puluerulentis & asperis maculata: sine caule, sine flore, sine semine, nisi quis (vt vulgò multi de filice nugãtur) sessiles & pensiles in aduersa foliorũ parte quasi vermiculos, dũ flaui adhuc hærent florem esse putet, cum nigricantes decidunt, fructum ac semen. Dioscorides Dryopteridis facultates tradit, his verbis.

Li.4. c.181. *Vires.*

Αὕτη ἐπιπλασθεῖσα λεία σὺν ταῖς ῥίζαις, τρίχας ψιλοῖ. δεῖ δὲ ἀποψᾶν (alij ἀποσπᾶν legunt) τὸ πρῶτον μετὰ τὸ ἰκμάσαι τὸν χρῶτα, καὶ νεαρὸν ἐπιπλάσσειν. Hęc interpretes Plinium potiùs secuti, quàm verba & sensum Dioscoridis, malè conuerterunt. Sic enim Ruellius. Psilothrum est cum radicibus trita: illinitur enim primùm vsque dum sudorem euocet, mòx sudor abluitur, & recens imponitur. Sic verò Cornarius. Hæc vnà cum radicibus trita imposita pilos abolet. Oportet autem postquã corpus exudauit, priorem deradere, & rursus recentem imponere. Plinius verò hoc modo.

DRYOPTERIS, Dalech.

Lib.27.c.9.

Dryopteris filici similis, in arboribus nascitur, tenui foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta: vis ei caustica est, ideò psilothrũ est radix tusa. Illinitur enim vsque dum sudores euocet: iterúmque & tertio, vt ne sudor abluatur. Primùm foliis dulcedinem quandam is tribuit, Dioscorides verò non folia, sed radices in dulcedinem vergere scribit: deinde ῥίζας δασείας, idest, densas & crebras, Plinius hirsutas dixit, præterea radicem tusam psilothrum esse, Dioscorides verò herbam ipsam cum radice tusam. Adhæc adhibendi psilothri modum videtur nõ rectè expressisse, vertit enim, ἰκμάζειν, sudorem euocare, cùm scribit, illinendam esse radicem, vsque dum sudores euocet, &c. cùm ἰκμάζειν sit humectare & mollire, vt Dioscorides intelligat corporis partem depilandam aquæ tepidæ fotu priùs humectandam esse, quod est ἰκμάζειν, deinde pilum deradendum, si ἀποψᾶν legas, vel auellendum, si ἀποσπᾶν, quod huic loco optimè conuenit, quoniam efficacior est vis psilothri profundiùs subeuntis auulso pilo, vtpotè via magis patefacta, & postremo recentem Dryopteridem, non radicem solùm, sed cum ea herbam ipsam cataplasmatis, aut emplastri modo imponendam. Sic igitur Dioscoridis locus conuertendus. Dryopteris cum radicibus trita & imposita pilos abolet. Oportet autem cùm pars pilosa aqua humectata fuerit, primùm eam deradere, vel pilum auellere, deinde recentem Dryopteridem cataplasmatis modo imponere. Quibus verbis

Dioscorides

Dioſcorides, id quod plerumque facit, non ſolùm Dryopteridis depilatoriam vim, ſed vtendi quoque modum declarare voluit. Siue enim pſilothrum, ideſt, medicamentum quod pilos detrahit, cauſtica & ſeptica vi id efficiat, quod prius eſt pſilothri genus: ſiue inſigniter & extremè frigida, aut à totius ſubſtantiæ proprietate, quod alterum genus eſt, capillum renaſci prohibens, primùm oportet vt cutis tepentis aquæ fotu rareſcat, & relaxetur, deinde pili auellantur, vel deradantur nouacula, aut ſeptico cauſticóve aliquo detrahantur: quod hodie Turcæ illitu ſui Rhuſma faciunt, tum alterum pſilothrum parti imponatur, ne pili renaſcantur, quem ordinem hîc docet Dioſcorides. Vult enim prius χρῶτα ἰκμάζειν, deinde pilos ἀποψᾶν, poſtremò νεαρὰν δρυοπτερίδα ἐπιπλάσσειν. Galen. itidem ſcribit Dryopteridem guſtu mixtam qualitatem præ ſe ferre, dulcem, acrem, amaram, in radice verò etiam acerbam: facultatem habere ſepticam, proinde etiam pilis glabram cutem efficere. Dantur, inquit Matthiolus, Dryopteridis radices in puluerem contritæ, & cum furfuribus mixtæ, addito ſalis & furfuris momento equis deuorandæ aduerſus inteſtinorum vermes: namque potenter illos expellunt & interimunt. Li.6.ſimpl. Ca.181.li.4.

POLYPODIVM, CAP. X.

ΠΟΛΥΠΟ'ΔΙΟΝ Græcè, Polypodium & Filicula Latinè, Catoni felicula, niſi mendoſi ſint codices, Gallicè *Polipode*, Germanicè *Engelſuſz*, & *Baunfarn*, Italis *Polipodio*, Arabibus *Bisberg, Aibeig, Beſſaigi*, Officinæ Græcum nomen retinuerunt. Polypodij nomen à radice quæ cirros & acetabula polyporum modo habet, inditum eſt, filiculæ verò à foliorum cum filice ſimilitudine. *Nomina* Cap.158.

Polypodium palmi eſt altitudine, ſimile filici, ſubhirſutum, inciſum, non tamen adeò tenui diuiſura: radix ſubeſt piloſa, cirros veluti Polypus habens, craſsitudine minimi digiti, deraſa intus viridis eſt, auſtera guſtu & ſubdulcis. *Forma.*

Naſcitur in muſcoſis petris, & in vetuſtis caudicibus quercuum. Hæc Dioſcorides. Eadem ferè Plinius tradit. Polypodium, quod noſtri filiculam vocant, ſimilis eſt filici. Radix eſt in vſu, piloſa, coloris intus herbacei, craſsitudine digiti minimi, acetabulis cauernoſa, ceu polyporum cirri, ſubdulcis, in petris naſcens, aut ſub arboribus vetuſtis. Hîc altera radicis qualitas à Plinio omiſſa eſt, nempè adſtringẽs. Adde etiam folia auerſa parte fuluis maculis notata eſſe. Ex his notius eſt quàm vt probatione egeat, Polypodium noſtrum, id eſſe de quo veteres ſcripſere, quo frequentiſsimè hodie, præſertim querno, in dilutis & decoctis medici vtuntur. *Locus.* Li.4. c.180. Li.26. ca.8.

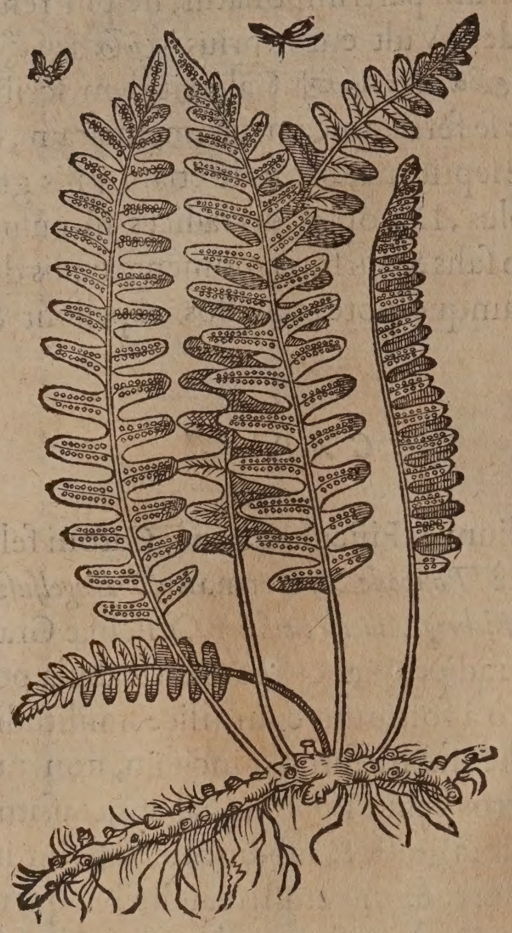
POLYPODIVM Primum, Matthioli.

Matthiolus duo eius aſsignat genera. Vnum id de quo diſſeruimus, quod omnibus notum eſt, & quod vbiq; frequens prouenit. Alterum non niſi paucis cognitum, inquit, folio aſpleni, ſed longiore, viridiore, magiſq; per ambitum laciniato, radice priori ſimili, ſed paulò graciliore. Hoc plurimum naſcitur in montium ſiluis. Sed diſsimilitudo iſta ex loci non ſpeciei diuerſitate pendet: loco enim macilen- *Genera.* In cap.180. lib.4.

tiore natum,gracilius & ſtrigoſius, lætiore amplius & vegetum magis. Sic etiam quibuſdam opacis nemoribus folio eſt adultiore. Non ſunt tamen iſta ſpecie diuerſa. Sic & Ilua thyrrheni maris inſula Polypodium gignit ab aliis diuerſum, ſicut & alias quaſdam raras plantas veluti Lonchitin aſperam, & hemionitin, de

POLYPODIVM *Secundum, Matthioli.*

POLYPODIVM *Iluenſe.*

Forma. quibus dixi mus. Polypodium Iluenſe in ſaxis naſcitur, radice vt in aliis generibus velut polyporum cirris nodoſa,fibrata:caulibus pedalibus, è rufo nigreſcentibus, læuibus,internè hirſutis:foliis oblongis,pinnatis,inæquali ſitu in caule diſpoſitis, altera parte virentibus, altera puluiſculo obſitis, guſtu ſubdulcibus, & nonnihil auſteris,nullo flore,nullo ſemine. Ad eadem valere aiunt, ad quæ alterum Polypodium,niſi quòd magis ſiccet,ob natalium ariditatem,tum ſoli natura, tum maris afflatu,maiorem. Quid autem Polypodium præſtare poſsit,declarat Dioſcorides, his verbis. Radix purgandi vim habet. Coquitur cum gallina, aut piſcibus, aut beta,aut malua ad purgationem. Aridæ farina aquæ mulſæ inſparſa detrahit bilem & pituitam. Trita efficaciter luxatis illinitur, & aduerſus rimas, quæ inter digitos fiunt. Plinius eadem,ſed paulò plura tradit. Exprimitur ſuccus aqua madefactæ: & ipſa minuta conciſa inſpergitur oleri, vel betæ,vel maluæ,vel ſalſamento,vel cum pulticula:coquitur ad aluum,vel in febri leuiter ſoluendam. Detrahit bilem & pituitam:ſtomachum offendit. Aridæ farina indita naribus, polypum conſumit. Florem & ſemen non fert. Quæ autem hoc loco non habet, alibi recenſet. Radix Polypodij illita luxatis medetur.Et alio in loco.Digitorum in pedibus rimis Polypodij radix prodeſt. Sic enim ex vetere codice emendat Cornarius, cùm in vulgatis legatur, cubitorum ac pedum rimis,&c. In Dioſcoride tamen rimæ ἐν μεσοδακτύλοις, & ad pedum & ad manuum digitos referri poſſunt. Theophraſtus, ἡ δὲ πολυποδίου δασεῖα, καὶ ἔχουσα κοτυληδόνας, ὥσπερ αἱ τοῦ πολύποδος πλεκτάναι. καθαίρει δὲ κάτω, καὶ περιάπτεταί τις, ὥς φασιν, ἐμφύεσθαι πολύπουν. ἔχει δὲ φύλλον

Vires. Li.4. c.180.

Lib.26.c.8.

Li.26. c.12. Cap.11. Embl.164. lib.4.

Lib.9. hiſt. cap.14.

φύλλον ὅμοιον πλερίδι τῇ μεγάλῃ, καὶ φύεται ἐν ταῖς πέτραις, Ideſt, Gaza interprete, Filicula verò hirſuta, & acetabulis cauernoſa, ceu polyporum cirri: purgare inferiùs apta eſt: vbi quis eam contigerit polypum innaſci affirmant. Folium filicis magnæ proximum eſt. Sententia vna in tanto auctore tam abſurda neceſſariò efficit vt locum deprauatum eſſe dicamus. Quid enim à ratione magis alienum quàm contingere Polypodium, vt polypus, ideſt, morbus narium, ſiue polypus piſcis innaſcatur. Quare legendum τὶς φασὶν οὐκ ἐμφύεσθαι, & περιάπτειν, hîc non ſignificat contingere, ſed pro amuleto appendere, adalligare, vt ſit is verborum Theophraſti ſenſus. Polypodij radix hirſuta eſt, & acetabula habet, veluti polyporum cirri. Purgat deorſum: & ſi quis adalliget aut appendat, polypum innaſci negant. Folium habet ſimile filici magnæ. In petris naſcitur. Galenus breuiter Polypodij facultates ſic declarat. Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet vincentem qualitatem, vt facultatis ſit admodùm quidem deſiccantis, citra morſum tamen. Meſues eaſdem fuſiùs explicat. Polypodium quòd lapidibus innaſcitur humiditate excrementoſa, cruda, flatulenta, ventriculum ad nauſeam euertente abundat: præſtantius quòd arboribus, præſertim glandiferis innaſcitur, præcipuè quòd magnum eſt, recens, ſolidum, nodoſum, foris ex nigro rubeſcens, colore intus herbaceo, vt piſtacium, ſapore dulci, auſtero, tandem ſubamaro, nonnihil aromatico. Dioſcoridi calidum eſt tertio gradu, ſiccum ſecundo. Humores craſſos, lentos terget, digerit, ſiccat, bilem atram & pituitam vel craſſam, vel lentam purgat, etiam à iuncturis. Affectibus ob hæc melancholicis prodeſt, vt quartanis, præſertim cum mulſa, epithymo, ſale indo: colico etiam dolori, & ſplenis duritiei quouis modo vſurpatum. Contra rimas quæ inter digitos ſunt tritum illinitur: corpora enim extenuat & ſiccat. Ne verò ventriculum ad nauſeam euertat, vtque citiùs vacuet, datur ex mulſa vel aqua hordei, vel decocto vuarum paſſarum, vel ex iuſculo gallorum & gallinarum, vt ſuaſit Hamech, coctum, vel ſero lactis. Bibitur vtiliſsimè mixtis ſeminibus odoris, vel aliis aromaticis, vt Dauco, aniſo fœniculo, zingibere, vel ſimili, animam & facultatem ventriculi naturalem corroborante. Longam ſatis coctionem ſuſtinet. Datur à drachmis duabus ad aureos quatuor. Quod Meſues Polypodium magnum alij præfert, Dioſcorides & Plinius craſsitudine minimi digiti eſſe aiunt. Quod ſcribit Dioſcoridi calidum eſſe tertio gradu, ſiccum ſecundo, id falſum eſt. Bilem enim, inquit ille, & pituitam trahit ſine graduum mentione, quorum nec meminit Galenus. Auicennæ calidum eſt ſecundo gradu, ſiccum tertio. Paulo Ægin. Polypodij radix læuis mulſæ inſperſa, aut cum ea contrita, eundem quem colocynthis effectum præſtat. Præterea quod ille ait Polypodium corpora extenuare, & ventriculum ad nauſeam euertere, item Plinio ſtomachum ab eo offendi, negat Auerroës, qui cenſet Polypodium ſecurum eſſe medicamentum, & epithymo præſtantiùs, cui aſſentitur Manardus aſſerens Polypodium imbecilliter & leniter purgare: quare corpora extenuare non poſſe, idemq; per ſe exhibitum nullam ſtomacho inferre iniuriam. In eadem eſt ſententia Actuarius. Filicula bilem & maximè atram, ac pituitam ducit. Dantur purgatæ radicis ſemi ſcrupuli affuſa aqua mulſa: purgat quoque mediocriter & citra moleſtiam, in gallinaceo iure, & in ptiſſanæ cremore cocta radix. Hæc Actuarius. Quantum ad doſim attinet, vncia vna noſtratis vacuat parum & ſine moleſtia.

Cornar. Embl. 164.

Li. 8. ſimpl.

Li. 2. medi. purg.

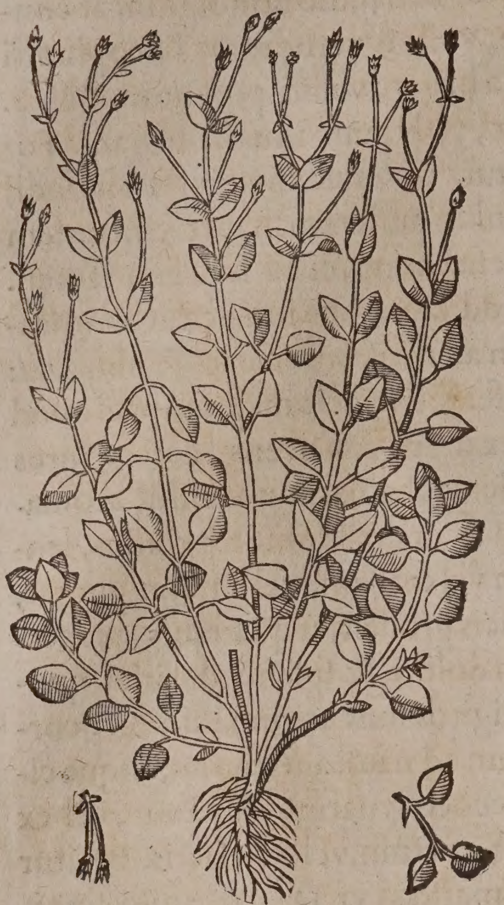
Li. 2. c. 542.

Li. 5. meth.

ALSINE, CAP. XI.

Nomina. ΑΣΙΝΗ Græcè & *μυοσώτις*, Latinè etiam Alſine, & auricula muris, & recentioribus quibuſdam Hippia dicitur, vulgò Morſus gallinæ, inde Gallis *Morgeline*, quòd gallinis & auiculis cibo grata ſit, eæq; caueis incluſæ, ac cibum faſtidientes herba iſta recreentur, Germanis *Vogelkraut*, Italis *Centone*, *Pizza gallina*, & *Panarina*, quòd iunioribus anſeribus gratum ſit pabulum. Alſine autem quòd lucos, quæ Græci *ἄλση* vocãt, vmbroſaq; loca & nemoroſa amet. Auricula muris, quòd muris auribus folia ſimilia habeat, ſiue ob magnam admodùm cum vera Myoſotide foliorũ ſimilitudinem. Quãuis Dioſcorides, Galenus, Plinius vnius tantùm Alſines mentionem fecerint, tamen recentiores multò plura eius adinuenerunt genera. Genera. Dodonæus quatuor, maiorem ſcilicet Alſinem, mediam, minorem, & marinam. Lib.1. c.34. Fuchſius tria, maiorem mediam & minorem. Cap.7.hiſt. Alij maximam ſeu maiorem aliam addiderunt: Prætereà vernam, nodoſam, muſcoſam. Forma. Alſine, vt breuiter deſcribit Dioſcor. herba eſt ſimilis helxinæ, ſed humilior, foliis longioribus, vel, vt quidam, nõ abſque ratione, legunt, minoribus, (*μικροφυλλοτέρα* non *μακροφυλλοτέρα*,) & non hirſuta, quod Plinius oſtendit, cùm minorem eſſe teſtatur. Cùm teritur odorẽ cucumeris reddit. Locus. Vmbroſis locis, lucíſque gaudet: vnde illi nomen. Ita

ALSINE, Matthioli.

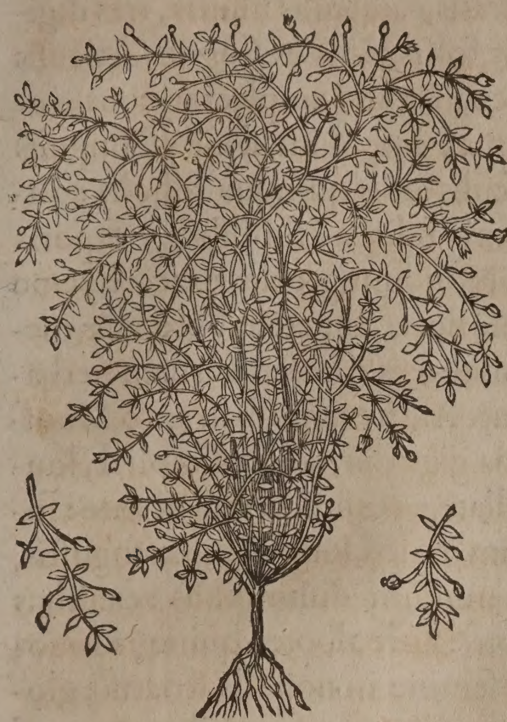
ALSINE Maior, Dodonæi.

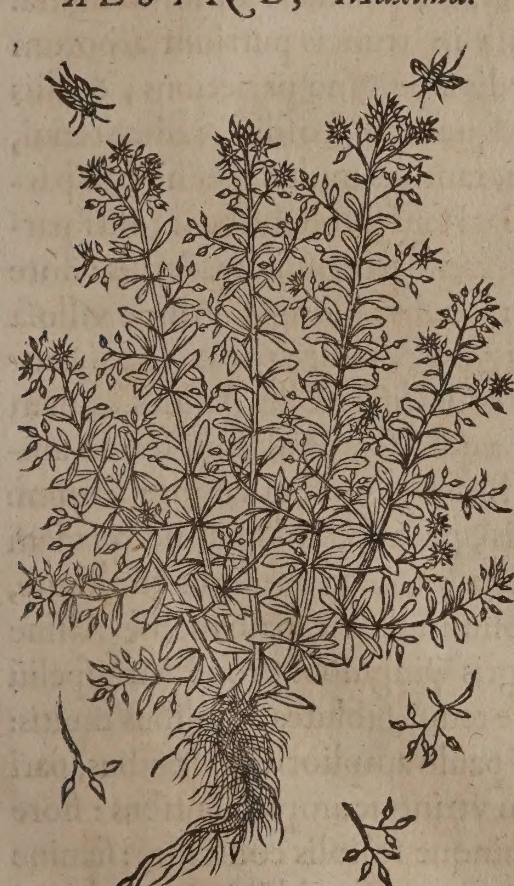
ALSINE Media, ſiue minor Dodon. maior Fuchſij.

ALSINE Minor siue minima, Dodon.

ALSINE, Maxima.

Plinius,planè ex Dioſcoridis ſententia. Alſine quam quidam myoſotida appellant, naſcitur in lucis, vnde & Alſine dicta eſt. Incipit à media hyeme, areſcit æſtate media: cùm prorepit, muſculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus eſſe,quæ iuſtiùs myoſotis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, niſi minor nihílque hirſuta eſſet. Naſcitur in hortis & maximè in parietibus, cùm teritur, odorem cucumeris reddit. Quæ primo loco hîc picta datur, Matthioli ſententia Alſine eſt Dioſcoridis, & aliorum veterũ. Cauliculis ſerpit rotũdis,geniculatis: foliis circa ſingula genicula ex aduerſo collocatis, helxines,multò minoribus, nõ hirſutis, cùm teruntur herbaceum cucumeris odorem, non illam peponis maturi iucunditatem ſubolentibus: flore exiguo,candido, foris herbaceo, ſtellato: ſemine exiguo in ſiliquulis rotundis, oblongis. Hæc Alſine eſt media Dodon.maior Fuchſij, cuius folia cùm videret multò minora helxines, id eſt, parietariæ foliis, Dioſcoridem (non rectè) cenſet illa helxines, quæ ciſſampelos alio nomine dicitur,foliis comparaſſe. Alſine maior Dodon. plurimos ramulos rotundos, geniculatos,rectos, non humi repẽtes, vt prior, edit,ex ſingulis geniculis bina folia ſibiipſis aduerſa,ſatis ampla,aliquando duorum digitorum ferè latitudine, helxines, id eſt, parietariæ foliis haud diſsimilia,longiora,minùs hirſuta.In cauliculorum faſtigio inter folia exeũt petioli cum capitulis exiguis,quę in floſculos exiguos,& inciſos dehiſcũt,quibus dilapſis reperias ſiliquulas longiuſculas & rotundas, in quibus ſemen. Tota herba ad parietariæ faciem ſatis accedit. Sunt enim in iſta cauliculi æquè pellucidi, circa genicula rubeſcentes, folia eiuſdem ferè amplitudinis. Ex quibus effici vult Dodon. genuinam hanc eſſe Dioſcoridis Alſinen, ſcribentis eam helxinem ferè,ni humilior eſſet,foliis longioribus & non hirſuta. Tertia Dodon. Alſine quæ minor eſt, & dicitur, ab ea quæ primo loco deſcripta depictáque eſt, quam mediam Dodonæi eſſe diximus, parùm differt, ſed omnibus ſuis partibus multò minor eſt, ita vt cauliculi capillari ſint tenuitate, folia haud maiora foliis thymi,cætera ſupradictæ ſimilis.In vmbroſis & humidis locis proueniunt,& in ſepibus & dumetis cum cæteris herbis. Aliorum herbariorũ Alſine maior, ſiue maxima,radice eſt ſupernè craſſiuſcula, paulatim gracileſcente innumeris fibris capillata: caulibus multis,pedalibus,foliis Alſines primæ,per interualla ſæpè quaternis, interdum ſingulis,interdum binis,ramulis multis,breuibus,copioſum florem producentibus,antequam hiet oblongo & acuminato capitulo incluſum,cùm apertus eſt,candidum,exiguum,radiatum,ſex foliolis conſtantem,ac totidem filis tenuiſſi-

Lib.27.c.4

In cap. 82. lib.4.

Lib.1. c.34. Cap.7.hiſt.

Alſin. maior. Dodo. *Forma.*

Alſin.minor Dod. *Forma.*

Locus. mis.In opacis gignitur. Alſine verna appellata in agris humentibus & vitibus creſcit,radicula breui,exili,candida: foliis cæterarum Alſinarum ſimilibus, læuibus, è viridi pallentibus,circa radicem multis, terræ inſtratis,cauliculis multis, tres digitos altis nodoſis,foliis binis ex ſingulis articulis prodeuntibus, cauliculum amplectentibus, interdum quaternis, interdum ſenis in ſingulis cauliculis: floſculis albis,quinque foliolis conſtantibus, Alſinis reliquis ſimilibus, ſaporis aquoſi & fatui. Nondum prorſus exacta hyeme Februario menſe floret,appetēte Vere, aliæ media æſtate, quamobrem Alſinen vernam herbarij nuncuparunt. Alſine nodoſa in agro Monſpelienſi plurima gignitur,radice ſimplici, longa,parùm capillata,ex candido flaueſcente: foliis propè terram multis,longiuſculis, anguſtis, Alſines haud multùm diſſimilibus: caulibus multis, pedalibus: flore albo,ex quinque foliolis compoſito: ſemine in nodoſis ſtriatiſq; globulis multis,ſeſe ordine conſequētibus, & quaſi verucula transfixis, peculiari omninò figura. Alſine muſcoſa in truncis putrium arborum muſcoſis, in vdis aſpergine parietibus, & aliis opacis humidíſque locis proſilit, radice tenui, breui,capillata, ramulis multis, per humū ſparſis,à terra modicè ſeſe attollentibus: foliis paruulis, exilibus, capillari tenuitate, denſis: flore albo,ſemine in loculis oblongis. Alſine villoſa in lapidoſis gignitur, radice parua, breui,candida,in fibras tenues fiſſa: foliis Alſines,caulem per interualla æquis ſpatiis alarum modo amplectentibus, hirſutis, vnde ei cognomentum: caulibus multis, pedalibus, lanugine quadam obductis: flore albo, decem foliolis conſtante, Bellidi non abſimili.Floret maio menſe. Alſine purpurea in agris pinguibus propè Monſpeliū naſcitur,radice tenui ſublutea: caulibus multis: foliis Alſines, paulò amplioribus, læuibus, pari ordine caulem vtrinque amplectentibus: flore purpureo, quinque foliolis conſtante: ſemine in caliculis membranoſis,oblōgis, infernè gracilibus,ſupernè craſſioribus.Alſine lutea in vmbroſis abietum ſiluis,& niuoſis montium cacuminibus naſcitur, radice multis fibris capillata, caulibus multis humi iacentibus, rotundis, ima parte ſubrubentibus: foliis Alſine vulgari ſimilibus,craſſioribus,lætiùs virentibus,ordine diſpoſitis, guſtu amaris:flore puſillo, luteo, ex quinque foliolis compoſito: ſemine minutulo,in caliculis rotundis:floret Iunio. Aliam tradit Alſinem Cluſius,quam Corniculatam nominat. Palmaris herbula eſt, vnico caule,in ramulos aliquot fiſſo, geniculato, tenero, hirſuto vt in Alſine vulgari: folia alſines paulò oblongiora, hirſuta etiam, inter ſeſe oppoſita, & ex interuallis gemina:alarum cauis inſident puſilli flores candicantes, quibus

Alſin. verna.

ALSINE, Verna.

Alſin. nod.

Forma.

Alſin. Muſcoſa.

ALSINE, Nodoſa.

Alſin.villoſa.

ALSINE, Muſcoſa.

quibus ſuccedũt cornicula membranea & tranſparentia, gallinaceorum calcarium forma, quæ lento quodam conſperſa humore tangẽtibus deprehenduntur: ſemen in illis exiguum, cum maturuit nigrum: radix inutilis & annua. Tota inſipida eſt. Inter ſegetes agro Salmanticenſi frequens, vbi Maio floret, & ſemen perficit, fortaſſe Nigellaſtri genus. Alſine, auctore Dioſcoride, refrigerandi aſtringendíque vim habet, oculorum inflammationibus cum polenta illita conuenit. Succus eius aurium doloribus inſtillatus prodeſt. In vniuerſum eadem quæ helxine poteſt. Vſus eius, inquit Plinius, ad collectiones inflammationéſque, & ad eadem omnia quæ helxine, ſed infirmiùs Epiphoris peculiariter illinitur: item verendis, vlceribúſque cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. De quibus apertiùs Galenus. Alſine aut myo-

Lib.4.c.82.

Vires.

Lib.27.c.4.

Lib.6.ſim.

ALSINE, Purpurea.

ALSINE, Lutea.

ſota facultatem helxines obtinet, nempe refrigerantem & humectantem. Eſt enim eſſentiæ aqueæ, frigidæ: quare & citra adſtrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas & mediocria eryſipelata competit. In quibus Galenus apertè Dioſcoridi contradicit ſcribenti Alſinem δύναμιν ἔχειν ψυκτικὴν, στυπτικὴν, id eſt, vim habere refrigerantem & adſtringentem. Sed vocem στυπτικὴν pro qua non abſurdè quidam legunt ἐφεκτικὴν, temerè, & præter Dioſcoridis mentem in contextum inſertam fuiſſe, perſpicuum eſt ex iis, qui ex Dioſcoride & Galeno plantarum hiſtoriam & facultates exſcripſerunt, qui eam vocem non habent.

Sic

ALSINE Corniculata, Clusij.

Lib. 15. Lib. 7. Sic enim Oribasius. Alsine essentiæ est aqueæ & frigidæ, quare citra adstrictionem refrigerat. Paul. Alsine vim habet helxinæ similem, quæ refrigerat humectátque, &c. Easdem facultates Ætius assignat. Easdem quoque herbis, quas Morsus gallinæ vulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuunt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, vt dictum est, refrigerant atque humectant. Cap. 7. hist. Hinc est, inquit Fuchsius, quod minorem aliqui Germanorum *fieberkraut* vocent, quia scilicet febribus accommoda & Dodo. lib. 1. cap. 34. vtilis sit. Alsines præsertim mediæ & minoris decoctum in aqua cum sale scabiosarum manuum singulare est remedium, si frequenter eo proluantur.

ANAGALLIS, CAP. XII.

Nomina. vid. etym. in Advers. pag. 194

ΑΝΑΓΑ´ΛΛΙΣ Græcè, vt & Anagallis Latinè, Officinis inusitata, non morsus gallinæ, vt vult Matthiolus, qui est alsine, Gallis *Mouron à fleurs rouges & bleües*, Germanis *Gauch hegil*, quasi salus fatuorum: quod nomen fortè à Germanis inditum est, quòd Anagallis in limine vestibuli suspensa contra Lib. 25. c. 13. maleficiorum introitum pollere credita sit. Plinius corchoron à quibusdam appellari tradidit: Et corchori vox habetur etiam inter nothas Dioscoridi adiectas. Sed an id de corchoro Theophrasti sit accipiendum iure dubitari potest, & an is corchorus sit Anagallis. Is enim corchorum inter olera quæ cruda coctáue eduntur recenset his Lib. 7. hist. cap. 7. verbis. ἐν οἷς καὶ παροιμιαζόμενός ἐστι διὰ πικρότητα κόρχορος, ἔχων τὸ φύλλον ὠκιμῶδες. Id est, In quibus & corchorus est, ob amaritudinem in prouerbium translatus, folio ocimi figura. Est & apud Græcos frequens prouerbium, καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις. Id est, Etiam corchorus inter olera, dici solitum in homines nullius pretij, qui tamen in numero aliquo studeant haberi, vt corchorus genus oleris vilissimi habeatur, quod Lib. c. 215. Plinius inter herbas in cibis vulgares numerat, Lib. 2. c. 174 supra citatum Theophrasti locum exprimens. Genera. Dioscorides duo anagallidis genera esse tradit, quæ tantùm flore distant. Nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur, mas quæ phœniceo. Totidem genera herbarij omnes constituunt, Forma. Ibidem. & norunt ex Dioscoridis descriptione, quæ est huiusmodi. Anagallides frutices sunt parui, in terra iacentes, folia in quadrangulis cauliculis pusilla habentes, & subrotunda, ad helxines fo- Lib. 25. c. 13. lia accedentia: semen rotundum. Eadem Plinius

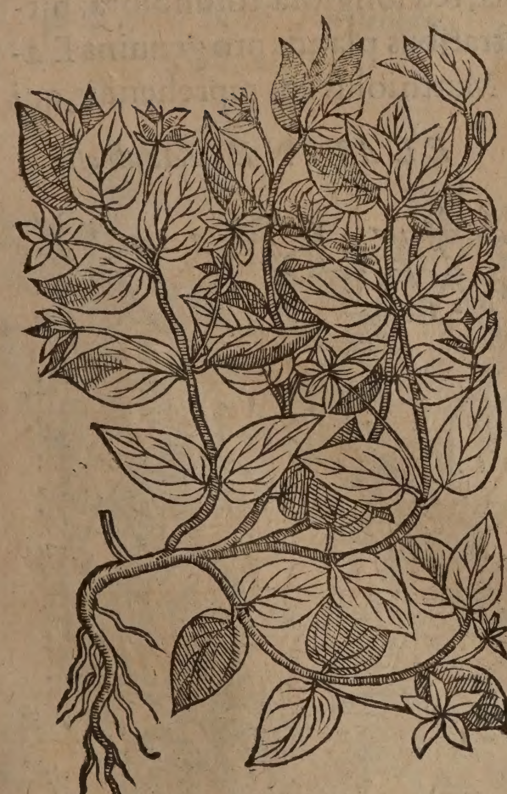
ANAGALLIS, Mas.

ANAGALLIS, Fœmina.

ANAGALLIS Lutea, Lobellij.

nius ſcribit. Anagallida aliqui corchoron vocāt. Duo genera eius. Mas, flore phœniceo: fœmina cæruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis puſillis, rotundis, in terra iacentibus. Naſcuntur in hortis & aquoſis. Prior floret cærulea. Hic vtraque Anagallis noſtra paſſim fruticat teneris cauliculis, quadrangulis, geniculatis, per humum ſparſis, & foliis Alſines mediæ, rotundioribus, supernè viridibus, & minutis punctis nigricantibus ſignatis: floribus copioſis, in hac phœniceis, in illa cæruleis: ſemine puſillo, circinato in pericarpiis. Vliginoſis locis lætior prouenit. In aruis tamen, vineis, & ſecus vias etiam reperitur. Floret menſe Maio vſque in Autumnum, & per æſtatem vtriuſq; prouentus maximus, potiſſimùm menſe Auguſto. Pena luteam Anagallidē eſſe ſcripſit, viſu pulchram & raram tranſmarinis regionibus, crebram in Angliæ nemoribus, lociſq; opacis. Menſe Iunio & Iulio flores promit luteos: vmbroſis gaudet, cætera mari & fœminæ ſimilis. Vtraque Anagallis Dioſcoridis, vim habet mitigandi, inflammationē arcet, ſurculos extrahit, vlcera ſerpentia compeſcit. Succus earum gargarizatus pituitam capitis purgat, & naribus infuſus, dentium dolores ſedat, ſi in contrariam aurem iniiciatur. Argema cum melle Attico purgat, & oculorum caligines iuuat. Prodeſt & à vipera commorſis cum vino potus: item nephriticis & hepaticis. Additur in vetere codice καὶ ὑδρωπικοῖς, id eſt, & hydropicis. Poſtremò, Dioſcorides ex aliorum hiſtoriis recenſet, Anagallidem quæ cæruleum habet florem, prolapſam ſedem reprimere, quæ verò phœniceum illitu euocare: Quorum ſententia Anagallides nō ſolum flore, ſed & effectu differrent. Eundem vſum medicum docet Plinius, his verbis. Vtrinque ſuccus caliginem oculorum diſcutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema, rubētis magis, cum Attico melle inunctus. Pupillas dilatat: & ideò hoc inungūtur ante, quibus paracenteſis fit. Iumentorum quoque oculis medētur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita vt deinde vino colluantur. Bibitur & cōtra angues ſucci drachma in vino. Mirùm quòd pecora fœminam vitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantùm diſtant) deguſtauêre, ſtatim eam quæ Aſyla appellatur, in remedio quærunt: ea à noſtris ferus oculus vocatur. Et, Iocinori Anagallides mirè proſunt. Et, Aluum purgat Anagallis ex aqua mulſa. Rurſus, Anagallis cærulea procidentia ſedis retroagit, è diuerſo rubens prorritat. Sed de his multò clariùs & diſtinctiùs Galenus locutus eſt. Anagallis vtraque tam ea quæ cæruleum habet florem, quàm ea quæ

Locus. *Tempus.* Li.2. c.174 *Vires.* Lib.25.c.15. Lib.26.c.7. Ibid.cap.8. Lib.6.ſim.

ea quæ purpureum, admodùm extergentis sunt facultatis. Habent verò quendam etiam calorem attractorium, ita vt & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi vim habent citra mordacitatem, quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adiuuant. Hæc Galenus, ex quibus colligere licet errare eos, qui anagallidas frigidas & humidas esse statuunt, cùm sint calidæ siccæq́;, ac detergentis facultatis, ita vt mulieres quæ asperiorem ac decolorem à natura cutem acceperint, ad læuorem nitoremq́; vul-
Lib.7.c.11. tus harum succo vtatur. Paulus in compositionem ex corallio podagricam, recipit
Cor.Emb. 168.lib.2. anagallidis russeum florem habentis, quam vocant corallium, vnciam.S. his verbis. Αναγαλλίδος τῆς τὸ ῥούσσιον ἄνθος ἐχούσης, ἣν καλοῦσι κοράλλιον Γο.S. Hîc russeum Latina voce puniceum vocat colorē, & anagallidem corallium ex colore floris puniceo. Sunt tamen qui ex vetustissimorum exemplarium fide κολλάειον legēdum esse censent, & ipsam compositionem διὰ κολλαείου inscriptam esse, non κοραλλίου, vt nomē collarij ex glutinandi vi anagallidum accepisse intelligatur. Minimè tamen absurda fuerit vulgata lectio.

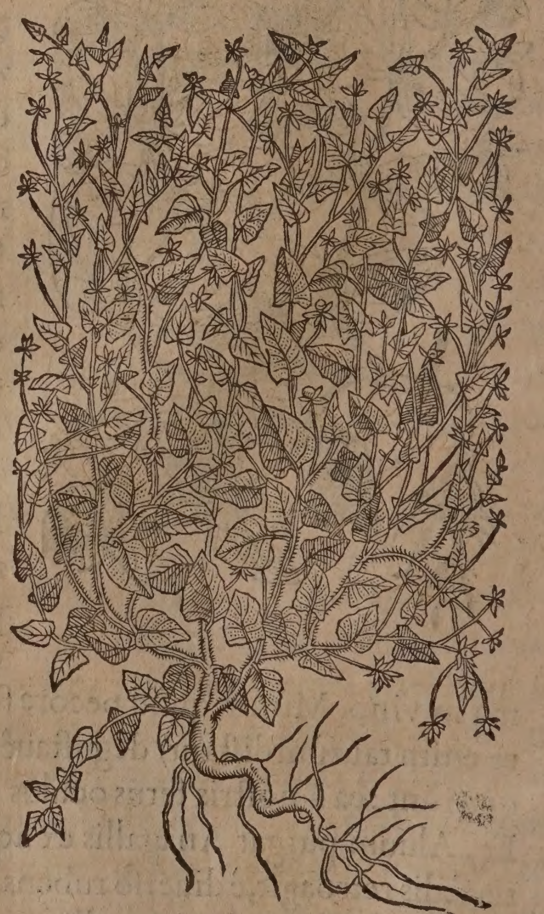
ELATINE, CAP. XIII.

Nomina Lib.4.c.36. *Forma.* VT Græcis ἐλατίνη, ita Latinis Elatine, Arabibus Athin, quam describit Dioscorides foliis esse helxines, minoribus, rotundioribus, pilosis, vel, vt alij, densis: tenuibus & dodrantalibus ramulis, quinis senísve, à radice foliolis: vel, vt alij, à radice prodeuntibus, foliorum plenis, gustu
Li.27.ca.9. acerbis. Nascitur in segetibus & cultis. Eadē Plinius habet. Elatine folia habet helxinæ, pusilla, rotunda, semipedalibus ramulis quinis senísve, à radice statim foliosis. Nascitur in segetibus. Oribasius in Dioscoride φύλλα μακρότερα pro μικρότερα le-
Lib.11. git. Scribit enim, Elatine folia habet helxinæ similia, sed longiora, rotundiora, hirsuta: ramos tenues, &c. Quænam verò ex tot nostratibus plantis pro genuina Ela-
In cap.36. lib.4. tine habenda sit, inter herbarios controuersia est. Matthiolus eos reprehendit, qui

ELATINE Prior, Dodon.

ELATINE, Matthioli.

numulariam

nummulariã quam vocant, item eos qui pimpinellam Elatinen esse cẽsent. Etenim nummulariæ folia pilosa non sunt, neque in segetibus, neque in cultis prouenit, sed in scrobium marginibus, præsertim vligine madentibus. Pimpinellà verò multò plures senis ramulos edit, in terram procumbentes, folia toto ambitu laciniata.

ELATINE Altera, Dodon.

ELATINE Polyschides, Dalechampij.

Ruellius Elatinem vulgò campestre rapistrum vocari scribit, cuius sententia Matthiolo minimè placet. Idem Ruellius eorum refellit opinionem, qui pilosellam Elatinen esse putant, reclamantibus apertè natalibus, totáque facie. Matthiolus penultima editione ingenuè fatetur se plantam, quæ veram Elatinen referat nõ vidisse, picturam tamen exhibet plantæ hirsutæ, cuius folia notulis signata sunt, & ad foliorũ helxines cissampeli figuram accedunt. Postrema editione eandẽ depinxit Patauio, à Iacob. Anto. Cortuso ad se missam, cui nihil deesse ait, quod desiderari possit. Eam tamen nec describit, nec vires explicat. Hic oritur quæstio, cùm folia elatines foliis helxines cõparat Dioscorides, helxinéne cissampelos accipienda, an helxine parietaria vulgò dicta? Serapio Elatinẽ volubilis minoris speciem cõstituens, eiusq; foliis Elatines folia similia esse scribens, helxinen cissampelon intelligere videtur. Pauli interpres helxinen parietariam. Elatine, inquit, herba est parietariæ similis. At verò probabile est Dioscoridẽ similes plantas similibus cõiungere solitum, & Elatinen helxinæ cissampelo subiicientem, huic illius folia comparasse. Dodonæus Elatines genera duo describit & depingit. Vnã quæ à quibusdam Morsus gallinæ nuncupatur, similiter à Germanis *Hunerbisz*, & à Belgis *Hænderbeet*, id est, morsus gallinæ. Alteram quæ à Germanis *Hunerserb*, à Belgis *Hændererne*, id est, hereditas gallinæ. Prior elatine cauliculis multis fructicat, hirsutis, auriculæ muris modo: foliis subrotundis, asperis & hirsutis, sæpius parùm incisis: cætera alsinæ nõ multùm dissimilibus, flores cęruleos aut purpureos edit, deinde parua capitula, in quibus semen includitur. Hanc Fuchsius nomine Alsines mediæ depinxit. Morsum Gallinę folio hederulæ vocat Lobellius. Altera Elatine similes priori cauliculos edit, sed longiora folia, angustiora, toto ambitu crenata: flores cæruleos semen in binis folliculis iunctis: radicem fibratam. Vtraque locis vmbrosis, incultis, secus vias & in agrorum marginibus freques. Maio mense & Iunio florent. Recentiorum quidam, iideq; periti, & admodùm in hac scientia excercitati, veram ac legitimam antiquorum Elatinen viribus & figura consentientibus eam esse credunt, quæ à Germanis præsertim à Fuchsio Veronica fœmi-

Lib.3.c.94. Cap. 41. Lib.7. Lib.1.c.37. *Genera.* *Forma.* Lib.7.hist. *Locus.* *Tempus.* Pena in Aduer.

ELATINE, Triphyllos.

LAPPVLA Rusti. Elatine Tragi.

hec figura est ead. cum Verbascolo pag. 1303. et cum Veronica fem. pag. 1050.

VERONICA Fœmina, Fuchsij.

na vocitatur, mirificè ad cruenta, ac vetera vulnera & vlcera sananda, scabiem deniq́; , & omnia cutis vitia commendata, de qua diximus libro de Palustribus, cap. 35. Neutram verò illarum quas proposuit Dodonæus, Elatinen Dioscoridis esse contēdunt, quod prior, figura plurimùm distat ab helxine: posterior, nec foliis sit villosis, nec helxinæ similibus: veriùs Elatinen dici posse, quàm is pro myosotide secunda depinxit, de qua hoc libro tractauimus. Cæterùm secundæ Dodonæi Elatines herba hîc depicta congener est: foliis tamen discrepat maioribus, crebriùs, profundiúsque incisis, vnde ei cognomentum, circa caules densioribus. Nascitur in aridis & sabulosis. Habetur & alia Elatine à quibusdam herbariis, quæ dicitur triphyllos, (Elatine triphyl.) squallidis & sabulosis gaudens, radice gracili, quatuor digitos longa, candicante, modicè fibrata, foliis paruis, simul ternis, vt in loto: quam ob causam triphyllon cognominarunt: flore pusillo cæruleo, per ramulos sparso: semine minuto in loculis Elatinarum modo, tāquam geminis. Trago Elatine est frutex exiguus qui in agris frumentariis nascitur, surculosus, senecioni non dissimilis, folio non prorsus rotundo, at minori, foliis parietariæ exiguæ, aspero, ita vt vestibus facilè adhæreat, lanuginoso, cærulei coloris, lithospermi instar, flosculos gerit cæruleos, qui tandem in echinos lappaceos vestibus adhærentes abeunt, quod & semen eius est,

(Lib. 1. c. 64. Lappula Rusti. elatine Tragi.)

coriandrum

coriandrum magnitudine æquantes. Qua ex cauſa Germani quidam *Klettenkraut*, id eſt, lappaceam herbam nominant. Vim habent Elatines folia, auctore Dioſcoride, cum polenta illata, inflammatos, & fluxione infeſtatos oculos iuuandi. Ipſa herba cocta & abſorpta dyſenteriam ſiſtit. Plinius eadem prorſus tradidit. Elatine guſtu acerba, & ideò oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impoſitis, ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta ſorbitionis vſu dyſenteria liberat, quorum effectuum rationem breuiter docet Galenus, cùm ſcribit. Elatine modicè tum refrigerat, tum adſtringit. Ibidem. *Vires.* Li.27.ca.9. Lib.6.ſim.

HELXINE, CAP. XIIII.

ἙΛΞΊΝΗ & περδίκιον Græcè, Latinè etiam Helxine, Perdicium, Vrceolaris, herba muralis, & Partheniũ Celſo dicitur, aliis ſideritis, aliis heraclea, Officinis parietaria, Gallis *Paritoire & Parietaire*, Germanis *Tag vndnacht, Glaſzkraut*, Italis *Parietaria & Vitriola*, Hiſpanis *yerua del muro*. Dicta autem eſt Helxine, quòd aſpera foliorum hirſutie, aſperoq; ſemine tenaci nexu veſtimentis obuiis adhæreat. Perdicium, quòd perdices ea libenter veſcantur. Vrceolaris, quòd detergendis vrceolis vaſiſq; vitreis efficax ſit. Muralis & Parietaria, quòd muros ac parietes natales locos ſibi elegerit. Nominari autem parthenium non ſolùm Celſus, verumetiam Galenus & Plinius ex Celſo teſtantur. Sed animaduertendum eſt Plinium huius nominis homonymia deceptum, duas herbas diuerſiſſimas in vnam cõfundere, nimirum parthenium Dioſcoridis, & Helxinen hanc noſtram ſiue parietariam. Sic enim ille Celſum citans. Parthenium alij leucanthemum, alij amaracon vocant. Celſus apud nos perdicium & muralium, &c. Quæ de parthenio Dioſco. intelligenda. Nam herba muralis, ſiue perdicium à Celſo quidem parthenium dicitur, ſed nõ hoc de quo hîc Plinius, & Dioſcorides lib.3. tractant: verùm id de quo infrà Dioſcorides, & Plinius ipſe his verbis. Helxinē aliqui perdicium vocant: quoniam perdices ea præcipuè veſcantur, alij ſideritim, nonnulli parthenium, &c. Helxinen depingit Dioſcorides cauliculis eſſe tenuibus, ſubrubris: foliis ſimilibus mercuriali, hirſutis: circa caules velut ſeminibus paruis, aſperis, veſtes apprehendentibus, naſcique in ſepibus & parietibus. Plinius. Helxine folia habet miſtæ ſimilitudinis plantagini & marrubio: cauliculos denſos, leuiter rubentes: ſemina in capitibus lappaceis adhærentia veſtibus: vnde & Helxinen dictam volunt. Hæc Dioſcoridis deſcriptioni planè reſpondent, niſi quòd marrubio non mercuriali, vt Dioſcorides, folia comparat, quamquam facili lapſu vox vna alteri ſubſtitui potuit. Hæc Helxine noſtra eſt parietaria, vſu frequentiſſima, notiſsimáque omnibus tum facie, tum natalibus, tum foliis & ſemine veſtibus adhærente, fruticoſa enim eſt, cubitalis, cauliculis tenuibus, leuiter rubeſcentibus, teneris, ſucculentis, foliis mercurialis herbæ, aut amaranthi, hirſutis, non crenatis: floſculis minutiſsimis, pallentibus, aut purpureis: ſemine perquam exili, nigro, tunicula aſpera operto, obuias quaſque veſtes arripiente, radice ſubrubra, fibris capillata. Naſcitur in ſepibus, muris, maceriis, parietibus & vinetis. In hortis etiam plantata ita prouenit, vt inde vix exigi poſsit.

Nomina Lib.2.c.33. Lib.3.c.138. Lib.21.c.30. Lib.4.c.81. Lib.22.c.17 Ibid. *Forma.* Lib.22.c.17 *Locus.*

HELXINE.

Tempus. Iulio menſe potiſsimùm floret: folia vim habent refrigerantem, & adſtringentem, auctore Dioſcoride, quare impoſita ſanant ignes ſacros, condylomata, ambuſta, panos incipientes, omnem inflammationem ac tumores. Succus eius ceruſſa admixta illitus eryſipelata & herpetas ſanat, & podagras cerato cyprino, aut adipe hircino exceptus, prodeſt & tuſsi diuturnæ ſuccus cyathi menſura hauſtus. Tonſillis quoque inflammatis vtiliter gargarizatur & illinitur, aurium dolori cum roſaceo inſtillatus prodeſt. Helxine inficit lanas, inquit Plinius, ſanat ignes ſacros & tumores collectionéſque omnes. Aduſta & panos ſuccus eius cum plimmythio, ignes ſacros & vlcera quæ ſerpunt (in vulgatis exemplaribus verba hæc, (& tumores collectionéſque) perperàm leguntur ex priore verſu repetita) & guttura inſipientia turgeſcere. Item veterem tuſsim cyatho hauſto, & omnia (in ore tumida, ſic enim legendum,) ſicut tonſillas: Et aurium dolores cum roſaceo (eadem exemplaria habent varices cum roſaceo, nullo ſenſu. Helxine enim cum roſaceo in varices nihil agere poteſt, nec eius facultatis meminerunt Dioſcorides, neque Galenus. Vetus codex arietes vocem habet, ſed itidem corruptam, & nihil indicantem. Quare locum ſic vt poſuimus Cornarius emendauit ex Dioſcoride ſic ſcribente. καὶ ὠταλγίαν σὺν ῥοδίνῳ ἐγχεόμενον ὠφελεῖ.) Imponitur & podagris cum caprino ſeuo, (hircino Dioſcorides,) ceráque cypria. Hîc cera cypria more ſuo dixit Plinius, pro cerato cyprino. Galenus. Helxine, inquit, quam alij perdicium nominant, alij parthenium, alij ſideritin, alij heracleam, vim habet abſtergendi, & leuiter adſtringendi cum ſubfrigida humiditate. Quamobrem phlegmonas omnes in initio & vſque ad vigorem, maximè calidas ſanat. Quinetiam incipientibus phygetlis cataplaſmatis ritu illinitur. Tum etiam ad aurium dolores phlegmonoſos ſuccus eius mediocriter profuerit. Gargarizandum nonnulli exhibent ad pariſthmian. Sunt verò medici qui diuturna tuſsi vexatis exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet in vaſis vitreis. Aëtius. Facit ad alopecias & impetigines herba ipſa per ſe aſsiduè affricata. Aperit & hæmorrhoidas ſedis, & fiſtulas ſanat, & ſinus occludit cum modico ſale trita, & cataplaſmatis modo impoſita. Ex his intelligere licet multos helxine abuti, qui eam in frigidis vitiis pro fomento vſurpant, cùm refrigerandi conſtringendíque vi prædita ſit. Cæterùm cùm adſtringendi facultas ei quoque inſit (eſt enim guſtu nitroſo, bliteo, & ſuperficie abſtergente) poteſt etiam calculoſis, & iis qui difficultate vrinæ laborant exhiberi. Succus enim eius trium vnciarum pondere hauſtus, auctore Matthiolo, ſuppreſſam vrinam mirè prouocat, eadémque ſuper tegula calefacta, vinóque cretico irrorata, & pubi illita, calculoſis & vrinæ difficultate laborantibus mirè auxiliatur, potiſſimùm, inquit Fuchſius, ſi aliquid quod maiorem abſtergendi vim habeat, admiſceatur. Sic Aëtius hæmorrhoidas aperire tradit, ſi cum ſale cui detergendi vis ineſt, trita apponatur. Multi hodiè vſus eſt in enematibus ad ventris & vteri dolores paratis, & ad balnea abſterſioni accommoda. Eiuſdem vis magna eſt ad recentia vulnera ſananda. Si enim recens ſemicontuſa vulneri alligetur, tertióque die ſoluatur, non erit opus alio vti medicamento. Succus in ore detentus denſium dolores mulcet. Stillatitia eius aqua faciem abſtergit, & nitorem addit.

Vires. Lib.4.c.81. Lib.22.c.17 Cor.Emb. 74.lib.4. Lib.6.fim. Lib.1. In cap.81. lib.4.

VRTI

VRTICA, *CAP. XV.*

A'KALYΦH & κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur, Arabibus *Huniure, Vraithlatum, Angiara,* Gallis *Ortie,* Italis *Ortica,* Hiſpanis *Ortiga,* Germanis *Neſſel.* Officinæ latino nomine vtuntur. Acalyphe, auctore Athenæo, καὶ εὐφημισμὸν τῆς ἀντιφράσεως ὠνόμασται. οὐ γὰρ πραεῖα ἐστὶ, καὶ ἁπαλὴ τῇ ἀφῇ. τραχεῖα δὲ καὶ ἀηδής. Id eſt, acalyphe bono omine per antiphraſim nominata eſt, neq; enim tactu ſuauis & mollis, ſed aſpera & iniucunda, vel ὅτι οὐ καλὸν αὐτῆς ἅπτεσθαι, id eſt, quòd iniucundo ſit tactu: pruriginẽ enim ciet. Cnide autẽ, quòd vellicet, pungat, & ſuo morſu ſenſum laceſſet, à verbo κνίζειν, quod pungere ac vellicare ſignificat. Vrtica ab vrendo, quòd pruritum puſtuláſque igni ſimiles excitet. Dioſcorides duo Vrticæ genera eſſe ait. Vnam, quæ ſilueſtrior eſt, aſperior, latioribus & nigrioribus foliis, ſemine lini ſemini ſimili, ſed minore. Alteram non æquè aſperam minuto ſemine. Plinio differentiæ plures. Ex omnibus his generibus, inquit, Vrtica maximè noſcitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, ſæpè altior binis cubitis. Plures eius differentiæ, ſilueſtris, quam fœminam vocant, mitior. Et in ſilueſtri quæ dicitur Cania (Cornarius legit canina,) acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ verò etiam odorem fundit herculanea vocatur. Semen omnibus copioſum, nigrum. Mirùm ſine vllis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam, & tactu tantùm leui pruritum puſtuláſque confeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinùs cum herba ipſa gignitur: nec niſi ſolibus roborata. Incipiens quidem ipſa naſci vere, non ingrato, multis etiam religioſo in cibo eſt, ad pellendos totius anni morbos. Silueſtrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit ſimul cocta. Recentiores alia adiecerunt genera, de quibus ordine dicetur. Vrtica prima Dioſcoridis eſt quæ ſilueſtris & mas, & Romana dicitur, non ob natales: eſt enim calidioribus regionibus vt Hiſpaniæ, Narbonæ, Italiæ frequentior & vulgatior, ſed propter ſeminis maioris maiorem efficaciam, caulibus rotundis, cauis, flexuoſis, aſperis & hirſutis: foliis longis, aſperis, mordacibus, vrentibúſque, altiùs quàm cæteræ Vrticæ inciſis, inter quæ & caulem è petiolis paruis pẽdent pilulæ villoſæ echinum referentes, plenę ſemine fuſco, compreſſo, lubrico, lini, ſed rotundiore & minore. Rara in ſeptentrionalibus regionibus, niſi ab herbariis in hortis colatur. Secũda Vrtica communis,

Nomina

Lib.3. dipn.

Lib.4.c.89.
Genera.

Lib.21. c.15.

Embl.79. lib.4.

Forma

Vrtica. 2. canina.

VRTICA I. Matth.

VRTICA II. Matth.

VRTICA. III. Matth.

VRTICA, HerculeaTragi.

VRTICA, Oligophyllos.

vrtica fœmina, Vrtica maior, ſupradictæ æqualis caulium proceritate atque aſperitate, interdum etiam procerior, foliis hirſutis, punctoriæ vſtionis dolorem inurentibus, nigrioribus, interdum rubeſcentibus, non tam altè ſerratis: ſemine in filamentis racemoſis deorſum vergentibus, milio ſimili, ſed minore, ſubrufo: radice longa, gracili, lutea, huc illuc ſerpente. *Locus.* Maximo importunóque prouentu hac cõmuni vrtica tota ſcatet Europa. Vrtica tertia minor, Canina Plinij, acrior, ſimilis planè maiori communi, ſed minoribus foliis, & viridioribus, & caule breuiore, rotundo, hirſuto, magis mordaci & vrente vi: ſemine craſſiuſculo: radice breuiore. Vrtica. Hercu. Formoſiſſima ea eſt Vrtica, quæ in ſiluis ac dumetis naſcitur, *Forma.* caule & herba vulgari conſimilis, grauiſſimi odoris, attamen grati quemadmodum & meliſſa, purpureis floribus circa caulem vſque ad ſummum veſtita, inſtar ſpicæ vel ocimi. Semen huius quoque in folliculis continetur teres, nigrum, minutius ſemine rapi, per omnia ocimi ſemen referens. Herculeam Vrticam Plinij Tragus eſſe arbitratur. Lib. 1. cap. 1. Vrtica oligoph. Inter magnas & vrentes Vrticas ponitur à Trago ea quæ à Ibid. foliorum paucitate meritò oligophyllos dicenda eſt, *Forma.* radicibus longis, in ſeſe contortis & implicatis, humi ſerpentibus, coloris crocei. Aduentante Vere quotannis nouas cymas emittit, vnde nonnunquam vna de radice quini, ſeni, aliquandò plures, interim & pauciores aſperrimi, lanuginoſi ac quadrati caules prodeunt, quorum alij aſperrimis & ſpadiceis, alij nigrioribus, & vndiq; inſtar ſerræ inciſis foliis veſtiuntur. Semen cauli inter folia expanſis fibris adnaſcitur, quod vbi autumni

tempore

tempore maturuerit,& extritum fuerit albidum esse,& ad figuram milij(licet minus illo sit)accedere apparet. Hæc Vrtica vehementer adurit, sua sponte affatim luxurians, agricolis vt & cæteræ omnes vrentes maximè inuisa. Sed Vrticæ id vnicum vitium multis aliis commodis pensant. Folia enim imposita cum sale canis morsus sanant,inquit Dioscorides,gangrenas,carcinomata, sordida vlcera & cacoethe:item luxata,tubercula, parotidas,panos, abscessus. Eadem lienosis cum cerato imponuntur. Faciunt & ad sanguinis è naribus eruptiones folia cum succo trita indita. Menses cient trita cum myrrha subdita. Vterum prolapsum restituunt folia recentia admota. Semen ex passo potum ad venerem concitat, & vterum aperit. Idem cum melle delinctū orthopnœæ, pleuritidi & peripneumoniæ prodest. Educit & quæ in thorace hærent. Admiscetur quoque erodentibus medicamentis. At folia cum conchis cocta aluum emolliunt, vrinas mouent, inflationes discutiunt. Verùm cum ptisana cocta quæ in thorace hærent educit. Decoctum foliorum cum modica myrrha menses mouet. Succus gargarizatus vuam inflammatam reprimit. Sic enim conuertenda hæc Græca: ὁ δὲ χυλὸς ἀναγαργαριζόμενος στέλλει κιονίδα φλεγμαίνουσαν: non quemadmodum vertit Ruellius, Inflammatione turgentem gargarizatus succus exprimit. Nam reprimere est vuā ipsam, humorésque illapsos repellere ad loca vnde fluxêre,id quod expedit in partis illius inflammatione. At exprimere contrà est ad externa præmere, quod est maximè noxium partibus inflammatione tentatis. Plinius Vrticæ vires & vsum medicum exponit planè ex Dioscoridis sententia,sed fusiùs, vt Dioscoridi intelligendo non parùm lucis adferat. Vrtica,inquit,quid esse inuisius potest? At illa præter oleum quod in Ægypto ex ea fieri diximus, vel plurimis scatet remediis. Semen eius cicutæ contrarium esse Nicander affirmat:item fungis,& argento viuo. Apollodorus & salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari hyoscyamo, & serpentibus,& scorpionibus. Tum illa ipsa amaritudo mordax vuas in ore, procidentesq; vuluas, & infantium sedes tactu resilire cogit: lethargicos expergiscit factis cruribus,magísque fronte. Eadem canis morsibus addito sale miscetur. Sanguinem trita naribus indita sistit,& magis radice carcinomata, & sordida vlcera sale admixto:item luxata sanat & panos,parotidas,carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa vuluas strangulantes aperit, & profluuia narium: sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna faciles præstat, duobus obolis:vno autem in vino poto lassitudines recreat. Vuluæ vitiis tostum, acetabuli mensura: potum in sapa resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle,& thoracem purgat,eodem eclegmate. Et lateri medetur cum semine lini:addunt hyssopum & piperis aliquid: illinitur lieni. Difficilem ventrem tostum cibo emollit. Hippocrates vuluā purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura cum dulci poto, & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia pellit cum hydromelite & sale. Defluuia capitis semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere,aut folia cum vrsino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto non minùs vtilis: item lieni. Et cocta in vino discutit panos,cum axungia vetere, salsaq: eadem psilothrum est sicca. Condidit laudes eius Phanias Physicus, vtilissimam cibis coctam conditámve professus,arteriæ,tussi,ventris destillationi, stomacho, panis, parotidibus,pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchyliis ciere aluum,cum ptisana pectus purgare, mulierumq; menses: cum sale vlcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in vsu est. Expressus illitusq; fronti sanguinem narium sistit:potus vrinam ciet,calculos rumpit:vuam gargarizatus reprimit. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maximè laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræq; efficaces,sed præcipuè siluestris illa in vino pota, quæ &

Vires. Li.4.ca.89.

And.Lacu.

Li.22.ca.13.

amplius, lepras in facie tollit. Si quadrupes initum non admittant, Vrtica naturam fricandam monstrant. Galenus euidentiùs & vires & effectus Vrticæ tradit, tanquam de vno genere loquens. Vrticæ herbæ & semen & folia, (nam hæc potissimùm sunt vsui) admodùm digerentis sunt facultatis, adeò vt & phymata & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & venerem extimulent, maximè si cum passo semen bibatur. Porrò quòd non vehementer excalfaciat, sed multùm tenuium sit partium, testimonio est crassorum viscosorúmque humorum ex pectore pulmoneq; eductio, tum quòd partes quas contigerit, pruriant. Porrò flatuosum eius cuius esse particeps dicta est, dum concoquitur, nascitur. Non enim actu flatuosa est, sed facultate. Ventrem autem subducit modicè, ipsa duntaxat abstersione, ac veluti titillatione, non purgatione. Et gangrenosa, & cancrosa, & in totum quæ exsiccari citra mordacitatem postulant, ea conuenienter sanat, nimirùm cùm subtilium sit partium, & temperaturæ siccæ, non tamen tantùm habens caliditatis vt mordicet.

Li.6. simpl.

LAMIVM, CAP. XVI.

Nomina *Lib.21. c.15. & 22.14.*

VRTICA iners & mortua, vulgò Archangelica, Plinij Lamium esse putatur. Sic enim ille cùm de Vrtica tractasset, quæ innoxia, inquit, morsu carens Lamium vocatur. Gallis *Ortie morte*, Germanis *Todtnessel*, siue *Taubnessel*. Iners & mortua cognominata est, quòd foliis sit non mordacibus neque pungentibus, & mitissima. Archangelica ab eximiis viribus. Lamium fortassè à florum figura, veluti cucullo laruatam Lamiam quandam repræsentante. Itali *Milzatellam*, & *Herbam de la Milza* vocant, ab insigni eius aduersus splenis obstructionem & duritiem efficacia, qui splen illis *Milza* nominatur.

Archangelica ety. mon

LAMIVM, *Fuchs.*

Genera. Ea duplex est, florum colore distans: alia enim albo, alia luteo constat. Est & alia Vrtica mortua, de qua mòx. *Forma.* Lamium siue Archangelica flore albo, foliis est vrticæ vrentis simillimis, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquã mordaci: caule quadrato: floribus oblongioribus, maioribus, fabæ, per foliorum interualla quasi cucullis, aut galeis apertis, siue ansis inflexis, caules amplexantibus, minùs graueolentibus, albidis, seu pallentibus, radice fibrata. *Locus.* Passim circa sepes & semitas nascitur. Est Lobellio Galeopsis Matthioli proximo capiti appicta. Lamium luteum à superiore differre non videtur, nisi proceriore caule, numerosiore, hirsutiore folio: flore pereleganti luteo, non dissimili. In siluosis & opacis potiùs reperitur. Dalechampio est Galeopsis lutea proximo capite picta. Maio potissimùm mense floribus abundant, & tota ferè æstate. *Temper.* Calidum siccúmque est Lamium, vt & cætera vrticæ genera, id quod ex gustu & facultatibus eius deprehenditur. *Li.22. c.14* Plinius cum vires & facultates vrticæ fusiùs exposuisset, subiungit. Ea quoque quam Lamium inter genera earum appellauimus, mitissima, & foliis *Vires.* non mordentibus, medetur cum mica salis contusis, incussisq; inustis & strumis, tumoribus

tumoribus,podagris,vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidam è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis radice alligata in tertianis,ita vt ægri nuncupentur,cùm eruitur illa radix,& dicatur quæ, & cui,& quorum filiq eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem radice vrticæ addito sale infixa corpori extrahi: foliis cum axungia strumas discuti,vel si suppurauerint,erodi,compleriq;. Recentiores vrtica mortua vtuntur sistendo ruentis à naribus sanguinis impetu, imæ ceruici vel scapulis alligando:nam inde sperant in aduersum trahi cruoris manantis impetum.Vlceribus denique,putredinibus, & fistulis mirificè conferre ac mederi tradunt:& vtrumq; Lamium non dissimilibus viribus, sed luteum multò efficacioribus esse ad vulnera,vlcera, & tumores.

GALIOPSIS, *CAP. XVII.*

ΓΑΛΙΟΨΙΣ vel γαλίοψις, & γαλεόβδολος Græcis, Latinis etiam Galiopsis,vel Galeopsis,vrtica labeo, Vrtica fœtida, Gallis *Ortie puante*. *Nomina.* Dicitur autem Galiopsis si cum, ι, scribatur à florum effigie Galeata, quòd eius flores galeæ aspectum referant. At quoniam inusitatum fuit Græcis præsertim veteribus,Latina nomina cum Græcis componere, γαλήοψις potiùs per η scribendum erit,vt & multa exemplaria habent, & Plinius ita legendum testatur, qui galeopsin hanc herbam nominat: à florum figura mustellæ faciem & rictum quadamtenus exprimente.Id quod etiam videtur innuere τῆς γαλεοβδόλου nomen, idest,mustellæ fœtidæ:quo & quæ nam sit herba indicatur, nulla videlicet descriptioni aptiore quàm vrtica mortua fœtida.

GALEOPSIS, Matthioli.

Nam Galeopsis,vt scribit Dioscorides, quam aliqui Galeobdolon nominant. *Lib.4.c.90.* Totus frutex cum caule & foliis vrticæ similis est,sed folia læuiora sunt, & dum teruntur valdè grauem odorem reddunt: flores tenues, purpurei coloris. *Forma.* Nascitur in sepibus & circa vias,& ædificiorum areas vbique. *Locus.* Sic Plinius, ita vt ex Dioscoride transcripsisse videatur. *Li.27.ca.9.* Galeopsis, aut vt alij Galeobdolon,vel galion, caulem & folia habet vrticæ,læuiora,& quæ grauem odorem trita reddunt: flore purpureo.Nascitur circa sepes ac semitas vbique. Sic vrtica fœtida,vrticam aut fœtidum marrubium foliis ac caule refert. Floribus ea purpureis,exilibus, oblongis galericulis, aliquantùm mustellina effigie expressis visitur.Deinde iuxta sepes,rudera & vias oritur passim. Hæc à Lobellio sic picta est Galeopsis siue Vrtica non mordax Lamium Anguillaræ, Purpurea Galeopsis,Heraclea Plinij Tragi:quamquam ab Heraclea Tragi hæc prorsus differre videatur. Quæ verò perperàm Herbariis, Matthiolo, Lacunæ Galeopsis dicitur,Lobellio est Lamium siue Archangelica flore albo superiori capite explicata. Scrophularia verò maior, quæ opinione Fuchsij & Dodonæi galiopsis est,Vrticæ minùs assimilatur,multò minus fœtet,in locis riguis & vliginosis, siluosis,& ab ædificiis multùm dissitis nascitur. Radicem habet magnam, albam, strumosam,adeò notatu dignam,vt hanc indictam minimè prætériisset Dioscorides. Prætereà galiopsis folia, caules, succus, & semen vim habent dissipandi *Vires.*

duritias

duritias, carcinomata, ſtrumas, parotidas, panos. Oportet autem cum aceto bis die imponere, & cataplaſma tepidum facere. Sed & decoctum ipſius vtiliter in fomentum affunditur: facit etiam ad nomas, gangrænas & putredines cum ſale impoſita. Quas inſignes facultates non ſolùm antiqui, ſed etiam poſteriores & docti medici experti ſunt, & literis mandarunt, qui vrticæ mortuæ & fœtidæ nomen indiderunt, qua nota facilè dignoſcitur à congenere lamio & perquã ſimili.

GALEOPSIS *Purpurea, Lobellij.*

GALEOPSIS *Lutea, Dalechamp.*

Lib.27.c.9. Eaſdem vires Plinius ex Dioſcoride videtur deſcripſiſſe, his verbis. Folia cauleſq; duritias & carcinomata ſanant ex aceto trita & impoſita. Item ſtrumas, panos, & parotidas diſcutiunt. Ex vſu eſt & decoctæ ſucco fouere. Putreſcentia quoque & gangrænas ſanat cum ſale. Hîc minimè prætermittenda Galeopſis lutea herbariorum, quam deſcripſit & depinxit Dalechampius. In aſperrimis montibus prouenit, radice fibrata, nigricante, inutili, caulibus multis, cubitalibus, anguloſis: foliis vrticæ, amplis, imo caule minoribus, medio latioribus, graue quidpiam ſubolentibus, tactu minimè aſperis, villoſis, flore in caulis vertice interuallis paribus exeunte, luteo, duobus foliis conſtante, quorum inferius falcato ſinu in capacem aluum extuberat, ſuperius autem operculi modo impoſitum cõtegit, pallidis ſtaminibus in medio ſubrectis: ſemen, flore delapſo, in herbaceis calicibus veluti fixum hæret. Inuenitur frequens hæc planta in montis Æguebelletij ſummo iugo, quâ Lugduno Cameriacum itur. Eſt & copioſa Galeopſis rubra in dumetis noſtris opacis, huic cætera ſimilis, flore tantùm rubro diuerſa. Vtrumque hoc genus à Lamio Plinij & inodoro & fœtido plurimùm diſtat. Pena & Lobellius Lamium fecêre à Lamio ſiue Archangelica ſpecie non differens, flore albo, vt ſuperiore capite delaratum eſt.

CARDIACA, CAP. XVIII.

RECENTIORES rei herbariæ ſtudioſi, huic herbæ (vetere eius nomine nondum comperto) Cardiacæ nomen dederunt, ab eximiis viribus aduerſus cordis affectus. Galli *Agripaume* vocant, & *Creneuſe*, à crenatis foliis, Germani *Hertſzgſpan*, ſiue *Hertſzgſper*. Dodonæus Sideritis primam ſpeciem eſſe exiſtimat. Alij marrubij genus. Caulem emittit quadratum, geniculatum, nigrum, folia ferè vrticæ, aut marrubij, latiora, nigriora, longioribus, crebrioribus, & altioribus multò inciſuris, per interualla in caule ex ſingulis geniculis prodeuntia: flores purpureos, vrticæ fœtidæ non diſsimiles, ſed minores, verticillatim caulem ambientes, odore quadãtenus marrubium referentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam. Paſsim in ruderibus, circa ſepes naſcitur. Cùm amara admodùm ſit, calidam ſecundo ordine, ſiccam tertio eſſe conſtat. Recentiores rectè contra cordis palpitationem, conuulſionem & reſolutionem conducere tradunt. Decoctis cordi amicis vtiliter miſcent. Poteſt enim cùm amara ſit, ſua caliditate & ſiccitate craſſos humores qui in venis & aliis partibus, neruoſis potiſsimùm ſunt, incidere, extenuare, diſcutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, vrinas mouet, menſtrua educit, pectus à pituita detergit, obſtructiones aperit, quas frigida cauſa induxerit, lumbricos necat: in puluerem contrita, & cochlearis menſura ex vino hauſta difficilè parientibus mirum in modum opitulatur. Impoſita vulnera ferruminat.

Nomina. *Lib.1. c.87.* Pet.Pen.in Aduerſ. *Forma.* *Locus.* *Temper.* Fuchſ.cap. 148.hiſtor. Matthi. in ca.90.li.4.

CARDIACA, *Matth.*

CHELIDONIVM MAIVS, CAP. XIX.

ΧΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μέγα Græcis, Chelidonium maius, & Hirundinaria maior Latinis, Officinis Celidonia, Arabibus *Kauroch, Callidunium, Chilodomontoma*, & *Memiram*, Gallis *Chelidoine*, & *grande Eſclaire*, Italis *Celidonia*, Germanis *Scheluurtz*, & *Schlekraut*, Hiſpanis *Celiduenha*, & *Terua de las golandrinas*. Chelidonio autem ſiue Hirundinariæ auis hirundo, quæ Græcis χελιδὼν dicitur, nomen dedit, vel, vt auctor eſt Plinius, quòd hanc primùm auis illa monſtrauit, & ea oculis pullorum in nido reſtituit viſum, vt quidam volunt, etiam erutis oculis: vel quod floret aduentu hirundinum, diſceſſu marceſcit, quod de minore verè dicitur. Quam Græci nominis vim ignorantes imperiti quidam, præſertim Chymiſtæ, non Chelidonium, ſed cæli donum vocitant. Ac ea falſa nominis præſtantia freti, ex hac herba quandam quintam eſſe fieri prædicant, non modò ad vanas illas chymicas metallorum medicationes accommodatam, ſed ad tuendam etiam hominum ſanitatem, morbóſque plurimos profligandos vtilem. Genera eius duo. Chelidonium maius & minus: de minore diximus. Maius caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata, foliis plena habentem: folia ranunculo ſimilia, teneriora tamen, & colore ſub cæſio, iuxtaq; ſingula folia florem leucoio ſimilem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine, & odoris grauitate: radix ſupernè ſingularis, infernè

Nomina. Lib.25. c.8. *Genera.* *Forma.*

CHELIDONIVM Maius, Matth.

fernè autem plures. Fructus cornuti papaueris instar tenuis, longus veluti comis, hæc tamen verba duo, tanquam superuacua, quidã delent: in quo exigua semina sunt, papaueris semine maiora. Hæc Dioscoridis delineatio Chelidonio huic nostro planè conuenit. Est enim fruticosa herba cubitali altitudine: cauliculis rotundis, lanuginosis, teneris, surculosis: foliis ranunculi, siue aquilegiæ tenuioribus, magis incisis, & magis angulosis, aduersa parte cæsiis, auersa incanis: floribus in surculorũ summitate venustis, luteis, leucoio similibus: semine papaueris exiguo, pallido, quod in corniculis seu siliquis longis, exilibus includitur. Vulnerata succũ croceum emittit, gustum vellicantem: radix superiore parte vna, inferiore multis luteis fibris capillata. *Locus.* In locis opacis, parietinis, hortorum scrobiúmque marginibus passim obuia. *Tempus.* Mense Aprili florere incipit, atque adeò toto deinceps Vere & ęstate floret. *Temper.* Tertij ordinis est in calfaciendo & desiccando. Li.2. c.176. Succus eius mixtus melli, inquit Dioscorides, & in æneo vase prunis decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur succus ex foliis, radicibus, & floribus ineunte æstate, siccatúrque in vmbra, & in pastillos conformatur. Radix cum aniso & vino albo pota, impositaq; etiam cum vino, regio morbo, serpentibúsque vlceribus medetur: manducata autem dentium dolorem sedat. Li.25. ca.8. Eadem Plinius tradit. Florentibus succus exprimitur, & in æneo vase cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per se succo in collyriis, quæ Chelidonia appellantur. Li.8. simpl. Galenus enucleatiùs eadem docet. Chelidonium extergentis admodùm & calidæ facultatis est: sed & succus eius ad acuendum visum commodus est, vtique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur, digestione atque discussione indigens. Vsi sunt radice eius quidam ad auriginem ab obstructione iocinoris proficiscentem, in vino albo potui exhibentes cum aniso. Similiter mansa confert dentium doloribus. Herba in calceis delata, inquit Matthiolus, In cap.176. lib.2. si nudis pedibus contingatur, ictericos sanare creditur. Eadem mammis mulierum admota mensium abundantiam sistit. Tusa herba vnà cum radice & oleo chamæmelino feruefacta, & vmbilico illita, tormina ventris, & vteri dolores tollit. Totius plantæ puluis vulnera vlceraq; sanat. Succus ad oculorum maculas, argema, nubeculas, & cicatrices plurimùm præstat: verùm cùm acerrimus sit, adhibendus non est, nisi iis additis quæ eius acrimoniam retundunt, cuiusmodi est lac muliebre. Idem cauis dentibus inditus eos frangit & eiicit. Cadunt quoque verrucæ & arescunt, si frequenter eo illinantur. Quod Plinius & Dioscorides in capitis calce scripserunt hirundines pullis Chelidonio visum restituere, etiam erutis oculis, Celsus fabulosum esse scribit: id enim sponte Li.& ca.6. naturæ per se fieri. Eius hæc sunt verba. Extrinsecus verò interdum si oculum ictus lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodiùs est quàm sanguine vel columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id sine causa fit, quum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimeq; hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est, per parentes id herba restitui,

restitui, quòd per se sanescit. Id quod ab Aristotele Celsus mutuatus est, qui lib. de animal. ortu, inter aues quæ cæcos pullos excludunt, recenset etiam hirundines, quarum si quis, dum adhuc iuuenes sunt, oculos pungat, rursus sanantur: dum enim fiunt, nondum perfecti sic corrumpuntur: quare rursus nascuntur, & producuntur. Id enim significant Aristotelis ipsius verba: Τῶν χελιδόνων ἐάν τις ἔτι νέων ὄντων ἐκκεντήσῃ τὰ ὄμματα, πάλιν ὑγιάζονται. γινομένων γὰρ, ἀλλ' οὐ γεγενημένων φθείρεται. διόπερ φύονται, καὶ βλαστάνουσιν ἐξ ἀρχῆς. 4. cap. 6.

EVPATORIVM, CAP. XX.

ΕΥΠΑΤΌΡΙΟΝ vel ἡπατόριον Græcis, Latinis Eupatoriũ, siue Hepatorium, Arabibus *Cafal, Cafil*, seu *Gafel*, Officinis Agrimonia, Gallis *Eupatoire*, & *Agrimoine*, Germanis *Odermenig*, & *Bruchuurtz*. Eupatorium verò ab Eupatore rege, qui illud primus inuenit nominatum esse volunt. Hepatorium autem, quòd iecori potissimùm medeatur. Eupatorium, describente Dioscoride, herba est fruticosa, (vel meliùs surculosa, φρυγανώδης: non enim fruticat quæ vno tantùm scapo surgit,) vnum efferens scapum, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem: folia ex interuallis fissa in partes maximè quinque, aut etiam plures, quinquefulij aut cannabis potiùs foliis similia. Sunt & ipsa subnigra, & serræ modo in extremitatibus diuisa (legendum Græcè πρεμνοειδῶς ἐντετμημένα, non πρινοειδῶς, idest, ilicis modo incisa: quamquam, si sic legatur, non mutatur sententia, sunt enim ilicis folia serræ instar incisa:) semen à medio caule enascitur subhirsutum, deorsum mutans, vt etiam siccatum vestibus inhæreat. Similiter Plinius. Eupatoria quoque, inquit, regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliquando & amplioris: foliis per interualla quinquefolij, aut cannabis, per extremitates incisis quinquepartitò, nigris & ipsis, plumosisq;: radice superuacua. Ex hac delineatione notisq; omnibus planè cõstat nostratem Agrimoniã, verum esse Dioscoridis Eupatorium. Prætereà nomen argemone in agrimoniam detortum idem testatur, quod argemonen errantes quidam Eupatorium esse arbitrabantur, vt in fine capitis scribit Dioscorides: quo loco tamen codices Græci corrupti sunt: ἔνιοι ταύτην ἀρτεμισίαν, ἐκάλεσαν, πλανηθέντες: non enim legendum est ἀρτεμισίαν, sed ἀργεμώνην. Hanc enim aliam esse quàm Eupatorium iam dixerat. ἔνιοι πλανῶνται τὴν ἀργεμώνην εὐπατόριον ὀνομάζοντες. Idest, Sunt qui errore ducti argemonen Eupatorium nominant. Vires etiam agrimoniæ cõsentiunt multò magis, & multò plures quàm quas Dioscorides enarrauit. Verumtamen attentiores Herbarij in Dioscoridis & Plinij historia non abs re dubitant, & hærent quónam pacto in Agrimonia folium obseruari possit, vt monstrat historia, Cannabi vel Pentaphyllo simile, & pariter vt in vtraq; illa planta, in quinque partes, vel etiam plures diffissum, cùm Agrimoniæ folium vnicum sit, & porrectum simpliciter, nisi fortè existimandum sit, in Græcia plantam hanc folia mittere illo modo diuisa, vt multarũ speciẽ figuramq;

Nomina

Lib. 4. c. 37.

Forma.

Li. 25. ca. 6.

Li. 2. c. 172.

EVPATORIVM Verum, Matth.

videmus loci diuerſitate mutari. Planta hæc eſt vulgaris notitiæ, frequentiſsimi vſus & commodi, fruticoſa, cubitum & ſeſquicubitum alta, caulem producens ſæpiſsimè vnicum, durum, lignoſum, tenuem, rectum, ſtriatum, anguloſum, hirſutũ, ſubpurpureum, cuius ramulis folia quaſi pediculo innixa foliorum vlmariæ, aut potentillæ, aut roſæ effigie, hirſuta, nonnihil incana: flores à medio caule ad ſummum vſque exigui, lutei, ſtellati, pentaphylli minores, vbi ſeminum ſeries lappoſa hirſutáque pannis hęrens, quos vel tactos mordicus tenet: medulla intus alba, ſapore non ingrata, vti nec tota planta: radix craſſa, ſatis longa, fuſco rubore, dura. Huius legitimi Eupatorij vice pharmacopœi ferè omnes in decoctis ſuis, & medicamentorum cõpoſitionibus Eupatorium illud cannabinum ſiuè potiùs pſeudoeupatorium vſurpant: de quo iam diximus. Alij quòd plantas iſtas diſtinguere non norint, alij vel quòd pſeudoeupatorio ſuo maiores ineſſe vires experientia compererint, vel quod etſi agrimoniam verum Dioſcorides Eupatorium eſſe non ignorent, tamen à conſueto errore deduci nolint. (Pena in Aduerſ.)

Locus. Agrimonia in ſatorum & viarum marginibus, & circa ſepes, & in pratis prouenit. *Tempus.* Æſtate floret, Autumno ſemen maturum eſt. Maio menſe colligenda eſt & ſiccanda, quæ in medicos vſus aſſeruatur.

Vires. Huius folia, auctore Dioſcoride, cum adipe ſuillo vetere trita & impoſita vlcera difficilè, cicatricem contrahentia ſanant. (Lib.4.c.37.) Herba & ſemen in vino pota dyſentericis, iocinoroſis, ſerpẽtium morſibus auxiliatur. Idem de ſemine Plinius. (Li.25. ca.6.) Semen dyſentericis in vino potum auxiliatur vnicè. Galenus μεθοδικοτέρως eaſdem facultates exponit. (Li.6.ſimpl.) Eupatorium herba ipſa tenuium partium, incidendi, extergendíque facultatem citra manifeſtam caliditatem obtinet. Quare obſtructiones iecoris expurgat. Ineſt itidem ei & adſtrictio quædam, per quã robur viſceri addit. Radix exſiccat, & moderatè adſtringit: quare externis & internis affectibus perutilis: pota enim viſcerum, hepatis præſertim tonum reſtituit, intemperiem ferè omnem corrigit, obſtructiones aperit. (Pet.Pen.in Ad.) Prætereà decoctum dilutúmve eius colore limpido vini gilui placet. Serapio in iis recenſet, quæ primo ordine calida ſiccáque ſunt. (Cap.77.)

BALLOTE, CAP. XXI.

Nomina. ΒΑΛΛΩΤΗ & μέλαν πράσιον Græcis, Latinis Ballote, Officinis Marrubium nigrum, Marrubiaſtrum, Praſium fœtidum, Gallis *Marrube noir*, & *Marrube puant*, Italis *Marrobiaſtro*, & *Marrobio baſtardo*, Germanis *Schuuartz Andorn*, Hiſpanis *Marroio negro*. Marrubium à foliorum ſimilitudine, nigrum à colore, qui ad colorem fuſcum magis vergit quàm in Marrubio, dicta eſt Ballote: Praſium fœtidum ab odore graui, & fœtore.

Forma. Ballote caules edit quadrãgulos, nigros, ſubhirſutos, ex vna radice plures: folia marrubio ſimilia, ſed maiora, rotundiora, hirſuta, vel, vt alij, denſa, (Oribaſius addit μέλανα, ideſt, nigra: nec abs re, quod alteri eius nomini bellè conueniat, quódque ita deſcripſerit Plinius, Ballote foliis eſt marrubij, maioribus, & nigrioribus,) per interualla in caule diſpoſita, ſimilia apiaſtro, graueolentia, vnde etiam apiaſtrum vocauerunt. (Lib.11.) (Lib.27.c.8.) Flores in rotæ ſpeciem caules ambiunt. Plinius ſimiliter depingit. (Ibidem.) Ballote alio nomine Μέλαν πράσον Græci vocant, herbam fruticoſam, anguloſis caulibus, nigris, hirſutis: foliis veſtientibus maioribus quàm porri & nigrioribus, graueolentibus. Sed quod μέλαν πράσον pro μέλαν πράσιον legit, & φύλλα πρασίῳ μείζονα foliis maioribus quàm porri conuertit, ita vt Praſium, ideſt, marrubium in πράσον, ideſt, in porrum ſæpiùs commutarit, in hoc, vocum ſimilitudine deceptus, vehementer errat. Ex his veram Balloten hîc depictam eſſe cõſtat, quod illa ſit fruticoſa herba, quadrangulis caulibus aſſurgens, nigris, hirſutis ferè. Folio marrubij, ſed maiore, piloſo,

BALLOTE, Matthioli.

piloſo,cingente caulem per interualla, odore graui:floribus purpureis, verticillatim caulem circumplectentibus. Naſcitur vmbroſis in locis, propè ſepes,cœmeteria,vias & domos. *Locus.* Floret in fine Iunij menſis & ĩnitio Iulij,quo tempore commodè carpi poteſt. *Tempus.* Amara & acris eſt, ideò calfacit in ſecundo ordine iam cõpleto,aut tertio remiſſo:deſiccat autem in tertio. *Temper.* Huius folia,inquit Dioſcorides cum ſale trita canis morſibus medẽtur. *Li.3.ca.100.* Feruenti cinere flaccefcunt, vt condylomata reprimãt:ſordida vlcera cum melle purgant. *Vires.* Quæ Plinius iiſdem ferè verbis retulit. *Lib.27.c.8.* Vis eius efficax aduerſus canis morſus ex ſale foliis tritis impoſitis:item ad condylomata,coctis cinere,in folio oleris.Purgat & ſordida vlcera cum melle. Galenus Ballotes ne meminit quidẽ in ſimpl.medicamen. cẽſu. *Lib.7.* Sed Paulus acrẽm & abſterſoriæ facultatis eſſe ait. Vnde cum ſale impoſitam ad canis morſus prodeſſe,non rabioſi, ſed eius qui aliàs momordit,vt idẽ alibi teſtatur. *Lib.5.ca.4.* Eſt alia doctis herbariis dicta Ballote minor, ſeu criſpa, circa ſepes,ædificiorum areas,ſemitas,rudera,naſcens:ſolo gracili & macro:radice candida,fibris quãplurimis tenuiſsimis capillata:cauliculis multis fruticans,quadrangulis,palmum altis:foliis ſubrotundis,priori Ballote ſimilibus, lætiùs virentibus, minùs craſsis,rugoſis,grauiter olentibus,per interualla in caule diſpoſitis, & orbiculatim eam circundantibus:floribus purpureis,verticillato ambitu caulem coro-

BALLOTE Criſpa.

BALLOTE Criſpa maior.

nantibus:ſemine in oblongis caliculis, minutulo. Ante hyemem exactâ appetente Vere floret, longè tempeſtiuus quàm Ballote maior. Quidam Coronopum vocauerunt. Eſt altera Ballote criſpa maior, alioqui valde ſimilis, quæ in locis cultis propè hortorũ areas & ſemitas naſcitur, radice cãdida, plurimis fibris villoſa, breui: caulibus multis, quadratis, dodrantalibus, ramoſis, foliis rotundis, laciniatis, venuſta inciſurarum ſpecie, orbiculatim caulem ex interuallo circundantibus: flore copioſo, verticillatim inter folia prodeunte, puniceo, exiguo: ſemen in oblongis caliculis minutulum continetur. Floret Februario. Quidam etiam Coronopum nominarunt.

PLANTAGO, CAP. XXII.

Nomina

ΑΡΝΟΓΛΩΣΣΟΝ Græcis, Arnogloſſum & Plantago Latinis, Arabibus *Liſen*, aut *Leſan alhamel*, Italis *Piantagine*, Hetruſcis *Centinerbia* corrupto ex quinqueneruia vocabulo, Germanis *Vuegerich*, Hiſpanis *Lhanten, Tamchagẽ*, Gallis *Plantain*. Officinæ nomen Latinũ Plantaginis retinuerunt. Arnogloſſum quòd folia eius agninæ linguæ ſimillima ſint, appellarunt Græci, Latini autem Plantaginem ducto à planta vocabulo. Sunt qui à ſimilitudine neruorum, quibus quaſi coſtis in dorſo per longitudinem folia diſtincta ſunt, Polyneuron vocant. Duo Plantaginis genera, inquit Dioſcor. maior & minor. Totidem genera Plinius agnoſcit. Recentiores herbarij plura fecerunt, Plantaginem mediam, Plantaginem roſeam, Plantaginem aquaticam, de qua diximus, Plantaginem marinam. Matthiolus Plantaginem maiorem eam eſſe ſcribit, cuius folia ſeptem fibris tanquã neruis diſtinguntur, quã ob id Græci ἑπτάπλευρον, ideſt, ſeptineruiam nuncuparunt: mediam in cuius foliis quinque apparent coſtę, πεντάπλευρον, ideſt, quinqueneruiam ab iiſdem appellatam. Officinæ quoniam folium arctius deſinit in acumen, & velut in lanceæ mucronem faſtigiatur, Lanceo-

Genera.
Li.2.ca.119.
Lib.25. c.8.
Lib.de pal. cap.40.
In cap.119. lib.2.

PLANTAGO Vulgaris latifolia, Matthioli.

PLANTAGO Maior, Matthioli.

latam

latam, vulgus Lanceolam nominat. Minimam verò, cuius folia, quæ leuiter hirsuta sunt, tres tantùm neruos habent, quamobrem τρίνευρον, idest, trineruia dici potest. Verumtamen iconibus postremæ editionis Arnoglossa nominibus aliis distinxit. Plantaginem enim mediam pinxit septineruiam foliis latissimis, cauliculis longis, à medio floribus spicatis, caudas muriũ referentibus. Hæc est Plantago vulgaris latifolia. Deinde Plantaginem maiorẽ, & septineruiam foliis similiter latis, cauliculis longioribus, in quibus flores vertici propiores. Tertiã Plantaginem longam, quam quinqueneruiam & Lanceolatam appellari diximus. Dodonæus Arnoglossa exhibet: Maius, medium, de quo in Cynoglossis, minus, & marinum. Alij aliter ex foliorum magnitudine & modo Plantaginum varietates & appellationes, distinxerunt. Plantago maior amplior & lætior latis constat foliis, oleracei, generis (Ruellius sic conuertit λαχανώδες, quòd alij potiùs vertendum censent betæ similis: sæpè etenim Attici λάχανον pro beta vsurpant: quare Dioscor. eo vocabulo maiorem Plantaginem betæ similem esse indicauit, vt reuera illi maximè assimilatur, cùm in exprimenda similitudine speciatim loqui non generatim conueniat.) Caulis in hac est angulosus, subruber, cubitali altitudine, à medio ad summum vsque tenui semine circundatus, radices subsunt teneræ, hirsutæ, candidæ, digiti crassitudine. Plantago minor folia habet angustiora, minora, molliora, lęuiora & tenuiora: cauliculos ad terrã inclinatos, flores pallidos, semen in summis cauliculis. His descriptionibus Plantago nostra maior latifolia, & minor pulchrè respondent. Pro minore Matthiolus eam, opinor, pingit, quam longam vocat. Dodonæus quinqueneruiam, cuius folia angustiora, rigidiora, quibusdam raris per ambitũ denticulis, mucronata: radix rotundior, breuior, pluribus capillamentis depacta: cauliculi angulosi, iuncei: flores albi, stipati in glomerosis & breuioribus spicis. Est & plantago incana, Lobellij & Penæ, cui folia incana superficie pubẽt, rigidiora, crassiora, & in ambitum humi, neruulis magis extantibus refracta: radix crassior, longior, minusq; fibrata: rectioribus, altioribus cauliculis, floribus breuioribus, sed magis sparsis & speciosis, albis, caudatis. Iunio & Iulio defluentibus. Prætereà Plantago quædam in hortis ad voluptatem colitur, cui omnia Plantaginis maioris similia præterquã cauliculus summus, eleganti ambitu, foliolis multis, sibi ęquali

Li.1. ca.61.

Forma.

Lib.2. c.61.

PLANTAGO Minor, Longa Matth.

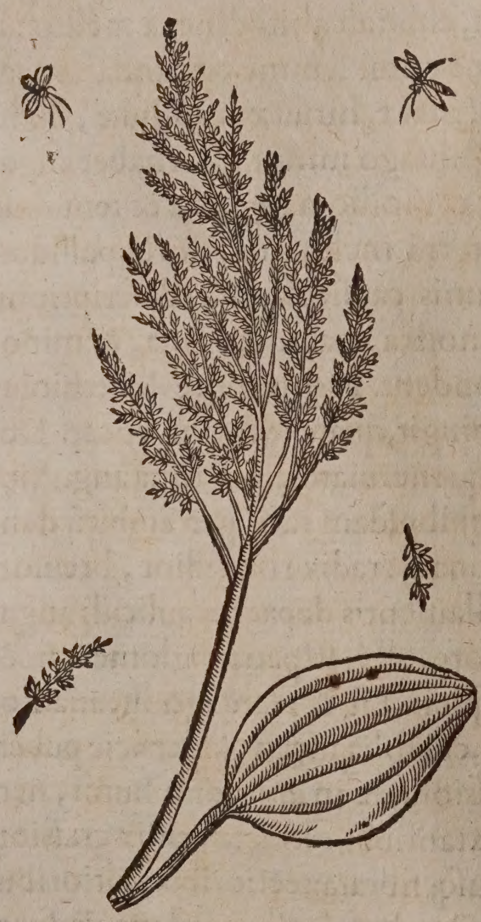
PLANTAGO Minor, Dodonæi.

PLANTAGO Roſea, Penæ.

PLANTAGO Roſea, Lob.

ſerie mutuò incumbentibus, atq; ſenſim in faſtigiũ coëuntibus, vbi quaſi imbricatim ſquamatímve ſeſe decuſſantia folia vmbellam elegantem, quaſi florem conſtituunt herbidum, vt in quadam ſpecie primulæ veris cernere licet. Semen è medio foliorum interſtitio exilit, ſed priori ſimile. Ab hac Plantago alia à Lobellio picta, diſtat ſola panicula ſpicatim ſparſa, onuſta innumera fœtura he baceorum floſculorum racematim cohærentium, in Belgicis hortis. De Plantagine marina alibi dicendum.

Locus. Plantago maior naſcitur in cœnoſis, ſepibus & humidis locis. Minor itidem circa aggeres, ſepes, prata, & lacunoſa loca. Herba & flores æſtatis initio, Maio & Iunio menſibus, ſemen Auguſto carpitur.

Li.2.ca.119. *Vires.* Vim habent folia, auctore Dioſcoride, exſiccantem atque adſtringẽtem, ideò ad omnia vlcera maligna, elephãtica, quæ humore ſcatent, & ſordida conferunt. Eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidaſq; cohibent. Vlcera vetera & inæqualia cicatrice obducunt, chironia ſanant, ſinus glutinant. Morſibus canis, ambuſtis, inflammationibus, parotidibus, panis proſunt. Strumis & ægilopiis cum ſale illita conferunt. Olus cum aceto coctum & ſale dyſentericis & cœliacis ſumptũ ſubuenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia poſt aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialibus & aſthmaticis data proficit. Foliorum ſuccus oris vlcera continua collutione purgat. Cum creta cimolia & ceruſa eryſipelatis medetur: fiſtulas infuſus ſanat. Aurium doloribus & lippitudinibus ſuccus inſtillatus, & collyriis additus prodeſt: gingiuis ſanguinolentis, & ſanguinem reiicientibus potus confert: dyſentericis clyſtere infunditur: bibitur contra tabem. Aduerſus vteri ſtrangulationes in lana apponitur. Item vuluæ fluxiones & ſanguinis excreationes ſiſtit. Radix decocta collutione & manducata dentium dolores ſedat. Eadẽ cũ foliis in paſſo ad veſicæ renumq; vlcera præbetur. Ferunt tres radices, cũ tribus vini cyathis, & pari aqua potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è

Lib.25.c.8. collo ſuſpenſa ad ſtrumas diſcutiendas vtuntur. Verba Plinij totam hanc rem, & Dioſcoridem ipſum declarant. Celebrauit & Themiſon medicus vulgarem herbam Plantaginem, tanquam inuẽtor, volumine de ea edito. Duo eius genera, minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum ſimillimis, caule anguloſo, in terram inclinato, in pratis naſcens. Altera maior foliis laterũ modo incluſa,

quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron vocauêre, ſic πλεύρας vertit Plinius,re non ſatis explicata:aptiùs erat,folio tanquã coſtis diſtincto, quæ quia ſeptenę ſunt,&c.Huius & caulis cubitalis eſt,& anguloſus(ſic ex vetere codice legit Cornarius nõ,napi ſimilis,vt in vulgatis habetur)Naſcitur in humidis multò efficacior. Vis mira in ſiccãdo denſandoq; corpore,cauterij vicem obtinẽs. Nulla res æquè ſiſtit fluxiones,quas Græci rheumatiſmos vocãt.Alias eius facultates & multò plures idẽ Plinius variis locis tradit. Stomachũ corroborat plãtago per ſe ſumpta in cibo cum lente,alicæ've ſorbitione.Strumis medetur.Semen eius in vino tritum,vel ipſa ex aceto cocta,aut alica ex ſucco eius ſumpta,dyſentericis datur.Lichenis fœdo malo medetur trita.Vitia ſedis & attritus celerrimè ſanat. Ex aqua mulſa duabus horis antè acceſsionem pota duabus drachmis, tertianas leuiores facit, vel ſuccus radicis madefactæ,vel tuſę,vel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta.Quidã ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidẽ in quaternis quaternas fecerunt.Hydropicos ſanat in cibo,cùm priùs panẽ ſiccum comederint,ſine potu:folia podagras refrigerant,& in primo impetu podagræ rubentis,hoc eſt, calidę conueniunt.Oris vlcera ſuccus emẽdat,& folia radiceſq;,cõmanducata,vel ſi rheumatiſmo laboret os.Vitio reiectionis ſanguinis idẽ medetur,phthiſmi ſanat ſi bibatur,& ipſa decocta in vino cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tuſa,addito ſale modico,fiſtulis infuſis ſuccus auxilio eſt.Sanguinis profluuiũ ſiſtit ſemen,ſi ore reiiciatur,ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum vtero. Succus vomentibus ſanguinẽ datur.Contuſis,euerſis omnibus modis ipſa ſumitur. Medetur omnium generũ vlceribus, peculiariter fœminarũ, ſenum & infantium igne mollita, melior & cum cerato.Sed vt eas vires habeat plãtago, quas Dioſcor. & Plin.ipſi tribuunt,tẽperamẽtum eius mixtũ facit,quod declarat Galen. his verbis. Plãtago mixtę eſt tẽperaturę,habet enim quiddã aqueum frigidũ,& auſterum quiddã,id quod terreũ eſt,ſiccum,frigidum.Itaq; refrigerat ſimul & deſiccat,& in vtroq; ſecũdi exceſſus à mediis eſt.Porrò medicamenta quæ cum hoc quod refrigerant vnà etiã adſtringunt,ea & ad vlcera rebellia omnia,& ad fluxiones & putredines conueniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtũt,& ſi quid aduratur refrigerant:tum ſinus quoq; glutinant,& alia vlcera recẽtia ſimul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamẽtis primas tenet, aut certè nulli ſecunda eſt plantago idq; tẽperaturę ſymmetria & cõuenientia,ſiccitatẽ enim obtinet morſus expertẽ,& frigiditatẽ quæ nondũ obſtupefaciat: & fructus & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi ꝙ tum ſiccioris,tum minùs frigidæ. Sed & ſemẽ ſubtilium eſt partium:radices verò craſsiorum,atq; herbæ folia exſiccata ſubtilium partium exiſtunt,& minùs frigidæ facultatis:nẽpe difflatẽ ex eis ac digeſto excremẽto aqueo. Hac ratione & radicibus vtuntur ad dentiũ dolores,tum mandentes, tum colluſionibus incoquentes. Præterea ad iocinoris & renum obſtructiones nõ has tantùm adhibẽt, ſed folia quoq;, & multò magis ſemina.Hæc enim omnia quandam in ſe abſtergendi facultatẽ obtinẽt,quam & in tota herba viridi ineſſe ſatis coniici poteſt, verùm ab humiditatis copia deuinci. Inſignes alias eiuſdem facultates neoterici prædicãt, maioris & minoris ſemen tritum ouoq; exceptum, & calente tegula inaſſatum, dyſentericos iuuare frequenter deuoratum. Succus ex roſaceo fronti adhibitus capitis dolores à cauſa calida ortos mulcet.Datur quoque vtiliter ad cruenta ſputa cum armenia bolo,aut hæmatite lapide.Idem cum millefolij ſucco mixtus cruẽtam vrinam reddentibus mirificè medetur potus,præſertim addita philonij perſici drachma. Illinitur quoque rectè eryſipelatis cum aceto & ſolani ſedíque ſucco. Stillatitia plantaginis aqua cum æquali aceti acerrimi portione ſanguinem è naribus fluentem cohibet, ſi linteola in ea madefacta pedum plantis,manuum volis,& iocinori applicentur.

Embl.112. lib.2.

Lib.6.ſim.

Matth.in c.119.lib.2.

GENTIANA, CAP. XXIII.

GENTIANH Græcis,Latinis & Officinis omnibus Gentiana,Germanis
Nomina *Entzian & Bitteruurtz.* Gallis *Gentiane.* Sic à Gentio Illyriorum Rege,qui in bello primus eius vires reperit dictam fuisse testantur Dioscorides & Plinius.
Forma. Alij,inquit Apuleius,Aloen Gallicam,alij Narcen,alij Chironium,alij Cyminalem vocant , folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt, iuglandi aut plantagini similia, subrubentia:quę verò à medio caule, præsertim autem cacumine prodeunt,breuiora sunt & angustiora,vno verbo, minora. Est enim apud Dioscoridem legendum : τὰ δὲ ἐν μέσῳ τῷ καυλῷ καὶ μάλιστα τὰ καὶ ἄκρον κείμενα, μικρότερα. Caulis illi magnus , læuis digiti crassitudine , binûm cubitorum , interdum hominis altitudine,geniculis intersectus,ex maioribus interuallis folia proferens.Flores lutei, primùm calicibus cõclusi,posteà intumescẽtes explicantur , semen in calicibus habet latum, læue,acerosum, ad spõdylij semẽ accedens,radicem longam , similem aristolochiæ longæ, crassam, amaram , intus flauam.
Lib.25.c.7. Plinius Dioscoridis descriptionem non omninò expressit his verbis. Gẽtianam inuenit Gentius Rex Illyriorum,vbiq; nascentem, in Illyrio tamen prę̃stãtissimam,folio fraxini, sed magnitudine lactucæ:caule tenero, pollicis crassitudine, cauo & inani, ex interuallis foliato, triũ aliquando cubitorum:radice lenta, subnigra, sine odore,aquosis montibus sub alpinis plurima. Vsus in radice & succo.

GENTIANA.

Locus. Nascitur in altisimis montium cacuminibus,in locis vmbrosis & aquosis, elleboro albo foliis ac natalibus adeò affinis,vt parùm exercitatum eminùs fallat.
Tempus. Floret æstate , Iunio potisimùm mense:dein Iulio semen producit.
Temper. Auicenna Gentianam calidam esse
Lib.2.c.288 scribit ordine tertio,siccam secundo. Radix calfacientem & adstringẽtem vim ha-
Lib.3. ca. 3. bet,vt tradit Diosco. Venenatorum morsibus succurrit duarum drachmarum põ-
Vires. dere cum pipere, ruta, & vino pota.Succi drachma laterum doloribus, ex alto cadentibus,ruptis & conuulsis opitulatur.Hepaticis,stomachicis pota cum aqua subuenit.Radix collyrij modo subdita partus eiicit.Vulneraria est imposita vt lycium: vulneribus sinuatim depascentibus potisimùm succus medetur : oculis inflammatione laborantibus illinitur:cum meconio collyriis acribus miscetur succus. Apud Dioscoridem μεζῶ,loco ἀντὶ,legẽdum esse res ipsa monstrat. Non enim medicamẽ-
Lib.25.c.7. ti frigidisimi loco substituitur, quod calidum & siccũ est : radix vitiligines absterget.Plinius hæc quidem breuiter. Radicis natura est excalfactoria , sed prægnanti-
Ibid.cap.8. bus non bibenda.Reliqua verò à Diosco.tradita sparsim idem Plinius habet. Gentiana præcipuè aduersus angues,duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis
Ibid.cap.12 sex,siue viridis,siue sicca.Et,Adiungunt & Gentianę succum,quem collyriis acrio-
Lib.26.c.14 ribus cum meconio miscent.Item, Illinitur autem gentiana vlceribus quæ serpunt, radice tusa vel decocta in aqua ad mellis crasitudinem, vel succo:vulneribus ex ea factum lycium.Sic enim habent vulgati codices, & sic locus intelligi potest. Sicut lycium ex sua planta expressum , ita succus ex Gentiana velut lycium expressus vulneribus imponitur, quod dilucidiùs Dioscorides expresit. ἐστὶ δὲ καὶ τραυματικὴ ἐπι

τιθεμένη

τιθεμένη ὡς τὸ λύκιον. Aliis in locis. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota, farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorum vitiis occurrit. Radix trita vel decocta, à ruptis, conuulsis, & ex alto deiectis potatur. Galenus omnem vim Gentianæ radici ex amaritudine attribuit. Gentianæ radix, inquit, multũ est efficax, cùm opus extenuatione, abstersione, purgatione, obstructionis liberatione. Nec mirùm si hæc possit, cùm impensè amara sit. Hęc Galenus. Gẽtianæ radix vrinam & menses ciet, aduersus scorpionũ ictus cæteris antidotis præstat. Eius aqua stillatitia febres ab infarctu tum viscerũ, tum nasorum excitatas mirificè sanat. Alui lumbricos necat, maculas in facie quascunq; deterget, si ea frequẽtiùs abluantur. Eadem radix in vinum immissa ad lassitudinem discutiendam, & appetitum excitandum commendatur. Putredinis hostis est infestissima, & veneni mors. Pesti adeò remedium præsens, vt non modò homini, sed etiam brutis incolumitatem tueatur, & amissam instauret.

Lib. 6. sim.

Matth. in cap. 3. lib. 3.

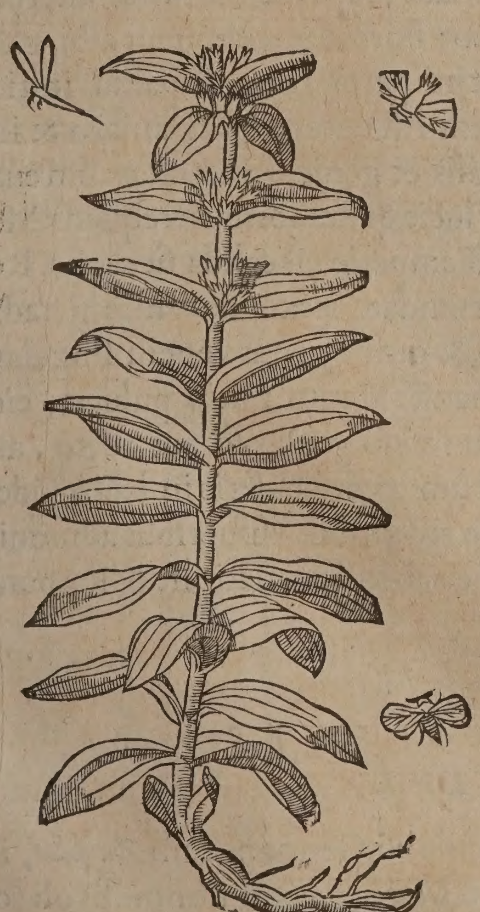
Pet. Pen. in Adu.

CRVCIATA, *CAP. XXIIII.*

Nomina

FACIE & facultatibus adeò affinis est Gentianæ hæc planta, vt docti Gentianæ speciem faciant, quare Gentiana minor à quibusdam dicitur, vulgò Cruciata, prisco nomine nondùm comperto. Sic autem nũcupatam quidam existimant, quòd radix secundùm longitudinem tripartito aut quadripartitò fissa sit, sed foliis cruciatim cauli incumbẽtibus nominis

CRVCIATA siue Gentiana minor, Matth.

CRVCIATA siue Gentiana minima, Matth.

Forma.

etymum potiùs debetur, Gallicè *Croisette*, Germanicè *Madelgeer*, nominatur. Caule est rotundo, dodrantali, ac etiam maiore, in summo rubescente, paribus ferè interuallis ab imò ad summum geniculis intersecto, à quorum singulis alis bina prodeũt folia, crassa, angusta & oblonga, vulgaris saponariæ æmula, & gentianæ foliolis in summo caule erumpẽtibus similia: flores purpurei vel cærulei diluti in summitate

circum

circum caulem in orbem ex cauliculis herbacei coloris exeunt. Radix alba, longa, amarißima, locis aliquot ab vtroq; latere crucis instar perforata. Multa & paßim oritur locis incultis, sed non ita arduis vt Gentiana: floret Iulio mense. Ex summa amaritudine calidam & siccam esse colligere licet, & viribus Gentianæ proximis præditam. Recentiores magnum eius contra pestilentiæ venena vsum esse affirmant: item ea quæ in thorace hærent educere posse, hausto foliorum aut radicis decocto, aut sumpta eius siccatæ farina. Menses mouet, comitialibus prodest. Vino in quo inferbuerit vulnera & vlcera maligna lauasse & fouisse prodest, aut puluerem in ea iniicere: deterget enim & glutinat. Est alia Cruciata, minor cognominata, quæ ad Rubiæ & Aparines similitudinem quadãtenus accedit, sed mollis & hirsuta herba, cauliculi tenelli, quadrangulares, geniculati, folia è singulis internodiis quaterna, decussata, breuiora, sed latiora ferè quàm Aparines. Flores exigui verticillatim cauliculos ambiunt, dilutè lutei: radices subsunt perquàm tenues. Iuxta fossas, riuulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio ad finem vsque æstatis reperitur, & cum flore. Matthiolus addit Cruciatam minimam.

Locus. *Tempus.* *Temper.* *Vires.*

VNIFOLIVM, CAP. XXV.

Nomina *Forma.*

FOLIO etiam plantaginis est vnifolium, Germanis *Einblat* dictum, Gallis *Vnefueille*. Quare μονόφυλλον possumus appellare. Gramen est Parnasi Cordi & Loniceri. Foliũ vnum per initia ab imo promit. Deinde semine iam perfecto in cauliculo rotũdo & tenero, duo prodeũt folia priori similia, sed minora, plantaginis figura, & neruulis striata, supernè acutiora, alterum superiore est loco: flores supereminent albi, galij odori: deinde acini parui, rotundi, pallidi initiò, dum maturuerunt rubentes, gustu amaro & ingrato, radix gracilis & geniculata, trãsuersim euagatur. Vmbrosis lucis & nemoribus frequens. Maio mense floret. Temperie est calida siccáque. Recentiorum quorumdam sententia vnifolij radix aduersus pestem, & omne genus veneni singulare est remedium, hausta statim initio pulueris eius semidrachma cum vino generoso aut aceto, aut vtroque, ita vt cùm æger hauserit in lecto sudet. Folia cum radice recentibus vulneribus admouisse prodest, quod ea ab inflammatione & suppuratione tueantur.

VNIFOLIVM.

Locus. *Tempus.* *Temper.* *& Vires.*

BIFOLIVM SIVE OPHRYS Plinij. CAP. XXVI.

Nomina Lib. 26. c. 15

ERTV, folio quoque, plantagini simile est Germanorum *Zuyblat*, id est, bifolium à geminis foliis, Gallicè *Double feuille*, à nonnullis ob foliorum cum plantagine similitudinem, & quòd locis humentibus familiaris sit, Damasonium creditum: à quibusdam Gramen Parnasi, à Dodonæo Pseudorchis bifolium, ab aliis perfoliatæ species, ab aliis Elleborine, ab aliis, & rectiùs quidem, Ophrys Plinij: non quòd fucandorum superciliorum facultate, hanc plantam præditam esse compertum sit, sed à binis foliis. Caule est rotundo, læui, duo duntaxat proferente folia, vtrinque vnum ex aduerso, plantagini

Forma.

OPHRYS.

tagini maiori ſimilia, viridantia, ſecundum longitudinem fibris diſtincta, à medio ferè caule ad ſummum vſque caliculi vtrinque multi ſunt, & in his velut linguæ diſſectæ, nutantes floſculi, ex pallido ſiue ex flauo herbacei, quos etiam muſcis, ſiue paruulis volucribus plumis exutis comparare poſſis, nec non teſticulorum quorumdam floribus. Radix ſubeſt tenuis, cum adnaſcentibus radiculis multis, oblongis & odoratis. In montibus, pratis vdis & frigidioribus frequens naſcitur. Maio & Iunio menſibus floret, dein ſtatim euaneſcit, quare hoc potiſſimùm tempore colligenda. Guſtanti glutinoſa eſſe apparet, & quodammodo dulcis, ideò calidam & ſiccam eſſe coniicere licet. Cùm igitur facultate non ſit adſtringente, damaſonium eſſe nequit, tamen ad fracturas & vulnera conglutinanda hac herba recentiores vtuntur. Capillum denigrat Ophrys herba, inquit Plinius, denticulato oleri ſimilis, foliis duobus: quidam hoc loco cenſent legendum, lenticulato, betam exponentes, quam ideò ſic dictam volunt, quòd ea ſæpiſſimè cum lenticula veſcerentur olim, cibum eiuſmodi τευτλοφάκην nominantes.

Locus. *Tempus.* *Temper.* Fuch.c.213. Pet. Pen. in Ad. Lib.26.c.15.

CYNOGLOSSVM, CAP. XXVII.

VT arnogloſſo ab agnina, ita Cynogloſſo à canina lingua nomen dederunt antiqui. Græcis igitur κυνόγλωσσον & κυνόγλωσσος dicitur, Latinis Cynogloſſum & canina lingua, Officinis Cynogloſſa, & lingua canis, Gallis *Langue de chien*, Germanis *Hundzzuug*. Quænam autem ex aliquot plantis, quas ad caninæ linguæ ſpeciem natura effinxit, verum ſit & facie & viribus Cynogloſſum, magna eſt inter herbarios contentio, cùm ne veteres quidem in huius herbæ delineatione conſentiant.

Nomina

CYNOGLOSSVM, Quorundam.

Dioſcorides enim Cynogloſſo caulem adimit, quem Plinius eidem tribuit. Sic igitur deſcribit Dioſcorides. Cynogloſſum folia plantagini latifoliæ ſimilia habet, ſed anguſtiora, minora, & lanuginoſa, caulem non habet, & humi ſternitur. Plinius verò. Iungitur & Cinogloſſos caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſſima. Aiunt, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe, quæ quatuor ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & ſerpentibus aduerſatur. Recentiores ad vires attenti, & ad eos effectus quos catapotia de Cynogloſſa inſcripta pollicentur, aliud atque aliud Cynogloſſum oſtendunt. Nonnulli plantam eam, quæ Plantago media à Dodonæo nominatur, ab aliis plantago villoſa ſeu ſeſsilis, quæ plantagini maiori ſeu latifoliæ ſimilis eſt, niſi quòd folia habet anguſtiora, minora, parùm hirſuta, caules quoque hirſutos in ſummo ſpicas proferentes

Li.4.c.124. Li.25.ca.8. Lib.1.c.61. *Forma.*

proferentes breuiores quàm in maiore plantagine: flores ex albo purpureos: radicem candidam & longiorem. *Locus.* Locis humidis & herbidis, secúsque vias nascitur, *Temper.* frigido siccóque est temperamento ad tertium vsque ordinem. *Cynoglos. Monspe. Pet. Pen. in Adu.* Est aliud Monspeliensium vulgare Cynoglossum, cui *Forma.* folia sunt mollia, leuia, lanugine pauca, ad tactum minimè aspera, mollitie & effigie linguæ caninæ, vel glasti, nonnihil venosa, albicantia, plantagine latifolia arctiora: caulis rotundus, incanus, in alas diuisus, quibus flores punicei, angusti folij buglosi, paruum semen, lappulis hirsutis vel clypeolis contentum, vestibus, vt agrimoniæ & caucalidis pertinaciùs hærens. *Locus.* Pinguibus & sabulosis locis prouenit, sed hîc pusillum, & vix sesquipalmum aut pedem excedens, alibi pinguibus & humentibus aruis multò procerius. Quantum ad caulem & flores attinet, nullos fert nonnullis annis, præcipuè vmbra salinea aut vicinis sepibus opacatum, aliis annis, & aliis in locis caulem & flores & semen promit. *Vires.* Si vires considerentur, nulla est quæ potiores aut conuenientiores habeat, & quæ omnes quos pollicetur certiores quàm hæc effectus præstet. Ambustis siquidem opitulari vel mulierculæ sciunt, refrigerandi scilicet manifesta qualitate & siccante, dolorémque leniente, & maiorem affluxũ prohibente, præsertim cum axungia liquefacta, feruidáve instillata: eadem alopeciis, ab acri & erodente humore capillis defluentibus, confert. Prætereà emollit aluum visua malactica & mucrosa vino incocta quod eius frigiditatem retundit. Radix symphyti est magnitudine, muccore & colore, odore penè soporifero, maximi hodie vsus ad acres & te-

CYNOGLOSSVM Pusillum, Narbonense.

CYNOGLOSS. Vulgare floridum Matth. secundum Plinij.

CYNOGLOSSVM, Matthioli.

nues

nues fluxiones: magis tamen ſpiſſat quàm refrigerat. Quare catapotiis ad acrem & tenuem fluxionem ſiſtendã Trallianus immiſcet, quæ recipiunt myrrhæ drachmas ſeptem, hyoſcyami, opij ſingulorum drachmas quatuor, corticis radicis Cynogloſſi herbæ drach. quatuor & ſemiſſ. Ea ſimiliter deſcripſit Meſues ad catarrhum, coryzam, tuſsim, alioſq; his ſuccedentes affectus, addita croci drach. vna & Lib.2.c.4.

CYNOGLOSS. Vulgare Matth. Lycopſis Lacunæ.

LYCOPSIS Anglica, Lobellij.

ſemiſſe. Matthiolus legitimum & Dioſcoridis Cynogloſſum quod neque caulem, neque flores, neque ſemen gignit, ſe adinueniſſe putat, ſæpiùs à ſe tum viſum, tum lectum Romæ pòſt Adriani molem in ſabuloſis quibuſdã locis enatum, quod à vulgari Cynogloſſo quo paſsim Officinæ vtũtur, longiſsimè diſtat: quippe quod in radiantis Solis morem folia fert ſuppinguia, tenui lanugine albicãtia, humi ſtrata, caule perpetuò viduum. At Penæ & Lobellio hæc planta non Cynogloſſum ſed Lycopſis, vel degener anchuſa Æginetæ eſſe videtur, non perpetuo caule carens, verùm toto quidem anno caulem florémque nullum edens, ſed vno & interdum altero anno poſt, æſtate caulem ſeſquicubitalem gignens, rotundum, hirſutis alis multis diuiſum, iuxta quas & folia erumpunt ex interuallis, floréſque echij fimbriati, diluta purpura, exili ſtamine: ſemen borraginis, minùs nigrum: radix craſsior digito rufeſcit lignoſa, parùm aut nihil attrectantem inficiens. Huic iungit Lobellius Lycopſin alteram Anglicam, quæ via qua Bathonia & Briſtolia Londinum itur, per meſſes multa & læta viſitur, hilari aſpectu, floribus tantùm diſtans, quos non ſecus foliorum & alarum interualla, ſed in ſummis caulibus habet ſaturatiore purpura. In cap.124. lib.4.

QVINQVEFOLIVM, CAP. XXVIII.

ΠΕΝΤΑΦΥΛΛΟΝ Græcis, Quinquefolium Latinis & Officinis & Pentaphyllum, Gallis *Quintefueille*, Germanis *funffingerkraut*. Nomen à numero foliorum habet: in vnoquoque enim pediculo quinque eſſe deprehenduntur. Dioſcorides vnicum Quinquefolij genus poſuit. Ab herbariis aliis *Nomina* Lib.4.c.38. *Genera.*

QVINQVEF. Luteum, maius.

Ibidem. Quinquefol. luteum maius. *Forma.*

Lib.9. hist. cap.14.

QVINQVEF. Luteum, minus.

Lib.25. c.9.

tria, ab aliis quatuor, vel quinque animaduersa sunt genera, florum colore & foliis distantia. Quinquefolium, ita describente Dioscoride, ramulos fert festucarũ similitudine graciles, dodrantales, & in iis semen: folia menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, in ambitu serrata: florem ex candido pallescentem, auri æmulum: radicem subrubram, oblongam elleboro nigro crasſiorem. Quibus verbis Dioscoridem Quinquefolium maius luteum delineasse perspicuũ est. Etenim ex vna radice oblonga & subrubra ramulos emittit tenues & festucaceos, sese quâ solùm subierint propagantes; in singulis folia quina, in ambitu serræ modo crenata, mẽthæ similia: flores luteos vel aureos, in quina folia diuisos, qui cùm depereunt in parua veluti mora vertuntur, fragis similia, in quibus semen. His accedunt natales, & insignis adstringendi facultas, de quibus mòx dicemus. Præterea radix quadrata cùm arida facta fuerit, quod verisſimè obseruatum est à Theophrasto sic scribente. ἡ δὲ τοῦ πενταφύλλου, ἢ πενταπέτου (καλοῦσι γὰρ ἀμφοτέρως) ὀρυττομένη ἐρυθρὰ, ξηραινομένη δὲ μέλαινα γίνεται, καὶ τετράγωνος. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὥσπερ οἴναρον, μικρὸν δὲ καὶ τὴν χροιὰν ὅμοιον. καὶ αὐξάνεται καὶ φθίνει ἅμα τῷ ἀμπέλῳ. πάντα δὲ πέντε τὰ φύλλα. διὸ καὶ ἡ προσηγορία. καυλοὺς δὲ ἐπὶ γῆς ἵησι λεπτούς, καὶ κνήμας ἔχει πυκνάς. Id est, Radix Quinquefolij siue quinque peti (nam hoc etiam nomine appellatur) cùm effoditur rubra est, arida verò nigrescit, & quadrata fit. Folium habet Arbuti οἰνάρου paruum, colore illi simile, augetur & desinit vnà cum vite, folia omnia quina, vndè ei nomen, caules emittit super terram, tenues, & crebris internodiis constat. His similia Plinius tradidit. Quinquefolium nulli ignotum est, quod etiam fraga gignendo commendetur. Græci vocant Pentapetes, siue Chamæzelon, vel, vt alij, chamæmelum, siue pentaphyllum. Quum effoditur rubram radicem habet. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. Adhibetur & purgãdis domibus. Hæc ex Theophrasto conuersa esse constat, præter illud quod Quinquefolium fraga gignendo commendari dicit, quod obscurum est & ambiguum, quæ enim fraga gignit herba, alia à Quinquefolio est, nec quina in singulis pediculis, sed terna folia habet. Quinquefolium luteũ minus superiori persimile est foliis, per terram serpendi modo, caulibus, floribus, nisi quòd multò minus est, nec ita facilè cauliculis terræ hærentibus propagatur, folia

Quinquefolium luteũ minus. *Forma.*

QVINQVEFOLIVM, Album.

QVINQVEFOLIVM, Rubrum.

folia ferentibus minora, quâ terram ſpectant, albicantia. Quinquefoliũ candidum magnitudine ferè par Pentaphyllo luteo maiori, cauliculis repentibus, teneris, gracilibus, & foliis in quinque diuiſis ſimile, niſi quòd caules hirſuti ſunt, folia longa, *Forma.* anteriùs duntaxat crenata, flores candidi ſunt: radix non ſimplex, ſed adnata & ra-

PENTAPHYLLVM Album, Matthioli.

PENTAPHYLLVM Rubrum, Dodonæi.

diculas multas habens huc illuc vagantes. Quinquefolio rubro Pentaphyllis aliis haud absimili, præsertim luteo maiori folia quinq; partita, toto ambitu crenata, infernè candicantia, supernè nigricantia: caulis palmum vnum aut pedem altus, colore fusco aut rubescente, geniculatus, læuis, in cuius summo flores sæpiùs bini, saturato rubore: deinde veluti mora parua, rotunda, fragorum instar rubescentia, sed duriora, in quibus semen includitur: radix tenera huc illuc dispergitur. Sunt apud Penam & Lobellium duo alia Pentaphilli genera. Maius flore subluteo, interdum albo, & rubro. Caulibus rectis, firmis, pedalibus & cubitalibus, in quibus folia quinq; partita, sed altioribus & crebris incisuris, Geranij robertiani vel Alceæ modo: floribus candidis, interdum purpureis, radice foris nigricāte intus rubescente, digitum lata, palmum longa & sesquipalmū. In Narbonēsis Sauenæ pingui solo, Iunio & Iulio flores edit candidos, in Apennino Italiæ purpureos. Aliud Pentaphylli generi facie cognatum est: medium enim est inter Tormentillam, Pentaphyllum, & Potentillam. Flosculos ex luteo pallentes, summa folia, caducos cauliculos, & radicem Pentaphylli habet, sed folia ima ex atro virentia in longo pediculo aptantur, Argentinæ siue potentillæ æmulatione: fructus autem fragariæ sterilis simillimus. Hæc Lobellius. Pentaphyllum nascitur in riguis, inquit Dioscorides, & in aquariis ductibus. Sic Pentaphilla nostra locis opacis & decliuibus proueniunt, & aquosis, præcipuè rubrum, quod solùm in scrobium marginibus, & scrobibus ipsis, & stagnantibus aquis reperitur. Florent Maio & Iunio potissimùm mensibus. Quinquefolium plurimis pollere remediis scribit Diosco. Radicis decoctum ad tertias, si ore contineatur dentium dolores sedat: putredines in ore si colluatur sistit: arteriæ asperitates si gargarizetur emendat. Contra alui profluuia & dysenterias auxiliatur: item articulorum & coxendicū dolores potum sanat. Cocta radix in aceto, & illita herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, pterygia digitorum, cōdylomata, scabiésq; sanat. Teneræ radicis succus cōtra iocinoris & pulmonis affectiones, & venena prodest. Folia cum hydromelite aut vino diluto, aut exiguo pipere contra febrium circuitus bibuntur, in quartana quidem quaternûm ramulorum folia, in tertiana verò ternûm, in quotidiana vnius. Tricenis diebus pota

PENTAPHYLLVM Flore albo & rubro, Lobellij.

PENTAPHYLLVM Supinum, Tormentillæ facie, Lobellij.

Locus.

Tempus.
Lib. 4. c. 38.
Vires.

pota comitialibus auxiliantur. Foliorum ſuccus per dies aliquot trium cyathorum menſura potus celeriter morbum regium ſanat. Vulnera quoq; & fiſtulas cum ſale & melle ſanant:inteſtinorum ramice laborantibus ſuccurrunt. Quinquefoliũ ſanguinis profluuia ſiſtit potum & illitum. Plinius eadem quæ Dioſcorides variis locis tradit. Quinquefolium ſtrumis medetur, inquit,& pectoris vitiis.Idẽ iſchiadicis bibitur & imponitur:panos ſanat,impoſitum articulis vtiliſſimũ, fiſtulis quæ in omni parte ſerpunt auxilio eſt cum ſale & melle, phalangio aduerſatur,lichenas emendat.Succus de quinquefolio potus ciathis tribus anginæ medetur. Idem iocinoris & pulmonis vitiis, ſanguinémque reiicientibus, cuicunq; ſanguinis vitio intus occurrit. Multi ſupra omnia laudant ad deploratos dyſentericos Quinquefoliũ decoctis in lacte radicibus & potis.Idem decoctum ad tertias in vino ictericis dari atq; illini vtiliſſimum eſt.Eius folia ex aqua comiliales ſanant. Item contrita ex vino ſumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorum tredecim cum aceti ſcillitici cyatho,comitialibus morbis liberant.Celerrimè ſuccus regio morbo medetur tribus cyathis cum ſale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre,quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa. Galenus Pentaphylli radicem ſcribit deſiccare vehementer, *Li.8.ſimpl.* minimùm verò acrem eſſe,ob id multo eſſe vſui,velut alia quoq; omnia, quæ cùm ſint tenuium partium,citra morſum deſiccant.Eſt enim hæc radix,inquit,deſiccatoria ex tertio ordine minimùm habens euidentis caliditatis. Idem Quinquefolij *Lib.5.med. local.ca.9.* radicem in vino coctam dentium dolores leuare tradit.

TORMENTILLA, CAP. XXIX.

ἙΠΤΑΦΥΛΛΟΝ Græcè, Septifolium Latinè, vulgò Tormentilla *Nomina* nominatur,Gallicè *Tormẽtille*,Germanicè *Rotheilwurtz*,& *tormẽtill*.Heptaphyllum à ſeptenario foliorum numero, Tormentilla verò quia tormentum cruciatúmve dentium ſæuiſsimum placat, atq; venenatarum quarundam rerum compeſci furorem cruciantem. Quinos, ſenos,octonósve ramulos,graciles, rotundos, humi repentes & ſubrubentes ex *Forma.* vna radice profert:folia parua, quina, ſæpiùs ſeptena,in ſingulis pediculis crenata,quinquefolij minoris lutei ſimilia, floſculos luteos, radicem craſſam,biſtortæ ſimilẽ,modicè intortã,atq; intus rubrã,foris nigricantẽ. Ex hac deſcriptione cõſtat falli eos, qui Tormentillam Dioſcoridis pentaphyllum eſſe putant:hoc enim quina tantùm,illa ſeptena ſæpiùs folia fert,hoc radicem oblongam, rectam, elleboro nigro craſsiorem, illa breuem,cõpactam, intortam, biſtortę ferè inſtar. Propiùs ad Chryſogonum Dioſcoridis *Lib.4.c.51. Pena & Lobel.* accedere videtur, quod denſè fruticat, quernis foliis, flore coronarij verbaſci: radix vt rapum extuberat,intus ruberrima,foris nigra. Tormẽtilla nemoribus opacis, montoſis etiam, ſiccis *Locus.* macilentíſque locis gaudet. Serò & æſtate floret. *Tempus.* Deſiccatoriã eſſe tertio ordine, nullatenus tamen manifeſta caliditate participare vires effectúſque demonſtrant:nam vulnera glutinat,

TORMENTILLA.

farina herbæ vel radicis cum ſucco plantaginis pota vrinæ incontinētiam ſupprimit. Eadem inſparſa vulnera ad cicatricem perducit, cum qui albo ſubacta, & figlino decocta datur cholericis, foliorum ſuccus deploratis fiſtulis inſtillatur, neque non oculis ad diſcutiendas maculas. Ad putreſcentia oris vlcera herba & radix cōmanducata, & ore retenta valent. Herpetas, ſtrumas, duritias, tumores, aneuryſmata ſanat. Denique eaſdem quas quinquefolium facultates habet. Quare venenis reſiſtit, dyſenterias & omnes ſanguinis eruptiones compeſcit. Radicum puluis cauis dentium inditus cum aluminis & pyrethri momento, non modò dolorem ſedat, ſed fluxiones cohibet. Heptaphyllo herba trita, inquit Apuleius, & cum oleo mixta pedes perunges: id tertio die dolorem tollit.

SANICVLA, *CAP. XXX.*

A VETERVM nullo deſcripta, ſed à recentioribus inuenta quemadmodùm & multæ aliæ vulnerariæ herbæ, cenſetur herba hæc, cui à potiore medici munere, nempè ſanandi, nomen ſaniculæ datum: ſanat enim vulnera. Germanis *Sanniker*, Gallis *Sanicle* dicitur, à nonnul-

Nomina In cap.38. lib.4. lis Diapenſia. Matthiolus hanc quartum pentaphylli genus facit, minimè ex aliorū etiam peritorum herbariorum ſententia. Sed

Genera. cùm herbis aliquot Saniculæ nomen poſitum ſit, hîc de duabus duntaxat tractabimus, quarum vna eſt, quæ propriè Sanicula, & Sanicula mas nominatur, altera quæ cùm forma & facultate ad veram Saniculam, quæ mas dicitur, proximè accederet, Sanicula fœmina à Fuchſio, & aliis

Cap. 260. giſſ. herbariis nominata eſt. *Forma.* Sanicula mas folia fert vitis aut apij, rotunda, in quinq; partes diſſecta, altiore diuiſura, fimbriata, ex atro virentia, læuia, numeroſa, ſingula è ſingulis pediculis purpuraſcentibus, ex radice prodeuntibus, ex qua & caules folia ſuperantes, glabri, teneri, graciles in quorum verticibus rotunda capitula, floribus albis referta, deinde ſemen hirſutum & aſperum: radix fibrata ellebori nigri modo, foris nigra, intus alba. Sanicula fœmina cauliculos emittit teneros, glabros, flexiles, in quibus folia quinquepartita, parùm crenata, geranij columbini aut ſaniculæ inciſura, aſpera, nigricantia, in quibus ſummis flores in vmbella congeſti, candidi, aut cærulei diluti: ſemen ſtriatum, oblongum: radix quamplurimis fibris longis, nigris conſtat, ex vno nexu appenſis, ellebori nigri

SANICVLA, Mas.

Lib.3. c.26. radici planè ſimilis: Quare nonnulli, in quibus eſt Dodonæus, elleborum nigrum

Locus. eſſe voluerunt. Cordus Aſtrantiam nigram appellat. Sanicula mas naſcitur in ſiluis vdis, & vmbroſis locis ſeptentrionalium regionum magis quàm calidiorum, copioſiſſima & notiſſima Anglis & Germanis, à quibuſdam etiam in hortis colitur.

Pena in Adu. Sanicula fœmina vmbroſis quoque, montoſis, ſed celſioribus & Alpinis delectatur.

Tempus. Iunio & Iulio menſibus florent.

Temper. Sanicula mas adſtringit ſimul & amara eſt, vt hoc nomine calfactoriam & exſiccatoriam eſſe nulli dubium ſit. Statuunt autem calidam & ſiccam eſſe ordine ſecundo Dodonæus ſiccam ordine tertio, &

& Vires. Ibid. adſtringentem eſſe ſcribit. Saniculam vulneribus conferre mirificè experientia compertum

SANICVLA Fœmina, Fuchſ.

compertum eſt:quare Gallis, inquit Ruellius, in adagium venit vulgò iactatum, eos non egere chirurgo, qui Saniculam habuerint. Germani chirurgi ad interna vulnera, enterocelas & fiſtulas maximè vtuntur, eius puluerem vel decoctum potui exhibentes. Vis eſt eius eximia ad internorum excrementorum commotionem inhibendam, ſiſtendamq; ne in partes, imbecilliores corruant. Tumores enim reprimere decoctam herbam, aut impoſitam, aut eius ſuccum illitum tam in homine quàm in pecudibus conſtat: neque aliud præſentius eſt auxilium, cùm ad pulmones vel fauces vitium decumbit, foliis & radice in aqua melle addito coctis, & potui datis, malignis & putridis oris, gingiuarum, & faucium vlceribus collutione & gargarizatu medetur. Denique omnia, quæ ſymphytum, præſtat etiam Sanicula potiſsimùm verò ſanguinis ſputo dyſenteriæ, renúmque vitiis medetur decocta in aqua vel vino & pota. Li.2. c.147.

CORTVSA, CAP. XXXI.

MATTHIOLVS herbam quandam eximiis viribus inſignem celebrat, quam Cortuſam ab inuentore Cortuſo Patritio Patauino nominauit. Lobellius Veronenſium Caryophyllatum flore Saniculæ vrſinæ. Ca.17. li.4.

Forma. Prouenit hæc foliis ferè vitis, ſed minoribus, ſubrotundis, atque ſubaſperis, adſtringente quadamtenus ſapore, in longis pediculis. Caules edit tenues, rectos, foliis nullis veſtitos, qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerunt extima parte purpureos, intima aureo fulgore ſplendentes, aureiſq; ſtaminibus intus refertos. Eſt etiam quæ violaceos, & quæ candidos flores ferat, ſed prima frequentior. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, prolixis.

CORTVSA, Matthioli.

Locus. Naſcitur vmbroſis locis, nunquã à Sole illuſtratis, cretaceo & albicante ſolo. Nuſquam ab inuentore Cortuſo viſa eſt præterquàm in agro Vincentino, in eo tantùm tractu, quem vulgò appellant *Valleſtagna*. Tota planta dum recens eſt gratiſsimum odorem ſpirat, mellis fauis ſimilem, ſed multò gratiorem, qui in ſicca euaneſcit.

Vires. Experientia compertum eſt valere hanc plantam ad mulcendos neruorum & articulorum dolores, à quacumque cauſa exortos. Nam ipſius floribus in amygdalino oleo recente ac roſaceo, quod completum vocant, pari pondere commixtis ac diu inſolatis, fit ad hoc

medicamentum præſtantiſsimum, ſi egelidum illinatur. Nec dubium quin tota planta adſtringere, ac roborare, & vulnera vlceráque ſanare poſsit. Ea recentiores vtuntur pota ad thoracis vulnera interna. Eius ſuccum admixta ærugine cuniculoſis contumacibúſque vlceribus vtiliter iniiciunt: olfactu ſpiritus recreat, frigidum cerebrum roborat. Epota prodeſt cœliacis, dyſentericis, fœminarúmque profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio eſt. Quæ omnia efficit temperamento excalfaciente & exſiccante, quod radices perſpicuè indicant, vtpotè quæ guſtu odoratæ adſtringentéſque ſint. His nimirùm facultatibus attenuare, diſcutere & adſtringere, atque roborare valet.

Temper.

CONSOLIDA SARRACENICA, CAP. XXXII.

Nomina. VVLGAREM ac tritam Herbariorum noſtri temporis appellationem ſecuti cùm nullum à veteribus huic impoſitum nomen eſſe videatur, Conſolidam ſiue Solidaginem Sarracenicam nominamus. Conſolidam quidem ſiue Solidaginem à coniungendis, ſiue claudendis vulnerum labris (Chirurgi barbari Conſolidare dicunt.) Sarracenicam verò quòd Sarraceni & Turcæ quamuis barbari, opinionẽ magnæ peritiæ in medicamentis, præſertim vulnerariis, apud nos aliquãdo eſſent aſſecuti. Dicitur & Herba fortis, Gallicè *Conſoulde*, & *Conſolide Sarrazine*, Germanicè *Heidinſch-vundkraut*. Ex radice multis & craſsioribus fibris capillata caulem erigit rectum, rotundum, rubeſcentem, cauum, trium aut quatuor cubitorum altitudine, circa quem folia longa, foliis ſalicis ſimilia, aut amygdali, leuiter crenata: flores in ſummo pallidi, qui in auras euaneſcunt. In locis vdis & depreſsis, ſiluis vmbroſis & humentibus, & in

Forma.

Locus.

SOLIDAGO Sarracenica, Fuchſij.

SOLIDAGO Sarracenica Lobelij.

montoſis

montosis vliginosis fruticat. Siccat tertio propè gradu. Gustu amara est & adstringens. Potui datur cæterarum Consolidarum modo: tam internis vulneribus & vlceribus medetur, quàm externis, imposita cum vnguentis, oleis, emplastris. Decoctum eius in aqua hepati dissoluto tonum reddit, idipsum & vesicam fellis obstructione liberat. Quare ad icterum febrésque diuturtas vtile, & ad incipientem hydropem. Eiusdem decoctum gingiuarum, gutturis, & oris vlcera & fœtorem sanat. Aliud genus Sarracenicæ Solidaginis ponit Tragus, quod nascitur in asperis & lapidosis agrorum limitibus, radice, caule, & foliis quæ habet, cinerea Balsaminæ acutæ, ideſt, mēthastro per omnia simile. Floret Iulio & Augusto mensibus. Flosculi lutei è rotundis vasculis erumpunt. Mirificè sanandis vulneribus, si decocto herbæ colluātur, prodest. Est etiā Consolida Sarracenica maior ab Herbariis dicta, quę in locis vdis & vmbrosis prouenit, radice valde fibrata: caule bicubitali, terete: foliis per interualla singilatim è caule prodeuntibus, latis, crassis, per ambitū crenatis, venosis, in acutum desinētibus: flore senecioni ferè simili, luteo, in pappos abeunte, saporis amari & adstringentis. Consolidam aliam auream nemorum protulit Pena ex Aureliæ Gallicæ siluosis densissimis, quæ folia habet betæ nigræ aut Limonij, ex atro virentia, carnosa, aliquantùm hirsuta, crassa, venosa, herbæ Aureæ

Temper. & Vires.

Li. 1. ca. 164.

CONSOLIDA *Sarracenica, tertia Tragi.*

CONSOLIDA *Sarracenica, maior.*

CONSOLIDA *Aurea nemorum, Penæ.*

Narbonen

Narbonensium similia, cauliculos amplectentia binos aut ternos, in quorũ summitate flores sunt radiati, Calendulæ similes & concolores, scitè pectinatim consertis & commissis foliolis antequàm dehiscant, eleganti spectaculo. Radix multis capillamentis sparsa per summum cespitem Bellidis modo, saporis Cõsolidæ mediæ tantillum acrimoniæ prodentis, aut herbæ Aureæ, cuius etiã vires, & aromaticum quid æmulatur. Conuenit, inquit Lobellius, cum Alismate Matthioli, & Chrysanthemo latifolio Dodonæi. In Frisia secus Zutphon & Hackfort frequentissima. De Consolidis aliis diximus, in libro de Palustribus.

VIRGA AVREA, CAP. XXXIII.

Nomina. EST & hoc nomen recentiorum Herbariorum inuentum, veluti fortassè & herba ipsa, apud vulnerarios tantoperè celebris, Gallicè *Verge d'or.* *Forma.* Initio folia per terram spargit, longa, latiuscula, persicæ foliis latiora, tenuia, tantillum crenata, costi hortẽsis modo, multò angustiora, inter quæ prodit caulis tenuis, gracilis, leuiter rubescens, cubitalis & sesquicubitalis, foliis similibus vestitus, sed minoribus, qui circa summum in multos ramulos finditur, confertim floribus luteis siue aureis ornatos, tandem in auras euanescentibus, Consolidæ Sarracenicæ modo: radice fusca, fibrata. *Locus.* Nemorosis & saltuosis opacis Germaniæ, Galliæ, Angliæ copiosissimè prouenit. *Tempus.* Augusto mense floret. *Vires & Temper.* Vis eius adstringendo efficax, sed siccando multò efficacior. Chirurgi iis fœliciter exhibent, quibus intrò inflicta sunt vulnera, & ad fistulas. Est enim glutinandis vulneribus, & vlceribus tam externis quàm internis, atque sanguini sistendo efficacissima. Arnaldus hanc summoperè laudauit ad vrinam ciendam & ad calculos exterendos. Pota alui fluxiones cohibet, & clysteribus infusa. Eius decocto sanantur oris vlcera, firmanturq; dentes. Item gargarizata anginam & columellæ inflammationem arcet, & faucĩu morbis medetur. Verbasci genus quidam

VIRGA Aurea, Matth.

VIRGA Aurea, Dodon.

esse

HERBA Aureæ, Penæ & Lobellij.

DOREA, Siue herba Aurea Narbonensium, Penæ.

VIRGA Aurea altera, Lobel.

esse volunt. Aliis est Leucophragis Plinij, & Herba scripta Anguillaræ, à conspersis quibusdam notulis locis, nonnullis potissimùm conspicuis. Huic attexenda Herba Aurea Narbonensium, vulgò *l'Herbe dorée*, foliis Limonij aut Lapathi, flore luteo tripolij. Radix ei parua pro plantæ magnitudine, radici ellebori albi par, capillamentis & fibris, & toto habitu similis: caulis rectus, procerus, circa quem, vt & à radice, numerosa exeunt folia, longa, crassa, rigida in imo angusta, in medio palmæ latitudinem æquantia, intensæ viriditatis, extantibus in eis transuersis & purpurascentibus neruis: flores sunt in summo caule in ramulos diuiso senetionis aut tripolij marini in pappos abeuntes. Sapor, odor radici & foliis aromaticus & medicatus, Angelicæ siluestris, & nonnihil nitroso gustu minimè acri. Plurimũ hac vtuntur vulnerarij, & eam plurimi faciunt Medici quidam. Quæ coniectura cæteris congruentibus notis, magis persuadet esse Theophrasti Chironium, Lapatho simile, aut certè vnum eorum quæ ad Theophrastum Plinius retulit, vt Pharnaceum. Galloprouinciæ & Narbonæ amnibus non admodùm rapidis, & iisdem natalibus quibus Limoniũ gaudet: vnde in hortis Belgij & Angliæ trãslata fuit. Hæc Pena. Priori Virgæ aureæ similis est Virga aurea altera Lobellij serrato foliolo, & tantoperè illi effigie totoq; habitu conuenit, vt neutram ab altera discernere queas, nisi magnitudine

& foliorum

& foliorum diuiſura:aſſurgit enim procerioribus duplò caulibus, maioribus, magis ſerratis foliis. Belgis hortenſis eſt,Italoq; ſemine orta putatur.

HERBA TRINITATIS, *CAP. XXXIIII.*

Nomina GRAECIS & Mauritanis incognita videtur fuiſſe hæc quæ hodie ab Herbariis Hepatica, quòd hepaticos iuuet, & Herba trinitatis à foliorum figura nominata eſt,& Hepaticũ Trifolium, Gallis *Hepatique.* Folia fert ampla,in tria diuiſa,trifolij aceto ſi foliis haud abſimilia,ſed *Forma.* maiora,longis pediculis appenſa,auerſa parte Cyclamini modo ſubpurpurea, aduerſa albis quibuſdam maculis reſperſa.Cauliculos emittit tenues, in ſingulorum verticibus primo ſtatim vere flos emicat cæruleus,è quo capitulum exoritur echinata ſpecie,in quo ſemen oblongum,ſubcæruleo colore.Radicibus nititur numeroſis,tenuibus,nigris vel ſubrubentibus.Locis prouenit vliginoſis,& inter fruteta: *Locus.* gaudet enim opacis. Probatur maximè à recentioribus medicis ad vulnera glutinanda tam foris illita,quàm intus ſumpta:item ad enterocelas,in quem vſum puluerem dimidij cochlearis menſura ex vino auſtero propinant. Tota planta decoquitur in vino eodem ad columellæ fauciumq; inflammationes. Refrigerat enim

HERBA Trinitatis, Matthioli.

HEPATICA Polyanthes, Lobellij.

ſiccat & roborat. Quare aduerſus intemperies calidas, & inflammationes hepatis & febrium calores perutilis. Huius flores colore variant,aliàs cærulei purpurei & quandoque niuei. Nonnunquam etiam folia maiora maculis notulíſve variegata ſpectantur. Alia Hepatica Polyanthes cognominata à Lobellio exhibetur, floribus in purpureo cæruleis multiplicibus ſtipata peregrina elegantia. Alioqui folia, radix ſuperiori haud abſimilia. Hæc Lobellius.

GERA

GERANIVM, CAP. XXXV.

ΓΕΡΆΝΙΟΝ Græcis, Latinis ſimiliter Geranium, Gruina & Gruinalis *Nomina*
aptiſsima ſimilitudine nominatur, quòd in eius vertice faſtigia conſur-
gant nutantia capitulis Gruum cum roſtellis ſimilia, in quibus ſemen
occluditur. Diuerſæ ſpecies diuerſa ſortitæ ſunt nomina. Dioſcorides duo dunta- Li.3.ca.114.
xat tradit Geranij genera: ſed cùm multis Euro- *Genera.*
pæ regionibus tres quatuórve aliæ differentiæ,
Dioſcoridi, & fortaſsè priſcis aliis ignotæ co-
pioſè proueniant: quibus ob roſtrata ſemina
roſtrati capitis gruini referentia effigiem, her-
barij meritò geranij nomẽ indiderint, de om-
nibus hîc dicemus. Ac primùm de iis duobus
quæ à Dioſcoride prodita ſunt, non vt reliqua
paſsim obuia. Primum, inquit, folium habet Geran. I.
anemonæ ſimile, fiſſum, longius, radicem ſub- Dioſcor.
rotundam (alia exemplaria & Oribaſius habẽt *Forma.*
στρογγύλην, ideſt, rotundam) dulcem, quæ editur.
Hoc Geranium Ruellius eſſe putat, quod Acus Li.3.ca.62.
paſtoris, Acus muſcata, Roſtrum ciconiæ, &
Roſtrum gruis hodiè Officinis & Herbariis di-
citur, Gallicè *Bec de cicogne*, & *Bec de grue*, Germa-
nicè *Storkenſchnabelc* In eadẽ ſunt ſentẽtia Fuchſ. Ca.76.hiſt.
Dodon. Sed cùm huic radix mali modo rotun- Lib.1.ca.31.
da non ſit aut ſubrotunda, nec folia anemones,
alij aliud atque aliud exhibent. Matthiolus In cap.114.
quidem vbique Ruellij ſententiam inſectatur, lib.3.
ſcribitq́; primum Dioſcoridis Geranium in
Ananiæ vallis agro & paſsim ferè prouenire,
foliis anemones modo laciniatis, floribus in
purpura albicantibus, è quibus gruum capitu-
la prodeunt, radice alba, ferè rotunda ac dulci.
Verumtamen prima Latinorum commenta-
riorum editione, Geranij primi pictura nullũ
aliud exprimere videtur, quàm Acum paſtoris,
ſiue Muſcatam, Ruellij, Fuchſij, Dodonæi Ge-
ranium primum. Poſtremis verò editionibus
poſita nihilominus ſuperiore Geranij primi
deſcriptione, aliquantò pòſt longè aliud Gera-
nium deſcribit ac depingit his verbis. Primum
Dioſcoridis Geranium folia gerit anemones,
longioribus tamen diuiſuris, in vnoquoque
folio ſenis. Caulem mittit ab ipſa radice rectũ,
tenuem, geniculatum: flores è geniculis in cau-
le prodeunt punicei vnà cum foliis, roſarum
ferè figura, ſed longè minores, qui quinque tan-
tùm foliis conſtant, è quibus roſtella oriuntur,
inferna parte lunata. Radice rotunda nititur,
nuce pontica maiore, ſubnigricante, & dulci ſa-
pore prædita. Naſcitur incultis locis. Copio-
ſum in Dalmatia prouenit. Cui delineationi

GERANIVM I. Matth.

GERANIVM I. quorundam, Dalechampij.

GERANIVM II. Diosc. III. Matth. Pes Columbinus.

GERANIVM Tuberosum, Dodon.

Hec [illegible] Herba Robert. pag. 1279.

pictura quam apponit, prorsus respondet. Alij id pro Geranio primo Dioscoridis habet quod in maritimis, circa Tolonem & Antipolim Galloprouinciæ oppida nascitur, radice rotunda, pruni aut exigui mali magnitudine, intus candida, cortice crasso vestita, è nigro rufescente, plurimis villis & tenuissimis capillata, ex radicis capite prodeuntibus, longiusculis, rufis: foliis aquilegiæ, minoribus, longo & gracili pediculo nixis: caule dodrantali, foliolis tribus media parte cincto, cætera nudo: flore puniceo, elegantissimo, foliolis multis radiato, apicibus intus nigricantibus. Pena bulbosum & paruum Geranium primum Dioscor. describit radice pallida, subliuida, rotunda, sapore insipido, insulso & vesco: foliis in longis petiolis ab vno centro quinquepartitis, diuisura Geranij Robertiani: floribus non ita intensè purpureis: rostellis multis, Oeniponti à se visum, rarum in Gallia & Italia. Geranium primum radice tuberosa aliter depinxit Dodonæus, & vt opinor, fideliùs quàm Matthiolus. Folia huius vti ranunculi, in multas finduntur lacinias: ad anemones folia accedunt, maiora tamen, & profundioribus incisuris dissecta: cauliculi tenues, ramosi, in quibus flores quinq; foliorum, exiguas rosas mentientes, diluti ruboris, oblongum, tenuem, acuminatumq; instar rostri gruis fructum post se relinquentes, vnde nomen: radix crassa, rotunda, & tuberosa non absque fibris nonnullis. Geranium alterum Dioscoridis cauliculos habet tenues, lanuginosos duorum palmorum altitudine, folia maluæ similia, & in summis alis eminentias quasdam rursum spectantes, veluti gruum capita vnà cum rostris, aut dentes caninos. Geranium istud secūdum Dioscoridis, Fuchsij, Dodonæi & aliorum sententia, ideſt quod Geraniū columbinū, & Pedem columbinū vulgus vocat, Galli *Pied de pigeon*. Germani *Tanberfusz*. Nam caules tenues, rubentes, à radice statim lanuginososq; obtinet, folia maluæ minoris, candidiora, vel saniculæ, circinata, senis octonis've incisuris laciniata, flaccida: flosculos subpurpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicem tenuem & oblongam. Matthiolus non dubitat Geranium secūdum Dioscoridis eam esse herbam, quæ Pes columbinus vocatur, quod nullis prorsus reclamantibus notis hæc illi respondeat: eamq; pro secundo Geranio, prima commentariorum editione depinxit. Idem in postremis editionibus initio confirmat, deinde hæc subiungit. Aliam ab his (primo scilicet Geranio & Pede

Pena in Aduers.

Geran. II. Diosc. Ibidem. Pet. Pen. in Ad.

Ca. 114. li. 3.

GERANIVM Aliud, secundum, Matth.

GERANIVM Tertium Plinij, Acus muscata.

& Pede columbino.)Geranij plantam vidimus in multis hortis ac viridariis satam, foliis rotundis, secundi Geranij modo per ambitum laciniatis, maluam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis simili. Hanc herbariorum nonnulli Momordicam nuncupãt quemadmodum & balsaminam: alij eodem nomine vocant, eámque cæteris præferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Hæc mea quidem sententia, inquit, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, vt quæ foliis ad maluam propiùs accedat. Quare & hanc magis eandem esse cum illo putauerim. Verumtamen haud eam inficias quin Pes columbinus idem sit geranium: sed id quis rectiùs fortè geranium minus dixerit. Paulò pòst geranium illud secundum aliud à Pede columbino ita describit. Secundum foliis est maluæ minoribus, ped culis tenuibus, longis & subrubentibus appensis: caulibus gracilibus, flexilibus, rotundis: floribus puniceis, ex quibus acuminati apices oriuntur gruinis capitibus similes. Radicem habet tenuem, palmarem & fibrosam. Nascitur secus itinera, locis incultis, ac etiam in hortis. Idq; secundi geranij nomine appinxit, quod prima eorumdem commẽtariorum editione pro tertio posuerat. Duobus Græcorum geraniis Plinius tertium Latinorum geranium Li.26.ca 11. Geran.3. Plin.j.
videtur addere, his verbis. Geranium aliqui Myrrhin, alij Myrrhica appellant, similis est cicutæ, foliis minutioribus & caule breuiore, rotundo, saporis & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex interuallis, binûm cubitorum, & in his folia, inter quę in cacuminibus folia sunt gruũ. Alterum genus foliis anemones, diuisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci. Geranium Latinorũ etsi myrrhis, Plinio auctore, à quibusdam nominetur, tamen à Dioscoridis myrrhide differt, cuius historiam Plinius etiam alio loco tradidit. Sed Matthiolus cum quibusdam aliis rectè cẽset esse, id quod à Fuchsio & Li.24 c.16.
Dodonæo pro primo Dioscoridis geranio positum fuisse diximus, & rostrum ciconiæ, Acũ pastoris & Muscatam appellatum, Gallis *Bec de cigogne*. Folia etenim fert myrrhidis aut cicutæ, minoribus tamen diuisuris, humi iacentia, quæ senescentia rubescunt: cauliculos multos, breues, rotundos, graciles, teneros, subpurpureos, hirsutos, præsertim cum adulti sunt: flosculos in summo venustos, purpureos, stellæ figura, deinde capitula gruum aut ciconiarum *Forma.*

HERBA Roberti. Geranij IIII. genus, Matth.

Ca.114.li.3. Gera. IIII. Herba Roberti.

Forma.

Fuchſ.cap. 76.Hiſtor. Pet.Pen.in Aduerſ.

GRVINALIS, Dodon.

Geran.V. Gruinalis.

Forma.

Gera. VI. Hæmatod.

Forma.

terna quaternáve ſimul cum roſtellis, longitudine acus: vnde Acus paſtoris nomen, & muſcatæ ab odore iucundo, vt ait Plinius, cicutariæ veræ aut myrrhydis: radix eſt digitum longa, rotunda, candida, dulcis. Id pro tertio Geranio pinxit Matthiolus in poſtremis commentar. editionibus. Huius Geranij ſpecies, eodẽ Matthiolo auctore, eſt herba geraniis etiam adnumerata, quæ à caulium, foliorum & florum rubro colore primùm Ruberta dicta eſt, deinde Herba Roberti, Herba Robertiana, & Geraniũ Robertianũ haud dubiè à ſuperſtitione aliqua Diui, qua ſuperior ætas mirificè imbuta fuit, Gallicè *l'Herbe Robert*, Germanicè *Ruprechtskraut*. Cauliculos ſpargit multos, graciles, hirſutos, purpuraſcentes, vel phœniceos, geniculatos: folia chærephylli vulgaris aut coriandri, ſiue pentaphylli, aut artemiſiæ diuiſura, ſed profundiore, ſubhirſuta: flores multi in ſummo quinque foliolis conſtant, purpurei, circinati, qui defluentes roſtratos mucrones aut acus ex latiore baſi in rectum deſinentes relinquunt, in quibus veluti ſiliquis paruis ſubhirſutis & ſubaſperis puſillum ſemen includitur. Radix ex flauo viret. Hanc Matthiolus poſtremis commentar. editionibus quinti Geranij, Fuchſius & Dodonæus tertij nomine depinxerunt. Robertianæ ſpecies eſt quæ gruinalis & geranium gruinale à Dodonæo nominatur. Germanicè *Kramchhalſz*, cauliculis hirſutis, rubentibus: floribus purpureis, capitellis gruini capitis inſtar roſtratis, ſuperiori ſimilis. Floribus maioribus duntaxat differt, & foliorum altioribus inciſuris. Radix eius eſt intus candida, foris ſublutea. Fuchſio & Dodonæo quartum eſt geranij genus. Tertia item Robertiana cauliculis multis, teneris, nonnihil hirſutis, foliis altiùs inſectis, floribus purpureis, capitellis gruini capitis formam referentibus, ſecundæ Robertianæ ſimillima eſt, præterquàm quòd huius tertiæ caules proceriores ſunt & longiores, folia maiora, flores item maiores, roſeo colore & ambitu: radix ſanguineo intus & foris colore, à quo geranium hæmatodes à quibuſdam, & à Germanis *Blutuurtz*: radix ſanguinea, aut à mirifica eius in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate. Periti quidam herbarij hanc tertiam cenſent eſſe Dioſcoridis Achilleam ſideritim, tum quia deſcriptioni quadret, tum quia præſtet planè ea quæ Dioſcorides eidem reddidit. Anguillara Panax Heracleum. Dodonæus quintum, Fuchſius ſextum geranij genus faciunt. Aliud geranij genus quintum Fuchſij, ſextum Dodonæi, quartum Matthioli in poſtremis commentar. editionibus, Batrachoides & magnum à foliorum figura

Li.4. ca.32.

Gera.VII. Batrach.

GERANIVM Hæmatodes.

GERANIVM Batrachoides.

GERANIVM Fuſcum, Lobellij.

& magnitudine, cæruleum à florum colore dicitur, à Germanis *Gottes gnad*, ideſt, gratia Dei, ab inſigni in ſanandis vulneribus effectu. Caules ſimiliter habet longos, rubentes, hirſutos, ramoſos, aculeatos, qui copioſi à radice propagantur, & variè inclinantur atque huc & illuc procumbunt: folia cæteris maiora, rotunda, fiſſa, peramplis, multiſq; diuiſuris, ex pediculis glabris, pluribus ab vno caulium internodio ortis: flores cæruleos vel violaceos, qui cùm deciderint gruina, vt in cæteris, prodeunt capitula cum roſtellis craſsioribus, quàm ſuperiorum, in ſummitate triplici apice coronæ inſtar fiſsis, nonnihil inflexis, cùm iam præ ætate marcidi deorſum nutant flores: radicem cæteris craſsiorem, longiorem, robuſtioremq;: multis radiculis fibratam, colore rufeſcente, lignoſa intus materie. Lobellius tradit alterum eſſe Geranium Batrachoidi cognatum, quod prolixiore ſerpit radice, flexibus variis in obliquum & ceſpite ſummo ſparſa, rufeſcente, ſubtus fibrata, geniculata & odorata, digiti parui craſsitudine. Folia Saniculæ rotundiora, aut Geranij Batrachoidis, albida, nonnihil incana, pediculi & floſculi purpurei violacei, alterius minores. Angliæ & Belgij hortis inquilina. Huic Geranio longiùs radicato & Saniculæ figura, ſimile eſt geraniũ fuſcũ ab eodẽ Lobellio deſcriptũ his ferè verbis. Folia illi quã Geranio ſupradicto maiora, maculis fuſcis pulliſve nigricãtia. Ineunte æſtate pereleganti flore liuido purpuraſcente, medio

GERANIVM Batrachoides alterum longius radicatum, Lob.

GERANIVM IIII. Matthioli.

GERANIVM VI. Matthioli.

candicante,reflexo,cauliculis pedalibus, multis,exilibus, alis donatis fruticat, & propagines fundit è radice oblonga. In hortis Belgij viget. Hæc Lobellius. Matthiolus in poſtremis commentar.editionibus ſextum idq; nouum geranij genus cæteris addidiſſe ſeſe putat,foliis altheæ proximis. Sed cùm in eodem commentario plantam hanc in hortis ſibi viſam, & herbariis quibuſdam momordicam nuncupatam dixiſſet, & pro ſecundo Geranio Dioſcoridis pinxiſſet, ad eiuſdem commentarij finem tanquam rerum incertus vel oblitus, eandem,quaſi alterius generis planta foret, vt Calzolarij donũ, pro ſexto Geranio deſcribit & appingit. Folia illi althææ proxima, caules multi,lęti,hirſuti,geniculati:flores parui,rubẽtes balauſtij ſeu cytini figura, è quibus gruina prodeunt capita,roſtro vt in cęteris acuminato. Radix ſeſquidodrãtalis,digiti craſsitudine, quæ humo tenus rubeſcit. Hæc Matthiolus. Geraniũ hoc vocant Pena & Lobellius μαλακοειδές. Geranium columbinum cultis & incultis paſsim inodorum prouenit. Acus paſtoris ſiue moſcata in ruderibus,circa ſepes ,ſecus itinera, ſaxoſo & extenuato ſolo. Geranium Robertianum in vmbroſis locis & dumetis , in ruderibus parietinis,& ſuggrundiis tectorum,deniq; in ſegetibus & aruis. Secunda Robertiana in agrorum limitibus & iuxta ſepes. Tertia,locis montoſis & ſaxoſis. Batrachoides in pratis

in pratis. Acus pastoris inter initia veris Aprili mense floret. Pes columbinus, Robertiana prima, & secunda Maio mense florent. Geranium hæmatodes & Batrachoides Iunio & Iulio mensibus. Geranij primi radix, auctore Dioscoride, pota in vino, vteri inflationes dissoluit. Eadem radix, tradente Plinio, reficientibus se ab imbecillitate vtilissima. Bibitur contra phthisim drachma in vino cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semē, drachmis quatuor, cum pipere & myrrha potum. Rursus, Radix è geranio peculiariter secundis, inflationibúsque vuluarum conueniens. Geranium secundum inutile esse scribit Dioscorides. Galenus vtrumque omisit. Paulus verò Dioscoridem secutus eadem planè de vtroque tradidit. Sed si secundum Dioscoridis geranium sit pes columbinus, posterior ætas quotidiana experientia in sanandis vulneribus ac fistulis eius ac reliquorum etiam mirum esse effectum comperit. Quare eas herbas his ipsis in potu mirificè conferre tradunt. Antiquus quoque herbarius prędictorum geraniorum folia, magnam vim obtinere in glutinandis vulneribus, & articulorum doloribus leniendis tradit. Peculiariter pedem columbinum balneis perutilem asserunt practici: ad ventris tormina vtilissimum esse certum est. Acus moschatæ radicem mouendi vrinam facultatem habere ait herbarius ille: ideóque calculosis, stranguria & difficultate vrinæ laborantibus prodesse. Robertiana vulneribus perefficax, quod docet sapor adstringēs, non ingarti odoris, ad mamillarum, pudendorúmq; vlcera sananda mirificè conducit. Nullum ad sanguinem vndecumque emanantem compescendum præstantius Geranij genus, quàm tertia Robertiana, ob id sanguinaria radix dicta. Geraniū batrachoides dictū adeò vulneribus efficax est, vt inde Gratię Dei nomē inuenerit.

Tempus. *Lib.3.c.114.* *Vires.* *Lib.26.c.11.* *Ibid.cap.15* *Fuch.c.76.* *Pena in Ad.*

STELLARIA, CAP. XXXVI.

HÆc vulgò ab herbariis Leonto podium, id est, Pes leonis, & Planta leonis, à foliis instar leonini pedis latis, & rotundis, nominatur: minimè verò est Dioscoridis Leontopodiū, id quod ex descriptione constat. Dicitur & Alchymilla, quòd Alchymistarum præconiis celebrata sit, Drosiū à Cordo, & à Germanis chirurgis Sanicula maior, quod sit illi, tum facie, tum viribus admodùm affinis. Stellaria etiam à foliorum expansorum & florum figura, Gallicè *Pied de Lion*, Germanicè *Synauu, Louentapen, & grosz Sanikel.* Folia huic ex pediculis hirsutis qui statim à radice exeunt rotunda, lata, senis pluribúsve angulis quasi plicis distincta, serrata, antequam erumpant vnà farcta, & conuoluta, diapensiæ haud absimilia, sed multò minus altè incisa, seu maluæ, virentia, polita, duriora, inter quæ cauliculi exeunt, hirsuti, sesquipalmum & pedem alti, albi, rotundi, in quorum verticibus flosculi stellati, ex herbido lutei racematim cōgeruntur: in siliquulis herbidis semen luteum, exile, portulacæ vel papaueris, radix est crassa, digitum longa, foris nigra, fibrata vmbrosa, montosa, & rigua editiora, vt prata amat. Maio mense erumpit, Iunij initio floret: folia & radix adstrictione vehementi participant, atque adeò exsiccant, minùs calida quàm sanicula, quare vulneribus, si inflammationis suspitio desit, ad-

Nomina. *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper.* *Vires.*

STELLARIA.

modum opportuna, non ſolùm externis, ſed etiam interioribus, atq; etiam ſinuoſis vlceribus. Eam ob cauſam Germani Chirurgi miris eam laudibus celebrant, & potionibus vulnerariis admiſcent, decocto eius omnia vulnera lauant, linteum quoque in eo madefactum imponunt. Mulierum mammas impenſè laxas linteum decocto eius intinctum & impoſitum duras ſolidaſq; efficit, præſertim hypociſtide, equiſeto, alumine, & roſis ſiccis admixtis. Aridæ puluis in ſuo ipſius decocto aut ſtillatitia aqua ſumptus, ramices inteſtinorum in pueris potiſſimùm ſanat, tãta eius in glutinando vis eſt. Datur idem puluis ex vino, aut iure, cochlearis mẽſura, quindecim aut viginti diebus iis quibus adempta ſit concipiendi facultas, à nimia vteri humiditate, ob quam iniectum ſemen contineri non poteſt. Stillatitia aqua pota, tum in vuluam iniecta, alba mulierũ profluuia mirificè ſiſtit, adeò vt eius quoq; diutina iniectione corrupta ab incorrupta vix dignoſci poſſit conſtrictis valde locis, quod tum citiùs, tum efficaciùs præſtatur, ſi decocto eius fœminæ inſideant.

BETONICA, *CAP. XXXVII.*

Nomina Κέστρον Græcè, Betonica, Vetonica & ſerratula Latinè: Officinæ Betonicæ nomen retinuerunt. Dicitur etiam ψυχότροφον, quoniam frigidis in locis reperiatur. κέστρον autem à floris ſpicata & mucronata acutie
Li.35.ca.11. veruculum, ſeu, vt apud Plinium in vulgatis exẽplaribus legitur, viriculum præferente, ſic enim ille ceſtrum interpretatur. Encauſto, inquit, pingendi duo fuiſſe antiquitus genera, cera, & in ebore ceſtro, id eſt, viriculo. Et paulò ſuperiùs dixerat. Penicillo pinxit, & ceſtro in ebore. Suidas quoque ceſtron dixit genus eſſe teli bello perſico inuenti. Sophocles etiam ceſtron dixit pro ſtimulo ſiue ſtylo.
Lib.25.c.8. Betonica, eodem Plinio auctore, ab inuentoribus Vetonibus Hiſpaniæ populis, Arabicè *Chaſtara*, Gallicè *Betoine*, & *Betoeſne*, Germanicè *Braunbetonik*. Galenus vno
Lib.7.ſim. loco ceſtrum & Pſychotrophon Romanis Betonicã dici ſcripſit. Alibi tamen ce-
Lib.5. de ſanit. ſtrum à Betonica diſtinguere videtur, & ceſtrum quod apud Gallos naſcitur, ſarxiphagum vocari ait. Verba eius hæc ſunt. ἐπεμβάλλεται δὲ τῷ οἴνῳ πετροσέλινον. καὶ μόνον ἀρκεῖ τοῦτο τοῖς ἀρθριτικοῖς. ἐπὶ δὲ τῶν λιθιώντων, καὶ τῆς βετονίκης τὶ πρὸς μίγνυται, καὶ κέστρου τοῦ παρὰ τοῖς Κέλτοις γεννωμένου. καλοῦσι δὲ τὴν βοτάνην ταύτην σαρξίφαγον. Id eſt, Coniicitur autem in vinum petroſelinum, atque id ſolùm articularibus ſatisfaciat: iis verò qui calculo laborant, aliquid Betonicæ & ceſtri quod in Galliis naſcitur. Vocant autem herbam eam ſarxiphagon. Apud Aëtium quoque locus hîc tranſ-
Lib.4.c.30. ſcriptus ita legitur ἐπὶ δὲ τῶν λιθιώντων καὶ βετονίκη μίγνυται, καὶ κέστρου τὶ τῆς καλουμένης σαρξιφάγου. Ex quibus colligitur non ſolùm Latinorum Betonicam, ſed etiam Gal-
Lib.7. lorum Sarxiphagõ, Ceſtron nominatum fuiſſe. Paulus perſpicuè duplicem Betoni-
Genera. cam ſtatuit: Vnam ramulis exilibus, pulegio ſimilibus, ſed tenuioribus, & propemodùm, ſi guſtes, nullam qualitatem referentibus, naſcentem potiſſimùm petroſis locis, qua in renum medicinis vtuntur. Alteram Romanorum betonicam, quam Dioſcorides nominat ceſtrum, alij pſychoſtrophum, eò quòd frigidis locis gau-
Lib.4.c.1. deat, quæ nihil ſimile cum prędicta habet, præter vires, & facultatem, &c. Hæc Be-
Forma. tonica, vt deſcribit Dioſcorides, herba eſt caulem ferens tenuem, cubiti altitudine aut etiam maiorem, quadrangularem: folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum fiſſa, odorata, ad radicem maiora. In ſummis caulibus ſemen eſt, thymbræ modo ſpicatis. nam apud Dioſcoridem ἐσταχυωμένων. ſub. καυλῶν, legendum eſt, non ἐσταχυωμένον. ſub. σπέρμα: radices ſubſunt tenues velut ellebori. De eadem ſic breuiter
Lib.25.c.8. Plinius. Vetones in Hiſpania (inuenerunt) eam quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem ſerratula, à Gręcis Ceſtrum & pſychotrophum, ante cunctas laudatiſsima. Exit anguloſo caule, cubitorum duûm, à radice ſpargens folia, ferè lapathi,

BETONICA.

thi, ſerrata, ſemine in ſummis caulibus, ſpicatis, thymbrę modo flore purpureo:ſic prorſus legendum. Hæc eſt omnium conſenſu Betonicæ illius omnibus notiſſimæ delineatio,frequẽtiſſimi hodiè in medicina, & maximè varij vſus foliis longiuſculis & latiuſculis, ex atro virentibus,ſerratis, odoratis, inter quæ caulis erigitur, quadrangulus,rectus,pedalis, & cubitalis, aſper, in ſummo ferens breuem ſpicam, floribus odoratis confertam,elegantibus, purpureis, deinde ſemen longum,nigrum, anguloſum, radix albicat,multas ſpargens fibras ellebori nigri modo. Naſcitur in pratis, ſiluis, montoſis, frigidis & opacis locis. Maio & Iunio menſibus floribus abundat. Calida & ſicca eſt in primo ordine completo,aut in medio ſecundi, folia, vt tradit Dioſcorides, carpuntur & ſiccantur plurimos ad vſus. Radices cum hydromelite potæ pituitoſam vomitionem prouocant, folia dantur ruptis,conuulſis, vuluæ affectionibus, & eiuſdem ſtrangulationibus drachmæ vnius põdere, cum hydromelite. Ternæ in vini ſextariis duobus contra ſerpentium morſus ebibuntur.Herba ipſa illita venenatis morſibus prodeſt, aduerſus etiam venena drachma in vino pota conuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit,letale hauſtum venenum nihil nocebit. Vrinam cit, aluum ſubducit,medetur comitialibus,& furioſis cum aqua pota.Iocinoris & lienis vitiis drachmæ pondere cum aceto mulſo pota ſuccurrit. Concoctionem adiuuat, ſi quis à cœna eam fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructãtibus propinatur, ſtomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſteà dilutum vinum ſorbeatur. Datur ſanguinem excreantibus trium obolorum pondere, cum diluti vini egelidi cyatho vno:iſchiadicis, renum & veſicæ doloribus ex aqua: hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, nonfebrientibus cum mulſo.Regio morbo laborantes recreat, menſes ducit drachmæ pondere cum vino pota. Aluum purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ cum melle tabidis,purulentis auxiliatur:folia cùm inaruerint trita fictili vaſe recunduntur. Eaſdem vires, & quaſdam alias eidem Plinius aſſignat,his verbis,folia ſiccantur in farinam plurimos ad vſus, fit vinum ex ea & acetum ſtomacho, & claritati oculorum, tantùmque gloriæ habet vt domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. Et aliquantò pòſt. Morſibus imponitur Betonica præcipuè: cui vis tanta perhibetur, vt incluſæ circulo eius ſerpentes,ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur & ad ictus ſemen eius denarij pondere,cum tribus cyathis vini:vel farina drachmis tribus cũ ſextario aquæ,farina & imponitur. Obolis tribus in aqua contra purulentas,contraq; cruẽtas excreationes facit,faciles pręſtat vomitiones radix eius,ellebori modo,quatuor drachmis in paſſo aut mulſo.Iſchiadicos dolores & ſpinę leuat eiuſdẽ farina ex aqua mulſa.Aluũ ſoluit drachmis quatuor,in hydromelitis cyathis nouem.Paralyſin ſanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodeſt. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur. Galenus vim habere incidendi ſcripſit,vt guſtus indicat. Amariuſcula enim eſt,& ſubacris herba, id quod oſtendit particulatim edita eius actio. Nam conſiſtentes in renibus calculos rumpit,pulmonem,pectus,& iecur expurgat, abſtergítque : menſes quoq; ciet,

Locus. *Tempus.* *Temper.* Lib.4.c.1. *Vires.* Lib.25.c.8. Ibidem. Variis in locis. Lib.7.ſim.

ciet,& comitialibus prodeſt, tum rupta conuulſáque curat, & in omnibus beſtiarum morſibus vlceri illita auxiliatur, poſtremò acidum ructantibus & iſchiadicis pota auxilio eſt. Multò plures eáſque perexcellentes eius dotes celebrant alij herbarij, vt Apuleius. Scripſit & de iis proprium libellum Antonius Muſa clariſſimus Augusti Cæſaris medicus, in quo hæc de ea memoriæ prodidit. Herba Betonica naſcitur in pratis, & montibus mundis & opacis, circa frutices. Animas hominum & corpora cuſtodit, & nocturnas ambulationes à maleficiis, & periculis. Loca ſacra & buſta à viſis metuendis tuetur, & defendit: denique res omnino ſancta eſt. Ceſtron vocatur, & Pſychotrophon, ſiquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrſo pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo, folia profert quercus, odorata: ſemen in ſummitate thyrſi ſpicati thymbræ modo. Pollet vniuerſa planta dotibus ferè innumeris quandoquidem tuſa, capitíſque vulneribus illita, ea mira celeritate conglutinat. Præſtat id tamen efficaciùs, ſi tertio quoque die iterum atque iterum imponatur. Aiunt præterea tam valentis eſſe facultatis, vt oſſa quoque fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias, fotu, oculorum doloribus medetur, quod item præſtant contrita folia, & fronti ſuperimpoſita. Succus à foliis per ſe tritis expreſſus, aut priùs aqua maceratis, aurium dolores mulcet, ſi addito roſaceo in aures egelidus inſtilletur. Idem drachmæ pondere hauſtus in aquæ calidæ cyathis quatuor ſanguinem illum per inferna trahit, cuius redundantia caligines oculis offundit, quò fit vt etiam viſum acuant comeſa folia. Eadem cum ſalis momento contuſa, naribúſq; immiſſa ſanguinem inde fluentem ſiſtit. Betonicæ decoctum ex vetere vino, aut ex aceto dentium dolores finit, ſi eo os ſæpiùs colluatur. Herba ipſa ex tepẽte aqua pota ſuſpirioſis & anheloſis maximè proficit, folia melle excepta tabidos iuuant, præſertim qui purulenta extuſſiunt. Eadem tribus diebus continuis deuorata drach. quatuor pondere, aut ex frigidæ aquæ cyathis quatuor ebibita ventriculi dolores mulcet, iocinoris verò, ſi ex calida hauriatur. Ex vino decocta lienis vitiis medetur. Sanat & renũ vitia ex mulſo bibita duarum drach. pondere: ex vino autẽ vetere trium drach. pondere, additis piperis granis ſeptem & viginti: ad lateris lumborúmque dolores vtiliſsimè bibitur. In duobus aquæ calidę cyathis ſumpta, alui & inteſtinorum tormina remouet, ſi tamen à crudis non fiant ſuccis, foliorum quatuor drachmis in aquæ mulſæ cyathis octo epotis, commodè citatur aluus, ſananturq; iis ex vino ſumptis coli inflammatione vexati. Betonica in eclegmate ex melle ſumpta nouã dieb⁹ tuſsim ſedat. Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamen in acceſsionibus tantùm fieri debet. Idem præſtat etiam in tertianis, ſi cum pari pulegio aſſumatur. Sanat ipſo quoque ordine etiam quartanas in quatuor aquæ calidæ cyathis hauſta, quatuor drachmarum pondere: addita mellis vncia calculi franguntur. Betonica ex tepẽte aqua fœliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeritatem adfert, vteríque cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, ſi ex calida aqua, aut mulſo duarum drachm. pondere propinetur. Contrita folia & illita præciſos glutinant neruos, & reſolutos iuuant. Eadẽ trium drachmarum põdere ex caprillo lacte ſumpta tribus diebus, ſanguinem ore reiectum cohibent: pari vini veteris mẽſura, medentur ruptis, & ab alto deuolutis. Præſumpta, ebrietatem arcet. Ex vino frequenter hauſta ictericos ſanat: ſuillo adipi admiſta carbunculos curat. Pota ex aceto mulſo vnius drachmæ pondere viatoribus longo itinere defatigatis vires mirificè reficit: faſtidia abſtergit, & ſtomachicos recreat. Aduerſatur venenis, & ſerpentium, & venenoſorum, rabidorumq; quorumcumq; animalium morſibus, non modò intus ſumpta, ſed etiam extra emplaſtri modo impoſita. Cuniculoſa ſinuoſáque ſanat vlcera cum ſale indita. Ex vino hauſta menſes ciet. Potu dolores podagricos lenit, præſertim radicum decoctum potum

potum,idemq; præstant cõtrita folia imposita. Hæc Anton. Musa.In hac herba id obseruandum, radicum facultates longè dispares à foliorum & florum viribus, vt potè quæ multùm stomacho oríque ingratæ,nauseam, rugitus,vomitumq; cieant, folia contrà odora,aromatica, & grato sapore nonnihil roborante, cibo & medicamento naturæ amica.

BISTORTA, CAP. XXXVIII.

HERBARII & Officinæ Bistortam appellant & Serpentariam, Galli *Bistorte*, Germani *Natteruurtz*. Bistortam quidem,quòd radice sit serpentis iacentis modo in se cõtracta & intorta: serpentariã verò,quòd vbi primùm è terra erumpit, linguæ serpentis tenui pelle vestitæ formam obtinet. Sed diligenter cauendum ne hæc serpentaria cum Græcorum δρακόντιον, Latinorum Dracunculo siue serpentaria confundatur, quòd hæc ab illa forma & viribus plurimùm discrepet. Quo verò peculiari nomine à veteribus Grecis medicis & latinis appellata sit Bistorta,inter herbarios nondùm constat. Quidam *Nomina.* etymon.

BISTORTA, Matth.

BISTORTA, Maior.

Britanicã Dioscoridis ex foliorum similitudine & viribus iisdem esse contendunt. *Lib.4.c.2.* Quod si qui μελάντερα καὶ δασύτερα folia obiiciant,aiunt illi, μελάντερα saturatiore esse colore,& quasi purpura nigricante, vt in viola martia,quam idem μέλαιναν vocat, folia aduersa parte, idq; significari: δασύτερα verò non hîc pilosiora intelligi oportere, sed rigidiora, densiora, & firmiora. Quod addunt radicem britanicæ λεπτὴν esse,respondent alij Dioscoridem aut minoris Bistortæ radicem intellexisse, quæ non admodùm crassa est, aut locum hunc à quopiam rei ignaro temerè immutatum, qui cùm radicem breuem legisset, παχὺν in λεπτὴν mutauit: quia quæ sunt breues radices,sæpiùs sint etiam tenues, breuem verò esse videre licet cum lapatho aut minoribus collatam. Duo sunt herbariis & Officinis Bistortæ genera forma non admodùm diuersa. Vnum, Bistorta maior, & serpentaria fœmina, quibusdam Colubrina. Alterum Bistorta minor, seu Bistorta mas. Adiiciunt quidam Bistortam minimam. Bistortæ maiori folia sunt longa, rumicis acuti simillima, *Genera. Fuch. cap. 296. Forma.*

aliquantò

aliquantò minora,non tam læuia,ſed rigidiora & parùm rugata, ambitu paululùm ſinuata,auerſa parte cæſia,aduerſa ex atro virētia:cauliculi teneri,glabri,tenues,pedales aut cubitales, rotundi, in ſummo ſpicati cùm floribus purpureis,ſemine anguloſo,fuſco:radix longa,intorta,foris nigra & fibrata,intus rufeſcens,ſapore glandis,nimirùm perquā auſtero,& adſtringēte. Huic minor & minima planè ſimilis, niſi quòd hiſce folia anguſtoria,læuiora,radix breuior, minórque, ac magis in ſeſe conuoluta,& contorta, ſine vllis fibris, foris fuſca,intus ex atro rubeſcens,eodem

Locus. quo maior ſapore.Naſcuntur locis montoſis, vmbroſis & humidis.
Tempus. Florent menſe Maio & Iunio.
Temper. & Vires. Omnium radices mirificè adſtringunt,vt refrigerandi & exſiccādi facultate præditas eſſe nemini dubium ſit.Antiquus manuſcriptus herbarius frigidas & ſiccas eſſe in tertio ordine cenſet. Quare vulnera glutinant,fœtum in vtero

Fuch. cap. 296. Pet.Pen.in Adu. retinent,vomitum bilioſum reprimunt,dyſenteriam ſanant. Efficaciſſima ad vlcera ſerpentia, & ad fungoſa polyporum in naribus & palato interiore flagella abſumenda aqua earum ſtillatitia, quæ etiam ad hepaticam ſanguineámque reſudationem plurimùm pollet epota.

CENTAVRIVM, CAP. XXXIX.

Nomina ΚΕΝΤΑΎΡΙΟΝ Græcè, Latinè ſimiliter Centaurium, Arabicè *Kanturion*,in Officinis Centaurea nominatur.

Genera. Dioſcorides, Galenus, cæteriq; omnes priſci medici centaurij genera duo ſtatuerunt,effigie & natura multùm diuerſa. κενταύρειον τὸ μέγα, Centaurium magnum,ab aliquibus dicitur,teſte Apuleio,Maronion,Neſſion,Pelethronia,Limnites,Hemeroten,αἷμα ἡρακλέους,id eſt,ſanguis Herculis, Polybidion & Vneſira, Arabicè *Kanturion Kibir*, ſiue *Sacurion habre*, in quibuſdam Officinis non ſine errore Raponticum. Alterum κενταύρειον δ' μικρὸν, Latinè Centaurium paruum,Limneſion & Limnæum,

Lib.25.c.6. Libadion Plinio,febrifuga,fel terræ, multiradix, Arabibus *Kanturion ſege & ſegir*,ſeu *kanturion ſages*, Officinis Centauria minor, Gallis *petite centauree, & fiel de terre*, Germanis *klein Tanfendt*,Italis *Centaurea minore,Hetruſcis Biondella*, quòd detergere, & fla-

Lib.25.c.6. uos reddere ex lixiuio mulierū capillos poſsit. Dictum eſt Cētaurium, teſte Plinio, quòd eo Chiron Centaurus curatus ſit cùm Herculis excepti hoſpitio tractanti arma,ſagitta excidiſſet in pedem,quare aliqui Chironium vocant. Limneſiū & Limnæum, quòd ſecundùm aquarum ſcatebras & paludes, quas Græci λίμνας vocant,

Lib.3.c.7. naſcatur,ſic enim Dioſcorides ſcribit. κενταύρειον τὸ μικρὸν (additur in vetere codice καὶ λεπτὸν) ὅτινες λιμναῖον καλοῦσιν, ἐπειδὴ ἐνίκμους φιλεῖ τόπους. Id eſt,Centaurium paruū & tenue, quod nōnulli Limnæum vocant,quoniam humida loca amat. Ruellius,

Lib.25.c.6. Centaurium limneſium aliqui vocauêre,&c. Quæ cùm Plinius conuertiſſe videatur his verbis.Eſt alterum Cētaurium cognomine lepton minutis foliis, quod aliqui libadion vocant,quoniam ſecundū fontes naſcitur,&c. pro limneſium & limnæum (quamquam hæc vox tolerabilior quàm Limneſium) libadion vox in Dioſcoride reponenda videtur, quòd circa λιβάδας, id eſt, locos irriguos naſcatur. Fel terræ propter ſummam quam habet amaritudinem: febrifuga,quòd febres pellat è

Ibid. corpore. Præterea Plinius Exacon Gallis dici Centaurium minus ſcribit, quoniam omnia mala medicamēta potum è corpore exigat per aluum, quæ vox Exacon an

Cornar. Embl.7. lib 3. rectè legatur dubitari poteſt, & an Gallica ſit,& non ſuppoſita ab aliquo ad Græcam formā ab ἐξάγειν efficta,his enim verbis ſententiam Dioſcoridis hanc expreſſiſſe videtur. ἀφεψηθεῖσα δὲ καὶ πινομένη ἄγει κατὰ κοιλίαν χολώδη καὶ παχέα. Id eſt, De-

Ibidem. Lib.25.c 6. Cap.1.lib.9 hiſt.&cap. 9.lib. eiuſdem. cocta autem & pota,bilioſa ac craſſa per aluum ducit.His Plinius tertiam Centaurij ſpeciem ſubiungit ex Theophraſto,quæ centauris & triorchis appellatur. Verba eius hæc ſunt.Tertia eſt Centauris cognomine triorchis,qui eam ſecat rarum eſt vt non vulneret ſeſe.Hęc ſuccum ſanguineum mittit.Theophraſtus defendi eam impugnariq;

pugnariq; colligẽtes tradit à triorche accipitrũ genere, à quo & nomẽ accepit. Imperiti cõfundunt hæc omnia, & primo generi aſsignãt. Sed Plin. ex ſuo, ipſius iudicio hanc tertiã ſpeciẽ excogitauit contra Græcorũ omnium ſentẽtiam, qui, vt diximus, maius & minus duntaxat Centauriũ, agnoſcũt. Et Theophra. de Cẽtauride nõ vt de tertia aliqua ſpecie ſcripſit, ſed ſimpliciter centauridẽ nominauit, non triorchen, ſic enim ait. φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὴν κενταυρίδα τέμνοντα, τριόρχην, ὅπως ἄτρωτος ἀπέλθῃ. Quæ male cõuertiſſe Gaza videtur his verbis, febrifugã quoq; ſecãtes accipitrẽ triteſtigerũ nuncupatũ cauere, vt ſine vulnere poſſint diſcedere. Videtur enim cẽtaurida Centaurium minus accepiſſe, quod febrifugam appellari diximus, cùm apertè Plinius hanc ab illo diſtinguat. Poſtremò Plinius alios reprehendens qui ſuccum ſanguineũ, & cætera primo generi aſsignãt, ipſemet errat. Primũ enim genus ſuccũ ſanguineum emittit, ſubrubente ſucco plena radice, vt Dioſcorides ſcribit. Herbarij recentiores centaurij minoris duo genera faciunt, quæ foliorum duntaxat inciſura differunt. Id quod ſerratis eſt foliis Dodonæus depinxit, quo vireta Belgica abundant. Prætereà centaurij lutei duo alia genera.

Cor. Emb. 7. lib. 3.

Lib. 9. hiſt. cap. 9.

CENTAVRIVM, *Maius.*

Forma. Lib. 3 c. 6.

Centaurium magnum deſcribit Dioſcorides foliis iuglandis, oblongis, colore viridibus vt in braſſica, in ambitu ſerratis, caule ſeu lapathi, duorum aut etiam trium cubitorum, qui à radice multas propagines habet, in quibus capita ſunt papaueri ſimilia, in ambitu oblonga, flos eſt cæruleus, ſemen cnico ſimile, ceu laneis quibuſdam floribus inuolutum, radix craſſa, ſolida, grauis, bipedalis, ſucci plena, acris cum quadam adſtrictione ac dulcedine, ſubrubra. Codices quidam vetuſti habent, ὅμοιος δὲ καὶ ὁ χυλὸς ἐρυθρός, id eſt, ſimiliter autẽ & ſuccus rubet. Hanc Dioſcoridis deſcriptionẽ declarauit Plinius his verbis. Folia ſunt lata & oblõga, ſerrata in ambitu, denſa ab radice: caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerũ. Radix vaſta, rubeſcens, tenera, fragiliſq;, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine (amaritudo, Cẽtaurij minoris radici potiùs cõuenit,) eſt enim alterius radix ex Dioſc. δριμεῖα μετὰ ποσῆς στύψεως καὶ γλυκύτητος, id eſt, acris cum quadam adſtrictione & dulcedine.) Naſcitur in collibus pingui ſolo. Laudatiſsima in Arcadia, Elide, Meſſenia, Pholoë, & Lyceo, atq; in Alpibus, pluribúſque aliis locis. Dioſcorides ſcribit amare ſolum pingue & apricum, ac ſiluas & colles. Copioſiſsima eſt in Lycia & Peloponeſo, in Arcadia, Elide & Meſſenia, pluribuſq; locis circa pholoen, Lyciam & ſmyrnam. Herbarij multi diligẽter hodie colũt in hortis. Hoc Centaurium nihil aliud eſt quàm inſignis illa planta cuius vaſtam radicẽ patres noſtri rhaponticum eſſe crediderunt. Floret Maio & Iunio menſibus, Iulio ſemen profert. Alterum Centaurij maioris genus Cluſius oſtendit, quod folia habet oblonga. Armoraciæ ſimilia, & ad Glaſti foliorum ſimilitudinem accedentia, non in particulas diuiſa, vt vulgare maius, ſed per ambitum duntaxat ſerrata, intenſo virore & amariuſculo ſapore. Caules inter folia prodeũt cubitales aut ampliores, rotundi, in ſummo bifidi aut trifidi, ſcabra capita ſuſtinentes, alterius Centaurij maioris æmula, & florem villoſum, ſed colore candicante, deinde ſemen Cnico ferè ſimile, ſeu potiùs alterius maioris. Radix craſſa admodùm, dura & longa, denſo cor-

Lib. 25. c. 6.

Locus.

Tempus.

CENTAVRIVM *Maius alterum, Clusij.*

tice tegitur, foris nigro, intus flaueſcente, ſuccúmque croceum reſudante, qui cum quodam amarore aromaticus eſt. Supra Olyſſiponem, lapidoſis iuxta Tagum collibus duntaxat inuenit Cluſius, vbi Luſitani Tagi accolæ Rapontis vocant. In Belgio peregrinum eſt. Dodonæus in Hiſtoria ſtirpium Rha, in Purgantium Hiſtoria Centaurium alterum magnum vocat. Calidum

Temper. id ſiccumq́; eſt ad tertium vſq; ordinem, ſimul & adſtringens. Radix eius conuenit ruptis, in-

Lib 3.c.6. *Vires.* quit Dioſcorides, conuulſis, pleuriticis, ſpirandi difficultati, tuſſi antiquæ, ſanguinem ſpuentibus, non febrientibus cum vino, febrientibus cum aqua, ita vt radicis duæ drachmæ tritæ, ſimiliter ad tormina & vteri dolores. Ducit etiam menſes & fœtus, in collyrij formam deraſa, & vtero appoſita. Eadẽ ſuccus præſtat. Vulneribus prodeſt, humida quidem contuſa, arida verò priùs madefacta, atq; ita contuſa: coniungit enim ipſa & glutinat. Quin & carnes dum coquuntur inter ſe committit, ſi quis ipſam contuſam ſimul coquat. In Lycia ſuccum ex ipſa exprimunt, quo pro lycio vtuntur. Quæ ſequuntur quædã Dioſcor. exemplaria non habent. ἐκλήθη δὲ πανάκα, ἐπειδὴ πάντα τεία φλεγμαίνοντα πάθη παύει, καὶ κρούσματα πληγῶν. Id eſt, Eſt autem vocata panacea, quòd ſanet omnes inflammatos affectus, ac vulnerum contuſiones. Quibus Ruellius de ſuo quędam addit. Cognominata eſt, inquit, & panacea, quoniam medetur omnium morbis, vbi aliqua inflammatio timetur omninoq́; multis morbis opifera eſt. Illita vulnerum labra conſolidat. στραγγουρίας τε παύει ἐν ἐνέμασι, καὶ λιθιῶντας. συνάγεται δὲ τοῦτο ἡλίου μέλλοντος ἀνατέλλειν ὥρᾳ ἁγνῇ, ὅτε πληροῦνται ἅπαντα. Quæ ſic Ruellius. Stillicidia vrinæ calculoſq́; ſanat iniectione. Legẽda præcipitur cum in eo ſol eſt, vt emergat, hora pura, dum luce ſideris erumpentis vniuerſa complẽtur. Alij ſic interpretati ſunt. Legitur matutinis ſole ad ortum ſpectante, hora diei pura, cum omnia complẽtur. Sic verò Andr. Lacuna. Colligitur autem hæc ad exortum ſolis, puriſsimo vere aduentante, quo tempore vniuerſa cõplentur. Plinius centaurij huius maioris faculta-

Lib.25.c.6. tes eaſdem recenſet, ſed diuerſis in locis. Vis in vulneribus tãta, vt cohæreſcere carnes etiam tradant, ſi coquantur ſimul. In vſu radix tantùm duabus drachmis bibẽda, quibus dicetur, ſi febris ſit, in aqua trita, cæteris in vino, medetur omnium mor-

Lib.25.c.8. bis decoctæ ſuccus. Alij ouium legunt non omnium. Et medetur ſerpentium ictui

Lib.26.c.15 centaurij maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus. Eadem vuluæ dolori-

6.7.8.13.14. bus potu fotuq́; prodeſt. Deraſa verò & appoſita extrahit partus emortuos: ſanguinem reiicientibus medetur, ſtomacho & dyſpnœæ eclegmate, pleuriticis & peripneumonicis bibitur, maiori centaurio tormina diſcutiuntur. Ruptis conuulſiſq́; &

Lib.25.c.12. ex alto deiectis datur. Vlcera quæ cacoëthe vocãt ſanat in ſparſum vel illitum. Ocu-

Lib.7.ſim. lorum aciem centaurio maiore putant adiuuari, ſi addita aqua foueantur. Galenus ex Centaurij contrariis in guſtu qualitatibus contrarios eiuſdem effectus colligit his verbis. Centaurij magni radix ſicut guſtu cõtrarias qualitates, ita in vſu contrarios effectus præſtat. Guſtu itaq; acris ſimul adſtringénſque apparet cum leuicula dulcedine. At in actionibus, acrimonia quidem caliditatis opera oſtendit menſes prouocans, & fœtum mortuum detrahẽs, viuumq́; corrumpens atque eiiciens. Ad-

ſtrictio

ſtrictio verò opera craſſæ terrenæq́; frigiditatis cùm vlcera glutinet, & ſanguinem reiicientibus proſit. Exhibentur autẽ eius drachmæ duæ febrientibus quidem cum aqua, non febrientibus cum vino. Porrò ſecundum omniũ ſimul qualitatum actionem ruptis, conuulſis, dyſpnœæ inueteratæ tuſſi cõuenit. Nec enim in talibus euacuare ſolùm quod præter naturam eſt, oportet, ſed partem quoque euacuatam roborare. Vacuationi itaq; accommoda eſt acrimonia, vtique cùm non ſola ſit ac pura, ſed aut dulcedini iuncta, aut certè non prorſum amaritudini. Siquidem vehemẽtiam hanc atque violentiam mixta illi temperata quædam ſubſtãtia cuiuſmodi eſt dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea quæ euacuata ſunt, roboranda, contrahendáque, adſtrictione eſt opus. Eadem quæ radix & ſuccus ipſius efficit. Arabes, vt *Meſues*, Auicennas, Alcanzi vires maioris & minoris centaurij ferè contrarias cõfuderunt, vt dicemus. Datur Centaurij maioris radix, auctore Matthiolo, hydropicis, ictericis, & iocinoroſis, tum vino macerata, tum in puluerem trita. Eiuſdem recentis ſuccus vnciæ pondere hauſtus, ac etiam vulneri illitus auxiliatur à ſerpente demorſis. In cõm. c. 6 lib. 3.

CENTAVRIVM, *Minus.*

Centaurium minus hyperico aut origano ſimile eſt, caule anguloſo, palmum excedente, flores è puniceo colore ad purpureum inclinantes, ad lychnidis ſimilitudinem: folia parua, prælonga velut ruta: ſemen ſimile tritico: radix parua leuis, inutilis, guſtu amara. Huic deſcriptioni multùm lucis adfert Plinius his verbis. Eſt alterum Centaurium cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam ſecundũ fontes naſcitur, origano ſimile, anguſtioribus & longioribus foliis: anguloſo caule, palmum alto, fruticante: flore lychnidis: radice tenui & ſuperuacua, ſuc o efficax. Hoc Cẽtaurium noſtri fel terrę vocant propter amaritudinem ſummã. Id verùm legitimumq́; eſſe quod in Officinis paſſim vſurpatur, nótiùs eſt quàm vt probatione egeat. Propter lacus & rigua loca creſcit auctoribus Dioſco. & Plinio. Apuleio verò in ſolidis & pinguibus quoque locis. Floret æſtate & Autumno, quo maximè tempore, quia ſemine prægnans eſt, colligitur. Herba recens contuſa, inquit Dioſcorides, & impoſita vulnera glutinat, vetera vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Decocto & potu (legendum enim πινομένη non χαλαπινομένη, id eſt, ſi deuoretur) bilioſa ac craſſa per aluum ducit. Dococtum ipſius conuenientiſſime iſchiadicis infunditur, ſanguinem ducẽs & dolorem leuans. Succus ad ocularia medicamenta vtilis eſt, purgans cum melle quæ pupillis tenebras offundunt. Idem ſubditus menſes & fœtus extrahit. Epotus autem peculiariter neruorum affectibus prodeſt. Horum quædam Plinius tradit ſparſim. Purgat aluum ſuccus Cẽtaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis, & aceti, bilémque detrahit. Eiuſdem ſuccus potu fotúque mẽſes ciet. Articulis ſuccus ex Cẽtaurio minore prodeſt, idem neruis vtiliſſimus. Succo eiuſdem cum melle culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices extenuari putant. Sed ſucci exprimendi modum Plinius nec rectè, nec perfectè tradidit. Quidam, inquit, caules conciſos madefaciunt diebus xviij. atque ita exprimunt. Dioſcorides contrà dilucidè & integrè non huius ſolùm, ſed omnium ſuccorum extrahendorum rationem exponit. Galenus diſtinctiùs Centaurij minoris temperamentum & vires perſequi-

Forma. Lib. 25. c. 6. *Locus.* *Tempus.* *Vires & Temper.* Lib. 3. ca. 7. Lib. 26. c. 8. 15. 11. Lib. 25. c. 12 Lib. 7. ſim.

tur his verbis. Centaurij minoris radix planè inefficax est, sed caulis eius extremus & folia potius quæ illic inhærent, & flores vtiliora sunt. Vincit in eis qualitas amara, pallulum habens & adstrictionis, atque ob eiusmodi temperamentum, admodū exsiccatorium est medicamē, expers mordacitatis. Vlcera itaq; magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur, & vetusta, quæque ægrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice eodem modo vtentibus obducuntur. Arefacta verò glutinatoriis & desiccatoriis miscetur medicamētis, iis scilicet quæ sinus & fistulas sanare possunt, veteresque duritias emollire, tum vlcerum maligna & cacoethe curare. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur, In quibus ea medicamenta præstantissima sunt, quæ vehementer desiccātia cum quadam adstrictione nullā habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa & crassa ducens: nam & talia purgant, quamquam cum adeò vehemēter operabitur vt cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porrò eius cum similis sit facultatis, hoc est exsiccatoriæ & abstersoriæ, &c. iam comprehensa pulchrè præstare potest: & cum melle oculis illinitur, mensésque ac fœtum euocat. Sunt qui ipsum præbeant & iis quibus nerui affecti sunt, vt euacuet & desiccet innoxiè quæ impleta sunt: quippe quum iocinoris quoq; obstructiones optimè expediat, bonúmque sit lienis indurati remedium foris impositum, nec secus si quis bibere sustineat. Extat liber de virtute centaureæ Galeno falsò inscriptus, in quo permultæ & permagnæ eius facultates enarrantur. Mesues, vt diximus, temperamētum vtriusque Centaurij & facultates confundit, & vtrumque purgare pituitam crudam, & bilem scribit, sed minùs magis, cui soli vis hæc à Dioscoride, Galeno Paulo tribuitur, nō etiam magno: sanguinem quidem vacuare, si clystere in ischiade iniicitur, Galenus minori tribuit. Datur Centaurij minoris decoctum vtiliter potādum tertiana febre laborantibus, quod bilem per inferna deiiciat, vnde febrifugæ nomen. Idem aut succus iocinoris & lienis obstructiones ac duritias tollit. Alui lumbricos pellit drachmę pondere ex melle potus, tum vmbillico illitus. Herbæ comæq; decoctum lentigines, varos, alphos, & cætera cutis vitia exteria adhibitū, instillatur succus verniculosis auribus, quinetiam illinitur cōtra papulas, & manantia capitis vlcera.

Li.2. simpl. cap.10.

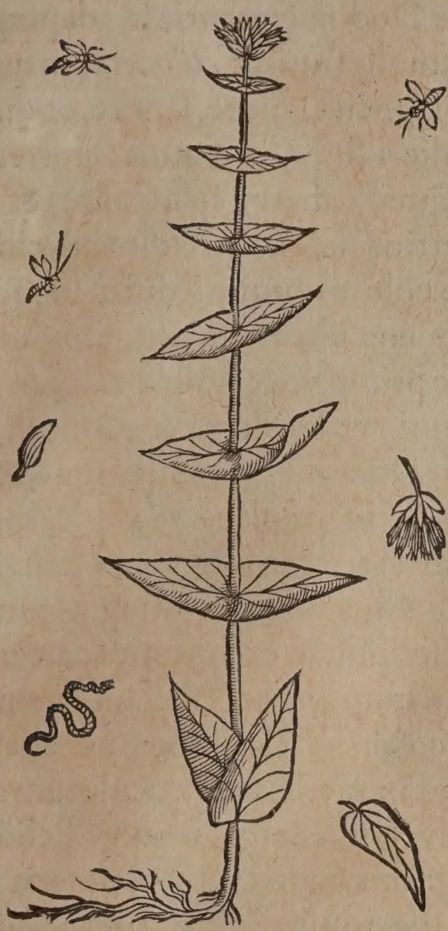
Matth. in cap.7. lib.3.

CENTAVRIVM, Luteum prius.

Forma. Centaurium luteū radice nititur exigua, fibris crispis, tenuibus, candidis capillata. Caulis ei est sesquipalmum altus, rotundus, viridis, sed albo quodam veluti puluisculo pubescens, qui digitorum affrictu facilè deraditur: folia ex interuallis bina, aut potius vnicum binis apicibus vtrinque donatum, crassa, carnosa, centaurij minoris similia, latiora, non ita venosa, concauo alarum sinu lacunosa, & dipsaci modo velut alueum efficientia, quo ros imbérve contineri posit. Ex alueolorum medio surculi assurgunt nunc plures, nunc pauciores qui florem sustinent aureum, foliolis octo constantem. *Locus.* In asperis & saxosis gignitur. Tota planta gustu est amaro. Huic simile est caulibus foliisq;. Centaurium aliud luteum, hoc discrepans quod nullos surculos edat vt superius, quibus flores insideant, sed in summo caulis fastigio florem singularem mittit chrysanthemo similem. Iisdem in locis reperitur, eodemq; est gustu. Est & Centaurium nothum in humidis Alpium vallibus proueniens, radice crassa, nigra, lignosa, huc illuc sparsa, intus alba, gustu amaro: caulibus multis, cubito altiorib⁹, densa

CENTAVRIVM Luteum, alterum.

CENTAVRIVM Nothum, Dalechampij.

denſa lanugine obſitis, anguloſis: foliis cannabis, vtrinq; diſſectis, in vno pediculo villoſo & ferè cubitali multis, ordine collocatis, numero ſemper imparibus, vt ferè tredecim aut quindecim ſingulis ſint pediculis, qua pediculi florem ſuſtinentes è caule prodeunt, ipſum caulem vtrinque amplectentibus, & illic in longum & anguſtum diuiſis, floris capitulo, ſcabioſæ vulgari ſimili, hirſutis erectiſque ſquamis compacto, flore luteo.

FVMARIA, CAP. XL.

ΚΆΠΝΟΣ Græcis, κάπνιον & καπνίτης, Latinis Fumaria, poteſt & fumus & fumida dici, Arabibus *Scheiteregi*, Officinis Fumus terræ, Gallis *Fumeterre*, Germanis *Erantrauch*. Dicitur Fumaria au ctore Dioſcoride, Galeno, Plinio, quòd eius ſuccus oculis inditus veluti Fumus lacrymas moueat. Dioſcorides vnius duntaxat, Plinius duorum Fumariæ generum meminit. Herbarij recentiores ad Fumariæ genus tres alias ſpecies referunt. Fumaria tradente Dioſcoride, herbula eſt fruticoſa, coriãdro ſimilis, valde tenera, foliis candidioribus, cineracei coloris, vndique numeroſis, flore purpureo. Ea eſt Fumaria hodie multo vſu, & reſtibili fertilitate omnibus notiſſima, quadratis ſurculis, fruticoſis, foliis plurimis, mollibus, teneris, ex viridi in cinereum pallorem languentibus, crebris inciſuris: floſculis purpuraſcentibus, interdum albidis, interdum rubellis: ſemine minuto admodum, rotundo, virente ex fuſco, radice ſingulari, pauciſſimis fibris. Naſcitur in ſegelibus, hortis, vineis, ſepibus & maceriis, aliiſque locis incultis ac pinguibus. Plinius duas herbas capni nomine proponit. Capnos prima, inquit, quam pedes gallinaceos vocant, naſcens in parietinis & ſepibus, ramis tenuiſſimis ſparſiſque: flore purpureo, viridis, ſucco caliginem diſcutit. Itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos, fruticoſa, prætenera, foliis coriãdri, cineracei coloris, flore purpureo, naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis, claritatem facit inunctis oculis, delacrymationémque

Nomina

Genera.

Lib.4. c.105 *Forma.*

Li.25. ca.13.

FVMARIA.

FVMARIA Phragmites, Dodonæi.

Cap.2. Pli. Lib.1.c.15.

Forma.

ceu fumus, vnde nomen accepit. Posterior vulgaris nostra & Dioscoridis, Galeni, Pauli, Fumaria est. Prior ex Dodon. sententia hîc depingitur quæ multis ramulis fruticat, teneris, in quibus folia numerosa, incisa, colore, sapore, & quadãtenus forma alteri fumariæ similia, prætenera, viticulis & capreolis herba ipsa sepibus & vicinis plantis pertinaciter adhęret: flosculi eius cãdidi, cæruleo colore nonnihil distincti: in siliquis paruis semen: radix singularis, longitudine digitali.

Tempus.

Vere primo vt & nostra vulgaris prodit, Maio & Iunio vtráq; floret & carpitur. Hæc capnos, inquit Dodon. Plinij imitatione, *Pied de geline* dici potest.

Ibid.

Hermolaus κάπνον φραγμίτην nominat. Certe Hermolaus in Corollariis hanc capnon Plinij Chelidonium phragmitem vocari ab Aetio scripsit, ad exanitiones partium in iocinore curuarum vtilem dictam, vt putat: quoniam succo discutit caliginem vt chelidonium, & ob id in medicamẽta oculorum additur, vt in collyrium Marciani eam Chelidoniã capnitida cognominantis.

In cap.111. lib.4.

Pena in Ad.

Fumaria lutea.

Forma.

Matth. in cap.105. lib.4.

Aliis Fumaria lutea siue mõtana, Illyriorum Splith, capnos seu chelidonium phragmites Aetij creditur, quibusdã Galeni Corydalis. Crescit hęc planta foliis chelidonij maioris, vel Fumarię bulbosę, sed minoribus multò, glaucis cineritiis, pluribus, sesquipalmaribus: cauliculis exilibus & pedalibus: floribus luteis, stellatis, chelidonij minoris: radicibus numerosis, tenuibus, latiùs sparsis, subalbicantibus: semine rotundo, depresso, abro virente in corniculis Fumariæ bulbosæ, vel chelidonij maioris, minoribus multo, cui admodum similis facie & colore est. Vnde rectè coniicere videntur nõnulli, vt diximus, esse capnon chelidoniam Aetij.

Locus.

In calidiorum regionum montibus Illyriæ, Dalmatiæ, Hetruriæ & Narbonæ prouenit. Seriùs quàm Fumaria nostra, nempe Iulio & Augusto floret.

In cap. 105. lib.4.

Matthiolus cum legerit in nothis simplicium appellationib⁹ Dioscoridi ascriptis capnon quibusdam corydalion dici, & cum Galenus de Galerita scribens quæ Corydos Græcè dicta valde colicis cõfert, herbæ meminerit quæ corydalis appellatur, magnæ quoque aduersus colicum dolorem vtilitatis, quam facultatem Capno vulgari alibi minimè tribuit, suspicatus est aliam capni speciem hîc corydalim intelligi, nimirum Splith Illyricam capno congenerem, quam colicis valde prodesse sese expertum esse affirmat. Sed anceps valde & infirma est hæc ratio. Etenim nostras etiam Fumaria non instrenuè colicis opitulatur, digerẽdo ac discutiendo viscidam pituitam, eamq; è renibus eliciendo, quæ

non

FVMARIA Lutea montana Corydalis, Matth.

FVMARIA Bulboſa, Matthioli.

non rarò colici doloris ſpeciem efficit. Quare aliis potiùs Corydalis videtur eſſe Fumaria bulboſa, ab effigie alaudæ auiculæ, cuius capitis galericulatum verticem emulantur flores criſtati, turbinataq; cornicula. Mollis in vniuerſum planta eſt, quæ vere primo vnà cum chelidonio exoritur, & Maio, vel ad ſummum Iunio contabeſcit: tenellis ſubalbidíſque foliis coriandro vel ranunculo primi generis proximis, læuore cæſio & diuiſura ad Fumariæ folia accedentibus, maioribus tamen floribus purpureis, & aliquando albis, radice tuberoſa, inferiore parte ſeſsili, ſuperiore monticuli inſtar elata, intus caua, nigro exterius cortice, buxea interiùs pulpa, odore ariſtolochiæ, guſtu amara, ſemine pellucido in corniculis. In vmbroſis, decliuibus, & nemoroſis ſaltibus frigidioribus naſcitur. Martio & Aprili menſe floret. Hanc plantam herbarij quidam ariſtolochiam rotundam eſſe prodiderunt, eandémque etiam tanquam veram rotundam vſurparunt. Fuchſius minimè genuinam eſſe ariſtolochiam rotundam ſcribit, ſed Plinij piſtolochiam, ab illa multùm differentem, vt ſcribit Matthiolus. Nam Plinianæ piſtolochiæ radix, tuberoſa & inanis non eſt, ſed clematide tenuior, denſis capillamentis, iunci plenioris craſsitudine. Quare rectiùs veriúſque, inquit Matthiolus, dicenda Plinij Fumariæ genus alterum, quod his depingitur verbis. Alia eſt capnos fruticoſa, prætenera, &c. At hanc Dioſcoridis Fumariam & noſtram vulgarem eſſe teſtatur hæc Plinij delineatio ex Dioſcoride ita expreſſa, vt eius deſcriptionis verba totidē Latinis verbis perſpicuè reddiderit. Addit Matthiolus eandem eſſe de qua locutus ſit Aetius in curatione obſtructi iocinoris, vbi chelidonij capni meminit, quod vna cum chelidonio primùm erumpit, hirundinum aduentu. Contra doctis aliis ſcriptoribus placere diximus Fumariam luteam ſiue mōtanam & Splith Illyricam Aetij potiùs eſſe capnon chelidoniam. Diuerſum ab his omnis Fumariæ ſpeciem pictam Doct. Myconus miſit, & ſic ferè delineauit. Eius folia ſæpius humi ſternuntur cinerea, multùm ad Fumariam accedentia, maximè quæ in imo

Pen. in Aduerſ. Fumaria Bulboſa.

Forma. Matth. in cap. 4. lib. 3.

Locus.

Tempus.

Ca. 31. hiſt.

Li. 25. ca. 13.

Lib. 19. c. 2.

ſunt: nam quæ in caulibus viſuntur, tenuiora & fœnicularea ſunt. Cauliculos profert multos, quadratos, cauos, geniculatos, ſurculoſos, palmum altos, in quibus folia tenuia admodum, vt diximus. In horum faſtigiis flores multi congeſti ſunt, Fumariæ ſimiles, ſingulis candido, purpureo, luteo variegatis: radicem tenuem, candidam non profundam. Floret Aprili menſe. Totius plantæ ſapor ſubamarus eſt cum leui acrimonia. Cùm forma & ferè qualitatibus à Fumaria non diſtet, Fumariæ genus ille putat eſſe, quamuis ab ea amaritudine vincatur, & hæc illam acrimonia ſuperet. Vulgus etiam Fumariam vocat. Paſsim in vinetis ſegetibúſque pullulat. Eandem Cluſius depinxit & deſcripſit Capni tenuifoliæ nomine. Inueniri ait in pleríſque Hiſpaniæ regionibus in agrorum limitibus, & iuxta vias, nonnullíſque Narbonenſis Galliæ locis, præſertim ſupra Arelatem. Quidam in Hiſpania Sideritim tertiam ſine ratione facere voluerunt. Vulgò à nonnullis *Palomilla*, & *Palomina* dicitur, quemadmodum Fumaria communis. Huic iungen-

Lib. Stirp. Hiſp. 2. ca. 46.

FVMARIAE Species. Myconi.

CAPNOS Fabacea radice, Penæ & Lobellij.

da Capnos alba latifolia, à Lobellio tradita Splith album quorundam. Floribus albis, & latioribus foliis in ſegetibus Cornubiæ, & ſiluoſis agrorum marginibus Brabantiæ prouenit: capreolis ſepes arripit. Nec omittenda Capnos alia fabacea radice, cui ſingularis radix, & Fumariæ bulboſæ radici Penæ par, ſed minor, ſine vlla cauitate. In Belgio, Germania, Sabaudia, vti Geneuæ, aruorum quorundam margines & ſepes hac ſcatent. Nunc ſingularum vires declarandæ. Fumariæ ſuccus, auctore Dioſcoride, acris eſt, viſum acuit, lacrymas ducit, vnde nomen habet. Illitus cum gummi euulſos palpebrarum pilos renaſci non ſinit. Herba ipſa cum cibo accepta vrinas ducit bilioſas. Eadem planè de poſteriore ſua Fumaria Plinius habet. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationémque ceu fumus, vnde nomen accepit. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Et alio in loco. Capnon herbam, inquit, qui edêre, bilem per vrinam reddunt. Galenus non alias ei qualita

Li. 4. c. 105. *Vires & Temper.* Li. 25. ca. 13. Lib. 26. c. 7.

CAPNOS Alba latifolia, Lobellij.

ei qualitates viréſque aſsignat his verbis. Acris ſimul & amaræ qualitatis eſt particeps, neque tamen planè expers eſt acerbæ: quamobrē vrinam multam, bilioſamq; prouocat, ſanátque iocinoris obſtructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit non parum trahens lacrymarum, velut ipſe fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vti ſolebat ad ſtomachum roborandum, vnaq; ventrem lubricandum: ſiquidem herbam primum deſiccatam condebat: cùm verò vti volebat, ſubductionis quidem gratia, melicrato aſpergebat, roborandi verò cauſa vino diluto. Arabes verò multò plures eáſque inſignes dotes ei tribuerunt. Meſues, Fumaria inquit, in ſuperficie calida eſt, in profundo frigidior, non abſolute frigida cum quibuſdam, ſicca ordine ſecundo. Ab illa autem ſubſtantia calida (quæ ſemini maior ineſt) & amara & ſubacris, purgatoria, attenuans, obſtructa aperiens. A frigida autem ſtyptica conſtringendo ventriculū, hepar, & cætera viſcera laxiora & molliora roborat. Quapropter ad actionem nullo externo eget auxilio, cum per ſe purget ac roboret. Purgat verò bilem & vſtos humores etiam ex venis: clarum ob id & purum efficit ſanguinem. Quare mirè prodeſt morbis omnibus hos humores ſequentibus, lepræ, ſcabiei, pruritui, impetigini, ſerpigini, & ſimilibus cutis vitiis. Quia autem obſtructa liberat, morbos omnes inde natos ſanat, vt febres bilioſas, putridas. Herba eſt innocens, quia tamen magna vbiq; copia luxuriat, vileſcit. Flore eſt nunc ſubalbo, nunc cinericio, nunc pallido violaceo. Optima eſt viridis, tenera, foliis teneris, planis, non criſpis, flore ſubuiolaceo. Herba & ſuccus eius veris initio ſunt efficaciſsima: ſemen veris exitu. Quoniam verò imbecillius purgat, fortior euadet cum myrobolanis, ſenna, ſero lactis vuis paſsis exacinatis, & illarum melle. Succus datur ab vncia dimidia ad vncias duas: puluis à drachmis tribus ad drachmas quinque: decoctum ab vnciis decem ad vncias quindecim. Auicēnas frigidam eſſe primo gradu, ſiccam ſecundo ſtatuit, & reliqua quæ Meſues, attribuit. Fumariæ luteæ ſiue Splith ſapor ferme qualis vulgaris Fumariæ, efficacius tamen ea videtur craſſos humores tenuare, & inciſos per lotium educere, vnde laus magna ad hydropen: robur etiam addit viſceribus, reliquáque præſtat quæ Meſues de Fumaria vulgari tradit. Aetius, præclarè, inquit, obſtructione liberat ſimúlq; firmitatē tum hepati, tum ſtomacho addit Capnium, quod & chelidoniæ nomen inuenit, ſucco eius expreſſo & deſiccato: reponitur autem in paſtillos coactus, & ſemel quidem exhibitus dolorem omnem tollit, ter autem datus in totum ab affectione liberat, præterquam quod & firmitatem viſceribus addit. Decoctum quoque huius herbæ potatum ſimilem vim habet, etiamſi valde febri citent ægri: aliquando herba ipſa exſiccatur, contuſaq; & cribrata cochlearis menſura exhibetur.

Li.7. ſimpl.

Li.2. ſimpl. cap.14.

Pet. Pen. in Ad.

Lib.10.c.2.

DENTI

DENTICVLATA, CAP. XLI.

Nomen. Forma. DOctis Herbariis Denticulata hæc dicetur à radice velut è dentibus paruis coagmentata, paulatim gracileſcente, albicantibus fibris capillata: ab hac cauliculi multi proſiliunt dodrantales, in quibus folia apij, ſiue potiùs fumariæ luteæ, ſiue bulboſæ, in ambitu minimè ſerrata. Flos non in folia explicatur ranunculi modo, ſed vt in pimpinella, in capitula anguloſa conglobatur, ex viridi ſubluteus: ſingulis capitulis quini ferè ſunt floſculi, ſiue ſepteni, guſtu amaro & ſubacri. *Locus.* Ad fontiũ ſcaturigines, riuuloſq; prata rigantes, & in vmbroſis ſepibus naſcitur cũ ranunculo nemorenſi primo vere, ſtatimq; perit. Sunt qui alabaſtritem vocent, ob radicis ferè pellucidæ ac nitentis ſplendorem, & candorem alabaſtro ſimilem: alij Moſchatellam pratenſem. Alia eſt à nonnullis Dentaria maior appellata, auctore Matthiolo, à quibuſdam ἄφυλλος, quòd ſine foliis proueniat. Naſcitur in opacis ſiluis aut aliis vmbroſis locis. Germinat primo ſtatim vere. Caules profert dodrantales, teneros, fragiles, ſuccoſos, orobanches æmulos, in quibus à medio ad ſummum flores exeunt in purpura albicantes, & hirſuti, foliolis eiuſdem ferè coloris in latere concomitantibus: è floribus caliculi oriuntur, in quibus paruum concluditur ſemen papaueris modo. Radice nititur albicante, magna, ſuccoſa, fragili, ex compactili ſquamarũ congerie, miro ſanè naturæ artificio conſtans, guſtu acerbo cum quadam amaritudine. Cordi Amblatum videtur eſſe. Aliam tradit Matthiolus Dentariam minorem, quæ Germanis Sanicula vocatur, & inter ſymphyti genera recenſetur. Folia habet pentaphylli, maiora, radicem candidam, admirando naturæ artificio ex nodulis quibuſdam & inciſuris cõſtructam, dentium ſpeciem quandam repræſentantibus. Dodonæus eaſdem plantas aliter depinxit & deſcripſit. Priori cauliculum dodrantalem tribuit, folia cannabis aut Pentaphylli, quinque vni hærentia pediculo, oblonga, lata, in ambitu ſerrata: floſculos leucoiis ſimiles colore, ex puniceo ſubpurpureos: ſiliquas etiam quales leucoiis, in quibus ſemina: radicem oblongam, inæqualem, multis craſsis exaſperatã ſquamis. Alterius Dentariæ folia non Pentaphylli, ſed fraxini modo digeſta, coſtam habentia mediam cui annectuntur. Sunt verò ea oblonga, lata, & in ambitu crenata, crebrò ad vnam coſtam ſeptena: flores candidos, ſiliquas priori

DENTICVLATA.

Cap.9.li.4.

DENTARIA Maior, Matthioli.

Ibidem.

priori similes : radices quoque asperas & squamosas, sed quàm prioris minùs. Dodonęus peregrinas esse ait, & ad Leucoij genera referri posse. Matthiolus inter symphyta ac solidagines vtrámque reponit. Alia Dentellaria à quibusdam nominata hîc exhibetur, à Dalechãpio collecta in vertice montis per quem Geneua

DENTARIA Minor, Matthioli.

DENTELLARIA Rubra, Dalechampij.

DENTELLARIA Rondel.

LEPIDIVM Annuum, Lob.

itur

itur ad Sequanos, proximè Pagum quem Incolæ vocant *Sainct Sorgue*, quasi Diuum Sergium. Serpit inter ſaxa & ſilices, radice ſic eminentibus articulorum vertebris compacta, vt ex coniunctis dentibus contexta videatur, mirabili naturæ in ea ſtruenda artificio, vnde Dentellariæ nomen: caule læui, pede altiore, foliis eius plantæ quam Saniculam fœminam Fuchſius appellat: flore violæ, copioſo, rubente, pulchro aſpectu, ſemen in oblongis ſiliquis. Dentariam aliam Pena pinxit, Rondeletij & Narbonenſium, quæ paſsim, inquit, propè ſepes & ſata in agro Romano & Monſpelienſi fruticat, radice longiuſcula: fibrata, caule, bicubitali, ſurculoſo, foliis imis maioribus, cauli incumbentibus Iſatidis drabæ ve ritu: floribus purpureis dilutis, extremo caulis ambitui confertim aggeſtis, quibus defluentibus ſemina gemmeis, villoſis & hirſutis, & aliquantulùm tenacibus folliculis includuntur, nigra. Tota planta guſtu eſt acerrimo, & vrentis facultatis, qua tantoperè pollet, vt aliquādiu manu detenta, volæ manus vibicem inurat liuidum. Quare viri quidam docti Molibdænam eſſe Plinij opinati ſunt, aut Lepidium Æginetæ. Vulgus ſtudioſorum Dentariam putabat vocatam à Rondeletio: qui hac, vt pyrethris, aut ſimilibus vrentibus vtebatur ad ſæuos dentium cruciatus mitigandos. Aliam tamen nouimus in agri Mōſpelienſi aridis locis ſatis frequentē, quæ etiam vulgò Dentellaria vocabatur, de qua diximus in lib. De plantis, quæ in aſperis naſcuntur. Herba eſt alia quæ à ſimili cum figura tum ortu foliorum, Dentellariæ Mōſpeliacíve Lepidij cauli incumbentium Herbariis Lepidium dicitur. Caulis bicubitalis, multifidus: flores albi, & ſemen foliaceis Thlaſpi inuolucris clauſum, acre guſtu: radix fibrata. In Belgio hortenſe, hyeme virens, foliis Lepidio maioribus. Hæc Lobellius.

VERBASCVM, CAP. XLII.

Nomina ΦΛΟ'ΜΟΣ Græcis & φλόμος Galeno auctore, Verbaſcum Latinis dicitur, Officinis Tapſus barbatus, Apuleio Lycnitis & Pycnitis, nonnullis Candela regis, Candelaria, & Lanaria, Gallis *Bouillon*, Germanis *Vuilkraut*, Italis *Verbaſco*, & vulgò *Taſſo Barbaſſo*. Phlomon autem dixerunt Græci ἀπὸ τῆς φλογὸς à flamma, quòd eius foliis & caulibus in laternis pro ellychniis vterentur. Candelariam quoque recentiores nominarunt, quòd caulibus adipe, ſeuo, vel pingui aliquo illitis nōnulli pro candelis ſiue funalibus vtantur, Officinæ Tapſum, aut potiùs taxū, quia toxiacis aduerſetur, barbatum à denſa lanugine. Dioſcorides & Galenus quatuor Verbaſci genera aſsignarunt.

VERBASCVM I. Matth.

Li.4.ca.99. Li.8. ſimpl. Genera. Verbaſcum album marem, *Bouillon blanc maſle*, Verbaſcum album fœminam, *Bouillon blanc femelle*, Verbaſcum nigrum, *Bouillon noir*, Verbaſcum ſilueſtre, *Bouillon ſauuage*. *Li.25. c.10.* Plinius à Dioſcoride diſſentiens tria duntaxat poſuit. Verbaſcum album marem, nigrum fœminam, tertium ſilueſtre, anxiam illam generū diſtinctionem ſuperuacuam ratus. Diſtingui genera hæc penè ſuperuacuum eſt, inquit, cùm ſint omnia eiuſdem effectus. Recentiores herbarij alia repererunt genera, quæ ordine hîc picta ſunt. *Forma.* Verbaſcum album fœmina, folia habet

braſsicæ

braſsicæ ſimilia, hirſutiora, multò latiora, & alba: caulem cubitalem aut etiam maiorem, album, ſubhirſutum: flores albos, ἢ ὕπωχρα, id eſt, ex luteo palleſcentes, ſiue, vt legit Oribaſius, ὑπόχλωρα, id eſt, ſubuirides: ſemen nigrum, radicem nigram, guſtu acerbam, craſsitudine digiti. Verbaſcum mas, λευκόφυλλον Græcis dictum à foliorum candore, oblongius eſt, folia alba & anguſtiora habet, caulem quoque tenuiorem. Verbaſcum nigrum, albo prorſus ſimile eſt, latiora tamen & nigriora folia habet. Silueſtre, virgas producit altas & lignoſas, ſiue arborea ſpecie, folia ſaluiæ ſimilia: ramos habet circa virgas, velut marrubium: florem luteum, auri ſpecie. Sic enim exprimenda Dioſcoridis verba, vt in vulgatis exemplaribus leguntur: quæ in vetere codice aliter legi affirmat Andr. Lac. Γίνεται δὲ ἡ λεγομένη ἀγρία ῥάβδους ὑψηλὰς φέρουσα, καὶ δενδρώδεις: φύλλα δὲ ἐλελισφάκῳ ὅμοια ἔχει, κύκλῳ περὶ τὰς ῥάβδους, ὥσπερ πράσιον. Quod eſt, Naſcitur etiam & Verbaſcum agreſte, altas ferens virgas & lignoſas: folia ſaluiæ ſimilia circa ipſas in orbem, vt marrubium: quæ lectio doctis multis ſummoperè placet. De his breuiùs & indiſtinctiùs Plinius ſcribit his verbis. Verbaſcum Græci Phlomon vocant. Genera habet prima duo. Album, in quo mas intelligitur, alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non niſi in ſiluis inuenitur. Sunt folia braſsiſſæ, latiora, piloſa: caulis erectus cubitali

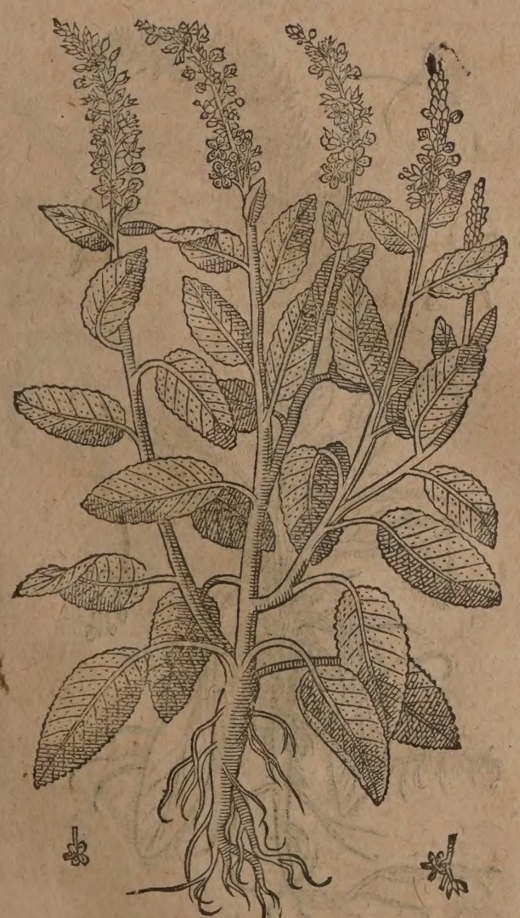
Dioſc. li. 4. cap. 99.

Li. 25. ca. 10.

VERBASCVM II.
Matthioli.

VERBASCVM III.
Matthioli.

VERBASCVM Nigrum
Saluifolium, Lobell.

VERBASCVM IIII. ſilueſtre, Matth.

amplior, ſemen nigrum inutile: radix vna craſſitudine digiti. Silueſtri folia elelisphaci, alta ramis lignoſis. Horum pleraq; etiam vulgò notiſsima, plura verò peritis herbariis. Verbaſcum mas, primum eſt Verbaſcum Matthioli. Verbaſcum fœminam exhibuit Lobellius, albis floribus, & ſenis foliolis diuiſis, alióqui folio conſimili & pari. Verbaſcum tertium Matthioli, Lobellius vocat nigrum ſaluifolium, purpureo flore, pratis ſabuloſis, familiare nō procul Taurino Pedemontium, inquit Pena, & Germaniæ, Angliæ, & Galliæ, pratis ſaxoſis, herbidis & ruderibus. Folia quam maximè ſaluiam agreſtem, aut Herminum emulantur, in caule & ramulis quadratis numeroſi floſculi purpurei, vel cærulei. Verbaſcum quartum Matthioli, idem Lobellius vocat Saluifolium fruticoſum, luteo flore: nam foliis Saluiam imitatur ſcabris, albidis, aliquantulum hirſutis, floſculis per interualla foliorum luteis. Dodonæus præter Verbaſcum album fœminam flore albo, aliud album fœminam floribus aureis ponit, ſuperiori fœminæ & mari, caulibus ac foliis ſimile, niſi quod folia maiora habeat, flores luteos roſam paruam referentes, erectis è medio ſtaminibus rubris. Id propter ſimilitudinem cum ſupradictis non appinximus, pro Verbaſco nigro Fuchſius deſcripſit & depinxit: quemadmodum pro ſilueſtri id quod Dodonæus pro nigro Verbaſco poſuit. Folio id eſt amplo, ſcabro, nigro, tactu

Lib.1.c.79. Verbaſ. album fœm. flor. aureo.

Cap.316. hiſtor.

Ibidem. Verbaſcũ nigr. Dod.

VERBASCVM Fœmina, Lobellij.

VERBASCVM Album fœmina, flore albo. Dodon. & Fuchſ.

aſpero

VERBASCVM Album mas, Fuchſ. & Dod. flore luteo.

aſpero, grauis odoris, flore luteo, cæteris ſimili, ſed minore, ſimilibus item caulibus & radice. Siluestre verò Dodonæus tam caulibus quàm foliis ſaluiam referre ſcribit, ramulos multos habere quadrangulos, lignoſos, binos ſemper ex aduerſo, ex eodem geniculo prodeuntes, folia læuia & candicantia, foliorum ſaluiæ emula, ſed maiora & læuiora: ramulorum faſtigia flores lutei verticillatim ambiunt, vt in marrubio. Longe diuerſum ab his Verbaſcum depinxit Matthiolus foliis laciniatis: cuius folia, inquit, cornuti papaueris faciem exprimũt. Ideò nihil mirum ſi Dioſcorides eius papaueris folia, Verbaſci foliis compararit. Lobellius aliud Verbaſcum ſilueſtre oſtendit, foliis ſaluiæ tenuifoliæ: item Verbaſcum ſilueſtre ſaluię folio, exoticum, foliis rotundioribus, candidioribus, denſioribuſq́; , minùs tamen lanugine canis, ſed ſaluiæ emula concretione, alioqui lignoſa fibratáque radice, caule & facie non ita diſsimilibus: iiſdem gaudet Syriæ natalibus, quibus phlomos Syriaca, de qua mox, flores ille non vidit, quia marcidi. Verbaſcum album & nigrũ in campeſtribus, aggeribus agrorum, & ſecus vias prouenit. Silueſtre in campeſtribus potiſsimùm ſiccis & lapidoſis. Verbaſca Iulio & Auguſto menſibus potiſſimum florent: ſilueſtre etiam ſerius. Radix Verbaſci albi & nigri, ita tradente Dioſcoride, adſtringit, vnde alui profluuio laborantibus tali ludicri magnitudine

Verbaſcũ ſilue. Dod.

Ca. 99. li. 4. Verbaſcũ laciniatũ.

Locus.

Tempus.

Vires.

VERBASCVM Silueſtre, Dodonæi.

VERBASCVM Silueſtre folio Saluiæ tenuifoliæ, Lobel.

VERBASCVM Siluestre exoticum, Lobellij.

VERBASCVM Laciniatum, Matthioli.

cum vino vtiliter bibenda datur. Decoctum
ruptis,conuulsis, contusis & antiquæ tussi au-
xiliatur. Dentium dolorem collutione miti-
gat.Verbascum cui flos aureus, capillos tingit
(sic in vulgatis exemplaribus, ὁ δὲ χρυσοειδὴς
τὰ ἄνθη, in vetere autem, τῆς δὲ χρυσοειδοῦς τὰ
ἄνθη, idest, aurei Verbasci flores capillos tin-
gunt)& vbicumque positum fuerit, blattas in
se colligit. Cocta folia in aqua ad œdemata,&
oculorum inflammationes illinuntur,& ad sy-
derata vlcera cũ melle aut vino,cum aceto au-
tem vulnera sanant. Contra scorpionum ictus
auxilio sunt. Siluestris folia ambustis igni sunt
cataplasmata. Aiunt fœminæ folia caricis in-
terposita à corruptione eas immunes seruare.
Li.25.ca.10. Plinius multis Verbascorum vires explicat his
verbis. Aiunt in foliis eius quam fœminam di-
ximus, ficus omnino non putrescere. Contra
scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua,ma-
gna amaritudine,Galeno tamen acerba est,sed
effectu pari. Et variis in locis. Verbascum pri-
uatim tonsillis in aqua potum medetur.Tribus
obolis bibitur Verbascum cuius flos aureus
est,contra omnia pectoris vitia, tussem, & pu-
rulenta excreantibus. Tanta huic vis est, vt iu-
mentis etiam non tussientibus modo, sed ilia
trahentibus auxilietur potu. Lateris & pecto-
ris dolores verbascum cum ruta ex aqua sedat:
panos sanat cum sua radice tusum,vino asper-
sum,& ita cinere calfactum,vt imponatur ca-
lidum. Semen ex vino decoctum & cõtritum
luxatis medetur, dolorem & tumorem tollẽs.
Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam
additur. Cõtusis,euersis,& si febris sit,potatur
in aqua verbascum, cuius flos auro similis est.
Folia ex aceto imponuntur in strumis. Semi-
ne ac foliis decoctis ac tritis omnia corpori
infixa extrahuntur. De quibus breuiter sic Ga-
Li.8.simpl. lenus. Radix priorum duorũ acerba gustu est,
& fluxionis effectibus prodest, sed & ad den-
tium dolorem quidam eam colluunt. Attamẽ
folia digerendi vim habent: sic & aliorum fo-
lia,maximè eius quod aurei coloris flores ha-
bet,qui etiam capillos flauos reddunt. Omniũ
enim folia siccandi,& modicè detergendi vim
habent.Experientia cõstat,inquit Matthiolus,
In cap.99. lib.4. omnia Verbasci genera omnibus ferè sedis vitiis mirificè subuenire: adstringunt
enim & exsiccant. Quamobrem seminis & florũ puluis additis chamæmeli flori-
bus,& laricis resina,procidentem sedem suffitu cohibet, & tinesmum, præsertim
dysentericis,tollit. Verbasci fœminæ folia inter lapides cõtusa, si equi claudicãtis
ex clauorum

ex clauorum noxa, vngulæ prius excauatæ imponantur, mirum dictu quam breui tempore is liber euadit. Radicis eiusdem succus antequam caulem proferat, duarũ drachmarum pondere ex vino cretico haustus ipsa accessionis hora, vt Arnaldus refert, quartanam fugat, cum hoc tamen quod tribus aut quatuor iteratis vicibus hauriatur. Succus tam florum quam foliorum asperis verrucis illitus, eas facilè delet, etsi læuibus nihil prosit. Idem facit siccæ radicis farina. Dantur flores commodissimè in puluerem triti, contra ventris tormina, & colicos dolores. Folia & summitates eius quod minoribus est foliis, in aqua decoctę vel illitę, podagricis auxiliantur. Stillatitia florum aqua oculis iniecta destillationes cohibet, eadem illita faciei ruborem tollit, quam Arabes guttam rosaceam vocant, præsertim addito caphuræ momento. Illinitur eadem ad erysipelata, ambusta igni, serpigines, vitiligines, impetigines, & cætera cutis vitia. Verbasci flores vna cum oui vitello, mica panis & foliis illiti, optimè faciunt ad cohibendas hæmorrhoidas. Idem præstant eiusdem folia suffita ex molari lapide accenso. Phlomis phlomidas, idest, verbascis verbascula subiungit Dioscorides. De duabus alibi dicetur, de tertia hîc dicendum, quæ Lychnitis appellatur & thryallis, quod propiùs ad verbasca accedat. Folia terna aut quaterna, aut etiam plura habet, hirsuta, crassa, Phlomides. Lychnitis. *Folia.* Diosc. ibid.

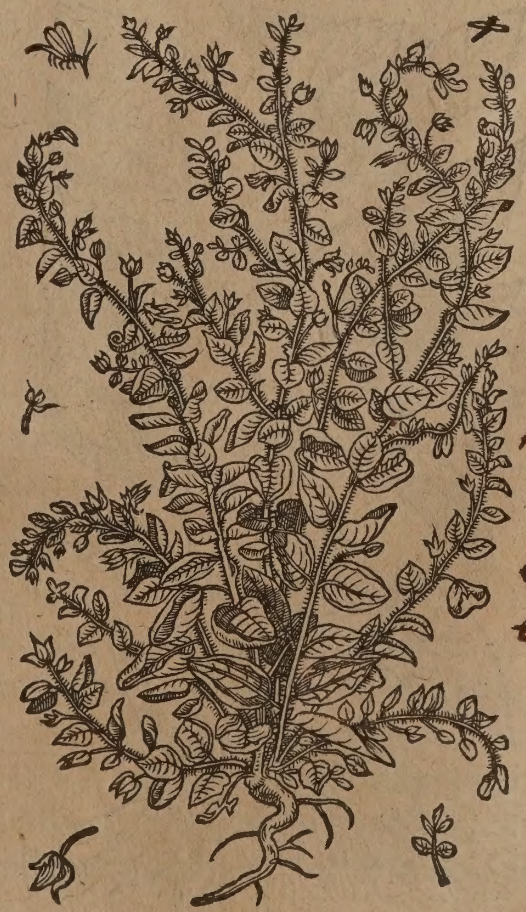
PHLOMIS Lychnitis, Matthioli.

PHLOMIS Lychnitis, Penæ.

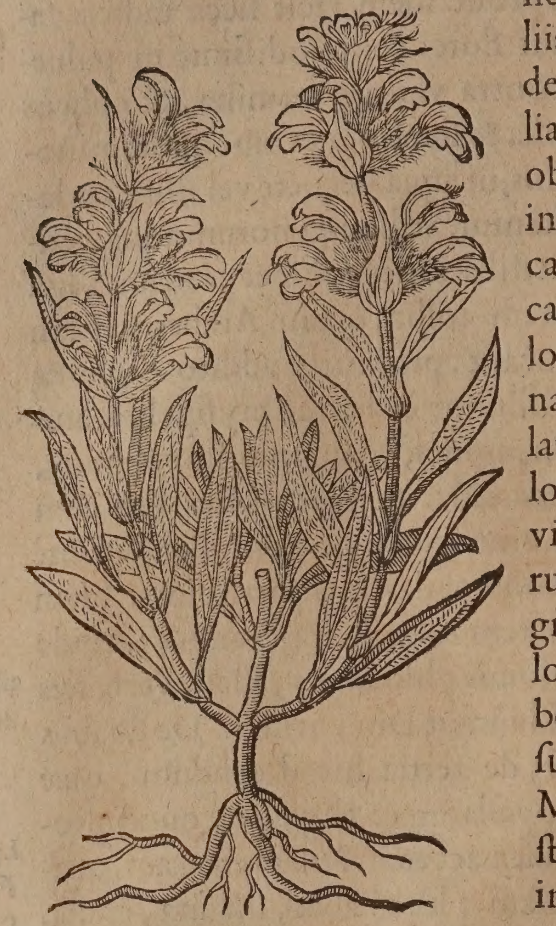
VERBASCVLVM Quorundam.

hec figura d. eadem cum Veronica femina Fuchsij pag. 1240. et cum Veronica fem. Matth. pag. 1050

Ca.99.li.4. pinguia. Vtilis est ad ellychnia in lucernis: vnde Lychnitidis ei nomen: ex Matthiolo hîc pictam damus. Aliam ostendit Pena, quæ plerisq; agri Narbonensis collibus glareosis Monspelio vicinis fruticat, rara alibi in Italia & Gallia, peramœno aspectu florum luteorum fabæ, caulem verticillatim ambientium, vt in Marrubio secundum foliorum exortus, pallidis staminibus. Folia sunt scabra, crassa, densa, lanugine, incana, tactu aspera, Saluiæ angustifoliæ foliis angustiora, sed longiora, & ad elychnia valde accommoda. Clusius aliam profert, cui folia sunt scabra, crassa, Saluiæ tenuifoliæ similia, oblongiora tamen & angustiora, candicantia, inferiore parte densa, lanugine omnino cana: cauliculi dodrantales, quadranguli, hirsuti & candicantes: è quorum geniculis folia bina, oblonga, superioribus similia, inter sese opposita nascuntur, & in caulis fastigio breuiora, & sede latiuscula: flores lannij circa extremos cauliculos verticillatim ex densa lanugine & veluti villis pallidis prodeunt lutei coloris, coma plerumq; inflexa & nutante: radix nigricans & lignosa. Oritur in collibus siccisque & petrosis locis per totam Hispaniam, Lusitaniam, Narbonensem Galliam. Floret Maio & Iunio, semẽ subruffum, verbasco siluestri ferè simile profert. Monspelienses Verbascum siluestre vocant, Castellani *Candilera*, Granatenses *Menchera*. His interserit Lobellius Lychnitin alterã Syriacam,

PHLOMIS *Lychnitis, Clus.*

PHLOMOS *Lychnitis altera Syriaca, Lobellij.*

VERBASCVLVM *Minimum.*

nouam

nouam plantam nec minus ſpecioſam, à ſuperiore diſſidentem florum ortu & modo: ſunt enim Lychnidis ſilueſtris, vel Chalcedonicæ, coloris flaui: foliis item anguſtis, & virgultis quadratis tomento craſſo incanis, & radice lignea. Verbaſculis annumerant quidā plantam quam nomine Veronicæ fœminæ deſcripſit & depinxit Fuchſius, itē Lonicerus, quæ per terrā ſerpit caule lanuginoſo, foliis rotūdis inſtar herbæ quæ centimorbia & nūmularia hodie vocatur, in ambitu minimè inciſis: floribus in luteo purpureis, ſemine in vaſculis rotundis, radice tenui. Dodonęus hanc nomine heliotropij minoris exhibuit. Aliud hîc pictū eſt, quod Minimum dicitur: In ſepibus ac dumis prouenit, radice nigricante, lignoſa, breui, nodoſa, fibris albis, craſſiuſculis capillata, caryophyllatæ modo, guſtu adſtringēte: caule vnico, cubito altiore, rotundo, inferne rubente, fungoſo, nonnihil villoſo: foliis paucis, non pluribus ferè quam ſeptem aut nouē in caule alternatim diſpoſitis, violæ propemodū ſimilibus, longioribus, per ambitū crenatis, auerſa parte lanuginoſis, ſaporis adſtringentis, & ſubamari: flore in caulis vertice ſenetionis, luteo, copioſo, in pappos auolante. Floret tardiſſimè Septembri circa æquinoctium ad initium vſque Octobris. *In Epito.*

BLATTARIA, *CAP. XLIII.*

EST herba inquit Plinius, ſimilis verbaſco, quæ ſæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta Blattas in ſe contrahit, ideóque Romæ Blattariam vocant. Hæc Plinius. Eundem verò effectum Dioſcorides illi verbaſci generi aſsignauit, quod floribus aureis deſcripſit. *Lib.25.c.9. Lib.4.c.99.*

BLATTARIA, Matth.

Quæ res multis perſuaſit Blattariam Plinij & verbaſcum illud Dioſcoridis, cui flores ſunt aurei, vnam & eandem plantam eſſe. Fuchſius & Dodonæus pro Blattaria proponunt eam, quæ hîc picta eſt, quæ Germanis *Schabenkraut*, Gallis *Herbe aut mittes, Herbe vermineuſe & Blattaire* nominatur. *Cap.66.hi. lib.1.c.8. Blattar. Fuch. & & Dodon. Nomina* Foliis eſt viridantibus, minimè hirſutis, nec candidis, crenatis, per humum ſparſis, ex quorum medio duo tréſve emergunt caules venuſtis floribus, aureis interdum & purpureis, ornati, verbaſco ſimillimis: ſemen folliculis incluſum, minus quam verbaſci: radix breuis & lignoſa. *Forma.* Naſcitur iuxta aquas & fluminum ripas. *Locus.* Floret Iunio & Iulio menſibus. *Tempus.* Vehemens amaritudo eius ſatis docet calidam & ſiccam eſſe, quare qui ea vti voluerit, eadem quæ alia amara in corpore noſtro efficiet. *Temper. & Vires.* Sed cum calida ſiccáque ſit, & vehementer amara guſtanti, qua vi niſi arcana & occulta Blattas allicit? num potius abigit?

AETHIOPIS, *CAP. XLIIII.*

VT Græcè αἰθίοπις, ita Latinè Aethiopis dicitur, quod nomen herbæ dedere magicæ vanitates, quòd ea herba, inquit Plinius, amnes ac ſtagna ſiccentur coniectu, tactu clauſa omnia aperiantur, tamen veriſimiliùs eſt quod optima ex Aethiopia adueheretur, ſic dictam eſſe, vel quod fuliginoſa & veluti cinere aſperſa ſit. αἴθοψ enim fuligo eſt, ſiue fauilla aduſta. *Nomina Pena in Adu. Lib.26.c.4* Verbaſco folia ſimilia habet, ſed valde hirſuta, & denſa, in orbem circa radicis imum: caulem quadrangulum, craſſum, & ſcabrum, ſimilem apiaſtro aut arctio, multis alis *Forma. Dioſ.lib.4. cap.100.*

AETHIOPIS.

concauum:ſemen erui magnitudine geminum in vno conceptaculo: radices ab eodem ceſpite multas,longas,craſſas,guſtu glutinoſas. Hæ ſiccatæ, nigræ ac duræ fiunt,cornibus ſimiles.Plurima naſcitur in Meſſenia,ac Ida. Eadem prorſus habet Plinius, vt ex Dioſcoride trãſcripſiſſe videatur. Aethiopidem herbam, inquit,ab exuſto ſyderibus axe rerum natura oſtendit. Et aliquanto poſt. Aethiopis, folia habet phlomo ſimilia,magna & multa,& hirſuta à radice:caulem quadrangulum ſcabrum, ſimilem arctio, multis concauum alis:ſemen eruo ſimile,candidum,geminum:radices numeroſas, longas,plenas,molles, glutinoſas guſtu. Siccæ nigreſcunt indureſcuntque,vt cornua poſſint videri. Præter Aethiopiã naſcuntur & in Ida monte Troadis, & in Meſſenia. Rurſus alio in loco tradit Aethiopida in Meroe naſci, ob id & Meroida appellari,folio lactucæ,hydropicis vtiliſsimam è mulſo potam. Hanc diu ignotam ex Græcis & Illyricis montibus maritimis allatam, iam ſatis vulgatam alunt horti multi Italiæ, Galliæ, Germaniæ, thapſo barbato admodum ſimilem, magis tamen incanis foliis, mollioribus, delicatiore & longiore lanugine,vt in dictamno. Cretenſi,eorumdem vndatim laciniatis oris, circa imum caulem accubantibus, & ipſum ambientibus quadratum,hirſutum,binûm pedum,& ſeſquicubitalem,multas alas habentem, quem verticillatim flores ambiunt,ſclares, aut hormini,ſed candidi, & ſemen non diſſimile. Radix verbaſcis cognata.Huius radix, auctore Dioſcor. cocta & pota,iſchiadicis,pleuriticis, ſanguinis ſputo, arteriæ aſperitati auxiliatur, ſumitur etiam cum melle in eclegmate. Plinius eadem ferè tradit. Radices medentur vuluis potæ in vino albo,iſchiadicis,pleuriticis, faucibus ſcabris decoctæ,potui dantur. Sed quæ ex Aethiopia veniunt, eximiè atque illico proſunt. Atque hæc recta & veteris codicis lectio eſt.Hanc herbam Galenus in ſimplicium catalogum non retulit. Paulus verò ex Dioſcoride hæc exſcripſit.Aethiopis ſimilia verbaſco folia habet.Radicis decoctum,potui datur iſchiadicis, pleuriticis,& ſanguinem reiicientibus, & arteriæ aſperitates cum melle lenit.

Locus. Lib.27.præfat. Li.24.c.17. Pena in Adu. *Vires.* Li.4.c.100. Lib.72.c.4. Lib.7.

ARCTIVM, CAP. XLV.

ΑΡΚΤΙΟΝ ſiue ἀρκτοῦρον Græcis, Latinis ſimiliter Arctium vocatum,affine etiam eſt verbaſco foliis, vt ſcribit Dioſcorides, niſi quòd hirſutiora & rotundiora habet:radicem teneram,dulcem, albam:caulem mollem,longum: ſemen cumino paruo ſimile. Quam Dioſcoridis deſcriptionem planè expreſſit Plinius his verbis. Arctiũ aliqui arcturum vocant.Similis eſt verbaſco foliis,niſi quod hirſutiora ſunt:caule longo,molli:ſemine cymini.Naſcitur in petroſis,radice tenera,alba, dulci. Plãtam, quæ hîc depingitur, arctium eſſe putant docti herbarij,quæ naſcitur in aſperis montibus Allobrogum, radice craſſa,longa,tenera,candida:foliis multis verbaſco ſimilibus,auerſa parte cãdidis & valde lanuginoſis, aduerſa viridioribus, & minùs villoſis, venoſis:caule molli, & in hac,quæ hîc pingitur breui, denſa lanugine pubeſcente: flos luteus in capite

Nomina. Lib.4.c.101 *Forma.* Lib.27.c.5. *Locus.*

ARCTION, Quorundam.

ARCTION Dodon.ex Codice Cæſareo.

capite nitet, craſſo, ſcolymo ſimili non tamẽ aculeato, ſquamis compacto, qui tandem in pappos auolat: ſemen oblongum cymino non diſsimile. Quidam in Dioſcoride legunt καυλοῦ δὲ μαλακοῦ, μικρὸν, καρπὸν δὲ μακρὸν κυμίνῳ ὅμοιον. vt voces μακρὸν & μικρον locis permutatæ fuiſſe videãtur, & ita legit Marcellus. Præterea quid paruum cyminum Dioſcorides hîc appellet, non ſatis conſtat, niſi fortaſſe ſilueſtre intelligat. Vulgatam tamen Dioſcoridis lectionem ſecuti ſunt Galenus, Plinius, & Oribaſius. Verbaſco foliis ſimile eſt, quod Arctiũ dicitum, lanuginoſis videlicet ac hirſutis, ſed tamen hirſutioribus ac rotundioribus (Plinius hirſutiora tantummodo eſſe tradit:) caulis longus & mollis: ſemine vt parui Cymini: radice tenera, alba, dulcíque, vt auctor Dioſcorides. Et hac quidem forma depingitur Arction in vetuſto Cæſareæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis, ambitu crenatis: caule tenero erecto: capitulis aliquot in faſtigio mollibus ac lanuginoſis, vt primi Cymini ſylueſtris. Naſci ait Plinius in petroſis. Ἀρκτιον Græcè: Latinè ſimiliter Arction: item & Ἀρκτοῦρον & Arcturon appellant: Ab vrſo nomen habet, qui Græcis ἄρκτος dicitur. Allucinantur qui Arction idem cum Arceio ſiue Perſonata faciunt, multò verò magis, qui & cum Vngula caballina coufundunt. Inter Vngulam enim caballniam, quæ Græci Βήχιον, & Action Plurimum eſt deſcrimini. Facultatis autem Arction eſt admodum tenuiſũ partium, vt Gal. ait, & ob id exſiccãtis, extergentis tamen modicè. Decoquitur in vino (inquit Plinius lib.27.cap.5.) radix ad dentium dolorem, ita vt ore contineatur decoctum. Bibitur & propter Iſchiada & Stranſguriam è vino. Ambuſtis & Pernionibus imponitur: fouẽtur eadem cum radice ſemine trito in vino. Arctij radix & ſemen in vino decocta, dentium dolorem mitigant, ſi decoctum ore contineatur. Ambuſta & perniones eodem decocto fouentur. Bibitur item ad coxendicum dolores & ſtranguriam è vino. Eadẽ Plinius tradit. Radix decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita vt contineatur ore decoctum. Bibitur & propter iſchiada & ſtranguriam è vino. Ambuſtis imponitur & pernionibus, fouentur eadem cum radice ſemine trito è vino. Et rurſus Ambuſta ſanantur plantagine, arctio, ita vt cicatrix fallat, folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur. Galenus idem confirmat his verbis. Arctium quod verbaſco eſt ſimile, radice tenera, candida, dulci, caule oblongo & molli, ſemine cymino ſimili, facultatis eſt admodum tenuium partium, & ob id exſiccantis, extergentíſque, tamen modice, quamobrem radix ac ſemen cocta in vino

Lib.27.c.5. Lib.26.c.12 Lib.6.ſim.

quadan

quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambusta & perniones non harum modo decoctum affusum, sed & caules teneriores sanare possunt.

CACALIA, CAP. XLVI.

Nomina

Corna. Emb. 106.

Κ ΑΚΑΛΙ´Α & λεοντικὴ Græcis, similiter Latinis Cacalia & Leontice. Gale. in simpl. medicamentorũ numero Cacaliã non recenset, sed Cacanũ eam appellare videtur, prætermissa Cacaliæ voce, quod tamẽ facere nõ solet in variis plantarũ nomenclaturis, vtpote qui vnã atq; alterã semper adiiciat. Quod autẽ Cacanũ, legendum sit in Galeno, & non Cancanũ,

Lib.7.

vt in vulgatis exẽplarib⁹ legitur, ex Paulo perspicuũ est, qui apertè κάκανον habet, de quo eadẽ planè tradit quæ Galen. & eadẽ prorsus vterque quæ Dioscorides de Cacalia, ita vt Paulus qui post Cacanum scribit Cacaliam viribus & vsu Cacano similem esse, eandem ~~om~~ omnino dicere debuisse videatur, cùm Galenus eandem fecerit, vt dicetur. Ex iisdem intelligi licet bacanum pro Cacano mendosè legi locis aliquot apud Paulum, quibus medicamenti hepatici ex Cacano meminit.

Vide Phytop. pag. 370.

CACALIA.

Lib.3.c.46. &.7.c.16.

Lib.4.c.118

Forma.

Cacalia, ita describente Dioscoride, folia fert alba, bene magna, caulis è medio ipsorum prodit rectus, albus, qui florem habet quercui aut oleæ similem.

Locus.

Nascitur in montibus. Ex qua delineatione Dalechãpius Cacaliam esse quæ hîc pingitur opinatus est, in summis excelsorum montium iugis prouenientem, radicibus multis, candidis, implicatis, crassiori cuidam velut caudici circumpositis, fatuis & gustatu lentis tragacanthi modo: caule cubitali, recto, lanugine candicante: foliis multis, latis, amplis, crassis, subrotundis, in ambitu crenatis, longo crassóque pediculo nixis, venosis, auersa parte candida lanugine hirsutis: flore copioso, puniceo, in pappos abeunte. In florum vmbilico granum rotundum prominet niueum, margaritæ simile, cui rectè Plinius comparauit, quod excusso flore nudum nitidúmque dependet.

Lib.25.c.11.

Lib.4.c.118

Vires.

Cacaliæ radix, inquit Dioscorides, in vino macerata vt tragacantha, & per seipsam delincta, aut manducata, tusses & arteriæ asperitates sanat. At grana quæ postquam defloruit, enascuntur, trita, cerato excepta & illita, faciẽ extendunt, & à rugis cõseruant. Quibus vide num similia de

Lib.7.fim.

cacano scripserit Galen. vt eadẽ dicenda sit planta quæ cacalia. Cacani radix facultatem habet mordacitatis expertem, & modicè exciccantem, essentiam crassam, & emplasticã. Quapropter macerata vino sicut tragacantha, & lincta asperitates arteriæ sanat: nec minùs si quis eam mandat, succus eius defluens prodest arteriæ similiter vt glycyrriza, quæ solùm transcripsit Paulus.

Lib.7. Lib.25.c.11.

Eadem etiam & quædam alia de Cacalia tradit Plinius. Cacalia siue Leonticę vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana quindecim in

Lib.26.c.6. Ibid.cap.15

oleo macerãtur, atq; ita aduerso capillo caput vngitur. Et rursus. Radix Cacaliæ cõmanducata, & in vino madefacta, nõ tussi tantùm, sed & faucibus prodest. Et alio in loco. Cacaliæ grana mixta ceræ liquidę extẽdunt cutem in facie erugantq;. Loco verò supra citato non intelligendum semen inter folia grandia folia dependere, hoc enim falsum est, sed caulem in cuius surculis & adnatis semen dependet, ex grandiũ foliorum congerie sese attollere.

CHAMÆ

CHAMAECISSOS, CAP. XLVII.

ΧΑΜΑΙ'ΚΙΣΣΟΣ Latinè etiam Chamæciſſus, id eſt, humilis ſiue puſilla hedera. Sed quænam ſit planta quæ verè Chamæciſſus Dioſcoridis dici poſſit, inter herbarios ambigitur. Sunt qui hederam terreſtrem Officinis dictam Chamæciſſum eſſe volunt, effigie, viribus, vulgari appellatione conſentientibus, qua de re paulò pòſt dicemus. Alij horum reiecta ſentẽtia, Chamæciſſum eſſe contendunt eam quam pro conſolida media Matthiolus & Fuchſius exhibuêre, bene cõuenientibus notis omnibus quæ Dioſcorides Chamæciſſo aſſignat. *Nomina* *In c.9.lib.4 c.146.hiſt.*

CHAMAECISSVS, Quorumdam.

Ea, inquit, folia habet hederis ſimilia, longiora tamen, & tenuiora, multa: ramulos palmi altitudine quinque aut ſex, à terra foliis plenos: flores violæ ſimiles, minores tamen, & guſtui valde amaros. Radix tenuis, alba, inutilis eſt. Naſcitur in locis cultis. Sic, vt à natalibus incipiamus, quæ hîc picta eſt. In cultis gignitur, ſcilicet in agrorum marginibus & aggeribus, radice candida, tenui, inutili, quaternos & interdum plures cauliculos mittit, dodrantales, folioſos: folia circa cauliculorum verticem hederæ folia prorſus referentia, prope radicem longiora, & vtrobique tenuiora, ſubhirſuta, quod Dioſcorides non habet flores violæ ſimiles, (ſic enim conuerte λευκόια, non violæ albæ ſpeciatim: nam etſi leucoij nomine viola alba ſignificetur, tamen pro lutea, & cærulea, & purpurea ſolet vſurpari) minores (non candidiores ac tenuiores, vt vertit Ruellius, nam hæc in Græcis non legimus, quæ habent ἄνθη λευκοίοις ὅμοια, μικρότερα καὶ πικρά & cætera.) è candido cæruleos quòd Dioſcorides omiſit, amariſſimos. *Forma.* Quòd ſi his vires ſuffragentur, & quemadmodum Chamæciſi Dioſcoridis folia iſchiadicis vtiliſsima ſunt, trium obolorum pondere in tribus cyathis aquæ ad dies quadraginta aut quinquaginta pota, & eadẽ morbum regiũ purgant eodem modo pota ſex aut ſeptẽ dies, ita ſi ea quæ hîc exhibetur, facultates habeat ad iocinoroſos, lienoſos, iſchiadicos ſanandos inſignes, magnum fuerit tuendæ illorum opinionis argumentum. *Vires.* *Dioſc.lib.4. cap.121.* Plinius aliter de Chamæciſſo quàm Dioſcorides ſcripſiſſe videtur, vt hanc cum alia cõfuderit, aut de diuerſa herba ſcripſerit. Sic enim ille. Eſt & rigens hedera quæ ſine adminiculo ſtat ſola omniũ generũ, ob id vocata orthociſſos. È diuerſo numquam niſi humi repens Chamæciſſos. *Lib.16.c.34* Rurſus. Iidẽ (Græci) Chamæciſſum appellant hederam nõ attollẽtem ſe à terra. Et hęc cõtuſa in vino acetabuli mẽſura, lieni medetur: folia ambuſtis cũ axungia. *Lib.24.c.10* At hunc Chamæciſi vſum Dioſcorides nõ tradit. Et alio in loco. Chamæciſſos ſpirata eſt tritici modo, ramulis quinis ferè folioſa: quum floret exiſtimari poteſt alba viola, radice tenui. Bibunt iſchiadici folia tribus obolis in vini cyathis duobus ſeptẽ diebus, admodum amara potione. *Ibid. ca.15.* Quæ non in totum, ſed aliqua ex parte tantùm cum his quæ Dioſcorides tradit, cõſentiunt. Item Plinius alibi etiam tertiã cyclaminon ſibi demonſtratam eſſe dicit cognomine Chamæciſſum, vno omnino folio, &c. *Lib.25.c.9.* Dioſcoridi Galenus aſſentitur his verbis. Chamæciſi flos cum ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, datúrque ex coxendice laborantibus. *Lib.8. ſim.*

PRVNEL

PRVNELLA, CAP. XLVIII.

Nomina

HAVD compertum adhuc eſt, quòd nomen huic herbæ à veteribus tum Græcis tum Latinis poſitum fuerit, quare vulgarem medicorum & herbariorum nomenclaturam ſecuti, Prunellam ſiue Brunellam, ſiue cõſolidam minorem hîc vocamus. Germani *Braunnellam, & Gottheyl*, Galli *l'herbe au charpentier*. Sunt qui ſymphytum petræum eſſe credant, quorum opinio peritioribus parum probatur. Solidago minor quam Germani Prunellam vocant, inquit Matthiolus, caulibus exit quadrangulis, hirſutis, ſpithamæ longitudine: foliis oblongis, in extremo acuminatis, menthæ proximis, ac etiam ſubaſperis, flores gerit in caulium, ramuſculorúmque faſtigiis ſpicatos, purpuraſcentes, & quandóque candidos. Radix ſubeſt parua, prolixior, fibrata. Naſcitur in pratis & ſiluis opacis. Maio & Iunio menſibus floret. Calidam ſiccámque eſſe ſcribit Fuchſius, quòd guſtu glutinoſa ſit, & modicè amara. Dodonæus ſiccã quidem eſſe, ſed caliditate & frigiditate temperatam, ſeu modicè frigidam. Vulneraria eſt herba, nam vbi vulnera glutinare, adſtringere, & reprimere ſit opus, fœliciter hanc vſurpant. Succum eius cum aceto & roſaceo mixtum, vehementes capitis dolores ſedare, recentiores vno conſenſu tradunt, ſi tempora eo inungantur, aphthas & oris vlcera, fauciúmque vitia ſuccus eius ſanat. Iiſdem viribus quibus Bugla & cochlearia pollet, inquit Lobellius, ſed efficacius ſiccat, adſtringit, cohibet & reprimit.

PRVNELLA Siue Conſolida minor, Matth.

In cap. 9. lib.4. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Cap 237. hiſt. Lib.1.c.88.* — *Temper.* — *Vires. Matth. ibi. Fuch.& Dodo. ibi.*

MALACOCISSOS, CAP. XLIX.

Nomina — μαλακὸς est mollis κισσὸς hedera.

ΜΑΛΑΚΟΚΙΣΣΟΝ in Geoponicis legimus, quæ Latinis eſt mollis hedera. Eam periti herbarij quidã eſſe opinãtur, quæ hedera terreſtris & terræ corona Latinis & Officinis nominatur, quòd ramulos ſuos per terram ſpargens, folioſo veluti ſerto eam coronare videatur, Gallis *Lierre terreſtre*, Germanis *Gundelreb*, vel potiùs *Grundreb*, hoc eſt humi repens viticula. Qui hanc legitimam eſſe Dioſcor. chamæciſſum eſſe contendunt, præter vulgarem hederæ terreſtris nomenclaturam: eius etiam vires eaſdem eſſe cum iis quas Dioſcorides chamæciſſo attribuit, medicorum crebro experimento teſtatum eſſe volunt, vtpote quæ amarore & cæteris qualitatibus ad obſtructiones, & ad arthriticos dolores plurimum ſint efficaces. Quantum ad figuram attinet, iis qui folia chamæciſsi ex Dioſcoride μακρότερα id eſt, longiora obiiciunt, reſpondent vnius literæ mutatione μικρότερα, id eſt, minora eſſe, vt folia hederæ terreſtris, foliis hederæ quidem ſimilia ſint, ſed rotundiora, atque adeò minora & tenuiora. Et hîc lapſus in Dioſcoridis exemplaribus frequens eſt, id quod aliquoties annotauimus. Vt vt res hæc habeat, planta hæc ex eadem radice fibrata, cauliculos multos per terram repentes emittit, quadrangulos, teneros, in quibus folia quadentenus rotunda, ſcabra, vbique crenata grauis odoris, guſtu amara, minora, rotundiora, teneriora, foliis hederæ inter quæ flores emicant guſtu amari, cærulei, qui color etiã leucoiorum

Pena in Adue. — *Dodo. lib. 3 cap.50.* — *Forma.*

leucoiorum eſt,vel purpurei. Vbique ferè,ſed præcipuè opacis & vdis locis creſcit. *Locus.*
Martio ſtatim erumpit,& floret in magnam vſque æſtatis partem, ſæpiúſque toto *Tempus.*
anno viriditatem ſuam conſeruat Calidam ſiccamq; eſſe præſertim florum amaritudo inſignis demonſtrat.Quare ad diſcutiendas obſtructiones iocinoris & lienis, *Temper. & Vires*

HEDERA TERRESTRIS Malacociſſos, Matth.

MALACOCISSOS Ex pictura, Dodon.

& ad purgandũ icterum præcipuè valet, & ad coxendicum,& ad alios arthriticos dolores ſuppreſſos,menſes euocat,vrinam mouet: manibus confricata & contrita, *Fuch.Ibid.*
auribuſq; immiſſa,earum ſonitus & obtuſum auditum ſanat. Contra peſtem etiam tradunt efficacem eſſe,id quod equites quoque ſciunt,hi enim quoties fibula dicta peſtis equum corripuerit, hac contra eandem herba magna efficacia vtuntur. Folia hederæ terretris,auctore Trago,exulcerationi vitiiſq; colli & faucium gargariſſatu conducunt. *Lib.2.c.87.* Idem decoctum ſcabiei atque oris & muliebrium locorum vitiis, medetur.Succus eiuſdem fiſtulis, aliiſq; id genus malis purgandis maximè prodeſt.

ELLEBORINE. CAP. L.

ΕΠΙΠΑΚΤΙΣ & Ἑλλεβορίνη Græcis, ſimiliter Latinis Epipactis & *Nomina*
Elleborine dicitur.Dioſcorides breuiſsimè de epipactide tractans, non *Lib.4.c.104*
quia ſimilis eſſet aut facie aut viribus Elleboro albo vel nigro Elleborinem dictam fuiſſe ait, vt quænam ſit hodie herba quæ genuina Elleborine dici poſsit iudicare perdifficile ſit, ſed quia Elleboro albo miſceretur, & iiſdem locis naſceretur, vt etiam Theophraſtus auctor eſt,de Elleboro albo ſcribens *Lib.9.hiſt. cap.11.*
his verbis. μίσγεται δὲ πρὸς τὴν πόσιν ὅπως εὐεμέσῃ, τὸ τῆς ἑλλεβορίνης σπέρμα. τοῦτο δ' ἐστὶν ποάριον.Id eſt, Miſcetur autem potioni, vt vomitus bene ſuccedat, Elleborines ſemen.Hæc herbula quædam eſt.Verùm Dioſcorides θάμνισκον μικρὸν vocat, id eſt, fruticulum paruum, exigua foliola habentem, ſed θαμνίσκου voce ſæpe is abutitur, quemadmodum & Plinius abuti potuit, hanc modo fruticem,modo herbam paruam appellans. In Aſia & Græcia, inquit, naſcuntur frutices, epipactis quam alij *Lib.13.c.20.*

Vide Phytogr. pag. 340.

ELLEBORINE, Matth.

Lib.27.c.9.

In cap.104 lib.4.

Elleborinen vocant, paruis foliis, quæ pota cõtra venena prosunt, sicut erices contra serpentes. Et rursus. Epipactis ab aliis Elleborine vocatur, parua herba, exiguis foliis, iocinoris vitiis vtilissima, & contra venena pota. Recentiores herbarij nominis similitudine adducti, existimantésque Elleborinen Elleboro facie similem herbam esse, hi Elleboro albo, illi nigro similem herbam commenti sunt. Quare si Epipactis Elleborine dicta est, inquit Matthiolus, quod cum Elloboro nigro similitudinem habeat, ea nobis epipactis erit, quæ nascitur in Goritiensi agro, quam epipactida appellare libuit, non quod Dioscoridis Elleborine sit, sed quod Elleborum nigrum quadantenus repręsentet foliis, floribus, atque etiam radicibus. Alpinam Elleborinen Saniculæ & Ellebori nigri facie vocant Pena & Lobellius. Iisdem mõtosis, vmbrosis, sed altioribus & Alpinis gaudet. Radice est fibris multis, ex vno nexu appensis donata, ex qua eriguntur pediculi teneri, glabri, flexiles, in quorum summitatibus folia quinque partita, parum crenata, Geranij columbini, aut Saniculæ diuisura: flores radiati, ex senis foliolis, gustu non ingrato, sed acriore. Quia radicem habet Elleboro nigro simillimam, Elleborum nigrum esse voluerunt. Quæ ex Dodonæo hîc picta est, Elleborum album refert, nisi quòd omnibus partibus minor est.

ELLEBORINE, Dodonæi.

Lib.3.c.25.

Forma.

Caule est recto, foliis virgatis, Ellebori albi aut plantaginis folia referentibus, sed minoribus, flores ex caule pendent albi, in medio caui, notis luteis & purpureis, miro modo variegati, in siliquis crassiusculis semen veluti sabulum continetur. Radices huc illuc sparsæ, succulentæ, denso, ortice gustu amaro. Pratis vliginosis, locísque vmbrosis & opacis gaudet. Iunio & Iulio mensibus floret. Calida siccáque est temperatura. Elleborine, auctore Dioscoride, iocinoris vitiis vtilis est, & contra venena pota.

Locus.
Tempus.
Temper.
& Vires.
Li.4.c.104.

HERBA PARIS, CAP. LI.

Nomina

HERBA Paris recentiorum, & Vua lupina, siue vua versa, Gallis *Raisin de renard*, Germanis *Vuolffsbeer*, Lobellio & Penæ solanum tetraphyllum dicitur, quod herba sit quaternis foliis, cyclamino aut cucumeri haud absimilibus, credidit Fuchsius aconitum esse pardalianches Dioscoridis. At cum notæ sint hodie alię & veræ aconiti differentiæ, nec huic herbæ vlla venenata insit facultas, imo contra venena præstantissima ex ea parentur remedia, certum est à pardalianche longe diuersam esse. Solanum est monococon Gesnero, aconitum monococcon Cordo, asternon atticus

HERBA PARIS.

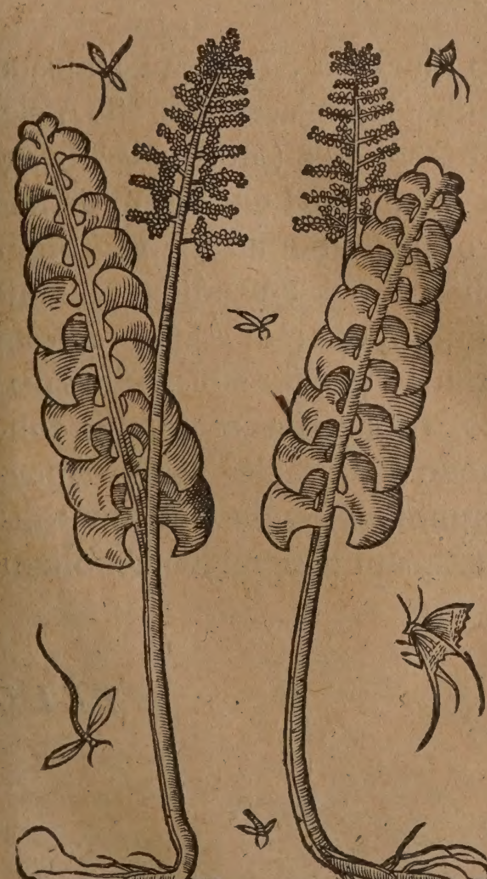

atticus Trago. Caule eſt vnico, rotundo, læui, gracili, palmum aut ſeſquipalmum alto, à cuius pluſquam medio quaterna exoriuntur folia, decuſſatim aut ex aduerſo ſita, crucis inſtar, nigricantia, rotunda, oblonga, tenuia, ſanguineæ ſimillima: totidem in caulis ſummitate, eodem ſitu, ſed minima & longiuſcula circa florem ex luteo herbaceum, è cuius medio purpureus vinoſúſque extat globulus, acino vuæ ſimilis, in quo ſemen album, minutum: radix longa, gracilis huc illuc ſummo ceſpite ſpargitur. Siluas vmbroſas & frigidiuſculas ſeptentrionales amat. Aprili menſe floret, Maio ſemen maturat. Baptiſta Sardus ſcripſit nouiſſe ſe quoſdam, quorum aliqui morborum diuturnitate, alij verò veneficiis ſemiſtulti facti erant, hoc tantum Herbæ paridis ſemine, ad vigeſimum vſque diem in puluerem hauſto drachmæ pondere, priſtinæ ſanitati omnino reſtitutos fuiſſe. Refrigerat inſigniter, quare arſienici vim reprimit. *Locus.* *Tempus.* *Vires.*

LVNARIA MINOR,
CAP. LII.

VETERIBVS ignota, aut certe nullo ab his nomine donata hæc à recentioribus Lunaria & Lunaria minor, & Lunaria racemoſa dicta, à foliis lunæ creſcentis modo falcatis, Gallis *Petite lunaire*, Germanis *Monkraut.* *Nomina.* *Vide Phytop. pag. 144.* Serpit humi vnico vtrinque folio profundius diuiſo, craſſiuſculo, vel foliis multis ſuperne rotundis, inferne falcatis, quibus ſcolopendrium verum refert. è medio cauliculus exit, palmaris, ferens in ſummo racemoſum florem ambroſiæ, aut botridis, & quadantenus ophiogloſſi ſimilem, radix fibris multis conſtat. *Forma.* In ſcrobium marginibus & aggeribus vligine madentibus & ſecus vias plerumque naſcitur. *Locus.* Maio & Iunio menſibus reperitur, deinde deperit. *Tempus.* Guſtu ſicca eſt admodum & adſtringens, quare frigida ſiccáque eſt temperatura, *Temper.* ophiogloſſi vt quodammodo aſpectu, ita facultate ſimilis, vel efficaciori, ad vulnera optimè glutinanda, vlcera cicatrice obducenda, luxata coniungenda. *Vires.* Conſtat etiam experientia ad ſupprimendos menſes, & ad album muliebre profluuium, mirifice hanc herbam conferre. Quidam Tragium ſecundum Dioſcoridis eſſe putant, in montibus & præcipitiis naſcens, folio Scolopendrij, radice tenui, candida, Rhaphano ſylueſtri ſimili, quæ cruda & cocta dyſentericis prodeſt. Conſtat certe folia grauiter olere inclinante æſtate, vnde nomen inditum putat Dioſcorides. Alia eſt ab herbariis Luna- Lunar. alia

LVNARIA Minor, Matth.

Forma. ria minor nominata, ſiue cærulea à florum colore, & Lunaria Magorum Arabum, radice multiplici, fibrata, longiuſcula, ſublutea, amara, odorata, foliis multis paruis, rotundis, craſsis, aſaro ſimilibus, longiuſculo pediculo nixis: cauliculis ſurrectis, læuibus, nudis: flore violæ in caulis faſtigio nitente, cæruleo, venuſto, in quinque foliola diuiſo, quæ extrema parte radiatim velut in exilia ſtamina finduntur: ſemine in ſiliquis oblongis, in tenue filum deſinen-

LVNARIA Alia minor cærulea, Dalech.

LVNARIA Lutea, Dalecham.

Locus. *Tempus.* tibus. In niuoſis montibus prouenit, etiam ſub niue ipſa, ita vt niue liquata, ſtatim exurgat. Floret menſe Aprili & Maio. Quibuſdam placet hanc eſſe Aſclepiadem legendum, quæ apud Dioſcoridem, φύλλα μικρὰ (non μακρὰ) κισσῷ ὅμοια: notis reliquis bene conuenientibus. Præterea, alia eſt Lunaria minor ſiue lutea, à Monſpelienſibus nominata, quæ in pratorum & humidorum agrorum marginibus proſilit, radice ferè ſimplici, modice fibrata, candida: caulibus tribus aut quatuor, ſeſquipedalibus parum aut nihil folioſis: foliis circa radicem multis, craſsis, longis, per oras laciniatis, hirſutis, punctis albicantibus maculoſis, guſtu valde adſtringentibus: flore luteo, tribus tantum foliolis conſtante: ſemine exiguo in latis vaſculis Lunariæ modo, per caules ſparſis, Ancyliis Romanorum non diſsimilibus, velut ex rotundis diſcis duobus compoſitis, è quorum medio tenuis pilus eminet. Pena thlaſpi paruum hieracifolium vocat.

TELEPHIVM, CAP. LIII.

FABARIA, crassula, & crassula maior, & faba crassa vulgo, Germanorũ *Vundkraut*, Gallorum *Orpin. seue grasse, & seue espaisse*, Telephium Dioscoridis peritis multis esse videtur, Latinis etiam Telephium dictum. Fabaria & faba crassa, à foliorum fabæ similitudine & crassitudine. Telephium verò quod vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mysię Rex ab Achille vulneratus consenuit, quæ ob id etiam telephia vocantur, auxilietur. Cauliculum profert rotundum, spissum, fragilem, foliis vestitum crassis, carnosis, succo plenis, portulacæ hortẽsi haud absimilibus: flores elegãtes in vertice albos, vel luteos, vel purpureos in vmbellis drabę, radix alba est, carnosa, tuberosa, cõpacta. Hanc plantam Dioscorides etiam delineasse videtur his verbis. Telephium herba & caule & foliis portulacæ similis est, alas binas in singulis foliorum geniculis inhærẽtes habet, à radice seni septenive ramuli prodeunt, cęruleis, crassis, viscosis, carnosis foliis referti: flores illi sunt lutei aut albi. Quæ Plinius transtulisse videtur. scribens, Telephium portulacæ similis est, & caule, & foliis. Rami à radice septeni Octonive fruticant, foliis crasis, carnosis. Hæc Plinius. Nascitur, inquit Dioscorides, in vineis, & locis cultis, vere. Sic crassula in vinetis, cultis incultis, humidis, siluosis, & pasim alibi abundat. Vere statim prosilit, Iulio & Augusto mensibus floret. Præter

Nomina

ob effectum quia medetur telephijs ulcerib. idest malignis, et inveteratis.

Forma.

Lib. 2. c. 181

Lib. 27. c. 13.

Locus.

Tempus.

TELEPHIVM Floribus purpureis, Lobellij.

FABARIA Matth. & Fuch.

TELEPHIVM Purpurascẽs, Fuch.

Telephium,quod flores albos profert & luteos, ex Fuchſio Telephiũ quod purpuraſcentibus floribus emicat,hîc pictum damus,quod ad differẽtiam ſuperioris,Telephium purpuraſcens appellauit. Præter flores qui in primo candidi ſunt, in hoc autem purpuraſcentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido viridis & herbaſcẽs eſt, in purpuraſcente paulò pallidior. Cætera omnia in his ſimilia apparent folia potiſsimum, quæ fabacea prorſus ſunt, niſi quod pinguiora & craſsiora. Huic Lobellij Telephiũ floribus purpureis appinximus. Aliud Telephiũ Hiſpanicũ Cluſius deſcripſit, quod habet duos aut tres pluréſve caules, ex radice prodeuntes, cubitales,ſucculẽtos, procumbentes, in quibus folia ex interuallis bina ſemper inter ſe oppoſita,vt in myrto, craſſa & ſucci plena,quemadmodum Craſſula maior, ſed maiora, & magis carnoſa: flos in extremis ramis quaſi vmbellatim naſcitur, quemadmodum in craſſula, pallidus: radices illi plurimæ, glanduloſæ, craſſulæ radicibus ſimiles. Viuax admodum eſt,adeò vt rami eius in terram depacti,ſtatim radices agant. Naſcitur in Hiſpania, vmbroſis quibuſdam, frigidioribuſque locis. Telephium vocant Hiſpani, Cluſio craſſulæ genus potius videtur, quandoquidem cærulea folia non habet, ſed ex herbaceo pallentia, portulacæ ſatiuæ lætioris triplo aut quadruplo maiora. Præterea Lobellius Telephium aliud pinxit minus repens,ſemper virens,folio rotũdiore,flore rubro,radice fibroſa, cauliculis cepæ craſsioribus. Dodonæus craſſulam refrigerare tertio ordine, & iiſdem viribus ſemperuiuum preditam eſſe ſcripſit. Dioſcorides verò folia ſenis horis illita, albas vitiligines ſanare, ſed oportere poſtea hordeacea farina illinere locum. Quinetiam alphos tollere cum aceto in ſole inuncta,ſed cum inaruerint,abſterguntur. Galenus verò Telephium exſiccandi & detergendi facultate eſſe,non tamen inſigniter calida. Verum in hoc forſan primi eſſe ordinis, deſiccare autem ſecundo ordine intenſo, aut certè principio tertij. Quare ad putrida vlcera conuenire, & leucas & alphos cum aceto ſanare. Cum igitur craſſula detergentis exſiccantiſque facultatis minimè particeps ſit, foliáque ferat portulacæ maiora, eorũ ſententiam reiiciendam eſſe cẽſet Matthiolus, qui Telephium eſſe putant, quamuis illa notis multis Telephium referat. At qui medicamentorum experientiam profitentur, reſpondent craſſulam multis viribus pollere, & plura præſtare quàm quæ Dioſcorides Telephio tribuit. Præterea caliditas illi non

TELEPHIVM Hiſpanicum, Cluſij.

Lib.2.ſtirp. Hiſp.c.25.

Lib.1.c.26. Temper. & Vires.

TELEPHIVM Minus ſemper virens, Lobell.

Lib.8.ſim.

Pena in Ad.

non deeſt,neque ſiccitas tanta,quantam Galenus & Paulus tradiderunt:nempe caliditas primi ordinis,quę guſtu vix percipiatur:ſiccitas, cuiuſmodi in ſemperuiuo: abſterſio,qualis ineſt farinæ fabarum & portulacæ,quæ videtur potius lenire glutinoſo ſucco,cum primo appulſu linguam tangit. Adhæc non ſolùm calfacientibus,exſiccantibus & detergentibus, telephia vlcera curantur, ſed etiam potionibus,pultibus,fomentis ex craſſula paratis,ad acrimoniam ſaniei erodentis,& opus naturæ impedientis rotundendam,ac cacochymiam corrigendam intus & foris. Plinius quantum ad vſum contra vitiliginem attinet,à Dioſcoride diſſentit: ſcribit enim. Illinitur lentigini,& cum inaruit,deteritur. Illinitur & vitiligini ternis ferè menſibus,ſenis horis noctis aut diei:poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fiſtulis. Li.27.ca.13.

AVRICVLA MVRIS, CAP. LIIII.

MYÓΣ ὦτα vel μυὸς ὦτις & μυὸς ὤτιον Græcis, Latinis Auricula muris, Gallis *Oreille de ſouris*, Italis *Orechia di topo*, Germanis *Menſzorlin*. Dioſc. vnius myoſotidos meminit.Recētiores plura fecerūt genera, omnia à foliorũ figura auri murinæ ſimili. Auricula muris, ita deſcribente Dioſc.caules emittit ab vna radice plures,infernè ſubrubētes, cauos:folia oblōga, anguſta,dorſo elato,nigricantia,ex interuallis gemina, in acutum deſinentia: tenues cauliculi ex alarum ſinu enaſcuntur,in quibus floſculi parui, cærulei, velut anagallidis:radix digitali eſt craſsitudine: cum multis adnatis. Similiter deſcripta eſt à Plinio his verbis. Myoſota ſiue Myoſotis læuis herba, caulibus pluribus ab vna radice, aliquatenus rubentibus, concauis ab imo: foliis anguſtis, oblongis, dorſo acuto,nigris,per interualla aſsiduè geminatis: & tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo: radix digitali craſsitudine, multis capillamentis

Nomina
Genera.
Li.2. c.179.
Forma.
Li.27. c.12.

AVRICVLA *Muris, Matthioli.*

AVRICVLA *Muris, altera, Dodon.*

fibrata. Quæ omnia aptiſsimè competunt in eam, quæ hîc ex Matthiolo appingitur. In pratis,agris,hortis,ſecus vias,& paſsim ferè copioſa, menſe Maio floret. Dodonæus alteram pinxit,quæ pleríſque Auricula muris videtur. Eſt autem humilis herba, quæq; ſæpius per terram ſerpit, lanugine delicata mollique onuſta, cæterùm alſinæ mediæ ſatis ſimilis:multos enim ab vna radice cauliculos profert, ima parte rubeſcentes:folia longa,aſpera,& hirſuta,Aures murinas apprime referentia:floſculos albos,ſiliquas longiuſculas velut alſine: radicem fibratam. Hanc periti quidam herbarij veram Dioſcoridis Elatinen eſſe ſuſpicantur ſatis congruente hiſtoria. Naſcitur enim in cultis & ſegetibus, ramulos quinos ſenóſve emittit è radice dodrantales,foliis plenos, guſtu adſtringentibus, helxinæ ſimilibus,hirſutis,rotundioribus. His tertiam adiicit, ſed non depingit, idem Dodonæus, quæ per terram minimè ſerpit,ſed recta inter cæteras herbas accreſcit,aliis ſimilis caulibus & foliis, ſed maior & candidior, lanugine operta, ad tactũ glutinoſa, & perinde digitis hærente, ac ſi melle rigata foret. Flores ex capitulis prodeunt vt in ſuperiore, ſemen in ſiliquulis concluditur. Hæc eſt Ocimoides minus albũ, à nobis in Horto deſcriptum ac depictum. Iſtæ duæ quibuſdam vt diximus, Auriculæ muris ſpecies eſſe cenſentur, aliis potius alſines. Eſt præterea Myoſotis parua Dalechampio, quæ in locis pinguibus,agris,ſecus vias gignitur,radiculis paruis,breuibus, inutilibus:foliis aizoi modo in orbem humi ſtratis, oblongis, parum laciniatis,nonnihil hirſutis: caule tres digitos albo,tenui,flore albo, quatuor foliolis conſtante, ſed ſic diuiſus vt octo eſſe videantur:ſemine minutulo in exiguis loculis marſupio ſimilibus, ſaporis fatui. Floret ſtatim Februario menſe, cum alſine verna,& gramine minimo. Refrigerat & humectat. Radix Auriculæ muris illita ægilopas ſanat, auctore Dioſcoride, Deſiccat ordine ſecundo,inquit Galenus,cæterùm nullam euidentem caliditatem habet. A quibus diſſentit Plinius, qui cum iiſdem planè verbis quibus Dioſcorides Auriculam muris delineaſſet, vis ei ſeptica, inquit, & exulceratrix, ideóque ægilopas ſanat.

MYOSOTIS Parua, Dalechampij.

In cap.179. lib.2. — Locus. — Tempus. — Lib.1. ca.35. — Auricula muris 2. — Forma. — Ibidem. — Myoſ.parua, Dalec. — Forma. — Tempus. — Temper. — Li.2. c.179. — Li.7. ſimpl. — Li.27. c.12.

VERONICA MAS, CAP. LV.

CELEBERRIMA eſt apud recentiores herba quæ Veronica mas ab illis dicta eſt,Græcis & Latinis ſcriptoribus fortaſsis incognita, Gallis *Veronique maſle*,Germanis *Ereubreiſz*, & *Grundheyl*, ob mirificam ſanandi vlcera ac vulnera facultatem. Dodonæus Betonicam Pauli vocat. Herba eſt per terram ſerpens cauliculis dodrantalibus,gracilibus, purpuraſcentibus,villoſis:foliis longiuſculis nigricantibus,parum hirſutis, ſerratis:floſculi in ſummitate diluti purpurei ſunt: ſemen in loculis minutum: radix tenuis, fibrata,breuis. In marginibus agrorum & ſiluarum prouenit. Iunio & Iulio menſibus,floribus & ſemine abundat. Veronicam maiorem Septentrion alium marem Fuchſ.& Dodon. Lobellius vocat. Amaritudinem quamdam & vehementem adſtrictionem

Nomina — Vide Phytog. pag. 469. — Lib.1. c.17. — Forma. — Locus. — Tempus. — Temper.

VERONICA Mas, Fuchſ.

VERONICA Mas, Matth.

VERONICA Recta minima, Lobellij.

adſtrictionem guſtu præ ſe fert, vt hinc calidam ſiccámque eſſe coniicere liceat. Mirificè ad cruenta & vetera vlcera, & vulnera ſananda confert. Scabiei & omnibus cutis vitiis medetur. Tumores in quacumque corporis parte fuerint, potiſsimum autem in ceruice, diſcutere poteſt. Recẽtiores eius vſum ſummopere commendant in febribus peſtilentialibus, propinantes ſiccæ puluerem drachmarum duarum pondere cum theriace drachma ex vino meraco, ea tamen lege vt ſtatim ſudent ægri. Eadem datur potanda ex ſua ipſius ſtillatitia aqua vtiliter contra tuſsim & vitia omnia pectoris & pulmonis : nam tabidos & ſuppuratos iuuat. Præterea aperit iocinoris & lienis obſtructiones, vterum, renes & veſicam expurgat. Lobellius Veronicam marem, Matthioli Veronicam rectam appellat, foliis & flore in ſurrectis pedalibus cauliculis, aliis non diſsimilibus, ſed maioribus amœnioribúſque. Huic appingit Veronicam rectam minimam, quæ vix vnciam & ſeſquiunciam æquat, foliis Veronicæ noſtratis, aliquanto minoribus. Floſculi non diſsimiles, ſed denſiores comoſioréſque ſpicati, corniculis, crebris ſuccedentibus. Hæc Lobellius. *Vires.*

COCHLEA

COCHLEARIA, CAP. LVI.

Nomina Dod.lib.1. cap.78. *Forma.*

GERMANORVM *Leffelkraut*, & Belgarum *Lepelkraut*, ideſt, Herba Cochlearis huic herbæ cochleariæ nomen fecit, Gallicè *l'Herbe aux cuilliers*, à foliorum caua rotunditate, cochlearis connexam intimamq́; ſuperficiem exprimente. Hæc foliis eſt latiuſculis, craſsis, vmbilicatis, & nonnihil cauis, parui cochlearis more, ambitu interdum anguloſis, oxalidis rotundæ ferè ſimilibus, ſed nec tenera ſunt, nec candicantia, imo duriuſcula, & ex fuſco viridantia: cauliculi quadãtenus anguloſi, palmares aut pedales: floſculi candidi, ſemen paruũ, rubeſcens in ſiliquulis: radix tenuis, fibrata, albicans, guſtu acri.

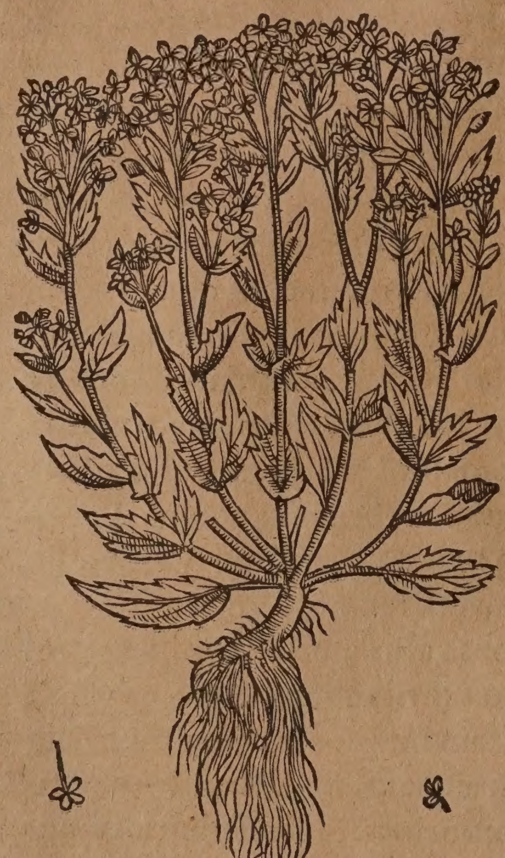
COCHLEARIA, *Dodon.*

Locus. *Tempus.* *Temper.* Pena in Aduerſ.

In Friſia & Holandia, frequentiſsima ſecus ſepes & in pratis. Aprili & Maio menſibus floret, per æſtatem ſemen fert. Calida ſiccáque eſt herba, guſtu acri, naſturtij, aut Sij cardamines. Quare ſunt hodie eruditiſsimi herbarij qui Britannicam Plinij eſſe cenſent, quod iiſdem locis reperiatur, iiſdemq́; viribus prædita eſſe comperiatur, quas Cæſaris milites, trans Rhenum promotis caſtris, aduerſus Stomacacen edocti, à Friſiis colonis experti ſunt, vt ex eodem Plinio fuſiùs alibi diximus. Verum cum hæc Plinianæ deſcriptioni minimè conueniat, & ſint multæ, vt naſturtia, & Sium cardamine eidem perſimiles guſtu, nec facie multum diſſimiles, ad eadem vtiles, nullum inde certum ſumi poteſt argumentum, quo Britanicam hanc eſſe probare quis poſsit. Quidam, inquit Dodonæus, hanc telephium Græcorum eſſe putant.

COCHLEARIA *Britãnica, Lob.*

Li.1.ca.178. *Vires.* Dod.ibid.

Cochlearia in aqua decocta frequenti collutione, contra putrida oris vlcera, & cætera eius vitia ſummoperè efficax eſt. Singulari etiam remedio eſt aduerſus oris affectum, quem Plinius Stomacacen, Marcellus Oſcedinem, Holandi Friſiíque *Scicerbuych* nominant. Quod cum frequens experientia comprobarit, magno eſt apud Holãdos & Friſios in vſu, & commendatione. Iſti congener eſt vel ſimilis, quæ Cochlearia Anglica à Pena & Lobellio dicitur, flore, ſemine, & ſapore, ſed foliis non tam vmbilicatis, aut in Cochlear efformatis, potiùs Atriplicem aut Lapathum paruum referentibus, vnciam latis, & in ſeſquiunciæ aut vnciarum duarum longitudinem porrectis, craſsis, denſis, ſucculentis, guſtu & colore ſuperioris Cochleariæ: radice maiore. Æque vt ſuperior laudatur ad Stomacacen. In anglia ad Tameſis fluenta, & qua Londinum præterlapſus eſt, & in Briſtoiæ ſinu Occidui Occeani prouenit.

PERFO

PERFOLIATA, CAP. LVII.

Vix affirmare quis poßit, fuerítne veteribus cognita deſcriptaq́; hæc herba, quæ Perfoliatum & Perfoliata hodie vocatur, quòd caulis ſingula eius folia perforet, & penetret, Gallis *Perſefeuille*, Germanis *Durchvuachſz*. Ambigitur hodie à nonnullis ſit ne Dioſcoridis Cacalia. Eiuſdem cotyledon à nonnullis crederetur, niſi radix obſtaret, quæ oliuæ inſtar rotunda non eſt. Perfoliata caulem mittit rotundum, gracilem, ramulis multis & tenuibus fruticantem, folia ſingula Perforantibus rotunda, in acutum tamen deſinentia, caua, tenera, læuia, colore ex glauco virentia: flores in ramulorum faſtigiis parui, inter foliola radiatim ſita ex aureo pallidi: ſemen fuſcum, radix vnica, candicans, fibrata. Inter ſegetes, in pratis, agrorum marginibus prouenit, & à Chirurgis in hortis colitur. Iulio & Auguſto mẽſibus floret, deinde ſemina producit. Amara modicè eſt, & adſtringens, ex quo intelligere licet, calidam ſiccamq́; eſſe. Decoctum eius in aqua aut vino, vulneribus medetur: quinetiam herbæ ipſius folia recentia trita, & impoſita, cera aut quopiam alio curandis vulneribus vtili vn-

Nomina

Dod.lib.11. cap.93. Fuchſ.cap. 242.

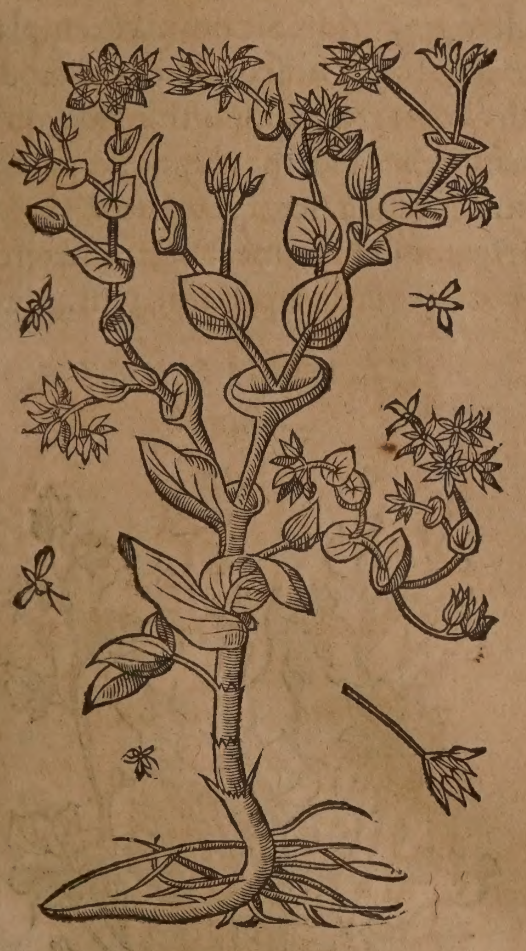
Forma.

Locus.

Tempus.

Temper. & Vires.

PERFOLIATA, *Dodonæi.*

PERFOLIATA *Longifolia*, *Dalechampij.*

guento excepta, ramices puerorum ſanant. Eadem herba trita & cum farina vinoq́; admota, prominentias vmbilici infantium reprimit. Plurimus huius apud Chirurgos vſus. Perfoliata alia longifolia cognominata, in cõuallibus altißimorũ Iure cacuminum denſis, vmbroſiſq́; ſiluarum ſolitudinibus, hominis proceritate creſcit, radice nigra, craſſa, dura, ex quibuſdam tuberculis fibras mittente: caule ſimplici in virgas minimè diuiſo, foliis oblongis, caulem amplectentibus, non autem vt in altera & vulgari per medium traducentibus, craßis, guſtu amaris, flore è rubro nigreſcente, non coronæ modo, vt in altero genere, caulis verticem ambiente, ſed ex eius faſtigio prodeunte pediculis ſubuecto.

COTY

COTYLEDON SECVNDA, CAP. LVIII.

Nomina. KOTYΛΗΔΩΝ ἑτέρα & κυμβάλιον, Latinè etiam Cotyledon altera & Cymbalium, & Vmbilicus veneris alter, & Acetabulum alterum, Gallis *Le petit nombril de Venus*. *Forma.* Folia habet vmbilico primo latiora, pinguia, densa circa radicem, veluti oculum medium describentia, quemadmodum Aizoon maius, gustu adstringentia, cauliculum tenuem, & in ipso flores & semina hyperico similia, radicem verò maiorem. Quæ hîc picta est, à doctis herbariis creditur esse verus ille vmbilicus Veneris alter, foliis latioribus, crassis, ferè rotundis, in orbē circa caulem latiùs sparsis, vt in Aizoo maiore: caulis medius eminet tener, flosculos ferens. *Locus.* Montosis locis crescit, & in hortis colitur ab herbariis. *Vires.* Facit ad eadem, ad quæ etiam semperuiuum, inquit Dioscorides. Qua in re ab eo dissentit Plinius, alioqui in delineatione magna ex parte consentiens, his verbis. Est aliud genus eiusdem (Cotyledonis) sordidis foliis, latioribus, densioribusq́; circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Vsus eius ad eadem, quæ iridis. Sic omnia exemplaria habent, quæ tamen ex Dioscoride emendanda videntur, & iridis voci aizoi vox substituenda, quæ cum rursus sequatur, eam videtur aliquis perperam mutasse: est enim iris calida siccáq; facultate, Cotyledon altera refrigerante & humectante. Prætereà folia τῇ γεύσει στύφοντα vertit asperrimi gustus pro

Vide Phytop. pag. 554. et 615.

Matthi. in ca.88. li.4. Dod. lib.1. cap.25.

Lib.4.c.88.

Li.25. ca.13.

COTYLEDON II. *Matthioli.*

COTYLEDON III. *Dalechampij.*

CYMBALARIA, *Matthioli.*

astringentis

aſtringentis guſtus:& folia ſordida dixit,perinde ac ſi ῥυπαρὰ pro λιπαρὰ legiſſet. Herbarij quidam Cotyledonem aliam ſiue Cymbalium diuerſum à ſuperiore depingunt:radice fibris multis nigríſque capillata, foliis multis, craſsis, pinguibus, longo pediculo nixis,circa radicem in orbem circumiectis, & tanquam rotundũ oculi ambitum deſcribentibus, venoſis, in ambitu crenatis: caule palmum alto, villoſo,tenui:flore hyperici, candido. Vmbroſis & opacis ſiluarum receſsibus, & latebris gaudet. Refrigerat & humectat vt aizoum. Saxifragiæ maiori, ſeu albæ perſimilis eſt, non tamen eadem: differt enim viribus potiſsimum, & radicibus. *Cotyled. tertia. Forma. Locus. Temper.*

Eſt apud Inſubres vulgaris herba,quæ cum Cymbalaria vocetur, à Cymbalio videtur illis nomen duxiſſe,verúſque eſſe veneris vmbilicus alter. Venetiis Patauij, & vicinis pagis paſsim ex parietinis & maceriis comæ modo dependet, cauliculis numeroſis,tenuibus,lentis,tenerrimis,capillaceis,pedalibus & ſeſquipedalibus, è quibus folia prodeunt hederacea,laciniata,mollia,læuia, logis tenuibúſque petiolis nixa:floſculi ex luteo virentes, qui è tenuiſsimis quoque pediculis emergentes, clauicularum modo ſeſe implicant. Illic Pharmacopœi veri vmbilici Veneris penuria & ignoratione hac herba vtuntur,iiſdémq; pollere facultatibus exiſtimant. Valere eam ad alba vteri profluuia Matthiolus affirmat, ſi ipſa recens ſæpius in acetariis deuoretur,vt Itali ſolent,prima menſa. *Cymbalaria Matth. in cap. 88. lib. 4. Pet. Pen. in Ad. Forma. Vires. Ibidem.*

MVSCVS, CAP. LIX.

BPYON & σπλάγχνον Græcis appellatur,qui Muſcus Latinis,Arabibus *Axnec*,& *Vſnec*,Gallis *Mouſſe*,Italis *Moſco*, Germanis *Mooſz*. Sphagnõ etiam Plinius vocat,item Ætius Sphagnum & Hypnum. Multiplex eſt Muſcus: Arboreus,terreſtris,ſaxatilis,marinus. De arboreo & terreſtri hîc tractabimus. Eſt autem Muſcus præſertim arboreus, nihil aliud quàm villi,ſeu foliola incana minutius & profundius inciſa,naſcentia, & pendentia ex arboribus ſine radice,ſine flore,ſine ſemine. In cedro arbore,inquit Dioſcorides, populo alba & quercu inuenitur. Optimum eſt cedrinum,proximum populneũ, in quo genere candidum & odoratius præſtat, nigricans improbatur. Plinius de eadem ſcribit his verbis.Sphagnos in Syrenaica prouin- *Nomina. Lib. 12. c. 23. Lib. 1. Genera. Forma. Lib. 1. c. 20. Li. 12. c. 23.*

MVSCVS Arboreus.

MVSCVS I. Terreſtris, Tragi.

cia maximè probatur, alij Bryon vocant: ſecundum locum obtinet Cyprius, tertium phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci: quin & in Gallia non dubitauerint. Sunt enim hoc nomine etiam arborum villi, quales in Græcia videmus, ſed odore præſtantes. Laus prima candidiſsimis atque altiſsimis, ſecunda rutilis, nulla nigris. Et in inſulis petríſque nati improbantur, omnéſque quibus palmarum atque non

Li.7.ſimpl. ſuus odor ineſt. Galenus his addit Muſcum, qui in picea arbore reperitur. Naſcitur etiam in abiete, & aliis arboribus. Cæterùm in eo genere quod in Italia prouenit,

In cap.20. lib.1. inquit Matthiolus, is nobilior & odoratior videtur, qui in larice naſcitur: quare & viribus fortaſſe præſtantior erit.

Lib.3.ca.2. Muſc.terreſt r.1. Tragus aliud Muſci genus facit, idq; vulgatiſsimum in pratis & hortis naſcens, villoſum, ſed reliquis generibus gracilius & tenuius, ex luteo viride.

Forma. Idem & recentiores alij, Muſcum quoque terreſtrem appellant plantam quæ longis viticulis repit, numeroſiſsimis foliis obſitis, funiculos eſſe diceres, qui ſæpe ad ſeptem & octo vlnarum longitudinem protenduntur:

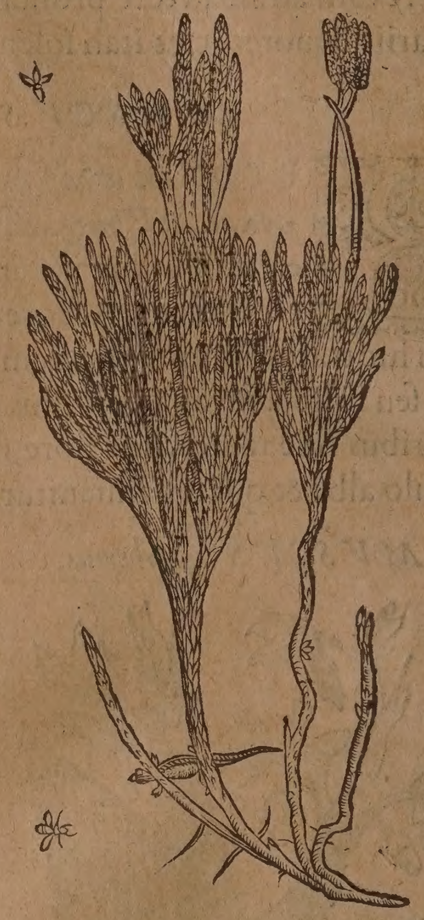
Muſc. terreſtris. 2. Trag.lib.1. cap.189. multis vtrinq; adnatis ramulis, ſimilibus foliolis obſeptis, vt piceæ arboris ſummitates eſſe videantur.

Forma. A Lobellio Muſcus clauatus dicitur, Pes leoninus, perpe-

MVSCVS Terreſtris II.

MVSCVS Terreſtris III.

ram Chamæpeuce à Cordo. Tota planta ad tactum ſicca eſt & ſubaſpera, colore ex viridi palleſcente. Serpit humi & inter ſaxa Muſco ſcatentia, nititurq; radicibus per interualla multis, capillaribus quæ ex viticulis obſequioſis prodeunt, vt in hedera, quibus ſeſe propagat, & gyros nectit, ſpiraſq; an fractuoſas multas. Iunio verò emittit ex ramuſculorum faſtigiis iulos ferè corylaceos, ſubflauo colore.

Locus. Naſcitur in ſiluis, ſabuloſis & inuiis locis, præſertim inter muſcoſos lapides.

Muſc.terreſtr.3. Lib.1.c.189. Terreſtri huic Muſco Tragus herbulã ſubiungit, quæ æſtate & hyeme virens omnino ſatiuã ſabinã refert, odore omni deſtituta, guſtu planè amara, Muſci terreſtris

Forma. ſuperioris inſtar, luteos in cacumine iulos ferẽs, qui & ipſi nullo poſt ſe relicto fructu, protinus pereũt. Quidã Plinij Selaginẽ eſſe volũt Sabinę ſimilẽ, Gallorũ Druidis ſummoperè laudatã cõtra omnia vitia oculorũ, & omnem perniciem.

Lycopord. Dodon. Muſco terreſtri non abſurdè ſubiungetur herba Græcis Latiniſq; veteribus forte ignota, quibuſdam

MVSCVS Alius terrestris Lycopodium, Dodon.

MVSCVS Fœniculaceus.

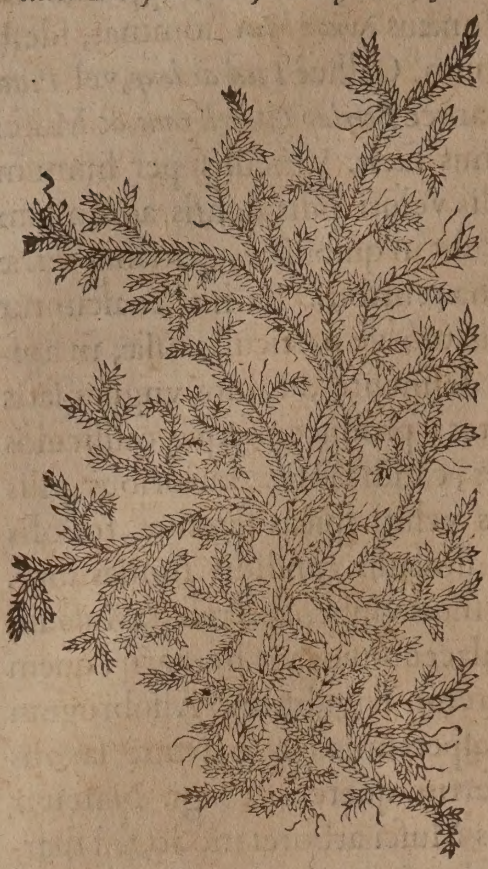

MVSCVS Terrestris denticulatus, Lobellij.

quibusdam Officinis pro spica celtica non sine graui errore vsurpata, vulgi appellationẽ secutus Dodonæus λυκοπόδιον nominat, idest, Lib.3 ca.71. Pedem lupinum, Gallicè *Pied de loup*, vel *Patte de loup*, Germanicè *Beerlap, Gurtelkraut*, & Musci quintum genus facit. Viticulis per humum serpit, foliolis veluti pilis densis admodum vestitis, radiculis in quibusdam partibus terræ infixis, & inhærentibus. Ex his enascuntur aliæ in tres quatuórve particulas fissæ, in apices candidos desinentes, lupinos vngues satis aptè referentes, producentésque cauliculos rectos, tenues, candicantes, rarioribus pilis hirtos, tenues veluti spicas ferentes, foliolis plenas, quæ flosculis candidis similes sunt. Vdis locis, & siluis vmbrosis, crescit. *Locus.* Muscum alium fœniculaceum vocant herbarij, quem *Musc.fœn.* gignunt arbores in frigidissimo Allobrogum tractu, locis asperrimis, & maximè saxosis educatæ, præsertim quercus & fagi. Náscitur is non alterius Musci arborei modo, sed spar- *Forma.* sim in variis arborũ partibus, trunco, ramis surculis, fruticátque singulis priuatim quasi plantis: plurimi ex vna tanquam radice nigra ramuli prodeunt, duos digitos alti, exiles, in tenuissimos villos fœniculo similes diuisi. candidi, iucundum quidpiam olentes, vasculis multis lacunatis, inanibus, ramulorum vertici affixis, in ambitu hirsutis, quæ ad seminis conceptaculum natura formasse videtur, vt in Androsace, licet vacua perpetuo sint. Quasdam alias Musci varietates tradidit Lobellius. Quædam enim denticulis, & viticulis paruis sarmentosis pinnatis, compressis, arguta naturæ solertia elaborata, rependo, serpendóque innumeris flexibus implicatur. Huic alia non dissimilis ortu & modo, sed ramuli toti densissimis foliorũ quasi denticulis compressis, vel squamulis. Illecebræ multò minoribus, attrectatu sericeis cõferti sunt. Est Clusij Muscus terrestris, repẽs, Lusitanicus. Herbula, inquit, dodrantalibus aut interdum pedalibus repens, viticulis filo tenuioribus, numerosis, vtrinque adnatis ramulis in obliquũ expansis & capillaribus, terræ inhærentibus quibusdam suis fibris. Tota integitur numerosissimis foliolis, siue squamulis potiùs tenuissimis, pulcherrima serie digestis, dilutiore & pallescẽte virore, & tactu mollibus quidam, sed veluti siccis, gustu adstringente, cum

MVSCVS Terrestris denticulatus, alter Muscus terrestris repēs, Clus.

MVSCVS Scoparius, Lob.

quadam tamen grata dulcedine. Nusquam hoc Musci genus se conspexisse ait Clusius, quàm in aggeribus vmbrosis oliuetorum, ad Colibriam vrbem Lusitaniæ, trans flumen Mādego, Latinis Munda nuncupatum. Lobellius Sommerseti Angliæ sterilibus montibus (Mendip vernacule) vbi plumbū effoditur, nōnusquam magna prouenit copia, in aggeribus & saxis. Est & Lobellij alius Muscus Scoparius cognominatus, Muscidorum & vdorum Belgij & Frisiæ Orientalis sectator, multis dodrantalibus, pedalibus, atque etiam amplioribus ramulis, purpura aurea nitentibus, innumero cirrorum tenuium sobole comosis, è quibus singulis oriuntur capitula Lini, Ericæ aut Selaginis minora. Hæc Lobellius. Muscus arboreus vim habet adstringendi, vt tradit Dioscorides. Facit ad vteri affectus in decoctis ad insessus. Sic & Galenus. Vim habet adstringentem, inquit, inualidam: nec enim multùm est frigidum, sed propinquum ferè mediis: quia videlicet & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps, maximè quòd in cedrinis lignis reperitur. Scribit Serapio, vinum epotum in quo diebus aliquot Muscus is maduerit, altum somnum inducere, ventriculum roborare, vomitiones compescere, & aluum sistere. Muscus, inquit Auicenna, vtiliter cordis medicamentis inseritur, quòd odoris fragrantia defectus animi iuuet. Muscus terrestris ad calculi affectus maximè commendatur: nam si vino incoquatur, eo epoto, renum calculi franguntur, pelluntúrque certisimo experimento. Nonnulli etiam aquam ex eo destillant ad eandem affectionem. Idem contusus & ex aqua decoctus, inflammationes & dolores, à calida causa exortos, mulcet: quare à multis vsurpatur ad podagram à calore prouenientem. In vinum vappescens pendulus impositus, breui restituit. Tantum autem Musci accipiendum, quantum vas ipsum siue paruum, siue magnum postulare videbitur.

Vires. Lib.1.c.20. Li.6.simpl. Cap.93. Trag lib.1. cap.189.

PVLMONARIA, CAP. LX.

Nomina. Genera. Forma. Matth. in ca.48.li.4. Dod lib.3. cap.71.

Vide Phyt. pag. 501.

QVi pulmonariæ nomen audit, statim aliquā cum pulmonibus similitudinem, vel insignem quādam ad iuuandos pulmones facultatem animo concipit. Plantas tres huius nominis describemus. Prima est quæ Gallis *l'Herbe aux poumons*, Germanis *Lingenkraut* nominatur. Licheni herbæ quadātenus similis, in quercuum aliarumq; siluestrium arborum caudicibus

PVLMONARIA Fungosa.

caudicibus nascitur opacis præsertim siluis, aridior, ambitu latiore, supernè virescens, infernè pallescens, maculis frequentibus ita conspersa, vt effigiem pulmonis præbeat, quæ causa nominis fuit. Vtuntur hac quidã magis fortasse nomine quàm viriũ experientia inducti ad tabem, pulmonum vlcera, & cruenta sputa. Nec desunt qui eam commendent ad vulnera sananda, ad pudendorum vlcera, & ad vtrúmque muliebre profluuium. Præterea dysentericis eam exhibent, & biliosa vomentibus. Sunt quoque qui ea vtuntur ad suspiriosos, asthmaticos cum glycyrrhizæ succo, hyssopo, helenij radice, & scillino oxymelite. Valet ad ouium & cæterorũ quadrupedum tussim, & respirandi difficultatem: quamobrem pastores eam tundunt, morbosisq́; ouibus mane cum sale propinant. Huic multum dissimilis est recentioribus herbariis & medicis dicta Pulmonaria, siue pulmonalis, Gallis *l'Herbe aux poumons*, & *l'Herbe de cœur*, folio buglossi, latiusculo, hirsuto, nigricante, maculis lacteis, & quibusdam nigris asperso, quibusdam in regionibus sine maculis: inter hæc cauliculi erumpunt molliores, gustu oleraceo, palmares & sesquipalmares, qui in vertice flores ferunt purpureos, & capitula in quibus nigra semina: radix longa, crassa, viscida, fibrata nigricat, gustu ingrato. Montosis, humidis opacis gaudet. Primo vere floret, mox: semen eius maturum est. Huic plantæ herbarij magnas vires tribuunt ad pulmonis vlcera sananda. Qua in re & sanguinis reiectione mirabili successu exhiberi prædicant, si decoquatur ad medias, deturq́; decoctum potandum addito saccharo, vel si succus ex ea expressus in serapiũ cum saccharo coquatur. Iusculis miscent folia mulierculæ, aut tusa cum ouis in placentas formant, & ad pulmonis vitia, cordísque affectus conferre prædicant. Pulmonariam minorem herbarij quidam plantam hanc vocant, alij Echium primum Plinij. Gignitur in sepibus & dumis collium, nonnunquam & in nemoribus, solo pingui, radice longa, nigra, modice fibrata: caulibus multis ex radice ima prodeuntibus, ferè cubitalibus, ro-

PVLMONARIA Maior.

Vires.

Pulmon. maior.

Nomina

Forma.

Locus.

Matthi. in ca.48. li.4.

Vires.

Pulmo. minor.

Li.25. ca.9.

Locus.

PVLMONARIA Minor, Dalechampij.

PVLMONARIA Gallorum: siue Auricula muris maior, Tragi.

figura Pulmonariæ Gallor. d. eadem sub nomine Corchori Dalech. pag. 565.

tundis, hirſutis, & ſubaſperis: foliis per interualla ex caulibus exortis, longis, mucronatis, ſenis aut ſeptenis in ſingulis caulibus, nec ferè pluribus: flore in caulium vertice coaceruato, priuſquam recludatur ex cæruleo rubente, cùm apertus eſt prorſus purpureo, pulmonariæ ſimillimo. Alia eſt Pulmonaria Gallorum, quæ quamuis eo nomine donata ſit, propior tamen videtur in tubaceo generi, inquit Pena, flore luteo Hieracij, in parietibus & dirutis muſco obſitis, Lugduni & Monſpelij, tenello cauliculo, intubaceo, palmari & ſeſquipalmari, gracili, è radice exiliore, betonicæ, nonnihil fibrata. Scribit Lobellius eſſe Auriculam maiorē Tragi. Eius tamen icon villos nullos repræſentat, quos habet pictura Tragi, qui tradit folia humi ſparſa iacere, ſingula Auriculam muris alpini, ſeu leporis exprimere, piloſa, & leuiter per ambitum inciſa.

CAVDA MVRIS, CAP. LXI.

Nomina Dod. lib. 1. cap. 63. Pet. Pen. in Aduer.

Forma.

Locus.

Tempus.

Vires

A RECENTIORIBVS perappoſitè μυοσουρος vocatur hæc herba, Latinè Cauda muris, Gallicè *Queue de ſouris*, Germanis *Tauſent korn*. Humilis eſt herba, foliis anguſtis, gramineis, pollicem & ſeſquipollicem altis, rigidis, guſtu plantaginis: inter quæ è radice proueniunt cauliculi tenues, floſculis albicantibus, palmaribus, breui marceſcentibus veſtiti, qui in falcatum mucronem deſinunt: teretem, oblongum, muris caudæ haud abſimilem, in quo ſemina exigua, nigricantia. Pinguibus agris & pratis gaudet. Aprili menſe floret: Maio ſemen maturum eſt. Refrigerat, nec multum à plantagine viribus differt. Guſtu plantaginis eſſe ſcribit Pena, Lobellius legit guſtu hydropiperis.

RVBIA, CAP. LXII.

Ε'ΡΥΘΡΟΔΑΝΟΝ Græcè, quod etiam Erythrodanum & Rubia Latinè, *Paue & feuealſabagin* Arabicè, *Erythrodano*, & *Rubbia* Italicè, *ferberroet* Germanicè, *Ruuia* Hiſpanicè, *Garance* Gallicè, Officinis Rubia tinctorum. A' rubore radicis quo lanæ & coria tinguntur: factum eſt illi Græcum Latinúmque nomen. Dioſcoridi & aliis duo ſunt rubiæ genera. Vna ſatiua eſt, altera agreſtis. Satiuæ caules ſunt quadranguli, longi, aſperi, aparinæ caulibus ſimiles, ſed per omnia maiores & robuſtiores, folia per interualla in ſingulis geniculis ſtellarum modo in orbem circumia centia: flores in caulium verticibus, ex pallido lutei: fructus rotundus per initia viridis, mox ruber, poſtea cum maturuit, niger: radix longa, tenuis, rubra. Agreſtis illi ſimilis eſt, ſed minor, & minùs aſpera tota, folia minora, numeroſiora, genicula crebriora ſtellatim ambientia: floſculi candicant. Sic Plinius etiam deſcribit. Sunt etiamnum duo genera, non niſi ſordido nota vulgo, quum quæſtu multo polleant. Imprimis Rubia tingendis lanis & coriis neceſſaria. Laudatiſsima Italica, & maximè ſuburbana, etſi omnes penè prouinciæ ſcateat ea. Sponte prouenit, ſeritúrque ſimilitudine eruiliæ. Verū ſpinoſus ei caulis, ac geniculatus eſt, ſic enim legendum ex vetuſto codice, quinis circa articulos in orbem foliis, ſemen eius rubrum eſt. Pingui fertiliq; ſolo ſeritur, multis regionibus, magni prouentus & quæſtus gratia. Silueſtris vbique ferè prouenit ſponte in agris, & in ſepibus. Floret vtráque æſtate, eiuſque tum etiam radix effoditur. Rubiam minimam addit Lobelius, quam in rupibus Vincentij nō procul Briſtolio Angliæ enatam legit, foliis eſt Herniari paribus mucronatis, poſitu rubiæ, cauliculis repentibus, ſeſquiunſciam altis, in quibus floſcul luteoli. Radix exilis rubræ, corallio concollor. Pinxit etiam Rubiam læuem Taurinenſiū, cui Aſperulæ ritu ſummis cauliculis, flores cādidi, ſtellati, verticillatim prodeunt. Folia quaterna decuſſatim poſita, cacubalo Plinij paria, Solano tetraphyllo minora, in cauliculis ſeſquipedalibus, & bicubitalibus, ex interuallis geniculatis. Frequens hæc in Pedemōtium collibus Taurino finitimis. Quot in medicina vſus habet rubia, tradit Dioſcor. his verbis. Radix vrinā ciet, quamobrē morbo regio laborātibus, cum aqua mulſa, auxiliatur. Itē iſchiadicis, & reſolutis. Ducit vrinā multā & craſſam, nōnumquam etiam

Nomina

Genera.

Forma.

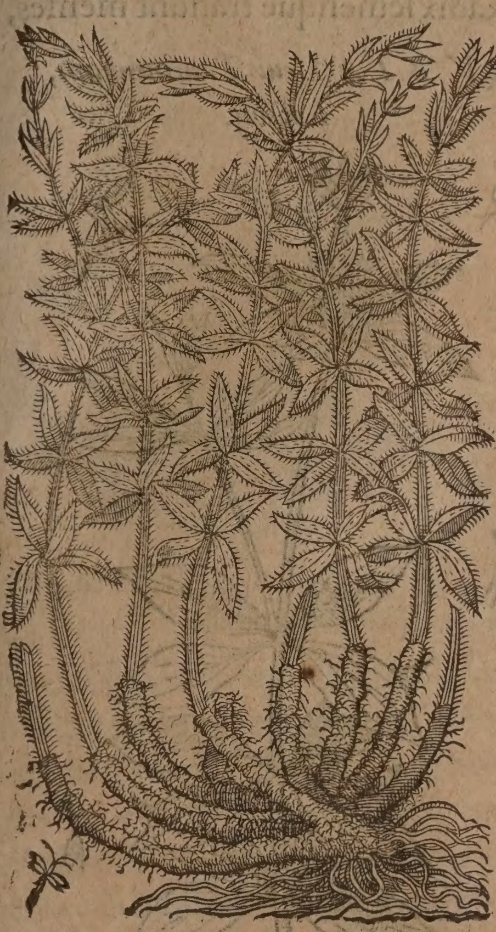
Rubia ſilueſt.

Lib. 19. c. 3.

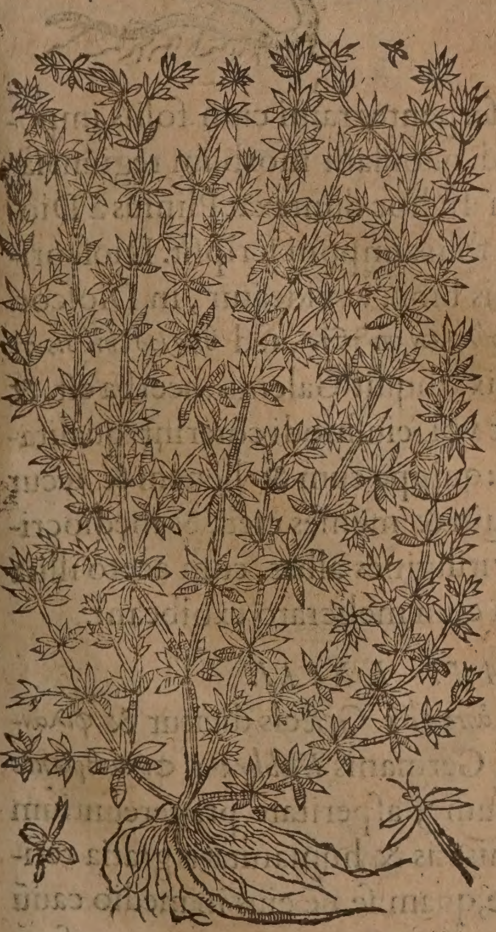
Lib. 3. c. 143.

Vires.

RVBIA SATIVA.

RVBIA, *Silueſtris*.

ſanguinē, bibentes quidē quotidie lauari oportet, & excremētorum quæ redduntur differētiam ſpectare. Aduerſus venenatorū morſus ſuccū cum foliis bibere prodeſt. Semē ex oxymelite potū, lienē abſumit. Appoſita radix fœtus, menſes, & ſecūdas educit. Albas vitiligines ex aceto illita ſanat. Plinius his multū lucis adfert de medico eiuſdem vſu ſcribens. Alia res Erythrodanum, quam aliqui Ereuthodanum vocant nos Rubiam, qua tinguntur lanæ, pelléſque perficiuntur. In medicina vrinam ciet, regium morbum ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita, & iſchiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix ſeménque trahunt menſes,

Lib. 24. c. 11

RVBIA Minima, Lobellij.

RVBIA Læuis Taurinenſium, Lobellij.

aluum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum inficiunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiā ſi adalligatus ſpectetur tātum. In hoc duntaxat Plinius à Dioſcoride diſſidet, quod contra ſerpentes ramos cum foliis imponi ſcripſit. Dioſcorides contra venenatorum morſus ſuccum cum foliis bibi, vt videatur, in Dioſcor. non legiſſe θηριοδήκτοις τε βοηθεῖ ὁ χυλὸς μετὰ τῶν φύλλων ποθεὶς, ſed θηριοδήκτοις τε βοηθεῖ χυλὸς μετὰ τῶν φύλλων ἐπιτιθεὶς. Rubiæ radix, inquit Galenus, acerba eſt, & guſtu amara. Itaque quæcumque agere dictæ ſunt vbi eiuſmodi coierint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe cum & lienem & iecur expurget, & vrinas craſſas, multáſque moueat. Quin & menſes ciet, & mediocriter, quæ exterſionem poſtulant, extergit, quare vitiligines albas, cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis & reſolutis, in potu cum melicrato exhibeant.

Lib. 6. ſim.

APARINE, CAP. LXIII.

Nomina

VALDE affinis eſt erythrodano quæ ἀπαρίνη Græcis dicitur & φιλάνθρωπος, Gallis *Grateron*, Italis *Speronella*, Germanis *Klebkraut*. φιλάνθρωπος hominis amans, quòd caulium foliorumq; aſperitate prætereuntium veſtes apprehendat, perinde ac ſi comitatis & humanitatis gratia retinere vellet. ὀμφαλόκαρπος ab vmbilici ſimilitudine, quam ſemē eius in medio cauū refert.

Aparina d[icitu]r quasi asperina ab aspero [illegible] habitu [illegible] latina [illegible] à græca voce [illegible]
ἀπαρίνη [illegible] ἀπαίρω [illegible] aufero [illegible] asperitate prætereuntium vestes aufert

APARINE.

refert. Ex quo intelligere licet in Galeni, Pauli, Aetij, Plinij exemplaribus ὀμφακόκαρπον: mēdoſè legi, pro ὀμφαλόκαρπον, vt rectè legimus in Dioſcoride. Aparine, inquit ille, ramos habet multos, paruos, quadrangulos, aſperos: folia ex interuallis in orbē circumpoſita vt in erythrodano: flores albos, ſemen durum, album, rotundum, à medio vmbilici modo leuiter concauū. Herba ipſa veſtibus adhæreſcit. Ab his diuerſa non ſunt quæ Plinius de eadē prodidit, his verbis. Aparinen aliqui omphacocarpū (omphalocarpum legendū eſſe diximus) alij philāthropon vocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſenísve in orbem circa ramos foliis per interualla. Semē rotundum, durum, cōcauum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratíſve, aſperitate etiam veſtium tenaci. Hæc eſt omnium cōſenſu noſtra Aparine, quę, vt Theophraſtus ſcribit, naſcitur pręſertim inter lentes, nobis paſſim circa ſepes, dumos, macerias, & in hortis. Tota æſtate floret & ſemen producit. Calidæ ſiccæq; eſt temperaturæ. Succus huius, inquit Dioſcorides, ex ſemine, caulibus & foliis expreſſus, phalangij & vipere morſibus auxiliatur: ſi bibatur cum vino, aurium dolores infuſus ſuccus ſanat. Herba ipſa axungia trita excepta, ſtrumas diſcutit. Eadem ferè Plinius habet. Efficax cōtra ſerpentes ſemine ex vino poto drachma, & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimūt folia impoſita. Succus auribꝰ infunditur. Galeno verò modice extergit & deſiccat, habetq; nōnihil ſubtiliū partiū. Huius ſuccū, inquit Matth. valde cōmendant aliqui ad recētia vulnera glutinanda, & ad papillarū rimas. Stillatitia eius aqua datur vtiliter potanda dyſentericis, ſiccæ farina vulnera glutinat, & vlcera ſanat.

Forma. *Lib.3.c.88.* *Lib.27.c.5.* *Locus.* *Tempus.* *Temper. & Vires.* *Lib.25.c.5.* *Lib.6.ſim.* *In cap.88. lib.3.*

SPERGVLA, *CAP. LXIIII.*

A Dodonaeo & aliis Spergula dicitur ad imitationē Spurry Belgarum & Anglorū, hanc herbam ſic nominantium, Officinis, & fortaſſis antiquis incognitā. Cauliculos edit rotundos, graciles, geniculatos, palmum altos, crebrioribus quàm in aparine, circa ipſa genicula, foliis anguſtioribus, ſtellæ modo radiatis, galij foliis ſimilibus, in ſummis cauliculis floſculi multi candidi ſpectantur, & caliculi ſiue capitula ſicut in lino, in quibus ſemen nigricans continetur, radix gracilis eſt, digitum longa. Vmbroſis locis gaudet, ſeritur etiam in agris. Maio & Iunio menſibus floret. Saginādis bubus & vaccis vtiliſſima. Quade cauſa Brabanti hac vere agros cōſerunt, quòd eius pabulo mirificè vaccas ſaginari, lactiſq; copiam augeri longa experientia compertum habeant. Semen vomitu pituitoſos humores educere

Nomina. *Lib.1.c.37.* *Forma.* *Dodo. ibi. Pena in Adu.* *Locus.* *Tempus,* *Vſus.*

cere plerique referunt, inquit Dodonæus: eſtur tamen à Gallinis & columbis, & hoc paſtu oua plura & citius excludere creduntur.

LINARIA, *CAP. LXV.*

Nomina Fuch. cap. 206. hiſt. Dodo. lib. 1. cap 53. Pet.Pen.in Adu.

LINARIA Officinis dicta, quod caule & foliis linum referat, à nonnullis Vrinalis, & Vrinaria, nominatur à vi diuretica, à qua etiã ὄσυρις dicta. Vrina enim Græcis eſt ὀρὸς, ὀῤῥὸς & ὗρὸς & οὖρον & συρῶ traho. quare cum linaria inſigni facultate ducendi vrinas prædita quemadmodum Oſyris, eíque figura maximè ſimilis ſit, minimè du bitandum eſt, quin illa vera ſit Dioſcoridis Oſyris, quæ vt tradit Dioſcorides, fruticulus eſt niger, tenues

Forma. habens virgas, ægrè fragiles, in quibus foliola terna quaternáve, aut quina, aut ſena, ceu lini, nigra initio, deinde mutato colore, ſub rubeſcentia. Plinius Dioſcoridi nõ omnino conſentit, hęc de eadem ſcribens. Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in his folia nigra ceu lini, ſemenq; in ramulis nigrum initio, deinde colore mutato, rubeſcens. Hîc ſemini coloris mutationem tribuit Plinius, Dioſcorides foliis, de ſemine nullum verbum facit. Quæ ſi diligentiùs expendas, nullam delineationis Oſyridis notam in Linaria deſiderabis. Linaria enim cauliculis fruticat tenuibus, lentis, nigricantibus, in quibus folia numeroſa, longiuſcula, & anguſta lini facie, ſiue Eſulam minorem adeo aptè referẽtia, vt herbarij iſto verſiculo vtramque diſtinxerint alioqui valde affines,

Vide Ohyr. pag. 400.

Lib. 27. c. 12

OSYRIS, Linaria.

Eſula lacteſcit, ſine lacte Linaria creſcit.

Flores in ſummis caulibus elegantes, lutei, à fronte latiuſculi clauſiq;, os ranæ imitantes, cauda anguſta & inflexa, vt in conſolida regali: ſemen quoque in ſiliquulis rotundis, incluſum nigricat tantiſper dum matureſcit, poſtquam maturuerit, rubeſcit, ſeneſcentes quoque ramuli nigrorem in ruborẽ vertunt.

Locus. Paſſim locis incultis, circa ſepes, & in agrorum marginibus.

Tempus. Floret potiſſimum Iunio & Auguſto menſibus.

Temper. & Vires Lib. 4. c. 138. Lib. 27. c. 12. Amara eſt: quare qualida, vim ineſſe vrinas mouendi ſcribunt herbarij, & ſtranguriæ renumq; ac veſicæ obſtructionibus, ſingulari eſſe remedio, quibus facultatibus prædictam eſſe Oſyrıdem veteres teſtantur. Decoctum enim eius potum, inquit Dioſcorides, morbo regio laborantibus auxiliatur. Plinius Smegmata mulieribus faciunt ex his radicum decoctum potum ſanat arquatos. Eædem, priuſquam matureſcat ſemen, conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt, poſt maturitatem verò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aqua

Cor.Emb. 124. lib. 4. cæleſti, bibuntur. Dioſcorides radicum non meminit, quibus tum alia tum illud attribuit, quod Dioſcor. toti frutici. Sed & ſmegmata mulieribus fieri ex ramulis

Lib. 8. ſim, Dioſcorides prorſus omiſit. Oſyridi herbæ, inquit Galen. ex qua fiunt & coremata, amara ineſt qualitas, & obſtructiones impediendi facultas, quare & in iecore conſiſtentes adiuuat obſtructiones. Quæ autem hîc Galenus, & eum ſecuti Paulus & Aetius κορήματα vocant, alij ſcopas interpretantur, à verbo κορεῖν, quod cum non ſolum verrere ſignificet, ſed etiam κοσμεῖν & χαλλωπίζειν, id eſt, ornare ſiue purga-

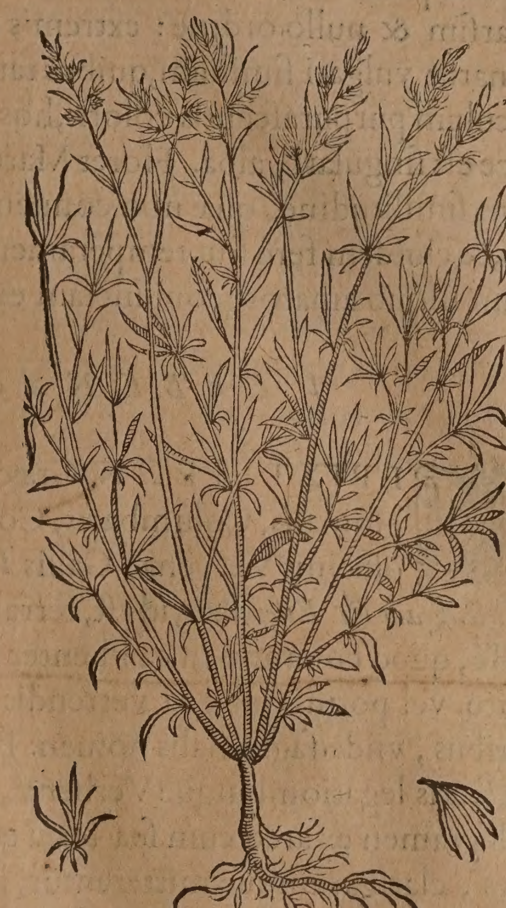
Fuch. cap. 206. re & venuſtare, alij κορήματα intelligunt κόσμητα Suida & Phauorino auctoribus, id eſt,

id eſt, comptoria, & venuſtantia faciẽ medicamenta, è quorum ſanè numero Oſyris eſt, quæ cum amara ſit, extergere etiam, faciei potiſſimum maculas poteſt, vt illi κορήματα dixerint, quæ Plinius ſmegmata dixit. Ex eo autem quod ex Oſyride κορήματα id eſt, ſcopas fieri illi ſcripſerint, colligunt nõnulli reiecta Linaria veram Oſy- Scoparia.

LINARIA Magna, Belueder.

SCOPARIA, Belueder.

LINARIA Valentina, Cluſij.

ridem Italorum eſſe *Beluedere*, quod ad verendum ſit aptior, quòd foliis creſcat lini ſimilibus amplioribus numeroſiorib⁹: caule ſingulari, anguloſo, cubito maiore, ſurculis plurimis fructicante: flore exiguo, rubro, ſemine minutulo, rotundo, è cinereo nigreſcente: radicibus numeroſis, denſis, cappillaceis, nigricantibus. Qui formoſarum plantarum aſpectu delectantur, hanc ſerunt, & adultam alunt in ædiũ feneſtris, denſa eius coma vmbram captantes, & nitido virore oculos recreantes, ob foliorum venuſtatem Itali *Beluedere* nominarunt. In aridis potiùs quàm pinguibus luxuriat, tamẽ voluptatis gratia pridem coli cępit etiam in hortis noſtris. Seritur & à multis ad ſcopas ex ea cõficiendas, vnde Scoparia à quibuſdã nominata eſt. Quòd ſi eam propius inſpicias, videbis folia eſſe longiora quàm Linariæ, numeroſiora, non amara, qualem tamẽ Galenus & Paulus voluerunt eſſe Oſyridem, nec ioctericis ac hydropicis perutilẽ, vt eſt Linaria. Quòd ſi ex Oſyride κορήματα id eſt, ſcopas fieri voluit Galenus, non protinus hæc ſcopis accommodatiſſima, Oſyris fuerit, cum

Forma

cum ſint plurimi alij frutices, ex quibus ſcopæ optimæ parari poſſunt, qui tamen Oſyrides non ſunt. A Cluſio Linaria alia exhibetur quam Valentinam vocat. Circa Valentiam, inquit, in pratis & locis vmbroſis. Lunariæ genus creſcit, vulgari multò lætius & craſſius, ternos quaternóſque caules ab vna radice proferens, ſingulares, pedales, interdum ampliores, quos folia centaurij minoris ambiunt, inferiore parte iuxta terram terno ordine diſpoſita plerúmque, ſuperiore verò parte ſparſim & nullo ordine: extremis ramis veluti ſpicam profert, florum luteorum Linariæ vulgari ſimilium, quibus tamen rictus lanuginoſus eſt, cauda verò ſeu corniculum purpuraſcentis coloris, hos ſequuntur capitula, exiguis loculis ſimilia: radice eſt ſingulari, alba. Floret Martio. Hanc appellauit Linariam, non à foliorum ſimilitudine, quæ non conueniunt, ſed quod eius flores vulgari forma ſimiles, &, eiuſdem ferè ſint temperamenti. Nam præmanſa manifeſtam acrimoniam cum aliquo amarore coniunctam exerit.

Lib. ſtirp. Hiſpa. 2. cap. 32.

VERBENACA, CAP. LXVII.

Nomina

ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΩΝ Græcis, Latinis Verbena & Verbenaca, herba ſagminalis, Columbaris, Columbaria, ſeu Columbina, ferraria, herbariis & officinis Verbena, Gallis *Verueine*, Italis *Berbena*, *Verminacola*, Germanis *Eirſenkraut & Eiſeinhart*, id eſt, ferraria à ferri duritia. Periſtereon auctore Dioſcoride, quod columbæ in ea libenter verſentur. Verbena quaſi herbena teſte Donato. vel potiùs quod ea verrendis iouis aris vterentur, aliíſque pacis & bellique ritibus, vnde ſagminalis nomen. Plinius. Sagmina in remediis publicis fuere, & in ſacris legationibúſque Verbenæ, certè vtròque nomine idem ſignificatur, hoc eſt gramen ex arce cum ſua terra euulſum: hoc ſemper & legati vſi cum ad hoſtes, clarigatùmque mitterentur, id eſt, res raptas clare repetitum. Vnus itaque Verbenarius vocabatur. Dioſcorides herbas duas περιςερεῶνος nomine, quamquã diuerſis capitibus comprehendit. Vnam, quæ iam dicta eſt: alteram quæ ἱερὰ βοτάνη nominatur, Latinè ſacra herba, compoſitáque voce hierabotane, & Verbenaca teſte Plinio, ſacra quidem herba, quod ea olim apud Romanos domus purgabantur, familiæ luſtrabantur, Iouis menſa ad ſacrificium & epulas verrebatur, & fæcialis in ſacris legationibus illa coronabatur, vel, vt Dioſcorides inquit, quod in expiationibus ſuſpenſa & illigata mire vtilis ſit. Herbarij hanc περιςερεῶνα ὕπτιον, id eſt, Verbenacam ſupinam, quòd ſemper humi ſupinè procumbat, illam ſuperiorem περιςερεῶνα ὄρθιον, id eſt, Verbenacam rectam nominarunt, quòd rectis ramulis ſemper aſſurgat, cum contra hæc ſupina ſiue ſtrata & humilis potiùs dicenda ſit, illa veriùs recta, quod rectis ramulis & pluribus adoleſcat. Plinius à ſexu duo genera conſtituit, marem, rectam, vt aiunt fœminam ſupinam vocans. Verba eius hæc ſunt. Nulla Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane, aliqui periſtereona, noſtri Verbenacam vocant. Hæc eſt quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus, hac Iouis menſa verritur, domus purgantur, luſtrantúrque. Genera eius duo ſunt, folioſa, quam fœminam putant: mas, rarioribus foliis. Ramuli vtriúſque plures, tenues, cubitales, anguloſi: folia minora quàm quercus anguſtioráque, diuiſuris maioribus, colos glaucus, radix longa, tenuis. Naſcitur vbíque in planis aquoſis. Quidam non diſtingunt, ſed vnum omnino genus faciunt: quoniam vtraque eoſdem effectus habet. Hæc Plinius. Fuchſius duo Verbenacæ ponit genera, Verbenacam rectam ſiue marem, Verbenacam ſupinam ſiue fœminam. Dodonæus etiam rectam & ſupinam, ſed hanc duplicem, marem ſcilicet & fœminam. Matthiolus cum duo itidem genera poſuiſſet, ſupinam, vulgarem Verbenacam, & legitimam Dioſcoridis ἱερὰν βοτάνην eſſe affirmat, rectam verò quæ periſtereon

Lib. 4. c. 55. — In And. Terent. — Lib. 22. c. 2. — Lib. 4. c. 55. & 56. — *Genera.* — Lib. 25. c. 9. — Lib. 25. c. 9. — Cap. 225. hiſt. — Lib. 1. c. 84. — In cap. 55. & 56. lib. 4.

ristereon prior est Dioscoridis, quæq; vnico tantùm caule, & vnica radice constat: nusquam se vidisse ingenuè fatetur, quæ notis omnibus legitimam referat, etsi nō desint qui eam esse velint quam inter sideritidas primo loco depinxit. At quum hæc ab vna radice plures edat caules, etiam sesquicubitales, folia haud subalbicantia, flores in caule verticillatim prodeuntes vt in marrubio, denique cum nihil habeat Verbenacis simile, eorum sententiæ minimè subscribit. Idem ait à se obseruasse iis in locis quæ Verbenacæ plurimum sunt feraces, quasdam plantas, quæ caules rectos edere, quasdam humi ferè procumbere, vt hinc fortasse differentiam sumpserint ij, qui Verbenacam in rectā & supinam diuiserunt, Plinio quoque his suffragante, qui à quibusdam hanc non distingui, vnúmque omnino genus esse scripsit, quoniam vtráque eosdem effectus habeat, Id quod est à Dioscoridis sententia alienissimum, qui alteram ab altera figura, natalibus, nomenclatura, facultatibus distinxit, vt facilè perspiciet qui vtriusque historiam diligentius expenderit, his verbis explicatam.

VERBENACA vulgaris Matth.

VERBENACA Recta siue mas, Fuchsij.

Peristereon siue Verbenaca nascitur in aquosis locis. Ex eo nominata esse videtur, quod columbæ in ea libenter versentur. Herba est palmi altitudine, aut etiam maior: folia incisa sub albida è caule prodeunt: singulari plerúmque ramo, ac radice reperitur. Sacra herba quam peristereona vocant, virgas emittit cubitales aut etiam maiores, angulosas, circa quas folia sunt ex interuallis, similia quernis, sed angustiora & minora, per ambitum incisa, subglauca, radicem habet oblongam, tenuem: flores purpureos, tenues. Hæc igitur ramulos multos producit, cubitales aut maiores, folia subglauca. Illi dodrantalis est & vnus è singulari radice caulis, folia ὑπόλευκα, natales aquatici. Iam verò si vires ab auctoribus traditas perscruteris, eas diuersas esse comperies. Peristereonis folia cum rosaceo aut adipe suillo recenti imposita, inquit Dioscorides, vteri dolorem eximant. Herba cum aceto imposita erysipelata reprimit, putredines coercet, vulnera glutinat, & vetera cum melle ad cicatricem perducit. Hæc autem efficere siccando & adstringendo auctor est Galenus, scribens, peristereona vim habere adeò desiccantem, vt vulnera glutinet, assentiente etiam Paulo his verbis. Peristereon adeò desiccat & adstringit, vt vulnera glutinet, & sanguinis profluuium sistat. At communis Verbenacæ siue Sacræ herbæ folia, & radix pota cum vino, aduersus ser-

Diosc. lib. 4. cap. 55.
Locus.
Forma.
Diosc. ibid. cap. 56.
Vires & Temper.
Lib. 4. c. 55.
Lib. 8. sim.
Lib. 7.

pentes valent. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus in vini veteris, hemina quadragenis diebus ieiunis bibuntur, contra regium morbum. Veteres tumores & inflammationes imposita mitigant, & sordida vlcera purgant. Tota in vino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris nomas gargarissatu sistit. Aiunt si aqua spargatur triclinium qua maduerit, lætiores compotores fieri. Datur in tertiana bibendum tertium à terra geniculum cum circumpositis foliis, in quartana quartũ. Hæc igitur Verbenaca siue sacra herba non modo œdemata antiqua & tumores non sistit, vt illa, & mitigat, sed & tonsillarum crustas abrumpit & exsiccat, nimirum calfaciente vi, qua etiam capitis dolores chronicos discutere ex frigiditate & crassis humoribus tradidit Galenus, his verbis. Omnium verò longe maximè discutit, & perfectè corroborat, Verbenaca recta, maximè viridis, imò & arida cum radicibus, & simul cum serpillo oleo incocta. Coniicienda etiam ad ea crocodiliadis, maximè iuxta aquas nascentis radix. Quin & ipsam per se Verbenacam si oleo incoxeris, oleóque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo, ex frigiditate aut ex crassis humoribus oborto medebe-

Lib.2.com po.ph.loca

HERBA SACRA Quorundam, Dalechampij.

VERBENACA Recta, Dodonæi.

Sacra herba alia. ris. Herbarij quidam pro Sacra herba aliam exhibent, quæ in nemoribus & siluis prouenit, radice tenui, longa, multifida: caulibus ternis, aut quaternis, angulosis: *Forma.* foliis per interualla vtrinque æqualiter dispositis, quercui similibus, minoribus, pariter incisis, ex quorum alis pediculi nonnumquam exeunt terna gerentes folia minora: flos ruber, candicans, ad tres vel quatuor superiores foliorum sinus, emicat ex calice virente oblongior, amœnus, Lamij lutei, semen in oblongo loculo affixum, vt in Ormino. Hanc pro Melissophyllo Fuchsij Lobellius pinxit, sed fallitur, opinor, nam Fuchsius pro Melissophyllo ostendit Calamintham montanam præstantiorem eiusdem Lobellij, quemadmodum in Libro de Odoratis cap. De Melissa monuimus. Lib.1.c.84. Verbenaca recta Dodonæi caule est recto, pedali & maiore, ramulis multis fruticante, *Forma.* in quibus flosculi cærulei: folia viridantia, crenata,

crenata, & quadantenus incisa: radix breuis, multum fibrata. Ea videtur esse Verbenaca supina siue fœmina à Fuchsio depicta. Verbenaca supina mas & Hierabotane eiusdem Dodonæi cauliculos fert teneros, hirsutos, angulosos, humi repentes, pedem longos, atque eo longiores: folia quadantenus rotunda, in am- Cap. 225. hist. Sacra her. mas Dod. *Forma.*

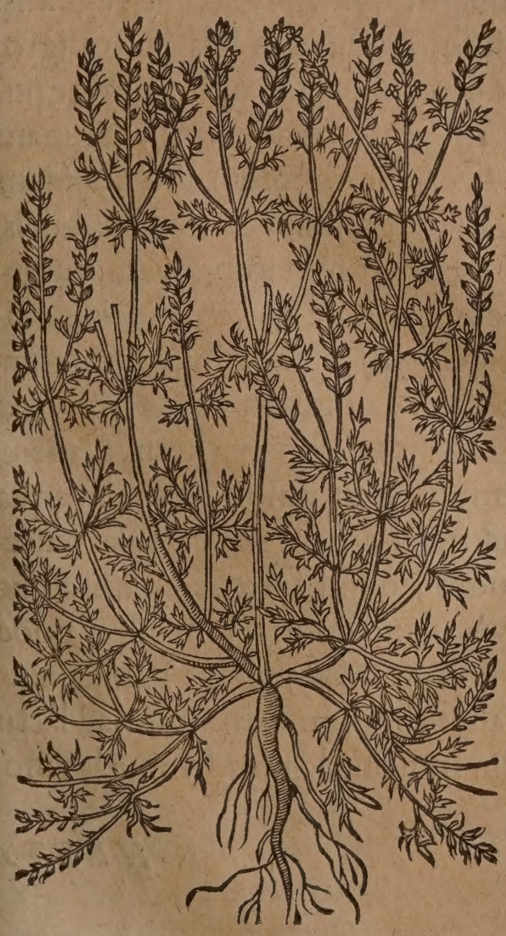
HIERABOTANE Mas, Dodonæi.

HIERABOTANE Fœmina, Dodonæi.

3. VERBENACA Supina & tenuifolia, Clusij.

bitu crenata, quercus aut chamædryos foliis similia, his maiora, illis minora: flores elegantes, cæruleos in ramulis: folliculos latiusculos, radicem fibratam. Fuchsius hanc nomine chamædrios vulgaris fœminæ depinxit. Cap. 333. hi. Altera Dodonæi Verbenaca supina, siue Hierabotane fœmina, superiorem valde refert cauliculis, foliis, floribus, sed huius cauliculi rotundiores, folia paulò minora, ramuli plures ex vna radice, flores magis coaceruati. Sacra her. fœmina Dodon. *Forma.* Fuchsius pro chamædry vulgari mare depinxit. Clusio alia est ἱερὰ βοτάνη id est, Sacra herba, & περιστερεὼν ὕπτιος id est, Verbenaca supina, cui quaterni aut quini sunt cauliculi, angulosi siue quadranguli, vti in vulgari Verbenaca, tenuiores tamen, supini & in terram procumbentes: folia vulgari colore similia, & ex viridi cæsia, sed magis incisa & multifida: flos in summis virgis vulgari similis ex cæruleo purpureus, minor tamen: semen idem: radix tenuis & vulgari similis. Agro Salmaticensi frequens, & quibusdam aliis Castellæ locis, vbi minor & exsucca: & decliuibus fluminúmque ripis, Ibidem. Lib. 2. stir. Hispa. c. 45

præſertim verè ad flumen Thormini quod Salmanticam, & Albam vrbes alluit, vbi maior & vegetior. Florebat iſtic Iulio & Auguſto: deinde ſemen ferebat. Eiuſdem eſt cum vulgari, temperamenti, quare ad eadem vtilis, & aliquanto forte efficacior.

CIRCAEA, CAP. LXVIII.

Nomina. *Pena in Ad.* *Lib. 3. c. 117.* *Forma.*

KIPKAIA & δίρκαια Græcis, Circæa & Dircæa Latinis dicitur. Circæa fortaſſe quadam cum mandragora virium ſimilitudine: nam mandragoras Circæa nominata fuit, & forſan vtriuſque ad amatoria vſus, id quod de mandragora Dioſcorides ſcripſit. Circæa, inquit idem, folia habet hortenſi ſolano ſimilia, propagines multas, flores nigros, multos, ſemen milij ſpecie, in quibuſdam veluti corniculis, radices dodrantales tres aut quatuor, albas, odoratas, excalfacientes. Naſcitur in quibuſdam petroſis locis, apricis, & perflatis. Eadem ferè Plinius tradit, Circæa ſtrychno ſatiuo ſimilis eſt, flore nigro, puſillo, paruo ſemine vt milij, naſcente in quibuſdam corniculis, radice ſemipedali, triplici ferme aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. Hæc Plinius, qui radices guſtus calidi dixit, quas Dioſcorides θερμαντικὰς, id eſt, calfaciendi vi præditas. Quænam verò hanc Dioſcoridis Circæam referat non parum ambigunt herbarij. Sunt & ij quidem perdocti, qui hîc depictam pro Circæa proponunt, quæ in perflatis & aſperis gignitur, radice dodrantali, candida, odorata, ... ueas & molliuſculas propagines quotannis mittente, ex tuberculis quibuſdam exeuntes: caule cubitali, folio ſolani maiore, acutiore: crebris agnatis: flore exiguo, copioſo, priuſquam pandatur nigro, cum apertus fuerit è rubro candicante: ſemine puſillo in corniculis oblongis, hirſutis. Alij Circæam eſſe putant quod ſalanum lignoſum à quibuſdam herbariis dicitur, & Dulcamara, & Amara dulcis, Germanis *Gelenger ioleber*, de quo alio in loco.

Locus. *Lib. 27. c. 8.*

Circea dicta a Circe venefica ... invenerit

CIRCAEA, *Dalech.*

Pena in Adu.

Vires. *Lib 3. c. 117.* Circææ radix minarum quatuor pondere tuſa, inquit Dioſcorides, & diem & noctem macerata in vini dulcis heminis ſex, & triduum pota vterum expurgat. Semen in ſorbitionibus ſumptum, lac attrahit. *Lib. 27. c. 8.* Plinius. Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vuluæ, & vitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrantem radicis tuſæ, per noctem & diem. Detrahit eadem potio & ſecundas. Semine lac minuitur in vino, aut mulſa aqua poto. Sed in hoc is à Dioſcoride diſſentit, quod quadrantem radicis tuſæ macerari iubet, Dioſcorides quatuor minarum pondus, quod fortaſſe etiam æquo maius eſt. Quod verò ſemen lac minuere dixit, planè contrarium eſt ei quod *Lib. 7.* Dioſcorides habet. γάλα κατασπᾷ, lac attrahit, hoc eſt γάλα γεννᾷ vt Paulus ait. *Lib. 7. ſim.* Et Galenus ex Dioſcoride ſcribit ſemen Circææ in ſorbitione exhibitum ad lactis generationem conducere. Quidam Plinij locum hunc ſic legunt, ſemine lac mouet, vino aut mulſa aqua pota.

HERBA

HERBA MORA, CAP. LXIX.

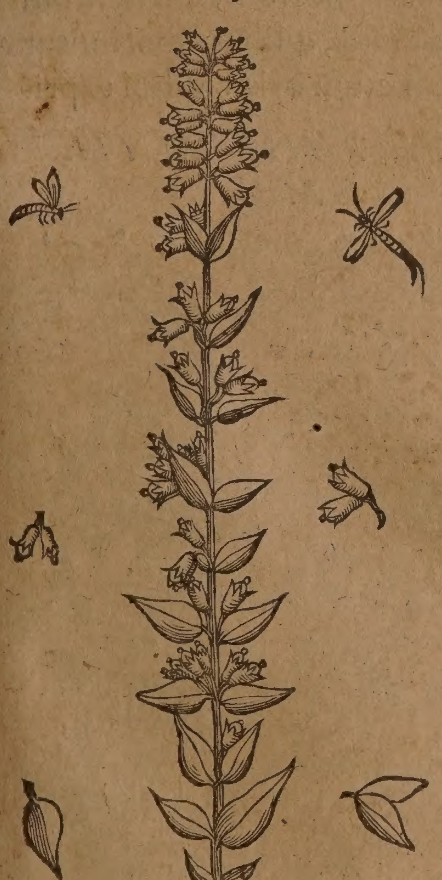

ITALI plantam iſtam herbam moram vocant, quæ ſecus vias naſcitur, folio abſinthij, tenuiore, nigriore: flore in ſummis ramis & caulibus exiguo, luteo, copioſo, folia trita & impoſita vlceribus inueteratis mirificè mederi aiunt. *Forma.* *Vires.*

CHAMAEROPS, CAP. LXX.

CHAMAEROPS hęc videtur eſſe, quę in ſiluoſis gignitur, radice craſſa & multiplici, caulibus multis & cubitalibus, foliis myrti circa caulem geminis: flore copioſo, è foliorum ſinibus naſcente, ſemine in oblongis vaſculis. Eoſdem effectus lateris doloribus habet Chamærops, inquit Plinius, myrtes circa caulem geminis foliis, capitulis Græculæ roſæ ex vino pota. *Forma.* Li.26.c.7.

CHAMAEROPS, Plinij.

ANTIRRHINVM, CAP. LXXI.

ἈΝτίῤῥινον & Ἀνάῤῥινον, Græcis, Theophraſto etiam ἀντίῤῥιζον, niſi locus mendoſus ſit, Latinis ſimiliter Antirrhinum, Cynocephalis Apuleij, Germanis *Orant,* Gallis *Mouron violet,* cuius inſignis nota, nempe narium vituli ſimilitudo quam ſemen refert, fecit vt hæc herba innotuerit. Sed cùm aliquot ſint plantæ quarum ſemina aut potus caliculi ſeu capitula quibus ſemina includuntur, vitulinam faciem aut quid ſimile exprimant, herbarij diuerſa fecerũt antirrhina. Matthiolus ſcribit ſe quatuor obſeruaſſe antirrhini genera, quibus omnibus capita naſcuntur, quæ ſemen minutum continent, vitulinis admodum ſimilia, quæ non niſi magnitudine differunt: Dodonæus duo, vnum maiùs alterum minus. Et ſanè varia eſt apud veteres antirrhini hiſtoria. Theophraſtus aparinæ ſimile facit, Dioſcorides anagallidi, quædam eius exẽplaria lychnidi, vnde lychnis ſilueſtris nuncupetur, Plinius lino, niſi mendoſi ſint codices. Antirrhinum, inquit Dioſcorides, alij anarrhinum, quidam lychnida ſilueſtrem vocant. Herba eſt caule & foliis anagallidi ſimilis, flores ſunt purpurei, ſimiles leucoio, minores tamẽ, ideoque ſilueſtris lychnis nominata eſt, ſemen fert vituli naribus ſimile, ruſſeum aſpectu. Græca enim exemplaria habent ῥούσιον ἰδεῖν, quod ab interpretibus omnibus omiſſum fuit. Eſt autem ῥούσιον idem quod rurſſeum & ruſſum Latina voce Græcis vſurpata. Sic Paulus angallidem ῥούσιον ἄνθος ἔχουσαν dixit. Plinius, Antirrhinum vocatur ſiue anarrhinum,

Nomina Lib.9.hiſt. cap.21. — *Genera,* — In cap.128. lib.4. — Lib.2.c.17. — Lib.9.hiſt. cap.21. Lib.4.c.128 — Lib.25.c.10 Ibid. — *Forma.* — Lib.7.c.11. — Lid.25.c.10.

ANTIRRHINVM, Matth.

ſiue lychnis agria,ſimilis lino, radice nulla, flore hyacinthi,ſemine vituli narium. Ex hoc perunctos venuſtiores fieri,nec vllo malo medicamento lędi poſſe,aut veneno,ſi quis in brachiali habeat, arbitrantur magi.Similiter ea quam Eupleam vocant, traduntque ea perunctos commendatioris eſſe famæ. Theophraſtus, ἔυκλειαν γὰρ φασὶν ἀεὶ ποιεῖν τ᾽ ἀντίρρινον καλούμενον. τοῦτο δὲ ὅμοιον ἐςὶ τῇ ἀπαρίνῃ ῥίζα δὲ οὐχ ὕπεςιν. ὁ δὲ καρπὸς ὥσπερ μόσχου ῥῖνας ἔχει. τὸν δὲ ἀπὸ τούτου ἀλειφόμενον εὐδοξεῖν.Id eſt, Aiunt Antirrhinum gloriam perpetuo parere,id aparinæ ſimile eſt,radicem non habet: ſemen vituli naribus ſimile,eo perunctos gloriam conſequi. Qui locus à Plinio conuerſus eſt,& corruptus, quoniã mendoſè Euplea pro Euclea legitur, & ἔυκλειαν non herbam facit Theophraſtus, ſed Antirrhinum ad ἔυκλειαν conducere ait, & eo perunctos εὐδοξεῖν, Dioſcorides ἐπίχαριν ποιεῖν, quod Plinius dixit venuſtiores fieri. Antirrhinum magnum Dodon. cauliculos fert rectos, rotundos, ramoſos,folia nigricantia, longiuſcula & latiuſcula,à foliis anagallidis non multum diſtantia, bina ſemper ex aduerſo vt in Anagallide. Circa ſummos ramulos flores ſpectantur longiuſculi, & parte anteriore lati oris, ramæ figura, linariæ floribus non multùm diſſimiles, ſed maiores, & pediculos carentes,in pallido lutei, quibus ſuboriuntur calices longi & rotundi, caput, oculos, nares, deníque hiatum oris vitulini expri-

Lib. 9. hiſt. cap. 12.

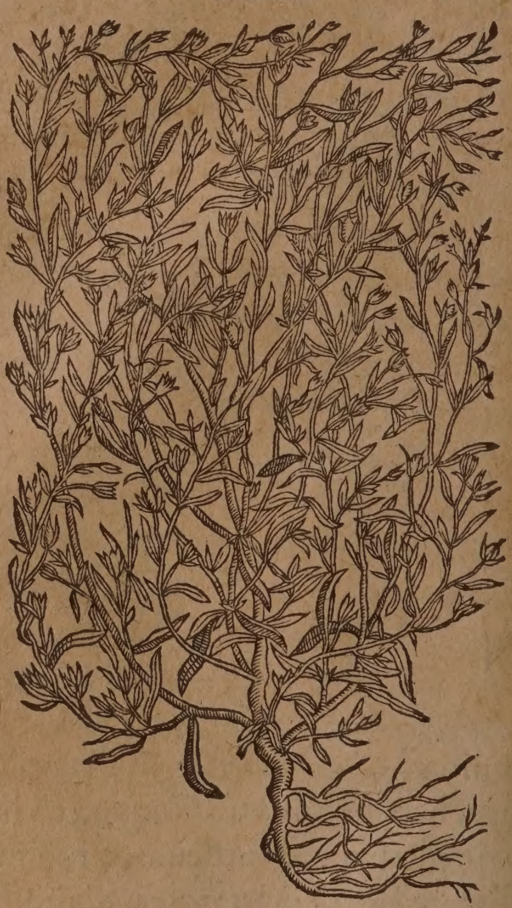
Antirrh. mag. Dod. lib. 2 c. 27.

Forma.

ANTIRRHINIMA II. Matth.

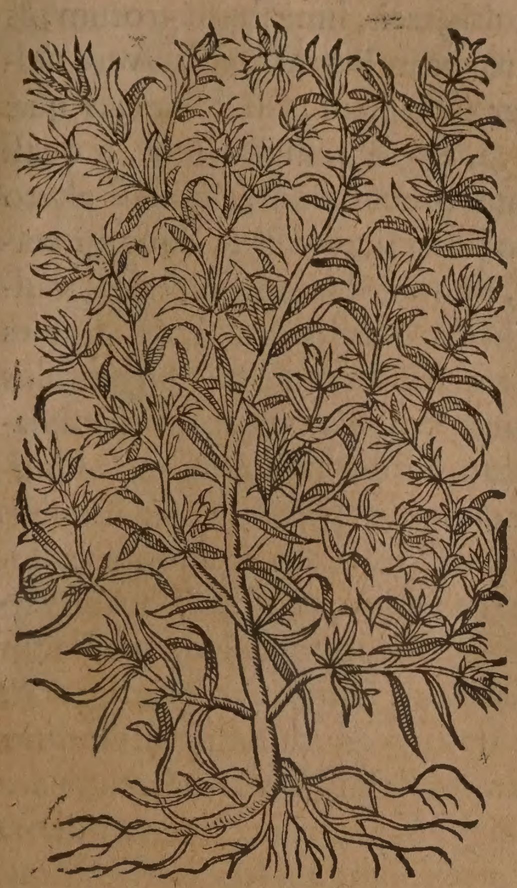

ANTIRRHINVM III. Matth.

mentes,

ANTIRRHINVM IIII.
Matthioli.

ANTIRRHINVM
Magnum, Dodon.

mentes, quibus ſemen concluditur. Eſt & aliud magnum Antirrhinum, foliis longis & anguſtis, oſyridis ferè ſimilibus, floribus roſeis, aliquando candidis, cætera præcedenti ſimile. Antirrhinum paruum eiuſdem, caput ſimiæ quorũdam, cauliculos habet tenues, teneros, non ita ramoſos: folia longa, anguſta: inter hæc & cauliculos floſculi oriuntur rubri, ſuperioris ſimiles, multò tamen minores, deinde capitula rotunda, membranacea, vituli aut ſimiæ caluariæ prorſus ſimilia, quæ ſemen continent. Quartum eſt Antirrhinum Matthioli. Iſtud Archigenis ὀρόντιον eſſe multis creditur, cuius meminit Galenus, pharmaca recenſens ab Archigene ad ictericos conſcripta. Herbam orontium, inquit, coquito, & cum decocto lauato, & decoctum confeſtim viride reddes. Qui locus Cornario diu ſuſpectus fuit, donec tandem in eam opinionem venerit, orontium herbam nullam aliam eſſe quàm origanum, & fortaſſe etiam ὀρίγανον pro ὀρόντιον eſſe legendum. Antirrhinum vtrumque in cultis & incultis naſcitur, colitur etiam in hortis. Magnum Iulio & Auguſto menſibus, paruum Iulio floret. Narrant id appenſum, inquit Dioſcorides, veneficiis aduerſari. Galenus ſimilis eſſe cum bubonio facultatis ſcribit. Auctor eſt Matthiolus illini Antirrhini folia, flores etiam & ſemen cum

ANTIRRHINVM
paruum, Dod. ſiue Orontium.

Antirrhi. paruum, Dod. ibid.
Forma.
Lib. 9. ph. local. ca. 9.
In cõmen.
Locus.
Tempus.
Vires.
Li. 4. c. 128.
Li. 6. ſimpl.
In cap. 128. lib. 4.

roſaceo & melle ad vteri præfocationes,& menſium difficultates. Herbam ſcorpionibus adeò contrariam eſſe,vt illico ea viſa torpeſcant, eandem fronti alligatam præſtare ad delendas oculorum albugines. Tragus pro Antirrhino Reſedæ ſpeciem depinxit & deſcripſit,his verbis. Id incultis,areis, limitibus agrorum, & ſecus itinera naſcitur. Primo quidem vere nullum emittit ex ſe caulem, ſed folia eius quæ habet oblonga, anguſta, nigricantia, & quaſi corrugata humi procumbunt, è quibus altero demum anno proceri, teretes & concaui exiliunt caules, nonnunquam bicubitales, multiſque ramulis & ſurculis brachiati. Caules ipſi infernè anguſtiſsimis & prælongis foliis circumueſtiuntur. Folia violarum candidarum vel lutearum foliis ſimilia ſunt, ſed longiora,viridiora,& corugata,ac plicata.Floribus caules quamplurimis luteis ex ordine collocatis vndique ornantur, non aliter quam verbaſcorum genera. Ex iis floſculis ſuboriuntur folliculi inſtar crucis diſſecti, ac quadripartita diſtinctione hiantes, quorum ſinguli vitulinas imitantur nares. In his ipſis,vt ita dicam, naribus ſemina nigra & perexigua latent, minora portulacæ. Porrò ſponte ſua hæc herba ſeritur, radicem habens mediocris magnitudinis,albam, rectámque, ac fœniculo ſimilem. Hac herba non niſi linimentis lectorum luteo colore tingendis vtuntur, & calidæ humidæq; eſſe temperaturæ iudicat Tragus. Quidam herbarij herbam iſtam phyteuma eſſe volunt.

Antir.Tra. Lib.1.c.118.

ANTIRRHINVM, Tragi.

Temper.

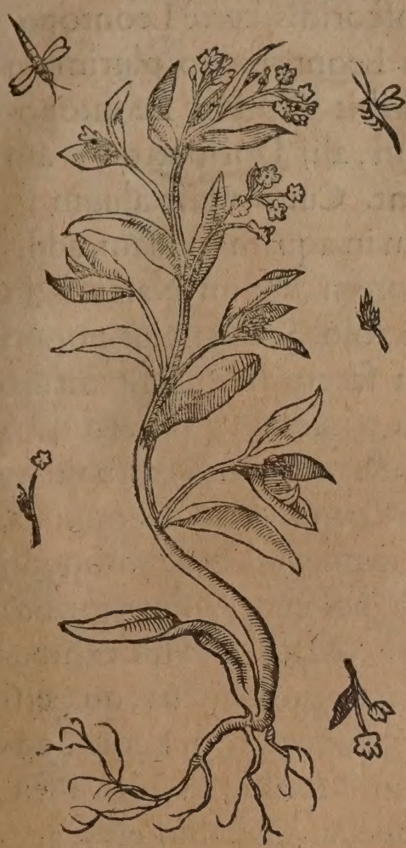
LEONTOPODIVM, CAP. LXXII.

Nomina

ΛΕΟΝΤΟΠΟ´ΔΙΟΝ Græcis, ſimiliter Latinis Leontopodium dicitur,& pes Leoninus, propter villoſam foliorũ & florũ effigiem: crus pedi annexum aliquatenus referentem, & κῆμος, Cemos vt inter Dioſcoridis ſuppoſititia habetur. Sic autem videtur appellari auctore Hermolao,ex floris ſiue calicis figura,quoniam pyxidula Athenis ita nominabatur,per quam ſuffragia in ſubiectum vaſculum quod cadiſcum vocabant, demitti conſueuerant. Duûm digitorum herbula eſt,inquit Dioſcorides,folia ferens anguſta,longitudine ternûm quaternúmve digitorum,hirſuta, ad radicem lanoſiora,& ſubalbida. In ſummis caulibus capitula ſunt velut perforata, in quibus flores nigri:ſemen autem eius vix conſpici poteſt ob circũfuſam ipſi lanuginem: radix ſubeſt parua. Leontopodium iſtud non eſt herba quæ vulgo herbariorum Pes Leonis, Planta & Pata Leonis, Alchimilla & ſtellaria dicitur, ſed auctore Lonicero quæ hîc depicta eſt,quam Ruellius,inquit,vulgo cruciatam vocari putat,diuerſam tamen ab ea cruciata de qua diximus. Humi dicit eam ſerpere, digitali longitudine,folio anguſto,lõgo ternos ferè digitos,hirſuto, ab radice lanoſo, & caneſcẽte:in cauliculorũ cacuminibus capitula tanquã pertuſa,in quibus floſculi dehiſcũt nigricantes:ſemen ſpiſſa occulitur lanugine, vt vix conſpici queat, radice exili. Aliud Leontopodiũ exhibuit Matth.herbulã duûm ternúmve digitorum,fo-

In Coroll. 132.lib.4.
Li.4.c.126.
Forma.
T.2.c 49.
Li.3.ca.130.

LEONTOPODIVM Loniceri.

rum, foliis angustis, hirsutis, auersa parte canescentibus, iis præsertim quæ circa radicem sunt: capitulis in summo caule quasi foraminibus distinctis, floribus nigricantibus, semine densa, lanugine obuoluto. Ex Baldo monte misit Calzolarius. Idem opinor pinxit Lobellius, nonnihil tamen diuersum videtur, qui paruum Leontopodium adiecit, effigie totoq; habitu superiori simile, singulari dodrãtali caulicũlo, & folio Gnaphalij montani, densa lanugine incauis: flosculis summo caule in luteo pallentibus, Gnaphalij montani, exili ligneaq; radice. Hæc Lobellius. Aiunt hanc ad amatoria philtra commodam esse, inquit Dioscorides. Eam ob causam Cemos Plinij Leontopodium Dioscoridis esse creditur à doctis: sic enim ille. Eadem ex causa & Cemos silebitur nobis. Dixerat autem antea catanancen describi superuacuum esse, quum sit eius vsus ad amatoria tantum. Eadem fortasse de causa neque Galenus, neque posteriores eius meminerũt. Affirmat Marcellus Vergilius vidisse se antiquissimos & optimos Græcorũ Codices, in quibus nõ Leontopodium, sed Camos huius capitis titulus erat. Et habere se vetustissimũ Longobardis literis scriptum Latinum Dioscoridem, in quo pariter non Leontopodiũ, sed Camos est, eadem vniuersa prorsus historia. Sola in Græcis & Latinis tituli capitis, & plantæ appellationis diuersitas est, magno argumento non

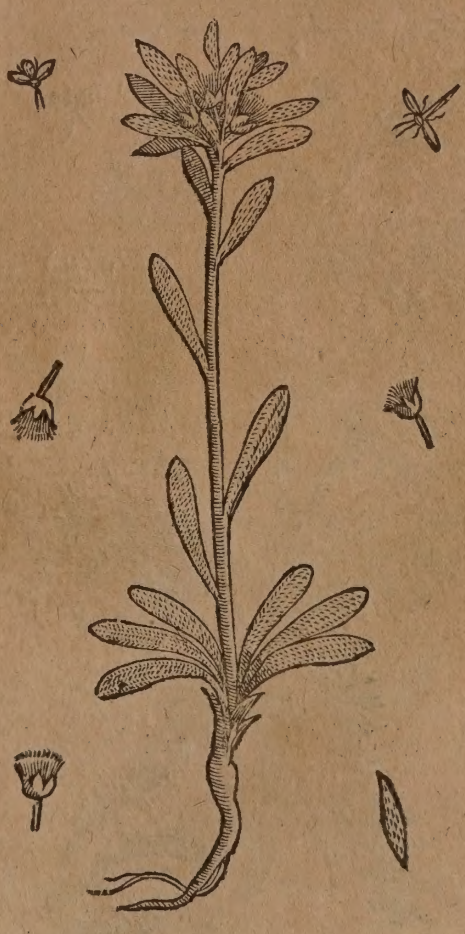
Vires.

Li.27. ca.8.

LEONTOPODIVM, Matthioli,

LEONTOPODIVM paruum, Lobel.

differre

PSEVDOLEONTOpodium, Matthioli.

differre Leontopodium à Camo, nisi sola appellatione. Ac vt idem sit Cemos Plinij & Leontopodium Dioscoridis, certè Leontopodium huius ab illius Leontopodio plurimùm distat. Sic enim scribit Plinius. Leontopodium alij Leuceoron, alij Doripetron, alij Thorybetron vocant. (Li.26.ca.8.) Cuius radix aluum sistit, purgatque bilem in aquam mulsam, addito pondere denariorum duûm. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potum lymphatica somnia facere dicitur. Et rursus. Leontopodij semen tritum in aqua, & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit. (Ibid.ca.14.) Et alio in loco. (Ibid. ea.12.) Omnia corpori infixa extrahunt, folia tussilaginis, daucum, semen Leontopodij tritum in aqua cum polenta. A superioribus differt planta quam ex Matthiolo hîc exhibemus, passim in Bohemia proueniens, quæ etsi longiore sit caule, omnes tamen Leontopodij notas habet, inquit Matthiolus. Ideo Pseudoleontopodium appellat. Lobellio est Chrysocome Germanica, Heliochrysos siluestris Trago.

CHAMAEMELVM SILVESTRE, CAP. LXXIII.

Nomina ANΘEMIΣ vulgaris siue siluestris, & χαμαίμηλον vulgare siue siluestre dicitur ab herbariis, vt discernatur ab Anthemide vera & quę seritur in hortis. Vulgo & Officinis Camomilla, Gallis *Camomille vulgaire*, Germanis *Chamill* & *Chamillen*. *Genera.* Eius genera aliquot ab herbariis obseruata sunt, quorum tria hîc ponemus ex Dodon. (Lib.2. c.30.) *Forma.* Primum Chamæmelum vulgare siue siluestre albũ, cauliculis tenuibus, duris, lentis, foliolis teneris, minutim incisis: floribus in singulorum summitatibus, luteis in medio, foris foliolis candidis in orbem adiacentibus, veri hortensis Chamæmeli leucanthemi prorsus similibus, odoris iucundi, non tamen adeo suauiter, neque adeo vehementer fragrantis atque in hortensi Chamæmelo. Secundum genus est (Cotula fœtida.) quæ hodie herbariis & Officinis Cotula fœtida nominatur, *Nomina* Thuscis Cauta, vnde diminutiuum Cautula, tandem corrupta voce Cotula, fœtida autem à graui eius odore, quibusdam Camomilla fœtida, & Græcè κυνάνθεμις, & κυνοβοτάνη, id est, Camomilla canina, Germanis *Krottendill*. *Forma.* Cauliculis est crassioribus, viridibus, succosis, teneris: foliis latioribus & viridioribus quam Chamæmeli vulgaris: floribus illi valde similibus, nisi quod media depressiora sunt & latiora. Tota herba insuaui ingratoq; est odore, gustu amaricante. Hanc partheniũ esse

CHAMAEMELVM Siluestre, Matth. siue Anthemis.

CHAMAEMELVM *Siluestre, Dodon.*

esse Leptophyllum doctiores censent, cuius meminit Hippocrates, & de præputio pustulas thymiave deducere scribit. Tertium genus Cotula non fœtida vocatur, & Camomilla fatua, & Camomilla seu Cotula inodora, cauliculis gracilibus, teneris, lentis, multis ex vna radice prodeuntibus: foliis longioribus, maioribus, & candidioribus quam chamæmeli vulgaris, inodoris: radice crassa, multùm fibrata, quæ hyeme non deperit, sed quotannis regerminat. Hanc pro buphthalmo depinxit ac descripsit Fuchsius. Hæc tria genera in agris luxuriant, iuxta semitas, & in hortorum sepibus. Iunio mense totáque æstate florent. Chamæmelum vulgare ad calidum & humidum vergit, & à chamæmeli veri temperamento parùm differt. Cotulam fœtidam calidam siccámque esse, odor sapórque demonstrant. Cotula inodora moderatè calida est, & ad chamæmeli vulgaris temperaturam quadamtenus accedit. Quemadmodum autem chamæmelum vulgare temperie, ita facultatibus & viribus simile est, nisi quod illius imbecilliores sunt, nec adeò efficaces. Experientia tamen docuit aduersus colicum dolorem, & renum calculum plurimùm valere, lotium ciere, eodem modo quo chamæmelum hortense vsurpatum. Quod ex eo oleum conficitur, dolores omnes, attrita, contractiones, duritias sanat, non aliter quàm oleum ex chamæmelo hortẽsi paratum, eóque vtilius

Lib. de Vlcerib.
Cotula nõ fœtida.
Nomina
Forma.
Cap. 12. histor.
Locus.
Tempus.
Temper.

COTVLA *Fœtida, Dodonæi.*

COTVLA *Non fœtida, Buphthalmum Fuchsij.*

febris

febricitantium enematis immiſcetur. Cotula fœtida vtero prolapſo, aut in alteram partem conuerſo mirè ſuccurrit, ſi eius decocto ægrotæ pedes lauentur: item vteri præfocationi ſi aut edenda, aut odoranda præbeatur, in hoc muliebri malo caſtorij viribus proxima.

CEPAEA, CAP. LXXIIII.

Nomina *Lib.3.c.150.* *Forma.* *Vires.* ΚΗΠΑΙ'Α ſic Latinis Cepæa dicitur. Portulacæ ſimilis eſt, inquit Dioſcorides, ſed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in vino pota vrinæ ſtillicidio & ſcabioſæ veſicæ auxiliantur: maximè autem hoc faciunt, ſi cum decocto aſparagi myacanthini bibantur. Eadem ferè Plinius tradit, ſed locus in vulgatis exemplaribus corruptus eſt, ſic enim habet. Vel magis cepæa ſimilis portulacæ: quẽ ex veteribus codicis veſtigiis ſic emendat Cornarius. Veſicæ malis medetur cepæa, ſimilis portulacæ, nigriore radice, ſed inutili, naſcens in litoribus arenoſis, guſtu amara. In vino cum aſparagi radice veſicæ plurimũ prodeſt. Plantam hîc poſitam Matthiolus cepæam eſſe aſſeuerat, Venetiis ad ſe miſſam, nulla tamen adſcripta nota vel figuræ, vel facultatum, vel locorum, vt Cepææ Dioſcoridis adamuſſim conuenire probet. Dodonæus pro Cepæa anagallidem aquaticam ſeu Germanorum *Becabnugam* exhibuit. Aliis videtur Cepæa nihil aliud eſſe quàm hortenſis portulacæ ſpecies, id quod vel κηπαία teſtatur & eadem hortenſis portulacæ figura, vna aut altera nota radicis & coloris foliorum additis. Præterea eædem quæ ſatiuæ portulacæ facultates. Lobellius accuratius Cepæam pinxit, & deſcripſit. Teretibus pedalibus & ſeſquipedalibus, numeroſis, reptantibus ſurculis fruticat, Semperuiui minoris ſtellatis floſculis albis confertis. Foliola minora, portulacæ agreſtis, anguſtiora & longiora, tenera, carnoſa, ſucco prægnantia. Radix exilis. In Belgij viretis luxuriat, Patauio delata. Hæc Lobellius.

Li.26. ca.8. *Embl. 151. lib.3.* *Lib.5. c.22.*

CEPAEA, *Matthioli.*

ASTRAGALVS, CAP. LXXV.

Li.4. ca.57. *Forma.* ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ Latinè etiã Aſtragalus: paruus eſt, inquit Dioſco. à terra frutex, foliis & ramis ciceri ſimilis: flores ſunt purpurei, parui, radix rotunda, raphani modo grandis, propagines habens ſolidas, nigras, duras veluti cornua, inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes. *Locus.* Naſcitur in locis ventoſis, vmbroſis & niuoſis: multa in Phæneo Arcadiæ, (ita legunt Galenus, Paulus, Oribaſius, Plinius, vt corrupta ſint Dioſcoridis exemplaria, in quibus pro ἐν φανεῷ legitur ἐν μεμφίδι τῆς ἀρκαδίας.) *Vires.* Radix in vino pota aluum ſiſtit, vrinam mouet: facit & ad vetera vlcera, arida inſperſa: ſanguinem ſupprimit. *Li.6. ſimpl.* Difficile tunditur propter ſoliditatem. Hæc Dioſcorides. Galeno frutex eſt paruus, radices habens adſtrictorias: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrenuè deſiccantium: vlcera vetera glutinat, aluum fluidam ſiſtit, ſi quis in vino decoctam radicem bibat. Plurimus huius prouentus eſt in Phæneo Arcadiæ. Eadem Paulus & Oribaſius

& Oribasius habent, Galenum secuti. Plinius aliter quidem describit, sed easdem vires attribuit his verbis. Astragalus folia habet longa, incisuris multis, obliquis circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem hyacinthi, radices villosas, implicatas, rubras, præduras. Nascitur in petrosis apricis, & iisdem niualibus, sicut Phæneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda corpora: aluum sistit radix in vino pota, quo fit vt moueat vrinam repercusso liquore, sicut pleraq; quæ aluum sistunt: sanat & dysentericos in vino rubro tusa. Difficile autem tunditur. Eadem gingiuarum suppurationi vtilissima est fotu: colligitur exitu Autumni, cùm folia amiserit. Siccatur in vmbra. Pro Astragalo plantam hîc appictam Matthiolus olim proposuit, quæ frequens nascitur in agro Tridentino, in vallis Ananiæ montibus, folio ciceris maiore, floribus purpureis, radice rhaphani æmula, adnatis appendicibus firmis, nigris, præduris, inter sese implicatis, & gustu adstringentibus. In vltimis verò editionibus planta diligentiùs inspecta, cùm quædam in ea desiderari perspexisset, quæ Astragali sunt propria, sententiam retractauit. Herba ij quidam Astragalum purpureum esse statuunt hîc expressum, qui in Iuræ montis saxosis collibus prouenit, radice grãdi, crassa, nigra, lignosa, longa, surculosa: caulibus multis, lanuginosis, humi repentibus: foliis ciceris siluestris, in vno pediculo multis ordine collocatis, villosis, gustu adstringẽtibus: flore ex albo purpurascente, velut in capitulis coaceruato: semine in siliquis. Pena Astragali descriptionem, nisi apud Dioscoridem corrupta foret, videri ait aptissimè quadrare ei plantæ quam Germani *Akrr*, *Rychel*, & *Grund rychel*, id est, Balanum terrestrem vocant, Galli *Gland de terre*, Sequani *Des Tarnotes*. Spargit humi tres quatuórve ramulos in imo rubellos, ciceris aut pisi folio & clauiculis donatos, quibus, si adsint, proximas quásque plantas amplectitur: flores item purpurei pisi sunt, & in siliquis paruis exiguum semen: radices verò oblongæ, oliuarum vel glandium instar, foris nigris, intus albidæ, multis quasi traiectæ vel appensæ veluti funiculis, variæ inuicem implexis, & latè fusis. Germaniæ, Angliæ, Normaniæ siluosis opacis iuxta sepes, Narbonæ, Italiæ, cæterísque æstuosis regionibus, non nisi in arduis & niuosis eruitur. Sapor illis subdulcis, glandis, aut castaneæ adstringẽs. Siccatæ multùm durescunt. Hanc in libro de Bulbosis pinximus ex Dodonæo Chamæbalani nomine. Primũ Dioscoridis descriptionem

Lib.16. c.8.

In cap. 57. lib.4.

Astragalus purpur.

Forma.

Ἀστράγαλος et talus idem [illegible] in fine [illegible] haec planta [illegible] quod semen et ratione [illegible]

ASTRAGALVS Matthioli.

ASTRAGALVS Purpureus.

vitiosam esse diximus, quâ in memphi Arcadiæ pro in Phæneo nasci dicitur. Deinde Plinius paulùm diuersam descriptionem tradit. Adhæc Galenus & Paulus scripsere Astragalum paruum esse fruticem ἔχοντα τὰς ῥίζας adstingentes, quasi plures; nec raphani meminerunt. Quare vbi in Dioscoride habetur στρογγύλη

Li.2. Stirp. Hisp. c.86.

ὥσπερ ῥάφανος, legendum fortasse ὥσπερ βάλανος, id est veluti glans. Clusius plantam aliam elegantem & à nemine fortasse ex recentioribus cognitam depinxit, quam si facultates non refragarentur, legitimũ Astragalum esse cẽseret, quòd eius descriptioni plurimis notis conueniat. Cubitales & ampliores sunt illi caules, minimi ferè digiti crassitudine, pentagoni siue angulosi, duri, subrubentes, & lanuginosi: folia lanuginosa & incana, in longa costa ex aduerso semper inter se opposita, vti in vicia & cicere, gustu primùm adstringente, deinde feruido: flores copiosi, lupini aut fabæ, secundum obliquos pediculos ex alarum sinu prodeũtes, ordine digesti, albi omnino, sed antequam aperiantur: ex luteo foris nigricantes. Fructum ferre dicitur in siliquis faselo minori Dodonæi similem, qui gustatus fauces, os, & linguam inflammatione torqueat: radix pro stirpis magnitudine amplissima, brachiali interdum crassitie, palmari longitudine, deinde in duos aut tres ramos sese

ASTRAGALVS
Forte, Clusij.

ASTRAGALVS
Syriacus, Lobellij.

findens, foris nigra, rugosa, intus candida, dura & lignosa, ingrato sapore, quæ arefacta, cornu duritie superat. Primũ eam in collibus quibusdam supra Vlyssiponẽ, quos Tagus alluit, inter vepres se obseruasse, Clusius ait, deinde frequẽtiorem siluosis locis nõ procul Hispali. Lusitani *Alfabeca* vocant, Baëtici *Garauancillos*, quasi Cicer exiguũ dicas. Videtur ea quam Amatus Lusitanus Apocynon facit, & Lusitanis *Atramoços de can*, hoc est Lupinos caninos vocari ait. Perelegantẽ aliam leguminosam plantam Lobellio debemus, quæ Astragalis sanè cõgener est. Etenim foliorum & cauliculorum similitudine, & implexu radicum proreptãtiũ Astragalon refert. Sed florum denso exortu congestorum decore, effigie, elegantia, magnitudine & rubore ornatur amœnissimo. Ex Alepo Syriæ hanc plantam primũ nactus est, postea in Vrceis pensilibus Brancionis ex Italo semine natam vidit.

ASTER

ASTER LVTEVS, CAP. LXXVI.

OCVLVS Christi dicitur ab herbariis, qui à quibusdã lutei asteris genus habetur. In agris pinguibus Monspeliaci soli prouenit, radice crassa, fibrata: caule sesquipedali, anguloso, ramoso, nigricante: foliis longis, angustis, lapatho hortensi vtcúmque similibus: flore aureo in squamosis capitulis micante, ramulorum verticem occupantibus, substrata foliorum nouenûm ferè aut denûm ambientium corona, vt in Astere: quã ob causam *Nomina* *Forma.*

OCVLVS Christi.

BELLIS Lutea, Dalechamp.

Asterem luteum nuncuparunt. Aliud Asteris lutei genus, pratis, vdisq; locis gaudet. Quorundam sententia hæc est Bellis lutea: alij oculum Christi vocant. Radice nititur valde fibrata, nigra: caules multos emittit, cubitales, foliis vestitos paucis, longis, acuminatis, venosis, in ambitu, nec serratis, nec insectis. Flos caulium verticibus insidet aureus, chrysanthemo similis. *Bellis lutea.* *Forma.*

HELIOTROPIVM, CAP. LXXVII.

ETSI multæ sint stirpes quæ Heliotropiæ & Helioscopiæ meritò dici possunt, quòd ad Solem semper conuertantur, & cum eo circumagantur, tamẽ hîc particulatim de Dioscoridis Heliotropio dicemus, quod vt Græcis ἡλιοτρόπιον, & σκορπίουρον, ita Latinis Heliotropium & Verrucaria nominatur, Gazæ Solaris recentioribus Herba cancri, Gallis *Tournesol*, & *l'Herbe au chancre*, Germanis *Creesteruyt*. Heliotropium verò quod, vt Dioscorides ait, folia vna cum solis inclinatione circumagantur, vel quod auctore Theophrasto, solstitio tantum floreat. ὅσα δὲ, inquit, τὰς ἀνθήσεις βλαστάνουσιν ἀκολουθοῦντα τοῖς ἀγρίοις, οἷον τὸ ἡλιοτρόπιον καλούμενον, καὶ ὁ σκόλυμος (ἅμα γὰρ ταῖς τροπαῖς καὶ οὗτος.) Quæ cum mendosa sint in vulgatis exemplaribus, ex Gazæ conuersione sic emendãda videntur. ὅσα δὲ ἢ ἀνθεῖ, ἢ βλαστάνει, ὡς ἀκολουθοῦντα τοῖς ἄλλοις. Idest. Quæ verò ita florẽt vel germinãt, vt alia sequãtur, velut Heliotropiũ & Carduus, nam id quoq; solstitio floret. Et aliquãto ante Heliotropiũ in iis numerat, quæ particulatim & diu *Nomina* Lib. 4. c. 185. Lib. 7. hist. cap. 14.

florent his verbis. Τούτων δὲ ἔνια κατὰ μέρος, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ ὠκίμου. διὸ καὶ πολὺν χρόνον ἀνθεῖ καθάπερ ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον, καὶ τὸ κιχώριον. Id eſt, Quædam particulatim florent, vt de Ocimo diximus: quare diutius florent ſicut alia multa, & Heliotropium & Cichorium. Scorpiuron vocarunt à floris effigie: inſtar caudę Scorpionis inflexi: à tollendis verrucis, Verrucariam.

Genera. Ibidem. Li.22. c.21.

Eius genera duo aſsignat Dioſcorides, maius & minus. Plinius duo itidem genera: vnum Tricoccum, alterum Heliotropium. Sed Tricoccum cum maiore Heliotropio Dioſcoridis, confundere videtur, vt dicemus. Dioſcorides vero omiſſum tricoccũ, videtur ſub Heliotropio minore cõprehendiſſe.

Li.4. c.185. *Forma.*

Heliotropiũ maius vt deſcribit Dioſcorides, folia habet ocimi, ſed hirſutiora, candidiora (Græcè tamen legitur μελάντερα, nigriora, & ita Oribaſius habet) & maiora: ramulos à radice ternos, quaternos, quinósve, & in his alas multas: in cacuminibus florem album, ſubfuluum (legitur enim in vulgatis ὑπο πυῤῥον, in vetere ὑπο πόρφυρον, id eſt ſubpurpureum) incuruum veluti ſcorpionis cauda: radix eſt tenuis & inutilis.

Locus.

Naſcitur in aſperis locis.

Heliotro. minus. *Forma.*

Heliotropium minus folia habet ſimilia antedicto, ſed rotũdiora: ſemen rotundum, depẽdens vt penſiles verrucæ.

Li.22.c.21.

Naſcitur in locis paluſtribus & iuxta ſtagna. Plinius. Heliotropij miraculum ſæpius diximus cum ſole ſe circumagentis etiam nubilo die: tantus

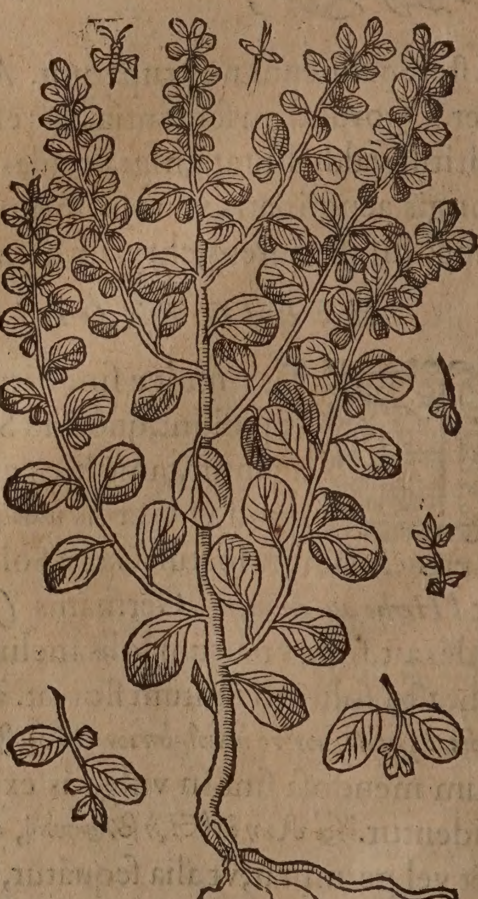
HELIOTROPIVM Maius, Matthioli.

HELIOTROPIVM Alterum, Matth.

HELIOTROPIVM Minus, Matth.

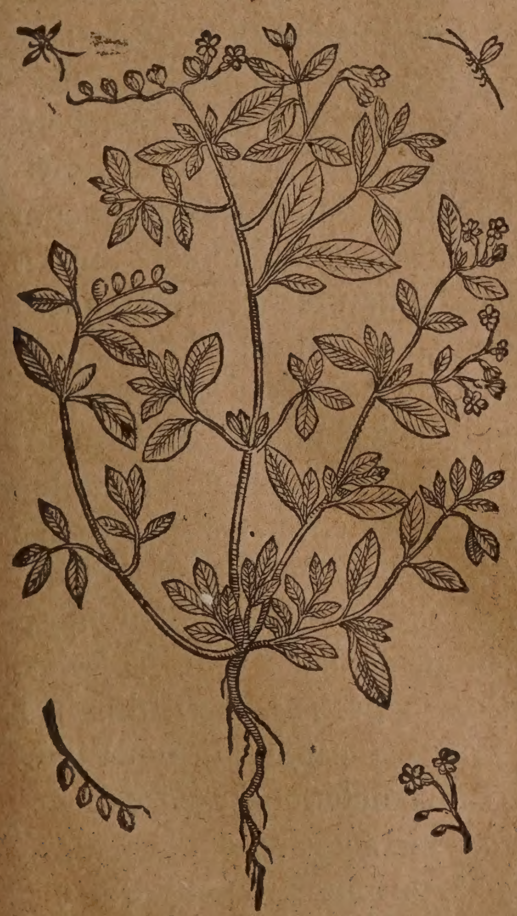

ſideris

ſideris amor eſt.Noctu velut deſiderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo. Tricoccum & Heliotropium:hoc altius,quamquã vtrũq; ſemipedalem altitudinem non excedat,ab ima radice ramoſum:ſemen in folliculo meſsibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo,cultoq; maxime,tricoccum vbiq;.Et paulò poſt. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine Scorpiuron vocatur,foliis non ſolùm minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ:quare ei nomẽ. Heliotropij magni faſciculus, vt ſcribit Dioſcor.cum aqua coctus ac potus,pituitam & bilem per aluũ ducit. Vtile eſt & ictis à ſcorpione cum vino potum & impoſitum. Adalligatur ad conceptus arcendos.Tradunt ſeminis grana quatuor cum vino pota hora vna ante acceſsionẽ, quartanas finire,tria verò,tertianas. Illitum ſemen formicãtes verrucas penſileſq; & thymos,& epinyctidas exſiccat. Folia podagris & luxatis,& pueris ſiriaſi, ideſt, partium,circa cerebrum & membranas eius inflammatione laborantibus,vtiliter imponũtur. Menſes cient,fœtus ducunt trita appoſita.Minoris vero Heliotropij vires hæ ſunt ex eodem. Herba cum ſemine addito nitro, hyſſopo & naſturtio ex aqua pota,latas tineas & teretes expellit.Tollit & penſiles verrucas cum ſale illita. Plinius genera confundit, & vni tribuit quod Dioſcorides ad alterum refert. Sic enim ille. Si decoquantur,inuenio cibis placere.Et in lacte iucundius aluum mollire. Et ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſsime exinaniri. Maioris ſuccus excapitur æſtate hora ſexta:miſcetur cum vino,ſic firmior. Capitis dolores ſedat roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus è folio : vnde noſtri Verrucariam herbam appellauere,aliis cognominari effectibus digniorem. Et paulò poſt de tricocco.

Ibidem.
Vires.
Ibid. c.186.
Li.22. c.21.

VERRVCARIA Alia Minor.

Vis ad omnia venenata & phalangia, & cõtra ſcorpiones præcipuè illita, non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo Heliotropij circumſcribat aliquis, negant ſcorpiones egredi. Impoſita verò herba,aut inde omnino reſperſum protinus mori. Seminis grana quatuor pota quartanis prodeſſe dicũtur, tria verò tertianis,&c. Galenus Heliotropium in ſimpliciũ medicamentorum catalogo præteriit. Paulus Heliotropium magnum,inquit, quod & ſcorpiuron vocãt,calidam & ſiccam, & extergentẽ facultatem habet. Deinde cætera ex Dioſcoride transſcribit. Heliotropiũ aliud minus, ſiue Verrucaria minor, eſt quorumdã ſentẽtia quæ hic appicta eſt. Naſcitur in quibuſdã pinguibus & humidis locis Mõſpeliaci agri, ramulis, folio,flore,fructúque maiori ſimilibus, tametſi minoribus,niſi quod ſurculorũ ſupremæ parti, in exiles virgulas attenuatę,fructus ordine collocatus, inſidet. Ad eadẽ valet ad quæ & Myrmecias maior. Cluſius Heliotropij maioris genus pinxit,quod χαμαίζηλον, vel χαμαιπετὲς iure dici poteſt. Heliotropium ſupinũ ille vocat. Maiori Heliotropio perquam ſimile eſt, minus tamen. Etenim ramulos fert graciliores,multis alis concauos,aliquantum lanuginoſos,humi ſtratos : folia maiori cum ſapore,tum colore & forma ſimilia,minora tamen, & ocimi foliis proxima : extremi ramuli ſcorpionis caudæ modo etiam incuruantur,eíſque ordine inſident,vti in maiore,floſculi candidi,quibus ſuccedit ſemen, non quadrifariam

Li.7. ſimpl.
Lib.7.
Forma.

HELIOTROPIVM Humi ſparſum, Cluſij.

vti in altero diuiſum, aut quaterna ſemina iuncta, ſed vnicũ ferè ſemper, quandóq; geminũ, illo maius & oblongius, fuſcumq́; , cortice quodam & veluti pericarpio incluſum:latent etiam interdum parui pediculi, cũ tribus aut quatuor ſeminibus duntaxat:radix parua,foris nigricans:hyeme perit,& ſemine deciduo ſingulis annis renaſcitur. In marginibus quorũdam agrorum, præſertim, vbi melopepones ſeri ſolent,Salmanticæ reperitur. Floret ſub finem Iulij,& Auguſto, quo menſe & & interdum Septembri ſemen perficit. Vt eiuſdem cum maiore eſt temperamẽti, ita eiſdem pollere viribus veriſimile eſt. Idem Cluſius Heliotropium minus Tricoccum pictum dedit,quod vnico aſſurgit caule,pedali, multis ramis brachiato: folia ſuperiori haud ſimilia,ſed ad Xanthij nonnihil, ſolani verò ſomnifici folia plurimum accedunt, mollia & candicantia: flos exiguus, racematim compactus,

HELIOTROPIVM Tricoccum, Cluſij.

luteolus,inutilis,quippe qui ſine ſemine perit, vt in quibuſdam aliis plantis, quæ non ex floribus ſemina ſua proferunt: ex alarum tamen cauis dependent è longis pediculis, & foliis quaſi occultãtur ſine flore enatæ ſiliquæ triangulæ,vti tithymalorum, ſed aſperiuſculæ, ſcabræ & nigricantes,in quibus ſemen cinerei coloris. Hæ ſiliquæ pannis affricatæ viuaci viridíque inficiunt colore, qui mox in cæruleum elegantémque mutetur colorem:radix inutilis & minime viuax.Salmanticenci agro frequentiſsimam eſſe hanc plantam ait Cluſius, multíſque aliis Hiſpaniæ locis. Naſcitur & copioſe in Narbonenſi Gallia. Iulio & Auguſto floret: deinde ſemẽ ad maturitatẽ perducit. Hoc Plinij Heliotropion Tricoccũ Galli vernacula lingua *Tourneſol* appellant,heliotropiis proculdubio adnumerandũ,tametſi à Dioſcor.videatur præteritũ, inquit Pena,aut minoris heliotropij deſcriptione cõprehenſum, vt diximus. Semina eius Tricocca capſula tithymali aut chamælææ proxima includuntur,ſed ſcabra,ex viridi nigricãte,affrictaq; pãnis aut chartis, virorẽ viuacẽ impartiũtur,qui mox in cæruleũ hilarẽ & purpureũ mutatur:quæ magno quæſtu colligunt ruſtici Lunellæ, Maſiliargues,aliiſq; Narbonæ tractibus, in oliuetis,vbi plurima maturaq; ſunt ſeptẽbri,quę vendũt infectoribus.Romani agri vinetis etiã familiaria,Belgis,Frãcis,Germanis, Anglis in hortis coluntur.Pãnoſæ laciniç quæ in Officinis nomine *Tourneſol* vęneunt,ad gelatinas aliaq; medicamẽta coloranda,pereleganti purpura huius ſucco vinóque remiſto creduntur imbutæ.

SCORPIOIDES, CAP. LXXVIII.

SICVT Scorpioides Græcis, ita Scorpioides Latinis dicitur, Plinio Scorpius. Herbula eſt, inquit Dioſcorides, folia habens pauca, ſemina caudæ ſcorpionum ſimilia. Ita Plinius. Ex argumento nomen accepit Scorpius herba: ſemen enim habet ad ſimilitudinẽ caudæ ſcorpionis, folia pauca. Quæ breuis apud veteres delineatio fecit, vt aliam atque aliam *Nomina* Lib.22.c.15 lib.4.c.18. *Forma* Lib.22.c.15.

SCORPIOIDES, Dodonæi. *SCORPIOIDES, Matth.*

herbam pro Scorpioide herbarij exhibeant. Dodonæi Scorpioides herbula hæc eſt humilis, palmi altitudinem non excedens, cauliculis tenuibus, in quibus quina ſenáve folia anguſta: floſculi lutei: ſemina aſpera & hirſuta, terna quaternáve cohærentia, nodis diſtincta, & inflexa inſtar caudæ ſcorpionis. Lobellius Scorpioides repens bupleuri folio vocat. Matthiolus Scorpioides aliud depinxit, quod ſiliquata fert cornicula, ſcorpionis caudæ inſtar reflexa, & articulis diſtincta: docti quidam telephij genus eſſe non ſine magna ratione ſuſpicãtur: eſt enim folio portulacæ, flore luteo, guſtu & facultatibus non multùm diuerſis. Monſpelienſibus cum ſatis tum viretis Lattenſis portæ admodum familiare, non eſt colutea Scorpioides de qua diximus. Scorpioides, inquit Dioſcorides, impoſitum ictis à ſcorpione ſummoperè auxiliatur, Plinius. Scorpius valet & aduerſus animal nominis ſui. Galenus verò excalfacere ordine tertio, deſiccare ſecundo ſcribit. Lib.1.c.42. In cap.187 lib.4. Ibidem. *Vires.* Lib.22.c.15. Lib.8.fin.

TRIPHYLLVM, CAP. LXXIX.

DE Triphyllis quibuſdam in Agro diximus, nunc de aliis quæ vdis locis gaudent, primùm de eo quod τρίφυλλον ἐν χορτοκοπείοις γεννώμενον dicitur, Latinè Trifolium pratenſe, Gallicè *Treffle des pres & Triolet*, Germanice *Vuyſſenkler*. Caulem gerit rotundum, tenerum, ramulos exiles, folia quadantenus rotunda, terna ſemper in vno pediculo, flores in ſummo ferè purpureos, velut in breuem ſpicam coagmentatos, deinde ſemen rotundum in paruulis ſiliquis, radicem longam & fibratam. Trifolium pratenſe alterum, ſupe- *Nomina* *Forma.* Trif. prat. alterum. *Forma.*

Locus. *Vires.* Fuch. cap. 315. hist. riori proximum est, nisi quod cauliculos paulò asperiores & hirsutiores habet, folia longiora & angustiora, in quorum medio nonnumquam macula alba apparet, crescentis lunæ figura: flores candidos, cætera superiori similes. Scatent iis prata ferè omnia. Maio & Iunio mensibus florent. Adstrictoriæ cuiusdam qualitatis sensum

TRIFOLIVM Pratense, I. Matth.

TRIFOLIVM Pratense alterum, Matth.

TRIFOLIVM Luteum minimum Penæ, & Lobellij.

in gustu præ se ferunt, non tamen multum admodum, vt nihilominus sint tenuium partium & exsiccatoria, quãdoquidẽ etiam exigua quasi acrimonia prædita videantur. Quare haud dubie mediocriter concoquendi & exsiccãdi vim habent, vt non temerè quidam ex recentioribus herbariis tradant trifolia hæc albo mulierum profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus imposita, eas cõcoquunt, & ad maturationem perducunt. Est Trifolium luteum omnium minimum, & non ita vbiq; obuium, inquit Pena, gracilibus pusillis, cauliculis reptantibus, iunceis folio terno, aliquãtum crenato, luteolis floribus in orbem compactis. In pratis & cultis reperitur. Antuerpiano agro frequentissimum esse ait Lobellius. Est trifoliis adnumeranda planta, quæ à vulgaribus herbariis panis cuculi vocatur, vel quòd cuculus auis ea vescatur, vel quia hac erumpẽte, cuculus vocem suam edere incipiat, & Alleluya, in Officinis Trifolium acetosum ab acido sapore, à Plinio Oxys eandem ob causam, Gallicè *Pain de Cocu*, Germanicè *Saurerkler*. Cauliculos siue potius

Forma.

TRIFOLIVM Pratense luteum, Fuchsij.

TRIFOLIVM, Acetosum.

tius longos pediculos ab radice fundit per multos, quorum singuli in summitate terna folia sustinent perinde atque Trifolium, cordis figura, & in pediculũ fungi modo plerúmque reflexa, mollia, acido gustu. Flores edit albicantes, in quinque diuisos apices, stellæ figura, qui peculiares pediculos habent ex eadem radice enatos, singuliq; singulos flores sustinent. Radicem habet subrufam, veluti squamis contectam, quæ nucamenti speciem referunt. Opacis locis maximè prouenit, & in siluis. Aprili & Maio mensibus floret. Obseruasse autem sese scribit Fuchsius, atque adeò multorum experientia cognitum, quod eius herbæ copiosi flores crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certo portendunt, pauci contra siccitatem. Tota planta auctore Matthiolo, refrigerat oxalidis modo. Quare deuorata, sitim & ventriculi ardores extinguit, iecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia huius aqua datur vtiliter potanda acuta febre laborantibus, sed multò magis præstat succus ex saccaro potus. Illinitur idem per se erysipelatis & inflãmatis locis: osque eo colluitur, cũ lingua, palatum, faucésque calida fluxione laborant. De ea hæc Plinius. Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui euterocelen habent. Diuersum ab his Trifolium pratẽse protulit Clusius, quod non

Locus.

In cap.106. lib.3.

Vires & Temper.

Οξος est acetum hinc oxys quasi acetosus

Lib.27.c.12

Lib.2.stirp. Hispa.cap. 89.

OXYS LVTEA CORNICVLATA Repens, Oxys lutea, Clusij.

TRIFOLIVM PRATENSE Salamanticum, Clusij.

nō multum à nostro vulgari distat, hoc passim in pratis circa Salmanticam nascitur, cauliculis pedalibus quinis aut senis, humi sparsis, folia in iis terna sunt simul iuncta, vti in nostro, minora tamen, in ambitu serrata, quod tamen in icone non repræsentatur: petioli ex alarum sinibus prodeunt, sustinentes capitula flosculorum elegantissima purpura rubentium, quibus succedunt membranei folliculi, & in his semen exiguum, subrufum; radix vti vulgaris trifolij. Tota æstate floret. Hispani *Trebol de prados*, & simpliciter etiam *Trebol* quemadmodum alia omnia Trifolij genera vocant. Oxys alia à superiore & eius veluti genus allusio ostenditur, ramulis dodrantalibus, interdum longioribus, gracilibus, rotundis, rubentibus, per terram repentibus, & ad singula internodia radices proferentibus, nouósque inde surculos & ramulos: folia illi Oxys vulgaris, terna in singulis petiolis, sed minora & pallidius virentia, sapore acido, quæ sub vesperam aut imminente imbre complicantur, & veluti vmbonem quendam faciunt: flores in oblongis petiolis terni aut quaterni simul nascuntur, quinque foliolis stellatim decussatis conspicui, vulgari minores, lutei: oblongiora deinde mucronataque capitula, semine exiguo, rufo plena: radix tenuis & capillata. Vmbrosis quibusdam circa Hispalim locis nascitur, atque etiam Monspelij, Hec Clusius.

BETONICA AQVATICA, CAP. LXXX.

Nomina BETONICA Aquatica Septentrionalium, quibusdam Clymenum Dioscoridis, Scrophularia secunda Dodonæi lib. 1. Hist. stirp. non picta quidem sed descripta Terebintharia Dilsij, à Terebenthinæ dote similis Ocimastrum alterum Tragi, Belgis *Breckscuym cruyt, & S. Antuenis cruyt*, id est, S. Antonij Herba, Anglis *Vvatter Betony*.

Forma. Caulem edit quadratum, fuscum, bicubitalem, geniculatum, cauum, rectum & crassum, folia ex viridi nigricantia, ambitu, figura & crenis Betonicæ, aut Scrophulariæ, sed maiora: alis nonnullis in summo, floribus nigricātibus purpureis, pusillas cassides emulantibus: seminibus pusillis in lagenulis pusillis Blattariæ, aut digitalis purpureæ: radice fusca, multum fibrata.

Locus. Amat, quemadmodum Betonica, vmbrosa & frigida, sed magis humida, vt margines fossarum qui hac scatent in Nortmannia & Anglia. Hanc summopere celebrauit Vigonus Chirurgus:

gus: miſcetur enim vtiliter medicamentis vulnerariis & rypticis ad ſordida vlcera deſtergenda, & propter inſignes dotes quidam Clymenum eſſe putauerunt. *Vires.*

SERRATVLA, CAP. LXXXI.

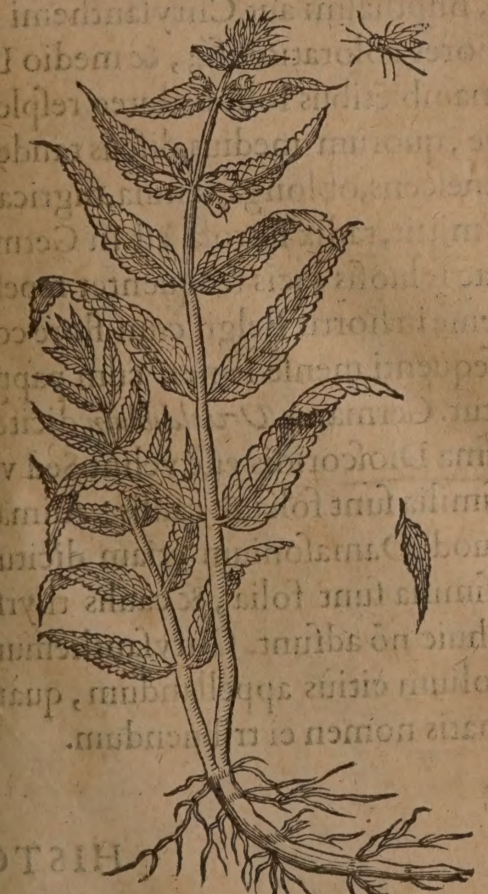

EST & alia à Betonica quæ Serratula dicitur, à foliis minutim ſerratis. *Nomina* Caule conſtat purpuraſcente, *Forma.* tenui, & in multos ramulos diuiſo: folia habet antequam in caulem euadat, betonicæ ſimilia, toto ambitu tenuiter ſerrata, ſed cum caulem protulit, faciem immutantia: nam exortis multò profundioribus inciſuris, maioris Phu ſimilia fiunt: quæ verò in caule ſunt, multò minora & breuiora viſuntur: flores in ramulorum ſummitatibus, ex ſquamoſis capitulis purpurei. In ſiluoſis Bohemiæ & pratis naſci ſcripſit Matthiolus. *Locus.* Pena etiam in nemoroſis & decliuibus Pedemontis & Septentrionalium Nortmanniæ & Angliæ. *Vires.* Ad vulnera & enterocelas commendatur.

CLYMENVM MINVS, CAP. LXXXII.

CLYMENVM minus ab Herbariis dicitur planta hæc, quæ in humidis, riguis & opacis gignitur, radice geniculata, modicè craſſa, in plures fibras diuiſa, caulibus tribus aut quatuor, pede altioribus, quadrangulis, foliis Clymeni maioris, anguſtioribus, venoſis, grauiter olentibus, auſteri ſaporis: flore in pallido purpuraſcente, ſuperne ſpicato, betonicæ modo, infra cacumen foliis binis, veluti alis vtrinque erumpentibus.

CLYMENVM Minus, Dalechampij.

ALOPECVRVS MONTANA, CAP. LXXXIII.

HANC plantam, Alopecurum montanam vocant herbarij, à fructus villoſi quadam ſimilitudine: cum eius animalis cauda. *cauda vulpis* Naſcitur in altorum montium opacis couallibus, arborum frequentia vmbroſis, & illapſu aquarum vdis: radice nigra, tuberoſa, fibrata: caulibus multis, cubitalibus, rotundis, ima parte veſtitis, corticis quibuſdam extantibus, veluti laciniis, partim viren

ALOPECVRI, Genus.

tim virentibus, partim è nigro rufis denſius cō-geſtis, deſinentibus in cuſpidem: foliis betonicæ, rotundioribus, breuioribus, latioribus, venoſis, qua medius neruus protenditur, nigris, ad extremam oræ marginē valde crenatis, magnis interuallis per caules prodeuntibus, geminis, ex aduerſo poſitis: in caulium vertice ex geminorum foliorum tanquam ala caput exoritur, oblongum, metæ figura, innumeris villis hiſpidū, denſiſsimè ſtipatis, candicātibus, eleganti prorſus huius congeriei figura, emicanti omni ex parte illa pilorum cæſariæ: quorum ſitus, ordo, & denſitas, vtcúmque Vulpinæ caudæ ſpeciem æmulatur, vnde nomen impoſitum eſt: qua facultate prædita ſit, & ad quas ægritudines valeat, nobis compertum nondum eſt.

CHRYSANTHEMVM Latifolium, Dodonæi.

CHRYSANTHEMVM Latifolium, CAP. LXXXIIII.

LATIFOLIVM Chryſanthemū mox à radice folia promit oblōga, lata, virentia, ſuperiore parte aliquātulum aſpera, inferiore verò læuiora, dilutiúſque colorata, inter quæ ſcapi exeunt tenues, cubitales, aliquantulum hirſuti, duobus aut tribus geniculis articulati, à quorum ſingulis bina contra ſe poſita folia, atque ſubinde pediculi exeunt, in quorum faſtigiis ampli orbiculati flores, Bupthalmi aut Chryſanthemi æmuli, ſed maiores coloratioreſq;, & medio Diſco, & circumambiētibus foliolis, luteo reſplendentes colore, quorum medius diſcus tandem in pappos vaneſcens, oblonga, tenuia, nigricantiáq; ſemina mittit, radix fibroſa eſt. In Germaniæ incultis ac ſyluoſis locis frequenter reperitur. Iunio menſe in hortis Belgij cum flore conſpici poteſt: ſequenti menſe ſemen cum pappis à vento rapitur. Germanis *Vvaldiblum* dicitur. Sunt qui Aliſma Dioſcoridis eſſe velint: Sed vbi Plantaginis ſimilia ſunt folia, & caulis? Alimati ſiquidem, quod Damaſonium etiam dicitur, Plantaginis ſimilia ſunt folia, & caulis thyrſo ſimilis, quæ huic nō adſunt. Chryſanthemum idcirco Latifolium citiùs appellandum, quàm temerè Aliſmatis nomen ei tribuendum.

HISTO

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DVODECIMVS,

In quo omnes plantæ, quæ ad Mare & in ipso Mari nascuntur, ad viuum depinguntur.

PLANTAGO MARITIMA, CAP. I.

DE PLANTARVM quæ in aquis ipsis proueniunt, ac earum quæ locis aquosis, & sui natura, aut quauis alia de causa vdis ac vliginosis gaudent, historia, satis multa fortasse dixerimus, si ad illas de quibus iam tractauimus, has quæ ad mare, vel in ipso etiam mari nascuntur adiunxerimus, ab iis more nostro exordientes, quæ frequentius illic sunc obuiæ, atque eam ob causam multis notiores. Maritimas verò plantas omnes nobis cognitas breui hac tractatione non complectimur, quòd harum quædam aut consecutionis ordine, aut tanta affinitate aliis minimè maritimis ita coniunctæ sunt, vt ab iis disiungi minimè possint, vt cum catharticis non possumus non empetron, alypon, scammonium, peplium recensere. Inter olera cum brassicis hortensibus & siluestri, brassica, atriplex, portulaca, marinæ sedem occuparunt: vmbelliferis crithmum, bulbosis pseudomoly, spinosis, Tragus Matthioli, hippophaes, hippophaestum, eryngium sese sociarunt. De plantagine marina primùm dicam, quæ Græcis Ἀρνόγλωσσον θαλάσσιον, Gallis *Plantain de mer* nominari potest. Radice est crassiuscula, fibrata, ex qua folia crebra, longa, angusta, spissa proueniunt, porraceis tum colore, tum consistentia similia: cauliculi palmum alti à medio sui floribus & semine spicatis, plantagini vulgatissimæ notionis simillima. Litoreis Narbonæ, Angliæ, Zelandiæ frequens.

Nomina

Dodo. lib. 1. cap 61. Pet. Pen. in Adu.

Forma.

Locus.

PLANTAGO *Maritima.*

LEVCOIVM MARITIMVM, CAP. II.

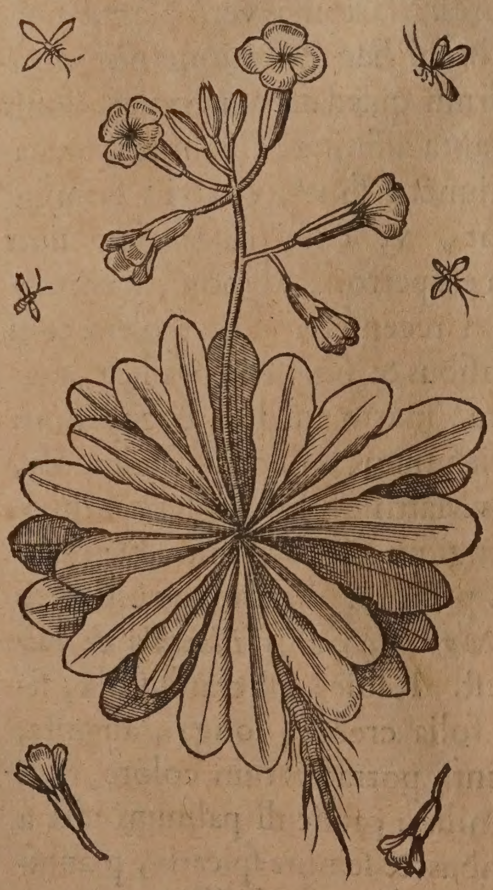
Forma.

LEVCOIVM maritimum maius, in litoribus mediterraneis Narbonẽsis prouinciæ frequens, folia longa, angusta, humi ſpargit, ad cichorij vel erucæ modum diuiſa, craſſa, albida, paria hortenſis, ſed magis lanuginoſa, & guſtu acriora, florem puniceum edit leucoiis ſimilem, ſemẽ minutum in ſiliquis. Iiſdem in locis Leucoium multò minus prouenit, radice parua, breui, cãdida, foliis multis humi procumbentibus, Leucoio purpereo ſimilibus, minoribus, anguſtioribus: caule humilis, flore puniceo: ſemine paruo in ſiliquis. Niuea lanugine tota planta operta eſt, vehemẽtiore acrimonia linguam vellicante. Eſt Heſperis Theophraſti quibuſdam. Aliud Leucoium marinum latifolium protulit Lobellius, non ita diuerſis foliis, ſed latioribus, rigidioribus, hirſutioribus, flores excęruleo purpuraſcunt in palmaribus & ſeſquipalmaribus cauliculis. Semen in ſiliquis minoribus multo Leucoij lutei.

Leuc.mar. minus.

Forma.

LEVCOIVM Maritimum, minus.

LEVCOIVM Marinum alterum latifolium, Lobellij.

CISTVS

CISTVS MARINVS, CAP. III.

A Floris ſpecie dicitur Ciſtus frutex hîc, in maritimis proueniens, cubitalis, nonnúmquam altior, denſis, numeroſiſque radicibus, caulibus multis, ſurculoſis, cortice ex rufo rubente, foliis longis, in ambitu laciniatis, acuminatis, ſupernè obſcuriùs virentibus, infernè candicantibus, & parùm lanuginoſis, flore Ciſti, roſæ've ſilueſtris, albo, vel ex albo purpuraſcente.

LYCHNIS MARINA, CAP. IIII.

LYCHNIS Marina Anglica, Penæ.

LYchnidem marinam Anglicam pictam dedit Pena, in aggeribus maritimis Vectis inſulæ Angliæ, totóque illo tractu frequentem. Herbula eſt ab ima radice multis foliis cincta, craſſis, minoribus & anguſtioribus quàm portulacæ marinæ, caules creberrimi, flexiles, humi fuſi, cubitales & ſeſquicubitales, in quorũ ſummo caliculus albus ocimaſtri aut Lychnidis eſt, cui hęrent floſculi candidi, perquam elegantes, ocimaſtri non diſſimiles, apiculis intus nigris. Semen in folliculis fuſcum, Lychnidis aut ocimaſtri. Salſo eſt guſtu non tamen inſuaui, eſu tenera, non niſi inter ſilices & braſſicas marinas qua ferme vndæ alluant, naſcitur. Floret menſe Iunio, Iulio, Auguſto & Septembri.

ANDROSACES, CAP. V.

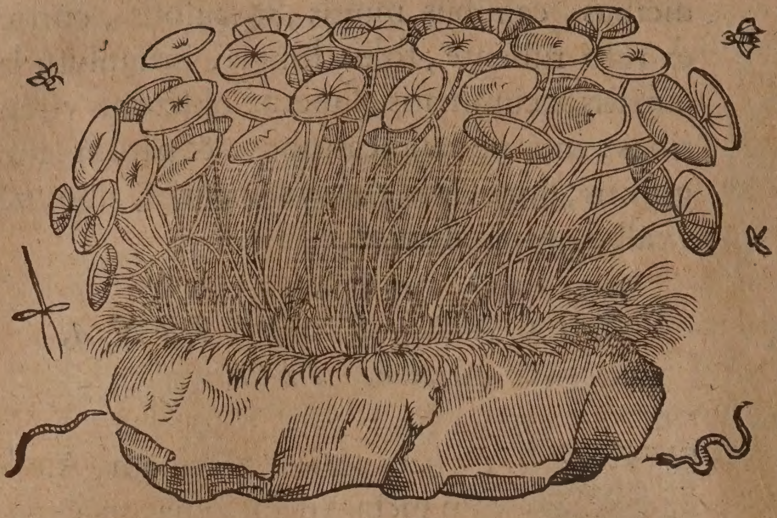
LAtinis Androſaces vt Græcis ἀνδρόσακες dicitur, forte, vt putare quis poſſit ὑδρόσακες, ab vrina & hydropicorum aquis educendis. *Nomen.*
Herba eſt, inquit Dioſcorides, alba (legendum in Dioſcoride λευκὴ pro λεπτῇ, Oribaſio & Plinio auctoribus) tenui ramulo, amara, ſine foliis, folliculum in capite habens, quo ſemen cõtinetur. Naſcitur in Syria in maritimis locis. Plinius accuratius hãc hiſtoriam quàm quamuis aliam ex Dioſcoride, vel alio herbario exſcripſiſſe videtur, his verbis. Androſaces herba eſt alba, amara, ſine foliis, folliculos in cirris habens, & in his ſemen. Naſcitur in maritimis Syriæ maximè. Verum Androſaces Piſis à doctiſsimo Ghino ad ſe miſſum Matthiolus in commẽtariis depinxit. Ghino doctiſsimi herbarij aſſentiuntur. Sed in illis commentariis quadruplo maior

Lid.3.c.133. Forma. Lib.11. Lib.27. cap.4. Lib.27.c.4. In cap.133. lib.3. Pet.Pen.in Adu.

quam viua planta ſit, depicta eſt, per puſilla etenim & perelegans eſt planta, vmbilicata, è fundo in ipſa aqua, ideo à Dioſcoride proximè nymphæas deſcripta, non in aëre creſcẽs & viuens, ſæpius chamæ conchæ quæ humi obuoluta ſit, dorſo ſtriato innaſcens, pediculis, cirrísve glabris, nitidis, exilibus, crebris, rectis, binos pollices altis, ſingulis ſingulos clypeolos medio cẽtro ſuſtinentibus, circinatum vmbilicum vrachis appenſis referẽtibus: quam ob cauſſam Monſpelienſes vmbilicum marinum nominarunt. Viret primùm in aqua exſqualido cinereoq́;: poſtea eiectũ vndis, & litore exceptum, albeſcit, guſtu ſubſalſo, & amaro. In illis vmbilicis quos θυλάκια vocat Dioſcorides, Plinius folliculos, ſemen vix vnquã reperias, qui cum petiolorũ ſiue ſimpliciũ & ſine vllo capitulo ſummitati inhæreant, videtur Plinius legiſſe in Dioſcoride, vel in eo auctore ex quo vterque tranſcripſit, θυλάκιον non ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ſed ἀντὶ τῆς κεφαλῆς, id eſt, folliculum pro capitulo. Vim habet hæc herba, inquit Dioſcorides, duarum drachmarum pondere in vino pota, vt vrinas multas in hydropicis educat, ſed & herbæ decoctum & ſemen potum idem facit (legitur tamen in vetere codice, καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ τῆς πόας, καὶ ὁ καρπὸς αὐτάρκης μεθ' οἴνου πινόμενος, τὸ αὐτὸ ποιεῖ. Id eſt, Ipſius etiam herbæ decoctum, ſemenq́; abunde potum cum, vino eundem effectum præſtant) Imponitur etiam vtiliter podagricis. Eadem planè Plinius habet. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa, aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino: vehementer enim vrinas ciet. Datur & podagricis, illiniturq́;. Idem effectus eſt & ſeminis. Galenus, Androſaces, inquit, humida & acris eſt herba, poteſt autem ſiccata & pota tum ipſa tum ſemẽ eius vrinas abunde ciere, & diſcutere, ac ſiccare. Sed Paulus & Oribaſius pro voce ὑγρὰ, id eſt, humida, habent πικρὰ, id eſt, amara, quo modo etiam Dioſcor. & Plinius deſcripſere, reipſa etiam id comprobante, eſt enim plantula ſiccior actu & tactu quàm calidior, & multùm diu retica, vt in Galeno πικρὰ quoque legendum eſſe videatur & non ὑγρὰ, niſi ὑγρὰν recentem intelligat, eamq́; τῇ ξηρανθείσῃ, id eſt, ſiccatæ opponat. Matthiolus in iiſdem commentariis aliam plantam à ſuperiore longè diuerſam à Cortuſo miſſam pro Androſace altero exhibuit, quæ minimè androſaces, ſed morſus gallinæ, vel alſines potius ſpecies eſt, non ex Syria, ſed ex vetere quadam macerie decerpta.

Forma.

ANDROSACES.

Lib. 3. c. 133.

ANDROSACES Alterum, Matthioli.

Lib. 27. c. 4.

Lib. 6. ſim.

CNEORVM,

CNEORVM, CAP. VI.

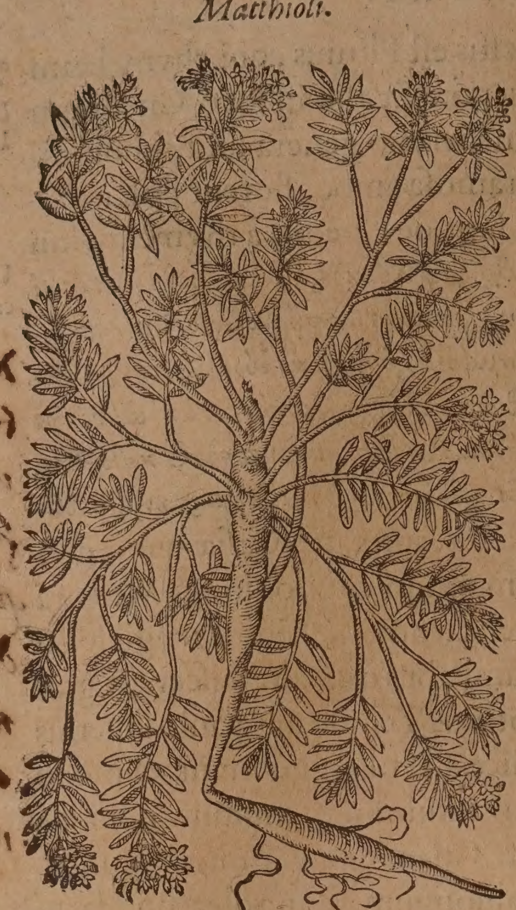
CNEORVM de multis dici plantis testis est Plinius, qui thymelæam Cneorum à quibusdam appellari scripsit. Et alio in loco Cneorium casiam ab Hygino vocari, & mox, Cneori duo genera sunt, inquit, nigri atque candidi, hoc & odoratum, ramosa ambo, florent post æquinoctium Autumni. Quæ ex Theophrasto trãslata sunt, de Cneoro à thymelæa longè diuerso hæc scribẽte. δύο δ' εἴδη ἐστὶ τοῦ κνεώρου. ὁ μὲν γὰρ λευκὸς, ὁ δὲ μέλας. ἔχει δὲ ὁ μὲν λευκὸς τὸ φύλλον δερματῶδες, πρόμηκες, ὁμοιόσχημον τρόπον τινὰ τῇ ἐλαίᾳ. ὁ δὲ μέλας οἷον ἡ μυρίκη, σαρκῶδες. ἐπίγειος δὲ μᾶλλον ὁ λευκός. ἔστι δὲ ὀσμώδης, ὁ δὲ μέλας εὔοσμος. τὴν δὲ ῥίζαν τὴν εἰς βάθος ἄμφω μεγάλην ἔχουσι, καὶ ἀκρέμονας πολλοὺς καὶ παχεῖς, καὶ ξυλώδεις ἀπ' αὐτῆς τῆς γῆς ἢ μικρὸν ἄνω σχιζομένους. ξυλωδεστάτην δὲ, γλίσχρον δὲ σφόδρα. διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὸ κλαδεῖν, καὶ προλαμβάνειν, ὥσπερ τῷ οἴσῳ. βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθεῖ μετ' ἰσημερίαν μετοπωρινὴν, καὶ ἀνθεῖ πολὺν χρόνον: Quæ sic cõuertit Gaza, Cneoron casiã interpretatus. Casiæ quoq; duo genera: alia enim cãdida, alia nigra. Candidæ folium modo cutis oblongum, figura quodãmodo oleagineo simile: nigræ, quale tamarici, carnosum. Cãdida magis se humi spargit, odorataq; est: nigra odore caret. Radix ambabus quæ altè descendit, grãdis, ramique permulti, crassi, surculosiq; ab ipsa protinus Tellure aut paulò superius sparsi, lenti admodum constant, quamobrem hisce ad colligandum iunci modo vtuntur. Germinant florẽtque post æquinoctium autumni, & multum denique temporis florent. Quæ sic emendatiùs legi possunt. Cneori genera duo. Vnum album, alterum nigrum. Albo folium est cutaceum, oblongum, figura oleæ quodammodo simile, nigro quale tamaricis, carnosum. Album supra terrã minùs se attollit, & parum quid olet, nigrum valde odoratum est (vt legatur, ὁ δὲ μέλας εὔοσμος, nõ vt legit Gaza ἄοσμος) radix vtriúsque in profundum descendit magna: rami multi, breues & lignosi, qui à terra vel paulò supra diuiduntur, lenti admodũ (nam Græcè legendum βραχεῖς καὶ ξυλώδεις. ἀπ' αὐτῆς τῆς γῆς, ἢ μικρὸν ἄνω σχιζομένους, γλίσχρους σφόδρα, &c. voce ξυλωδεστάτην expuncta, quam etiam omisit Gaza) Quam ob causam hisce ad colligandum & comprehendendum (προσλαμβάνειν, non προλαμβάνειν, vt in vulgatis legitur) vtuntur vitilium modo ὥσπερ τῷ οἴσῳ, non τῷ σχοίνῳ. Germinant florẽtq; post æquinoctium autumnale, multóque tempore florent. Hæc à Theophrasto tradita Cneori albi delineatio plãtæ hîc appictæ quadrat, quorumdam herbariorum sententia. Locis lapidiosis & saxosis maritimis prouenit, radice grandi in profundũ subeunte, folio argenteo, cutis modo crasso, oblongo, angusto, oleæ simili, interdum longiore. In ramos multos, breues, lignosos statim ab ipsa terra diuiditur, eosq; valde flexiles, quamobrem ad ligandum & nectẽdum iis vti licet, amerinæ modo. Germinat & floret post æquinoctiũ autumnale, florisq; prouentũ in multos dies prorogat, flos autem in summo ramorũ vertice velut in corymbos aceruatus emicat, semen nigrũ, crassum, in folliculo tãquam gluma reconditũ. Matthiolus plantam aliam se obseruasse ait in Bohemiæ siluis, cuius iconem hîc expressimus,

Nomina. *Lib.13.c.21.* *Lib.21.c.9.* *Lib.6.hist. cap.2.* *Locus.* *Forma.*

CNEORVM Album, Dalechampij.

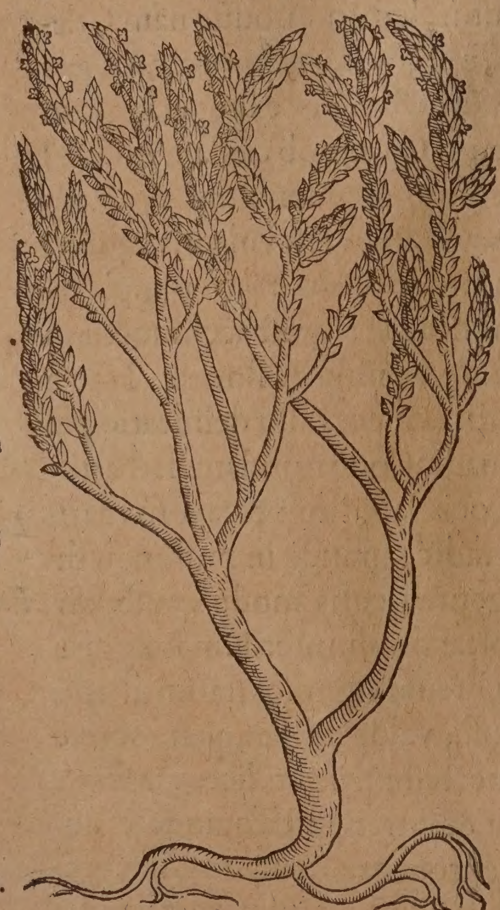
CNEORVM Album, Matthioli.

Lib.2.c.30.

quæ omnibus notis Cneorum candidũ referat, quia cutaneum illi folium eſt, oblongum, rami flexiles,lenti,ſurculoſi,ab ipſa protinus terra aut paulò ſuperius emergentes, & per humum ſeſe diffundentes: flores in ſurculorũ cacuminibus purpurei,odorati teſticuli odore: radix altè deſcendens,non tenuis.Sed vere floret.Franciſcus Myconus medicus Barcinonenſis, rei herbariæ ſtudioſiſſimus, iſtud Matthioli Cneorum albũ fructicem eſſe ait, quem in Pyrenæis montibus frequẽtem obſeruauit,ab incolis Gauechs nuncupatum, notis omnibus Matthiolus non meminit ei adſtipulantibus,dempto fructu,qui in hoc frutice rubet, cuius Cneorũ tamen eſſe non arbitratur, ſed Auicennæ alteram oleandri ſpeciem,quam ſilueſtrem vocat. Silueſtris, inquit, folia ſunt ſicut folia portulacæ (vel alcannæ vt Bellunẽſis) ſed ſunt ſtrictiora, & eius thyrſi ſunt longi, expanſi ſuper terram, & apud folia ſunt ſpinæ, & naſcitur in domibus deſertis.Hæc Auicenna.Quæ ſi quis,inquit Myconus,cum Matthioli Cneoro modo deſcripto cõferat, oleandrum ſilueſtrem Auicẽnæ eſſe comperiet. Præterea naſcitur in deſertis locis,& ſummis montium iugis,foliis myrti maioris,acutis, quæ non multùm à foliis portulacæ vel alcannæ diſtant: item per terram frequẽter ſerpit, aut non multũ attollitur. Ad hæc flore,forma, colore,odore ad oleandrum vulgarem accedit. Eſt verò id notatũ dignũ, quod obſeruaui Myconus à nullis animãtibus,fruticem hunc attingi aut arradi.Et cùm mille huiuſmodi plantas foliis & floribus onuſtas viderit, nullam vnquam reperire potuiſſe aſſerit,in qua præciſum aut arroſum aliquid fuiſſet. Sed nigrũ Cneorũ multò eſt ignotius.Quidam id non ſine probabili coniectura herbam eam eſſe ſuſpicãtur,quæ herbariis præſertim Monſpelienſibus Cãphorata maior nominatur,quòd radice magna altè deſcendit,vt è terra prodiit,ſtatim in ramos finditur,vitilium modo lentos, folio eſt carnoſo, tamarici ſimili, validum ſpirat odorem,qualis ferè eſt caphuræ, vnde & Caphuratæ nomen. Quæ omnia in Cneoro nigro Theophraſtus adnotauit. Alij ſelaginem Plinij eſſe volunt, alij ericæ prius genus,alij hyſſopum nemorenſem, alij muſci terreſtris genus depictũ à Trago, cuius alibi meminimus. Lib. quę in Vmbroſ.cap.59. & lib.quæ in Aſperis cap.71. Frãciſcus Myconus plantam aliam Pala marina vulgo dictam,à Barcinonenſibus ad nos miſit pro Cneoro nigro depictam,vt videtis,& deſcriptam his ferè verbis. Frutex eſt duorum cubitorum altitudine cum multum adoleuit,

CNEORVM Nigrum, Myconi,

Cneorum nigrum.

Nomina

Lib.24.c.11.

Lib.1.c.189.

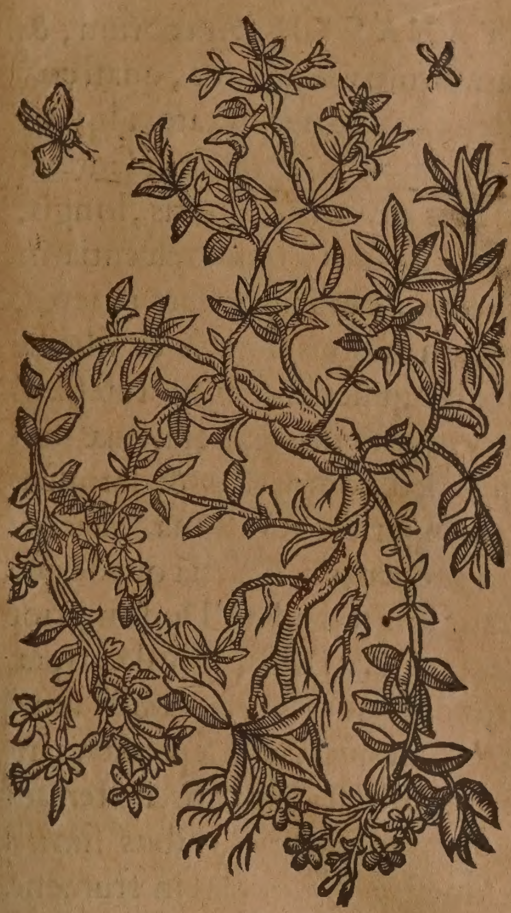
adoleuit, caule rotundo, flexili, aliquantum aſpero, & fere nodoſo, qualis in Aizoo foliis detractis cernitur, ramulis multis ſimiliter nodoſis brachiato, in quibus folia minuta, perpetuò virentia, quæ quò fruticis ſummitati propiora, eò minora conſpiciuntur, vt quæ in ſummitate ſunt cupreſsi foliis ſimilia ſint, paulò tamen latiora: omnia nonnihil craſſa ſunt, carnoſa, incana, caulem complectentia. Flores in viridi lutei: radices craſſæ, digitales, lignoſæ, albo cortice veſtitæ, ſatis in terram deſcendentes. Totus frutex & maximè cortex manu tritus, grauis eſt odoris: ſed vigente canicula folia, ſi confricentur, zibeti odorem quadamtenus ſpirant. Barcinone naſcitur locis arenoſis, & maritimis, aut non multum à mari diſtantibus. Floret Autumno, & floris prouentum ad Maium vſque producit, foliis aliis decidentibus, aliis renaſcentibus. Foliorum ſapor cum lentore ſubadſtringit. Fotu huius herbæ hæmorrhoidum inflammationem ſedari aſſerunt: quod & ſuffitu præſtatur. Hanc plantam Cneori deſcriptioni à Theophraſto traditæ optimè quadrare putat Myconus. Ea eſſe videtur quam libro de catharticis nomine Seſamoidis minoris depinximus. Cluſius Sanam vndam ſecundam fecit. Anguillara Lauandulam vulgò vocatam Cneorum album eſſe arbitratur: nigrum verò roſmarinum coronarium à Theophraſtro nuſquam memoratas plantas, quamuis tota Peloponneſo & Hellade, vtráque copioſa gignatur. Eius opinionem pluribus refellit Matthiolus, quod Cneorum vtrúmque floret poſt æquinoctium Autumni, roſmarinum bis anno, nempe poſt æquinoctium vernum, & ante æquinoctium Autumni. Lauandula æſtate tantùm. Præterea vtriq; Cneoro Theophraſti radix eſt grandis, altè deſcendens, Lauandula & roſmarino minimè, cùm per ſumma ferè ceſpitum mediocres radices fundant, & ob id frigoris impatientes plantæ. Ad hæc vtriúſque Cneori rami lenti flexiléſque ſunt, & ad ligandum apti, cuiuſmodi non ſunt lauandulæ, nec roſmarini. Idem Matthiolus in poſtrema commentariorum Latinorum editione ſcribit, Cneorum Theophraſti Roma ad ſe miſſum nullis deficientibus notis: ſed eas nec deſcribit, nec addit ſit ne candidum, an nigrum Theophraſti Cneorum, quod hîc expreſsimus.

Li.24.ca.11.

In cōment. cap. 1. lib. 4.

In cap. 167. lib. 4.

CNEORVM Aliud Theophraſti, Matthioli.

CONIZA MARINA, CAP. VII.

Locus. *Forma.*

IN MARITIMIS creſcit hoc Conyzæ genus, quod à foliorũ longitudine macrophyllũ cognominarunt, radice ſicca duráque, caule dodrantali, ſurculoſo, foliis in eo multis, longis inſtar plantaginis anguſtifoliæ, aut etiam anguſtioribus, guſtu fatuis ſimul & nonnihil amaris: flore luteo in luteis corymbis, ſurculorum vertici inſidentibus, qui in pappos tandem abit.

CATANANCE, DODON. CAP. VIII.

Nomina Lib.4.c.49. *Forma.*

KATANAΓKH Græcorum, & Latinorum Catanance, quaſi coactrici, à vi & neceſsitate adigengi ad amorem, Dodonæi ſententia valde affinis hæc eſt: foliis anguſtis, longis, gramineis, ſed minoribus, quæ areſcentia in terram recuruantur: cauliculos fert teneros, graciles, breues, in quibus floſculi & ſiliquæ rotundæ, tenues, longiuſculæ, ſemine rufeſcente refertæ. Eiuſdem generis eſt altera, quæ non rotundas ſiliquas ſed compreſſas & latiuſculas habet, cætera ſuperiori ſimillima. Hæc in litoribus marinis reperitur, illa etiã quãdóque in agris. Videtur, inquit idem Dodon. prior eſſe Catananceſ ſpecies à Dioſcoride deſcripta, quæ folia Coronopi habet longa, radicẽ iunci modo prætenuem, capitula ſena ſeptenáve, in quibus erui ſemen ineſt: areſcens in terram flectitur, & milui exanimati vnguibus ſimilis euadit. Eruũ ſilueſtre Dodonæus in frument. Hiſtoria. Lobellius & alij Herbarij faciunt. Vt vt res habeat, hanc noſſe minimè neceſſe eſt, ſatiuſq; eſt de hac amatoriis tantùm illecebris dicata ſilere, quàm diligentiùs de ea inquirere, ſicuti Plinius conſuluit, & Dioſcorides non vires, ſed alienam duntaxat hiſtoriam citat, nec Galenus poſterioréſque medici de hac quicquã tradiderunt, eadem fortè ratione ducti qua Plinius, qui de ea hæc literis mandauit. Catanancen Theſſaliam herbam qualis ſit, à uobis deſcribi ſuperuacuum eſt, quum ſit eius vſus ad amatoria tantùm. Illud non abs re eſt dixiſſe, ad detegendas magicas vanitates, electam ad hunc vſum coniectura, quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpeciem vnguium milui exanimati.

CATANANCE, Dodon.

Locus. Li.4.c.129.

Li.27.ca.8.

TRIBV

TRIBVLVS MARINVS. CAP. IX.

TRIBVLVM Marinum plantam hanc quidam vocant, alij pastinacā marinam, alij Hippophaes Dioscoridis esse contendunt. In sabulosis & maritimis nascitur, radice crassa, molli, cortice rugoso & subatro cōtecta, saporis amari, caulibus multis, angulosis, latè dispersis: foliis longis, oleæ similibus, verùm angustioribus & longioribus, qualia floribus substrata cernuntur, albis, spinosis, spinarum aculeis, sicuti & caulis, angulosis: flore corymbis hederæ non disimili, ac veluti racemoso, minusculo, candido, leuiusculè rubente. Quæ ferè omnia Hippophais historiæ respondere videntur: sic enim Dioscorides illud descripsit. Hippophaes nascitur in maritimis & arenosis locis. Frutex est surculosus, densus, vndiq; amplus, folia habens longa, ad oleæ folia accedentia, sed angustiora, tenuiora, & inter ea spinas siccas candicantes, angulosas, inter se distātes: flores corymbis hederæ similes, & racematim inter se cohęrentes, sed minores, & molles, & cum candore punicei ex parte coloris: radix crassa, mollis, succi plena, gustu amara. At huic Dioscorides non folia spinosa, sed præter folia, spinas siccas, albas, angulosa tribuit. Præterea eius succo vim purgandi biliosa, aquosa ac pituitosa deorsum, quod de superioris succo neminem adhuc experientia comprobasse arbitror. Quare sit ne hæc Dioscoridis hippophaes, lectoribus, & maritimis locis vicinis, diligentius disquirendum relinquimus.

Nomina *Li.4. c.156.* *Locus.* *Forma.* *Li.4. c.156.*

TRIBVLVS *Marinus quorumdam.*

MVSCVS MARINVS, CAP. X.

BPY'ON θαλάσσιον, Latinis Muscus marinus vocatur, *Thahabel*, siue *Thaleb* Arabibus, Gallis *Mousse de mer*, Germanis *Mermiesz*. Nascitur, inquit Dioscorides, in lapidibus & testis iuxta mare, capillaceus, gracilis, sine caule. Plinius eundem Muscum ita describit, vt in quibusdam à Dioscoride dissentiat. Bryon marinum, inquit, herba sine dubitatione est, lactucæ foliis similis, rugosa, veluti contracta, sine caule, ab vna radice (nō ab ima, vt in vulgatis codicibus habetur) exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maximè testisq; terra comprehensis. Idem alio in loco. Aliud genus fruticum Bryon vocatur, folio lactucæ, rugosiore tantùm iam hoc interius nascens. Plinius itaque Muscū herbam & fruticem facit, ipsiq; lactucæ folia attribuit. Dioscorides pilos pro foliis: dicit enim esse τειχῶδες, quod fortaßis Plinius θειδακῶδες legit, & lactucę folio conuertit, in cæteris notis, præsertim in viribus consentiens, nisi fortè Muscum marinum cum Fuco marino, siue alga Theophrasti confuderit, de qua mox dicemus. Plinio veterē codicem suffragari scribit Andr. Lacuna, in quo θειδακῶδες legitur, etsi Muscus marinus, inquit Lacuna, capillorum quā lactucæ maiorem similitudinem referat. Matthiolus eorum probat sententiam qui Muscum marinum veterum plantam eam esse censent, quæ hodie Corallina vocatur, & ab iis frequentius reperitur, qui corallia piscantur, coralliis, sicuti scopulis, & piscium

Nomina *Lib.4.c.94.* *Locus.* *Forma.* *Li.27. ca.8.* *Lib.13.c.25.* *Cornar. Embl.84. lib.4.* *In cap.94. lib.4.*

testis,

MVSCVS Marinus Plinij, Matthioli.

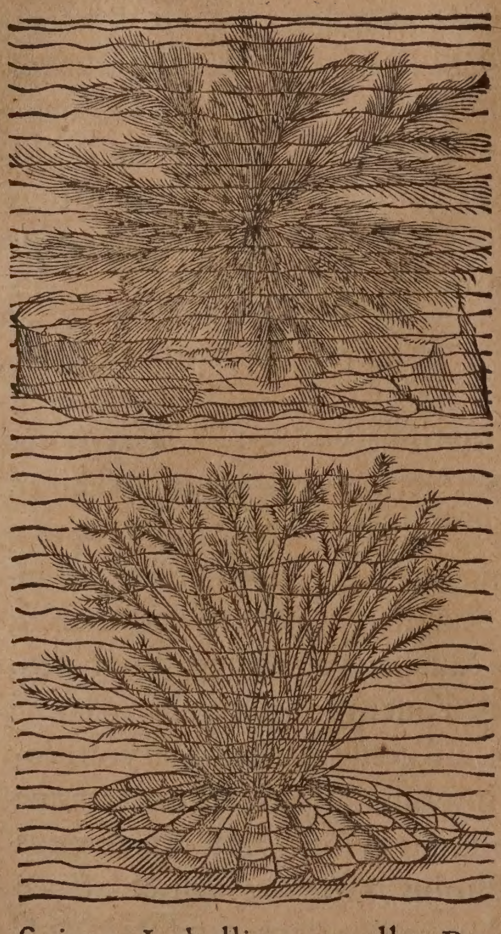

MVSCVS Marinus, ſiue Corallina, Dodon.

Lib.3.ca.71.

MVSCVS Marinus vulgatiſsimus, Muſcus marinus candidus Coralloides.

teſtis eodem modo quo Muſcus arboribus innaſcens cæteris ea prefertur quæ coralliis (vnde ei corallinæ nomen) inhæret: quæ ſaxis, ſecundo loco probatur, colore rubeſcente: cinerea improbatur. In eadē eſt ſententia Dodonæus, qui Corallinam Officinarum pro Muſco marino pinxit, & deſcripſit. Conſtantinus accuratius iſta perſcrutatus perſpicuè demonſtrauit Bryon thalaſsion ſiue Muſcum marinum Corallinam non eſſe quam depinxit Matthiolus. Fruticoſa enim planta & ſurculoſa eſt Corallina: Muſcus verò marinus herbula capillacea, & veluti villoſa inſtar Muſci arborum: congener ſiquidem huic eſt, & forma non tantùm nomine ſimilis: albicante autem colore eſt aut rufeſcente, non autem herbaceo, aliquando etiam glauco: ſcopulis qui mari alluuntur concreſcit, radice nulla notabili, & ſæpe oſtreorū, gammarorum aut mytulorum teſtis atque operculis cùm inueterauerint, adhæreſcere firmiter obductus conſpicitur: cùm exaruit, facile confringitur, & friabilis eſt, quod è diuerſo in fuco marino accidit. Corallina autem frutex eſt, & genus fuci marini, de quo proximo capite tractabimus. Matthiolus Muſci marini à Plinio deſcripti, effigiem hanc pictam dedit, eíque perbellè notis omnibus reſpondere ſcribit. Dodonæus Βρύον θαλάσιον Theophraſti eſſe putat, viderique primam ſpeciem eſſe fuſci marini ſiue Algæ, à Dioſcoride deſcriptæ. Lobellius appellat Bryon lactucæ foliis Plinij, Muſcum Intybaceum criſpum marinum, fuci primam ſpeciem Dioſcor. Lactucam marinam herbariorum. Idem Lobellius Muſcum vulgatiſsimum exhibuit, intybaceum, criſtatis oris, fruticoſum, ſurculoſum: item Muſcum candidum, Coralloidem, ſquamulis loricatum. Muſcus marinus multùm adſtringit, vt ſcribit Dioſcorides, facit ad inflammationes & podagras quæ adſtrictione opus habent: nam in excuſis omnibus legitur,

Vires. Li.4.ca.94.

legitur, τὰς στύψεως δεομένας: tamen Ruellius vertit quæ refrigerare opus ſit: perinde ac ſi ψύξεως legiſſet pro στύψεως, vt & Plinius legiſſe videtur, qui eaſdem omnino vires huic Muſco tribuit. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq́; vis, inquit, & collectiones omnes inflammationesq́; cohibendi, pręcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus ſit. Ab eadem ſententia minimè alienus eſt Galenus, ſcribens Muſcum marinum ex terrea & aquea eſſentia compoſitum eſſe, vtráque frigida: in guſtu enim adſtringere, & calidis quibuſuis impoſitum, refrigerare & adiuuare. Lib.27.c.8. Li.6.ſimpl.

PHVCVS MARINVS, CAP. XI.

ΦΥ'ΚΟΣ θαλάσσιον, Latinè Fucus ſiue Phucus marinus & Alga, vt etiam in Theophraſto rectè Gaza vertit, quicquid dicat Plinius non habere lingua alia nomen, quod Græci vocant Phycos, quoniam Alga herbarum magis vocabulum ſit, Phycos autem frutex. Nam ipſemet alibi Phycos algā conuertit & Fucum marinum, vt oſtendemus. In Oceano Normanico *Bray*, aut *Brac* vocatur, à voce Græca βρύον. Dioſcorides tria Fuci marini genera ponit. Fucus marinus, inquit, naſcitur partim latus, partim oblongus & puniceus, partim albus, qui in Creta ad terram naſcitur, valde floridus, & nō putreſcens. Plinius de eadem re ſcribens, tria quoque genera facit. Præcipuè verò liberat, eo malo Phycos thalaſsion, id eſt Phucus marinus, lactucæ ſimilis, qui conchyliis ſubſternitur, nō podagræ modo, ſed omnibus articulorum morbis impoſitis priuſquam areſiat. Tria autem genera eius, latum: & alterum longius quadamtenus: rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta veſtes tingunt: omnia eiuſdem vſus. Nicander ea & aduerſus ſerpentes in vino dedit. Hæc ita ferè etiam Dioſcorides tradit, niſi quod Plinius lactucæ folia huic, veluti etiam muſco marino attribuit, & ſimiliter conchyliorū teſtis inſterni dicit. Idem Plinius. Non habet lingua alia nomē, inquit, quod Græci vocant Phycos: quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur, hic autem eſt frutex: folia lata, colore viridi gignit, quod quidam Praſon vocant, alij Zoſtera. Alterum genus eiuſdem capillaceo folio, ſimile fœniculo, in ſaxis naſcitur: ſuperius in vadis, haud procul litore: vere vtrúmque, & interit Autumno. Circa Cretam inſulam nato in petris, purpuras quóque inficiunt, laudatiſsimo à parte Aquilonis, aut cum ſpōgiis. Tertium eſt gramini ſimile, radice geniculata, & caule qualiter calami. Aliud genus fruticum Bryon vocatur, folio lactucæ, rugoſiore tamen, iam hoc interius naſcens. Et alio in loco. Et Algam, inquit, maris theriacē eſſe Nicander tradit. Plura eius genera vti diximus, longo folio, & latiore, rubēte, aliáque criſpo. Laudatiſsima quæ in Creta inſula, iuxta terram in petris naſcitur, tingendis etiam lanis ita colorem alligans, vt elui poſtea non poſsit: è vino iubet eam dari. Nicander autem quem Dioſcorides & Plinius citant, in Theriacis aduerſus Trygonis venenum inter cætera remedia Algam marinam rubentem numerat hoc verſu.

Nomina Lib.13.c.25. Lib.4.c.95. *Forma.* Li.26.c.10. Lib.13.c.25. Lib.32.c.6.

Ἠ᾽ἔτι καὶ φοινίσσον δὴ καταβάλλεο φύκος.

Sed ad Plinium reuertamur. Is indiſtinctè & inconſtanter Fuci marini genera tradidit, vt facilè perſpiciet qui locos ſupra citatos, item eum quem capite de Muſco marino protulimus, inter ſe conferet. Præterea aperte Phycos thalaſsion algam vertit, quod tamen alibi in alia lingua nomen habere negat, modoq́; herbam vocat, modo fruticem. Adde quod βρύον, id eſt Muſcum, & φύκος cōfundit. Quæ omnia ex Theophraſto transſcripſit, qui tamen multò clarius & diffuſius eadem explicauit, non tria duntaxat, ſed quinque Fuci marini genera aſsignans, his verbis. Τοῦ γὰρ φύκους τὸ μὲν ἐστι πλατύφυλλον, ταινιῶδες, χρῶμα ποῶδες ἔχον, ὃ δὴ καὶ πράσον καλοῦσί τινες, οἱ δὲ ζωστῆρα. ῥίζαν δ᾽ ἔχει δασεῖαν ἔξωθεν, ἄνωθεν δὲ λεπυρεία (legendum ex conuerſione Gazæ ἔσωθεν, ſiue ἔνδοθεν δὲ λεπυρείαν) μακρὰν δὲ ἐπιεικῶς καὶ εὐπαχῆ, Li.27.c.10. Lib.4.hiſt. cap.7.

παρό

παρόμοιαν τοῖς κρομμυογηθύοις. τὸ δὲ τειχόφυλλον ὥσπερ τὸ μάραθρον, οὐ ποῶδες, οὐδ' ἔξωχρον, οὐδ' ἔχον καυλὸν, ἀλλ' ὀρθὸν πως ἐν αὑτῷ. φύεται δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀστράκων, καὶ ἐπὶ τῶν λίθων, οὐχ ὥσπερ θάτερον πρὸς τῇ γῇ (mendose pro ἐπὶ τῆς γῆς) πρόσγεια δὲ ἄμφω, καὶ τὸ μὲν τειχόφυλλον πρὸς αὐτῇ τῇ γῇ, πολλάκις δὲ ὥσπερ ἐπικλύζεται μόνον ὑπὸ τῆς θαλάττης. θάτερον δὲ ἀνωτέρω. γίνεται δὲ ἐν μὲν τῇ ἔξω, τῇ περὶ ἡρακλείας στήλας, θαυμαστόν τι τὸ μέγεθος, ὡς φασὶ, καὶ τὸ πλάτος μεῖζον ὡς παλαιστιαῖον. φέρεται δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἔσω θάλατταν τῷ ῥῷ τῇ ἔξωθεν. καλοῦσι δὲ αὐτὸ πράσον. ἐν ταύτῃ δὲ, ἔν τισι τόποις ὥστ' ἐπάνω τοῦ ὀμφαλοῦ. λέγεται δὲ ἐπέτειον εἶναι, καὶ φύεσθαι μὲν τοῦ ἦρος λήγοντος, ἀκμάζειν δὲ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου δὲ φθίνειν. κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ἀπόλλυσθαι καὶ ἐκπίπτειν. ἅπαντα δὲ καὶ ἄλλα φυόμενα χείρω καὶ ἀμαυρότερα γίνεσθαι τοῦ χειμῶνος. ταῦτα μὲν οὖν οἷον πρόσγεια, περί γε τὴν θάλατταν. τὸ δὲ πόντιον φῦκος ὃ οἱ σπογγεῖς ἀνακολυμβῶσι πελάγιον, καὶ ἐν κρήτῃ δὲ φύεται, πρὸς τῇ γῇ ἐπὶ τῶν πέτρων, πλεῖστον, καὶ κάλλιστον. ᾧ βάπτουσιν οὐ μόνον τὰς ταινίας, ἀλλὰ καὶ ἔρια καὶ ἱμάτια. καὶ ἕως ἂν ᾖ πρόσφατος ἡ βαφὴ, πολὺ καλλίων ἡ χρόα τῆς πορφύρας. γίνεται δὲ καὶ ἐν τῇ προσβόρρῳ καὶ πλεῖον καὶ κάλλιον (ἡ χρόα subaud. non καλὸν, vt in excusis legitur) ὥσπερ αἱ σπογγεῖαι καὶ ἄλλα τοιαῦτα. ἄλλο γάρ ἐστιν ὅμοιον τῇ ἀγρώστει (perperam codices vulgati habent, ἀλλὰ γάρ ἐστιν ὅμοια) καὶ γὰρ τὸ φύλλον παραπλήσιον ἔχει, καὶ τὴν ῥίζαν γονατώδη, καὶ πεφυκυῖαν πλαγίαν ὥσπερ ἡ (non τῇ) τῆς ἀγρώστιδος. ἔχει δὲ καὶ καυλὸν καλαμώδη καθάπερ ἡ ἄγρωστις, μεγέθει δὲ ἔλαττον πολὺ τοῦ φύκους. ἄλλο δὲ βρύον (sic Plinius & Gaza legunt: quare mendosa sunt exemplaria quæ βότρυον habent.) ὃ φύλλον ἔχει ποῶδες τῇ χρόᾳ, πλατὺ δὲ καὶ οὐκ ἀνόμοιον ταῖς θριδακίναις, πλὴν ῥυσιωδέστερον, καὶ ὥσπερ συνεσπασμένον. καυλὸν δὲ οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς πλείω τὰ τοιαῦτα, καὶ πάλιν ἀπ' ἄλλης. φύεται δὲ ἐπὶ τῶν λίθων τὰ τοιαῦτα πρὸς τῇ γῇ, καὶ τῶν ὀστράκων, καὶ τὰ μὲν ἐλάττω σχεδὸν ταῦτ' ἐστιν. Id est Gaza interprete. Nam Algæ quoddam genus folio lato(addendum ex Græco τετανοειδές, id est distento, pro quo fortasse legendum ταινιοειδὲς, id est tæniæ modo exporrectum) colore herbido est, quod (πράσον) porrum quidam appellant, alij (ζωστῆρα) cingulum, radice hirta extrinsecus, squamata intrinsecus, longa admodum crassaq; plene, cepigethyis non absimili(melius, longa modice & bene crassa, crommygethyis, &c.) Aliud folio crinito, terræ ipsi adhærens, fereq; à mari tantùm alluitur, alterum altius degit. Hîc multa omisit Gaza ex Græco sic reponenda. Aliud folio capillaceo fœniculi modo, colore nec herbaceo, nec valde pallido, caule caret, sed per seipsum quodammodo subrigitur: ostreorum testis innascitur & saxis, non quemadmodum alterum, zoster scilicet, in terra ipsa defixum. Terræ quidem siue litori vicinū vtrumque, sed capillaceum terræ siue litori ita propinquum est, vt à mari alluatur tantùm, alterum à litore longius distat. Sic pergit Gaza. Nascitur quidem in mari extero circa Herculis columnas, mira magnitudine, latitudineq;, vt ferunt, amplius quam vt manu apprehendi possit. Fertur hoc ad mare internum fluxu extrinsecus, porrumq; id appellant: annuum esse, &c. Quæ fidelius sic verti possunt. Nascitur quidem fucus fœniculaceus circa Herculis columnas in externo Occeano, mira proceritate, maioréque latitudine quàm palmæ vnius: ad internum verò siue mediterraneum mare externi siue Occeani influxu defertur: porrum id vocat. Ibidem & aliis quibusdam in locis tam altè surgit, vt hominum vmbilicum magnitudine superet. Annuum esse aiunt (vertit Gaza,) & nasci vere desinente, vigere æstate, minui(languescere fortè melius) Autumno, interire atque decidere Hyeme. Quin & reliqua omnia nascentia deteriora, obscurioraq; (flaccidiora melius) hyeme fieri. Hæc itaque ceu terrena circa mare deprehenduntur (vel potius, Hæc igitur circa mare prope litus seu terram crescunt) Alga verò proueniens in alto, quam spongiarij pelagicam deferunt, in Creta insula iuxta terram super saxa, plurima optimaq; prouenit, qua non solùm vittas, sed etiam lanas vestesq; inficiunt, & quādiu recens infectio sit, color longè purpuræ præstat. Gignitur parte Aquilonia tum copiosior, tum melior, vt etiam spongiæ, reliquáque similia. Sunt alia

graminibus proxima, &c. Dilucidiùs sic reddi possunt. Alga verò marina quam spongiarij vrinantes referunt ex alto, in Creta quoque iuxta terram, super saxa, plurima optimaq́; prouenit, qua non solùm vittas, sed etiam lanas vestésque inficiunt, & quamdiu recens tinctura sit, color longè est præstantior purpura. Gignitur parte Aquilonia tum copiosior, tum melior, vt etiam spongiæ, reliquáque similia. Est alius fucus gramini similis, quippe folio simili, radice geniculata, lõga, obliquè adhærente modo graminis, & caule calamaceo (arundinaceo) vt gramen, magnitudine alga multò minora (minor.) Est aliud Bryon dictum, folio coloris herbidi, amplo, nec lactucis dissimili, rugosiore tamen, & velut contracto, caret caule: sed ab vno initio plura folia huiusmodi exeunt, & rursus ab alio. Nascitur super lapides fictiliáque iuxta terrã. Et minora quidem hæc ferme traduntur. Hac oratione, vt diximus, luculenter Theophrastus quinque Fuci marini genera declarauit: Zostera siue Proson capillaceum, siue fœniculaceum, Tinctorium spongiariorũ, siue Pelagicũ, Gramineum, Lactucaceum. Præterea ex eodem facilè est intelligere Plinium non rectè scripsisse Fucum zostera & capillaceum vere nasci, & inter ire Autumno, cum de capillaceo solo scribat Theophrastus, vere desinente prodire, & non Autumno, sed hyeme perire. Zoster idem quod ζώνη, id est cingulum, siue baltheus, vbi vis in litore maris Nortmannici visitur, lõgitudine vlnæ, aut etiã maiore, quamuis abruptus, digiti crassitudine, & trium digitorum latitudine, coriaceis mulionum baltheis similis, ambitu, præsertim cũ inario, sic crispus, vt laciniatus videatur. Nortmannici Oceani litus hac algæ specie virosum grauémque odorem spirante etiam si longius absis, constratum fere est. Fucum capillaceum siue fœniculaceum qui saxis & ostreorum testis innascitur, nostrãm Corallinam esse doctiores censent: vt enim ille, ita hæc frutex est, folio capillaceo, fœniculo simili, similiter saxis & ostreorum testis innascitur. Longe aliam Corallinam Britannicam exhibuit Pena, scribẽs se in Angliæ litore mediterraneo insulæ Portlandiæ, ex aduerso Nortmanniæ inter fluitantes Algas reperisse plantæ quoddam rudimẽtum, cuius si spectes & attrectes surculos palmares, & sesquipalmares, pustulatos, molles, flexiles, spongiam prorsus dicas, cui etiam cõcolor est, & viuere putes: sin habitum & ortũ ramis brachiatum, corallinis affiniorem dicas: vnde quidam coniecerũt esse Plocamon Isidos, de quo sic Plinius. Circa Troglodytarum insulas fruticem vocari in alto Isidos Plocamon, Corallio similem, sine foliis, præcisum, mutato colore in

Li.13. ca.25.

Fucus Zoster. Locus. Forma.

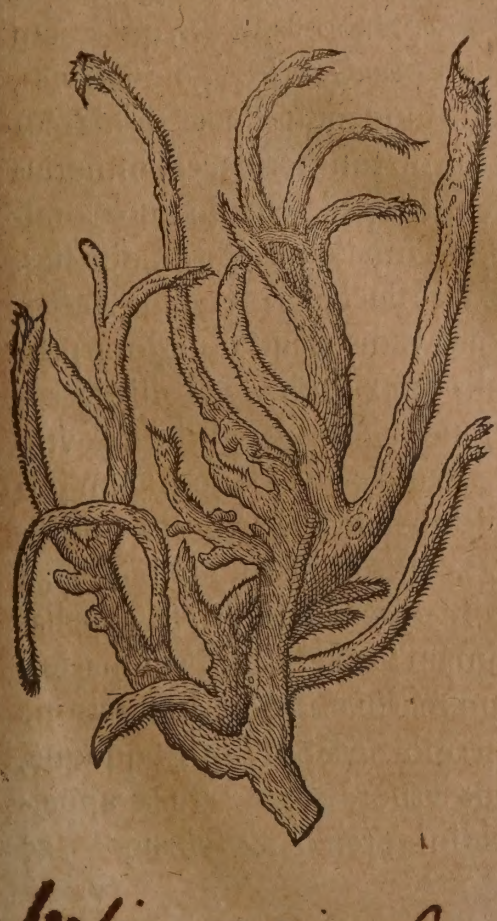
Fucus capillaceus. Locus. Forma.

Li.13. c.24.

FVCVS Capillaceus, siue Corallina.

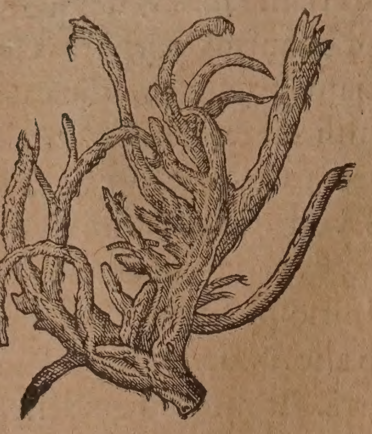

CORALLINA Britannica, Penæ.

Haec figura convenit cum Conferua ista. sed sola magnitudine differt.

CONFERVAE Marinæ genus, Lobel.

nigrum, durescere, cùm cadat frangi. Hæc Plinius. Ea tamē, inquit Lobellius, videtur esse Antipathes Dioscoridis, de quo capite proximo. Fucus quem

Fucus tinctor.

φύκιον vocat Theophrastus, quem etiam Tinctoriū nominare possumus, in scopulis & petris nascitur,

Locus.

vnde auulsum vrinantes spongiarij referunt, foliis etiā est tenuibus, fœniculo similibus, rubris, sic tamen vt quędam intermixta spectentur adhuc albicantia. Huic similis est, fortasse idem Muscus marinus, foliis Abrotoni maris, Lobellij, folliculis non dissimilibus, sed nonnunquā triplo maioribus, radicem Asphodeli æquantibus, colore quadātenus rubentibus, vel ferrugineis. Fucus alius gramineus dici potest, quod folio sit graminis siue arundinis minoris, sed æqualiter lato, ac molliore, nec mucronato, vel acuto, quale est agrostis, pollicari latitudine, vlnæ longitudine, vndis innatāte, figura ligulæ, aut tæniæ vittatę. In vadis nascitur, vt & Zoster. Hæc est alga quā rustici litoribus eiectam & dispersam æstate, vt fœnisεces (hoc enim fœnū est marinum, & Monspeliēsium vulgus Paleam marinam vocat) rastellis accumulant, & in cāpo expositā furcillis versant quoad perarescat: deinde probè siccatam fœni instar in metas construunt, aut important in fœnilia vel palearia: eaq; sunt quæ tum præparant pecorum & boum hybernæ stabulationi stramenta. Ex eo qui hinc cōficitur fimo, agros nimia defrugatione emaciatos, & exinanitos stercorant, læto segetū prouentu. Hac pocula & cætera vasa vitrea qui procul asportare volunt, inuoluunt & circūtegunt, ne mutuo collisu confringantur. Eadem siccata rustici tomenti loco culcitras suas infarciunt: Quæ olim consimiliter cognita ipsius cōmoditas in farciendis centonibus in castris locum habuit,

Lib.10.c.2. quod intelligitur ex Vitruuio de testudinis constructione hæc scribente. Circū tabulata collocentur crates ex tenuibus virgis creberrimè textis, maximeq; recentibus percrudis coriis duplicibus consutis, farctis Alga, aut paleis in aceto maceratis

Lib.5.c.97. circa tegatur machina tota. Hæc Algula est, cui Dioscorides in odore corallia cōparat, vt mox dicemus, cùm ait: ἔτι δὲ ὀσμὴν βρυώδη, καὶ φυκίοις ἐμφερῆ ἔχον. de qua etiam intelligit Nicander cùm scribit: βρύα λεπτὰ πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. qui etiam scitè admodū dixit φυκιόεντας ἐγμοὺς, algosas vias, id est litora. Huic iungendus Fucus ferulaceus Lobellij, sic dictus ob folia ferulacea, minutius diuisa. Scapum emittit pedalem, in quo Corallina candida sæpius innascitur. Hæc Lobellius.

F V C V S, Siue Alga Tinctoria.

Fucus lact.

Quintum Algæ siue Fuci marini genus Lactucaceū, in litore aut vadis sicuti superiora prouenit, sed scopulis & saxis inhæret, foliis lactu-

Forma.

cæ latis, crispis, siue rugosis, virentibus, ex vno principio multis, nullo caule. Hanc Algam pro

In cap.94. lib.4.

Musco altero pictam esse à Matthiolo postremis Commentar. editionibus supra diximus; à

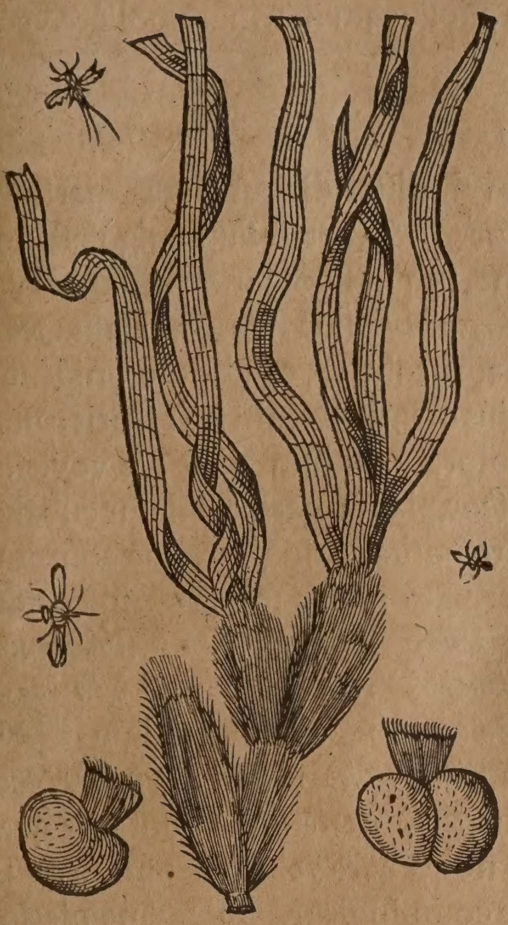
Lib.4.ca.71.

Dodonæo βρύον θαλάσσιον Theophrasti appellari viderique primam speciem esse Fuci marini,

Lib.12.c.35.

siue Algæ à Dioscoridæ descriptæ. Aetius Lactucam marinam vocat de curatione eorum scribens, qui obtenuem fluxionem articulari morbo laborant. Et quoque, inquit, quæ in mari nascuntur plerúmque talia sunt, vtpotè quæ Lactucæ appellantur. Sunt autem germina lata, & oblonga, ac viridiora, tenuia, & subrugosa, ac

FVCVS, siue Alga marina gramínea.

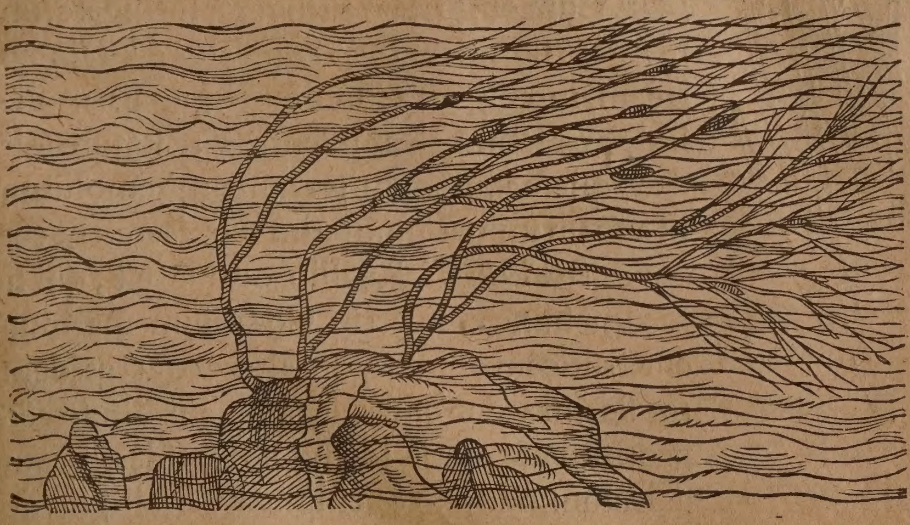

FVCVS, seu Alga marina, Lobellij.

Alga forte nomen ... ab algore aque, vel quia alliget pedes

FVCVS Ferulaceus, Lobellij.

veluti cõduplicata, ad litora maris per fluctus eiecta: præstãtiores autẽ fiunt cum posca decoctæ. Viridia itẽ, quæ in Fuco siue Alga tinctoria ad radices sita sunt. Hæc de Fuci marini generibus. Nũc vires eorũ explicandæ. Omnia vim habent refrigerandi, inquit Dioscorides, vtilem in cataplasmatis non podagræ modo, sed etiam inflammationibus: verùm iis humidis vti oportet priusquam siccentur. Nicander Puniceum aduersus bestias venenatas valere dicit, eo versu quem suprà citauimus. Et Galenus, Fucus, inquit, humens adhuc & virens ex mari exemptus, desiccat & refrigerat ordine secũdo: habet enim quiddam modicè acerbum. And. Lacuna scribit in veteri Dioscoridis codice pro ψυχτικὴν legi στυπτικὴν, id est adstringentem pro refrigerantem, eámque lectionem rationi esse consentaneam, quod herbæ omnes marinæ ob salsuginem insitam, non tam refrigerare quàm adstringere cogeréque videantur. Fucum

Temper. & Vires. Lib. 4. c. 95.

Li. 8 simpl.

FVCVS, Siue Alga Intybacea.

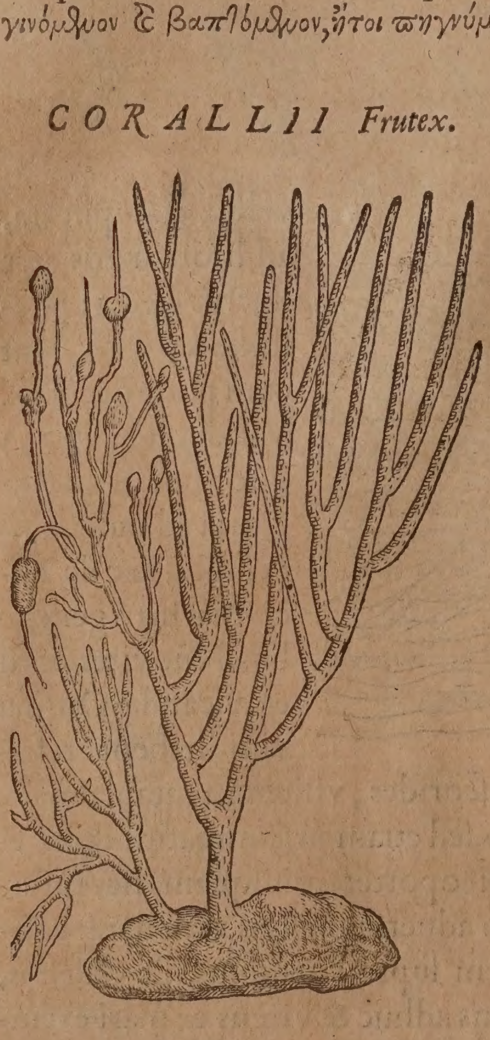

capillaceum ſiue fœniculáceum, id eſt, Officinarum Corallinam recentiores ad necandos lumbricos maximopere commendant, cæteríſque medicamentis præferunt, quod eos non modo interficiat, ſed etiam eodem die expellat, magna ſæpe ſpectantium admiratione: qua virtute muſcum aut Fucum marinum pollere veterum nullus, quod ſciam, memoriæ prodidit.

CORALLII FRVTEX, CAP. XII.

Nomina ΚΟΡΑΛΛΙΟΝ, Latinè Corallium ſimiliter, dicitur frutex marinus, cuius natura non ita omnibus eſt perſpecta, vt ipſum vulgò eſt notiſsimum. Aliqui λιθόδενδρον vocant, inquit Dioſcor. quaſi lapideam
Lib.5.c.97. arborem dixeris, Arabes *Baſſad, Mergen, Beſd*, ſiue *Morgian*, Galli *Coral*, Itali & Hiſpani *Corallo*, Germani *Coraln*. Genera eius rubens, candidum, nigrum.
Genera. Candidi tamen neque Dioſcorides, neque Plinius meminere, niſi hoc fuerit quod Dioſcorides ex quorumdam interpretatione colore pallidum dixit, & vt vitioſum improbauit. Corallium, inquit idem Dioſcor. planta marina videtur eſſe, du-
Li.5.ca.97. *Forma.* rari autem cum ex alto extracta fuerit, extra mare poſita, & tingitur, ſiue compin-
Lib.5.c.97. gitur tanquam à circũfuſo nobis aëre: quibus verbis expreſſa ſunt hæc Dioſcoridis Græca. Κοράλλιον δοκεῖ μὲν εἶναι φυτὸν ἐνάλιον. στερροποιεῖσθαι δὲ ὅταν ἐκ τῶν βυθοῦ ἑλκυσθῇ, ἔξαλον γινόμενον, καὶ βαπτόμενον ἤτοι πηγνύμενον ὥσπερ ὑπὸ τοῦ περικεχυμένου ἡμῖν ἀέρος.
Embl.103. lib.5. In quibus voces duas deeſſe putat Cornarius, ὕδατι σίδηρος, vt ſit legendum, ἔξαλον γινόμενον καὶ βαπτόμενον, ἤτοι πηγνύμενον ὥσπερ ὕδατι σίδηρος ὑπὸ τοῦ περικεχυμένου, &c. quæ ſic conuertit, & extra mare poſita, vt quæ à circunfuſo nobis aëre velut ferrum ab aqua tingitur, ſiue compingitur. Cuius emendationis occaſionem illi dedit, opinor, vox Βαπτόμενον. Cum enim βάπτειν tingere, intingere, immergere ſignificet, inde ſuſpicatus eſt Dioſcoridem intelligere Corallium in aquis molle, inde extractum, ab ambiente aëre ſtatim ſolidari, quemadmodum ferrum igni emollitum in aquam immerſum, ſtatim dureſcere. Et certe vox βαπτόμενον à Ruellio omiſſa eſt, qui ſic locum hunc conuertit. Corallium marinum eſſe fruticem conſtat, qui alto extractus, duratur ſtatim atque emergit, tanquam offuſo aëre
Ibidem. protinus cõcreſcat. Idem Dioſcorides locum, delectum, odorem & effigiem Corallij ſic deſcribit. Plurimum inuenitur ad Syracuſas, in promontorio, cui pachyno nomen eſt. Optimum eſt, colore rubẽs, & colore ſimile antherico, aut ſandyci ſaturatæ, quodq; facile teritur, æquabiléque eſt toto concremento: præterea quod odore eſt muſci marini, & ſimili algulæ ſiue Fuci marini. Ad hæc quod ramoſiſsimum eſt, & forma cinnamomum fruticem refert: quod verò concremento lapidoſum eſt, ſcrupuloſum (ſic Ruellius interpretatur τῇ χρόᾳ ψωρὸν, id eſt ſcabrum, Plinium opinor imitatus, qui ſcabroſum conuertiſſe videtur. Cornarius legit ὠχρὸν, cùm nullus color, inquit, ψωρὸς dictus, vertitq́; colore pallidum) cauernoſumq; ac inane vitioſum eſſe putandum eſt, Plinius de eodẽ ita tractat. Quantum
Lib.32. c.2. apud nos Indicis margaritis precium eſt, tantum apud Indos Corallio: namq́; iſta perſuaſio

CORALLII Frutex.

persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari, sed nigrius: item in Persico vocatur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu, circa Stœchadas insulas, & in Siculo, circa Heliam ac Drepanum (Cornarius Æolias pro Heliam emendat) Nascitur & apud Grauiscas, & ante Neapolim Campaniæ, maximéque rubẽs, sed molle, & ideo vtilissimum Erythris (vox Erythris planè supposititia est, & delenda, eodem Cornario auctore) forma est ei fruticis, color viridis. Baccæ eius candidæ sub aqua ac molles: exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi (legendum qua, eodem emendatore) corna satiua specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si viuat. Itaque occupari euelliq; retibus, aut acri ferramẽto præcidi. Hac de causa curallium vocitatum interpretantur: probatissimum quàm maximè rubens, & quàm ramosissimum, nec scabrosum, aut lapideum, vel rursus inane aut concauum. Auctoritas baccarum eius, non minùs Indorum viris quóque pretiosa est, quàm fœminis nostris vniones indici. Aruspices eorum vateq; imprimis religiosum, id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Priusquam hoc innotesceret, Galli gladios, scuta, galeas, adornabant eo. Nunc tanta penuria est vendibili merce, vt perquã raròcernatur in hoc orbe. Hæc Plinius de Corallio: quod in mari Ligustico circa Stœchadas Massilienses insulas nasci Solinus etiam testatur: atque hodie quoque nascitur, ac in mari Siculo ac Tyrrheno magna copia, cùm Plinius de eius penuria conqueratur. Quod verò is de baccis tradit, falsum esse aiunt, quod nullæ omnino in Corallio baccæ nascantur, sed ex ramis eius ab artificibus torno & lima effingantur pro materia, & vt quibusuis visum fuerit in vsum aliquem efformare. Ad hæc Corallia cum ex mari extrahuntur, muscosa sunt vndiquaq;, nec rubent: deinde artificibus tradita ita poliuntur, vt nitescant & rubeant. Præterea quod dixit Plinius, quod euellatur retibus, aut acri ferramento præcidatur dictum esse Corallium, id intelligendum dici Corallium, quasi curallium, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, vel quasi τῇ κουρᾷ ἁλωτὸν, id est tonsura & præsectione captum: nec aliter Theophrastus quàm curallium appellat, à radendo, scilicet. Certe Corallium in mari ex succo lapidescente concrescere, & priusquam extrahatur sub aquis, molle esse, ac virescere, cùm extractum est, aliàs rubere, aliàs niueo candore albescere, aliàs atrum esse constat. Iisdem in locis candidũ reperitur, non tam cõpactum, neque tam ponderosum, quàm rubrum, sed leuius ac rarum, & spõgiarum modo inane, sub iisdem Thyrrheni maris vndis euellitur. Appingitur etiam à Lobellio Coralloides, siue Corallij albi varietas, stipite longè crassiore, brachium æquante, & materia magis fungosa, multis acetabulis insculpta, aut inscripta. Vniuersa planta pedem vnum longa est, víxque curbitum proceritate superat. Is verò Corallij frutex quem depictum proponimus saxo adhuc inhærentem, altera sui parte & surculosiore candicabat, minutísque foraminibus pertusus erat, altera in pauciores virgulas diuisa rubebat, & tubercula quædam, veluti baccas tuberosas ferebat, cornis satiuis non dissimiles. Quare immerito reprehenditur Plinius, quòd huic frutici baccas tribuerit, vt aliis arboribus

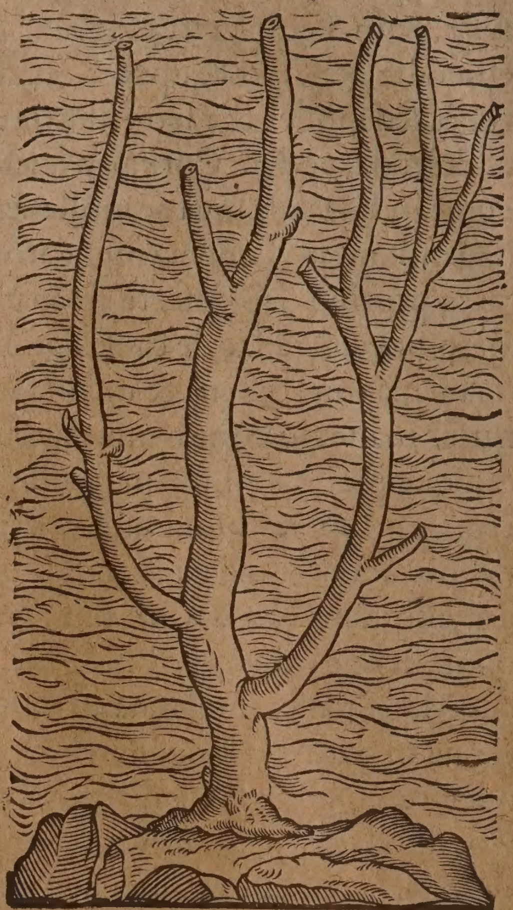
CORALLIVM Album & rubrum, Lobel.

CORALLOIDES, Siue Corallij albi varietas.

ANTIPATHES, Siue Corallium nigrum.

Ibidem. ſuos fructus. Quod verò Antipathes vocant, inquit Dioſcorides, Corallium eſſe putandum eſt, ſpecie ſolùm differens. Eſt autem colore nigro, arboris figura, ra- In cap. 97. lib. 5. moſum magis. Tale ſe Neapoli vidiſſe affirmat Matthiolus, ebenum colore referens: plantam eius aliam poſtea ſibi dono datam, propè radices brachij ferè craſsitudine, à medio trunco in ramos ſeſe diffundentem, rem quidem raram, & aſpectu pulcherrimam. Maſsiliæ inter Corallia occurrit, inſigni læuore perpolitum, colore nigerrimo. Deinceps de Corallij vſu & viribus dicendum. Vires & Temper. Coralliũ adſtringit & refrigerat moderatè, auctore Dioſcoride, reprimit extuberantia, & cicatrices Ibidem. Embl. lib. 5. in oculis exterit: replet etiam caua (redundant hîc voces duæ καὶ ἕλκη ex præcedente verſu repetitæ Cornarij ſententia. Ruellius eas retinet: vertit enim, vlcerum caua & cicatrices explet.) Ad ſanguinis reiectiones maximè efficax eſt, & in vrinæ difficultate conuenit. Splenem quoque liquat cum aqua potum. Antipathes eandem vim habet. Hæc Dioſcorides. Candidum creditur longè magis quàm rubrũ Lib. 32. c. 2. refrigerare. Plinius de eiuſdem vſu partim etiam hodie vulgò nota, partim eadem quæ Dioſcorides habet. Surculi, inquit, infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur, contraq; torminum, ac veſicæ & calculorum mala in puluerem igne redacti, potique cum aqua auxiliantur. Simili modo ex vino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnum adferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt, lienem quoque abſumi ſanguinem reiicientibus, excreãtibúſve medentur. Cinis eorum miſcetur oculorũ medicamentis: ſpiſſat enim ac refrigerat: vlcerũ caua explet, cicatrices extenuat. Hæc Plinius. Coralliũ, inquit Matthiolus, In cap. 97. lib. 5. comitialibus commodè adalligatur, hauriendúmque præbetur. Ædes, vt aiunt, à fulminum iniuria tuetur: menſium abundãtiam cohibet, dentes cõmotos firmat, deſquamatas gingiuas emendat, oris vlcera ſanat: potu dyſentericos iuuat, ſeminis profluuiũ in viris, in fœminis alba vteri profluuia reprimit. Recẽſetur ab Auicenna inter ea quæ cordi hilaritatẽ adferũt. Corallij Galenus in lib. ſimpl. medica non meminit, ſed lib. 7. de compoſ. medicam. local. multa deſcribit medicamenta ad incipientem phthiſim, ad hæmoptoicos, ad ſuppuratos, quæ Corallium recipiunt.

KALI

KALI, CAP. XIII.

MAVRITANI plantas quasdam Kali & Alkali vocant, ex quibus vstis sal fit, Salkali ab iisdem dictum. Tres huiuscemodi cōgeneres & maritimas recenset Pena, quæ crithmum, inquit, repræsentare quibusdam videri possent, nulla tamen antiquis videtur nota fuisse aut descripta: tātum abest vt Salkali, quod vocāt, ex vna istarum vsta, & quod magis mirum est, fusa fieri nouerint, vix tacituri si sciuissent. Quare vt nomen, sic & plātam ipsam, & modum salis istius parandi videmur Græcis recētioribus, aut philosophis Arabicis, Chymistis & Hyalurgis debere. Prima species hîc picta notior est in maritimis Galliæ Narbonensis, vbi tum sponte, tum sata campos maritimos frequenti caulium rubentium operit purpura, fruticat caule cubitali & sesquicubitali, carnoso, portulacæ concolori, foliis densis, angustis, semperuiui medij siue minoris, teretifolij duplo lōgioribus, acutioribus, inter quæ semina limacē pusillum vel spiram imitantia, colore fusca, folliculis maluæ seminis ritu occlusa. Hanc dudum sic depinximus. Minus obuia hæc Septentrionalibus, imo nusquam ferè. Istius copia per initia Autumni coaceruatur metæ instar, super scrobe cui ligna insunt decussatim instructa, quibus accēsis herba vritur, & biquatur, & in profundum scrobis defluit, vbi cogitur in glebam coloris nigricantis vel cinerei, quod Kali & Alkali sicuti & herbam nominant, Galli *Soude*, ad vitrum conflandum, quod in Italiam & Septētrionem ex Gallia Narbonensi & Aquitania defertur. Vrit non secus ac Causticum. Eosdē ad vsus sedulo colligūt maritimi coloni Narbonenses secundam hîc pictam, iisdem natalibus, sed foliis & caulibus minoribus multo, minúsque carnosis, angustioribus, nec ita rubentibus, sed ex pallido virentibus, vnde vulgo *blanchette* quasi Kali album vocatur. Semen exiguum, nigrum, vrticæ aut acetosæ. Non solum calidioribus regionibus, sed etiam ad Septentrionem, Angliç, Nortmanniæ, Belgio familiaris. Multo frequentissima est in quibuslibet maritimis oris tū Oceani tum mediterranei maris, quæ Salicornia vulgo vocatur, siue Kali geniculatum, sed effigie multum diuersa, & cuius folia videntur esse teneri turiones ramulorum. Sunt enim è radice fibrosiore permulti cauliculi cubitales, recti, densius geniculati, extremis quasi foliis crassis, pinguibus, carnosis, teretibus, rubentibus, per

KALI Magnum, Pœnæ.

KALI Maius, Pene.

KALI, Geniculatum Pœnæ.

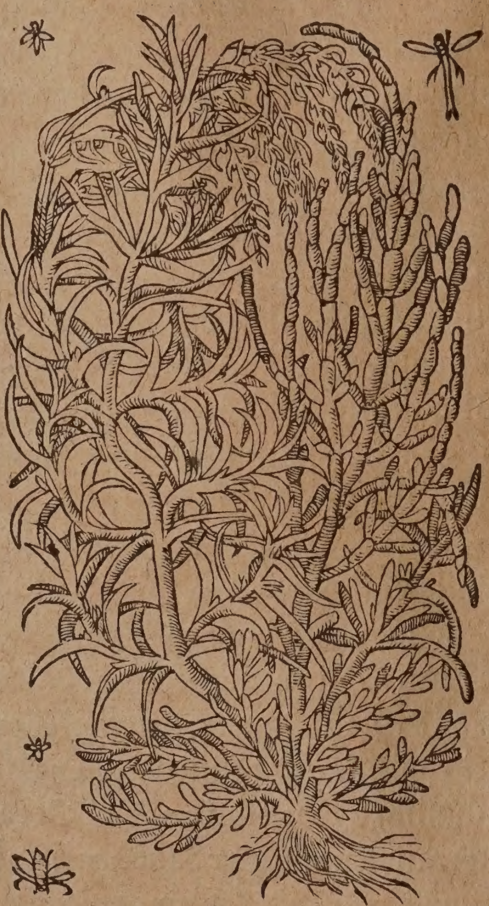

KALI, Dalech.

Vide Phytogr. pag. 566.

SALICORNIA, siue Kali, Matthioli.

crebra genicula insertis,& pyxidatim quasi paruorum alabastrorum instrar,quadã equiseti similitudine,& cornua recta, obtusius mucronata imitantibus,gustu non insulso,nec temperamento aut vsu à cæteris dispari, sed vbique neglecta. Semen nullum profert. Dodonæus tria Kali assignat genera. Primum est,secunda Anthyllis,secundũ,Tragus Dioscoridis, Tertium, Salicornia, cuius picturam dat ab ea quam hîc ex Pena expresimus, plurimum distantem.

Lib.1.c.76.

Enarr. 150. in lib. 3. Diosco.

Amatus Lusitanus scribit omnem cinerem qui ex Syria aduehitur ad conficiendum saponem, & vitrum, ex herba anthyllide combusta fieri, hodiéque multos ignorare cinerem istum Alkali esse: omnes istas herbas abstergendi vires habere, ac stigmata & maculas faciei delere. Quod ex istis dum vruntur,liquatur & tãquam plumbum fluit, cum refrigeratum est, concrescere, & veluti cineres conglobatos esse, quos etiam Alumen Catinum vocant, ex quo vitra conficiuntur. Hos si quis an veri sint experiri voluerit, in ignem coniiciat: quod si eliquantur ac ebullierint, verum Kali esse dicet,sin minus,contra. Ex horum cinerum lixiuio sal Alkali cõfici, & ex vitri materia fluit & cogitur,axungia vitri hodie nuncupatur, Gallicè *Sein de verre*. Matthiolus duas Kali species tum sua deliniatione, tum pictura,in vnam cõfundit, scilicet Kali magnum sedi minoris folio, Gallis *Soude* nuncupatum, & id quo de hîc agitur, quod salicornia vel Kali geniculatum nominatur.Pictura hîc videtur,delineatio eius est eiusmodi.

In cap. 112. lib. 2.

eiuſmodi. Cum primum, inquit, è terra emergit, folium eſt tereti forma, minori ſede non abſimile, atque deinde creſcens caule erecto, geniculato, non multo poſt tempore in digitalem ferme longitudinem attollitur, cum verò amplius adoleuerit, è geniculis folia mittit pinguia ac craſſa, in medio caua, & ex lata origine mucronata, vbi denique planta adulta ſeneſcit, folia in caulium cacuminibus longe minora exilioráque conſpiciuntur colore rufo: ex quorum ortu pilulæ prodeunt rotundæ ac paruæ, quibus exile ſemen includitur. Caules habet pingues & rufos. Hæc Matthiolus.

CRITHMI SPECIES, Matthioli. CAP. XIIII.

ILLIS ſubiungenda tertia Crithmi ſpecies à Matthiolo tradita, quæ in maritimis prouenit, & ab vna radice multos emittit caules rectos, circa quos folia habentur, per interualla tamen plura ex vna origine aceruatim prodeuntia, longiuſcula, craſſa, & ſalſo etiam guſtu, ſub horum exortu peculiare quoddam erumpit folium, cæteris duplo longius, vnde prope caulis cauitatem pediculus exit, è quo ſex, ſeptémve folia breuiora prodeunt, vt eius appicta effigies oſtendit, flores fert in cacumine orbiculatos villoſóſque, colore pallido. Radice nititur longa, tereti, non ſine adnatis. Hæc eſt ex Matthiolo huius herbæ delineatio, quæ nihil prorſus cum Dioſcoridis Crithmo ſimilitudinis habet. Crithmum enim foliis fruticat pinguibus, longioribus & latioribus

In cap. 122. lib. 2.

Forma.

Vide Phyt. pag. 56

CRITHMI SPECIES Tertia, Matth.

GRITHMVM Chryſanthemum, Dodonæi.

quàm portulacæ, ſalſis, floribus candidis, &c. Quare alij herbarij minimè Crithmum eſſe cenſent. Lobellius litoreum Chryſanthemum appellat, Aſterem Atticum marinum. Crithmum Chryſanthemum Dodonæus exhibet huic ſimile, ſi non idem, ſed flore quantum ex Micone perſpicere licet, differens: habet enim in cacumine ramulorum florem Chryſanthemi æmulum, & medio videlicet diſco, & orbiculato ambitu luteum, & Crithmum verò tertium Matthiolus ſcribit habere orbiculatum, villoſúmque, colore pallido.

ANTHYLLIS, CAP. XV.

Nomina. ΑΝΘΥΛΛΙΣ Græcis dicitur, & Latinis Anthyllis, Plinio Anthyllion quam alij Anticellion vocant, inquit. Videtur autem ἀνθυλλὶς ἀπὸ τοῦ ἀνθεῖν dicta, nempe à florescendo, quasi florida, à lanugine cana qua pubet: vel à flosculorum elegantium copia. Genera. Diosc. lib.3. cap.136. Anthyllidis genera duo sunt Dioscoridi, Plinio, Galeno. Forma. Quædam enim folia lenti similia habet, ramulos palmi altitudine, rectos, folia mollia, radicem tenuem, & paruam. Nascitur in salsuginosis locis & apricis, gustanti subsalsuginosa. Altera foliis & ramulis chamæpityi similis est, hirsutioribus tamen, breuioribus & asperioribus, flos est purpureus, vehementer grauis odoris, radix velut cichorij. Lib.21.c.29 Plinius in paucis à Dioscoride dissentit. Est & herba anthyllion, inquit, quam alij anticellion vocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis, apricis nascens, subsalsa gustanti. Altera chamæpithyi similis breuior & hirsutior, purpurei floris, odoris grauis. Hîc sabulosis dixit, quod Discorides ὑφαλμύροις, id est, salsuginosis. Lib.1.c.7. Anthyllidem priorem hîc depictam Dodonæus esse putat, à lente foliis & caule parùm distantem, nisi candidior, mollior, & minor esset. Caulis est pedis altitudine, albus, tangenti suauis, folia explicata, mollia & alba, minora & densiora quam in lente flosculi: in caulis summitate congesti, palliduli aut lutei: semen in paruis siliquis: radix tenuis & lignosa. Perquam affinis est aut eadem hîc appicta Medica

ANTHYLLIS Prior, Dodonæi.

ANTHYLLIS Altera, Dodonæi.

marina à quibusdã dicta. Anthyllis altera Dodonæi à recẽtioribus quibusdã Borda dicta Kali species, vt multi existimant, quinos, senos, pluresve ramulos emittit, graciles, per humũ repentes, foliolis vestitos, angustis, densis, inter quæ & ramulos flosculi emergunt purpurei, deinde semen, radix gracilis est, digitali lõgitudine. Tota succo plena est, eoq; salso. Locus. Salsuginosis sabulosisq; locis & litoribus marinis Zelandiæ frequens. Iunio mẽse floret: Iulio semen maturum est. Desiccat, & vulneribus glutinandis

glutinandis eſt vtilis. Anthyllides alias Pena exhibuit: primam quæ in Angliæ inſulis auſtralibus, ea præſertim quæ Portlandia vocatur, litore Nortmanniæ obuerſo plurima & puſilla prouenit in ſabuletis & arenoſis vadis depreſsis & apricis, ramulis palmum trésve vncias longis, anguloſis, pallentibus, foliis lenticulam vel alſinem minorem referentibus, floſculi cauliculis ſummis inſunt ex buxeo herbacei, dentatim ſtellati ſedi minoris Iunio & Iulio: ſemen tithymali in perexiguis & triquetris thecis alit, radix prolixior eſt, exilis, geniculata, ſabulo altè infoſſa ſoldanellæ modo. Tota ſalſa eſt, guſtanti amaricat, & parum quiddam calfacientis indicat. Alteram quæ in maritimis agri Nitrobrigum ad vicum Peraus dictum, & Latera paſsim reptat vti ſuperior, ramulis compluribus, ſeſquipalmaribus, foliolis al-

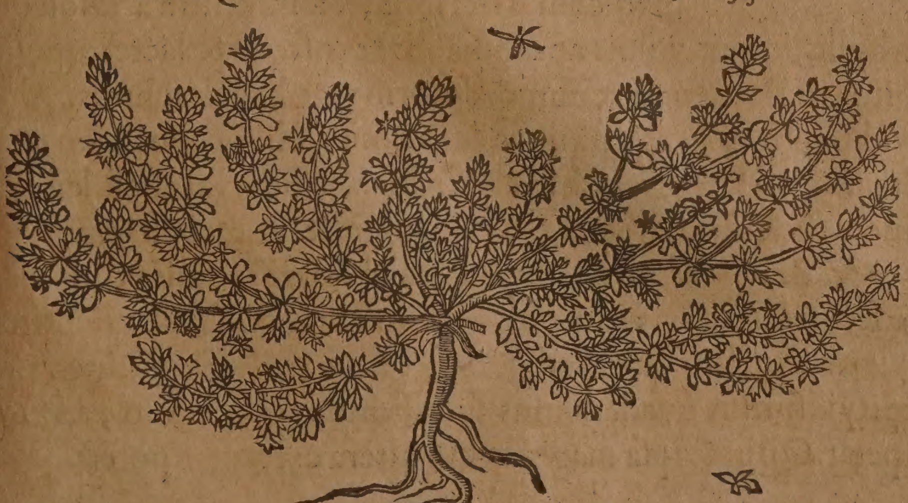
ANTHYLLIS Portlandiæ lentifolia, Penæ.

ANTHYLLIS Marina Narbonenſ. Alſines folio, Penæ.

ANTHYLLIS Valentina, Cluſij.

ſinæ, aut potius lenticulæ, ſed per interualla quædam, quaſi circũ genicula exortis, numeroſis: copioſiſsimis item floſculis, in ſummo aggeſtis, muſcoſis, albidis, floridum quaſi nomen Anthyllidis oſtentantibus & teſtãtibus, ſeminis etiã puſilli feraciſsimis, guſtu amaricante, ſubſalſo, nitroſo, calidiuſculo. Tertiam quæ iiſdem locis maritimis repit, cæteris multò ſalſior, foliis & facie eſt herniariæ aut chamæſycæ, floſculis puſillis ſubter foliola ex albo purpuraſcẽtibus: ſemina in florum calyculis quàm

clinopodij

clinopodij minoribus multò occluduntur. Tota gustu salso, acidulo, lactei succi expers & exuccas, nec proinde Chamæsycæ statuenda, vt quidam prodiderunt. Ad hanc accedit, aut eadem est Anthyllis Valentina à Clusio descripta & picta, quæ cauliculos multos ex vna radice profert, dodrantales, ramosos, humi stratos, subrubentes: foliola Lentis exigua, seu potius Chamæsyces, salso gustu, & plerúmq; cum suis ramis veluti quadam salsugine respersa: flores inter ipsa folia pusilli, quatuor foliolis constantes, ex albo purpurascentes: radix singularis, nigricans. Tota chamæsycæ adeò similis est, vt primo aspectu Chamæsycen putarit, lacte tamen caret. Hanc nusquam se vidisse meminit, quàm ad fossas vrbis Valentiæ in Hispania. Illic Anthyllidem D. Placa vocabat, & ad primum genus à Dioscoride descriptum referebat: cui Clusius non assentitur. Etsi enim reuera inter Anthyllidas recensenda sit, prima tamen esse non potest quæ rectis ramulis assurgit, cum hæc repentes habeat ramulos, totáque facie Chamæsycem propemodum referat. Hæc auctore Lobellio, consimili facie cum Herniaria & Chamæsyce in vinetis & oliuetis Boutonetum versus, & Castrum nouum fusè humi spargitur, cauliculis palmaribus & dodrantalibus, flosculi ex albo purpurascunt, quatuor foliis conflati. Hanc olim cum aliis Chamæsycen alteram putauit, sed non lactescit, gustu salso, præsicco. Anthyllides, vt scribit Dioscorides, potæ drachmis quatuor vrinæ difficultati, & nephriticis plurimum auxiliantur.

ANTHYLLIS Marina altera Narbonens. Pena.

Lid.3.c.136. Lacun. Tritæ vuluæ pituitas emolliunt cum rosaceo & lacte impositæ (Sic Ruellius ex mendoso codice vertit. Legendum verò ἐκμαλάσσουσι φλεγμονὰς ἐν ὑστέρα λεῖαι, id est, tusæ emolliunt vteri phlegmonas, &c. Quæ lectio rationi magis consentanea est. nam pituitæ expurgantur, phlegmonæ emolliuntur) vulneribus medentur. Quæ chamæpityi similis est, præter alia etiam comitiales sanat cum aceto mulso pota.

Lib.21.c.29 Plinius ampliorem eius vsum medicum descripsit, & nonnihil à Dioscoride dissentit. Prior Anthyllis, inquit, vuluis aptissima, & ex rosaceo & lacte imposita etiam vulneribus. Bibitur in stranguria, renumq; doloribus tribus drachmis. Altera bibitur in duritia vuluarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto quatuor drachmis. Repetit eadem alio in loco. Anthyllion est lenti simillima, quæ in vino vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. Altera est Anthyllis chamæpityos similis, &c. Scribit & idem Anthyllides duas esse vuluis vtilissimas, torminibus, & more secundarum in vino potas. Dioscoridi Galenus assentitur. Anthyllis, inquit, duplex est, sed vtráque modice desiccat, vt & vlcera glutinet. Cæterùm altera chamæpityi similis quadantenus subtiliorum est partium, adeò vt & comitialibus competat. Quin & ipsa magis quam altera extergere potest.

Li.26.c.8. Lib.26.vlt. Lib.6.sim.

ERVCA

ERVCA CINEREA, CAP. XVI.

A Foliorvm similitudine & odore hæc ab herbariis Eruca vel Artemiſia cinerea nuncupata eſt, quę in maritimis Corcicæ prope Aiaceam gignitur, radice modicè fibrata, craſſa, caule ſeſquipedali, anguloſo, lanugine candida, & molli contecto: foliis Erucæ ſilueſtris, aut Artemiſiæ minoris profundiùs inciſis, auerſa parte candicantibus, aduerſa cinereis, lanuginoſis, denſis: flore in vertice caulium, & ad ſuperiorum foliorum exortum velut racematim congeſto, ſpiſſa lanugine, incano, nigris punctis maculoſo, odore & ſapore Artemiſiæ, cui ſimiles vires habere putatur. *Nomina* *Locus.* *Forma.*

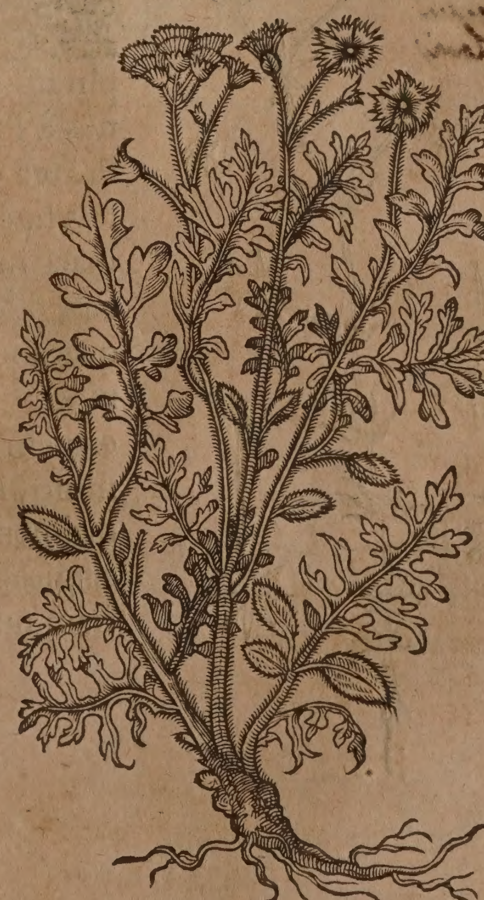
CINERARIA, CAP. XVII.

A Totivs plantæ colore cinereo vocata Cineraria, in maritimis prouenit, procera, ſurculoſa, & ramis multis fruticante, lignoſis, duris, folio Artemiſiæ, ſed craſſiore & ampliore: flore luteo, ſenecioni ſimili, copioſo, virgulis inſidente, in quas caulis faſtigium diuiditur. Qui procul hanc plantā aſpexerit è Cinereo candicantem, & tanquam lanugine opertam, eam cinere totam conſperſam de induſtria obductamq́; iudicauerit, non iniucundo ſpectaculo, quare Cinerariæ nomen ei ab herbariis inditum eſt. Vnicum eius ramulum depinximus, Pena plātam integram, rariorem, & littorum marinorum indigenā, maiorem fru- *Nomen.* *Locus.* *Forma.*

CINERARIA.

IACOBAEA Maritima, Penæ.

IACOBÆA Marina, Dodonæi.

ticoſioremq; ſenecione, pluribus virgis duris, & foliis maioribus, profundiúſq; inciſis & ſinuatis vt Artemiſiæ rigidioribus, craſſio ribus, cinereo tomento obductis, vti & reliquæ partes. Flores ſunt melini, Iacobææ ſenecionis pappis diffluẽtes. Exſiccat valde, digerit, & inodora eſt, ſed plãtarum maxima pars quę in littore maris, aut non ita procul creſcunt & aluntur, eum ferè colorem cõtrahunt, ſiue ſalſi vaporis afflatu quem mare allidit, ſiue alimenti ſalſugine id fiat: pereunte, non ſolum langueſcẽte colore il lo cum in hortos tranſlatæ coluntur, vt in abſinthio ſeriphio marinóve obſeruare licet, quod in litore maris albicat, in hortis educatum mutato colore, herbaceo virore pallet. Alius eſt Senetio marinus quorundam, Iacobæa marina Dodonæi, quæ & Artemiſia marina à nonnullis dicitur, Iacobææ maiori quadantenus ſimilis eſt, ſed huic cauliculi non rubent: foliis eſt minoribus, cãdidioribus, profundius & minutius inſectsi, flores etiam ſimiles, tamen pallidiores: radix eſt longa, fibrata, ſerpítque ſurculos multos producens. Locis mari proximis creſcit.

ASTERIAS SIVE STELLARIA, CAP. XVIII.

Nomina

Lib.22.c.17

Locus.

Forma.

ASTERIAS ſiue Stellaria nomen eſt multis plantis commune. Hoc enim nomine donantur Bubonium, Coronopus, Alchimilla, Cardui genus Theophraſti Myachantha, perdicij quoque alterum genus à Plinio Aſtericum quaſi ſtellare nominatum. Præter omnes alias ſua eſt Monſpelienſibus Aſterias ſiue Stellaria hîc depicta herbula, haud procul à mari in ſalſis ſabuletis prouueniens, radice ſuperuacua, pilo vix craſſiore: caule dodrantali, tribus aut quatuor exiguis ramulis ſurculoſo: foliis galij, breuioribus & anguſtioribus, ſtellatim per interualla caulem ambientibus, vt in aparine: flore rubro, minimo, in ſtellulis hirſutis micante. Siue foliorum ordinem, ſiue florem intuearis, vbique ſtellarum effigies occurrit. Quapropter Aſteriam ſiue Stellariam nuncuparunt.

SPERG

SPERGVLA MARINA, CAP. XIX.

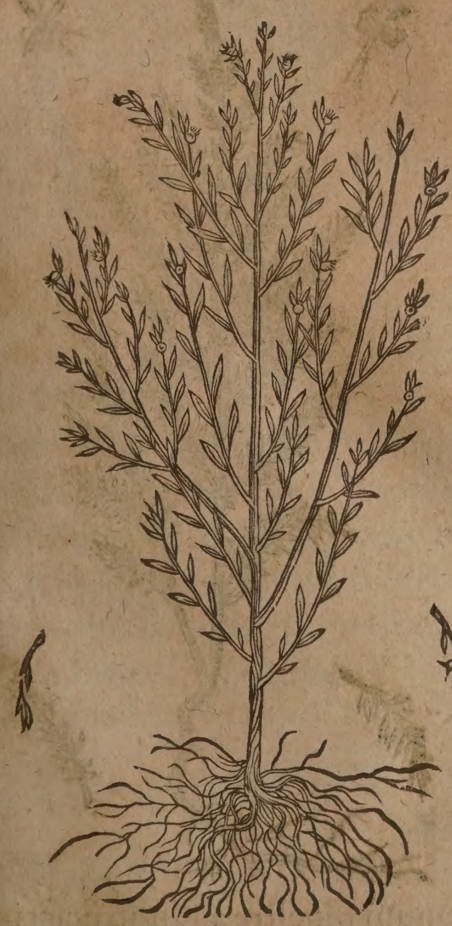
SIMILITVDO quæ huic herbæ est cum Spergula vulgari locis vmbrosis, incultis, atque etiam aliquando cultis nascente, fecit vt Spergula marina diceretur, quòd in maritimis proueniat, hoc illi dissimilis, quod ad caulium articulos pauciora, breuiora, & candidiora folia ferat, quodque gustu salso sit, vt cæteræ plantæ quæ marinam aquam proliciunt. *Nomen.* *Locus.* *Forma.*

CASSIA LIGNEA MARITIMA, CAP. XX.

CASSIAM ligneam herbarij plantam istam vocant, cuius nominis causa mihi adhuc est incognita. In maritimis crescit, radicibus copiosis, densis: caulibus multis ex vna radice prodeuntibus, surculosis, lentis, fractúque contumacibus, virgatis: foliis lenticulę numerosis, per surculos inæqualiter dispositis, gustu adstringentibus. In ramulorum & surculorum verticibus fructus exiguus eminet, oblongus, niger, vmbilicatus, ita gustu adstringens, vt acerbitatis nonnihil habeat. Quidam genistæ marinæ genus esse putant, licet siliquas nullas edat. *Nomen.* *Locus.* *Forma.*

Vide pag. [illegible]

CASSIA Lignea, Maritima.

ERYTHRODANVM Marinum, CAP. XXI.

ASIMILITVDINE etiam erythrodanum marinũ nominatur, quod in litoribus arenosis gignitur, radice prælonga, è rufo rubescente, lignosa, surculosa: ramulis multis in orbem humi stratis: foliis rubiæ minoris, ex interuallis ramulos verticillatim ambientibus, rigidis: flore pusillo, herbaceo, ex foliorum aceruo prodeunte, filis tenuissimis subnixo. *Nomen.* *Locus.* *Forma.*

ERYTHRODANVM
Marinum, Dalech.

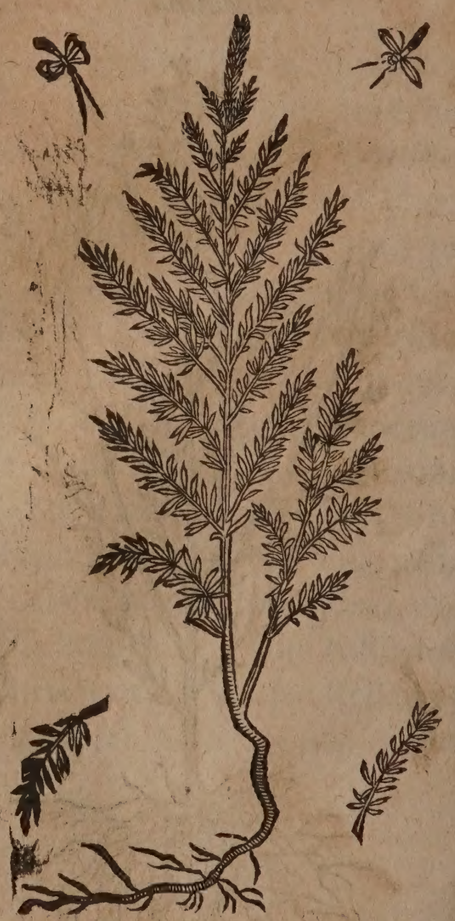
POLYGONVM MARINVM, CAP. XXII.

Nomen. Marinvm Polygonum ab herbariis planta hæc vocatur, quòd rami vt in Polygono alio per terram ſpargantur, foliiſque Polygonum
Locus. vbiuis naſcens imitetur. In littoribus & locis
Forma. quæ maris fluctus alluit, gignitur, radice è rubro nigricante, craſſa, lignoſa, pauciſſimis fibris capillatata, ſenſim graciléſcente: caulibus multis, humi ſtratis, in orbem diffuſis: foliis denſis, nigricantibus, interuallo diſpari caules ambiētibus, Polygono affinibus, ſed myrto proximioribus, ſingulorum foliorum exortum mēbranoſus cortex & candicans cōtegit, quaſi decidui aut renaſcētis foliis folliculoſa ſquama. Semen nōdum mihi viſum. Aliud Polygonum in maritimis fruticat, radice lignoſa, nigricāte, modicè fibrata, caulibus multis, vno & altero cubito procerioribꝰ, cortice ſubrubro veſtitis, ramoſis: foliis admodū denſis, ramos & ſurculos operientibus, Polygono mari ſimilibus nōnihil anguſtioribus & longioribus, guſtu in maritimis

POLYGONVM *Marinum prius, Dalecham.*

POLYGONVM *Marinum alterum, Dalecham.*

ſalſo, alioqui adſtringēte. Herbarij quidam Polygonum ſilueſtre à Plinio deſcriptū
Lib.27.c.12 eſſe putant. Quartū genus, inquit, ſilueſtre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignoſa, ſtirpe cedri rubicundo: ramis ſparti binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaternísve articulis, fuere qui Aizoum marinum vocauerint.

GNAPHALIVM MARINVM, CAP. XXIII.

GNAPHALII nomine plantas aliquot donarunt herbarij, ob densam lanuginem qua operta sunt earum folia, cuiusmodi hæc est quæ in litoreis sabuletis prouenit, radice lignosa, subatra, crassiuscula: caulibus multis, palmum altis, foliis satis densis, gracilibus, longis, angustis, acuminatis, rarismarini ferè aspectu, incanis. In caulium singulorum verticibus capitula emicant squamatim compacta, turbinata: flos luteus, in pappos abit prolixos, densos, pictorum penicillis similes. Num hæc impia herba Plinij potius fuerit? Sic enim ille. Herba impia vocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita, atque capitata: inde alij ramuli exurgũt sua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniã liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quod nullũ animal eam attingat, existimauere. Est aliud Gnaphalij genus in *Nomen.* *Locus.* *Forma.* Lib.24.c.19

GNAPHALIVM Marinum, Dalechampij.

GNAPHALIVM Marinum Tomentosum.

maritimis quoque proueniens, tomentosum ab herbariis cognominatũ à densiore lanugine quã totum obsitum est, vt si qua alia plãta, certè hæc Gnaphalij nomine sit dignissima. Radice nititur crassa, longa, lignosa, sæpius exesa: caules edit multos, sesquipedales, foliis circũtectos mollissimis, albis, rutaceis, verùm paulò amplioribus, cana lanugine contectis, gustu adstringenti: flores in summis caulibus congestos, luteos, corymborum specie. Ad dysenteriam vtiliter folia trita ex austero vino bibuntur. *Forma.* *Vires.*

TRAGVS SIVE SCORPIO MARITIMVS, CAP. XXIIII.

TRAGVM & scorpionem de multis plantis dici ex Plinio intelligere licet scribente, In totum spina est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet, quod de scorpione Theophrasti accipiendum, qui Nepa Latinè à Gaza dicitur. Et alio in loco. Tragon & Asia fert (vulgati *Nomina* Lib.21.c.15. Lib.6.hist. cap.1. Lib.13.c.21.

codices Tragion habēt) siue ſcorpionem, veprem ſine foliis, racemis rubentibus
Lib.27.c.13 ad medicinę vſum. Et rurſus. Eſt & alia herba Tragos, quam aliqui ſcorpium vocāt, ſemipedem alta, fruticoſa, ſine foliis, puſillis racemis rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcēs. Quib⁹ in locis de Trago loquitur de quo hîc agimus. Item, Ex argumento nomē accepit

Lib.22.c.15. Scorpius herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ Scorpionis, folia pauca. Eſt & alia eiuſdem nominis affectúſq; ſine foliis, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen. Vbi prioris ſcorpij nomine heliotropium magnum intelligit, quod tamen Dioſcorides non Scorpium, ſed Scorpiurum vocat, & florem habere ad ſimilitudinem caudæ Scorpionis, non ſemen ſcribit, vt ipſius etiam rei inſpectio demonſtrat. Poſtremò Thelyphonon

Lib.25.c.10. etiam Scorpium vocat. Thelyphonon, inquit, ab aliis ſcorpio vocatur, propter ſimilitudinem

Lib.9.hiſt. cap.19. radicis, &c. Quod de Theophraſto mutuatus eſt.

Cap.86. Eſt & Tragos cerealis, de quo Dioſcorides lib. 2.

Cap.46. Hîc verò de Trago tractamus maritimo, de quo idem lib.4. quem aliqui, inquit, Scorpiū vocant. Dicitur autem Tragos vt & cerealis ille, non ab hirci aut odore, aut aliqua alia ſimilitudine, ſed ἀπό τοῦ ζωγῶν, id eſt, à comedendo, vn-

Lib.4.c.46. de & troganon vocari teſtatur Dioſcorides, id eſt, edule, vnde etiam τραγήματα Latinis Bellaria dicta, Gallis *Dragee*. Eſt autem Tragus verus pridem à Dalechampio cognitus, & amicis communicatus, atque ita deſcriptus antequam recentiorū vllus de eo quicquam literis mandaſſet.

Locus. Herba maritima in arenoſis tumulis & litoribus gignitur, fluctu maris allidi & obrui ſalitis,

Forma. radice craſſa, lignoſa, longa, cortice fuſco veſtita: foliis nullis, ramulis quamplurimis, palmo altioribus, geniſtæ modo læuibus, & gracilibus, inſtar equiſeti geniculatis, cacumine pungentibus, adnatis multis, vertice quoq; ſubulæ inſtar tractantium manus perfodientibus: flore minutulo, candido, in oblongum ſertum coaceruato: ſemine grano tritici magnitudine pari, anguloſo, principio rufo, poſtea nigreſcente, in ſingulis loculis herbaceis gemino, pediculo ad ramulorū alas ſubnixis, guſtu adſtringente. Quæ omnino cum Dioſcoridis delineatione conue-

Lib.4.c.46 niunt. Tragus, inquit, naſcitur maximè iuxta mare, frutex paruus, per terram oblongus, non magnus, palmi altitudine, aut maior, foliis caret. Verùm in ramis adhærent veluti acini parui, rufi, magnitudine tritici, cacumine acuti, multi, guſtu valde adſtringētes. Plinius iis quos

TRAGVS ſiue Scorpio maritimus, Dalechampij.

TRAGON, Matthioli & Lobellio.

ſupra

ſupra citauimus locis ſimiliter ferè depingit, niſi quod veprem eſſe ait, & rubẽtes racemos edere, cum veteres, nec ſentibus nec vepribus adnumerarint, licet extremo cacumine pungat, nec rubentem fructum ferat, ſed πυῤῥὸν, id eſt rufum. Huius fructus acini nimirum decem, inquit Dioſcorides, in vino poti, cœliacis & fœminis fluxione vuluæ laborantibus auxiliantur. Quidam ipſos tundunt, & paſtillos ex ipſis fingunt, quos reponunt, & ſic vtuntur. Plinius ramorum cacuminibus, quod Dioſcorides acinis, tribuit ſcribens. Huius ramorum decem aut duodecim cacumina trita ex vino pota, cœliacis, dyſentericis, ſanguinem excreantibus, menſium abundantiæ auxiliantur. Matthiolus Tragum hunc maritimum, ſiue Scorpium Dioſcoridis eũdem cum ſcorpio facit, de quo hæc Theophraſtus. Ergo aculeatorum ália ex toto aculei ſunt, ceu corruda & ſcorpius (nepam reddidit Gaza) hæc enim nullum præter aculeum folium habent. Similiter de eodem ſcorpio Plinium loquentem, citat duobus locis, videlicet. Eſt & herba Tragos quam aliqui ſcorpium, &c. Et ſpinoſarum multæ ſpecies, &c. Cùm hic de ſcorpio Theophraſti intelligendus ſit, ille de hoc Dioſcoridis ſcorpio, ſiue Trago longe diuerſo. Tragus autem quem Matthiolus depinxit, (de quo in lib. De Spinoſis) Dioſcoridis Tragus non eſt, ſed Kali ſpinoſum propiùs ad eam ſpeciem accedens, quam crithmum alterum faciunt: eſt enim ſurculenta herba, nullos acinos ruffos habet, tritico pares, ſupernè acutos, numeroſos, magnopere adſtringentes: quæ omnia Dioſcoridis Trago inſunt, quem ſine foliis & ſpinis ille deſcripſit. At Tragon Matthioli folia Aizoi carnoſa habet, ſpinis horrida, aſtrictionem penitus nullam. Hoc ſic expreſsit Lobellius, figura à Matthioli pictura & ſatis diuerſa.

Vires. *Ibidem.* *Li.27.ca.13.* *In cap.46. ca.4.* *Lib. hiſt.6. lib.1.* *Li.27. c.13.* *Lib.21. c.15.* *Lib.6. hiſt. cap.1.*

TRIPOLIVM DODON. CAP. XXV.

ΤΡΙΠΟ'ΛΙΟΝ Græcis, ſimiliter Tripolium Latinis, Serapioni *Turbith* dicitur, non illud quidem Meſues & Auicennæ *Turbith*, ſed aliud quod ab illo plurimùm diſtat. Vulgare eius nomen nullum, quod ſciam, niſi quod nonnulli *Camomille bleüe*, vel *Marguerite bleue*, non rectè vocant, cùm neque in chamæmeli, neque in bellidum generibus ſit: ferunt autem vocatum Tripolium, quod flores ter die colorem mutẽt. Hîc ex Dodonæo depingitur, & deſcribitur ab eodem foliis longis, latis, viridibus, læuibus & lubricis, glaſti foliorum effigie, inter quæ caulis erigitur rotundus, ſeſquipedalis & maior, ſimilibus foliis veſtitus, niſi minora eſſent, circa ſummum in multos ramulos fiſſus, in quo flores venuſti, purpurei antequam dehiſcant, hiantes verò luteam intus coronam oſtentant, foliolis cæruleis eam ambientibus, effigie chamæmeli floribus ſimiles: quibus depereuntibus ſuccedit ſemen hirſutũ, candidum, quod in auras abit: radix longa eſt, craſſa, craſsiuſculo cortice amicta. In littoribus maris mediterranei & Oceani copioſè prouenit, quæ æſtus maris reciprocus ſæpe alluit, vt aliquando aquis obruatur, aliquando in ſicco hæreat. In Zelandia magna copia inuenitur. Tripolium vulgare, & Tripoliũ littoreũ vocãt Lobellius & Pena. Iulio & Auguſto menſibus

C.330. ſimp. *Lib.3.ca.33.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.*

TRIPOLIVM, Dodon.

TRIPOLIVM Vulgare, Lobellij.

TRIPOLIVM Minus, Lobellij.

floret. Quæ omnia ſatis apte Dioſcor. Tripolio congruunt, ſic ſcribentis. Tripoliũ naſcitur in maritimis locis, quos alluit mare, & refluit, neq; in ſicco, neque in mari. Folia habet, ſatidi ſimilia, craſsiora tamẽ, caulem palmi altitudine, ſuperne diuiſum. Narrant huius florem ter die colorem mutare, mane album, meridie purpureum, veſpere Phœniceum. Radix alba eſt, odorata, calidi guſtus. (Li.4. c.130.) Hæc pota in vino drachmarum duarum pondere, per aluum aquam ducit, & vrinas. Secatur etiam in alexipharmaca. (*Vires.*) Plinius, Tripolium, inquit, in maritimis naſcitur ſaxis, vbi allidit vnda, neque in mari, neque in ſicco, folio ſatis craſsiore, caule palmo alto, in mucrone diuiſo: radice alba, odorata, craſſa, calidi guſtus. Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem videtur quibuſdam quæ polium, de qua ſuo loco diximus. Hęc Plinius. (Li.26. ca.7.) Qui ſanè & ipſe ex iis eſt qui polium cum Tripolio cõfundunt. Quod enim Theophraſtus de Tripolio, id Plinius de polio ſcripſit, Muſæum & Heſiodum citans his verbis, Saliuncã veſtibus interponi gratiſsimum, ſicut apud Græcos polium herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, ſuperq; cætera ad famam etiam ac dignitates prorſusq; miram, ſi modo, vt tradũt, folia eius mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciũtur. (Lib.21. c.7.) Duo genera eius, campeſtre maius, ſilueſtre quod minus eſt. Quidam Teuthrion vocant. Folia canis hominis ſimilia à radice protinus, nunquam palmo altiora. Theophraſtus verò. Καὶ ὥς δὴ φασὶ, inquit, τὸ τριπόλιον καθ' ἡσίοδον καὶ μουσαῖον, εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι. διὸ καὶ ὀρύττουσιν αὐτὸ νύκτωρ, σκηνὴν πηξάμενοι. (Lib.9. hiſt. cap.21.) Id eſt, Et, vt aiunt, Tripolium Heſiodo & Muſæo auctoribus, ad omnẽ rem ſeriam peragendam vtile: quare id effodiunt noctu tabernaculo ſtructo. Sic apertè Plinius poliũ pro Tripolio conuertit. Gaza tamen Plinium fortaſſe ſecutus polium etiam reddidit. Quod autem Plinius adiicit, ſuperq; cætera ad famam etiam ac dignitates, &c. Et quod rurſus aliquãto poſt ad idem poliũ refert, Polio, inquit, Muſæus & Heſiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colere. (Li.13. c.20.) Id, inquam, male intellectum, neque ad polium pertinens ex Theophraſto peruertit, vt declarãt ipſius Theophraſti verba, quæ modo citata proximè conſequũtur. Καὶ τὰ περὶ τῆς εὐκλείας δὲ καὶ εὐδοξίας ὁμοίως, καὶ μᾶλλον. εὔκλειαν γάρ φασιν ἀεὶ ποιεῖν δ' ἀντίρρινον, &c. (Cornar. Embl 117. lib.4.) Qui locus vt rectiùs intelligatur, ſcire licet Theophraſtum de œnothera

thera cuius radices è vino datæ mores mitiores hilarioréſque efficiunt locutum, ſubiungere. Non videtur autem hoc abſurdum. Nam velut aſſumptio quædã fit eius quod vinoſam vim habet. Verum ſtolidiora illa & magis incredibilia (legendum enim εὐηθέστερα καὶ ἀπιθανώτερα) & amuleta, & omnino alexipharmaca, & quæ corporibus, & quæ domibus adhibentur: & vt aiunt, Tripoliũ ex Heſiodi & Muſæi ſententia, ad omnem rem grauem aggrediendam vtile eſſe. Quare etiam noctu tentorio fixo ipſum effodiunt. Sed & ea quę ad bonam famam, ac exiſtimationem pertinent ſimiliter, & adhuc magis. Bonam enim famam dicunt facere antirrhinum, &c. Præterea foliorum polij colorem ter die mutari ſcribit Plinius, quod de Tripolij floribus tradidit Dioſcorides. Tripolij breuiſsime meminit Galenus his verbis. Tripolij radix guſtanti acris eſt, & facultate calida in tertio exceſſu. Hęc ille. Recentiorum quidam aiunt huius herbæ folia vulneribus omnibus perutilia eſſe: eorúmque ſuccum inſtillatum, aut ipſa contuſa & impoſita, ea conglutinare. Aliud Tripolium Lobellius pinxit, ad Padi oſtia proueniens, longè minus Monſpeliaco, minorem Conyſam folio, radice, & flore vix æquans. Li.8.ſimpl.

GRAMEN, OXYAGROSTIS MARI, CAP. XXVI.

GRAMEN hoc in maritimis prouenit, radice longa, rufa, geniculata, lignoſa: foliis graminis, circa radicem multis: caule pedali, iunceo, læui, tereti, enodi, foliis nudo, corticoſo, ac ſquamoſo capite, ex luteo rufeſcente, foliolis duobus vtrimq; ſubiectis, & veluti cornua prominentibus. Eſt & graminis marini ſpecies ſecundo loco picta, Oxyagroſtis marina meritò dicenda: in maritimis enim creſcit, radice non geniculata, vt in ſuperiore *Locus.* *Forma.*

GRAMEN Maritimum, Dalechampij.

OXYAGROSTIS Maritima, Dalechampij.

Gramine, ſed fibris multis capillata: caule pedali, ſurculoſo, nodoſo, foliis ad ſingulos nodos geminis prodeuntibus, longis, anguſtis, gramini ſimilibus, atrociter prætereuntes pungentibus.

XYRIS

XYRIS MARITIMA, CAP. XXVII.

INTER permulta & varia purgamēta quæ in littora fluctus eiiciūt, planta hæc ſepius reperitur, quam Xyrim marinam vocant herbarij. Radice eſt longa, craſſa, geniculata, cortice rufo

Forma. obducta, multum fibrata: caule pedali, foliis vndiq; aggeſtis operto, longis, virgatis, in cacumine mucronatis. In caulis faſtigio tres quatuórve ſiliquæ prominent, & ipſæ rufeſcentes, anguloſæ, ſeminibus farctæ velut compreſſu dilatatis, rufa membrana contectis, perſpicua tamē vtrinq; macula in medio nigra, cum manduntur lignoſis & duris, guſtu ſubadſtringentibus.

CICHORIVM BVLBOSVM. CAP. XXVIII.

Nomina. Locus. Forma. EST & hæc planta maritima, quæ à foliorum effigie & à radice Bulboſa Cichorium bulboſum iure dicitur, in arena maris proueniēs, radice bulboſa, articulorum veluti cingulis diſtincta, ſuperiore & inferiore parte exilibus fibris villoſa, oblongum, geniculatum, & craſsiuſculum caulem ex ſe emittente, terræ inſtratum, quamplurimis, ac valde exilibus fibris ex geniculorum nodis huc illuc ſe ſpargentibus, & arenis ſe infigentibus: foliis Cichorij in ambitu diſſectis, paucis, lacte manantibus, guſtu non inſuaui, flore luteo, hieracio ſimili in pappos abeunte. Quidam perdicium eſſe ſuſpicantur à Theophraſto memoratum his verbis.

Lib.1. hiſt. cap.11. Καὶ τὸ περδίκιον καλούμενον, καὶ γὰρ τοῦτο παχείας τε καὶ πλείους ἔχει τὰς ῥίζας, ἢ φύλλα. καλεῖται δὲ τὸ περδίκιον, διὰ τὸ τοὺς πέρδικας ἐγκυλίεσθαι καὶ ὀρύττειν. Id eſt, Et perdicium. Etenim id craſſas & multas habet radices, aut folia: vocatur autem perdicium, quod perdices ad id ſe volutent, & id effodiant. De quo Theophraſti perdicio (hoc enim nomine diuerſi auctores diuerſas plantas nuncuparunt) ſtatim poſt Cichorium vulgare

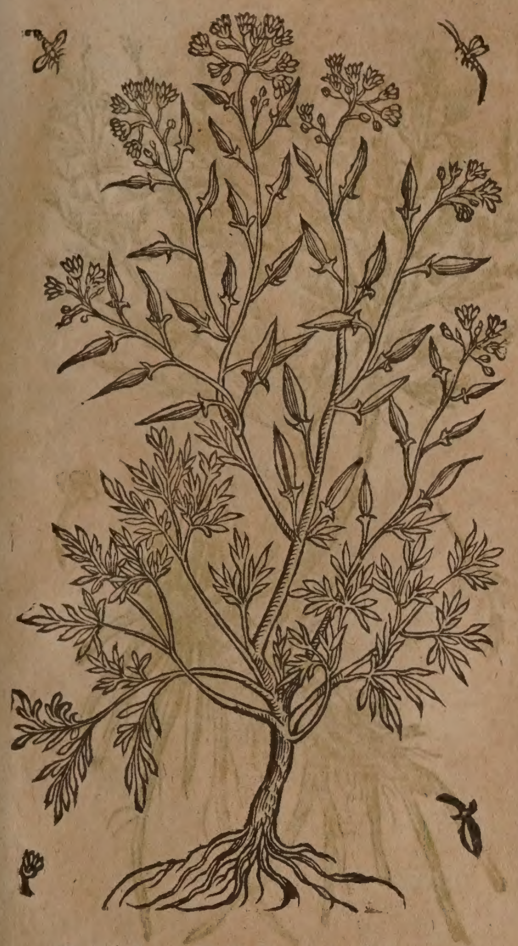
Li.21.ca.17. loquitur Plinius. Cichoriū & ſimilia circa terrā folia habent, germinātibus ab radice poſt Vergilias. Perdicium & aliæ gentes quàm Ægyptij edunt: nomen dedit auis id maximè eruens. Craſſas plurimáſque habet radices. Quæ ex Theophraſto Plinium conuertiſſe perſpicuum eſt, niſi quòd ab Ægyptiis, aut ab aliis gētibus edi Theophraſtus non ſcripſit. Sic noſtrū iſtud Cichorium craſſas habet radices, nempe bulboſas, & non ſolùm plurimas, vt ait Plinius, ſed & folia, vt ſcribit Theophraſtus, ſi quis radiculas innumeras ex caulis humi iacentis nodis prodeuntes intelligat.

CICHORIVM Bulboſum, Dalechampij.

NAST

NASTVRTIVM MARITIMVM, CAP. XXIX.

NASTVRTIVM marinum in sabulosis maritimis prouenit, radice candicante, multiplici, caule pedali, folio Nasturtij hortensis, acri: flore purpureo, copioso, semine in loculis hastæ auspidi similibus, rara mirabilique figura, & huic plantæ penè dixerim peculiari. *Locus.* *Forma.*

THLASPI MARITIMVM, CAP. XXX.

THLASPI marinum idq; minimũ in maritimis prosilit, radice lignosa, longiuscula, in surculos diuisa, candida: caulibus multis, dodrantalibus, simplicibus, foliosis: foliis multis, exiguis, angustis, longis: flore in summis caulibus copioso: semine flauo, lato, thlaspi simili, acri in loculis turbinatis concluso. *Locus.* *Forma.*

THLASPI *Maritimum, Dalechampij.*

CHAMAEMELVM *Maritimum,* CAP. XXXI.

IN LITORIBVS & arenis maritimis gignitur, radice nigra, crassiuscula, in fibras multas diuisa: caulibus multis, humi sparsis: foliis cotulæ grandioris, in caulibus vtrinque dispari situ dispositis: flore leucanthemi. Quidam cotulam marinam vocant.

CHAMAEPEVCE *Maritima,* CAP. XXXII.

IN MARITIMIS quoque nascitur, radice crassa, obliquè exporrecta, tota inferiore sui parte radiculas multas mittente, carnosas, superiore verò caules multos propè radicem, velut tubis in sese mutuo farctis coagmentatos, surculosos, foliis piceæ aut asparagi, disparibus interuallis ex caule prodeuntibus, vno coalitu multis, & tanquam in penicilli comam congestis: flore paruo, purpureo, ex surculorum alis emergente. Sunt qui asparagi marini speciem esse contendant.

CHAMÆMELVM *maritimum, Dalech.*

CHAMÆPEVCE *maritima, Dalech.*

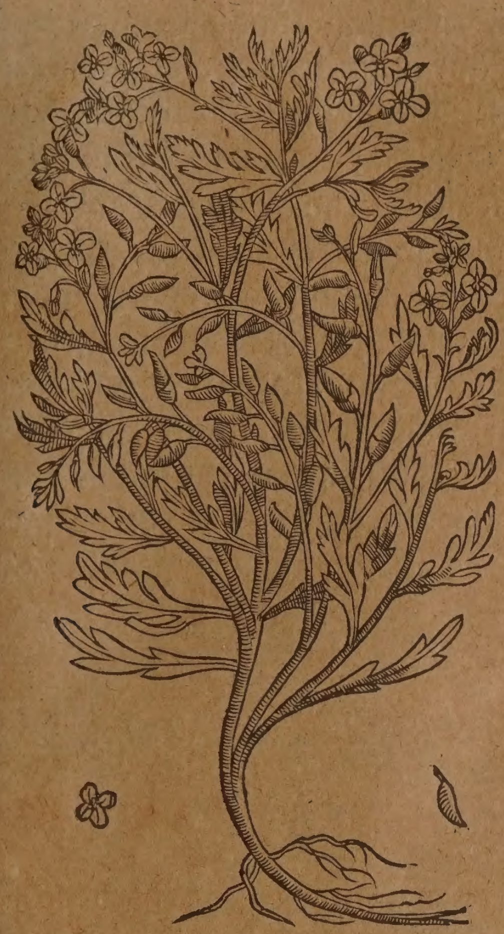
ERVCA MARITIMA, CAP. XXXIII

Nomina PLANTAM hanc Doct. Myconus Erucam marinam vocat, quod ſapore Erucam æmuletur, & nõ niſi in maritimis naſcatur. Cathalani etiam *Rucas de mar*, id eſt, Erucam marinam, appellãt. *Forma.* Ad cubitalem altitudinem attollitur, folia habet craſſa, læuia, laciniata, ad ſenecionis folia accedentia, pinguia, ſuccoſa, humi repentia, infernè quandóque rubeſcentia: ex quorum medio cauliculi tres, quandóque plures prodeunt, ab imo rubeſcentes, rotundi, ſtriati, ſurculoſi, læues, ſolidi, modo recti, modo humi iacentes: in quorum verticibus floſculi emicãt purpuraſcentes, raphani floribus ſimiles: ſemen in ſiliquis triquetris concluditur minutum: radices longæ, tenues, candidæ, intus lignoſæ, per ſumma arenæ ſparſæ, guſtu aliquantum acres. *Locus.* Naſcitur in arenoſis maritimis, vt diximus, floret Aprili & Maio. Foliorum, caulis, deníque totius plantæ ſapor acris eſt, cum quadam amaritudine, & medius inter Erucam & ſinapi. *Vires.* Hæc fere Myconus. Qui præterea ſcripſit ſe frequenti experimento obſeruaſſe & compertum habere, aquam huius plantæ ſtillatitiam tepidam, quatuor vnciarum pondere mane potam, colicis doloribus, nephriticis, calculoſis, mirè conferre. Eadem planè, vel certè ſimilis huic eſt planta quæ à Lobellio & Pena Cakile Serapion

ERVCA *Maritima.*

CAKILE Serapionis, Lobel.

Serapionis Erucæ folio, napi flore, vulgo Eruca marina dicitur, quia non nisi in littoribus maritimis, aut inde in hortos translata reperiatur: plurima autem prope Venetias & Magalonam, foliis laciniatis, diuisura crebra senetionem, vel Erucam, nisi craßiora, & candidiora essent, referens. Flores autem purpureos iuxta caulium ramulos sparsos, magnitudine & similitudine napi habet: semen oblongum, mucronatum, fungosum, ex singulis floribus secundum caulem binos, sibiq; mutuo apicum duntaxat cohæsu iunctos, gustu Erucæ aut napi, falso: radicem lignosam. Strenuè purgare asserit Anguillara.

PARTHENIVM *Maritimum.*

CAP. XXXIIII.

PARTHENIVM Maritimum minimum.

MARITIMVM & minimum Parthenium siue Cotulam exhibuit Pena: quæ ad Cestij Narbonensis radices non procul à piscatorum attegiis oritur, & cichorio bulboso lubens associatur. Exilibus palmaribus cauliculis humi sternitur, quibus folia insunt Caphthalmi vulgaris paria, diuisura bellidis maioris, carnosa, odore feriente, putidulo, cotulæ vulgaris, floribus non ita dissimilibus. Vires autem nec inferiores, nec dispares. Permultæ sunt aliæ plantæ maris accolæ, vt diximus, sed aliis eiusdem generis ita affines, vt ab iis disiungi, ac diuelli commodè non posint. Quare non hac, sed eadem cum illis tractatione comprehenduntur.

IVNCVS MARINVS,

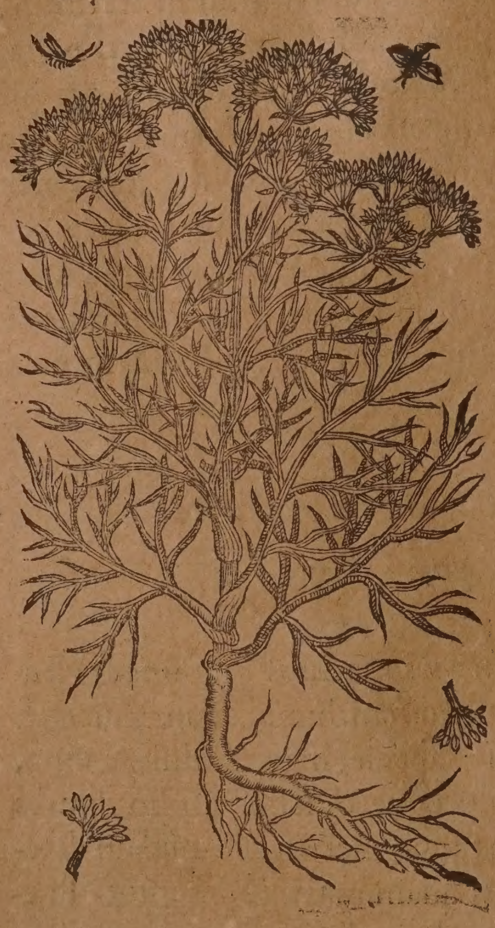
CAP. XXXV.

IVNCVS marinus gramineus Pseudoschœnanthum etiam dicitur, quod specie, magnitudine, culmo, colore vero schœnantho similis sit, adeo vt illius congenerem esse quidam dixerint. Sed viribus quàm maximè differunt. Præterea Iuncus marinus foliis est gramineis, flore multum dißimili, nimirum specioso, papposo, densè congesto in vulpinam caudam quincuncialem & sex vncias longam, sericeo argenteóve nitore alopecuri ritu fastigiato. In Adriaticis littoribus frequens occurrit, & aliis mediterraneis, vt in litore mediterraneo

MARINVS Gramineus Iuncus, Lobell.

PASTINACA marina Pen. & Lob. Crithmum II. Matth.

agri Monſpelienſis pone aquas marinas. Hæc ex Lobellio. Maritimum alium depinxit Pena, qui tantum in littoribus, & arenoſis Narbonæ & Galloprouinciæ reperitur, vix ſeſquipalmum & pedem æquans, foliis multis, tenuibus, candicantibus, anguſtis, & caule ſeſquipalmari duplo longioribus, lentis, ſparſis, inflexis, è radice nigra, ſimpliciore cyperi longi modo, geniculata, longius ſerpente, multis fibris capillata, ſapore grato. In ſummo caule foliola plurimùm terna conſpiciuntur, tres pollices longa, flos globoſus, Iunceis ſeminibus glumoſis ſtipatis, aſperiuſculus, ex fuſco & purpureo pallidulus, ampeloprasi magnitudine & figura.

PASTINACA MARINA, CAP. XXXVI.

CRITHMVM ſecundum Matthiolus facit plantam hîc appictam, à Cortuſo miſſam, quæ fœniculo marino, Crithmo primo eiuſdem, ferè ſimilis eſt, niſi foliis eſſet anguſtioribus, & cacumine mucronatis, atque pungentibus, ſalſo & acuto ſapore: caulibus magis ſuccoſis, vegetioribúſque, in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni, quaternive, ſinguli ſingulas vmbellas ferentes, albis floſculis refertas, è quibus ſemen oritur fœniculo quadamtenus ſimile, ſpinulis obſitum: cui ſimilem quoque radicem profert. Dodonæus, qui etiam fœniculum marinum Crithmum primum eſſe arbitratur, hanc plantam Crithmum ſecundum ſtatuit, & Crithmum ſpinoſum vocat. Rectiùs, opinor, Pena & Lobellius Paſtinacam marinam, quia in maritimis ſabuletis Narbonenſis Prouinciæ, inter eryngia naſcitur, cuius radices erutas plebecula eſitat, & Paſtinacam marinam vocat: ſunt enim prorſus eodem ſapore, nec longè à figura abſunt. De tertio Chrithmi genere à Matthiolo tradito diximus hoc libro.

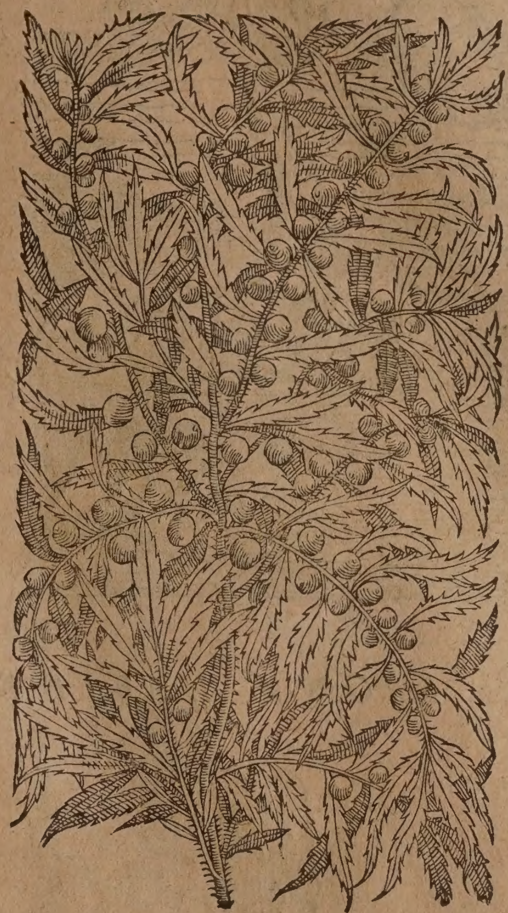
LENTICVLA Marina Serapionis, CAP. XXXVII.

Serapio Lenticulæ marinæ meminit, quam ex Lobellio hîc repræsentamus. Tyrrheni maris & Adriatici indigena est, inquit, foliis angustis Osyridis scopariæ dictæ, in flexilibus loricatis petiolis sesquipalmaribus refertis & onustis, copiosis baccis, vacuis, mēbranaceis, Cap 235. simp.

LENTICVLA marina Serapionis, & Vua marina quorundam.

LENTICVLA marina serratis foliis, Lobell.

teretibus, lenticulis similibus & paribus, vnde ei nomen. Est huic persimilis & eadem, nisi latiora & breuiora, nonnihil ambitu serrata essent folia.

EX SVRCVLIS ARBORVM CONCHAE ANATIFERAE, CAP. XXXVIII.

Multa à veteribus Historicis literis mandata fuere, falsi suspecta, imo fabulosa & risu digna credita, quæ tandem à verò non abhorrere cogimur fateri, à natura magis stupenda miracula nobis ob oculos ponente. Quid enim admirabilius quam ex putridis nauium lignis, aut ex arborum stipitibus surculisve in littus proiectis, & maris alluuionibus perpetuò irrigatis conchas, & ex iis aues generari? At id verissimum esse non solùm testantur Septentrionalium rerum Historici, sed etiam harum rerum studiosi & curiosi viri, qui viderunt non solùm in Scotia, vt illi narrant, aut Orcadibus maris Caledonij Arctici, olim à Romanis classe deuictis, sed etiam in Anglia, & Galliæ Britannia. Scribunt Pena & Lobellius se ad Tamesim amnem, qua Londinum præterfluit, conchas pediculo rugoso, crassiore, è nauis annosæ carina auulsas habere. Sunt eæ conchæ pusillæ, circinatæ ferè rotunditatis, foris albidæ, lucidæ, leues, tenuitatémque testæ ouaceæ fragilem, biforem Mytuli modo præferentes,

EX Surculis Arborum Conchæ Anatiferæ.

nuci Amygdalæ compressæ pares. Pendulæ autem hæ erant foris ad imum ventricosæ nauium carinæ, cui musco & limo semiputridæ innati erant, quasi fungi pediculi, quos fere vrachum vmbilici parui dixisses, cuius extremum, fructuum ritu inserebatur latiusculæ basi conchæ, quasi vitam alimoniamq; inde suggerent auiculæ, quarum auicularum rudimenta è summa parte conchæ hiantis conspiciuntur. Pediculos istos ferunt Historici, primum è vermiculis concreari, quod non potuerunt illi scire, neque adhuc credere. Præterea certò asserunt, easdem conchas elegantissimè efformatas è surculis arborum temere quà maris æstus alluit, proiectarum enasci. Earũ conchas quæ humi & in sicco manent, emori. Ex iis quæ in maris alluuionibus rapiuntur, aues excludi, & in Anatem, aut ei congenerem auem adolescere. Has Angli, & Britanni Galli *Barnacles* vocant, Scoti *Clakis*, qui his auiculis abundant, & capiuntur dum per brumam gelu concreuerunt paludes. Sapit nobis hesitantibus, inquit Lobellius Anatem, aut Anserem siluestrem.

LIGNA LAPIDEA, *CAP. XXXIX.*

EST & id permirum, sed verum, quod & vidi, & tradunt Pena & Lobellius, esse amnes & riuulos in quibus mersi pali lignei, ridicæ, contive, aliquot mensibus lapidescunt, imo fere in ferri naturam abeunt, eadem perstante superficie, situ striarum, & fibrarum ductu pristino: & quas eminus assulas ligni diceres, attrectando & lapidi illidendo, dicas esse lapidem ferri metallo immixtum, soliditate, grauitate, duritie, & duratione lapidea, nec flammis obnoxia.

PHALLVS HOLLADICVS, *CAP. XL.*

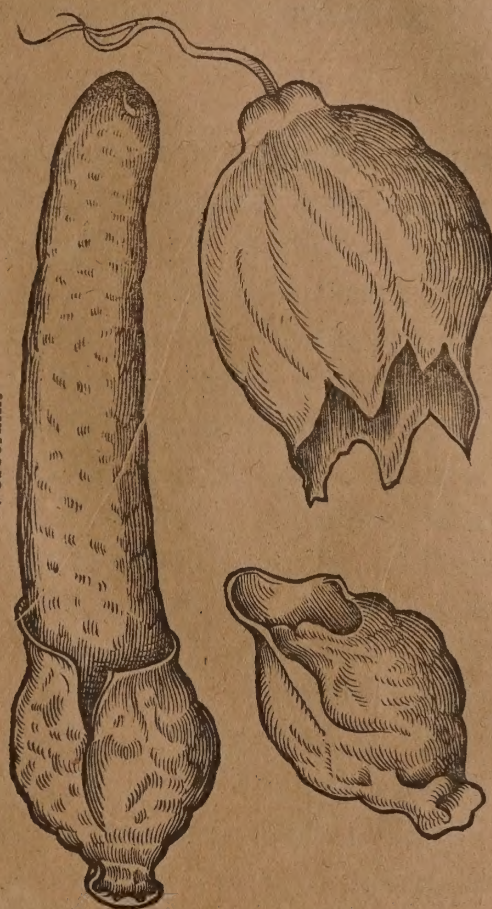
PHALLVS, in maritimis Hollandiæ, ac Zelandiæ arenosis gignitur, hominis pudendo suo præputio contecto adeò similis, vt inde nomen sit tributum. Siue integrum, & partibus adhuc suis constantem, ac compactum, minimè diuisis, siue in partes è quibus componitur, iam discissum inspiciamus, ad verendorum hominis figuram sic accedit, vt in eo generando lusisse natura videatur lasciuius, succo in arenis frigidis

ſiccíſque reperto, è quo penem hominis fingere meditata ſit, afflatu etiam maris fortaſsis adiuta, cuius vim maximè genitalem eſſe periti rerum naturalium omnes teſtantur, & ſuis Poëtæ fabulis indicant, τὴν ἀναδυομένην ἀφροδίτην verſibus celebrantes, nempè Venerem è maris fluctibus exorientem, ac emergentem. Poſteriore parte velut inter duas prominulas nates, cauum patet: (malo enim cum podice comparare, quàm cum muliebri vulua.) In id cauum, tanquam in Scroti fundum, tenue filum ſubit, bifidum, quo tanquàm radice, in arenoſo ſolo defigitur. Quod terræ proximum eſt, Bulgæ figura, inferiora Phalli operit, extremaq; ora laciniata, in apices extantes diducta, vndíque illum amplectitur, rugoſi Scroti quadam imagine. Bulga detracta ſubeſt aliud inuolucrum, tanquam elytroeides tunica in hominis teſticulis. Superiore anguſtius, ac minus, Phallum circundans orbe ſim-

PHALLVS Batauicus integer.

PHALLI Batauici ſeparatæ partes.

plici linea circumeunte, non tamen continuato, ſed interrupto rima, quæ veluti duorum teſtium interuallum, ac interſtitium oſtendit. In tuberculum ſubrotundum id deſinit, radici vicinum, cui radix inſeritur. Inde penis in longum porrigitur, mentulæ ſpecie, punctis quibuſdam notatus, in ſummo, ſub præputio, pertuſus, rotundo foramine, quod in extremo hominis veretro fiſſuram imitatur, qua vrina profluit. Munit ſummum illud faſtigium, & veſtit præputium, (ſic enim aptiſsimè vocari poteſt,) vndíque circumuolutum, cutis plicatilis modo. Extrema parte præputij, carnoſi oſculi rotundus, velut apex eminet, fiſtuloſus, pelle circum criſpata, humani præputij corrugato fini ſimilis. Raræ huius & admirabilis plantæ exactiorem & ampliorem hiſtoriam tradidit, vulgato de eius forma libello, Belga quidam, vir huius tractationis ſtudioſiſsimus, ac imprimis diligens.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-TERTIVS,

In quo omnes plantæ, quæ non nisi aliis innixæ scandunt, describuntur.

VITIS, CAP. I.

STIRPIVM quidem plurimarum erecta est ad cœlum natura, nostræ perfectionis æmula, cœli appetens, longe quàm nos fœliciùs, qui frustra spectamus ipsum, nec nisi terram sapimus, vt ait Scaliger, tamen nonnullæ sunt natura tam imbecilles & caducæ, vt nisi ridicis & pedamentis fulciantur, vel nisi pergulis, sepibus, arboribus, fruticibus adnascantur, aut prope ista serantur, vel iis veluti adminiculis nixæ attollantur, & adolescant, per humum repentes aut aridæ & exuccæ permaneant, imperfectéque frutificent, aut breui emoriantur. Quæ res differentiam perspicuam parit, qua stirpes istæ ab aliis secernuntur, quæ nullius fulcri ope sese attollunt, adolescunt, vigent, florent, & fructus perfectos edunt. In illorum genere vitis habetur, quæ sursum versus serpit, omnibus tum facie, tum liquore suauissimo quem fundit, notissima. Eam hîc intelligimus quæ Græcis ἄμπελος οἰνοφόρος, & ἄμπελος ἥμερος, Latinis Vitis vinifera, & satiua seu culta nominatur, Arabibus *Harin, karin* seu *karni*, Italis *Vite vinifera*, Germanis *Vueiureb*, Gallis *Vigne*. Dicitur autem ἄμπελος quasi ἐμπηλὸς, vinea, quia πηλὸς olim vinum significabat. Vitis verò à vino, vel, vt scribit Ruellius, quoniam inuitetur ad vuas pariendas. Innumera vitium reperiuntur genera. Quare singula persequi superuacaneum fuerit: quandoquidem varietatem accipiunt multiplicem à soli conditione, moréque, & solis ab æquatore inclinatione. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticę scriptores Pliniúmque legat, qui profecto non omnia, sed maximè insignia persecutus est: quippe quæ totidem pene sunt, inquit, quot agri. Hoc tantum dicam, vites quasdam esse simplices in prouinciis quibusdam, quæ per se sine vllo pedamento, vt ait Plinius, artus suos colligunt, & breuitate crassitudinem pascunt: alias arbustinas, quæ Græcis ἀναδενδράδες, & δενδρίτιδες dicuntur, ipsa verò arbusta quibus maritatæ fulciuntur, eisdem nominantur vocibus. In Campaniæ agro, vt ait Plinius, populis nubunt, maritásque complexæ, atq; per ramos earũ procacibus brachiis geniculato cursu scandẽtes, cacumina æquant, in tantum sublimes, vt vindemiator authoratus rogum ac tumulum excipiat. A' radice vitis caudex vnus contortus exit, qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice vestitur, rimoso, membranaceo, flagellis longe latéque vagantibus, sarmentorum foliis latis, multifidis, platani aut aceris diuisura, & per extremum

Nomina — *Genera.* — Lib.14. c.2. & 3. — Lib.14. c.2. — Ibidem. — *Forma.*

VITIS Vinifera.

ſerratis, quæ ex longo pediculo pendula laſciuiunt: floribus fructum ambientibus, lanugineis. Vua compluribus aciuis aceruata, ſeminibus tunica clauſis. Acini numeroſi, qui magnitudine, colore, ſaporibus multiplicantur in vino, hîc purpureo lucentes colore, illic fulgentes roſeo, nitentéſque viridi. Candidæ enim vuę nigræque vulgares. Tument verò mammarum modo Bumaſti, vt ſcribit Plinius: prælongis dactyli porriguntur acinis. Eſt & alia naturæ laſciuia, vt pręgrandibus adhæreant pergulis parui, mites, & ſuauitate certantes, Leptoragas vocant. Vini omnes in vniuerſum facultates ex Dioſcoride, Plinio, Galeno, commemorare ſuperuacaneum & tædio plenum foret. Quare aliarum vitis partium vſum medicum exponemus. Vitis viniferæ folia capriolíque trita & illita, inquit Dioſcorides, capitis dolores ſtomachique inflãmationes & ardorem cum polenta mitigant, folia etiam per ſe impoſita, vt pote quæ refrigerant & adſtringunt. Succus ex ipſis potus dyſentericis, ſanguinem expuentibus, ſtomachicis, & citta laborantibus mulieribus prodeſt. Madefacti in aqua capredi & poti eadem efficiunt. Lachryma verò eius quæ veluti gummi in eius caudicibus concreſcit, pota cum vino calculos pellit. Illita lichenas, ſcabies & lepras ſanat. Oportet autem locum nitro antea confricaſſe. Eadem cum oleo frequenter inuncta pilos denudat: potiſſimum aquoſus humor, qui ex incenſis viridibus ſarmentis exudat. Hîc etiam myrmecias inunctus eiicit. Cinis ſarmentorum & vinaceorum circa ſedem quæ antea ablata amputatáve ſint codylomata & thymia, cum aceto illitus ſanat. Confert luxatis & viperarum morſibus, lienis inflammationibus cum roſaceo & ruta & aceto illitus. Plinius ea ex Dioſcoride referens, in paucis ab eo diſſentit, folia vitium, inquit, & pampini capitis dolores, inflammationéſque corporum mitigant cum polenta, folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina verò hordei articularios morbos. Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccãt. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lachryma vitium, quæ veluti gammi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro ante præparatas, ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, maximéque aqua, quam virides accenſæ vites exudant: qua & verrucæ tolluntur. Pampini ſanguinem excreãtibus, & mulierum à conceptu defectioni diluti potu proſunt. Cortex vitium & folia arida vulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſúmque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco & thuræ, impetigines tolluntur. Cinis ſarmentorum vitiúmque & vinaceorum condylomatis & ſedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro ex vino citra oleum aſpergitur: & intertrigines & pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto cõſperſum, ita vt bini cyathi in tepida aqua bibantur, vtque qui biberit in lienem iaceat. Clauiculæ ipſæ quibus repunt vites, tritæ ex aqua potæ, ſiſtunt vomitionum conſuetudinem. Cinis vitium cum axungia vetere, contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat: item & neruorum dolores frigore ortos, contractionéſque: contuſas verò partes cum oleo: carnes excreſcentes in oſsibus cum aceto & nitro: ſcorpionum & canum plagas cum oleo.

Lib. 14. c. 1.

Vires & Tempor. Lib. 5. c. 1.

Lib. 23. proem.

oleo. Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit. Quas mulieres Dioſcorides κισσῶσας dixit, Plinius mulierum à conceptu defectionem interpretatur. Id malum κίττα dicitur, quod vitium auctore Paulo, accidere cõſueuit: tertio à conceptu menſe potiſſimum, varia & à natura aliena mulieribus appetẽtibus, veluti carbones extinctos, cretam cimoliam, aliáque complura, ob vitioſa quæ in ventriculi tunicis continentur excrementa. Plinius Malaciam ſtomachi vocauit. Præterea cinerem vinaceorum dixit τέφραν τῶν στεμφύλλων. Sunt enim στέμφυλα Galeno auctore, τὰ στερεὰ λείψανα τῆς σταφυλῆς, ἐπειδὰν ἐν τοῖς ληνοῖς ἐκτλιβῇ πᾶς ὁ χυλὸς αὐτῶν. ἃ καὶ αὐτὰ συντιθέασιν ἐν πίθοις οἱ ἄνθρωποι, σφίγγοντές τε καὶ πηλοῦντες ἰσχυρῶς, ὀνομάζοντές τε τρύγα αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἐγὼ στέμφυλον ἐκάλεσα. τὴν δὲ τοῦ στεμφύλου προσηγορίαν ἐπιφέρουσιν αὐτῷ τῶν κλημάτων ἐκπεφυκότι ῥιζώματι τῶν ῥαγῶν. Id eſt, Sunt enim ſtemphyla id eſt vinacea, ſolidæ vuæ reliquiæ, quum in torculari ſuccus ipſius omnis prorſus expreſſus fuerit, quas etiam homines in doliis componunt, ſtipantes ipſas valde atque conſtringentes: appellántque idipſum τρύγα, id eſt, fæcem, quod ego στέμφυλον, id eſt, vinaceos appellaui. Nomine autem στεμφύλου id eſt, vinaceorum, acinorum radicem quę ex palmite enaſcitur, appellant. Plinius ſarmenta vuarum in quibus acini fuere nuncupauit: Columella, pedem & Scipionem acinorum: fructus verò vitis facultates hæ ſunt ex Dioſcoride. Vua (Græci σταφυλὴν à Staphylo liberi patris filio appellant) recens quæuis aluum turbat, & ſtomachum inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quod in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accommodata eſt, appetentiámque cibi excitat, & imbecillis conuenit. Quæ autem in vinaceis aut vinario vaſe ſeruatæ ſunt, ori & ſtomacho gratæ ſunt. Aluum ſiſtunt, veſicam tamen & caput tentant. Proſunt ſanguinem expuentibus. Similes iis ſunt quæ in muſtum coniectæ ſunt. Sapa verò aut muſto conditæ ſtomachum magis infeſtant. Reponuntur & cæleſti cum aqua, prius paſſæ factæ, minúſque vinoſæ fiunt, ſiticuloſis, ardentibus & longis febribus vtiles. Vinaceorum reconditi inflammatis, duris, turgentibúſque mammis cum ſale illinuntur. Vinaceorum decoctum dyſentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infuſum confert. Ad inſeſsiones quoque ac clyſmata aſſumitur. Nuclei acinorum adſtringunt, ſtomacho grati. Teſti autem & triti, & pro farina illiti, dyſentericis, cœliacis, & ſtomacho reſolutis proſunt. Plinius de iiſdem eadem ferè tradit. Recentes vuæ ſtomachum & ſpiritum inflant, aluumq́; turbant: itaque in febri damnantur, vtique largiores. Grauedinem enim capitis, morbúmque lethargicum faciunt. Innocentiores quæ decerptæ diu pependere: qua ventilatione etiam vtiles fiunt ſtomacho ægríſque: Nam & refrigerant leuiter, & faſtidium auferunt. Quæ autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant (Alij legunt, Quæ in vino aut dulci conditæ fuere &c.) Proximæ penſilibus palea ſeruatæ. Nam in vinaceis ſeruatæ & caput, & veſicam, & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamẽ aluum, ſanguinem excreantibus vtiliſsimæ. Quæ verò in muſto fuere, peiorem vim etiam habent, quàm quæ in vinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit: ſaluberrimas putant medici in cæleſti aqua ſeruatas, etiam ſi minimè iucundas: ſed voluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine iecoris, fellíſque vomitione in choleris, hydropicis cum ardore febrium ægrotantibus (Alias, fellíſque vomitione, & in choleris, ac hydropicis cum ardore febrium. At in ollis &c.) At in olla ſeruatæ & os & ſtomachum & auiditatem excitant (in aliis exemplaribus ſcriptum eſt, & in os & ſtomachum auiditatem &c.) Paulò tamen grauiores exiſtimantur fieri vinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis ſi edere gallinacei, vuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, adſtringendi vim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem vim obtinent. Hi ſunt qui in vino capitis dolorem faciunt. Toſti tritíque ſtomacho vtiles ſunt. Inſpergitur farina eorum, polentæ modo, potioni,

Lib.28.c.7.

Lib.2 Ali.

Lib.23.c.1.

Lib.23. c.1.

potioni, dyſentericis, cœliacis, & diſſolutis ſtomacho. Decocto etiam eorum fouere pſoras & pruritum vtile eſt. Vinacei per ſe minus capiti aut veſicæ nocent quàm nuclei: mammarum inflammationi triti cum ſale vtiles. Decoctum eorum veteres dyſentericos & cœliacos iuuat, & potione, & fotu. Hoc Plinius à Dioſcoride diſſidet, quod in ollis ſeruatas ſtomachum infeſtare dixit, Dioſcorides εὐστομάχους, id eſt, ſtomacho gratas. Interim varij ſeruandarum vuarum modi ab vtróque indicantur, quos & declarat Galenus his verbis. In vinacea ollas nouas vuis refertas condunt, operculis exactè obturantes, ne alicunde difflentur, & qua operculum cum olla committitur, pice illinunt, perſpiratus omnes obſtruentes. Huiuſmodi vua ventriculum diſſolutum roborans, hominibus cibum faſtidientibus appetentiam excitat, non tamen per aluum ſubſides: & ſi ſumpta largius fuerit, caput ferit. Quæ in muſto conditur, magis adhuc quam hæc caput infeſtat. Penſilis verò nihil prorſus caput lædit, ventrem autem nec ſiſtit, nec ad deiectionem irritat. Sic Dioſcorides κρεμασθείσας habet, & Plinius pẽſiles, & τὰς ἐκ τῶν στεμφύλων, καὶ ἐκ τῶν βρύτων. Plinius primum in vinaceis, deinde in ollis ſeruatas appellat, addens has grauiores exiſtimari vinaceorum halitu, vt in ollis ſeruatas eaſdem eſſe oſtenderet, quæ & in vinaceis ſeruantur. Vinacea autem vocat στέμφυλα, id eſt, vuarum expreſſarum reliquias, vt ex Galeno expoſuimus: in ollis conditas & ſeruatas Cœlius Aurelianus Ollares nuncupat, in palea, Paleares. Hunc modum ſeruandarum vuarum Plinius ſic declarat. Durant aliæ per hyemem, penſili concameratæ nodo. Aliæ in ſua tantum continentur anima, ollis fictilibus, & inſuper doliis incluſæ, ſtipatæ vinaceis circumſudantibus. Hîc tamen annotat Hermolaus in codicibus vetuſtis legi foliis non doliis ex Plinij ipſius auctoritate ſic ſcribentis. Liguria maritima Alpibus orximа vuas ſole ſiccatas iunci foliis inuoluit, cadíſque conditas gypſo includit. Hoc idem Græci platani foliis, aut vitis ipſius, aut fici, vno die in vmbra ſiccatis, atq; in cado vinaceis interpoſitis. Sunt & alij ſeruandarum vuarum modi præter hos tres, quorum Dioſcorides & Plinius meminêre. Nam & ſapa aut paſſo condiebantur, & in aqua pluuia componebantur. Eſt & id annotandum à Plinio ſarmẽta vitium in quibus acini fuere στέμφυλα dici, & nucleos acinorũ, γίγαρτα Dioſcoridi, Latinis vinacea, rurſus vinaceos στέμφυλα, quorum decoctum dyſentericos & cœliacos iuuare tantum dixit, Dioſcorides addit καὶ ῥοϊκάς, ſubaudiendo γυναῖκας, Ruellius fœminas fluxione vuluæ laborantes interpretatus eſt, nec id abſurde, iis enim vinaceorum decoctum aptiſſimum eſt remedium. Cornarius tamen ῥοϊκὰ legit, & ῥοϊκὰ τὰ πάθη intelligit, quæ & fluidas alui affectiones conuertit, quod & cõfirmare videtur Galenus ſcribens. Vinacea ſecundo ordine ſiccant, refrigerant primo. Subſtantia eorum craſſa eſt, & terrea, quod guſtus indicat: nam omnibus ventris cum profluuio iunctis affectibus cõferunt. Eſt & Vua quæ Græcis σταφὶς & ἀσταφὶς vocatur, paſſa latinis. A' patientia nomen acinis datur paſsis, inquit Plinius. Aliis placet paſſum eſſe quod in rugas eſt contractum, vnde vua paſſa dicta, quod ſit rugis implicita, cum in ſole ſuſpenſa fuerit, vt paſſa frons, & caperata, rugis exaſperata. Sic myrtus nigra Catoni in vmbra perareſcit, dum erit paſſa. Vuæ paſſæ facultates hæ ſunt ex Dioſcoride. Vua paſſa alba adſtringentior eſt. Prodeſt caro earum eſitata arteriæ, tuſsi, renibus, & veſicæ. Item dyſenteriæ, ſi per ſe cum vinaceis edatur, & cum milij & hordei farina, & ouo commixta, cum melle in ſartagine fricta. Valet & ad pituitam è capite detrahendam per ſe, & cum pipere commanducata. Sedat teſtium inflammationes, impoſita cum farina fabacea, & cumino. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & putredines circa articulos, & gangrænas, ſine vinaceis trita & cum ruta impoſita, ſanat. Podagræ conuenienter cum panacis ſucco illinitur: mobiles vngues illita celerius extrahit. A' quibus non diſcrepat Plinius niſi in paucis duntaxat. Vua paſſa quam Aſtaphida vocant, ſtomachum, ventrem, interanea tentaret, niſi

Marginal notes: Lib.2. Ali. (beside "cantur, quos & declarat Galenus"); Lib. 14.c.1. (beside "Ollares nuncupat"); Lib.15.c.17. (beside "non doliis ex Plinij"); Lib.6.ſim. (beside "Galenus ſcribens"); Lib.14.c.1. (beside "latinis. A' patientia"); Lib.5.c.4. (beside "Dioſcoride. Vua paſſa"); Lib.23.c.1. (beside "gues illita celerius").

pro

pro remedio in ipsis acinis nuclei essentiis exemptis vesicæ vtilis habetur, & tussi alba vtilior. Vtilis & arteris & renibus, sicut ex his passum, priuatim & serpẽtibus, contra hæmorrhoida potens. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriãdri imponuntur: item carbunculis, articularibus morbis, siue nucleis tritæ cum ruta: fouere ante vino vlcera oportet. Sanant epinyctidas, & ceria, & dysenteriam cum nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani, & melle. Podagris & vnguium mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os, capútque, cum pipere commanducantur. Vitis satiuæ facultas, inquit Galenus, adsimilis est agresti, sed ad omnia imbecillior. De eadem Symeon Sethi ex eodem fusiùs hæc prodidit. Vuæ plus nutriunt reliquis operis, minùs tamen ficis: neque mali succi sunt, si maturæ fuerint exquisite. Tamen his non robusta nec densa, sed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem horum bonum, inquit Galenus, quod celeriter subeunt, atque adeo si retinentur, lædunt: neque enim tunc probè concoquũtur, sed crudum gignunt humorem, qui non facile in sanguinem transmutetur. Nucleorum natura sicca, & quodammodo adstringens est. Pertranseunt igitur omnia intestina non alterati. Pensiles verò vuæ neque sistunt ventrem, neq; proritant, cæteris autem facilius concoquuntur. Neque vuarum parua est in dulcedine, & austeritate, & acore & aciditate differentia. Dulces quidẽ calidiorem habent succum, austeræ verò & acidæ frigidum. Aluum subducunt dulces, & maximè quando humidæ fuerint. Omnium itaque tutissimus vsus est quando carnosæ fuerint, & maturæ, & mediocriter quis ipsas sumat. Vuæ albæ magis subducunt aluum quàm nigræ. Omnes autem ciborum appetentiam excitant, & ventrem. Conuenit, cum eduntur, membranam & nucleos expuere, quod difficulter conficiantur. Quæ immaturæ sunt, ventrem sistunt, at stomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam, sedant, minus verò nutriunt. Oportet autem non solum vuas, sed etiam omnes fructus molli cortice præditos ante reliquos cibos apponere. Vua passa, auctore Galeno, satiua quidem concoquendi, adstringendi, & leuiter digerendi facultate prædita est. At agrestis vehementer acrem obtinet, adeo vt ex capite purget, abstergátque valenter. Itaque ad psoram accommoda est: sed & vrendi vim habet. Idem vini vsum medicum breuiter perstringit his verbis. Vinum ex secundo est ordine excalfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicut mustum quod vocant, ex primo. Caliditati eius proportione respondet siccitas. Vina vetusta neruos lædunt, inquit Dioscorides, & reliqua sensuum instrumenta: gustu tamen iucundiora sunt. Quare ab iis qui partem aliquam internam debilem habent, cauenda sunt. Attamen in secunda valetudine paucum, aqua dilutum innoxiè sumitur. Nonum inflat, ægrè concoquitur, grauia somnia inducit, vrinam ciet. Aetate medium vtráque vitia effugit. Quare ad victus sanorum ægrorúmque vsurpatur. De eodem & hæc Plinius tradit. Vino aluntur vires, sanguis colósque hominum. Et mox, Vino modico nerui iuuantur, copiosiore læduntur, sic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, tristitia & cura hebetatur, vrina & algor expellitur, somnus conciliatur. Præterea vomitiones sistit, collectiones extra lanis humidis impositis, mitigat. Asclepiades vtilitatem vini æquari vix Deorum potentia posse pronuntiauit. Et alibi, Vino natura est hausto accedendi calore viscera intus, foris infuso refrigerandi. Nec alienum fuerit cõmemorare hoc loco, quod Androcydes sapientia clarus ad Alexandrum magnum scripsit, intemperantiam eius cohibens. Vinum potaturus Rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum. Quibus præceptis si ille obtemperasset, profecto amicos in temulentia non interemisset. Prorsus vt iure dici possit, neque viribus corporis vtilius aliud, neque aliud voluptatibus perniciosius, si modus absit. Sunt in regno Menin oppidi Syriæ nobilissimæ magnitudinis

tum

Marginal notes: Lib. 6. sim. (beside "Vitis satiuæ facultas"); Lib. 6. sim. (beside "Vua passa"); Lib. 8. … (beside "Vinum ex secundo"); Lib. 5. c. 7. (beside "Vina vetusta"); Lib. 23. c. 1. (beside "Plinius tradit"); Lib. 14. c. 5. (beside "Et alibi")

tum acini, tum racemi, quos ipsi lingua patria priuatim vocant *Alzibib*: nam generi commune est nomen *Haneb*, nos à succo vuam. Illius vocis imitatione suas grandiores vuas corrupto vocabulo Prouinciales dicunt *Augibim*. Sunt & vuæ quædam ἀπύρηνοι, id est, sine nucleis, quæ *Corinthiæ* vulgo vocantur, in Italicis & Pedemontanis hortis. Effigie nihil planè differunt à communibus: sed algidioris cœli impatiẽtes, gracilitate tantum racemorum, & exilitate acinorum superantur, qui piperina aut sambucina tantum æquant. In Madera quoque vuæ sunt sine granis vllis. Theophrastus auctor est ad Elephantinen & circa Memphim vites perpetua fronde virere, tametsi annuas tantum proferant vuas. Vites quidem & triferas esse Plinius tradit, quas ob id insanas vocant: quoniam in iis alia maturescunt, alia turgescũt, alia florent. Varro auctor est vitẽ fuisse Smyrnæ apud mare biferam. (Lib.16 c.27)

LABRVSCA, CAP. 11.

(*Nomen.*) (Vide Phyt. pag. 594.) GRAECIS ἄμπελος ἀγρία, Latinis Vitis siluestris, & Labrusca propriè dicitur, Gallis *Vigne sauuage*, Italis *Lambrusca*, Germanis *Vuildtueinreb*. Labruscam dici putant, quod in marginibus terræ ceu labris quibusdam nascatur. Sed ne quem hominymia in errorem inducat, admonendus est lector aliam esse plantam quæ ἄμπελος ἀγρία Græcis, Latinis vitis siluestris nominata est, de qua proxime dicetur. (*Forma & Genera.*) Labrusca viti satiuæ sarmentis, foliis & capreolis similis, Dioscoridi duplex est. Altera vuam ad maturitatem non perducit, sed ad florẽ tantum vsq; œnanthen verò quam vocant, gignit: altera quę fructũ perficit, sed paruos acinos habet, nigros, & astringentes. (Lib.5. c.2.) Oenanthe, vt idem paulo post inquit, vitis siluestris quæ fructum fert, flos est. Sic enim restitui debet vterq; locus ille vitiosus. Recondi oportet in fictili non picato cum collecta est, & subiecto linteo in vmbra siccata. Optima est in Syria, Cilicia, & Phœnice. (Lib.12.c.28) Plinius huius Oenanthes historiam fusius exponit his verbis. Eodem & Oenanthe pertinet. Est autem vitis Labruscæ vua. Colligitur cum floret, id est, cum optime olet. Siccatur in vmbra substrato linteo, atq; in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia, secunda ab Anthiochia, atq; Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc vtilior medicinæ. Quidã omnibus iis præferunt eam, quæ in Cypro insula nascitur. Nam quæ in Africa fit ad medicos tantum pertinet, vocatúrque Massaris. Omnis autem ex alba labrusca præstantior, quàm è nigra. (*Vires.*) (Lib.5.c.2.) Labruscæ folia, caules, & capreoli auctore Dioscoride, vim habent viti satiuæ similem, quemadmodum contra Galenus dixit, vitis satiuæ vires siluestris viribus similes esse. Quæ verba ad vitem siluestrem, de qua proxime dixerat, referenda non sunt, vt mox dicemus, sed ad labruscam. (Lib.5.c.5.) Oenanthe autem eodem Dioscoride auctore, vim habet adstringẽdi. Quare pota stomacho vtilis est. Ciet vrinam, aluum sistit, & sanguinis sputum. Sicca verò imposita contra fastidia & acorem stomachi efficax est. Capitis doloribus tam viridis quàm sicca ex aceto & rosaceo infunditur. Cataplasma ex ea fit, cum melle, croco, rosaceo & myrrha trita ad inflammationes arcendas in cruentis vulneribus, oris vlceribus, incipientibus ægilopis, & pudendorum nomis. Pessis miscetur ad sistendum sanguinem. Illinitur & contra oculorum fluxiones & æstuantem stomachum cum polentæ polline & vino. Vsta verò intesta ad prunas, facit ad ocularia medicamenta. Reduuias & pterygia, & abscedentes gingiuas cruentasque cum melle sanat. (Lib.23.c.1.) Eundem vsum medicum Plinius exponit his verbis, quæ multum lucis Dioscoridi afferunt. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites siluestres ferunt, dicta à nobis in vnguenti ratione. Laudatissima in Syria, maximè circa Antiochiæ & Laodiceæ montes, & ex alba vite. Refrigerat, adstringit, vulneribus inspergitur, stomacho illinitur. Vtilis vrinæ, iocinori, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis.

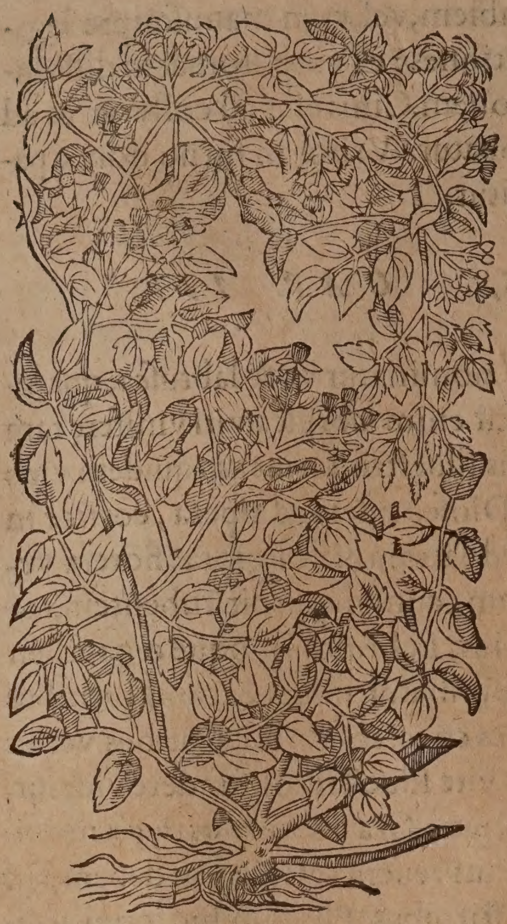
ricis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quę sunt in humidis: ideóque & oris vlceribus, & verendis ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem, vel, vt in manuscripto legitur, scabritiem, emendat, oculorúmque lacrymationes: ex vino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad vlcera purganda, & paronychias & pterygia probatur. Vritur in furno donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur.

VITIS SILVESTRIS, CAP. III.

VItis siluestris Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur vt & labrusca, quamuis hæc ab illa plurimum discrepet. Est enim labrusca viti viniferę tam similis, vt solo cultu differat. At vitis siluestris sarmenta quidem vitis modo producit longa, vt describit Dioscorides, sed aspera, cortice in rimas dehiscente: folia hortensi solano similia, sed latiora & longiora: florem velut capillos muscosos: fructum paruis vuis similem, cum maturuit, rubentem, rotunda acinorum figura. De eadem vite hæc Plinius, Labrusca quoque œnanthen fert, satis dictam. Quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur, spissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice, fert vuas rubentes cocci modo &c. Quibus verbis labruscam quæ etiam ἄμπελος ἀγρία vocatur, cum vite siluestri confundere videtur, nisi ita contextum distinguamus, vt verba hæc, Quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur & cętera, ad præcedentia non referantur, sicuti reuera referri non debent, sed ea velut à nouo principio legamus, vt de duabus stirpibus Plinium hîc loqui accipiamus, priore labrusca, altera vite siluestri, quæ etiam ἄμπελος ἀγρία appellatur. Idē alibi vitem siluestrem aliam esse à labrusca prodidit his verbis. Probatur & vitis siluestris alia quam labrusca, & ipsa hederæ modo arborem scandens. Matthiolus pro vite siluestri herbā pingit ab Herbariis Dulcamaroni & Solanum lignosum nuncupatam. Eam Theophrasti μήλωθρον esse Dalechampius & quidam alij periti esse coniiciunt, cuius fructus solano similis est. Sed cum repugnet florum figura, quod muscosi non sint, nec capillacei, verum racematim cohærentes, ex Oribasio non βρυώδεις, id est, muscosos, sed βοτρυώδεις id est, racemosos legendum arbitratur. Præterea cum hæc planta rimoso cortice non sit, vocem φλοιοῤῥαγοῦντα in Dioscoride expungēdam esse, quod in Oribasio non legatur. Quæ omnia refelli possunt. Primum quod vel diuersum à nostro Oribasium nactus est, vel βρυώδεις flores legit non βοτρυώδεις. Sic enim ex Dioscoride vitem agrestem delineauit. Vitis agrestis sarmenta vitis viniferæ modo longa emittit, lignosa, aspera: folia hortensi solano similia, longiora tamen, & latiora: florem habet vt capillos muscosos: fructum fert exiguis vuis similem, cum maturuit rubrum. Rotunda est acinorum figura. Deinde tantum abest vt vox φλοιοῤῥαγοῦντα in Dioscoride delenda sit, vt Oribasij descriptioni adscribenda sit potius: quoniam vitem siluestrem rimoso cortice esse scripserit Plinius, item Serapio Dioscoridis verba transscribens. Planta est cuius rami longe protēduntur, similes palmitibus vitis viniferę, cuius lignum est grossum, & cortex separabilis ab eo, & cætera. Hîc tamen monendi sunt studiosi Serapionē eo loco, & Auicennam vitem hanc siluestrem cum labrusca siue vite siluestri turpiter confudisse. Dodonæus vitem siluestrē depingit, & describit eam quam Matthiolus pro vite nigra proposuit, alij pro cyclamino altera. Dalechāpius diuersam ab his, Vitem siluestrem statuit, eam nimirum quæ hîc picta est, Vitalba nominata, Gallis *Viorne*, Germanis *Lynen* vel *Lenen*, quibusdam *Vualdreben*, quam Matthiolus Clematidem tertiam facit, Dodonæus Clematidis alterius speciem tertiam, Fuchsius Vitem nigram. Nam ea sarmenta vitis modo prælonga emittit, aspera, lignosa,

Nomina. *Forma.* Lib. 4. c. 175. Lib. 23. c. 1. Li. 16. c. 40. Lib. 3. hist. cap. 18. Lib. 1. cap. 35. fin. Lib. 2. c. 734. Lib. 3. hist. cap. 47. L. 4. c. 177. Lib. 2. c. 7. Lib. 3. c. 48. Cap. 33. hist.

VITIS Siluestris, Dalechampij. Clematis III. Matth.

rimoso cortice: folium solani hortensis, longius latius: florem cādidum, odoratum, capillaceum, qui in muscosos villos & incuruos, auium pinnulis similes tandem abit, semen rubrum, racematim congestū obtegentes, & exornantes cristarum modo, quæ galeis militum præfiguntur. Denique nihil est quod viti siluestri Dioscoridis non quadret aptissimè. Idem sentit Pena scribens Viornam vocatam Gallis, nusquam non frequentem & notam (forte quia viarum sepes ornat) nulli aptiùs quàm viti siluestri conuenire. Sarmēta quippe ei cæteris clematidibus prolixiora, duriora, crassiora, rugosiora, labruscæ vel viniferæ vitis colori similiora, folia etiam sunt solani hortensis, & maiora, & singulis clauiculis quina, quibus lubens obrepit arboribus, atque hederæ modo editiora fulcra scādit. Sed interdū ambitu superne serrato, ternis aut quaternis dentibus, vt in solano nōnulla visuntur, quæ laciniata pedem anserinum, atriplicis speciem, tam bellè referunt, vix vt discernātur sint ne solani, an triplicis. Flores radiati, pusilli, conferti, numerosi, albidi, muscosi, & stamineis apiculis ornati, odori, Maio & Iunio, capillaceo tomento cinguntur carptæ lanuginis albidæ, læuis, quæ etiam in multam hyemem durat, foliis amissis. Acini etiā complures confertim stipantur ab vno pediculo apti, rotundi, rubentes ex fusco, compressi tamen. Quare docti nonnulli vbi περιφερὲς τὸ σχῆμα τῶν κόκκων legitur, id est, sphærica figura acinorum seu grauorum, πλατυφερὲς leuiuscula immutatione & commodiore sensu legi volunt, id est, rotundam sed compressam figuram. Plinius. Idem staphisagriam Vuam Taminiam quibusdam falso vocatam fuisse ait tamen alio in loco scribit, Nascuntur enim in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur vuæ taminiæ succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quoque in aceto decocta etiā vestes eo tædio liberat: quæ de Staphide agria Galenus & ipsemet alibi tradidere, vt in hac re parum sibi constare Plinius videatur, certe Cornelius Celsus Vuam Taminiā σταφίδα ἀγρίαν à Græcis nominari aperte dicit. Vitē siluestrem Atragenam esse Theophrasti docti herbarij esse putant. Sic enim ille. Ἄριστον μὲν ἐκ τῆς ἀθραγένης καλουμένης ὑπό τινων. τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ δένδρον ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ, καὶ τῇ οἰνάνθῃ τῇ ἀγρίᾳ. ὥσπερ ἐκεῖνα καὶ τοῦτο ἀναβαίνει πρὸς τὰ δένδρα. Id est, Igniarium optimum à quibusdam fit ex Atragena. Arbor est viti similis & labruscæ, & illarum modo arbores scandit. Idem autor cap. vlt. lib. 3. histo. Similacis asperæ fructum cum vitis Syluestris (τῆς σταφυλῆς ἀγρίας,) & Melothri vua comparat.

In Aduers. — Lib. 23. c. 1. — Lib. 26. c. 13. — Lib. 1. med. local. ca. 7. — Lib. 23. c. 1. — Lib. 5. hist. cap. 10.

Vires ac tēperam. Vitis siluestris radix feruefacta in aqua, auctore Dioscoride, & cum vini aqua marina diluti cyathis duobus pota, purgat aquosa. Sic enim Græca in vulgaribus exemplaribus deprauata, sunt restituenda. ταύτης ἡ ῥίζα ἀποζεσθεῖσα ἐν ὕδατι, καὶ πινομένη μετ' οἴνου τεθαλασσωμένου κυάθων, β. & cætera. Aliter legit Cornarius, ἀποζεσθεῖσα ἐν οἴνῳ τεθαλασσωμένῳ, καὶ μεθ' ὕδατος πινομένη κυάθων. β. Id est, feruefacta in vino marinam aquam admixtā habente, & cum aquæ cyathis duobus pota, & cætera. Sed prior lectio melior, quam approbat Plinius, vt dicemus, itē Serapio his verbis. Radix huius vitis quando coquitur in aqua, & bibitur cum duobus cyathis vini quod fit cum aqua marina, laxat per vētrem humores aquosos. Datur

cap. 35. sim.

&

& hydropicis,inquit Dioscorides. Vuæ eius maculas cutis in facie à sole cõtractas, & omnes alias expurgant. Recentes eius ramuli muria condiuntur in cibum. Plinius, Vitis siluestris vuæ cutem in facie mulierum purgant, & variis coxendicũ & lumborum vitiis tusæ cum foliis & succo prosunt. Radix decocta in aqua,pota in vini Coi cyathis duobus,humorẽ alui ciet:ideo hydropicis datur.In quibus perperam legimus in vulgatis exemplaribus,& variis coxendicum,pro & varos.Coxendicum & cætera.Eadẽ repetit Plinius alio in loco.Ampelas agria vocatur herba foliis duris,cineracei coloris,de qua nos satis diximus,viticulis longis,callosis,rubentibus.Flos qualis eius quã Iouis flãmam appellauimus in violis: fert semen punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis,additis vini Coi cyathis duobus,aluum soluit leuiter:ideòque hydropicis datur. Vuluæ vitia & cutis in facie mulierum emendat(Idem mendum locum hunc occupauit: legendum enim ex herbæ ipsius natura, Varos & vitia cutis in facie & cætera, pro quib⁹ Dioscorides ἐφήλεις χὰ, πάντα σπίλον) Ischiadicos quoq; vti hac herba prodest tusa cum foliis,& illita cum succo suo.Hanc tamen Plinij descriptionẽ perspicaciores herbarij conuenire putant non viti syluestri, de qua hoc loco tractamus,sed eiusdem autoris Salicastro,quod cap.1.23. Viti syluestri dixit esse simile,eosdémque vsus habere. Huius enim plantæ cæruleus flos similis est Aquilegiæ flori,quã Theophrasto vocatam fuisse Iouis florem plærique omnes credunt, vitis autem syluestris de qua hîc nos agimus, sicut reliquarum omnium, flos albus est. Theophrastus has etiam vires huic plantæ tribuit. θερμαντικὸν δὲ καὶ δριμὺ καὶ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίας ἡ ῥίζα.διὸ καὶ εἰς ψίλωθρον χρήσιμον, καὶ ἐφηλίδας ἐπάγειν (lege ἀπάγειν) τῷ δὲ καρπῷ ψιλοῦσι τὰ δένδρα. (inepte δένδρα pro δέρματα legit Theodorus secutus vulgatos codices) τέμνεται δὲ πᾶσαν ὥραν, ὀπώρας δὲ μάλιστα, Id est, Theodoro interprete.Radix quoque vitis siluestris calfactoria, acrísque est: quamobrem ad psilothri vsum idonea,& vitia cutis in facie emẽdat, Fructu eius defoliare arbores solent (Vertẽdum,fructu eius depilant coria) Succiditur omni tempore,sed præcipuè Autumno.Vitis siluestris racemi,inquit Galenus,cutem extergendi vim habet, vt ephelεis & næuos, & id genus omnia in extima cute vitia curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina obtinent,quæ & sale condiuntur.

Lib.23.c.1. Lib.27.c.7. Lib.9. hist. cap.22. Lib.6.fin.

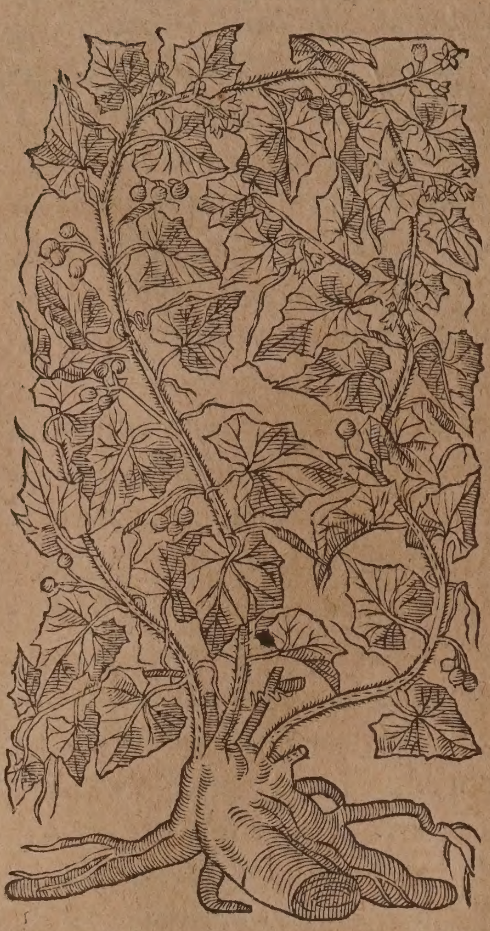
VITIS ALBA, CAP. IIII.

ΑΜΠΕΛΟΣ λευκὴ Græcis, βρυωνία & ψίλωθρον, Latinis Vitis alba,& Bryonia,& Bryonias Columellæ, & Psilothrũ, Officinis & Herbariis similiter Bryonia dicitur.Vulgus Viticellã nominat, Mauritani *fesire, Alfesire fessera* seu *Alfescera, Hezargiesan, & Hezarchasan*,Itali *Vite Bianca, & Zucca saluatica*,Germani *Stickuurtz*,Hispani *Nuexa & Anorca*,Galli *Couleuree*. Vitis alba dicta est,non q͂ vitis sit,sed q͂ ei similis.Sic etiam Viticella Psilothrũ quod ex eius acinis coria depilari ac confici possint.βρυωνία verò à βρύω forte,quod est pullulo,atque adeo extollo & exalto,quod in vicinos frutices scandens se extollat,atq; late pullulet.Hanc sic descripsit Dioscorides. Sarmenta,folia,capreolos satiuæ viti similia habet,hirsutiora tamẽ omnia. Propinquis fructicibus se implicat capreolis apprehendens,fructum fert racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix est alba,crassa, magna, quam omisit Dioscorides,aut certe qui Dioscoridem transscripserunt ante verba illa, ταύτης οἱ ἀσπάραγοι,vt ex radice exeuntes asparagos intelligamus, sicuti Plinius habet. Vitis alba est,inquit,quam Græci Ampeloleucen,alij Ophiostaphylon,alij Melothron,alij Psilothrum, alij Archezostin,alij Cedrostin, alij Madon appellant. Huius sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandunt,folia pampinosa,ad magnitudinem hederæ,diuiduntur vt vitium.Radix

Nomina Lib.4.c.176 Forma.

DDD 2

BRYONIA siue vitis alba, Matth.

alba, grãdis, raphano ſimilis initio: ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hanc vulgi & Officinarum Bryoniam eſſe nullus inficiatur, quæ multas à radice teneras, graciles, & hirſutas viticulas emittit, quæ ſeſe attollentes per ſepes & fruteta, obuia quæq; ſcandunt, & ſuis capreolis quos multos habent, amplectuntur, folia vitis, aut balſaminæ magis incana, hirſutiora, aſperiora, in quaternas aut quinas altiores inciſuras fiſſa: flores pallidiores, ſtellati, multi ſimul aggeſti: fructus acinos ſolani hortenſis vel aſparagorum magnitudinem æquant, ſucculẽti, acriores vti tota planta, primum virides, per maturitatẽ

In c. 176. lib. 4.

rubẽtes, quandoq; nigri, vt annotauit Matthiolus, qui tales acinos in Vngaria & Bohemia copioſos ſe vidiſſe ait, quod iis in locis nulla ſit Bryonia cuius fructus rubeſcat. Semen in acinis deliteſcit, ſubrotundum ac parum acuminatum. Radix luculentæ eſt magnitudinis, tenera, raphani colore & concretione, ima parte diuaricata, ſuccoſa intus pulpa.

Locus.

Paſsim in ſepibus ac ſenticetis naſcitur, vicinos quóſque frutices ſcãdens, vt cecinit Columella.

Quæque tuas audax imitatur Nyſie vites
Nec metuit ſentes: nam vepribus improba ſurgens
Achrados, indomitas Bryonias alligat vlmos.

Tempus.

Floret æſtate, Autumno fructum producit.

Li. 4. c. 176.

Vires & Temper.

Bryoniæ, in prima germinatione aſparagi, auctore Dioſcoride, elixi manduntur: vrinam & aluum cientes, folia, fructus, & radix, acrem vim habent. Eapropter chironiis, gangrænicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus vlceribus cum ſale illita, auxiliantur. Radix abſtergit corpus, & erugat. Vitia faciei, varos, lentigines, & cicatrices nigras cum eruo, terrachia, & fœnogræco emendat. Ad eadem prodeſt decocta in oleo vſq; dum liqueſcat. Sugillata tollit, & digitorum pterygia compeſcit. Cum vino illita, inflãmationes diſcutit, & abſceſſus rumpit. Oſſa extrahit trita & illita. Miſcetur apte medicamentis quæ exedendo ſunt. Bibitur comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum. Attonitis & vertigine laborantibus conſimiliter aſſumpta prodeſt. Contra viperarum ictus pota drachmis duabus prodeſt. Mentem aliquando ſubturbat. Cit vrinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppreſsis, tuſsientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Appoſita vtero fœtus & ſecũdas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota conſumit. Illinitur eadem vtiliter cum fico ad eadem. Ad inſeſſus decoquitur: vuluas ſiquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius extrahitur ſuccus, bibiturq; cum mulſa ad eadem, pituitam ducens, fructus eius ad pſoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit ſuccus fructus eius, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

Lib. 23. c. 1.

His ſatis conſentanea ſunt quæ Plinius de eadem re prodidit. Bryoniæ aſparagi decocti in cibo, aluum & vrinam cient, folia & caules exulcerant corpus: vtíque vlcerum phagedænis, & gangrænis, tibiarúmque tædio cum ſale illinuntur. Semen in vua raris acinis dependet, ſucco rubente, poſtea croci (vetus codex habet crocino) Nouere id qui coria perficiunt: illo enim vtuntur. Pſoris & lepris illinitur: Lactis abundantiam facit coctum cum tritico potumq;. Radix nume-

rosis

roſis vtilitatibus nobilis,contra ſerpētium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie,varoſq; & lentigines,& ſugillata emendat,& cicatrices.Eadémque præſtat in oleo decocta, Decoctæ datur & comitialibus potus(Vetus codex habet, Datur & comitialibus in potu)item mēte cōmotis, & vertigine laborātibus,drachmæ pondere quotidie anno toto.Et ipſa autem largior aliquanto ſenſus purgat(turbat non purgat legēdum eſſe ex Dioſcoride perſpicuum eſt, qui habet ὑποταράττει τὴν διάνοιαν) Illa vis præclara, quod oſſa infracta extrahit trita in aqua & impoſita (Sic enim legēdum ex Dioſcoride)vt Bryonia: quare quidam hanc albam Bryoniā vocant.Alia verò nigra efficacior in eodem vſu cum melle & thure(In veteri exemplari legimus,albam Bryoniam vocant:aliam verò nigram efficaciorem in eodem vſu:cum melle & thure ſuppurationes &c.)Suppurationes incipientes diſcutit, veteres maturat & purgat.Ciet menſes & vrinam.Ecligma ex ea fit ſuſpirioſis, & cōtra lateris dolores,vulſis,ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit.Illinitur eadem cum fico,& pterygiis digitorum. Ex vino ſecūdas fœminarum appoſita trahit:& pituitam drachma pota ex aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis:qui illitus per ſe & cum eruo,lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora, ſerpentes fugat (Duæ poſtremæ voces in vulgatis codicibus redundant,nec in veteribus reperiuntur, nec huc pertinent) Tunditur ipſa radix cum pingui fico,erugatq; corpus,ſi ſtatim bina ſtadia ambulētur:alias vrit,niſi frigida abluatur. Iucūdius hoc idem præſtat nigra vitis:quoniam alba pruritū adfert.Bryoniæ prima germina, inquit Galenus,ab omnibus pro more edi ſolent,vtpote edulium ſtomacho propter adſtrictionem gratum, ſed & ſubamaram & modice acrem adſtrictionem habent:quare & vrinam modice ciēt. At radix & abſtergentem,& deſiccantem vim habet, & moderate calidam: quare & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus impoſita: & lepram & pſoram ſanat.Porro fructus eius racemoſus iis qui coria depſant, eſt vtilis.

Lib.6. ſim.

VITIS NIGRA, CAP. V.

ἌΜΠΕΛΟΣ μέλαινα Græcis, & Βρυώνια μέλαινα, & χειρώνεια ἄμπελος, Latinis Vitis nigra, & Bryonia nigra, & Vitis Chironia nominatur, Arabib⁹ *Feſire ſentanim*, Italis *Vite nera*, Gallis *Couleuree noire*.Nigra vero vitis dicta eſt ab acinis radiceq; nigris, & quod vitis ſimilitudinē habeat.Vitem nigram deſcribit Dioſcorides foliis hederæ ſimilibus,magis tamen ad ſimilacis folia accedentibus,ſed maioribus,ita & caulibus ſimilibus.Clauiculis etiā hanc arbores amplecti,fructu eſſe racemoſo,initio viridi,cū maturuit nigro: radice foris nigra,intus buxei coloris. Plinius cum de vite alba dixiſſet ſubiungit. Eſt ergo & nigra quam proprie Bryoniam vocant,alij Chironiam, alij Gynecanthen, aut Aproniam,ſimilem priori,præterquam colore:huius enim nigrū eſſe diximus. Radix foris nigra,intus buxeo colore.Fuchſius pro vite nigra Vitalbā ſeu Viornam Gallorum, Germanorum Lynen ſeu Lenem exhibuit, quam pro Vite ſilueſtri poſuimus.Matthiolus Italorum Tamaro,à tamo, ſiue à Tano, quam in Italia edulem eſſe Plinius ſcribit cap.15. 21. vocabulo, Vitem nigram Dioſcoridis eſſe putat, quæ Herbariis & Officinis Sigillum beatæ Mariæ nuncupatur,Gallis *Signet de Noſtredame, & Couleuree ſauuage*, Dodonæo Vitis ſilueſtris,vt diximus. Illius ſententiæ duo maxime refragari videntur,quod vitis nigræ radix foris nigra ſit,intus buxei coloris,quodq; racemos nigros ferat: vnde Viti nigræ nomen. At ſigillum Mariæ ſi in pratis,aut humidis aut vliginoſis locis naſcatur,radice eſt craſſa Bryoniæ inſtar,foris ſubrufa,intus alba,tactu viſcida.Si in aſperis,ſaxoſis & opacis,tenuis,fibrata,perpetuò alba,fructu ſemper rubente,nō nigro. Qui fructus color Matthiolum à ſen-

Nomina

Li.4.c.177.

Forma.

Lib.23. c.1.

Cap.33. hi.

In cap.1. 7. lib.4.

VITIS NIGRA, Matthioli.

tentia deducere non potuit, Nam in Vngaria & Bohemia, inquit, omnis Bryonia fructū fert nigrum, quem Dioscorides rubere tantum dixit: Quod & in Sambuco spectatur: eius enim si in motibus prouenit, fructus rubet, alterius, ex purpura nigricat. Solanum quoq; hortense quibusdam in locis vuas fert modo nigras, modo rubētes, modo croceas: natura plerumq; in florum & fructuum colore ludere solita. Quantum ad solanum attinet, responderi potest fructus solani varietatem à Dioscoride obseruatã fuisse, nempe μέλανα ἢ κιῤῥὸν μετὰ τὸ πεπανθῆναι, id est, nigrū aut fuluum post maturitatem. Quæ varietas si in vite nigra reperiretur, à Dioscoride prætermissa nõ fuisset. Præterea color radicis intus buxeus, foris niger, tam insignis est, tantiq; ponderis, vt nec excusari possit, nec dissimulari. Quinetiam in hac plãta sapor radicis diu mãsæ cum fatuo humore multo leuiusculè tãtum mordet, & quod vix sentias, at Bryoniæ radix, qua valentiorem longe esse Vitis nigræ radicem omnes prodiderunt, acris & amara est vehementer, vnde colligi potest hanc plantam à Vite nigra nõ parum distare. Vuam Taminiam Plinij, diuersam à staphisagria, quã falsò quidam ita vocabant, hanc esse docti herbarij censent, rubentibus acinis, in apricis nascentem, præsertim cum Tamaro Italicum vocabulum ad Vuæ Taminiæ sonum accedat, siue ad Tamum, cuius vuam, Taminiam vocarunt. Vitem nigram ab alba tantū illis duabus notis discrepãtem, quas expressit Dioscorides in Vvestphalia, Saxonia, Hessia, Misnia frequentem esse, è Germanorum scriptis ac epistolis cõpertum sibi esse Dalechampius ait. Quare Sigillum Mariæ, non vitem nigram, sed potius Dioscoridis Cyclaminum Cissanthemon esse Ruellius & quidam alij docti Herbarij non temerè censent: Vitem verò nigrã nondum planè notam, in qua est sententia

Lib.3.c.46. Dodonæus. Pena leuioris momenti esse ait, quod duę supradictæ notæ Sigillo Mariæ desint, nẽpe color rubẽs in acinis, & buxeus internus radicis: quia alioqui folia sunt hederacea, similaci asperæ quamsimillima, circa frutices & sentes flexuosi gyri, viticularum multiplici capreolo proxima quæq; amplectente, racemi multis aggesti acinulis, virentibus primùm, deinde rubellis: demum ad maturitatẽ quasi vietam progressis, ex fusco rubore in fuscedinem atram vergentibus. Cætera (vti radix quæ Bryoniam magnitudine, figura, efficacia & teneritudine inuitatur, foris nigra, intus alba) planè tam vera, quã vulgo notissima sunt: etenim vbiq; in Gallia & Germania siluosis & asperis dumetis arbores sepésque scandit, & vuis speciosis, oblongis, floribúsq; muscosis labruscæ, vel oleæ, pallentibus conuestit. Hæc est Penæ sen-

Lib.4.c.177 tẽtia: cui addit, vires etiã satis cõuenire. Scribit enim Diosco. viticulas prima germi-

Vires & Temper. natione erūpentes olerum modo in cibi vsum venire, vrinas ciere, menses pellere, splenẽ liquare: comitialibus vertiginosis & resolutis prodesse: radicẽ similem albæ vitis radici vim habere ad eadem vtilẽ, sed minus efficacẽ, folia cum vino exulcera

Lib.23.c.1. tis iumentorū ceruicibus, cõmodissimè illini, & luxatis similiter imponi. Plinius Vitis nigræ asparagos, inquit, Diocles prætulit veris asparagis in cibo, ciendæ vrinæ, lieniq; minuẽdo. In frutetis & arundinetis maximè nascitur: radix foris nigra, intus buxeo colore. Ossa infracta vel efficaciùs extrahit quàm supradicta. Cæterū eidem peculiare

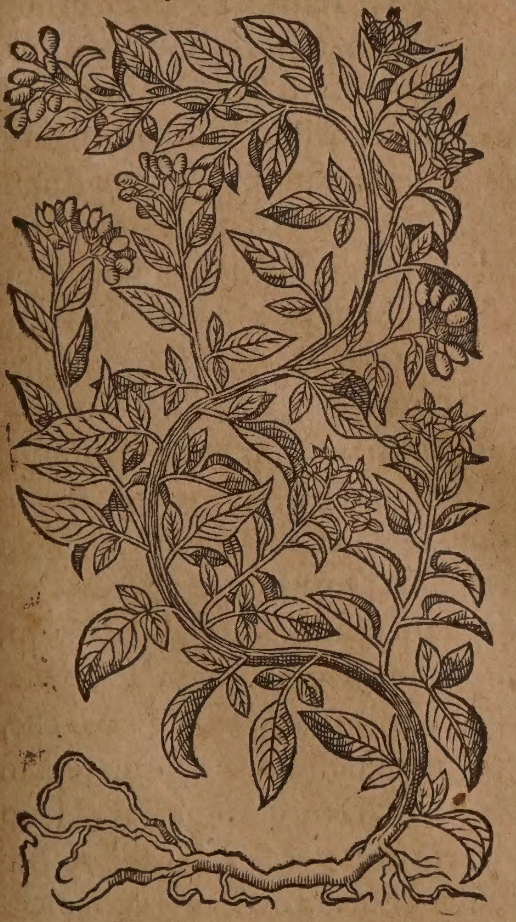
peculiare est, quod iumētorū ceruicibus vnicè medetur. Aiunt si quis villā ea cinxerit, fugere accipitres, tutásque fieri villaticas alites. Eadem in iumēto homineq́; phlegma, aut sanguinē qui se ad talos deiecerit, circūligata sanat. In aliis exēplaribus exaratū est, sanguinē qui screatur, talis circūligata sanat. Quā lectionē mēdosam esse & decurtatā putat Hermolaus. Id quod ipsa medicinæ indicat absurditas. Quid enim stultius, aut quæ nā est hæc antipathia, vt adalligata hominis, aut iumēti talo herba, pituitā, aut sanguinē qui reiiciatur curet. Et sane codices vetustos longe aliter habere, etiam si corrosi & ipsi laceríq; sint: Dioscorides luxatos sanari circūligata ea scribit, vt fortasse legendū sit, Talos circūligata sanat, videlicet qui moti sunt. Priora autē verba separatū & facilē sensum habent. Vitis nigra, inquit Galenus, quæ propriè vocatur Bryonia, supradictæ ad omnia similis est, nisi quod imbecillior. Sic cōpertum est vel mulierculis, ait Pena, Sigillum mariæ vehementius vrinā, renumq́; sabulū & mensiū saburram impellere potu. Verū quod scribit Matthiolus, Vitis nigræ radici vim præstantissimam inesse ad excitandam venerem, si sub feruētibus cineribus decocta deuoretur, id ille negat: quin potius quosdam suo malo expertos fuisse lumbos eneruare, sanguinem renésque inflammare. Li.6. simpl.

DVLCIAMARA, *CAP. VI.*

APeritis recētioribus Herbariis herba hæc quæ vt supra descriptæ, sepibus & fruticibus sese intorquet, & circūuoluit, γλυκύπικρον & γλυκυπικρὸς nominatur, Latinè Dulciamara, siue Amaradulcis, à studiosis Lutetiæ & Mōspelij præsertim, Solanū ligneū, vel lignosum, Germanis *Ielēger Ieleber*, id est dulciamara, & *Hinschkraut*, quod ad morbū pecorū, *Die Hinsc* appellatū faciat Sarmētis multis, lōgis, gracilibus, teneris, rotundis, lignosis, fruticat, quibus vicinis arboribus, sepibus & dumis heret. Folia ei sunt lōgiuscula, obscurè virentia, ferè hederæ, sed minora, siue solani, vel similacis, vel Sigilli mariæ, sensim acuminata, quorū nōnullis infernè vtrinq; foliolū vnū quasi appēdicula vel pinnula adnascitur, acetosę minoris, vel saluię nobilis modo: flores multi aggesti violaceis saturatiores, singuli in quina foliola mucronata, recurua, angusta, diuisi, è quorū medio luteus apiculus prominet, vnde succrescūt acini oblōgi, teretes, cōferti, primùm virides, cū maturuerint, rubri, coralli rubri modo, granulis intus miliaceis, cōpressis, ingrati planè saporis. Radix parua est & fibrata. Plantæ huius cortex primū quidē gustatu amarus est, & insuauis, deinde quo diutius manditur, eo dulcior & iucūdior redditur: vnde ei nomē. Secus sepes & dumos viasq; vliginosas luxuriat. Mōspelij etiā in ruderibus, maceriis & macilentis. Floret Iulio mēse, Augusto semē maturū producit. Calida & sicca esse tēperie scribūt Herbarij. Quare decocti foliorū eius, siue sarmentorū & radicum in vino potu, hepar obstructionibus omnibus liberari, & regiū morbū inde sanari. Idē decoctū ex alto delapsis, cōtusis, luxatis, ruptis, vulneratis prodesse, quòd sanguinē concretum per vrinas vacuet. Hæc herba peritis quibusdā herbariis Theophrasti μήλωθρον, Penæ & Mōspeliensibus, circæa esse creditur, Dodonæo Cyclaminus altera, Matthiolo Vitis siluestris. Plinius,

Nomina. *Locus.* *Tempus.* Lib.3. hist. cap.18.

DVLCIAMARA, siue Vitis siluestris, Matth.

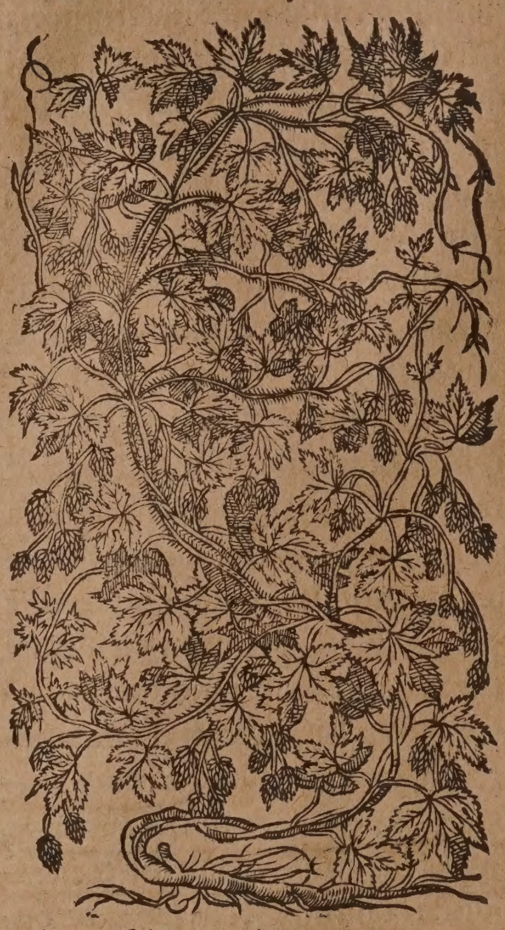
quod antea monuimus, in Hiſtoria Vitis ſilueſtris, Ampelon agriam in ſalictis naſcentem, ideóque Salicaſtrum vocatam eſſe tradit.

LVPVLVS, CAP. VII.

BRYONIIS & Vitibus adiungenda hæc quæ in veterum Græcorum Latinorúmque monumentis non extat, niſi ſit Plinij Lupus ſalictarius inter herbas ſponte naſcentes, quibus pleræq; gentium vtuntur in cibis, numeratus. Officinis Lupulus dicitur, Latinis recentioribus Lupulus ſalictarius, & Lupus ſalictarius, quia ſubit ſcandítque ſalices, & arbuſta omnia circumuoluendo ſeſe complectitur: hinc etiam Lupulus reptitius à nonnullis hodie nominatur, à Græcis hodie vernacule Βρυωνία, aliquot Italiæ rura ad Græcam appellationem alludentia Bruſcandulam, quaſi Bryon vel Bryoniã ſcauſilem vocant, Galli *Houbelon*, & *Houblon*, Germani *Hopffen*. Lupulus duûm eſt generum, ſilueſtris & ſatiuus. Silueſtris ſarmenta producit longa, hirſuta, tactu aſpera, multis capreolis virgulta & frutices vicinos amplectentia, folia vitis albæ, aſperiora, triangula: flores pallidos, foliaceos, ac multis tenuibus foliculis ſtructili ſerie compactiles, qui ferè allium vinúmque ſuboleant: ſemen compreſſum, pullũ, geniſtæ, ſed minus: radicẽ nigram, longam, longiùs proreptantem & ſurculoſam. Lupulum ex ſilueſtri ſatiuum ſedulo cultu fecêre ſeptentrionales, multíſque pedamentis ac ridicis tenellos eius capreolos fulciunt, quæ fulcra, quia ferè ſemper ſaligna ſunt, ideo forte ſalictarium Lupulum vocarunt. Hic ſilueſtri prolixis ſarmentis foliis & floribus eſt per quam ſimilis, ſed lætior multò tota planta cultu euadit, florumq; thyrſis foliaceis & ſquamoſis adultioribus, ſemine item multò maiore.

Genera. *Forma.*

LVPVLVS, *Matthioli.*

Locus. Lupulus ſilueſtris iuxta ſepes & vepres prouenit: item in hortorum & agrorum marginibus. Satiuum colunt Germani & Flandri in hortis, atque in campis patentiſsimis vinetorum modo, ſolo humentiore, lætiore, pinguiore. *Tempus.* Auguſto menſe floret & Septembri. *Temper. & Vyres.* (Li.2. ſimpl. cap.24.) Lupulus auctore Meſue, temperatus eſt, vel potius frigidus, principio ordinis primi. Sanguinem bile flaua purgat modicè, eúmque clarũ reddit, & ſedato eius calore temperat, præſertim ſero lactis infuſus. Icterum ſyrupus ex eo ſanat, febribúſq; bilioſis & ſanguineis prodeſt. Ipſe quoque & ſuccus eius cum hordei polẽta, cephalalgiam calidam ſanat, & ventriculi ac hepatis intemperiem calidam. Cúmque tam efficax ſit medicamẽtum, mirum ſubit cur à noſtræ tempeſtatis medicis in vſu tam raro habeatur. Hæc Meſues. Quibus haud aſſentiuntur recentiores. Flores enim calidos & ſiccos eſſe, odoris grauitas & notabilis amaritudo teſtantur, inquit Fuchſius. (Ca.58. hiſt.) Antiquus etiam Herbarius calidum & ſiccum ſecundo ordine eſſe tradit. (Lib.3. c.59. hiſt.) Denique conſtat radices quoque eius calidas eſſe. Item Dodonæus Lupulum, flores potiſsimũ calidos ſiccosq; eſſe ſecundo ordine ſtatuit. (In cap.140. lib.4.) Matthiolus eiuſdem flores, folliculos & radices calfacere, aperire, extenuare, abſtergere & expurgare. Turiones verò quibus elixis vtimur in acetariis cùm plus humiditatis habeant, parũ tum excalfacere, tum ſiccare: eſſe ſumentibus & cibum & medicamentum, quoniam ſanguinem mũdant, ventrem ſoluunt, obſtructiones aperiunt, palatóque grati ſunt. Florum & follicu-

lorum decoctum dari vtiliter potandũ contra hausta venena, scabiem, Hispanicã luem, aliaq; huiusmodi vitia quæ extimam cutem inficiunt, veluti lichenas, serpigines, impetigines, alphos atque cætera id genus. Dari & in febribus diuturnis ab infarctu iocinoris prouenientibus: desessionibus additos, valere ad induratos & tumidos fœminarum locos, & ad eos qui difficulter vrinam reddunt: semẽ tritum & potui datum semidrachmæ pondere interaneorum animalia necare: mẽses prouocare, vrinã pellere. Fuchsius eiusdẽ vires ex recentioribus tradit. Bilem vtrámq; detrahit, inquit, abscessus discutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus haustus ventrẽ magis subducit, minus vero obstructiones aufert. Coctus vero magis ab obstructionibus liberat, minúsque ventrem subducit. Auribus instillatus èas à putredine vindicat, & à fœtore liberat. Radices obstructiones tollunt, lienis potissimum, & iocinoris. Ex his perspicuum est, diuersas lupuli partes diuerso esse temperamento: asparagos primo vere erumpentes, quos tam siluestres quam satiuos acetariis miscẽt, cichorij terra defossi, vt fit ab holitobus, sapore non ingrato, item folia, calore esse temperato, flores & folliculos atque semen tum calidiore, tum ficciore esse temperie. Flores Septentrionales regiones frigidiores decerpunt, ad Bieræ, siue Ceruisiæ confectionem. Ca.58. hist.

HEDERA, CAP. VIII.

ΚΙ´ΣΣΟΣ & Κίττος Græcis, Hedera Latinis, Mauritanis *Cussus*, Italis *Hedera*, Germanis *Epheuu*, Hispanis *Edera*, Gallis *Lierre*. Κίσσον autẽ dictum putant à Cisso, quem pusionem Liberi patris fuisse Græci fabulantur, & in nominis sui fruticem conuersum, dum minister cum eo Deo saliens, allisus terræ periit. Atthenienses *Citton Bacchum* ipsum vocant, & apud se Acharnis vico, Hederam primo natam volunt. Hederam Dionysiam à Baccho, id est Bacchicam appellauit antiquitas, hoc honore Liberum patrem dignata, qui primus ex India in Græciam Hederam asportauit: itaque in tutela Liberi patris putabatur esse. Nam vt ille iuuenis semper, ita hæc perpetuò viret. Nec secus omnia, quàm ille mentes hominum illigat. Vel potius Κίσσος Hedera dicta est ἀπὸ τοῦ κίος, id est à verme siue curculione. Cis enim auctore Theophrasto, in hordeo & tritico nascitur, cui natura est semina illa cuspide potiùs, quàm ore, exiguis foraminibus terebrare: vnde & κισσηρὶς pumex ob fistulosas cauitates ita dicitur. Sic & κισσὸς à textura porosa & spiraculis innumeris ferè peruia, qua vinum transmittit, Catonis experimento sic scribentis: Si voles scire an in vinum aqua addita sit, nec ne, vasculum facito de materia hederacea. Vinum id quod putabis aquam habere, eodem mittito. Si habebit aquam, vinum effluet, aqua manebit: nam non continet vinum vas hederaceum. Inde & κισσύβιον Homero vas pastorale ex hedera factum. Hederam vero Pompeius dictam censet quòd hæreat, vel potius quòd edita petat, vel quia id cui adhęserit edat, & enecet. Plurimæ Dioscoride auctore, sunt hederæ species, sed maximè generales tantum tres, candida, nigra, quæ & vulgo Dionysia, & tertia Helix. Theophrasto quoque Hedera multiplex est, id quod fusiùs declarat his verbis. Πολυειδὴς δὲ ὁ κιττός. καὶ γὰρ ὁ μὲν ἐπίγειος, ὁ δ' εἰς ὕψος αἰρόμενος. καὶ τῶν ἐν ὕψει πλείω γένη. τρία δ' οὖν φαίνεται τὰ μέγιστα, ὅτε λευκὸς, καὶ ὁ μέλας, καὶ τρίτον ἡ ἕλιξ. εἴδη δὲ ἑκάστου τούτων πλείω. λευκὸς γὰρ, ὁ μὲν τῷ καρπῷ μόνῳ, ὁ δὲ καὶ τοῖς φύλλοις ἐστί. πάλιν δὲ τῶν λευκοκάρπων μόνον, ὁ μὲν ἁδρὸν καὶ πυκνὸν, καὶ συνεστηκόταλον (lege συνεστηκότα τὸν) καρπὸν ἔχει καθάπερ εἰς σφαῖραν, ὃν δὴ καλοῦσί τινες κορυμβίαν. οἱ δὲ ἀθήνησιν ἀχαρνικὸν ἁδρυνόμενον: ὁ δὲ ἐλάττω, διακεχυμένον, ὥσπερ καὶ ὁ μέλας. ἔχει δὲ καὶ ὁ μέλας διαφορὰς, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως φανεράς. ἡ δὲ ἕλιξ ἐν μεγίσταις διαφοραῖς. καὶ γὰρ τοῖς φύλλοις πλεῖστον διαφέρει, τῇ τε μικρότητι, καὶ τῷ γωνοειδῆ καὶ τῇ εὐθυμότερα εἶναι (emenda, γωνιοειδῆ καὶ εὐρρυθμότερα) τὰ δὲ τοῦ κιττοῦ περιφερέστερα καὶ ἁπλᾶ: καὶ τῷ μήκει τῶν κλημάτων, καὶ ἔτι τῷ ἄκαρπον εἶναι. διατείνονται γάρ τινες, τῷ μὴ ἀποκιττοῦσθαι τῇ φύσει τὴν ἕλικα, ἀλλὰ τῇ ἐκ τοῦ κιττοῦ

Nomina

Li.4.caus. ca.16.

Cap.III.

Li.2.ca.175.

Genera.

Lib.3. hist. cap.18.

κίττου τελουμένην. (Qui locus valde deprauatus sic restituendus videtur. καὶ ἔτι τῷ ἄκαρπον εἶναί τινες ἀποκιττοῦσθαι μὲν φασὶ τὴν ἕλικα ἀλλαγῇ εἰς τὸν κίττον τελουμένην:) εἰ δὲ πᾶς ἀποκιττοῦται, καθάπερ τινές φασιν, ἡλικίας ἂν εἴη καὶ διαθέσεως, οὐκ εἴδους ἡ διαφορά, καθάπερ καὶ τῆς ἀπίου πρὸς τὴν ἀχράδα. πλὴν τό γε φύλλον καὶ ταύτης πολὺ διαφέρει πρὸς τὸν κίττον. σπάνιον δὲ καὶ τοῦτο, καὶ ἐν ὀλίγοις ἐστιν, ὥστε παλαιούμενον μεταβάλλειν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς λεύκης καὶ τοῦ κρότωνος. εἴδη δὲ ἐστὶ πλείω τῆς ἕλικος, ὡς μὲν τὰ προφανέστατα καὶ μέγιστα λαβεῖν τρία· ἥτε χλοερὰ καὶ ποώδης, ἥπερ καὶ πλείστη, καὶ ἑτέρα ἡ λευκὴ, καὶ τρίτη ἡ ποικίλη, ἣν δὴ καλοῦσί τινες θρακίαν. ἑκάστη δὲ τούτων δοκεῖ διαφέρειν. καὶ γὰρ τῆς χλοώδους ἡ μὲν λεπτοτέρα, καὶ μακροφυλλο-
Li.15.ca.34. τέρα (Plinius legisse videtur τακτοφυλλοτέρα, id est, εὐρρυθμοφυλλοτέρα) καὶ ἔτι πυκνοφυλλοτέρα. ἡ δὲ ἧττον πάντα ταῦτ᾽ ἔχουσα. καὶ τῆς ποικίλης, ἡ μὲν μεῖζον, ἡ δὲ ἔλαττον τὸ φύλλον, καὶ κατὰ τὴν ποικιλίαν διαφέροντα. ὡσαύτως δὲ λευκῆς, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ χροιᾷ διαφέρουσιν. εὐαυξεστάτη δὲ ἡ ποώδης, καὶ ἐπὶ πλεῖστον προϊοῦσα. φανερὰν δὲ εἶναί φασι τὴν ἀποκιττουμένην, οὐ μόνον τοῖς φύλλοις, ὅτι μείζω καὶ πλατύτερα ἔχει, ἀλλὰ καὶ τοῖς βλαστοῖς. εὐθὺς γὰρ ὀρθοὺς ἔχει, καὶ οὐχ ὥσπερ ἄλλαι κατακεχυμένη (Gaza legit κατακεκλασμένους. Potest etiam legi κατακεκλιμένους) καὶ διὰ τὴν λεπτότητα, καὶ διὰ τὸ μῆκος. τῆς δὲ κιττώδους, καὶ βραχύτεροι καὶ παχύτεροι, (Gaza ποώδους legit) καὶ γὰρ πᾶς ὁ κίττος ὅταν ἄρχηται σπερμοῦχειν μετέωρον ἔχει καὶ ὀρθὸν τὸν βλαστόν. πολύρριζος μὲν οὖν ἅπας κίττος, καὶ πυκνόρριζος, συνεστραμμένος, ταῖς ῥίζαις δὲ ξυλώδεσι, καὶ παχείαις, καὶ οὐκ ἄγαν βαθυρρίζοις. καὶ μάλιστα δὲ μέλας, καὶ τοῦ λευκοῦ ὁ τραχύτατος καὶ ἀγριώτατος. διὸ καὶ χαλεπὸς παραφύεται πᾶσι τοῖς δένδροις. ἀπόλλυσι γὰρ πάντα, καὶ ἀφαυαίνει παραιρούμενος τὴν τροφήν. λαμβάνει δὲ μάλιστα πάχος οὗτος, καὶ ἀποδενδροῦται, καὶ γίνεται αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ κιττόδενδρον. ὡς δὲ ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀεὶ πρὸς ἑτέρῳ φιλεῖ καὶ ζηλεῖ (Lege φιλεῖ ζῆν) καὶ ὥσπερ ἐπαλλό καυλόν ἐστιν. ἔχει δὲ εὐθὺς καὶ τῆς φύσεώς τι τοιοῦτον. καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν ἀφίησιν ἀεὶ ῥίζας ἀνὰ μέσον τῶν φύλλων, αἷς ὥσπερ ἐνδύεται τοῖς δένδροις, καὶ τοῖς τειχίοις, οἷον. ἐξεπίτηδες πεποιημένας ὑπὸ τῆς φύσεως, διὸ καὶ ἐξαιρούμενος τὴν ὑγρότητα, καὶ ἕλκων ἀφαυαίνει καὶ ἐὰν ὑποκοπῇ κάτωθεν δύναται διαμένειν καὶ ζῆν. ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν διαφορὰν κατὰ τὸν καρπὸν οὐ μικρὰν. ὁ μὲν γὰρ ἐπίγλυκύς ἐστιν, ὁ δὲ σφόδρα πικρὸς, καὶ τοῦ λευκοῦ, καὶ τοῦ μέλανος. σημεῖον δὲ ὅτι τὸν μὲν ἐσθίουσιν αἱ ὄρνιθες, τὸν δὲ οὔ. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν κίττον οὕτως ἔχει.

Quæ dilucidius sic verti possunt quàm Gaza reddiderit. Hedera multiplex est: quædam enim humi repit, alia in altum attollitur. Atque excelsarum genera plura. Summa verò tria sunt, Candida, Nigra, & quæ Helix appellatur, (clauiculã verbum è verbo Gaza interpretatus est, Plinius Græca voce vtitur.) Singularum item species multæ. Alia enim fructu solo, alia etiam foliis candida est. Rursus fructum tantum candidum ferentium, quædam grandiorem, densum, & veluti in orbem circumactum fructũ producit, quam nonnulli Corymbian vocant, Athenienses Acharnicam, quæ in riguis nascitur, quædam minorem, sparsiorem nigræ modo. Habet & nigra differentias, sed non ita perspicuas. At Helix maximis differentiis distinguitur. Etenim foliis plurimum differt, tum quòd minora, tum quòd angulosa & concinniora sint. (Sic Plinius & Gaza interpretati sunt γωνιοειδῆ καὶ εὐρρυθμότερα. Quare Cornarij non placet emendatio, qui in hac foliorum Helicis delineatione apud Dioscoridem, ἔχει τὰ φύλλα λεπτὰ, γωνιώδη καὶ ἐρυθρὰ, id est, folia habet tenuia, angulosa, & rubra, vocem ἐρυθρὰ falsò legi cum perspiceret, quòd nullus in foliis Helicis rubor conspiciatur, æquè falsò in vulgatis Theophrasti codicibus εὐθυμώτερα, quæ cõcinniora Plinius reddidit, hic εὐχυμότερα, id est succulẽtiora legit, in Dioscoride verò εὐτραφῆ eadem significatione, id est crassa, Hederis autem reliquis rotundiora, & simplicia. Differt etiam flagellorum longitudine, longius enim porriguntur: præterea quod sterilis sit. Quidam Helicem aiunt Hederæ naturam adipisci, mutaríque in eam, cùm perfecta iam adoleuerit. At si in eo genere omnes in Hederam adolescant (hederascere Gaza vertit) vt nonnulli volunt, ætate sanè & affectu, non genere constabit hæc differentia, qualis est piri à pirastro. Tamen eius Helicis folium ab Hederæ folio plurimum distat. Raro autem & in

paucis euenit, vt vetuſtate cõmutentur, velut in populo alba, & Ricino. (Quæ ſic expreſsiſſe videtur Plinius, Maximè foliorum vnitas in ſuo cuiq; genere permanet, præterquam populo, Hederæ, crotoni, quam & Cici vocari diximus) Sunt igitur Helicis genera multa, maximè verò nota & ſumma tria. Prima eſt virens ſiue herbacea, quæ plurima eſt, ſecunda candida, tertia verſicolor, quam Thraciam quidam nominant. Et ſingularum differentiæ quædã ſunt. Nam virẽtis alia tenuiore eſt, & longiore folio (Plinius habet, in ordinem digeſto) denſioréque. Alia minus hæc omnia habet. Et verſicoloris alia maius, alia minus folium habet, & colorum varietatem in eo diſsimilem. Similiter & magnitudine & colore diſtant candidæ folia. Facillimè augetur herbacea, & altiſsimè aſſurgit. Manifeſtum eſſe aiunt Helicen in Hederam tranſituram, non ſolùm foliis quæ maiora latioraq; gerit, ſed etiam germinibus: protinus enim recta gerit, non inflexa vel inclinata, tum ob tenuitatem, tum ob longitudinem. Nam aliis hederis (Gaza legit ποώδεις, id eſt herbaceæ pro κιττώδεις) breuiora craſsioraq; ſunt germina. Nam Hedera cum ſemen parit, ſublime & rectum germen edit. Eſt quidem Hedera omnis, radice numeroſa, denſa, intorta, lignoſa, craſſa, nec valdè in profundum acta, ſed maximè nigra, & inter candidas quæ aſperrima, maximeq; ſilueſtris. Quare non ſine damno arboribus adnaſcitur: omnes enim necat & arefacit, ſublato ipſis alimento. Craſſeſcit hæc maximè & arboreſcit, ipſaq; per ſe arboreſcit. Maiore autem ex parte ſuper aliud viuere ſolet, caulibus ſuis vicinas arbores velut amplexando, tale quid ſtatim habens ſua natura. Etenim è germinibus aſsiduè radices per media folia emittit, quibus quaſi de induſtria à natura datis, muros & arbores ſubit, & iis pertinacius hæret. Atque ita ſublato humore, atque exhauſto, ipſas tabefacit. Quod ſi inferius ſuccidatur, durat, nec emoritur. Eſt & huius non parua differẽtia à fructu ſumpta. Nam alius dulcis eſt, alius valdè amarus, tam candidæ, quam nigræ. Id demonſtrãt aues, quæ alio veſcuntur, alio minimè. Hæc de Hedera Theophraſtus literis mandauit, cùm quibus Plinij locum in quo eadem genera diſtinxit, conferre, nec iniucundum, nec inutile fuerit. Duo genera Hederæ prima, inquit, vt reliquarum, Mas & fœmina. Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriúſque autem flos ſimilis eſt roſæ ſilueſtri, niſi quod caret odore. Hæc ſcilicet Plinius quæ περὶ τοῦ κίττου ſunt audienda, τῷ κισσῷ, id eſt Hederæ incogitanter tribuit.) Species horum generum tres. Eſt enim candida & nigra hedera, tertiáque quæ vocatur helix. Etiámnum hæ ſpecies diuiduntur in alias: quoniam eſt aliqua fructu tantum candida, alia & folio: fructum quoque candidum ferentium alius denſus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. Item ſelenitium, cuius eſt maior acinus, ſparſior racemus (Hæc aliter legiſſe videtur Plinius quàm in Græcis noſtris exemplaribus exaratum ſit, in quibus ſelenitium vox deeſt, & hederam Corymbiam vocari legimus) Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrum, alij crocatum, cuius coronis Poëtæ vtuntur, foliis minùs nigris, quam quidam Nyſiam, alij Bachicam vocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiámnũ duo genera huius faciunt, à colore acinorum Erythranum (rectius fortaſſe Erythrocarpum) & Chryſocarpum. Plurimas autem habet differentias helix, quoniam folio maximè diſtat. Parua ſunt & anguloſa, concinnioráque, cum reliquorum generũ ſimplicia ſint. Diſtat & longitudine internodiorum, præcipuè tamen ſterilitate, quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis eſſe, non generis, exiſtimant: primoq; helicem eſſe, deinde fieri hederã vetuſtate. Horum error manifeſtus intelligitur. At enim helicis plura genera reperiuntur, ſed tria maximè inſignia. Herbacea ac virens, quæ plurima eſt, altera cãdido folio, tertia verſicolor quæ Thracia vocatur. Etiámnũ herbaceæ tenuiora folia, in ordinem digeſta, denſioraq;. In alio genere

Li.16. c.22.

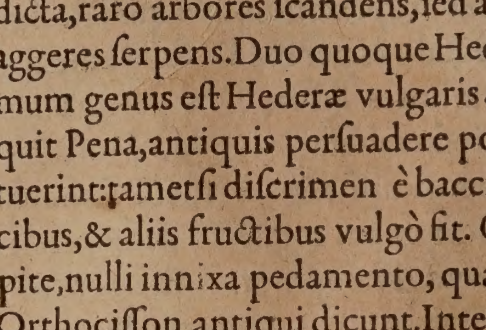
Li.16. c.34.

genere diuerſa omnia. Et in verſicolori alia tenuioribus foliis, & ſimiliter ordinatis, denſioribúſque eſt: alteri generi neglecta hæc omnia. Maiora quoque, aut minora ſunt folia, macularumq́; habitu conſtant: & in candidis alia ſunt candidiora Adoleſcit in longitudinem maximé herbacea. Arbores autem necat candida: omnemq́; ſuccũ auferẽdo tanta craſsitudine augetur, vt ipſa arbor fiat. Signa eius, folia maxima, atque latiſsima ramos erigẽtis (non mãmas: nam μαστοὺς legiſſe videtur pro βλαστοὺς) qui ſunt cæteris inflexi: racemi ſtantes atque ſurrecti. Et quanquam omnium hederarum generi radicoſa brachia, huic tamen maximè ramoſa, ac robuſta: ab ea nigræ. Sed proprium albæ, quod inter media folia emittit brachia vtrínque ſemper amplectens arbores: hoc & in muros, quamuis ambire non poſſit. Itaque etiam pluribus locis inter ciſa, viuit tamẽ duratq́;: & totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus incolumis & ſolida arbores ſugit, ac ſtrangulat. Eſt & in fructu differentia albæ nigræq́; hederæ: quoniam aliis tanta amaritudo acini, vt aues non attingant. Eſt & rigens Hedera, quæ ſine adminiculo ſtat, ſola

In cap 175. ca.2. omnium generũ ob id vocata Ciſſos. Hactenus Plinius. Matthiolo duæ ſunt prçcipuè Hederæ differentię, maior & minor. Maiorem vocat arboream, quę non ſolum in ſiluis excelſas arbores ſcandit ſtrangulatq́; arcto brachiorum complexu, ſed etiam antiquis ædificiis, vrbium mœnibus, ſepulchriſq́; adeò pertinaciter hæret, vt tandem ea diruat, & vna cum iis collabatur. Minorem quæ ſterilis eſt, helix dicta, raro arbores ſcandens, ſed aut humi repens, aut per ſaxa, macerias, ſepes aut

In Aduerſ. aggeres ſerpens. Duo quoque Hederæ ſumma genera noſtra ætate nota ſunt. Primum genus eſt Hederæ vulgaris arboreę cunctis notę. Huius multæ varietates, inquit Pena, antiquis perſuadere potuerunt, vt plures differentias, ſiue ſpecies ſtatuerint: tametſi diſcrimen è baccis duntaxat Dioſcorides accerſat, vt in malis, nucibus, & aliis fructibus vulgò fit. Quinetiam arboreſcit quædam, ſuopteq́; ſtat ſtipite, nulli innixa pedamento, qualem in ſiluoſis quibuſdam Angliæ ſe vidiſſe ait. Orthociſſon antiqui dicunt. Interdum etiam quibuſdam locis perampelino colore folia nitent. Piſis ſibi demonſtratas ab Herbariis corymbis cæſij & albicantis coloris: melinos ſubfuſcos corymbos pleráſque plantas ſatas in hortis Italicis & Germanicis ex Campania & Apulia hodie maturare. Alterum genus eſt humilis planè, minoris & infrequentioris hederæ, quæ concinne Helix vocata fuit à quamplurimis clauiculis capreoliſq́; viticeis, quibus ſerpit & propagatur. Duo iſta genera hîc appinximus, tertium ex Dalechampio hîc

HEDERA Arborea, Matthioli.

Lib.2.c.175. adiecimus. Hedera alba, inquit Dioſcorides, album fert fructum, nigra nigrum, aut crocei coloris. Helix nullum fert fructum, ſed alba habet ſarmenta (Antiquus codex habet λεπτὰ ἔχει τὰ κλήματα, id eſt tenues viticulas habet) & folia tenuia, anguloſa & concinniora. Hedera

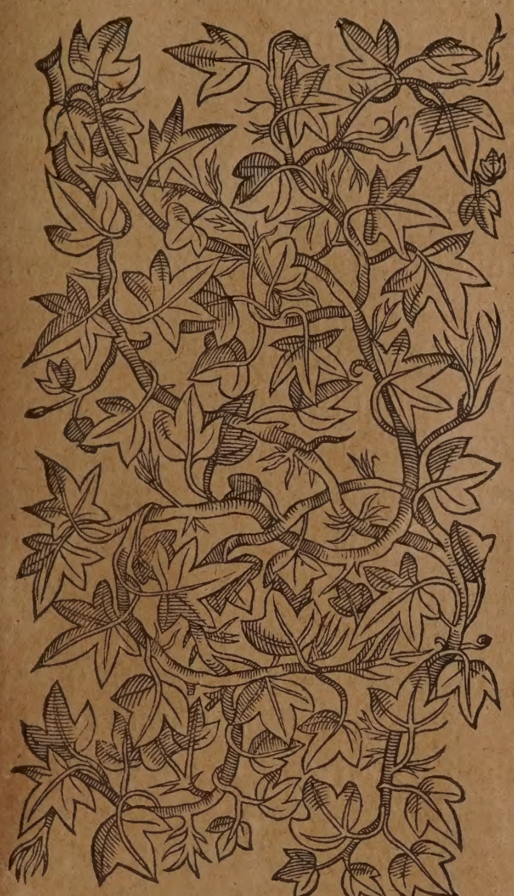
Forma. nigra vulgaris eſt noſtra arborea fruticoſa ſtirps, quæ brachia fundit dura, lignoſa, cortice cinereo, ſpiſſo contecta, quibus arbores, parietes, & quicquid nanciſci poteſt, amplectitur. Folia primùm cum pubeſcit, anguloſa, quamplurimis in triangulam figuram exeuntia, quæ cum vetuſtiora ſunt, rotũdantur, pinguia, dura, læuia,

læuia, etiam inuita bruma virentia: flores cõgerie muſcarij glomeroſi, pallidi, non inodori, quibus æſtate de lapſis baccæ racemoſæ, primum herbaceæ, deinde atræ ineunte hyeme matureſcentes, ex longiore pediculo in vuæ modum dependent, liguſtro ſimiles, corymbos vocant. Radicem ſpargit numeroſam, denſam, flexuoſam, contortam, ac ſurculoſam, nec admodum profundam. Helix, vt deſcribit Pena, ex ſarmẽtis, ſeu viticulis capreolos emittit, qui humi panguntur, & propagatione quadam quaſi in ſpiras & anfractus prouoluuntur: interdum etiã ſerpẽdo muſcidis truncis & caudicibus aduoluitur, gracilioribus ſarmentis, folia minora, altius triquetra diuiſura, ſinuata edentibus, planè ſuperioris, ſed minora, minoríſque vſus: nec enim vel folia eius decerpuntur, vel gummi vllum Officinæ ex hac colligunt. Quin nec fructus quidem vllus in ea obſeruatur: vnde ſterilis putatur. Hedera Chryſocarpos dicta ab acinorum colore aureo, Dionyſia aut Bachica, quod coronis ex ea Poëtæ vterentur. Dionyſiacos enim artifices Græci olim vocabant, qui aut cantu, aut muſicis inſtrumentis ſcenæ ludíſque publicis inſeruirent, ex congeneribus nigris folium habet minùs atrum, minimè anguloſum, craſſum, carnoſum, venoſum, in acumen faſtigiatum, nec admodum denſum: in corymbis acinos luteos aureo nitore fulgentes, maximè ex congeneribus aſpectu pulchros Hæc radicoſis brachiis reliquarum modo vicinas arbores enecat, ſucco earum exhauſto. Raro in Gallia prouenit. Helix in ſiluis humi ſerpit. Nigra & arborea vulgaris, circa vda, & circa ripas humentium regionum, frigidarũ, & temperatiorum: nam calidiſsimarum impatiens eſt. Hedera omnis auctore Dioſcoride, acris eſt, & adſtringens, neruos tentat. Flores trium digitorũ captu in vino bis die poti, ad dyſentericos faciunt. Ambuſtis cum cerato illiti proſunt. Tenera folia cum aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes ſanant. Foliorum & corymborũ ſuccus cum irino vnguẽto, melle, aut nitro, naribus infunditur. Et contra veteres capitis dolores valet, atque eo perfunditur caput cum aceto & roſaceo. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ Hederę ſuccus, aut corymbi epoti imbecillitatẽ pariunt, mentémque turbant, largius ſumpti. Pilulæ quinque corymborum tritæ calfactæq́; in malicorio cũ roſaceo, ſi inſtillentur in cõtrariam aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillos illiti corymbi. Folia in vino decocta, omnium

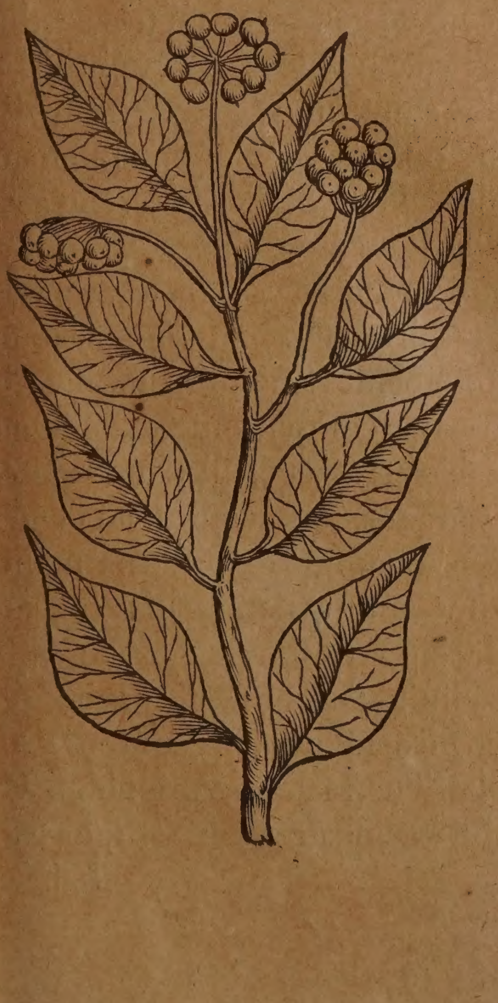
Locus.

Li.2. c.172. *Vires & Temper.*

HEDERA Helix, Matthioli.

HEDERA Dionyſias, Dalechampij.

vlcerum generi, etiam ſi cacoethe ſint, illinuntur: vitia cutis in facie, & ambuſta, vt iam diximus, decocta ſanant. Mouent menſes triti & ſubditi corymbi. Iidem poti poſt purgationes fœminarum, ſterilitatem faciunt. Pediculus foliorum melle irrigatus & vuluæ inditus, menſtrua & fœtus extrahit. Succus inſtillatus naribus graueolẽtiam & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculóſque illita, necat. Radicum ſuccus cum aceto potus, phalangiorum morſibus ſuccurrit. In veteri codice habetur σὺν ὄξει ἑψηθεὶς καὶ ποθεὶς, id eſt, cum aceto potus coctuſq́;. Eundem vſum medicum hederarum Plinius expoſuit etiam prolixiùs his verbis. Li.24.c.10. Hederæ genera viginti demonſtrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat. Largiùs pota, neruis intus nocet. Iiſdem neruis adhibita foris prodeſt. Eadem natura quæ aceto ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu, capitis dolorem ſedant, præcipuè cerebro continentiq́; cerebrum membranæ vtiliter mollibus impoſitis foliis, cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſteà roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fouetur os, caputq́; perungitur. Lieni & pota & illita, proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionéſque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti lienẽ ſanant, iocinora autem illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus hederæ tædia narium graueolentiámque emendat, præcipuè albæ ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficaciùs addito nitro. Infunditur autem purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus, ſatiſq́; eſt acinos ſex in vini cyathis duobus ſumi. Acini quoq; ex eadem alba terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoque impoſuiſſe eos vtile eſt. Hederæ quam Chryſocarpum appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini ſextario tritis, ita vt terni cyathi petentur, aquam quæ cutem ſubierit, per vrinam educit Eraſiſtratus. Eiuſdem acinos quinque tritos in roſaceo oleo, calefactóſq́; in cortice punici, inſtillauit dentium dolori à contraria aure. Acini qui croci ſuccum habent, præſumpti potu, à crapula tutos præſtant: item ſanguinem excreãtes aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores Corymbi poti, ſteriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta in vino omnium vlcerũ generi, etiam ſi cacoethe ſint. Lachryma hederæ pſilothrũ eſt, phthiriaſimq́; tollit. Flos cuiuſcumq́; generis trium digitorum captu, dyſentericos & aluum citam emendat in vino auſtero bis die potus. Et ambuſtis vtiliter illinitur cum cera. Denigrant capillum Corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus contra phalangia prodeſt. Huius quoque ligni vaſe ſpleneticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt, móxque comburunt, & ita illinunt ambuſta, priùs perfuſa aqua calida. Sunt qui & incidant ſucci gratia, eóque vtantur ad dentes eroſos, frangíque tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. Gummi etiam in hedera quærunt, quod ex aceto vtiliſsimum dentibus promittunt. Hæc Plinius. Li.7.ſimpl. Galenus eaſdem vires diſtinctiùs docet. Hedera, inquit, ex contrariis cõpoſita eſt facultatibus. Habet enim quiddã adſtringentis ſubſtãtiæ, quæ terrena & frigida eſt, habetq́;

THLASPI Hederaceum, Lobell.

habétq; etiam nonnihil acris, quæ calida. Nec deest tertia, aqueam námque substantiam quandam tepidam habet, si viridis sit. Cùm enim arescit, hæc prima exhalet necesse est, manétque quæ est terrena, frigida & adstringens, & ea quæ calida est, & acris. Viridis foliis in vino decoctis, vlcera grandia glutinat, quæq; maligna sunt, ad sanitatem reducit. Igne etiam factas exulcerationes, cicatrice includit. Cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo validiores sunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambustis conueniāt. Præterea succus medicamentum est, quod naribus infusum, capiti purgando idoneum est. Vetustas aurium fluxiones sanat. Adhæc vlcera vetera, tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo miscetur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, vsque adeò calidæ potestatis, vt obscurè adurat. Plantam aliam Hederaceam ex Lobellio pictam damus, Hederaceam Thlaspi vocat. In Portlandiæ peninsula, Cornubiæ vicino portu Plimmoavve, aliisque maritimis cautibus repit herbula, dodrātalibus & spithameis gracilibúsque cauliculis, striatis, puniceis, foliis sinuosis Hederaceis, carnosis. Flosculi cādidi, & semen exile in folliculis gustu & habitu Thlaspi exprimunt. Hæc Lobellius.

SMILAX. CAP. IX

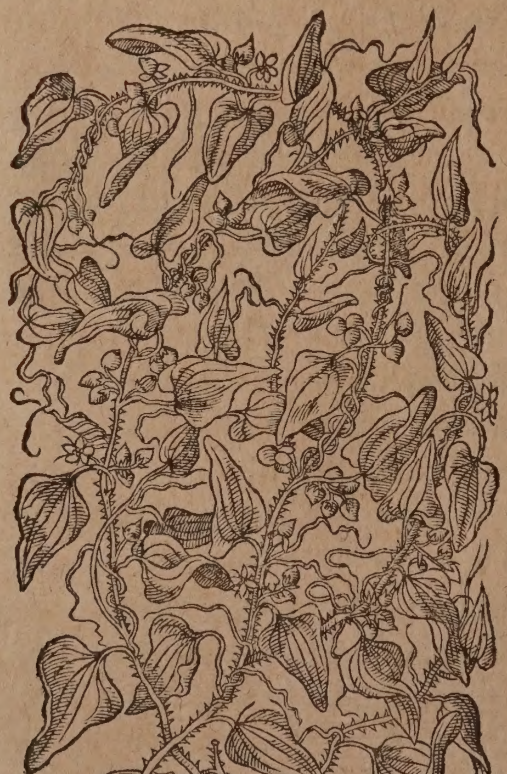
SMILACIS vox valde est ambigua, vt quæ quasdam cognatas vel similes plantas, significet, quasdam admodum discrepantes, & viribus planè cōtrariis pollentes, veluti taxū venenatā, (σμῖλαξ enim Dioscoridi dicitur) & Smilacem asperam quæ venenis aduersatur, præterea Smilacem læuem, facultatis non admodum exploratæ, quandoquidem vtilitatem nullam, sed tantum incommodum turbulenti somnij parere Dioscorides scribit. De duabus hîc agimus, quarum prior σμῖλαξ τραχεῖα Græcis dicitur, μῖλαξ Galeno, Latinis Smilax aspera, & Hedera Cilissa, aliquibus volubilis aculeata, vel pungens, Italis *Hedera spinosa*, & *Rouo ceruino*, Gallis *Liset piquant*, Germanicè, inquit Fuchsius, *Stechendbuindt* ab aculeis quos habet apte nominari potest: σμῖλαξ vero λεῖα, siue μῖλαξ λεῖα Græcis altera vocatur, Latinis Smilax læuis vel leuis, Plinio Conuoluulus, Officinis & Herbariis Volubilis maior, nonnullis Campanella, & funis arborum, Italis *Vilucchio maggiore*, Gallis *Grand Liset*, vel *Liseron*, Germanis *Vvindenkraut*. Læuis porrò non alia ratione appellatur quàm quod aculeis careat. *Nomina* *Vide Phytog. pag. 503.*

Smilax aspera vt describit Dioscorides, folia habet periclymeno similia, ramulos multos, tenues, paliuri, aut rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus sursum deorsum se circumagens: fructum fert racemosum, paruum, cū maturuit rubentem, gustu leuiter mordentem: radicem duram, crassam. Smilax læuis hederæ folia similia habet molliora tamen, læuiora, & tenuiora: ramulos supradictæ similes, aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus vt prior. Fructum fert lupino similem, nigrum, paruum: flores circumquaque albi, copiosi, orbiculati per totam Smilacem exeunt. Æstate tabernacula ex ipsa fiunt: Autumno folia decidunt. *Li. 4. c. 139.* *Forma.*

Smilax aspera, vt Dioscorides ait, nascitur in palustribus & asperis, vt Plinius, in conuallibus opacis, at Smilax læuis amat culta, & in iis potissimum gignitur. Nascitur nobis passim per fruteta, & sepibus se aduoluit. De vtráque Smilace Plinius hæc prodidit. Similis est hederæ, è Cilicia quidem primum profecta, sed in Græcia frequentior quam vocant Smilacem, densis geniculata caulibus, spinosis, fruticosa, ramis & folio hederaceo, paruo, non anguloso, à pediculo emittente pampinos: flore candido, olente lilium. Fert racemos labruscæ modo, non hederæ, colore rubro, cōplexa acinis maioribus nucleos ternos, minoribus singulos, nigros, durosq;: infausta omnibus sacris, & coronis, quoniā sit ligubris, virgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci mutata in hunc fruticem. Et mox. E' Smilace fiunt *Locus.* *Lib. 16. c. 35.*

codicilli, propriúmque materiæ eſt, vt admota auribus leuem ſomnũ reddat. Quæ Plinius ex Theophraſto ſumpſit, ſic ſcribente: ἡ δὲ σμίλαξ ἐστὶ μὲν ἐπαυλόκαρπον. ὁ δὲ καρπὸς ἀκανθώδης, καὶ ὥσπερ ὀρθόκανθον (mendoſa hæc, ſic enim legenda. ἐπαλλόκαυλος, ὁ δὲ καυλὸς ἀκανθώδης, καὶ ὥσπερ ὀρθάκανθος.) τὸ δὲ φύλλον κιττῶδες, μακρὸν, ἐγγώνιον, κατὰ τὴν μίσχου πρόσφυσιν, καὶ πλατύτερον. ἴδιον δὲ ὅτι τήν τε διὰ μέσου τεμνομένην ὥσπερ ῥάχιν λεπτὴν ἔχει, καὶ τὰς στημονίους διαλήψεις (Rectius καὶ τὰς στιμονίων διαλήψεις) οὐκ ἀπὸ ταύτης, ὥσπερ τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ περὶ αὐτὴν περιφερεῖς, ἠγμένας ἀπὸ τῆς προσφύσεως τοῦ μίσχου τῶν φύλλων. παρὰ δὲ τὸν καυλὸν τὸν ἄτονον, καὶ παρὰ τὰς διαλήψεις τὰς φυλλικὰς, ἐκ τῶν αὐτῶν μυχῶν τοῖς φύλλοις παραπέφυκεν καυλὸς λεπτὸς, καὶ ἑλικτὸς, ἄνθος δὲ λευκόν, ἐστι εὐῶδες ἡρινὸν (Repone ex Plinio λειρινόν) τὸν δὲ καρπὸν ἔχει προσεμφερῆ τῷ στρύχνῳ, καὶ τῷ μηλώθρῳ, καὶ μάλιστα τῇ καλουμένῃ σταφυλῇ ἀγρίᾳ, καταπρέμαστοι δὲ οἱ βότρυες κιττοῦ τρόπον, παρεγγύζει δὲ μᾶλλον πρὸς τὴν σταφυλὴν, ἀπὸ γὰρ ἑνὸς σημείου οἱ μίσχοι οἱ ῥαγικοί. ὁ δὲ καρπὸς ἐρυθρὸς, ἔχων πυρῆνας, δύο μὲν ἐπίπαν δύο, ἐν τοῖς μείζοσι δὲ τρεῖς, ἐν δὲ τοῖς μικροῖς ἕνα. σκληρὸς δὲ ὁ πυρὴν εὖ μάλα, καὶ τῷ χρώματι μέλας ἔξωθεν. ἴδιον δὲ τῶν βοτρύων, ὅτι ἐκ πλαγίων τὸν καυλὸν περιθριγγίζουσι, καὶ κατ᾽ ἄκρον ὁ μέγιστος βότρυς τοῦ καυλοῦ, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ῥάμνου, καὶ τῆς βάτου. τούτῳ δὴ δῆλον ὡς καὶ ἀκρόκαρπον καὶ πλαγιαπαλαιόκαρπον. mendoſè pro πλαγιόκαρπον, vel, πλαγιοπλεόκαρπον. Id eſt, Smilax caulibus ſuis ſeſe aliis implicat, & obuoluit. Caulis eius ſpinoſus, veluti rectos aculeos gerit. Folium hederaceum, oblongum, anguloſum, quà pediculo annectitur, & latius. Propriũ huic quod mediũ ipſum neruus, ſpinæ tenuis modo ſecat, & ſtaminum diuiſiones non ab ipſa ſpina, vt in aliis foliis, ſed circa ipſam in orbem circumactas ducit ab ipſo pediculi annexu. Ad caulem verò imbecillum, quà folia velut interſtitio quodam ab ipſo ſeiunguntur, ex eodẽ ſinu enaſcitur cum foliis cauliculus gracilis & conuolutus: flos eſt albus, odoratus, liliũ olens (Sic Plinius. Ex quo perſpicuum eſt λειρινὸν legiſſe, Gazam verò ἡρινὸν, ſicuti habent vulgata exemplaria: vertit enim, Verno proueniens tempore.) Fructus ſimilis ſolano, aut melothro, & maximè viti ſilueſtri, racemis vt hederæ pendentibus, propiùs tamen ad vuæ figuram accedentibus: quoniam ab eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Fructus ruber ſæpius quidem nucleos binos complexus, maior ternos, minimus ſingulos. Foris nigri ſunt nuclei, & valde duri. Peculiare habent racemi, quod ex obliquo caulem ſepiunt, & vnus omniũ maximus eſt in ſummo caule, velut in rhamno, atque rubo. Vnde liquet Smilacem & in ſummo, & in latere fructiferã eſſe. Hactenus Theophraſtus. Smilacem aſperam eſſe plantam hîc depictam cenſent Herbarij, quæ, inquit Pena, non niſi montoſis collibuſq; feruidiorum tractuum, Romaniæ, Hiſpaniæ, Lingagothiæ, prouenit. Vbi plurima horridis, aduncis, crebríſque ſpinis rubi ritu amplexatur proxima quæq;, aſſurgitq́; vltra ſupraq́; parietes, & ſepes vicinas. Folia hederacea, longiora, bryoniæ nigræ ambitu, & ſuperficie, non inciſa, ſed læuia, & in medio ſecundum ſtrias neruulorum ſpinulas habentia, ex atro virentia. Fert acinos rubros racematim copioſos, ribes vulgaris magnitudine & modo: nec flores diſsimiles ribes vtriuſuis, racemoſos, ſed albos. Radices tametſi longiùs excurrant ſubter humum, ternis, aut quaternis vlnis longiores, non tantum tamen cum

SMILAX Aſpera, Matth.

cum Zarſa parilla ſimilitudinis habent, quantum hactenus perſuaſum fuit doctis quibuſdam, qui ſcripſerunt Zarzam parillam, nihil aliud eſſe quàm Smilacis aſperæ radices. Qua de re ſuo loco dicemus. Ab hac Smilace aſpera, foliis, viticulis, ſpinoſis, floribus, vuis, radice, viribus, deniq; natalibus differt Smilax læuis, ab Herbariis vulgò dicta Volubilis maior, Italis *Vilucchio maggiore*, Gallis *Liſeron*, Germanis *uuidenkraut*.

SMILAX Læuis, Matth.

Conſentiunt notæ omnes dempta collatione ſeminis huius, nigri & anguloſi, cũ lupino cõpreſſo & rotundo. Quare ſuſpicatur Pena pro θέρμϐ legendum eſſe in Dioſcoride nomẽ ἐρϐϐ ex Latino Græcum factum. Suſpitionem augẽt verba proximè ſequentia, quæ neutiquam ſcitè cohærent, Semen veluti lupini, paruum, & nigrum. At ſemẽ lupini, nec paruũ eſt, nec nigrũ. Non eſt igitur quod quis conuoluulum reiiciat, inquit Pena. Eſt enim nõ modo ſarmentis viticeis, mollioribus, longiſsimis, & aptiſsimis ad fornicatas opacationes, ſed etiam foliis læuibus, hederaceis, flore albo, orbiculato, radice longa, ſparſa, flexuoſa. His accedit antiqui & manuſcripti Herbarij teſtimonium, qui Smilacem læuem, Volubilem maiorẽ interpretatur. Quidam aptiùs pro re ipſa, neſcio an veriùs, at meliùs, legũt apud Dioſcoridem, καρπὸν δὲ ἔχει ἐπὶ θυλάκϐ, μέλανα, μικρὸν: alij verò, ἐπὶ τϐ ἕρκϐς, id eſt, fructum nigrum & paruum habet, folliculi ſepto incluſum. Eius etiam pictura, Volubilem, quam maiorem appellauimus, penitus exprimit. Smilacis aſperæ folia, auctore Dioſcoride, ſi antè & pòſt bibantur, cõtra lethalia venena efficacia ſunt. Tradunt ſi tritum ex his aliquid nuper in lucem edito infanti bibendum detur, nullum illi poſtea venenum nociturũ. Conciditur etiam in Alexipharmaca. Smilacis læuis ſemen, eodem auctore, cum Dorycnio, & vtrúmq; trium obolorum pondere potum, ſomnia multa & turbulenta facere traditur. De vtriúſq; viribus hæc Plinius ſcripſit. Smilax quoque, quæ & Nicophoros cognominatur, ſimilitudinem hederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera Smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, ſcandentis in arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficaciſsimis, in tantum, vt acinorũ ſucco infantibus inſtillato, nulla poſtea venena nocitura ſint. Alterum genus culta amat, & in iis gignitur, nullius effectus. Illa eſt Smilax prior, cuius lignum ad aures ſonare diximus. Galeno Milacis folia leniter acria guſtu ſunt, alioqui vrentibus calida: cui ſimiles quodammodo vires Milax lęuis obtinet. Empirici hodie ſucco Volubilis maioris ad calidos vtuntur affectus, capitis potiſsimùm, & oculorum.

Li.4.ca.139. *Vires.*

Li.24.c.10

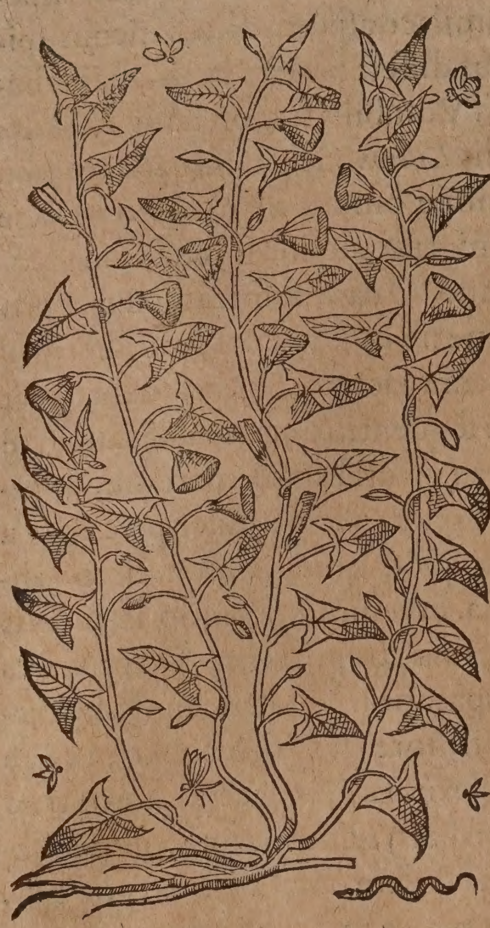
HELXINE CISSAMPELOS, CAP. X.

Nomina

Ἑλξίνη κισσάμπελος Græcis, Helxine Ciſſampelos Latinis nominatur, Arabibus *Acſin*, vulgus Herbariorum & Officinæ Volubilem mediã, & vitealem appellant, Gallicè *Liſeron de vigne*. Eſt autem dicta ἑλξίνη ἀπὸ τϐ ἕλκειν, quod ſignificat trahere & arripere. Ciſſampelos autem, quòd tum folio ſit hederæ, tum viticea propagine vicinis ſeſe obuoluat, vnde

Vide Phyt. pag. 147.

HELXINE Ciſſampelos, Matthioli.

HELXINE Ciſſampelos, Dodonæi.

Conuoluuli nomen,& q. in vineis potiſsimùm naſcatur,vnde & Vitealis. Hæc,inquit Dioſcorides,folia habet hederę ſimilia,minora tamen, ramulos exiguos, circumplectentes quodcunq; contigerint. Naſcitur in ſepibus, vineis, & frumento.

L.4 ca.35. *Forma.* *Locus.* Hæc, inquit Matth.ſatis declarāt Helxinem Ciſſampelon eam eſſe quæ in aruis tū ſegetes ipſas,tū linū, tum legumina irretit,ac vincit,& in vinetis,palis, ac vitibus circumuoluitur, quam Hetruſci *Vilucchio minore*, appellant, Tridentina rura *Minutola*, Recentiores Volubilem minorem,& Conuoluulum minus, Galli *Petit Liſeron*, Germani *Kleyn vuindekraut.*

Cap.274. hiſtor. At Dodonæus & Lobellius Smilacis læuis ſpeciem eſſe ſtatuunt,& ad eam referunt. Ille Smilacem læuem minorem, hîc cum Pena Smilaci læui maiori ſubiungens, Conuoluulum minorem purpureum vocant. Maiorem Smilacem ſatis refert, ſed humilior,tenerior, ac omnino minor eſt: tenues illi quoque & viticuloſi cauliculi, quorum nonnulli humi repunt, alij herbas frugéſque ſcandunt, & crebris eas voluminibus vinciunt: folia oblongiora, hederaceis minora, mollia, ac læuia: flos ſimiliter calathi figura, nonnihil odoratus, magna ex parte candidus,relucente tamen in eo diluto rubentis purpuræ colore, & radiantis ſtellæ effigie: ſemen exiguum, radices tenues,candidæ, velut prioris ſparguntur.

Lib.3.ca.53. & Purg 3. cap.6. Helxinem vero Ciſſampelon Dodonæus, tum in Stirpium, tum in Purgantium Hiſtoria eam eſſe cenſet, quæ ad Smilacis læuis genus quoq; pertinet,& Conuoluulum nigrum, & Volubilis nigra dicitur, à Democrito in Geoponicis μαλακόκισσος, Latinè Mollis hedera, Officinis Volubilis media,Germanis *Schuuartz vuindt,* & *Mittel vuindt.* Huic prætenues multæ cirrorum inſtar ſubrubentes viticulæ, quibus fruticibus, & omnibus quæ contingit vicinis ſeſe crebris circumuolutionibus implicat, ab imis ad ſumma proſerpens: folia lata ſunt, longa, acuminata,hederæ foliis molliora, tenuioráq;: flores exigui racematim cohærent, candiduli, ſemen triangulare, nigrum, tenuibus & ſubrubentibus membranis, veluti glumis integitur: radix exigua breuiſq; eſt. Iuxta ſepes & ſæpius in vinetis reperitur. Vindemiæ tempore ſemen perficitur. Pena & Lobellius Helxinem Ciſſampelon alteram Atriplicis effigie nominant.

Vires. Li.6.ſimpl. Foliorum ſuccus, inquit Dioſcorides, potu deiicit aluum. Et Galenus, Helxine, quæ Ciſſampelos nuncupatur,digerendi facultatem habet.

VOLVV

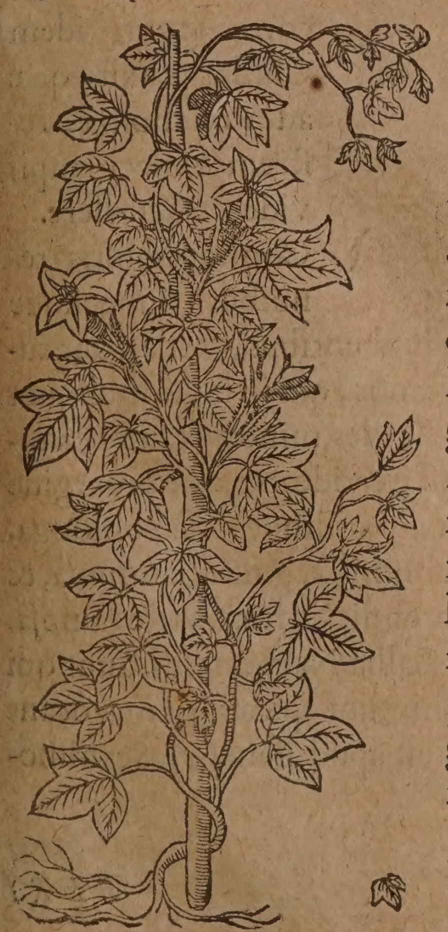
VOLVVLVS TERRESTRIS, CAP. XI.

VOLVVLVM terreſtrem plantam iſtam nominarunt Herbarij, quòd florem Voluulo ſiue conuoluulo, ſiue volubili ſimilem proferat, terreſtrem, quòd caules perpetuò per humum ſpargat, nec conuoluulorum more in proxima adminicula ſcandat. *Nomina* Radice eſt craſſiuſcula, nigricante, modicè fibrata, caulibus multis, ſeſquipedalibus, humi iacentibus, villoſis, *Forma.* cùm franguntur nullum lac emittentibus, quorundam Voluulorum modo, guſtu ſubauſteris: foliis longis, anguſtis, rugoſis, non ita denſis: flore Conuoluuli minoris, ſuperiori capite deſcripti, è puniceo candicante, ſuauiter olēte, ex decem veluti foliolis conſtante, ſed quæ à ſeſe minimè diſiuncta ſunt, verùm lineolis tantùm diſcreta, alioqui cohærentia. Prouenit in aridis, macris, ſabuloſis, apricis. *Locus.* Alius eſt Voluulus ſiue Conuoluulus hederaceus, ſiue cæruleus, omnium huius claſſis rariſsimus & pulcherrimus, inquit Pena, nec niſi hortis Italiæ, Galliæ, Belgij notus, vti amœna purpura porrectis attextíſque ſecus parietes, & perticas, longis viticulis, gracilibus, vmbracula concinnat, aſpectu periucundus: viſendus quoq; floribus è pediculorum calice exeūtibus, Vincæperuincæ colore ſimilibus, in ambitu quinis prominentibus angulis, Nolæ cæruleæ effigie: vnde Campana Lazura Italis dicitur. Folia ternis angulis ſingula, in teneriuſculis pediculis Cyclaminū, hederámve annoſam imitantia, nōnihil hirſuta: longa & gracilis radix. Nulla ſui parte in vſum à Medicis aſſumitur. Serapio cap.273. Granum Nil vocat, etiam ab Auicenna memoratum, & ita deſcribit: Conuoluulo ſimilem eſſe: flagellis duobus, aut tribus, applicare ſeſe arboribus: virētibus ramis & foliis: purpureo flore, oblongo, calatho ſimili, ad exortū foliorum prodeunte: ſeminibus, flore delapſo in ſuo capitulo tribus, nigris, lęuibus, minoribus quàm Staphyſagriæ: quæ huic plantæ conueniunt omnia. Dodonæus eſſe putat Liguſtrum nigrum Columellæ. Alij, quod non eſt contemnendum, cenſent Virgilij, Columellæq; vnum ac idem Liguſtrum eſſe, album Virgilio dictum à colore floris, nigrum Columellæ à colore fructus. Quidam Pothon cæruleum Theophraſti eſſe credunt, ornamento & vmbraculis ſepulchrorum laudatū antiquitus. Alij Pothon illum eſſe malunt Cōuoluulum purpureum duplicē Cortuſij, illuſtris viri, laudandique multis nominibus, caulibus prælongis ſeſe vicinis perticis aduoluentem, in altero genere ſpinoſis, in altero læuibus: folio lato, læui, minimè anguloſo, in ea ſpecie quæ caret ſpinis, prona parte candicante: flore eleganti purpura nitente: ſemine læui, nigro, ſplendido. Cluſius Conuoluulum *Lib.2.ſtir. Hiſpa.c.50.*

VOLVVLVS Terreſtris, Dalechampij.

VOLVVLVS Cæruleus, ſiue Cāpana Azura, Lobel.

CONVOLVVLVS *Folio Althææ, Clusij.*

alium peregrinum pinxit, qui vepribus atque fruticibus adnascitur, illísque ad uoluitur, alioqui humi iacens, nec sese attollens, quòd viticulis seu clauiculis sit infirmioribus, gracilibus, pedalibus aut cubitalibus, subhirsutis. Folia illi hederæ, siue althææ minora, incana, per ambitum crispa, nonnunquam serrata, & nonnihil laciniata, gustatu gũmosa, subacria, & subamara. Flores ex alarum sinu promit, longis pediculis hærentes, conuoluuli floribus similes, qui ita complicantur, vt pluribus foliis constare videantur, ex purpureo candicantes, interdum omnino purpurascentes. Radix tenuis, exilis, fusca, per summos cespites repit, & alias plantas producit. In collibus iuxta Tagum læto solo, in Baetica, plurimísque aliis Hispaniæ locis frequẽtem esse
Lib.& c.22 ait, florereque Martio & Aprili. Ad quam stirpem à veteribus descriptam referri possit, ignorat, nisi fortè Iasionem, cuius meminit Plinius, esse quis existimet. Valentini Conuoluulum folio althææ, Hispani vulgari nomine *Campanilla*, id est, Campanulam, Lusitani *Verdezilla* vocant, & ad vulnera curanda efficacissimam esse aiunt. Cõuoluulum peregrinum Clusij vocat Lobellius, & Conuoluulũ Scammonij facie, Helxinẽ Cissampelõ Dioscoridis. Aliam huic congenerem idem Clusius pinxit, quæ ad Voluulum terrestrem Dalechampij videtur accedere.

CONVOLVVLVS *Minimus, Clusij.*

Constat multis tenuibus iunceísque ramulis, ex eadem radice prodeuntibus, humi procumbentibus, pedali aut cubitali longitudine, duris, flexilibus tamen, & lanuginosis, qui in summo aliquot flores proferunt purpurascentes, inodoros, superiori similes, minores tamen, vnico folio constantes, sed ita implicato, vt quinque constare videatur, foris margine in totidem angulos prominente: folia per ramulos nullo ordine sparsa, oblonga, angusta, tenui lanugine obducta, salicis foliis haud absimilia, gustu gummosa, & aliquantulum amara: radix candicans, singularis, perennis, infima parte ramosa. Nascitur iisdem quibus superior locis, atque etiam in Gallia Narbonensi. Sunt qui Camtabricam Plinij esse putent. Conuoluulum minimum spicæfolium vocant Pena & Lobellius, cuius effigies minus scitè expressa est apud Penam, Scammonium tenue Plinij quorundam.

PERICLYMENVM, CAP. XII.

ΠΕΡΙΚΛΥΜΕΝΟΝ Græcis, Periclymenum Latinis, Scribonio Syluæ mater, Græcis hodiernis περιπλοκάδα, vulgò, Officinis & Herbariis Caprifolium, Matrisſylua, Volucrum maius, & Lilium inter ſpinas, Italis *Vincibosco*, Germanis *Geyſzblalt, & Speckgilgen*, Gallis *Cheurefeuil*. Periclymenum autem dictum, quòd circumuoluendo ad ſe vicinas arbores aut frutices vocet, & ab Italis *Vincibosco*, quòd vicinas plantas vinciat. Periclymenum, vt deſcribit Dioſcorides, ſimplex frutex eſt, ex interuallis folia ſpargens ipſum amplectentia, ſubcandida, hederæ ſimilia: iuxta folia erumpunt germina, in quibus eſt ſemen hederæ ſimile, flos albus, fabæ ſimilis, ſubrotundus, quaſi in folium procumbens: ſemen durum ægre euellitur: radix craſſa, rotunda. Oribaſius, qui ſtirpium delineationes ex Dioſcoride tranſſcripſit, ſic depingit. Periclymenum frutex paruus eſt, ſimplex, caule quadrato, per interualla foliolis circundato, albicantibus, hederæ figura. Inter folia ſurculi exeunt, in quibus fructus eſt hederę ſimilis, qui quaſi in folium procumbit, durus, & qui difficulter auellitur: radix longa. Oritur in aruis & ſepibus, ſeſe fruticibus adſtantibus inuoluens. Eodem ferè modo Plinius. Periclymenos fruticat & ipſa, ex interuallo duo folia habens, ſubcandida, mollia: in cacumine autem ſemen inter folia durum, & quod difficulter euellitur. Naſcitur in aruis ac ſepibus, conuoluens ſeſe adminiculis quibuſcunq;. Hanc Periclymenon Officinarum eſſe Caprifolium, & Herbariorum Matriſſyluam cenſent periti: quibus minimè placet eorum opinio, qui hanc in dubium reuocant, negantq; eſſe Periclymenũ, quia radicem non habeat παχεῖαν, περιφερῆ, vt ait Dioſcorides, id eſt, craſſam, rotundam. At ϛρογγύλον is non dixit, nempe orbiculatam, ſiue tuberoſam, ſed περιφερῆ, id eſt, rotundam, non anguloſam. Alij locum corruptum eſſe cenſent, atque ex Crateua & Oribaſio reſtituunt, παχεῖαν καὶ μακρὰν, id eſt, craſſam & longam, vt iam omnis dubitandi & rixandi occaſio ſublata ſit. Sed in hoc frutice duplex obſeruatur varietas foliorum, vt annotauit Pena. Nam folium Italicę & Narbonenſis vulgatioris ſurculis vnũ cùm ſit, ac continuum, gemini tamen ſpeciem præbet, quaſi vmbilico medio traiectum, vt in Centaurio luteo, Perfoliata, & Tithymalo ſerrato: ideóque Periclymenum perfoliatum dictum, quaſi pertuſum aut perforatum. Extremo verò cacumine viticularum folium acetabuli forma vel vmbilici circinatum, florum delitias continet, ex purpura niueo candore nitentes, & alicubi luteo aſperſas, ſenſim in longitudinẽ porrectas, quaſi promuſcides elephantorum, aut lagenulas, floribus fabaceis figura multùm ſimiles: ſemine rotundo, coccineo, bryoniæ, ſucculẽto. Iſtud Dalechampius Periclymenum grandius vocat. In ſeptentrionalibus verò regionibus, vt in Germania, Gallia, Anglia, Belgio, frequentius vſitatiúſque eſt Periclymenum non perfoliatum. Longis, tenuibus, lignoſis, & in ramulos diuiſis ſurſum repit cauliculis, circa quæ ex interuallis folia bina ex aduerſo ſita, oblonga, mollia, dilutè virentia, infernè magis caneſcentia, non continua, nec à cauliculis pertuſa: flores

Nomina

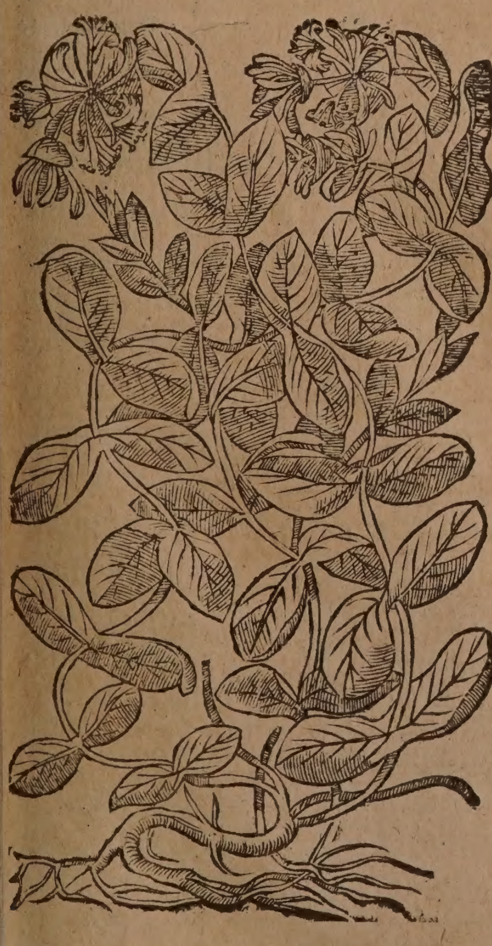
Lib. 4. c. 12.

Forma.

Lib. 27. c. 11.

Pena In Aduerſ.

PERICLYMENVM *perfoliatum.*

PERICLYMENVM, non perfoliatum, Lobellij.

ſa: flores in ſummis ramulis multi pariter emicant, oblongi, candidi, ſuaue olẽtes, interius caui, vna parte prominẽtiores, ſtaminibus aliquot è medio exeũtibus fructus acinis ſimilis in exiguarum vuarum modum compactus per maturitatem rubet, in quo ſemen duriuſculum: radix lignoſa cum multis adnatis. Periclymenum

Tempus. Iunio & Iulio menſibus floret: ſemen Auguſto & Septembri maturum eſt.

Vires & Temper. Id poſtquam maturuit collectum & in vmbra ſiccatũ datur Dioſcoride auctore, drachmę pondere in vino quadraginta diebus, vt lienem minuat abſumatq́;, & laſſitudinem diſcutiat. Orthopnœæ & ſingultui prodeſt. Vrinam cit à ſexto die cruẽtam. Partum accelerat. Habent eaſdem vires & folia,

Lib.4.c.13. quę triginta ſeptem diebus pota ſterilitatem facere putantur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earum horrores mitigant. Quod interpretes verterunt, ſterilitatem facere putantur, Gręcè legitur ἐ ἀγόνους ῥιτορεῖται ποιεῖν, quod eſt interprete And. Lacuna, Impotentes facere viros ipſos produntur. Sterilitas enim, inquit, defectus eſt fœminarum, quas ἀτόκους perpetuo vocat Dioſcorides, dum ipſis notam ſterilitatis inurit: quemadmodum ἀτόκια medicamenta omnia illa, quæ vim concipiendi adimunt. È diuerſo autem ſolet vocare ἀγόνους eos viros, qui prolifico ſunt ſemine deſtituti, aut illud adeò frigidum, languidum, inefficax quæ habent, vt ex eo neutiquam gigni animal poſſit. Hanc

Lib.25.c.7. verò Periclymeni facultatem Plinius ad Clymenum retulit. Cum enim Clymenum deſcripſiſſet, ſubiungit. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hîc indi-

Lib.9.c.19. candum eſt dum medetur, ſterilitatem potu etiam viris fieri. Qua in re Theophra-

9. ſtum Plinius ſcutus eſt ſcribentem. Ἀδυνατεῖν δὲ φάσι γεννᾶν, καὶ ἐάν τις τοῦ κλυμένου τὸν καρπὸν πίνῃ συνεχῶς τριάκοντα ἡμέρας ἐν οἴνῳ λευκῷ, συλλέξας ὅσον χοίνικα τὸ ἴσον ἀν᾽ ἑκάστην ἡμέραν. ἐάν δὲ ἐκτελέσῃ τὴν πόσιν, ἀγονεῖν τὸ ὅλον. Id eſt, Gignere nequaquam poſſe aiunt eum qui Clymeni fructum biberit continuo triginta diebus in vino albo, collectum ſextarij menſura, æqualibus quotidie portionibus, hac enim potione

Lib.27.c.12 abſoluta penitus ſterilem fieri homihem aiunt. Alias Periclymeni vires tradit Plinius parum à Dioſcoride diſſidens. Semen eius in vmbra ſiccatum tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq́; vrina cruenta, aut per aluum abſumit. Quod intelligitur à decimo ſtatim die. Vrinã cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt. Partum quoque adiuuant, ſecundáſque pellunt pota ſimili modo. Galenus Periclymeni tum

Lib.8. ſim. fructus, tum folia, inquit, adeò vehementer incidentis & excalfacientis ſunt facultatis, vt ſi pluſculum bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant, principio quidem vrinam duntaxat mouentia. Porro foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant lienoſos & difficulter ſpirantes. Competens potionis menſura eſt drachmæ vnius cum vino. Porro deſiccat quoque ſemen: & quidam aiunt ſi copioſuis bibatur, ſterilitatem bibentibus adferre. Sed & ſunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, vt Dioſcorides, qui ſeptem & triginta dies eos tradi refert. Hîc etiam vrinam cruentam reddi à ſexto die memorat. Matriſilua, inquit Fuch-

Cap. 249. hiſto. ſius, cum guſtu acrimoniam prę ſe ferat, omnia quæ veteres Periclymeno tribuunt præſtat.

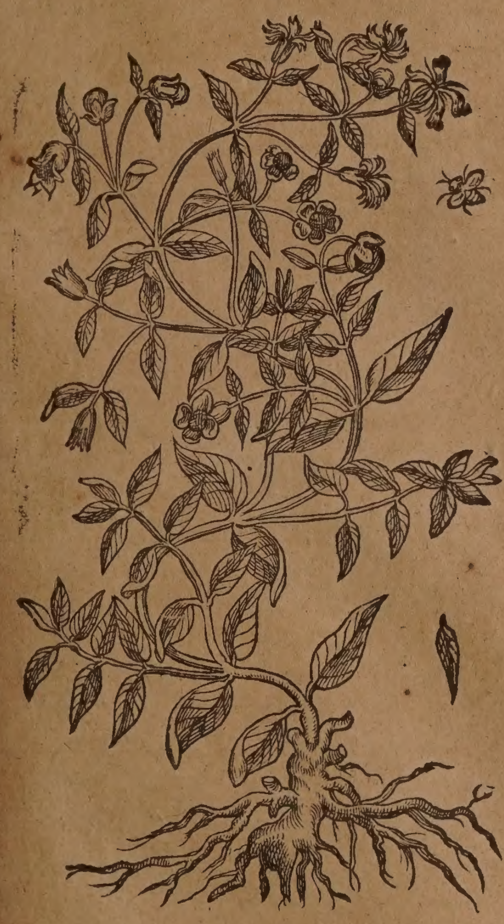
præſtat. Quibus accedit quod recentiores Herbarij ſuo Caprifolio eaſdem vires aſſignent. Exſiccare enim ipſum tradunt vlcera humida & ſordida: ſanare impetigines,& alias cutis fœditates,lienem abſumere, difficultati ſpirandi conferre,partus celeritatem facere,calculos pellere,faciei maculas abſtergere.

CVCVBALVS PLINII, *ſiue Ocimoides repens.* CAP. XIII.

PLANTAM iſtam Cucubalum eſſe Plinij ſiue Cacubulũ quaſi maleficum,quidam eſſe arbitrantur, quam alio nomine,inquit, Strumum appellant, alij Græcè Strychnum ob foliorum cum Solano ſimilitudinem. Eſt Cyclaminus altera Lucæ Ghini,Cluſij Alſine repens, alijs Ocimoides repens. Naſcitur in ſepibus radice cãdida,craſſa,ramoſa: flagellis multis in vicina adminicula ſcandentibus: foliis Ocimi vel Solani,in ambitu minimè diuiſis, candicantibus, per interualla ſemper geminis: flore candido, quinque foliolis conſtante,per medium fiſsis: baccis rotundis,nigris,fructui Solani ſimilibus, quas foliola quinque herbacea ſuſtinent & amplectuntur, fœtidi & ingratiſsimi ſaporis. Sunt qui hanc Clymenum herbam eſſe putent à Plinio deſcriptam foliis hederæ,ramoſam,caule inani, articulis præcinctam, odore graui,& ſemine hederæ, ſilueſtribus & montoſis naſcentem. Alij Cucubalum Plinij Solanum hortenſe

Lib.27.c.8. *Locus.* *Forma.* *Lib.25.c.7.*

CVCVBALVS, *Plinij.*

OCIMOIDES *Repens, Polygoni folio.*

Græcorum eſſe credunt,nimirum cuius acini nigricant,quòd in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus legerunt, Solanum hortenſe à Romanis Strumum & Cucubalum vocari. Sed hæc & permulta alia huiuſmodi notha eſſe,& Dioſcoridi falsò adſcripta,à viris doctis dudum obſeruatum fuit.Præterea cùm Plinius aliis locis de Solano tractarit, credibile non eſt eum in vulgatiſsimæ herbæ cognitione lapſum fuiſſe. Cucubali folia trita cum aceto ſcribit Plinius ſerpentum ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine Strumum appellant, alij Græcè Strychnum.Acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus medetur lumbis:

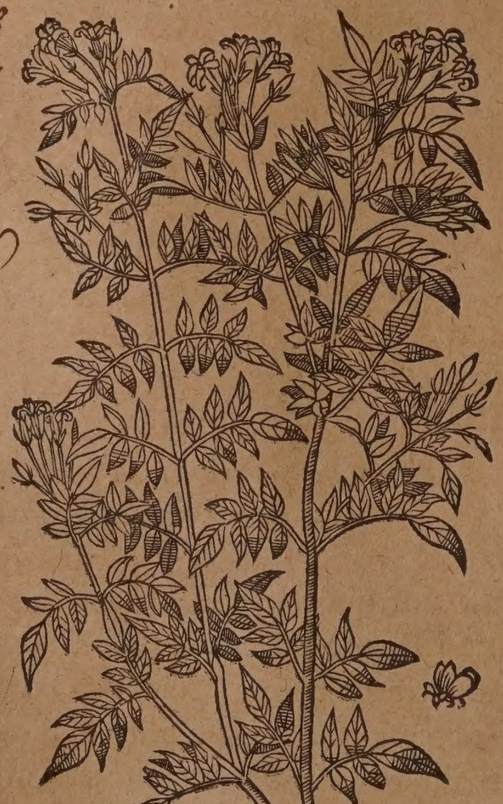
Vires. *Lib.27.c.8.*

bis: item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Aliud Ocimoides repens polygoni folio pictum dedit Lobellius, quod, vt describit Pena, è cauliculis gracilibus, geniculatis reptātibus, teneris, flexuosis, Alsines maioris folia profert bina iuxta genicula, oleæ siluestris, myrti, aut polygoni similia, sed paulo latiora: flores in caliculis oblongis, saponariæ concoloribus, multò minoribus: radicem exilem. In Taurinensium ad Padum collibus vmbrosis & siluosis & iuxta sepes frequens oritur, atque etiam in Veganij herbidis & vmbrosis marginibus, secus riuulos è saxorum commissuris.

IESEMINVM, *CAP. XIIII.*

Nomina *Cap. 176.* ARABES vernacula lingua *Zambach & Sambach* appellant auctore Serapione, & Græcos imitari volentes Iesemin, à Iasme Græco nomine, quod violaceum significat. Qui cum Gelsemini siue Iasmini (sic enim plantam istam nominamus, Itali *Gelsimino,* Galli *Iosemin & Iasmin,* Recentiores quidam Apiariam, quod apes eius floribus plurimum delectentur) flores odoratos, albicantes albæ violæ modo conspicerent, ipsi violæ nomen indidere, quod est Iesemin. *Genera.* Huius tria genera Serapio esse tradit. Vnum cui flos albus, alterum cui luteus, tertium cui cæruleus. Quartum adiecit Dalechampius flore puniceo. *Forma.* Ioseminum planta est pergularum ornamentis aptissima, & quæ industria & pedamentis ad fornices concinnè erigitur, à radice prolixissima fundens virgulta octo vel decem cubitorum longitudine, flexilia, viridia, ex quibus folia prodeunt, fere semper septena, ex atro virentia, mollia, oblonga, in mucronem sensim desinentia, superne acutiora quam lentisci, toto ambitu minimè crenata. Flores in virgultorum summitate racematim prodeunt, oblongi, suauiter olentes, albi, ex quibus rarissime semen oritur, in quibusdam tamen locis edere lupino si-

IASMINVM Album, Matthioli.

POTHOS Cæruleus, Matthioli.

mile

mile ſcribit Matthiolus, quod à Cortuſo ad ſe miſſum fuiſſe ait. Calidos & amœnos tractus amat, paſsimq́; habetur in hortis & viridariis. Flores Iulio & Augusto profert. De Iaſmino luteo tractauimus in libro de iis quæ in aſperis naſcuntur. Tertium genus quibuſdam Pothos Theophraſti purpureo flore, Clematis peregrina cærulea & purpurea Penæ & Lobellij, Clematis altera Matthiolo & Dodonæo & in Stirpium, & in Purgantium, Hiſtoria. Prolixis admodum, tenuibus, geniculatis & ſubrubentibus ſarmentis, per arbores, frutices, perticas, pergulas, pedamenta ſcandendo in altum prorepit. Folia multa, prioris flammulæ modo diuiſa, ſed tamen maiora latioraq́;. Flores elegantes è tenuibus & longis dependent pediculis, expanſis quaternis ex aduerſo ſitis foliolis conſtantes, ſæpe cærulei, quandóque purpurei, ſtaminibus aliquot mediis: ſemina plana, rotunda, lata, acuminata in globulum congeruntur. Radices prolixæ, tenues, in omnem partem ſparguntur. In hortis colitur, nec vſpiam alibi ſe vidiſſe Pena refert. Quare Dodonæo impoſuerunt, qui in Anglia iuxta ſepes & agrorum margines ſponte prouenire perſuaſerunt. Plantam iſtam quidam inter Ioſmini genera numerant. Sed cùm nec foliorum figura, nec poſitus, nec floris ſpecies Iaſmino quadret, hanc ab illo diuerſam eſſe multi credunt. Quartum Ioſmini genus numerari poteſt, quod Galli *Ioſmin rouge*, & *Ioſmin large* appellant propter floris & colorem & amplitudinem. E Chio inſula planta Genuam primùm aduecta, inde Lugdunum, fruticat recto proceróque caudice, ſambuco non diſsimili, fungoſo, læui, non admodum craſſo, eius cortice imâ parte rugoſo, ramorum viridi & tenui. Flagellis multis luxuriat in cameras & pergulas hortorum ſcandentibus. Folia in ramulis alarum modo expanſis ſeptena aut nouena, ordine ex aduerſo ſita, extremo quod impar eſt longo, acuto, molli tamen cuſpide, nec pungente, cæteris breuioribus & rotundioribus quàm in Iaſmino albo, craſsis, nigricantibus, minimè inciſis: flore priuſquàm dehiſcat purpureo, cùm recluſus eſt, intus candicante, foris verò purpuraſcentibus foliolis duobus, qui priuſquàm hiaret, florem candidum contegebant, quàm in albo latiore, ampliore, venoſiore. Qui Byzantium profecti ſunt, affirmant plãtam hanc in eo tractu, & multis Peloponneſi locis, à Græcis & Turcis coli ſtudioſiſsimè, & vbiuis in hortis ſpectari. Sunt docti Herbarij, qui Pothon albũ, à Theophraſto memoratã inter coronarios æſtiuos flores, Iaſminum eſſe putant: cœruleum verò, plantam à nobis demonſtratam, & explicatam ſuprà ad finem capitis vndecimi. ἔτι δὲ ὁ πόθος καλούμενος. οὗτος δέ ἐστι διττός. ὁ μὲν ἔχων δ᾽ ἄνθος ὅμοιον τῷ ὑακίνθῳ. ὁ δ᾽ ἕτερος ἄχρους, λευκὸς, ᾧ χρῶνται περὶ τοὺς τάφους, καὶ χρονιώτερος οὗτος. Quæ Plinius ſic interpretatus eſt. Sed maximè ſpectabilis Pothos. (Deſiderium vertit Gaza) Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi eſt: alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis. (Rectiùs dixiſſet, quo circa ſepulcra vtebantur, nimirùm prope ea ſerentes, vt eius vaga fronde contegerentur, deciduíſque floribus conſpergerentur: id enim apud veteres in religione poſitum fuit, vt vita defunctorum

In cap. 66. lib. 1.

Locus.

Tempus.

Lib. 3. c. 48.

In Aduerſ.

Lib. 6. hiſt. cap. 7.

IASMINVM Puniceum, Dalechampij.

busta, & sepulcra, manésque floribus & coronis ornarentur.) quoniam diuturnior est. Diutius florescentem Theophrastus intellexit ac viuaciorem, quia quotannis non moriatur, vt cœruleus. Pothon priorem vulgare Iasminum floribus albis, quod dixi, plerique esse credunt. Alterum suprà descriptum, flore hyacintho simili, cœruleo, venustissimo: Iasminum album sicut odore fragrat, ita & viribus

Vires & Temper. multis pollet. Serapio tradit calidum esse in principio secundi gradus, humores discutere, aduersus phlegma salsum valere, senibus frigidis vtile esse, doloribus à pituita viscida ortis & catarrhis prodesse: folia eius tam humida quàm sicca impetigines & lentigines abstergere: dolorem capitis facere iis qui calida sunt temperie. Ex floribus paratum oleum frigidis affectibus confert. Ex iisdem vnguentarij oleum conficiunt, quod Zambacinum siue Sambacinum vocatur, cum amygdalino oleo hominum barbæ odoris tantùm gratia affundendum, quod tamen temperie calidis caput adeò excalfacit, vt quandoque sanguinem è naribus eliciat. Flores Iasmini cum amygdalis dulcibus tamdiu & toties commiscent, quousque eorum humore odorato illæ imbutæ fuerint. Tundunt deinde eas in mortario lapideo, & calidas sacculo conclusas prelo committunt, vnde oleum exprimitur perquàm odoratum. Sunt qui vocum similitudine decepti Sambacinum oleum & Sambucinum à Sambuco dictum idem esse falsò credunt.

Lib.1.c.66. Dioscorides apud Persas Iasminum oleũ fieri prodidit ex albis floribus Leucoij, quod inter epulandum odoris gratia vsurpabatur. Vnguentum hoc ex ea viola compositum intelligit Hermolaus, quæ vulgò Gelseminum vocatur, distinctiones & arundineos parietes in hortis opere topiario conuestiens. Nec de vllo alio violarum genere Iasminum Dioscoridis vnguentum intelligit Marcellus, Vergilius, quàm de vulgari Gelsemino: cuius vnum genus cùm sit flore cæruleo, quartum id violarum esse genus colore cæruleo à Dioscoride traditum is autumat. Quorum sententia ab omnibus doctis hodie improbatur. Nam Gelseminum viticulis, foliis, ramulis, flore, radicibus, totius denique plantæ habitu ab omni Leucoio differt. Præterea Iasminum vnguentum ex Gelsemini flore quod cæruleum Leucoium Dioscoridis Marcellus esse vult, non fit, sed ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἴου, id est, ex floribus albis violæ. Ad hæc Iasminum grauiùs spirat Dioscoridi, quàm vt libenter à plerisque recipiatur, quod demonstrat ex nostro Ielsemino non fieri. Postremò Serapio Dioscoridis interpres, alterum ab altero diuersis capitibus distinxit, & seorsum de vtrisque tanquam de diuersis disseruit. Probabilius est quod existimant attentiores herbarij, vnguentum id parari ex Albæ violæ floribus, qui inter omnia τῶν λευκοίων genera iucundissimi & validissimi sunt odoris, vt suauitate & vehementia rubras, puniceas, cœruleas violas longè superent.

DE IASMINO RVBRO, *Dalechampij.*

CAP. XV.

QVAM plantam Iasminum rubrum vocant herbarij, in hortis colunt ac serunt olitores, floris gratia pulchritudinéque inuitati. Radice ea nititur crassa, longa, carnosa, fibrosa, inæquali ac verrucosa, foris nigra, intus alba, cùm manditur, sapore acri. Caulis ad altitudinem propè hominis surgit, iuxta radicem scabro & ruffo cortice tectus, suprà herbaceo, ac virenti, maluæ instar, quadrangulus, canaliculatus, medulla candida farctus, statim nodosus, nodis alternatim & sigillatim protuberantibus, non ex aduerso, alarum modo, sitis. E singulis nodis rami pro

DE IASMINO Rubro, Dalechampij.

mi prodeunt, bicubitales, quadranguli caulis modo, atque medulla pleni, canaliculo exculpto striati, nodis per interualla ad cacumen vsque prominentibus, è quibus minores surculi nascuntur. Folia Amaranthi purpurei, aut Bliti, sed in extremo acutiora, ordine sic digesta, vt perpetuò inuicem bina opponantur, neruo per media porrecto, venis hinc illinc ad medium neruum distentis, vel à neruo ad extremam oram folij pertinentibus: in summo fastigio, quà flos exoritur, sena, ampliora nempe duo, minora quatuor: saporis principiò fatui, deinde acris. Flos coccineus, coloris nitidissimi, Periclymeno similis, angustus infernè, suprà latiusculus, apicibus extantibus insignis, è quatuor decussatis granis emicat, compresis, quibus, delapso flore, semen continetur, rotundum, nigrum. Quod è sapore iudicare licet, aquosa & humida est quædam eius portio: ignea verò, calidáque, & sicca altera, quæ discutere valenter possit tumores frigidos. Alias eius facultates nondum cognitas esse intellexi, aut proditas. Senescente caule, addito stercore munitam, perferre hyemem aiunt, vêreque repullulascere.

CLEMATIS ALTERA BAETICA, CAP. XVI.

PEREGRINVM herbæ genus Clusij industria nacta est posteritas, quod sarmenta longa, lenta & ramosa habet, quæ binos per interualla capreolos contrariis semper inter se pediculis nascentes proferunt, quibus per vicinas arbores & frutices scandit: folia pyri ferè, minora, dura, viridia, & per ambitum incisa siue serrata, sapore acri & feruido, singula in singulis pediculis, sed plurima simul ex clauicularum alis prodeuntia: inter quæ ex vtroque sarmentorum latere pediculi exeunt calyculum sustinentes vt in tithymalis, ex cuius medio capitulum eminet è multis seminibus milio similibus congestum, quibus insident oblongi cincinni, villosæq; veluti plumulæ albæ. Hanc primùm se inuenisse ait Clusius inter Asindum (vulgò Medina Sidonia) & Calpen secundum fluenta, vicinas arbusculas operientem, & pondere suo deprimentem: deinde aliis Bæticæ locis, Ianuario iam suos cincinnos explicantem. Censet ad Clematida, cuius meminit Dioscorides, referendam esse, quia illi admodum similis est cùm forma, tum temperamento. Huic adiungenda Clematis altera minor, longifolia Lobellij, cui folia sunt flammulæ, siue Clematidis albæ, multò longiora, ex aduerso bina. Cubitales & bicubitales cauliculos humi spargit. Semen,

Forma. *Locus.* Lib.4.

CLEMATIS Bætica, Clusij.

CLEMATIS Altera minor longifolia, Lobellij.

radix, cæteróque facies non diuersa à Clematide vulgari. Hanc quidam Clymenum esse arbitrantur.

HISTO

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-QVARTVS,

In quo omnes Cardui & aliæ spinosæ aculeatæq; plantæ describuntur, & ad viuum depinguntur.

SPINOSARVM PLANTARVM DIFFERENTIAE. CAP. I.

LONGE' diuersam à superioribus plantarum differentiam prosequimur, eámque admodum conspicuam, vt pote quæ nobis inuitis se prodat, nec inultos abire sinat eos qui paulò imprudentiùs plantas huius classis vel colligant, vel cõtrectent. Hac differentia plantæ multæ ab aliis, spinis, sentibus, aculeis, muricibus, echinis discrepant. Eâdem spinosarum siue aculeatarum caulibus, surculis, foliis, flore, fructu, carduorum & acanaceorum genus constituitur. Spina vocatur, quod prętenue in durum mucronem occalluit, sic vt vellicet, vel stimulo quodam lacessat, non aliter quàm si quamprimùm à tangentibus sentiatur, sentis consueuit nominari. Aculei, quæcunque duriuscula in cuspidem turbinata punctionem infligunt spiculorum modo. Quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumen, echinus est, sic dictus quòd globoso spinarum agmine marinum echinum siue erinaceum imitetur. Nec longè secùs murex paucioribus sæuit aculeis. In istis autem producendis tantus fuit, & sic prodigus, vt ita dicam, naturæ luxus, vt ipsis etiam veteribus tam difficile fuerit omnes earum differentias nosse, quàm accuratè eas describere, & notis inter se discernere. Nobis verò qui multò plures spinosas plantas & carduos diligenti herbariorum cõnquisitione notiores, quàm de eorum lectione habemus, & quibus hodie cardui innotuerunt longè admirabiliores nostratibus, nusquam à veteribus memorati, longè difficilius fuerit ex obscuris ipsorum delineationibus prisca nomina passim obuiis accommodare, qualia sunt polyacanthos, onopyxos, myacanthos, tetralix, chalceios, leimonia, &c. atque iis quæ nominibus carent propria ponere. Præterea cùm inter sese dissidentes herbarij eandem plantam variis nominibus designarint, de hac controuersia iudicare arduum fuerit. Quare vt plantarum istius generis cognitionem capere possimus, primùm operæpretium est ipsas exquisitè nouisse: deinde eas quæ ad veterum cognitionem referri, & priscorum nominibus nuncupari possunt, ita expendere, alias ab iis aut præteritas, aut ignotas neutiquã omittere, sed & tum accuratis descriptionibus, tum aptè cõfictis appellationibus indicare. Quod vt rectè fiat, primùm ipsarum diuisionem vniuersè ponemus ex Theophrasto, deinde singulorũ tractationẽ aggrediemur. Ἀκανθώδη igitur, id est, spinosa siue aculeata Theophrasto sunt,

Ruell. lib. 1. cap. 1.

Spina.

Sentis.

Aculeus.

Echinus.

Murex.

Lib. 6. hist. cap. 3.

τὰ μὲν ἀκανθώδη ὅλως, id eſt,in totum ſpinoſa, alia non in totum. In totum ſpinoſa, Corruda,Scorpio.Non in totum ſpinoſa ſunt φυλλάκανθα,id eſt,quę folia omni ex parte ſic in ſpinas diuiſa habent, vt tangenti præter ſpinas vndique nihil occurrat, vt acorna,drypis,acanacea, ſpinoſa foliata Gaza vertit.Alia εἰς ὀξὺ προήκουσι καὶ παραγωνύζουσι.id eſt, mucronãtur,& habent latera anguloſè diſſecta , vt ſmilax, phellodrys,ilex:in acutũ producta,& in angulum depreſſa Gaza interpretatus eſt Alia εἰς ὀξὺ προήκουσι, καὶ μὴ παραγωνύζουσι, vt ruſcus, hippogloſſum. Alia ſunt ἀκανθώδη ἐκ τῶν ἄκρων,καὶ πριονώδη,καὶ εὐθύσχιστα,id eſt,mucronata, & inſecta pectinum modo, vt abies,pinus,picea, cedrus , iuniperus. Alia παρακανθίζοντα ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ πλαγίων, id eſt, quæ ſpina foliis addita (id enim παρὰ ſignificat) & mucrone pungunt & lateribus,vt ilex,phellodrys,ſmilax,agria, Gaza reddidit quæ cùm extremo tum lateribus ſinuata cõcidunt.Alia παρὰ τὴν ἄκανθαν φύλλον ἔχοντα, id eſt,præter folium minimè ſpinoſum aculeis horrentia, vt rhamnus, tribulus, ononis, ſtœbe. Gaza non rectè reddidit, quæ iuxta aculeum folium gerunt, cùm præter aculeum dicere debuiſſet. Alia ἐκ τῶν καυλῶν ἄκανθαν ἔχοντα καὶ φύλλον ἐπακανθίζον, id eſt, ſpinas caulibus enaſcentes habentia,foliumq; inſuper aculeatum: hoc enim ἐπὶ ſignificat,vt cappa ris Aegyptia Gaza reddidit quæ non ſolùm caulem aculeatum, ſed etiam folium habent hiſpidum.Quædã ὀρθάκανθα,id eſt,arrectis ſpinis muricata,vt ſmilax, quædã voce ex ſuperiore confictã καμπυλάκανθα dicta, id eſt, vncinatis arcuatiſq; ſpinis armata. Quæ Plinius ſic expreſſit. Spinoſarum multæ ſpecies. In totum ſpina eſt aſparagus,ſcorpio:nullum enim folium habent.Quędã ſpinoſa foliata ſunt,vt carduus,eryngium, glycyrrhizon, vrtica: iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt tribulus, ononis, phleos, quod aliqui ſtœbẽ appellauêre:hippophaes ſpinis auguloſis. Quædam in folio habent,& in caule,vt Capparis. Tribulo(non tribula, vt vulgati codices habent) proprietas,quod & fructum ſpinoſum habet. Hæc Plinius ex Theophraſto,corrigẽda, vt adnotauimus.At nos de ſpinoſis omnibus hìc dicere non inſtituimus.Quædam enim ſuperioribus libris ſparſim ſui ſimilibus coniunctæ ſunt,aliæ hìc explicabuntur, potiſsimùm cardui & acanacea, à vulgatioribus & notioribus ad alia minùs nota progrediendo.

Lib.1.hiſt. cap.16. Ibidem. Lib.1. hiſt. cap.16. Lib.6.hiſt. cap.3. Lib.3.hiſt. cap.18. Lib.21.c.15.

SCOLYMVS, CACTVS, CYNARA, CAP. II.

Nomina

ΣΚΟ´ΛΥΜΟΝ Græcorum,Latini Carduum interpretantur generatim, κινάραν autem à quibuſdam per i, ſcriptam teſte Galeno,ab aliis per ypſilon,quidam corrupta voce Articocum,alij Alcocalum vocant, nunc vulgus herbariorum Articocalum,Arabes *Raxos,Harxos*, Germani *Strobildorn*, Itali *Articoca,Carcioffo*,Hiſpani *Cardo de comer*, Alexander Trallianus ἀρτυτικὴν,Galli *Artichaut.* Cynaræ nomen dedit puella eiuſdem nominis, quam in hanc herbam conuerſam fuiſſe fabulantur. Sunt qui à cinere dictam velint, quo, vt Columella & Palladius aiunt, lætatur. Hoc etymũ Græcos nomẽ id à Latinis mutuo ſumpſiſſe indicat,tametſi contra huius vocabuli notionem, ex Græcia veniſſe in Latium vetuſtiſſimi quique Græci tum Poetæ tum oratores demonſtrent,qui apud Athenæum cynaræ ſpinæ meminerũt,Sophocles,Hecatæus Mileſius,Callimachus,& alij.Sunt qui potiùs à cane dictam malunt κύναραν, quòd Apollinem conſulenti Locro redditũ eſt oraculum,vrbem ibi conderet,vbi lignea cane morderetur,tandem in crure cynara vulneratus,oppidum cõſtruxit. Sed Didymus apud Athenæum *Cynosbaton potius*, id eſt,canis ſentem intellexit.Dioſcorides de ſcolymo tãtùm egit, de cynara minimè. Verùm ne ambiguitate ſignificationis deceptus lector vel hallucinetur,vel fluctuet, hìc monendus, Scolymum Dioſcoridis, alium eſſe quàm Theophraſti: amboſque Plinium confudiſſe his verbis: Syluestrium genera ſunt duo : vnum fruticoſius

Lib.2. Lib.3. c.14. *Genera.* Lib.20.c.23

fruticoſius à terra ſtatim (Scolymus eſt Theophraſti) alterum vnicaule, craſsius (Scolymus Dioſcoridis iudicatur) vtrique folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus: ſed alter (nempe Dioſcoridis: nam alterius luteus flos eſt:) florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentem, & abeuntẽ cum aura. Scolymum Græci vocant. Idem cùm tradit Orientem Scolymum quoque in cibos recipere, & alio nomine Limonium vocare, fruticem nunquã cubitali altiorem, criſtíſque foliorum, ac radice nigra, ſed dulci, Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna, &c. de Scolymo Theophraſti illa ſunt intelligenda, quamuis quod ſubiungit emedullatæ radicis vnciam vnam graueolentiam alarum emendare, & vitium id ex alis per vrinam effluere, petitum ſit ex Dioſcoride. Quod verò ibidem alio loco tradit, Scolymum quoque vocari Limonium, apud Theophr. legiſſe videtur σκόλυμος, ὃς καὶ λειμωνία, cùm tamen illic apertiſsimè Leimωnia Cardui genus à Scolymo diſcernatur. His ita diſtinctis priùs Scolymum Dioſcoridis proponamus, deinde alterum Theophraſti. Scolymus Dioſcoridi folia Chamæleonis habet, aut eius plantæ quam albam ſpinam vocant, nigriora, craſsiora: longum caulem edit, foliis vndiq; plenum, cui ſpinoſum caput ineſt: radix nigra, & craſſa, cuius vis vtilis eſt iis quorum alæ & reliquum corpus grauiter olent, ſi illinatur, (Cornarius pro καταπλασσομένη, id eſt illita, legit καταπαττομένη, id eſt inſperſa, cũ in puluillum detrita fuerit,) aut ſi bibatur in vino decocta: copioſa ſic vrina & fœtida expellitur. Herba recens nata, aſparagi modo elixa manditur vt olus. Scolymus hic circa Mõſpelium in lætis agris ſecus vias proſilit, quem indigenæ vocant *Chardonnerette*, Officinę Chamæleontam, nulla prorſus nota ex iis quas Dioſcorides memorat reclamante: partu etiam cùm adhuc tener eſt, in cibis grato, & germinibus, ac radicibus, quæ præſertim germinibus connectuntur (nam inferiores & altiùs depactas ob lignoſam duritiem reſpuunt) eſu ſuauiſsimis. Hanc plantam Pena Scolymum ſilueſtrem, ſiue Cynaram ſilueſtrem vocat: quia tota facie Cynaram aculeatam refert. Hoc tantũ intereſt, quòd foliis anguſtioribus, aridioribus,

Li. & c.22.

Lib.25. c.9. Lib.6. hiſt. cap.3.

SCOLYMVS Dioſcoridis, Cynara ſilueſtris, Penæ.

& multò denſioribus ſpinis ſit: flores item eleganti purpura multi, conferti lanugine. Huius delibratis caulibus teneriuſculis & capitulis nõdum in flores erumpentibus victitare ruſticos Italos ait Pena. Eius flore lac dẽſant in caſeum: eiuſdẽ florem vulgò credunt contra fœminarũ ſterilitatem valere, & grauidarum partus ad iuſtum vſque tempus continere. Scolymo Theophraſti hoc proprium quod nõ ſolùm elixa radix veſcendo eſt, ſed etiam cruda: quod tum eſu iucundiſsima eſt cùm planta floret: quòd dureſcens lacteſcit: ſed maximè peculiare floreſcẽdi tempus, circa ſolſtitium. In cibo grata eſt tumeſcentis capitis carnoſa moles, oblonga, minimè aculeata, & omnino ei propria in illarum genere quibus ſpinoſum folium, contrà quàm in Chamæleone, cui folium aculeatum, non autem ſpinoſum caput. Scolymi flos ſeneſcens in pappos abit, velut Acornæ, ixines, & aliarum quæcumq; his ſimiles. Ad æſtatis vſque finem capita & florem parit indeſinenter. Semini humoris & medullæ parum. Areſcens folium elangueſcit, deſinitq; pungere. Hactenus Theophraſtus.

Lib.6. ca.4. hiſt.

Plantam hanc Græci etiámnum hodie vocant Scolymum: Vegetius libro de Veterinaria Eryngium nominat. Eryngium luteum Monſpelienſes, & Itali Bononienſes appellant. Naſcitur prope Narbonam in maritimis: radici craſsities pollicis, rhaphani figura: color ſubflauus: ſucci lactei copia, vt denti leonis: eſtur illa cruda & cocta à perquammultis: ex ea caules numeroſi prodeunt, craſsitie digiti, cubiti altitudine, nonnunquam proceriores, folioſi: folia prope radicem maiora, longiora, obſcurè virentia, vt in aliis Carduis laciniata, albis maculis notata: per ſummos caules minora: flos luteus: ſemen compreſſum, in capitulis Cnico ſimilibus, magnitudine nucis moſchatæ, aculeis præduris adeò tota planta horret, vt vix tractari poſsit illęſa manu. Cluſius eandem plantam Scolymum Theophraſti eſſe cenſet, eóque nomine depinxit, quæ caules cubitales profert, admodum ramoſos, ad quorum alas ſingulas folia intenſiùs viridia, ſinuoſa, & albis ſpinis horrida: flos illi luteus Cnici ferè modo: ſemen in capitulis ſpinoſis latum, foliaceum, ſquamatim cohærens: radix longa, digiti craſsitudine, carnoſa, dulcis, qua libenter veſcuntur ſues, quemadmodum & Eryngij vulgaris radice, eáque de cauſa in agris vtramque roſtro eruunt. Tota planta dum recens eſt, lacteo ſucco manat. Salmanticenſi agro & tota Caſtella frequentiſsimam eſſe ait. Tota æſtate florere, & interdum etiam Autumno, deinde ſemen proferre. Similem etiam eſſe circa Monſpeliũ, ſed multò lætiorem, paucioribus ramis, & altiùs aſſurgentẽ, neque flore adeò copioſo, & foliis veluti lacteis maculis inſignitis. Salmanticenſes Silybum nuncupant, vulgus *Cardon Lechal*, ſiue *Lecher*, id eſt Carduum lacteum. Iidem tenellam adhuc plantam & primùm germinãtem cum ipſa radice elotam, crudam aut cum carnibus coctam edunt: ipſius lacte omne lactis genus coagulãt, & flore crocum adulterant. De hoc Scolymo legimus apud Plinium, gulã, quæ portenta terrarum in ganeam vertit, etiam ea quæ refugiũt quadrupedes conſciæ, Scolymum in hortorum areas & puluinos transtuliſſe, vbi cultus mangonio domita feritate manſueſcit, licet quidam de Carduis altilibus & Cactis exponãt, ex agris in hortos tranſgreſsis, & ad hanc mitiorem naturam, qua hodie tantùm placent, olitorum diligẽtia perductis. Scolymorum caulibus adhuc teneris, & capitulis nondum florem oſtendentibus, Itali ruſtici etiámnum hodie veſcuntur, vt diximus. Præter vtrumq; hunc Scolymum, ſunt

SCOLYMVS Theophraſti, Cluſio.

Li.2. Stirp. Hiſpa.cap. 78.

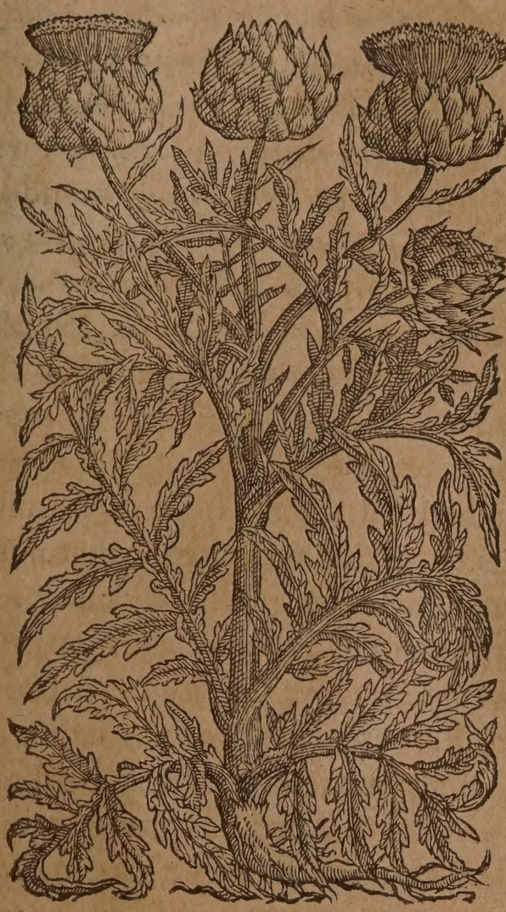

CACTVS, Matth.
Carduus Aculeatus.

Li.19. ca.8.

CYNARA Non aculeata, Matthioli.

CARDVVS Vulgaris, Matthioli.

ſunt in hortis frequentes Cacti, ac Cynaræ cũ cuius foliis albi Chamæleonis folia Dioſcorides confert. Galliæ vulgus Cactos appellat *Cardons*, Cynaras *Artichautz*, hac differentia quòd Cactorum capita non mandantur, ſed radicis pars ſuprema, foliorum ima, cũ tenellis germinibus, planta terra ſepulta per multos dies, quoad

CYNARA Non aculeata, Dodonæi.

tenereſcat, albeſcat, dulceſcat, ídque ferè tota Hyeme, & Autũno iam progreſſo: contrà in Cynara nullus earum partium vſus eſt, ſed capitum ſolùm. Præterea Cactis & folia & capita nunquã nõ aculeata ſunt: Cynaræ verò cùm duplex genus ſit, alteri, pariter ea, vt & Cactis, ſpinis armantur, alteri ſpinis carent, diuerſo hac in re palatorum iudicio, quibuſdam eam magis commendantibus quæ ſpinoſa eſt, aliis contra eam quæ ſpinis nullis pungit, Theophraſtus vtrámque hanc plantam Cacti nomine indicauit, nulla facta Cynaræ mentione. Galenus, Paulus, Aëtius Scolymum ſtomacho prodeſſe adnotarunt. Cynaram autem vitioſum ſuccum gignere, præſertim, vt Galenus ait, cùm iam induruit, nempe melancholicum, aliàs verò bilioſum & tenuem, ideoq; elixam adiecto coriandro potiùs edendam, ex oleo, garo, & vino: vel abſq; iis, ſi in patinis, aut ſartagine cocta fuerit, quo modo eius ſtrobilos, ſiue capita multi præparant. De Cacto iam Theophraſtum audiamus ſic ſcribentem: ἡ δὲ κάκτος καλουμένη περὶ σικελίαν μόνον, ἐν τῇ ἑλλάδι δὲ οὐκ ἔστιν, ἴδιον δὲ παρὰ τὰ ἄλλα Lib. 6. hiſt. ca. 4.

CARDVVS Altilis, Cynara sine capitibus acuta, Dod.

τὰ ἄλλα τὸ φυτόν. ἀφίησι γὰρ εὐθὺς ἀπὸ τῆς ῥίζης καυλοὺς ἐπιγείους. τὸ δὲ φύλλον ἔχει (adde ex Gaza, Plinio, & Athenæo πλατύ) καὶ ἀκανθῶδες. καλοῦσι δὲ καυλοὺς (deest vox κάκτους, ex Athenæo & Plinio addenda) ἐδώδιμοι δὲ εἰσὶ περιλαπτόμενοι (emenda περιλεπόμενοι) μικρὸν ἐπίπικροι (lege ὑπόπικροι ex Athenæo) καὶ ταριχεύουσιν αὐτοὺς ἐν ἅμῃ (mendose, pro ἐν ἅλμῃ) ἕτερον δὲ καυλὸν ὀρθὸν ἀφίησιν, ὃν καλοῦσι πτέρνικα. γίνεται δὲ καὶ οὗτος ἐδώδιμος, πλὴν ἀθησαύριστος. τὸ δὲ περικάρπιον ἐν ᾧ τὸ σπέρμα, τὴν μὲν μορφὴν ἀκανθῶδες (lege ἀκανῶδες) ἀφαιρεθέντων δὲ τῶν παππωδῶν σπερματίων, ἐδώδιμον καὶ τοῦτο, καὶ ἐμφερὲς τῷ τοῦ φοίνικος ἐγκεφάλῳ. καλοῦσι δὲ αὐτὸν σκαλίαν. (Ascaliam legit Plinius, Athenæus Ascaleron.) Id est, Cactos in Sicilia tantùm nascitur, in Græcia nusquam habetur: planta est suæ proprietatis: statim enim à radice caules emittit, non in terram repentes, vt Gaza interpretatus est, sed in terram vergentes, folium latum & spinosum: caules vocant Cactos, qui delibrati sunt edules, paulùm subamari, quos & muria seruant: caulem alium rectum edit, quem pternica appellant: is quoque vescendo est, sed seruari non potest. Fructus in quo semen acanaceam speciem gerit: sed detractis papposis seminibus, is quoque vescus est, & palmæ cerebro similis. Scaliam eum appellant. Plinius quoque hæc sic conuertit. Et Cactos quoque in Sicilia tantùm nascitur, suæ proprietatis & ipso, cuius in terra serpunt caules à radice emissi, lato folio & spinoso. Caules vocant Cactos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoq;: vnum caulem rectum habent, quem vocant Pteruica, eiusdem suauitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappum vocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant Ascaliam. Hæc cùm Theophrastus scriberet, Cacti in Sicilia tantùm, nusquam in Græcia, nec Italia fortasse colebantur. Sed cùm eò tandem colendi ratio manasset, nihilq; essent aliud Siculi Cacti quàm carduorum genus, Græci Cactos & Cynaras, Itali Carduos nominarunt: quod auctoritate Athenæi comprobatur, sic scribentis: φαινίας δὲ ἐν πέμπτῳ περὶ φυτῶν, κάκτον σικελικήν τινα καλεῖ ἀκανθῶδες φυτόν, ὡς καὶ Θεόφραστος ἐν ἕκτῳ περὶ φυτῶν. ἡ δὲ κάκτος καλουμένη, & cætera quæ modò citauimus ex Theophrasto: quibus subdit Athenæus. τοῖς δὲ τούτοις οὐχὶ πειθόμενος θαῤῥῶν ἂν εἴποι τὴν κάκτον εἶναι ταύτην τὴν ὑπὸ ῥωμαίων μὲν καλουμένην κάρδυον, οὐ μακρὰν ὄντων τῆς σικελίας, περιφανῶς δὲ ὑπὸ τῶν ἑλλήνων κυνάραν ὀνομαζομένην, ἀλλαγῇ γὰρ δύο γραμμάτων κάρδος καὶ κάκτος ταυτὸν ἂν εἴη. Id est, Phænias lib. quinto de plantis Cactum appellat Siculam quandam plantam spinosam, velut etiam Theophrastus in libro sexto de plantis. Quæ Cactos vocatur, &c. Quis non iis notis persuasus intrepidè dicat, inquit Athenæus, Cacton eandem esse, quæ Romanis qui non procul à Sicilia absunt, Cardus nominatur, & perspicuè reliquis Græcis Cynara? Siquidem mutatis duabus literis Cactus & Cardus in eandem vocem consentient. Cynaræ olitorum industria & mangonio quædam est varietas, præcipuè capitis figura distincta. Nam omnibus est non quidem echinatum, vt scribit Matthiolus, (echinatum enim esse non potest, quin sit etiam spinis horridum,) sed omnibus squamarum, seu laminularum ordine structili coagmentatum. Verùm in quibusdam aculei sursum eriguntur, in aliis

Li.21. c.16.

Lib.2.

Cap.14. lib.3.

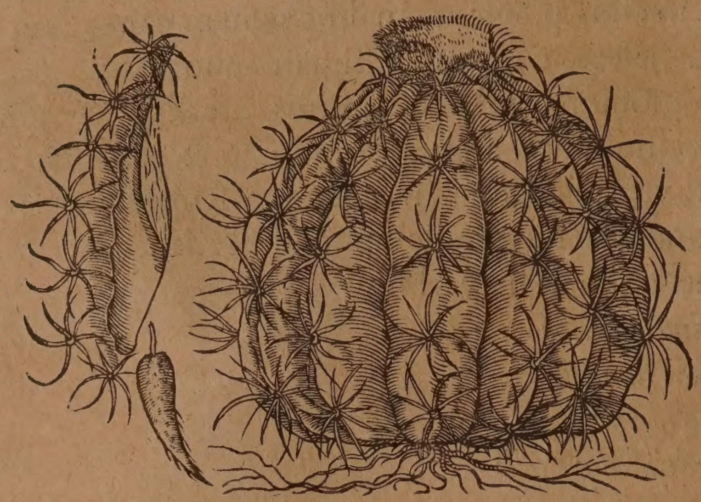
aliis deorſum inclinantur, quarumdam capita prorſus aculeis carent, vt iam monuimus, cæteriſq;, vt vulgus credit, in cibis præſtant. In hoc genere caput nonnumquam in longam & ſenſim gracileſcẽtem metam faſtigiatur, nonnumquam in compreſsiorem & rotundiorem globum extuberat, laminis interdum ſponte dehiſcentibus, & ſeſe recludentibus, interdum arctiùs coniunctis & compactis. Spinis carebunt Carduorum capita, vt ait Palladius, ſi cacumina ſeminum confringas, vel, vt olitores aiunt, ſi delibratis lactucæ radicibus & diſſectis, ſemina integra condantur. Cynaram Columella pinxit his verbis. Lib.10.

*Hiſpida ponatur Cynara, *quæ dulcis Iaccho* * Quidam: hæc non dulcis Iacchum.
*Potanti * veniat, nec Phœbo grata canenti.* * Quidam: ueniet, non.
Hæc modo purpureo ſurgit glomerata corymbo,
** Myrtiolo mo d crine viret, * deflexáque collo* * Quidam: Luteolo.
Nunc adoperta manet, nunc pinea vertice pungit, * deuexa.
Nunc ſimilis calatho eſt, ſpiníſque minantibus horret.
*Pallida nonnumquam * tortos imitatur Achanthos.* * totos.

Qui potiùs & Carduum altilem, ſiue Cacton, & Cynaram videtur delineaſſe: vtraque planta foliis conſpicitur albæ ſpinæ, vel Cardui ſilueſtris, caulibus altis, quorum ſummi vertices in ſquaroſum extuberant globum, corticoſis vnguibus turgentem, ſpiciſq; ſquamatim compactilibus coagmentatum, quorum orbis exterior viret, interior niueo candore niteſcit. Hac ſtructili nucleorum ſerie pineã nucem videtur exprimere. Quare cùm Galenus ſcribit Cynaræ capita σπονδύλους Li.2. alim. Græcis dici, στροβίλους potiùs legendum crediderim. Flos purpureo rutilat colore, & tandem euaneſcit in pappos. Caput vetuſtate diſsilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens Cnici figura. Hæc eſt Scolymi, Cynaræ, Cacti dilucidior, opinor, & magis enucleata quàm ab aliis quibuſdam tradita diſtinctio: quas plantas ſatis indiſtinctè Matthiolus explicauit & depinxit. Galenus ſcribit Scolymi radicem In cap. 14. lib.3. copioſam vrinam graueolentem elicere, ſi quis eam in vino coctam bibat, ac proinde graueolentiam ſanare tum alarum, tum totius corporis. Li.8. ſimpl. Atque hoc, ſanè medicamento ineſt ex tota ſubſtantia, nimirùm cùm ſuccus ſit purgatorius. *Vires.* At quæ ſecundum qualitates editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente medicamen indicat, ſiccum verò in ſecundo. De Scolymi viribus plura Plinius habet. Scolymus vrinam ciere præcipuè traditur: ſanare lichenas & Li.& c.22. lepras ex aceto, venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: qui florente eo cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, viroſq; in coitum pigerrimos ſcripſère, velut prouidentia naturæ, hoc adiumento tum validiſsimo. Item graueolentiam emendat radicis emedullatæ vncia, in vini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno, itémque poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere. Hæc Plinius. Nunc nullis non hortis cardueta ſpectantur, plurimæ hortorũ areæ Cynaris refertæ ſunt, nec iam ſine cibo hoc, niſi tempus anni neget, opipura vel adiicialis vlla ſit cœna. Apponuntur capita nondum floreſcẽtia Aſparagi modo iuribus incocta, eorúmque pulpa eſtur cum ſale & pipere. Itali rarò decoquunt, ſed cruda cum ſale vorant. Hac ob miram, tum raritatem, tum venuſtatem non omittendus carduus peregrinus, quem ex Pena depi- In Aduerſ. ctum & deſcriptum hîc exhibemus. *Locus.* Hunc, inquit, ſponte edunt noui orbis inſulæ occiduæ, præſertim ea quæ D. Margaretæ ſacra eſt, vnde reduces naucleri Anglicis oris Morgano pharmacopœo Londinenſi attulerunt. Videtur autem hic quaſi quidam naturæ cinnus ex pepone, melone, & carduo coaluiſſe. *Nomina.* Ob id ille Echinomelocactum, ſiue melocarduum echinatũ, ſignata magis, quàm recepta nomenclatura vocauit. *Forma.* Turbinata illi metæ effigies, torulis, calloſiſq; quatuordecim quaſi

coſtis

MELOCARDVVS Echinatus, Pena.

coſtis canaliculata, à ſeſſili & latiore baſi ſecundùm longitudinem in conũ obtuſiorẽ coëuntibus, ex quo quaſi vertice emicat tomentoſa, vt in cynara, ſericea bombax admodum farcta & delicata, ferè qualis lapidis amianthi, qua inuoluũtur mucronatæ vaginulæ, ſiliquoſæ, ſanguineæ, capſico concolores & ſimiles, ſed perquàm exiles, ſemine puſillo, rotundo, amaranthi, plenæ, multis ſetis croceis ſupernè ſe exerentibus, ſed rigidis & pungentibus. Dorſa autem ſumma ſtriarum, quà latiùs protuberant, exerunt infeſtos hyſtricis, aut echini aculeos aduncos, corneos, denos & duodenos, quaſi hamos, radiatim ſeptenas vt plurimũ ſtellas effigiantes: adeoq; vniuerſum conum armant inſtar echini, vix vt inultus manu premas. Eſt autem cutis externa calloſior, craſsiórque tota, aloës aut cucumeris colore, & concretione. Caro ſubtus albicat, pinguis, flaccida, melonem, aut adipem referens, guſtu inſulſo & acidulo, non ingrato, aqueo, refrigerante, innoxio. Quaſi autem melo foret, interiore & ſuperna ſui parte, quæ flori ſubeſt, carduis ſimili, carnem firmiorem diſſepit membranula per medium ducta, cellulámque efformans ferè qualis cucurbitæ, ſed ſeminis vi fungoſiore minúſque cõpacta medullam ibi inuoluit. Eius natales qui viderunt tum naucleri, tum familiares quidam, maritima ſabuleta eſſe referebant. Cùm maturuit, peponem mediocrem, vel maximum melonem æquat. Nouem libras & vnius trientem hæc pendebat. Humi ſeſsilis eſt, nuſquam apparentibus ne minimis quidem foliorum veſtigiis in ipſa planta, aut radice, quæ exilis eſt, aliquot appendiculis vimineis, pullis, prolixis, firmis, nec fractu facilibus ſparſa. Carduum non minùs admirandũ

CARDVVS Pitahaya fructum ferens.

Li. 8. c. 24. deſcripſit Ouiedus in Hiſpaniola inſula naſcentem. Pitahaya, inquit, fructus eſt pugni mediocris magnitudine. Hunc profert Cardui genus, ſpinis quidẽ horridum, ſed aſpectu iucundum & pulcherrimum: foliis enim caret, ſed horum & ramulorum vice brachia quædam habet, ſex pedes longa, quadrangula, in medio canaliculata, in quo medio & in angulis ſpinæ ſunt valde pungẽtes, venenatæ, ſatis longis ſpatiis à ſeſe diſtantes, ternæ ſimul, aut quaternæ digiti maximi longitudine. Inter hæc brachia fructus medius exoritur, qui Pitahaya illic nominatur, cortice craſſo, ſpiſſo, & veluti ſquamoſo contectus, qui tamen facilè cultro inciditur, etiamſi tota interiore parte granulis carni permixtis ficuum noſtratium modo ſit refertus, coloris venuſtiſsimi, nempe chermeſini ſaturati. Eſt & tota hæc pars edulis, manuſq; inficit mori modo. Qui comederit, non ſtatim, ſed duabus horis ab eo ſumpto, vrinam reddit planè crudam. Eſt tamen innoxius & ſpectatu elegantiſsimus, ſed qui eum profert Carduus horrendus, ſpecie valde agreſti & admiranda, viridi, cinerea, candicante, qualem hîc pictam videtis ex Ouiedo.

ACAN

ACANTHVS, CAP. III.

ΑΚΑΝΘΟΣ & ἄκανθα Græcis, μελάμφυλλος & παίδερος, Latinis Acanthus & Acantha dicitur: Officinæ à ſimilitudine, quam eius folia cum anterioribus vrſorum pedibus habẽt, Brancam vrſinam vocant. Ad quam etiam ſimilitudinem reſpicientes Germani *Bernkrauu* nominant, Galli *Branche vrſine*. Adnotauit Fuchſius hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam eſſe dictã, quæ vox in omnibus Dioſcorid. exẽplaribus inter nothas appellationes deprauata eſt, ac in Mamolariam detorta, quod eius, columnarũ, maximè Corinthiarũ folia capitulis inſculpebãtur, quarũ identidẽ, tam ſcapi, quàm vertices marmore ſplẽdebant. Antiqui etiam Acãtho pateras & pocula alia ornabant. Acanthi genera duo Dioſcorides tradidit, ſatiuum, ſiue hortenſem, & ſiluestrem. Satiuum deſcribit folia habere multò latiora, longiora quàm lactuca, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigricantia, pinguia, læuia, caulem læuem, bicubitalẽ, digitali craſsitudine: ex interuallis verticem foliolis quibuſdam circundatum, veluti nucamẽtis aculeatis, è quibus flos candidus promitur: ſemen illi eſt oblongum, luteum, caput thyrſi ſpecie: radices ſubſunt glutinoſæ, mucoſæ, rubentes, longæ. In quibus hæc in Græcis ſic exarata, οἱονεὶ κιταρίοις ὑπομήκεσιν, ἀκανθώδεσιν, vertit Cornarius, veluti pileolis oblongis, pro nucamentis: per κιτάρια intelligens foliorum inuolucra illa ad oblongi pileoli figuram obtorta. Eſt enim κίταρις & κιτάριον pileoli genus. Eſt etiam id notandum in quibuſdam exemplaribus Græcis ſcriptum inueniri ὑακινθώδεσι pro ἀκανθώδεσι, ſed perperam: nam minuta caulis folia, nec figura, nec colore hyacinthinis reſpondent, quin potiùs exilia, & ſpinulis armata, quæ verò humi procumbunt, ampliſsima, vt quæ arearum puluinos poſsint veſtire, nullis tamen aculeis rigentia. Acanthus ſiluestris eodẽ Dioſcoride auctore, ſcolymo ſimilis eſt, aculeatus, breuior quàm ſatiuus & is qui in hortis prouenit. Satiuus in hortis, petroſis, & humentibus locis naſcitur. Iunio præcipuè & Iulio mẽſibus ſemine & floribus abundat. Plinius breuiùs duo Acanthi genera notauit. Acanthus eſt topiaria & vrbana herba, lato longóque folio, crepidines marginum, aſſurgentiumq́; puluinorum toros veſtiẽs. Duo genera eius ſunt, aculeatum & criſpum, quod breuius: alterum læue, quod aliqui pæderota vocant, alij Melamphyllon. Hæc Plinius. Etſi Acanthus, vel Acantha

Nomina.
Lib. 15. hist.
Genera.
Forma.
Embl. 17. lib. 3.
Locus.
Tempus.
L. 1. & c. 22.

ACANTHVS Satiuus, Matth.

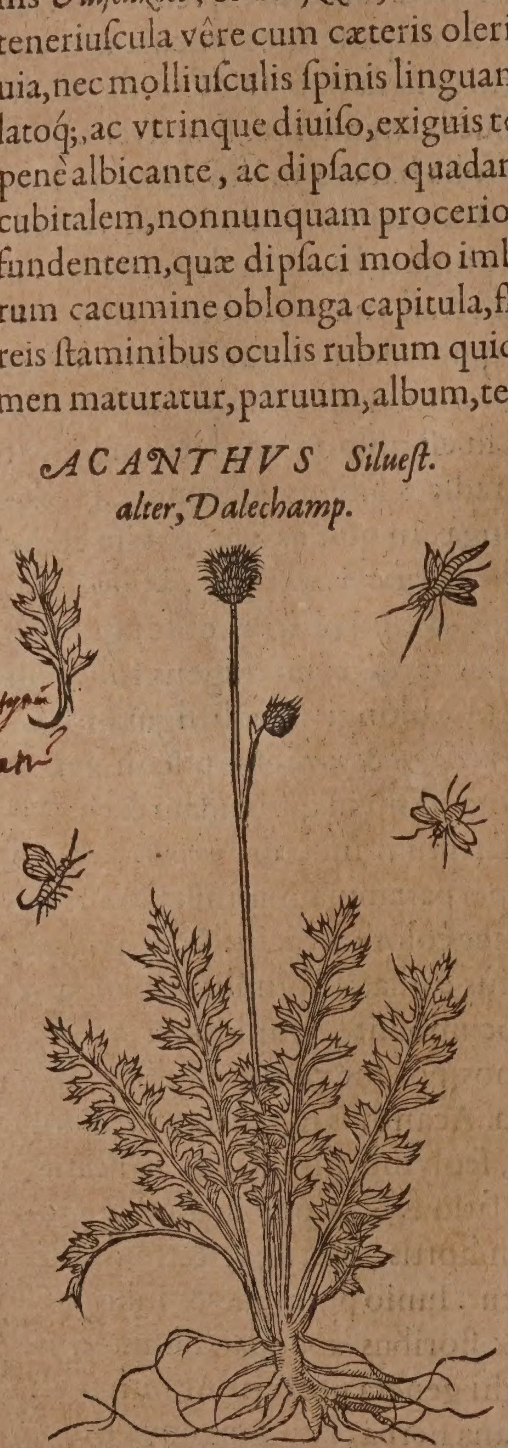
ACANTHVS Siluestris, Carduus pratenſis, Tragi.

ſpinam ſignificet, & Branca vrſina omnium herbariorum ſententia Acanthus Dioſcoridis credita, rigidis ſpinis non horreat, non ob id tamen vera Acantha non dicēda: ſpinoſa etenim eſt, verùm thyrſo duntaxat ex Dioſcoridis deſcriptione, & columnarū apud Vitruuium epiſtyliis, ſed mollibus duntaxat ſpinis, ideóq; à Vergilio mollis Acanthus dicitur: nec vlla alia eſt, cui Dioſcoridis deſcriptio veriùs reſpondeat. (Ruel. lib. 3. ca. 16.) Siquidem quinis ſeniſve foliis extenditur, lactucæ, longioribus multò, ac latioribus, vt quæ nonnunquam cubiti longitudinē æquent, pinguibus, carnoſis, erucæ ritu laciniatis, ſubnigris, caule tripedaneo, digitum craſſo, læui, cuius vertex foliorum in aculeos molles exeuntium cingitur vallo, & veluti in dehiſcentem paniculam nucamentúmve faſtigiatur. Summatim caput erumpit thyrſi figura, flores candidi, ſemen oblongum, luteum, radices oblongæ, pingues, lentæ.

(Lib. 2. ca. 13.) Trago & Lonicero ἀγρία ἄκανθα Dioſcoridis videtur eſſe Carduus pratēſis, Germanis *Uuiſenkoel*, & *Graſzkoel*, id eſt Braſsica pratenſis nominatus, quòd huius folia teneriuſcula vêre cum cæteris oleribus colligantur, & in cibos veniant, guſtu ſuauia, nec molliuſculis ſpinis linguam, aut palatum offendentia. Folio eſt ſatis longo latóq;, ac vtrinque diuiſo, exiguis teneriſq; aculeis, ſpinoſis've exaſperato, ex viridi penè albicante, ac dipſaco quadamtenus conſimili. Iulio menſe caulem emittit cubitalem, nonnunquam proceriorem, nodoſum, teretem, è geniculis bina folia fundentem, quæ dipſaci modo imbrem exceptum retinent. In horum & ramulorum cacumine oblonga capitula, florem in pallorem langueſcentem, ſed purpureis ſtaminibus oculis rubrum quid oſtendentem ſuſtinent. Flore marceſcente ſemen maturatur, paruum, album, tenera & candida veluti & in aliis Carduis lanugine inuolutum, quæ in pappos tandem euaneſcit. Planta eſt hyemis contemptrix, & quæ frigora facilè ferat. In pratis naſcitur, vbi rediuiua quotānis, Aprili menſe folia emittit, radice candida, fibrata, craſſa, plerumq; exeſa. Ex locis natalibus coniecturam ſumpſêre quidam hunc Carduum Leimoniam eſſe Theophraſti, à pratis ſic dictam, quam nullis prorſus notis inter ſpinoſas numerat, nempe ἄχαρναν, λευκάκανθαν, χάλκειον, κνῆκον, πολυάκανθον, ἀτρακτυλίδα, ὀνόπυξον, ἰξίνην, χαμαιλέοντα, σκόλυμον, quibus additur ἡ λειμωνία. (Lib. 6. hiſt. cap. 3.) Ineptè Betam ſilueſtrem Gaza interpretatur nominum ſimilitudine deceptus, quia Leimonium minimè ſpinoſis foliis à Leimonia valde diuerſum eſt. Hîc quoque Plinius bis lapſus eſt, ſcribens ſcolymū in cibos ab Oriente recipi, & alio nomine Leimonion appellari, tum quòd Leimonium, id eſt Betam ſilueſtrē ἀπὸ τῆς λειμωνίας ſpinoſa planta non ſeparet, niſi fortè mendoſus ſit codex, tum quòd Leimoniā ſpinoſam plantā à Theophraſto inter aculeatas acanaceáſque proximè ſcolymum memoratā cum ſcolymo confundat. Eſt etiam planta alia

ACANTHVS Silueſt. alter, Dalechamp.

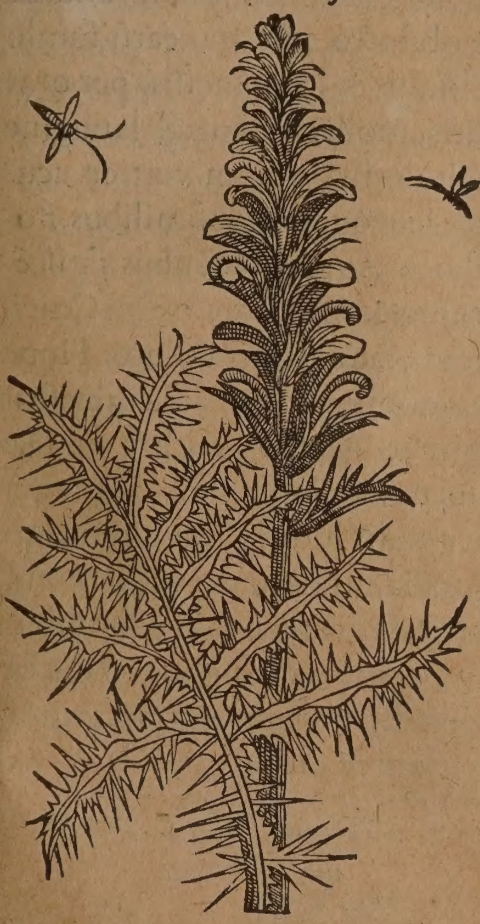

(Acanthus ſilueſtr. 2. *Forma.*) hîc picta, quibuſdam alter Acanthus ſilueſtris, aliis Leimonia, quòd vt & ſuperior in pratis naſcatur. Radice eſt foris nigricante, in multas appendices aſphodelo pæon'æ've ſimiles diuiſa, quæ quotannis alias atque nouas, veluti ſobolē recētem ex ſeſe gignunt, exareſcente radice ex qua propendent: folio craſſo, inciſuris ſinuoſo, oblōgo, aculeis armato, ſic à natura factis, vt aculei ſinguli ex tribus cuſpidibus

in vnum

in vnũ coëuntibus videantur esse coagmẽtati, pallidè virentibus, caule recto, procero, gracili, parũ ramoso, capitulo echinato, vno fere tantùm vel altero: flore puniceo, semine oblongo, paruo, lanugine contecto, quæ in auras tandem euolat. Ob aculeos ternos, quemadmodũ suprà dixi, vna stipatos, herbarij quidam Carduum τριγλώχινα vocant. Quidam Leucacanthã, de qua posthac nos agemus, esse volunt. Lobellius pinxit alium Acanthum siluestrem Scolymo similem aculeatum Dioscoridis, vel potiùs nouam aculeatam Brancam vrsinã, & subiicit, in agro Bo-

BRANCA Vrsina aculeata, Lobellij.

noniensi Lombardiæ, adeò flores & folia similia fuisse huic Acantho spinoso, vt crediderit Dioscoridis esse Acanthum siluestrem, quem assimilauit Scolymo siluestri, & satiuo Acãtho breuiorem & aculeatum dixit. Chamæleonta Monspeliensium esse non potest quia caput habet echinatum. Acãthi satiui radices, auctore Dioscoride, vstis & luxatis illitæ prosunt. Potæ vrinã mouent, & aluũ sistũt. Tabidis, ruptis, conuulsis mirè vtiles sunt. Eadẽ Plinius tradit. Huius radices vstis luxatisq; mirè prosunt: item ruptis conuulsis, & phthisim metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisanæ. Podagricis quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Galenus, Acanthi folia, inquit, mediocriter digerentem facultatem obtinẽt: radix exsiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. At quotidiana & diuturna experientia constat nostri Acanthi satiui radices emollire, vniuersamq; plantam muccosam esse, ac ob id ad enematum emollientium decoctiones duntaxat, in hortis haberi. Quare mirũ Dioscoridem dixisse radices στρέμμασι, id est luxationibus prodesse, cũ iis obsit potiùs relaxando: aptiùs fortasse στρέμματα hîc cõuertas torsiones, ligamentorúmve tractiones, quibus medentur initio suauia malactica, dolorem sedando, & leuiter digerendo, si quid affectæ parti influxerit: hac enim ratione fractis & conuulsis proderunt. Acanthi siluestris radix ad eadem ad quæ superior efficax est, nihilq; à satiuo differt, nisi mollitie & magnitudine.

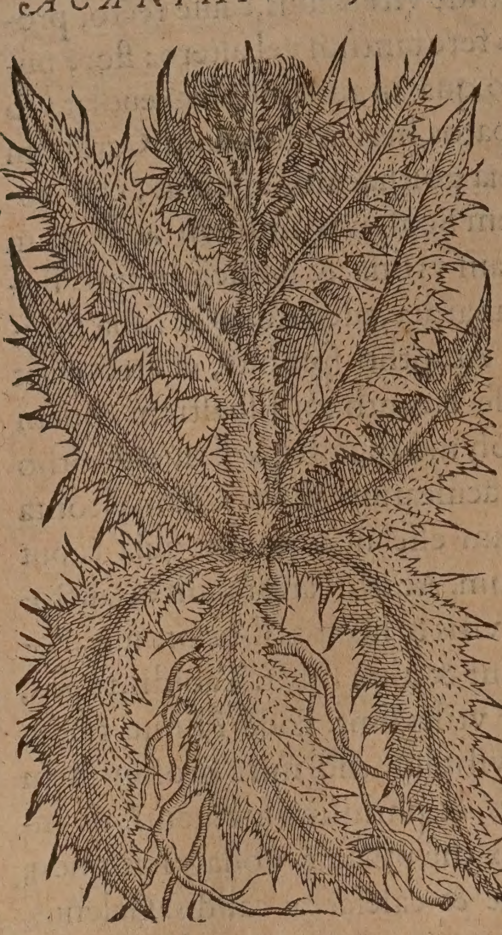
Lib.3. c.17. *Vires & Temper.* Li. & c.22. Li.6.simpl. Pena in Aduers.

ACANTHIVM, CAP. IIII.

QVOD Græci ἀκάνθιον, Latini similiter Acanthiũ nominant, Germani *Vueisz vuege distel*, Galli *Chardon argẽtin*, cuius hæc est in vulgatis Dioscoridis exemplaribus descriptio. Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχάς, οὗ συλλεγομένου, &c. Quæ ex Plinio, multò verò tutiùs ex Oribasio viri docti sic restituerunt. Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχάς, καθ' ἃς ἀραχνοειδὴς ἐστι χνοῦς, vel καὶ ἐπ' αὐλῷ χνοῦν ἀραχνοειδῆ, ὃς συλλεγόμενος, καὶ ὑφαινόμενος βαμβακοειδὴς γίνεται). Id est, Acanthium folia similia habet albę spinæ in summis extremitatibus aculeata, in quibus est lanugo, instar telæ araneæ, quæ collecta & texta bombycis effigiem præbet. Plinius. Spinæ albæ similis est spina illa, quã Græci Acanthium vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Dioscorides folia quidem Acanthij figura candoréve cum Alba spina confert, sed citra

Nomina *Forma.* Li.24. c.12.

ACANTHIVM, Matth.

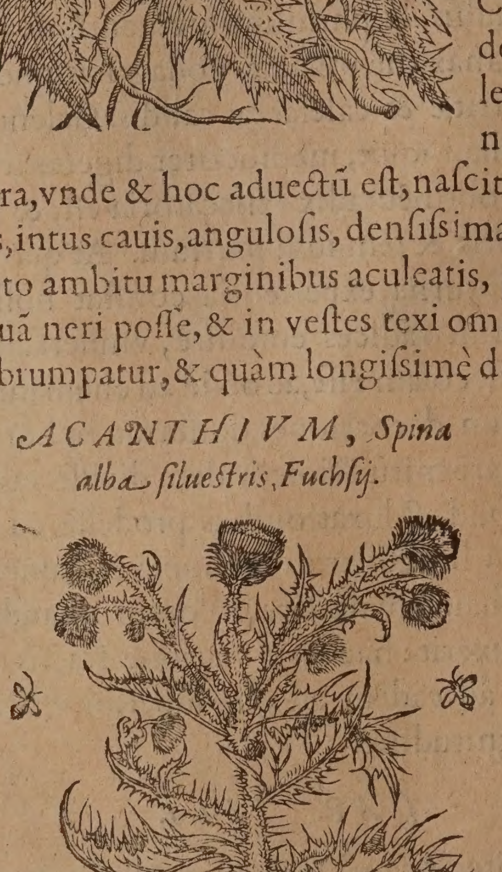
magnitudinis, aut paruitatis comparationem, vt id de suo, quod plerumque solet, Plinius videatur adiecisse, aut in nostris exemplaribus vox, minoribus, deesse. Anguillara pro Rutro hoc Cardui genus describere videtur. Acanthium Officinis creditur esse Carduus iste omnium ferè maximus vbiq; viarū obuius, & iuxta sepes in arenosis, incultisq; locis satis frequens, radice prægrandi, crassa, foris nigra, amara, caule procero, valde crasso, aculeato, cauo, candida tenuiq; lanugine obducto, telis aranearū simili: foliis admodum longis & latis, incisis, per oras vncis spinis stipatis, molli araneosaq; lanugine pubescētibus, capitulis in caulium vertice aculeatis & echinatis, leucographidi similibus, flore purpureo, Iulio & Augusto mēsibus fatiscēte, semine nigricante, & rotūdiore quàm Cnici, amaro, acri, candida lanugine inuoluto. Hunc Carduū Fuchsius nomine spinæ albæ siluestris descripsit & depinxit. Aliud Acanthiū ex Dalechampio exhibemus, montanum cognominatum, quod in gelidis montibus, vt in monte

Ca.16.hist.

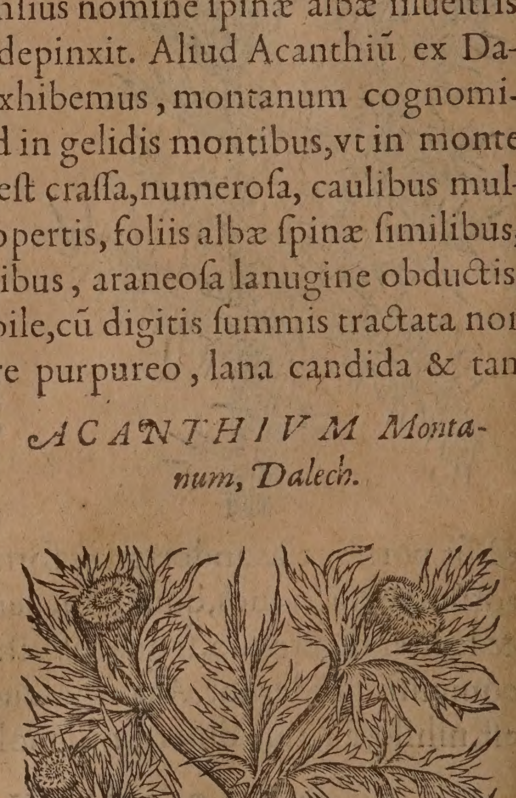
Acanthiū montanū.

Forma. Iura, vnde & hoc aduectū est, nascitur. Radice est crassa, numerosa, caulibus multis, intus cauis, angulosis, densissima lanugine opertis, foliis albæ spinæ similibus, toto ambitu marginibus aculeatis, prominentibus, araneosa lanugine obductis, quā neri posse, & in vestes texi omnino credibile, cū digitis summis tractata non abrumpatur, & quàm longissimè ducatur, flore purpureo, lana candida & tam

ACANTHIVM, Spina alba siluestris, Fuchsij.

ACANTHIVM Montanum, Dalech.

spissa

spissa vndiq; per initia sic obuoluto, ac circũcluso, vt priusquã detegi posit, veluti lanæ glomus sit dilacerandus & euoluendus. Acanthij radix & folia, inquit Dioscor. in potu opisthotonicis auxiliantur. Eadem prorsus Plinius tradit. Ipsa folia vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Galenus verò radicem & folia facultatis esse excalfactoriæ, & iis qui conuelluntur auxiliari. Li.3.ca.16. *Vires.* Li.24.c.12. Li.6.simpl.

DIPSACVS, *CAP. V.*

ΔΙΨΑΚΟΣ Græcis, Labrũ veneris, & Carduus veneris Latinis, Virga pastoris Officinis, & Carduus fullonũ vulgò dicitur, Gallis *Chardon à carder*, vel *Chardon à foullon*, Hetruscis *Cardo da cardare*, Foroiuliensibus *Garzo*, Germanis *Kartendistel, Bubenstrel, Vueberkarten.* Dipsaci autẽ, id est sitibũdi nomen à cõtrario inuenit, quoniã concauo alarũ sinu rorẽ, vel imbrẽ recipiat, quo velut ad abigendas sitis iniurias abutitur. Labri veneris nomenclaturã à carinato foliorum habitu contraxit, quæ se anfractuosa sinuantia ambage, peluis vel solij speciem constituunt, & intra se humorem retinent. Virga pastoris dicta est, ob longas virgas, quas detractis Carduis pastores fortè sumũt, & ea parte qua posit manu capi aculeis nudant, reliqua autẽ aculeata gregẽ ducunt. Carduus fullonius appellatus est, quòd eo rudes pãnos, velut echino quodã poliũt, detractisq; floccis carminãt. Cæterùm hîc animaduertendũ Auicenæ & Serapionis interpretes Virgæ pastoris nomine minimè Dipsacum, sed Polygonũ vtrũque Dioscoridis intellexisse. Herbarij duo Dipsaci genera fecere. vnum satiuum, alterũ qui sua sponte pasim prouenit, eumq; duplicẽ, nẽpè Dipsacũ siluestrẽ maiorẽ, quẽ Dipsacũ purpureũ vocat Fuchsius, & Dipsacũ siluestrẽ minorẽ. Dipsacũ, vt describit Dioscorid. aculeatarũ generis est. Caulem habet albũ, spinis horrentẽ, folia caulẽ amplectẽtia, lactucæ similia, in singulis geniculis bina, oblõga, atq; etiã spinosa, quæ in dorsi medio intus & extrà veluti bullas spinosas habent, cõcauo, quo se vtrimq; geniculis cõiungunt sinu, quo aquæ, rores & imbres asseruantur, vnde Dipsaci quasi sitientis nomen

Nomina. Li.2.c.736. c.351.simp. *Genera.* Ca 82.hist. Lib.3.ca.11. *Forma.*

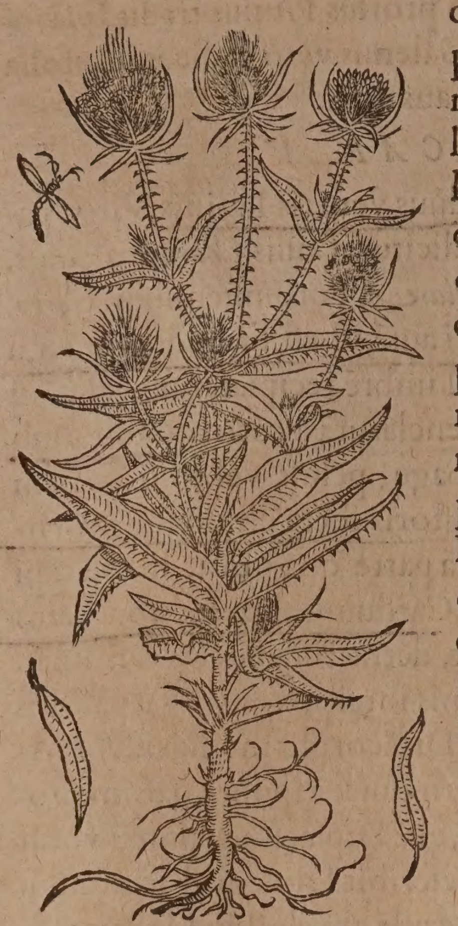
DIPSACVS Seu Labrum veneris, Matth.

DIPSACVS Satiuus alter, Matthioli.

DIPSACVS Siluestris maior, Fuchs.

DIPSACVS Siluestris minor, seu Virga pastoris, Matth.

traxit. In cacumine caulis singulis surculis capitula singula echinis similia insunt, oblonga, aculeata: quæ postquam exaruerūt, candida apparēt. dissectū per mediā medullam caput vermiculos habet. Plinius eadē breuiter & dilucidè tradit. (Li.27.ca.9.) Dipsacus folia habet lactucæ, bullásq; spinosas in dorsi medio, caulem duûm cubitorū, iisdē spinis horridum, genicula eius binis foliis amplectētibus, cōcauo alarū sinu, in quo subsistit ros salsus. In cacumine capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquosis. Huic descriptioni si pastoriā virgā cōferas cōperies notas omnes optimè respondere Dipsacus siluestris satiuo similis est, foliis tamen est angustioribus, & floribus purpureis. Nec solo cultu videtur euenisse, inquit Pena, vt satiuus Dipsacus aculeis aduncis, recuruis & rigidioribus à siluestri & spōte prodeūte tantùm distet. Nam pleraq; omnia culta, molliora & teneriora, minúsq; spinosa euadunt. At hîc satiuus capitibus est reductioribus, oblōgis spinis, crebris, adūcis, terram versus reflexis, adeò rigidis, vt stamina carpendo, & vellendo filamenta, non facilè effringātur: siluestris verò mollioribus, minoribus, surrectis, nec aduncis, longioribus multò, imbecillioribus: foliis itē mollioribus, minoribus, haud dissimilibus, capitulis crebris, & bituminoso trifolio similibus. Nascitur in agrorum & scrobium marginibus, & in viis iuxta sepes. (Matthi. in ca.11. lib.3.) Dipsaci tertiū genus minimum, nec adeò frequens, superiori siluestri sat simile est, non tamē ita striato caule, nec tam spinis horrido, foliis itē infirmioribus, capitulis multò minoribus, vt quæ oliuæ magnitudinem vix superent. Sunt autem capitula hæc tenuibus capillis referta, ita vt sericis viridi colore infectis floccis similia videantur. Quidam Plumbaginem esse Plinij credunt, nec temere fortasis. (Lib.3.ca.11. *Vires & Temper.*) Dipsaci radix, auctore Dioscoride, cum vino decocta & tusa vsque dum cerati crasitudinē accipiat, imposita rimas fistulásque sedis sanat. Oportet autem medicamentū hoc ærea pyxide recondere. Ferunt præterea formicis & verrucis pensilibus remedio esse. Vermiculi capitis eius in folliculo clausi, & collo aut brachio appensi quartanas sanare produntur. (Li.27.ca.9.) Eadem breuiter Plinius dixit. Sanat rimas sedis: item fistulas, decocta in vino radice, vsq; dū sit crasitudo ceræ, vt posit in fistulā mitti: itē verrucas omniū generū. Quidā & alarū, quas modò diximus, succū iis oblinūt. (Li.6.simpl.) Dipsaci spinę radix, inquit Galenus, est secūdo ordine exsiccatoria, habetq; nōnihil absterforiū. (In Aduers.) Scribit Pena priora duo Dipsaci genera refrigerātis & siccātis esse facultatis, & cancerosis vlcerationibus multùm conferre: tertium vsui incompertum.

CNICVS

CNICVS, CAP. VI.

KNIKOΣ & κνῆκος Græcè, Cnicus & Cnecus Latinè nominatur, Mauritanis *Kartam*, siue *Charthom*, Officinis Mesuen & Serapionem secutis, Carthamus, Italis *Zaffarano Sarrasinesco*, Germanis *Vuildengarten saffran*, Gallis *Saffran bastard*. Dicitur autem Cnicus seu Cnecus ἀπὸ τοῦ κνίζειν, quod mordere & pungere significat: est enim spinosus carduus, vel ἀπὸ τοῦ κνησμοῦ, quòd pungendo pruriginem excitet. Carthamus verò ἀπὸ τοῦ καθαίρειν, quod est purgare. Dioscorides de Cnico satiuo duntaxat scripsit. Theophrastus & Plinius duo genera fecere, satiuum siue hortense, & siluestre. rursus siluestris species duas. Cnicus satiuus, vt describit Dioscorides, folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata, caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine, florem similem croco, semen candidum & rufum, oblongum, angulosum. Nascitur in hortis, & agris satus. Floret Iulio & Augusto mensibus, ac subinde semē etiam profert. Cnicum alterum pictum dedit Clusius, cui vnicus caulis, interdum bini, terni, aut quaterni, cubitales, firmi & lignosi vti alterius, nullis tamen aut paucissimis ramis: folia Cnici vulgaris, candidiora, & paulò longiora: capitula Cnici: flos diuersus, quippe qui non sit luteus, sed ex multis staminibus cærulei coloris constans: semen Cnico & minus & subrufum: radix pollicari crassitudine, carnosa, succulenta, foris nigricans. Circa Cordubam in segetibus inuenitur, & agro Hispalēsi. Floret Maio & Iunio. Vulgare nomen nullum nouit. Sed cùm tota facie Cnicum vulgarem referat, Cnicum alterum nominauit. De reliquis generibus hæc prodidit Theophrastus. τοῦ κνίκου δὲ εἰσὶν ὁ μὲν ἄγριος, ὁ δὲ ἥμερος. τοῦ δ' ἀγρίου δύο εἴδη. τὸ μὲν προσεμφερὲς σφόδρα τῷ ἡμέρῳ, πλὴν εὐθυκαυλότερον. διὸ καὶ πηνίοις ἔνιαι τῶν ἀρχαίων ἐχρῶντο γυναικῶν. καρπὸν δὲ ἔχει μέλανα, καὶ μέγαν, καὶ πικρόν. ὁ δ' ἕτερος δασὺς τοὺς καυλοὺς ἔχει σογχώδεις, ὥστε τρόπον τινὰ ἐπιγειόκαυλος γίνεται. διὰ γὰρ μαλακότητα τῶν καυλῶν καταχλίνεται πρὸς τὰς ἀρούρας. καρπὸν δὲ ἔχει πικρὸν πωγωνώδους σπέρματος. ῥίζαι πᾶσι πλείους: μείζους δὲ, καὶ πυκνότεραι τοῖς ἀγρίοις. ἴδιον δ' ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα ἄγρια. τὰ μὲν γὰρ σκληρότερα, καὶ ἀκανθωδέστερα τῶν ἡμέρων. αὐτὸς δὲ μαλακότερος καὶ λειότερος. Id est, Cnicus est siluestris, & mitis. siluestris species duæ. Vna miti consimilis admodum, sed rectiori caule. quare ex ea priscæ quædam mulieres pro fuso vtebantur. Fructum

Nomina

Lib.4.c.18.

Genera.

Ibidem.

Forma.

Locus.

Tempus.

Lib. 2. stir. Hisp. c. 81.

Lib. 6. hist. cap. 4.

CNICVS Satiuus, Matth.

CNICVS alter, Clusij.

fert nigrum, magnum, amarum. Altera ſpecies hirſuta caules ſonchi profert, & quodammodo humi accubat, nam propter caulium mollitiem in terram inclinatur, fructum gignit amarum (πυκνὸν pro πικρὸν legit Gaza, & vertit frequentem) barbatum ſemen: omnibus radices multæ, denſiores tamen ſilueſtribus, & maiores.

CNICVS Silueſtris prior.
Atractylis, Dalech.

CARDVVS Benedictus.
Cnicus ſilueſtr alter.

Lib.21.c.15.

Præ aliis ſilueſtribus hoc peculiare eſt, quòd cùm duriora ſpinoſioráque ſint mitibus, vrbanus Cnicus mollior ſit & læuior. Quę ex Theophraſto ſic tranſcripſit Plinius. Multas præterea ignobiles habent, ſed maximè celebrant Cnicon Italiæ ignotum, ipſis autem oleo non cibo gratam. Hoc faciunt è ſemine eius. Differentia prima ſilueſtris & ſatiui. Silueſtrium duæ ſpecies. Vna mitior eſt, ſimili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquæ mulieres vtebantur ex illis: quare quidam atractylida vocant. Semen eius candidum (hîc Plinius contradicit Theophraſto, qui ſemẽ nigrum eſſe ait) & grande, amarum. Altera hirſutior toroſiore caule (σαρκώδεις caules legit Plinius, quos ὀγχώδεις Theophraſtus) & qui penè humi ſerpat, minuto ſemine. Aculeatarum generis hæc eſt. Hæc Plinius. Cnicus ſilueſtris prior Ruellij, Fuchſij, Dodonæi Atractylis eſt. Is durus eſt & erectus, ſatiuo non diſſimilis, foliis aſperis & pungentibus: capitula multis foliolis anguſtis & per extremitates aculeatis muniuntur, ex quibus hirſutus flos prodit, magis quàm Cnici hortenſis ex luteo palleſcens. Semen Cnico par, oblongum & anguloſum, ſed ſubatrum, non vt Cnici album: magnitudo ei quæ homini. Quamobrem priſcæ mulieres, vt ſcribit Theophraſtus, ſi locus mendo careat, pro colu vti poterant eius ſtipitibus ſatis firmis & longis ad lanam ſuſtinendã quæ nebatur, vt pro fuſo atractylide, humili planta, ſuis capitulis momentũ & pondus præbente ad intorquendum & circumagendum filum. Alteram Cnici ſilueſtris ſpeciẽ, Carduum eſſe, qui Benedictus ob admirabiles eius vires contra varios morbos nominatur, iamdiu doctis omnibus perſuaſum eſt, qui hunc cum alterius Cinci ſilueſtris deſcriptione à Theophraſto tradita diligentiùs cõtulerunt. Herba eſt vſu & viſu omnibus cognita, radice longa, tenera, valde fibrata, foliis longis, pinguibus, teneris, mollibus, hiſpidis, profundiùs inciſis: caules ei hirſuti villoſiq;, ὀγχώδεις, id eſt, leues, inanes, fragiles ſonchi modo, non σαρκώδεις, vt legit Pliniu, id eſt, toroſiores, in terrã ſparſi, quoniam ob comæ foliorumq; mollitiem recti nõ ſtant, ſed caduci ſolo procumbunt, & inclinãtur, hirſuta

Lib.3.c.55.

Cap.42. hiſto.
Lib.4.c.70.

ſuta quoque, capitula foliis pungentibus circundantur. Flos ex luteo pallet, ſemen copioſum, oblongum, cinereum, pilis barbatum, amarum, lanuginoſis pappis obuolutum. In arduis alpibus Galloprouinciæ teſte Pena prope Monſterias quas Marignols vocant, vbi effodiuntur Cryſtallinæ, Irides, & varij coloris alij lapides, creſcit, in ſummis montibus, rigidior, & aliquantùm minor hortenſi. Nunc paſſim in hortis omnibus magno ſtudio colitur ob eximias eius dotes. Cnici ſatiui flore priſci vtebantur in obſoniis auctore Dioſcor. Semen tundebatur, & ex eo exprimebatur ſuccus, vt tum hydromelite, aut gallinaceo iure datus aluum purgaret. Stomacho tamen aduerſatur. Fiebant etiam placentæ ad aluum emolliendam, ſucco eius amygdalis, nitro, aniſo, & melli cocto admixto. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuiſas iuglandis nucis magnitudine, duas aut tres ſumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi ſextarius, amygdalarum toſtarum & decorticatarũ cyathi tres, aniſi ſextarius vnus, aphronitri drachma vna, caricarum triginta carnes. Seminis ſuccus lac cogit, & ad ſoluendam aluum efficacius efficit. Cnici ſemine duntaxat vtimur ad purgationes, inquit Galenus. Tertij ordinis eſt excalfacientium ſi foris admoueatur. Sed de eius temperamento & facultatibus fuſiùs diſſeruit Meſues his ferè verbis. Cnicus eſt agreſtis & ſatiuus, idémque melior ſemine, præſertim eo magno, albo, plano, pleno, medullæ pinguis, cortice tenui. Nec inutilis eſt flos croci pilorum effigie. Calfacit ordine primo, ſiccat ſecundo. Agreſtis flos minùs calidus ac ſiccus. Pituitam & aquas vomitu & deiectione vacuat ſumptus, & clyſtere iniectus. Ob id morbis inde natis, vt colico affectui & ſimilibus confert. Thoracem quoq; & pulmonem expurgat, præſertim eclegmate ſequente & oleo ſuo, vnde & vocem claram reddit: ſperma quoque vſu auget, ſed alimentum eſt prauum, ſtomacho valde noxium, in eo & mammis lac dicitur cogere, faſtidiendum ac nauſeabundum eſt, ac conturbans, facultate eſt lactariarum plantarum, ſed remiſſa, terget, aperit, etiam flore cum mulſa icterum ſanante. Ne ventriculum lædat, ei miſce ſtomachica, aniſum, galangam, maſtichen: acriora verò, vt cardamomum, zingiber, ſal panis, ſal gemmæ addita actionẽ ipſius celerant, & inteſtinorum noxam prohibent. Sic medullæ eius drachmæ decem, cum cardamomi aureo vno in catapotia cicerum magnitudine drachmis quinq; ſufficienter purgant Paulo auctore. Eadem medulla panno ligata, oxymeliti præſertim ſcillitico incoquitur merſa, & purgatoriũ id efficit. Medullæ eiuſdẽ aurei duodecim, penidiorum aurei quatuor, cardamomi, zingiberis ana aureus vnus, cum melle forma bolos nucis magnitudine, da vnum vel duos. Medulla eadem ex iure galli vel gallinæ cum ſpeciebus prædictis cocta, idem præſtat: vel medullæ eius drachmæ tres, amygdalarum drachma vna, ſtrobilorum drach. ſemis, cum melle cocto & ſicco ſcillæ fiat eclegma, mirificum in thoracis affectibus. Hæc ex Meſue. Sed id animaduertendum orientalem Cnicum multò faciliùs & vtiliùs minori quantitate purgare. Noſtrum multò imbecilliorem eſſe, vt pote qui non minore quàm duarum vnciarum, vel ſaltem vnius & ſemiſſis mole, aluum ſubducat, nec obſtructiones meſaraicarum æquè probè reſeret. Carduus verò benedictus obſtructiones internorum viſcerum tollit, vrinam mouet, calculum frangit, vlcera potiſſimùm pulmonis ſanat. Percuſſis à feris venenatis medetur tam interiùs ſumptus, quàm venenatis ictibus aut morſibus impoſitus. Negant etiam peſtis ſentire contagia, qui cum cibo aut potu præſumpſerit. Iam quoque correptis magno fore præſidio vulgus ſibi perſuaſit. Item contra capitis vehementiſſimos dolores, vertiginem, memoriam amiſſam, in cibo aut potu ſumptum valere tradunt. Item ad putreſcentia vlcera, mammarum potiſſimùm, ſi in puluerem redactus inſpergatur: cacoëthe tam recẽs quàm ſicca herba, pota & admota ſanat, cuteq; obducit. Quamobrẽ decoctis miſcetur, quæ ex ligno Gaiaco parantur Hiſpanica lue laborantibus.

In Aduerſ.

Vires & Temper.

Lib. 7. ſim.

Lib. 2. c. 11.

Confert

Confert maximè iis qui quartana febre aut aliis febribus laborant, quarum acceſſiones cum frigore redeunt, hauſto eius decocto, aut ſtillatitia aqua, aut pulueris drachma pota. Proſunt eadem comitialibus infantibus eodem modo pota. Herbæ decoctum ex vino ſumptum, ilium & renum dolores mulcet, ventris tormina ſedat, ſudorem cit: alui tineas necat, & vteri vitiis auxiliatur.

CHAMAELEON, CAP. VII.

Nomina ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ λευκὸς Græcis, Chamæleon albus Latinis nominatur, Carduus varius, Carduus ſuarius, & Cardopatium, Arabibus *Chemeleon leuce*, ſeu *Chamalium*, Italis *Carlina*, & *Chameleone bianco*, Hiſpanis *Cardo pinto*, Germanis *Eberuurtz*, eleganti alluſione ad Carduum ſuarium. χαμαιλέων μέλας, Latinis Chamæleon niger. Chamæleon autem à foliorum varietate dicitur Dioſcoride teſte: *Lib.3.c.8.* mutant enim cum terra colorem. Hîc enim viridia, illic albicantia, alibi cærulea, nonnunquam rubra inueniuntur. Suarius autem carduus, quòd ſues, ſi in polenta exhibeatur, perimat. Carlina verò quaſi Carolina quòd credat vulgus hanc herbã Magno illi Carolo Regi olim ab Angelo demonſtratam fuiſſe ad propulſandam ab exercitu ſuo peſtem, tanquam antidotum omnium præſtantiſsimum. Quam ob cauſam multi ad arcendam peſtilentiam huiuſce herbæ radices miris efferunt laudibus. Chamæleon albus à nonnullis Ixias vocatus, *Lib.3.c.8.* vt ait Dioſcorides, quòd quibuſdam in locis ἰξὸς, id eſt, viſcum ad radices eius inueniatur, quo pro maſtiche vtuntur mulieres. *Forma.* Folia habet ſilybo aut carduo ſimilia, aſperiora tamen & acutiora, nigroq; Chamæleone robuſtiora. Caule caret, ſed è medio ſpinam echino marino aut cynaræ ſimilem erigit: flores purpureos velut pilos, qui in pappos euaneſcunt, ſemen cnico ſimile: radicem in pinguibus collibus craſſam, in montoſis graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentem, & dulcem. Chamæleon niger & ipſe foliis ſcolymo ſimilis eſt, minora tamen & tenuiora, & robuſtiora hæc habet. Caulem emittit digitali craſsitudine, dodrantalem, ſubrubrum, qui vmbellam gerit, & flores ſpinoſos, tenues, hyacinthi æmulos, varios, radix craſſa, nigra, denſa, quandoque etiam corroſa, quæ *Locus.* diſſecta ſubflaua eſt, & commanducata mordax. Prouenit in campeſtribus, ſiccis & cliuoſis tractibus & maritimis. *Lib.22.c.18* Plinius de iiſdem hæc prodidit. Chamæleonem aliqui Ixiam vocant. Duo genera eius. Candidiora, aſperiora folia habet, ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore ſuauiſsimo. Quibuſdam in locis viſcum gignit album, ſub alis foliorum, maximè circa canis ortum, quo modo thura naſci dicuntur: vnde & Ixias appellatur. Hoc vt maſtiche vtuntur mulieres. Quare & Chamæleon vocetur, varietate foliorum euenit: mutat enim cum terra colores, hîc niger, illic viridis, alibi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus. Et paulò pòſt. Ex nigris marem dixêre cui flos purpureus eſſet, & fœminam cui violaceus. *Lib.9.hiſt. cap.13.* Vno naſcuntur caule cubitali, craſsitudine digitali. Theophraſtus de vtroque Chamæleone hæc quoque Dioſcoridi conſentanea literis mandauit. χαμαιλέων δὲ ὁ μὲν λευκὸς, ὁ δὲ μέλας. αἱ δὲ δυνάμεις τῶν ῥιζῶν, καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ῥίζαι τοῖς εἴδεσι διάφοροι. τοῦ μὲν γὰρ λευκὴ καὶ γλυκεῖα, καὶ παχεῖα, καὶ ὀσμὴν ἔχουσα βαρεῖαν. Et paulò pòſt. φύεται δὲ ὁμοίως πανταχοῦ, καὶ ἔχει τὸ φύλλον ὅμοιον σκολύμῳ, μεῖζον δὲ, αὐτὸ δὲ πρὸς τῇ γῇ, τὴν δὲ κεφαλὴν ἔχει ὁμοίαν ἀκανῷ, μεγάλην. οἱ δ᾽ ἄκανον καλοῦσιν. ὁ δὲ μέλας τὸ μὲν φύλλον παρόμοιος: σκολυμῶδες γὰρ ἔχει (non σκολυκῶδες, vt habetur in vulgatis exemplaribus) πλὴν ἔλαττον καὶ λειότερον (λεπτότερον ex Dioſcoride) αὐτὸς δὲ ὅλος ἐστιν (lege ἔχει) ὥσπερ σκιάδιον. ἡ δὲ ῥίζα παχεῖα, καὶ μέλαινα. διαρραγεῖσα δὲ, ὑπόξανθος. φιλεῖ δὲ χωρία ψυχρὰ, καὶ ἀργά. Id eſt, Chamæleon quidam eſt albus, alter niger, radicum facultates, atq; ipſæ etiam radices ſpecie differunt: illius enim radix alba eſt, dulcis, craſſa, & grauis odoris.

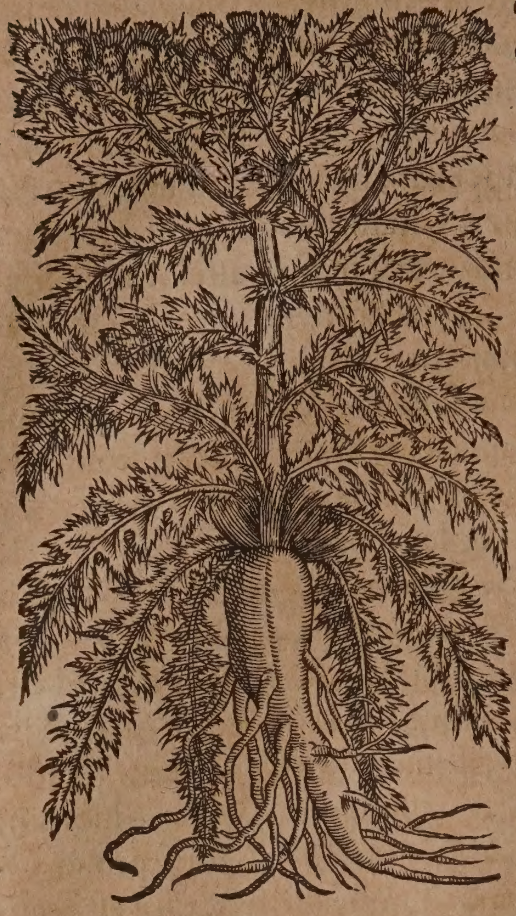
Naſcitur

Naſcitur ſimiliter multis locis, foliúmque habet ſcolymo ſimile, ſed maius, & terrę proximum, caput autem magnum acano ſimile, quod nonnulli acanum vocant. Niger ſimili eſt folio, ſcilicet ſcolymi, ſed minore & tenuiore. Tota planta habet veluti vmbellam, radix craſſa eſt, nigra, & diſrupta, ſubflaua. Locis gaudet frigidis & incultis. Gaza non ἀργὰ ſed ὑγρὰ legit, id eſt, humida, cui contradicit Dioſcorides Lib.3.c.9.
ſcribens plantam iſtam in campeſtribus & ſiccis locis prouenire. Idem Theophra- Lib.3.hiſt.
ſtus alio in loco Chamæleonem album ἰξίνην appellat, quam Carduum pineam cap.4.
interpretatus eſt Gaza, ratus fortaſſe diuerſam hîc à Chamæleonis genere plãtam deſcribi. At ſi quis plantas iſtas diligentiùs expendat, & Theophraſti locos conferat, rem aliter habere comperiet. Nam Chamæleonis facta mentione, alteram eius ſpeciem, nimirum Ixinem accuratè omnibus ſuis partibus delineat, præterquam radice, quæ velut hîc omiſſa luculenter declaratur loco ſuprà adducto. Quod autem Ixine, vel, vt in Dioſcoride legitur, Ixia, Chamæleon ſit albus, eius hiſtoria fidẽ Lib.6.hiſt.
facit, tum ex Theophraſto iam deſcripta, tum ex his eiuſdem verbis. ἡ δὲ ἰξίνη φύεται cap.4.
μὲν οὐ πολλαχοῦ (lege φύεται μὲν ὁμοίως πολλαχοῦ, vt & loco iam citato) ῥιζόφυλλον δέ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματικὸς ἄκανος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον, οὗ μάλα ἐπικεκρυμμένον ἐπὶ τῶν φύλλων. οὗτος δὲ ἐπὶ τοῦ ἄκρου φέρει τὸ δάκρυον εὔστομον, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ἀκάνθη χὴ ἡ μαστίχη. emenda, ἡ ἀκανθικὴ μαστίχη, quod confirmat Plinius, vt diximus. Id eſt, Chamæleon albus æquè locis multis naſcitur, à radice folia emittit, ex qua media ſeminibus grauis acanus veluti malum exoritur, in foliis ipſis abſconditus. (Videtur Theophraſtus hîc acanum dicere ſpinoſum & echinatum caput carduorum, quod Dioſcorides nunc echinũ vocat, nunc ἀκανθώδη κεφαλὴν, niſi fortè pro ἄκανον legendum ſit ἐχῖνος.) Hîc lacrymam ori gratam parte ſumma profert, quæ eſt acanthice maſtiche. Qui hos duos Theophraſti locos cum Chamæleonis albi hiſtoria à Dioſcoride tradita contulerit, vnam & eandem plantam ab vtroque deſcribi iudicabit: hodie periti herbarij Carlinam eſſe credunt. Hæc, inquit Dalechampius, vbinis in Allobrogum montibus frequens eſt, Dienſibus *Chardouſſe* dicta, quaſi Carduus ſilueſtris, radice longa, craſſa, ſubruſa, cùm guſtatur principiò fatua, mox ſubdulci, tandem acri, foliis latis, albis, aculeatis, humi iacentibus. ex horum medio abſque caule echinus prodit, cynaræ capitibus ſimilis, in metam faſtigiatus, cõpactili ſquamarum pungentium aceruo horridus, quo exſecto, ſicuti & diuulſis eius laminulis ſuccus lacteus manat, viſ i aut glutinis modo lentus ac tenax, ſic contrectantium manibus inhæreſcens, vt vix detergatur, vt ab eo ixias meritò dici poſſit. Flos purpuraſcit, quo dilapſo hiat echinus, papporúmque denſam lanuginem media orbis ſui area complectitur, quæ in auras auolat. Semen cnico ſimile eſt. Huius echinos adhuc cõpreſſos priuſquã floreant, indigenæ detractis corticoſis vnguibus, ſtructilique laminularum ſerie reuulſa, concidunt in orbes, & raporum ritu in cibos coquunt, vel cum butyro in prunis, vel ſuper foculo parant, ſale & pipere condiunt, guſtu multò quidẽ palato ſuauiore & lautiore, quàm echinorum cynaræ, vel ſcolymi ſatiui. Quare cùm tam vulgaris ſit in ea regione hîc cibus, ſentiendum

CHAMAELEON Albus, Matthioli.

CHAMAELEON Niger, Matth. & Fuch.

CHAMAELEON Niger, alter Matth.

sentiendum viscidũ hunc echinati capitis lentorem minimè venenatum, neque exitiosum esse, cùm citra noxam cum sui globi frustulis comedatur, vel Allobrogũ Chamæleonẽ innocentiorem esse quàm Græcorum, vel igne, præparatione, conditura maleficam eius vim obtundi. Plerisque herbariis & Officinis ferè omnibus persuasum est, duplicem esse Carlinam, aliam caule carentem, aliam caule donatam, quam Leucachantham facit Dodonæus: Matthiolus & Fuchsius nigrum Chamæleonta. Sed si vti nos, inquit Pena, vtriusq; radices, & vtriusque gummi subflauum, vermiculosum, nonnihil pellucidum, odore viroso, gustu & visu explorassent: demúmque eadem radice & flore, cauléque donatam, alias verò caule carentes: & alibi etiam proximè copiosè enatas, partim caule viduas, partim vtróque præditas obseruassent, volentes sententiam mutassent. Id se expendisse ait non procul ab arido & gelido dicto D. Bernardi monte, atque etiam via qua Ispurgo itur Tridentum locis lapidosis & siccis. Quare herbariorum Carlinam varietate non genere duplicem, non esse Leucacantham, sed Chamæleonem album Dioscoridis esse censet. Matthiolus aliam Chamæleonis nigri iconem exhibuit à Marantha Neapoli ad se missam, quæ tametsi, inquit, vmbellas similibus Hyacinthi floribus scatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis distincta non sint, cùm minimè rubeat caulis, cùm mansa radix nullo modo sit acris, non exesa, non flauescens, nec caules digitali crassitudine, hanc plantam genuinum Chamæleonem nigrum esse minimè putat. Sed hæ notæ ne illi quidem insunt, quam Chamæleonem nigrum ipsemet statuit. Tragus Carlinam Officinarum, Chamæleonem vulgarem nigrum facit, alterum & exiguum eius genus sine caule, Cordus Chamæleonem album, Lobellius Carduum ἄκαυλον Septentrionalium. Vbique ferè prouenit, inquit Tragus, potissimùm in asperis montibus, ac forti albaq; terra, radice, foliis & semine Chamæleonti vulgari simile, sed minus. Flos eius aculeatus & purpureus humi procumbit, & caule caret. Lobellius scribit Angliæ collibus, Picardiæ & Gallobelgij satorum marginibus obuium & frequentem esse hunc Carduum, figura & foliis Carlinæ, sed retusioribus laciniis, minoribus. Flores purpurantes, & capitula Carlinæ vulgaris, caule carentes, in pappos euanescentes. Semen Cnico simile. Radices aliquantulum rubescentes, grauissimi odoris. Augusto mense floret. Tragus pinxit alium

Lib.4.c.68.

In cap. 9. lib.3.

In Aduers.

CHAMAELEON Exiguus, Tragi, Dalech.

CHAMAELEON Niger verus, Dalech.

alium verum Chamæleonem nigrum, pallidulis cæterísque carduis ſimilibus floribus, ſemine oblongo & capillato. Chamæleonem nigrum in Gallia nuſquam reperit Dalechampius, ſed ex eius planta integerrima ex Calabria à Reinerio Solenandro viro humaniſſimo & doctiſſimo medico delata, illiq; dono data, effigies hæc ad viuum expreſſa eſt. Radix illi palmum longa erat, digitum craſſa, foris nigra, & quæ lacerata hiabat, intus flaueſcens: folia Chamæleonis albi, anguſtiora, minora, tenuiora: caulis dimidio pede non procerior, in cuius ſummo vmbella floris purpurei ſplendebat, Hyacinthi colorem prorſus æmulantis, niſi candor eximius intermiſceretur, & quamuis exaruiſſet, viuidũ ſuum nitorem retinentis, abſque echino globoſóve capite, quòd videlicet ex omnibus plantis quibus aculeata folia ſunt, id peculiare ſortitus eſt Chamæleon, vt citra echinatum verticẽ flos emicet auctore Theophraſto duobus in locis, in quibus tamen litera adeò deprauata eſt, vt ex ea rectus ſenſus vix elici poſsit. Prior locus is eſt, Ἀλλὰ τά γε τοιαῦτα πάντων, οἷον ἄκορνα, λευκάκανθα, χαλκέιος, κνῆκος, πολυάκανθος, ἀξακτυλὶς, ὀνόπυξος, ἰξίνη, χαμαιλέων, πλὴν οὗτος οὐ φυλλάκανθος, σκόλυμος, ἢ λειμωνία, φυλλάκανθα, καὶ τὰ ἄλλα. In quo cùm de Phyllacanthis loquatur, & Chamæleonem foliis aculeatis eſſe ex Dioſcoride conſtet, falſò οὐ φυλλάκανθος dicitur. Quare legit Dalechampius per parentheſim (πλὴν οὗτος φυλλάκανθος οὐκ ἀκανίζει) σκόλυμος, &c. Alter locus eſt. Σαρκώδης δὲ καὶ ἐδώδιμος ἡ τοῦ ὄγκου κύησις, οὐκ ἀκανθώδης, ἀλλὰ προμήκης. καὶ τοῦτο ἴδιον μόνον ἔχει τῶν φυλλακάνθων, ἀντιστραμμένως ἢ ὁ Χαμαιλέων. ὁ μὲν γὰρ ἀφυλλάκανθος ὢν ἀκανίζει. quẽ ſic reſtituit Dalechampius. ὁ μὲν γὰρ φυλλάκανθος ὤν, οὐκ ἀκανίζει. Illi tamẽ corruptæ lectioni ſubſcripſit Plinius ſcribens, Chamæleon in foliis nõ habet aculeos, &c. Sed error is vnicus non fuit: nam pro Cnico Cnidos ibidẽ, & bis Helxine pro vxine legitur. Diuerſum à ſuperiore Chamæleonem pinxit Cluſius, quem Salmãticenſem vocat. Planta eſt, inquit, ex Acanaceorum genere, caule pedali, interdum etiam cubitali, multis alis ſiue ramis concauo, & quaſi foliato, duro tamen & firmo: folia numeroſa, longa, anguſta, candicantia, ſpinis horrida: ſummis ramis veluti vmbellæ ex quinque aut ſex caliculis ſeu capitulis ſpinoſis conſtantes innaſcuntur, in quibus flos purpureus dilutior, qui maturo ſemine in pappos euaneſcit, reliquorum Acanaceorum more: ſemen Cnici, minus, dulce, intus candidũ, foris ſubnigrum aut cinereum: radix nigra, dura, dulcis ſi mandatur. Tota plãta firmis ſpinis vndique riget. Agro Salmanticẽſi frequens. Floret Iulio, ſemẽ Auguſto maturum.

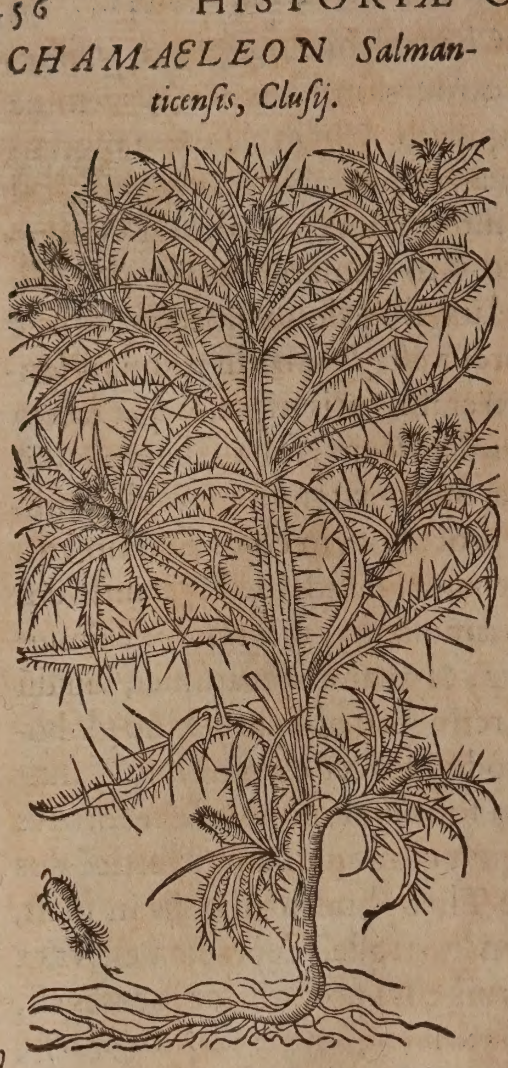
Lib. 6. hiſt. cap. 5.

Lib. 6. hiſt. cap. 4.

Lib. 21. c. 16.

Lib. 2. ſtir. Hiſpa. c. 79

CHAMÆLEON Salmanticensis, Clusij.

Vocatur à Salmanticẽsibus Chamæleon,& eum referre videtur quem Anguillara pro Chamæleone nigro Dioſcoridis proponit. Verùm hiſtoria non reſpondet. Huc fortaſſe Chamæleonis nigri ſpeciem referemus Carduum puſillum & rarum, qui in planitie illa, quæ eſt inter Arelatem & Salonam, & Creta Salonenſis dicitur, prouenit, ideò à Pena & Lobellio Picnomos Cretæ Salonẽſis nuncupatus. Radice eſt exigua,manſu glutinoſi quidpiam præferente, foliis longis,ſecus longitudinem cauli adhærentibus, Chamæleontæ Monſpelienſis modo, ſed anguſtiorib⁹,in ramis magnitudine Calcitrapę, & illius modo in ambitu ſparſis, ſpinoſis, longíſque aculeis adeò ſtipatis, vt arrepturo nihil pateat aditus: floſculi ſenecionis æmuli, ſed maiores in oblongis, ſpinoſis & tomẽtoſis capitulis: ſemen exiguum, Cnico ſimile, paleaceum. Picnomon eſſe nõ aſſeuerat Pena, ſed quia plãta eſt ſpinis munitiſſima,ſignificationi alludentes ita vocauit.

Lib.3.c.8.

Radix Chamæleonis albi,vt docet Dioſcorides, acetabuli menſura pota latos lumbricos expellit,bibitur autẽ in vino auſtero cum origani decocto.

Vires & Temper.

Hydropicis cõmodè datur drachmæ põdere cum vino :ipſos enim extenuat.Decoctum eius contra vrinæ difficultatem propinatur. pro theriaca eſt cum vino pota.Occidit canes & ſues:mures item necat ſubacta cum polenta,aut hydrelæo madefacta.Chamæleonis nigri radix trita admixto modico chalcantho, cedrino oleo & axungia, ſcabiem abigit, deterget impetigines ſulfure & bitumine additis,cocta in aceto & illita.Decoctũ collutione dentium dolores ſedat.cum pari pipere & cera radix dentibus oblita, ipſis dolẽtibus auxiliatur.fouentur etiã dentes ipſa cocta in aceto & affuſa. dolenti denti per ſcalpellum calida admota ipſum frangit. maculas cutis in facie à ſole contractas expurgat,& vitiligines cum ſulfure. Miſcetur & medicamentis erodentibus, phagædenica vlcera feraq; in cataplaſmate impoſita extirpat ac ſanat.

PICNOMON CRETAE Salonenſis, Penæ & Lobellij.

Lib.9.hist. cap.13.

Theophraſtus de harũ radicum facultatibus hæc prodidit,primùm de Chamæleonis albi radice. χρησίμη δὲ, φασί, πρὸς τοὺς ῥοῦς, ὅταν ἑψηθῇ κατατμηθεῖσα ὥσπερ ῥαφανὶς ἐνειλομένη (lege ἐνηλωμένη) ἐφ᾽ ὁλοσχοίνου, καὶ πρὸς τὴν ἕλμινθα τὴν πλατεῖαν, ὅταν ἀσταφίδα προφάγῃ πίνειν (lege πίνειν δεῖ) ἐπιξύοντα ταύτην, ὅσον ὀξύβαφον ἐν οἴνῳ αὐστηρῷ. ἀναιρεῖ δὲ καὶ κύνα, καὶ σῦν. κύνα μὲν ἐν ἀλφίτοις ἀναφυραθεῖσα μετ᾽ ἐλαίου καὶ ὕδατος: σῦν δὲ μετὰ ῥαφάνων μιγνυμένη τῶν ὀρείων. γυναικὶ δὲ δίδοται ἐν τρυγὶ γλυκείᾳ, καὶ ἐν οἴνῳ γλυκεῖ. καὶ ἐὰν βούληταί τις ἀσθενοῦντος ἀνθρώπου διαπειρᾶσθαι εἰ βιώσιμος,

βιώσιμος, λούειν κελεύουσιν τρεῖς ἡμέρας. κἄνπερ διενέγκῃ, βιώσιμος. Deinde de nigri Chamæleonis radice. δύναται δὲ λέπραν ἐξελαύνειν ἐν ὄξει τριβόμενος, καὶ τριβεὶς ἐπαλειφόμενος, καὶ ἄλφον ὡσαύτως. ἀναιρεῖ δὲ καὶ τοὺς κύνας. Id eſt, Chamæleonis albi radix ad fluxiones vtilis eſſe traditur, cōciſa raphani modo, & iunco velut clauo transfixa ac decocta: & aduerſus latos lumbricos cum vua paſſa acetabuli menſura in vino auſtero pota. Occidit & canes & ſues. Canes in polēta ſubacta cum aqua & oleo, ſues mixta cum braſſica mōtana. (Quæ ſequuntur, Mulieri datur ex fece vini paſsi, aut ex vino paſſo, Gaza non expreſsit, fortaſſe ea notha ac ſuppoſititia eſſe ratus.) Quòd ſi quis experiri voluerit, moriturus ſit æger nec'ne, præcipiunt ea radice lauandum triduo, quòd ſi tolerauerit moriturum negant. Nigri Chamæleonis radix in aceto trita & illita lepram & vitiligines exterit. Occidit & canes. Plinius partim ex Dioſcoride, partim ex Theophraſto hæc exſcripſit. Chamæleon cādidus hydropicos iuuat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in vino auſtero cum origani ſucco. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic ſuccus occidit canes, ſuéſque in polēta addita aqua & oleo. Contrahit in ſe mures, ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem eius aliqui cōciſam ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant. Et mox de nigris addit. Radicibus eorum lichenes curantur, cum ſulphure & bitumine vna coctis: commanducatis verò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant, & ricinos canum necant, iuuēcas quoq; anginæ modo: quare à quibuſdam Vlophonon, vocatur, & Cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc viſcum vlceribus vtiliſſimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus aduerſantur. Atq; hoc poſtremum videtur innuere, quod Dioſcorides theriacam eſſe dixit. Cum origani verò ſucco bibi ait, quod Dioſcor. dixit, μετὰ ὀριγάνου ἀποζέματος, quibus cum origani decocto bibendum eſſe ſignificatur. Galenus de iiſdem radicibus hæc ſcribit. Nigri Chamæleonis radicē lethale quidpiam habere: quamobrem foris vſum eius ad pſoras adhiberi, & lichenas, & vitiligines, & in ſumma quæ deterſionem poſtulant. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiſceri, & phagædenica vlcera illitam ſanare: eſſe enim ſiccam tertio ordine, calefacere ſecundo completo. Porrò albi Chamæleonis radicē potui dari cum vino auſtero menſura oxybaphi contra latos lumbricos: exhiberi etiam aqua intercutem laborantibus, adſimilémque habere temperiem ipſius nigri radici, niſi quòd hac illa amarior ſit. Paulus quoque, Oribaſius, & Aëtius tradunt Chamæleonis nigri radicē ſi intra corpus ſumatur, veneni loco eſſe, & cętera eadem quę Galenus. At Dioſcorid. Theophraſtus, Plinius neutrius venenatam eſſe radicem dixerunt. Neque enim venenatam eam eſſe intelligas, quæ canes, ſues, & mures perimat. Quędam enim ſunt iis animalibus noxia, quæ nobis ſalutaria ſunt: nam eandem ad pellendas latas interaneorum tineas propinant: item hydropicis, & contra difficultatem vrinæ. Præterea Dioſcorides de Chamæleone albo tractans, Ixiam venenum eſſe non ait, neq; Theophraſtus, cùm ſcribit, ἔχει δὲ δάκρυον καὶ ἡ ἰξία ἡ ἐν Κρήτῃ. Id eſt, Lacrymam fundit Chamæleon albus, qui in Creta naſcitur. Sed Dioſcorid. de venenis agens, Ixiæ veneni incommoda & noxias vires, & remedia tradit ex Nicandro, qui ἰξιόεν οὐλοφόνον vocat. Eius ſcholiaſtæ fides habenda nō eſt, qui Ixiam genus blattę eſſe ſcribit, quod ſit colore nigrum, odore verò in potu ocimi ſemini ſimile, quum apertè Dioſcor. viſcum eſſe dicat quod ad radices Chamæleonis albi reperitur. At Paulus & Aëtius de venenis tractātes, cùm de vtriuſq; Chamæleonis veneno & curatione dixiſſent, ſeorſum de Ixiæ veneno eadem quæ Dioſcorides retulerūt. Cùm verò Chamæleon albus Ixias nominetur, ob viſcidū illud gummi, quod ex radicibus manat, num etiā Chamæleonis nigri radices gummi fundunt? vt quæ de Ixiæ veneno veteres literis

Lib. 22. c. 18. — Lib. 8. ſim. — Lib. 7. Lib. 15. Lib. 1. — Lib. 9. hiſt. cap. 1.

In cap.21. lib.6. mandarunt,ad ſuccum etiam è radicibus Chamęleonis nigri pertineant. Matthiolus non ſolùm Ixiæ nomenclaturam vtriq; Chamæleoni communem eſſe ſcribit, quod vterq; gummi viſco ſimile proferat, ſed etiam Ixiam Dioſcoridi de venenis agenti, nihil aliud eſſe quàm Chamæleonem nigrum. Idem cùm Carlinam in caulem aſſurgētem nigrum eſſe Chamæleonem ſibi perſuaſerit, vére ex vtriuſque radice gummi exudare ex quorundam Cretenſium oratione in vtraque Carlina id cōcreſcere narrantium, aſſerere nō dubitauit. Quod verò Ixia Dioſcor. Chamæleon niger ſit, haud verùm eſt: ſoli enim Chamæleoni albo Dioſcor. Ixiæ, Theophraſtus Ixiæ & Ixines appellationē perſpicuè tribuerunt, nuſquā Chamæleoni nigro: quorum auctoritas maioris apud omnes ponderis eſſe debet, quàm nothæ illæ ac

Lib.22.c.18 ſuppoſititię Ixiæ appellationes, & Plinij oratio quæ eſt eiuſmodi. Ferunt & hęc, inquit, viſcum vlceribus vtiliſsimum. Quæ verba cùm de Chamęleonum generibus, de quibus promiſcuè ſuprà tractauerat, citra diſtinctionem proferūtur, vtriq; Chamæleoni videntur viſcum aſsignare. Quod Ruellium mouit vt eum locum aliter quàm eſt in Plinij codice citaret ad hunc modum. Chamæleonem etiam nigrum ferre viſcum vlceribus vtiliſsimum Plinius cōmemorat. Verùm hæc de albo, nō de nigro, audienda eſſe ex iis quæ diximus perſpicuum eſt. His adde Penæ periti Herbarij ſententiam, qui gummi quod Ixia dicitur, è Carlinę caule carentis, & caule do-

fol.367. natæ radice exudare viroſum, & guſtu ingratum ſe certò ſcire affirmat, venenū ſit nec ne, nondum compertum habere. Id etiam aſſerit non niſi vnam eſſe plantam vtramque Carlinam, vt dictum eſt, neque etiam Dioſcoridem viſcum vllum agnoſcere in verò Chamæleone nigro. Ixiam Græcorum Plinius locis quamplurimis vi-

Lib.3.c.9. ſcum conuertit. In cauſa fortaſſe fuit vtriuſque conſimilis lentor, inquit Ruellius. Nam ſicut viſcum cuiuſcumq; rei cui hęſerit, tenax eſt, ita ſi deuoretur Ixias, omnia glutinat interanea, omnéſq; contrahit recrementorum exitus, & colligat. Sic forſitan cùm pro veneno Pliniū Latina defeciſſet appellatio, maluit vti largiuſcula nominis ambage, quàm vel Græcam ſequi, vel nouam effingere nomenclaturam. Hoc vtique pacto Plinius ab erroris ſuſpitione poſſet vindicari, quanquam Scribonius Largus antiquior eo, Græco contentus vocabulo, libellis ſuis Ixiæ vocem ſatis protriuerat. Quare nomen hoc ἀμφίβολον ad viſcum arboreum, & aucupiis dicatum vitio non caret, cùm pugnent viribus viſcum & Ixia, ſitq; viſcum in remediorum, Ixia verò in venenorum cenſu numerandum. Id quod pridem obſeruauit doctiſsimus Leonicenus.

ERYNGIVM, CAP. VIII.

Nomina ΕΡΥΓΓΙΟΝ Græcis & ἐρύγη, Latinis Eryngium, Officinis corrupto vocabulo Iringus vocatur. Plerique etiam Centumcapita nominant, à numero nimirùm capitū quæ in ſummo obtinet. Vnde Galli Eryngium vulgare vocant *Chardon à cent teſtes.* Græci philoſophi, inquit Pena, Eryngium quaſi ἐρύγην, id eſt, ructum, dictum autumāt, quòd capræ quæ morſu ſurculum Eryngij præciderint, vel deglutierint, cunctum gregem ponè ſe-

Lib.3.c.21. quētem quaſi ſtupore attonitum ſiſtunt, donec Eryngium ructu reiecerint. Dioſ-

Genera. corides Eryngij vnius meminit. Plinius ſcribit aliud eſſe albicans, aliud nigrum: &

Lib.2.c.7. 8.&.9. ſatiuum quidem eſſe, & ſpōte naſci in aſperis & ſaxoſis: & in litoribus maris durius nigriuſq;, folio apij. Ex his cādidum à Romanis Centumcapita vocari. Sunt, inquit, qui & acanon Eryngio adſcribāt, ſpinoſam, breuemq; ac latam herbam, ſpiniſq; latioribus. Recentiores quoq; herbarij aliquot Eryngij genera obſeruarunt, ducti ſi-

Lib.3.c.21. militudine quæ illis eſt cum Eryngij deſcriptione à Dioſcoride tradita. Eſt autem

Forma. huiuſmodi. In aculeatarum ſtirpium genere eſt Eryngium, cuius folia initio ſale condita olerum modo comeduntur. Sunt autē lata, & in ambitu aſpera, guſtu odorata. quum verò adoleſcunt, in multis caulium eminētiis ſpinis aculeātur, in quorū

ſummita

ERYNGIVM Montanum, Matthioli.

ERYNGIVM Marinum, Matthioli.

ſummitatibus globoſa capita duriorum acutiſ-
ſimarumq; ſpinarũ ambitu ſtellę inſtar circum-
uallantur,quorum color modò viridis, aut can-
didus, interdum cæruleus inuenitur. Radix illi
oblõga,lata,foris nigra,intus alba, pollicis craſ-
ſitudine,& ipſa odorata,& aromatica. Naſcitur *Locus.*
in aſperis & campeſtribus. Hæc quamuis ſatis
dilucida ſit à Dioſcoride tradita delineatio,
quodnam tamen Eryngium propiùs repræſen
tet,nondum inter herbarios conſtat.Aliis enim Fuchſ.cap. 111.hiſt.
Eryngium cãpeſtre deſignari placet:aliis Eryn-
gium marinũ indiciis omnibus propiùs expri- Pena In Aduerſ.
mi,quod Dalechãpius luculenter ſic deſcripſit. Eryng. Marinum.
In litoribus & ſabuloſis,quæ exundãs maris flu-
ctus irrigat, ſæpius hoc creſcit: radice dulci,ex
interuallis geniculata, decem duodecim've pe-
des longa, & nonnumquam longiore,vt inte-
grã extirpare vix liceat : folio magno,lato,ſub-
rotundo,albicãte,craſſo, per ambitum inſecto,
& ſpinoſo,cùm manditur ſuauiter olente:caule
pedali,rotundo,ima parte rubente : in cuius ca-
cumine globoſa capitula, pilulæ forma, nucis
magnitudine, aculeis horrida protuberant, cir-
cumfuſis exiguis floribus, tractu noſtro cæru-
leis, quinis, ſenísve foliolis ſpinoſis, in orbem
ſubtus muricato ſpiculorum vallo ſtellæ modo
radiantibus,colore quoque cæruleo,quem cau-
lis,floris,foliorum colorẽ in aliis regionibus va-
riare quidam aſſerunt,quibus aſſentitur ille,ſed
quale Eryngium in maritimis noſtris vidit,tale
& deſcripſit in eorum gratiam qui procul à ma-
ri abſunt.Hoc Eryngiũ Plinius in litoribus ma- Lib.22.c.7.
ris folio apij eſſe dixit, quod aut falſum eſt, aut
deprauati codices,vt pro σκολύμου, σελίνȣ, id eſt,
apij folia,alicubi legiſſe videatur. Apud Theo-
phraſtum quo loco aculeatarum ſtirpium diffe
rentias ex caulium ramorumq; numero ac ſitu
inueſtigat,ῥῦθρος,vel,vt Gaza legit,ῥῦθρον mendo
ſè pro ἐρύγγιον exaratum eſt,quod ex Pliniana lo
ci illius Theophraſti interpretatione facilè de-
monſtratur: quanquam Plinius mentem illius
non omnino expreſſerit, neque is Theophraſti
locus ex Plinij conuerſione integer eſſe depre-
hẽdatur. Multis igitur enumeratis ſpinoſis her-
bis ſubiungit Theophraſtus. διαφέρȣσι δὲ ἀλλή- Lib.6. hiſt. cap.3.
λων πρὸς τοῖς εἰρημένοις, τῷ τὰ μὲν πολύκαυλα εἶναι,
καὶ ἀποφύσεις ἔχειν, ὥσπερ ὁ κνῆκος. ἔνια δὲ ἄνωθεν ἔχειν ἐξ ἄκρου, καθάπερ τὸ ῥῦθρος. Quæ ſic
Plinius conuertit. Eſt & illa differentia, quòd quædam in iis multicaulia ramoſaq́; Lib.21.c.16.
ſunt, vt carduus. Vno autem caule, nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tan-
tùm ſpinoſa ſunt, vt Eryngium. Ex quibus intelligere licet legendũ eſſe, καὶ ἀποφύσεις

ἔχειν, ὥσπερ ὁ σκόλυμος, τὰ δὲ μονόκαυλα, καὶ ἀποφύσεις οὐκ ἔχοντα, ὥσπερ ὁ κνῆκος, & pro ῥῦθρος legendum ἠρύγγιον: Plinium tamen non rectè dixiſſe, quædam cacumine tantùm ſpinoſa eſſe: dicendum enim fuerat, quædam cacumine tantùm ramos & adnata fundere, quemadmodum Eryngium.

Locus. Eryngium montanum in ſalebroſis montibus naſcitur:

Forma. folijs multis, à radice prodeuntibus, venoſis, amplis, in ambitu crenatis, & leuiter pungentibus, vrticæ ſimilibus, albicantibus, longo pediculo ſubnixis: caule ſeſquipedali, virgato, quà ſurculi echinos ſuſtinentes prodeunt, folijs oblongis & valde muricatis ſtellatim coronato: echinis ouo ſimilibus, foliorum ſpinoſorum vallo munitis albæ ſpinæ modo, quod huic carduo peculiare eſt: dum matureſcunt cæruleo colore nitentibus: radice ferè Helenij, foris nigra, intus candida, odorata, guſtu Eryngij. Aliud Eryngium montanum recentiores fecere, ſcilicet Crithmum quartum Matthioli. Naſcitur in Bohemia inter ſegetes, in agrorũ marginibus & ſecus vias, folijs lõgis, anguſtis, firmis ternis ex pediculo longo prodeuntibus, vtrinq; denticulatis, iis quæ in ſummis caulibus ſunt minoribus & breuioribus. Caulẽ habet ramoſum, alis cõcauum, geniculatum, in ſummo alis diuiſum, in quibus floridæ albicantéſque vmbellæ, in eis ſemen oblongum, paruum, acre, odoratũ. Radix ſilueſtri haud abſimilis eſt, minor tamẽ, ſapore primùm dulci, deinde acri & odorato. Hæc Matthiolus. Pena ſcribit guſtu & odore eſſe Eryngij, radice ſimili, Crithmo diſſimili. In Flãdria prouenire ſcribit Lobellius. Aëtius aliud

Lib.6.c.16. Eryngium montanum deſcribit, folijs anguſtis & paruis, floribus aureis, & oculorum ſpeciem præbentibus, ex cuius radice pharmacum cõficit, quod qui per anni ſpatium ſumpſerit, à comitiali morbo non corripitur. Huius Eryngij folia non ſolùm contactu, ſed etiam propè admota, vi prorſus admirabili ſalamandras aquatiquas interficiũt. Matthiolus Eryngium aliud pictum dedit, quod planum vocat, omiſſa prorſus eius deſcriptione. Poteſt Eryngium læue dici. Cluſius aliud exhibuit, quod pumilum appel-

Lib.2. ſtir. Hiſp.c.82. lat: tenuifolium etiam dici poteſt. Hoc paſſim ferè in agro Salmanticẽſi in colliculis naſcitur, palmi, nonnunquam pedis altitudine, caule gracili, multis alis brachiato: folia ſecundùm radicẽ maiuſcula, latiuſcula & molliora, circa radicem rotæ inſtar humi ſparguntur: ſed quæ in ipſo caule ſunt ſub alis, multifida ſunt, tenuia & aculeata: in ramulorum ſummitatibus globoſa capitula plerumq; octo, ſpinoſorum foliolorum ambitu

ERYNGIVM aliud montanum, Dalecham.

ERYNGIVM Planum, Matthioli.

ambitu ſtellatim circumuallantur, & ipſa etiam ſinuoſa ſunt: flos & tota capitula cum ſuis foliolis ea ambientibus cærulei ſunt coloris: folia ſtatim exſiccantur & decidunt, vt rarò plantam cum foliis reperire liceat, præſertim, vbi defloruit: radix lignoſa & tenuis, quæ ſingulis annis perit. Poſt meſſes plerumque inuenitur loco ſuprà dicto. Huic ſubdendum aliud puſillum Eryngium planum Mutoni ex Lobellio, quod rarò ruri, vel in hortis apud Belgas viſitur, foliis quàm Dipſacus lon-

ERYNGIVM Pumilum, Cluſij.

PVSILLVM Eryngium planum Mutoni, Lobel.

gè minoribus, anguſtioribus, cauliculis dodrantalibus & pedalibus, anfractuoſis, & diuaricatis, in quibus ſummis & ſecundùm longitudinem floſculi minores quàm campeſtris Eryngij: radix Corrudę, aut Aſparagi, ſed minor multò, perennis. Nuſquam ſe vidiſſe ait Lobellius, quàm in hortis Mutoni. Dioſcoridi Eryngij radix calfaciendi vim habet. Pota menſes & vrinas pellit: tormina & inflationes diſcutit: cum vino iocinoroſis, venenatorũ morſibus, & iis qui lethiferũ quid hauſerunt ſuccurrit. Bibitur aduerſus plurima cum ſtaphylini ſemine pondere drachmæ vnius. Appenſa & illita tubercula diſcutere proditur: cum hydromelite pota opiſthotonicis, & comitialibus medetur. Plinius, Clara imprimis aculeatarũ Eryngium eſt, contra ſerpentes, & venenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſuſq; radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut ſi plerumque tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros, ac ranas. Omnibus verò contra toxica, & aconita efficaciorem Heraclides medicus in iure anſeris decoctam arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Eryngium Galenus ait caliditate parum, aut nihil, quod temperatum eſt ſuperare, cæterùm non paruam habere ſiccitatem in tenui eſſentia conſiſtentem. Aëtius ſcribit potum radicis decoctũ colicis mederi: mulſo addito calculos, ſtillicidia difficultates vrinæ, & renum vitia ſanare: quod per quindecim iugiter dies & ieiunos, & in lectum ituros bibere oportet. Quod ſi cum eo ſium quoque decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam aſsiduo Eryngij vſu, nunquam poſtea minxiſſe calculos, cùm priùs eo morbo frequẽtiſsimè vexaretur.

Li. 22. ca. 7

Li. 6. ſimpl.

Lib. 1.

SPINA ALBA, CAP. IX.

Nomina *Lib.3.ca.12.* *Forma.* ΆΚΑΝΘΑ ΛΕΥΚΗ Græcis,Latinis Spina alba,Arabibus *Bedeguar,* folia fert, vt Dioſcorides deſcribit,albo Chamæleonti ſimilia,ſed anguſtiora,& candidiora,aliquãtùm hiſpida,ſpinoſa,caulem ſupra bina cubita altum,pollicari,aut ampliori craſsitudine,albicantem,intus cauum,in cacumine capitulum ineſt ſpinoſum,echino marino ſimile,ſed minus, & oblongum,flores purpurei,in quibus ſemen ceu Cnicum,ſed rotundius. *Locus.* Naſcitur in montibus & ſiluoſis. Diuerſi rei herbariæ ſcriptores diuerſas ſpinoſas plantas *Ca.16. hiſt.* pro Spina alba proponunt. Fuchſius Spinæ albæ genus vnum eſſe ſcribit, quod Carduus Mariæ hodie nominatur,& Spinam albam hortẽſem appellat. Alterum genus,ſilueſtre,quod Acanthiũ ex Dodon.& aliis eſſe diximus. Alij Spinã albam, Carduũ benedictũ,vulgò dictũ eſſe putant:alij Carlinã:alij Cynarã aculeatam:alij Scolymum,alij alios ſilueſtres carduos ſpinis rigẽtes. Dalechamp. Spinã albã eſſe arbitratur quę hîc picta eſt,notis omnibus à Dioſco.traditis ei aptiſsimè quadrantibus.Gignitur in niuoſis,aſperis, & lapidoſis montibus Allobrogum , locis ad Orientem ſolem,aut Meridiem couerſis,quà celſi montium vertices in cliuoſos tractus ſummittuntur.Planta cubito procerior aſſurgit,radice pedali,intus candida,foris ex albo flaueſcente,parum ſurculoſa,guſtu adſtringente : caule anguloſo, ſupernè ramoſo,inani,pollicis craſsitudine:foliis Chamæleonis albi , candidioribus,anguſtioribus,altiùs inciſis,ſpinoſis,ſubhirſutis:echinis oblõgis,ouatis,aculeis

SPINA *Alba,Dalechampij.*

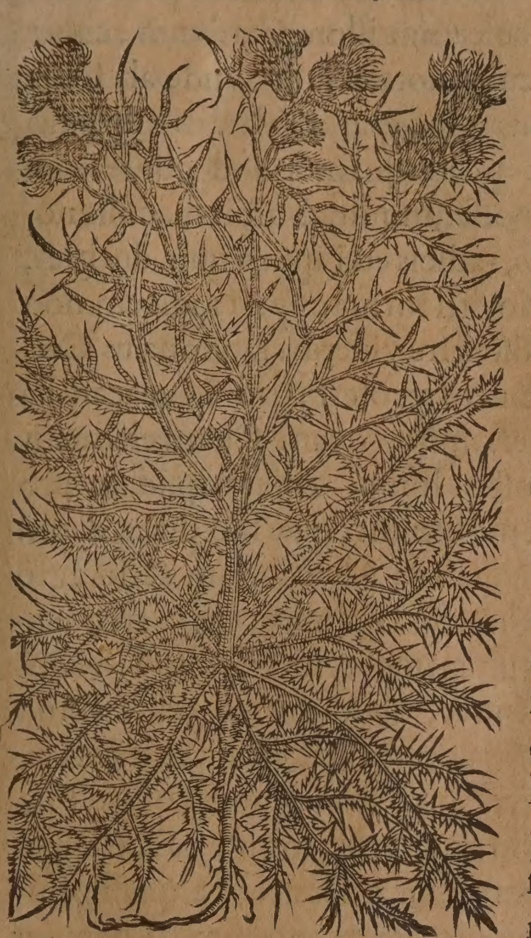

SPINA *Alba,Matthioli.*

innumeris rigentibus,dipſaci ſatiui echino prorſus ſimilibus , horrido ſpinarum erectarum vallo cinctis,quod huic vni ac Eryngio cæruleo ex omnibus ſpinoſis plantis ab eo viſis peculiare eſt : aſpectu pulcherrino : flore purpureo, in echino ſub aculeorum velut radice prodeunte:ſemine Cnici, minore. Hæc deſcriptio ex planta viua expreſſa omnibus notis Spinam albam, ita repręſentat,vt nihil deſiderari queat,& eius cognitio herbariorum de Spina alba diſſenſionem dirimere debeat,

SPINA Alba altera, Matth.

debeat, ac in posterum medicamentarios docere syrupo de Eupatorio indendã. Matthiolus legitimam Spinam albam Patauio à Cortuso ad se missam ait, quã hîc expreßimus. Hæc, inquit, Spinã albã Diosc. notis, omnibus, quas modò ex eo recensuimus, refert. Est & altera planta aculeata, inquit, cuius iconem hîc exhibemus, quam quidam Spinam albam esse censent: sed multa in hac desiderãtur. Hanc tamen depinxit Pena, nomine Spinæ albæ, quã in horto Patauino vidit, indicante Melchiore Guillandino illi præfecto, Carduum scilicet totum albidum, infernè albidiorẽ quàm supernè, habentem folia Chamæleonis, minora in regionibus ficcioribus. Nam quem in Anglia seuit ille, latiora aliquantò habuisse ait. Fuit quidem illi caulis bicubitalis, etiam tricubitalis, digitũ crassus, & incanus totus: echinos marinis similes rotundos habuit: quando florent ex albo purpurascentes, inter quos defluentes sese in summo, multò altiùs erigunt ternæ quaternæ've, papposæ glumæ cõfertæ rigidis mucronatis tunicis, semen claudentibus oblongum, auenæ excorticatæ æquale & simile. Hæc, inquit, posterioribus, & accuratioribus peritiorum sententiis omnium maximè quadrare videtur Spinæ albæ: semen tamen, cuiusmodi dixit, auenæ aut secali similius, sed rotundius Cnico. Huius iconem capite de Spina Arabica ostendimus. Spinæ albæ radix pota, vt tradit Dioscorides, sanguinẽ expuentibus, stomachicis, & cœliacis prodest: ciet vrinas: & ad tumores in cataplasmate imponitur. Decoctum ipsius in dolore dentium collutum confert. Epotum semen infantibus qui conuelluntur, & à serpente demorsis auxiliatur. Aiunt & amuletum ex ipso appensum serpentes fugare. Inter Spinarum genera Plinius Spinæ albæ meminit his verbis. Spinæ albæ semen contra serpentes auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit: nec alibi ipsam describit, nisi quod ait, in Papyris & Ferulis, Spinaq; alba caulis ipse pomum est. Galenus scribit Spinæ albæ radicẽ desiccatoriam esse, & modicè adstringentem: quamobrem cœliacos & dysentericos iuuare, & sanguinis reiectiones cohibere, œdemataq; illitu contrahere, ac dentibus dolentibus prodesse, si decocto eius colluantur. Semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis esse, itaq; potui datum iis qui conuelluntur conuenire.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 12. — Li. 24. c. 12. — Lib. 15. c. 28. — Li. 6. simpl.

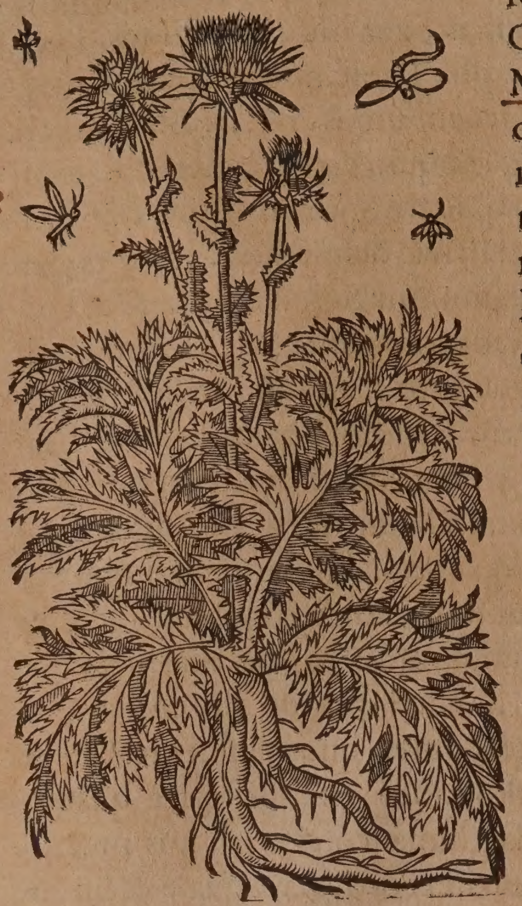
LEVCACANTHA, *CAP. X.*

ΛΕΥΚΑΚΑΝΘΑ Græcis, Alba spina Latinis, non solùm vocum transpositione & compositione ab ἄκανθα λευκὴ soluta compositione, idest Spina alba differt, sed etiam re ipsa maximè: quod apertè prisci auctores demonstrant, qui seorsum & diuersa de vtraque tractant: imprimis Dioscorides, qui cùm ea, quę suprà diximus, de Acantha leuce tradidisset, aliquantò pòst de Leucantha hæc breuiùs, quàm nobis ad eius cognitionem comparandam necesse fuerat, scripsit. Leucacanthæ radix similis est Cypero, amara, valida, vel, vt alij legunt, πικρὰ ἰσχυρῶς, idest amara valde. Nec fusiùs Plinius, Leucacantha, inquit, quam alij Phyllon, alij Ischiada, alij Polygonatõ appellant, radice Cyperi, &c. Ex qua breui mentione quę sit hodie Leucacantha, haud facilè est decer

Nomina — Lib. 3. ca. 19. — *Forma.* — Li. 22. ca. 16.

In cap. 19. lib.3.

CARDVVS Lacteus, Matthioli.

Lib.4.c.68.

Cap 7.

Lib.1.ca.4.

LEVCACANTHA, quorundam.

Lib.1. cauſ. cap.10.

eſt decernere. Matthiolus Leucacantham ſuſpicatur eſſe aculeatum illum Carduum, cuius folia albis maculis notata ſunt, vnde ab Italis Carduus lacteus nuncupatur, ab aliis Carduus Mariæ. Nam præterquàm quòd coniectura quadam dici poſſet, inquit, ab albis maculis nomen inueniſſe, radicis etiã ipſius tum durities, tum amaritudo, etſi forma cyperi radicem non referat, ſatis cõſentire videtur. Dodonæus Carlinam quæ caulem profert, pro Leucacantha depinxit & deſcripſit, quam Chamæleonem album eſſe oſtendimus. Aliam quidam pro Leucacantha monſtrant, quæ hîc picta datur. Hæc in agro Valẽtino Allobrogum, & in agro Seſterienſi, reliquaq; Galloprouincia frequentiſsima naſcitur, agricolis, meſſoribus & viatoribus infeſtiſsima, quòd eorum crura ſpinis ſuis validiſsimis configat, & ſauciet. Seſterienſes *Auriole* vocant, à floris aureo colore. Prouenit vbique in aruis & ſegetibus, radice ſubnigra, lignoſa, perquàm amara, terete, quaſi geniculorum lineis virgata, cypero ſimili (nam, vt ſcribit Dioſcorides, Cyperi radices nũc rotundæ ſunt, cum quibus Leucacanthæ radicẽ comparare poſſumus, nunc oblongis oliuis ſimiles inter ſe cohærent) caulibus ſeſquipedalibus, foliis ferè cyani, oblongis, carnoſis, è cinereo virentibus, prope radicem altiſsimè laciniatis, in extremo caule nihil inciſis, læuibus & exarmatis, flore aureo, ſpinis candidiſsimis (quam ob cauſam Albam ſpinam veteres nominarunt) ſtellatis, myacantho ſimilibus, & pariter, vt in myacantho collocatis, tam rigidis, & ſæuis, vt prætereuntium caligis transfixis ſæpiſsime tibias dilanient. Huius ſolius & myacanthi folia in carduorum generibus, nullis ſpinis rigent. Monſpelienſes hanc ſpinam Solſtitialem nominant, quòd æſtiuo ſolſtitio floreat, atque etiã ſeriùs. Quidam ἄκανθαν βασιλικὴν Theophraſti eſſe coniiciunt, id eſt Spinam regiam, quæ ante æſtatem non germinat, conueniente cum huius natura germinationis tempore, & hac inſuper cõiectura, quòd cùm Theophraſtus alibi τῆς ἀκάνθης λευκῆς meminerit, nuſquam mentionem fecerit τῆς λευκακάνθης plantæ veteribus notiſsimæ, & ab altera diuerſæ. Auget & hanc ſuſpitionem, quod legitur in vetuſtis Dioſcoridis exẽplaribus, Leucacanthã Spinam quoque regiam nũcupatam fuiſſe. Dioſcorides tradit Leucacanthæ radicem manducatam dentium dolores ſedare. Decoctum ipſius cyathorum trium menſura cum vino potum auxiliari pleuriticis diuturnis, iſchiadicis, ruptis, & conuulſis,

Lib.3. c.19.

Vires & Temper.

conuulsis:quin & succum radicis potum eadem præstare. Plinius, Leucacāthæ radix, inquit, commanducata dentium dolorem sedat: item laterum & lumborum, vt Hicesius tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. Eadē ruptis, conuulsisq; medetur. Galenus Leucacanthi, quam aliqui Polygonatō, alij Ischiada nuncupāt, radicem amaram esse scribit, ac proinde incidere & exsiccare tertio ordine, calfacere autem primo. Leucacanthæ hîc depictæ radicibus vtuntur hodie ad tollendas hepatis & lienis obstructiones prospero successu: eiusdem succo ad aquam intercutem, aquas mirificè per vrinas, ac nonnunquam per aluum educente. Aliam Monspelienses Leucacantham vulgò appellant, hîc quoque appositam, quam neq; Spinam albam, neque Leucacantham genuinam esse iudicant periti herbarij. In asperis & saxosis prouenit, radice crassa, succosa, modicè fibrata, caulibus multis, sesquipedalibus, ramosis, foliis laciniatis, incanis, lanuginosis, aculeatis, capitulis echinatis, flore purpureo, coloris viuidissimi & nitidissimi, in pappos abeunte, semine oblongo. Pena nullam stirpem propiùs ad Leucacantham Dioscoridis accedere existimat, quàm Carduum bulbosum Monspeliensium, qui locis vdis & pratensibus circum Monspelium frequens oritur inter Narcissos & Aristolochias, cui folia palmū alta, pinguia, aut crassiora, in ambitu laciniata & serrata Acanthij modo cernuntur, tenuibus spinis ambientibus: caulis binos cubitos altus, gracilis, cui in summo capitula, floribus purpureis stamineis oppleta, semine Cnici, sed minore: radices multæ, confertæ, ex vno quasi nodulo aptæ, in multos oblongos globulos diductæ, Asphodeli, Cyperíve modo, mandēti multùm glutinis exhibentes, nonnihil caloris, & tenuium partium, tametsi amaroris penè nihil. Quidam Carduum Triglochina suprà descriptum cap. 3. Leucacantham esse malunt.

Li. 22. c. 16.
Li. 7. simpl.
In Aduers.

LEVCACANTHA Monspeliensium, Dalech.

SILYBVM, *CAP. XI.*

GRAECIS σίλυβον, Latinis similiter Silybum nominatum, tam breuiter à Dioscoride delineatur, vt pronunciare difficile sit, quæ'nam ex nostratibus aculeatis stirpibus hoc nomine sit donanda. Sic enim ille scribit. Silybum spina est lata, folia habens Chamæleoni albo similia. Et Plinius, Silybum, inquit, Chamæleonti albo similem, æquè spinosam ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, vbi nascitur, coquere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum vsum habet. Quare cùm breuitas ista obscuritatē nobis pariat, diuinare potiùs licet, quàm de eius plantæ aculeatæ notione certi aliquid statuere. Silybum igitur quidam esse arbitrantur plantā illam aculeatam quam Lonicerus nomine Leucacanthę exhibuit & descripsit, & à Germanis *Vueisz distel* appellari scripsit, vel ad differentiam Spinæ albæ *Vueiz garten distel, Iungkfrauuen distel*, id est Carduum puellarum, quod in virginum serta & coronas veniat, *Zamgarten distel*, id est Carduum satiuum hortensem. Spiræ, & in aliquot aliis Germaniæ ciuitatibus inter coronarias plātas magna diligētia in hortis colitur & seritur à puellis, quæ ex Libanotidis foliis, & huius cardui floribus intertextis

Nomina
Lib. 4. c. 153.
Li. & c. 22.

σίλυβον. quoniam planta sit illa Chamæleontis species, quam Arabes Sobil vocant, Græci hoc vocabulum in σίλυβον converterunt

SILYBVM, Siue Leucacantha Loniceri.

Forma. intertextis corollas nectunt. Radice est longa, candida, amara, fibris villosa: caule procero, ramoso, aspero, & aculeatis carduis inter segetes nascentibus simili, altero demū anno post sationem emergēte: foliis magnis, latis, Chamæleonti albo non dissimilibus, valde dissectis, spinosis, capitulis perquàm multis, spinis rigentibus, flore candido, suauiter olente, semine Cardui benedicti, minore, alba lanugine concluso: cùm deperiit flos, tota planta moritur. Folia recentia in acetariis edūt, nec insalubria, nec insuauia. Pena pro Silybo, quæ lata spina (In Aduers.) proditur, non respuendum esse opinatur Carduum lacteum, seu Carduum Mariæ, seu argentatum, de quo infrà tractabimus. Est enim foliis prægrandibus, latis, spinosis, maculis & ductibus lacteis, crebris, aspersis, viridibus. Caulis ei bicubitalis, crassus, spinosus, & echino donatus spinis cincto, purpureo flore referto. Semē Cnici compressum, lapidi exterendo optimum etiam muliercularum experimēto. Imum caulē pullulantem delibatum, & radicem in acetariis aliàs se in Italia esitasse ait. Plebecula mulierculuarum copiam lactis illius esu prouocat. (Li.4. c.153.) Dioscorides tradit Silybi radicem cum sale oleóque coctam edi: radicis succum drachmæ pondere potum vomitiones mouere. Sed de hoc Carduo aliquantò pòst plura dicemus. (*Vires & Temper.*)

SPINA ARABICA, CAP. XII.

Nomina ἌΚΑΝΘΑ Ἀραβικὴ Græcis, & αἰγυπτία, Spina Arabica, & Ægyptia Latinis dicitur, Mauritanis *Suchaba*. Hanc Spinæ albæ subiicit Dioscorides, non tamen describit, sed similem natura videri ait Spinæ albæ, (Lib.3.ca.13.) adstringentem, & ad fluxum muliebrem, ad sanguinis reiectionem, & ad alias fluxiones radicem eius similiter vtilem esse. Plinius Spinæ Ægyptiæ, (Li.24. c.12.) siue Arabicæ laudes, inquit, in odorum loco diximus: & ipsa spissat adstringitq; destillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiúmque abundantiā, etiámnum radice valentior. Ita vetus codex, sed in vulgatis, Ægyptiæ siue, voces desunt. Quæ eadem planè sunt cum iis quæ Dioscorides tradidit, nisi quòd ῥοῦ γυναικεῖον, mensium abundantiam pro fluxu muliebri more suo conuertit. Locus autem quo se Ægyptiæ Spinæ laudes dixisse ait, est is. Nec minùs Spina celebratur in eadem (Lib.13. c.9.) gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis. Candida facilè putrescit. Aculeus Spinarum est in foliis, semen in siliquis, quo coria perficiuntur gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis. Manat & gummi ex ea, &c. At non satis animaduertit Plinius aliam esse spinam Ægyptiam, ex qua Acacia præparatur, quæq; etiam Acacia appellatur, de qua & hoc loco, & capite sequēti agit, scribens, Gummi optimum esse ex Ægy- (Ca.11. li.13.) ptia Spina conuenit, vermiculatum, &c. Item alio in loco suprà à nobis citato, vbi (Li.24. c.12.) Acaciæ spinam vocat, ab hac spina Arabica, quæ etiam Ægyptia vocatur, de qua primo loco à nobis adducto tractat, eíque eadem omnia quæ Dioscorides, attribuit, cùm tamen hæc herba sit, illa arbor. Galenus quoq; scribit Spinam Ægyptiā, (Li.6 simpl.) quàm & Arabicam vocant, similem esse Spinæ albæ nostrati, verùm facultate validiùs

SPINA Arabica.

validiùs adstringere pariter & desiccare. Itaque profluuiū muliebre radicem eius iuuare, & alia quibus auxilio est, quæ apud nos nascitur spina: sed efficaciùs tamē omnia iuuare tū radicē, tū fructum. Hunc verò & columellæ prodesse, & iis quæ in sede inflata sunt: tum vlcera ad cicatricem ducere, mediocrem habentem, & non molestam adstrictionē. Cùm hi omnes auctores ne vna quidem vel minima notula Arabicam spinam designarint, illúdque quod scribit Dioscorides, similem esse κατὰ φύσιν τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, quidam ad figuram, alij ad vires referāt, haud facilè dictu est quænam ex tot aculeatis, siue nostratibus, siue peregrinis stirpibus, Spina Arabica censeri poſsit. Attamen sunt qui Carduum illum tantopere aculeatum, quem Matthiolus nomine Spinæ albæ exhibuit, Spinam Arabicam esse opinentur, quæ hîc depingitur. Nam ab illius natura & facultatibus parum distat, quanquam specie nonnihil diſsideant. Natales iidem sunt, editorum montium iuga, & aprici saxosíq; saltus, caulis magnitudine par & angulosus, sed latiora, longiora & ampliora folia, echinus rotundior, rigentium spinarum cinctu non sic vallatus, flos vt in superiore purpureus. Quare cùm potestate effectúque, & aliqua ex parte figura conueniant, nemini mirum videri debet Dioscoridem has duas plantas coniunxisse, & tanquam germanas à Mesue in syrupi de Eupatorio compositionem accitas fuisse.

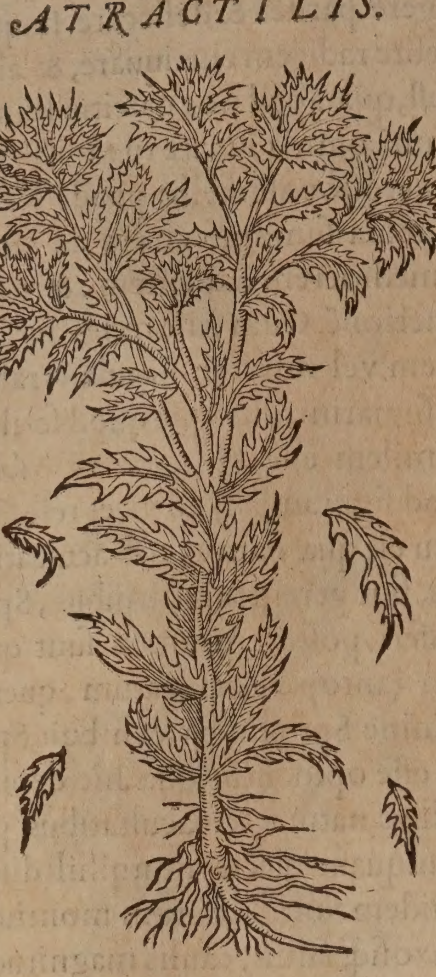
ATRACTYLIS, *CAP. XIII.*

ΑΤΡΑΚΤΥΛΙΣ Græcis, Latinis quoque Atractylis dicitur, quòd ea antiquæ mulieres pro fuso vterentur: ἄτρακτος enim fusum significat: quare Gaza fusum agrestem Latinè appellauit. Vocatur etiā κνῖκος ἀγρία, id est, Cnicus siluestris, quòd ei similis sit: sic enim Dioscorides descripsit. Atractylis spina est Cnico similis, sed multò longiora folia habens in summo virgularum, caulem etiam magna ex parte nudum aspe-rúmque, quo fœminæ pro fuso vtuntur: capitula in cacumine aculeata, florē pallidum, radicem tenuem, & inutilē. Hanc Atractylidem quæ ex aculeatis & Acanaceis est, Dalechampius circa Lutetiam & Lugdunum frequentem nasci tradit, in montosis scilicet, aridis, & macris, radice breui, valde fibrata, caule nūc vnico, pedali, & interdum altiore, recto, gracili, nunc multiplici, rotundo, lanuginoso, foliis longis, aculeatis, valde laciniatis, capitulis in summo plantæ vertice echinatis, floribus luteis, semine Cnici, minore. Totius plantæ odor grauis est: de qua hæc Theophrastus prodidit. Ἀτρακτυλὶς δέ τις καλεῖται, ἡ λευκοτέρα πάντων. ἴδιον δὲ ἔχει τὸ φύλλον, ὅτι ἀφαιρούμενον, καὶ τῇ σαρκὶ προσφερόμενον, αἱματώδη ποιεῖ τὸν χυλόν. διὸ ἡ φόνον ἔνιοι καλοῦσι τὴν ἄκανθαν ταύτην. ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινήν, καὶ φονώδη. ὀψὲ δὲ καὶ τελειοῖ τὸν καρπὸν πρὸς τὸ μετόπωρον. Id est, Quæ Atractylis vocatur, his (Cnico & Acorua) candidior est. Foliū eius id peculiare habet, quòd decerptū, & carni admotū, sanguineum emittit succum: quam ob causam spina hæc à quibusdam nominata est φόνος, id est cruor: grauis etiam odore, cruorémque repræsentans. Serò perficit fructum, scilicet Autumno. Sic vertit Gaza ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν, &c. sed auctoris mentem

Nomina. Li.3. ca.91. *Forma.* Lib.6. hist. ca.4.

ATRACTYLIS.

Lib. 3. ca. 55.

ATRACTYLIS flore purpurea.

Lib. 1.

mentem aſſecutus non videtur, ſicuti neque Ruellius, qui vertit odore grauis, & peſtem denuntians; nam cùm quotannis repullulaſcens odorem ſuum vibret, oporteret peſtilentem quoque luem quotānis hanc minari. Alij exponunt, olêre cadaueris trucidati, & in tabū iam marceſcentis fœtidum virus, quod ad auctoris ſenſum aptius eſt, non tamen verum. Atractylis enim reſinoſum & iniucundum quidpiam ſpirat, non autem tam abominandum, ac putidū. Mendoſus igitur locus eſt, & ſic corrigendus. ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν βαρεῖαν, καὶ δυσώδη, id eſt graui eſt, & ingrato odore. Alij legunt, ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν βαρεῖαν, καὶ χυλὸν φονώδη. Hæc peculiaris Atractylidis nota, quòd foliis ſanguineum ſuccum effundat, ob id ἀνδροφόνων ab Aëtio nuncupata, Atractylidem hîc appictam genuinam eſſe arguit. Si quis enim echinorum ſquamas euellat, è plaga manabit cruor: ſi verò diſtractum & dilaceratum capitulum manibus, vel pānis albis affrices, colore ſanguineo tingentur: quod experientia quēuis docere poteſt. Eſt & in agro Mōſpelieſi Atractylis purpurea frequēs, luteæ Atractylidi caule, folio, radice, echino, odore, ſucco ſimilis, hoc verò diſtans, quòd nec pubeſcit lanugine quemadmodum lutea, & florem edit purpureū, ſeu potiùs coccineum. Ad hanc accedere videtur Atractylis Cypria, quam deſcripſit Anguillara, foliis Cnico ſimilibus, minoribus, nonnihil criſpis: ex horum medio ſurgit caulis, in cuius faſtigio echinus protuberat, ex quo dodrantales ramuli graciles, foliis nudi, huc illuc procedunt, echinos in vertice puſillos ſuſtinentes, flore dum explicantur purpureo, Anemonæ ſimili. Horum ſimul omnium, nempe & caulis & ramulorum, cubitalis eſt altitudo: ſemē album, Cnico ſimile. Naſcitur & hoc Cardui genus in agro Bononienſi prope montem, quem *Mangianigo* vocant, prope villam Medeſanum, & in Marſis prope oppidum, quod *Chieti* nominant, & in Narbonenſi prouincia inter Maſanum & Inſulam oppidum, ſed flore ad luteum inclinātе. Eſt præterea Atractylis marina cognominata, quòd in maritimis gignatur, Pena Pycnocomon appellat, radice vulgari Atractylidi ſimili: foliis paulò latioribus & longioribus, partim ex caule ramiſque extrorſum diſtentis, partim, quod iſti plantæ peculiare eſt, cauli & ramis pennarum ritu natiuo coalitu ſic agglutinatis, vt cohæreant, & vtrinque cauli ramiſque incumbant, tanquam de induſtria admota & impacta: flore Cnici, croceo, in oblongis capitulis fulgente: ſemine quoque Cnici. Quidam ſunt, inquit Matthiolus, qui

plantam

ATRACTYLIS Marina, Pycnocomon Penæ.

ATRACTYLIS quorundam, Matthioli.

plantam cuius iconem hîc expressam videtis, Atractylidẽ esse existiment. Quorũ opinionem approbaret, si folia sanguineum succum funderent, & caules rectiores essent. Sit itaque ea de re aliorum iudicium. Atractylidis folia, coma & semen, auctore Dioscoride, trita cum pipere vinóque pota, contra scorpionum ictus prosunt. Sunt qui dicant à scorpionibus percussos quamdiu teneant eam herbam, non sentire dolorem, deposita verò dolore affici. Plinius de eadem hæc tradit. Nec de Cnico, siue Atractylide verbosiùs dici par esset, Ægyptia herba, ni magnũ cõtra venenata animalia præberet auxilium, item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos quamdiu teneant herbam, non sentire cruciatum. Et Galenus scribit Atractylidem, quæ ex spinosarum est genere, facultatem habere desiccandi, & modicè digerendi.

In c.91.li.3.

Vires & Temper.

Li.21. c.32.

Li.6.simpl.

CARDVNCELLVS, Penæ.

CARDVNCELLVS, CAP. XIIII.

IN NARBONENSIS agri montanis ad montis Lupi ima, meridiem versus, scribit Pena oriri prope pusillum amnem, aut torrẽtem, hanc Cardui speciem omnium minimam, eóque Carduncellum ab ipso nuncupatam. Plantulæ huic radix est implexa, altè humi depacta, à qua mox foliola pluscula, exilibus & altis diuisuris

In Aduers.

Forma.

dentata. Caulis vix dodrantalis, læuis, gracilis, humi demissus: caput maius quàm pro foliorum proportione, spinis horridis, foliosis cinctum florem claudit, purpureum, Atractylidis, cui etiam folia, ipsaq; vniuersa planta valde similis est, sed longè similior Aëtij Atractylidi purpureæ à flore vocatæ, fortè & eadem. Vsus incognitus, quia planta vix nota. Hæc Pena.

CARDVVS STELLATVS, Dalecham. CAP. XV.

Nomen.

Forma.

PRAETER Carduorum genera partim dicta, partim dicenda, & ad priscas nomenclaturas coniectura quàm maximè fieri potuit verisimili reuocata, quædam alia hodie nobis innotuerunt, specie non minùs quàm illa consideranda & explicanda: inter quę primus occurrit Carduus stellatus, alius à Myacantho Theophrasti, quem Officinæ nomine Cardui stellati ostendunt. Hic noster foliis est breuibus & paruis, nec valde laciniatis, nec spinis aut multis, aut rigidis armatis: caule cubitali, parum surculoso: capitulo toroso & crasso, candicante, spinis vndique muricato, stellæ figura radiatis, ex aculeis septem vnaquaq; spinarum congerie coalescente, longissimo eo qui medius extat, breuioribus aliis vtrinque tribus qui medium ambiunt, elegantissima harum spinarum structura: flore puniceo.

CARDVVS CHONDRILLODES, Dalech. CAP. XVI.

Nomen.

Forma.

CARDVVS hic Chondrillodes cognominatur, quòd foliis Chondrillam secundam valde imitetur. Crescit in asperis & saxosis, radice dodrantali, lignosa, dura, candida, obliqua, tenuissimis villis capillata: foliis proximè radicem multis, laciniatis, & circumrosis Chondrillæ modo, breuibus, aculeatis, in superiore caule paucis, qui pedalis est: in ramulos ferè duos tantùm diuisus, teres, angulosus, in cuius cacumine capitulum nullum, sed eius vice corticosus vertex, vt in Borragine circinatus, velut in radios dispertitus: flos aureus, in pappos euanescens. Quod itaque Scolymo proprium esse vult Theophrastus, vt spinoso capitulo, quod acanum vocat, is careat, id & huic Carduo commune est præter aliorum Carduorum naturam.

CARDVVS

CARDVVS ARAEOPHYLLOS, *Dalechampij.*

CAP. XVII.

EST ET Carduus alius, Aræophyllos dictus, quòd caulis, qui etiam angulosus est, raris foliis vestiatur. Hæc ex interuallis singula longiuscula, angusta, oleæ similia, paucis & mollibus spinulis aspera prodeunt in caule terete, pedem alto, in cuius summo quatuor, aut quinque conspicias capitula, subalbida, minimè aculeata, sed laminularum positu, ordinibus, & scansili inæqualitate leuissimè tantùm attrectantium manus scabentia: flos purpureus est: semen paruum, oblongum, inter omnia Carduorum genera mollissima & longissima lanugine reconditum. *Nomen.*

ONOPYXOS. CAP. XVIII.

ὈΝΟΠΥΞΟΣ inter spinosas stirpes à Theophrasto numeratur, & à Plinio. Buxum asininum vertit Gaza, quòd sit Carduus asinis in cibo gratissimus, & summopere expetitus: quanquam non desint, qui non per υ, sed per η, ὀνόπηξον legendum esse putent, quòd ad eum pascendum asinus perpetuò defigatur & hæreat: qua ratione & Dipsacum ὀνοκάρδιον, ideò nuncupant, quòd ad eum asinus magna alacritate feratur cùm senserit, quasi asini corculum. Cùm verò asinos vbiq; obseruauerimus ad quosdam Carduos libentiùs accurrere, iis libentiùs, & maiori cum voluptate vesci, ab iisdem magis allici, meritò ὀνοπύξους nominauerimus, atque imprimis eum qui nascitur passim secus vias, in agrorum limitibus, scrobium marginibus, siluarum aditu, & vbique ferè in campis obuius: radice longa, nigra, valde fibrata: caule bipedali, rotundo, ramoso: foliis Acanthio vulgari similibus, sed læuibus, nec lanuginosis, minoribus, nigrioribus, aculeatis: capitulis in summo caule spinosis, rotundis, atrociter pungentibus: quæ cùm dehiscunt, purpureum florem Iulio & Augusto promunt, coloris venustate insignem: semen reliquis Carduorum generibus par. Notior est iste Carduus asinorum pabulo, quàm viribus, Dodonæo Cardui siluestris nomine descriptus, & depictus. Est & ὀνόπυξος alter, non in agris tantùm, sed in pratis etiam frequens, radice nigra, pedali: caule tres quatuórve pedes alto, vel nudo, vel paucis ramulis vestito, tereti: foliis superioris, minoribus, angustiorib⁹, vndique hamatis: capitulis initio rotundis, deinde oblongis, parum aculeatis: flore purpureo. Tertius quoque ὀνόπυξος dicetur, qui in macris

Nomina. Lib. 6. hist. cap. 5. Li. 21. c. 16.

Forma.

ONOPYXVS, *Dodon.*

ONOPYXVS alter.

ONOPYXVS tertius, Dalechamp.

& ſabuloſis agris naſcitur radice craſſa, nigricante: caulibus multis, cubitalibus, rotundis, rigidiſsimo ſpinarum vallo armatis, hinc inde in ramos diuiſis: foliis longis, nigricantibus, in ambitu profundè laciniatis, atrociter pungentibus: echinis in caulium vertice horridis, florem egregiè rubentem explicantibus, deinde ſemen longum, exile, Cnico proximum.

ONOPORDON.

ONOPORDON, CAP. XIX.

Li.27. c.12. PLINIVS Onopordon memorat his verbis. Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicuntur. Id Cardui genus Onopordon rectè dici poſſe Dalechampius putat, quod Pariſienſes ſeruata Græci nominis ſignificatione *Pet d'aſne*, vulgò vocant, aiúntque, & affirmant aſinos eo guſtato ſubſultare, crebróque pedere. In locis cultis & pinguibus pecudum morſu non violatum, ad hominis proceritatem creſcit, duos ferè tréſve caules proferens, anguloſos, lanuginoſos, medulla candida farctos: radicem pedalem, craſſam, nigram, fibris paucis capillatam, guſtu amaram: folia, quæ ramorum loco ſunt, pedis longitudi

Forma.

longitudinem æquant ſupra radicem, prope verticem breuiora, in foliola diuiſa, oblonga, oleæ ſimilia, ad exortum & in cacumine ſpinoſa, guſtu ſubamaro & ſubauſtero: capitula è foliorum ſinu prodeunt ſuo pediculo ſurrecta, rotunda, antequàm floreſcant albo tomento lanuginoſa, ſpinulis multis armata, extra lanuginem ſeſe exerentibus, rubris: flos ex rubro purpuraſcit: ſemen eſt oblongum, vt in aliis Carduis.

POLYACANTHOS, *Theophraſti.* CAP. XX.

ΠΟΛΥΑΚΑΝΘΟΝ quoque in ſpinoſis ſtirpibus Theophraſtus & Plinius recenſuerunt. *Nomina.* Lib.6.hiſt. cap.3. Lib.21.c.16. Theodorus Aculeoſam Latinè dixit. Sic autem nominatus eſt hic Carduus à ſpinarum infinito ferè numero, quòd nullũ ſit Cardui genus pluribus, magíſque confertis aculeis contectum & armatum. Gignitur ferè in pratis & madidis locis, *Locus.* radice tenuiſsimis fibris capillata, & quam fibras multas potiùs eſſe dicas quàm radicem: *Forma.* caule tres aut quatuor pedes alto, recto, non valde ramoſo, vndique ſpinis rigẽte: foliis Onopyxi ſecundi, anguſtioribus, & magis aculeatis: capitulis etiam minoribus: flore purpureo: ſemine minuto & candido. Dodonæus Cardui ſilueſtris tertium genus facit. Lib.4.c.72.

MYACANTHOS. CAP. XXI.

PLINIVS Corrudã ſiue ſilueſtrẽ Aſparagum à Græcis Myacanthum, Lib.19.c.8. Dioſcorides Aſparagum petrçum Myacanthã, Lib.2.c.118. Galenus eundem Aſparagum Myacanthinum vocari ſcripſere. Lib.6.fin. Myacãtham autem quidam dici volunt, quòd in carnariis ſuſpenſa carnes à murium iniuria tuetur, quia propter eius aculeos mures irrepere non audeant. Alij quòd ſub cauis radicum huc illuc vagantium mures occultantur, eáſque alius cibi penuria arrodunt. Alij quòd mures occidat, vt & canes. Sed ab hac Myacantho plurimùm diſcrepat ea cuius meminit Theophraſtus, & quã Gaza Spinã murilem interpretatus eſt. Lib.6.hiſt. cap.4. Nam cùm Corruda tota ſpina ſit, ſpináſque pro foliis gerat, vt & Scorpius ſiue nepa, in iis numerat Myacanthon, quæ, vt Ononis, foliis exarmatis innoxiæ, aculeis præter foliorũ comam rigent. Quod cùm in hac ſpinoſa planta nos ſpectemus, quam Officinæ Calcitrapam, alij Stellariam, quidam Carduum ſtellatum, Cordus Polyacantham, Galli *Chauſſetrappe*, Germani *Wuallendiſtel* nuncupant, vt in Leucacantha dictum, eam Theophraſti Myachanthon eſſe non ſine ratione arbitratus eſt Dalechampius. Proſilit in pratis & locis incultis, ſeptáque villarum & rudera obſidet: *Locus.* radice longa, foris nigricante, intus candida, carnoſa, ſubdulci, foliis hirſutis, profundè laciniatis: caule bipedali, ramoſo: *Forma.* capitulis multis, quàm in aliis Carduis minoribus, ſtellæ modo in complures aculeos ſiue radiorum cuſpides fiſis, principiò ex viridi rubentibus, poſteà albicãtibus: ea cùm patefiunt, purpureus flos emicat, deinde ſemen paruum, nigrum, rotundum, carduelibus expetitum. Dodonæus Cardui ſtellati nomine propoſuit, qui ſemen eius Lib.4.c.60 cum vino tritum potúmque vrinam prouocare, & lapides exterere tradit. *Vires.* Adiiciunt alij radicem eiuſdem quotidie manè ſumptam fiſtulis, in quacumque corporis parte ſint, prodeſſe, & arcere peſtis contagia. Huius generis eſt planta, quam

Iaceæ nomine depinxit Clusius: nam radiatis & aculeatis capitibus, foliis, floribus & semine cum superiore conuenit: sed omnia longè maiora hæc habet: capitula quoque Cnicum siluestrem superant. Semen item & flos non dissimilia, quo marcescēte è medio centro veluti gummi quoddam flori permixtum protuberat, ver-

MYACANTHOS, Theophra.

IACEA LVTEA, Clusij.

miculorum modo conuolutum, aut veluti Officinarum Tragacantha, rufi coloris: vnde Tragacanthi nominis occasio Salmanticensibus, apud quos in vinetis, agrorúmque marginibus frequens oritur. Est & huic cum Leucachanta nostra, seu Spina solstitiali suprà descripta, magna affinitas, vt eadem videri possit.

LEVCOGRAPHIS. CAP. XXII.

Lib.27.c.11. LEVCOGRAPHIDOS meminit Plinius his verbis. Leucographis qualis esset, scriptum non reperi. quod eo magis miror, quoniam vtilis proditur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis trita ex aqua & apposita: profluuiis fœminarum, oculorum quoque medicamentis, & explendis vlceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis. Hanc si non facies, quam nec descripsit, nec ab aliis descriptam reperit Plinius, saltem vires Dalechampio occasionem dedere coniiciendi esse Carduum Mariæ vulgò dictum, Germanicè *Mariendistel, & Frauuendistel*, Gallicè *Chardon nostre dame.* Dicitur & Carduus lacteus ab albis maculis, vnde & à quibusdam Galaxias. Dodonæus Spinam albam, & Arabum *Bedeguar* esse credit. Fuchsius Spinam albam hortensem. Hunc Carduum prope olera in hortis, & in neglectis locis, præsertim si pinguis & lætus ager fuerit, sponte nasci videmus, siticulosum Dipsaci modo: nam inter caulem & foliorum sursum tendentium concauos sinus aqua colligitur. Radice est crassa, longa, candida, facultate sicca & astringente: caule procero, terete, surculoso, spinoso, digiti crassitudine: foliis latis, amplis, albicantibus, notis maculísque lacteis distinctis & aspersis, multis & acutissimis spinulis horridis, in ambitu pungentibus

Nomina. Lib.4.c.63. Cap.16. histo. Locus. Forma.

LEVCOGRAPHIS Plinij, Carduus Mariæ.

pungentibus: capitulis in summo caulium ramorúmque globosis, squamis muricatis rigentibus, asperrimis, in orbem rotæ instar spiculis prælongis munitis: flore purpureo: semine Cnico simili, longo, læui, gustu dulci, nucis iuglandis ferè sapore, nigriore, lanugine tenera & candida obuoluto. Floret Iunio & Iulio mensibus, hieméque moritur. *Tempus.* Ea præstat quæ ex Plinio suprà recitauimus. *Vires.* Præterea aqua è foliis destillata caliditati hepatis, & animi deliquiis in linteolis extrinsecus admota opitulatur. Lateris morbo succurrit, pestilenti veneno, & multis aliis partium internarum morbis: efficaciúsque id præstat addita seminis drachma dimidia.

CROCODILIVM. CAP. XXIII.

ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΙΟΝ Græcè, similiter Crocodilium Latinè, cuius nomenclaturæ ratio à nullo dum, quod sciam, explicata est, neq; descriptio tam aperta, vt à tot aculeatis plantis facilè sit genuinum Crocodiliũ distinguere & internoscere: quæ descriptio à Dioscoride tradita est his verbis. *Nomina* *Lib.3.c.10.* *Forma.* Crocodilium simile est nigro Chamæleoni: nascitur in locis siluosis, radicem habens longam, leuem, aliquantùm latam, odore acri veluti nasturtium. Radix feruefacta in aqua & pota sanguinem copiosum per nares pellit. Datur lienosis, eos euidẽter adiuuans. Semen vrinam ciẽdi vim habet, & rotundum, & duplum veluti scutum. Quæ Plinius sic videtur reddidisse. *Lib.27.c.8.* Crocodilium Chamæleontis herbæ nigræ figuram habet: radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis. Pota sanguinem per nares pellit copiosum crassumq;, atque ita lienem cõsumere dicitur. In quibus Plinius legisse videtur ἐν τοῖς ἀμμώδεσι, id est, in sabuletis, pro ἐν τόποις δρυμώδεσι, id est, siluosis, vt habet Dioscorides: deinde pro ὑποπλάτην aliquantùm latam, ἰσοπλάτην, siue ὁμαλῶς παχεῖαν, id est, æqualiter latam, siue æqualiter crassam, Oribasius subcrassam legit. Quem verò ὀσμὴν δριμεῖαν Dioscorides, Plinius suo more odorem asperum dixit. Oribasius radicem acrem, odorémque nasturtio similem. Quod verò ad semen attinet rotundum, duplicis scuti figura, id à Plinio omissum est, & ab Oribasio, qui integras historias ex Dioscoride exscribere consueuit. Præterea id à Dioscoride præter morẽ additum fuisse videtur, absoluta scilicet historia & viribus explicatis, atque falsò huic plantę attributum, cùm ἀκανθώδη ferè omnia semẽ edant Cnico simile. Quare adiectitia hæc viri docti censent, & ex Tordylij historia, cuius semini figuram hanc Dioscorides assignat, *Lib.3.c.54.* huc à sciolo quodam nominum vicinitate decepto ascita fuisse. His adde, quòd in Crateuæ fragmentis desunt verba illa, προσεμφερὲς ὄν, καὶ διπλοῦν ὡς ἀσπίς, id est, rotundum, & duplum vt scutum. Quantùm verò ex satis obscura delineatione colligi potest, cùm præcipua Crocodilij nota ducatur ex similitudine Chamæleonis nigri, & altera Carlina, quæ in caulem attollitur, nigro Chamæleoni tam affinis sit, vt Matthiolus, & plerique alij Chamæleonem nigrum esse contenderint, Carlinam illam Crocodiliũ esse non sine ratione Dalechampius iudicauit. Etenim in siluosis sabulosisq; prouenit: foliorum specie, & subrubro colore nigrum Chamæleonem

mæleonem imitatur: radice eſt longa, leui, non ſolida, ſed exeſa, nonnihil lata, odoris vehementis & acris, ad naſturtium accedentis: ſemen Cnico ſimile, cinereum. quod enim de ſemine Crocodilij legitur in Dioſcoride, falſum eſſe ac ſuppoſititium diximus. Sanguinem quidem per nares potu eliciendi vim nullus in Carlina agnouit, quæ ſi Crocodilio ineſt, tanquam inſignis & eximia magnifacienda eſt, verùm optanda potiùs quàm aſſerenda videtur. Nam in Dioſcoride ſcribitur, ἡ ῥίζα ζεσθεῖσα ἐν ὕδατι καὶ πινομένη: pro πινομένη legunt quidam ἐπισπωμένη, id eſt, ſi
Lib.2.c.154 per nares attrahatur, quemadmodum de Ocimo ſcripſit Dioſcorides, ποιεῖ δὲ καὶ πταρμοὺς πλείονας ἐπισπώμενον διὰ ὀσφρήσεως, id eſt, ſternutationes multas excitat ſi per nares olfactu attrahatur. Alias Crocodilio vires aſsignarunt Galenus, & eum ſecuti
Lib.3.c.54. Paulus & Aëtius, quas omnes de Tordylio tradidit Dioſcorides, vt hoc magno ſit argumento confuſam fuiſſe vtriuſque hiſtoriam. Maranthæ & Anguillaræ Chamæleon, inquit Pena, videtur aut verum eſſe Crocodilium, aut certè genuini opinionē ſuſtinere poſſe, vſque dum doctis magis accurata deſcriptio, aut planta Crocodilio aptior occurret. Adeò enim ad deſcriptionem accedit, vt illis nigrum eſſe Chamæleonem perſuaſerit. Hunc capite de Chamæleone pinximus. Aliud Cardui

CROCODILIVM, Carlina caulem habens.

CROCODILIVM Monſpelienſium, Dalech.

genus Crocodilium Monſpelienſes vocant, in aridis & apricis proſiliens, radice palmum longa, nigricante, guſtu amara: caulibus ferè duobus aut tribus, cubitalibus, anguloſis, lanuginoſis, ramoſis: foliis auerſa parte candida lanugine pubeſcentibus, aduerſa in viridi pallidis, multis, aculeatis, Carlinæ ſimilibus: capitulis multis, pilæ modo rotundis & globoſis, pungentibus, aſpectu cinereis, flore copioſo, purpureo Hyacinthi modo, ſubamaro, ſemine longo, nigricante. Quidā Silybum eſſe volunt, quidam Galedragon. Lobellius Crocodilium Fuchſij & Cordi pinxit, plantam quam Dodonæus Spinam peregrinam vocat, Tragus perperàm Chamæleonem verum, inquit Lobellius, cuius effigiem ſuprà poſuimus.

TRAGVM

TRAGVM, *Matthioli.* CAP. XXIIII.

TRAGIVM & Scorpium de multis & diuersis plantis dici iam monuimus. Aculeatam verò stirpem hîc depictã Matthiolus legitimum Dioscoridis Tragum, siue Scorpium, siue Traganon esse credit: item Plinij Tragum, & eiusdem atq; Theophrasti Scorpium. At alio in loco Tragum alium genuinum Dioscoridis ostendimus, qui à Scorpio Theophrasti, quem Nepam vertit Gaza, longè alius sit: præterea Matthiolum citatis duobus Plinij locis de Trago & Scorpio, Tragũ Dioscoridis cum Scorpio Theophrasti perperàm confudisse. Quod verò Tragus Matthioli à Trago Dioscoridis plurimùm dissideat, descriptio ipsa perspicuè declarat. Tragus, inquit Dioscorid. nascitur maximè iuxta mare: frutex paruus, per terram, oblongus, non magnus, palmi altitudine, aut maior: folia non habet, verùm ramis adhærent velut acini parui, rufi, magnitudine tritici, cacumine acuti, multi, gustu valde adstringentes. At hic Tragus Matthioli, succulenta est planta, non frutex, vt dilucidè demonstrat Pena. nullos acinos habet rufos, tritico pares, & supernè acutos, numerosos, magnopere adstringentes: foliis nõ caret, carnosa enim habet, spinis horrida, astrictionem penitus nullam. Quare fuerit ille illegitimus Matthioli Tragus, eodem Pena auctore, Crithmi salicornij, seu kali cõgener, propiùs ad eam speciem spinosam accedens, quam Pastinacã marinã, aut Secacul, aut alterum Crithmum faciunt, pedem aut cubitum altam, intortis, crassis, densis ramulis diuisam, & adeò horridam, armatamq; foliis pungentibus, Aizoi colore & figura, carnosis, crassioribus, numerosis in imo, in summo muricatis, cuiusmodi in Tribulo terrestri & aquatico, vt impune effringere surculum nequeas. Hisce ad imam basim interiorem flosculi herbacei, rotundi, ex quibus semen exit compressum. Radix cespite summo exilis, lignosa, kali & herbaceo prorsus gustu, succóque multo glutinoso prægnans, minimè adstringente, salso, & nullius alioqui excellentis facultatis. Hæc Pena. Lobellius Tragum hunc Matthioli paulò aliter expreßit quàm Matthiolus. Illius picturam posuimus in libro de maritimis.

Lib. de marit. cap. 22.

Vide Phytog. pag. 56

Lib. 4. c. 46

In Aduers.

TRAGVS, *Matth.*

TRAGACANTHA. CAP. XXV.

ΤΡΑΓΑΚΑΝΘΑ Græcè, Latinè similiter Tragacãtha, & Hirci spina, Arabicè *Chitira, Itica, Chatheth*, Gallicè *Espine de bouc*, in Galloprouincia, potissimùm circum Massiliam, *Barberenard*, & *Rameboue*, id est, Barba vulpina, & Surculus hircinus. Gummi ex ea manans τραγάκανθα quoque Græcè nominatur, Latinè Tragacanthæ lacryma, in Officinis gummi dragaganti. Tragacanthæ spinarum barbulæ nomen dederunt. Radix est lata, & lignosa, inquit Dioscorides, supra terram etiam apparens, à qua surculi humiles, robusti, plurimũ sese diffundentes, in quibus foliola sunt multa, tenuia, quæ spinas albas, robustas, rectas inter se occultant. Eius iconem sic expreßit Matthiolus. Est etiam

Nomina

Forma

Lib. 3. c. 20.

TRAGACANTHA, Matth.

etiam Tragacantha lacryma, quæ vulnerata radice concreuit. Præſtat pellucens, læuis, gracilis, pura, & ſubdulcis. Plinius. Eadem & Tragacãthen (Creta gignit) ſpinæ albæ radice, multùm pręlatam apud Medos, aut in Achaia naſcẽti: de qua & Theophraſtus ait, ἐν ἀρκαδίᾳ δ' ἡ τραγάκανθα πολλὴ, καὶ οὐδὲν χείρων, ὡς οἴονται τῆς κρητικῆς, ἀλλὰ καὶ τῇ ὄψει καλλίων. Id eſt, Tragacantha in Arcadia copioſa, & nihilo deterior, vt arbitrantur, Cretica, ſed & aſpectu pulchrior. Sed hæc non ſolùm in Media & Creta, ſed etiam in Galliæ prouincia plurima fruticat, prope pomeria Maſſiliæ, vt aſſerit Pena, in marinis collibus ad Auſtrum ſpectantibus aliiſq; finitimis locis paſſim multa. Frutex humilis, denſus, totus candicat, vno ceſpite copia multa aggeſtus, radice alba, longa, lignoſa, digiti craſsitie, prolixis & flexilibus fibris ſubter humum merſa: caulis, cùm maximè procerus, cubitalis, ex quo ſpicula foliata vtrinque quaſi pinnis oriuntur, quæ ima & vetuſtiora nihil aliud quàm veprem oſtentant: ſuperiora pallentia perpetuò ſunt. Is caulis ab vna radice multiplex, ſolidus, lignoſus, cãdidus, quem veſtiunt ſpinæ foliatæ ſpinis rigidiſsimis. In ſummo inter ſpinoſa folia & ſpinas ſtipãtur multi floſculi inuicẽ collecti, geniſtellæ ſimiles, ſed albi. Siliqua etiam numeroſa, recta, ciceris aut geniſtellæ ſpinoſæ modo, ſed multò minor & cãdida, in qua ſemina exilia, albicantia includuntur, ſinapi magnitudine, anguloſa. Hæc Pena. Ei ſimillima eſt planta, inquit Cluſius, fruticoſa admodum, multos habens pedales ramulos flexibiles, latè circumquaque ſeſe diffundentes, candicantes, & dum adhuc tenelli ſunt lanuginoſos, multis longis candicãtibus ſpinis horrentes: foliorum plurimæ ſimul iunctæ alæ lenticulæ aut Tragacanthæ proximæ, exiguæ, candidæ, lanuginoſæ primo vêre per interualla exeunt, ſapore dulci: foliis hieme decidentibus, nerui medij, quibus folia inhęrebant, in ſpinas rigidas & acutas euadunt, vt eo tempore tota planta ſine foliis conſpiciatur, contrà quàm in Tragacantha, quę hieme etiã folia virẽtia retinet: radix lenta, lõga, in multos ramos diuiſa, nigro cortice obducta, materie intus cãdida fungoſaq; & dulci, cor ipſum gummoſum quiddã & ſubdulce refert. Neq; florentem, neq; fructum ferentẽ vidit ille, ſed ſub ea plurimos folliculos bombycinis ſimiles, aut Hypecoi Matthioli ferè inuẽnit, inanes, quos ab hac planta excidiſſe, & florem ex ſimilibus prodire incolæ referebant, album, non magnum. De ſemine nihil certi intellexit. Naſcitur plurima circa Guadix & la Venda el peral, in collibus arido

Lib. 13. c. 21.

Lib. 9. hiſt. cap. 15.

TRAGACANTHA Altera, ſiue Poterium, Cluſij.

bus arido & inutili solo. Cùm adeò sit Tragacanthæ similis, facilè sibi persuaserit Clusius esse Poterium legitimum Dioscoridis. Hæc Clusius. Tragacantha, vt tradit Dioscorides, vim habet meatus obducendi gummi similem. Vsus eius est ad medicamenta ocularia, ad tusses, ad arteriæ asperitates, vocem interceptam, & destillationes in eclegmate cum melle. Subdita quoque linguæ liquescit, sed & macerata in passo bibitur drachmæ pondere contra renum dolorem, & vesicæ rosiones admixto cornu ceruino vsto, & loto, aut modico alumine scisso. Galenus breuiter de Tragacātha scribit, similem gummi vim habere emplasticam quandam, quæ acrimoniam obtundat, & similiter desiccare. Tragacanthæ lacryma, inquit Matthiolus, collyriis addita non solùm humorum acrimoniam in oculos defluentium retundit, sed oculos quoque roborat, & magis adstringit quàm sarcocolla. Præterea lacte macerata & illita, oculorum vngues, palpebrarum pustulas, pruritum, & scabiem sanat. Valet ad pulmonum, pectoris, asperæ arteriæ morbos, & medetur eorum vlceribus, ad defluxiones omnes in fauces, guttur, pectus permeantes, & tussim excitantes. Datur vtiliter vlceratis renibus: auxiliatur quoque dysentericis tosta, & ex cydoniorum vino pota, tum clysmate infusa. Denique vbi læuigare, obtundere, ac reprimere opus est, præstantissimum fuerit medicamentum.

Vires. Lib. 3. c. 20.

Lib. 8. sim.

In cap. 21. lib. 3.

DRYPIS. CAP. XXVI.

ΔΡΥΠΙΣ, Cardui species, à veteribus dicta fuit ἀπὸ τοῦ δρύπτειν, id est, σπαράττειν, νύττειν, ξύειν, à lancinādo, pungendo, vellicando, quòd aculeis suis attrectantes & colligere volentes vulneret. Huius semel tātùm, quod sciā, solus Theophrastus meminit, scribens Acornam, Drypida, Acanum spinosis esse foliis, nihílque prætereà. Quare cùm huius historia à nullo veterum tradita sit, Carduum istum in satis & segetibus frequētem, diris aculeis rigentem, Drypida quidam nominant. In aruis inter fruges quasi earum vitium, & auenam præcipuè, Carduus hîc nascitur, interdū viri proceritate, interdum humilior, alba radice, & crassa: foliis caules ambientibus muricatis, dissectis & incisis: capitulis vt in Scolymo echinatis: flore aliàs purpureo, aliàs candicante, aliàs puniceo: semine oblongo, læui, paruo, rufescente. Agricolis & messoribus plerumque impedimento est. Nullus huius vsus in medicina ab herbariis traditus est, quanquam ob calidam siccámque huius naturam ad secundum vsque gradum varias vtilitates quisque meditari & excogitare possit. Hoc Carduo tenero asini vt Onopyxo, libentissimè vescuntur priusquàm obduruerit, & in caulem assurrexerit. surculos rustici effodiunt, & iumentis suibúsque pro cibo & pabulo obiiciunt. Anguillaræ Drypis, à superiore diuersa, in Marsis haud procul à mari nascitur, radicibus sub terra huc illuc serpentibus, graminis instar, exilibus: tenuibus ramulis, geniculatis, cubitalibus: foliis aculeatis, Iunipero similibus: vmbella in summis caulibus: flore candido: semine, priusquàm cortex adimatur, orizæ

Nomina.

Lib. 1. hist. cap. 16.

Forma.

DRYPIS.

DRYPIS, Theophr. Anguillaræ.

DRYPIS, Loniceri.

ſimili cùm detractus eſt, Sertulæ campanæ, coloris valde lutei. Quibuſdã Eryngium marinum Drypis Theophraſti videtur eſſe: aliis, quorum opinio magis arridet, Drypis eſt Acanos Plinij lib. 22. cap. 9. breuis herba, ſpinoſa, lata, latioribúſque ſpinis. Guillandino Tragus Matthioli. Eſt & alia Drypis, ſeu Cardui ſylueſtris ſpecies, quam Gaza Aculeoſam, Ruellius Agriachantam, Lonicerus Carduum ſylueſtrẽ, ſeu Scolymum his verbis: Præterea ſylueſtris eſt quædam Cardui ſpecies in agris paſsim impedimentum, cuius meminit Vergilius, Carduus & ſpinis ſurgit Paliurus acutis: Latinis Scolymus, ſeu Carduus ſylueſtris, poterit appellari. Naſcitur in aruis maximè auenaceis bicubitali altitudine, ſæpe maior, aut etiã minor: foliis aculeatis, inciſis, capitulis aculeatis: flore in quibuſdam purpureo, in quibuſdam albo, in quibuſdam puniceo: quandiu tenera aſinis gratiſsima, bobus verò nõ ingrata. calidum eſt in ſecundo completo aut tertio incipiente ordine, ſiccum verò in ſecundo. recens Aſparagi modo in oleribus coquitur. Radices ex ſale & pipere in ſecundis menſis hyeme eduntur: in cibis decocta vrinam cit copioſam fœtidámque educit. Extrinſecus radix illita graueolentiam alarum totiúſque corporis emendat.

CHALCEIOS. CAP. XXVII.

Nomina

ΧΑΛΚΕΙΟΣ Theophraſto, & Chalceios Plinio ſeruato nomine Græco, Gazæ Aeraria Latinè dicta, inter ſpinoſas & acanaceas ſtirpes ab iiſdem recenſetur. Eius hiſtoria quamuis apud Theophraſtum Pliniúmve nuſquam extet, ac ne nomenclaturæ quidem ratio vlla ab illis tradita ſit, ſi coniecturæ locus eſt, eam ſpinam ſic vocatam fuiſſe arbitrantur quidam quòd eius foliis vaſa aënea detergerentur, vel quòd ærei coloris ſit, nempe virentis obſcuriùs, interſperſo flaueſcentis nitoris paululo, ſplendentis. Poſterius etymum magis placet, quòd peculiare quiddam aſsignet, cùm prius ſpinoſis omnibus propter foliorum aſperitatem congruere poſsit, niſi fortè egregia quædã detergendi facultas huic inſit, vt Struthio. Herbam certè ſpecioſam, raram, & elegantem, cuius figuram hîc appoſuimus, Chalceion eſſe ſuſpicantur quidam: quod

CHALCEIOS.

quod tamen peritis herbariis disquirendũ magis, quàm asserendum proponunt. Gignitur in macris & aridis locis: radicibus multis, foris nigricantibus: caule tereti, subatro, quatuor vel quinque pedes alto: foliis magnis, latis, profundiùs incisis, per ambitum pungẽtibus, parte superna virentibus, sed obscuro, fusco ac tristi colore, qualis in aëre conspicitur, vnde fortasse est illi nomen inditum: inferna verò cinereis & villosis: capitulis rotundis, echinatis: flore in cæruleo candicante, qui ex capitulis vndique promitur, & Iunio mense Iulióve prodit. Folia inter digitos trita odorem validũ ac iniucundum vibrant, acriáque gustatu sunt. Hanc igitur plantam Chalceion vocant, quousque certiora de eius natura & specie herbarij compererint. Obseruandum apud Plinium in catalogo spinosarum plantarum pro Chalceio legi Chalceon, quemadmodum pro Ixine Helxinẽ, Chalcetumq; herbam ab eodem alibi memoratam, plurimùm dissidere à Chalceio spinoso Theophrasti. Fuchsius olim Chamæleonem nigrum, sed posteà rectiùs sentiens Spinam peregrinam nuncupauit. Dodonæus in stirpium historia Spinæ peregrinæ nomine pinxit & descripsit: in lib. purgantium Sphærocephalum Carduum primum fecit, quam hĩc pro Chalceio exhibemus. Pena Rithrum siue Ruthrum Theophrasti esse opinatur, quæ Spina peregrina fuit Dodonæo, Echinopus seu Carduus Echinatus Gesnero, Sphærocephalus Cordo. Germanis *Vvelschedistel*, Belgis *Roomschedistel*. Theophrastus vno tantùm loco Rithri seu Ruthri meminit, quo scilicet stirpiũ aculeatarum differentias ex caulium ramorúmque numero ac situ inuestigat. sed hîc ῥῦθρος seu ῥῦθρον pro ἐρύγγιον mendosè legi docuimus capite de Eryngio. Eius tamen iconẽ, quam Ruthrum vocãt, ex Pena hîc apposuimus, & descriptionẽ. Duplicis est differentiæ, inquit, & Chamæleonis ritu variat, radice exigua pollicem æquante: foliis Chamæleonis albi, longè minoribus: caule nullo, interdum exiguo, nonnunquam palmum, & aliàs cubitum alto: foliis semper proportione exiguis, & Spinæ albæ modo profundè incisis. Echinus illi cæruleus, eximiè purpurascens, orbiculatus, spectatu iucundus, & magnitudine quanta sphærula lusoria. Semen & eius glumæ similia Spinæ albæ: nullas tamẽ sursum rectas procul aculeatas vaginulas porrigit, tametsi sint acerosæ intus & lanuginosæ, vt in Spina alba. Ruthrum esse Theophrasti censet Anguillara, qui tamen proximæ, vt videtur, descriptionis immemor, ean-

RVTHRVM, *Theophrasti.*

Locus. *Forma.* Lib.21.c.16. Lib.26.c.7. Cap.338 hi. Lib.4.c.64 Lib.6 hist. cap.3. In Aduers.

dem Spinæ albæ notis accommodat,iiſdem ferè verbis. Altera, quam Crocodilium Fuchſius putauit, prorſus genere eadem huic eſt, ſed magnitudine multò maior. In ſilua tamen Valena, quà Gangem oppidum itur, ſe collegiſſe ait cæruleam, & hanc excaulem, aliam caule palmum alto præditam, quæ alibi ad duos, ternos, & quaternos cubitos aſſurgit. Echinus candidus eſt, non cæruleus, & cùm maximus eſt & rotundus magnitudinem mediocris mali Arantij aſſequitur: ſemine alterius, ſed multò maiore. Cauli imo ſecundùm longitudinem ſtriato adnaſcuntur permagna folia, Acanthi ſimilia & ſpinoſa. Belgici horti & Britannici hanc ſpectaculo alunt, vbi luculenta magnitudine Spina peregrina dicitur. Dodonæus deſcripſit Carduos alios Sphærocephalos. Secundus Sphærocephalus acutus folia ſuperiore minora habet, ac ſpinoſiora: capitula quoque globata, ſed è quibus longæ quædam, & duræ eminent ſpinæ. Tertius primò forma figuráque ſimilis, ſed longè minor, & eius floſculi ad cæruleum magis accedunt colorē. Quartus minimus eſt, foliiſque acutiſſimis ac ſpinoſiſſimis, capitulóque exiguo, cuius floſculi vt primi candicant. Huc referri alius poteſt, qui tamen capitulo eſt minùs globato, compreſſiore videlicet, ac ſuperiùs latiore, è quo floſculi cærulei. Tenuis huic caulis exili lanugine candicat: folia oblonga, vtrinque ſimiliter laciniatim diuiſa, ad ſingulos angulos ſpinis munita. Hunc plerique eſſe volunt, quem Matthiolus pro Spina alba proponit. Anguillara prorſus diuerſam ab his Chalceion memorat his ferè verbis. Ad Chalcei naturam accedere videtur ea, quam in Peloponneſo & Zacyntho etiamnum appellant Chalcoma. Lignoſa & humilis eſt planta, rubens, aculeata, tenuibus ſpinis, folio lentis, minore, in ramulis ordine digeſto ſicuti in Lente, qui fracti lacteum ſuccum fundunt Tithymali modo. Quidam Hippophæſton Dioſcoridis eſſe putant.

CARDVVS Spærocephalus acutus, Dodonæi.

TETRALIX, CAP. XXVIII.

Nomina — ΤΕΤΡΑΛΙΞ à Theophraſto cum reliquis aculeatis plantis Acarna,
Lib.6.hiſt. cap.3. — Leucacantha, Cnico, Chalceio, Polyacantho, Atractylide, Onopyxo, Ixine, Chamæleonte numeratur: item à Plinio eum imitato, qui
Lib.21.c.16 Lib.11.c.16. — tamen alibi Ericam Athenienſibus Tetralicem appellari, in Eubœa Siſaram auctor eſt. Ex quibus colligere licet Tetralicem ſpinoſam ab Ericæa diuerſam eſſe: quia Ericam ſpinis armatam eſſe nullus vnquam herbariorum prodidit;
Lib.1.c.100 Lib.24.c.9. — id quod etiam perſpicuum eſt ex Dioſcoride & Plinio de Erica tractantibus. Deinde Tetralicem Ericæam poſt primos Autumni imbres florere, nempe
Lib.11.c.16. Lib.24.c.9. — ad Idus Septembres, & Calendas Octobres idem Plinius teſtatur. Alio verò in loco Tetralicem & Ixinem florere tradit æſtate: quanquam Theophraſtus, ex quo
Lib.6.hiſt. cap.3. — hæc Plinius mutuatus eſt, Ixinem & Tetralicem non ſcribit florere æſtate, ſed germinare.

TETRALIX Spinosa, Tragi.

germinare. Caue igitur, Tetralicem hanc cum illa confundas. Spinoſam Tetralicem putant eſſe quidam, quam Tragus pro vero Chamæleonte nigro pictam oſtendit, poſt Carduum vulgarem, & Chamæleonem album. Ea radice craſſa, longáque nititur, & fibrata: caule alto, anguloſo: foliis latis, amplis, profundiùs inciſis, vt ferè ſinuoſa videantur: flore pallidulo, in mitioribus globulis quibuſdam, & læuioribus emicante, non cæterorum Carduorum modo horridiùs echinatis: ſemine oblongo & capillato.

Lib.2.c.108

Forma.

ACORNA, Theophr.

ACORNA. CAP. XXIX.

Nomina.

ἌΚΟΡΝΑ & ἄχαρνα, (vtroque enim modo legitur in noſtris Theophraſti exemplaribus) inter ſpinoſas & acanaceas ab eodem Theophraſto, & Plinio reponitur. Cuius etſi nulla, quod ſciam, apud hos auctores extet amplior deſcriptio, præter hanc Theophraſti, ἡ δὲ ἄχαρνα προσεμφερὴς, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν πρόσοψιν τῇ κνίκῳ τῇ ἡμέρᾳ. χρῶμα δὲ ἐπίξανθον ἔχει καὶ λιπαρὸν, vbi deeſt vox χυλὸν, ex Plinio reponenda, id eſt, Acorna, vt paucis dicam, Cnico miti figura ſimilis eſt, colore ſubflauo, & ſucco pingui: apud Plinium, Acorna colore tantùm rufo diſtinguitur, & pinguiore ſucco: tamen Acornam eſſe hanc ſpinoſam herbam ſuſpicantur quidam, Fuchſius Atractylidem mitiorem, Dodonæus Carlinam ſilueſtrem, Lobellius & Pena Sequanorum Cirſium luteum vocant. In aridis gignitur: radice alba, breui, non admodum craſſa, fibrata: caulibus interdum multis, ſæpius vnico, rubentibus, lanugine tectis: foliis circa radicem multis, per terram in orbem ſtratis, exareſcentibus cùm caules aſſurgunt per eoſdẽ inæqualiter ſparſis, ſpinoſis, Atractylidi ſimilibus, anguſtioribus, infernè candicantibus: flore in capitulis valde pallido, initio compreſſo, & cùm dilatatur in arida ſtamina ſeſe explicante, Carlinæ, aut Chamæleonis modo: ſemine Cnici, ſtrigoſo & tenui. capitulis auulſis nullus cruor emanat, vt in Atractylide. Huic ſimilem Cluſius Carlinæ ſilueſtris minoris nomine depinxit: ſeſéque nuſquam hanc alibi obſeruaſſe ait, quàm in aridis petroſiſq; & deſertis circa Salmanticam locis, florentem Auguſto menſe. Ad Acarnæ Theophraſti genus referri poſſe, ſiue ad Eryngium, quod Aëtius de Archigenis ſententia deſcribit, foliis Atractylidis, durioribus, & ex candido pallidioribus, multis ramis ab

Lib.6. hiſt. cap.4.

Li.21.ca.16.

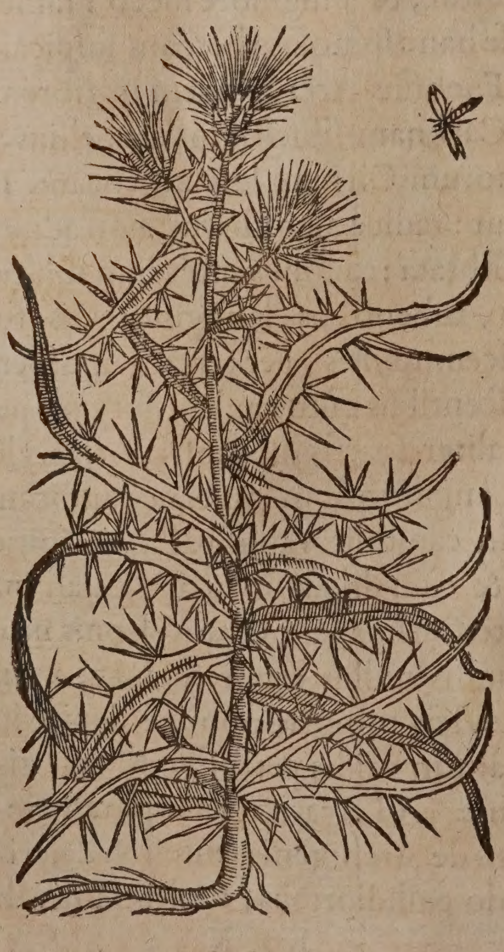
Forma.

ACARNA, Carlina siluestris minor, Clusij.

vna radice cubitalibus, floribus Buphthalmi similibus, ſed oculi formam ſtamina in medio naſcentia perturbant. Huc referendæ ſpinoſæ duæ plantæ à Lobellio depictæ. Prior eſt Acarna Theophraſti Anguillaræ, flauentibus aculeis horrida: virentibus ſinuatis foliis, auerſa parte tomento incanis, vti tota planta: plures fundit ſeſquicubitales caules: flores luteolos: ſemen Cnici, ſed minus in ſquamoſo & ſpinis horrido capitulo. Hanc Valerandus Doureus Iuſtinopoli Illyrij rediens Venetias detulit, ſicut & ſequentem eiuſdem Valerandi Acarnam, foliis longioribus, ſpinis horridis caulem pinnatim ſecundum longitudinem ambientibus, quaſiq; pennis telo affixis. Incana lanugine tota pubet. Caulis dodrantalis, interdum cubitalis: flores Cardui benedicti, confertim ſtipati minores, & Senecionis maiores: ſemen Cnici minus. Huc etiam Cluſij planta noua, & ſanè perelegans adducenda, quæ dodrantalis eſt, in orbem per terram diffuſa, ſpinis multis virentibus ſiue aculeis horrida: flores Piſi ex cæruleo purpuraſcentes, minores, caliculis concluduntur hiſpidis & villoſis & ferè incanis, bini aut terni ſemper coniuncti: foliola interdum, ſed rarò, producit dum floret, eáque perpauca, lenticulæ ſimilia, quæ cùm breui decidant, tota planta maxima ex parte ſine foliis ſpectatur, & multiplici ſpinarum vallo erinaceum

ACARNA Theophraſti, Anguillaræ, Lobel.

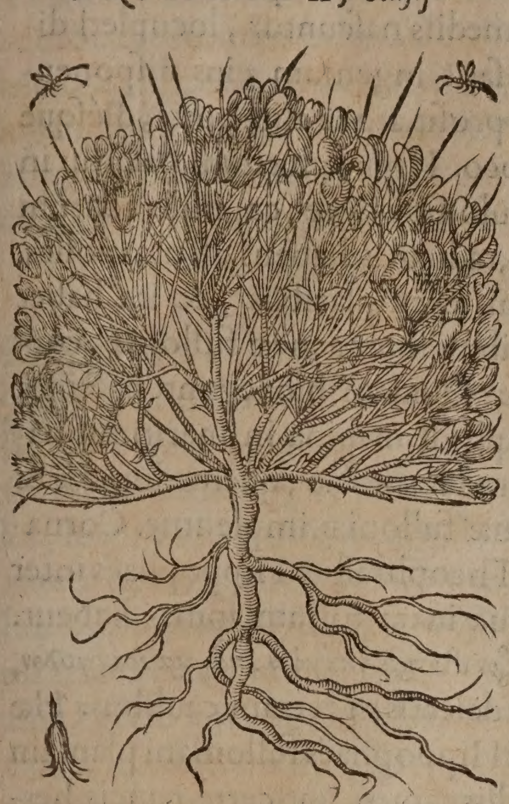

ACARNA Valerandi altera.

planè

ERINACEA, Clusij.

planè refert: radix lignosa est, & magna pro plantæ proportione. Nascitur in regno Valentino, copiosè autem circa Sieteaguas, septimo ab vrbe Valentia miliari, itinere Madritiano, asperis locis, & secus vias. Floret Aprili. Incolæ *Enzo* vocant, quoniam Erinaceum animal terrestre, aut marinum aculeorum & spinarum vallo prorsus æmulatur: qua de causa Erinaceæ nomen ei Clusius dedit.

HIPPOPHAES, HIPPOPHAESTVM. CAP. XXX.

ἹΠΠΟΦΑΕΣ Græcis, & κνάφον *Nomina.*
& στύβον Galeno teste, Latinis quoq; In Gloss.
Hippophaës. Theophrastus ἱππόφυον habet, mendosè opinor, pro Hippo. Lib.6. hist. cap.4.
Hippophaës, vel ἱπποφεὼς, vt statim pòst eodē Ca.5.
in loco legitur, Lappaginē cōuertit Gaza. Et alio in loco καὶ τὸ τιθύμαλλον, ἐξ οὗ καὶ τὸ Lib.9. hist.
ἱπποφαὲς, ἄριστον δὲ τὸ περὶ Τεγέαν, ait, id est, ex Tithymalo optimum Hippophaës ca.15.
confici apud Tegeam: quod Hippophai spinosæ plantæ conuenire non potest. Quare hîc non Hippophaës, vt Gaza legit & conuertit, legendum iudicat Cornarius, sed Hippomanes, vt in Græcis exemplaribus exaratum est: cæterum hîc le- Embl.141. lib. 4.
gunt attentiores, τιθύμαλλον, καὶ τὸ ἱπποφαὲς, vt nulla sit occasio tam anxiè hunc locum examinandi. Plinius vno loco Hippophaës vocat, in alio Hippophyes, ne- Lib.21. c.15.
scio an rectè, pro Hippophaës. ἱππόφαιστον Latini etiam Hippophæstum dicunt, Li.22. c.12.
quod Plinius alterū Hippophaës appellasse videtur: cùm enim de Hippophaë priore dixisset, statim subiicit quæ etiam à Dioscoride post Hippophaës de Hippophæsto scribuntur. In vulgatis tamen exemplaribus corruptè legimus Hippope pro Hippophyes, vel Hippophaës. Est & altera (sub spina) Hippophæstū, inquit, &c. Aliis etiam in locis idem Hippophæstum vocat. Quidam verò in Spina Li.16.c.44.
fullonia Hippophæston, &c. Et, Hippophæstum nascitur in spinis, &c. Idem Pli- Li.17. c.10.
nius harum vocum etymum explicat, à iuuandis veterinariis has plantas nuncupatas fuisse indicans: φάος enim vox non solùm pro lumine, sed etiam pro auxilio & salute accipitur. Has autem spinosas plantas Dioscorides sic descripsit. Hip- Li.4.ca.156. & 157.
pophaës, quo vestes poliunt, nascitur in maritimis & arenosis locis. Frutex est surculosus, densus, vndiquaque amplus: folia habens longa, ad oleæ folia acce- *Forma.*
dentia, sed angustiora & tenuiora: & inter has spinas siccas, subalbicantes, angulosas, à sese distantes: flores corymbis hederæ similes, & racematim inter se cohærentes, sed minores & molles, & cum candore ex parte rubescentes: radix crassa, & mollis, succi plena, gustu amara, ex qua succus colligitur velut ex Thapsia. Hippophæstum verò, quod & Hippophaës vocant, nascitur in iisdem locis, in quibus Hippophaës, éstque Spinæ fulloniæ species. Est autem humilis herba, foliola solùm parua habens, spinosa, & capitula inania: neque caulem, neque florem profert: radicem habet crassam & mollem. Plinius eadem paucioribus verbis com- Li.22.ca.12.
plexus est. Hippophaës in sabulosis maritimísque nascitur, spinis albis, hederæ modo racemosa est: candidis, & ex parte rubentibus acinis: radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Et mox. Est & altera, Hippopæston, sine caule, sine flore, foliis tantùm minutis. Huius quoque succus hydropicis

mirè prodeſt. Debent accommodatæ eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Quippe quædam animalium remediis naſcuntur, locupleti diuinitate ad generanda præſidia, vt non ſit mirari ſatis ingenium eius diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tempora, vt aliis proſit, atque aliis horis, diéſque nullus propè ſine præſidio reperiatur. Et alio in loco. Hippophæſtum naſcitur in

Li.27. c.10. ſpinis, ex quibus fiunt aeneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantùm inanibus, & foliis paruis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Hoc loco Hippophæſtum ſcriptum eſt in Plinij exemplaribus, & ita habet etiam Paulus ſub litera υ. Quod verò dixit, ex quibus fiunt aeneæ fulloniæ, corruptum eſt: quæ enim eſſe poſſunt aeneæ fulloniæ? Quidam hîc legunt, pectines fullonij: alij, venæ fulloniæ, &c. Quidam, Hippophæſton ſpina in maritimis naſcitur: hac implentur cortinæ fulloniæ, &c. auctore Hermolao, quemadmodũ &

Cap.13. lib.24. Vulgaris quoque hæc ſpina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur. Corna-

Embl.142. lib.4. rius legendũ putat, ex quibus fiunt pilæ fullonię. Theophraſtus Hippophaës inter

Lib.6. hiſt. cap.3. παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον recenſet, id eſt, quæ iuxta folium ſpinas habent.

Cap.4. Et paulò pòſt ait eſſe ἀνάκανθον τοῖς φύλλοις, μονόῤῥιζον δὲ καὶ ἐπίγειον, καὶ χαμαίζηλον, id eſt, folia ſine ſpinis habere, vnica niti radice, & deiectis in terram caulibus. Hæ delineationes quanquam perſpicuè ſatis & ſcitè Hippophaës fulloniam plantam exprimant, nullis tamen, aut certè paucis herbariis, etiam diligentiſsimis inueſtigatoribus, adhuc comparuit, niſi fortè Anguillaræ huius

HIPPOPHAESTVM quorundam, Dalech.

Pen. in Aduerſ. hiſtoriæ peritiſsimo, qui ſibi hanc viſam affirmat. Sabuloſis Peloponneſi maritimis oritur, inquit, vocatúrque vulgò Spina purgatoria, radicibus palmo longioribus, lacteum ſuccum frangendo fundentibus, amariſsimum, odore graui. Florem aut fructum tunc non vidit. Cætera ſimilia Hippophæſto fuerunt. Tribulus marinus, ſiue Paſtinaca marina, quædam cum Hippophaë ſimilia habet, ſed alia ita diſsimilia, vt Hippophaës dici non poſsit: qua de re alibi

Li. de marit. ca.1. diximus. Hippophæſtum notius non eſt Hippophaë. Spina hîc depicta ad Dalechampium Hippophæſti nomine miſſa eſt è Melita inſula, de qua nihil aſſerit, ſed lectoribus liberam iudicandi poteſtatem relinquit. Eſt autem Spina candida, diffuſis huc illuc ramulis, aut potiùs ſpinis, ſparſa: flore exiguo, albo, veluti racematim congeſto. An cathartica ſit, an ſuccus lacteus purgatorius radice, caulibus, foliis exprimatur, aſſeuerare non poteſt, quoniam arida

Li.4. c.156. planta miſſa eſt, nulla adiuncta mittentis hiſtoria. Hippophaës, auctore Dioſcori-

Vires. de, ſuccum ex radice emittit, qui ſyncerus pituitoſa, bilioſa, aquoſaq; oboli pondere deorſum purgat, erui farina exceptus quatuor obolorum pondere cum aqua mulſa. Sed & ipſe frutex cum radicibus tunditur, &. datur tritus cum aquæ mulſæ ſeſquihemina. Exprimitur etiam ex radice & herba ſuccus, velut è Thapſia. Huius drachma vna datur ad purgationes. Ex Hippophæſti foliis, radice, & capite expreſſum ſuccum ſiccato, & pondus trium obolorum cum aqua mulſa cui voles exhibeto: per hunc enim purgatio aquam & pituitam ducit. Priuatim verò conuenit orthopnoicis, comitialibus, & neruorum vitiis hæc purgatio. Plinius eadem

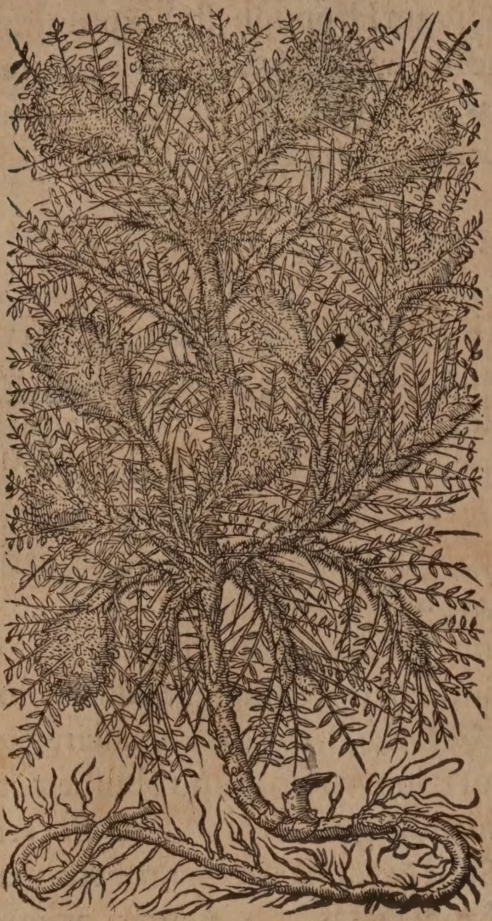
eadem breuiùs tradit. Radicis Hippophæsti ſuccus ad detractiones in comitiali morbo vtiliſsimus habetur. Et ſuccus earum (radicum Hippophęſti) exprimitur æſtate ad ſoluendam aluum tribus obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis, hydropicis, contra vertigines, orthopnœas, paralyſeis incipientes. Galenus Hippophaës & Hippophæſtum in ſimplicium cenſu omiſit. Paulus ea, quæ Dioſcorides de vtroque tradidit, exſcripſit. Li.16.c.44. Li.27. c.10. Lib.7.

POTERIVM. *CAP. XXXI.*

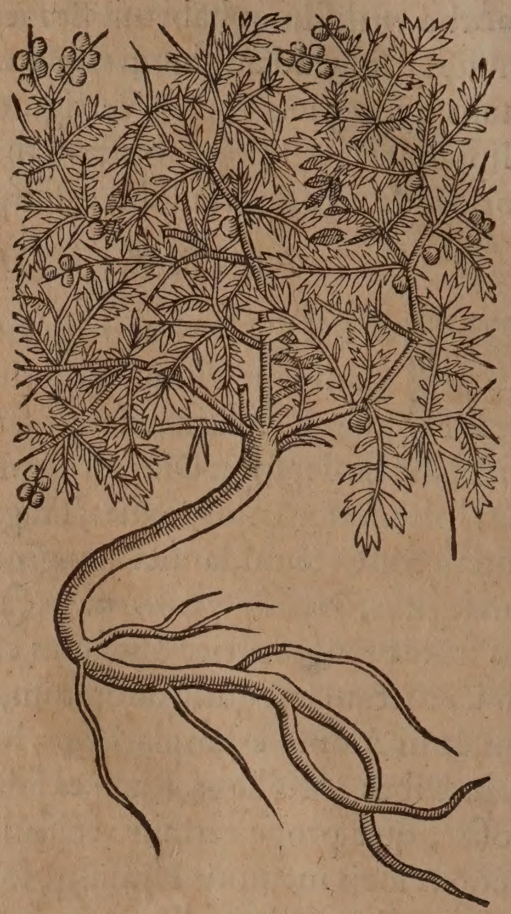
ΠΟΤΗΡΙΟΝ & νευρὰς Græcis, Latinis Poterium & Neuras, & Phrynium teſte Plinio. Poterium autem, quia potrix herba paludoſum riguumq́; ſolum amat, vt ſcribit Dioſcorides: Neuras quòd neruis amica ſit. Hanc ſic depingit Dioſcorides. Frutex eſt magnus, ramos habens longos, molles, lori modo lentos, tenues, Tragacanthæ ſimiles: folia parua, rotunda. Totus autem frutex tenui, lanoſa lanugine obductus eſt, & ſpinoſus (in aliis exemplaribus legitur, ὅλος δὲ ὁ θάμνος περίκειται φλοιὸν λεπτὸν, καὶ πολλῷ χνοῷ ἐριώδη. Id eſt, totus frutex tenui cortice obductus eſt, & multa lanugine lanoſa:) flores ſunt parui, albi. Fructum fert guſtu odoratum, acrem, & inutilem (ſic enim legendus is locus, vt in Aldino exemplari. καρπὸν δὲ γευομένῳ εὐώδη, καὶ δριμὺν, &c.) Naſcitur in paluſtribus & collibus. Radices ſubſunt duûm, aut trium cubitorum, robuſtæ, neruoſæ, quæ prope terram reciſæ lacrymam emittunt gummi ſimilem. Poterij duobus locis meminit Plinius: priore his verbis. Sunt & ramis venena, rubetis maximè: vidimúſque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aſpidum pernicie. Auxiliatur eis Phrynio in vino pota. Aliqui Neurada appellant, alij Poterium, floribus paruis: radicibus multis, neruoſis, bene olentibus. Poſteriore verò ſic. Poterium, aut vt alij vocant Phrynium, vel Neuras, largè fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa: foliis paruis, rotundis: ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus: flore longo, herbacei coloris: ſeminis nullius vſus, ſed guſtu acuto, & odorato. Inuenitur in aquoſis collibus: radices habet duas, aut tres, binûm cubitorum in altitudinem, neruoſas, candidas, firmas. Circunfoditur Autumno, & præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. Priore loco Plinius flores paruos dixit, qui ἄνθη μικρὰ legerit: poſteriore verò flores longos, eóſque herbacei coloris, id eſt, ἄνθη μακρὰ καὶ χλωρὰ, quum recta lectio ſit, ἄνθη μικρὰ, λευκὰ, velut Dioſcorides habet. Poſtremò Plinius pro fructu ſemen dixit, & δριμὺν acutum pro acri reddidit. Poterium fruticem, quem Dioſcorides ramulis & foliis Tragacanthæ aptè confert, genuinum ſe pinxiſſe putat Matthiolus. Peculiariter, inquit, ſupremos ramos habet in vertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non cernitur. Pena hoc Matthioli Poterium nihil aliud quàm Tragacanthum eſſe ait, aut ex eius icone depictum: neque enim ſpinæ, neque cortex ſimilia, neque in ſpinis folia, neque multa alia à verò diſsidentia. Verum autem & legitimum vidiſſe ſe ait in horto Patauino, atque alibi. Sparſum & latè porrectum fruticat multis cauliculis, exilibus, cortice nigricante, ac tenui veſtitis, etiam aridis, non rectis vti Tragacanthum, ſed vltro citróque flexis, & ordine intortis vt Nepa, & Corruda: ſic etiã ſpinulæ nullo ordine digeſtæ, ſed multò delicatiores quàm Tragacanthæ, & minores paſsim çancellatim & reticulatim implicantur foliis nudæ. Foliola non albida, ſed nigricantia, quæ non ex aculeis, ſed è caule fibris exilibus, triplo quàm Tragacanthæ minoribus, Lenticulæ modo, vel Aſtragali exeunt: ſemem puſillum, rubellum, Rhoï ſimile, & minus. Poterium in Allobrogibus, prope Muram oppidulum Gratianopoli vicinum, in ſiluoſis conuallibus reperitur. Poterij radices contuſæ, & in cataplaſmate impoſitæ neruos diſſectos & vulnera glutinant. Decoctum quoque ipſarum neruorum affectibus pro

Nomina. Lib.3.ca.15. *Forma.* *Locus.* Li.25. c.10. Li.27.ca.12.

POTERIVM, Matthioli.

POTERIVM, Penæ & Lobel.

Li.27. c.12. bus prodest. Eadem Plinius tradit. Radix mira vulneribus ſanandis traditur,
Vires. præcipuéque neruis, vel præciſis illita. Decoctum quoque eius cum melle potum diſſolutiones neruorum, & infirmitates & inciſuras iuuat. Quibus ſuffraga-
Li.8.ſimpl. tur Galenus ſcribens. Neuras, quidam Poterium vocant: deſiccandi abſque morſu facultatem habet, adeò vt & neruos inciſos glutinare credatur. Radices eius potiſsimùm eiuſmodi vim habent: quin & decoctum earum quidam exhibēt iis quibus affecti ſunt nerui.

CARDVVS Eriocephalus, Dodonæi.

ἔριον τὸ lana κεφαλὴ caput

CARDVVS ERIOCEPHALVS. CAP. XXXII.

Nomen. A Capitulo lanoſo Carduum hunc Eriocephalum Dodonæus alio nomine deſtitutus nuncupauit, Lobellius Carduum tomen-
In hiſtor. purgant. toſum Anglicum, Coronam fratrum Herbariorum. Caulibus altis aſſurgit, craſsis: folia eius laciniosa, magna, ſpinoſa, prona parte candidiora: capitula rotunda, multa, tenui, candida mollique lanugine veſtiuntur, eminentibus vndiquaque aculeis exiguis, pungentibus, ſuperiùs verò ſtamineis purpureis floribus. Semen oblongius, ſplendens vt multis Carduis. Aliunde in Belgium tranſlatum fuiſſe auctor eſt Dodonæus: Lobellius Artheſiæ & Neruienſis agri collibus paſsim, non ſecùs ac in Angliæ Sommerſeti præfectura, obuium eſſe.

CEANO

CEANOTHVS, ACANVS ANGVILLARAE.
CAP. XXXII.

THEOPHRASTVS cùm dixiſſet gramen è geniculis oriri, quòd eius radices geniculatæ eſſent, atque è ſingulis germen ſurſum, radicem ſubtùs erumpere, ſubiicit, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἄκανθα κεάνωθος· ἀλλ' οὐ καλαμώδης, οὐδὲ γονατώδης ἡ ῥίζα ταύτης. Id eſt, Similiter & ſpina, quæ Ceanothus appellatur, germinat. Verùm huius radix, neque arundinacea, neque geniculata. Hanc Ceanothon Anguillara opinatur eſſe, quæ in agro Patauino vbiuis naſcitur: radicibus ſub terra procul huc illuc ſerpentibus: folio Sonchi, magis ſpinoſo: caule ſtriato: multis in eius vertice capitulis, aculeatis: flore purpureo, in pappos abeunte: ſemine Cnici, paruulo. Vulgus *Aſtone* vocat. Acanus verò quamuis priuatim ſpeciem nullam Cardui ſignificet, ſed ſpinoſarum omnium echinatum caput, miſſum tamen è Creta fuiſſe aſſerit Anguillara ſpinoſæ plantæ ſemen, Acani titulo, quod cùm herbam edidiſſet, humi ſparſa eius fuerunt in orbem folia, minùs longa quàm lata, obſcurè virentia, ſed neruis per ea diſcurrentibus candidis: ex quorum medio caulis exit, in ramos exiles diuiſus ferè tres, & nonnunquam plures, in vertice tribus foliis cinctos, è quorum medio prodit echinus puſillus, Cacto ſimilis, floris rubri, ſemine Cnici coloris cineritij. Harum plantarum quamuis figuræ deſint, intereà dum opera dabitur alicunde vt ad nos mittantur, hiſtorias ex Anguillara addendas hîc putauimus.

CARDVVS FEROX, Lobell.
CAP. XXXIII.

CARDVVM hunc totius acanacei generis facilè Phœnicem, Leonem & ferocem dixere recentiores, Itali *Cardo fiero, Leone ditto*, à ſpiculis & infeſtiſsimis ſpinis: nihil enim aliud è foliis altiùs diuiſis, & capitulorum exordiis, quàm ſpicula & vepres vnciam & ſeſquiunciam longas videas: cauliculus vix palmum æquat. Flos Cnici ſilueſtris, pallidus, ſpinis & aculeis ſæuientibus horridíſque cinctus. Plantæ raræ, & vix notæ nullus vſus. Aiunt in quibuſdam collibus Italiæ, ab Apenninis non ita diſsitis, magna copia prouenire. Hæc Lobellius.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-QVINTVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ bulbosæ, carnosæ radicibus, & geniculatæ.

LILIA. *CAP. I.*

EX DIFFERENTIIS à plantarum partibus sumptis tum multæ, tum rei herbariæ studiosis maximè cognitu necessariæ sunt, quæ à radicum diuersitate petuntur, quas diligēter Theophrastus explicauit. Nam vt arborum radices omittamus, in oleraceo genere aliæ sunt lignosæ, inquit, vt Ocimi (legendum enim εἰσὶ μὲν γὰρ αἱ ξυλώδεις, vt legit Gaza, pro λαχανώδεις) aliæ carnosæ, vt Betæ, & multò magis Ari, Asphodeli, Croci: aliæ ex carne & cortice cōstant, vt Raphani & Rapi: aliæ sunt geniculatæ vt Arūdinum & Graminum: aliæ ex tunicis multiplicibus & corticibus cōponuntur, vt Scillæ, Bulbi, & Ceparum. De quibus omnibus hîc non agimus, sed de bulbosis: quo nomine tum eas intelligimus, quæ ex multis capitulis cohærentibus coagmētatæ sunt, vnde etiam capitatæ appellantur, quæ capitula, bulbi, & nuclei, & spicæ Latinis dicūtur, sicut Græcis Gelges, Aglithes, & Aglidia grana, sicuti in Allio, tum eas quæ rotundæ suis membranis tunicantur, quæ radices etiam Bulbi nominantur, quales sunt Lilij & Narcisi. Tum de carnosis hoc libro dicemus, & de geniculatis, id est, iis quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitatæ. Ac primùm de iis quæ etiam vulgò notæ sunt, quale est quod κρίνον Græcis dicitur, & λείριον & καλλείριον, & κρινάνθεμον, Latinis Lilium & Iunonis rosa, Lilium album Officinis, Mauritanis *Susen*, Gallis *Lys*, Germanis *Vveisz Gilgen*, & *Lilgen*, Italis *Giglio*. Λείριον tamen, id est, blandum, suaue, ac concupitum, nō Lilium duntaxat, sed plures alios venustos flores, & bulbaceas herbas significat. Iunonis rosa dicitur, quòd veteres Poëtæ Græci finxerunt ex Iunonis lacte respersa terra natum Lilium. Nam cùm Hercules puer, quem ex Alcmene sustulerat Iuppiter, Iunonis dormientis vberibus admotus esset, & lacte se replesset, post suctū digressus mamma lacte copioso profluxit. Quod in cælo perfusum est, lacteā effecit viam: quod humi sparsum, Lilium lacteo flore nitens creauit, vnde Iunonis rosa dictum. Lilij genera sunt album & rubrum, testibus Dioscoride & Plinio, quæ sponte non arte oriuntur, etiam si colores Lilio candido mangonio quæsitos fuisse Plinius asse-

Lib. 1. ca. 9. & 10.

Nomina

Vide Phytog. pag. 109

Genera.

Forma.

LILIVM album, Matth.

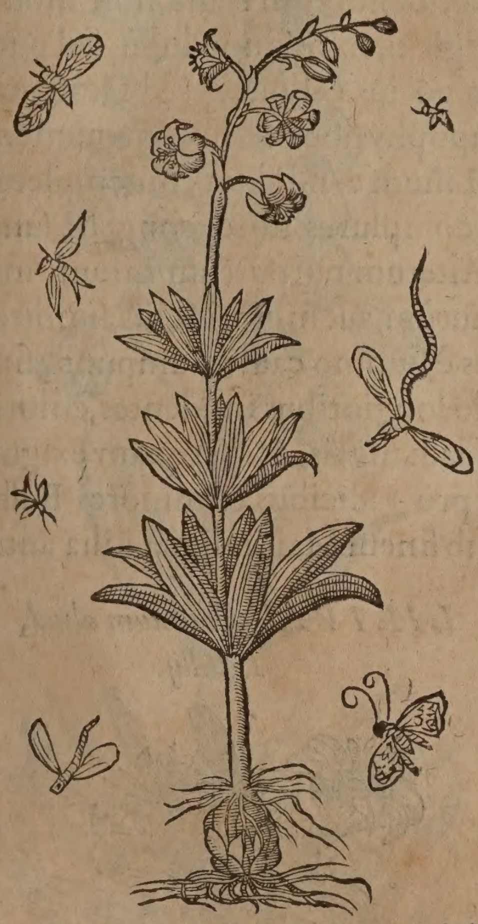
ueret. Lilium album folia fert longa, lata, carnoſa, pallido virore nitentia, ſecundùm longitudinem ſtriata: ex horum medio caulem rectũ, rotundum, cubitalem, & maiorem, foliis multò minoribus veſtitum, in cuius ſummitate flores Croci, maiores, eximij candoris, odorati, ſenis vt plurimum foliis ordine diſpoſitis conſtant, longiuſculis, anguſtis, calathi vel nolæ effigiem exprimentibus, repandis, è quorum medio fibræ croceáve ſtamina exeunt lingularum effigie. Inter hæc vnus omnium longiſsimus & rectus apex, in extremo quadàtenus rotundus, herbacei coloris, nolæ plectro ferè ſimilis; radix rotunda, candida, cepæ magnitudine, compactili laminularum ſurſum ſpectantium ſerie, infernè fibrata, viſcido ſucco turgens. Huius bulbaceæ plantæ vt notiſsimæ delineationem Dioſcorides prætermiſit: quam tamen Plinius affabre depinxit his verbis. Lib.21.c.5. Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione vnguenti oleiq́; quod Lirium appellatur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vllis florum excelſitas maior, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtiis in latitudinem ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuiq́; filo & ſemine, ſtantibus in medio crocis. Ita odor colorq́; duplex, & alius calicis, alius ſtaminis, differentia anguſta. Et paulò pòſt. Eſt & rubens Lilium, quod Græci Crinon vocant. Alij florem eius Cynorrhodon. Laudatiſsimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide. Quartum locum obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tãtùm radice, maioríſq; bulbi, ſed vnius Narciſſum vocãt. Huius alterũ genus flore cãdido, calice purpureo. Differẽtia à Liliis eſt & hæc, quòd Narciſsis folia in radice ſunt, probatiſsimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calix herbaceus. Omnes ſerotini: poſt Arcturum enim florent, ac per Æquinoctium Autumni. Inuenta eſt & in his ratio inſerendi, mõſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque menſe Iulio ſcapi areſcentes, Liliáque ſuſpenduntur in furno. Deinde nudantibus ſe nodulis, in fæce nigri vini vel Græci menſe Martio macerantur, vt colorem percipiant, atque ita in ſcrobiculis ſeruntur heminis fæcis circũfuſis. Sic fiunt purpurea Lilia: mirúmque ita tingi aliquid, vt naſcatur infectum. Lib.6. hiſt. ca.6. Quæ partim ex Theophraſto tranſlata ſunt. τὰ δὲ κρίνα, inquit, τῇ μὲν χροιᾷ τὴν εἰρημένην ἔχει διαφοράν. μονόκαυλα δ᾽ ἐστιν, ὡς ἐπίπαν, δικαυλῆ δὲ σπανίως. τάχα δὲ τοῦτο χώρας καὶ ἀέρος διαφορᾷ. καθ᾽ ἕκαστον δὲ καυλὸν ὁτὲ μὲν ἓν κρίνον, ὁτὲ δὲ πλείω γίνεται. βλαστάνει γὰρ τὸ ἄκρον. σπανιώτερα δὲ ταῦτα. ῥίζαν δὲ ἔχει πολλήν, σαρκώδη καὶ στρογγύλην. ὁ δὲ καρπὸς ἀφαιρούμενος ἐκβλαστάνει, καὶ ἀποδίδωσι τὸ κρίνον, πλὴν ἔλαττον. ποιεῖ δέ τινα τὴν συρράγην. (lege συρροήν) ἣν καὶ φυτεύουσιν. Id eſt, Lilia ſuprà dicta coloris differentia inter ſeſe diſtant. Vnicum ferè caulem habent, duplicem rarò: quam differentiam cælum & ſolum efficiunt. Ex ſingulis caulibus aliquando vnum, aliquando plura Lilia emergunt: pars enim ſuprema germinat. Sed hæc rariora. Radice eſt copioſa, carnoſa, rotunda. Fructus detractus germinat, & Lilium emittit, ſed minus. Reddit & lacrymarum confluxum quendam, quem

etiam

etiam ferũt.Gaza, nescio qua ratione motus, vertit.fecit & lacryma cæcum quoddam confluuium, quod etiam ferunt. Cæterùm quod dixit Plinius rubens Lilium Crinon vocari à Græcis, docti quidam legendum censent, ἐρυθρὸν κρίνον, vel composita voce ἐρυθρόκρινον: nam etiam albũ Lilium Crinon vocant. Quod autem Lilij florem Cynorrhodon vocari apud eundem legitur, alij ex Hesychio lectionem hanc retinendam, alij falsi suspectam, & Crinorrhodon legẽdum censent: maximè cùm Lilium paulò antè Crinon vocari dixerit, & Cynorrhodi appellatio nihil cum Lilio commune habeat: & Crinorrhodon propriè Lilij rosam & florem significet, voce ad exprimendum rubentis cocci splendorẽ aptiore, vt quæ cum rosa Lilium comparat, non alba quidem, sed rubente, & purpura fulgente: quod Crinorrhodon Hippocrates Crinanthemum nuncupauit. Lilium purpureum, quòd auctore Matthiolo Chymistæ in Italia Martagon vocant, Dodonæus Liliũ siluestre, Germani *Goldtuuurtz* à flauo Bulbi colore, Galli *Lys sauuage*, Itali *Giglio rosso*, caules edit bicubitales, aut altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non per caulem incerto ordine sparsa, sed quibusdam interuallis stellæ modo radiatis eum ambientia: flores è suis pediculis deorsum dependent, Lilij diuisura, sed minores, colore purpureo obsoleto, purpureísque aliquot maculis splendentes, & staminibus eiusdem coloris in medio, quorũ foliola retrorsùm reflexa in orbem ferè incuruantur: radices bulbosæ, veluti ex nucleis multis compositę, aurei vel flaui coloris, ex quibus fibræ dependent. Nascitur Lilium istud in multis Germanię locis, in siluis & mõtibus, Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum aliis Liliis in hortis habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens. Fuchsius pro Asphodelo fœmina depinxit. Tragus pro Hyacintho Poëtarum. Est Herbariorũ Hemerocallis. Peruenusta alia planta à quibusdam Liliis rubris adnumeratur, quæ florem vnum pulcherrimè & suauissimè rubentem profert, magnum instar Lilij rubri, quam Turcico vocabulo *Tulipam* vocant: de qua cum Tulipis aliis dicemus. Dodonæus Lilia alia purpurea proposuit. Vnum maius, caulibus proceris, longis, sæpe altioribus quàm Lilij albi: foliis nigrioribus & angustioribus, circa caulem multis, ante eius exortum nullis: flores summo caule erumpunt copiosi, decem, duodecim, aut plures, vsque ad decem & octo, & viginti, alij super alios incerto ordine digesti, Lilij alterius forma & magnitudine, colore rubro ad croceum inclinante, multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudi-

De florib. ca.33.& 35.

MARTAGON, Matth.

LILIVM Purpureum maius, Dodonæi.

mentis resperſi: radices Bulbi magni ſunt, ex multis quoque nucleis, vt Lilij candidi, ſed maiores. Dodonæus etiam Hyacinthum ſcriptum & Comoſandalon nuncupat, Fuchſius Lilium croceum, Lobellius Lilium cruentum, alij ſilueſtre Lilium. Eſtq; aut Hemerocallis, aut eius congener. Negat tamen Dodonæus Hemerocallidem eſſe: cùm enim Hemerocallis, auctore Dioſcoride, in ſingulis apophyſibus tres, aut quatuor flores proferat colore valde luteo, Lilium autem iſtud apophyſes, id eſt, ramulares propagines nullas habeat, & flores in caule non modò tres, aut quatuor, ſed non rarò decem & octo, & viginti, coloris non lutei, ſed purpurei crocei, Hemerocallis dici non poteſt, quin potiùs Lilium, quod Dioſcorides πόρφυρον vocat, Plinius rubens. At hæc de apophyſibus & florum numero ratio leuis eſt momenti, vt ait Pena: nam ſi quis Lilium candidum contempletur interdum exortus iſtos edere, in quibus aliquãdo complures flores congeſti ſunt, interdum ſinguli, non magnopere refragabitur. Alterum purpureum Lilium minus, caule eſt multò breuiore, cubitali, videlicet tantùm, aut minori: foliis ſimiliter nigricantibus, anguſtioribus & minoribus. Flores è ſummo caule erumpunt, ſinguli tamen ſuis pediculis, modò breuoribus, modò longioribus inſidentes, coloris quoque purpurei crocei, notulis ſimiliter quibuſdam nigris, & perquàm exiguis ornati, Lilij etiam diuiſura, ſed paulò minores: pro radicibus & minores Bulbi ſunt, ſupra quos & infra fibræ adhærent. Floret ſub finem Maij, reliqua Lilia ante-

LILIVM Cruentum bulbos gerens, Lobellij.

LILIVM Cruentum aliud, Lobellij.

cedens. Lilium iſtud Dodonæus, Ouidij Hyacinthum eſſe credit. Hæc duo Lilia cultu tantùm diſtare videntur, vt maius ſatiuum ſit, minus agreſte. Neutrum verò purpureo eſt flore, ſed colore corticis mali aurei. Quædam alia pulcherrima Lilia Lobellius picta dedit. Prius eſt Lilium cruentũ bulbos gerens, ſummo alis diuiſo, cui flores rutilant, & bulbos nucleis ſtipatos profert. Alterum, Lilium cruentum, Lilio purpureo maiori minus, flore Martagi rutilo, & ſecundùm caulẽ ſeſquicubitalem bulbulis à medio ad ſummũ vſq; ornatũ. Tertiũ, Lilium Perſicũ, vulgò *Pennachi*

LILIVM Persicum, Lob. *CORONA Imperialis, Dod.*

nachi Persiano, quod rarius Germaniæ, Galliæ & Angliæ: Lierę solùm Belgarum visitur, inquit, in horto amœnissimo, stirpiúmque exoticarum ditissimo generosi viri Ioannis Dilfij. Caulis est ternûm cubitorum, quem fusè ambiunt folia ex cæruleo virentia, mucronata, Liliis cruentis paria: flores nutantes, nolarum effigie obsoleta purpura nigricant: radix bulbosa, fissa, minimè squamis loricata, albida, auersa parte sessilis & plana, porrectis subtùs, obscurè flauentibus. Nec multũ à Liliis differt Chalcedonicũ Lale, quod supradictis Belgij hortis prouenit, sesquipedem alto caule, foliis longioribus Lilij montani. Flores rubentes, nutantes Lilij Persici ritu nolarũ figura, quales pictura docet, se non potuisse obseruare ait: caulem quidem edidisse, sed qui summo statim marcescere cœpit. Radix cepacea cõcretione tetri & virosi Colchici, vti tota planta, odoris. In Belgium missum Lale, Turfani & Coronæ Imperialis nomine. Myconus plantam aliam ex Hispania misit, quàm Lilium polyrrhizon nominauit. Lilium quidẽ, quòd florũ figura, colore, dulci & glutinoso sapore Liliũ albũ referat: polyrrhizon à radicum copia. rectè, an secùs, id peritis Herbariis æstimandũ relinquens. Herba hęc Hastulã regiam prorsus æmulatur, siue folia cõsideres, quæ illius foliis adeò similia sunt, vt priusquàm florere incipiat, Hastulæ regiæ esse dicas. Radices multas habet non admodum crassas, albas, huc & illuc sparsas, nõ multũ in terram demissas, dulces, glutinosas: ex quibus caulis erigitur, sæpius duos cubitos altus, cauus, sine medulla, in quo flores candidi, Lilij effigie, odorati, multò tamẽ minores,

LILIVM Polyrrhizon Myconi, Phalangium quorũdam.

ſtamina quædã lutea intus habentes : ſemen in vaſculo triangulari cõcluſum, nigrũ, triquetrũ. Naſcitur in montibus, ſed terrenis humidiſque locis, quãdoq; iuxta fluenta. Quibuſdã Phalangium videtur eſſe, aut Phalãgij genus, diuerſum à Phalãgij icone quã Matthiolus dedit. Ex Lilij

Lib.3.c.99. *Vires & Temper.* flore, vt ſcribit Dioſcorides, vnguentũ fit, quod ab aliis Lirinũ, ab aliis Suſinum appellatur, ad emolliẽdos neruos, priuatimq; vuluarũ duritias aptũ. Folia herbæ illita ſerpentiũ morſibus ſubueniunt, feruefacta ambuſtis proſunt, eadem in aceto cõdita vulneribus opitulantur. Succus foliorũ cũ aceto & melle in æreo vaſe coctus, cõtra vetuſta vlcera & recẽtia vulnera medicamẽtum fit. Radix aſſa, aut cũ roſaceo trita ambuſtis medetur, vuluã emollit, mẽſtrua ducit, & vlceribus cicatricẽ inducit. Cũ melle ſubacta neruorum præciſionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfureſq; emẽdat. Achores abſterget, facie mq; expurgat, & erugat. Teſticulorũ inflammationes trita cũ aceto, aut Hyoſcyami foliis & farina tritici demulcet. Semẽ cõtra ſerpentiũ morſus potũ valet. Illinuntur eryſipelatibus ſe-

Li.21. c.19. men & folia cũ vino trita. Vſum Lilij medicũ etiam Plinius prolixè expoſuit his verbis. Lilij radices multis modis florẽ ſuũ nobilitauere, contra ſerpentiũ ictus ex vino potæ, & contra fungorũ venena. Propter clauos pedũ in vino decoquuntur, triduoq; nõ ſoluũtur. Cũ adipe, aut oleo decoctę, pilos quoq; aduſtis reddũt. E mulſo potæ inutilẽ ſanguinẽ cũ aluo extrahunt, lieniq;, & ruptis vulſis proſunt, & menſibus fœminarũ. In vino verò decoctę, impoſitæq; cum melle, neruis præciſis medentur. Lichenas, & lepras, & furfures in facie emẽdant, erugãt corpora. Folia in aceto cocta vulneribus imponũtur: epiphoris teſtium in melle cũ Hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro, flos & folia vlcerum vetuſtati. Succus qui flore expreſſus eſt, ab aliis mel vocatur, ab aliis Siriũ, ad emolliendas vuluas ſudoreſq; faciẽdos, & ſuppurationes coquẽdas. Vbi pro Syriũ, Seiræum, quaſi ſapã Dalechãpius legit: Cornarius falsò legi putat, Mel vocatur, & legendũ eſſe, Phaſelinũ

Li.23.ca.41. vocatur, ab aliis Syriũ, ex eodẽ Plinio demõſtrat, qui hunc locũ citat alibi his verbis. Lirinũ, quod & Phaſelinũ & Syriũ vocauimus, renibus vtiliſsimũ eſt, ſudoribúſque euocãdis, vuluæ emolliẽdę, cõcoquendiſq; intus: quo tamen loco Dalechãpius legit, Lirinõ, quod & Melinũ & Seiræũ vocamus. Sed & laudatiſsimũ in Laodicea Syrię, & mox in Phaſelide Liliũ eſſe Plinius ipſe dixit loco à nobis primùm

Li.7.ſimpl. adducto. Galenus diſtinctiùs hæc declarat. Lilij flos, inquit, temperaturã miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex qua vtiq; habet, vt guſtu ſit amara, partim ex aquea, eaq; tẽperata. Itaque etiã quod ex ea cõficitur oleum, citra morſum digerẽdi, ſimulq; emolliẽdi facultatẽ habet: vnde fit vteri duritiei aptiſsimum. Porrò radix foliaq; per ſe trita deſiccãt & abſtergunt, & digerũt moderatè: proinde ambuſtis quoq;, cõpetunt. Radicẽ ergo toſtã, deinde cũ roſaceo contritã, ambuſtis, quoad obducatur cicatrix, imponũt: quippe cũ alioqui & aliorũ vlcerũ omniũ bonũ ſit inducẽdæ cicatrici remediũ. Quinetiã neruos emollit, menſeſq; prouocat. Folia verò præcoquẽtes, & ipſa ad obductã vſq; cicatricẽ imponũt, non in ambuſtionibus dũtaxat, ſed aliis quoq; vulneribus. Sũt & qui aceto ea cõdiẽtes,

ad vulnera

ad vulnera suo tempore vtuntur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in foliis: quanquam tamen nec in ea ipsa multùm insit: nam primi ordinis abstergentium est medicamentum. Itaque cùm aut vitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus ei aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cuiusmodi est mel. Cæterùm si id moderatè illi ac conuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia vniuersa, quæ valenter exsiccari postulant absque morsu. Imposuimus verò etiam quandoque & foliorum succum cum aceto & melle coctum. Quinque partibus succi plus vtroque erat, atque insigne medicamen ad omnia ea quæ exsiccari postulant absque morsu: ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorum eueniunt, tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur. Tradit Matthiolus elixam Lilij radicem, veteri axungia exceptam & illitam, pedũ clauos tollere, sed ante triduum remoueri non debere. Eandem ex adipe & oleo adhibitam fluxos pilos replicare: cum mulso autem potam, sanguinem extra vasa concretum per aluum eiicere, suppurationes moliri & concoquere, & duritias quascumque emollire. Stillatitiam florum aquam dari vtiliter potandam ægre parturientibus, & ad pellendas secundas addito croco & cassia. Oleum quod ex floribus paratur, valere ad omnes frigidos neruorum morbos, nempe ad conuulsiones, & resolutiones: præstat item ad emollienda articulorum impedimenta, & scirrhosos quoscunque tumores. Illinitur quoque puerperis vteri dolore languentibus, addito oleo è Lini semine, præsertim cùm succida lema iis calidis imbuta ventri superponatur. Additur clysmatibus cùm induratas fæces mollire fuerit opus. Lilia, quæ diu in oleo macerata fuerunt, illita, priùs calefacta, apostemata calida citra dolorem maturant ac digerunt, præsertim ea quæ sunt in articulis.

In cap. 99. lib. 3.

HEMEROCALLIS. CAP. II.

GRAECIS ἡμεροκαλλὶς & ἡμεροκαλλὲς, Latinis similiter Hemerocallis & Hemerocalles dicitur, Gazæ Elium, Italis *Giglio saluatico*, Gallis *Lys sauuage*. Hemerocallis, vt describit Dioscorides, folia & caulem habet Lilio similia, Porri modo viridia: flores in caule per singulas propagines terni aut quaterni erumpunt, Lilij diuisura quum hiare cœperint, colore perquàm pallido (Græcè legimus, τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν, id est, colore valde ochreo. Ochra autem, teste Dioscoride, μήλινα est, id est, lutea, & melior quæ saturata. Quare colorem florum Hemerocallidis Dioscorides intelligere videtur saturatè luteum, non valde pallidum:) radix est bulbosa valde magna. Plinius Hemerocalles inter ea, quę folio tantùm coronant, numerat. Alio in loco, Hemerocalles, inquit, pallidum è viridi & molle folium habet, radicẽ odoratam & bulbosam. Quæ de Hemerocallide Dioscoridis accipienda esse perspicuum est. Theophrastus suffrutices coronarios recenset, Rosam, Violam, Iouis florẽ, Amaracum, Hemerocalles, item Serpyllum, Sisymbrium, Helenium, Abrotonũ. ἅπαντα γὰρ ταῦτα, inquit, ξυλώδη καὶ μικρόφυλλα. διὸ καὶ φρυγανικά. Id est, Omnia hæc lignosa sunt, & minutis foliis constant. Quare suffructices sunt. Et alio in loco, τὰ δ᾽ ἄλλα ἄνθη, inquit, τὰ προειρημένα, πάντα σπείρεται, οἷον ἰωνία, διὸς ἄνθος, ἶφυον, φλὸξ, ἡμεροκαλλές. τὰ γὰρ αὐτὰ, καὶ αἱ ῥίζαι ξυλώδεις. Id est, Reliqui autem omnes suprà dicti flores semine exeunt, vt Viola, Iouis flos, Iphyum, Phlox, Hemerocalles. Nam & ipsa, & eorum radices lignosæ sunt. Ex quibus intelligere licet, Hemerocalles Theophrasti radice lignosa, ab Hemerocallide Dioscoridis bulbosa dissidere. Athenæus ex Theophrasto Hemerocalles inter coronarios flores numerari scripsit. τοῦ δὲ ἡμεροκάλλους καλουμένου ἄνθους ὃ τὴν μὲν νύκτα μαραίνεται, ἅμα δὲ τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι θάλλει. Id est, Hemerocallis florem nocte tabe-

Nomina. Vide Phytop. pag. 111. Lib. 3. c. 120. Forma. Lib. 5. c. 68. Lib. 21. c. 10. Lib. & c. 21. Lib. 6. hist. cap. 1. Lib. 6. hist. cap. 6. Lib. 15. Dipnos.

ſcere, oriente ſole pullulare. Quod ſic intelligendum, florem hunc noctu contrahi collabiq; in ſeſe, diu verò ſeſe explicare, ac veluti reuiuiſcere: quod Soliſequiis

HEMEROCALLIS prior, Matthioli.

HÆMEROCALLIS altera, Matthioli.

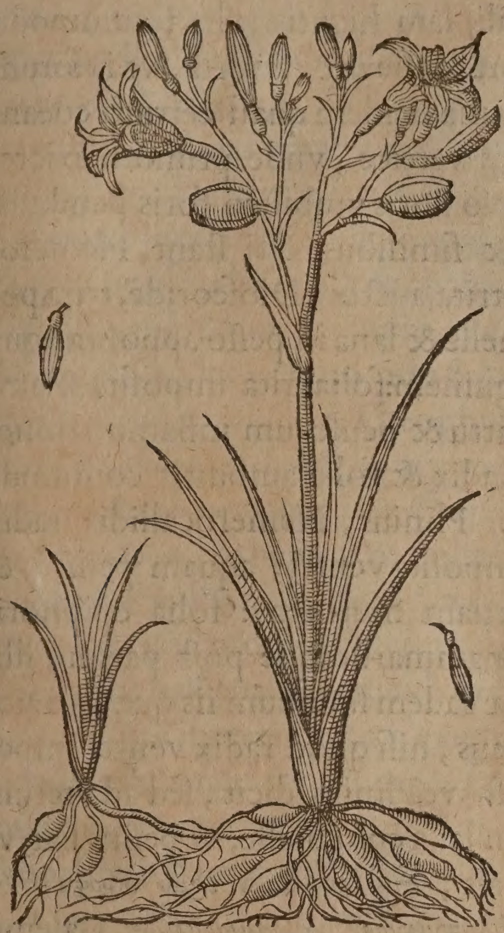

In c.120. lib.3. & Heliotropiis cæteris accidit. Matthiolus Hemerocallidem nuſquam non in Italia prouenire tradit, circa meſſem in aruis inter ſegetes, in pratis, in montibus, & in vallibus, aureo colore micantem, Lilium ſilueſtre vulgò dici: radice niti bulboſa, Lilio hortenſi ſimili, ſed alio colore: flores ſuo tempore dehiſcentes fulgentis auri modo rutilare, quem colorem perquàm pallidum perperàm appellat, nec eum intelligit Dioſcorides, cùm dicit χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν, colorem valde ochreum quem ſaturatè luteum à Dioſcoride intelligi diximus. Hemerocallidis genus alterum idem Matthiolus facit, ſpecie quidem ſuperiori ſimile, ſed radice ex multis & paruis coagmentata bulbis, floribus aliam diuiſuram habentibus, vt eius pictura demonſtrat. Priorem Hemerocallidem ſuperiori capite diximus eſſe

De florib. cap.35. Lilium purpureum maius Dodonæi, qui huic Hemerocallidem aliam ſubſtituit, Lilium videlicet non bulboſum. Cuius duo reperiuntur genera, florum colore diſcreta. Vni flos luteus: alteri in rubro dilutiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor, alterius paulò maior eſt: vterque tamen purpureo minor, qui maximus eſt, & Lilio candido magnitudine ferè par. Sunt autem Lilio non bulboſo folia oblonga & anguſta, Porri aut Aſphodeli foliis ſimilia: caulis cubito altior, rotundus, læuis, abſque foliis, ſuperiùs in apophyſes duas vel quatuor diuiſus: in quorum ſingulis flores tres aut quatuor, Lilium forma & diuiſura referentes, colore in vno quidem ochræ, id eſt, vt diximus, luteo, in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris luteum eſt. Poſt flores craſſæ, triangulares gignuntur ſiliquæ, in quibus ſemen nigrum & ſplendens, Pæoniæ fœminæ ſimile, ſed minus. Radices ſubſunt non bulboſæ, ſed veluti Aſphodeli lutei, multæ, oblongæ, cohærentes, & vni quidem, cui videlicet flores maiores & purpurei, craſſiores nodoſioréſque: alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores, è quarum annexis fibris quædam craſ-

ſiores

LILIVM Non bulbosum, Hemerocallis Dodo.

LILIVM Rubrum non bulbosum.

flores serpunt, quibus non secùs ac Asphodelus luteus in plures platas facilè multiplicatur. Peregrinum Belgio istud Lilium est: floret ante Lilia candida. Lilium luteum nonnulli appellant, sed rectiùs Lilium non bulbosum dici Dodonæus putat: alij Liliaginem: plerique Liliastrum: Pena & Lobellius Liriasphodelum luteum Liliflorum: veteres, inquit Dodonæus, Hemerocallida, quia caules non bulbosi Lilij in propagines seu ramulos distribuuntur, singulísque flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem ochræ colore in vno genere. Iam & porphyranthes Hemerocallis nominata reperitur: quæ appellatio purpurei floris non bulboso Lilio conuenit. Quæ omnia non bulbosum Lilium Hemerocallida legitimam esse perspicuè ostendunt. Quod verò tribuit Dioscorides Hemerocallidi radicem bulbosam, innuit istud, inquit, apud Dioscoridem Hemerocallidis descriptionem deprauatam: vel enim superuacuorum scilicet, & veritati repugnãtium adiectione ampliatam, vel duorum Liliorum descriptiones in vnam contractas. His rationibus Hemerocallidem suam asserere nititur Dodonæus. Herbarij tamen Matthioli Hemerocallidem magis amplectuntur. Lilio non bulboso est persimilis planta hîc appicta, Lilij rubri non bulbosi nomine meritò donanda: radicibus duntaxat differt, quas multùm fibratas habet. His pulchrius Hemerocalles pictum damus. Semine ex Constantinopoli delato Lugduni in horto quodam Dalechampij industria creuit. rara hæc stirps, aspectu perelegans, Hemerocalles Constantinopolitanum phœniceum, vnico flore ab ipso appellata, è qua viua pictura hæc expressa est. Bulbum planè Lilij vel Hemerocallidis Matthioli pro radice habet, fibris plurimis capillata, ex qua erigitur caulis vnicus, cubitalis, teres, læuis, herbaceus, nodis & geniculis distinctus: è nodis singula folia, ex singulis geniculis modò bina, modò quaterna, rariùs terna prodeunt, caulem ambientia, Lilij foliis similia, sed minora & acuminatiora. In caulis summo vertice vnicus flos emicat, qui sex foliis constat, striatis, florum Lilij speciem referentibus, nisi minora essent, & colore phœniceo pulcherrimo: ex quorum medio sex apices sese exerunt phœnicei, staminibus pallidis

pallidis nixi, & media inter ipſos claua apicum ſtaminibus concolor. Verùm non tam venuſtus eſt flos tum ſpecie, tum colore, quàm ſtructura, & foliorum ſitu admirandus. Non enim quemadmodum floris Lilij iam hiantis folia ſolummodo terram verſus inclinata & repanda ſunt, ſed ita foras inflexa & intorta, vt ipſorum cacumina omnia in idem quaſi cētrum coëant in ipſius caulis vertice, vnde primùm exiere, apicibus ex ipſo floris vmbilico foris pendulis, qui in Lilio & ſimilibus recti ſtant. Hemerocallidis radix trita, auctore Dioſcoride, trita pota, aut cum melle & lana in peſſo appoſita, aquā educit & ſanguinem: folia trita impoſita mammarum ex partu & oculorum inflammationes mitigant. Radix & folia ambuſtis commodè imponuntur. Plinius, Hemerocallidis radix cum melle impoſita ventri, aquam pellit, & ſanguinem etiam inutilem: folia epiphoris oculorum, mammarúmque poſt partum illinuntur. Quæ eadem ſunt cum iis quæ ex Dioſcoride diximus, niſi quòd radix ventri imponenda non eſt, vt Plinius dicit, ſed ad vterum apponenda in lana cum melle, vt peſſus fiat, vt Dioſcorides ait, σὺν μέλιτι ἐν ἐρίῳ προστεθεῖσα πεσσὸς ἐστιν ὑδραγωγὸς, καὶ αἱμαγωγός. Galenus Hemerocallidis radix, inquit, ſimilis eſt Lilij radice & ſpecie & viribus. Prodeſt non ſecùs atque illa igni ambuſtis: nam & leuiter diſcutit, & nonnihil repellit.

HEMEROCALLES Conſtantinopolitanum Phœniceum vnico flore.

Lib.3.c.120

Vires.

Lib.& c.21

BVLBVS. CAP. III.

Nomina *Genera.* Lib.7.hist. cap.13.

BOΛΒΟΣ Græcis, Bulbus Latinis, Arabibus *Baſar; Alzir.* Bulbi eſculenti, qui βολβὸς ἐδώδιμος, & vomitorij, qui βολβὸς ἐμετικὸς dicitur, tantùm meminit Dioſcorides. Theophraſtus plura genera poſuit. τῶν δὲ βολβῶν, inquit, ὅτι πλείω γένη φανερόν. καὶ γὰρ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ χρόᾳ, καὶ τοῖς σχήμασι διαφέρουσι, καὶ τοῖς χυλοῖς. ἐνιαχοῦ γὰρ οὕτω γλυκεῖς, ὥστε καὶ ὠμοὺς ἐσθίεσθαι, καθάπερ ἐν χερρονήσῳ τῇ ταυρικῇ. Id eſt, Multa eſſe bulborum genera conſtat: differunt enim magnitudine, colore, figura, ſucco: nam quidam adeò ſunt dulces, vt crudi comedantur, quemadmodum in Cherroneſo Taurica. Et paulò inferiùs. πλείω δὲ καὶ τὰ βολβώδη, καὶ ἐλάττω (Gaza legit καὶ οὐκ ἐλάττω) ταῦτα δὲ καθάπερ τὸ λευκόϊον, ἡ βολβίνη, καὶ ὁ πιτίων, καὶ κύιξ (Lege κόϊξ, quemadmodum apud eundem Theophraſtum lib.1. & apud Pollucem legimus) καὶ τρόπον τινὰ τὸ σισυρίγχιον. βολβώδη δὲ ταῦτα, ὅτι στρογγύλα ταῖς ῥίζαις, ἐπεὶ τοῖς τε χρώμασι λευκά, καὶ οὐ λεπυρώδη. ἴδιον δὲ τοῦ σισυριγχίου, τὸ τῆς ῥίζης αὐξάνεσθαι τὸ κάτω πρῶτον, ὃ καλοῦσι χειμῶνα (Emenda πρῶτον, κατὰ χειμῶνα) τοῦ δὲ ἦρος ὑποφαίνοντος (Plinius addit, τοῦ δὲ ἦρος ὑποφαίνοντος τοῦ ἴου) τοῦτο μὲν ταπεινοῦσθαι, τὸ δὲ ἄνω τὸ ἐδώδιμον αὐξάνεσθαι. Id eſt, Plura autem ſunt Bulboſa, nec iis pauciora, veluti Viola alba, Bulbine, Opition (ſic legit Gaza) Coix, & quodammodo Siſyrinchium. Bulboſa autem hæc ſunt, quòd radices habeant rotundas, colore candidas, & non ſquamoſas. Quæ ſic conuertit Plinius. Bulborum genera differunt colore, magnitudine, ſuauitate: quippe cùm quidam crudi mandantur, vt in Cherroneſo Taurica. Et paulò pòſt. Genera Greci hæc fecere. Bulbinen, Setanion, Pition, Acrocorion, Siſyrinchium.

Cap.16. Lib.10. Lib.19.c.5.

Lib.19.c.5.

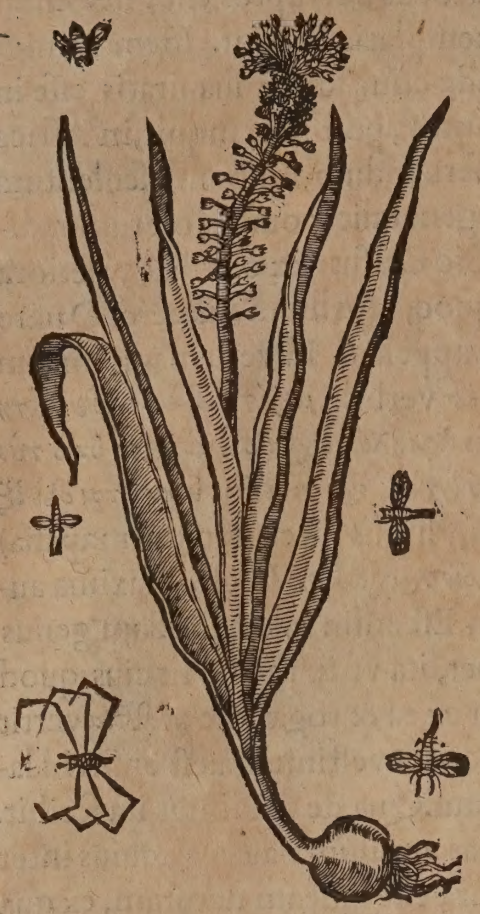
rinchium.In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme,verno autē cùm apparuerit viola,minui & contrahi,tum deinde Bulbum pinguescere.Ex quorum locorum cōparatione perspicuum est vtriusuis auctoris locos corruptos esse: nec enim Setanion Bulbum,nec acrocorion Theophrasti exemplaria habent. Idem Plinius Catonem Megaricos Bulbos celebrare ait. Lib.19.c.5. Deinde cùm tantæ suauitatis esse in Cherroneso Taurica natas dixisset,vt crudi mandantur, post hos, inquit,in Africa nati maximè laudantur,mox Apuli. Est & hic obseruandum,Bulbum esculentum & vomitorium propriè Bulbos appellari. Verùm generaliter omnes olerum radices,quæ similitudinem Bulbi habent,Bulbos dici.Sic Celsus. Ex oleribus valētiora Lib.1. c.18. Rapa, Napiq; & omnes Bulbi,in quibus Cepam quoq; & Allium numero. Quare Theophrastus loco citato non βολβοὺς,sed βολβώδη appellat. Id verò magis mirum quod de lanigeris bulbis Theophrastus prodidit his verbis. μεγίστη δὲ καὶ ἰδιωτάτη Lib.7.hist. cap.13. διαφορὰ τῶν ἐριοφόρων. ἔστι γὰρ τι γένος τοιοῦτον, ὃ φύεται ἐν αἰγιαλοῖς. ἔχει δὲ τὸ ἔριον ὑπὸ τοὺς πρώτους χιτῶνας. ὥστε ἀνὰ μέσον εἶναι τοῦτε ἐδωδίμου τοῦ ἐντὸς, καὶ τοῦ ἔξω. ὑφαίνεται δὲ ἐξ αὐτοῦ τὰ πόδια (Athenæus & Pollux legunt πόδεια,Plinius interpretatur mapalia) Lib.19.c.2. καὶ ἄλλα ἱμάτια. διὸ καὶ ἐριῶδες τοῦτο, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐν ἰνδοῖς τριχῶδες. Id est, Maxima autem & maximè propria differentia est lanigerorum.Est enim tale quoddam genus in litoribus nascens.Lanam sub primis tunicis habet, ita vt in medio sit eius quod edule est tum internum, tum externum. Texuntur ex ea & togæ (Sic πόδεια vertit Gaza,Bayfius fascias pedum,seu fascias crurales) & alia vestimenta:est enim id lanosum,non quemadmodum apud Indos capillaceum.Qua de re Plinius ita scribit. Lib.19.c.2. Theophrastus auctor est,esse Bulbi genus circa ripas amnium nascens, cuius inter summum corticem, eámque partem qua vescuntur, esse laneam naturam, ex qua mapalia vestésque quædam conficiuntur.Sed neque regionem in qua id fiat,neque quicquam diligentius,præterquàm Eriophoron id appellari in exemplaribus, quę quidem inuenerim, tradit. Ex his colligas, multa quondam genera Bulborū fuisse omnibus nota,quod Dioscorides de esculento Bulbo dixit,cuius ob id descriptionem prætermisit, nobis verò ignota:quia,vt ait Pena, non secùs atque Asphodeli, In Aduers. Bulbi plerique omnes edi mortalium luxu & mollitie desiere,præsertim Europæis regionibus, seu fuerint gustu minùs commendabiles aut vtiles quàm Bulbacea multa,Porrū, Cepæ,Allia,& similia: viscidi enim sunt omnes & muccosi, & plerique insulsi, & magis ad excipienda condimenta, vt Hyacinthi multi, & Galenicus Asphodelus,quàm ad condiendum apti. Quare ex Dioscoride diuinare seu coniectari potiùs licet, quàm asseuerare quid sit esculentus Bulbus:pro quo Ascaloniam cepam,de qua dicemus,Officinæ vsurparunt,quòd venerem stimulare vulgò dicatur,quod de Bulbis antiquitas prodidit,vt Martialis cecinit his versibus.

Cùm sit anus coniux, & sint tibi mortua membra,
Nil aliud, Bulbis quàm satur esse potes.

Bulbi nusquam hodie in hortis coluntur: quare satiuis caremus. Siluestres multiplices sunt: quidam edules, quanquam paucis,nempe Græcis & Apulis,eo satiuis deteriores quòd nullo cultu mansuescant. Bulb⁹ esculētus multorum. Gignuntur passim ac in segetibus, radice bulbosa,cortice subrufo,(quamobrem quidam Pancratium esse putauerunt) *Locus.* altè defossa:foliis Porri,longis & latis:caule tereti,nudo: flore per initia racemoso, *Forma.* paulatim sese dispescente purpureo: semine paruo, nigro, in loculis triangulis,primis Bulbi tunicis subamaris,vt in Bulbina,media cartilagine dulciore. Huius pi- In cap.58. lib.4. cturam pro Hyacintho primo Matthiolus, Fuchsius, & Tragus exhibuerunt: flo- Cap.323.hi. ret Aprilis initio iam deflorescente Bulbina. Horum flores rustici nostrates serto- Lib.2.c.79. rum manipulis,quos in foro vendunt, immiscent, ob purpurei floris venustatem. Lib.5.hist. Allium est caninum Dodonæi, quem Bulbum esculentum & hortensem vocat, cap.76.& quòd alibi in siluis, in Belgio non nisi in hortis cultu nascatur. Non est tamen De florib. cap.52.

Allij

BVLBI esculenti genus maius, Dodonæi. Hyacinthus, Matth.

Allij species aliqua, inquit, sed Bulbi esculenti genus quoddam, veluti Bulbina, cui certè simillimus est: Bulbo enim Bulbina rubet, & porri folia habet, Plinio auctore. Videtur autem hæc ex Africa Bulbus esse, quem Afrum cognominant: huius enim Dioscorides πυῤῥὸν, id est, rufum Bulbum esse ait. Huic adiunxit Bulbi esculenti genus minus illi simile foliis, floribus & radice, nisi minus esset. Lib.2.c.79. Tragus Hyacinthum exiguum vernum appellat, Germani *Hundtszuuibel*, vel *Hundtsknoblauch*, hoc est, Cepam caninam, vel Allium caninum. Prius genus peritis Bulbus siluestris Plinij Lib.25.c.10. Pericarpus videtur esse, sic dictus, quòd fructus caulem cingat & ambiat: alterum genus Bulbina, herba, inquit Plinius, porraceis foliis, Lib.20.c.9. rubicundo Bulbo. Ex eodem Dodonæo Bulbũ alium hîc depinximus foliis Allij siue Porri, paucioribus, videlicet vnico aut duobus duntaxat: caule rotundo, cauo, dodrantali: multis, sinuatim emicãtibus floribus luteis, speciosis, sex foliolis ex calatho stellatim radiatis, capillo intus croceo, capitulo seu siliqua floribus delapsis triãgulari, seminibus plena: radice rotunda ceu Cepa siue Allium, citra odorem glutinosa. Multis Germaniæ locis crescit, sabulosis & vmbrosis, atque circum conualles & riuulos, nonnunquam in sepibus. Per initia veris Aprili & Martio mensibus erumpit: ac statim deinde euanescit. Quomodo veteres nuncuparint, hactenus incompertum esse ait. Sunt qui

BVLBI esculenti genus minus, Dodonæi.

BVLBVS siluestris Fuch. & Dodonæi.

Bulbinam

hec figura est eadem cum Ornithogalo luteo sb. pag. 1503.

Bulbinam vocent, alij βολβὸν ἐδώδιμον, id eſt, Bulbum eſculentum. Quorum ſententia illi & peritis herbariis haud placet. Quare Bulbum ſilueſtrem nominauit quemadmodum & Fuchſius, Germani *Feldszuuibel*, id eſt, Cepam agrariam ſilueſtrem. *Ca.60.hiſt.* Ruellius Bulbum ſilueſtrem prior nuncupauit, quem rura Gallica, quòd radice & foliis Porrum imitetur, Porrion vocant. Quibuſdam Theophraſti Perdicium eſſe placet, *Li.1.cap.11.* quod radices craſſas habet, & plures radices quàm folia, multis in vnam aceruatis. Dictum eſt autem Perdicium, quòd perdices ad id ſe volutent, terrámque ſuffodiant. Non deſunt qui vomitorium Bulbum eſſe credant, quòd vſu compertum ſit radicis decoctum vomitiones ciere, & aluum valenter ducere, non diſſentiente Dioſcoridis delineatione, ſcribentis Bulbum *Li.2.c.166. Bulbus Vomitorius.* vomitorium folia habere lori modo latiora, & multò longiora quàm Bulbus eſculentus: radicem ſimilem Bulbo, cortice nigro. Quæ ſi per ſe edatur, vel decoctum eius bibatur, veſicæ malis medetur, & vomitiones mouet. Matthiolus Bulbum alium vomitorium depinxit tantùm, & ſine vllis notis nudam imaginem cum nominis inſcriptione exhibuit. Alij Hyacinthi ſpeciem eſſe ſtatuunt. De quo fuſiùs diſſeremus capite proximo de Hyacinthis. Dodonæus hunc *De florib. cap.52.* ex eſculentorum Bulborum genere eſſe cenſet, & Bulbum vomitorium ab iſto planè diuerſum deſcribit, de quo in Narciſſis dicemus. His Bulbis idem Dodonæus Leucanthemum addit. Sed *De florib. cap.53.* cùm Ornithogalon legitimum Dioſcoridis eſſe putet, de eo magis idoneo loco tractabimus.

BVLBVS Vomitorius, Matthioli.

BVLBVS AEſtiuus Dalech. Tiphyum Theophraſti.

Bulbus æſtiuus. Bulbum alium ex Dalechampio hîc proponimus, quem æſtiuum meritò cognominat. *Locus.* Gignitur in ſabuletis aridiſſimis & perflatis: *Forma.* radice mali inſtar rotunda, ſubter fibrata cepæ modo, guſtu lenta, & pauxillulum acri cùm diu manſa fuerit: foliis multis anguſtis, tenuibus, croco ſimilibus, tres digitos longis: caulibus tribus aut quatuor ex interiore Bulbi rima naſcentibus, vt in Colchico, quatuor digitos altis, floſculis plenis, ex purpureo rubentibus: ſemine anguloſo, paruo, nigro, guſtu perquàm amaro & ſubacri in loculis oblongis, triangularibus. *Tempus.* Scillæ modo ſub finē Iulij Auguſto toto & Septembri ante foliorum exortum hæc planta caulem florémque gignit: nec priùs exeunt folia, quàm dilapſo flore conceptum ſemen fuerit. Hyacinthum quidam eſſe credunt. Sed ab eo plurimùm diſſidet, quòd aduētante Vere ad Februarij finem, Martij've principium Hyacinthus floreat, hic verò Bulbus deſinēte Iulio, Auguſto toto & Septembri: quòd duo

aut ſummum tria folia Hyacinthus edat, hic verò plura quàm octo, graciliora, anguſtiora, breuiora: quòd Hyacinthi flos emergat poſt folia, huius verò flos cum caule ante folia exoriatur. His adde, Hyacinthum vmbroſis ſiluis, humidis ſepibus, locíſque aliis vdis gaudere, Bulbum hunc ſicciſſimis, ſqualidiſſimis, apricis, ventóque expoſitis. Iam verò vnico tantùm caule Hyacinthus aſſurgit, hic verò duobus, tribus, quatuor. Poſtremò paucis diebus florem Hyacinthus retinet, hic menſem integrum, atque etiam diutius: qui flos in Hyacintho omnino purpuraſcit, in hoc Bulbo in purpura rubet. Sunt qui Bulbum hunc Theophraſti eſſe coniiciant, quòd florem ante folia promat. Bulbos ἐριοφόρους diximus eſſe ex Theophraſto, qualem Belgij ſe in horto Ioannis Brancionis vidiſſe refert Dodonæus. Bulbus erat qualis ceparum ex multis tunicis compactus, inter quos lenta quædam veluti lanugo reperitur. Iconem Patauio ad ſe à Cortuſo miſſam fuiſſe ait, quam hîc in nullo mutatam, nec vllo modo mutilatam expreſſimus. Sed hanc commentitiam eſſe veri & gemini Bulbi Eriophori pictura demōſtrat, quam fidus & accuratus rei herbariæ ſcriptor Cluſius expreſſit, qui eundē etiam Bulbum deſcripſit his ferè verbis. Habet folia multa oblonga, Hyacinthinis ferè ſimilia, minùs carnoſa & ſucculēta, duriora tamen, viridia, mucronata, ſapore ingrato, quibus minutiſſimè etiam confractis, tenuia quædam fila inſtar telæ araneorum diduci poſſunt. Ex horum medio caulis exit cubitalis aut amplior, rectus, Scillini caulis æmulus, læuis, nudus, vireſcens, ſuperiore verò parte ad cæruleum colorem tendens: in ſummo veluti oblongam ac denſam fert ſpicam, in denos vel plures verſus diſtinctam, viridem primùm, ſed paulatim (dum ſeſe explicat in flores) cæruleum colorē contrahentem: conſtant flores ſenis foliolis ſtellatim expanſis, triangulo vmbone in medio protuberante, Hyacinthi autumnalis floribus propemodum ſimiles, inodori, colore cum ſuis pediculis cęruleo, & internis ſtaminibus, quorū apices initio purpurei ſunt, & vbi ſeſe explicarunt, veluti palleſcente quadam farina aſperſi. Incipit florere ab imo, vt Scilla ſolet, & reliqui magna ex parte Bulbi, qui flores racemi aut ſpicæ in modū confertos habent. Semen ſe obſeruaſſe Cluſius ait, ſed flores admodum caducos ſtatim marceſcere cœpiſſe, & relictis in caule tantummodò pediculis decidiſſe. Radix craſſa & bulboſa eſt, ex plurimis tunicis contexta, alba, tomentoſa, & veluti aranearum

BVLBVS Eriophorus, Dodonæi.

Lib.7. hiſt. cap.12.

Append. lib. purg. cap.31.

Append. lib. ſtirp. Hiſpanic.

BVLBVS Eriophorus, Cluſij.

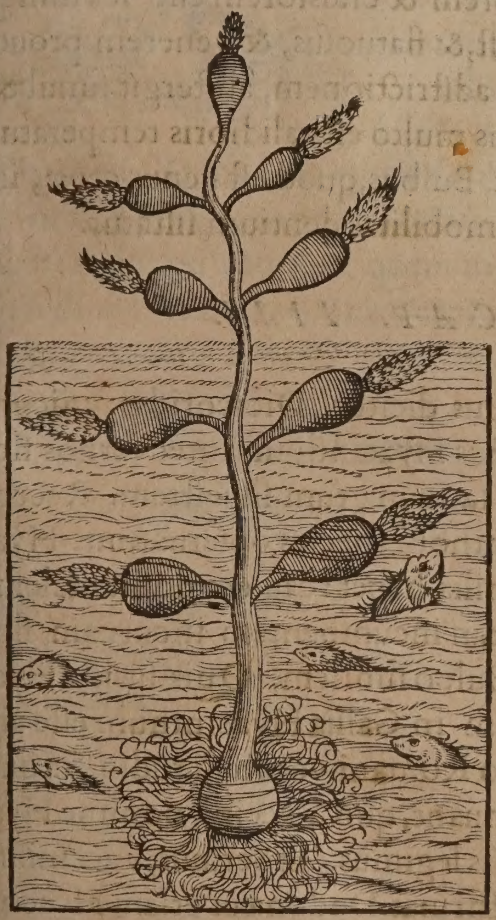

BVLBVS paruus vnifolius, Penæ.

nearum telis obſita, multos adnatos Bulbos habens, & craſſis oblongíſque fibris nitens. ἐριοφόρου nomen huic Bulbo inditum ob tomenti copiam, quòd lanæ modo in ſtamina diduci poteſt. Hîc non omittendus Bulbus paruus vnifolius aut bifolius batrachoides Penæ, qui recto, gracili caule conſtat, palmari vel ſeſquipalmari, vnicum folium aut ſummũ duo in medio quaſi centro ſuſtinente, multis & altis inciſuris radiatim diuiſum Aconiti modo, in cuius medio quaſi vmbilico flos vnicus, herbaceus pallénſque, Aprili & Maio cõſpicitur, Ellebori prorſum, deinde ſemen ſiliquatum etiam ſtellatum, & effigie Ellebori: radicis Bulbus paruus, quãtus Fumariæ Plinij, admodum acris guſtanti. Hunc collegiſſe ſe ait Pena in collibus Patauio vicinis, in quibus viperę capiuntur. His atteximus admirabiliorem Bulbum, nõ ἐριοφόρον, ſed τριχώδη. De quo hæc legimus in Nauigationibus Italico ſermone cõſcriptis, inter quaſdam inſulas tantam ſtirpis elegãter expreſſæ copiam prouenire, vt naues hanc ſupergredi coactas quandoque remoretur. In fundo maris creſcit, quatuordecim vel quindecim brachiorum longitudine, quatuor vel quinque altitudine extra aquam eminens, colore ceræ luteę, caule ſatis craſſo, ex quo per interualla exoriuntur Bulbi, ex faſtigiis capillitium quoddam emittentes. Radix eſt craſſior, bulboſa, quamplurimis fibris capillata. Bulbus eſculentus, vt docet Dioſcorides, ſtomacho & aluo vtilis eſt, rufus, & qui ex Lybia defertur. Amarus verò & Scillæ ſimilis ſtomacho vtilior eſt, & concoctionem adiuuat. Omnes Bulbi acres ſunt, & calfaciunt, & venerẽ ſtimulant. Exaſperant linguam & tonſillas: multùm nutriunt, carnes gignunt, inflationes pariunt. Ad luxata, fracta, articulorũ dolores, & ſurculos extrahendos illiti conducunt. Gangrænis & podagris cum melle & per ſeſe, hydropicorumq; tumoribus & canũ morſibus ſimiliter cum melle & pipere trito impoſiti proſunt. Sudores cohibent & ſtomachi dolores mitigant: furfures & achoras cum nitro toſto exterunt: ſugillata & varos per ſe, aut cum oui vitello purgant, & lentigines cum melle aut aceto: fractis articulis vnguibúſque ex polenta medẽtur. Iidem calidis cineribus torrefacti tollunt ficos, item cum cinere è mænarum capitibus impoſiti. Cremati verò & cum alcyonio miſti vitia cutis in facie, & cicatrices nigras in ſole illiti emaculant: faciunt ad rupta, ſi cum aceto cocti edantur. Sed copioſiore eorum cibo abſtinendum, quoniam neruos tentant. Plura de Bulbi viribus à Plinio prodita ſunt his verbis. Bulbi ex aceto & ſulphure vulneribus in facie medentur. Per ſe verò triti neruorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle canum morſibus: Eraſiſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos ſiſtere tradit illitos cum melle. Alij ſi è naribus fluat, coriãdrum & farinã adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto Bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino auſtero aut ouo. Et Bulbos epiphoris idem illinit, & ſic lippitudini medetur. Aequè vitia

BVLBVS Marinus crinitus.

Bulbus Crinitus marinus.

Locus.

Forma.

Lib. 2. c. 65.

Vires & Temper.

Lib. 20. c. 9.

quæ sunt in facie,eorum rubentes maximè(id est,silueſtres quibus cortex radicis ru bet)in Sole illiti, cum melle & nitro emendant:lentiginem cum vino, aut cucumi coƈto (cum melle vel aceto Dioſcorides.) Vulneribus quoque mirè proſunt per ſe, aut (vt Damion) ex mulſo,ſi quinto die ſoluantur. Iiſdem & auriculas fraƈtas curat, & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. In vino coƈti illiti ventri duritiem præcordiorum emolliunt.Dyſentericis in vino ex aqua cæleſti tẽperato dantur.Ad conuulſa intus,cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorem tuſſi illinuntur. Neruis vtiles, ideo & paralyticis dantur (contrà Dioſcorides monet à largiore eorum cibo abſtinendum , διὰ τὸ ἄπλεον τοῦ νεύρώδους.) Luxata in pedibus qui ſunt ruſi ex his,citiſſimè ſanant cum melle & ſale. Venerem maximè Megarici ſtimulant.Silueſtres interaneorum plagas & vitia cum Silphio pilulis deuoratis ſedant.Et ſatiuorum ſemen contra phalangia bibitur in vino Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentium iƈtus. Semen antiqui bibendum inſanientibus dabant.Flos Bulborũ tritus crurum maculas varietateſque igne faƈtas emendat.Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos aſsis minùs vtiles eſſe adiicit,& difficilè cõcoqui ex vi vniuſcuiuſque naturæ. Bulbine traditur vulneribus mirè vtilis, duntaxat recentibus. Galenus Bulbum edulem frigidiorem & craſsiorem eſſe, lentumq; ſuccum procreare ſcribit:nam & coƈtu difficilis eſt,& flatuoſus, & venerem prouocat. Attamen illitus ob amaritudinem ſimul & adſtriƈtionem, abſtergit ſimul & glutinat,atque etiam exſiccat. Bulbus vomitorius multò eſt calidioris temperaturæ. Veretrum,inquit Marcellus Empiricus, id eſt, Bulbus,quod eſt genus cepæ, in aceto decoquitur,idq; acetum ore continetur,vt mobilitas dentium ſiſtatur.

Lib.6.ſim.

Cap.12.

HYACINTHVS. CAP. IIII.

Nomina Lib.4.c.58. Lib.6.hiſt. cap.7. *Genera.* Lib.4.c.58. *Forma.* Li.3.c.104.

GRAECIS ὑάκινθος, Latinis Hyacinthus dicitur. Dioſcorides vnicum Hyacinthum deſcripſit. Theophraſtus Hyacinthum inter vernos flores recenſet,eúmque duplicem,tum ſatiuum, tum ſilueſtrem. Recentiores Herbarij multò plures Hyacinthorũ ſpecies obſeruarunt. Hyacinthus,vt deſcripſit Dioſcorides,folia Bulbo ſimilia habet: caulem dodrantalem, læuem,minimo digito tenuiorem,viridem,comam incumbentem incuruam, florum purpureorũ plenam:radicem etiam ipſam Bulbo ſimilem. Quis ſit iſte Hyacinthus ſcitu perdifficile eſt. Ruellius frequentem in Gallia Hyacinthum eſſe ait, eúmque florem à ruſticis *Vaciet* appellari:in quo Romani vocabuli rudimẽta quædam relucent,quaſi Vaccinum & Vaccinium innuant, quo Vaccinij nomine Hyacinthum à Romanis dici inter notha Dioſcoridis legimus. Et Seruius,Vaccinium pro Hyacintho Maroni acceptum in carmine,affirmat.Dodonæus etiam Hyacinthum *Vaciet* Gallici nomine, deſcripſit, foliis oblongis, anguſtis, læuibus,& ſplendentibus,Porri,ſed minoribus: caule glabro,terete,cuius coma florum pondere & mole, cùm primùm dehiſcere incipiunt,grauata, deorſum incuruatur:floribus oblongis, rotundis, concauis,in latius ſe pandentibus, per oras reflexis, colore plurimùm cæruleis,nonnunquam albicantibus, aut candidis ſiue niueis,aliquando purpureis : ſemine in ſiliquis triangularibus paruo,rotundo,nigro:radice rotũda, bulboſa,candida,lento ſucco,vti & tota herba, plena. Cordus in Germania reperiri ſcribit in apricis quibuſdam tumulis. Dodonæus in Belgio etiam in aruis,& iuxta agrorum margines fruticibus aut arboribus conſitos , & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem,ibíque copioſè naſci:florere Aprili & Maio menſe. Hunc eſſe Dioſcoridis Hyacinthum citra adieƈtionem autumat : item eum cuius meminit Columella,diuerſitatem coloris quæ eſt in floribus vno verſiculo complexus,

Vide Phyt. pagina

Lib.2.hiſt. cap.4. De florib. cap.51. 1.Hyac.

Lib.1.plan. cap.104.

Lib.10.

Nec non vel niueos, vel cæruleos Hyacinthos.

Ipſe

HYACINTHVS, Dodon.

Ipſe Dodonæus Hyacinthum non ſcriptum vocat, ad differentiam alterius, nempe ſcripti, qui luctus notas inſcriptas habet. Pena & Lobellius Anglicũ & Belgicum:quia nuſquam maiori copia prouenit, quàm in Anglia & Belgio. Matthiolus Hyacinthum pinxit, quem Bulbum eſſe diximus: item aliũ, quem Orientalem vocat, eumq; duplicem, quòd ex Orientalibus regionibus ad Cortuſum miſſus ſit: alij Græcum nuncupant. Dodonæus priorem Orientalem & legitimum à *Vaciet* Gallico, ſiue *Iacinthen* Germanico non diſtinguit, niſi quòd hîc minor ac magis ſerotinus eſt, ille maior ac præcocior. Et reuera tum inter ſeſe ſimiles ſunt duo iſti Orientales Hyacinthi, tum ab Hyacintho non ſcripto Dodonæi non multùm diuerſi, teſte etiam Pena, qui hos Patauij primùm ſe vidiſſe ait: floribus tamen, foliis & bulbo dinſtinguuntur. Hos Lobellius feliciùs & accuratiùs multò expreſſit. Prioris, qui Hyacinthus Oriẽtalis Græcus ab eo dicitur, triplex differentia folio & flore: anguſtifolius, latifolius, & polyanthes alter ſeu minor. Cùm defloruerit duntaxat, maculis vipereis caulis variat. Præcox dilutiore eſt flore: ſerotinus ſaturatiore, hilari, cæruleo, amœno. Hyacinthus Orientalis, maior polyanthes, quem mutilum & deprauatum Matthiolus pinxit, vt ait Lobellius, à medio cubitali caule ad ſummum vſque, in vnam partem vergente florum peramœnorum, cæruleorum ordine decoratur, eximiæ magnitudinis, ca-

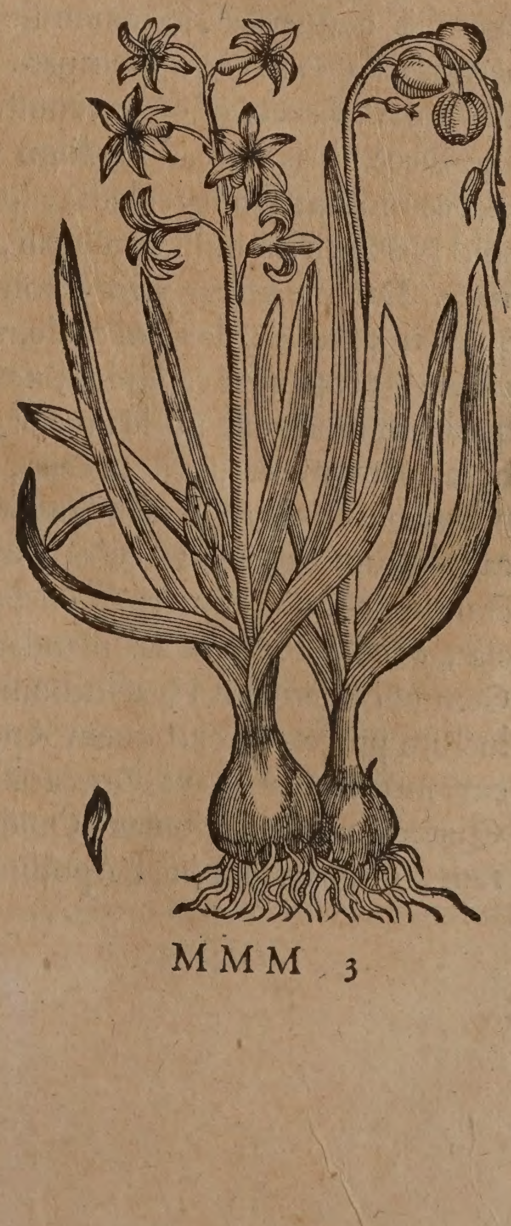
In cap. 58. lib. 4.

De flo. c. 51.

HYACINTHVS Dioſcoridis: non ſcriptus, Dodonæo.

HYACINTHVS Orientalis Græcus, Lobellij.

lathis,ſeu alabaſtris paruis ſimilium: folia latiora: bulbus Narciſsi par. Lobellius in Appendice Hyacinthum alium Orientalem,brumalem,album Louanio à Cornel. Gemma Medico oſtendit cum hac ferè deſcriptione. Rarum hoc atque exoticum videtur Hyacinthi genus: nam etſi foliorum & florum forma cùm pleriſ-

HYACINTHVS Orientalis maior polyanthes, Lobel.

HYACINTHVS brumalis, Orientalis Gemmæ ex Lobel.

que aliis conueniat, id tamen ſibi vendicat ſingulare, quod ſtatim ſub ſolis hybernum tropicon terra erumpat, caulem quoque protrudens interdum per medias niues: florem quoque venuſtiſsimum edat circa principium Ianuarij, vel à fine Decembris ferè ad medium vſque menſis Martij: folia ſunt,non vt cæteris laxa & mollia, ſed ſucculenta, ſpiſſa, ac ferè ſemper erecta vt in generibus Aizoi. Nerui in his nulli conſpicui, ſed ſtriæ ſolummodò rectæ, ac veluti tenues fibræ. Durant autem virore conſtante vſque ad finem Iunij, ac multò diutius quàm in cæteris: flos leni caule,nonnihil circa faſtigia ad pediculos ſingulos excauata, propendet candidus, nonnihil tamen ſub initia, & circa ſupremas oras quiddam ſubcæruleum leuiter præ ſe ferens,quo quidem euaneſcente ſenſim Februario menſe totus fit lacteus, odore fragrantiſsimus, in ea ſpecie deinceps menſe plus integro perſeuerans. Radix bulboſa, intus cándida, foris ruffa, circa foliorum exortus maculas quaſdam, quales in Serpentariæ maioris caule ſpectantur, effundit, interfuſa purpura nigro. Verùm id maximè ſub Veris auſpicia, & cùm terræ rurſus mandata caulem emeritum gerit. Hæc Lobellius ex Gemma. Poëticum Hyacinthum, vt ſcribit Plinius, comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexit, aut ex Aiacis cruore editi, ita diſcurrentibus venis, vt Græcarum literarum figura, AI, legatur inſcripta. Quam duplicem fabulam Ouidius in vnam contraxit, &, AI, literarum figuram, non Aiacem, ſed Apollinis luctum referre dicit. Verſus eius hi ſunt.

Lib.21.c.11.

HYACINTHVS Orientalis, I. Matth.

Ecce cruor, qui fusus humi signauerat herbas, Li.10. Metamor.
Desinit esse cruor, Tyrióque nitentior ostro
Flos oritur, formamq́; capit quam Lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Nō satis hoc Phœbo est (is enim fuit auctor honoris:)
Ipse suos gemitus foliis inscripsit, & Ai, Ai,
Flos habet inscriptum, funestáque litera ducta est.

Hic tamen etiam Apollo de altera fabula vaticinatur his versibus.

Flósque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addet in hunc florem, folióque legetur eodem.

Huius Hyacinthi meminit etiā Theocritus: Idill.19.

Νῦν ὑάκινθε λαλεῖ τὰ σὰ γράμματα, καὶ πλέον αἶ, αἶ,
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι –

Poëticum istū Hyacinthum Dodonæus κρίνον πορφυρὸν, id est, Lilium purpureū, siue rubrum minus esse censet, vt iam monuimus, quòd ex sanguine Hyacinthi adolescentis ruber flos ortus sit, eadémque de causa à Poëtis Latinis ferrugineum cognominari, vt à Vergilio. Lib.2. hist. cap.39. De florib. cap.33. Li.4.Geor.

Et pinguem tedam, & ferrugineos Hyacinthos.

Et à Columella. Lib.10.

Syrpiculum ferrugineis cumulare Hyacinthis.

HYACINTHVS Orientalis, II. Matth.

Ferrugineum verò Hyacinthum dici, quòd ad similitudinē ferruginis rubeat. Est autē ferrugo, inquit, ferri corruptela, velut æris rubigo, quæ à colore subrubente rubigo appellatur: vnde & ferrugineus color, instar ferruginis rubens. Sunt qui velint ferrugineum Hyacinthum appellari, quasi lugubrem & funestum: aiunt enim ferrugineum fuscum esse & subobscurum colorem, Vergiliumq́; cùm ferrugineum nominat Hyacinthum ad fabulam eius alludere, quæ Hyacinthum ex sanguine Hyacinthi adolescentis natum fingit: ferrugineam etiam ab eo dici Charontis funestā & luctuosam cymbam. Sed his cōtradicere videtur ipse Vergilius scribens Hyacinthum suauiter, id est, non intensè rubere his versibus. Eclog.3.

Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

In qua significatione Ouidium loco superiùs adducto purpureum dixisse Dodonæus putat, quòd purpureus omnis qui rubet color in floribus nominari consueuerit. At Plinius purpureas violas, quas Vergilius nigras vocat, solas Græco nomine à cæteris discerni, appellariq́; Ia, & ab his Ianthinam vestem, & colorem purpureum qui in viola, Ianthinum nuncupat his verbis. In quibus vnguento vicisse naturam gaudens luxuria, vestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos ani- De florib. cap.33. Lib.21.c.6. Ibid. ca.8.

maduerto tres eſſe principales:vnum in cocco, qui in roſis micat. Gratius nihil traditur aſpectu,& in purpura Tyria, dibapháq; ac Laconica. Aliũ in Amethyſto qui in viola:& ipſe in purpureum, quémque Ianthinum appellauimus, &c. Hic violarum Martiarũ color violaceus perſpicuè intelligitur,vbi rubor nullus.Quare non omnis purpureus in floribus color rubet,vt ſentit Dodonæus. Quod autem Hyacinthinus color Ianthino vt voce,ita re ſimilis ſit,id eſt,violaceus, nõ cruentus à cruore,oſtri Tyrij color violaceus,ſiue Ianthinus apertè demonſtrat,cui laus
Lib.9.c.38. ſumma,inquit Plinius,color ſanguinis cõcreti,nigricans aſpectu, idémq; ſuſpectu
In Aduerſ. refulgens. Eundem colorem violaceum oſtentat purpura,cuius ſanies,inquit Pena,ex violaceo tantillùm rubet.Vnde apud Vergilium ſuaue rubens Hyacinthus dicitur. At Lilio purpureo non ſuauiter rubent flores,ſed flammeo,ſiue luteo ſaturato rutilant,vt diximus. Porrò ferrugine tinctum Ibera cũ canit Poëta, innuit colorem,quem politæ caſsides igni calefactæ,aut candefactæ ſimulac frigeſcunt, violaceum rubidum, nitidum cõtrahunt,Galli vocant *Bruniſſure*. De quo etiam ferrugineas violas dixit Claudianus, neutiquam, vt putarunt, funeſtas aut lugubres intelligens: nam Virgilij verſus contrarium indicat,

Pictus acu chlamydem,& ferrugine clarus Ibera.

HYACINTHVS Poëticus,Penæ & Lobellij.

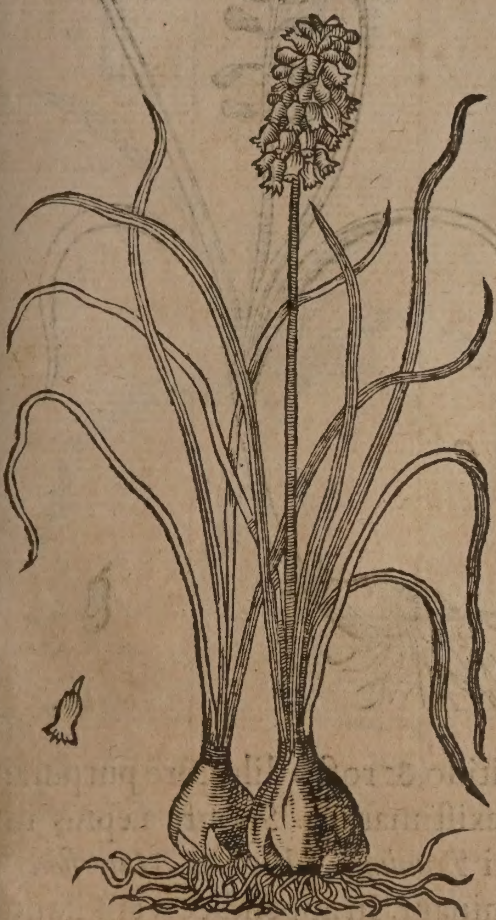

Quare alium à Lilio purpureo Hyacinthum poëticum propoſuerunt Pena & Lobellius,qui magnam cum Lilio,Iride,& Gladiolo ſimilitudinem habet. Flore etenim, ſemine, vniuerſo caule & ſiliqua Iridem refert,bulbo, foliis porraceis,colore Ianthino Hyacinthum,foliorum ſimilitudine Gladiolũ, quem in Angliæ,Flandriæq; viretis paſsim videri ait. Hanc plantam Cluſius à Lobellio ad ſe miſſam Iridis bulboſæ genus facit, cuius iconem à Lobellio expreſſam omiſit: ſed deſcripſit folio craſsiore & veluti cepaceo,viridiore,parte interiore canaliculato & candido,multiſq; veluti bulbis argenteis reſperſo:caule craſsiore & firmiore, quem, vt in aliis Iridum bulboſarũ generibus, amplectuntur folia quaterna, aut quina. Hic ex vaginulis binos flores exerit inuicem ſuccedentes,quàm in aliis Iridibus bulboſis maiores & latiores, prorſus violaceo & elegantiſsimo colore,inodori tamen,quibus pro fimbria, lutea macula eſt,vt in reliquis:ſuccedunt binæ ſiliquæ magnæ,laxæ, in quibus ſemẽ reliquis maius,erui vulgaris magnitudine, pallidum, rotundum, rugoſum, quod maturum,in ſiliquis,ſi quatiantur,ſonum edit:radix eſt reliquis maior, & multis membranis tenacioribus nigricantibúſque circũueſtita, quæ nucleis etiam ſeparatur,ſed nõ tam copioſis,atque in varia Iride & lutea, quæ ſingulis annis quinq; aut ſex huiuſmodi nucleos deponunt. Floret quo reliquæ tempore. Veriſimile eſt Hiſpanicis nauibus primùm ex Hiſpania,aut Luſitania in Angliam delatam.Idem Lobellius Hyacinthum Poëtarum luteum pictum dedit,à ſuperiore nulla prorſus nota diſcrepantem,niſi floris colore,qui in hoc luteus eſt, in illo violaceus. Her-
De florib. cap.52. barij,vt diximus,multos alios Hyacinthos eſſe iudicant, ſpurios à Dodonæo vocatos:quorum primus folia habet anguſta,quaſi rotunda,bene virentia, per terrã magna parte ſtrata:cauliculos inter ea rotũdos,glabros,palmo lõgiores, in quorũ

ſummo

ſummo floſculi parui,rotundi,caui,hiantes,colore cæruleo,aliàs diluto,aliàs ſaturato:poſt quos ſiliquæ membranoſæ,in quibus ſemen paruum,nigrum:radix ſubeſt bulboſa. Peregrinus Belgis hic Bulbus eſt,inquit Dodonæus,neque vſpiam illic ſua ſponte naſcitur:in hortis ſatus facilè comprehendit,& in plures bulbos citò multiplicatur.Folia ante Hyemem exeũt, cauliculi primo Vere,flores Martio.Hunc Hyacinthum Lobellius & Pena Hyacinthũ comoſum minorem vocãt,ad verum Dioſcoridis proximè accedentem, qui in toto Meridiano tractu multò frequentiſsimus eſt, Septentrionalibus, in hortis tantùm. Vere ornat editiora, agrorúmque margines herbidos, floſculis item venuſtis, & in comã perſpicuam per verſus congeſtis, lagenulas numeroſas & admodũ exiles, confertas & patulas oſtentantibus:vnde vulgus Prouincialium *Barrelets* vocat, quaſi lagenulas. Cauliculis eſt ſeſquipalmũ altis: foliis iunceis, tenerioribus, ſparſis, ſtriatis. Dodonæo Bulbi eſculenti genus eſſe videtur, Hyacinthum ſilueſtrem vocat Cordus, Tragus Hyacinthum exiguum,Herbarij Hyacinthum botryoidem.

HYACINTHVS comoſus minor. Bulbine Plinij.

Hyacinthum etiam Fuchſius appellat, & alterã eius ſpeciem facit, de qua mox: quem tamen Fuchſius foliis non ita iunceis, & ferè rotundis,ſed latiuſculis & ſtriatis depingit, & Hyacinthum cæruleum maiorem nuncupauit. Alterum Neotericorum Hyacinthum ſuperiori ſimilem pro Matthioli Bulbo vomitorio præcedenti capite deſcripſimus, depinximúſque. Tertius inter ſpurios Hyacinthos is eſt, quem Fuchſius, Matthiolus, Tragus primã Hyacinthi ſpeciem ponunt,quem Bulbum eſculẽtum, ſiue Bulbum hortenſem,& Allium caninum vulgò nominatũ fuiſſe ex Dodonæo diximus. Sunt qui velint Scillæ, aut Pancratij ſpeciem eſſe:quorum iudicium Dodonæus non probat, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes ſint,hius autem paruus, & ſi cùm illis conferas exiguus. Pena & Lobellius hunc Hyacinthũ ſpurium, ſiue recentiorum,tertium Dodonæi, vel Dioſcoridis geminum eſſe arbitrantur,vel certè quàm maximè ad illum accedere. Etenim foliis eſt porraceis,Bulbi vomitorij latioribus, in terram reflexis:caule albicante, læui, herbaceo, tenero, in quo à medio à ſummum vſque numeroſi floſculi vtrinque congeſti, oblongi, purpurei,ex paruulis petiolis, qui supernè comoſam vmbellam,latiuſculam, deorſum vergentem & incuruam efficiunt, purpuream violaceam, ſuaui rubore permixto. Radix cepacea,

Ca.323.

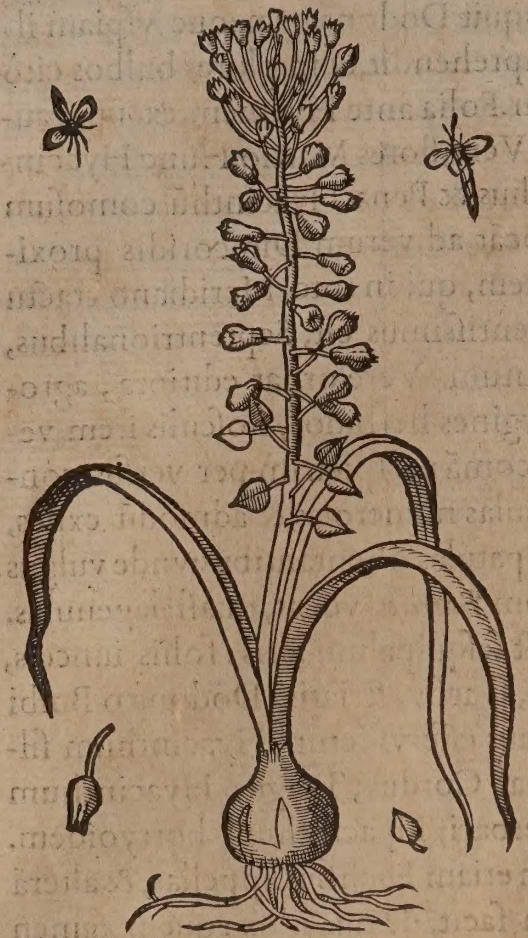
Ca. de Bulbo.

Lib.5. hiſt. cap.76.

HYACINTHVS cæruleus maior, Fuchſij.

HYACINTHVS maior, Bulbus siluestris.

HYACINTHI comosi maioris genuina effigies, Lobellij.

pacea, fermè quanta Narcissi, exteriore cortice nitido & roseo dilutiore purpura: qua de causa Bulbinam Plinij quidam docti esse existimarunt. Sponte sæpius in Septentrionalibus regionibus prouenit. Germani *Brunlingt*, Hispani *Maios flores*, Galli *Vaciet*, Cordus siluestrem Hyacinthum nominant. In appendice verò hanc protulit Lobellius Hyacinthi comosi maioris genuinam effigiem: atque aliam Hyacinthi comosi albi eiusdem generis, qui reperitur in hortis Belgij, foliis quidem similibus, sed flore albo, intus cæruleis staminibus decorato. Radicis tunicæ minimè rubent. Ad Hyacinthũ comosum referenda planta, quæ tum ob formæ elegantiam, tum ob suauissimum odorẽ minimè silentio prætereunda fuit. Hanc pinxit Clusius, & descripsit his ferè verbis. Quina, aut sena oblonga folia habet, inflexa, per terram huc illuc diffusa, in acutum desinentia, canaliculata, satis crassa & succulenta, quæ cùm primùm germinant purpurascũt. Ex horum medio caulis Vere erumpit, satis crassus, rotundus & nudus, sed pro sua crassitudine admodum infirmus. Hunc à medio ferè ad summum racematim cohærentes ambiunt flores, vrceolis similes, initio interdum purpurascentes, aut virides, deinde ex purpura virentes, aut ex virore albicantes, vel nigricantes, deinde pallidi, qui marcescere incipientes gratissimum moschi ferè odorem referunt. His succedunt prægrandia, triquetra, & veluti

HYACINTHVS Comosus albus, Lobellij.

DIPCADI Chalcedonicum, Bulbus vomitorius, Matth.

DIPCADI candidis floribus, Lobellij.

nomen est barbarum ac peregrinum?

veluti pinnata capitula, in quibus ſemen continetur nigrum, rotundum, magnitudine orobi. Radix ſubeſt magna, albicans, multis tunicis ceparum ritu contexta, & frequẽtibus craſsis fibris lignoſis, viuacibus ſubtùs firmata. Huius notitiã Cortuſo acceptam refert, qui in Belgiũ miſit Tibcadi nomine. Conſtantinopoli ſemper miſſa fuit Muſcari appellatione, ob inſignẽ odoris ſuauitatem, quæ ad moſchum accedere videtur, vel potiùs ad paſtillorum fragrantiam, qui ex Beniuino & aliis odoratis fieri ſolent. Lobellius Dipcadi Chalcedonicũ vocat, Matthiolus Bulbum vomitorium. Idem Lobellius alterum Dipcadi floribus candidis pictum dedit, cuius varietas gemina. Quæ niueo cãdore, alicubi & purpura diluta conſpiciuntur, folia supernè latiora ferunt. Floribus ex cæruleo virentibus alioqui ſuperioribus ſimilis in hortis Belgicis viſitur. Quartus ex ſpuriis Hyacinthis eſt, Orientalis alter à Matth. nominatus: foliis oblongis & latis: caule longiuſculo, ab imo ferè vſq; ad ſummum floſculis circũueſtito: radice bulboſa, cuius imaginem ſolam Matthiolus expreſsit. Quintus Hyacinthus ſerotinus eſt, foliis anguſtis, paruulis & minoribus quã primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis: floſculis in ſummo raris, cęruleis: ſtaminibus in medio exiguis: ſemine in ſiliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulboſa. Naſcitur in Galliæ quibuſdam prouinciis, vt iuxta Pariſiorum

HYACINTHVS Autumnalis, Dodon.

HYACINTHVS Autumnalis maior. Tiphyum Theoph.

ſiorum Lutetiã. Floret exitu Æſtatis Auguſto, aut Septembri. Autumnalem Hyacinthum ea de cauſa & ſerotinum nominant. Tiphyum Theophraſti à nobis cap. ſuperiore deſcriptum videtur eſſe. Hunc eundem Hyacinthum minimum, ſed pulchellum ſcribit Pena ſe primum omnium Autumnalis donatũ nomine Antuerpiam è Veronenſi agro miſiſſe: plurimũ poſteà etiam Lutetiæ Pariſiorũ, & Narbonæ ad Aquas Marianas, & ad Cellam nouam Monſpelij à ſe viſum, glareoſis, aſperis, Autumno ineunte, non Vere, vt ſuperiores: nõ floſculos lagenis ſimiles edere, ſed radiatos, quinis, ſenis've foliolis, cæruleis, Ornithogali minoribus. Cætera prorſus eadem, ſed minora. Eius aliud genus Cluſius obſeruauit, altius, maiore bulbo, latioribus foliis & numeroſiore flore. Floret maturiùs aliquantò ſuperiore. Quare ad Tiphyum Theophraſti, de quo in cap. de Bulbis diximus, propiùs videtur accedere. Eſt & Hyacinthus ſtellaris albicans, ſerotinus Lobellij, foliis exilioribus: flore aſpectu iucundo, albicante. Seriùs hic floret. Ex Biſcayæ montibus in Belgium delatus eſt. Item alius Hyacinthus ſtellaris, Lilifolius, floridus Mutoni, à Lobellio depictus: & Liliaceus Hyacinthus, ſiue ſtellaris Hyacinthus Liriophyllus, ex Biſcayæ montibus itidem aſportatus, rarus & perelegans, appoſitè Liliaceus dictus: radix enim eſt ſicuti Lilij bulbus, ſed minor & oblongior flaueſcens: folia Lilio candido

HYACINTHVS Stellaris albicans, Lobellij.

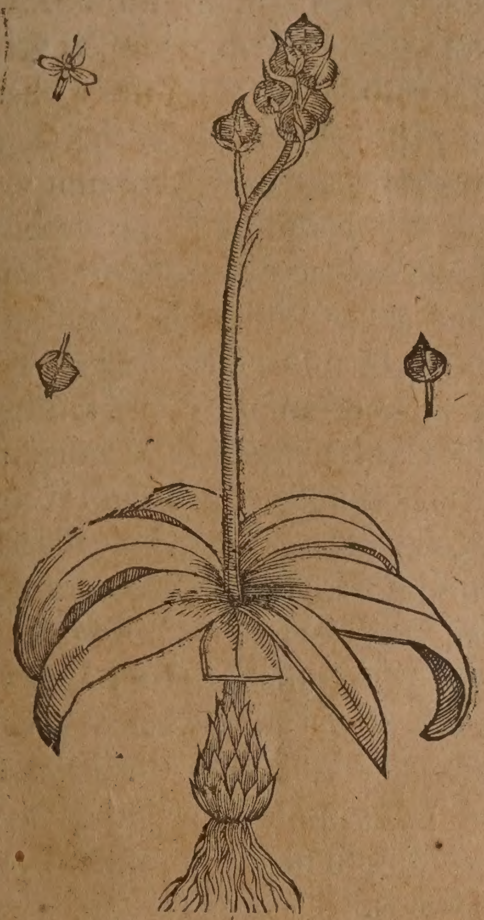

HYACINTHVS Stellaris alius Lilifolius.

ſimilima

HYACINTHVS Liliaceus, Lobellij.

simillima, sena, aut septena, inter quæ medius exilit sine foliis spithamæus caulis, in cuius summo flores Hyacinthi stellaris in cæruleo purpurei. Præter hos, & alios duos descripsit pro Hyacinthis Fuchsius. Vnum foliis ternis, alterum binis, latiusculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi summum sparsis, multùm & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore in priore cæruleis, in altero candicantibus: quibus succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen milio simile: radice rotunda, bulbosa. Priorem Hyacinthum cæruleum marem minorem Fuchsius appellat, alterum Hyacinthum albicantem, seu fœminā: plerique à floris effigie Hyacinthum stellatum. Pena & Lobellius Hyacinthum Germanicum Liliflorum stellarem. Dodonæus Satyrij genera esse aliquando existimauit: quam sententiam posteà retractauit, quòd Satyrio caulis sit cubitalis, folia Lilij, bulbus mali magnitudine, bulbo verò isti folia paruula, angusta, bulbus exiguus, cauliculus breuis. Reperitur vterque in plerisque Germaniæ locis, læto pinguiq; sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit. Alium Hyacinthum ex Dalechampio hîc pinximus, latifolium cognominatum, qui in Monte Aureo Aruerniæ spōte crescit: radice corticosa, Lilio simili: foliis sex, aut octo, nigricantibus, crassis, latis, Lilij ferè: floribus purpureis elegantibus, particulatim sese

Ca.323. hist.

Lib. 2. hist. cap. 48.

De florib. cap. 52.

HYACINTHVS Cæruleus mas minor, Fuchs.

HYACINTHVS Albicans, seu fœmina, Fuchsij.

HYACINTHVS Latifolius, Dalechamp.

Li.4. ca 58. *Vires.* expandentibus: ſemine in capitulis rotundis, herbaceis. Dioſcorides tradit Hyacinthi radicē pueris cum vino albo impoſitam impuberes ſeruare, vt creditur. Siſtere autem aluum, & vrinam ducere potam. Opitulari demorſis à phalangio. At ſemen aſtringentius eſſe, & theriacis expetitum: regium morbum expurgare cum vino potum. Quæ Plinius prodidit his verbis.
Li.21. c.26. Hyacinthi radix eſt bulbacea, mangonicis venalitiis pulchrè nota: quæ è vino dulci illita pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morſibus reſiſtit. Vrinam impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbúmque regium ſemen eius cum abrotono datur.
Li.8. ſimpl. Galenus, Hyacinthi radix bulboſa eſt, inquit, ordinis primi in deſiccando, ſecundi verò completi, aut tertij incipientis refrigerando. Itaque pueros diutiſsimè ſeruare impuberes creditur illita. Fructus leuiter extergit & adſtringit. Quamobrem & ipſe regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio deſiccans, cæterùm in medio conſiſtens caliditatis ac frigiditatis.

NARCISSVS. CAP. V.

Nomina. HYACINTHIS congener eſt νάρκισσος Græcis, Narciſſus Latinis, Arabibus *Narces*, ſeu *Nargies* dictus, Gallis *Narciſſe* & *Iannette*, Italis & Hiſpanis *Narciſſo*, non à Narciſſo adoleſcente, nimiùm ſuipſius amante, vt fabulantur Poëtæ, ſed à vi ſtupefaciēdi & ſopiendi, quam Græci νάρκωσιν appellant, & νάρκην, quod & Torpedini piſci nomen, quia eminus ſtupidam tangentis manum efficiat: qualem vim inimicam neruis & caput grauantem Narciſſo ineſſe teſtatur Plinius, item Plutarchus his verbis.
Lib.21. c.19. Symp.3. Καὶ τὸν νάρκισσον οὕτως ὠνόμασαν, ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. διὸ καὶ σοφοκλῆς αὐτὸν ἀρχαῖον μεγάλων θεῶν στεφάνωμα, τουτέστι τῶν χθονίων προσηγόρευκε. Id eſt, Narciſſum nominarunt, quia neruos hebetet, & torpidas grauitates efficiat. Quare Sophocles ipſum velut magnorum Deorum ſubterraneorum coronamentū vocauit. Quòd hi torpeant, vtpote mortui. Theophraſtus & Dioſcorides Narciſſum etiā λείριον appellari ſcripſere, Apuleius ἄνυδρον, βολβὸν ἐμετικὸν, αὐτογενὲς. Ἄνυδρον quidem montanum, quòd procul ab aquis proueniat: βολβὸν ἐμετικὸν ab effectu, quòd vomitum cieat. Eſt tamen alius Bulbus vomitorius propriè dictus, de quo diximus. Αὐτογενὲς, id eſt, à ſeipſo genitus, vel per ſe naſcens, quòd ſponte germinet. λείριον etiam Lilium dicitur: &
Li.4. ca.155. Iulius Pollux λειρίου appellatione Homerum omne genus florum comprehendere auctor eſt.
Genera. Lib.21. c.5. Narciſsi genera duo notauit Dioſcorides, vtrumque flore albo, ſed vnum intus croceum, alterum intus purpureum. Plinius de Narciſſo cum Liliis tractat, & hunc ab illis ita diſtinguit. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, maioríſque bulbi, ſed vnius: Narciſſum vocant. Huius alterum genus flore candido, calice purpureo. Differentia Liliis eſt & hæc, quòd Narciſsis folia in radice ſunt, probatiſsimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calix herbaceus. Omnes ſerotini: poſt Arcturum enim floret, ac per æquinoctium Autumni. Clariùs aliquantò pòſt de iiſdem agit

Narciſs

Narcißi duo genera in vſu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc ſtomacho inutilem, & ideo vomitorium, aluóſq; ſoluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce Narciſſum dictum, non à fabuloſo puero. Hic Plinius Narciſſum purpureo flore nominat, quem priùs flore cãdido, calice purpureo dixerat, id eſt, cui medium purpureum eſt, ob id purpureus à Vergilio nuncupatus eſt. Eclog.5.

Pro molli viola, pro purpureo Narciſſo, &c.

In alio à Dioſcoride diſsidet, quòd hic herbaceum, ille in medio croceum dixit. Neoterici multò plures Narciſſos oſtentant. Narciſſum ſic depinxit Dioſcorides. Li.4. c.155. Folia Porro ſimilia habet, ſed tenuia, multò minora, & anguſtiora: caulem vacuũ, *Forma.* ſine foliis, palmo maiorem, in quo flos albus, intus croceus, in quibuſdam purpureus. Radix eſt intus alba, rotunda, bulboſa: ſemen velut in tunica, nigrum, oblongum. Naſcitur optimus in montoſis locis, odoratus. Cæteri Porrũ referunt, atque herbaceum odorem emittunt Theophraſtus ſic deſcribit. *Locus.* ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, Lib.6. hiſt. (οἱ μὲν γὰρ τοῦτο, οἱ δὲ ἐκεῖνο καλοῦσι) τὸ μὲν ἐπὶ τῇ γῇ φύλλον ἀσφοδελῶδες ἔχει, πλατύτερον ca.6. δὲ πολύ, καθάπερ ἡ κελνωνία: τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν, ποώδη δὲ, καὶ ἐξ ἄκρου τὸ ἄνθος. καὶ ἐν ὑμένι τινὶ καθάπερ ἐν ἀγγείῳ μέγαν εὖ μάλα (legendum prorſus καὶ ἐν ὑμένι τινὶ καθάπερ ἐν ἀγγείῳ καρπὸν μέγαν εὖ μάλα, &c. Hæc enim de ſemine dici ex Dioſcoride perſpicuũ eſt, ſic ſcribente, καρπὸς ὡς ἐν ὑμένι, μέλας, προμήκης) καὶ μέλανα τῇ χροιᾷ, σχήματι δὲ προμήκη. οὗτος δὲ ἐκπίπτων ποιεῖ βλάστησιν αὐτόματον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συλλέγοντες πηγνύουσι, καὶ τὴν ῥίζαν φυτεύουσι. ἔχει ῥίζαν σαρκώδη, στρογγύλην, μεγάλην. ὄψιον δὲ σφόδρα: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν. Id eſt, Narciſſus, aut Lirium (alij enim hoc, alij illo nomine appellant) folium ad terram Aſphodeli folio ſimile habet, ſed latius multò veluti Lilium: caulem ſine foliis, herbaceum: florem in cacumine, & fructũ in membrana quadam velut in vaſculo, valde magnum, nigrum, figura oblongum. Hic excidens ſponte germinat: ſed & qui colligunt, id figunt, & radicẽ quoq; plantãt, quam habet carnoſam, rotũdam, magnam. Serotinus valde eſt: nam poſt Arcturũ floret, & circa Æquinoctium. Quod poſtremũ conuertit Plinius loco à nobis ſuprà citato, & omnibus generibus attribuit. Quod autem Theophraſtus Narcißi foliũ Aſphodeli, Dioſcorides Porri folio confert, nulla eſt in eo differentia: nam & Dioſcorides Aſphodeli folium Porri magni folio aſsimilauit. Narciſſus primus medio purpureus ex Dodonæo hîc depictus De florib. ca.55. folia habet virentia, oblonga, Porri foliis ſimilia: caulem anguloſum, abſque foliis, dodrante, aut pede altiorem, & in ſummo florem è membrana erumpentem, ſæpe vnicum, nonnunquam geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex ſex candidis foliolis cõgeſtum, in quorum medio breuis calix eſt, circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem ſtamina breuia cum apicibus ſubluteolis: capitula inde anguloſa: ſemen in his nigrum: radix bulboſa, Cepæ ſimilis, quæ nucleos ex ſeſe dimittẽs in multos facilè bulbos multiplicatur. Eundem Narcißi Poëtici medio purpurei nomine pictũ dederunt Pena & Lobellius. Reperiuntur huius generis tres, forma, colore, aut odore

NARCISSVS Medio purpureus, Dodonæi.

nequaquam, sed florendi tempore differentes, magnitudine etiam nonnihil, sed parùm dissidentes. Maiores medij, præcoces & seriùs prodeuntes minores sunt. Quamuis Dioscorides optimum & odoratum in montosis locis nasci tradiderit, tamen Mediopurpurei Narcissi apud Heduos & Sequanos in pratis reperiuntur: item Narbonensia & Galloprouinciæ prata, inquit Pena, Liliaceo florū stellatim radiantium candore ornant Februario & Martio mensibus, qui sunt odoris suauissimi & verè soporiferi, & quasi quiddam Nymphææ redolentis. Theocritus etiā in pratis Narcissum nasci testis est, vbi Europam cum suis prata ingressam benespirantem Narcissum carpsisse canit. Dodonæus florere in Belgij hortis ait primi generis præcoces Narcissos initio Aprilis, medios sub finem, seriores Maio mense. Alter Narcissus in medio luteus folia habet longiora, latiora, & aliquantò minùs virentia: caules proceriores, crassiores, in singulis flores ternos quaternósve, prioribus similes, sed medio luteos: semen & radicem bulbosam similia. Huius generis & alius quidam tertius Narcissus à Dodonæo describitur, foliis non modo quàm primus, verùm etiā quàm Asphodelus latioribus longioribúsque: floribus in singulis caulibus quaternis, aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calice eminentiore, multò tamen quàm Narcissi lutei siluestris breuiore: radix similis est & bulbosa. Iisdē in pratis florent, & in Belgij hortis ferè sub finem Aprilis. De primo horum Narcissorum, scilicet Mediopurpureo. Theophrastū scripsisse autumat Dodonæus, quo loco Narcissum ter florere vti Scillam refert, & tria quidem arandi tempora, vti illam demonstrare. Quæ ex his Theophrasti verbis meliùs intelligūtur. θαυμαστὸν δὲ ἐπὶ πάντων, ὅπερ ἐπί τε τῆς σκίλλης καὶ τοῦ ναρκίσσου συμβαίνει. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων, καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς φυλλουμένων, καὶ τῶν βλαστανόντων, καθ' ὥραν τὸ φύλλον ἀναβάλλει πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ὁ καυλός. ἐπὶ τούτων, ὁ καυλὸς πρότερον. τοῦ ναρκίσσου δὲ, ὁ τοῦ ἄνθους μόνον, εὐθυπρόωρον γὰρ τὸ ἄνθος. τῆς δὲ σκίλλης καθ' αὐτὸν εἶς ὕστερον· ἐπὶ τούτῳ τὸ ἄνθος ἀνίσχον προσκείμενον (lege, καθ' αὐτὸν πρότερον, ὕστερον δὲ ἐπὶ τούτῳ τὸ ἄνθος ἀνίσχει, &c.) ποιεῖται δὲ τὰς ἀνθήσεις τρεῖς. ὧν ἡ μὲν πρώτη δοκεῖ σημαίνειν τὸν πρῶτον ἄροτον. ἡ δὲ δευτέρα τὸν μέσον. ἡ δὲ τρίτη τὸν ἔσχατον. ὅσαι γὰρ ἂν αὗται γένωνται, οἱ ἄροτοι σχεδὸν οὕτως ἐκβαίνουσιν. ὅταν δὲ οὕτως ἀπογηράσῃ, τότε ἡ τῶν φύλλων βλάστησις πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ναρκίσσου, πλὴν οὔτε καυλὸν ἕτερον ἔχει παρὰ τὸν τοῦ ἄνθους, ὥσπερ εἴπομεν, οὔτε καρπὸν φανερὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄνθος ἅμα τῷ καυλῷ καταφθίνει, καὶ ὅταν αὐανθῇ,

In Aduerſ.

Idil.20.

De florib. cap.55.

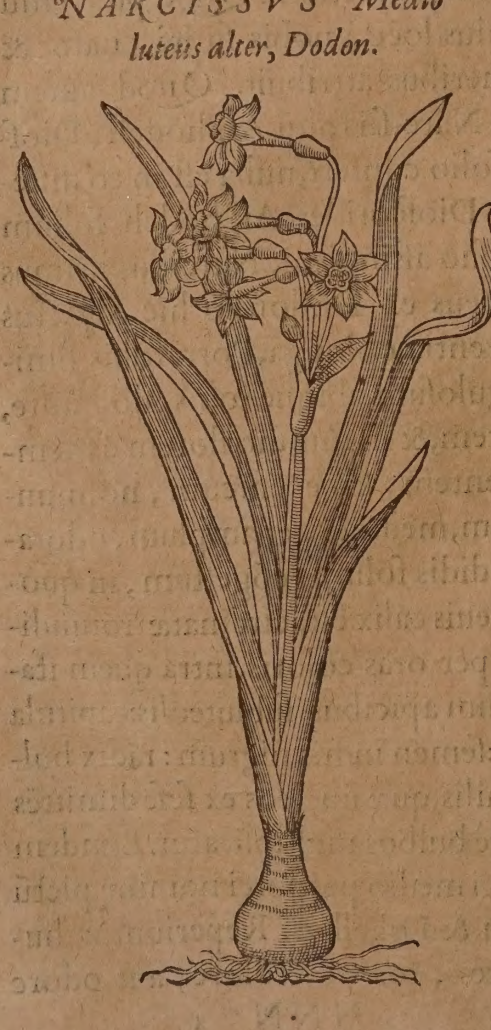
Ibidem.

Lib.7.hiſt. cap.12.

NARCISSVS Medio luteus, Dodon.

NARCISSVS Medio luteus alter, Dodon.

τότε

τότε τὰ φύλλα ἀναβάλλει. Quæ ſic conuertit Gaza. Mirum quod in Scilla Narciſſoq; euenit: cæterorum enim tam recens ſatorum, quàm regerminantium, ſuo tempore folium oritur, deinde caulis exit. In his verò caulis priùs, & Narciſsi quidem floris tantùm caulis protinus exit: flos enim eius plurimùm feſtinat, Scillæ autem caulis per ſe priùs, tum flos ex eo emergens inſidit, eadémque florum prouentus ternos oſtendit: quorum primus tempus arandi primum ſignificare videtur, ſecundus medium, tertius nouiſsimum: quot enim fuerint iſti, totidem & arandi tempora fermè occurrunt. Sed cùm ita ſenuerit, tunc foliorum exortus multis poſteà diebus inceptat. Idem in Narciſſo fieri ſolet, niſi quòd nec alium caulem præterquàm floris proprium habet, vt diximus, neque fructum conſpicuum parit, ſed ipſe flos vna cum caule deſinit, & cùm refloreſcit, (legendum, cùm exaruerit) tunc folia exeunt. In his quidem, inquit Dodonæus, Scillæ caulem florum ternos exortus oſtendere Theophraſtus ſcribit: Narciſſum autem caulem non habere alterum iuxta eum qui floris eſt: fieri autem non poteſt, vt ex eodem caule ter floreat. Quare tres differentes bulbos eſſe conſequitur, qui tribus temporibus floreant, vti Narciſſum Mediopurpureum facere iam diximus. Hunc etenim ter florentem exiſtimare poſſunt, qui vno eodémque loco reperiunt, & differentes bulbos eſſe non animaduertunt. Sed vbicumque hoc Theophraſti loco νάρκισσος legitur, Plinius κρόκος legit. Notabilis & Scillæ Crocique natura, quòd cùm omnes herbæ folium primùm emittant, mox in caulem rotundentur (alij protrudantur) in his caulis prior intelligitur (aliàs impellitur) quàm folium. Et in Croco quidem flos impellitur caule: in Scilla verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadémque ter floret, vt diximus, tria tempora ſationum (Theophraſtus habet arationis) oſtendens. Secundi verò & potiſsimùm tertij Narciſsi Ouidius meminit, vbi Narciſsi formoſi adoleſcentis mutationem in florem ſui nominis deſcribit his verſibus. Li.21.ca.17.

NARCISSVS totus albus, Dodonæi.

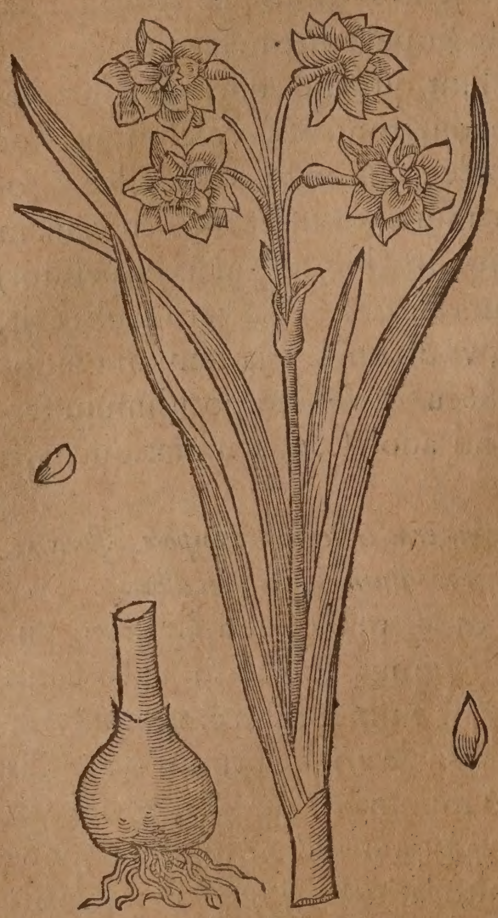
Nuſquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

De tertio verò ea ſcripſiſſe Theophraſtum putat quæ ſuprà citauimus, & diuerſo ab eo cuius lib.7. meminit. Hîc enim folium ei tribuit στενὸν, id eſt, anguſtum, quale vtique primus Narciſſus habet: illic verò folium ἀσφοδελῶδες, πλατύτερον δὲ πολὺ, καθάπερ ἡ κρινωνία, id eſt, folium Aſphodelo ſimile, multò latius Lilij modo: vt diuerſis locis de diuerſis Narciſsis Theophraſtum ſcripſiſſe perſpicuum ſit. Eodem verò Theophraſti loco paulò antè à nobis citato Dodonæus pro μέλανα τῇ χροιᾷ, legendum cenſet μήλινα, id eſt lutea, vt non niger, ſed luteus Narciſsi flos intelligatur. At locum aliter emendandum, & de ſemine Narciſsi, non de flore, hæc verba accipienda eſſe demonſtrauimus. Prætereà quartus quidem eſt Narciſſus Dodonæo, antedictis forma ſimilis, ſed per totum florem & medio quoque candidus: quem etiam Cluſius depinxit foliis oblongis, viridibus, ternis, aut quaternis, è quorum medio caulis ſatis latus, anguloſus tamen & concauus exit, cui inſident ſeni, ſepteni, interdũ deni flores oblongi & omnino Cap.12. 4.Narciſ. Li.2.Stirp. Hiſp. c.1.

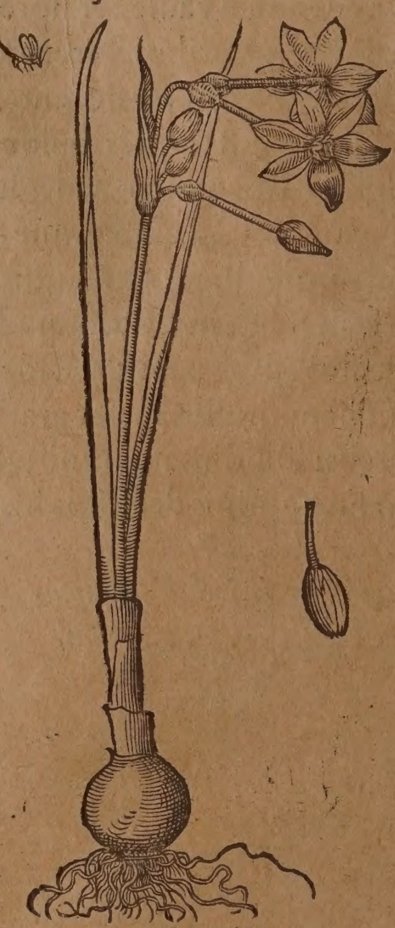
candidi,quorum videlicet calix,qui in alio luteus,etiam albus eſt & odoratus: radix ſuperioribus ſimilis. Sunt & Narciſsi multiplicibus floribus, inquit Dodonæus,tum primi,tum alterius generis,foliis & bulbis aliis haud diſsimiles. Ita varia ſemper natura,& ad ſtirpiũ genera multiplicanda fœcũda, tum ad ea permutanda prona,præſertim ſi cultus mangonio adiuuetur,vel in alium locum ſtirpes transferantur:hæc enim ad ſtirpiũ mutationes plurimũ poſſunt. Idẽ Pena aſſerit culturæ lenocinio Narciſſum variatis foliis, floribus & bulbis poſſe admodùm à priſtina effigie deſciſcere,ſeſeq; audiiſſe iamdiu apud Venetos,quoſdam ſtirpium mangonio,in dies bulbi ſeminibus quibuſdã,vel inſertis pullulationibus nouas & miras excitaſſe figuras.Cluſius Narciſſum etiã flore multiplici depinxit,latioribus, & quodammodò carinatis foliis,multiplici flore:quia medius ille calix luteus interiora ſex cãdida folia ſic interſecat & diſtinguit,vt calicis formam ampliùs non

(Margin: ; Narciſ. — In Aduerſ. — Ibidem.)

NARCISSVS flore multiplici,Cluſij.

NARCISSVS Iuncifolius,Dodon.

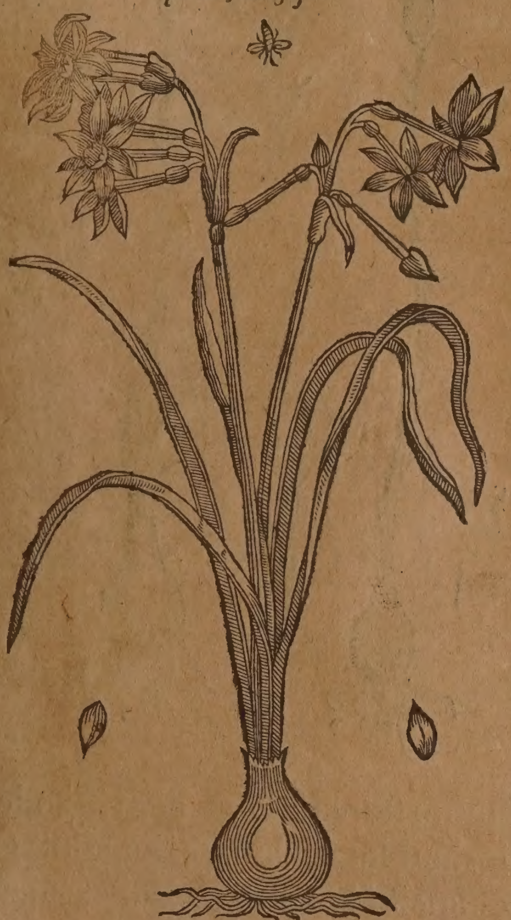
ſeruet,ſed veluti apophyſis quædã lutea ad ſingula folia adnata videatur. Odoratiſsimus eſt flos iſte,& grauedine quadã caput tentans. Dodonæus Narciſsis etiã annumerat plantã,quã Hiſpani,à ſimilitudine quã folia cũ iuncis habẽt,Ionquillos vocãt:vnde Narciſſum Iuncifoliũ appellat. Folia huic oblõga,anguſta, craſſa, interim propemodũ rotũda,admodũ læuia & flexibilia,iuncis cũ læuore,tũ colore,& quodãmodò flexibilitate,nec nõ rotũditate ſimilia,inter quæ caulis medius exit,in cuius vertice floſculi tres,aut quatuor,vel plures,odorati, Narciſsis forma ſimiles,verũ minores,& colore per totũ florẽ lutei:radix bulboſa, candida, tenui, nigra membrana integitur. Naſcitur pleriſq; Hiſpaniæ locis ſua ſponte. In Belgio Aprili menſe florem promit. Hunc βολβὸν ἐμετικὸν, id eſt,Bulbum vomitorium Dioſc.eſſe cõtendit Dodonæus, quòd eius deſcriptio huic Narciſſo ſimillima ſit. Etenim folia ei ſunt multò quàm alterius Bulbi ἱμανθωδέστερα, id eſt, flexibiliora, vtpote iuncei propemodùm lentoris, & perquàm longa, longioráque multò quàm eſculenti Bulbi, & radix in tenui nigra membrana reconditur. Hanc plantam Narciſsi Iuncifolij alterius & puſilli nomine deſcripſiſſe videtur Cluſius.

(Margin: 6.Narciſſ. — De florib. cap.56. — Li.2. ſtirp. Hiſpa.ca.1.)

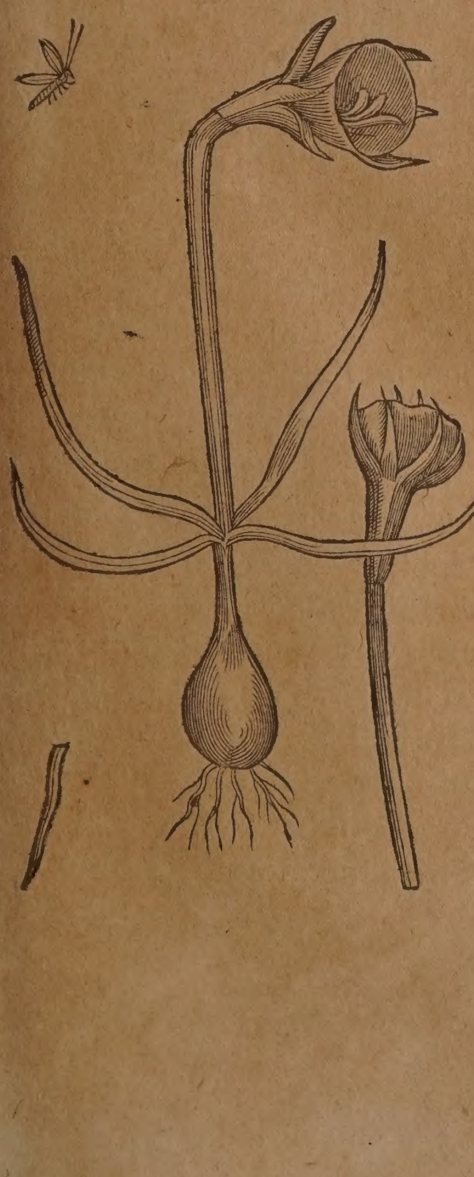
Priorem

Priorem verò Iuncifolium depinxit & deſcripſit aliquantùm diuerſum. Huic, inquit, bina aut terna ſunt folia, oblonga, anguſta, carnoſa, & propemodùm rotunda, iuncis viridioribus & medulloſis, læuore, colore, & flexibilitate quodammodò ſimilia: inter quæ medius erumpit caulis, rotundus, cauus, abſq; foliis, in cuius ſummo ex tenui quadam mēbrana flores quatuor, quinque aut ſex prodeunt oblongi (gemelli interdum) forma Narciſſinis ſimiles, ſed odoratiores, & omnino lutei, hoc eſt, tam interiore calice, quàm ambientibus eum foliis, quæ nunc mucronata, nunc quodammodò circinata conſpiciuntur. His ſuccedunt ſiliquæ triangulares, ſed obtuſis angulis, ſemine nigro & anguloſo plenis, vt in Narciſsis, verùm minore. Radix parua, bulboſa, candida, nigricantibus denſiſq; membranis tecta. Hunc ſponte naſci in pratis montanis non procul Toleto, & circa Guadalupe ait Cluſius. Alterum ex Dodonæo proximè deſcriptū, vliginoſis inter Hiſpalim & Gades locis cum ipſo flore ſe collegiſſe menſe Ianuario: in Belgio non niſi Aprili vtrunque florere, interdum etiam media hieme. Quare Lobellius Narciſſum Iuncifolium Dodonæi, qui alter eſt & puſillus Cluſij Narciſſum Iuncifoliū luteum præcocem vocat. Narciſſum Iuncifolium priorem Cluſij appellat Narciſſum Iuncifolium ſerotinū, paucioribus foliis & floribus duntaxat diuerſum: tamen pictura plura in hoc quàm in alio folia demonſtrat. Addit Lobellius in Appendice Narciſſum montanum Iuncifolium minimum. Palmari eſt longitudine, tenuibus foliolis, iunceis multò exilioribus, interdū erectis, interdum ad terram reflexis: inter quæ cauliculus palmaris erumpit, in cuius ſummo ex tenui, inſtar cæterorum Narciſſorum, conſimili membrana flos ſingularis luteus vulgato Narciſſo montano ſimili, & penè par, aſpectu ſuauiſsimo & hilariore, cui ſiliqua Narciſsi ſuccedit. Radicis bulbus quātus nucis Ponticæ nucleus. In figulinis ſeruatur & colitur. Huic ſubdit idē Lobellius tres alios Narciſſos. Primum Narciſſum montanum Iuncifoliū minimum alterum, flore luteo fimbriato: rugoſis plicis, fimbriatíſque floribus ex montibus Byſcaiæ, alioqui non differt à ſuperiore. Alter eſt Narciſſus montanus omnium minimus Hiſpanicus, flore Narciſsi lutei, ſed albo. Tertius eſt Narciſſus Iuncifolius, flore circinatæ rotunditatis roſeo. His addunt Dodonæus & Cluſius Narciſſum, quem Autumnalem minorem vocant. Planta eſt digitalis, inquit Cluſius, vnicum 7. Narciſſus.

NARCISSVS Iuncifolius prior, Cluſij.

NARCISSVS montanus Iuncifolius minimus, Lobellij.

NARCISSVS *montanus.*

NARCISSVS *Autumnalis minor, Dodon.& Clusij.*

Narcissus montanus omnium minimus.

Narcissus montanus iuncifolius minimus alter, Lobel.

Narcissus iuncifolius flore rotundo roseo, Lob.

cauliculum gracilem & vacuum ferens, & in summo florem album Narcisi,odoratum, sex foliolis constantem, & in medio caliculum luteum:siliqua angulosa semen nigrum,exiguũ,angulosum continet:radix Narcisi iuncifolij, minor tamen, bulbosa, multis tunicis candidis, lentóque succo prægnantibus cõstans, quam ambit membrana quædam nigra. Tota planta amara est. Nascitur plurimus ad Anam flumen in Turdulis, floretq; sine vllis foliis sub Octobris finẽ,à Bæticis *Tonnanda* dicitur. His addi potest, inquit Clusius, & is quẽ nonnulli Narcissum vocant, tametsi flore Narcisso dissimili:foliis quinis aut senis,oblongis, & pollicem latis, præ virore ferè nigricantibus & splendentibus,humi sparsis: inter quæ breuis exit pediculus potiùs quàm caulis, florem suo cacumine ferens luteum,Colchici forma,sex foliis constantem(quorum tria maiora,alia tria interiora,quę minora sunt,amplectuntur)ex membrana veluti vasculo protuberantem,intra quem sex stamina cum suis apicibus & medio pistillo videre licet : radice crassa, rotunda, intus candida, foris vt in reliquis Narcisis nigricante. Sub Augusti finem & Septembris germinare incipit,& plerunq; floret. Gaudet montosis quibusdam Hispaniæ pratis. Vide quæ de eo scripsimus capite De Satyrio. Appellant & Narcissum totum luteum , siue Narcissum

NARCISSVS *Autumnalis quorundam,ex Clusio.*

Ibidem.
8.Narcis.

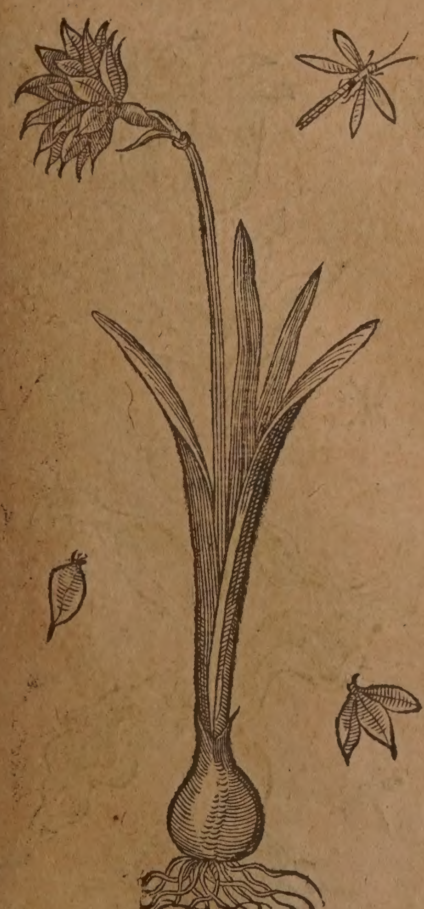
9.Narcis.

NARCISSVS luteus siluestris, Dodonæi.

Narcissum montanum Theophrasti, siue Narcissum siluestrem, siue Pseudonarcissum, qui Gallis *Coquelourde* dicitur, Hispanis *Campanilla*, Germanis *Geelttornungs blumen*, Belgis *Geel Tydeloosen.* Folia Porri aut Narcisi similia habet, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos Narcissis similes, sed medio eorum calice longiore, oblongioris calathi similitudine, colore in totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga. Nemorosa Angliæ Belgiique prata isto scatent, auctore Pena, Februario mense & Martio. In regionibus Meridiei propioribus, vt Narbona, Vasconia, Hispania, non nisi editis montibus nascitur, & Maio Iunióq; floret, vt in Veganiis, Mindenis, Pyrenæisque iugis non procul Tholosa, inodorus, inefficacior, nec perinde narcesin inuehit. Codion Theophrasti nonnulli esse opinantur, pro quo inepte in vulgatis codicibus Codiaminon legitur, vt dudum annotauimus in libro de iis quæ flore placent: quidam Bulbum vomitorium. Narcisi siluestris lutei species est Narcissus multiplex, quem hîc proponimus ex eodem Dodonæo, ab illo solo flore folia multiplicante discrepans: colore etenim totus luteus est: folia quoque ac bulbi conueniunt. Alius est Narcissus flore multiplici, quem ex Clusio paulò antè depinximus. Multos etiam Narcissos Matthiolus exhibet sine vllis descriptionibus, quos tamen excepto primo non Narcissos, sed omnino alterius generis flores esse iu- In Aduers.

NARCISSVS luteus multiplex, Dodonæi.

NARCISSVS Constantinopolit. I. Matthioli.

dicat

De florib. cap. 55. dicat Dodonæus. Nam quos ſecundo, tertio, & octauo locis depinxit, Scillarum aut Bulborum litoralium ſpecies videntur, quales in Gallia Narbonenſi pleriſque locis, & alibi proueniunt. Quartus ſimilis eſt illi Bulbo, quem Marcellus capite de Narciſſo in commentariis deſcribit his verbis. Nos in Apennini montibus his

NARCISSVS II.
Matthioli.

NARCISSVS III. *Conſtantinopolitanus, Matth.*

NARCISSVS IIII.
Matthioli.

NARCISSVS V.
Matthioli.

noſtris,

NARCISSVS VI.
Matthioli.

NARCISSVS VII.
Matthioli.

noſtris frequentem vidimus, florem Auguſto & Septembri menſibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine: foliis qualia in Narciſſo deſcribuntur: ſingulari caule, iiſdémque aliis omnibus, excepto colore, qui nec candidus nec purpureus, vt Plinius docet, ſit, ſed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris.

NARCISSVS VIII.
Matthioli.

Vidimus & in mitioribus collibus enatum, ſed non tam ſpecioſum & magis albicantem: ſed de quarto hoc Narciſſo plura dicemus cap. De Ornithogalo. Quintum omnes Tulipam vocant, de qua aliquantò pòſt dicemus. Sextus & ſeptimus Leucoia ſunt bulboſa, flores à Narciſsis multùm diſſidentes, de quibus mox. Pena Narciſſum tertium Matthioli, quem Conſtantinopolitanum appellat, nihil aliud eſſe cenſet, quàm Pancratium maritimum, de quo ſuo loco agemus. Alium verò radice ſquamoſa & nucleis ſtipata: floribus multiplicibus & folioſis ſecundo loco pictum, olitorũ induſtria & mangonio, non natura, talem videri. Matthiolus tamen non explicat vbi, quando, & quomodo naſcatur, & an arte, an ſponte, quemadmodum nec alterum veri Narciſſi bulbo, ſed florum foliis prolixioribus, anguſtioribus, porrectioribus ſtaminibus. Narciſſi radix ſiue eſtur, ſiue bibitur, vomitiones ciet, auctore Dioſcoride, ambuſtis igni prodeſt cum melle trita. Diſſectos neruos agglutinat impoſita. Luxatis malleolis, diuturníſque articulorum doloribus trita cum melle

In Aduerſ.

Vires & Temper.
Lib.4.c.155.

melle & imposita subuenit. Purgat & maculas in facie & vitiligines cum semine vrticæ & aceto. Cum eruo & melle vlcerum sordes expurgat. Abscessus, qui ægre maturescunt, rumpit. Educit aculeos infixos cum loliacea farina & melle imposita. Lib.21.c.19. De eiusdem vsu medico Plinius eadem ferè tradit. Vtriusque radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis: panis verò cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleóque contusis medetur, & lapide percussis. Purgat vulnera permistus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit Narcissinum oleum ad emolliendas duritias, Lib.8.fin. calfacienda quæ alserint: auribus vtilissimum, sed capitis dolores facit. Narcissi radix, vt scribit Galenus, vsque adeò exsiccandi facultate pollet, vt maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accedunt. Habet verò quiddam abstersorium & attractorium. Hæc Galenus. Narcissi lutei siluestris radicum decoctum per aluum lentos & pituitosos humores, nec non serosos expurgare recentiorum quorũdam experimento exploratum est: & his prodesse qui crudorum humorum copia grauantur, semine anisi, & zinziberis pauxillo additis, vt minùs noceat, minúsque ventriculo molestum sit.

LEVCOIVM BVLBOSVM. CAP. VI.

Lib.6.hist. cap.7. THEOPHRASTVS scribit, inter vernos flores τὸ μὲν πρῶτον ἐκφαίνεται τὸ λευκόϊον, ὅπου μὲν ὁ ἀὴρ μαλακώτερος, εὐθὺς τοῦ χειμῶνος, ὅπου δὲ σκληρότερος, ὕστερον. Id est, Leucoium inter vernos flores primùm emicare, vbi cœlum clementius fuerit, statim etiam hyeme. Vbi verò immitius, Lib.7.hist. cap.13. postea. Quod de eo Leucoio accipiendum esse docti censent, quod ipse posteà de Bulbis differens, bulbosis annumerat: quia id præ cæteris Lucoiis florere festinet. Quare Leucoium vnum non bulbosum Dioscoridis, de quo diximus, alterum bul- *Nomina* bosum Leucoium Theophrasti statuere necesse est, à Leucoio Dioscoridis planè diuersum. Leucoium bulbosum Fuchsius, nomen Græcum exprimens, Violam albam vocat: nec abs re, inquit, flos enim huius herbæ colorem album, & violarum odorem refert: Germani *weiß Hornungs blumen*, Lugdunenses *Campanes blanches*.

NARCISSVS, Matthioli.

Genera. De florib. cap.58. Dodonæus Leucoij bulbosi tria obseruauit genera. Vnum Triphyllum, alterum Hexaphyllum, tertium Polyanthemum cognominat. *Forma.* Primum Triphyllum, à tribus floris foliolis dictum, folia ex singulis bulbis bina promit, oblonga, angusta, in virore albicãtia: foliis Pseudonarcissi lutei colore proxima: inter quæ medius exit cauliculus palmaris: in cuius summo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans, maioribus candidis, intra quæ alia tria breuia ac minora, pallidè virentia, & aliquantulùm striata: in medio floris stamina cum apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri, & eius cuius Castaneæ nucleus coloris, quæ facilè in plures bulbos multiplicatur. *Locus.* Peregrinus Belgio flos, sed Italiæ & aliis regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario mense reliquos omnes ferè antecedens. Matthiolus

thiolus ſextum Narciſsi genus facit. Lobellius & Pena Leuconarciſſolirion mini-
mum,palmari cauliculo:paucis foliis, quæ terna vel quaterna habet: flore exiliore, *Tempus.*
qui vnicus illi eſt, herbaceus, lacteolus. Septentrionalibus etiam regionibus, vt
Antuerpiæ,& in Nortmania frequens.Videtur Leucoium bulboſum Theophraſti:
cuius meminimus in libro de iis quæ flore placent.

VIOLA ALBA bulboſa, Fuchſij.

Secundo generi, Hexaphyllo non abs re dicto à ſex
floris foliolis, folia ſimiliter ſunt anguſta, Porri & *Forma.*
Pſeudonarciſsi ſimilia,ſed breuiora,virẽtiora, læuio-
ra,& magis ſplendentia, verſus terram aliquatenus
reflexa: cauliculi tenues,palmares: flores in ſingulis
ſinguli,rariſsimè gemini, deorſum quoque penduli,
colore candidi, ex ſex foliolis aliquantulùm ſtriatis
commiſsi, ſtaminibus in medio cum luteolis apici-
bus:ſemen in rotundis capitulis paruum,rotundum,
læue, & colore flauum: radix candida & bulboſa in
plures bulbos facilè propagatur.Pleriſque Germaniæ *Locus.*
ſuperioris locis in vmbroſis & humidis ſiluis reperi-
tur,apud Belgas hortorum areas exornat:floret eodẽ *Tempus.*
quo ſuperius tempore,aut non multò pòſt.Matthio-
lus pro ſeptimo Narciſſi genere depinxit.Leuconar-
ciſſolirion paucioribus floribus à Lobellio & Pena
nuncupatur,quos non diſſimiles,ſed ſingulos in ſin
gulis cauliculis minoribus habet, luteis capillamen-
tis è medio erumpentibus, ſemine fuſco. Tertium
Leucoium bulboſum,Polyanthemum à florum vno
ex cauliculo dependentium multitudine cognomi-
natum, caule & foliis ſecundo ſimile eſt,maius tamẽ *Forma.*
ac procerius: florem in ſingulis cauliculis non

LEVCOIVM bulboſum minus Autumnale, Dodon. & Cluſij.

vnicum, ſed quinq; aut ſex,& particulatim qui-
dem florentes profert, alterius floribus forma
& magnitudine per omnia ſimiles. Eſt in Bel- *Locus.*
gio hortenſe tantùm. Non primo Vere cũ aliis
duobus, ſed multò pòſt, Aprili videlicet menſe *Tempus.*
vna cum Narciſſo, floret.Lobellius & Pena Leu-
conarciſſolirion pratenſe vocant. Hoc Narbo-
nẽſe multiflorum,inquit Pena, vt cæteris maius,
ita multò pulchrioribus eſt floribus: ſunt enim
lacteo Ornithogali candore, ſed Lilij parui effi-
gie,in ſingulorũ cauliũ ſummo ſeni vel ſepteni
ex nodo vno procumbentes: deinde ſemen ro-
tundum,nigrum,Pæoniæ ſimile in membraneo
folliculo: folia & radices ſunt Narciſſi Medio-
lutei. Copioſè floret in pratis vel decliuibus lo-
cis herbidis,& lacunoſis ſcrobibus, non procul
Mõſpelio & Magalona ad Lateranum caſtrum
dirutum: ſemen fœniceciis maturat. Eadem
planta quibuſdam videtur eſſe Narciſſus ſecun-
dus Matthioli. Dodonæus alio in libro aliud *Lib.purg.*
Leucoium bulboſum minus pinxit, à reliquis
diſtans, quòd non Vere ſed Autumno floreat.

Idcircò Leucoium bulboſum minus Autumnale vocat,quod ſic deſcripſit Cluſius.

Lib. 2. ſtir. Hiſpa. c. 8. Cauliculo eſt palmum alto,gracili, vnum,interdum alterum & tertium ferens florem,candidum omnino ſeu lacteum,pendulum,ſex foliolis conſtantem,& in calathi ſeu tintinabuli modum formatum, inodorum & ingrati ſaporis: flori inſunt pallida ſtamina, eóque iam aperto primùm prodeunt folia quatuor aut quinque, capillaria & viridia: radix bulboſa,ſatíſque magna pro plantę proportiône,candida, multíſque tunicis glutinoſis compacta & amara, quæ candicante membrana tegitur.

Locus. Ad Anam flumen naſcitur: floret ſub finem Octobris & Nouembris initio.Nuſquam alibi hanc plãtam ſe vidiſſe Cluſius ait, cui Leucoij Autumnalis nomen indidit,quòd Autumno duntaxat florẽtem inuenerit. De horum Leucoiorũ viribus nihil neque à veteribus proditum eſt, neque à recentioribus obſeruatum. Fuchſius tamen ex foliis omnis ferè qualitatis expertibus, radice autem dulci & glutinoſa, digerentem leuiter, & cum hoc adſtringentem facultatem, ſicut & reliquos Bulbos,habere colligit.

TVLIPA. *CAP. VII.*

Nomina FLOREM peregrinum peregrino & Turcico vocabulo recentiores Tulipam nominarunt: ſic enim Dalmatæ & Turcæ vocant pileum ſeu amiculum capitis quod geſtare ſolent, quòd ei inuerſi flores iſti aperti ſimiles ſint effigie. Eſt autem Tulipa ex bulboſarum numero: cuius variæ & quamplurimæ ſunt ſpecies, & varietates,magnitudine & florum colore diſſidentes: de quibus accuratiſſimè pertractauit Cluſius.Is Tulipæ duo obſeruauit genera, non quòd forma à ſeſe differant, ſed quòd alterius flores ſoleant eſſe præcoces,& alterius ſerotini.

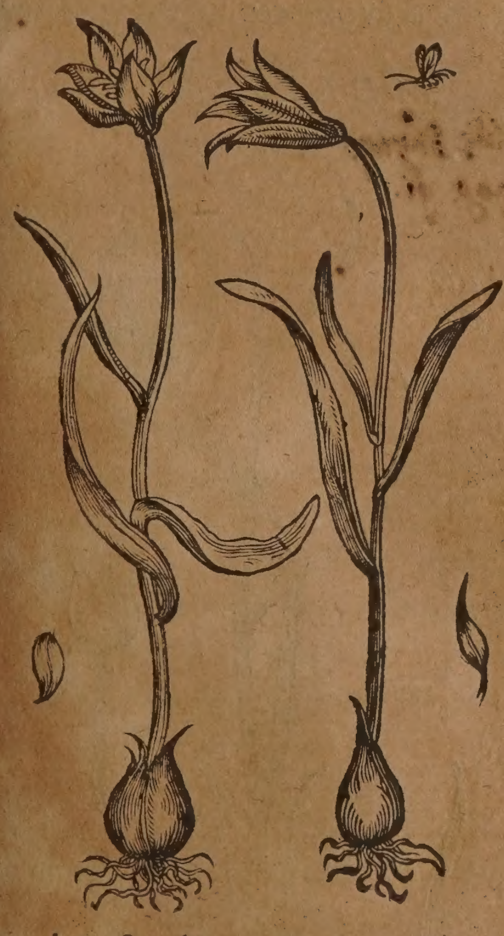
Genera. Hoc genus Turcæ ſua lingua *Canala lale* appellant, illud *Caſe lale*, à locis vnde primùm Conſtantinopolim fuerunt allata,nomine indito: *lale* enim illis florem ſignificat.

Forma. Vtrunque pedalem profert caulem,interdum cubitalem aut ampliorem, rotundum,virentem,& breui quadam incanáque lanugine aſperſum,non cauum,ſed firma medulla plenum: hunc plerunque terna amplectuntur folia,nonnunquam quaterna & quina, inferior lata & liliacea, longiora & craſſiora, ſupra terram ſeſe expandentia & contorquentia, ſuperiora minora & anguſtiora,vel propendentia, vel ſurſum erecta,omnia colore ex cæruleo virente,aut ærugineo, veluti farina aſperſo, & oris interdum adeò inflexis vt ſinuoſa videantur, interdum minimè. Summo cauli inſidet magnus flos ſurſum ſpectans, ſex foliolis ſæpius conſtans,interdum ſeptem aut octo,calathi aut cyathi modo ſeſe in fundo pandens,ex quo ſena,aut totidem, quot folia ſunt, ſtamina erumpunt, modò lutea, modò pallida, modò nigricantia,pediculis etiam, quæ ſtamina ſuſtinent, mirum in modum colorem variantibus. Dilapſo flore ſuccedit membraneum triangulare caput,ſatis magnum, quandoque oblongius, quandoq; breuius, & ventre magis prominulo: quo in tres partes à ſummo dehiſcente, conſpiciuntur ſex ordines ſeminis plani,cartilaginei,ferè liliacei, & circinatæ propemodũ rotunditatis, pallidi,fului, aut rubeſcentis. Radix bulbacea interdum breuior eſt,interdum oblõgior, craſſa, inferiore ſede nonnihil prominente, vti ferè in Colchico,fibris aliquot tenuibus donata, & foris nonnunquam fulueſcente, ſæpius nigricante membrana obducta, quæ interiore parte lanuginoſa eſt quemadmodùm caſtanearum cortex, quandoque tam denſo tomento plena, vt molliſsimè recubet radix,quæ ſolida eſt & firma, & veluti albumen oui coctum candida,guſtantíque dulcis,nec ingrata.Eſt autẽ in *Caleſlale*,id eſt,Tulipa præcoce tanta coloris varietas, quanta in nullo alio flore videri poteſt.Nam flos aut eſt omnino luteus, aut ruber, aut albus,aut purpureus: interdum bini vel plures ex his in eodem flore permixti colores

TVLIPA maior, Clusij.

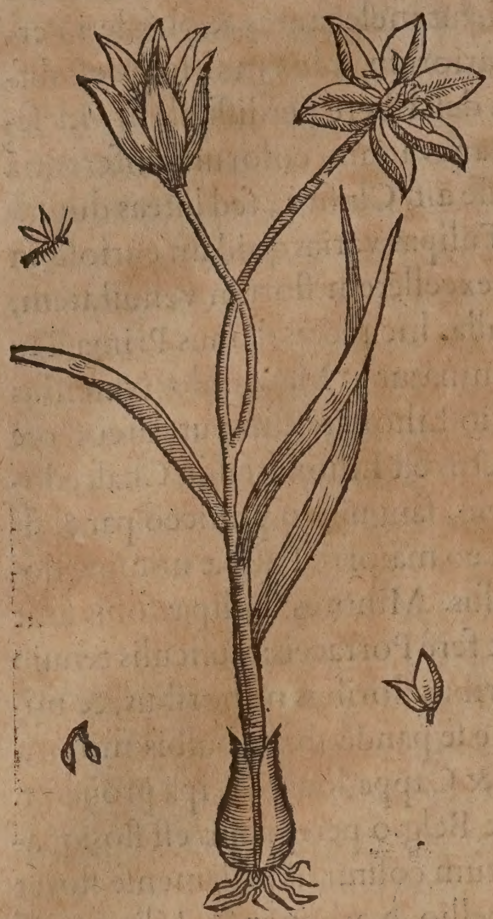

TVLIPA minor, Dodonæi.

colores conspiciuntur. Simplices illi colores etiam variant:aut saturatiores,aut dilutiores,aut aspectu iucundi,aut inelegantes & obsoleti.Permixtorum & variorum adeò multiplex est differentia,vt eam describere perdifficile sit. In serotina Tulipa tam variam colorum differentiã se non obseruasse ait Clusius, sed luteas duntaxat & rubras. Tulipas varias quidam curiosè in hortis alunt ob excellẽtem florum venustatem, quarum nonnullas hîc pictas damus Prima Tulipa maior nominatur, Matthiolo Narcissus quintus,Lobellio Lilionarcissus purpureus, cui ab eodem appictus est Lilionarcissus Chalcedonicus totus luteus, sanguineo puniceo par & similis, à Dodonæo maioris Tulipæ nomine donatus & expressus. Minores Tulipæ foliis sunt angustioribꝰ, & ferè Porraceis:cauliculis tenuioribus ac breuioribus:floribus minoribus, & minùs in latitudine se pandẽtibus, bulbis minoribus.In Thracia & Cappadocia Tulipa prouenit. Italiæ,Galliæ, & Belgio peregrinus est flos:quare in hortis tantùm colitur. Aprili mense floret in Belgio Lobellio Narbonensis Lilionarcissus luteus montanus. Pena Narcissolilium luteũ vocat, quem erutum ex Dei Paradiso in iugis Cemenei Narbonensis, iam multi sunt anni, in Belgium deferendum curauit, amicis Antuerpianis communicandum, qui primi illic Tulipam nominarunt. Huic appingit Lobellius Bononiensem Lilionarcissum luteum,siue Tulipã, qui Narbonensi, folio, caule & flore proximus est,omnia tamen vegetiora & grandiora habet: quandoque flores in caule bipartito geminos, stellatos, & alicubi ternos, iucũdo Leucoij lutei odore. Sequuntur duæ aliæ pictæ à Lobellio. Prior Lilionarcissus luteus latifolius, obtusis phœniceis rubentibus oris dicitur,cuius flos sex foliis obtusis purpurei sanguinei Lilionarcissi constat. Radix item & caulis persimilis,in quo quatuor & nonnunquam plura folia,Liliaceis & Porraceis media.Interdum innatum bulbum in folio notauit Lobellius. Altera eximio est flore sese pandente, supremis foliorum oris & fundo ad basim luteis pallentibus, medium sanguineo fusco cingente: caliculorum oris & media carina foris luteis: cætera omnia sanguineo fusco exoleto similia,medio intus stamine nigro,flaminibus croceis obducto.Semina,vti reliquarũ,compressa in oblongo,tripartito,mẽbraneo,angulofo folliculo: quæ itidem sata colorũ varias subeunt mutationes,& sæpe degenerant. Lilionarcissus luteis oris,flore patulo nominatur. His adnumeranda speciosissima flore planta, quã

LILIONARCISSVS luteus Bononienſis, Lobel.

Lilionarciſſum purpureum variegatũ Lobellius appellat, alij Fritillariam, rectius Meleagridem dici poſſe Dodonæus arbitratur : Meleagridis enim auis plumas non coloris quidem ſpecie, at varietate, ſitu, magnitudineq́; macularum refert: eſt autem auis hæc variis ſparſa plumis. Hæc planta à Narciſsis differt, Tulipæ ſimilior, ſed minor. Flos pulcherrimus deorſum vergens è ſenis quoq; foliolis componitur, violaceo colore purpuraſcens, quẽ dilutè admodũ purpureæ, ac quaſi albicantes, ordine cõcinno digeſtæ, ac intermixtæ maculæ elegantiſsima varietate commendant, & foris quidẽ. Interiore parte nigricantibus ſparſim diſpoſitis lituris, circa baſim maioribus ac frequẽtioribus exornantur. Stamina hinc quoq; ſex, & medius piſtillus, colore ſub lutea. Caulis tenuis, circa quẽ quina, oblõga, anguſta foliola, Croci, è virore candicantia. Radix bulboſa, rotunda, & candida eſt. Semẽ albidum, cõpreſſum, ſiliquis Hemerocallidis minoribus, Tulipæ Bononienſis paribus clauditur. Nõnihil hæc planta accedere videtur ad figurã Colchici Orientalis Matthioli. Tulipæ genus quidam eſſe arbitrantur plãtam, quam Ouloudiam Græcum vulgus appellat, & in hortis colit. Bulbi aduecti ſunt nobis ex hortis Eremitarũ & Monachorum qui mõtem Atho incolunt, ſolitudine & innocentia vitæ ſic venerabiles, vt ob eorum integritatem

TVLIPA ſiue Lilionarciſſus luteus latifolius, Lobel.

MELEAGRIS flos, Dodonæi.

&

OVLOVDIA seu Tulipa lutea.

& pietatem mons is Sanctus ab omnibus vocetur. Radix illi bulbosa est, magnitudine Cepæ mediocris: caulis rotundus, cubitalis, crassitie minimi digiti: folia plerunque tria, Lilio aut Ephemero Colchico similia, lata, venosa, è viridi nigricantia, non prorsus diducta, sed quasi in alueolum plicata, & imbricata, caulem ambientia: flos luteus, Lilio similis: vnde Tulipam luteam seu flauam cognominarunt, foliis foris striatis sex, ab angusto in latum sese pandentibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, & in medio tot staminibus pallidis, quot floris folia sunt. Egregia sanè hæc est planta, & admiratione digna.

ουλος apud grecos e. crispus hinc ουλοτης crispa com[a] ideo vulgus grecor[um] hanc plantam appellat oulouda quia crispa habeat folia q[uod] e[st] et crispitudo Dios diuinus ideo p[er] integrum crispitudo diuina.

CROCVS. CAP. VIII.

Affinis est Narcissis Crocus non modò figura & natalibus, sed etiam facultatibus peculiaribus, quæ vtrique epispasticæ, deinde quadātenus odoris soporiferi insunt. κρόκος Græcis dicitur, sic & Latinis & Officinis Crocus, Arabibus *Zahafaram & Zafaran*, Italis *Zaffrano*, Germanis & Gallis *Saffran*. Crocus verò vocatus est à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis virginis in florem sui nominis mutatus est. Quod Ouidius testatur hoc versu,

Nomina

Lib. 4. Metamor.

Vide Phytogr. pag. 90

Et Crocon in paruos versum cum Smilace flores.

De quo fabuloso Croco aliter hæc scripsit Galenus. Adolescens Crocus cum Mercurio disco ludens, & incuriosiùs consistens, illapso in caput ipsius disco statim mortuus est: ex sanguine autem ipsius in terram delapso Crocus natus est Sed & κρόκη filum, villúmve & tomentum significat, cuiusmodi sunt Croci flaua flammeáve stamina & villi, & flocci κροκίδες vocantur. Crocus est satiuus & siluestris. Crocus satiuus vbique notissimus est, non medicis solùm Officinis, sed etiam culinis, ad obsonia grato colore tingenda, quanquam & sapore & odore illa commendet, & concoctionem iuuet. Folia fert oblonga, perquàm angusta, graminea, per humum sparsa, densa, mollia: caules nudos, in quibus flores cærulei ex sex foliolis, in singulis filamenta terna quaternáve, crassiusculo cacumine, colore flammeo nitentia, odore cùm inaruerint intenso, & caput implente atque soporifero, quæ cæteris partibus præferuntur, sedulóque colliguntur, & adseruantur, & Croci nomine vel sola veniunt. Radix subest bulbosa, carnosa, copiosa, & viuax. De hoc Theophrastus hæc prodidit. ὁ δὲ κρόκος ποώδης μὲν τῇ φύσει, καθάπερ καὶ ταῦτα, πλὴν φύλλῳ στενῷ, σχεδὸν γὰρ ὥσπερ τριχόφυλλόν ἐστι. ὀψίανθες δὲ σφόδρα, καὶ ὀψιβλαστὲς, ἢ πρωϊανθὲς, ὁποτέρως τὶς λαμβάνει τὴν ὥραν. πλειάδι γὰρ ἀνθεῖ, καὶ ὀλίγας ἡμέρας. εὐθὺς δὲ καὶ ἅμα τῷ φύλλῳ καὶ ἄνθος ὠθεῖ, δοκεῖ δὲ πρότερον. ῥίζα δὲ πολλὴ, καὶ σαρκώδης, καὶ τὸ ὅλον εὔζωον. φιλεῖ δὲ καὶ πατεῖσθαι, καὶ γίνεται καλλίων καταπριβομένης τῆς ῥίζης. διὸ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ ἐν τοῖς κροτητοῖς κάλλιστος. ἡ δὲ φυτεία ἀπὸ τῆς ῥίζης. Id est, Crocus natura herbaceus quemadmodùm & alia, sed folio est angusto, & ferè in capillamenti modum extenuato. Valde serò floret, seróque germi-

Lib. 9. med. local.

Genera.

Forma.

Lib. & c. 6. histo.

Crocus sine flore.

nat, vel præpropere floret, vtro scilicet modo tempus acceperis: floret enim Vergiliarum occasu, & paucis diebus: statim enim cum folio florem pellit, imò & priùs florem mittit quàm folium. Radix huic multa, carnosa, & omnino viuax. Calcari gaudet, atque ita lætior fit, radice deorsum versus attrita. Quare iuxta vias & fontes optimus. Seritur radice. Quæ ferè expresit Plinius

CROCVS satiuus, Matthioli.

CROCVS non florens, Matthioli.

Lib.21.c.6. his verbis. Vsus Croci in coronis nusquam. Herba est folio angusto, penè in capillamenti modum. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, folióque florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, meliùs etiam hyberna. Carnosa & illi radix, viuaciórque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri, pereundóque meliùs prouenit. Ideò iuxta semitas & fontes lætißimum. Crocus optimus erat Dioscoridi Coryceus, ex Coryco Ciliciæ monte. Secundum locum dat Coryceo è tractu Lyciæ contermino. Tertium Lycio è monte Olympo. Quam Ruellij conuersionem non probat Marcellus Verg. hæc scribens. In his verbis, δευτερεύει δὲ ὁ ἐκ τῆς πρὸς λυκίαν κωρυκίου, καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ λυκιακοῦ ὀλύμπου, articulus præpositiuus, & Corycij in genitiuo casu illic occurrentes, legitimam sermonis seriem miscent. Ideóque nos secundæ bonitatis à Corycio ex Cilicia esse dicimus eum, qui ex agro ad Lyciam, & Lyciæ Olympo monte afferatur. Sic & conuertit Cornarius. Secundum locum obtinet qui extra Corycum ad Lyciam nascitur, & qui in Lyciaco Olympo. Deinde qui ex Aegis Aetoliæ vrbe adfertur. At Cyrenaicus & Centuripinus omnium in Sicilia nascentium infirmißimis est viribus. Similiter Plinius, Prima nobilitas Cilicio, inquit, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo secundum locũ dedêre. Hodie verò non solùm regiones ad Meridiem, Africa, Cyrene, Sicilia, Gallia, sed etiam ad Septentrionem sitæ Anglia, & Hibernia laudatißimum ferunt, quo Belgium, Germania, aliiq; vicini cibos condiunt,

Locus.

Lib.21.c.6.

ac

ac medicamentis miscent. Matthiolus Crocum ex Aquila Vestinorum vrbe primum sibi locum vendicare in Italia scribit, eo tamen prestantiorem esse qui ex Vienna Austriæ metropoli defertur. Probatur, inquit Dioscorides, recens, boni coloris, parùm candidi gerens in circuitu, oblongus, integer, non fractus, cui nihil deest, plenus, dum diluitur manus tingens, non cariem, aut situm redolens, odore iucundo & acri. Qui talis non est, aut vetus est, aut humore perfusus. Crocus, auctore Theophrasto, tam montanus inodorus, quàm satiuus Autumno florere incipit: statim enim primis imbribus floret. Quare flores ante folium edit continuo ferè mense: quibus collectis folia exeunt, tota Hyeme virescentia spretis algoribus. Deinde arescunt, ac Vere depereunt, nec Æstate apparent. Crocus

In cap. 25. lib. 1.

Electio.

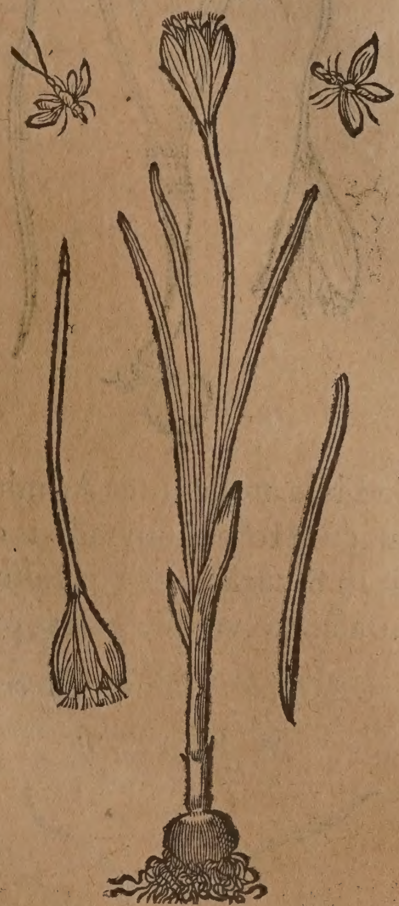
Lib. 6. hist. cap. 7.

Tempus.

CROCVS siluestris I. Dalechampij.

CROCVS siluestris II. Dalechampij.

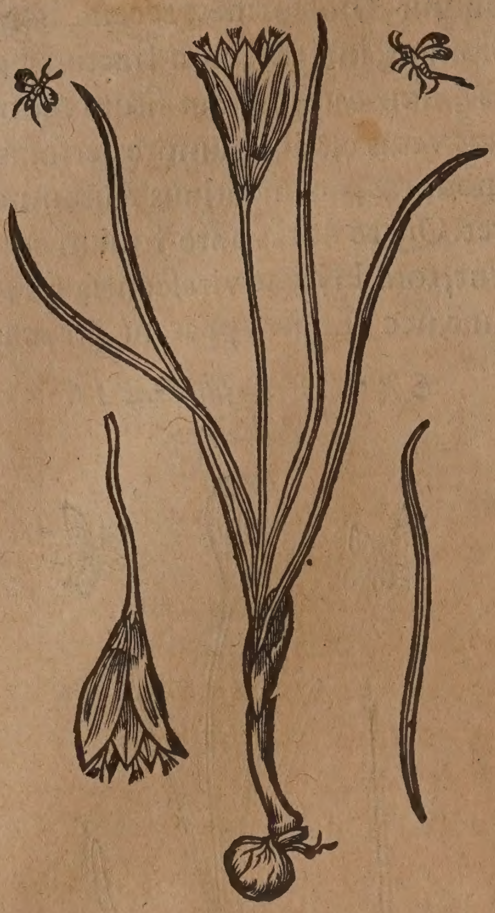

siluestris verus (alium enim Officinæ Crocum siluestrem faciunt, nempe Ephemerum Colchicum, ob floris eius cum satiuo Croco similitudinem) à satiuo cultura, & satu differt. Huius tria obseruauit genera Dalechampius. Primum minimum radice bulbosa, exigua, rotunda, multiplici cortice vestita, infernè Cepæ modo fibrata: cauliculo dodrantali, duobus latiusculis foliis obuoluto, vsque ad floris exortum ferè ascendentibus, quatuor insuper, aut quinque foliis ex lateribus vtrinque enatis, oblongis, angustis, linea cãdida quæ media intersecat, diuisis: flore Croci hortensis, paruo, supernè purpureo, infernè flauescente, extantibus in medio staminibus croceis. Secundus priori in multis similis est, in quibusdam diuersus: nempe quòd radice sit ampliore, ac densiùs fibrata: caule proceriore, grandiore, crassiusculo: foliis paucioribus: flore maiore & latiore. Tertius radice est gemina, Gladioli modo, læuiore, integriore, minúsque lacero cortice obducta, parùm fibrata: foliis quatuor, aut quinque, longissimis, sed angustissimis, linea media candidissima distinctis: caule foliis vacuo, recto: flore media sui parte purpura nitente, suprà & infrà candido, interdum prorsus albo. Crocus siluestris in plerisque Galliæ locis, sed in Allobrogibus potissimùm nascitur, præsertim primus & tertius in niuosis

Crocus siluestris.

CROCVS siluestris III. Dalechampij.

Li.2. ſtirp. Hiſpa. c.4.

montibus, terra nigra & pingui. Liquata niue, & ſub finem Maij florem & folia ſtatim promunt. Hanc ob cauſam, opinor, Crocum Vernum Cluſius appellauit, quòd flore ſit Croci, Veréque floreat: cuius genera duo conſtituit, Crocum Vernum minus, & Crocum Vernum maius. Croci Verni minoris ſpecies tres. Primo anguſtifolio, ſeu minori bina aut terna ſunt folia oblonga, crocinis longè anguſtiora, gracilioraq́;, rotunda & capillaria ferè, viridiaq́;. Inter ea cauliculus erumpit pollicari longitudine, anguloſus, in quo flos vnicus Croci ferè, ſed minor, ſenis foliis conſtans, ima parte foris flaueſcentibus, intus nonnihil candicantibus, reliqua cæruleis, ſiue violaceis, (inueniuntur & toti candidi) odoratis, quibus inſunt aliquot parua ſtamina: ſuccedit folliculus trigonus, in quo ſemen exiguum, fulueſcens: radix exigua auellanæ magnitudine, duro ſpadiceóque cortice tecta, intus alba, firma, ſubadſtringente guſtu. Bini plerũque flores, interdũ terni ex eodem cortice, qui totidem bulbulos complectitur, prodeunt. Plurimus inuenitur Gadibus, atque inter Aſindum & Calpen, locis ſalebroſis & apricis. Alterum genus cùm foliis, tum radicis externo cortice huic omnino ſimile Cluſius obſeruauit in Beturiæ collibus Luſitaniæ conterminis, flore paulò minore, & ex albo purpuraſcente, vixque è terra prominente, qui ex octo foliis compoſitus eſt, quatuor

CROCVS Vernus minor I. & III. Cluſij.

CROCVS Vernus maior, Cluſij.

exterioribus

exterioribus paulò maioribus: radix illi candida & gemina, vna alteri insidente: superior firma,dulcis,edulis inferior flaccida. Tertium genus vberioribus & crassioribus est foliis,interdum rectis,cùm reliquorum folia humi sparguntur:flos superioribus multò minor, totúsque cæruleus, tribus exterioribus foliis exceptis, quæ foris virescente colore diluta sunt:radix superioribus similis, sed paulò maior,& semen crassiusculum.Hunc Crocum Gadibus duntaxat iuxta priorem Clusius inuenit. Florent omnes Ianuario & Februario. Crocum Vernum maius, inquit,foliis satiuum omnino refert,nisi breuiora essent: ante florem ea prodeunt, deinde subsequuntur bini,aut terni flores crocinis similes, sex foliis constantes, quorum exteriora terna,quæ pallidula sunt, tres purpureæ saturatiores, & quasi

CROCVS serotinus cum flore, Lobellij.

CROCVS montanus, Clusij.

nigricantes lineæ, ab infima basi ad extremum folium ductæ versicoloria efficiunt, intus verò tum hæc, tum tria interiora candicant, staminaq; in medio habent Croco montano similia:floribus succedunt siliquæ paruæ, oblongæ, angulosæ,subrufo,& rotundiusculo semine refertæ. His adiungit Lobellius duas alias Croci Verni species.Prior est Crocus Vernus serotin⁹, flore ex purpureo rubente,violaceis lineis striatus. Alter est Crocus Vernus serotinus,cæruleis oris, sparsis in latera foliis. Præterea Clusius Crocum mōtanum Autumnalem depingit, qui flore est satiui Croci, sed dilutiore, staminibus intus tribus croceis, inter quæ veluti penicillus luteus emicat:folia quaterna Crocinis similia,viridia, interiore parte veluti lineam quandam candicantem secundùm longitudinem, exteriore verò duas huiusmodi lineas & quasi canaliculos habent:radix satiui candida, plena, & veluti internodiis distincta, subdulcis primùm,deinde ingrati saporis, integitur cortice quodam denso,& multis villis contexto. Nascitur in nonnullis Lusitaniæ rupibus, præsertim iuxta mare.Floret istic toto Nouembri.Siliquas Maio fert crassas,angulosas,semine plenas,quale Croci Verni est. Est & in Calcaris, vulgò *de L'esperon*,præcelso Galliæ Narbonensis monte, Crocus montanus albo flore. Theophrasto κρόκος ὀρεινὸς dicitur, Latinis Crocus montanus, Autumnalis,siluestris,Lusitanis *Pie de Borro*, id est,Pes asininus. Crocus satiuus, vt tradit Dioscorides,concoquit,emollit, leuiter adstringit, vrinam cit, & coloris bonitatem efficit. Arcet crapulam cum passo potus. Fluxiones oculorū cum muliebri lacte inunctus sistit:potionibus, quæ pro interaneis parantur, vtiliter miscetur: item iis quæ vuluæ sedíque subiiciuntur & illinuntur. Venerem stimulat. Inflammationes erysipelatodes inunctus lenit. Aurium remediis vtilissimum est. Lethalem sanè dicūt hunc,

Lib. 1. ca. 25. *Vires & Temper.*

sitrium

ſi trium drachmarum pondere cum aqua bibatur. Radix eius cum paſſo pota vri-
Li.21.c.20. nam ciet. Hæc & alia quædam de eodem prodidit Plinius. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinoris, pulmonum, veſicarúmque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile: item tuſsi & pleuriticis. Tollit & pruritus, vrinam ciet. Qui Crocum priùs biberint, crapulam non ſentiunt. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leuiter mouet. Venerem ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinitur cum creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur. Crocus, in-
Li.7.ſimpl. quit Galenus, paulùm quid adſtringens habet, quòd terreum frigidúmque eſt: ſed ſuperat in eo calfaciens & qualitas & facultas, vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, & primi exſiccantium. Quare cõcoquendi vim quandam obtinet, adiuuante ſcilicet in hoc paucula illa adſtrictione. Scribit Auicenna Cro-
Li.2.c.129. cum cephalalgiam excitare, & capiti nocere. Id quod non exiguo, ſed nimio vſu efficere poteſt. Vigilias enim copioſus inducit, quæ modum excedentes capiti & ſenſibus obſunt. Moderatus autem Croci vſus cerebro prodeſt, ſenſus vegetiores reddit, ſomnum & torporem excutit, lætitiam gignit, corroborat cor. Thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obſtructione liberat: & ad hæc tam efficax eſt remedium, vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ diſcrimine, & propemodùm animam agentibus, ſpiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget: ſcrupuli dimidij, aut ad ſummum integri pondo, cum paſſo, aut vino dulci propinatus. Quo etiam modo grauiſsimas ſubitò irruentes dyſpnœas citra febrem, ſtatim & momento temporis tollere experimento compertum eſt. Laudatur ad hepatis & fellis obſtructiones, & ad regium morbum. Croci ſtamina trita carpis, aut ſub mammis admota illitáve, vires ſuas cordi cerebróq; illico tranſmittunt, quaſiq; vertiginem tenebricoſam inuehunt, aciem ocu-
Cap.173. ſimpl. lorum præſtringunt, aut hebetant. Scribit Serapio ex auctoritate Rhazis Crocũ drachmarum duarum pondere partum accelerare, maximè inebriare ſi cum vino miſceatur: tantam lætitiam parere, vt ex nimia lætitia inſaniam gignat. Quod experimento confirmat Amatus Luſit. aſſerens ſe mercatorem vidiſſe, qui cùm in ollam in qua carnes coquebantur, multùm Croci inieciſſet, poſt earum eſum in tam profuſum riſum prorupit, vt parum abfuerit quin riſu nimio & cachinno è vita exceſſerit. His addenda Symeonis Sethi auctoritas. Crocus ſtomacho bonus eſt, inquit, ciborumq; concoctionẽ efficit. Obſtructiones tollit. Pituitoſa & lethargica vitia iuuat. Diſcutiendi quoq; vim obtinet, vlceribus vtilis eſt, & ad ſpiritus difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit: ſin verò vltra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq; inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & roſaceo pedum doloribus impoſitus vbi dolent, ſummopere prodeſt, ſuperpoſitis Betæ foliis. Croco ſilueſtri verno maiori, quem
In Aduerſ. ex Cluſio deſcripſimus, foris duntaxat vtendum eſſe cenſet Pena. Illitus pubi vrinas elicit crebras atque craſſas, tumores hydropicorum diſcutit, ſpicula euellit.

CEPA. *CAP. IX.*

Nomina ΚΡΟ´ΜΜΥΟΝ Græcis, Cepa & Cepe in neutro genere Latinis & Officinis, Arabibus *Baſil*, ſeu *Baſſal*, Italis *Cipolla*, Germanis *Zunibel*, Hiſpanis *Cepolha*, Gallis *Oignon*. κρόμμυον autem Ariſtotele in Problematis auctore dictum eſt παρὰ τὸ κόρας μύειν τῶν ἐσθιόντων, quòd oculorum tunicam pupillamq; mordaci vapore lancinando, conniuere contrahiq; cogat lacrymas eliciendo: vnde Latinis Cepa lacrymoſa. Cepa autem à capitis
Genera. magnitudine. Quemadmodum Theophraſti & Dioſcoridis æuo, ita etiam hodie magna

magna Ceparum varietas è locis, colore, magnitudine, acrimonia, teneritudine, varióque mangonio petenda. De iis sic scripsit Theophrastus. πλ[illegible] δὲ τοῦ κρομμύου τὰ γένη, οἷον τὰ κατὰ τὰς χώρας ἐπικαλούμενα, γάρδια, κνίδια, σαμοθράκια. (Sic enim Gaza legit: Plinius pro γάρδια, Sardia, pro κνίδια, Alsidena: fortasse κάρδια pro γάρδια ἀπὸ τῆς καρδίας vrbe Thraciæ, ex facie loci nomine accepto, Plinio auctore) καὶ πάλιν τὰ σητάνια, καὶ σχιστὰ, ἀσκαλώνια. τούτων δὲ τὰ μὲν σητάνια μικρὰ, γλυκέα δὲ εὖ μάλα. τὰ δὲ σχιστὰ καὶ ἀσκαλώνια, καὶ ταῖς θεραπείαις διαφέροντα, καὶ δῆλον ὅτι τῇ φύσει γὰρ σχιστὸν τῷ μὲν χειμῶνι μετὰ τῆς κοιμήσεως ἀργὸν. ἅμα δὲ τῷ ἦρι τὰ φύλλα περιάγουσι τὰ ἔξω. Quæ admodùm deprauata sic restitui possunt. τὰ δὲ σχιστὰ καὶ ἀσκαλώνια καὶ θεραπείαις διαφέρει, καὶ δηλονότι τῇ φύσει. σχιστὸν γὰρ τῷ μὲν χειμῶνι μετὰ τῆς κόμης ἀργὸν ἀπολείπουσιν. ἅμα δὲ τῷ ἦρι τὰ φύλλα περιαίρουσι, καὶ τὰ ἄλλα θεραπεύουσι. περιαιρεθέντων δὲ τῶν φύλλων, τὰ ἕτερα βλαστάνει, καὶ ἅμα κάτω σχίζεται, διὸ καλοῦσι σχιστὰ. οἱ δὲ καὶ ὅλως φασὶ πάντων δεῖν, ὅπως ὁ δύναμις εἰς τὰ κάτω, καὶ μὴ σπερμοφυῇ. Id est, Ceparum genera multa, à locis cognominata, Gardiæ, Cnidiæ, Samothraciæ: item fissiles, Ascaloniæ. Ex his Setaniæ paruæ, valde dulces: fissiles & Ascaloniæ cultu differunt, atque etiam natura. Fissilem enim cum sua coma hyeme incultam relinquunt. Vere folia detrahunt, & reliqua colunt. Detractis his foliis altera germinant, & simul infernè finditur: vnde fissiles appellant. Quidam prorsus omnibus generibus detrahenda folia censent, vt vis omnis in profundum subeat, & non in semen abeant. Ex quibus hæc mutuatus est Plinius. Cepæ genera apud Græcos Sardia, Samothracia, Alsidena, Setania, Schista, Ascalonia ab oppido Iudeæ nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus, & præcipuè Cypriis, minimè Cnidiis. Omnibus corpus totum pinguitudinis earum cartilagine. (Quæ cùm deprauata sint, & sine vllo sensu, sic correxit Dalechampius. Omnibus radicum corpus tectum pingui cartilagine.) E cunctis Setania minima, excepta Tusculana, sed dulcis. Schista autem & Ascalonia condiuntur. Schistam Hyeme cum coma sua relinquunt, Vere folia detrahũt, & alia subnascuntur iisdem diuisuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubent, vt in capita crescant potiùs quàm in semina. Deinde explicata Ascaloniarum natura alias Ceparum differentias Theophrastus persequitur. Διαφέρει δὲ ἔνια καὶ τοῖς χρώμασιν. ἐν Ἴσῳ γὰρ (Sic legit Gaza, non ἐν νήσῳ, vt habent vulgata exemplaria, Plinius legit ἐν Σάμῳ) τὰ μὲν ἄλλα ὅμοια τοῖς λευκοῖς, λευκὰ δὲ σφόδρα τῇ χροιᾷ. φέρειν δὲ φασὶν ὅμοια τοῖς σαρδιανοῖς. ἰδιωτάτη δὲ ἡ φύσις τῶν κρητικῶν, παραπλήσια δὲ τρόπον τινὰ τοῖς ἀσκαλωνίοις, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ αὐτή. ἐν κρήτῃ γάρ τι γένος, ὃ σπειρόμενον μὲν ῥίζαν ποιεῖ, φυτευόμενον δὲ καυλὸν καὶ σπέρμα. κεφαλὴν δὲ οὐκ ἔχει, γλυκὺ δὲ τῷ χυμῷ. τοῦτο γὰρ οἷον ἀνάπαλιν ἔχει τοῖς ἄλλοις. ἅπαντα γὰρ πηγνύμενα, καὶ βελτίω, καὶ θᾶττον παραγίνεται). Id est, Cepæ quædam colore differunt. Nam in Iso cætera quidem similia candidis, valde autem candidæ sunt. Aiunt & similes esse Sardianis. Cretensium peculiaris quædam natura est, sed Ascaloniis quodammodò similis, nisi eadem sit. Est enim in Creta genus quoddam, quod satum radicem gignit, depositum verò caulem & semen fundit. Caput non habet, dulciq; est succo. Quod ei contrà quàm cæteris euenit: omnes enim depositæ, & meliùs & celeriùs proueniunt. Quæ Plinius sic exscripsit. Est & colorum differentia. Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem sint quæ Ascaloniæ: quoniam satis capita cracescunt: depositis caules & semina. Distãt sapore tantùm dulci. Latinis etiam sua sunt genera. Plinius apud nos, inquit, duo prima genera. Vnum condimentariæ, quam illi Gethyon, nostri Pallacanam vocant. Seritur mensibus Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ, quæ ab Æquinoctio Autumni, vel à Fauonio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallica, Tusculana, Amiternina. Optima autem quæ rotundissima: item rufa acrior quàm candida, sicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, sicca quàm condita. Similiter nostri

Lib. 7. hist. ca. 4.

Lib. 19. c. 6.

Ibidem.

Li. 19. ca. 6.

Lib. 19. c. 6.

Ibidem.

noſtri hodie duo Ceparum genera norunt. Vnum quod ſeritur, alterum quod deponitur. *Forma.* Cepa capitata foliis conſtat ferè porraceis, intus concauis glabris: caule rotundo, vacuo, nitente, per cuius faſtigium flos in capite, ſiue caliculo villoſo, candido, vel purpuraſcente: deinde ſemen copioſum, nigrum, Nigellæ: radix capillata, bulboſa, quibuſdam maior, aliis minor, oblonga, orbiculata, & turbinata quibuſdam, plurimis verò & communioribus Cepis à caulis ceruice ſenſim in compreſſam latiorem, ſed à lateribus reductam vtrinque circunferentiam bulbaceam abeuntibus, cuius vmboni fibrarum numeroſa copia aptata ſubeſt, Ellebori albi modo: quod Cepis omnibus eſt commune, ex pluribus tunicis compacta eſt, & prætenuibus, ſæpiſsime rufis, interdū ſaturè rubētibus, nonnunquā candidis, rariùs viridibus veſtitur mēbranis. Hæc ſimplex, quæ non fruticat, neq; habet ſoboles
Li.12.ca.10. adhærentes, quam ob id Vnionem à veteribus ruſticis vocatam teſtatur Columella: vnde Galli huius Cepæ nomen vſurparunt, *Oignon* nominantes, quaſi *Vnion*,

CEPA Satiua, Matthioli.

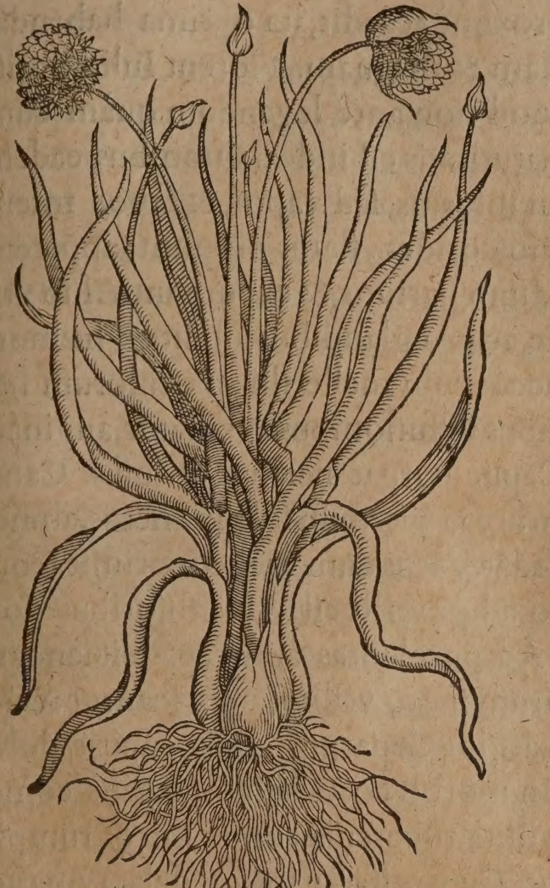
CEPA Sectilis, Matth. 11. & Cepula Columellæ.

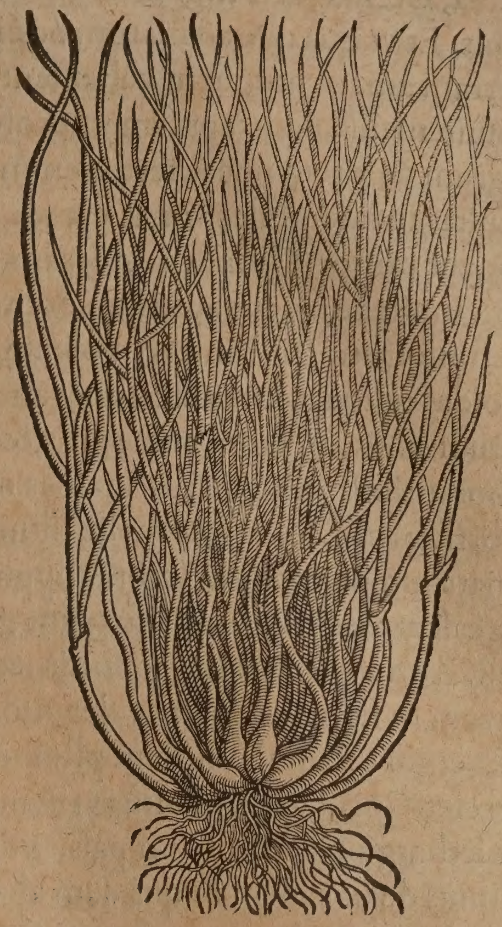
Vnionem. Cepa ſectilis, quæ tota in frondem luxuriat, ſæpiuſq; retondetur vt Porrum, γήθυον Græcis dicitur, Gallis *Ceboule*, quaſi Cepula, aliis *Siboule*, nonnul-
Lib.7. hiſt. cap.4. li *Ciues* & *Ciuons* vernaculo ſermone proferunt. Sic à Theophraſto deſcribitur. τὸ δὲ γήθυον καλούμενον ἀκέφαλόν τι, καὶ ὥσπερ αὐχένα μακρὰν ἔχον. ὅθεν καὶ ἡ βλάστησις ἄκρα, καὶ ἐπικείρεται πολλάκις ὥσπερ τὸ πράσον. διὸ καὶ σπείρουσιν αὐτὸ, καὶ οὐ φυτεύουσι. Quæ ſic Pli-
Lib.19. c.6. nius interpretatus eſt. Gethyum penè ſine capite eſt, ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde, ſæpiúſque reſecatur vt Porrum. Ideò & id ſerunt, nō deponunt. Quæ ſint Cepæ χισταὶ, id eſt, fiſsiles, in Hetruria vulgò *Cipolle maligie* no-
Lib.7. hiſt. cap.4. minatæ, ex Theophraſto demonſtrauimus, qui de Aſcaloniis & hæc ſcribit. τῶν δὲ ἀσκαλωνίων ἰδία τις ἡ φύσις. μόνα γὰρ χιστά, καὶ ὥσπερ ἄγονα ἀπὸ τῆς ῥίζης. ἔτι δὲ ἐν αὐτοῖς ἀναυξῆ, καὶ ἀνεπίδοτα. διὸ καὶ οὐ πηγνύουσιν, ἀλλὰ σπείρουσιν αὐτά, καὶ σπείρουσιν ὀψὲ πρὸς τὸ ἔαρ. εἶθ᾽ ὅταν βλαστήσῃ, μεταφυτεύουσι. τελειοῦται δὲ τοῖς ἄλλοις ταχέως, ὥσθ᾽ ἅμα τοῖς ἄλλοις, ἢ καὶ πρότερον ἐξαιρεῖσθαι, πολὺν δὲ χρόνον ἐαθέντα ἐν τῇ γῇ σήπεται. φυτευθέντα δὲ, καυλὸν ἀφίησι, καὶ σπέρμα

ob Ascalone oppido Iudeae nominata

CEPA fissilis, Matthioli.

CEPA Ascalonia, Matthioli.

καὶ σπέρμα φύει μόνον, εἶτα καμύεται, καὶ αὐαίνε). Quæ sic Plinius expreſsit. Aſcaloniarum propria natura. Etenim velut ſteriles ſunt ab radice, & ob id ſemine ſeri illas, non deponi iuſſere Græci. Prætereà ſeriùs circa Ver cùm germinant transferri: ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis penſitatione. Feſtinandum autem in his eſt, quoniam maturæ celeriter putreſcunt. Si deponantur, & caulem emittunt & ſemen, ipſæq; euaneſcunt. Has Aſcalonias, ſiue Aſcalonitides, ſiue Palæſtinas Cepas eſſe putant docti, quas Galli vocant *Eſchalottes* ſeruatis priſci vocabuli veſtigiis, quæ quòd ancipitis & dubiæ ſunt naturæ inter Cepam Allium & Porrum, peculiarem quandam naturam, vel figuram eas habere tradit Theophraſtus. Sunt tamen Cepis ſimiliores, ſed multò minores, & crudæ in ientaculis lautiores frequentioréſque habentur. Quapropter Franci *Appetiz* appellant, quia edendi auiditatem excitant. Fortè etiam rectè Bulbum Setanium dixeris, quem Theophr. & Plinius Cepæ genus quoddam eſſe teſtatur. Quæ Cepa Aſcalonia ex Matthiolo hîc expreſſa eſt, Schœnopraſon Dodonæi quibuſdam videtur, de quo capite proximo dicemus. Omnium maximæ ſunt Cepæ, quæ Caieta Romam importantur, quæ etſi ſaturatè rubeſcant, & craſsioribus tunicis cõpactæ ſint, leuiuſcula tamen acrimonia præditæ ſunt, manſuq; tenerrimæ: ob id in cibos præſtantiores ſunt cæteris. In Hetruria, inquit Matthiolus, minùs acres, quæ magis rubẽt, albæ omnium acerrimæ, quamuis flauas candidis acriores eſſe Dioſcorides ſcripſerit. Suauitate & mole omnibus Italicis & Gallicis, inquit Pena, excellunt Africæ, ac Hiſpanicæ, & Hiſpanicis maiores, ac ſpecioſiores D. Altomari in Belgio ſaturæ, quibus prima commendatio, & magnitudo capitis extuberantis, compreſſæ vtrinque rotunditatis, Rapum non mediocre æquantis, ſquamoſa cuticula, extimíſque tunicis ſanguineo ſaturo colore rubentibus, & nitentibus, Flandriæ, Angliæ, aliiſq; Septentrionalibus expetitæ. Ad quas tamen gentes aſportantur quotannis Hiſpanicæ non minore copia, aut commendatione, quæ partim albæ, par-

Margin notes: Lib. 9. c. 6. — Ascalonia ob Ascalone oppido Iudeae. — Pen. in Aduerſ. — In cap. 145. lib. 2. — In Aduerſ.

tim purpurascentes, gustúque aliquātò acriores sunt, pares teneritudine & mole, cibis & condimentis quàm medicamentis aptiores. Cæterarum vbiq; in Italia, Gallia, Germania, Anglia, Vasconia prouentus maximus hortorum cultoribus venit. Et vt quæque ad illarum bonitatem proximè accedit, ita optima habenda.

Locus.

Tempus. Terram amant pinguem vehementer subactam & irriguam. Florent Iulio potissimùm mense, deinceps semen proferunt, quod non antè legendum quàm cùm nigrum colorem præ se fert, is enim color maturitatis est index. Omnibus eadem facultas incidendi, lacrymas ciendi, odor non insuauis, sed vapor & sapor intentior, aut mitior.

Lib. 2. c.145. *Vires & Temper.* Omnes mordicant, inquit Dioscorides, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, sitim excitant, fastidium pariunt, & expurgant. Aluo vtiles sunt. Detractis tunicis in oleum coniectæ, ac pro glandibus subditæ, hæmorrhoidas reliquásque excretiones aperiunt. Succus cum melle illitus oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipiētibus suffusionibus auxiliatur, anginâq; laborantibus. Suppressos menses mouet. Caput purgat naribus infusus. Canis morsibus cũ sale, ruta, & melle illinitur. Cum aceto autem in sole inunctus, alphos sanat: cum pari spodio scabras lippitudines sedat. Varos cum melle reprimit. Contra calceamentorum attritus cum gallinaceo adipe vtilis est. Alui fluoribus prodest. Aurium grauitati, ac sonitui confert. Ad purulentas aures, & eliciendam aquam in iis interceptam valet. Alopeciæ earum succo vtiliter perfricantur: celeriùs enim quàm alcyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta vehementiùs vrinam pellit. In morbis cocta etiam largiùs comesta lethargum efficit. Cum passis vuis & ficu illita, tubercula concoquit & rumpit.

Lib.20.c.5. Plinius de iis eadem & quædam alia prodidit. Cepæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medētur, magis verò succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & vlcera oris sanare commanducatæ cum pane. Et canis morsibus virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle, aut vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & tritæ sanant (lege ex veteri codice, Sic & attrita sanāt.) Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & vlcera omnia cum melle: item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum & grauitatem emendantes cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et cum aqua bibendum dedêre repentè obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionũ. Alopecias fricauere & psoras tusis Cepis. Coctas dysentericis vescendas dedêre, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, ipsásq; multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutiles esse præcordiis & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad colorem quoq; validũ profici hoc cibo: & si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri: stomacho vtiles esse spiritus agitatione: ventrem mollire: hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas cum ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

Li.7.simpl. Cepa, auctore Galeno, ex quarto est ordine excalfacientium. Essentia eius potius crassarum est partium: vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum apposita, tum cum aceto inuncta. In sole alphos abstergit: tum alopeciis attrita pilos alcyonio citiùs restituit. Si succũ eius exprimas, quod reliquum est admodùm terreæ substantiæ est, eiúsque calidæ: at succus aqueæ aëreæ'que caliditatis. Hic igitur iis qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam præ crassitie humorum habent, inunctus prodest. Ex huius temperatura tota Cepa flatuosa est manducata. Itaque quæ temperatura sunt sicciore, minùs flatuum generant. Cepa elixa, aut sub prunis tosta,

inquit

inquit Matthiolus, datur cum saccharo vtiliter anhelosis, asthmaticis & tussientibus, addito butyri momento. Excauatur ea parte quà sunt radices, & præstanti repletur theriaca citrei mali succo subacta: deinde occluso foramine sub calidis cineribus coquitur, donec probè fuerit macerata: tunc premitur, & excipitur cremor, iis perutilis qui pestilentia laborant, sed eos illicò sudare oportet. Item excauatur & cymini puluere repletur, coquitur, & exprimitur eodem modo. Succus is vtiliter instillatur ad aurium surditatem. Crassior Cepæ squama sub feruenti cinere tosta antiquum capitis dolorem sedat, si frustulum eius calidum in dolentis lateris aurem intromittatur, superasperso rosaceo & laurino oleo, succidáque addita lana quæ totam operiat aurem. Cepæ succus cum acerrimo aceto mistus sanguinem è naribus manantem sistit iis immissus.

PORRVM. CAP. X.

NON solùm hic Bulbus Cepis est affinis, sed etiam tunicarum inuolucris demptis, interius eius capitulum cor vocatum Cepam refert: nec foliis, floribus, caule, & semine multùm dissimilis, quem Græci πράσον vocant, Latini Porrum, Arabes *Curat*, siue *Kurat*, Itali *Porro*, Germani *Lauch*, Galli *Porreau*, Hispani *Puerro*. Prasum verò dictum est à colore, quòd sit πράσιον, siue πράσινον, id est, viride. Porrum autem Latinè quòd porrò eat, & longè latéque grassetur auctore Ruellio. Pena à callosa Porri capitis simillima in ossibus ferruminatis concretione dictum coniicit. Olitorum industria Porrum in capitatum & sectiuum diuisit. Illud κεφαλωτὸν Græci vocant, id est, capitatum, quòd in caput accrescat, hoc sectiuum, cui frondentem comam solo tenus amputant. Tale si facete velis: ait Columella, densiùs satum præceperunt priores relinqui, & ita cùm increuerit secari. Sed nos docuit vsus longè melius fieri, si differas, & eodem more quo capitatum modicis spatiis, id est, inter quaternos digitos depangas, &, cùm conualuerit, deseces. In eo autem quod magni capitis efficere voles seruandum sit, vt antequàm translatum deponas, omnes radiculas amputes, & fibrarum summas partes intondeas. Tum testulæ vel conchæ quasi sedes in singulis subiectæ seminibus adobruuntur, vt fiant capita latioris incrementi. Quod & Plinius tradidit. Seritur semine ab Æquinoctio Autumni: si sectiuum facere libuit, densius. In eadem area secatur, donec deficiat, stercora úrq; semper: nutritur in capita, antequàm secetur. Cùm increuit in aliam aream transfertur, summis foliis leuiter recisis ante medullam, & capitibus detractis tunicis extremis. Antiqui silice, vel tegula subiecta capita dilatabant. Nunc leuiter sarculo conuelluntur radices, vt delumbatæ alant, neque distrahant. Porrum foliis est Allio similibus, latioribus tamen ac longioribus, carinatis, & in acutum desinentibus. Ceruix illi

Nomina — Vide Phytogr. pag. 10[illegible]

Lib. 1. c. 20. In Aduers.

Genera.

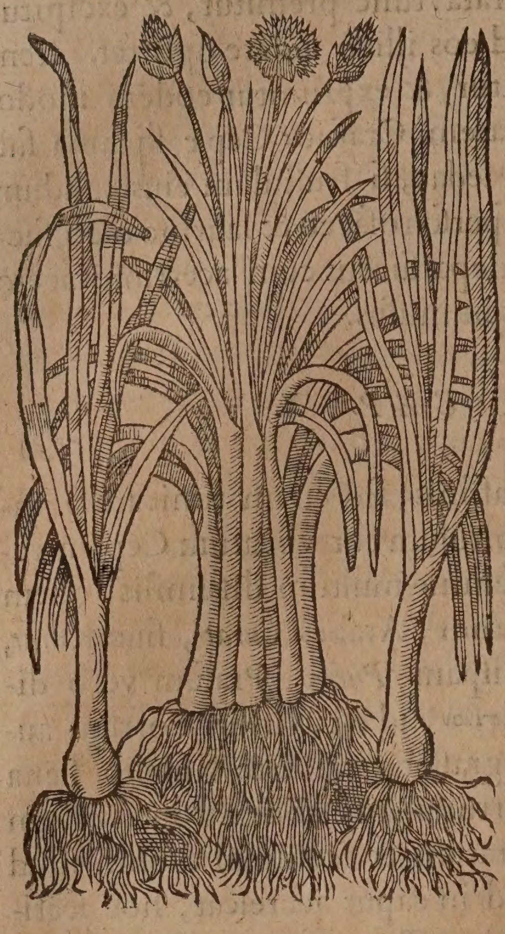
Lib. 11. ca. 3.

Li. 19. ca. 6.

PORRVM sectiuum, Fuchsij.

PORRVM ſectiuum & capitatum, Matth.

PORRVM commune, Matthioli.

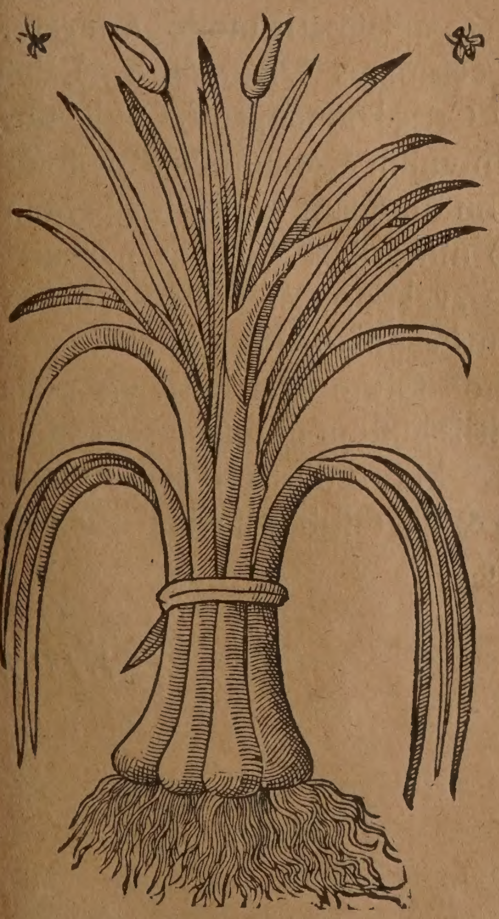
longa bulboſaq;,candicans,craſsiori ſummitate, radiculis multis capillata, & ex numeroſis tunicis contexta. Bimum in caulem proſilit, Cepæ modo longum cauumq; : floribus in cacumine in orbem conglomeratis:ſemine nigro, cepaceo non abſimili. Hortis omnibus frequentiſsimum, læto ſolo gaudet, odit rigua. Maio & Iunio menſe floret,altero à ſatu anno. Porrum capitatum inflationem parit, inquit Dioſcorides, noxium ſuccum creat, moleſta inſomnia parit. Vrinam ciet, aluo accommodum, extenuat, oculorum aciem hebetat, menſes pellit, veſicam exulceratam, renéſque lædit. Cum ptiſana coctum eſu quæ in thorace ſunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta in deceſsionibus ad præcluſiones vuluæ & duritias vtilis habetur. Vna & altera aqua coctum, aut aqua frigida maceratum, dulceſcit, & multò minùs inflat. Semen acrius eſt, & quandam adſtrictoriam vim habet. Quare ſuccus eius cum aceto, addito thure, aut manna, ſanguinem, maximè è naribus profluentem, ſiſtit. Venerem ſtimulat. Contra thoracis vitia omnia pro delinctu efficax eſt, & ad tabem comeſtum. Purgat etiam arteriam. Sed ſi aſsiduè eſtur, viſus obſcuritatem inducit. Stomacho aduerſatur. Succus ex melle potus contra beſtiarum morſus auxilio eſt. Idem quoque illitus prodeſt. Cum aceto, thure & lacte, aut roſaceo inſtillatus, aurium doloribus & ſonitui confert. Varos tollunt folia cum rhoë obſoniorum illita: epinyctidi medentur. Cruſtas ex ſale illita rumpunt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent ſeminis drachmæ binæ cum æquali baccharum Myrti pondere potæ. Hæc de Porro capitato ſolùm Dioſcorides tradidit. Plinius ex variis auctoribus decerpta miſcet, ac conſarcinat. Porrum ſectiuum, inquit, profluuia ſanguinis ſiſtit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſsi etiam veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis ſanantur & ambuſta

Vires & Temper. Li.2.ca.143.

Li.20.ca.6.

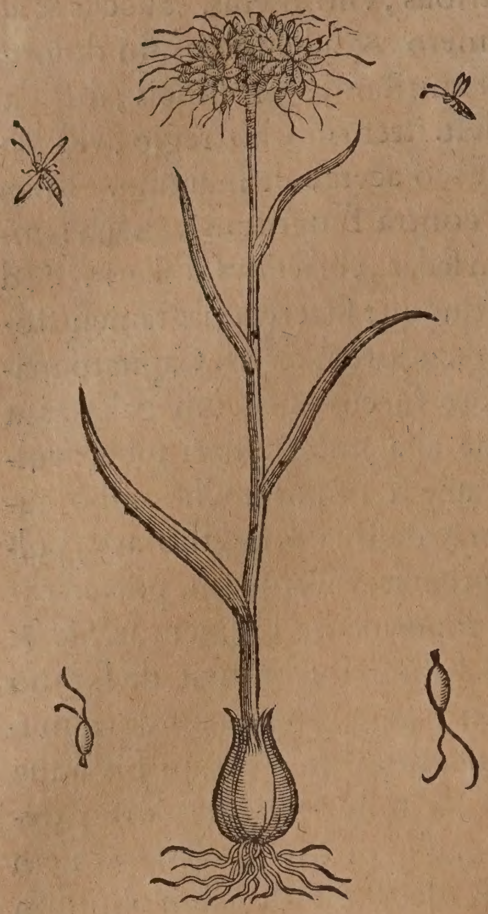
ambusta,& epinyctides : item alia vlcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto : item serpentium. Aurium verò vitiis cum felle caprino, vel pari mensura mulsi : stridores cum lacte mulieris : capitis dolores, si in nares fundatur, dormiturísve in aurem duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentium scorpionúmque ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle vuluas purgat. Estur verò & contra fungorum venena : imponitur & vulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur : inflationem quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventrémque molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum gallæ, aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mistura dari iubet : vuluásque contractas aperiri iubet : fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgat. Tussim & destillationes thoracis, pulmonis, & arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ, vel crudum, præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumantur, vel si purulenta excreentur. Sic & voci, vel veneri, somnóq; multũ confert. (De voce nihil Dioscor. dixit, de somno autem, δυσόνειρον esse, id est, tumultuosum somnum parere.) Capita bis aqua mutata cocta aluum sistunt, & fluxiones veteres. (Dioscorides ait, Porrum bis aqua mutata coctum, tum frigida maceratum, dulcescit, & minùs inflat.) Cortex detractus illitúsque inficit canos. Hæc Plinius, qui paulò antè tradidit Neronem Lib.19. c.6.
Porro sectiuo auctoritatem dedisse, vocis gratia, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Grauem enim vocem explicat Porrum, sua lentitia faucium asperitatem deliniens. Certè & perdices

AMPELOPRASVM, Matthioli.

vtuntur eo, si credimus Aristoteli, canoræ vocis gratia. Galenus de Porris, Alliis, & Li.2. Alim.
Cepis agens : Harum plantarum, inquit, radices vulgò frequentissimè esitant, caulem tamen rarò & folia, quæ & ipsa proportione radicum acrem admodùm habent facultatem. Corpus calefaciunt, &, qui in ipso sunt, humores crassos tenuant, lentósque incîdunt. Si cocta tamen bis térue fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimentum corpori dant paucissimum, quod certè priùs quàm elixa essent, omnino non dabant. Est aliud Porrum, nimirùm siluestre, quod Græcis ἀμπελόπρασον dicitur, id est, Vineale Porrum, Arabibus *Nabati*, Italis *Porro saluatico*, & *Porrandello*, Germanis *Vuildlauch*, Gallis *Porreau de chien*. Forma. Ampeloprason caule prosilit bicubitali : foliis porraceis, sed angustioribus : flore candido: radice bulbosa. Prouenit in vinetis, in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Locus. Ex Matthiolo id pictum damus: à quo diuersum est quod Lobellius exhibuit, folio Allij

AMPELOPRASVM, seu Porrum ſilueſtre, Lobellij.

ſilueſtris tenuifolij non diſsimili, ſed maiore & acriore, in caule bicubitali, radice bulboſa, non ex nucleis, ſed ſingulari capite conſtante, Porri minore, duriore, acriore, nonnullis adnatis ſeſe propagante: flore & nucleis ſeminis vice, triticeis granis paribus, in glomeratis capitulis non diſparibus Allij ſilueſtris tenuifolij. Vinetis, aruis, marginibus, ſenticetis, & dumetis Galliæ & Belgij gaudet. Stomacho magis quàm Porrum aduerſatur, vt tradit Dioſcorides, plus excalfacit, vrinam & menſes vehementiùs ciet. Eius eſus contra ſerpentium morſus vtilis eſt. De quo hæc Plinius. Ampeloprasum in vinetis naſcitur, foliis Porri, ructu grauis. Contra ſerpentium ictus efficax. Vrinam & menſes ciet: eruptiones ſanguinis per genitale inhibet potum impoſitúmque. Datur & à partu mulieribus, & contra canis morſum. Galenus ſcribit Ampeloprasum tantùm à Porris diſsidere, quantùm in omnibus aliis generibus agreſtia omnia à domeſticis differunt. Quoſdam autem in totum annum ſequentem, vt Cepas aceto condientes, ita & Ampeloprasum reponere: fieríque in cibo præſtantiora, ac minùs habere vitioſi ſucci. Item Ampeloprasum agreſte eſſe Porrum: quare & acrius eo, & ſiccius eſſe, ſicut agreſtia omnia reliquis hortenſibus, ac proinde ſtomacho quàm illud nocentius. Sed & craſſos & lentos humores potentiùs incidere, valentiúſque infarcta organa obſtructione liberare. Hac quoque ratione vrinas ſæpe prouocaſſe, vbi à craſsis & lentis humoribus retinebantur. Adeò verò eſſe calidum, vt, illitum cataplaſmatis modo, exulceret.

Li.2.c.144. *Vires & Temper.* Li.24.ca.15. Li.2. Alim.

Schœnoprasum Dodon. *Forma.* Porrum aliud paruum à Dodonæo ponitur. Germanis *Vintzeulauch*, Belgis *Bieſlook*, id eſt, Allium iunceum: vnde χοινόπρασον Græcè nuncupauit. Cauliculos, graciles, teneros, cauos veluti iuncos paruos, in vnum aceruum coactos foliorum vice profert, guſtu ferè Porri. Inter hos nonnunquam cauliculi emergunt rotundi cum capitulis, vt in Cepa, ſed multò minoribus, floribus purpureis referti. Radices ſunt Bulbi Cepis paruis ſimiles, vel porracei, minores, oblongi, cohærentes & implexi, fibris quamplurimis capillati. *Locus.* Prouenit vbique in hortis, adeóque Porrum refert, vt quibuſdam non ſolùm veri Porri vicem expleat, ſed opinionem faciat. Crudi folia acetariis guſtum gratiſsimum addunt. Cap.243. Hanc plantam Fuchſius Porrum ſectiuum facit. Matthiolus pro Cepa Aſcalonia Theophraſti depinxit, vt diximus, Lobellio & aliis teſtibus. Pena negat veterum Aſcalonitidem, ſeu Palæſtinam Cepam eſſe.

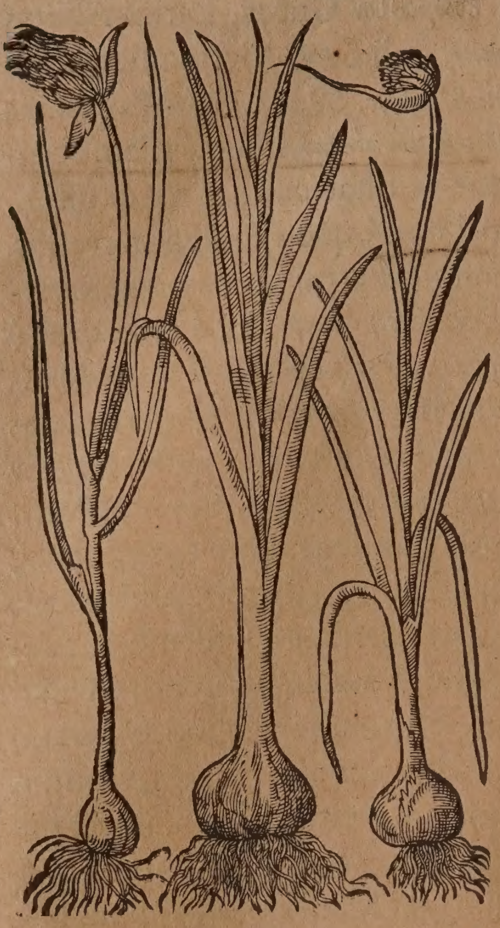
ALLIVM

ALLIVM. CAP. XI.

CEPACEI etiam generis eſt, quod σκόροδον Græci, Latini Allium vocant, Arabes *Chaum, Chairin* & *Thum*, Itali *Aglio*, Germani *Knobloch* vel *Knoblouch*, Hiſpani *Ayos*, Galli *Ail* & *Aux*. Scorodō Ariſtophanis enarrator in Pluto dici tradit, quaſi σκαιὸν ῥόδον, id eſt, rudem & iniuriam roſam, quòd aſperè ſuprà modum redoleat, & olfacientium nares offendat. Latinos Allium dixiſſe putat Ruellius à Græco ἅλλεσθαι, quòd exiliendo creſcat. Allij varietates hæ ſunt Theophraſto. τὸ δὲ σκόροδον φυτεύεται μὲν μικρὸν πρὸ τροπῶν, ἢ μετὰ τροπὰς, διαιρούμενον κατὰ γένη (legendum κατὰ γέλγεις.) διαφορὰ δὲ ἐστιν αὐτῶν, ἥ τε τῶν ὀψίμων πρὸς τὰ πρώϊα: γένος γάρ τι τυγχάνει τοιοῦτον. ὅθεν (repone, ὅ, τε ἐν) ἑξήκοντα ἡμέραις τελειοῦται, καὶ μεγέθει καὶ μικρότητι. ἐν τῷ μεγέθει γένος τὶ διαφέρον ἐστι μάλιστα τὸ κύπριον καλούμενον τοιοῦτον, ὅπερ οὐχ ἕψουσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς μυττωτοὺς χρῶνται: καὶ ἐν τῇ τρίψει θαυμαστὸν ποιεῖ τὸν ὄγκον ἐκπνευματούμενον, καὶ ἔτι τῷ μὴ ἔχειν ἔνια τὰς γέλγεις. ἡ δὲ γλυκύτης, καὶ ἡ εὐωδία, καὶ ἡ ἁδρότης σχεδὸν παρὰ τὰς ὥρας (legendum χώρας) γίνεται, καὶ τὰς θεραπείας, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων. Id eſt, Allium ſeritur paulò antè ſolſtitia, aut poſt ſolſtitia in ſpicas diuiſum. Differunt Allia, quòd alterum ſit ſerotinum, alterum præcox: eſt enim genus quoddam, quod ſexaginta diebus perficitur. Differunt & magnitudine & paruitate. Magnitudine excellit maximè quod Cyprium vocatur: quod non decoquunt, ſed ad intrita, quæ Myttota appellantur, vtuntur, & cùm teritur in molem admirandam flatu intumeſcit. Præterea quædam ex ſpicis non coagmentantur. Dulcedinis autem, odoris, & craſſitudinis Alliorum, quēadmodùm & cæterorum ſatorum, cauſa ſunt natura loci & cultus. Ex quibus hæc ſumpſit Plinius. Allium ad multa ruris præcipuè medicamenta prodeſſe creditur. Tenuiſſimis, & quæ ſeparantur in vniuerſum, velatur membranis: mox pluribus coagmētatur nucleis, & his ſeparatim veſtitis, aſperi ſaporis: quo plures fuere, hoc aſperius. Tædium huic quoque halitus, vt Cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox matureſcit ſexaginta diebus. Tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere Græci appellauere Allium Cyprium, alij Antiſcorodon, præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius Allio. Tritum in oleo & aceto mirum quantùm increſcat ſpuma. Ex his intelligimus prægrande Allium Vlpicum Latinis dici, quod Theophraſtus Cyprium vocat, quod Antiſcorodon dici corruptè in Plinij vulgatis exemplaribus legimus, cùm ex Columella Aphroſcorodon legendum videatur, qui Vlpicum, non Cyprium, ſed Punicum Allium appellat. Verba eius hæc ſunt. Vlpicum, quod quidam Allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longè maioris eſt incrementi quàm Allium. Sed hîc dubitare licet, an Aphroſcorodō à ſpuma, quæ Græcis ἀφρὸς dicitur, qua increſcit, vt Plinius ait, vel, vt Theophraſtus, ἐκπνευματοῦται, an ab Aphrorum gente, cùm Columella Allium Punicum appellet. Id quod Plinius etiā non diffitetur, ſcribens Vlpicum præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris. Iam verò quod Theophraſtus genus quoddam Allij nucleos habere negat, id Dioſcorides in Aegypto naſci tradit, Matthiolus in Hetruria, & multis aliis Italiæ locis, vbi Allium mas appellatur. Dioſcoridi Allij genera ſunt duo. Satiuum ſive hortenſe, & ſilueſtre, quod Ophioſcorodon, id eſt, Anguinum Allium vocat, & Elaphoſcorodon, id eſt, Ceruinum Allium. Recentiores ſilueſtris duo genera faciunt tenuifolia, aliud latifolium maculoſum ſerpentinum, Ophioſcorodon. Præterea aliud vrſinum etiam latifolium. Allium ſatiuum fronde viret cepitia, ſed minimè caua: caule tereti & inani, in cuius cacumine flores in globum circumaguntur, in quo ſemen emicat. Radicis bulbus tenuibus velatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & iis ſeparatim veſtitis, in cuius vertice complures

Nomina. — Lib.1.c.20. — Lib.7.hiſt. cap.3. — Lib.19.c.6. — Lib.11.c.3. — Li.2.c.146. — *Forma.* — Ruell.lib.2 cap.85.

ALLIVM satiuum siluestre, Matthioli.

fibræ cirrorum modo crispãtur, tædiosi, vt Cepa, halitus, acris saporis:quo enim spicæ plures vna coierint,hoc acriùs sentitur. Siluestre foliis constat paucis,prælongis, teretibus, intus concauis, iunceam speciem repręsentantibus:caule procero,læui, purpureos flores ostentante, cacu mine tum colore,tum forma conspicuo. Radix bulbus est pusillus, oblongus, non ex nucleis constans, sed vnico læuíque capitulo, nonnullis interdum adnatis minoribus sese propagante.Est alterum hoc minus,cæterùm foliis,caule, semine,radice superiori simile,in pratis frequẽtiùs proueniens. Allium vrsinum,odore magis quàm habitu Allium referens, folia profert sæpius duo,grandia,fermè Lilij conuallium, virẽtia, flaccida, læuia: caulem vnum aut alterum, tenellum,in quo flores multi, candidi, stellati. Bulbus aliquot nucleis paruis,oblongis,sparsis, candicans, odorem Allij tædiosum spirat, gustantíque saporem acrem non ingratum præbet. Ortu & habitu non ita huic dissimile est Ophioscorodon verè dictum, à caule foliisque Serpẽtariæ modo maculosis, quæ tamen foliorum Allij vrsini speciem proximè referunt & redolent, radicis ceruice longiore, rimosa cute obsita. Allium hortense passim in hortis satum prouenit. Siluestre sponte in aruis & cãpestribus,inuisum alicubi colonis,quia segeti innatum prauũ odorẽ & saporem ei cõmunicat, quo deinceps tum farina,tum panes imbuuntur.

Pena in Aduers.

Locus.

ALLIVM Vrsinum latifolium, Fuschsij & Dodon.

ALLIVM Vrsinum, Matthioli.

Vrsinum

ALLIVM anguinum, Matthioli.

Vrſinum in editis montibus & vmbroſis, vel vdis pratenſibus. Anguinum maculoſum etiam in montibus. Hortenſe & ſilueſtre æſtate florent. Vrſinum Vere, Aprili & Maio menſibus. *Tempus.*
Vis Allio eſt acris ex Dioſcoride, calfacit, flatus excernit (Legendum enim non ἐκκριτικὴν, φυσώδη, id eſt, vim excernendi, flatuoſum, ſicut in publicis codicibus habetur, ſed ἐκκριτικὴν φυσῶν) aluum turbat, ſtomachum exſiccat. Sitim efficit, flatus alterat aut concoquit (Ruellius interpretatus eſt, flatum permouet, cùm Græcè legatur, ἐμπνευματώσεως ἀλλοιωτικὴν, id eſt, flatuum alteratricem, aut concoctricem vim habet.) Summam corporis cutem exulcerat. Eſu latos ventris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra viperarum morſus & hæmorrhoidum prodeſt, ita vt non aliud magis (Græca habent, ἐχιοδήκτοις τε, καὶ αἱμοῤῥοοῦσιν ἁρμόζει, &c. Sunt enim αἱμοῤῥοοῦντες q. per vniuerſum corpus ſanguinem fundunt, ab Hæmorrhoi, ſiue Hæmorrhoidis ſerpentis morſu) ſi vinum iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabioſorum morſus vtiliter illinitur. Contra aquarum mutationes confert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſſim crudum & coctum eſu lenit. Cum origani decocto potum pediculos & lendes enecat. Vſtum & cum melle ſubactum illitúmque hypopia & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino vnguento, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuréſque eximit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris aranei morſus cum ficulneis foliis & cumino illinitur. Comæ decoctum in inſeſsionibus menſes & ſecundas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυττωτὸν vocant, vrinam cit, & aperiendi vim habet. Vtile etiam hydropicis. Hic Myttoti vox aliquoties ab Hippocrate vſurpatur, vt in libro de viſu, de medicamento quodam oculari ſcribens. καὶ ὀλίγον ἀναζέειν, ἕως ἂν παχὺν γένηται ὡς μυττωτός. Cuius vocis Galenus meminit in Gloſſis Hippocraticis, Dioſcoridem citans. μυττωτὸν ὑπόσμιμα Διοσκορίδης εἶναί φησι σκορόδου ἢ κρομμύου. Quæ de hoc Dioſcoridis loco intelligi poſſunt. Eadem voce vſus eſt Theophraſtus loco ſuprà à nobis citato. Allij vires pluribus exponit Plinius his verbis. Allio magna vis, magnæ vtilitates contra aquarum mutationes. Serpentes abigit, & ſcorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, & beſtiarum omnium ictibus medetur potu, vel cibo, vel illitu: priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt cum vino redditum vomitu. Ac ne contra araneorum murium venenatum morſum valere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoſcyamum: canum morſus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum reſtibus ſuis (Alij cum veſtibus, id eſt, membranoſis corticibus) efficaciſſimè ex oleo illinitur: attritiſque corporum partibus, vel ſi in veſicas intumuerint. Quin & ſuffitu eo ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo capitis vlcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum centaurio, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficaciùs præſtat viride cum coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui &

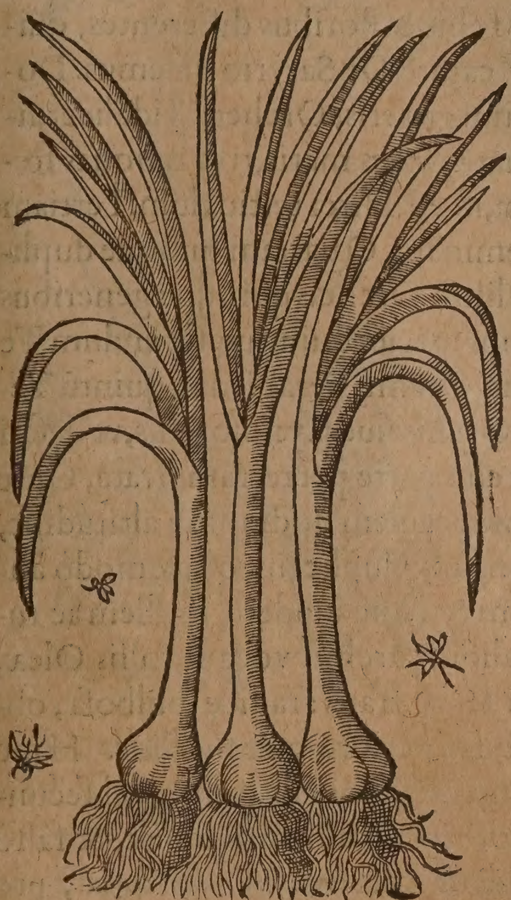
Li.2.c.146. *Vires & Temper.* Lib.20.c.6. Libro de morb. mulier.

& tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens ſtrumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodeſt. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel ſi decocta aqua colluantur, addatúrque ipſum in caua dentium. Auribus etiam inſtillatur ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaſes & prurigines potum, tuſum item cum aceto & nitro compeſcit: deſtillationes cum lacte coctum, vel tritum, permiſtúmve caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: vel phthiſim in fabæ ſorbitione. In totum autem coctum vtilius eſt crudo, elixúmque toſto: ſic & voci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulſo coctum. Teneſmo in pulte medetur. Temporum doloribus illitum elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritum. Tuſſi cum adipe vetuſto decoctum, vel cum lacte. Aut ſi ſanguis etiam excreetur, vel purulenta, ſub pruna coctũ, & cum mellis pari modo ſumptum. Conuulſis, ruptis, cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis vitia cum ſulphure & reſina, etiam arundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, ſanátque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Sugillata ac liuentia ad colorem reducit, contuſum ex melle. Credunt & comitialem morbum ſanare, ſi quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoq; excutere potum caput vnum cum Laſerpitij obolo in vino auſtero. Tuſsim & alio modo ac pectorũ ſuppurationes quantaſlibet ſanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo ſumptum, donec ſanitatem reſtituat: facit & ſomnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; ſtimulat cum coriandro viridi tritum, potúmque è mero. Vitia eius ſunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, ſtomachum lędit copioſius ſumptum, ſitim gignit. Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodeſt mixtum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt, ſi trito natura tangatur. Hæc Plinius. Qui cùm Allium cõtra hæmorrhoidas prodeſſe dicit, per hæmorrhoidas non ſedis affectionẽ intelligit, ſed genus ſerpentis, cuius mas Hæ-
Lib.13.c.23. morrhus, fœmina Hæmorrhois vocatur auctore Aëtio, ex cuius morſu ſanguinẽ
Lib.8. ſim. per totum corpus ferri contigit: vnde ei nomen poſitum. Galenus ſcribit Allium calfacere & exſiccare quarto exceſſu. Agreſte domeſtico valentius eſſe, ceu reli-
Li.2. Alim. qua agreſtia. Alibi Allium mandi nõ vt obſonium, ſed vt ſalubre medicamentum, quòd digerendi & obſtructiones aperiendi facultatem habet. Quod ſi elixum parùm fuerit, adeò vt acrimoniam deponat, vires quidem habere debiliores, ſucci
Lib.12.Metho. autem prauitatem non ampliùs retinere. Et alio in loco, Allium, inquit, ex eorum ciborum eſt genere, qui & flatum diſcutiunt, & minimè ſitim inferunt. Sunt qui parùm id experti exiſtimẽt maiorem quàm Cepam ſitim excitare, ſed planè errore: cùm non modò maiorem quàm Cepa, ſed nec omnino ſitim faciat. Idem omnium planè eduliorum maximè flatum diſcutit. Itaque ipſe certè agreſtium theriacen id appello. Ex his perſpicuum eſt Dioſcoridem à Galeno ſcribentem vim habere δίψους ποιητικὴν, id eſt, ſitim efficientẽ, reprehẽdi. Symeon Sethi tradit proprietate quadam ſitim à ſalſo humore factam ſedare, & non ſolùm flatus diſcutere, ſed horum generationem prohibere: colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicum, qui à pituita proueniunt, dolores iuuare. Porro & Allio hîc σκοροδόπρασον ſubdemus, Latinis Alliporrum, Gallis *Ailporreau*, quòd non ſolùm
Li.2. c.147. effigiei, ſed qualitatum Allij & Porri, vt Dioſcorides ait, ſit particeps. Magnitudine Porrum æquat: foliis eſt Porraceis, quæ digitis trita Allium & Porrum reſipiũt. In multis Italiæ locis ſua ſponte naſci Matthiolus affirmat, vnde tranſlatum in hortis & viridariis vireſcit. Aliud Scorodopraſon pinxit Lobellius, folio Porri latiore, caule quaternûm & quinûm cubitorum è bulbo craſsiore, nucleis quinis

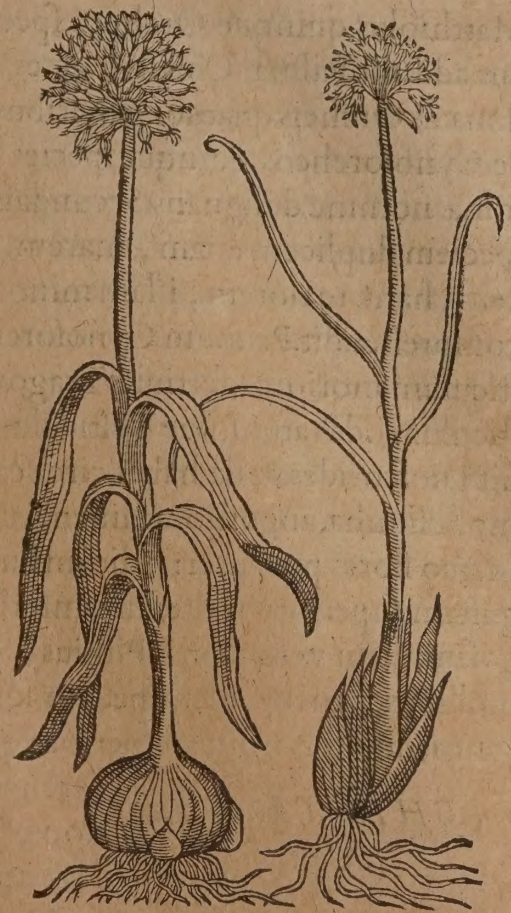
&

& ſenis ex ſquamatis cuticulis coacto, odoris ingrati, Allij, vegetioris. Item aliud, craſsioribus & longioribus nucleis: bulbus eius ſtipatur membraneis inuolucris ex atro flauentibus: flos & folia Allij exiliora: odor & ſapor Scorodopraſi. Magis ſpirare Allium ait Pena, ſed propiùs exprimere Porrum, quod in cliuoſis vinetis,

SCORODOPRASVM, Matthioli.

SCORODOPRASON alterum duplex, Lobellij.

& incultis ericetis Ligurum, Niceæq; in Sabaudia ſponte prouenit. Quare fallitur Marcellus Vergilius, qui, quòd Plinius huius plantæ non meminerit, nec alij rei ruſticæ ſcriptores, monſtrum aliquod Naturæ credit id fuiſſe, coactis humano opere coaleſcere ſimul non diſsimilibus penitus oleribus duobus: qualia in re ruſtica aliquando excogitata in maiore ocio ab aliquibus fuere. Scorodopraſon, vt ſcribit Dioſcorides, promiſcuas ſibi vires ex Allio & Porro vendicauit, effectus Allij & Porri præbens, ſed inefficacius. Coctũ Porri modo dulceſcit, & in olerum vicem tranſit. Idem Galenus tradit, Scorodopraſon ſicut guſtu & odore mediam Allij & Porri qualitatẽ poſsidet, ita & viribus.

Li.2.c.147.

Lib.8. ſim.

ORCHIS. CAP. XII.

CVM Bulbis, Hyacinthis, Cepaceis, atque aliis ſimilibus Teſticulos & Satyria recenſere conuenit. In quibus qui ὄρχις, & κυνὸς ὄρχις Græcis, Latinis ſimiliter Orchis & Cynoſorchis dicitur, Officinis Teſticulus canis, Arabibus *Chaſi alkes*, ſeu *Chaſi alchels*, Italis *Teſticolo di cane*, Germanis *Knabenkraut*, Hiſpanis *Coyon de perro*, Gallis *Couillon de chien & du Satyrion*, Officinarum nomẽ retinentes. Nam Officinæ Orchies Satyria nominant, & eorum bulbis legitimi Satyrij vice vtuntur. Præbuiſſe occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Satyria & Orchies differentiam facit, ſed vtrumque Satyrium cum vtroque Orchi canis videlicet dicto, & Serapiade confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyriũ, aliis Cynoſorchis, aliis Eutaticos, Panion, Serapion, aliis Orchis, Galli Vram, Itali Priapiſcon, alij Orminalem, alij Teſticulum leporinum nominant.

Nomina

Orchis

Orchis dicta est herba, quòd radices sibi inuicem haud secùs atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis verò quòd canum testiculis similem radicem habeat.

Genera. Orcheos duo esse genera dixerunt Dioscorides, Galenus, Plinius, Orchin siue Cynosorchin, & Orchin Serapiada. Multò plures sunt recentioribus differentiæ, omnes à radicis effigie sic nominatæ. Fuchsius Orcheos duo genera facit, marem & fœminam. Marem item duorum generum, vnum latifolium, alterum angustifolium: fœminam itidem duorum generum, vnam maiorem, alteram minorem.

In c.124.& 125.lib.3. Matthiolus quinque Orcheos species depinxit, foliis & floribus differentes, quibus addidit Palmæ Christi species duas, de quib⁹ capite De Satyrio dicemus. Lib.2.hist. cap.46. Dodonæus Orcheis quatuor generibus distinxit. Primi generis, Orcheos videlicet, siue Cynosorcheos quinque species constituit, duas priores maris, tres reliquas fœminæ nomine designans. Secundam Tragorchin, id est, Hirci testiculum. Tertiam speciem duplicem etiam, marem scilicet & fœminam. Quartam quoque duplicem, hanc maiorem, illam minorem. De flor. cap.61. Alio in libro Orcheis quinque generibus comprehendit. Primum Cynosorchin vocat, cuius species quinque, secundum Testiculum morionis, tertium Tragorchin, quartum Orchin Serapiada, quintũ Testiculum odoratum, siue Testiculum pumilum. Orchis siue Cynosorchis, vt describit Dioscorides, Lib.3.c.124. folia habet circa caulem, & ima eius parte per terram strata, Oleæ

Forma. molli similia, angustiora tamen, læuia & longiora: caulem dodrantali altitudine, in quo flores purpurei: radicem bulbosam, oblongam, duplicem, oliuæ modò angustam, superiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam, illam verò plenã. Lib.27.c.8. Plinius Cynosorchin, aliqui Orchin vocant, foliis Oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis: radice bulbosa, oblonga, duplici ordine, superiore quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Hanc

ORCHIS 1. species Dodo. 5. Matth.

De flo.c.61 Orcheos delineationem Dodonęus primo, vel secundo, vel vtrique Cynosorchi conuenire censet, & falsò legi apud Dioscoridem folia ἐλαίᾳ μαλακῇ ὅμοια, pro σκίλλῃ μαλακῇ, vt Scilla intelligatur Epimenidia, foliis minùs asperis & angustioribus, quam hîc Dioscorides mollem appellat. Lib.9.hist. cap.19. Hanc lectionem confirmat Theophrasti auctoritate, qui de Orchi scribens ait, ἔχει δὲ φύλλον σκιλλῶδες, id est, folium Scillæ habet. Qua de re paulò pòst dicturi sumus. At priorem in Dioscoride lectionem agnouit Plinius loco iam citato, Orchi Oleæ mollia folia assignãs, & Theophrastus, vt ex eodem Plinio colligere licet, non de Cynosorchi, sed de Orchi Serapiade hîc verba facere videtur. 1. Cynoso. Lib.2.hist. cap.46. & De flor. cap.61. Cynosorcheos prima species, auctore Dodonæo, folia fert lata, pinguia, Lilij foliis, propemodùm similia: caulem pedalem ait altiorem, angulosum, & in eo flores copiosos, spicatim digestos, colore rubentis dilutæ purpurę, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore laciniosum quiddã, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum. Pro radicibus præter fibras suprà adhærentes gemini sunt bulbi veluti testiculi, forma aliquantùm oblongi, Dod. ibid. quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugosior. Secunda species foliis similiter læuibus, oblongis & latis est, sed quàm antecedentis minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulẽ amplectentibus qui dodrantalis est, spica densa, breui,

ORCHIS II. species Dod. & Matthioli.

breui, in qua flores multi, colore ex cādido purpurascentes, multis purpureis punctis, & interiore parte obscurioribus, copiosis, exiguis lineis ornati, forma galeam aut hiantem cucullū referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachiis, & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo: radices duæ subsunt globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine, adhærētibus ad annexū fibris aliquot crassis. Tertia Cynosorchis species folia edit angusta, striata, Plantaginis angustifoliæ foliis quodammodo similia: caulem dodrantalem: flores in breui densáque spica copiosos, colore foris puniceo, & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante, eiusdem cum superioribus formæ, sed tamē minores, dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo veluti quadrupedis animantis rudimēto. Radices subsunt aliorum Orcheon similes. Exhibuit Matthiolus eam, quæ hîc expressa est, Testiculi speciem tertiam sine vlla delineatione. Illi & alius floribus per omnia similis, foliis tamen latioribus, & secundum referētibus. Iam & quinta quædam species reperitur, foliis vti secundus canis testiculus, caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum. Hæ sunt primi generis Cynosorchios species. Secundum Orcheωs genus, Testiculus morionis à Do-

Dod. ibid.
Dod. ibid.
Dod. ibid.
Orcheωs genus. 2. De flor. cap. 61.

ORCHIS III. Dodonæi.

TESTICVLI III. species, Matth.

ORCHIS IIII. & V.
Dodonæi. I. Matth.

donæo dicitur, ísque duplex, mas & fœmina. Mari folia sunt quinque aut sex, lata, læuia, Lilij foliis similia quidem, sed minora, superiùs maculis aliquot subnigricantibus signata: quorũ vnum atque etiam alterum caulem amplectitur, qui dodrantalis est: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati & aspectu grati posterius corniculum habẽt propendens, simile ferè corniculo Regij floris, anterius verò cucullum auriculatũ & cristatum morionis referunt. Nam cuculli quidem & patentis galeę modo flosculus hiat, & angusta folia quæ à laterib' surgunt, auriculas, quod verò è medio attollitur cristam refert. Radices gemini sunt globuli, nucleo nucis myristicę similes, supra quos fibræ exeunt. In historia stirpium Orchios secundum genus facit Dodonæus, Matthiolus Testiculum quartum. Fœmina folia habet similiter læuia, sed angustiora, & aliquantùm venosa siue striata, Plãtaginis angustifoliæ quodammodo similia: flores hiantes quoque & veluti patentes cucullos, à tergo dependente è singulis corniculo, sed foliolis quæ cristæ auricularũ modo adnascuntur, non erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbentibus, vt non facilè obseruentur: gemini & huic testiculis similes globuli exeunt, & supra annexum aliquot fibræ. Et vni quidem huius generis flores purpurei, violæ ferè nigræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati, plurésque in dẽsiori spica,

TESTICVLVS Morionis mas, Dodonæi.

TESTICVLVS Morionis fœmina, Dodon.

caulísque

caulíſque quàm reliquorum longior. Alteri flores dilutè rubent, cauliculus breuior eſt,& folia aliquatenus minora.Tertij flores purpuram referunt exquiſitè rubentem,& vermiculum colorem:denſa huic breuíſque ſpica: flores minores:folia nonnihil ſtriata,pleraque erecta,& caulem circumamplectentia. Sunt verò & huius generis minores Teſticuli,quibus cauliculus breuis eſt:folia paruula,quina aut ſena, vno aut altero circum cauliculum erecto: flores in ſpira breui, rari, colore nunc in cæruleo purpureo diluti,nunc candidi, quandoque rubentes, ſed coloris obſoleti & odoris ingrati.Tertium Orcheωs genus Tragorchis nominatur, id eſt, Hirci teſticulus,ab aliis Teſticulus leporis:tamẽ ab odore,quo hircũ, cùm in flore eſt,refert, Hirci teſticulus potiùs appellandus: folia ſimiliter læuia,lata,& longa fert,Liliaceis proxima,maiora quã aliorum Orcheωn: caulem cubitalem, ſæpe foliis nonnullis inferiùs implicitum:flores ſecundum caulem in longa veluti ſpira multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ ſimilis eſt, ex quibus tamen non exuuio ſimile quid, ſed longa, aliquantulùm retorta veluti lacertę cum medio corpuſculo cauda propendet, coloris eius cuius eſt caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum inſignita: ſemen in valuulis oblongis & ſtriatis gignitur perexiguum: teſticuli ſubſunt grandes, fibræ aliquot ſuprà adhærent. Eius iconem infrà poſuimus.

ORCHIS Saurodes vel Scincophora Gemmæ: Teſticulus Hircinus vulgaris.

Quartum Orcheωs genus Serapias ab antiquis cognominatur auctore Dioſcoride, quoniam Lib.3.c.125.
radix ad multa vtilis ſit. Sunt qui à Serapi Alexãdrinorum Deo ſic nominatum velint, inquit Cap.210. hiſt.
Fuchſius, propter laſciuiam impudentẽ, qua is Deus Canopi, vbi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur, vt videre eſt apud Strabonem. Lib. Geo. 17. Lib.6.&7.
Paulo Triorchis dicitur non alia de cauſa, quàm quòd tribus teſticulatis radicibus in terra nititur, quas etiam Fuchſius vtrique Serapiadi appinxit. Plinius tamen & Theophraſtus non niſi geminos bulbos Serapiadi tribuerunt, neque plures duobus in his vel aliis teſticulis ſe obſeruaſſe Dodonæus affirmat. De flor. cap.61.
Huius Serapiadis duo genera depinxit Fuchſius,marem & fœminam. Dodonæus tria. Cap.210.
Vnius flos papilionem, alterius fucum, tertij muſcam refert. Orchis Serapias, vt deſcribit Dioſcorides, folia Porro ſimilia habet, oblonga,latiora & pinguia, in alarum cauis inflexa: cauliculos dodrantales, ſubpurpureos flores: radix ſubeſt teſticulis ſimilis. Lib.3.c.125.
De quo hæc ſcripſiſſe videtur Theophraſtus. καθάπερ ἐπὶ τῆς ὄρχεως καλουμένου. δυοῖν γὰρ ὄντοιν, τοῦ μὲν μεγάλου, τοῦ δὲ μικροῦ, τὸν μὲν μέγαν ἐνεργότερον ποιεῖ πρὸς τὰς ὁμιλίας, ἐν γάλακτι διδόμενον αἰγὸς ὀρεινόμου, τὸν δὲ ἐλάττω σίνεσθαι καὶ κωλύειν. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον σιλφῶδες, μειότερον δὲ καὶ ἔλαττον. τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ. Lib.9. hiſt. cap.19.
Quæ ſic vertit Gaza. Sicut qui teſticulus appellatur.Cùm enim gemini ſint,alter magnus,alter autem paruus, magnum efficacem ad coitum, datum è lacte caprino tradunt, minorem verò obeſſe, ac inhibere.Habet folium Laſeris, verùm læuius atque minus: caulem ſimillimum ſpinæ,quam Pirum vocant. Sed hunc locum mendoſum eſſe teſtatur Plinius, vt rectè Hermolaus annotauit. Non enim Silphij ſeu Laſeris folium habet Serapias, vt Gaza conuertit, σιλφῶδες pro In corall. cap.143. lib.

σκιλλῶδες legens. Etenim Silphio folium eſt Apij, nō ſcillaceum aut porraceum, vt Serapiadi. Deinde ſpinoſus huic herbæ caulis, & Apio, id eſt, Raphano ſilueſtri, inquit Hermolaus, nō, vt Theodorus, Piro ſimilis. Plinius Theophraſtū ſic interpretatus eſt. Sed inter pauca mirabilis eſt Orchis herba ſiue Serapias, foliis Porri: caule palmeo: flore purpureo: gemina radice, teſticulis ſimili, ita vt maior, ſiue, vt aliqui dicunt, durior ex aqua pota excitet libidinem, rarior ſiue mollior è lacte caprino inhibeat. Quidam folio Scillæ eſſe dicūt, læuiori ac minori: caule ſpinoſo. Quare legendum, φύλλον σκιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον. τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὁμοιότατον ἀπίῳ. Poteſt & ſic legi, σκιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον, καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ, id eſt, Piro. Teſticulum Serapiada primum his verbis deſcribit Dodonæus: folia fert duo aut tria, læuia, latiuſcula, at Lilij foliis multò mi-

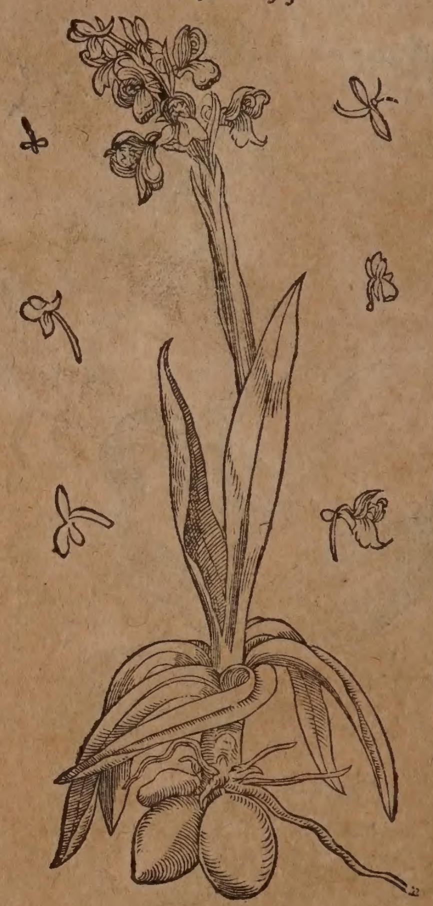
Lib.26.c.10

De flor. cap.61.

ORCHIS Serapias primus, Dodonæi.

TRIORCHIS Serapias mas, Fuchſij.

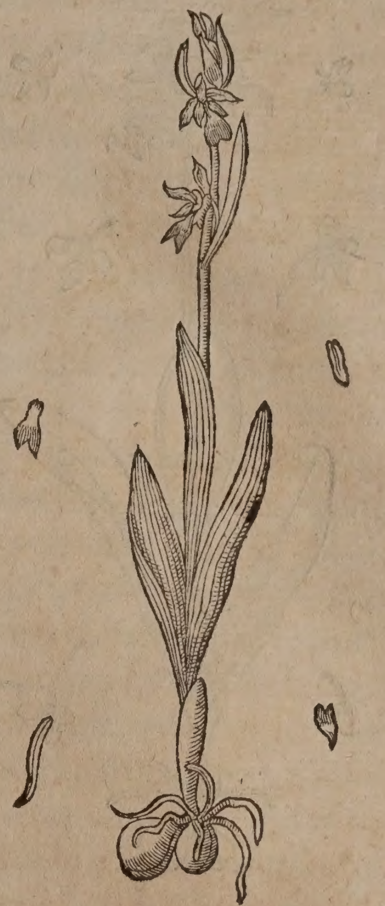

nora: caulem dodrantalem, aut altiorem: flores in eo raros, candidos, papilionibus expanſis alis quodammodo ſimiles, è foliolis ſcilicet tribus, vno ſuperiore, duobus lateralibus alas referētibus, & longiori, tenui velut papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente commiſſi: qui contorto aliquantulùm pediculo cauli adhærent. Globuli ſubſunt gemini, candidi & rotundi, & ſupra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus. Secundum Serapiadis genus quinis ſenísve conſtat foliis, venoſis, aliquantulùm latis, Plantaginis anguſtifoliæ quadantenus ſimilibus, ſed minoribus, quibuſdam terram verſus reflexis, aliis circum caulem, qui palmaris aut dodrantalis eſt: floribus in ſummo quinque aut ſex, ex aliquot foliolis compoſitis, quorum inferius forma, & colore ſubnigro ſordido fucum proximè referre videtur: teſticuli ſubſunt vt aliis gemini. Reperiuntur huius ſpecies duæ: vnius flos foliola maiora, candidiora, & aliquantulùm purpuraſcentia habet: alterius omnino minora & ſubuirentia. Huius caulis breuior, illius altior. Eſt Triorchis fœmina Fuchſio. Tertius Orchis Serapias foliis eſt minoribus & paucioribus: cauléque breuiori ac tenuiori quàm ſecundus, cui alioqui ſatis ſimilis eſt: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis ſuperioribus foliolis,

ORCHIS Serapias secundus, Dodo. Matth. Testiculus II.

TRIORCHIS Serapias tertius, Dodonæi.

TESTICVLVS odoratus, Dodonæi.

liolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato, forma muscæ cuiusdã corpori similes. Testiculi veluti geminæ paruæ pilulæ sunt. Secundum ex his Serapiada præsertim maiorem Dodonæus cum Dioscoridis delineatione conuenire ait: folium enim ei Marrubij folio longius latiúsque & læue est, quod reflectitur: caulis dodrantalis: florum superiora foliola dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Vbi Dodonæus ἐοικότα πρασίῳ, id est, Marrubio, pro πράσῳ, id est, Porro legit, Pliniumq́;, qui folia Porri ei tribuit, interpretibus omnibus errandi occasionem dedisse ait. (Lib. de flo. cap. 61.)

Quintũ Orchios genus Testiculus odoratus, siue pumilio nũcupatus, omnium foliis minimus est: etenim ei foliola sunt omnino paruula, eáque venosa, & Plantagini aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius foliis minora, virentia: caulis tenuis est, palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli, candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo caulem ambientes: bulbi subsunt gemini, parui, oblongi. (5. Genus Orchios. Dodon. de flor. ca. 61.) His addo Testiculum vulpis vulgò vocatum, seu Testiculum sacerdotis, Germanis *Stendeluurtz*, quem Fuchsius Satyrij trifolij nomine descripsit & depinxit. Tria duntaxat ferè semper folia profert Lilij albi foliis similia, minora tamen & rubicundiora, caulem pedalem, in quo flores venusti, radicis cauæ floribus haud dissimiles, modò niuei candoris, modò saturè purpurei: radices sunt veluti nuces duæ exiguæ, vel oliuæ cohærentes, foris rubescentes, intus candidæ, quarum vna plenior & maior, altera minor, spongiosa, flaccida, sapore dulci & grato. Est alius Orchis, rotundus (Cap. 269. hist. Dodo. lib. 2. cap. 46.)

TESTICVLVS Vulpis,
Dodonæi.

ORCHIS rotundus,
Dalechampij.

à Dalechampio cognominatus, radice gemina, teſticulis ſimili, carnoſa, ſupernè fibrata: caule vnico, cubitali, rotundo: foliis ad ſummum tribus vel quatuor, latis, venoſis, pallidis, arundinis inſtarè caulis amplexu ſeſe explicantibus: flore puniceo in capitulis globoſis, & aliquantulùm compreſſis, non aliorum generum modo in thyrſo longo & ſpicato emicante, capituli vertici velut de induſtria affixo. Præterea obſeruauit Dalechampius in editis montibus Orcheos genus humile, rarum flore luteo, tribus aut quatuor foliolis conſtans, cætera vulgò cognitis ſimile. Prope oppidum Monſpelio vicinum, Veganiũ nominatum, id genus naſcitur. Orcheon genera aliter diſtinxit Lobellius ex Cornelio Gemma, & multò plura ſpectanda nobis propoſuit, vt tum huic, tum illi multarum id genus plantarum cognitionem acceptam referre debeamus. Sunt omnes ordine, qui ſequitur, expreſſæ. Cynoſorchis Morio, Orchis mas anguſtifolia Fuchſij, Satyrium Apulei, Orchis Delphinia paluſtris Corn. Gemmæ, Teſticulus Morionis mas Dodonæi. Cynoſorchis maioris ſpecies ſecunda, Cynoſorchis altera Dodo. Cynoſorchis Morio fœmina Dodonæi, Orchis Delphinia mõtana Corn. Gemmæ. Teſticulus hircinus. Teſticulus vulpinus primus, Orchis Serapias primus Dodonæi. Teſticulus vulpinus ſecũdus, Orchis Serapias ſecũdus Dodonæi. Hi Teſticuli

CYNOSORCHIS maior Lob.
Serapias Dioſcor.
Gemmæ.

I.
II.
III.
IIII.
V.
VI.

ſticuli ſuprà deſcripti ſunt, & depicti. Cynoſorchis Lobel.maior.Serapias Dioſc. VII.
Cornel.Gemmæ, ſiue Baſilica, Syderites vel Erythræa, floris omnino purpurei,

SERAPIAS Dioſcor.2.Gemmæ Orchis Baſilica altera, Cynoſorchis altera maior, Lob.

& aliarum omnium facilè princeps. Cynoſor-
chis altera maior Lobellij, Serapias Dioſcori- VIII.
dis ſecunda. Corn.Gemmæ, ſiue Orchis Baſilica altera Syderites flore candidiore, thyrſoq; magis compreſſo, & foliis latioribus vſq; ad verticem inflexis, circa caulem argenteis. In Serapiadum genere principes, ſiue Baſilicas appellauit Corn.Gēma, ob regalis ſceptri diadematis ac trabeæ ſimilitudinem. Maior tum prima, tum ſecunda foliis conſtant perfectè virentibus inſtar Porri, oblongis, pinguibus, paulò latioribus, interdum leuiter inflexis: teſticuli perfectè rotundi: cauliculus dodrantalis, ſæpe procerior: flos venuſtiſſimus, valde purpureus, interdum leuiter ſubpurpuraſcēns, diſpoſitis ferè in vmbellæ dilateſcentis ſpeciem, nulla odoris gratia. Altera flore minùs purpureo, magíſque in aciem explicato. Floret vtraque à principio Iunij menſis, ſæpe vſque in medium Iulij, conſtante ſpecie & venuſtate mirabili. Erumpunt folia circa ſolſtitium Hyemale. Gaudet vmbroſis & aſperis, muſcoſo ſolo, & maximè graminetis.
Vulgaris Teſticulus hircinus, ſeu Tragorchis, IX.

TRAGORCHIS minor, & verior, Gemmæ.

ORCHIS Melittias, Gemmæ.

X. & Leporis testiculus nostrâs, quem iam descripsimus, Orchis saurodes vel Scin-
cophora, lacertarum æmulatione, Cornel. Gemmæ, siue Tragorchis altera. Tra-
XI. gorchis minor & verior Corn. Gemmæ, siue Coriosmites, siue Coriophora, flore
XII. instar Cimicum. Orchis Melittias, siue Apis cadauerulum exprimens, Orchis
Myodes prima Cor. Gemmæ, floribus muscam
exprimens. Hæ duæ postremæ videntur refer-
re Orchis Serapiam marem & fœminam Do-
donæi in Historia stirp. Vulpinus Testiculus,
XIII. siue Orchis Myodes lutea Narbonensis, con-
gener cũ minimo Testiculo vulpino, floribus
fucum colore & effigie repræsentantibus, Or-
chis Serapias 3. Dodonæi, suprà descriptus. Or-
chis Sphecodes Gemmæ, Gallicè *Mouscheguespe*,
XIIII. Belgicè *Vvespen.* Huius ex magnitudine, &
floris intenso & remisso colore varietas gemi-
XV. na conspicitur. Orchis Myodes altera Corn.
Gemmæ, folio læuiore & flore grandiusculo.
XVI. Orchis Ornithophora, vel Ornithes, folio læui
Corn. Gemmæ, Testiculus Vulpinus Lobellij,
papilionis alas expansas referens. Orchis Or-
XVII. nithophora folio maculoso Corn. Gemmæ, cu-
ius differentiæ multæ sunt, ex floribus purpu-
reis, subpurpurascentibus, albis: foliis prægrādi-
bus, paruis, oualis figuræ, ex acuto in latum de-
sinentibus, ex acuto in amplum & rotundum.
floret medio Aprilis ferè, & quandoque sub
XVIII. initium, vel finem mensis Martij. Orchis Stra-

ORCHIS Myodes I. Gemmæ.

ORCHIS Sphecodes, Gemmæ.

ORCHIS Myodes altera, Gemmæ.

reum

teumatica, vel Stratiotes maior, siue Militaris Cor. Gemmæ, quam meritò Basili- XIX.
cam tertiam liceat appellare. Orchis Strateumatica minor Cor. Gemmæ. Or- XX.
chis Batrachites, vel Batrachoides Gemmæ, Belgarum *Vorskens*, id est, Ranula, à XXI.
floris figura. Orchis Hermaphroditica secunda Cornel. Gemmæ, siue Orchis XXII.

ORCHIS *Ornithophora folio læui, Gemmæ.*

ORCHIS *Ornithophora foliis maculosis, Gemmæ.*

ORCHIS *Strateumatica maior, Basilica 3. Gemmæ.*

ORCHIS *Strateumatica minor, Gemmæ.*

psychoides

psychoides diphylla. Testiculus odoratus, à nobis suprà depictus & descriptus,
XXIII. Orchis Spiralis Cornel.Gemmæ. Huic adiungitur Tetrorchis, vel Triorchis alba Spiralis, vel Autumnalis Cornel.Gemmæ. Alter Pumilio, inquit, flore candido odorato, rectè Spirale Satyrium vel Autumnale vocetur. Estq; vt plurimum

ORCHIS *Batrachoides, Gemmæ.*

ORCHIS *Hermaphroditica Gemmæ: siue Orchis psycoides diphylla.*

TETRORCHIS *vel Triorchis alba, Gemmæ.*

ORCHIS *Frisia litoralis, Gemmæ.*

Triorchis

Triorchis, aut Tetrorchis, oblongis bulbis instar oliuæ compressæ, folia rhomboide, impensè virentia, cum fulgore subatro. Flores in spiram aptè dispositi forma diadematis, vt Testiculo odorato. Erumpunt folia mense Septembri, flore iam marcescēte, ac perseuerant vsque in Maium, inde verò per æstatē delitescunt:

TRIORCHIS lutea Gemmæ, Lobell.

TRIORCHIS lutea, flore luteo Gemmæ, Lobell.

erumpit autem cauliculus mense Augusto, florens vsque in Septembrem. Orchis Frisia lit- XXIIII.
toralis Gemmæ, quæ gemina inferiora folia bifolij, Plantaginis latifoliæ angustiora edit, & in dodrantali cauliculo herbaceo, siue luteo virentes flosculos in horto D. Braucionis. Eadem, aut illi congener est Triorchis lutea altera Corn. Gemmæ, folio rotundiore & latiore quàm Triorchis albæ virētiore, trifolia & nonnihil hirsuta. Est eiusdē Triorchis lutea tertia, cuius effigies hîc apposita est, sed oblōgioribus radicis oliuaribus bulbis. Sequitur Orchis mi- XXV.
nor Leodiensis Triorchis lutea, flore luteo, siue
Basilica minor Corn. Gēmæ. Serapias & Trior- XXVI.
chis quorundā. Terna folia angustiora, Quinqueneruiæ Plantaginis æmula edit, læuore & viriditate Auriculæ vrsinæ, vti superior flos itidem in cauliculo exili testiculi odorati pari. Radix ternis & quaternis pusillis, pendulis testiculis subest, quibus diuaricatur & propagatur. Collibus agri Leodiensis gaudet. Dicitur hæc Basilica minor Gemmæ, Pumilio, flore luteo nonnihil herbaceo instar regij diadematis, odore fragrantissimo, cui vis ad excitādam venerem præ cæteris admiranda: quare Hispani *Amor di donna* meritò appellant: testes parui, rotundi, solidi, cortice rufo obducti. Folia emergunt prius Maio mense, vel circa finem Aprilis: floret mense Iulio vsque in Augustum: valde sese multiplicat sub terris. Gaudet montosis. Duæ, quæ sequuntur, à nobis descriptæ sunt & depictæ capite de Satyrio. Serapias mas læui folio, floribus dilutè purpureis, notulis conspersis, Satyrium Basilicum primum Dodonæi, Palma Christi Herbariorum, & Serapias fœmina pratensis, foliis notulis inspersis,
Satyrium Basilicum alterum maius Dodonæi, XXVII.
& Palma Christi. Serapias candido flore montana maculatis foliis, Cynosorchis montana folio maculoso Corn. Gemmæ in pratis niueo flore crebra visitur: cætera haud absimilio Satyrio Basilico altero Dodonæi. Serapias mi- XXVIII.
nor rubra nitente flore angustifolia, nullis
inspersis punctulis. Serapias palustris latifolia, XXIX.
Cynosorchis palustris platyphylla, folio læui luteóque, flore albo, subpurpurascente Cornel. Gemmæ

SERAPIAS candido flore, Lobell.

SERAPIAS minor rubra, Gemmæ.

CYNOSORCHIS palustris Platyphylla, Gemmæ.

SERAPIAS palustris altera Leptophylla Gemmæ.

XXX. Gemmæ. Præcocior est violacea Cynoſorchi. Serapias paluſtris altera Lepto-
phylla. Serapias paluſtris tertia, Cynoſorchis altera Corn. Gemmæ, ſeriùs florens,
XXXII. coma violacea, foliis interdum læuibus, interdum maculoſis. Serapias montana
XXXIII. XXXI. folio læui, Cynoſorchis montana folio læui Corn. Gemmæ. Cynoſorchis Dra-
contias

SERAPIAS palustris III. Gemmæ.

SERAPIAS montana folio læui, Gemmæ.

CYNOSORCHIS Dracontias, Gemmæ.

CYNOSORCHIS Conopsæa.

κωνωπες culex.

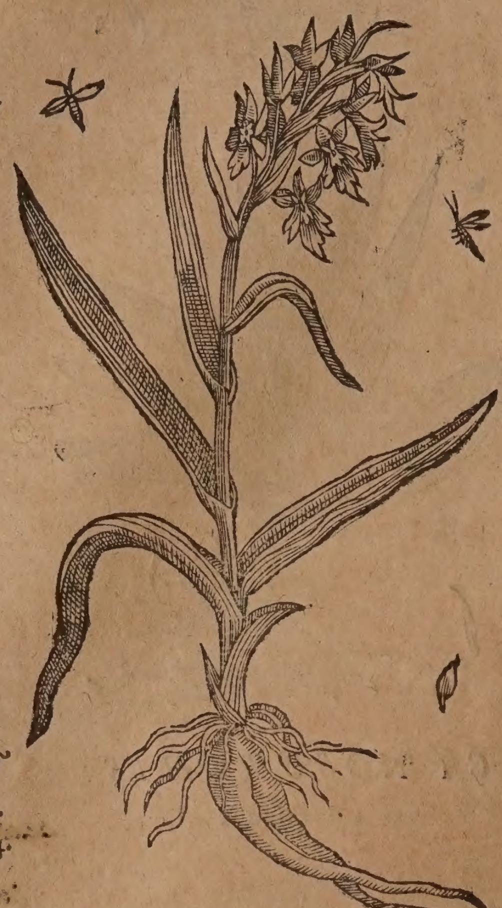

contias foliis & floribus impensè rubris Corn. Gemmæ. Floret circa finem Aprilis,aut initia mensis Maij. Nascitur in humidis & vliginosis,præsertim vbi nigrior terra est. Cynosorchis Macrocaulos, vel Conopsæa, siue Galericulata Cornel. XXXIIII. Gemmæ. Floret circa medium finémque mensis Maij,vsque ad mensis Iunij ferè

medium. Ad duorum cubitorum altitudinem sæpe pertingit. Flores illi purpurei admodùm elegantes,& odorati vt in Serapiade Basilica prima,atque secunda,nisi quòd color Conopsεæ magis dilutus,& hæc alterius velut fœmella propria videatur. Gaudet pratis,sed tamen non vsque adeò humidis, vt priores: quin potiùs medio quodam solo ac temperato. Satyrium castratum,vel eunuchum,ex genere Cynosorcheos Corn.Gemmæ. Cynosorchis palustris læui folio & angusto omnium vilißima Corn. Gemmæ. Cynosorchis palustris altera lophodes vel nephelodes Corn. Gemmæ. Flos illi communis ferè cum cæteris maculosis. Ob id huic communis appicta est deflorescentis Satyrij forma,vna cum corniculis, quibus semen atomum prorsus includitur. Hactenus Lobellius & Cornelius Gemma.

XXXV. *SATYRIVM castratum,Gemmæ.*

XXXVI.

Locus.

Cynosorchis in petrosis & arenosis locis prouenit. Quidam locis palustribus, ac humectentibus, in siluis ac pratis. Tragorchis in pingui & argilloso solo. Testiculus vulpis & odoratus in editis, incultis, & aridis locis maximè. Orchis rotundus cliuosis pratis altorum frigidorúmque montium gaudet. Maio & Iunio mensibus omnes floret, dempto odorato,qui Augusto, aut Septembri mense flores promit.

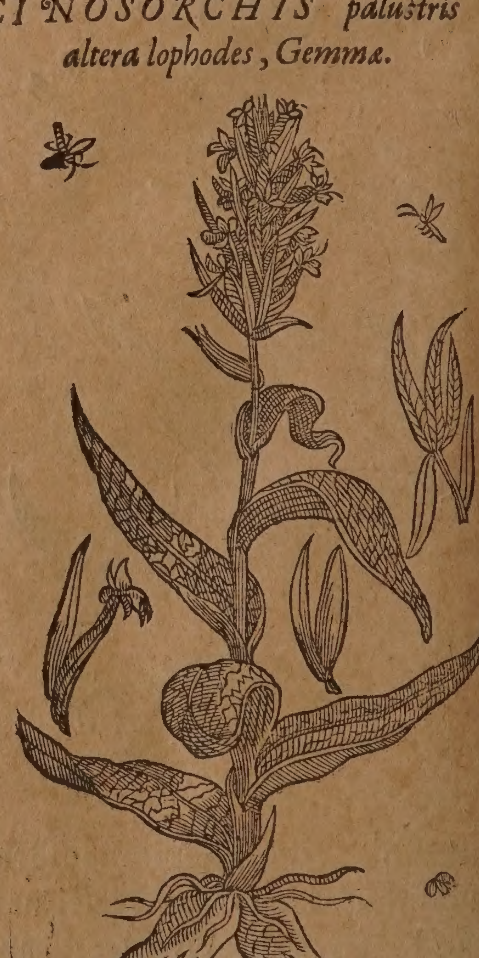
Vires & Temper. Li.3.c.124.

Cynosorchis radix editur vt Bulbus cocta,inquit Dioscorides.Fertur de ea,si maiorem edant viri, mares generari, si minorem fœminæ,fœminas. Addunt etiam in

CYNOSORCHIS leptophylla,Gemmæ.

CYNOSORCHIS palustris altera lophodes, Gemmæ.

Thessalia

Theſſalia mulieres mollem cum caprino lacte bibendam dare,vt ad venerea exci-tent,aridam verò ad inhibenda,ac diſsipanda. Alterum etiam alterius potu reſol-ui.Eadem planè Plinius tradidit. Eduntur vt Bulbi cocti in vineis ferè inuenti. Li.27. ca.8. Ex his radicibus ſi maiorem edant viri,mares generari dicunt,ſi minorem fœmi-næ,alterum ſexum. In Theſſalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad ſtimu-landos coitus,duriorem verò ad inhibendos. Aduerſatur alter alteri. Serapiadis radix,auctore Dioſcoride,illita tumores diſcutiendi vim habet, atque vlcera ex-purgat:herpetas cohibet:fiſtulas abolet:inflammationes illita mitigat:ſicca nomas compeſcit,vlceráque putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum vino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcumque de Cynoſorche dicta ſunt. Plinius quæ-dam horum duntaxat habet. Eius radices,inquit,ſanant oris vlcera,thoracis pitui-tas:aluum ſiſtunt è vino potæ. Cynoſorcheos radici bulboſæ, ac geminæ, inquit Galenus,vis ineſt calida & humida, ac guſtantibus duriuſcula eſt. Cæterùm ma-ior radix multam videtur habere excrementitiam humiditatem & flatuoſam. Quapropter epota venerem excitat. Altera minor contrà, admodùm elaborata eſt ad calidius & ſiccius vergens. Itaque hæc radix tantùm abeſt,vt ad coitum ſti-mulet, vt etiam contrà planè inhibeat ac reprimat. Orchis Serapias ſicciorem facultatem obtinet,quã vt primi ordinis haberi mereatur. Quocirca nec proinde ad venerem accommodus eſt. Oedemata illitu diſcutit: ſordida vlcera expurgat, herpetas ſanat.Siccatus multò ampliùs deſiccat: nam & putreſcentia vlcera ſanat contumaciáque:quippe cùm & ſubadſtringens ſit, ac proinde etiam ventrem ex vino potus ſiſtit. Hodie Seplaſiarij,inquit Dodonæus, Orcheon bulbos compo-ſitionibus ad excitandam venerem ſine diſcrimine admiſcent. Præſtantiores ta-men ſunt Tragorcheos bulbi. Ambo autem aſſumendi non ſunt, ſed durior, plenior ac ſucculentior:flaccidior ac rugoſior reiiciendus. Eſt autem plenior non ſemper qui maior,ſed non raro etiam minor, ſi videlicet bulbi colligantur priuſ-quàm ſtirps deflorueri,aut cùm primùm caulis erumpit. Neque enim ſucculen-tior alterum magnitudine ſuperat, priuſquàm ſemen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumeſcat,alter verò pereat, fieri non poteſt vt durior ac ſucco plenior ſemper maior ſit. Quando enim folia erumpunt, tunc demum,vel non multò antè plenior creſcere incipit, quo paulatim incrementũ ſumente alter flacceſcit,rugáſque contrahit,donec maturato ſemine vna cum fo-liis & cauliculis ſubinde totus ſubſidat,ac pereat,eo qui intereà creuit vegeto, ac ſucci pleno.

Li.3. ca.125. Li.26. c.10. Li.8. ſimpl. De florib. cap.61.

SATYRIVM. CAP. XIII.

EIVSDEM Bulbacei generis cũ Teſticulis eſt Σατύριον Græcis dictum, Latinis Satyrium, Arabibus *Gaſi alchaleb,Chaſi attraleb*,ſiue *Tartarichi*, Italis *Satirio* & *Satirione*, Gallis *Satyrion*. Satyrio nomen fecerunt Satyri, qui primi ſilueſtres dij colludentes Nymphis per ſiluas & antra,ad firmiorem venerem herbam hanc inuenerunt. Dioſcorides Satyria duo ponit.Vnum Triphyllum,id eſt,trifolium,alterum Erythronium,ſiue Erythraicũ, id eſt,rubrum. Præter iſta recentior ætas Satyrium Baſilicum adinuenit, ideſt, Sa-tyrium Regium, quod & Palmam Chriſti nominauit, propter ſimilitudinem quandam, quam eius radix cum humana habet manu, Germani *Creutzblumen*, Galli *Satyrion Royal*.Sed ne quis homonymia fallatur,lõgè alia eſt ſtirps vehemen-ter purgans Palmæ Chriſti nomine donata.Satyrium Baſilicum duplex eſt. Vnum maius,alterum minus. Quoddam folio non maculato,aliud maculato. Satyrium trifolium delineat Dioſcorides his verbis:Folia fert Rumici, aut Lilio ſimilia, mi-nora tamen,& rubentia:caulem nudum,longum,cubitalem:florem Lilio ſimilem,

Nomina. Li.3 ca.126. & 127. *Genera.* Ibidem. *Forma.*

album:radicem Lilio ſimilem, mali modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam,guſtu dulcem,& ori gratam. Satyrium Erythronium ſemine eſt Lini,maiore,duro,læui,ſplendente,quod fertur quemadmodùm & Scincus venerẽ excitare:cortice radicis gracili,rufo,interiore parte alba,guſtanti dulci, & ori non
Li.26. c.10. ingrata. In apricis & montoſis naſcitur. Plinius de iiſdem hæc prodidit. Concitatricem vim habet Satyrium. Duo eius genera, vna longioribus foliis quàm Oleæ: caule quatuor digitorum: flore purpureo: radice gemina ad formam hominis teſtium, alternis annis intumeſcente, ac reſidente. Altera Satyrium Orchis cognominatur,& fœmina eſſe creditur. Diſtinguitur internodiis & ramoſiore frutice,radice faſcinis vtili. Naſcitur ferè iuxta mare. Vbi Cornarius legit ex veteri codice,radice faſcini, pro virili membro faſcinum accipiens,in quo ſignificatu vſur-
Ode 8. pauit Horatius hoc verſu.
Epod. *Minúſue languet faſcinum.*

Hîc Plinius Satyrium cum Orchi confudiſſe videtur,& ex Latini cuiuſdam auctoris ſententia iſta prodidiſſe:ſubiungit enim. Græci Satyrium foliis Lilij rubri,minoribus,& tribus non ampliùs è terra extantibus tradunt:caule læui, cubitali, nudo,radice gemina,cuius inferior pars & maior mares gignat, ſuperior ac minor fœminas. Et aliud genus Satyrij (Erythraicum appellant) ſemine Viticis maiore, læui:duræ radicis cortice rubro intus album includi,ſapore ſubdulce:ferè in montoſis inueniri. Satyria Dioſcoridis vera vix adhuc Herbariis bene ſunt cognita: tamen ex Dalechampij coniectura potiùs quàm certa aſſeueratione ea hîc exhibemus. Erythronium,ſiue Erythraicum mōtoſis & apricis naſcitur:radice bulboſa,ima parte fibrata,oblonga, Porro non diſsimili,foris ſubrufa,intus candida, nulla grauitate odoris iniucũda,veluti Orcheos, tenera, guſtu principio dulci,qualis eſt Caſtaneæ, deinde acri Cepæ Aſcaloniæ modo, quam aiunt ſemine perfecto in globoſum caput colligi, mali figura,creſcente verò caule extenuari, ac in longum produci, vt cauli quod ſatis ſit alimenti velut de ſuo ſuppeditet,nunc ſimplici,nunc velut è duabus in vnum coëuntibus iuncta, ſubnaſcentibus aliis perpetuò, & cohærentibus duabus,tribúſue,ac interdum pluribus,quæ exhauſta craſsiore, ac maiore poſteà augeſcant: caule,ſi ortum eius à radice conſideres, procero,tereti,ſupernè rubenti:foliis Rumicis,aut Lilij,minoribus,binis, nonnunquam ternis, aliquando quinis,ad terram infractis, virentibus, ſed maculis rubris conſperſis,tam crebris,vt rubere magis quàm virere videantur: flore purpureo,Lilio rubro,quod Martagon vocant, figura ſimili,priuſquàm pandatur,oblongo,dum reſeratus eſt, ſex foliis conſtante, ad radicem candicantibus, reliqua ſui parte oſtro purpuraſcentibus,apicibus totidem quot ſunt foliola, niueis, ſupernè velut atro capite conſpicuis. Alterum,trifolium videlicet,inuentu rarius, priori omnino conſimile,niſi quòd guttis & maculis lacteis folia variegantur, flos candicat. Vtrique ſemen oblongum ſiliquis includitur, nunc triangulis, nunc quadrangulis, copioſum. Inuenitur genus quoddam vnico,ac lato folio, ſine flore, ſine fructu. Marem appellant

SATYRIVM rubrum, Dalechampij.

SATYRIVM trifolium, seu album, Dalechampij.

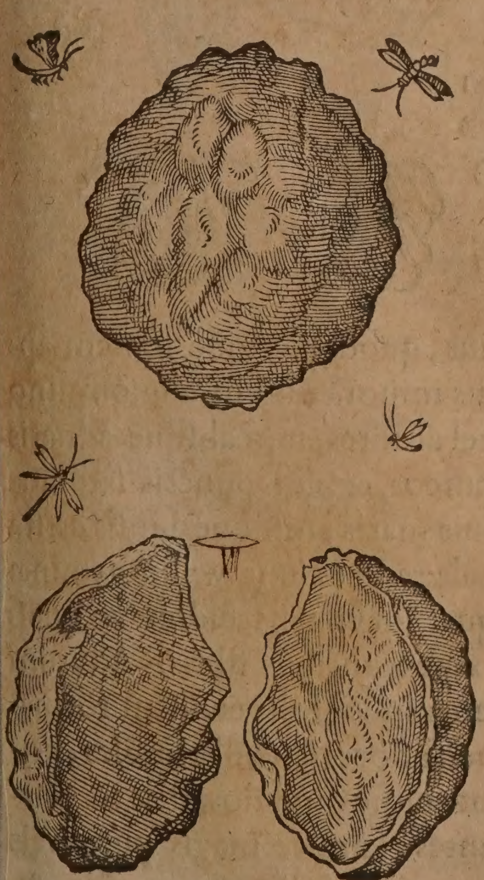
SATYRIVM Dalech. fortè Pseudohermodactylus, Matth.

appellant Herbarij. Florent Aprili & Maio mensibus. Satyriorum historiæ id repugnare videtur, quòd rotunda & globosa radice non sint, qualem requirit Dioscorides. At si Satyria non sunt, tamen ob insignem & venustam figuram describenda fuerunt vulgato apud Herbarios seruato nomine, quoad verius sit inuentum, aut è veterum libris erutum. Ad excitandam venerem magnam vim habere ostendit humida & calida substantia cum acrimoniæ paululo iuncta. Pena eandem plantam Herbariis innotuisse scribit Satyrij Erythronij nomine, non multis ab hinc annis nulla desiderata nota præterquàm coloris, qui valde variat loci varietate, vt in Scilla, Cepis, & aliis Bulbaceis videre est. In Iura monte & collibus Taurinensibus Pado sesquileucam disiitis prouenire ait. Est Lobellio Satyrium & Dens caninus Belgarum, Hermodactylus & Pseudohermodactylus Italorum & Matthioli. Genuini verò Erythronij radix ex Matthiolo hîc depicta conspicitur à Cechino Martinello Pharmacopæo præstantissimo & Herbario peritissimo missa. Ea est mali effigie, cortice tenui & ruso, candida intus pulpa, sapore dulci, oríque non ingrato. Easdem radices Pena se Venetiis vidisse ait in Alberti Martinelli Officina, quas hîc Satyrij Erythronij radices esse iudicabat. Eæ sunt subrotundæ, magnæ, rugoso tuberosoq; cortice, ex fusco rubello, effigiem & magnitudinem

In Aduers.

SATYRIVM Erythronium, Matthioli.

Cyclamini, vel potiùs Ariſtolochiæ rotundæ prægrandis aſſecutæ, carne intus albida, eduli, dulci. Idem Matthiolus poſtrema Commentariorum editione aliud Satyrium primum pinxit, nulla adiecta deſcriptione. Satyrij trifolij radix, aucto-
Li.3.ca.126. re Dioſcoride, bibitur in vino nigro auſtero ad opiſthotonum. Feruntetiam hanc
Vires & Temper. impetum ad venerem excitare. Erythronij radicem, ſi manu omnino teneatur, venerem ſtimulare produnt, multò magis ſi bibatur in vino. Idem planè de Ery-
Li.26.c.10. thronio Plinius tradit. Quibus addit arietibus quoque & hircis ſegnioribus in potu dari. Et à Sarmatis, equis ob aſsiduum laborem pigrioribus in coitum,
Li.8.ſimpl. quod vitium procedamum vocant. Et Galenus Satyrium, aut Triphyllum, inquit, humidum & calidum temperatura eſt. Quamobrem guſtu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam & flatuoſam humiditatem poſsidet: quocircà ad venerem concitat. Hæc verò & herbæ ipſius radix præſtare poteſt. Porrò, vt quidam aiunt, ex vino nigro auſtero potum ſanat opiſthotonum. Hæc de veterum

SATYRIVM primum, Matthioli.

SATYRIVM Baſilicum maius, Dodon.

Dodon.de flori.c.62. Satyriis. Recentiorum Satyrium Baſilicum maius, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & læuia, Lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis reſperſa: caules pedales, vel altiores, non abſque adnatis foliis: flores in ſummo ſpicatos, colore dilutè purpureos, exiguis punctis ſaturatæ purpuræ reſperſos: forma florum Teſticuli morionis maris, niſi quòd ipſis criſta deſit, ſub quibus ſingula acuminata naſcuntur foliola: radices ſunt veluti geminæ palmæ, ſingulæ in quaternos digitos diſtributæ, quarum vna flaccidior & quaſi fungoſa, altera vegeta, ac ſolida, paucis ab annexu exeuntibus fibris. Alterum maius genus, quod fœminam vocant, priore tamen minus, folia eiuſdem formæ promit, ſed minora, & multis nigris maculis conſperſa: flores Cucullo ſimiles, criſtatos & hiantes, vti Teſticuli morionis maris, colore nunc candidos, aliàs in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, ſemper magis purpureis ornatos, ac variegatos: radices alterius ſimiles. Minus genus foliis eſt anguſtis, &,

vt Matth

SERAPIAS fœmina pratēſis, ſiue Palma Chriſti: Satyrion baſilicum alterum, Dodon.

PALMA Chriſti minor, Matth. Satyrium Baſilicum minus, Dodonæi.

vt Matthiolus ait, Croci, caule dodrãtali, iunceo læuique, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amarãthi æmulus, qui recens odorē quàm ſuauiſsimũ reddit: radicibus aliorum ſimilibus, ſed quæ magnitudine ipſis cedant. Naſcuntur Satyria hæc locis maximè humẽtibus, paluſtri bus in pratis & ſiluis. Florent Maio & Iunio. Horũ duo reperiri genera in Ananiæ vallismontibus Matthiolus ait. Sunt qui velint Buzeidē ſiue Buzidan Arabum eſſe. Sed ſcribit Auicēna Buzeidem eſſe medicinam ligneam Indam, in qua eſt virtus ſimilis virtuti Been. Et Serapio, Buzeiden, inquit, eſt ſpecies Satyrionis. Et Buzeiden ſunt radices duræ, albæ, ſimiles Behen albo. Et eſt medicina Indiæ, qua nos parum vtimur. Satyrij autem huiuſce radices nihil minùs quàm ligneæ ſunt, nec ex India petuntur. Matthiolus Satyrium Baſilicum ſiue Palmam hanc Chriſti, Auicennæ digitos citrinos eſſe vult, de quibus hæc ſcribit. Aſahaſafra ſiue digiti citrini quid eſt? Eius figura eſt ſicut vola manus commixta ex citrinitate & albedine: & eſt dura, in qua eſt parum dulcedinis: & ex ea eſt citrina cum puluerulentia abſque albedine. Et Rhaſis digitos hos croceos, vt exemplaria habent, appellat, & eſſe gummi ſeu venam tinctorum ait. At Satyrij Baſilici radices duræ non ſunt, neque croceæ, neque ad tingendum vtiles. Quare id à Digitis citrinis Auicennæ & Rhaſis perſpicuè differre videtur. Satyrij Baſilici radices Orcheωn radices ſapore & guſtu referunt: quare & facultatibus ſimiles exiſtimantur. Nicolaus Nicolus Florentinus capite de quartanæ curatione vim habere ait. & per ſuperiorem & per inferiorem ventrem purgandi, & aduerſus quartanas febres inueteratas, poſt purgationes radicis partem pollicis longitudine, tuſam cum vino ante acceſſionem vtiliter exhiberi, hócque remedio ter ſumpto Biliotum quendam poſt quadraginta quatuor aut quadragintaquinque acceſſiones, à febre quartana fuiſſe liberatum. Matthiolus Fuchſium reprehendit, quòd Palmam Chriſti Satyriorum generibus accenſuerit, cùm in generibus Teſticulorum canis potiùs numeranda fuerit. At Fuchſium Dodonæus & alij multi Herbarij ſecuti ſunt, eam Satyrium Baſilicum nuncupantes, vt diximus. Triorchin Serapiada Æginetæ eſſe Palmam Chriſti aliàs opinabatur Pena, tum quia ſucculenta minùs ſicciórque eſt, & deterget intrò foríſque vlceribus admota, tum etiam quòd melancholicis, quartanariis, epilepticis, neruorum

Locus.

Lib.2.c.98.

Cap.260. ſimpl.

Li.2.c.207.

Lib.vet.cō tin.

Vires & Temper.

In Aduerſ.

offarctu & pituitosa saburra oppressis miram præstet opem, fluxum dysentericum sistat, quot qualésque facultates Palmæ Christi recentiores vindicant, dignandas sanè Ægyptiis venerandæ Serapiadis Deæ augusto cognomine: alioqui nihil attinebat à cæteris secreuisse, & Serapiadas nuncupasse. Rationibus hisce fauebat ex lectione coniectura: nam vbi πολύχρηστον τῆς ῥίζης, id est, multi vsus radicem Dioscorides habet, legendum fortasse πολύχιστον multifidam radicem, & fortè vtrunque, id est, multifidam & multi vsus radicem innuebat. Et mox inferiùs, vbi Dioscorides, ῥίζα δὲ ὕπεστι ὀρχιδίοις ὁμοία, id est, radix subest pusillis testiculis similis, legebat Pena multifida leuiore metathesi multò quàm in superiore capite, vbi pro oleo substituit Dodonæus Scillam teneram Pancratium, vti dictum est à nobis.

COLCHICVM EPHEMERVM. CAP. XIIII.

Lib 4.c.79. DIOSCORIDES κολχικὸν à Græcis etiam ἐφήμερον, & βολβὸν ἄγριον dici
Nomina auctor est. Latinè Colchicum, Ephemerum, & Bulbum agrestem, &
Vide Phyto. pag. 95. strangulatorium: Colchicum, à Colchide veneni ferace, in qua nascitur. Ephemerum, quoniam sumptum vno die interficiat, Gallis *Tue-chien* & *Mort-aux-chiens*, Germanis *Teitlosen*, Italis *Zaffarano saluatico*. Item aliud ἐφήμερον seu ἶριν ἀγρίαν, id est, Ephemerum seu Irim siluestrem, quod lethale nō est:
Lib.6. sim. sic nuncupatum, quòd breui vna & altera die florem amittat. Idem Galenus habet. Ephemerū, non illud lethale ac deleterium, sed alterum, quod Irim agrestem
Lib.5. cognominant. Et hos secutus Aegineta, Ephemerum, inquit de venenis agens, quod nonnulli Colchicum, quòd in Colchide nascatur, vocant aut Bulbum agre-
Lib.7. stem. Et alio in loco. Ephemerum, nō deleterium, sed quod Irim agrestem dicunt. Et Aërius. Qui Ephemerum, quod aliqui Colchicum, aut Bulbum siluestrem ap-
Genera. pellant, &c. Est igitur Ephemerum duplex, lethale quod Colchicum, & non lethale, quod Ephemerū non lethale nominatur. De Colchico priore loco tractat
Lib.4.c.79. Cap.80. Dioscorides, de altero proximè sequenti capite. Colchicum, vt ille describit, Au-
Forma. tumni exitu florem edit subcandidum, crocino similem: post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen: caulem palmi altitudine, fructum ferentem rufum: radicem quæ corticem habet in nigro rufescentem, quo nudata, candida, tenera, succi plena & dulcis inuenitur. Habet bulbus eius in medio rimam, vnde flos erum-
Locus. pit. Plurimum in Messenia & Colchis nascitur. Ephemerum nō lethale caulem & folia Lilio similia habet, tenuiora tamen: flores candidos amarósque, fructum
Diosc. ibi. mollem: radicem vnam digitali crassitudine, longam, adstringentem, odoratam.
Lib.25.c.13. Nascitur in siluis & vmbrosis locis. Plinius, Ephemerum, inquit, folia habet Lilij, sed minora: caulem parem, florem cæruleum, semen superuacuum: radicem vnā digitali crassitudine, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctámque, vt tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cauis & exesis imponitur. Hæc Plinius. Colchicū Ephemerum aliud non est, Herbariorū iudicio, quàm vulgatissimum plebi pratense Crocum & siluestre vbique vocatum, vti & in Croco siluestri diximus. Nam floret vt Crocus Autumno, flore perquàm simili, concolore, dilutiùs tamē cæruleo, staminibus pallidè luteis, iamdiu anteà primo Vere ortum, & Aestate amittit folia, quæ porraceis latiora, Pancratij sunt æqualia, vel Bulbi, pinguiora, terna, aut quaterna, virentia, nitentia ab radice: caule sesquipalmari: bulbosa, semirotunda: radice altera parte compressa Castaneæ figura, aut Anacardi, foris tunica rufescente ex fusco, ab ima latioreq; basi ad apicem canaliculum imprimit prima caulis germinatio, intus tota alba, fungosa, mucida, virosa, gustu non ingrata. Est quibusdam Narcissus purpureus Plinij & Virgilij, apud Theophrastum

COLCHICVM Orientale, Matthioli.

COLCHICVM alterum Orientale, Matthioli.

ſtum florens Autumno, poſt Arcturũ circa æquinoctium, perperàm Moly Trago lib.2.cap.76.quia eius flos minimè lacteus. Eſt & Syriacum ſiue Alexandrinum Colchicum, cui bulboſa radix, vt deſcribit Pena.Id non parum à noſtrate differt, tametſi Dioſcorides delineationem non minùs bene referat:non enim ex radicis

COLCHICVM Anglicum, Lobellij.

ſulco, ſiue rima quæ eſt à latere,caulem emittit, ſed caulis erumpens mediũ findit bulbum,quaſiq; geminum Colchici bulbũ ab imo coagmentatum,caulémque vtrinque amplexatum oſtendit, nigriórque noſtrate euadit intus prioris ſimili, foríſque, alioqui è cepacea fungoſáque concretione vti & totius figura.Iſtis adiungunt Lobellius & Pena aliud Herbariis indictũ,quod quia Anglia copioſiſſimum fundit, nec alibi facilè reperias, Anglicum candido flore nuncupant.Perpulchra eſt planta, lacteis floribus Ornithogali vel Aſphodeli,maioribus,Croci mõtani ſilueſtris paribus:caulem ornant ſeſquipalmarem radix & folia, alioqui pratenſis vulgaris ſunt, foris fuſca, intus candida.Londini hortis merſæ radices Hiemem ferunt, Vere emergũt, non ſecùs atque in collibus & montoſis prope Briſtolium & in agro Somerſeti. Cluſius aliud Colchicum montanum exhibuit, quod terna quaternáve folia fundit,digitum longa, per terram ſtrata, Hyacinthi non ſcripti ferè æmula, ſed ſaturatiùs virentia & ſplendentia, guſtúque acida, quæ vbi flacceſcere incipiunt, colorem ſubrubrum

Lib.2.ſtir. Hiſp.c.6.

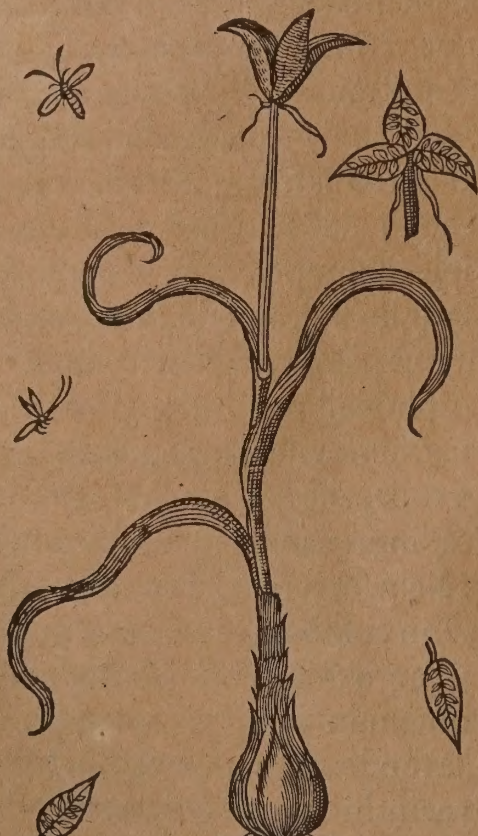
ſubrubrum contrahunt. Flos ſine foliis primùm exilit, & ſex oblongis purpureiſq; foliis, & in medio ſtaminibus totidem conſtat: eum folia ſtatim (contrà quàm in alio Colchico) ſubſequuntur & quodãmodò protrudunt, totámque Hiemem perdurant in menſem vſque Maium aut Iunium. Radix eſt bulboſa, vnica, non magna, multis ſubrufis & nigricãtibus tunicis amicta, intus ſolida, candida, dulcíſque cum quadã adſtrictione, ſede longiuſcula, quæ adnatis in lateribus propagatur. In collibus Salmanticæ vicinis lapidoſo admodùm ſolo prouenire ait Cluſius, ſéque menſe Maio collegiſſe proferentem caulem dodrantalẽ, firmum, & in faſtigio triangularem ſiliquam: ſemine ex rubro nigreſcente, læui, exiguo, ſubrotũdo, amariuſculo plenam. Illic vulgò *Merenderas* vocari. Idem ſcribit ſe obſeruaſſe in pratis Salmantinis Colchicum noſtro vulgari ſimile, ſed minus, atque eius plãtas nonnullas flore omnino lacteo: ſed in eo genere folia antè primum Ver emergere non ſolere, quemadmodùm nec in Anglico, quod hîc ex Cluſio pictum videtis. Colchici noſtri radix quouis anni tempore eruta, à quibuſdam pharmacopœis pro Hermodactylo habetur, etiamſi ſiccata, flaccida, vieta rugoſáque, tangenti partim euanida, partim fungoſa ſit. Id quod acerrimè Matthiolus reprehendit, & eius erroris cauſam Serapioni adſcribit, qui Surungen, id eſt, Hermodactylum, vt ipſemet interpretatur, iiſdem planè verbis deſcribit, quibus Dioſcorides Colchicum. Quod autem magno & pernitioſo errore has duas plantas confuderit, confirmat ex Paulo Aegi. qui lib. 7. de Ephemero & Hermodactylis ſeorſum tanquam de diuerſis tractauit, ac primùm de Hermodactylo. Hermodactyli radix, inquit, & per ſe, & ipſius decoctum vim habet purgandi. Priuatim arthriticis, cùm humores defluunt, exhibetur. Verùm ſtomacho valde aduerſatur. Paulò pòſt de Ephemeris ita ſcribit. Ephemerum nõ illud venenatum, ſed quod Iris ſilueſtris nominatur, mixtæ facultatis eſt, & repellentis, & diſcutientis per halitum. Ex quibus perſpicuum eſt Hermodactylum ab Ephemero longè diuerſum eſſe, & hac in re Serapionem vehementer erraſſe, & Mauritanos omnes, ac eius ſequaces medicos, qui Colchicum Hermodactyli vice catapotiis, & aliis medicamentis immiſcent. Quare Matthiolus genuinum Hermodactylum eſſe credit, quem ex planta expreſſit quam Augerius de Busbeke Conſtãtinopoli allatam donauit: vbi etiam Hermodactylus appellatur, & radices

COLCHICVM montanum cum flore, Cluſij.

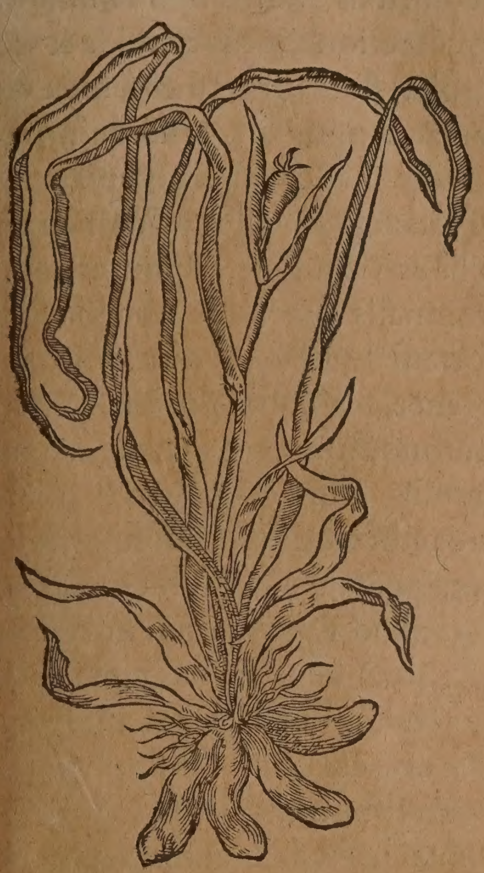

Cap. 194. ſimpl.

COLCHICVM montanum minus, Cluſij.

HERMODACTYLVS verus, Matthioli.

PSEVDOHERMODACTYLVS, Matth.

dices digiti speciem referunt, adeò vt vnguium quoque figura conspicua sit. Folia fert prelonga binûm dodrātum longitudine, & fortasse longiora, Porri aut Hastulæ regiæ similia: sed lōgè angustiora, breuioráque sunt quæ circa radicem diffunduntur. Radices habet quatuor ex vna eadémq; basi emergētes, digitorum figura, colore ex pallido rufescente, albis in summitate vnguibus, nullis circa sese fibris: nam quæ spectantur fibræ, circa radicum originem superiore parte capillaceæ sese fundunt. Caulis è medio prosilit tenuis, herbacea tunica circumuestitus, in cuius summitate oblōgum prominet capitulum (florem non vidit) piri figura, Colchici ferè modo, minus tamen. Differt ab hac planta ea quam quidam in Italia Hermodactylum esse arbitrantur, Matth. Pseudohermodactylum appellat. Sed Hermodactylū priorē, quē verū putat, pleriq; respuūt, & Iridis generibus adscribunt, Iridē tuberosam appellantes, de qua capite de Iride locuti sumus. Præterea Colchici nostri radix medicamentis immixta, pernitiosa nō est. Neq; propterea dicendū, id, quod in Colchide plurimū nascebatur auctore Dioscoride, aliud à nostro esse: sed illic lethali interimēdi facultate ceteris omnibus antecelluisse, tum q, succo illic esset magis concocto, tum quòd à solo cœlóque vim hanc nancisceretur. Sic fungi quibusdam locis exitiosi proueniunt, &, nisi iisdem quibus Colchicum remediis vincantur, interimunt: alibi innoxij passim esitantur. Sic Taxus Narbonensis & Hispanica deleteria sola vmbra, vt prodidit antiquitas: in Anglia & alibi minimè malefica. Cicutę & aliis idē vsuuenit. Sed nostri Colchici radices etiamsi pro Hermodactylis à quibusdam vsurpentur, sciendum tamen ab Officinarum Hermodactylis plurimùm differre. Hi enim peregrini sunt, nō pernitiosi, vt multis seculis plurimus vsus edocuit. Hos Hermodactylos Officinarum, Tralliani & Pauli, esse Colchicum, seu Ephemerum non venenatum Dioscoridis Pena opinatur, & leuiore aliqua nota, non specie differre, vel si eadem non sint saltem admodùm affinia esse. Idem censuit Lobellius, ex quo Colchicum Illyricum, siue Græcum nō venenatum Anguillarę, pictum exhibemus. Hermodactylos non venenatos Officinarum appellat. Se Venetiis habuisse ait munere Alberti Martinelli Alepo Syriæ euulsas à fratre Cequino Colchici Anguillaræ plantas, pronis palmitibus, septenis, denis & duodenis foliis Colchici striatis, mucronatis, reflexis, in angustum fastigiatis, imbricatim & lateratim stipatis, è quibus in pusillo

ερμυς. & mercurius
δακτυλος digitus
hinc ερμοδακτυλοι.
dest digitus mercurij

COLCHICVM Illyricum ſiue Græcum non venenatum, Lobellij.

ſillo pediculo flores exoriuntur lutei, pallentes, terni, vel quaterni, Colchici parui minores, ſtaminibus itẽ concoloribus. Siliqua non diſſimilis. Radix foris cepę cõcretione, intus euanida & vieta, quia in caulẽ, folia, flores, fructũ & ſemen vis tota exhauſta fuerat. Anguillaræ & Cequino aſſentiẽdũ putat, quibus hanc plantã acceptam refert. Colchicis accenſet Lobellius plãtam quam capite de Narciſſis ex Cluſio deſcripſimus nomine Narciſſi Autumnalis quorundã, Lobellij Colchicũ luteum, fortaſſe Ephemero non venenato Dioſcoridis cõgener, Narciſſus Autũnalis Marcelli Vergilij Mutono, flore luteo pallente, cuius Narciſſi meminimus cùm de quarto Narciſſo ageremus. Certè radice, caule, folio, flore, ortu, tota deniq; planta propiùs ad Colchicũ accedit. Matthiolus longè aliud Ephemerum nõ lethale depinxit, ꝙ in Ananiẽſibus mõtibus tam in pratis quàm in ſiluis copioſè naſcitur, ab indigenis
Cap 88 hiſtor. vulgò *Giglio matto*, hoc eſt, Lilium ſtultum nominatum : Ephemerũ ſpurium Lobellius appellat. Folia habet Lyſimachiæ Glaſti aut Luteolæ media, in ſeſquicubitalibus cauliculis denſis, multíſque alis concauis : floſculos candicantes, Verbaſci nigri, quinario foliorum numero : ſemen puſillum in rotundis lini pericarpiis occluſum : radicem multùm fibratam Iſatidis. Hæc Lobellius. Fuchſius plantam, vulgò Lilium conualliũ nuncupatã, Ephemerum non lethale eſſe contendit.
Lib.3.c.79. Colchici radicem comeſam ſcribit Dioſcorides fungorum modo ſtrangulando enecare. Remedio eſſe quæcunq; contra fungos opem ferunt: bubulum etiam lac potum, adeò vt quoties hoc adfuerit, nullum prætereà quærendum præſidiũ ſit. Ephemeri non lethalis radix dẽtium doloribus remedio eſt, ſi decocto eius colluantur. folia in vino decocta & illita, œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris contraxerunt, diſcutiunt. Vbi pro, *μήπω ὑγρὸν ἔχοντα*, legẽdum putat Fuch-
Lib.6.ſim. ſius, *μήπω πῦον ἔχοντα*, vt ex Galeno liquet ſic ſcribẽte. Ephemerum nõ lethale radicem habet adſtringentem, & boni ſuauíſque odoris. Ex quibus perſpicuum eſt facultatis temperaturæq́; eſſe miſtæ, nempe repellentis, & habitu euaporantis. Teſtificãtur opera quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentiũ doloribus colluitur. Tum phymatum augmento & ſtatui folia cõueniunt. Oportet autem ea in vino decocta priùs quàm pus moueas illinere. Plinius de Colchico
Lib.28.c.9. hæc ſolùm tradit, priuatim lac bubulum iis qui Colchicum biberunt vtile eſſe. Et
Li.26.c.12. folia Ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur, quæ etiam dum diſcuti poſſunt.

EPHEMERVM non lethale, Matthioli.

poſſunt. Ferunt Turcas Colchici floribus vti cùm inebriari volũt: eos enim vino macerant, quo epoto adeò ſtupidi redduntur, vt in ecſtaſim abeant. Hermodactylus, auctore Meſuë, calidus eſt & ſiccus ordinis ſecundi initio, cum humiditate tamen excrementitia, flatulenta, nauſeabunda qua vẽtriculo nocet, præſertim quando in eum ex partibus aliis excrementa cõfluunt. Pituitam craſſam maximè à iuncturis trahit: ob id podagræ, & aliis arthritidis differentiis confert, non ſumptus modò, ſed etiam cataplaſmate admotus, præſertim cum vitellis ouorum, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat, ſperma auget, vlceribus confert, quia terget ſordem eorum, & carnem in his putrem conſumit. Cuminum, Zingiber, Piper longum, Libyſticũ, Menthaſtrum, maſtiche mixta, Hermodac. prohibent, ne ſuo humore excrementitio & flatulento lædat ventriculum, néve flatus craſſos & nauſeabundos in eo excitet, aut multa in ipſo excrementa colligat. Si verò Hermodactylus cũ pauco Zingibere, & ſucco Raphani, vel Scilla aſſata, aut Scillæ ſucco & Zingibere, & pauca ſpica in trochiſcos fingatur, purgat celeriùs & pleniùs (per ſe enim tardè & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoque roborando ſtomachum Hermodactylos citò deturbant, & humorum in ventriculũ affluxum prohibent. Datur ab aureo vno ad aureo duos. Ad annos tres ſeruatur.

SCILLA. *CAP. XV.*

CEPACEO etiam generi tantopere ſimilis eſt σκίλλα Græcis dicta, Latinis ſimiliter Scilla, vt multi eam Cepam marinam vocent, & Varro Squillam, cuius exemplo omnibus Officinis ſic nominatur, Arabibus *Haſpel, Hauſel, Aſchil* ſeu *Alachil*, Italis *Silla*, Germanis *Meertzuuibel*, Gallis *Stipoule, Oignon marin*, Hiſpanis *Cebolla Albatrana*. Quia autem inter hanc & marinum teſtaceum piſcem, à tunicata ſquamarum cõpactili ſerie Squillam vocatum, tanta ſimilitudo interceſſit, hæc putatur ſic dicta, inquit Pena. Potuit etiam ἀπὸ τοῦ σκελήματος, id eſt, ab ariditate dicta eſſe, quòd in ſabuletis maritimis Sole torridis oriatur, cuiuſmodi ſunt in Hiſpania, & prope aridæ Luſitaniæ teſqua maritima. Plinius, Scillarum in medicina, inquit, alba eſt quæ maſculus, fœmina nigra. Quæ candidiſsima fuerit, vtiliſsima erit. Et, Nobiliſsima eſt Scilla, quanquam medicamini nata, acetóque exacuendo. Nec vlli amplitudo maior, ſicut nec vis aſperior. Duo genera medica: maſculus albis foliis, fœmina nigris. Et tertium genus eſt cibis gratum: Epimenidium vocatur, anguſtius folio, ac minus aſpero. Quæ ex Theophraſto tranſtulit Plinius. ἐδώδιμοι μὲν γὰρ οὐ μόνον βολβοὶ, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἀσφοδέλου ῥίζα, καὶ ἡ τῆς σκίλλης, πλὴν οὐ πάσης, ἀλλὰ τῆς ἐπιμενιδίου καλουμένης, ἣ ἀπὸ τῆς χρήσεως ἔχει τὴν προσηγορίαν. αὕτη δὲ στενοφυλλοτέρα τε καὶ λειοτέρα τῶν λοιπῶν ἐστί. Id eſt, Edules non ſolùm Bulbi & his ſimilia, ſed etiam Aſphodeli radix & Scillæ, non omnis quidem, ſed eius quæ Epimenidia vocatur, quæ ab vſu nomen accepit. Hæc anguſtiore eſt folio, læuioreq; quàm cæteræ. Scillæ differentias duas ex colore duntaxat inter Hiſpanicas tam multas animaduertit Pena: quarum extimæ tunicæ vni rubent, vt Cepis oblongis, alteri albent, magnitudine pares. Vtrauis maxima pomũ Aſſyrium nõ ſuperat, Cepæ modo multipliciter tunicata, corticoſaq;. Vniuerſa folii carina vel dorſum palmum ferè lata, pedẽ alta, craſsitudine minori quàm Aloës, crebro è bulbo pullulant ſquamatim cõpacta: caulis ſeſquicubitalis, gracilis, flores ſtellatos Ornithogali habet ſimiles, ſed minores, in ſpicam poſtremò deficiens. Matthiolus ait ſe cùm olim credidiſſet Scillas, quibus in Italia tum medici tum ſeplaſiarij vtuntur vulgò, veras eſſe Scillas, mutata tandem ſententia eas pro legitimo Pancratio habere, Scillas verò geminas eas eſſe, quæ illis duplo maiores in Hiſpaniæ maritimis proueniunt,

Nomina

In Aduerſ.

Lib. 20. c. 9.

Genera.

Lib. 19. c. 5.

Lib. 7. hiſt. cap. 11.

Forma.

In cap. 168. lib. 2.

SCILLA, *Matthioli.*

SCILLA *Hispanica sine flore, Clu.*

foliis Aloën æmulãtibus, sed minùs crassis, cùm illæ folia ferant nõ Aloë, sed Lilio proxima, inter quæ non parua est differentia. At perperàm, inquit Pena, pro Pancratio vulgarem Scillã, quę vera est, accipit: quam non nisi vietam, aut adolescentem, cuiusmodi Venetiis væneunt, viderat. Et foliorum gracilitas sanè nõ aliam speciẽ constituit Scillæ, sed tantùm contingit habitiora & maiora adolescere folia mutatione cæli, soli, & cultu. Sic Cepis euenit angusto interiecto tractu, sic in foliis Aloës, & aliis multis obseruatur. His verò Bulbis flores, folia, omnia prorsũ similia, aliquantò duntaxat graciliora, vt bulbaceis multis præpropere enatis, & aliò transplantatis euenit. In contignatione suspensæ, dum sabulo mergũtur aut seruantur, languidiora promunt folia, & succo seu pabulo cõsueto defraudantur, exilioráque sunt. Ratio par in Scillis pusillis, quas Pancratium Matthiolus adstruit. Sed ex Clusio legitimam Scillæ iconẽ hîc proponimus, qui eam & primùm emergentem, & florẽtem semineque onustam plerisque Hispaniæ & Lusitaniæ locis se eruisse ait. Est verò Scillæ, inquit, caulis plerunque cubitalis aut maior, rectus, nudus, absque foliis, floribus plurimis candidis & stellatis ornatus, Asphodeli minoribus, Ornithogalo maiori similibus, qui ab imis florere (vti rectißimè scripsit Theophrastus) quẽadmodùm Asphodelus incipit. His succedũt siliquæ triangulares, & veluti compressæ, in quibus semen nigrum, planum & paleaceum. Folia demum emergunt quinque aut sex lata, ampla, viridia admodùm, densa, humi extensa, & quodammodo carinata. Radix crassa, alba, multipliciter tunicata, lento quodã humore plena, multis fibris crassiusculis capillata. Copiosè nascitur supra Olysiponem, & plerisque aliis Lusitaniæ & Hispaniæ locis. Floret Augusto & Septembri, semen Octobri & Nouembri maturescit. Folia maturo iam semine, & caule arido emergunt Nouembri & Decembri. De Scillæ viribus & præparatione satis prolixè Dioscorides. Vim acrem & feruentem habet. Assata verò multiplicis est vsus. Pasta aut luto óblita in clibanum coniicitur, aut carbonibus obruitur, donec circumlita pasta sufficienter tosta fuerit. Qua amota, si non mollescat, altera pasta aut luto circumlinitur, eademq́; quæ priùs fiunt. Nam quæ ita non assatur, noxia magis est, præsertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanum coniecta. Sumitur ex ea abiectis extimis partibus, quod maximè medium est, quod concisum effusa priore aqua coquitur, nouáque superinfusa vsquedum nec amaritudinem, neque acrimoniam habeat aqua. Siccatur autem in vmbra dissecta, & lino traiecta, ita vt ne talleolæ inuicem se contingant. Sic igitur secta, ad oleum, vinum, acetumq́; scilliticum vtimur. Ad rimas verò pedum crudę Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut

Lib. 2. cap. 167.

Vires & Temper.

SCILLA Hiſpanica cum flore, Cluſij.

aut cum reſina liquefacta imponitur. Decocta in aceto demorſis à vipera cataplaſma eſt. Aſſæ eiuſdem pars vna, toſti ſalis partibus octo ſubigitur, datúrque ieiunis cochlearis vnius duorúmve pondere ad emolliendam aluum. Additur potionibus & odoratis medicaminibus, & quibus vrinam ciere voluerimus, hydropiciſq; & ſtomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in vetere tuſſi, aſthmaticis, cruenta reiicientibus (ἀναφορικῶν. Hîc Dioſcorides, & Medici alij ἀναφορικοὺς appellant, qui ſanguinem ex inferioribus partibus ſurſum educunt, & per os reiiciunt.) Trium verò obolorum pondere in delinctu ex melle ſumpſiſſe ſatis eſt. Coquitur eadem cum melle, ſumiturq; in cibo ad eadem, maximè coctionem adiuuans. Strigmẽtitia per aluum ducit. Coctu & ſimili modo ſumpta idem poteſt. Cauendus Scillæ vſus iis quibus interaneum aliquod exulceratum fuerit. Prodeſt verrucis & pernionibus aſſam inungere. Semẽ eius tritum cum caricis, aut melle exceptum, ſi manditur, aluum emollit. Pro foribus domus ſuſpenſa tota amuletum eſt. De iiſdem Plinius confuſè tractauit his verbis. Scillæ aridis tunicis direptis, quod reliquum è viuo eſt conſectum ſuſpenditur lino modicis interuallis. Li.20.c.10. Poſteà arida fruſta in cadum aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit ante ſolſtitium diebus 48. Gypſo deinde óblitus cadus ponitur ſub tegulis totius diei ſolem accipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur vas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterúmque doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, vt auidiùs hauſtum, extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, vel per ſe commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoq; recens ſubiecta, præſtat ne hydropici ſitim ſentiant. Coquitur plurimis modis: in olla quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur, deinde conciditur, coquitúrque in aceto, tum ſerpẽtium ictibus imponitur. Toſta quoq; purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vſus ſic coctæ ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad ſpleneticos & ſtomachicos, ſi non ſentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſſim veterem cum ſuſpirio. Diſcutit & foliis ſtrumas quadrinis diebus ſoluta, furfures capitis, & vlcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & miſta reſinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine quoque ianuæ ſuſpenſam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Hæc Plinius. In quibus Marcellus Vergilius & Cornarius erroris eum inſimulãt, quòd dixerit adipe aut luto illita, pro eo quod eſt apud Dioſcoridem ϛαιτὶ δὲ ἢ πηλῷ περιπλάσσεται, id eſt, farina aqua ſubacta, quam paſtam vocamus, aut luto oblinitur. ϛαῖς enim & ϛέαρ hic non adipem, nec multis aliis locis apud medicos ſignificat, ſed paſtam aut fermentum. Dioſcorides de Stibio, ἀπτᾶται ϛέατι περιπλασθέν, id eſt, Lib.5.

aſſatur farina circumlitum. Vbi tamen etiam impegit Plinius, qui ſic vertit. Quidam non fimo vtuntur coquentes, ſed adipe. Idem Dioſcorides de Eriſymo. ἐνδεθὲν εἰς ὀθόνιον, καὶ ὀπτηθὲν ἐν στέατος περιπλασθέντος. Hoc eſt, linteo illigatum, & fermento óblito aſſatum. Et de fici vtriuſq; ſucco. καὶ μυρμηκίαν αἴρει στέατι περιπλασθείσης τῆς

Lib. 3. c. 38. ἐν κύκλῳ σαρκός. Id eſt, fermento vel paſta óblita in circumſita carne. Idem Paulus ὠοῦ ἐν στεατίῳ ὀπτημένου τὴν λέκυθον. Hoc eſt, Oui in fermento aſſati vitellum. At ſicut his in locis atque aliis στέαρ pro paſta aut fermẽto rectè intelligitur, ita multis aliis

Lib. 7. hiſt. cap. 12. pro adipe vſurpatur. Porrò quod ex Pythagora refert, idem prodidit Theophraſtus, λέγεται δὲ καὶ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς εἰσόδου φυτευθεῖσαν, ἀλεξιτήριον εἶναι τῆς ἐπιφερομένης δηλήσεως. Id eſt, Traditur & ante portas ſatam remedio eſſe contra veneficio-

Lib. 8. ſim. rum noxam. Scilla, inquit Galenus, admodùm incidentem facultatem habet, non tamen admodùm calidam. Sed ſecundum hoc eam quiſpiam ſecundi ordinis cenſeat excalfacientium. Præſtat autem aut aſſam aut elixam ſumere: ſic enim virium eius vehementia exoluitur. Vnum de Scilla volumen condidit Pythagoras philo-

Lib. 19. c. 5. Lib. 21. c. 17. ſophus auctore Plinio, colligẽs medicas eius vires. Idem Plinius Scillam ter florere refert, tria tempora ſationum oſtendentem. Quod ex Theophraſto exſcriptum eſſe capite de Croco declarauimus. Vbi non τρὶς ἀνθεῖν Scillam ait, id eſt, ter florere, quemadmodùm Plinius ſcripſit, ſed ποιεῖσθαι τρεῖς ἀνθήσεις. Quibus verbis non ſignificatur Scillam tribus diuerſis anni tẽporibus, exempli gratia, Autumno, Verè, Aeſtate florẽ edere, ſed inter bulboſas plantas Scillam & Aſphodelum quàm diutiſſimè florere, ob alimenti copiam & vbertatẽ, quod Theophraſtus τὴν ἄνθησιν κατὰ μέρος ποιεῖν, id eſt, particulatim florem promere dicit, (In vulgatis tamen co-

Lib. 7. hiſt. cap. 12. dicibus mendoſè legitur τὴν αὔανσιν, pro τὴν ἄνθησιν) vt ab ima caulis parte primũ incipiat. Quare Auguſti menſis principio Scillæ caulis aſſurgit, ſeorſum eam ob cauſam pictus, quod ſæpius eſt obſeruatum, cubitalis aut etiam procerior, denſiſſimè floribus ſtipatus, qui primùm diducuntur, ac interim dum aperti vigent, medij turgeſcunt, ſupremi gliſcunt duntaxat, quæ πρώτη ἄνθησις eſt, primus ad floreſcendum impetus. Exactis aliquot diebus flores qui primi recluſi fuerunt, dilabuntur, medij ſeſe promunt, ſupremi tantùm intumeſcunt, quæ eſt ſecũda ἄνθησις. Poſtremò defluentibus mediis ſupremi ſeſe explicant, quæ eſt tertia ἄνθησις. Hic floreſcendi ter repetitus impetus, terrã quoque ter ſubigi oportere denuntiat, priuſquàm fruges ſerantur. Flaccido verò & emortuo caule folia naſcuntur circa Ianuarij medium vel finem, ob id bulbus cum foliis depictus ſine caule, quæ poſteà Aeſtatis ſqualoribus exareſcunt. Quod de Scilla illi prodidere, Vergilius ex Arato idem de Lentiſco literis mandauit.

PANCRATIVM. *CAP. XVI.*

Nomina Vide Phytop. pag. 107.

Lib. 2. cap. 168. GRAECI παγκράτιον, ſicut & Latini Pancratium, à vincendis & profligandis morbis omnibus nominaſſe videtur. Scillæ ſpecies eſt, propterea Scillã nominant, vt ait Dioſcorides, vt Plinius Scillam puſillam.

Forma. Pancratiũ, vt deſcribit Dioſcorides, radix eſt Bulbo magno ſimilis, ſubrufo colore aut ſubpurpureo, guſtu amaro ac feruẽte. Folia habet Lilio ſimilia,

Li. 27. c. 12. ſed longiora. Plinius, Pancratiũ aliqui Scillam puſillã appellare malunt, foliis Lilij albi, longioribus craſſioribuſq;: radice Bulbi magni, colore rufo. Dalechampius ſic depingendũ curauit, & deſcripſit his ferè verbis. Naſcitur vbiuis in litore maris, radice Bulbi magni, cortice ſubrufo veſtita, infernè capillata Cæpę modo: foliis κρίνου, id eſt, Lilij albi, vt Plinius vertit, longioribus & craſſioribus, quod idem addidit: caule pedali & nonnunquam proceriore, anguloſo, ſummo faſtigio in quinque foliola candicantia virgata, acuminata ſeſe explicante, è quorum medio anguloſæ,

gulosæ, breues & veluti compressæ eriguntur siliquæ pediculis subnixæ, ex quarum vertice flos albus emicat, oblongus, infernè arctus, supernè latus, ambitu supremo in radios velut cuspidatim diuiso, pallidis apicibus multis, staminibúsque intus extantibus, flore delapso semen in siliquis adolescit, & maturescens grãdescit. Floret mense Iunio. Ex his perspicuum est, Pancratium Scillam non esse, sed speciem *Tempus.*

PANCRATIVM, Dalech. *PANCRATIVM, Clusij.*

flore potissimùm ab ea distãtem. Pancratium istud Monspeliense Clusius Hemerocallidem Valentinam vocat, eóque nomine depinxit. Pancratium verò longè aliud, quale hîc videtis expressum. Cùm autem de Scilla dixisset, subiecit. Pancratio amplitudo maior est, extimæ tunicæ rubent, foliáque ampliora & longiora. Nascitur copiosè in mediterraneis Hispaniæ, éstque præsens venenũ. Germinat cum Scilla. Vires Scillæ & preparationem habet, vt tradit Dioscorides, ac eodem pondere in iisdem morbis exhibetur. Mitior autem huius vis est quàm Scillæ. Radicis *Vires & Temper.* succus cum erui farina in pastillos cõformatus cum hydromelite spleneticis & hydropicis vtiliter exhibetur. Horum quędam omisit Plinius, & alia addit his verbis. *Li. 27. c. 12.* Aluum soluit succo cum farina erui sumpto: vlcera purgat. Hydropicis spleneticisq; cum melle datur. Alij decoquunt eam donec aqua dulcis fiat, eaq; effusa radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos: & posteà vtuntur ad capitis vlcera, & cætera quæ repurganda sunt. Item ad tussim, quãtùm tribus digitis apprehenderint in vino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Propter ischiada in vino bibendum, & propter tormina menséque ciendos. Radix Pancratij, inquit Galenus, Scillæ similem gustum refert ac vires. Quare ea quidam pro Scilla, si ea non adsit, vtuntur: efficit enim omnia in genere quidem similiter, sed longè imbecilliùs.

SISYRINCHION Dodonæi. CAP. XVII.

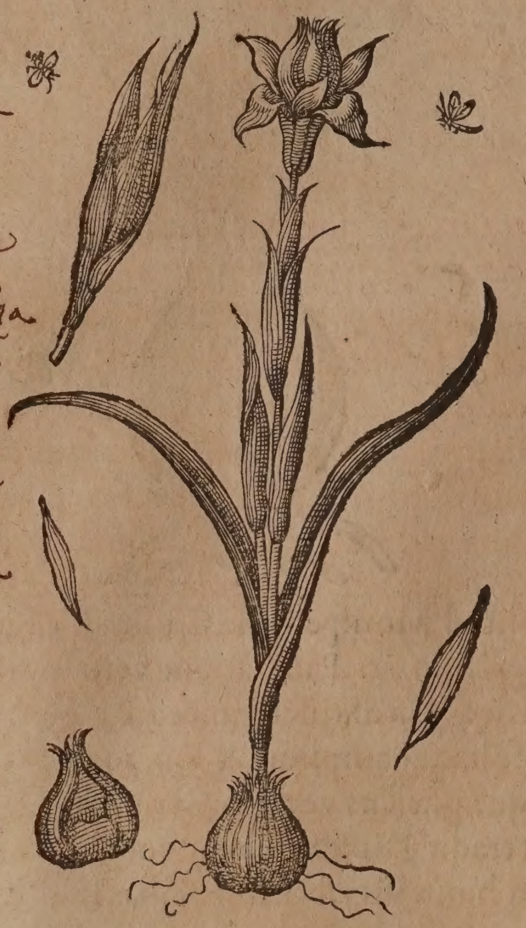
THEOPHRASTVS cum Bulbis multis σισυρίγχιον vel σισυρίγχιόν numerat, & post eum Plinius. ἴδιον δὲ τοῦ σισυριγχίου, inquit ille, τὸ τῆς ῥίζης αὐξάνεσθαι τὸ κάτω πρῶτον, ὃ χαλοῦσι χειμῶνα (corrige πρῶτον, χ' χειμῶνα, vt legunt Plinius & Gaza.) τοῦ δὲ ἦρος ὑποφαίνοντος (addit Plinius ἰδ) *Lib 7. hist. cap. 13.*

Lib.19. c.5. τοῦτο μὲν ταπεινοῦσθαι, τὸ δὲ ἄνω τὸ ἐδώδιμον αὐξάνεσθαι. Quæ ſic reddidit Plinius. Siſyrinchium. In hoc mirum imas eius radices creſcere Hieme, Verno autē cùm apparuerit Viola, minui & contrahi, tum denique bulbum pingueſcere. Siſyrinchium

De florib. cap.48. iſtud arbitratur eſſe Dodonæus plantam hîc depictam, quam Hiſpani *Nozelhas* quaſi nuculas ſiue paruas nuces vocant, Bulbi eſculenti genus, cui gemina eſt radix, & in Hiſpaniis paſsim editur: qualem radicem geminam & edulem Siſyrinchio veteres illi aſsignarunt. Lobellius Hyacinthum poëticum Hiſpanicum gemino gladioli reticulato bulbo appellat.

Forma. Dod. ibid. Huic folia ſunt graminis, bina aut terna, oblonga, & anguſta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo floſculi tres aut quatuor, pulchri, cærulei, verùm fugaces, & paucis admodùm horis vigentes, alternatim

SISYRINCHIVM, Dodonæi.

SISYRINCHIVM minus, Cluſij.

prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis, ex nouem videlicet foliolis compoſiti, quorum tria deorſum inflexa pro fimbria maculam habent plurima parte luteam, alia tria ſurſum verſus aliquantulùm eriguntur, tria verò reliqua reſpondentia iis quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic floſculo maiora & tenuiora ſunt, ſurſúmque arrecta medium floris tenent, ſumma extremáque parte diuiſa: capitula inde ſuccedunt oblonga, in quibus ſemen rotundum, paruum, vti Rapi: radix bulboſa, gemina, vno Bulbo alteri ſuperpoſito, ſicuti gladioli, ſapore dulcis & edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato, quod quidem maioribus ſpiſsius eſt, minoribus minùs craſſum. Duo etenim huius genera eſſe vidētur, magnitudine ſola differentia. In Luſitania, & alibi apud Hiſpanos naſcitur.

Lib.2. ſtir. Hiſpa.c.10. Cluſius idem Siſyrinchium alterum genus depinxit, ſuperiori ſimile, in omnibus autem minus, & foliis gracilioribus, floréque longè odoratiore, Hiſpanis *Lirio*, nonnullis *Macucas* dicitur. Cluſius etiam Siſyrinchium Theophraſti eſſe arbitratur. Inuenitur in Valentino regno, ſed in Murciano frequentiſſimum.

ORNITHOGALVM. CAP. XVIII.

QVOD ὀρνιθόγαλον Græcis, Ornithogalum similiter Latinis dicitur, Plinio Ornithogale. A lacteo gallinarum candore Ornithogalum nomen accepisse videtur, inquit Ruellius, quod flores intus lacteo colore niteant, nisi quis censeat ab oui candidi figura, quam radix præ se fert dictum: nam auicularum oua radix imitatur, intus albissima. Ornithogalum, vt describit Dioscorides, cauliculus est tener, tenuis, subalbicans, ad duos dodrantes assurgens, supernè tres quatuórve habens propagines teneras, in quibus flores foris herbacei, aperti verò lactei coloris, inter quos capitulum Cachryos modo insectum, quod vnà cum pane coquitur velut Melanthium. Radix bulbosa, quæ & cruda & cocta editur. Idem delineauit Plinius his verbis. Ornithogale caule tenero, candido, semipedali, radice bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Ruellius Ornithogalum esse ait, quod à rusticis in Suessionum agro eruitur, rotunda radice, bulbaceam speciem præ se ferente, è cuius medio cauliculus exit tribus, aut quatuor adnatis appendicibus in cacumine: foliis in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo colore candicantibus, qui simul coaceruati velut paniculæ quædam compactili callo squamatim cohærentes in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis repræsentantem. Suessionensis ager *Churles* vocat, pueris non incognitos, qui propter adstantes cùm aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere colligunt, multò castaneis suauiores in cibis, quibus & crudis, & in cineribus incoctis rura vescuntur, odore iucundissimo mirum in modum os commendante. Radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne pulpáve perquàm odorata. Vere vel Æstate cum fronde virent: Hyeme vel Autumno cùm exarantur agri radicitus euelluntur. Diu seruari possunt, & vbi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famē & ieiunia castanearum more satiant.

Nomina — Li.1. ca.20. *Vide Phytop. pag. 97* — Li.2.c. 138. *Forma.* — Li.19. c. 17.

ORNITHOGALVM I. Matthioli.

Nec aliud humo genitum promptiùs in cibum cedit, cùm frugum penuria gliscit. Mirè suibus expetitur, qui rostro scrobiculos excauant, & horum capti dulcedine, gregatim ad hos eliciendos, radicitúsque vellendos adcurrunt. Rura ex agris sponte natum gratiorem cibum non norunt. Lautiores etiam mensas diuitum Ornithogalum non reformidat. At Dodonæo huiusmodi radix non Ornithogalum, sed Bolbocastani genus esse videtur. Radix enim est Bulbi forma, sapore castaneæ, quale Bolbocastanū esse nomen ipsum indicat. Ex Matthiolo duas Ornithogali plantas exhibemus, quòd duo esse eius genera existimet. Quorum vtrumque cùm caule foliosum sit, differt ab eo quod Dodonæus depingit, quódque legitimum Dioscoridis Ornithogalum esse censet. Id etiam Bulbum leucanthemum appellat. Huic folia multa sunt & angusta, graminis minora: caulis inter hæc exit, dodrantalis minor, rotundus, glaber, absque foliis: flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex sex foliolis commissi, exiguis Liliis, præ-

Li. de flor. cap. 53. — In cap. 138. lib. 2.

ORNITHOGALVM II. Matthioli.

Li. purgât. App. c 6.

ſertim priuſquàm aperiantur ſimiles, qui Sole quidem ſplendente patent, noctu verò, & cùm aër nubilus etiam interdiu occluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimùm inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acrimonia. Reperitur in agris frumētariis apud Brabantos locis compluribus. Maio menſe flores edit. Dodonæus alio in loco Ornithogalum, quod Narbonenſe cognominat, haud parum differens à ſuperioribus depinxit, foliis oblongis & tenuibus, & quàm aliorum anguſtioribus: caule tenello, cubitali, aut proceriore, nullis foliis veſtito, floribus verò exornato quamplurimis, à medio faſtigium petentibus, qui foris herbacei ſunt, patentes verò interiùs lactei candoris viſuntur, Phalangij flores referentes. Fructus triangularis eſt lobus, in quo ſemina: bulbus paruus & oblongus pro radice eſt. In Narbonenſi Gallia, ac iuxta Monſpelium in agris frumenti feracibus gignitur. Sunt qui Dioſcoridis legitimum Ornithogalū eſſe exiſtiment. At ſuperiora pro legitimis Dodonæo magis placent. Ornithogalo Narbonenſi ſimile, & magnitudine tantùm diſtare videtur, quod à Mycono habuimus. Inter ſegetes oritur, inquit, cubitali altitudine, interdum maiori. Caulem ha-

ORNITHOGALVM Dodon. ſeu Bulbus Leucanthemus.

ORNITHOGALVM Narbonenſe, Dodon.

bet læuem

ORNITHOGALVM magnum, Myconi.

bet læue, rotundum, ſolidum, Aſphodeli inſtar, in quo flores intus candidi, ex ſex foliolis conſtantes, foris virides ex petiolo pendent, prope cuius exortum foliolum è caule prodit, ipſum petiolum amplectens: in florum medio ſtamina multa ſunt veluti in Roſa. Radix craſſa eſt, bulboſa, candida, ſolida, non ſquamata, dulcis, inferiore parte fibras in orbem emittens, eius extremum ambitum cingentes coronæ capitis monachorum inſtar. Cùm huic idem ſit ſapor qui Ornithogalo vulgari, foliorũ, florum forma eâdem, Ornithogali ſpeciem eſſe cenſet Myconus, etiam ſi folium ſit in hoc duplo maius & latius. Quare Ornithogalũ magnum appellauit. Raram plantam eſſe ait, ſéque bis tantùm reperiſſe, ſemel Toleti, iterum iuxta Barcinonem. Ornithogali ſpeciem faciunt quidam, vt ſcribit Pena, quod Ornithogalum luteum vocant. Quamuis enim Ornithogalo nomen dedit florum lacteus cãdor, cuiuſmodi in gallinarum alis renidet aut ouis, non earum lacte, quo caret volucrum genus, tamẽ propter totius figuræ affinitatem nobis erit etiam vocandum Ornithogalum, quod flore luteo eſt elegantiſſimum, nec ita frequens Italiæ, Narbonæ, calidioribúſque viſitur. In Aruernis & ad pomeria Lugduni pone & prope ſuburbium trans Lugdunum, vulgò *La Guillotiere*, in campis latis & glareoſis,

ORNITHOGALVM luteum Lobel. ſiue Bulbus ſilueſtris, Dodon.

NARCISSVS IIII. Matthioli.

hæc figura eadem cum Bulbo syl: Fuchs. pag. 1502.

glareoſis,etiámque in Borbonio agro,quâ ducit regia via Lutetiam, plurimíſque Belgij, Angliæ nemoroſis Sommerſeti Ornithogalum luteum ſe collegiſſe ait. Tota planta minor multò, ſed ſimillima candido Ornithogalo. Martio menſe floret. Bulbus vnicus plurimùm Scorodopraſi,oblongior,inodorus,pauciora,ſed latiora quàm Ornithogali folia:flores prorſum Ornithogali,ſparſi, & foris quidē herbidi vt Ornithogali,ſed luteoli non candidi, intus verò eleganti luteo nitent. Eſt Bulbus ſilueſtris Fuchſij & Tragi,Siſyrinchium Cordi, Bulbus eſculentus Lacunæ. Hîc ſatis appoſitè collocabitur venuſta planta inter Ornithogala & Lilionarciſſos media:habet enim radicem Ornithogali,folia oblonga Narciſsi, imum caulem glabrum,ſingularem,pedalem & cubitalem ambientia, in ſummo in alas diuiſum,quibus Liliacei,lactei candoris calicis inſtar ſenis foliolis radiati flores, Tulipæ minores,obtuſi,è quorum fundo glomerulus pullus protuberat. Semen pericardio tereti Ornithogali clauditur, ſtamina luteola glomeratum fundum pullum ambientia. Plantæ odor ſuauis, aromaticus, Belgio hortenſis vt rara, ita vſu incomperta. Narciſſus eſt quartus Matthiolo,Lobellio Lilionarciſſus polyanthes,recentioribus Lilium Alexandrinum, Italis *Hyacintho del pater noſtro* propter glomerulos floris. Hæc Lobellius.

TRASI. *CAP. XIX.*

RARA eſt planta hæc,nec alibi ſcribunt Herbarij ſponte oriri, quàm in amœniſsimo Veronenſium agro, non procul ab vrbe, vbi etiam colitur pingui riguoq; aruo. Seritur & in Atheſis fluminis ſabuloſis auctore Alexandro Benedicto. Huius radices Traſi illic vocantur, & *Traſi Dolce* & *Dolzolini*,Guillandinus & Dodonæus Dulcichinū vocant plantam ipſam,Pena eſculētos Cyperos, ꝙ hæc planta prorſus ſit è Cyperi genere ſeu radices,ſeu reliquam totam plātam ſpectes, eiuſq; locos natales:nec differre videtur niſi radicum ſapore,qui gratus veſcendo eſt,nec minùs vtilis. Sunt autem bulboſæ,vt deſcribit Matthiolus, fabarum magnitudine,oblongæ, & cùm ſiccantur rugoſę.

Nomina (Vide Phytop. pag. 36.)

Forma.

TRASI cum flore, Matth.

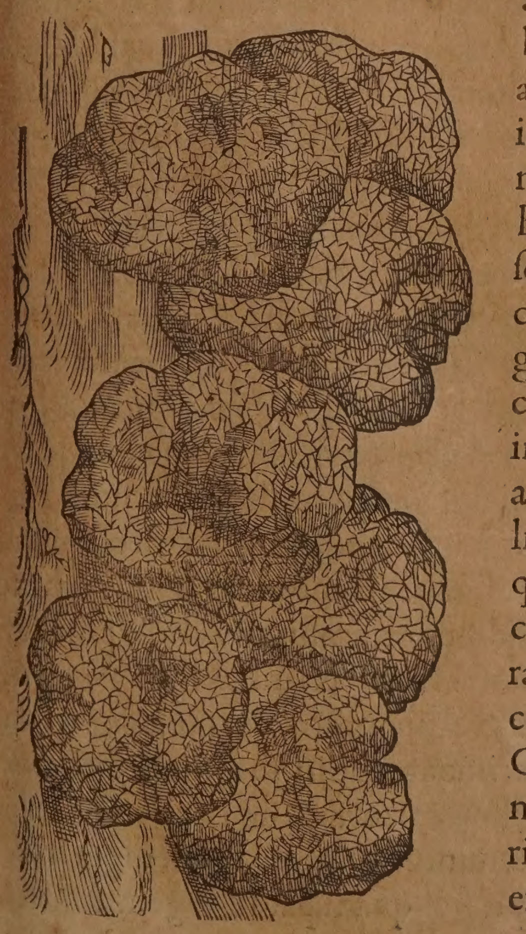
Planta ipſa folio eſt oblongo,arundinaceo,dorſo eminente, triangulo, Cyperino ſimili. Caules edit cubitales, anguloſos, in quorum cacumine folia exiliora ſtellarum modo radiata,inter quæ flores exeunt ſpicati, ſiue iubæ ſubfulueſcentes. Radices habet numeroſas, tenues, è quibus globuli dependent bulboſi, oblongi,fabarum magnitudine, colore ſubrubeſcente,alba, dulciq; intus medulla, Caſtaneæ ſapore. Autumno parui iſti bulbi leguntur, Vere ſeruntur in plures multiplicandi. Sunt qui putant ſtirpem iſtam eſſe Theophraſti κύπειρον ἐδώδιμον, id eſt, Cyperum eſculentum, cùm cæterorum radices amarę ſint,& minimè edules: ὧν αἱ μὲν ῥίζαι γλυκεῖαι, τὰ δὲ ὑπὲρ γῆς οὐχ ὅμοια. λέγω δὴ οἷον ἀγρώστιδος, κυπείρου, τουτλίου, σελίνου, ἱπποσελίνου, τῶν ἐν ταῖς λίμναις καὶ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς τούτων φυομένων ἐδωδίμων. Id eſt,quorum radices ſunt dulces,quæ verò ſupra terrā, minimè, veluti Graminis,Cyperi, Apij,Hippoſelini,atque eorū quæ in paludibus & fluuiis eſculenta proueniunt. Quidam putant Traſos eſſe Arabum

Arabum medicorum *Halalzelin*, sed falsò. Nam *Alzelin* ab Arabibus inter fructus, seu grana, non inter radiculas numeratur. Sic enim Serapio scribit, cap. 327. simpl. *Halalzelim*, id est, Granum zelim, est granum pingue, ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, album interiùs, & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem confirmat Auicenna, cap. 304. his verbis. Granum Alzelim est granum boni saporis, & oritur in partibus Herzuz. Ex quibus perspicuum est, granum istud à Trasis multùm differre. Horum cremore, vt tradit Matthiolus, pectoris & laterum vitia expurgantur. Quo fit vt tußientibus perutiles sint: tunduntur enim macerantúrque carnium iure, deinde per linteolum exprimitur cremor, quem etiam venereis potionibus miscent recentiorum nonnulli. Idem cremor potus ad vrinę ardores valet, & ad dysenterias: nam humorum acrimoniam retundit, præsertim ex aqua potus, in qua candens ferrum extinctum fuerit. Veronenses pro bellariis vtuntur. Sunt hæ radices, vt ex experientia & dulcedine coniici potest, in moderatè calfacientium & humectantium genere, sed flatus quodam modo gignunt. Humenti Belgico solo complures capillares radices edidisse scribit Lobellius. Venerem stimulare, abstergere moderatè humectando, ideò expectorationē iuuare. *Vires & Temper.*

TVBERA ET FVNGI. *CAP. XX.*

RADIGIEVS aut Bulbis, inquit Galenus, adnumeranda quæ Græcè ὕδνα & οἴδνα, Latinè Tubera dicuntur, Arabicè *Ramech, Alchamech, Tumer & Roma*, Italicè *Tartuffi*, Germanicè *Hirtzbrunst*, Hispanicè *Turmas de terra*, Gallicè *Truffles*. Vocantur autem ὕδνα ab imbribus, & οἴδνα à tumore. *Nomina* Ac ne quis homonymia fallatur, sunt fructus arboris Tuberes nominati, & à Plinio descripti, & Cyclaminus Tuber terræ appellatur. *Lib. 15. c. 14.* Tuber tradit Dioscorides radicem esse rotundam, sine foliis, sine caule, subflauam. *Li. 2. ca. 139.* Effoditur Vere, & cruda & cocta in cibi vsum venit. Eius luculentior est apud Plinium descriptio. *Forma.* Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum est aliquid nasci, aut viuere sine vlla radice. *Lib. 19. c. 11. & 111.* Tubera hæc vocantur, vndique terra circūdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec vtique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipsa terræ cohærent. Cortice etiā includuntur, vt planè nec terram esse poßimus dicere, nec aliud quàm terræ callum. Siccis hæc ferè & sabulosis locis fruteosisq; nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo horum genera, arenosa dentibus inimica, & altera syncera. Distinguntur & colore, nigro rufoq;, & intus candido, laudatißima Africæ. Crescunt, an ne vitium id terræ (neque enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine qua futurum est: & viuant ne an non, haud facilè arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est iis cum ligno. Lartio Licinio Prætorio viro, iura reddenti in Hispania Carthagine, paucis his annis scimus accidisse mordenti Tuber, vt deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestū erit terræ naturam in se globari: quod certum est ex

TVBERA, Matthioli.

eſt ex iis quæ naſcuntur,& ſeri non poſſunt. Et paulò pòſt. De Tuberibus hæc traduntur peculiariter,cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tum naſci,& maximè è tonitribus:nec vltra annum durare: tenerrima autem verna eſſe. Quibuſdam locis accepta riguis feruntur: ſicuti Mytilenis negant naſci, niſi ex inundatione fluminum iniecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem hic locus in quo plurima naſcuntur. Aſiæ nobiliſsima,circa Lampſacum & Alopeconneſum, Græciæ verò circa Elin. Hactenus Plinius. Duo in Romano agro genera haberi ſcribit Matthiolus. Vni candida,alteri pulla pulpa ſubeſt. Rimoſus vtrique cortex,ac niger. Eſt & tertium genus in Ananienſi & Tridentino tractu proueniens, colore

Li.2. Alim. ſubrufo,cæteris longè minùs,inſipidum & guſtu iniucundo. Tubera,auctore Galeno,nullam qualitatem inſignem habent. Quare qui ipſis vtuntur, ad cōdimenta excipienda magis vtuntur,quemadmodùm & aliis quæ vocant inſipida, & innoxia,& ad guſtum aquoſa. Quibus omnibus eſt commune, vt alimentum quod ab ipſis in corpus diſtribuitur,nullam inſignem habeat facultatem,ſed ſubfrigidū quidem ſit, craſsitiè verò,quale ipſum eſt quod ſumptum fuerit:craſsius quidem quod ex Tuberibus eſt,humidius autem,ac tenuius, quod ex Cucurbita: atque in

Li.2.c.698. aliis proportione. Sed de iis aliter ſcripſit Auicēna. Tubera terrea magis conſtāt ſubſtantia,aquea minùs:eſt & in iis aërea & ſubtilitas pauca, ſuntq; omnis ſaporis expertia. Melancholicos & craſſos gignunt humores magis quàm quoduis aliud cibi genus. Quare frequenter deuorati apoplexiam & paralyſim inuehunt. Præterea concoctu difficilia ſunt,& ventriculum grauant. Tuberibus deteriores ſunt Fungi,qui Græcis dicuntur μύκητες, Arabibus *Hatar*, vel *Father*, Italis *Fongino*, Germanis *Pfifferling*, & *Reysken*, Hiſpanis *Hongos*, *Cogomelos*, & *Cylherquas*, Gallis *Champignons*, & *Potirons*. Horum differentiam duplicem ſtatuit Dioſcorides. Aut enim manduntur, inquit, aut perniciales ſunt. Multis de cauſis venenati gignuntur, vbi videlicet clauus ferreus in quo ſit rubigo,aut pāni marcor adfuerit, aut ſi iuxta ſerpentis cauernam,arborémve noxiam emergant. Cōtinent qui tales ſunt neſcio quod ſtrigmentum,concretámque pituitam, terráque eruti quàm celerrimè putreſcunt. Qui verò eſculenti ſunt, ſuauem in iuribus gratiam ineunt, largiùs tamen ſumpti nocent,& ægriùs concocti ſtrangulant, aut choleram morbum citant. Remedio eſt nitri (Oribaſius habet olei) potus, aut lixiuium cum acida muria,aut ferueſactæ Satureiæ, aut Origani iuſculum. Debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto,aut eiuſdem delinctu cum melle multo. Corpus alunt,ſed ægre diſſoluuntur,cùm magna ex parte integri cum recrementis alui deiiciantur. Hæc Dioſcorides. Matthiolus eorum qui ſunt edules differētias multas reperiri ſcripſit, præſertim in Hetruria inter omnes Italiæ regiones Fungorum feraciſsima. Sunt enim,inquit,qui *Prignoli* vulgò dicuntur, ſingulis annis primis Aprilis imbribus erumpētes,nō ſolùm odorem ſuauē ſpirātes,guſtúque gratiſsimi, ſed etiam prorſus innoxij. Secundum locum tenent porcini, hoc eſt ſuilli vulgò nuncupati, qui priùs elixi,deinde farina òbliti,& in butyro, vel oleo frixi magnam cum palato ineunt gratiam. Sed in eo genere plures pernicioſi quàm in aliis reperiuntur,qui facilè dignoſcuntur cùm à terra & cortice purgantur, inciduntur q; decoquendi. Nam diſſectorum ſtatim,vt Plinius ait, dilutus aduenit rubor, rancidus ſubinde aſpectus,liuidus intus color,rimoſa ſtria, pallidum per ambitum labrū, poſtremò accedit nigredo, & ita protinus computreſcunt. Rectè etiam ſcripſit Auicenna eos nocentiores eſſe qui nigri ſunt,vel virides, vel in rubro purpuraſcentes. Sed accidit plerumq; vt eos potiſsimùm Fungi perimant, aut in magnum diſcrimen adducant,qui ſuper ferrea craticula,aut cineribus calentibus aſſatos deuorāt,quia non diſſecti,noxij ab innoxiis non facilè ſecernuntur. Præterea nō ſemper nocēt Fungi,quia ex ſeſe lethiferi ſint, ſed quòd copioſiùs quàm par ſit ingerantur:cùm

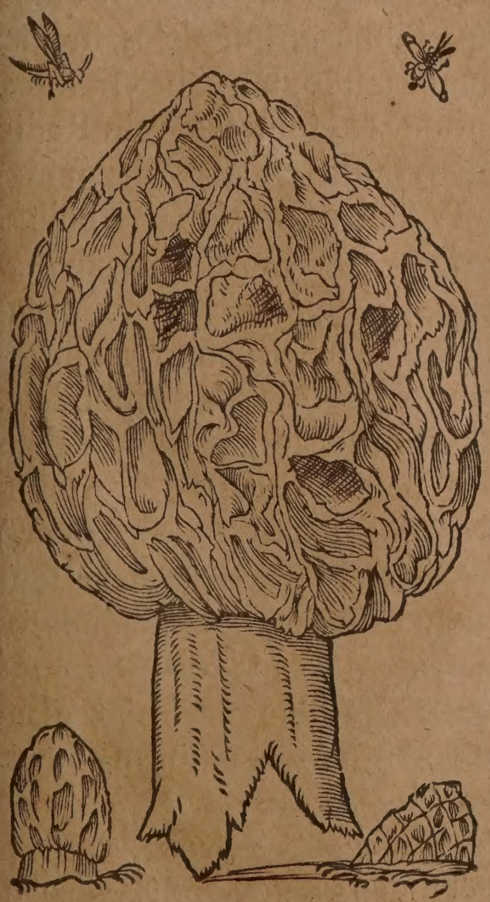
enim

FVNGI.

enim lenti admodũ craſsiſsimiq́; ſunt ſucci arteriarum oſcula ita obſtruũt, vt concluſis intus ſpiritibus ſuffocent. Quod cùm norint Hetruſcæ ruſticę, raro Fungos edunt, niſi Allio & pipere additis. Aſſeruatur Fungi muria, inquit Matthiolus, præſertim qui vulgò porcini vocantur: ſic enim innocentiores redduntur, depoſito lentore. Idem multa alia Fungorum vulgaria genera recenſet, *Prataioli, Turini, Boleti, Orceije, Cardarelle, Ordinoli, Parigioli, Veſcie di Lupo.* Fungi etiam non tantùm humi, ſed etiam in arborum caudicibus naſcuntur, quos omni ferè periculo vacare putat Matthiolus, modò non ſint arbores noxiæ, & è corticibus prodeant, quibus nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec ſerpentis cadauer ſubſit. Ex eo genere præter Agaricum, quoſdam Laricibus innaſci, ait in Ananieſibus montibus, triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum inſectos, in cibis gratiſsimos, ſine vllo amarore, licet Agaricus, ex eadem arbore ſit amariſsimus. Sed optimè omnium Galenus dixit Fungum plantam eſſe admodùm frigidam & humidam: quamobrem ad deleteriam enecantémque facultatem accedere, ac ſanè inter eas eſſe quæ interficiant, potiſsimùm qui ex natura mixtam habent qualitatem putredinoſam. Et in lib. de Alim. Inter Fungos, inquit, Boleti ſi bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos inſipidos. Non tamen ſic ſolis ipſis vulgò vtuntur, ſed apparant variè & condiunt, vt alia omnia, quæ nulla inſigni qualitate ſunt prædita. Alimentum autem ex ipſis eſt pituitoſum & frigidum, prauíque ſucci, ſi quis ipſis largiùs vtatur. Omnium igitur Fungorum ij minimùm ſunt noxij. Secundi autem poſt hos ſunt Amanitæ. Reliquos verò tutiùs eſt ne attingere quidem: multi enim ex ipſorum eſu interierunt. Noui quẽdam, cui poſt Boletorum non ſatis elixorum (qui innocentiſsimi eſſe putantur) vſum largiorem, os ventriculi preſſum, ac grauatum coarctatumq́; fuit, difficilémque habuit reſpirationem, & in animi deliquium incidit, ſudoremq́; frigidum ſudauit, ac demũ ſeruari ægre, ſumptis iis quæ humores craſſos incidunt, potuit: cuius generis eſt oxymeli ipſum per ſe, & cum hyſſopo, & origano ipſi mediocriter incoctis. Is enim tũ hæc ſumpſit, tum nitri ſpumam ipſis inſperſam: poſt quæ Fungos quos comederat vomuit, qui iam quodammodo in ſuccum pituitoſum frigidumq́; admodùm, ac craſſum erant mutati. Hîc non omittendus Fungus inſignis, quem ſpongioſũ Dalechãpius cognominauit. Naſcitur in aſperis & ſaxoſis, ſæpe ad Caſtanorum radices, co- *Locus.*

FVNGVS ſpongioſus, ... Dalechampij.

lore fuluo, corpore ſpongioſo, figura in metam deſinente, ſuauiſsimi guſtus: quamobrem in delitiis habetur variis modis præparatus, vt hominum palatum variis condimentis oblectatur. Galli vocant *Morilles*, inde fortaſſe, quòd ad Mori fructus figuram nonnihil accedat.

ASPHODELVS. CAP. XXI.

Nomina. GRAECIS ἀσφόδελος, Latinis Aſphodelus, & Haſtula regia, quòd dum floret prorſus ſceptri regij effigiem referat, & Albucum, ſiue Albucus vocatur, Officinis corrupta voce Afrodilus, Arabibus *Cheunce, Bhunte, Biruach*, *Abg*, ſeu *Axeras*, Italis *Aſphodelo*, Germanis *Golduurtz*, Gallis *Afrodile*, & *Hache Royalle*, Hiſpanis *Gamones* & *Gamonites*. Florem ἀνθέρικον appellari ait Dioſcorides, *Lib.21.c.17. & lib.22. cap.22.* Plinius caulem Anthericum, radicem verò, id eſt, bulbos, Aſphodelum. *Lib.7. hiſt. cap.12.* Theophraſtus etiam caulem ἀνθέρικον vocat, Albucum vertit Gaza Plinium ſecutus. *Li.2. c.164.* Dioſcorides vnius Aſphodeli meminit. *Genera.* Plinius Dionyſium duo genera facere tradit, marem & fœminam. *Ibidem.* Recentiores tria obſeruarunt. *Forma.* Aſphodelum deſcribit Dioſcorides his verbis. Folia habet Porro maiori ſimilia, caulem læuem in ſummo florem ferentem, Anthericum vocatum: radices oblongas, rotundas, glandibus ſimiles, guſtu acres. Hunc Dioſcoridis Aſphodelum album vocant Herbarij quidam, alij marem, qui folia fert complura, oblonga, anguſta, Porri foliis ſimilia, acuminata: caulem rotundum, læuem, cubito longiorem, quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex rubro valde diluto modicè purpuraſcentes, ſtaminibus in medio, poſt quos capitula ſequuntur orbiculata, in quibus ſemen durum, triangulum, nigricantis obſoleti coloris: radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, teretes, Pæoniæ minores, concolores fermè, acres, magnis glandibus quodammodo ſimiles, ſuccoſæ. *Locus.* Arida Narbonæ litora huius Aſphodeli feraciſsima ſunt, nec minùs montes à mari diſsiti, vbi bulbis illius adultioribus roſtro effoſis quantumuis acribus ſues lubenter veſcuntur. Apud Germanos & Belgas non niſi ſatus prouenit. Floret Maio & Iunio menſibus, & particulatim quidē ab imis incipiens. Plinius, Aſphodelus, inquit, oblongum & anguſtum folium habet. Et mox, Aſphodeli mentionē & Homerus fecit. Radix eius Napis modicis ſimilis eſt: neq; alia numeroſior, octoginta ſunt aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & ferè Græci, princepſq; Pythagoras, caulem eius cubitalem, & ſæpe duūm cubitorum, foliis Porri ſilueſtris, Anthericum vocauêre: radicem verò, id eſt, bulbos, Aſphodelū. Noſtri illud Albucum vocant, & Aſphodelum Haſtulā regiam. *Lib.7 hiſt. ca.2.* Theophraſtus hæc de Aſphodelo. ὁ μὲν γὰρ ἀσφόδελος μακρὸν, καὶ στενότερον καὶ ὑπόγλισχρον ἔχει δὲ φύλλον. Id eſt, Aſphodelus longum, & anguſtum, & quadātenus viſcidum folium habet. Et, μέγιστον δὲ πάντων ἀσφόδελος. ὁ μὲν γὰρ μέγιστος ἀνθέρικος. Omnium maximū caulem Aſphodelus habet: Anthericus enim maximus. Et mox. ἔστι δὲ πολύκαρπος ὁ ἀσφόδελος, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ ξυλώδης, τῇ μὲν μορφῇ τρίγωνος, τῷ δὲ χρώματι μέλας. γίνεται δὲ ἐν τῷ στρογγύλῳ τῷ ὑποκάτω τοῦ ἄνθους,

HASTVLA Regia, ſiue Aſphodelus, Matth.

ἄνθους, ἐκπίπτων δὲ τοῦ θέρους, ὅταν τοῦτο διαχάνῃ. τὴν ἄνθησιν (non ἄυανσιν, vt habent publica exemplaria) ποιεῖται κατὰ μέρος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς σκίλλης. ἄρχεται δὲ πρῶτον ἀπὸ τοῦ κάτωθεν. ἐν δὲ τῷ ἀνθερίκῳ γίνεται σκώληξ, ὃς εἰς ἄλλο μεταβάλλει ζῷον πτηνὸν ἀνθηνῶδες. εἶθ' ὅταν ὁ ἀνθέρικος ἀναρθῇ, διεσθίων ἐκπέταται. δοκεῖ δ' ἴδιον ἔχειν πρὸς τὰ ἄλλα τὰ λειόκαυλα, διότι στενὸς ὤν, ἀποφύσεις ἄνωθεν ἔχει.

ASPHODELVS minor, Dodon. & Clusij.

ASPHODELVS bulbosus, Galeni.

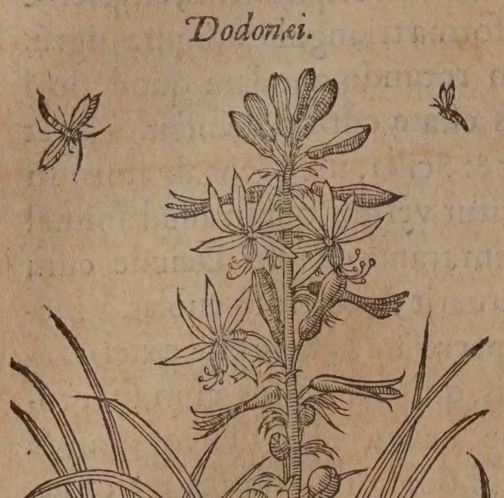
Id eſt, Multi ſeminis eſt Aſphodelus, eſtq; ſemẽ eius lignoſum, forma triangulum, figura nigrũ. Gignitur hoc in rotundo quodam quod flori ſubeſt, excidens æſtate cùm id dehiſcit. Floret particulatim, vt & Scilla, incipiens ab imis. In Antherico naſcitur vermis, qui in aliud animal volatile floridum tranſmutatur. Deinde cùm Anthericus exaruerit, ipſo eroſo euolat. Videtur autem hoc peculiare habere præ cæteris læui caule præditis, quòd, anguſtus cùm ſit, propagines ſupernè habet. Hæc Theophraſtus. Dioſcoridis Aſphodelo ſatis ſimilis eſt caule, foliis, floribus, planta appicta, ſed radicibus differt, quæ non glanduloſæ, ſed craſſæ, fibratæ, numeroſæq; ex vno capite naſcuntur: folia Aſphodeli minora & anguſtiora multò, breuioraq;, & dilutiore colore: è quorum medio ſex, aut plures ex eadem radice aſſurgunt caules cubitales, ramoſi, quos ſine ordine naſcẽtes exornant flores, ſuperioribus ſimiles, ſed minores deinde triangulares ſiliquæ, primũ virides, deinde albicantes, & in his ſemen rugoſum, triquetrum, altero minus. Dodonæus & Cluſius Aſphodeli minoris nomine plantam hanc donarunt: nullumq; alium ferè Aſphodelum ait Cluſius toto Valẽtino regno naſci, & Gadibus, & pleriſq; Granatenſis regni locis: inueniri etiã in lapidoſa illa planitie ſupra Arelatem, ſecus vias. Huius meminimus in libro de iis quæ flore placẽt, cùm de Phalangio ageremus. Aſphodelus fœmina Dodonæi, ſiue bulboſus, ſiue Hyacinthinus, folia habet porracea, ſed tamen anguſtiora & tenuiora quàm primi Aſphodeli: caulem rectum, rotundum, floribus ſimiliter multis circũueſtitum, rarioribus tamẽ, qui primi Aſphodeli floribus, haud multùm ſunt abſimiles, ex ſex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio ſtaminibus compoſiti: capitula quoque triangularia, ſed longiora, in quibus ſemen, radix ſubeſt bulboſa, magnitudine eſculẽti Bulbi, aut maior. Belgæ in hortis colunt. Floret eodem quo primus tempore, aut paulò tardiùs. Aſphodelum eſſe caulis Antherico ſimilis oſtendit. Quare is erit Aſphodelus, cuius meminit Galenus in libris de Alimen. facultatibus,

Lib 5. c. 80. hiſt. ſtirp. & de flori. cap. 39.

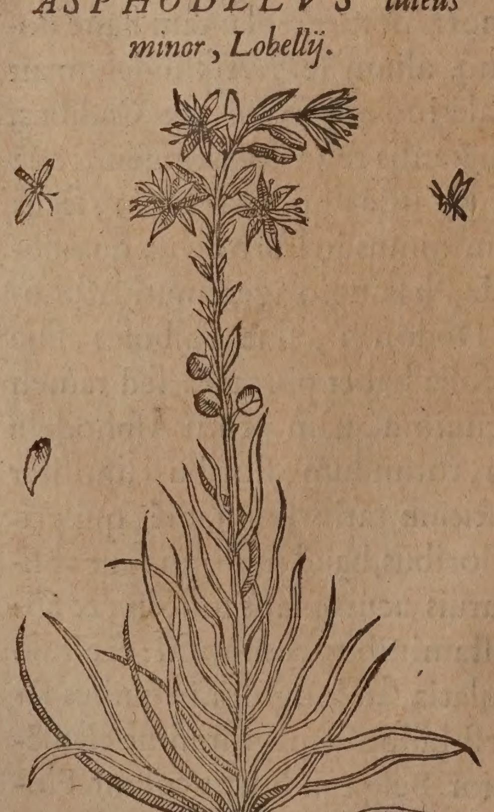
de quo poſteà dicetur. Ab hac ſententia non abhorrent Lobellius & Pena, qui Aſphodelum fortè Galeni & Hyacinthinum appellant: quia ancipitis videtur figuræ & generis ex Aſphodelo, cuius flores habet, & ex Hyacintho, propter ſimilem radicem. Eſt & alius Aſphodelus luteus, à florum colore luteo cognominatus, cui folia ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, in virore quaſi cærulea, longiora & anguſtiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo à medio ſurſum versùs plurimi, alterius ſatis ſimiles, ſed colore lutei, ſtaminibus in medio: capitula ſuccedunt rotũda, in quibus ſemẽ: radices ſimiliter cõplures, ſed ſingulæ oblongæ & tenues, multò quàm primi & tenuiores & lõgiores, colore luteolæ, ſupra quas fibræ quædam è lateribus exeunt, per quas in plures alias ſtirps ipſa facilè multiplicatur. Hortis Belgij & Galliæ familiaris eſt. Floret ſimiliter Maio aut Iunio menſe. Eſt & Aſphodelus luteus paluſtris, de quo in lib. de Paluſtribus. Addit Lobellius Liriaſphodelũ Liliflorũ, de quo egimus cap. de Hemerocallide. Prætereà Liriaſphodelũ phœniceũ, cui ex miniato flauẽte flores rutilãt: folia ſunt Porri, Aſphodeli albi vel Liriaſphodeli vegetiora latioraq́; , ſupernè reflexa: caulis rotũdus, durior, binos ternoſq́; cubitos interdũ ſuperans, in cuius ſummo Liliacei itidem flores ſtriati, Liliũ puniceum minus æquantes. Radix tuberoſa teres, Aſphodeli lutei minoris. Aſpho-

Dodon. de florib. c. 38.

ASPHODELVS luteus, Dodonæi.

ASPHODELVS luteus minor, Lobellij.

LIRIASPHODELVS phœniceus, Lobellij.

deli ra

deli radix, vt Diosc.tradit, calfaciendi vi prædita est. Vrinã & mẽses pota mouet. Lateris dolorib⁹,tussibus,cõulsionib⁹,ruptionibus drachmæ põdere ex vino pota medetur,vomitiones adiuuat ludicri tali magnitudine in cibũ accepta. A serpẽte demorsis datur vtiliter triũ drachmarũ pondere.Illinire aũt oportet morsus foliis radice & floribus cum vino:itẽ vlcera sordida & depascẽtia:mammarum quoq; & testiũ inflãmationes,tubercula & furũculos,decocta in vini fæce radice:ad recentes autẽ inflãmationes cũ polenta. Radicis succus adiecto vino vetere dulci,myrrha & croco simul decoctis, perquã vtile fit oculis medicamentũ. Ad purulentas aures per se,& cũ thure,melle,vino & myrrha tepefactus prodest. In contrariam aurẽ per se infusus dentiũ dolorẽ mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis replet. Oleũ in excauatis radicibus igni decoctũ,illitũ exulceratis pernionibus, & ambustis igne cõducit. Dolori auriũ instillatus auxiliatur. Candidã vitiliginẽ linteo anteà perfrictã in Sole, illita radix emendat. Semen & flores in vino poti,scolopendræ & scorpionũ venenis egregiè aduersantur. Aluũ quoq; deiiciũt. Galenus tradit Asphodeli radicẽ vtilẽ esse sicut Ari, Arisari(exẽplaria falsò habent Asari)Dracõtij,nempe extergentis facultatis:vstæ autẽ cinerẽ calidiorem & exsiccantiorem, magis tenuium partium, & ad discutiendum potentiorẽ effici. Quare & alopecias sanat. Meminit Asphodeli etiam Hesiodus his versibus. *Vires & Temper.* *Li 6.simpl.*

Νήπιοι ὐδ' ἴσασι ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μεγ' ὄνεαρ, Id est,
Ignorant stulti quantò plus dimidium sit
Toto,quámque bonum magnum in Malua Asphodelóque.

Sed cùm Asphodeli Dioscoridis radices acriores sint & ingratiores,quàm vt præsertim hominibus nostris in cibũ cedere poßint, verisimile est Hesiodũ Asphodelũ aliquẽ aliũ intellexisse,fortè Galeni,cuius vis etiã nõ elixi ignauior multò, & feruor mitior. De quo sic scripsit.Radix Asphodeli & magnitudine & figura & amarore Scillę radici quodãmodo similis est,si tamen vt Lupini paretur,maximam partem sui amaroris deponit,in eóque à Scilla discrepat.Nam Scillæ qualitas difficillimè exuitur. Hesiodus certè Asphodelũ laudat. Equidẽ noui quosdam rusticos qui grassante fame vix tandem cõpluribus elixationibus decoctionibusq; in aqua dulci esculentam ipsam reddiderint. Porrò hæc quoque radix,quemadmodùm & Dracontij,facultatem habet tenuandi & aperiendi.Proinde quoq; pro summo remedio ipsius asparagum ictero laborãtibus exhibent. De eodem eduli Asphodelo hæc literis prodidit Theoph. πολλὰ δ' εἰς τροφὴν παρέχεται χρήσιμα. καὶ γὰρ ὁ ἀνθέρικος ἐδώδιμος σαθευόμενος, καὶ τὸ σπέρμα φρυγόμενον. πάντων δ' μάλιστα ἡ ῥίζα κοπτομένη μετὰ σύκου, καὶ πλείστην ὄνησιν ἔχει καθ' ἡσίοδον. Id est,interprete Theodoro, Asphodelus permulta ad cibum vtilia adfert:quippe Albucũ tostum in cinere manditur,& semẽ torrefactum vsui est.Sed radix tusa cum ficu in vsu maximè omniũ venit,& vtilitatis plurimùm auctore Hesiodo præbet. Hæc ex Theophr. Plinius exscripsit, Asphodelus mãditur & semine tosto,& bulbo:sed hoc in cinere tosto, dein sale & oleo addito: præterea cũ ficis,præcipua voluptate,vt videtur Hesiodo. Traditur & ante portas villarũ satum remedio esse contra veneficiorũ noxiam.Quod postremũ Theoph. & Diosc.non de Asphodelo,sed de Scilla literis mandarũt, vt diximus. Idem Plin. prolixiùs Asphodeli vires exponit,sed quæ partim mari, partim fœminæ debẽtur. *Li.2.Alim.* *Lib.7. hist. cap.12.* *Lib.21.c.17.*

MOLY. *CAP. XXII.*

ETsi Homerus Moly illud primus celebrauerit, quo contra Circes veneficia Vlyssem Mercurius armauit, ita canens:

Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργειφόντης
Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν.
Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος. *Odiss. 10.*

Μῶλυ δὲ μιν καλέουσι θεοί. Id eſt,

Sic fatus diuulſam è terra porrigit herbam
Mercurius, ſimul & naturam me docet huius.
Radix magna huic, ſed lactis flos concolor exit.
Lib.14. Metamor. *Moly vocant ſuperi.* Et poſt Homerum Ouidius, dum canit:
Pacifer huic florem dederat Cyllenius album,
(Moly vocant ſuperi) nigra radice retentum:

tamen cũ graues Græci & Latini rei herbariæ ſcriptores peculiaris herbæ bulboſę *Nomina* meminerint, quæ μῶλυ Græcè dicatur, Latinè etiam Moly, eíque locos natales in quibus reperitur aſsignarint, de ea hîc dicendũ. Dictam autẽ volunt ἀπὸ τοῦ μωλύειν τὰς νόσους, id eſt, à mitigandis ſedandíſque morbis. Verùm cũ nomen iſtud non vni, ſed pluribus poſteà accõmodarint plantis, vt inſigni quopiã odore, ita vi & figura Li.3. ca. 47. Li.7. ſimpl. non ita diſsimili præditis, vt Rutæ ſiluestri, auctoribus Dioſc. & Galeno, tamen de Moly bulboſo Dioſc. hîc agimus. Folia, inquit, gramini ſimilia habet, latiora, humi ſparſa, flores Violæ albæ, lactei coloris, minores tamen, & cũ Violæ purpureæ floribus cõparandos: caulem album, quaternûm cubitorũ, in cuius ſummo ineſt quid Li.25. ca.4. Allij ſpeciẽ referẽs. Radix eſt parua, bulboſa. De alio Plinius ſcripſit. Clariſsima herbarum eſt, Homero teſte, quam à Diis vocari putat Moly, & inuentionẽ eius Mercurio aſsignat, contraq; ſumma veneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneũ, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine Cepæ, folio Scillæ: effodi autẽ difficulter. Græci auctores florẽ eius luteum pinxere, quum Homerus candidum ſcripſerit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia naſci eam diceret: afferríq; è Campania vidi, aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne ſic quidẽ ſoli-Lib.9. hiſt. cap.15. dæ, ſed abruptæ. Quæ magna ex parte ex Theoph. trãſcripſit, cuius verba hęc ſunt. Τὸ δὲ μῶλυ περὶ φανεὸν (legendum ex Plinio φενεὸν) καὶ ἐν τῇ κυλλήνῃ. φασὶ δὲ εἶναι καὶ ὅμοιον, ὡς ὅμηρος εἴρηκε (ſic habent vulgata exẽplaria: Gaza legit, καὶ ἐν τῇ κυλλήνῃ φασὶν εἶναι, ὡς ὅμηρος εἴρηκε,) τὴν μὲν ῥίζαν ἔχον στρογγύλην, προσεμφερῆ κρομμύῳ, τὸ δὲ φύλλον ὅμοιον σκίλλῃ. χρῆσθαι δὲ αὐτῷ πρός τε τὰ ἀλεξιφάρμακα, καὶ τὰς μαγείας. οὐ μὴν ὀρύττειν γε εἶναι χαλεπὸν, ὡς ὅμηρός φησι. Id eſt, Gaza interprete, Moly apud Pheneũ exit, atq; apud Cyllenem eſſe (quemadmodùm Homerus dixit) affirmant: radice rotunda nõ abſimili Cepæ, folio Scillæ. Vſum eius contra venẽficia ſummũ, non tamẽ effodi difficulter, vt ait Homerus. Hæc Theophr. De Dioſcoridis Moly primùm dicemus. Id genuinũ doctis Herbariis videtur eſſe, quod horti Patauini & Bononiẽſes iamdiu, nunc etiã Belgæ colunt, cui bulbus exi-*Forma.* guus, oblongus, fermè Porri, albicans, triticeis aut gramineis foliis: flos in cauliculis cubitũ altis, lacteus, Ornithogali aut Allij vrſini æmulus: ſemen in ſiliqua. Iſtud Moly Dioſcoridis faciũt. Matth. Patauio miſſum à Cortuſo pictum dedit. Idẽ prorſus eſſe opinor quod Cluſius vidit Gadibus extra mœnia, Februarij initio florẽs, & ita deſcribit. Habet hæc planta bina aut terna folia graminea, exteriore parte aliquantulùm lanuginoſa, mollia, & ad terrã inflexa, inter quæ caulis exilit dodrantalis læuis, rotundus, vacuus, in cuius

MOLY, Matth.

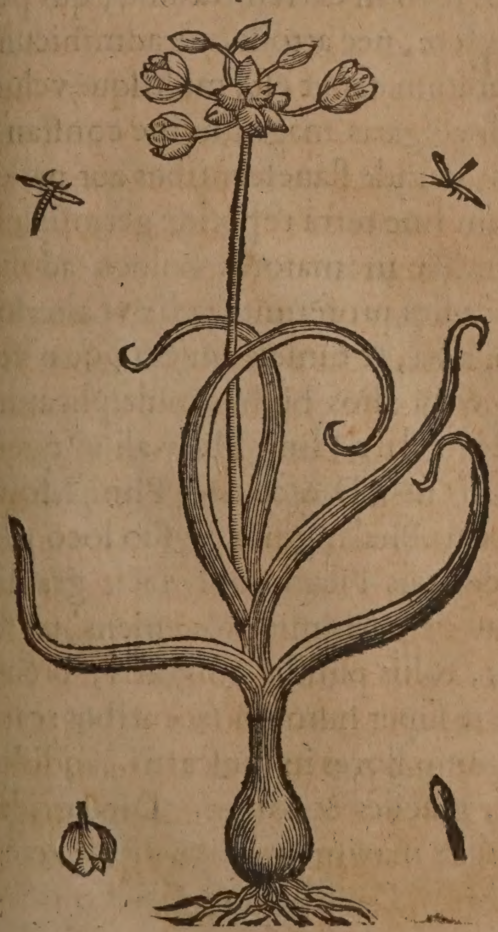

MOLY folijs Narcißi, Lobellij.

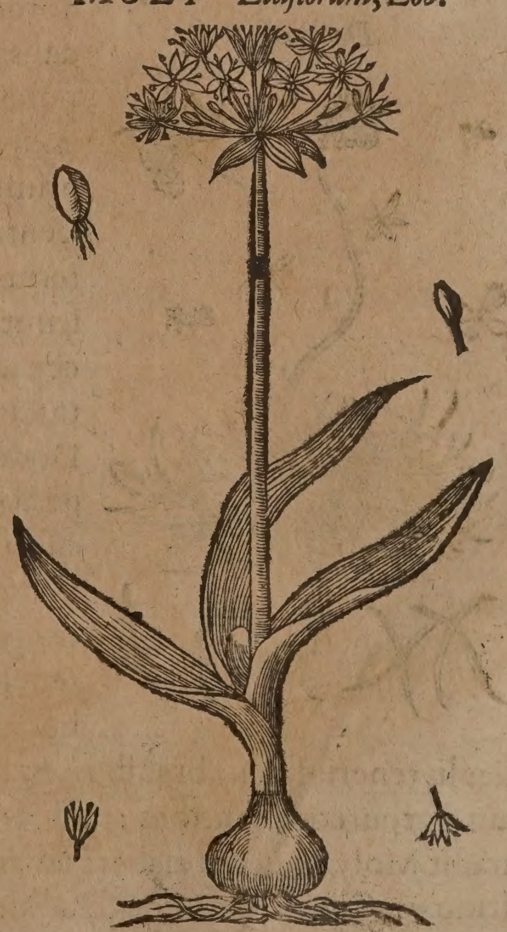

cuius cacumine ex membranula quadam emergunt multi flosculi exigui, candidi, sex foliolis constantes: radix bulbosa, allij aut auellanæ magnitudine, nigricantibus mēbranis inuoluta, intus candida, succulenta, calidiuscula, & subingrato odore. Clusio plurimū ad Dioscoridis Moly accedere videtur, præsertim si pro πηχέων τεσσάρων, legatur δακτύλων τεσσάρων, id est, quaternū digitorum. Illi assentiuntur Lobellius & Pena. Idem Lobellius perelegans aliud Moly serpentinum exhibuit. Dioscoridis Moly ortu persimile, folio ad terram item reflexo, odore & bulbo, sed flos candore rubens, cui subiacent bulbuli nitidi, Indici Moly ritu. Radix cepaceo quodam inuolucro obtegitur: caulis pedalis & sesquipedalis. Belgis hortēse est. Addit aliud folio Narcissi, proceritate & caule non absimile, sed floribus cæruleis, & foliis compressis Narcissi similibus, & ferè paribus, oblongis, & albis radicis bulbis porraceis simul implexis & cohærentibus magno capitulorum stipatu, Allium odore præferentibus. Ab his differt Moly, quod ex Homero Theophrastus & Plin. descripserunt iis verbis quæ suprà memorauimus. Est enim horum Moly foliis Scillæ, tribus aut quatuor, lōgioribus: caule cubitali, crasso, concauo, rotundo, foliorum experte, multos flores candidos, stellatos in cacumine summo ferente, oblongis pediculis inhærentes: semine in capitulis triāgulis nigro, Ceparum ferè simili: radix crassa, alba, nigra membrana tecta. Iuxta caulem inter folia plerunq; exit alius cauliculus planus & folia-

MOLY serpentinum, Lob.

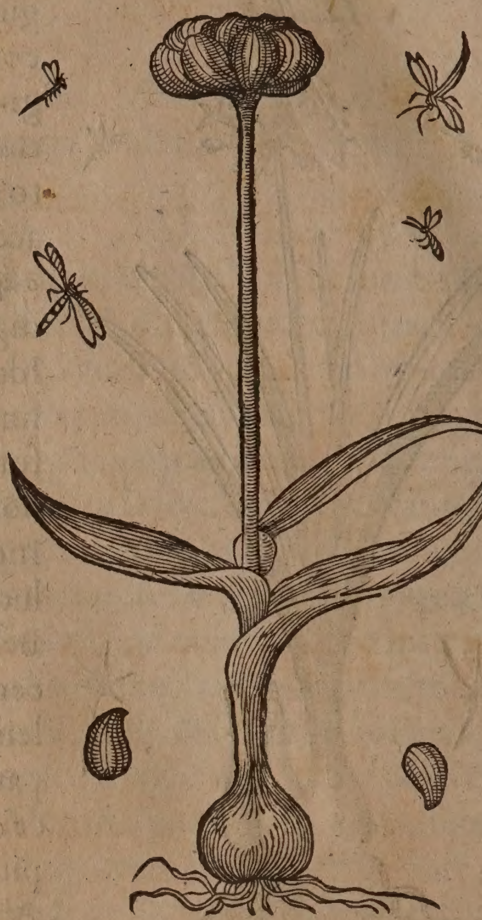
MOLY Liliflorum, Lob.

MOLY, Theophrasti & Plinij.

MOLY Indicum, Dodonæi.

ceus ſeu veriùs folium, quod in ſummo veluti Allij nucleum gerit, initio candicantem, deinde palleſcentem, qui terra exceptus germinat, & plantam eiuſdem profert. Moly Liliflorum vocat Lobellius. Aliter in hortis, & Maio menſe floret. Ita deſcripſit Cluſius. In lib. Purgantium Dodonæus pinxit & deſcripſit. Præterea aliud Moly Indicum cognominatum, quod alij barbaro nomine *Caucaſon*, quod ex India primùm in Hiſpanias delatum eſt. Superiori, inquit Cluſius, cùm foliis tum reliqua forma ſimile eſt, ſed nunquam florens, & cui floris loco in extremo caule (qui pedalis eſt, & planus ferè, nec attolli ſine adminiculis poteſt) conglomeratum caput eſt, multíſque veluti Allij ſpicis meſpili vulgaris magnitudine conſtans, primùm viridibus, deinde flaueſcentibus aut palleſcentibus, quæ etiam ſine terra repoſitæ germinant: terræ autem commiſſæ in maiores bulbos adoleſcunt, foliáque & caules proferunt: radix vt alterius cepacea, rotunda, alba, & tunicis amicta, quæ vetuſtate ſeparatur, & in alios bulbos multiplicatur. Dodonęus in Hiſtoria ſtirp. Plinij Moly aliud, quod peritis aliis Herbariis neq; Dioſco. neq; Plinij Moly eſſe videtur, ſed potiùs Phalangium, vt ſuo loco diximus. Idem Dodonæus Pſeudomoly facit graminis genus quoddam in maritimis proueniens, valde tenerum, paruum, foliis puſillis, anguſtis, breuibus, magna ex parte ſuper humum iacentibus: cauliculis teneriuſculis, breuibus, gracilibus, in ſummo flores in muſcariis candidos aut purpureos edentibus: radices teneræ ſunt, graciles & longæ. Dioſcorides tradit Moly radicem habere ad aperiendas vuluas maximè vtilem, tritam cum irino vnguento, & in peſſo adhibitam. Hoc Moly Dioſcoridis à Galeno μῶλυν dici

PSEVDOMOLY, Dodonæi.

Lib. 4. c. 50.
Lib. Quæ flore plac.
Ibidem.
Lib. 3. c. 47.

Caucason ut Caucasum e nomine barbaro.

dici demonſtrant ea quæ Galenus ei attribuit, citato etiam ipſo Dióſcoride. Sic enim Galenus. Myles radix paruo Bulbo ſimilis eſt, facultatis conſtringendi ſiue contrahendi. Quare ipſam cum lolij farina admotam mederi vuluæ apertè ſcribit Dioſcorides. (Lib.7. ſim.) At in noſtris vulgatis Dioſcoridis exemplaribus legimus, μετὰ ἰρίνου μύρου, non μετὰ αἰρίνου ἀλεύρου. Cùm verò ſcribat Dioſcorides, hanc radicem eſſe σφόδρα ἀγαθὴν πρὸς ὑστέρας ἀναστομώσεις, id eſt, ſummopere prodeſſe, non ad aperiendos vteros, videlicet concluſos, vt perperàm quis accipere poſſit, ſed aduerſus vteros apertos, vt videlicet conſtringantur atque concludantur, (eſt enim συνεκτικὴ μήτρας ἀνεστομωμένης, vt Galenus clarè dixit,) ſitq; loliacea farina ad id idonea, ordine tertio calefaciens ac ſiccans, ineptum verò vnguentum irinum molliens vteri concluſionibus, & hæmorrhoidibus aperiendis vtile, perſpicuum eſt ex Galeno reponendum in Dioſcoride, μετὰ αἰρίνου ἀλεύρου, pro, μετὰ ἰρίνου μύρου: adſtipulãte etiam veteris codicis lectione, vt annotauit Andreas Lacuna.

APIOS. *CAP. XXIII.*

GRAECIS ἄπιος & ἰσχὰς, & ῥάφανος ἀγρία, Latinis Apios ſimiliter dicitur, & Iſchas, & Rhaphanus ſilueſtris, Cretenſibus hodie Pyraria, Theodorus Caricam ſiue Pyrum vertit. (*Nomina.*) Apion dixerunt Græci, quòd radicis extremum in pyri figurã turbinetur. Eadem ratione Iſchas, id eſt, ficus, ſcilicet à radicis effigie, cuius hæc eſt ex Dioſcoride delineatio. Ramulos duos aut tres, iunceos, tenues, rubentéſque profert, qui ſupra terram parum ſe attollunt: folia Rutæ ſimilia, longiora tamen & virentia, ſemen exiguum, radicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentẽ, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice contectam. (Li.4.c.170. *Forma.*) Plinius iiſdem penè verbis deſcripſit. (Lib.26.c.8.) Apios, Iſchas, ſiue Raphanus agria iuncos duos ſiue tres ſpargit in terra rubentes, foliis Rutæ: radix Cepæ, ſed amplior. Quare quidam Raphanum ſilueſtrem vocant. Intus habet mammã candidam, extrà cortices nigros. Naſcitur in mõtoſis aſperis, aliquando in herbidis. Effoditur Vere. Theophraſtus. (Lib.9. hiſt. cap.10.) ἡ δὲ ἰσχὰς ἢ ἄπιος φύλλον μὲν ἔχει πηγανῶδες, βραχὺ, καυλοὺς δὲ ἐπιγείους, τρεῖς ἢ τέτταρας, ῥίζαν δ' οἷον ἀσφόδελος, πλὴν λεπυρώδη. φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία καὶ κοχλακώδη. τίλλεται δὲ τοῦ ἦρος. Id eſt, Apios folium habet rutaceum, breue: caules per humum ſtratos tres aut quatuor: radicem veluti Aſphodeli, verùm ſquamoſam. Locis gaudet montoſis & lapidoſis. Legitur Vere.

APIOS, Matthioli.

Apios vera ex Creta aduecta ex Matthiolo hîc depingitur, foliis exiguis, Rutæ vel Hyperico proximis, primo ſtatim Vere ab radice exeuntibus, nigrioribus tamen, alba quadã linea in longitudinem procurrente: cauliculis iunceis, ſubrubentibus, lacteo ſucco madentibus: radice foris nigra, intus candida, pyri effigie: vnde & nomẽ. Cuius radicis mirabiles ſunt vires. Nam eius ſuperior pars ſumpta, inquit Dioſcorides, vomitione bilem pituitámque extrahit, inferior per aluum. (Lib.4.170.) Tota verò vtrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquiobolí pondere hauſtus, vtraq; parte, hoc eſt ſuprà & infrà purgat. Cùm verò liquorem colligere volueris, tundito radices, coniectaſq; in craterem aqua plenum agitato, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato. De eiuſdem radicis vſu hæc Plinius.

Lib.26.c.8. nius. Radix tuſa in fictili mergitur, deiectóque quod ſupernatat, reliquus ſuccus purgat vtraque parte, ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura. Inſpargitur & aridæ radicis farina potioni: aiúntque ſuperiorē partem eius vomitione biles extrahere, inferiorem per aluum. In quibus Plinius non niſi

Lib 9. hiſt. cap.10. in ſucci collectione à Dioſcoride diſſentit. Theophraſtus quoque de eadem radice hæc tradit. τὸ μὲν οὐ μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ πάντα τὰ μέρη χρήσιμα τυγχάνειν, οὐκ ἴσως ἄτοπον. τὸ δὲ τῆς αὐτῆς ῥίζης τὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω καθαίρειν θαυμασιώτερον. οἷον τῆς τε θαψίας, καὶ τῆς ἰσχάδος (οἱ δ' ἄπιον καλοῦσι) καὶ τῆς λιβανωτίδος. Id eſt, Non omnes eiuſdem herbæ partes ad idem vtiles eſſe minimè abſurdum fuerit. Sed radicis partē vnam per ſuperiora, alteram per inferiora purgare admirabilius, vt Thapſiæ & Iſchados, quam Apion vocant, & Libanotidis. Ab hac legitima Apio & facie & viribus longiſſimè abeſt ea

APIOS, Fuchſij.

Cap.46.hi. Lib.4.c.33. quam Fuchſius Apion fecit. Dodonæus χαμαιβάλανον vocat, id eſt, Glandem terreſtrem, Germani *Erdnuſz, Erdfeighen*. Cauliculos tres quatuórve profert, ſeu ſurculos teneros, paulùm à terra rubeſcentes, cum capreolis, quibus vicinis ſepibus, atque omnibus quæ nanciſci poteſt, ſeſe alligat: folia parua, anguſta, flores venuſtos, rubore tinctos odore non ingrato: ſiliquas exiguas ſemen exiguum cōcludentes. Radices longæ ſunt, graciles, à quibus pendent bulbi parui napis exiguis ſimiles, glandium ferè figura, foris nigricantes, intus albæ, guſtu ferè caſtaneæ. Prouenit copioſa in Hollandia, in frumentaceis agris, hordeaceis potiſſimùm, & in ſepibus. Sunt docti qui Aſtragalum eſſe arbitrentur. Matthiolus Pſeudoapion vocat. Caule eſt multiplici, inquit, cubitali, quandoque maiore, humi procumbēte, Viciæ ferè modo foliis oblongis & ſubaſperis: floribus punicei coloris, Piſi æmulis, odoratis, racematim cohærentibus, quibus flacceſcētibus ſiliquæ oriuntur, in quibus eſt ſemē. Radices habet Fici aut Pyri figura, ternas aut quaternas è fibris pendentes, nigra exteriore cute, alba interiore pulpa nulla purgatoria vi prædita. Floret Iunio menſe. Paſſim naſcitur in Boëmia præſertim in vineis.

ARVM. *CAP. XXIIII.*

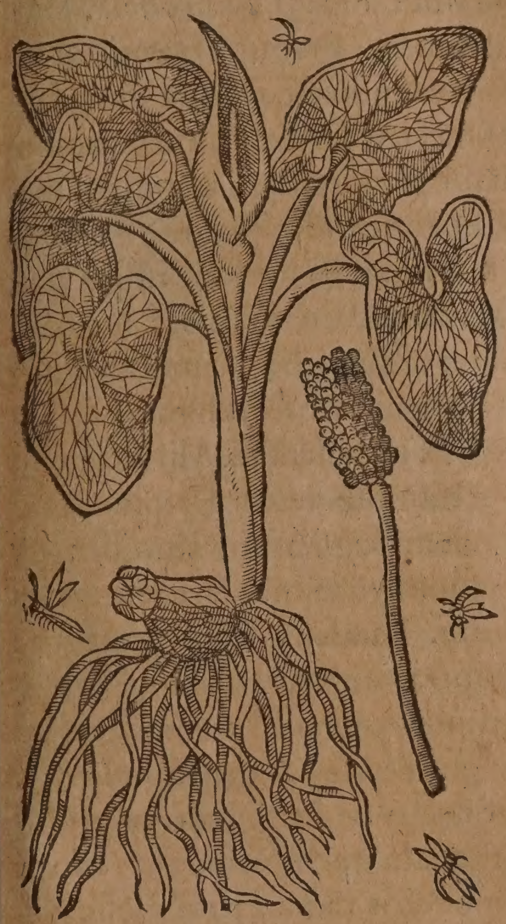
Nomina ΑΡΟΝ Græcis, Arum Latinis, Syris *Lupha* dicitur, Arabibus & Officinis *Iarrus* & *Sara*. Quidam, quòd folium veſtigij bubuli effigiem præbeat, Pedem vituli appellant, Barbari *Aron* & *Barbam aron*, Draconteam minorem & Serpentariam minorem, quòd Dracunculum æmuletur ſola magnitudine diſcrepans. Vulgus, quòd piſtillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis penem nominat, Germani *Pfaffen pint*, Itali *Aro* & *Gi-*

Li.2.c.162. *garo*, Galli *Pied de Veau*, & *Vid de preſtre*. Arum, vt deſcribit Dioſcorides, folia emit-

Forma. tit Dracunculo ſimilia, ſed longiora, & minùs maculata: caulem dodrātalem, purpuraſcētem, piſtilli figura, à quo Croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo ſimilis. Plinius Arum cum Dracunculo cōfundit de Bulbis agens. Eſt inter genera bulborum & quod in Aegypto Aron vocant, Scillæ proximum amplitudine

plitudine:foliis Lapathi: caule recto, duûm cubitorum, baculi crassitudine: radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Quibus ferè verbis Dracontium descripsit Dioscorides. Arum in siluis, locis vmbrosis, humidis & frigidis nascitur. Officinis & Herbariis notum est, idque geminum. Etenim folia promit hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi longiora, minimè dissecta, paucioribus & albis respersa *Locus.*

ARVM, Matthioli.

ARVM aliud minus, Matthioli.

maculis: caulem dodrantalem, album, in purpureum leuiter tendentē, è cuius fastigio erumpit inuolucrum, quod mucronata in turbinem vaginula pistillum complectitur, & suo fouet sinu. Verùm vbi fructu prægnans fatiscit in hiatū, solida pistilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primùm viridia, dein crocea spectantur semina, quæ in coronæ modū concinnè cōtexta imam eius partem ambiunt. Radicem habet albam, bulbosam, oblongam, permultis stipatam fibris, Ellebori ferè modo, gustu perquàm acri. Matthiolus scripsit, in Bohemiæ montibus quibusdam copiosum admodùm cōuenire, sed Italico longè minùs, foliisque tenuioribus, & minori quoque radice. Quare hoc Arum minus vocat. Alteram Ari speciem ex Baldo monde à Francisco Calzolario ad Matthiolum missam hîc etiam expresimus, cui folia sunt sagittæ speciem referentia, caulis valde perspicuus, rubentium baccarum botrum in cacumine habens confertum, & in acutum desinentem. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, circumquaque sese diffundentibus, è quibus bulbosi quidam globuli fabarum magnitudine dependent, alba intus pulpa, gustus acerrimi. Idem Matthiolus alio in loco aliud Arum, nimirùm Aegyptium, depinxit, & eum, opinor, secutus Dodonæus, Exit, inquit, & in Aegypto Arum, sed ab Europæo diuersum, maius videlicet & latioribus foliis, quod plerique perperàm Colocasiam appellant. Quos secutus est Clusius, vt ostendimus in Agro cap. de faba Aegyptia. In eadem est sententia Anguillara. Matthioli & Dodonæi sententiam Myconus approbat, non solùm eam ex simili plantæ illius cum Aro sapore confirmans, sed multò certiore argumento, quòd scilicet vaginam emittat Aro similē, petiolo crasso fultam, ex profundo & medio plantæ sinu ortum ducente. Primùm intra vaginam, deinde extrà flores visuntur, posteà semen racematim cohærens adnato illi longo ex vagina enato: folia & radix eadem quæ Matthiolus icone repręsentauit, vt in hac nihil prætereà spectare possis quàm vaginam, flores, & semē racemosum Florentem

In ca. 162. lib. 2.

In cap. 99. lib. 2.

Lib. purg. 1. cap. 5.

Lib. 2. stir. Hispa. c. 19.

Li. 2. c. 162.

ARVM Aegyptium cum flore, Myconi.

rentem hanc plantam se vidisse ait Myconus Barcinone in horto Petri Gulielmi Regij pharmacopœi Barcinonēsis. Radix Ari cocta estur, inquit Dioscorides, vt quæ minùs acris sit. Folia sale condiuntur ad esum, & arida per se decocta mãduntur. Radix, semen, & folia easdem cum Dracunculo vires habent. Radix priuatim cũ fimo bubulo illita podagricis prodest, Dracũculi more reponitur. In totum ob mitiorem eius acrimoniam edendo est. Arum miris laudibus extulêre Græci, vt scribit Plinius, primùm in cibis fœminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare, & aridum in potione inspersum, aut ecligmate vrinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho, interaneísque exulceratis ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedêre. Alij coxêre in in lacte, vt decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuêre: item sugillatim, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudêre, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Dieuches tussientibus aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulenta excreantibus farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis vitiis: ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit, tussim decocti vis cum melle. Vlcera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat: folia ambustis prosunt ex vino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto pota. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt: item articulis podagricis cum sale, recentia vel sicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cum sale imposuit. Ad menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duę in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si à partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicitur & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita vt torpẽtes inueniantur. Perunctos quoque Aro & laureo oleo fugiunt. Ideò & contrà ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In foliis Ari caseus optimè seruari traditur. De eodem hæc statuit Galenus. Manditur Ari radix eodem modo quo Rapi. In quibusdam autem regionibus acrior quodammodo prouenit, vt propè ad Dracontij radicem accedat. Et dum ipsam coquis, priore aqua effusa, in aliam calidam conuenit coniicere. Ad Cyrenen planta hæc à nostrate est diuersa. Nam in illis locis Arum minimè est medicamẽtosum & acre, vt Rapis etiam sit vtilius. Perspicuum autem est, quòd talis in cibo quidem est præstantior. Si quis tamen humores crassos vel lentos in thorace vel pulmonibus collectos tussi velit eiicere, acrior ac medicamentosa magis est præferenda. Non obscurum etiam est, quòd succus qui ex ipsa in hepar & totum corpus distribuitur, ex quo animalia aluntur, crassior quodammodo est, quemadmodùm de Rapis dictũ est: potissimùm quum radices ipsæ qualitatis medicamento

Li.2. c.162. — *Vires & Temper.* — Li.24. c.16. — Li.2. Alim.

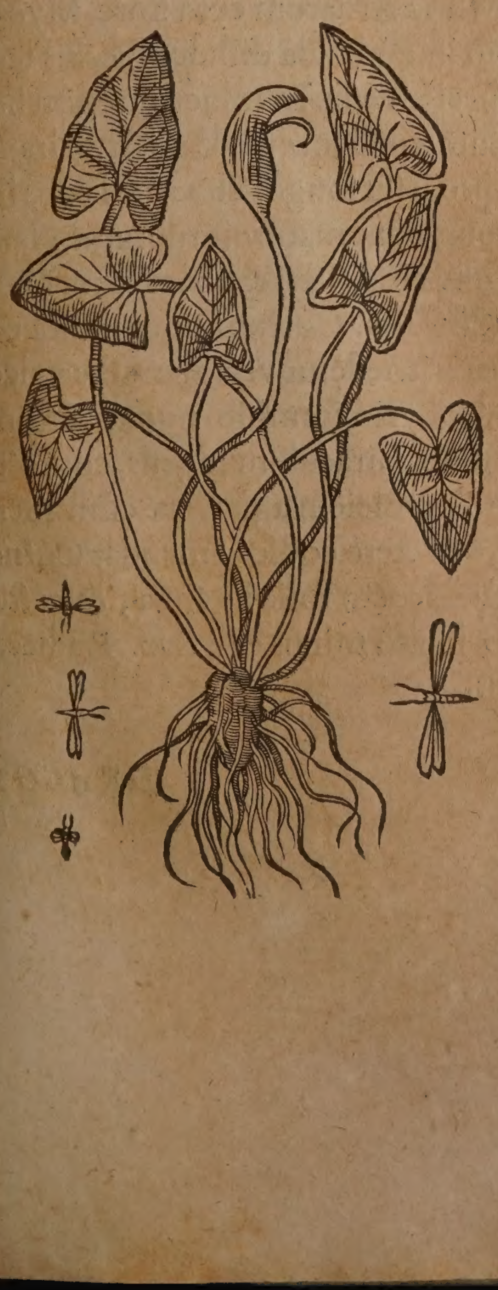
dicamentosæ fuerint expertes, cuiusmodi sunt, quæ Cyrene adferuntur. Quandoquidem apud nos in Asia Arum magna ex parte est acrius, facultatémque habet iam medicamentosam. Et alio in loco. Arum terrena essentia constat, sed calida. Quare extergendi vim habet, verùm non valentem, sicut Dracontium. Est itaque in exsiccando & excalfaciendo primi ordinis. Radices eius maximè sunt vtiles: siquidem comesæ crassitiem humorum mediocriter incídunt, adeò vt & excreationibus ex pectore vtiles sint. Vbi Galenus de Aro quod non vehementi acrimonia pollet, locutus est. Est enim haud dubiè quod in tertio ordine calidum & siccum est, ob multam qua præditum est acrimoniam. Lib.6. sim.

ARISARVM. *CAP. XXV.*

ἈΡΙΣΑΡΟΝ & Ἄρις Græcè, Arisarum Latinis & Aris Plinio. Apud Hippocratem ἄρις non pro herba, sed pro instrumento chirurgico legitur. Galenus autem in Glossis Hippo. ait. Ἄρις οὐ μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ βοτάνη τις οὕτως ὀνομάζεται. Aris non solùm instrumentum, sed herbam significat. Arisarum tradit Dioscorid. paruam esse herbulam, quæ radicem habet oleæ magnitudine, maioris quàm Arum acrimoniæ. Eius post Arum & Dracunculum meminit Plinius his verbis. Est & Aris quæ eadem in Aegypto nascitur, similis Aro, minor tantùm, minoribúsque foliis, & vtique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera vnum tantùm emittens. Hæc Plinius. Huius plantæ genera duo Herbarij ostendunt. Matthiolus prius, cui folia sunt Aro similia, à Luca Ghinose accepisse ait, alterum ab Anguillara, quod non approbat, neque verum putat. Totidem statuit Clusius, prius latifolium, alterum angustifolium. Latifolium Hederæ aut Smilacis ferè folia habet tria aut quatuor, satis carnosa, mollia, viridia, & acria, oblongo fulta pediculo, qua illi adhærent vtrinque pinnata, vti Ari folia, sed obtusioribus multò

Nomina Lib.de Art. Lib.2.c.163. *Forma.* Li.24.c.16. In cap.163. lib.2.

ARISARVM prius, Matthioli.

ARISARVM alterum, Matthioli.

angulis.Inter hæc pediculus duorum vel trium digitorum longitudine multis rubris maculis variegatus erumpit, cui oblongus flos insidet, cuculli monachi,seu floris Aristolochiæ modo efformatus, amplior tamen, extrema parte nigricantis coloris qui deorsum radiatim desinit, in cæteris candidus, caninum olens, & qui pistillum obtusum incuruum,& veluti ex cucullo spectans continet:radix rotunda & globosa,Aro minor,foris nigricans,intus alba, interdum tuberosa & oblonga,initio dulcis,deinde acris, non adeò tamen vti Ari radix (licet veteres contrà sentiant)fibris aliquot super eam expansis.Istud à pictura Arisari prioris Matthioli aliquatenus diuersum est. Alterum Clusij Arisarum planè diuersa est forma: eius enim folia oblonga sunt & angusta,Plantaginis angustifoliæ ferè modo, viridia & splendentia,quinque aut sex,post quę flos seu cucullus oblongus, mucronatus, & retrorsum inflexus candicánsque prodit, è cuius rima longus veluti vermis exilit, spithamæ interdum longitudine, inflexus, nunc purpurascente,nunc ex purpureo virescente colore, extremo non obtusus,sed acuminatus: fructus racemosus,albus, non ruber(vt quidam, qui non obseruarunt,prodidere)víxque terra emergens. Latifolium in collibus Lusitaniæ frequens est, solo lapidoso,in sepibus iuxta vias, vbi Nouembri & Decembri floret, atque nonnullis etiam Beturiæ locis solo fœcundo & pingui, iuxta semitas & aggeres,vbi Ianuario & Februario.Lusitani *Iaro* vocant, quod nomen etiã Aro commune est, Hispani *Frailillos*, id est, fraterculos, fortasse q̃ eius flos cucullum monachi æmulatur. Alterum genus in vmbrosis ad olearum radices nascitur post vrbẽ Olyssiponem.Secũdum hoc Arisarum cum flore Myconus ex Hispania misit, in cuius historia à Clusio in quibusdã dissidet.Ex eius icone,inquit ille,agnoscẽt omnes Ari seu Arisari speciem esse. Inuolucrum enim habet oblongum, intus ruffum, aliquantùm fœtidum,eiusdem cum Dracũculi inuolucro coloris. Intra hoc semen continetur in processu longo, supernè læui, infernè versus radicem aspero,racematim cohærens, cùm maturuit rubrum. Hanc

ARISARVM cum flore Myconi,angustifolium.

Li. 2. c.163. plantam Guadalupi iuxta Carpentaniam collegisse ait.Arisari radix,auctore Dioscoride, illita nomas sistit.Fiunt collyria ex ea ad fistulas. Corrumpit ea indita cuiusuis animalis pudendum. Quæ sic tradit Plinius. Medetur vtraque radice vlceribus manantibus: item combustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqua, & posteà tritarum. Sed vnum miraculum ingens, contacto genitali cuiuscunque fœminini sexus, animal in perniciem agi. Quæ cùm mendosa sint,vt ex Dioscoride intelligere licet, sic ex vetere codice emendat Cornarius. Fistulis collyrio immissa. Nomas sistunt decocta folia in aqua, & posteà trita rosaceo addito. Arisarum scribit Galenus multò minus esse Aro. Radicem habere oliuæ magnitudine,sed multò esse acrius.

Vires. Li.24. c.16. Lib. 6.sim.

DRACON

DRACONTIVM. CAP. XXVI.

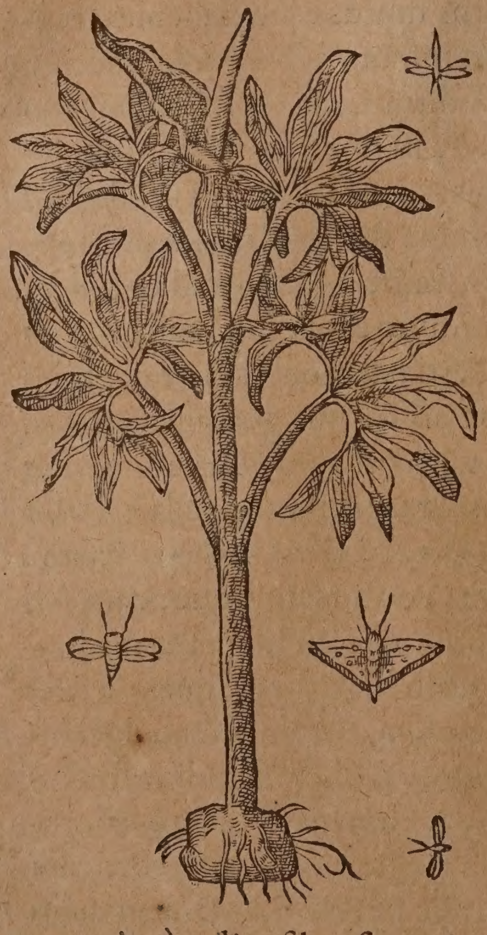
GRAECIS δρακόντιον, & δρακοντία, Dracunculus Latinis, Serpentaria, & Colubrina, Arabibus *Luf*, *Alluf*, Italis *Dragontea*, Gallis *Serpentaire & Serpentine*, Germanis *Schlaugenkraut*. Nomen autem à figura ſumpſit: caulis enim glaber purpureíſque reſperſus maculis, verſicolori facie corpus anguinum repræſentat æquali longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. In antiquiſſimis Græcis Dioſcoridis codicibus teſte Marcel. Vergilio duo de Dracunculo capita leguntur, vnum de maiore, alterum de minore. At neque Galenus, neque poſt Galenum Paulus Aegineta diligentiſsimus in Græcis medicinæ auctor, & qui Dioſcoridis dicta vbique bona fide retulit, Dracunculum priorem nouerunt, neque poſt Græcos Latini ſcriptores, Apuleius, Serapio, &, quod multi apud omnes momenti eſſe debet, in vetuſtiſsimis Latinis codicibus, vnicum eſt duntaxat Dracunculi caput, alterius veſtigium nullum. Præterea de vtroque eadem ferè traduntur, ſed diuerſis verbis, vt ex alio auctore id caput adſcriptum fuiſſe videatur. Quare viri docti ſuppoſititium eſſe illud cenſuerunt, quod δρακοντίαν μεγάλην deſcribit: ideóque ipſum hoc loco exemerunt, & inter notha retulerunt. Plinius tamen, qui Arum cum Dracontio confundit, plura eius genera facit his verbis. Quæ & Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidam enim eandem eſſe dixerunt, Glaucias ſatu diſcreuit, Dracontium ſilueſtrem Arum pronuntiando. Aliqui radicem Arum appellauerunt, caulem verò Dracontium, in totum alium ſi modò hic eſt, qui apud nos Dracunculus vocatur. Namque Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multóque maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus ſubrutilam, & draconis conuoluti modo, vnde ei nomen. Quin & ipſi Græci immenſam poſuere differentiam, ſemen Dracunculi feruens mordáxque tradendo: tantumq; ineſſe ei virus, vt olfactum grauidis abortum inferat. Idem paulò inferiùs. Dracunculus, quem dixi, Hordeo matureſcente effoditur Luna creſcẽte. Omnino habentem ſerpentes fugiunt. Ideò percuſsis prodeſſe in potu aiunt maiorem, vt & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Id autem, quod Græci Dracontium vocant, triplici effigie demonſtratum mihi eſt, foliis Betæ non ſine thyrſo, flore purpureo. Hoc eſt, ſimile Aro. Alij radice longa, veluti ſignata, articuloſáque monſtrauere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra ſerpentium ictus iubentes. Tertia demonſtratio fuit, folio maiore quàm Cornus, radice arundinea, totidem, vt affirmant, geniculata nodis, quot haberet annos, totidémque eſſe folia. Hi ea ex vino vel aqua contra ſerpentes dabant. Theophraſtus quoque quoddam Ari genus Dracontium appellari ſcribit his verbis: ἡ δὲ τοῦ δρακοντίου (καλοῦσι γὰρ τι δρακόντιον, ἄρον, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινὰ ποικιλίαν) ἄβρωτος καὶ φαρμακώδης. Eſt Dracontij radix (vocant enim quoddam Ari genus Dracontium, quòd caulem habeat variegatum) ad eſum inepta & medicamentaria. De Dracunculo Dioſcoridis ab Aro diuerſo hîc agimus, quem ſcribit folia habere Hederæ ſimilia, magna, albis maculis notata, caulem rectum bicubitalem, varium, anguis ſpecie, purpureis notis aſperſum, baculi craſsitudine: fructus eſt in ſummo racemoſus, colore primùm herbaceo, & cùm maturuit croceo, guſtui mordax. Radix quodammodo rotunda eſt Bulbi ſpecie, Aro ſimilis, corticem habẽs tenuem. Naſcitur locis vmbroſis circa ſepes. Hic Dioſcoridis Dracunculus doctis Herbariis, vt Fuchſio, Dodonæo, Penæ, Serpentaria eſt maior vulgò dicta, foliis hederaceis, maculas albidas habentibus: caule recto, glabro, læui, extima cute ſerpentis exuuium maculis albis, fuſcis, vipereis, pullis, puniceis, giluíſque, tranſuerſis, obliquis & fortuitis adeò exprimente, vt eminus repentè intuenti horro-

Nomina · *Genera.* · Li. 24. c. 16. · Lib. 7. hiſt. cap. 11. · Lib. 2. c. 16. · *Forma.* · *Locus.* · Cap. 86. hi. · Lib. 3. c. 6. · Pena in Aduerſ.

DRACVNCVLVS siue Serpentaria maior, Dodon.

SERPENTARIA minor, Matthioli.

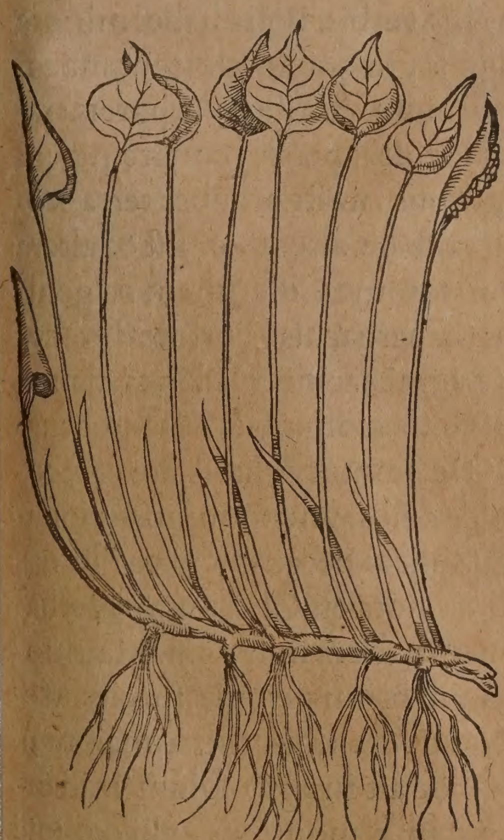
rem incutiat, sesquicubitali, bicubitaliq́; in cuius summo ex vaginula emicat cõgestus in conum racemus, planè Ari, cui radix etiam nõ absimilis, rotunda, maior, seséque in latera propagans. Qui hanc Dracontium Dioscoridis esse negant, folia hederacea obiiciunt, quòd nõ sint huiusmodi. At illi, inquit Pena, actum agunt, nempe monent propter consecutionem & arctam similitudinẽ folia Dracontij dicta fuisse hederacea, cùm potiùs folia Ari hederacea debuerint dici, quia huius posteà conferuntur cũ foliis Dracunculi & radice. Vbi Dioscorides ad vniuersum habitum plantæ respexit, foliorum læuorem, virorem, colorem nitidum superficiei contulit, quia essent perquàm affines plantæ, vt vides in collatione radicis: vbi singularis numeri nulla expresione maioris aut minoris Dracontij bis repetit collationem. Nec vniuerso tractu Græciæ ab iis qui eam lustrarunt, eodem Pena teste, vlla alia vspiam visa Serpentaria quàm ista, quæ etiam non procul mœniis Monspelij inter segetes, Gladiolos, & Hyacinthos læta exit, alibíque in pinguibus aruis non diuersa, nisi ætate, quando decusis seminibus, & summitatibus effractis à prætereuntibus, frequenter repullulant nouellæ. Quæ potuerunt Plinio persuadere, vt plures cõstitueret species Dracunculi, misceretq́; Ari, Arisari cognatas differentias, vt in Bechio, aliisq́; locis illi contigit. Nec alterius plantæ videtur geminata descriptio apud Dioscoridem, sed ab alio quopiã paulùm diuersè, vt ferè fit, descripta. Eandem Serpentariã Matthiolus Dracunculum minorem facit, maiorem longè aliam, cuius radix est Rapi effigie, quam tamẽ non describit, vtrunque se Tridenti ac Venetiis vidisse affirmans. Vbi sæpius se frustra sciscitatum fuisse ait Pena: negauerunt enim Patauini, Veneti, Veronenses pharmacopœi, & doctisimi cõplures vspiam sibi visam: negauerunt item Cortusus & Anguillara Penæ anxiè sciscitãti. Adiecerunt Herbarij Dracunculum palustrem, quem Arum palustre vocãt alij, Gallicè *Serpẽtaire d'eau*, vel *aquatique*, q̃ folia promit hederacea, maiora, supernè acuta è caule rotundo, humili, vix palmari: florem rubellum, odorum, non absimilem Serpentariæ, è radice fibrosa, geniculata, latiùs serpente, & multis fibris humi depacta, nullo bulbo appenso aut annexo, vrente gustu & crustas excitante. Iuxta riuulos & labentes aquas frigidarum & calidarum regionum, vt in Belgio, Northmãnia, Apulia, Hispania Granata sponte emergit. Inde in hortos suos alij transplãtarunt.

Serpenta

SERPENTARIA maior, Matthioli.

DRACVNCVLVS paluſtris.

Serpentarię ſuccus, auctore Dioſcoride, ex ſemine expreſſus & cum oleo in aurem infuſus, eius dolorem ſedat. Lana exceptus & naribus inditus polypum conſumit. Illitus carcinomata cōpeſcit. Triginta eius grana cum poſca pota abortum faciunt. Odorem, poſtquàm flores emarcuerunt, recens conceptos fœtus enecare aiunt. At radix calfaciendi vim habet: orthopnoicis, ruptis, vulſis, tuſſis catharro auxiliatur. Humores pectoris excreatu faciles reddit tum cocta, tum aſſata, cū melle & per ſe ipſam in cibo accepta. Eadem arida trita cum melle delingitur. Vrinā ciet, & venerē ſtimulat cum vino pota. Vlcera maligna & phagedænica addita Bryonia alba, cum melle trita repurgat, & ad cicatricem perducit. Collyria item ex ipſa fiunt ad fiſtulas & fœtus extrahendos. Eum, qui radice manus ſuas confricauerit, à viperis feriri negant. Expurgat vitiligines cum aceto illita. Folia trita linamentorum vice recentibus vulneribus induntur. Eadem in vino cocta & impoſita ad pernio nes faciunt. Et caſeus foliis inuolutus à putrefactione tutus manet (Hoc foliis Ari Plinius adſcripſit, vt ſuprà diximus.) Succus autem radicis ad nubeculas, albugines & caligines conuenit. Radix ad ſanorum vſus oleris vice eſt, cruda coctáve editur. Dracunculi radicem bis ter've elixantes, quoad medicamētoſum omne deponat, nonnunquam exhibemus mandendam, inquit Galenus, queādmodùm Ari: quando humores craſſi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus cōtinētur, vi maiore indigent. Et alio in loco, Dracōtium, ait, quiddam Aro perſimile habet tum foliis, tum radice. Cæterùm illo tum acrius eſt, tum amarius: quare calfactorium magis, tenuioribus partibus. Habet etiam leuiculam quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara coniuncta eſt, medicamentum factū eſt, vt quæ maximè efficax. Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimùm & lentos ſuccos extenuans: optimūq; remedium eſt cōtumacium vlcerum. Expurgat extergetq; ſtrenuè tum alia, quę exterſionem deſiderant, tum vitiliginē cum aceto: tum folia, vt pote ſimilem facultatē habētia, vlceribus, vulneribuſq; recēs inflictis accōmoda ſunt, & quantò minùs fuerint ſicca, tātò magis cōglutināt. Nā quæ ſicciora ſunt, viribus ſunt acrioribus, quàm vt vulneribus cōueniant. Creditū quoq; eſt caſeū humidū, ſi illis foris tectus reponatur, ob tēperaturę illorū ſiccitatē, à putredine cōſeruari. Fructus valētior eſt nō foliis tantū, ſed & radice. Itaq; & cācros & polypos eliquare creditus eſt. Succ⁹ quoq; eius vitia oculorū expurgat.

Lib.2.c.161

Li.2. Alim.

Lib.6. ſim.

CYCLAMINVS. CAP. XXVII.

Nomina. KΥΚΛΑΜΙΝΟΣ vel ἰχθυόθηρον Græcis, Cyclaminus, Rapum, & Tuber, Vmbilicúsque terræ Latinis, Cyclamen Officinis mutata voce, Panis porcinus & terræ, atque Archanita à nostræ ætatis Herbariis dicitur, Mauritanis *Buchormarien Buthermarien*, seu *Bothormarie*, Italis *Ciclamino*, & *Pan porcino*, Gallis *Pain de pourceau*, Germanis *Erduurtz*, & *Schuuenbrot*. Cyclaminum Græci ἀπὸ τοῦ κύκλου, id est, ab orbe dixerunt, tum ob folij circinatum ambitum, tum ob orbiculatum radicis bulbum. Ichthyotheron autem, quòd ea pisces necantur. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra velut Rapum extuberat: qua sanè ratione Tuber terræ, quòd in molem quandam intumeat, aut Vmbilicum terræ, quoniã, vt vmbilicus circinata figura emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarunt. Panem porcinum haud dubiè primũ vocarunt subulci, qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Alij quia radicem in orbem circumactam sæpius intuerẽtur, quæ non in globum intumescens, sed veluti compressa sese in latitudinem explicaret, qua forma in quotidiano vsu panes visuntur, Terræ panem nominauerunt. Cyclamini species duas

Genera. ponit Dioscorides. Cyclaminus prior folia habet Hederæ similia, purpurea, varia,

Forma. suprà infráque albicantibus maculis: caulem longitudine quatuor digitorum, nudum, in quo flores Rosarum effigie, purpurei: radicem nigram, Rapo similem, &

Locus. aliquantùm latam. Nascitur in vmbrosis, maximè sub arboribus. Cyclaminus altera, quam Cissanthemon, alij Cissophyllũ vocant, folia habet Hederæ, sed minora: caules crassos, geniculatos, qui vicinis arboribus capreolorum modo se obuoluũt: flores albos, odoratos. Fructus est velut vuæ acini, similis, Hederæ mollis, gustu leuiter acris & viscosus. Radix inutilis est. Nascitur in locis asperis. Duas etiam spe-

Lib.25.c.9. cies describit Plinius, Dioscoridem ferè exprimens his verbis. Folia habet minora quàm Hedera, nigrioráque & tenuiora, sine angulis, in quibus albicant maculæ: caule exiguo, inani: floribus purpureis: radice lata, vt Rapũ videri possit: cortice nigro. Nascitur in vmbrosis: nostris Tuber terræ vo-

Ibidem. catur. Et paulò pòst de altera sic. Est & altera Cyclaminus cognomine Cissanthemos, geniculatis caulibus, superuacuis, à priore distans, circa arbores se voluẽs: acinis Hederæ, sed mollibus: flore cãdido, specioso: radice superuacua. Mihi & tertia Cyclaminos demõstrata est, cognomine Chamæcissos, vno omnino folio: radice ramosa, qua pisces necantur. Hæc Plinius. Prior Cyclaminus nota est Officinis & Herbariis sine cõtrouersia: altera non item. Matthiolus duas Cyclamini primi generis species Mesue auctore reperiri dixit, minorẽ & maiorem. Minorem se vidisse ait in agro solùm Tridentino in vallis Ananiæ montibus, vbi copiosè nascitur. Sed eam neque depinxit, neq; descripsit: dixit tantùm radice esse parua, nucis auellanæ cicerumq; magnitudine. Cyclaminum secundam fatetur se non vidisse. Tragus in Hel-

Lib.2.c.75. uetia, non procul à Curia oppido, nec nõ prope Velcurium, in planitie inter quædam densa ac

CYCLAMINVS vulgaris, Lobellij.

Vide Phyt. pag. 611.

Archanita è nomi barbaro

panis porcin. etym.

CYCLAMINVS prior, Matthioli.

ac vliginosis locis sita arbusta, plantā quandam nasci scripsit elegantißimam, foliis rotundis, prorsus cōsimilem Asaro, ita vt primo quidem intuitu Asarum esse crederet. Sed cùm eam effodisset, radicem deprehendit rotundam, rufam, magnitudine radicis Croci, gustu aliquantulùm amaram: flores odoratißimos, Bresilij colore tinctos, odore & forma Violam Martiam purpureā referentes. Hanc ille Germanicè *Valdtzeitlosen* nominat. Quam cùm Hermodactylum esse aliquando falsò credidisset, posteà Cyclamini exiguæ veræ speciem esse iudicauit, quia Cyclamino priori per omnia respondet, nisi quòd non perinde acris est & feruens. Nascitur etiam in vmbrosis siluis. Dodonæus Cyclaminum alteram esse arbitratur, quæ hodie *Vitalba*, Gallis *Viorne* nuncupatur, Cordus Dulcamaram, alij Bryoniam nigram, alij Periclymenum alterum, aliis aliæ magis placent. Pena in montibus Alpinis Rheticis in Italiam proficiscentibus, locis vdis, & saxeis itineribus obuiam paßim esse alteram Cyclaminum scribit, quæ non est folio circinato Asari, aut vulgaris Cyclamini, sed potiùs triplici mucrone distincto, herbæ Trinitatis, aut Hederę helicis modo. Eandē etiam Narbonæ riguis montibus & hortis crebram. Eius radices quæ vetustiores, magnitudine alterius sunt, quæ nouellæ, adeò exiguæ, vt auellanæ magnitudinem vix superent. Adultioribus caulis est exilis, teneriusculus, & in humum pronus, ex quo prælongis pediculis folia surrecta fastigium versùs, vbi sunt flores purpurei, vulgaris Cyclamini prorsus similes. Nonnunquam & luteos verno tempore exortos nondum foliis exortis meminit se vidisse. Florent enim Vere & Autūno interdum odorati, aliàs non. Lobellius Cyclamini alterius, plantæ hederaceis foliis in Italiæ collibus repertæ, rei herbarię studiosis iconem hanc & descriptionem exhibet. Herba est Hederæ foliis sinuatis, paribus, in mollibus, flexilibus, cubito prolixioribus cauliculis, floribus oblongis, galericulatis, ex purpura pallentibus. Dodonæus tradit præter Cyclaminum alterum Dioscoridis, eius qui orbiculari est radice, nempe primi, à recētioribus aliquot obseruatas fuisse species, & foliis quidem differentes. Prima foliis viret latis, angulosis ac Hederæ similibus, in ambitu leuiter serratis, superiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamen maculis variegatis, & vmbilico siue medio folij subalbido, inferiore verò ac prona purpurea, aliquando saturato colore, aliàs dilutiore. Flosculi ex tenellis pendent pediculis, deorsum nutantes, foliolis earum sursum reflexis, & purpureo Violæ nigrę colore non tamen intenso splendentes, odoris exigui. Succedunt capitula seminifera, pediculis in spicas contortis. Radix Bulbi aut Rapi modo in orbē circumacta, & aliquantulùm in latitudinem pressa, foris nigricat, intus candida, rugas inarescens contrahit. Hanc speciem pinxit etiam Lobellius nomine Cyclamini folio Hederæ. Alterius Cyclamini & lata quidem sunt folia, sed non angulosa, verùm quasi rotunda, nullis superiùs aut omnino obscurißimis apparentibus maculis, saturo colore virentia, inferiùs verò è punicante purpura rubentia: flores prioris similes, at odoratiores: radix aliquantò minor. Tertia species foliis est similiter haud angulosis, sed ambitu eorum aliquantùm crenato: maculata hæc sunt, sed

Trag. lib. 2. cap. 134.

Lib. 3. cap. 11. & 48.

Li. 1. de purga. cap. 13.

CYCLAMINVS altera hederaceis foliis, Lobell.

CYCLAMINVS altera orbicularis, Dodon.

vmbilico nigriore. Flos intensiore colore purpurascit, odoris suauissimi: radix quàm aliarum minor. Hæc ex Dodonæo. Vires Cyclamini non vulgares has edocet Dioscorides. Radix Cyclamini cum hydromelite pota pituitam aquámque per inferna trahit: menses pota & apposita cit. Tradunt si prægnans mulier radicem transgrediatur, abortum fieri. Partum appensa accelerat. Bibitur & in vino cõtra lethalia, præsertim leporem marinum. Illita contra serpentium ictus remedio est. Immista vino ebrietatem facit. Regium morbum sistit tribus drachmis pota cum passo, aut diluta mulsa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare multis vestibus contectum, quo sudet. Eiectus verò sudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput naribus instillatur. Ad deiicienda etiam excrementa in lana subiicitur. Vmbilico, imò ventri, & coxæ illitus succus aluum mollit, (pro κοιλίαν μαλάσσει, vetus codex habet κοιλίαν ταράττει, id est, aluum turbat. Quæ lectio videtur alteri præferenda, quia purgationes, quas molitur Cyclaminus potus admotúsque, sunt admodùm violentæ & difficiles) verùm abortũ efficit. Suffusis & hebetibus oculis inunctus cum melle succus prodest: medicamentis abortum facientibus admiscetur. Sedem procidentem cum aceto inunctus compescit. Exprimitur succus tusa radice, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix autem extergit, exanthemata reprimit, vulneribus per se ex aceto, aut melle medetur. Illita lienem minuit, vitia cutis in facie à Sole, & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra & capitis vlcuscula (ἑλκύδρια, id est, manantia vlcera) pernionésque vtiliter fouentur. Ipsáque in vetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo repletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicæ ceræ modico, vt strigmenti crassitudinẽ cõtrahat vnguentũ, cũ primis vtile pernionibus. Radix Scillæ modo concisa reponitur. Narrant ad amatoria assumi contusam, & in pastillos cõformatam. In veteri codice pro κοπεῖσαν, id est, contusam, legitur καεῖσαν, id est, combustam.

Li.2.ca.158.

Vires & Temper.

Cyclamini

Cyclamini alterius fructus drachmę vnius pōdere potus cū vini albi cyathis duobus, quadraginta diebus splenem liquat, ita per vrinam & aluum consumens. Bibitur & ad orthopnœam, & reliquias à partu purgat. Easdem vires variis in locis exponit Plinius. Bibitur Cyclamini radix, inquit, contra serpentes omnes, in omnibus serenda domibus, si verum est, vbi sata sit nihil nocere mala medicamenta, amuletum vocant: narrantq́; & ebrietatem repręsentari addita in vinum. Radix siccata Scillæ modo concisa reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen venenum ei est: traduntq́;, si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. Lepori marino aduersatur & Cyclaminus. Purgat cum melle in nares addita, & vlcera capitis sanat illita. Ad hypochysim & caliginem Cyclaminū in pastillos diluunt. Soluit ex aqua pota, aut balanis subditis sedem conuersam Cyclamini radix ex aceto sanat. Eius radicis decoctum pernionibus prodest. Eruptiones pituitæ eadem emendat cum melle. Tribus drachmis bibitur in loco calido, & à perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet. Sanguinis profluuium sistit Cyclaminus, si ore sanguis reiiciatur, siue è naribus, siue aluo fluat, siue fœminarum vtero. Vlcera manantia sanat Cyclamini radix, vel per se, vel ex aceto, vel cum melle. Eadem & contra steatomata efficax. Omnia corpori infixa extrahuntur Cyclamini radicibus cum melle: cutis maculas omnes emendat. Theophrastus de Cyclamini prioris viribus hæc prodidit. τοῦ δὲ κυκλαμίνου ἡ μὲν ῥίζα πρός τε τὰς ἐκπνεύσεις τῶν φλεγμονῶν, καὶ προσθετὸν ταῖς γυναιξὶ, καὶ πρὸς τὰ ἕλκη ἐν μέλιτι. ὁ δὲ ὀπὸς πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καθάρσεις ἐν μέλιτι ἐγχεόμενος: καὶ πρὸς τὸ μεθύσκειν, ἂν ἐν οἴνῳ διαβρέχων διδῷ τις πιεῖν. ἀγαθὴν δὲ καὶ τὴν ῥίζαν καὶ εἰς ὠκυτόκιον περιάπτειν, καὶ εἰς φίλτρα. ὅταν δὲ ὀρύξωσι, κατακαίουσι. εἶτα οἴνῳ δεύσαντες, τροχίσκους ποιοῦσιν ὡς τῆς τρυγὸς, ἧ ῥυπτόμεθα. Id est, Cyclamini radix ad inflammationum exhalationes valet, & ad menses subdita, & ad vlcera ex melle. Succus autem ad purgandum caput cum melle infusus, & ad ebrietatem, si vino inspersum potui dederis. Confert & radix ad partus celeritatem appensa, & ad amatoria. Cùm autem effoderint, vrunt: deinde cùm vino subegerint, in pastillos formant sicuti fæcis vini, qua maculæ absterguntur. Cyclaminus vterque, auctore Mesue, est medicatorius, calidus siccus initio tertij ordinis. Galenus gradus non finit, sed absterget, inquit, incidit, ora venarū aperit, attrahit, digerit, quod ex particularibus operibus eius perspicuū est. Nā succus eius hæmorrhoidas reserat, violentérque ad secessum prouocat in floccis appositus. Sic etiam medicamentis phymata, strumas, aliásque durities digerentibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: adhæc per nares quoque expurgat. Adeò vehemens eius facultas est, vt abdomine illito ventrem subducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui validum interimendo fœtui medicamen est in pesso additus. Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemens sit: nam & menses siue pota, siue apposita euocat, & aurigini prodest, non modò ipsum viscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem eiiciens. Proinde post potionem, sudoris adiuuanda prouocatio est. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem detergit cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniáque exanthemata curet: lienem quoque induratum iuuat emplastri modo illita tum recens, tum arida. Sunt qui radicem siccam asthmaticis exhibeant. Porrò altera Cyclaminus radicem quidem superuacaneam habet, sed fructum admodùm efficacem: nam hîc cum vino pluribus diebus potus lienes sanat, vrinam mouens, ac vētrem subducens: locos quoque eiicit, & asthmaticis prodest. Qualitas eius gustanti acris est & sublenta. Hæc Galenus. Cyclamini alterius vires, inquit Pena, communi priores, & vsus frequens Narbonensibus ad Hispanicam luem.

Lib.25.c.9.

Lib.9.hist. cap.10.

Li.7.simpl.

LEON

LEONTOPETALON. CAP. XXVIII.

Nomina

GRAECI λεοντοπέταλον vocant, Latini Leontopetalon, id eſt, Leoninum folium. Caulem, vt deſcribit Dioſcorides, emittit dodrantalem, aut etiam maiorem, plurimas alas habentẽ, in quarum cacuminibus ſiliquæ ſunt veluti in Cicere, & in his duo aut tria parua ſemina: flores punicei, Anemonæ ſimiles: folia ſimilia Braſsicæ, inciſa foliorum Papaueris modo: radices nigræ, Rapo ſimiles, eminentias habẽtes veluti nodos quoſdam. Naſcitur in aruis ac ſegetibus. Sic planè deſcripſit Plin. Leontopetalon alij Rapheion vocant, folio Braſsicæ, caule ſemipedali: alæ multæ, ſemẽ in cacumine in ſiliquis Ciceris modo: radix Rapo ſimilis, grandis, nigra. Naſcitur in aruis. Hanc plantam, eiúſque nigram extuberantemq́; radicẽ Rapi inſtar vidiſſe ſe ait Matthiolus non modò Venetiis & Pataui in quibuſdam hortis, verùm etiam in Hetruriæ aruis, aliíſque Italiæ locis, naſcique frequentem in Apulia. Huius radix, inquit Dioſcorides, in vino pota auxiliatur demorſis à ſerpentibus, breui dolorem omnem ſedans. Miſcetur etiam infuſis per clyſterem in coxendicum affectione. Sic & Plinius. Radix aduerſatur omnium ſerpentium generibus ex vino pota: nec alia res celeriùs proficit. Datur & iſchiadicis. Leontopetali radice maximè vtimur, inquit Galen. Digerẽdi facultatem, exſiccandi, excalfaciendíque in tertio ordine poſsidet.

Li 3. ca 49.
Forma.
Vide Phytop. pag. 640.
Locus.
Li. 27. ca. 11.
Vires & Temper.
Ibidem.
Lib. 7. sim.

COTYLEDON. CAP. XXIX.

VMBILICVS Veneris, Matt.

Nomen.

ΚΟΤΥΛΗΔΩΝ Græcè, Latinè Cotyledon, Acetabulũ, Vmbilicus Veneris nominatur, Italicè *Ombilico di Venere*, in Hetruria, quòd eius folia fictilium operculis ſimilia ſint, *Copertoiuole*, Hiſpanicè *Scudetes*, Gallicè *Eſcuelles*. Dicitur autẽ Cotyledon à concauo folio acetabulũ aut vmbilicum imitato. Folium enim habet, inquit Dioſcorides, rotundum, acetabuli figura, ineuidenter cauum: caulem in medio breuẽ, in quo ſemen eſt: radicem rotundam oliuæ modo. Sic delineauit Plinius. Cotyledon paruula herba, cauliculo tenero, puſillo, pingui folio & concauo, vt coxendices. Naſcitur in maritimis petroſiſq́;, viridis, radice oliuæ modo rotunda. Hæc Plinius. Vulgaris eſt notitiæ planta, à Matthiolo rectè depicta. Radicis & foliorum ſuccus circumlitus aut infuſus contecta genitalia nudat, auctore Dioſcoride. Inflãmationibus, eryſipelatis, pernionibus, ſtrumis, & ſtomacho æſtuanti auxiliatur. Folia cum radice comeſa calculos

Li. 4. ca. 87.
Forma.
Lib. 25. c. 13.
Vires.

calculos atterunt, vrinas cient, hydropicis cum vino mulſo dantur. Herba vtuntur ad amatoria. Plinius, Oculis medetur ſucco. Et, Calculos herba & radix Cotyledonis ſanat: itémque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis & ſeminis, & myrrhæ. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mirè curat. Et perniunculos curat cum axungia. Galenus ſic definit. Cotyledon facultatis eſt mixtæ, nempe humidæ, ſubfrigidæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis, & cum ea leuiter amaræ. Vnde refrigerat, repercutit, abſtergit & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatodeis, & eryſipelata phlegmonode curat: & maximè ſtomachi ardore æſtuantis admodùm vtile eſt cataplaſma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Lib. 25. c. 13.
Li. 26. ca. 8.
Li. 7. ſimpl.

IRIS. CAP. XXX.

Nomina

ΙΡΙΣ Græcis, Iris Latinis appellatur. In quibuſdam Theophraſti & Athænei codicibus ἱερὶς legitur, ob id à Gaza Conſecratrix vertitur. A cæleſtis arcus ſimilitudine, quam flores eius repræſentant, nomen accepit Iris. Eadem de cauſa ἱερὶς, οὐρανία, & θαυμαστὸς, id eſt, ſacra, cæleſtis, & admirabilis dicta eſt. Arabes *Aſmeni iuni*, ſiue *Aierſa* vocant, Itali *Iride, Giglio azurro*, ſeu *Giglio celeſte*, Germani *Blauugilgen, Blauuſchuuertel, & Veieluurtz*, Galli *Flambe.* Dioſcorides Iridis vnius meminit, ſed quæ tãtùm pro loci natalis varietate magis minúsve commendetur. Herbarij noſtri aliam ſatiuam ſtatuunt, aliam ſilueſtrem, eaſq́; multiplices. Iris, ita deſcribẽte Dioſcoride, folia Gladiolo ſimilia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora: flores in caule æqualibus inuicem ſpatiis diſtantes, inflexos, varios: ſiquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei, & cærulei conſpiciuntur. Vnde ob hanc varietatem arcui cæleſti Iris cõparata eſt. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odoratæ. Quæ ſimul atque fuerint diſſectæ ſiccantur in vmbra, & filo traiectæ reconduntur. Melior eſt Illyrica & Macedonica, & inter has optima quæ denſam & ſubmutilam habet radicem, ægre fragilem, ſubfuluam, valde odoratam, guſtu amariori (Græcè legimus γεύσει πυρωτέρα, id eſt, guſtu feruentiori, qualis certè in Iride perſpicitur, licet etiam amaricet. Ruellius legit πικροτέρα) odore ſyncero, & ſitum non redolente, & quæ dum tunditur ſternutationes mouet. Secundum locum tenet Africana, candida, guſtu amara. In vetuſtate teredines ſentiunt, ſed tunc odoratiores fiunt. Plinius hæc de Iride prodidit. Sed Iris radice tantùm commendatur, vnguentis & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, ſed in ſilueſtribus Drilonis & Narone. Proxima in Macedonia. Longiſſima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtúque amariſſima. Illyrica quoque duorum generum eſt, Raphanitis à ſimilitudine quæ melior: rhizotomos ſubrufa. Optima quæ ſternutamenta tactu mouet (tractata pro tactu reponit Cornarius ex veteri codice, qua voce & poſteà vtitur Plinius.) Caulem habet cubitalem, erectũ. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arcus cæleſtis, vnde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Natura eſt feruens, tractatáque puſtulas ambuſti modo facit. Teredines non ſicca modò, verùm & in terra celerrimè ſentit. Galenus Irin Illyricam cæteris præſtare teſtatur his verbis. Omnes Herbarij vnanimes ſcripſerunt Irin in Illyrio natam optimam eſſe: Petroſelinum verò quod in Macedonia prouenit: bitumen è Iudæa aduectum: item & Opobalſamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cũ particulatim de vnoquoque loquemur, non omittemus. Id quod ante Galenum Theophraſtus prodiderat his verbis. ἐν γὰρ τῆς Εὐρώπης οὐδὲν ἔστιν ἔξω ἴριδος, αὕτη δὲ ἀρίστη ἐν ἰλλυριοῖς, οὐκ ἐν τῇ πρὸς θάλατταν χώρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, κειμένῃ δὲ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον. Id eſt, In Europa nihil præter Irin inueneris. Quæ optima apud Illyrios prouenit, non locis tamen maritimis,

Lib. 1. ca. 1.
Genera.
Forma.
Li. 21. ca. 7.
Li. 1. Antid.
Lib. 9. hiſt. cap. 7.

Li.7 med. gener. timis,ſed mediterraneis, magíſque ad Septentrionẽ ſitis. Galenus in Aſclepiadeo quodam acopo Macedonicam habet, ſicut etiã Carthaginenſem in quadam Theriaca, lib. 2. de Antidotis recipit. Quanquam eam quæ ex Lybia magna ſua ætate plurima adferebatur, tantùm ab Illyrica diſtare ait, quantùm mortuum corpus à Lib. 1. Antidot. viuo. Iris paſsim in hortis colitur,foliis acutioribus, rigidioribus & latioribus quã *Locus.* Acori aut Gladioli,vt ſcribit Pena.Flores cõſtant ſenis potiſsimũ foliolis,quorum tria deorſum repanda arcus modo curuantur,alia tria ſurſum, & contra ſe mutuò reflexa ſtamina aliquot cõdunt,quibus marcidis Æſtate media ferè, ſiliqua Xyridis aut Acori paluſtris non diſpar;anguloſum item ſemẽ erui, ſed minus ſe prodit, quod omiſit Dioſcorides. Radix eſt viuida plantæ ſemper virentis,plena, ſolida,albida, in multas propagines per ſummum ceſpitem fuſa, amaro, vehementi, acriore & feruidiore, dum recens eſt,guſtu,vt & purgandi vi, quam arida facta prorſus amittit, multúmque feruoris, ingratíque ſaporis remittit, & odoratior, eóque commendatior euadit, præſertim Thuſca, ſiue Florentina, hodie primam laudem adepta, vt ſcripſit Pena. Quæ plurima in mediterraneis, non procul à Florentinis montibus eruitur, multùm temperie agri, & ætheris ad Illyricos tractus accedentibus, ideóq; præſtantior Illyrica habetur,quia hæc nõnihil rufeſcat, minuſq; nitida ſit,Florentina verò candidior, & elegantiore aſpectu,ſuauioréq; odore ſit. Neutra tamẽ illic flaccida,rugoſa, raucida, fuſcáve aut mucida inſolatu fit,vt noſtrâs,pręſertim Septentrio-Ibidem, nalis.Quamuis autem Galenus Illyricę palmam ſtatuerit, cùm tamen idem ſanxerit quodlibet ſimplex medicamentum in ſuo genere quo ſit fragrantius, eo eſſe præſtantius, de eius ſententia Florentinæ poſtponat quis Illyricum, à cuius bonitate tantùm abeſſe Africanam, quantùm animal vegetum à ſuo cadauere Galenus dixit, vt ſuprà retulimus. Quare videtur Iris natalibus gaudere neque admodùm feruidis,vt Africæ,neque ita frigidis, vt Septentrionum, ſed montoſis temperatis & riguis, cuiuſmodi ex Hiſpania hodie valde odoratam & laudatiſsimam ferunt. Sic ad Drilonis & Naronæ fluminum ripas, non in maritimis,Illy-In Theria. ricam Irin naſci cecinit Nicander,

IRIS domeſtica, Matth.

Ἶρίν θ', ἣν ἔθρεψε Δρίλων, καὶ νάρονος ὄχθη. Id eſt,

Irinq́, quam Drilonis & Naronis ripa aluit.

Vbi Scholiaſtes Illyricam Irin intelligit:Drilonem enim fluuiũ eſſe Illyriorum & Narorum,qui Illyrios & Liburnos ſeparat, vbi Cadmus & Harmonia habitarunt in ſerpentes tranſmutati.Et Ptolemæus Drilonem & Naronem fluuios eſſe ſcribit in Dalmatia Illyrico vicina. Quare non genere àut ſpecie differunt hæ Irides, ſed multiplicem hanc ſortiuntur varietatem non modò viribus, vt dictum eſt, ſed etiam magnitudine, odore, & potiſsimùm florum colore.Cuius multiplicis venuſta mixtura,vt ait Pena,non modò in diuerſis plantis, ſed etiam in vnius duntaxat floribus ſpectanda eſt. Elegantiæ enim hortenſis amantes non modò purpuream Iris vulgaris cãdidis floribus. (quæ vbiuis fermè Europæ ruri oritur, omniúmque frequentiſsima viſitur) ſed etiam quaſdam floribus candidis, Liliaceis alunt,non item luteam, vt Dodonæus putat

putat, ratus vulgarem aureis floribus vbique in pratis Acorũ, esse Iridem. Cuius radices, vt idem tradit, tantopere adstringunt, & Iridis facultatibus aduersantur, vt rectè scripserit hasce vel duntaxat appensas quemlibet sanguinis fluxum sistere. Hæc autem florum purpureorum & alborum varietas fecit, vt Herbariorum vulgus olim inter Iris & Ireos discrimen fecerint, vt vulgatus ille versiculus indicat,

Lib.2. hist. ca.35. & de florib.cap. 40. & 45.

IRIS silvestris, Matth.

IRIS silvestris altera, Matthioli.

Iris purpureum florem gerit, Ireos album.

Quæ distinctio ineptior est, quã vt refutatione egeat. Iris siluestris duûm est generum auctore Matth. Vna quæ plurimùm saxosis nascitur locis, satiuæ per omnia similis, minoribus tamen foliis: floribus, caulib⁹, & radicibus graciliorib⁹. Altera foliis Gladioli, lõgioribus: radice tenui, lignosa, geniculata, subrufa, inodora: caule breui: flore cæteris longè minore, odore Armeniaci mali, qui constat foliis nouem, purpureis, quorum extima superiore tantùm parte aureis pinguntur lineis. Siluestris vtriusque generis plurima, inquit, oritur in Goritiensi agro Saluatino monte, & Iapidiæ vallibus inter saxa, odore non ingrato. Pena duas etiam Irides, quas siluestres vocant recentiores, agnoscit, inodoras, minùs obuias, multóque minùs aromatica dote commendabiles. Vna hortensi fermè eadem, inquit, nisi quia tota gracilior, quæ plurimùm squallidis saxorum marginibus sponte oritur, cultáque retinet speciem, qua distat à satiua, etiã sapore ingrato, odore nullo. In subalpinis Ligurum & Taurinensium passim occurrit. Alteram non triuialis venustatis se primùm legisse ait in Nitiobrigum maritimis & sabuletis herbidis, non procul ab oppido Frontignano ex aduerso montis Cetij multam, nec vspiam alibi in vniuersa Gallia aut Italia facilem repertu, nisi maritimis: cuius radicis recẽs erutæ effractæq; nullũ vnquam se obseruasse Armeniaci mali odorem, qualem ei inesse scribit Matthiolus. Radix, caulis, folium, siliqua, & semen Iridis, sed minora, minúsque aromatica, saltem quibus locis natalibus illam obseruauit, scilicet humidis & incultis. Flores tamen Iunio aptiùs Xyridem colore & figura, foliolísque minùs repandis exprimunt. Sapor illi feruidus, amarus, tenuitas multa, quam etiam in medico vsu se cõpertam habuisse scripsit. His idem Pena aliam addit Iridem minimam & rarissimam omnium, saxatilem, Narbonensem etiam, quæ radicis plexu, substantia densa, & colore Illyricæ absimilis nõ est: caule verò nullo, præsertim natalitiis: folio latiusculo, rigido, mucronato, palmum alto,

cuiuſmodi Gladioli:flore,ſemine,ſiliqua Xyridis.Hæc ſtatim atque è terra aſſurgit Chamæleontis albi modo puſilla humiliſque permanet: ob id à nonnullis Chamæiris nuncupatur. Plurima oritur in agro Narbonenſi, locis aridis & ſaxoſis, ſecus ſpecum illam ſeſquimiliari à Monſpelio diſsitam, via qua Frontignagnū itur, in cuius cautibus & rupium commiſſuris frequens adoleſcit prope Ferulam. Chamæiris ſeu alia perpuſilla Iris latifolia à Lobellio picta eſt, quæ ex Monſpelienſi agro in Belgium & Angliam tranſmiſſa, frigido humidóque ſolo excepta, non ſecùs ac innumeræ calidarum regionum peregrinæ ſtirpes, ſoli & cæli tēperie mutata varias ſubit mutationes. Caulis illi dodrantalis, alicubi pedalis: flores candidi, aut lutei, aut violacei. Alibi caule carentes, dilutè rubentes, violacei, ſtriati, & ex luteo pallentes obſeruātur. Idem annotat, Cluſium Irides Auſtriacas humiles, ſpecioſis rubris floribus, & violaceis odoratis Vienna Belgium miſiſſe, cum Chamæiride purpureo odorato flore. Alterum Iridis genus deſcripſit & depinxit Dodon. Chamæiridem vocauit Lobellius Iridē perpuſillam, ſilueſtrem, anguſtifoliā. Folia habet Gladiolo minora, anguſtiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, foliis breuiorem: è cuius ſummo flores ſinguli ſuis pediculis inſidentes erumpunt odorati, ex cæruleo violacei, aliquando ex purpureo violacei, ex nouem foliolis conflati: radix gracilis, minimo digito duplo minor, obliqua, foris rufa, intus candida, acris, guſtu Xyridis. In Belgio & Germania frequens, Maio menſe floret, folia Hieme pereūt, Vere noua erumpūt. Dodonæus longè diuerſam Iridem depinxit, quam tuberoſam vocat, cui folia ferè Chamæiridis oblonga, anguſta, tenuis cauliculus, flos in cacumine, forma Iridis, minor, anguſtiorúmque foliorum, obſcurè virens, & quo aliis fimbria loco nigricans. Capitulum ſatis magnum ſemine perfecto dependet, in tres rimas fatiſcens. Semen rotundum Ochro minus, initio albicat. Non vnius formæ radix: ante florem duo vel tres veluti bulbi parui cohærēt: hoc enato in plures ſinguli extuberant propagines, quarum nonnullę digitum referunt: vnde illi Hermodactyli nomen pleriq; dedêre, Iridis ſilueſtris genus eſſe poteſt Dodonæi ſententia, non Ephemeri. Sunt qui velint hūc eſſe quem Matthiolus perperàm pro vero depinxit Hermodactylo. Eius tamē pictura parum cum hac conuenit. A quibuſdam Lonchitis prior Dioſcoridis cēſetur eſſe. Item aliam Dodonæus pinxit, quam bifloram appellat, Cluſius

Dodon. de flori. ca. 4. 2

IRIS perpuſilla & ſaxatilis.

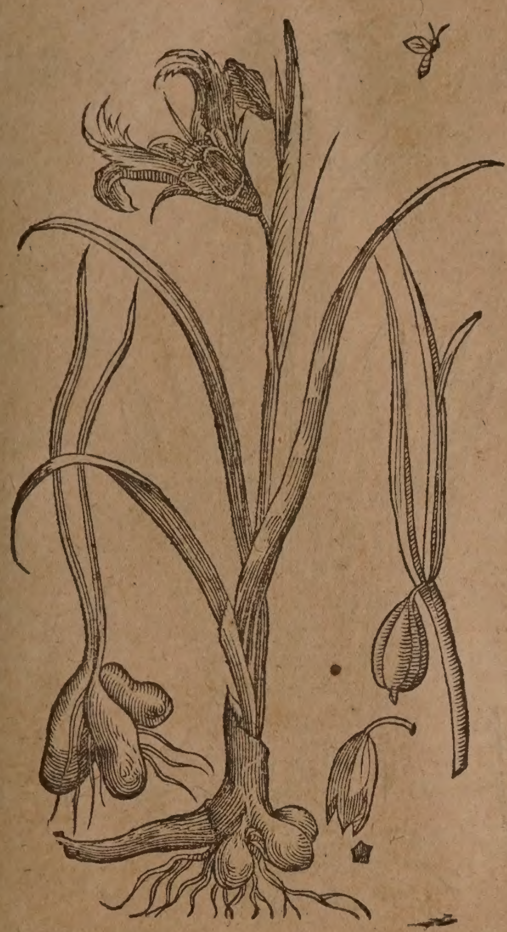
CHAMAEIRIS ſeu alia perpuſilla Iris latifolia, Lob.

Lib. purg.

Lib. purg.

IRIS tuberosa, Dodonæi.

IRIS biflora, Clusij, & Dod.

Clusius Lusitanicã seu biflorã, quã etiam pinxit & descripsit. Huius, inquit, folia breuiora sunt & angustiora vulgari Iride, alioqui haud absimilia: in summo caule, qui pedalis est, flos è vaginulis purpurascentibus prominet, senis foliolis constans, vt vulgaris Iridis, sed minor aliquantulùm, & colore omnino violaceo, seu purpureo saturatiore, qui deorsũ reflexis tribus foliis intensiùs nitet: villosa illa fimbria, quæ in vulgari lutea, in hoc omnino candida est. Vnicum autem plerumque in singulis caulibus florem profert, interdum sed rarò alterum, rarissimè tertium, singulari quemque vaginula inclusum, iucundissimo odore, & Liliũ cõuallium æmulante. Istius florem se vidisse ait Clusius, qui quaterna haberet folia deorsum vergentia, totidem ligulas bifidas fimbriam & stamina contegentes, & quaterna etiam folia sursum reflexa, & inuicem amplectentia, vt interdum in floribus Natura ludere solet. Semen angulosum & rugosũ in siliqua triangulari satis crassa sed rarò perficit. Radix subest nodosa ac veluti geniculata, solida, pollicari crassitudine incurua, intus candida, ingrati saporis, & paulò pòst feruidissimi gustus, multis fibris summa terra hærens, & in multas propagines è lateribus nascentes distributa. Nascitur passim in Lusitania supra Tagum, nunc pingui solo, nunc planè lapidoso. Bis floret, Vere cum aliis Iridis generibus, & Autumno: quam ob causam bifloram Clusius nuncupauit. Huic ferè similem esse ait eam, quam Alfonsus Pancius medicus Ferrariensis Belgium misit, nomine Dalmaticæ minoris, nisi quod paulò angustiore folio videtur, flores purpuræ dilutioris, & terni, aut quaterni in singulis caulibus, oblongiori pediculo inhærentes. Dalmatica maior, quam idem misit, vulgari forma & magnitudine similis, inquit Clusius, sed est aspectu hilaris & perenustus foliorum exortus lateratim traiectus, vt describit Lobellius, & radiatim alas pauonis explicatas imitatur: floribus pluribus ex vno caule multis concauo alis, luculentæ magnitudinis, violaceis, nitentibus senis foliolis, alternatim etiam repandis. Vireta Belgica hanc in delitiis habent. His iungenda Iris flore cæruleo obsoleto, cinereóve polyanthes à Lobellio depicta. Aliquot alias plantas in Hispania obseruauit Clusius, quæ cùm flore sint Iridis aut Xyridis, tamen bulbaceas habet radices: quare eas Irides bulbosas nominauit. Prior sena sæpius habet folia longiuscula & latiuscula, inuicem alternatim amplectentia, mollia, in terram recurua, supernè ex viridi pallen-

Li. 2. Stirp. Hisp. c.

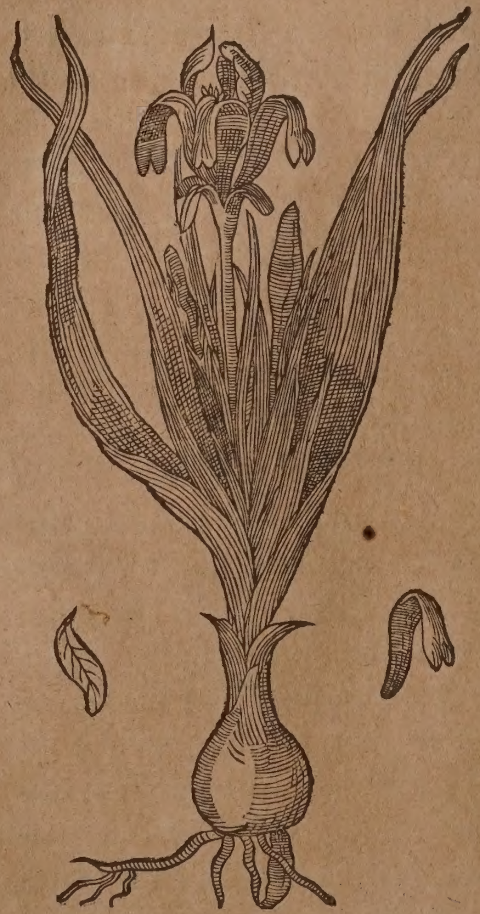
IRIS Dalmatica, maior.

IRIS flore cæruleo polyanthes, Lobellij.

IRIS bulbosa latifolia I. Clusij.

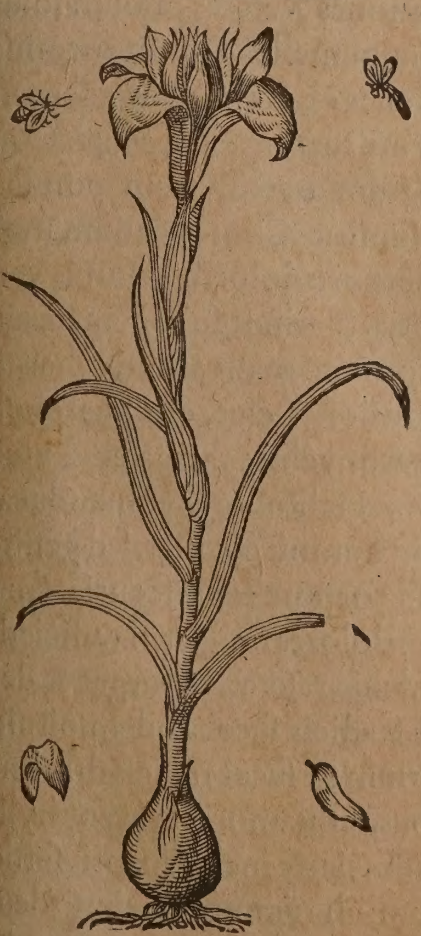
tia,infernè candicantia : è quorum medio flos exilit vnicus,odoratus,cæruleus,interdum candidus,nouem foliolis constans,Iridis seu potiùs Xyridis forma, quo marcescente vtrinque alij singuli succedunt. Caulem non habet, sed flos longo pediculo insidet vt in Croco : radix bulbosa,candida,auellanæ modo dulcis,multiplici cortice nigricante inuoluta,cui(præsertim dum floret)aliquot,præter fibras, radiculæ crassæ & oblongæ subnascuntur ,vt in Hyacinthis interdum fieri solet. Inuenitur in Lusitania, Bæticæq; collibus non procul ab Arna flumine sitis,& copiosè circa Antequeram & Cordubam. Floret istic Ianuario & Februario. Lobellius Hyacinthum poëtarum latifolium appellat. Alteri sunt quinque aut sex folia tenuia, cubitali longitudine, interna parte canaliculata & candicantia, externa autem striata, & viridis cum cæruleo commixti coloris, caulem amplectentia,qui sesquicubitalis est,interdum maior rarò breuior,nodosus, florem vnicū è vaginulis promens Iridis siluestris , aut Xyridis ferè forma,cuius labra inferiora,& ad terram inflexa extima parte latiora sunt & candicantia,quóque loco fimbria villosa esse solet, lutea macula insignita:folia alia his incumbentia subcærulei ex candido sunt coloris,extrema parte bifida & reflexa,ligulam vt Iridis generibus occultantia : reliqua tria erecta sunt & oblonga, & dilutioris ex cæruleo purpuræ. Totus flos iucundo

IRIS bulboſa anguſtifolia flore vario, Cluſ. & Dodon.

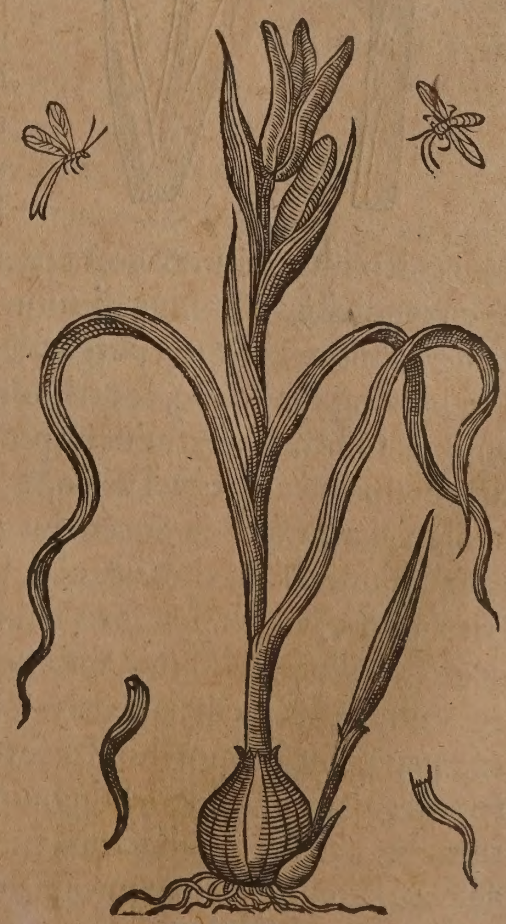

iucundo ſpirat odore præmanſi ferè Coriãdri. Flori ſuccedit ſiliqua longa, gracilis, triangula, ſubrufum anguloſumq́; ſemen continens. Radix bulboſa, candida, ſubdulcis, ſpadiceis aliquot membranis inuoluta, quæ nucleis vti Allium ferè ſeparatur, & ſeri poteſt. Lobellius Hiſpanicum poëtarum Hyacinthum vocauit. Tertia iam dictæ per omnia ſimilis ferè eſt, breuiore tamen caule, gracilioribúſque, & ex viridi palleſcentibus foliis: flores bini contractiores latioréſque & lutei, inodori: ſiliqua craſſior & breuior: ſemen ſuperiori ſimile: radix iam dictæ ſimilis, quæ nucleis etiam ſeparatur. Naſcitur pingui ſolo, & petroſis collibus ad Tagum ſupra Olyſsiponem. Floret quo ſuperior tempore. Lobellius Hyacinthum poëtarum luteum nuncupat. Priorem Cluſius appellat latifoliam, & à floris colore purpuream, ſiue cæruleam, Hiſpani nunc *Lirio* ſimpliciter, nunc *Lirio Eſpadanal*, & *Lirios azules*, hoc eſt, Lirium enſiforme, & Lirium cæruleum. Alteram anguſtifoliam flore vario nuncupat, Hiſpani *Lirio Illyrico*. Tertiam Iridem bulboſam flore luteo, Luſitani *Reylla buey*. De harum Iridum viribus nihil adhuc compertum. His affine eſt Lirium maius Dodonæi, foliis Porro, aut Aſphodelo ſimilibus: caule cubitali: flore Iridis, aut Siſyrinchij, colore aut toto luteo, aut cæruleo purpureo, cum lineis luteis, quæ in inferioribus foliolis fimbriæ loco ſunt: radice oblonga, bulboſa,

LIRIVM maius, aut Lirium verum, Dodonæi.

IRIS anguſtifolia flore luteo, Cluſij.

Cepæ ſimili. λείριον videtur eſſe Theophr. quod Vere poſt Lilium exit, & aliud à Lilio & Narciſſo eſt. Pleriſque Hiſpaniæ, Bæticæ, & Luſitaniæ locis ſponte gignitur. His addemus duas Lobellij Irides. Prior admodùm rara eſt, cui flores Chameiridis Monſpeliacæ, tribus foliis repandis, peregrina elegantia ſtriatis, obſcurè violaceis. In Belgij hortis prouenit. Alterius florem vidit Bruxellis delatum, eximiæ magnitudinis, maculis fortuitis tranſuerſis & obliquis, giluis, cinereis & punicantibus variatum: foliis tantillùm gladij ritu vndantibus. Cætera omnia Iridi vulgatæ, aut Dalmaticæ ſimilia. Cæteræ Irides calfaciendi extenuandiq; vim obtinent. Contra tuſsim efficaces, humoréſque excreatu difficiles extenuant. Biles

Vires & Temper. Dioſc. li.1. cap.1. ex hydromelite drachmarum ſeptem pondere potæ purgant. Somnũ conciliant: lacrymas cient: torminibus medentur. Cum aceto potæ venenatorum morſibus, lienoſis, conuulſis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menſes cum vino potæ ducunt. Decoctum earum ad muliebria fomenta vtile, molliens aperiénſque locos. Iſchiadicis infunditur. Fiſtulas & ſinus carne implent. Quinetiam glandis modo cum melle appoſitæ fœtus extrahunt. Strumas veteréſque duritias coctæ & illitæ emolliunt. Aridæ vlcera explent, & cum melle purgant. Nudata oſſa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & roſaceo vtiliter illinuntur. Lentigines, vitia cutis in facie cũ Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emẽdant. Peſsis, malagmatis, & acopis medẽtur. In vniuerſum magni vſus ſunt. Infantibus circũligari ſalubre eſt, inquit Plinius, dentientibus præcipuè & tuſsientibus, tinearúmque vitio laborantibus inſtillari. Cæteri effectus eius non multùm à melle differũt. Vlcera purgat, capitis præcipuè, ſuppurationes veteres: aluum ſoluit duabus drachmis cum melle. Tuſsim, tormina, inflationes pota, lienes ex aceto. Cõtra ſerpentium & araneorũ morſus ex poſca valet. Contra ſcorpiones duarum drachmarum pondere in pane, vel aqua ſumitur. Contra canum morſus ex oleo imponitur: & cõtra perfrictiones. Sic & neruorũ doloribus. Lũbis verò & coxendicibus cũ reſina illinitur. Vis ei cõcalfactoria. Naribus ſubducta ſternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cũ cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopnœas diſcutit. Vomitiones ciet, duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit impoſita cũ melle. Ad paronychias farina eius vtuntur: cũ vino ad clauos vel verrucas, triduoq; nõ ſoluitur. Halitus oris cõmanducata abolet, alarumq; vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnũ cõciliat, ſed genituram cõſumit. Sedis rimas & cõdylomata, omniaq; in corpore excreſcentia ſanat.

IRIS lutea variata.

Li.21. c.20.

In ca.1.li.1. Iris, auctore Matth. mãſa oris halitũ cõmendat, dẽtiũ dolores mulcet, ſi radicis decocto ij colluãtur. Coquit, abſtergit, digerit, reſoluit, lenit, reſerat, expurgat & deiicit. Vulnerariis medicamentis admixta ſarcotica eſt. Radicis ſuccus bilem, pituitã, & aquas pellit, hæmorrhoidas fotu elicit. Fit electarium ex ſucci radicis drachmis tribus, galangæ, zedoariæ, ſingulorũ drachmis duabus, cinnamomi, caryophyllorum, ſingulorũ ſeſquidrachma, braſsicæ marinæ ſemuncia, & melle quantũ ſufficit ad excipiendũ, quo maximè iuuãtur hydropici, ſi quotidie ſemunciã ieiuni deuorarint.

rarint. Radicum farina drachmarum quatuor pondere additis cinnamomi & anethi singulorum drachmis duabus, & croci scrupulo, tumores & dolores testiculorum mirificè tollit, si panni coccinei frusto meraco albo perfuso hæc omnia in puluerem trita excipiantur, & calida apponantur. Hæ radices vestibus interpositæ, eas à tinearum erosionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Radix trita, & ex aceto pota omnibus aduersatur venenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita expurgat: ventriculo tamen nocet: ideò non exhibendus nisi cum mulsa & Indica Nardo. Potum radicis decoctum obstructiones aperit, præsertim cùm crassa materia impacta fuerit, ventris tineas pellit, vrinas ciet, renum calculos eiicit. Datur vtiliter potandum ictericis: sudores enim mouet, & auriginem exterit. Pulmones & thoracem expurgat, & iocinoris inflammationibus auxiliatur. Recentes radices saccharo conditæ aut melle, dantur vtiliter deuorandæ vnciæ pondere calculo affectis, anhelosis, hydropicis ac resolutis. Eædem in passo decoctæ contusæq; addita hordeacea farina & illitæ parotidas discutiunt. Illyricæ puluis sesquidrachmæ pondere datur ex passo calido ad iliacos affectus. Oleum, quod ex floribus & radicum succo paratur, resoluit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, & mirificè prodest iocinoris & lienis doloribus. Podagricos iuuat, lenítque articulorum duritiem, & cæterarum corporis partium. Valet & ad frigidos vteri dolores, ad conuulsos, & aurium cruciatus. Vsus apud veteres radicum tantùm, florum apud recentiores. Hæc ex Matthiolo.

ACORVM. *CAP. XXXI.*

ἌΚΟΡΟΝ Græcè, & *ácoros* Plinio, Latinè Acorum & Acorus. In Officinis nomen retinet, Arabicè *Vage* seu *Vgi.* Ἀφροδισίαν etiam Græci vocarunt Apuleio teste, id est, Veneream, & Piper apum, quòd ea in aluearis suspensa nunquam diffugiant apes. Dixerunt autem Græci ἄκορον, quia ταῖς κόραις, id est, pupillis, siue aciei oculorum caliginosæ mederetur. Acorum depinxit Dioscorides foliis Iridis, angustioribus tamen, radicibus non dissimilibus, implicatis, neque in rectum enatis, sed obliquis, & in superficie positis, quæ geniculis distinctæ sunt, subalbæ, gustu acres, odore non ingratæ. Præstat densum, candidum, non cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Acoros folia Iridis habet, inquit Plinius, angustiora tamē & longiore pediculo: radices nigras, minúsque venosas, cæterò & has similes Iridis, gustu acres, odore non ingratas, ruptu faciles. Optimæ Ponticæ, deinde Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnem, & vbicunq; in aquosis. Recentioribus virus magis (alij, vires magis, legunt) quàm vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. In his Plinius cum Dioscoride prorsus conueniret, nisi radices nigras tribueret, & minùs venosas esse, ac ruptu faciles adderet, quanquam in vetustis quibusdam legitur raptu, in aliis erutu. Legitimum istud Acorum scitè à Matthiolo expressum est, foliis Iridis, angustioribus longioribúsque, odoratis ac gustu feruidis: radicibus Iridis æmulis, frequenter geniculatis, firmis, subcandidis, innumeris ima parte adnatis fibris, odoratis, gustu acri ac subamaro, complicatis, haud in rectum descendentibus, sed in obliquum actis, & summa tellure sese diffundentibus. Caule est læui, ex quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus nucamenta quædam exoriuntur (ita affirmante Quacelbeno medico: ea enim se nō vidisse ait Matthiolus) nucis Ponticæ iulis, aut longo Piperi similia. Talis est legitima Acori planta, quam Constantinopoli ad Matthiolum miserunt Augerius de Bousbecke, Ferdinandi Cæsaris ad Turcarum imperatorem orator, & Qua-

Nomina

Vide Phytogr. pag. 59.

Pena in Aduers.

Lib. 1. c. 2.

Forma.

Lib. 25. c. 13.

celbenus medicus, è Nicomedia, ex quodam vastæ magnitudinis lacu petita, vbi copiosùm prouenit Acorum. Est enim Nicomedia Bithyniæ ciuitas, Galatis ac Colchis vicina, vbi optimum Acorum nasci tradit Dioscorides. Eandem Acori veri delineationem ex virẽtis plantæ inspectione tradidit Lobellius scitè admodũ & accuratè, id nimirùm folia Xyridis habere, sed oblõgiora & angustiora, sesqui-

ACORVM verum, Matthioli.

ACORVM cum flore, domini Robini, regis Francorum Herbarij.

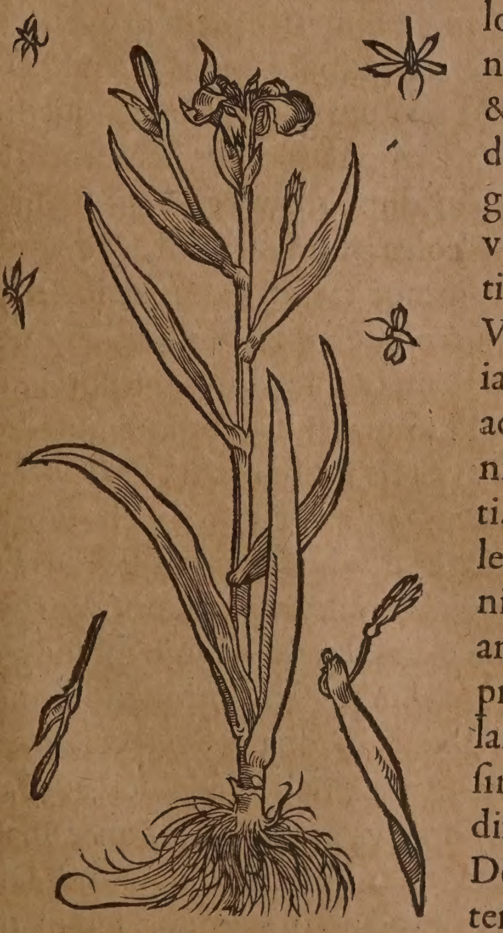
cubito maiora, nitida, ex atro virentia, consimili radici eximia fragrantia prædita, quæ Iridis siluestris ritu Hieme marcescũt, & Vere pullulant: radices quales in Officinis prostãt nomine Calami aromatici, implicatas, nec in rectum, nec altum actas, sed cespite summo in obliquũ, vt rectè dixit Diosco. sparsas, subtùs numerosa coma fibratas, albicãtes foris, intus candidas, gustu acres & amaras, & geniculis distinctas, ex quibus vtrinque alternatim alarum ritu aptantur pullulationes. Neque caulem, neque florem edidisse ait. Idem de ea quam aluit prodidit Clusius: quinimò asserit relatu Augerij de Bousbecke, Cæsaris ad Turcarum Imperatorem oratoris, & Quacelbeni medici, nullum vbi nascitur sponte, neque florem neque semen proferre, sed duntaxat nucamenta quædam iulis nucis Ponticæ similia, è ramulis ex læui caule prodeuntibus pendentia. Nascitur autem ingenti quodam lacu ad radices montis præcelsi iuxta Prussiam Bithyniæ vrbem. Hæc ideò inculcauimus, tum vt omnes apertissimè Acorum verum agnoscerent, tum vt intelligerẽt id prorsus esse (vt periti omnes huiusce tẽporis Herbarij censuere) quod Officinæ falsò Calamum aromaticum vocant, non Galangam maiorem, vt quidam opinati sunt, multo minùs Acorum nostratem palustrẽ, Gallis *Glaieul de marais* dictum, Germanis *Geelschuuertel* & *Drachenuurtz*, Belgis *Geellisch*: Officinæ olim Acorum perperã appellauere, & maiori errore radicibus eius pro genuino Acoro vsæ sunt: nam non forma modò, sed viribus potissimùm ab Acoro dissidet. Quare Pseudoacorum plerique nominarunt: Dodonæus Iridem luteam siluestrem, aut potiùs Pseudoiridem nuncupare maluit, vtpote Iridi quàm Acoro similiorem:

Lib. 2. hist. cap. 35. & De florib. cap. 45.

ACORVS luteus falsus, Matthioli.

PSEVDOACORVS cæruleus, Tragi.

miliorẽ: cùm contrà Acoro aut Galangæ quàm Iridi propter radicis vim adſtrictoriam ſimilior ſit. Quidam Butomum Theophraſti eſſe volunt, & verè quidem, vt opinor: quia Butomũ Theophraſto lib.1.cap.8.caulem læuem & æqualẽ habet, vt & Cyperus: capite verò 17. lib.eiuſdem foliũ habet Arundinis & Cyperi modo, velut ex duobus conſtans anguloſum, & media parte velut carinatum: fructum, vt alij legunt, magnum, vt alij, nigricantem, magnitudine Sidæ proximũ. Quæ Acoro paluſtri conueniunt. Dictum autem Butomũ, quòd à bubus libenter edatur ac proſcindatur. Eſt igitur Pſeudoacorus planta foliis Iridis, longioribus & anguſtioribus, dorſo aliquantulùm vtrinque extante, enſis figura: caulibus glabris, rotundis, cauis, nonnunquam bicubitalibus, in quorum cacuminibus flores multi exeunt, lutei, foliolis ternis deorſum vergentibus, ternis aliis multò minoribus & ſurrectis. Siliquæ craſſæ ſuccedunt triangulares, in quibus ſemina multa ſimul cõpreſſa, ordine digeſta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longę, geniculatæ, cirroſæ, in propagines diuiſæ, pallidè rubentes, guſtu adſtringentes. Naſcitur in paluſtribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgióque familiaris. Floret Maio & Iunio menſibus. Tragus Pſeudoacoro Gladiolum quendam cęruleum minorem ſubiungit, quem potiùs Pſeudoacorum cæruleum vocare debuerat. In quibuſdam humectis pratis, inquit, & campis, qui Rheno, & prope Vormatiam & Oppenheimium oppida adiacent, plantæ genus hoc inuenit, cuius flores aquei penè coloris, ſed cum cæruleo mixti, ternis ſinguli verſus terram inflexis foliolis prædi ti. Cæterùm quod ad reliqua attinet, folia, caulem, radicem, ea ad Iridem proximè accedunt, niſi quòd tota ſua ſubſtantia magis exiguus, & anguſtioribus foliis & acutioribus illa eſſe deprehenditur. Semen fert in oblongis & triangularibus ſiliquis, non aliter ac Pſeudoacorus. De ſingulorum viribus nunc dicendum. Acori radix calfaciendi vim habet, auctore Dioſcoride. Decoctum eius potum vrinam cit. Prodeſt lateris, thoracis, & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulſis. Lienes minuit. Vrinæ ſtillicidio & venenatorum morſibus ſubuenit. Inſeſſu, quemadmodùm Iris, ad muliebria vtilis eſt. Succus radicis caligines oculorum diſcutit. Antidotis radix vtiliter admiſcetur. Vis ei ad calfaciẽdum extenuandumq; efficax, inquit Plinius, cõtra ſuffuſiones & caligines oculorum ſucco eiuſdem

Lib.2.c.30. — Lib.1.c.2. — *Vires & Temper.* — Lib.25.c.13.

co eiuſdem poto,contráque ſerpentes. Et variis in locis. Pectoribus ſubuenit,ideò antidotis miſcetur. Iocinori medetur,thoraci quoque & præcordiis. Vrinam cit eius decoctum,& omnia veſicæ vitia ſanat.Teſtium tumores radix decocta in vino,tritáque & illita mirè diſcutit. Duritias & collectiones omnes ſanat, decocto huius herbæ fouentibus. Contuſis & euerſis pota duobus obolis in mulſi cyathis tribus radix prodeſt. Acorum quoque vtile eſt interioribus fœminarum morbis. Lib.6. ſim. Galenus ſcripſit Acori radicem guſtu eſſe acri & modicè amaro, odoréque non iniucundo.Quare facultatis calidæ eſſe,& conſiſtentiæ tenuis.Hinc cõſentaneum eſt vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ membranæ craſſitiem detergeat ſimúlque extenuet: ſed ad hoc melior eſt ſuccus ipſius. Omnino verò ſiccificum eſſe clarum eſt. Et ſanè ordinis eſſe tertij in vtroque,calfaciendo ſcilicet & deſiccando. Ab his Pſeudoacori vires multùm diſtant. Deſiccat enim citra calfactionem:radix adſtringendi facultate prædita. Quare denſat,cogit,contrahit.Igitur vrinam non cit,nec menſes prouocat,ſed potiùs ſupprimit. Sanguinem vndecunq; manantem cohibet,vt rectè Pandectarum auctor ſcripſerit, eum, qui ſecum Acori radicem geſtauerit, à nullo ſanguinis profluuio corripi. Ex recentioribus aliqui hanc Pſeudoacori facultatem obſeruarunt,atque hinc adeò tradunt eius ſuccum igne expreſſum menſes nimiùm promanantes conſtringere poſſe.Dyſentericis vtilis eſt.

Vires & Temper. Pſeudo-acori.

GLADIOLVS. CAP. XXXII.

Nomina

ΞΙΦΙΟΝ & φάσγανον, & μαχαιρώνιον Græcis, Latinis Gladiolus,Enſis ſiue Enſiculus,Romanis Segetalis,Arabibus *Kaſiſtõ*,Italicè *Gladiolo*,flores *Monacuccie*,Germanicè *Schuuertel*, Gallicè *Glais* & *Glaitel*. Xiphio, id eſt, Gladiolo ſeu Enſiculo nomen factum à folij figura, quæ tametſi eadem propemodũ ſit multis plantis, vt Iridi, Xyridi, Acoro, & bulboſis quibuſdam,tamen huic præ cæteris remãſit, quia folium propiùs enſem mucronatum refert,ſtriatúmque liris & neruis ſcabris rigidíſque ſatis firmum. Quia in ſatis frequentiſsimè reperitur, Segetalem dixerunt. Gladiolus Iridi ſimilis eſt, vt deſcribit Dioſcorides, minor tamen & anguſtior,& gladij modo mucronatus, neruoſúſque. Caulem emittit cubitalem, in quo flores purpurei, ordine à ſeſe diſtantes: ſemen rotundum:radices duas, alteram alteri inſidentem, velut paruos bulbos, quarum inferior gracilis eſt, ſuperna craſſior.Naſcitur maximè in aruis. Plinius Lonchitidem à Xiphio diſcernens,cùm illam in ſitientibus naſci dixiſſet, de Xiphio ſubiungit. E' diuerſo Xiphion & Phaſganion in humidis, cùm primùm exit, gladij præbet ſpeciem, caule duûm cubitorum, radicis ad nucis auellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccariq; in vmbra. In quibus à Dioſcoride diſſentit,qui nõ in humidis, ſed in aruis naſci ſcripſit. Hic Gladiolus verus depictus eſt in aruis & ſatis frequens, interdum & in pratis reperitur. Cui caulis ſingularis, inquit Pena,rectus, rotundus,ſtriatus,nitidus, è foliis quaſi

Forma.
Lib.4.c.20.

GLADIOLVS, *Matth.*

ξίφος. gladius
ξίφιον gladiolus
φάσγανον ensis gladius a σφάζω, iugulo
Vel μαχαιρώνιον idem gladiolus quia μάχαιρα est gladius

quasi sese exerens, & flores conditos deinceps habens per interualla, interdum ad vnam tantùm caulis partem digestos, quemadmodùm in Narbonensi, interdum binis ordinibus, vtrinque vno, vt in Italico: flores rutilant hilari saturáque purpura, senis & septenis foliolis constantes, liliaceis similibus, vel Ornithogali, sed minùs repandis aut diuulsis. Semen in folliculo rubrum erucæ magnitudine. Gemini bulbi radici sunt, quorum habitior & corpulentior interdũ superior inferiori incumbit, interdum inferior maior & lãguidior. Vere exacto iam effœta multis pusillis bulbis propagatur Ornithogali modo: coma fibrosa subtùs radicantur glutinosi bulbi, & villoso inuolucro teguntur fusco, sapore non ingrato, acri. Superior radicis pars, auctore Dioscoride, cum vino & thure imposita, spicula & aculeos extrahẽdi vim habet. Cum farina loliacea & aqua mulsa panos discutit: quare eiusmodi emplastris additur. Menses apposita trahit. Tradunt eandẽ superiorem radicẽ cum vino potam venerẽ stimulare, inferiorẽ verò steriles efficere. Quin & superiorem radicem cum aqua bibendam commodè exhiberi pueris enterocele laborantibus. Plinius eadem ferè tradit. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admixto vino ossa fracta ex capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sint ossa. Serpentis eadem contra venena efficax. Et alio in loco. Xiphij quoque radix superior vrinam ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ vitiis. Et rursus. Appetentiam veneris facit radix ex Xiphio superior, data potu in vino. Xiphij radix, inquit Galenus, & maximè superior, attrahentem, digerentem, & desiccantem facultatem habet.

Lib.25.c.11. Lib.26.c.8. Li.26.c.10. Lib.8. sim.

XYRIS. CAP. XXXIII.

PLANTA, quæ Græcis ξυρὶς appellatur, & Theophrasto ἶρις ἀγρία, id est, Iris siluestris, Latinis quoque Xyris, Arabibus *Casoras*, Officinis & vulgo Spatula fœtida, Germanis *Vuandtleuſkraut*, à cimicibus necandis, Gallis *Glaieul puant*. Prisci autem apposité ξυρίδα ob folij similitudinem, quasi rasorium cultrum aut nouaculam dixere. Est enim illi folium ancipiti nouaculæ similius, acutiore acie, & tenuiore rigidioreq; quàm Gladiolus aut Iris mucrone. Spatula autem fœtida, tum ob eandem folij figuram, (spata enim gladiũ significat) tum quòd grauem exhalet odorem vulgò nuncupata est. Hanc his verbis delineauit Dioscorides. Xyris folia Iridi similia habet, sed latiora, & in summo acuta: è quorum medio caulis erumpit, satis crassus, in quo siliquæ sunt triangulares, & in ipsis flos purpureus, quod verò in medio est, puniceum est: semen in folliculis fabis simile, rotundum, rubrum, acre: radix est multis geniculis distincta, longa, rufa. Nascitur sponte in Galloprouincia teste Pena, & in Anglia quàm vberrimè prope vda prata, & litoreos maris aggeres. Alibi in hortis colitur. Veterum Xyridem, vulgi Spatulam fœtidam esse periti Herbarij credunt. Cùm enim obiiciunt, Xyridis radicem longam esse, geniculatam, & rufam, quæ in Spatula multifida sit, gracilis,

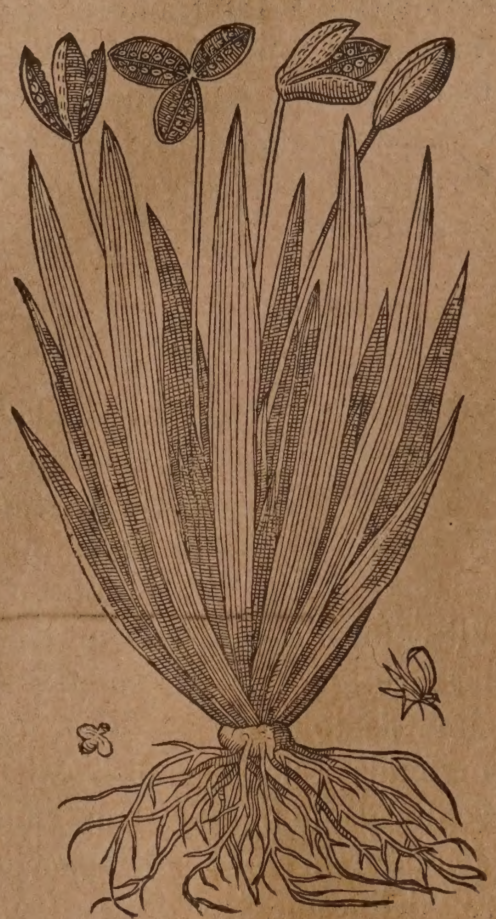
Nomina. Pena in Aduers. Lib.4.c.22. *Forma.*

XYRIS, Lobellij.

Pena in Aduerſ. cilis,fibrataque, præterea florum colorem, facilè refelluntur, quòd radicis magnitudo & color, vt pleraque alia, facilè nõnihil non ita magna de cauſa mutantur. Etenim ſi Iridis radices & flores colore, magnitudine, denſitate, bonitate & odore adeò variant,vt cum Florentina ſi noſtram conferas,longè aliam colore & odore putes, quid ni poſſit tantilla mutatio Xyridi contingere? Illyricæ Iridis radix eſt ſubrufa,noſtratis pulla & cinericia, Florentinæ candida eximia fragrantia, noſtràs verò ingrata fermè fœtet. Adhæc cùm πλαλύτερα folia Dioſcorides dixit,& cacumine acutiora, innuit medium folij latius & ventricoſius, ſummum verò multo anguſtiore mucrone,cuiuſmodi prorſum ſpatulę ſpõte naſcẽtis. Caules etiam eius cubito maiores,plures,glabri, teretes, craſſitie mediocri per media folia rectiaſſurgũt, floréſque in ſummo promũt Iridis ſilueſtris,ternis foliolis ſurrectis,nec inflexis,purpura ſaturatiore Violæ Martiæ, & in medio venis nõnullis luteis & phœniceis apparẽtibus,ſiliquis itẽ Iridis,triquetris,trinaq; carina dehiſcẽtibus quãdo maturuit ſemen,quod rubrum, nitidũ, gemina ſecundũ longitudinẽ ſerie conditur in ſiliquarũ membraneis loculis vt in Pęonia,Orobi,vt quidã in Oribaſio legũt, aut Fabæ,nõ vulgaris noſtratis, ſed Dioſco.quæ multo minor,& noſtrate rotundior fuiſſe probatur à doctis. Radix parua (facilis enim & frequens eſt in Dioſcor. deprauatio vocis μικρὰ in μακρὰ) geniculata, fibris multis donata, & Iridi concolor,ſimilis, aut fuſca. Poſtremò ea vi & acrimonia prædita eſt radix, tametſi Cotulam aut cimices oleat, vt multorum noſtræ ætatis medicorum monumentis & experimentis conſtet ea præſtare quæ Dioſcorides Xyridi reddidit. Quin Iridi non modò ſimilis facie, ſed & viribus anteit,tum ad vlcera,oſſáque deſquamãda, tum intrò ſumpto decocto aut ſucco vehementiùs lotium ciet, & ſudores mouet, ſed pharyngem adurit fermè. Si multa decocto bibatur, vomitum excitat, & tormina ventris, vt Iris facit. Hiſce ſpatulam fœtidam eſſe Xyrida veterũ aſtruit Pena. Cui has vires tribuit Dioſcorides. Radix Xyridis ad capitis vulnera facit & fracturas.Educit aculeos & omne telum extrahit citra dolorem, admixta floris æris tertia parte, radicis Centaurij quinta, & melle.Sanat tumores & inflammationes cum aceto impoſita. Radix cum paſſo contuſa bibitur ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, vrinæ ſtillicidia, & alui profluuia.Semen ad ciendam vrinam efficaciſſimum eſt, trium obolorum pondere in vino potum. Idem & lienem liquat cum aceto potum. Xyris tenuium eſt partium,inquit Galenus, facultatis attrahendi, digerendi, atque deſiccandi cùm radix, tum multo ampliùs fructus, qui & vrinam ciet, & lienes induratos ſanare poteſt.

XYRIS, Matth.

Lib.4.c.22. *Vires & Temper.*

Lib.8.ſim.

POLYGO

POLYGONATVM. CAP. XXXIIII.

ΠΟΛΥΓΟΝΑΤΟΝ Græcis, Latinis Polygonatum vocatur, Officinis, Herbariis, & vulgo Sigillum Salomonis, Italis *Fraßinella* & *Ginochieto*, Germanis *Vueiſzuurtz*, hoc eſt, radix alba, Gallis *Signet de Salomon*. Polygonatum autem à radice geniculorum frequentibus nodis ex interuallis tumẽte appellauerunt. Fuchſius, Dodonæus, aliíque recentiores Herbarij duo Polygonati genera dant. Vnum verum Dioſcoridis, latioribus foliis, alterum multò anguſtioribus. Polygonatum Dioſcoridis frutex eſt cubito altior, folia habens Lauro ſimilia, latiora & læuiora, quæ guſtanti ſimile quid malo cydonio aut punico exhibent cum quadam adſtrictione. Per ſingulos foliorum exhortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, ſupputatione à radice facta. Radicem habet candidam, mollem, longam, geniculis plenam, denſam, graueolentem, digitali craſſitudine. Naſcitur in montibus. Iam ſi ſingulas Sigilli Salomonis no-

Nomina — *Genera.* — *Forma.*

POLYGONATVM *maius*, *Matthioli*.

POLYGONATVM *anguſtifolium*, *Fuchſij*.

tas perſequi libeat, omnes, ne vna quidem reclamante, adeſſe cõperies. Nam in montibus gignitur, frutice cubito proceriore: foliis Lauri, latioribus & læuioribus, quæ guſtata quendam mali cotonei aut punici ſaporem referunt cum quadam aſtrictione. Flores per ſingulas foliorum eruptiones exeunt candidi, qui folia numero ſuperant: etenim bini, terni, aut plures ab vnoquoque foliorum ſinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, denſa, graueolens, digiti craſſitudine. Floribus excuſſis baccæ piſi ferè magnitudine dependent, primùm virides, deinde nigricantes. Ab hoc Polygonatum ſiue Sigillum Salomonis minus foliis diſcernitur: cui radix & caulis, plantæq; habitudo & natales ſunt eadem, verùm folia anguſtiora multò, & ambitu ſtellato, rubræ maioris vel aſperulæ, quaterna aut quina: minores etiam flores inter folia

Pena in Aduerſ.

herbacei, paruæq; baccæ piperis minores. Multùm hoc collibus Riuoli, & Taurino Pedemontium collibus siluosis vicinis, & arduis Veganij Narbonensis: Belgicis hortis charum & multũ. Vbi maius etiam in pratis siluosis sponte luxuriat. Ruri etiam Galliæ & Germaniæ prouenit crebrũ. Huius radix, auctore Dioscoride, vulneribus efficaciter illinitur. Quinetiam maculas delet in facie. Scribit Galenus Polygonatum mistam habere tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adstrictionis pariter & acrimoniæ quidpiam, nec non fastidiosam quandam amaritudinem explicatu difficilem. Quocircà nec admodùm est vsui, sed tantùm quòd radicem eius quidam vulneribus illinunt. Sunt etiam qui næuos in facie illo detergent. Hæc Galenus. Hodie mulieres ex Polygonati radicibus aquam stillatitiam conficiunt, qua ad faciem detergendam proluendámque pro fuco vtuntur.

Vires & Temper. *Lib.8.sim.*

à figura floris coloribus depicta nomen assumpsit flos .n. est quamplurimis maculis notatus.

FLOS Tygridis, Dodonæi.

FLOS TYGRIDIS.
CAP. XXXV.

Lib.purg. *Forma.*

DODONAEVS & Lobellius rarissimum florem Tygridis vocatum pinxerunt, quem nunquã vidisse fatentur, sed illius iconem tantùm affabre coloribus expressam à D. Ioanne de Brancion communicatam, virentibus, oblongis, angustis, & acuminatis foliis, è pullo radicis bulbo: flore luteo, exiguis quamplurimis notulis punicantibus fortuitò variato, è cuius medio suaue rubens stilus exoritur. Omnibus rei Herbariæ studiosis ipsa planta hactenus incognita. Eius bulbus edulis fertur.

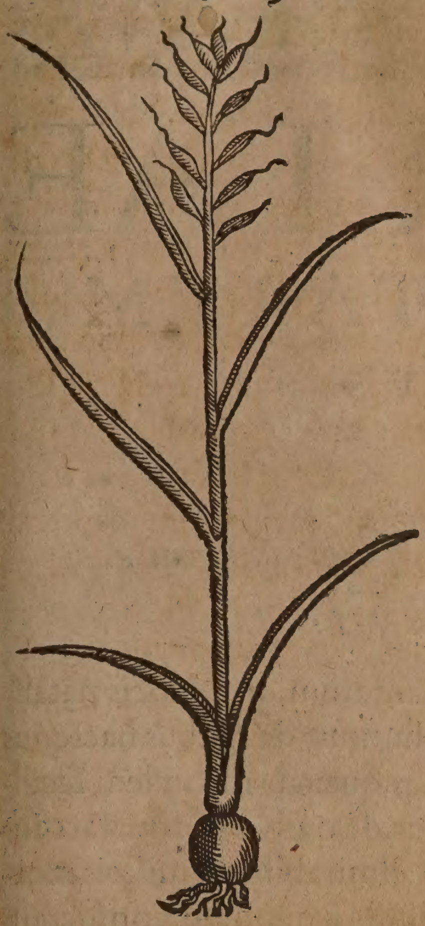
COIX. CAP. XXXVI.

Locus. *Forma.*

PLANTAM hîc exhibemus à Mycono missam & descriptam his ferè verbis. Passim in pratis prouenit, altitudine dodrantali: caule vnico, rotundo, geniculato, qualis est Tritici calamus, in quo folia prorsus Gramini similia, in summitate veluti Auenæ paniculã habente. Pro radicibus bulbi duo subsunt, minor maiori insidet, vterque candidus, dulcis Graminis modo, vt inde Graminis speciem esse colligere possis. Si tamen planta est à veteribus descripta, eam potiùs esse suspicatur Myconus, quæ à Theophrasto κόϊξ dicitur, alicubi κύϊξ mendosè pro κόϊξ. Etenim Coicem inter καλαμόφυλλα & γονυόφυλλα, id est, ea quæ folium habent arundinaceum & angulosum recenset. Quibus mox subiungit, folia hæc quasi ex duobus constare, & medium veluti carinam habere, vnde & cæteris meatus medius ampliùs porrigatur. Quæ folij forma graminibus competit, etsi folia habeant arundicaceis minora. Præterea idem Theophrastus Coicem bulborum generibus

Lib.1.hist. cap.16. *Lib.7.hist. cap.13.*

COIX, Myconi.

generibus adſcribit, qui ſunt radice rotunda, non ſquamoſa. Quod huic plantæ conuenit. At duplicem radicem Coici Theophraſtus non tribuit, quæ reuerà in hac planta duplex cenſeri non poteſt, vt ex pictura iudicare licet: ſuperior enim non bulbus, ſed veſtigium tantùm & veluti bulbi rudimentum. Vulgare herbæ nomen & vſum Myconus ſe ignorare ſcripſit, audiiſſe tantùm lepores hac magnopere delectari, noctúque eius radices effodere. Quibuſdam τῦ ξιφίυ, id eſt, Gladioli ſpecies à noſtrate diuerſi, quem depinximus, videtur eſſe, aliis Siſyrinchium, in quo explicando Theophraſtus genuinam radicem adnotaſſe videtur. Quanquam aliud Siſyrinchium ex Dodonæo iam oſtendimus. Quid ſi Aegilopa Plinij quis eſſe dicat, quam inter bulborum genera numerat? Lib.7. hiſt. cap.13. Lib.19. c.5.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-SEXTVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ Catharticæ.

MERCVRIALIS. CAP. I.

PRAETER differentias plantarum, quæ à locis natalibus & earum partibus sumuntur, de quibus hactenus egimus, alias esse diximus, quæ ab earundem facultatibus & viribus petuntur, de quibus hîc tractare instituimus. In his maximè admirabilis, & miseris mortalibus, qui tot ægritudinibus quotidie conflictantur, vtilissima, quæ καθαρτική, id est, purgatoria nominatur, vnde plantę καθαρτικαὶ, id est, vi purgãdi prædite. Quid enim admirabilius, quàm stirpis particula aliqua deuorata, vel decocto aut succo epoto, humorem quempiam aut plures ab aliis secerni, attrahi, & vomitu aut ventris deiectione purgari? Quid vtilius, quàm ægros horum sarcina oppressos, vel praua qualitate cruciatos, hac ope veluti Deorum manibus subleuari, atque morbo liberari? Quamplurimas huiuscemodi munifica Dei beneficentia hominibus largita est, quas omnes nec nouimus, nec omnes à veteribus aut recentioribus memoratas cognitásve hîc persequimur. Sunt enim multæ iã sparsim locis idoneis explicatæ, & à quibus disiungi non poterant, vt Daphnoides, Rosa, Rosa Damascena, Senna, Cassia, Tripolium, Hippophaës, Hippophæstũ, Apios, Bryonia, Cnicus, Narcissus, Brassica marina, Brassica siluestris, Lactuca siluestris, Gratiola, Rhamnus purgatorius, Sambucus, Iris, Thapsia, Polypodiũ, atq; alia quędam. Alias hîc explicabimus, eásque manifestè catharticas, & satis notas, à Mercuriali etiam mulierculis cognita exordientes.

Vide Phytop. pag. 197.

Nomina Λινοζῶστις & παρθένιον Græcis, & ἑρμοῦ βοτάνιον, vel ἑρμοῦ πόα, id est, Mercurij herba dicitur, Latinis Mercurialis, quòd à Mercurio inuenta sit, Gallis *Mercuriale* & *Vignoble*, Italis *Mercorella*, Germanis *Ringelkraut*.

Genera. Eius genera duo tradidêre Herbarij, marem & fœminam, quæ semine internoscuntur, & foliis in mari nigrioribus, in fœmina candidioribus.

Forma. Lib.4.c.183. Mercurialis, vt tradit Dioscorides, folia Ocimo similia habet, Helxinæ cognata, sed minora, ramulos duplici geniculorum nodo cinctos, alarum caua multa, densa: fructum fœmina copiosum, racemosum, mas è foliorum sinu dependentem, paruum, rotundum, ceu binos testiculos vna cohærentes: frutex est dodrantalis aut minor.

Lib.25.c.5. Plinius de eadem re paulo aliter scripsit. Linozostis siue Parthenium Mercurij inuentum est, ideò apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior: caule cubitali, interdum ramoso in cacumine: Ocimi angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cauis multis, se-

mine

mine in geniculis dependente, fœminæ copioſo, mari iuxta genicula ſtante, rario-ri ac breui contortóque, fœminæ ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminæ candidiora: radix ſuperuacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Hęc Plinius. In vinetis noſtris maximè prouenit, interdum tam copioſa & efficax, *Locus.*

MERCVRIALIS mas, Matthioli.

MERCVRIALIS fœmina, Matthioli.

vt vina etiam ſuo ſapore inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Auguſto menſe ſemine prægnans eſt. *Tempus.* Vtraque Mercurialis Medicis, ſeplaſiariis omnibus, atque etiam mulierculis notiſsima eſt ſubnitroſo ſapore, & nonnihil viroſo ſucco, purgãte, & medicato, ad multa perquàm vtili. *Vires.* Vtraq; enim, auctore Dioſcoride, aluũ mouet, olerum modo comeſta, cocta in aqua, & ea epota bilem & aquoſa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, poſt purgationem pudendis appoſita, vt fœminæ concipiantur efficere: maſculæ verò ſimiliter adhibitis, mares generari. Plinius de medico vtriuſque vſu paulò aliter quàm Dioſcorides tractauit, eundémque fuſius ex Hippocrate declarauit, qui etiã hodie in libris illius extat, maximè eo qui de ſterilibus inſcribitur, & in duobus de morbis muliebribus. Lib. 25. c. 5. Verba Plinij hæc ſunt. Mirum eſt quod de vtroque genere eorum proditur, vt mares gignantur, hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc contingere ſi à conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edanturq; folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidã decoquunt in nouo fictili cum Heliotropio, & duabus aut tribus Allij ſpicis, donec percoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipſam in cibo altera die purgationis muliebris per triduum: quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vſu prædicauit has. At hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel roſaceo, vel irino admouit. Item ad ciendos menſes, ad ſecundaſq;. Hoc idem præſtare potu fotuq; dixit. Inſtillauit auribus olidis ſuccum, inunxitq; cum vino vetere. Aluo folia impoſuit & epiphoris. Stranguriæ, & veſicis decoctũ eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem ſoluendæ, vel in febri, decoquitur quantùm manus capiat, in duobus ſextariis aquę ad dimidias: bibitur ſale & melle admiſto, nec non cum vngula ſuis, aut gallina-

ceo decocta. Salubriùs purgationis causa putauere aliqui vtramq; dandam per se, siue cum Malua decoctâ. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachũ lædunt. Mercuriali, inquit Galenus, vtuntur omnes, ad ventris purgationes duntaxat. Verùm si quis eius periculum facere voluerit in cataplasmate, sanè admodùm eam esse digerentis experietur facultatis. Hæc Galenus. Eius hodie in enematibus frequentissimus est vsus. Et multis in locis Pharmacopæi multùm vtuntur melle quod Mercuriatum vocant. Succi expressi libris tribus incoquunt mellis boni libram vnam cum semisse, vel libras duas, ad enemata, & muliebria encathismata. In cap.183. lib.4. Matthiolus obseruatum fuisse scripsit, verrucas omnis generis vtriusque Mercurialis foliis tolli, vel earum succo. Item vtriusq; semen cum Absinthio decoctum ictericos mirificè iuuare: malis quæ serpunt succum cum aceto mederi. Quæ ante Matthiolum literis mandauit Ruellius.

CYNOCRAMBE. CAP. II.

Nomina KYNOKPAMBH, vel κυνία, vel Λινοζῶστις ἀγρία ἄρρην Græcis, Canina brassica, Cynia, & Mercurialis siluestris mas Latinis dicitur, Italis *Mercorella bastarda*, Gallis *Chou-de-chien*, & *Mercuriale sauuage*, Germanis *Vuildkingelkraut*. *Forma.* Li.4.c.184. Cynocrambe, vt tradit Dioscorides, cauliculum binum dodrãtum altitudine emittit, tenerum, subalbidum: folia Mercuriali aut Hederæ similia, certis interstitiis, subalbida: semen foliis adhæret paruum, rotundum. *Locus.* In siluis copiosè prouenit. *Tempus.* Semen Aprili mense profert, Maio maturescit. Cap.167. Lib.1. c.51. Herbam hîc pictam Fuchsius & Dodonæus pro Cynocrambe proposuerunt: quibus assentitur Pena. Quæ, inquit, in tota Europa secùs vmbrosas vias, & in siluis vdisque locis, præsertim Septẽtrionalibus & minùs calidis copiosissima oritur, & vulgò siluestris Mercurialis vocatur, tantam cum mare habet similitudinẽ, foliis per interualla binis, in geniculis, & semine testiculis simili, gemino, in pediculis longis, caulibus quadratis, tenellis, vt quin vera sit Cynocrambe nulli sit dubium. Rectis hæc binis, ternis, & interdum quaternis non alatis cauliculis prouenit: folia subpallida sunt, quàm Mercuriali longiora: sapor, & odor oleraceus, & subuirosus: radix latior humiq; serpens, sparsa. Tota facies Mercurialem esse testatur. Vsus eius nullus, tametsi optimus futurus ad serosos humores & melancholicos educendos. In cap.184. lib.4. Cynocramben eandẽ Matthiolus pictam dedit, quæ notis omnibus Dioscoridis delineationi respondeat, præter semen, quod foliis nõ adhæret. Quam ob causam dubitat an hæc legitima sit Cynocrambe. Dioscoridis sanè oratio προσκεῖσθαι τοῖς πετάλοις καρπὸν scribit, μικρὸν, καὶ στρογγύλον: quod verum est, si καρπὸν non solùm geminos velut testiculos intelligamus, sed præterea sustinentem eos pediculum. Li.4.c.184. *Vires.* Scribit Dioscorides caulem & folia pota, & olerum modo in cibo sumpta aluum ciere: ius decoctæ bilem & aquas detrahere. Huius Cynocrambes neque Theophrastus, neque Galenus, neque Paulus, neque Aëtius meminere. Lib.4.c.76. Verùm Galenus, Paulus, & alij, atque etiam Dioscorides alterius Cynocrambes mentionem fecere sub nomine Apocyni, à superiore multùm diuersæ.

CYNOCRAMBE, *Matth.*

Κραμβη. brassica
Κυον, κυνος, canis
hinc herba brassica
canis ideo Salepo
Gr. et. κυνια

STAPHIS

STAPHISAGRIA. CAP. III.

STΑΦΙ'Σ ΑΓΡΙ'Α & ἀςαφὶς ἀγρία, Latinis Herba pedicularis, & pituita- *Nomina*
ria, Officinis & Italis Staphiſagria, Arabibus *Alberas, Habebras, Muibazagi,*
Miubezygi, Gallis *Staphiſagre*, & *Herbe aux pouilleux*, Germanis *Biſmijntz*,
Hiſpanis *Fabaras paparaz*. A foliorũ diuiſura, qua Labruſcam, ſiue Vitẽ ſilueſtrem
imitatur, nomen duxit Staphiſagria, id eſt, Vitis ſilueſtris: pedicularis autem, ſiue Vide Phytop. pag.
pituitaria, à viribus quas habet. Pediculos enim necat, & commanducata feruore 649.
ſuo multam pituitam trahit. Folia habet Labruſcæ, fiſſa, cauliculos rectos, molles, *Forma.*
nigros: florem fert Glaſti: ſemen in folliculis viridibus, velut cicer, triangulum,
aſperum, ex nigro ſubfuluеſcẽs, intus album, guſtu acre. Ita deſcripſit Dioſcorides, Li.4. c.150.
& ſic breuiter Plinius. Aſtaphis agria, ſiue Staphis, (Vuam Taminiam vocant falſò: Lib.23. c.1.
ſuũ enim genus habet) cauliculis nigris, rectis, foliis Labruſcæ, fert folliculos ve-
riùs quàm acinos, virides, ſimiles ciceri: in his nucleum triangulum. Matureſcit
cum vindemia, nigreſcitq́; cùm Taminiæ rubentes norimus acinos, ſciamúſque
illam in apricis naſci, hanc non niſi in opacis. Hæc Plinius. Hodie in hortis no- *Locus.*
ſtris ſeritur. In Iſtria, Dalmatia, Apulia, Calabria copioſiſsimè prouenit, auctore
Matthiolo. Æſtate floret. Monſpeſſuli quidem vbiuis naſcitur. Hæc eſt omnium
tum Medicorum, tum Officinarum conſenſu Staphiſagria, cuius hodie vſus eſt ad In cap. 150. lib. 4.
eadem, quæ à veteribus præſcripta ſunt. Verumtamen Dioſcorides ei flores Iſati- *Tempus.*
dis tribuit, qui ſunt lutei pallidíve, cùm Staphiſagriæ ſint cærulei, venuſti, & ſtel-
lati, in quinque, aut ſex foliola diuiſi. Eſt autem Glaſti color intelligendus, non
qualis viſitur in Glaſti flore, ſed qualis fit Glaſti ſucco, nempe ſubcæruleus. Eius *Vires.*
grana decem aut quindecim, inquit Dioſcorides, ſi trita in aqua mulſa dentur, Li.4. c.150.
craſſa per vomitus purgant. Sed qui hauſerũt ambulare debent. Prudenter tamen
animaduertendum eſt, vt aqua mulſa continuò potui detur, quoniam ſtrangula-
tionis periculum inferunt, & fauces vrunt. Trita herba, & ex oleo illita aduerſus

STAPHISAGRIA,
Matthioli.

morbum pedicularem, pruritus & ſcabiem va-
let. (Hæc in veteri codice ſic leguntur, τριφθεῖσα
καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σανδαράχης, καὶ ἐλαίῳ συγ-
χρισθεῖσα, &c. Id eſt, Trita per ſe, vel cum ſan-
daracha, poſteaq́; ex oleo illita, &c.) Cit pluri-
mam pituitam commanducata: decocta in ace-
to dentium dolori, ſi ea colluantur, ſubuenit:
rheumatiſmum gingiuarum ſiſtit: vlcera oris,
(aphthas vocant) cum melle ſanat. Vrentibus
malagmatis imponitur. De iiſdem ita diſſerit Lib.23. c.1.
Plinius. His nucleis ad purgationem vti non
cenſuerim, propter ancipitem ſtrangulationẽ,
neç ad pituitam oris ſiccãdam: fauces enim læ-
dunt. Phthiriaſi caput & reliquum corpus li-
berant triti, faciliùs admixta ſandaracha: item
pruritũ & pſoris. Ad dentium dolores deco-
quuntur in aceto: ad auriũ vitia, rheumatiſmũ
cicatricum, vlcerũ manantia. Flos tritus in vi-
no contra ſerpentes bibitur: ſemen enim abdi-
cauerim, propter nimiam vim ardoris. Quidã
eam pituitariam vocant, & plagis ſerpentium
vtique illinunt. Hactenus Plinius. In quibus
quod dixit rheumatiſmos cicatricũ, perſpicuè

lapſus eſt,vel corrupta ſunt Dioſcoridis exemplaria:non enim οὐλὰς, id eſt, cicatrices,ſed οὖλα ῥευματιζόμενα, id eſt,gingiuarum rheumatiſmos, ſiue gingiuas fluidas dicere oportet ex Dioſcoride,itémque vlcera oris depaſcentia. Aſtaphis agria, in-
Li.6.ſimpl. quit Galenus, vehementer acrem facultatem obtinet, adeò vt ex capite purget, quod ἀποφλεγματίζειν Græci dicunt,abſtergatq́; valenter.Itaque ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

RICINVS. *CAP. IIII.*

Nomina KIKI vel κρότων Græcis,Ricinus Latinis, Mauritanis *Kerua*, Officinis nonnullis Cataputia maior,quibuſdã Pentadactylon, & Palma Chriſti, Meſuæ granum Regium, Italis *Giraſole*, Germanis *Vnderbaum*, vel *Creatzbaum*, Gallis *Paume de Chriſt*,Hiſpanis *Figuera de l'inferno* dicitur. Croton autem & Ricinus à ſimilitudine animalis, quod ſemen eius refert. Eſt enim Croton Latinis Ricinus,inquit Plinius,animal eiuſdem turpitudinis, in-
Li.11. ca.34. Li.30. c.10. fixo ſemper ſanguini capite viuens,atque ita intumeſcens, vnum animalium, cui cibi non ſit exitus:dehiſcitq́; nimia ſatietate,alimento ipſo moriens. Nũquam hoc in iumentis gignitur,in bubus frequens,in canibus aliquando,in quibus omnia:in ouibus & in capris hoc ſolùm. Et alio in loco. Minùs mirentur hoc,qui ſciunt fœdiſsimum animalium quantùm magnificent ricinum: quoniam vni nullus ſit exitus ſaginæ,nec finis alia quàm morte(mendoſè, legendum enim, nec finis ali quàm morte)diutiùs in fame viuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt, at in ſatietate paucioribus dehiſcere. Palmã Chriſti vulgus vocat à foliorũ digitata effigie,quæ volam palmámque expanſis digitis quadantenus æmulatur. Ricinus,vt
Li.4.c.158. deſcribit Dioſcorid.arbor eſt paruæ Ficus magnitudine,folio Platani,maiore, læ-
Forma. uiore & nigriore:ramis caudicibúſq; cauis arundinis modo: ſemine in vuis aſperis,quod cortice nudatum, ricino animali ſimile eſt. Plinius de oleo factitio lo-
Lib.15. c.7. quens,Proximum fit,inquit,& Cici arbore in Ægypto copioſa:alij Crotonem,alij Seſamum ſilueſtre appellant:ibiq́; non pridem. Et in Hiſpania repentè prouenit altitudine Oleæ:caule ferulaceo: folio vitium: ſemine vuarum gracilium, pallidarúmque. Noſtri eum Ricinum vocant à ſimilitudine ſeminis. Coquitur id in aqua,innatánſque oleum tollitur. At in Ægypto,vbi abundat, ſine igne & aqua ſale aſperſum eximitur, cibis fœdum, lucernis vtile. Hæc omnia noſtræ Palmæ Chriſti ita quadrant,vt nihil magis. Eſt enim ei caulis craſſus, rotundus,cauus, quinque aut ſex cubitorum,geniculatus: folia ampla, alterno ſitu in pediculo ficulneo hærentia, ſeptenis & nouenis,altioribus diuiſuris Ficus, Platani, Caſtaneæ equinæ,Staphiſagriæ, vel Ellebori nigri, ſubnigra aut ſubcærulea, pinguia: flores in ſummitate racematim compacti,quorum infimi luteoli ſunt,& ſine fructu pereunt, ſummi rubri & ſiliquas proferunt triangulares, in quibus terna grana,cinerea,phaſiolis minora, medulloſa,ac multùm olei, ſi premantur, reddentia. Non niſi in hortis ſatus prouenit. Carpitur
Locus. Autumno dum ſemine abundat. Cluſius ſuis Annotationibus in Hiſtoriam ſimplicium medicamentorum

RICINVS, Matthioli.

dicamentorum ex Occidentali India Nicol. Monardus ſcribit ſe vidiſſe in Hiſpania circa Malacam & Calpen ad fretum Herculeum, aliiſq; maritimis Bæticæ locis, Ricini plantas craſsitudine hominis, altitudine trium, multis prægrandibus ramis brachiatas inſtar aliarum arborum, qui rami illic tertio aut quarto quoque anno amputari ſolent, adamuſsimq; cõuenire Dioſcoridis deſcriptioni illas plantas aſſerit. Refert etiam Bellonius, magnas in Creta Ricini arbores ſe vidiſſe. Theophraſtus aliarum arborum folia ſibi ipſis ſimilia eſſe ſcribit, ſed Populi, Hederæ, & eius, quæ Croton vocatur, diſsimilia, & figura diuerſa: noua enim rotunda ſunt, vetuſtiora anguloſa, quod & alio in loco repetit. ὁ δὲ τῶν φύλλων μεταχηματισμὸς καὶ ἑτέρων κοινὸς, ἐπεὶ καὶ τὰ τοῦ κρότωνος ἔνια περιφερῆ φυόμενα τὴν ἀρχὴν, ὕστερον ἀπογωνιοῦται, καθάπερ ἀναδιαρθρούμενα. Id eſt, foliorum transformatio etiam aliorum communis eſt, nam Crotonis nonnulla initio cùm proueniunt, rotunda ſunt, deinde in angulos formantur, tanquam perfectè articulata. Quod & Plinius adnotauit. Maxima foliorum vnitas in ſuo cuiq; genere permanet, præterquàm Populo, Hederæ, Crotoni, quam & Cici diximus vocari. Huic vires iſtas reddidit Dioſcorides. Ex ſemine Ricini oleum nomine Cicinum vel Ricininum exprimitur, ad edendum minimè aptum, alioqui tamen lucernis & emplaſtris vtile. Grana triginta, putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, aquáſque per aluum extrahũt, vomitionéſque mouent. Sed iniucunda admodùm eſt & moleſta purgatio: ſtomachum enim vehementer ſubuertit. Tuſa & impoſita varos & faciei maculas à ſole contractas expurgant. Folia cum polenta trita oculorum tumores & inflammationes ſedant, mammáſque turgentes cohibent. Per ſe aut cum aceto illita, eryſipelata reſtinguunt. Plinius de eadem re hæc tradit. Oleum Cicinum bibitur ad purgationes vêtris cum pari calidæ menſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritiis omnibus, vuluis, auribus, ambuſtis: cum cinere verò muricum ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumq; fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex vua fiunt claritatis præcipuæ: ex oleo lumen obſcurũ propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto: per ſe autem recẽtia mammis, & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus cum polenta & croco: per ſe autem triduò impoſita faciem purgant. De eiuſdem purgatrice facultate manifeſtiùs hęc ſcripſit Meſues. Ricinus calidus ſucco ordine tertio, Hamech in principio tertij. Pituitam ac interdum bilem valenter purgat deiectione, & vomitu, materias quoque & aquam ſeroſam à iuncturis attrahit. Dantur autem grana eius cocta & trita in iure galli antiqui: conferunt colico dolori, & iuncturarum, vt podagræ, iſchiadi: aut coquuntur in aqua caſei, aut lac caprinum ſuper ea mulgetur & colatur, & datur hydropicis vtiliter. Oleum autem Ricininum colico dolori à pituita & flatibus confert. Quoniam ventriculo nocet, corrigitur aſſatione, & ſi coquendo ſemen Aniſi & Fœniculi addatur. Ricini fructus, inquit Galenus, quemadmodùm expurgat, deterget ac digerit, ſic quoque folium, ſed vndequaque debilius. Oleum quod ex ſemine conficitur, tum calidius eſt, tum tenuiorum partium quàm oleum commune: quare potentiùs quoque digerit.

Li. 1. obſer. cap. 15. Lib. 1. hiſt. cap. 16. Li. 16. c. 22. Li. 4. ca. 158. *Vires.* Li. 23. ca. 4. Li. 2. purg. cap. 28. Li. 7. ſimpl.

ELLEBORVS ALBVS. CAP. V.

ἙΛΛΕ΄ΒΟΡΟΣ λευκὸς dicitur à Græcis, à Latinis Elleborus albus, & Veratrum album, Arabibus *Cherbachem*, ſeu *Chaebech Abaid*, Italis *Elleboro bianco*, Germanis *Vueiſnieſz uurtz*, Hiſpanis *Herba de Baleſte*, Gallis *Ellebore blanc* & *Veraire*. Elleborum autem dictum volunt, quòd cibum corporis eripiat, Veratrum quòd mentem vertat. Album à radice vocarunt, quæ cùm nigri radice comparata, candida eſt. Ellebori albi & nigri tantũ meminit

Nomina Vide Phyt. pag. 33[illegible] *Genera.*

Lib.25.ca.5. Li.4. c.145. meminit Dioſcorides:& Plinius,Genera prima duo ſunt,inquit,candidum & nigrum. Hoc radicibus tantùm intelligi tradũt plerique. Elleborus albus, vt deſcri-

Forma. bit Dioſcorides,Plantagini ſimilia folia habet,aut Betæ ſilueſtri,breuiora tamen, nigriora & colore rubentia(id de coſtis intelligendum:)caulem palmi altitudine, cauum,quum ſiccari incœperit,corticibus,ſeu tunicis inuolutum, à cuius ſummo, quod Dioſcorides omiſit,alternis pediculis ſurrecti florum thyrſi, vt in Botry, racemoſis floribus onuſti colore albicante viſuntur,quibuſdam in hortis purpureo. Radices ſubſunt numeroſæ,tenues,ab exiguo & oblongo capite Ceparum modo

ELLEBORVS albus, Matthioli.

prodeuntes. Plinius albi folia eſſe tradit Betæ

Lib. 25. c.5. incipiẽtis, (Dioſcorides ſilueſtris) hæc quoque nigriora, & canalium dorſo rubeſcentia. Vtraq; caule palmi,ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto:radice fibrata,Ce parum modo.Hęc Plinius, in cuius veteri codice exaratum reperias fimbriata pro fibrata,vt non fibras,ſed fimbrias variè ſectas radices accipiat Cornarius : ſitq; id quod Theophraſtus dixit, πολύῤῥιζον δὲ εὖ μάλα ταῖς λεπταῖς καὶ χρησίμοις,id eſt, multis radicibus,iiſque tenuibus & vtilibus , & Dioſcori-

Lib.25. c.5. des, ῥίζαι δὲ ὕπεισι πολλαὶ,λεπταὶ,ἀπὸ κεφαλῆς μικρᾶς , καὶ ἐπιμήκους ὥσπερ κρομμύου συμπεφυκυῖαι. Quod autem Plinius habet , Hæc quoque nigriora & canalium dorſo rubeſcentia, facit vt in Dioſcoride legendum ſuſpicetur , μελάντερα καὶ ἐρυθρὰ τὴν ῥάχιν,cùm vulgata exemplaria habeant, ἐρυθρὰ τὴν χροίαν,id eſt,colorerubro. Na-

Locus. ſcitur Elleborus albus in montoſis & aſperis lo-

Tempus. cis. Circa meſſem radices colligendæ.Candidũ

Ibidem. probatur Oetæum , inquit Plinius : ſecundum Ponticum:tertio loco Eleaticum, quod in vitibus naſci ferunt:quarto Parnaſium , quod adulteratur Aetolico. Quæ ſequũtur voces duæ,ex vicino,in vulgatis codicibus,in vetuſto exemplari deſunt. Veratrum album legitimum hîc depictum eſſe , tum om-

Electio. nium conſenſus,tum experimenta infinita & certiſsima comprobant. Optimum habetur,quod mediocriter extẽtum eſt,album,fragile, carnoſum , nec tamen Iunci modo mucronatum,aut cùm frangitur puluerulentum , tenuem interiorẽ medullam habens, guſtu non admodùm feruens , neque ſaliuam confertim ciens. Huiuſmodi autem ſtrangulat. Primatum Cyrenaicum tenet,Galaticum autem & Cappadocicum candidiora,& puluere quodam obſita celeriùs ſtrangulationem

Vires. mouent. Purgat vomitionibus,varia educens,auctore Dioſcoride:miſcetur colly-

Li.4. c.145. riis,quæ claritati oculorum officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in vtero appoſitum enecat. Sternutamenta cit:mures interficit cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum colliquat.Datur ieiunis per ſe, & cum Seſa-

Li.5. meth. mo,aut ptiſanæ ſucco (Græca habẽt θαψίας χυλῷ,id eſt,Thapſiæ ſucco,ſicuti & legitur in Actuario,pro πτισάνης χυλῷ) aut alicæ,aut aqua mulſa,aut pulte , aut lenticula,aut alia ſorbitione. Pani compinſitur & torretur. Dant aliqui cum copioſa ſorbitione,aut ſucco multo,aut modicum cibum dari præcipientes ſtatim Elleborum offerunt,præſertim iis in quibus ſuſpecta timendáue erit ſtrangulatio , aut corporis imbecillitas imminet:tuto enim ſic peragitur purgatio, quòd nõ intempeſtiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sed etiam balani ex

Elleboro

Elleboro ſubditę cum aceto,vomitiones eliciunt. De vtroque Elleboro ſimul Galenus & Plinius diſſerunt,quæ proximo capite explicabũtur. Album Meſues mortiferum eſſe prodidit,quòd facilè homines ſuffocare poſsit,ideoq; prorſus reiiciẽdum. Matthiolus tamen ſcribit antiquos Medicos albi Veratri puluerẽ propinaſſe comitialibus,melancholicis,vertiginoſis, inſanientibus, lymphaticis, conuulſis, podagricis,hydropicis,elephanticis,ſed nunc eius vſum exoleuiſſe,quòd eius puluis,non ſine periculo dari poſsit,quamuis eius diluto multi abſque incommodo vtantur. Id dilutum ſe melancholicis quibuſdam exhibuiſſe teſtatur,nullo eorum incommodo. In lixiuio decocta eius radix pediculos & lendes necat. Decoquitur in lacte ad muſcas perimendas:cùm enim deguſtauerint, paulò pòſt moriuntur. Mures quoque necat & gallinas. Paratur ex earũdem radicum ſucco arte quadam præſentaneum venenum,quo quibuſdam in locis venatores ſagittas inficiunt. Id, vt ſæpe in brutis animantibus & pullis gallinaceis ſe periculum feciſſe Matthiolus affirmat,vbi ſanguinem contigerit,facto ſagittæ ictu vulnere, paulò pòſt vulneratum animal interit. Sed id permirum,quòd deuoratum id venenum,niſi magna quantitate, nihil ferè incommodi adfert,eóque ipſo veſci venatores affirmãt Hiſpani,cùm purgationes moliri cupiunt. Quare nihil mirum, ſi ferinæ carnes hoc veneni genere infectæ,nihil comedentibus obſint. Verùm vbi facto à iaculo vulnere ſanguini ſe commiſcuerit venenum, nulla alia antidoto ſeruari poteſt animal,quàm deuoratis malis cotoneis. Id quod ſe à Cæſare Ferdinãdo primùm audiiſſe ait.Hac de re Hiſpanus quidam venandi peritiſsimus,rogatus,ita ſcripſit, Celtiberos,ſeu Nauarros ſuccum albi Veratri ſeruare in vaſis corneis,autfictilibus fuſo lythargyro ſublitis,donec exactè fermenteſcat. Id cognoſci filo intincto, & inſerto acui,ſi rana transfixa moriatur: celeriùs enim interire animalia cætera cũ ſagittis eo ſucco illitis vulnerata fuerint:venatores ſtuparum eo ſucco imbutarum pululllo ferrum ſagittarum cum haſtulę parte quadam obuoluere,ne humore ſicceſcente vis exhalet:integris viribus ſuccum diu cuſtodiri,ſi mala Cydonia,vbi reponitur,nulla fuerint, quia Cydoniorum odor vim eius obtundat :illam autem reſtitui mixtis vuæ bene maturæ acinis colliſis,aut pipere trito & iniecto: quamuis feris perniciosũm id venenum ſit,occiſarum tamen carnem eſſe teneriorem, ac ſuauiorem,illam præſertim,quæ circa vulnus eſt. Lobellius ſcribit eſſe Ellebori albi differentiam ex vario flore,albo,ſubuiridi,& ex albo rubente in horto Mutoni:quod poſtremum ante aliud germinat, foliis etiam maioribus, latioribus & longioribus. Ex horum medio caulis exit tricubitalis, aut amplior, in quo flores non albi,ſed ex atro rubentes,ſtellati, quibus ſuccedit ſemen foliaceum alterius æmulatione:paucioribus fibris radix longior donata:cuius peculiari icone opus non eſt,cùm ſola ſit in floribus differentia.

ELLEBORVS NIGER. CAP. VI.

ΕΛΛΕ´ΒΟΡΟΣ μέλας, Μελαμπόδιον, ἔκτομον, πολύῤῥιζον, & μελανόῤῥιζον Græcè dicitur,Latinè Elleborus niger,& Veratrum nigrum, quibuſdam Luparia,Arabicè *Cherbachem*, ſeu *Charbech Aſued*, Italicè *Elleboro nero*,Gallicè *Ellebore noir*. Melampodium,auctore Dioſcoride, quòd Melampus caprarum paſtor Prœti filias furore correptas eo purgaſſe, ac ſanaſſe creditur. Recentiores Ellebori nigri ſpecies aliquot faciunt,vt ex ſequentibus perſpicuum fiet. Is,vt depinxit Dioſcorides,folia habet viridia, Platani foliis ſimilia, ſed minora,ad Spondylij folia accedentia,pluribus inciſuris diuiſa, ſed nigriora, ſubaſpera:caulem aſperum:flores albos,purpureos,racematim cohærentes:ſemen Cnici, (in Anticyra Seſamoides vocant,) quo deiectiones moliuntur: radices ſubſunt tenues,nigræ,veluti à quodam capitulo Cepæ ſimili prodeuntes, quarum eſt vſus.

Nomina

Li.4.c.146.

Genera.

Li.6.c.146.

Locus. eſt vſus. Naſcitur in aſperis, editioribus, ac ſiccis locis. Optimum quod ex huiuſmodi petitur terris, vt ex Anticyra. Nigrum ibi probatiſsimum gignitur. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis ſit medulla, acre guſtu feruénſque. Plinius de eodem hæc tradit. Melampodis fama diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur vnum Ellebori genus Melampodium. Aliqui paſtorem eodem nomine inueniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animaduertentem, datoq; lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Genera prima duo ſunt, candidum & nigrũ. Hoc radicibus tantùm intelligi tradunt pleriq;. Alij folia nigri Platani ſimilia, ſed minora, nigrioráq;, & pluribus diuiſuris ſciſſa. Vtrumq; caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis cõuoluto: radice fimbriata Ceparum modo. Et aliquantò pòſt. Nigrum alij Entomum vocant, (Dioſcorides Ecſtomum) alij Polyrrhizon. At verò, vt Plinius in his cũ Dioſcoride de Elleboro vtroq; conſentire, ita Theophraſtus diſſentire videtur. Scribit enim: ὁ δὲ ἐλλέβορος, ὅ, τε μέλας, καὶ λευκὸς, ὥσπερ ὁμώνυμοι φαίνονται. περὶ δὲ τῆς ὄψεως διαφέρουσιν. οἱ μὲν γὰρ ὁμοίους εἶναι, πλὴν τῷ χρώματι μόνον διαφέρειν. τὴν γὰρ ῥίζαν τοῦ μὲν λευκὴν, τοῦ δὲ μέλαιναν. οἱ δὲ τοῦ μέλανος δ' φύλλον δαφνῶδες, τοῦ δὲ λευκοῦ πρασῶδες. τὰς δὲ ῥίζας ὁμοίας, πλὴν τῶν χρωμάτων. οἱ δὲ ὁμοίας λέγοντες, τοίαν δέ φασιν εἶναι τὴν μορφήν: καυλὸν δὴ ἀνθερικώδη, βραχὺν σφόδρα, φύλλον δὲ πλατύσχιστον, ὅμοιον τῷ τοῦ νάρθηκος, μῆκος ἔχον εὐμήκες, εὐθὺς δὲ ἐκ τῆς ῥίζης ἠρτημένον τε καὶ ἐπιγειόφυλλον, πολύρριζον δὲ εὖ μάλα, ταῖς λεπταῖς καὶ χρησίμοις. Id eſt, Elleborus niger & albus velut homonymi eſſe videntur. De figura varia ſentiunt. Alij enim ſimiles eſſe aiunt, ſed colore tantùm differre: huius enim radicem albam eſſe, alterius nigram. Alij nigro folium Lauri, albo Porri tribuunt, radices autẽ ſimiles dempto colore. Qui ſimiles putant, talem eorum figuram eſſe dicunt: caulem Antherico ſimilem, ſed valde breuem: folium latè fiſſum, Ferulæ ſimile, bene longum, ſtatim à radice pendens, & humi ſparſum: radices multas prætenues, atque vtiles. Et paulò ſuprà ſcripſit Elleborum καρπὸν ἔχειν σησαμώδη, id eſt, fructum ferre Seſamo ſimilem. Quæ cum Dioſcoridis deſcriptione haud conueniunt, qui nigro Elleboro Platani folia & Spondylij, Theophraſtus Lauri tribuit. At ſi Theophraſti locus is diligentiùs expendatur, haud alium quàm Dioſcorides Elleborũ delineaſſe videbitur. Cùm enim nigri folium ait eſſe δαφνῶδες, albi πρασῶδες, ſubaudiendum τὴν χροίαν, vt de colore intelligat. Quid enim ineptius, quid tam graui auctore indignius, quã Elleboro vlli Porri folium aſsignare? Cùm autẽ vtrique Ferulæ folium tribuit, tam abſurda comparatio demonſtrat locum hunc vitiatum eſſe, quia veterum nullus Veratri folium Ferulæ folio comparauit. Quare locus ſic videtur emendandus. καυλὸν δὲ ἀνθερικώδη, ἢ ὅμοιον τῷ τοῦ νάρθηκος, βραχὺν σφόδρα, φύλλον δὲ πολύσχιστον (aut, vt apud Dioſcoridem legitur, πολυσχιδέστερον) μῆκος ἔχον, &c. Id eſt, caulem Aſphodeli, aut Ferulæ ſimilem, ſed valde breuem: folium multũ fiſſum, &c. Quam lectionem Plinius confirmat his verbis. Vtrumq; caule palmi ferulaceo, &c. Ellebori nigri tria ſibi nota eſſe genera ſcribit Matthiolus: primum, quod flores fert purpureos: alterum, quod candidos: tertiũ, quod herbaceos. Ei, cui flos eſt purpureus, numeroſa ſunt folia

Electio.

Lib.25. c.5.

Lib.9. hiſt. cap.11.

Cap.10.

ELLEBORVM nigrum, Matth. flore purpureo.

In cap.146. cap.4. Elleb. nig. flore purp.

folia,robuſta,ſaturatè virentia,ſeptena ſimul ex apice canaliculatiq́; pediculi prodeuntia,quorũ ſena,vtrinque videlicet terna in exortu coniuncta ſunt: quod medium eſt,ſolũ,& ſine comite eſt.Caulem habet cubito paulò breuiorem,rotundũ, glabrum,ac ſolidum:flores Roſarum effigie,in purpura albicantes,è quorũ medio inter alba quædam capillamenta,octo exoriuntur ſiliquæ,paruæ,coniunctæ, corniculorum figura,in quibus ſemen oblongũ. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus,longis,ſaturatè nigricantibus,tenui intus matrice, à bulboſo capitulo, vnde caulis exit,prodeuntibus,amaro acriq́; guſtu,& qui facilè ſtomachũ moueat,odore inſuaui,& ingrato,præſertim cùm exenteratæ radices ſiccefcunt. Ab hoc facie nihil diſtat Elleborus is,cui flores candidi,niſi florum colore. Eandem plantã pro gemino Dioſcoridis Elleboro agnoſcunt Pena & Lobellius. Niger Elleborus, inquit ille,iam plurimus ex Pyreneis & Alpinis in hortos tranſlatus ineunte Hyeme,vel paulò poſt brumam flores profert,in candore roſeos,interdũ albos, nonnunquam purpureos,è pediculis ſtatim à radice ortos,Cyclamini modo.Folia habet in ſingulis pediculis maiora,breuiora, rotundiora, & retuſiora ſupernè, qua duntaxat paululùm crenata ſunt,ex atro viridia,minùs craſſa,aut rigida.Radix intexta,& intricata innumera fibrarum nigrarum ſobole,eodẽ fermè ſuperno complexu appẽſa,amara valde & ingrata. His reclamat nota vna à Dioſcoride poſita, nempe florum τὸ σχῆμα βοτρυῶδες,id eſt,florum forma racematim cohærens.Ij autẽ in vero Elleboro ſunt primũ Roſarũ compreſſarum & nõdum recluſarũ, deinde expanſarum effigie,quæ figura à racemoſa multùm abeſt. Quare non βοτρυώδη in Dioſcoride periti quidam legendum cenſent, ſed βοστρυχώδη,facili lapſu in tanta nominum affinitate,id eſt,comæ,ſiue capilli in modum. Sunt enim βόστρυχες ſiue βόστρυχοι cirri muliebres,capilli,cæſaries,& plexus muliebris, quẽ ſcitè exprimũt in medio florum Ellebori velut Roſarum capillamenta,alba, deinde ſiliquæ octo paruæ coniunctæ. Præterea caulem τραχὺ,id eſt,aſperum,Elleboro nigro tribuit Dioſcorides,qui in noſtro glaber læuiſq́; eſt,non aſper. At τραχὺ etiam rigidum firmumq́; exponi poſſe Pena putat. Tertius Elleborus,quem Matthiolus fœminã,aut Pſeudoelleborum appellandum cenſet, habet folia digitorum nouem inſtar ad pediculum vſq́; diſſecta,Aconiti cynoctoni ferè modo, ſed lõgioribus diuiſuris,nigricantia, vndequaq́; ſerrata, & è longo planoq́; pediculo, caua per medium excurrente linea ortum ducentia. Caulem edit vegetum,ſubaſperum:flores cæteris ſimiles, ſed herbaceo colore ſubuirides, quinq́; aut plures, emergentibus è medio corniculis acuminatis, & vtrinque compreſſis,in quibus ſemen.Radicibus cohæret numeroſis,tenuibus,palmã longitudine,ac etiam longioribus, colore nigricãte, ac perinde vt in aliis è cepaceo capitulo enaſcentibus, odore ſimiliter graui, & ſapore amaro,acuto,ac nauſeam mouente.Naſcitur in montibus & conuallibus.Germinãt omnia hęc Ellebori genera Ianuario,ac Februario menſibus,& ſæpe germinãdo niues perforant: florẽt Martio.Dodonæus Ellebori nigri nomine tres plãtas complexus,primũ genuinum Dioſcoridis Elleborũ nigrũ eſſe aſſerit, cui folia aſpera,

Elleb. nig. flore albo.

ELLEBORVS niger III. Matthioli.

Locus.

Tempus.

Elleb. nig. Dodon. Lib.3. hiſt. cap.26.

nigricantia,in quaternas,aut quinas crenas profundiùs fiſſa,Vitis,aut,vt Dioſcorides ait,Platani foliis ſimilia, ſed minora:caules læues, è quorum verticibus flores aceruatim exeunt in paruis vmbellis,veluti in Scabioſa,dilutè purpurei:deinde ſemen grano tritici haud abſimile:quamplurimæ ſubſunt fibræ,tenues, longæ, nigræ,ab vno capitulo prodeuntes. Idem Dodonæus alio in libro eundem Elleborum nigrum verum Dioſcoridis eſſe,non Theophraſti,pertinaciùs aſtruit, eiuſq; deſcriptionem ei ad amuſsim quadrare contendit,caulem aſperum illi tribuens, quem illic læuem eſſe dixerat.Præter formam vires etiam cõuenire ait. Sed id hominem torquet,quòd ſcribat Dioſcorides ſemen Ellebori nigri in Anticyra Seſamoides vocari,eiuſq; ad purgationes vſum eſſe:ideò hanc lectionem vitiatam eſſe opinatur.Nam ſi Seſamoides,inquit,à Seſami ſimilitudine nomen habet, impropriè Veratri nigri ſemen,non Seſami,ſed Cnici æmulum,Seſamoides nuncupabitur. Ex his colligit aliunde hæc verba Dioſcoridi acceſsiſſe, & fortaſſe ex Theophraſto tranſlata:ſcribit enim, ὁ δὲ ἐλλέβορος ἐπὶ ταῦτα τῆτε ῥίζῃ, καὶ τῷ καρπῷ χρήσιμος. εἴπερ οἱ ἐν Ἀντικύρᾳ, καθάπερ φασὶ, τῷ καρπῷ καθαίρουσιν: ἔχει δὲ σησαμοειδῆ τοῦτον.Id eſt, Elleborus ad eadẽ & radice & fructu vtilis eſt:ſiquidẽ in Anticyra,vt aiunt, fructu eius purgant,quẽ Seſamo ſimilem fert. Et aliquantò pòſt, οἱ ἐν Ἀντικύρᾳ τοῦ σησαμοειδοῦς ἐλλεβόρου διδόασιν, ᾧ τινι καρπὸς ὅμοιος σησάμῳ.Id eſt, Anticyrenſes Seſamoidea Elleborum propinant,cuius fructus Seſamo ſimilis eſt. Hæc verò non ab alio Dioſcoridi adſcripta,vt arbitratur Dodonæus,ſed ab ipſomet Dioſcoride ex Theophraſto mutuò ſumpta fuiſſe non dubito,cùm ſcribit, καὶ ἐν αὐτῷ καρπὸς κνίκῳ ὅμοιος, ὃν αὐτὸν καλοῦσιν οἱ ἐν Ἀντικύρᾳ σησαμοειδῆ, χρώμενοι πρὸς τὰς καθάρσεις αὐτῷ. Quæ ſic vertit Ruellius.Semen Cnici, quod in Anticyra Seſamoides vocant, quo purgationes moliuntur. Hæc ſi rectè intelligantur, vera ſunt,& legitimi Ellebori fructũ optimè referunt. Nam fructum Seſamo ſimilem,auctores illi non ſemen, ſed ſiliquas integras intelligũt,in quibus incluſum ſemẽ eſt Cnico ſimile:quas ſimiles ſiliquas in iis Elleboris cõtemplari potes quos depinxit Matthiolus, nõ in eo quẽ Dodonæus legitimũ Dioſcoridis Elleborũ nigrũ ſtatuit.Hæc nota,atq; aliæ quædam cũ in eo deſiderẽtur, illegitimus Dioſcor.Elleborus niger habẽdus, eſt Sanicula fœmina Fuchſ. Aſtrantia nigra Geſnero. Alteram plantã à veri Ellebori nigri viribus parũ diſſentientẽ poſuit Dodonæus,quæ à Belgis *Heylichkerſtcruyt*,id eſt, Herba Chriſti aut natalitia dicitur, quòd Hyeme clemẽtiore ad Domini natalem diẽ floreat, quibuſdam Planta Leonis. Huic folia ſunt lata, ſpiſſa, in ſeptenas, aut octonas partes diuiſa, quarum ſingulæ oblongæ,acuminatæ,margine vtrinq; à medio ſurſum verſus ſerrato:caule caret:flores in pediculis palmum altis è radicibus erũpunt,magni,primũ niuei & venuſti, deinde purpuraſcẽtes,poſtremò virentes, cũ videlicet è mediis ſtaminibus luteis exortæ ſiliquæ increuerint, quatuor aut quinque coniunctæ, in quibus ſemen.Pro radicibus multę ſunt craſſęq; fibræ, nigræ, in quibus medius tenuis neruus. Tertium genus Dodonæus Elleborum nigrum adulterinũ cũ Fuchſio nuncupat, à Germanis *Chriſtuurtz* appellatũ,à Belgis *Viercruyt*, quæ vox Herbam ignis ſignificat, quòd quadrupedum morbo,

Hiſt. purg.

Lib.9. hiſt. cap.10.

Cap.14.

ELLEBORVS niger, II. Dodon.

Elleb.nig. II.Dodo.

Elleb. nig. III. Dod. Ca.105.

ELLEBORVS niger III. Dodonæi.

ELLEBORVS niger adulterinus silueſt. Fuchſ.

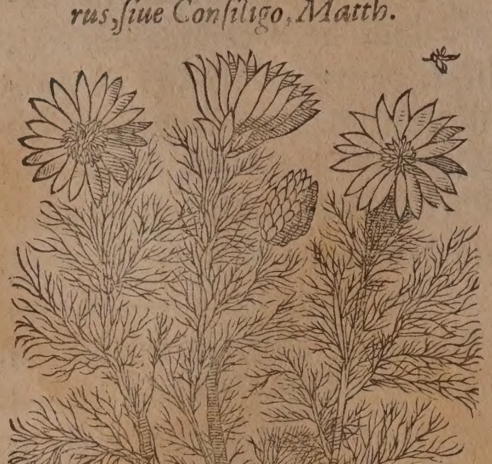
morbo, quē ignē ruſtici vocāt, medeatur. Superiori quadātenus ſimilia folia habet, minora, in multa etiā alia nouena ſcilicet diuiſa, anguſtiora, toto ambitu vndequaque ſerrata: caulē pedalem, aut maiorē, cacumine in ramulos diuiſo, à quibus floſculi deorſum nutātes depēdent, minores, coloris ex pallido herbacei: quatuor etiā, aut quinque ſiliquæ paruæ ſuccreſcūt, ſemenq; nigrū & rotundū continent. Radicis fibræ ſunt tenuiores, nigricantes, inter ſeſe implicatæ. Enneaphyllō Plinij eſſe quibuſdā doctis placet. Lib.27.c.9. Enneaphyllō, inquit, longa folia nouena habet, cauſticæ naturæ. Eſt Elleborus niger tertius Matthioli, flore herbaceo. Fuchſius Elleborum nigrum genuinū Dioſcoridis non deſcribit, ſed adulterini genera duo. Prius, Elleborū nigrum Elleb. nig. adulterinū hortēſem, quod tertiū eſſe Dodonæi adulteri- modò diximus. Alterū, Elleborū nigrū adulte- nus, Fuchſ. rinum ſilueſtrē, quod Germani *Leuſzkraut*, id eſt, pedicularem vocāt, quòd pediculos interimat. Hunc Elleborū inter Aconita recēſet, & Lyco- Lib.3. hiſt. ctonum primū appellat: in alio libro Elleborum cap 78. nigrū tertiū facit, proximè deſcripto nō admo- In Hiſtor. dùm diſsimile. Caulē proceriorē habet & craſ- purgant. ſiorem: folia minora & anguſtiora, in ſena, vel ſeptena alia diuiſa, ambitu vndiq; ſerrato: flores magnitudine ſuperioris, pallidos: ſiliquas paruas, Seſamo ſimiles, in quibus ſemē: radicē lignoſam, breuē, cū foliis plurimis & ſubnigricātib⁹. Naſcitur in montibus aſperis & petroſis, atque inter ſepes. Hyeme aut eius fine floret. Allobroges *Maßitre* vocāt. Tragus Elleborū nigrū adul- Lib.1. c.135. terinū eundē cū priore Fuchſij poſuit, genuinū verò longè alium, tenerrimis videlicet foliolis, Abrotoni exigui, vt mox dicemus. Elleboro affines ſunt Elleboraſtri & Cōſiligines, ſic dictæ à ruſticis, quòd in aruis inter Siliginē frequētiſsimè reperiatur, vel fortaſſe quòd cierent aluum. Matthiolus plantā hîc appictā Conſiliginē eſſe ſuſpicatur, nō aſſerit: quoniā nullus tum veterū, tum recentiorum Conſiliginis notas memoriæ prodiderit. Verùm quia huiuſce plantæ radices per auriculas pecorū perforatas inſertæ, à pulmonaria, atque aliis morbis ea liberāt, Ellebori nigri modo, ſuſpicio eſt Columellę & Plinij Cōſiliginem eſſe. De hac ſic Columella. Præſens remediū cognouimus radiculæ, quā Lib.6. ca.5. paſtores Conſiliginē vocāt. Ea in Marſis mōtibus plurima naſcitur, omníque pecori maximè eſt ſalutaris. Læua manu effoditur ante Solis ortū: ſic enim lecta maiorē vim habere creditur. Vſus traditur talis. Aenea ſubula pars auriculæ latiſsima circūſcribitur, ita vt manāte ſanguine tanquā O literæ ductus appareat orbiculus.

Hoc & intrinsecus, & ex superiore parte auriculæ cùm factum est, media pars descripti orbiculi eàdem subula transuitur, & facto foramini prædicta radicula inseritur, quam cùm recens plaga comprehendit, ita continet, vt elabi non posit. In eam deinde auriculam omnis vis morbi, pestilénsque virus elicitur: deinde pars, quæ subula circunscripta est, demortua excidit, & minimæ partis iactura caput conseruatur. Plinius. Nostra ætas meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur & in Æquicolis circa vicum Neruesiæ, Consiligo vocatur. Et radix herbæ Consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantū in auricula. Bibi debet ex aqua, haberíque in ore asiduè sub lingua. Planta itaque, cuius hîc imago expressa est, siue sit Consiligo, siue Pseudoelleborus, ad duorum palmorum altitudinem assurgit: cauliculos profert tenues ac molles: folia longiuscula, tenuia, quadátenus Abrotoni: flores Buphthalmi, paulò maiores, ex quibus capitula prodeunt oblonga, moris Ruborum similia: radicibus nititur nigris, nigro Elleboro similibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima nascitur in Boëmia, præsertim in agro Pragensi. Ea vtuntur illic tum Medici, tum pharmacopœi omnes pro Elleboro nigro, peculiariter ad pecorum morbos magno successu. Tragus legitimum Elleborum nigrum perperàm esse vult, vt diximus, alij Elleborum ferulaceum Theophrasti. Sed iam ostendimus Elleborum Theophrasti à Dioscoridis Elleboro diuersum non esse. Gesnero Sesamoides minus est hæc planta, Dodonæo & Anguillaræ Buphthalmum. Elleborastrum, siue Consiliginem geminam tradunt Pena & Lobellius, Maximam, quæ in segetibus reperitur pasim circū Biturigas, & variis aruis Vidugassum (Beauciam vocant) Galliæ Aquitanicæ & Narbonensis, vt iuxta Ladum amnem Monspelio vicinum, copioso prouentu foliorum florumq́;. Caules producit sesquicubitales, geniculatos, squamosa cute, ex viridi nigricante vel atra, in alas multas diuisos, quæ densa folia fulciunt, singulæ septena, leuiter crenata, digitata, Lupini, Platani, vel Viticis diuisura & figura, sed longiora, crassa, rigida, odore & sapore ferè Laureolæ. Porriguntur inde multiplices pediculi, qui in flores herbaceos, vel buxeos, pallentes, rugosos primùm explicantur. Deinde succrescunt cornicula membranosa, pallentia, quadamtenus Aquilegiæ: semen teres, atrum, oblongum, grano Tritici minus, re

Lib.25. c.8.

Vide Phytogr: pag. 339.

PSEVDOELLEBOrus, siue Consiligo, Matth.

Lib.1. c.135.

ELLEBORASTER maximo flore & semine prægnans.

nus,recludentia Sole Arietem ingresso. Perennis bruma frigidissima etiã Septentrionalibus perstat,florétque Christi natalibus ferè. Altera Consiligo minor est tota,paucioribúsque caulibus,& foliis,sed maioribus & latioribus magisq; serratis. Hæc nihil aliud est quã Elleborus niger Matthioli flore herbaceo, Consiligo Ruellij,Sesamöides Cordi,Elleborafter Belgarum Lobellio. Annotat Pena nostra memoria pharmacopœos vtraq; Consiligine vsos fuisse Ellebori nigri penuria & ignoratione, nonnullos etiam quòd verum Elleborum nigrum esse sibi persuasissent: quæ tametsi ad illum non parum accedunt,tamen ei neutiquam tutò in vsu medico substitui posse. Superest vt Ellebori nigri vires explicemus.Purgat,inquit Dioscorides,(legendum τὴν κάτω κοιλίαν ex Plinio, Purgat per inferna.)Pituitã & bilem detrahit datus per se,aut cum scammonia, & tribus obolis,siue drachma salis:decoquitur etiam cum lente & iusculis, quæ purgationis causa sumuntur. Prodest epilepticis,melancholicis, insanientibus, arthriticis & resolutis. Menses inditus trahit,partus enecat,purgat fistulas impositus,& post tertium diem exemptus.Item contra grauitatem auditus in aurem immittitur,ibíque in alterum, aut etiam tertium diem esse sinitur. Scabiem sanat illitus cum thure,aut cera, & pice, cedrinoq; oleo:vitiligines,impetigines,lepras ex aceto sanat : coctus cũ aceto dolorem dentium collutione mitigat:erodentibus medicamentis commiscetur : ex eo,farina hordeacea & vino vtile fit hydropicis cataplasma.Consitus prope vitiũ radices,vinum purgatorium efficit.Ipso domos respergunt,expiandi vim habere putantes:quare cùm effodiunt,stantes Apollinem & Æsculapium precantur, vitantes aquilam,aduolare enim non sine periculo aiunt, quia mortem adfert auis, si Ellebori effosionem conspexerit. Celeriter autem effodere oportet, quoniam capitis grauitas ex odore oboritur:quapropter qui effodiunt,ad id arcendũ Alliũ edunt,& vinum bibunt,ita nulli noxæ oportuni redduntur. Emedullatur Veratri albi modo. De vtriusque Ellebori vsu multa præclarè à Plinio literis mãdata sunt. Nigrum,inquit,purgat per inferna. Candidum autem vomitione, causasq; morborum extrahit,quondam terribile,postea tam promiscuum,vt plerique studiorũ gratia ad peruidenda acriùs quæ commẽtabantur,sæpius sumptitauerint. Carneadem respõsurum Zenonis libris, Drusum quoque apud nos Tribunorum popularium clarissimum,cui ante omnes plebs stans plausit,optimates verò bellũ Marsicum imputauere,constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam sesamoides admiscent. Farina eorum per se,& mista radicula qua lanas diximus lauari, sternutamentum facit, amboq; somnum discutiunt. Nigrum medetur paralyticis,insanientibus, hydropicis,dum citra febrim,podagris veteribus,articulariis morbis. Trahit ex aluo bilem pituitasq;. Ex aqua datur ad leuiter molliendam aluum, plurimùm drachma, modicè quatuor obolis. Miscuere aliqui & scammoniam, sed tutiùs salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert, oculorum caliginem fotu discutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas,suppurata,duritias concoquit & purgat: item fistulas tertia die exemptum. Verrucas tollit cum squama æris, & sandaracha.Hydropicorum vẽtri imponitur cum farina hordeacea, & vino. Pecorum & iumentorum pituitas sanat,surculo per aurem traiecto,& postero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure,aut cera ac pice. Album optimũ quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multò terribilius nigro, præcipuè si quis apparatus poturorum apud antiquos legat,contra horrores,strangulatus,intempestiuas somni vires,singultus infinitos aut sternutamenta, stomachi dissolutiones,tardiores vomitus,aut longiores,exiguos,aut nimios. Quippe alia dari solita,quæ concitarent vomitiones,ipsumq; Elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus,sæpe etiam sanguine venis emisso. Iam verò & cũ prosperè cedit,

Consiligo Belgarum.

Vires. Li.4.c.146.

Lib.25. c.5.

terribili viſu variis coloribus vomitionum,& poſt vomitiones obſeruatione alui, balinearum diſpenſatione,totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Namque tradunt abſumi carnem ſi coquatur vnà. Sed antiquorum vitium erat,quod propter hos metus parciùs dabant:cùm celeriùs erumpat, quo largiùs ſumitur.Themiſon binas non ampliùs drachmas dedit: ſequentes & quaternas dedêre,claro Herophili præconio, qui Elleborum fortiſsimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus,ipſum imprimis exire. Intereà mirum inuentum eſt,quod inciſum forficulis,vt diximus,cribrant: cortex remanet:hunc inaniunt:medulla cadit:hæc in nimia purgatione data vomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura,ne nubilo die detur:quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam Æſtate potiùs quã Hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus antè præparandum cibis acribus,abſtinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus,pridie cœnæ abſtinentia. Album & in vino dulci datur, aptiſsimè verò in lacte,aut pulte. Nuper inuenere diſſectis Raphanis inſerere Elleborũ, rurſuſq; comprimere Raphanos,vt tranſeat vis, eoq; lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus,vt diximus,vertigini,melancholicis,inſanientibus, lymphaticis,elephantiæ albæ,lepris,tetano,tremulis,podagricis, hydropicis, incipientibuſq; tympanicis,ſtomachicis,ſpaſticis, cynicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant,tuſsi veteri,inflationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibus & pueris:item mollis ac fœminei corporis,animíve,exilibus,aut teneris, & fœminis minùs quàm viris.Item timidis, aut ſi exulcerata ſint præcordia, vel tumeant,miniméve ſanguinem excreantibus,cauſariis vel latere, vel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: item ſuppurationi veteri. Mures polentæ admiſtum necat. Galli ſagittas in venatu Elleboro tingunt,circunciſoq; vulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoq; necantur albo trito,& cũ lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur. Hæc de

Li.6.ſimpl. Elleboro Plinius. Elleborus vterque tum albus,tum niger,inquit Galenus, extergentis ſimul & excalfacientis eſt facultatis.Quamobrem ad alphos, impetigines, ſcabies,lepráſque accommodi ſunt.Quinetiam niger ſi in fiſtulam callo induratã immiſſus fuerit,duobus tribúſue diebus callum detrahit. Dentibus prodeſt cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium & deſiccantium.

Li.5. meth. Porrò niger guſtu calidior eſt,candidus,ſubamarus.Veratrũ album,inquit Actuarius,varios humores vomitione educit: datur ieiunis per ſe, & cum Seſamoide, Thapſiæ ſucco,halica,aqua mulſa, lenticula aut ſorbitione quapiam. Nonnulli exiguo cibo anteà exhibito Veratrum offerunt, iis potiſsimùm quibus ſtrangulationis ſuſpicio imminet,aut corporis imbecillitas adeſt. Siquidem in iis qui ita aſſumunt purgatio periculo vacat,quòd medicamentum citra mediũ corporibus non apponitur. Quin & glandes ex eo ſedi inditæ, vomitiones cient. Veratrum nigrum atram bilem & flauam vndique ex corpore trahens, deorſum pellit, non tamen cum difficultate:quocirca ipſum in febribus circuitu redeũtibus & diuturnis exhibemus. Datur etiam furore percitis,altera capitis parte dolẽtibus, & quos cephalæa diu infeſtauit. Eſt autem longè omnium aptiſsimum inteſtinis, vtero, veſicæ medicamentum purgans exhibentibus. Maxima eius vis eſt educendi peculiariter ſi quid permixtũ eſt ſanguini,quod ipſum vitiare poſsit: quare & in vetuſtis arquatis commodum eſt, & aſpritudinibus quæ in ſumma cute exoriuntur, qualis eſt lepra,impetigines,& id genus alia: quin & elephantia laborantibus eſt accõmodatum. Modus exhibitionis ſunt ſcrupuli tres,paulò plus minúſve,tenuiũ fibrarum è radicibus pendentium,in aqua paululùm maceratarum, deinde cortice detracto,& in vmbra ſiccato,proiectáque tenui quæ ipſi ſubeſt medulla. Datur

ex paſſo

ex paſſo & in oxymelite:verũ ſuauitatis gratia quædã ex odoratis ſeminibus ſunt inſerenda.Si verò efficaciorẽ cupis purgationẽ,ſcammonij pauxillùm adiicito.De vtriuſq; etiã vſu diſtinctè admodũ ſcripſit Meſues his ferè verbis.Elleborus duplex Lib.purg. cap.30. albus & niger, idéq; albo ſalubrior : quin & albus ſymptomata terribilia minatur: niger autẽ corpus incolume,& velut iuuenile tuetur. Calidus eſt & ſiccus ordine tertio,tenuat,terget,reſoluit,carnẽ vlceribus ſuperexcreſcentẽ exedit. Adde quòd ſi ad arboris alicuius radices creſcat,fructus ipſius purgatorios reddit. Albus calidus ſiccus in medio tertij , ſimiliter terget,mordet : ſed vomitu multo purgat , & ſternutamẽta valenter mouet.Vitandus autẽ hic eſt,quòd ſtrangulet.Niger autem omnium conſenſu ſumendus,præſertim caſtigatus natura & arte:ſolis robuſtis & animoſis dandus,& Vere ipſo.Datus autẽ quando & cui cõuenit, temperamẽtum melius:ob id mores quoq; probatiores reddit, & corpus incolume ac velut iuuenile efficit.Hæc enim propria ipſius ſunt opera.Corpus enim totũ excremẽtis corruptis expurgat,clementer ac ſine moleſtia vacuat bilẽ vtramq; & pituitã : ſanguinẽ proinde puriorẽ reddit,attrahẽdo ſcilicet excrementa in venis miſta, nõ à ſolis cauitatibus partiũ,ſed à toto corpore, & à remotis partibus,& cute ipſa. Ad cerebrũ quoq; purgandũ,& caput totũ,& ſenſuũ inſtrumẽta,& neruos & viſcera,& veſicã & vterũ eſt efficaciſsimus:cerebri quoq; affectibus,vt cephalalgiæ,hemicraniȩ,maniæ,melãcholiæ,vertigini,epilepſiæ,paralyſi,aquarũ in oculos defluxui apertè cõfert,iuncturarũq; quoq; morbis,vt nodis, & tumoribus ſcirrhoſis, ſtrumis etiã. In ſumma eſt velut Theriaca,& per antonomaſiã medicina cãcri,elephãtiȩ, herpetis, eryſipelatis,exãthematis,phagedȩnarũ.Puluis quoq; tenuiſsimus Ellebori nigri viſum roborat.Acetũ quoq; cum hoc decoctũ, auri inſtillatũ tinnitui cõfert, & auditũ roborat.Idẽ acetũ,ſi os colluatur,dentiũ dolori confert:prætereà ſplenis affectibus,febribus diuturnis,quartanæ bilioſæ,reliquis affectibus melancholicis ſanatu contumacibus:vrinã & menſes mouet:corporis colorẽ & odorẽ bonum efficit, ac etiã oris. Cutis affectus,alphos vtroſq;, quouis vtẽdi modo ſanat:ex aceto affrictus cuti,eius fœditatem & panos delet. Albus autẽ vomitu immodico & violẽto ſymptomata excitat horrẽda:foris autẽ affrictus cutis vitia,ſcabiem,impetiginem, lentigines valenter iuuat.Vterq; autẽ fiſtulis & vlceribus putridis ac malignis medetur.Albus autẽ quia huius tẽpeſtatis corporibus eſt moleſtus,quin & velut venenum præſertim ſuffocans vitatur.Nigri autẽ virtus ad noſtra vſq; tẽpora eſt tolerabilis,licet etiã difficilis. Sanis etiã corporibus Elleborus eſt moleſtus,inquit Hippocrates.Arte autẽ & induſtria noſtra caſtigatũ quãdo, & cui conuenit rectè propinamus,agitq; ſalubriter.Filius autẽ Zezar manna melli ſimili,tepida, quantitatẽ corticis radicularum Ellebori aptam horis octo macerat,colatũ dat, in quo virtus eſt Ellebori. Idẽ fit in melle vuæ paſſæ aut iure gallinarũ vel carnium,aut oxymelite,aut vino dulci,aut condíto,aut ſyrupo,aut ſapa aliqua , ſuperaddentes polentam vel orizam,aut pultem, & ſorbẽdum ita datur. Sunt qui in radicem Raphani perforatam Ellebori fibras immittũt die vno,poſtridie fibris ablatis dant Raphanum Ellebori vires habentem. Daucus item & piper longum , aniſum,petroſelinum, hyſſopus,ſuccus Calaminthæ , origanum , ſuccus Cyrenaicus efficaciorem ipſum reddunt : & præter hæc Epithymum,Polypodium , ſal Indus & ſimilia:ſeſe enim hæc confirmant. Ex hoc catapotia formauit Haly ad affectus melancholicos,elephantiam, alphos nigros contumaces efficaciſsima, quæ recipiunt Hieræ picræ drach. duodecim, Ellebori nigri,Polypodij ana drach. quinque, Epithymi, Stœchadis ana drach.ſeptem,agarici,lapidis Cyanei,ſalis Indi, Colocynthidis ana drach. tres. Dantur tutò à drach. vna ad aureos duos. Vtriuſque autem Ellebori virtutem ex corpore deturbat mulſa, decoctum vuarum paſſarum,aut hordei, aut gallorum,aut gallinarum,cum oleo nucum,vel amygdalarum dulcium,vel ſimili:

puluerem verò Ellebori ſumere tutum non eſt. Datur autem à ſiliquis ſex ad tertiam drach. vnius, vel vſque ad drach. vnam.

TITHYMALI. CAP. VII.

Nomina ΤΙΘΥ'ΜΑΛΟΣ & Τιθύμαλον Græcis, Latinis Lactaria herba, Lactuca marina, & Lactuca caprina, Mauritanis *Xanxer*, & *Ethulia*, Italis *Tithimalo*, Germanis *Wolffzmilch*, Gallis *Tithymal*, vel, *Herbe au laict* dicitur. A' ſucco lacteo, quo turgent ſpecies omnes, nomen commune inditum Tithymalis, vel per diphthongum potius Tithoimalis, quòd mammam ſiue papillam vberis exitioſam ſiue viroſam, non inſcitè quis interpretetur: τιθὸς enim mammam, μαλὸς exitioſam ſignificat. Similiter Lactariæ ob commune omnibus lac vocitatæ: atque ob eandem cauſam Lactuca, quòd ex hac herba haud ſecùs atque ex Lactuca ſecta lac fluit: caprina, quòd capræ Tithymalis veſcantur.

Vide Phytop: pag. 571.

Genera. Septem ſunt Dioſcoridi & aliis veteribus Tithymalorum genera. Sed plura hodie à recentioribus ſunt obſeruata. Primus Dioſcoridis Tithymalus eſt mas, Characias, id eſt, vallaris cognominatus, quòd vallis ſeptíſque muniendis idoneus ſit, à quibuſdam Cometes, aut Amygdaloides, aut Cobius nominatus. Secundus fœmina, Myrtites, aut Myrſinites, id eſt, Myrtifolius, à Myrti foliorum figura, aut à nucibus, quibus ſimilem fert fructum, Caryites. Tertius Paralius, id eſt, marinus, quòd in maritimis naſcitur: quidam Tithymalida, & Mecona, id eſt, Papauer nuncupauerunt. Quartus Helioſcopius, hoc eſt, Solem aſpiciens, quia eius coma ad Solis curſum circumagitur. Quintus Cypariſſias, à Cupreſſi foliorum ſimilitudine. Sextus Dendroides, quòd ad arboris magnitudinem creſcit. Septimus Platyphyllos, id eſt, Latifolius à foliorum latitudine. Plinius eadem & totidem genera recenſet: Theophraſtus tria tantùm, Paralium, Marem, & Myrtiten, vt dicemus.

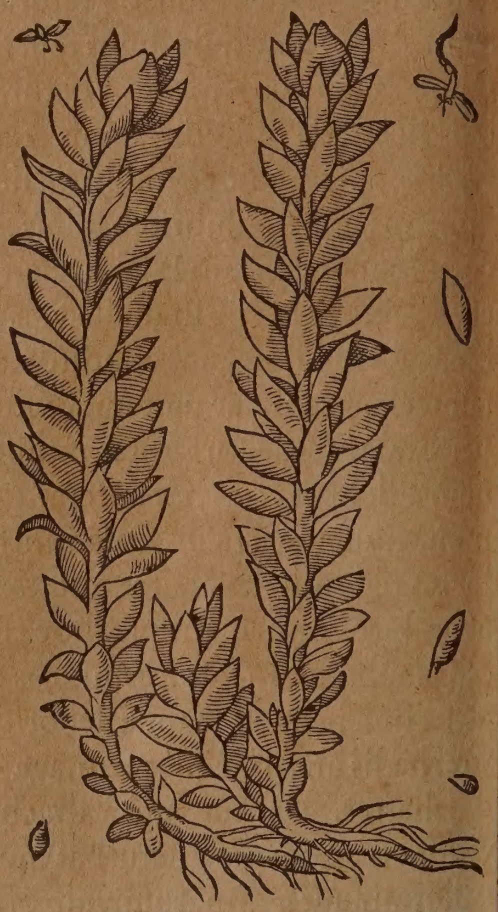
Lib.16.c.8. Lib.9. hiſt. cap.12.

Forma. *Li.4.c.159.* Characiæ caules, vt delineauit Dioſcorides, cubitum excedunt, rubri, acri &

CHARACIAS, *Matth. ſecundus, Dodonæi.*

TITHYMALVS *Myrſinites ſeu fœmina, Matth.*

albo

TITHYMALVS Myrsinites melius expressus.

TITHYMALVS Paralius, Matthioli.

albo succo pleni: folia circũ ramos, Oleæ similia, sed longiora, & angustiora: radix crassa, & lignosa. In summis caulibus coma est, qualis iuncearũ virgarum, & super ipsis caueolæ peluibus similes, in quibus semen est. Nascitur in asperis & montosis. Myrsinites similis natura Daphnoidi est, foliis similibus Myrti, maioribus, firmis, in cacumine acutis & spinosis. Sarmenta à radice mittit palmi altitudine: fructũ fert alternis annis nuci similem, mordaci gustu. Nascitur & hic in asperis. Paralius nascitur in maritimis: ramos habet palmi altitudine, subrubẽtes, quinos senósve, à radice, circa quos folia ex ordine parua, subangusta, oblonga, Lini foliis similia: caput in summo rotundum, in quo semen velut eruum, colore varium, flores albi. Totus autem frutex & radix succo albo turget. Helioscopius Portulacę folia similia habet, tenuiora rotundioráque: ramulos emittit à radice quatuor aut quinque, dodrantales, tenues & rubentes, lacte copioso plenos: caput est Anethi specie, & semen velut in capitulis. Huius coma cum Sole circumagitur, vnde Helioscopij nomen accepit. Nascitur maximè in ruderibus, & circa oppida. Colligitur succus & semen, vt aliorum. Cyparissias caulem profert dodrantalem, vel maiorem, subrubrum, ex quo folia oriuntur Piceæ foliis similia, teneriora tamen & rotundiora, & in totum Piceam nascentem æmulantia, vnde nomen traxit. Candido succo madet. In petris nascitur. Tithymalus Dendroides cognominatus, in cacumine amplus & largam spargens comam, succo prægnans, subrubentes ramos habet, circa quos folia Myrto tenui similia, semen Characiæ simile. Platyphyllos Verbasco similis est. Plinius eadem genera iisdem ferè verbis descripsit. Tithymalum nostri Herbam lactariam vocant, alij Lactucam caprinam, narrántque lacte eius inscripto corpore, cùm inaruerit, si cinis insper gatur, apparere literas: & ita quidam adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur Characias, qui & masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis, (repone succosis ex veteri codice) quinque aut sex, cubitali longitudine, à radice foliis pendulis, in cacuminibus coma Iunci. Nascitur in asperis maritimis. Alterum genus Tithymali Myrsiniten vocant, alij Caryiten foliis Myrti, acutis & pungentibus, sed mollioribus, (maioribus, non mollioribus, vetus codex habet) & ipsum in asperis nascens. Tertium genus Tithymali Paralius vocatur, siue

Locus. Lib. 26. c. 8.

Tithymalis,

TITHYMALVS helioscopius, Matthioli.

TITHYMALVS Cyparißias, Matthioli.

TITHYMALVS dendroides, Matthioli.

Tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, ſemine albo. Quartum genus Helioſcopium appellant, foliis Portulacæ, ramulis ſtantibus à radice quatuor aut quinq; rubentibus, ſemipedali altitudine ſucci plenis. Hoc circa oppida naſcitur ſemine albo, columbis gratiſſimo, quod colligitur incipiente vua. Nomen accepit quoniam capita cum Sole circumagat. Quintum Cypariſſiam vocant propter foliorum ſimilitudinem, caule gemino, aut triplici, naſcentem in campeſtribus. Sextũ Platyphyllum vocant, alij Corymbiten, alij Amygdaloidẽ à ſimilitudine, nec vllius latiora ſunt folia. Septimum Dendroides cognominãt, alij Cobion, alij Leptophyllon, in petris naſcens, copioſiſſimum ex omnibus maximè (maximis in veteri codice legitur) cauliculis rubentibus, & ſemine copioſiſſimum. Hactenus Plinius. Dioſcorides Characiam Cobion appellatum fuiſſe ſcripſit, quam appellationẽ Plinius Dendroidi attribuit: item ille Characiam Amygdaloidẽ vocari, Plinius Platyphyllon. Theophraſtus de tribus generibus hæc literis mandauit.

Lib. 9. hiſt. cap. 12. τῶν δὲ τιθυμάλων μὲν παράλιος καλούμενος κόκκος, φύλλον ἔχει περιφερὲς, καυλὸν δὲ τὸ ὅλον μέγεθος ὡς τῆς σπιθαμῆς, τὸν δὲ καρπὸν λευκόν. ὁ δὲ ἄῤῥην καλούμενος τὸ μὲν φύλλον ἐλαιῶδες ἔχει, τὸ δὲ ὅλον μέγεθος διπηχυαῖον. ὁ δὲ μυρτίτης καλούμενος τιθύμαλος, λευκὸς, τὸ μὲν φύλλον ἔχει καθάπερ ὁ μύῤῥινος, πλὴν ἀκανθῶδες ἐπ᾽ ἄκρου, κλημάτια δὲ ἀφίησιν

TITHYMALVS dendroides,
Dodon. ex Codice Cæsareo.

TITHYMALVS leptophyllos,
Matthioli.

ἀφίησιν ἐπὶ γῆς, ὡς σπιθαμιαῖα. ταῦτα δὲ οὐχ ἅμα φέρει τὸν καρπὸν, ἀλλὰ παρ' ἔτος, τὰ μὲν νῦν, τὰ δὲ εἰς νέωτα, πεφυκότα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ῥίζης. φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία. ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ καλεῖται κάρυον. Id eſt, Ex Tithymalis eſt Paralius, granum vocatus, folio rotundo, caule tota magnitudine palmum attingente, fructu candido. Qui mas vocatur folio eſt Oleæ, magnitudine duos cubitos æquat. Myrtites, qui Tithymalus albus dicitur, foliũ habet Myrti, niſi quòd in cacumine ſpinoſum eſt, ſarmenta parua per terram emittit, palmi longitudine, quæ non ſimul, ſed alternis annis fructum ferunt, alia hoc anno, alia proximo, exorta tamen ab eadem radice: fructus Nux vocatur. Matthiolus hæc Tithymalorum genera depinxit, Characiam, Myrſiniten, Paralium, Helioſcopium, Cypariſiam, Dendroiden: Platyphyllum vulgaris notitiæ prætermiſit, & alium, cuius Dioſcorides non meminit, Leptophyllon addidit, quo Leptophylli nomine Plinius Dendroiden nuncupauit. Cap. 159. lib. 4. Pena affirmat Characiam Matthioli, Tithymalum Platyphyllum eſſe. Eſt enim longioribus, latioribúſque foliis quàm cęteri, ramis ſeſquicubitum & cubitos duos altis, alioqui Dendroidi aſsimilatur. In Narbonæ, Gallicæ Prouincię, Lugdunenſis præfecturæ, & aliis plurimis Galliæ & Germaniæ ſiluoſis, & fluentorum ripis, nihil frequentius. Floret Maio & Iunio vnicaulis ſæpius, eoq; Dendroidi affinior. Characiam verò huic Platyphyllo admodùm ſimilem, ſed minorem caule & foliis, ait Pena frequentiorem etiam eſſe in Germania, & Aureliæ vicinis ſiluoſis, quàm calidiori ſolo, nullibi quàm in Anglia copioſiorem: primò Vere florere, caulẽſque complures à radice lignoſa, fuſca, rubentes mittere, in quibus folia multò minora, purpuraſcentia, amygdalinis ſimilia, quàm Paralij maiora: luteolos floſculos, ex quibus deinde per Iunij meſſes oriuntur triangulares ſiliquæ, in quibus terna grana, paulò ſuperiùs quàm ſint concaua folia, quę pertranſeunt vmbellarum ramuli. Dodonæus in Hiſtoria purgant. Characiæ ſpecies quinque conſtituit. Primus caules profert cubitales, teretes & rubentes, folia tenuia, oblonga, anguſta & longiora, maioráque quàm Oleæ, ſed amygdalinis anguſtiora, com

TITHYMALVS Characias primus, Dodon.

TITHYMALVS Characias quartus, Dodon.

ra, comam in cacumine largam, & Iunci ferè modo effuſam, quæ concaua quædam ſurſum ſpectantia profert, vaſculis ſiue acetabulis ſimilia, ex quibus floſculi ſublutei: deinde triquetra exeunt capitula, parua, in quibus ſemina: radix dura fibras multas habet. Monſpelienſibus Amygdaloides dicitur, in agro Mõſpelienſi ad crepidines Ledi amnis cis põtem Caſtri noui, item Lugduni ad Athenæum cœnobium in peninſula, Aureliæ, Biturigibus, & alibi in Gallia plurimus: folio Characiæ Anglici, ſed longiore, molliore, & longè maiore, latiore magíſque ſparſa fœtura, peltata coma: radix fibrata. Eſt Cluſio Characias legitimus Dioſcoridis, cui florem nigrum tribuit, nõ ſubluteum aut palleſcẽtem. Eſt altera Characiæ ſpecies, foliis ſuperiori ſimilis, ſed durioribus: caules quoque nonnihil, tamẽ minùs rubent: coma altior, & qui hanc fert caulis, foliis haudquaquam vt prioris exuitur: illius enim comam peltatam facientis folia ferè ſemper defluunt: vaſcula, flores, ſemina, & radices ſatis conueniunt. Hic eſt Characias Matthioli. Ad hoc genus pertinere videtur, non caulibus rubẽs, ſed candidus Tithymalus. Caules ei tereres ſunt, ramoſi, cubito ſæpe altiores, folia quoque oblonga, anguſta, albida, tenuíque lanugine pubeſcentia: vmbella contractior: floſculi parui, luteoli: ſemina trigemina in acetabulis, vt aliorum. Tithymalus Characias quartus Dodonæi foliis eſt ſimiliter longis, anguſtíſque, paulò quàm primi aut ſecundi minoribus, etiam albicantibus, ſed minimùm lanuginoſis, vmbella ex viridi ſublutea, quę, priuſquàm explicetur, oblongioris fructus, veluti amygdalæ, rudimentum præſefert, eiuſdem tamen cum reliquis foliis coloris: floſculi & ſemina aliorum ſimilia: radix altè demittitur. Eſt Myrſinites altera, & Turbith Alexandrinũ quorundam, multò tamen cognatiorem Characiæ quàm Myrſiniti putarunt Belgæ, inquit Lobellius, quamuis priuſquàm vmbellas pandat, ſuprema folia proferat occluſa, quæ veluti nucem amygdali adumbrare videntur, vt diximus: foliis enim eſt pallidè virentibus, Characiæ æmulis, ſed minoribus anguſtioribúſque: fructus & flores luteos herbaceos cæterorum Tithymalorum ritu fert. E' Narbonenſi agro & Gallica Prouincia in hortis Belgicis colitur. Quintus Dodonæi Characias, nobis eſt Tithymalus Myrſinites ſerratus, de quo mox dicemus. Matthioli Myrſinites habet folia circa caulem totum craſſa, acuta, Myrto ſimilia. Idẽ Paralium naſci ait in maritimis tãtùm,

TITHYMALVS paralius,
Dodonæi & Penæ.

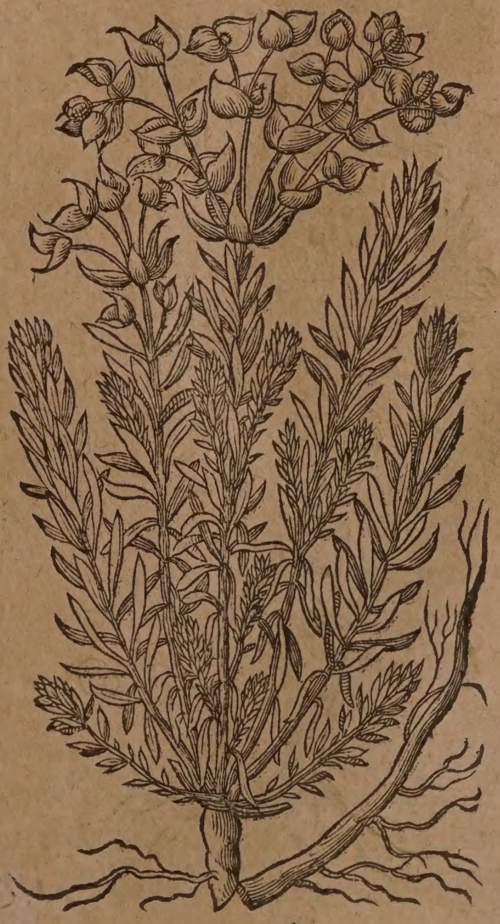

Senensibus, Argentario promontorio, & in toto illius regionis tractu, item in Aquileiensi agro esse frequentissimum. At Pena Paralij & Myrsinitæ effigies à Matthiolo propositas esse commentitias, neque ex plantis ipsis expressas ait, Paraliúmque, nusquam, nisi sabuloso sterilíque litorum solo mediterranei, occidui, & Germanici maris, copiosè prouenietem, describit, virgis à radice rectis, rubellis, tactui glutinosis: foliis densè stipantibus, subnigris, lino latioribus: flosculis ex herbaceo luteolis, in summis pediculis circinata foliola media traiicietibus, sicq; vmbellam efformantibus, & semen edentibus tricoccum, Chamælææ aut Lathyridis non dissimile, minus & coactius: intus esse tria medullosa grana: radice simplici, prolixa, lignosa. Eundem Paralium descripsit & pinxit Dodonæus in Histo. stirpium. Pena Dioscori- Lib.3.c.29.
dis Myrsiniten, id est, Myrtifolium, siue fœminam, siue repentem Tithymalum, proxima Paralio facie esse scribit, sed breuioribus, pedalibus, pinguioribus surculis humi repere, quos folia prorsum Chamælææ, latiora Myrti, vel Rusci, mucronata, crebra stipant, vt Paralium, pallidè virentia, & in summo magis sparsa, Sedi maioris aut Laureolæ ambitu, è quo trans folia concaua & vmbilicata sparguntur quaterni aut quini pediculi, qui Iunio & Iulio flores luteos herbaceos, pusillos, muscosos ferunt, & semina triquetra Paralij, Augusto matura, maiora, quę

TITHYMALVS helioscopius,
Dodonæi.

TITHYMALVS paralius,
Dodon. ex Hist. purgant.

etiam tribus conſtans lateribus,& in trigonas valuulas dehiſcunt,quæ ſinguleͅ ſingula grana,teretia, oblonga, fuſca concludunt, medulla alba, acri, non ingrata. Hunc, inquit, Angliæ, Belgij, Franciæ horti ſæpius alunt, nec alibi natum vidi. Eum certè multò meliùs pinxit Dodonæus, additis flore & capitulis affabre expreſſis. Idem in Hiſtoria purgantium Paralium diuerſum à Matthioli Paralio exhibuit, & ab eo,quem ex Hiſtoria ſtirpium monſtrauimus.

TITHYMALVS Helioſcopius, Dodonæi.

Illi cauliculi quini ſeníve aſſurgunt, cubitales, tenues, dilutè rubentes, quos multa parua, anguſta, oblonga veſtiunt foliola,inſtar Lini, ſed candida denſioráq;: rotundæ, ſed minimè amplæ in cacuminibus vmbellæ, in quibus flores & ſemina perinde vt aliorum. Tithymalus Helioſcopius,inquit Matthiolus, vulgaris notitiæ eſt: naſcitur enim paſſim prope vrbium & oppidorum mœnia,in agris cultis & incultis, hortis & collibus.Dodonæus & Pena eundem Helioſcopiũ depinxerunt,qui Germanis *Sonne-vuende-vuolſzmelk*, Belgis *Croonkens cruyt*, Gallis *Reueille-matin* dicitur,omnib⁹ familiaris & notior, foliis Portulacæ, minùs craſſis, ambitu nonnihil crenato: caules paruos,pedales, teretes, in humum flexos, quaternos & quinos cingentibus: floribus ex luteo in pallidum languentibus,in vmbellam collectis:ſemine cæteris ſimili.Sed Narbonæ, vbi maturuerit, adeò ſpiritu vaporoſo turget, vt in ſolo relictum quaſi ſeſe moueat, exiliat, mediúmque crepet, pueríſque grato ſit ſpectaculo, quẽadmodùm & Tamaricis ſemen. Hæc Pena.

TITHYMALVS Cypariſsias, Dodonæi.

Cypariſsias,inquit Matthiolus, ea eſt planta,quam Eſulam minorem perperàm vocant Itali, cuius pro omni Tithymalo inualuit vſus.Ab hoc multùm differt Cypariſsias Dodonæi in Hiſto. purgant. & ab eo, quem ipſe in Hiſtoria ſtirpium depinxit. Illi enim foliola ſunt oblonga quidem, ſed peranguſta, & quàm Eſulæ minoris anguſtiora, ſatis ad Piceæ folia accedentia, molliora tamen ac tenuiora: cauliculus nonnihil rubet, dodrante altior,ramulos effundit complures, in quorum medio vmbella cum acetabulis purpuraſcentibus:floribus ſeminibúſque perpuſillis: radix fibrata.Idẽ videtur eſſe, qui Leptophyllos Matthioli: cacuminibus tamen differunt. Huius ſpecies quædam minor reperitur, auctore etiam Dodonæo, palmum duntaxat alta, tenuibus cauliculis, oblongis & anguſtiſsimis foliolis, vmbella exigua, floſculis luteolis, ſeminibuſq; minutis. Matthiolus Dendroiden vidiſſe ait extra Terracinam,agri Neapolitani vrbem,inter ſaxa

ter ſaxa

ter ſaxa antiquiſsimi ſpecus, plantæ arboreſcentis effigie, & in Tergeſtino litore, non procul à Timauo fonte in ſaxoſis quibuſdam rupibus arboreſcens, Anguillara in Thuſcia, Liguria, & prope Maſsiliam. Bellonius refert in Creta ad duorum hominum altitudinem creſcere, caudicem habere craſsitudine corporis humani. Platyphyllũ, id eſt, Latifolium genuinũ ſe reperiſſe credit Cluſius. Is pedali, interdum maiore altitudine aliquot à radice ramos emittit, nonnunquam ſimplici caule aſſurgit, circa quem ampla folia, mucrone rotũdiore, ad Iſatidis nouellæ foliorum formam accedentia, viridia, aliquantulùm carnoſa, & ſucco palleſcente acríque turgentia: flos ex luteo purpuraſcens ramulis inſidet, ac veluti acetabulis quibuſdã continetur: radix craſſa eſt & candida. In ſolo Valentino regno inter Biar & Huentimente via ſalebroſa inter medios frutices duntaxat ſe obſeruaſſe ait, florentem menſe Martio. Eundem pictum dedit Dodonæus in Hiſtoria purgant. Duos alios Tithymalos ex Dalechampio hîc exhibemus. Prior eſt Tithymalus ſerratus, qui in agro Monſpelienſi vbiuis gignitur, radice multiplici, candida: caulibus multis, pede altioribus, rotundis: foliis ima parte longis & anguſtioribus, ſuperiore latioribus, ſerratis in ambitu, vnde cognomentum: flore ſubluteo, fructu anguloſo. Tota planta lacteum ſuccum fundit acrem & erodentem. Summa caulium parte, vt in Tithymalo Characia, folia duo iuncta quaſi lacunatum alueolum efficiunt, è quo pediculi florem ac fructum ſuſtinẽtes exeunt. Alter eſt Tithymalus verrucoſus, qui in aridis & ſabuloſis gignitur prope Lugdunũ, ad Rhodani fluenta: radice breui, ſed ſurculoſa: caulibus multis, cubitalibus: folio Myrti, inæqualibus ſpatiis diſpoſito, candicante, minimè per ambitum diuiſo: flore ex herbaceo ſubluteo: fructu rotundo, verrucarum tuberculis ſimili, qua de cauſa Verrucoſum cognominarunt. Tota planta lacte manat, vt & cætera Tithymalorum genera. Nunc de eorum viribus dicẽdum.

TITHYMALVS platyphyllos, Cluſij & Dodon.

TITHYMALVS ſerratus, Dalechampij.

Characiæ liquor lacteus, auctore Dioſcoride, vim habet aluum per inferna purgandi: pituitam & bilem ducit, duorum obolorum pondere ex poſca ſumptus. Cum melicrato autem potus vomitiones cit. Appetente vindemia lacteus hic liquor colligitur. Depilat is recens ex oleo in Sole inunctus, renaſcenteſq; capillos flauos & exiles efficit, tandémque omnes perimit. Cauernis dentium inditus leuat dolores, ſed cera dentes oblinendi, ne efflués fauces aut Li. 4. c. 159.

TITHYMALVS verrucosus, Dalechampij.

linguam vitiet. Idem inunctus formicātes verrucas pensiles, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas fistulásque. Semen & folia eadem quæ lacteus succus præstant, dimidio acetabulo pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite inspersa & pota, per inferna purgat. Decocta cum aceto colluto ore, dentium dolori auxiliatur. Huic consimilem facultatem habent Myrsinitæ succus, radix, semen, folia, ad ciendas tamē vomitiones imbecillior hic est. Paralij vsus supradicto similis est. Helioscopius vim eandem habet cum superioribus, sed non adeò validam. Cyparissiæ vis etiam eadem quæ præcedentibus. Dendroides quoque eiusdem effectus cuius superiores. Platyphylli radix, succus, & folia, per inferna trahūt aquas. Pisces necat tusus, & aqua dilutus. Plinius eorūdem Tithymalorum vires partim ex Dioscoride, partim ex Theophrasto, partim ex aliis tradidit his verbis. Lib.26.c.8. Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characiæ exceperit. Est & semen in vsu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur radicis decocto è vino aut oleo. Illinunt & lichenas succo: bibúntque eum, vt purgent vomitione, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem. Trahit pituitā sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur, ficos à cibo sumpsisse melius est, fauces vrit leniter: est enim tam feruentis naturæ, vt per se extra corpori impositus, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit. Myrsinitæ fructus demetitur cum messium maturitate, lauatúrque, deinde siccatur, & datur cum Papaueris nigri partibus duabus, ita vt sit totum acetabuli modus. Minùs hic vomitionibus purgat quàm superior, cæteri item. Aliqui sic & folium eius dedêre, nucem verò ipsam in mulso, aut passo, vel cum sesama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris vlcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur. Paralij semen colligitur incipiente vua, & siccatum teritur, sumitúrque acetabuli mensura ad purgationes. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: cæteri vsus qui Characiæ. Cyparissiæ eadem vis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice, vel foliis, vel succo, in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Dendroides est
Lib.8. sim. eiusdem effectus cuius Characias. Galenus dilucidiùs has vires exposuit his verbis. Tithymali omnes vincentem habent acrem calidámque facultatem: inest verò & amaritas. Validissimus Tithymalorum liquor est. Secundum locum tenet semen, & folia. Sed & radix earūdem facultatum particeps est, verùm non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, maximè qui illis erosis proueniunt. At liquores vt qui valentiorem vim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur. Cæterùm si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, vlcerántque: quapropter foris illis cera circumuoluitur. Sic pilos quoq; succus inunctus tollit. Porrò quum vehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsus radices pilorum adustæ corrumpentur, corpúsque depile reddetur.

detur.Eadem facultate myrmecias,acrochordonas,pterygia, & thymos auferunt, detergéntque lichenas & psoras, quia scilicet illis abstergendi facultas inest propter amaritudinem.Præterea vlcerum phagedænica,anthracode,& gangrænode, quia valenter calfaciunt & abstergunt, si in tempore & moderatè quis vtatur, iuuare poterunt. Verumenimuero & fistularum callos eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecilliùs tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnante capiendos vti assolent.Celerrimè namque ab illis in vertiginem acti,ac semimortui redditi ad aquæ superficiem feruntur. Cæterùm cùm septem sint eorum genera,valentissimus est, quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur instar arboris: deinceps qui Verbasco similis est,& Cyparissias,pòst Paralius,denique Helioscopius.Proportione verò cõprehensæ eorum facultatis & cinis, & lixiuium erit.

TITHYMALVS TVBEROSVS siue Apios. CAP. VIII.

TVBEROSVS Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulùm rubentes, tenues ac teretes: circa quos exigua & parua foliola, forma quidẽ foliorum Hyperici aut huiuscemodi Rutæ syluestris, at minora,Chamæsyces æmula.Vmbellæ in fastigiis raræ, in quibus acetabula: flosculi pallentes lutei: semina asperiuscula triquetra, vti aliorum Tithymalorum, minora tamen:radix tuberosa pyri modo turbinatur,inferiore parte angustior,foris nigricans, interiùs candida. Manat ex hoc lacteus quoque succus, quacunque eius vulnerata aut læsa parte.In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec non in Græcia ac vicinis insulis, vt Creta, Lemno, aliisq́;, & quidem illic locis montosis. Exit vno loco longioribus cauliculis:aliis tenerioribus breuioribusq́;. Huius quandoq́; maior: illius verò subinde minor est radix. Memini siquidem me ab excellentissimo clarissimoq́; viro Iacobo Antonio Cortuso,patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior crassiorq́;:folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, sed ramuli lõgiores, & folia paulò maiora.Hunc Tithymalum Græci ἄπιον à figura & similitudine pyri nũcupant: dicitur quoq́; & ἰχὰς & à Gaza Latinè Carica, quod ἰχάδα, id est,Caricam siue ficum aridam radix referat: item & χαμαιβάλανος, siue terrestris glans, & à figura quoq́;.Sunt tamen & alij χαμαιβάλανοι Germaniæ familiares ac edules,de quibus in historia frumentorum. Pempt.4.scripsimus.Bellonius χαμαιπύδια modò in Græcia Apion dici scribit.Facultate autem & temperamento Tithymalus iste,siue Apios,vehementer calidis ac siccis est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque humano corpori molestus ac noxius.Pars radicis superior,Dioscorides ait, sumpta vomitione bilem pituitámque educit:quæ ad radicẽ inferior, per aluum.Tota vtrinque purgationes mouet. Succus sesquioboli pondere,vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli mensura.

TITHYMALVS tuberosus siue Apios, Dodon.purg.

PITYVSA. CAP. IX.

Nomina ΠΙΤΥΟΥΣΑ Græcis, Latinis Pityusa, Mauritanis *Alsebram*, & sine articulo *Scebran* & *Scobran*, quod ex Serapione facilè intelligi potest, qui nomine Scobran, id est, Esulæ, vt ipse interpretatur, totum Dioscoridis de Pityusa caput transcripsit, Officinis Esula siue Ezula nominatur. Pityusa autem à

Li.4.c.160. dictione πίτυς, quæ Piceam significat, quòd Piceæ folia referat. Hanc Dioscorides Tithymalorum generibus assignauit: attamen cùm Cyparissiæ Tithymalo nomine, viribus, natalibus, foliis præsertim, sit adeò affinis, ne quem falleret hæc simili-

Forma. tudo, Dioscorides specie à Cyparissia differre monuit, scripsitq; caulem habere cubito altiorem, multis geniculis cinctum, foliis acutis, tenuibus, Piceæ similibus circundatum: flores paruos, veluti purpureos: semen latum instar lenticulæ: radicem albam, crassam, succo plenam. Inuenitur quibusdam in locis magnus hic fru-

Lib.24.c.6. tex. Plinius de herbis propter cognationem nominis cum Pino & Picea agens, breuiùs descripsit. Cum honore & Pityusa, inquit, simili de causa dicetur, quam quidam in Tithymali genere numerant. Frutex est similis Piceæ, flore paruo, purpureo. In quibus hæ duæ voces, cum honore, quæ in vulgatis codicibus leguntur, redundant, & penitus ineptæ sunt. Quare legendum ex veteri codice, Et Pityusa si-

In cap.160. lib.4. mili de causa dicetur, &c. Matthiolus censet Alscebran, siue Scebran minus, eam esse plantam, quæ Officinis Esula minor dicitur, Dioscoridi Tithymalus Cyparissias: Alscebran maius, siue Mehefelengi Auicennæ, eam esse, quæ Græcis dicitur Pityusa, Officinis Esula maior, quæ in Italia passim ferè prouenit, facie minoris Esulæ, sed longè in omnibus maior, adeò vt in quibusdam regionibus, vt in Apulia, arbusculæ speciem referat. Copiosa nascitur in Veronensi agro, ea planitie qua ad Benacum transitur, sed quòd aridissimum hìc sit solùm, non valde adolescit. Dodonæus, Pena, Lobellius Pityusam Esulam minorem esse censent. Cùm enim Dioscorides non totum Pityusæ habitum & lineamenta Piceæ comparet, sed folia duntaxat, Esula minor Piceam foliis satis refert, quàm Cyparissiæ maioribus latioribusq;. Præterea Esulę vox ex Pityusa videtur detorta: sublatis enim duabus primis syllabis Pity, ex Vsa videtur deminutum nomen Vsula, & mutata prima vocali Esula. Cùm etiam Dioscorides Pityusam, id est, Esulam minorem delineasset, innuit eius alteram esse speciem maiorem, scribens fruticem hunc quibusdam in locis reperiri σφόδρα εὐμεγέθη, id est, valde magnum, quæ est Esula maior, vnica nota repugnante: scribit enim Dioscorides Pityusæ fructum esse πλατὺν ὡς φακὸν, id est, latum Lenticulæ instar, quum Esula flores & fructū habeat non Lentis, sed Tithymali, id est, triquetra capitula, in quibus semen. Sed mendosum hunc locum esse credunt docti viri, rei ipsius cognitione, & virium experientia suffragante. Vtriusque Esulæ iconem ex Dodonæo in historia purgant. hìc proponimus, quæ & à Matthioli pictura hìc etiam posita, & ab Esula in Histo. Stirpium picta differre videtur, vbi Esulam maiorē pinxit, quem Fuchsius Tithymalum platyphyllum fecit,

PITYVSA Matth. siue Esula maior.

ESVLA maior, Dodonæi Histor. purgant.

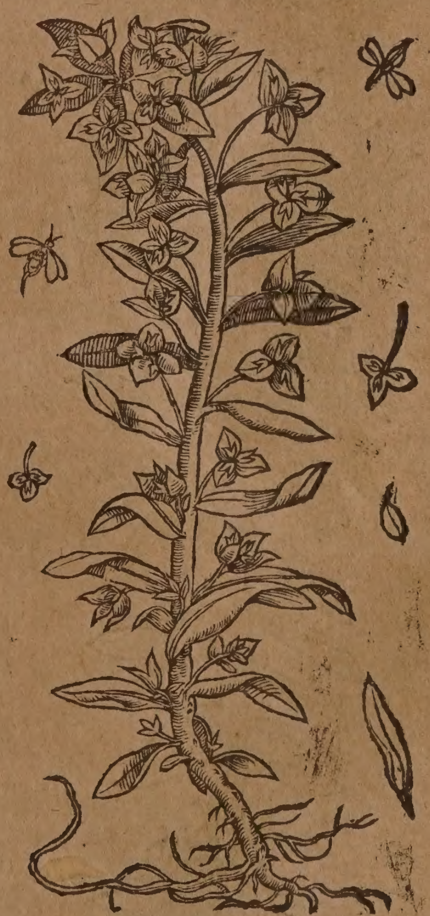
fecit, minorem, quem ille Tithymalum Cyparissiam. Esula maior, vt describit Dodonæus, fruticosa stirps est: caules eius complures, teretes, supra cubiti altitudinem assurgentes, foliis vestiuntur oblongis, angustis, quàm Tithymali Characię minoribus: vmbellæ angustiores sunt: flores seminaque Tithymali: radix ampla, ramosa, crasso cortice obducta, succo lacteo plena, vti tota stirps. Reperitur in collibus quibusdam Germaniæ, circa Scaphusiam & Basileam. Minor priori similis est: caules tamen eius breuiores, teneriorésque: folia etiam oblonga, angusta, acuminata, minora: flosculi fructusq; respõdent: radix tenerior, lignosior, tenuiori cortice vestita. Tota similiter lacteo succo prægnãs est. Hæc Turpetum nigrum est Actuarij, quamuis dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem candidam esse: nam interiorem pulpam intelligit, non exteriorem corticem, qui viridis rufescit, siccatus nigricat. His subiungit Lobellius Pityusam, siue Esulam minorẽ alteram, floribus rubris, quam Pityusæ speciem alunt Belgæ, inquit, stirpium peritiores, spithamam & pedem altam, foliolis Esulæ paruæ, flosculis rubris, & semine Pepli, peltata foliola transmittentibus, Tithymalorum ritu. Esula maior Dodonæi ex Histor. purgant. videtur esse Esula maior Germanica, à Pena depicta, cuius apud Germanos & Belgas pharmacopœos

Vide Phyzogr. pag. 526.

ESVLA minor, Dodonæi Histor. purgant.

PITYVSA siue Esula minor, Dod. Hist. stirp. Tithym. platyphyllos, Fuchs.

PITYVSA *siue Esula minor, Dodon. Histor. stirp. Tithym. Cyparißias, Fuchs.*

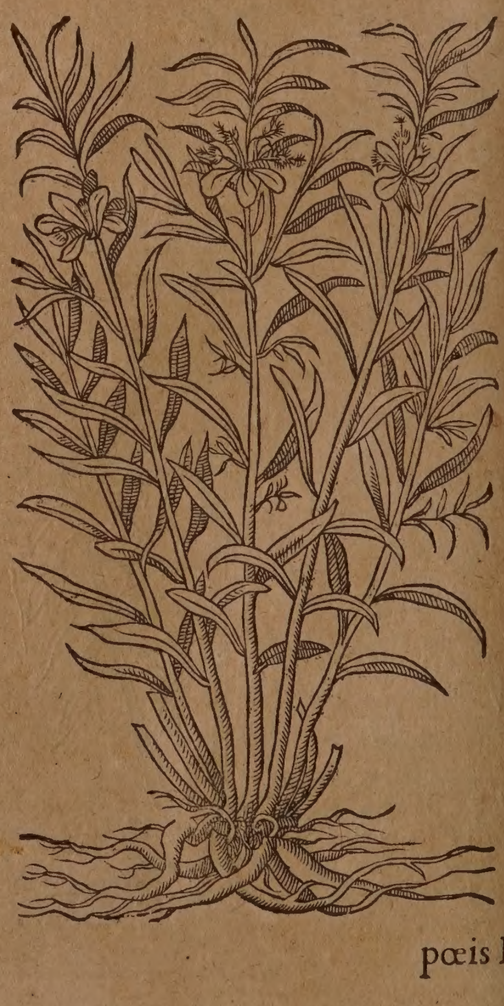

frequens est vsus, prægrandis Pityusa Dioscoridis, quam ille luculentiùs descripsit his ferè verbis. Ex ampla multísque adnatis implexa radice, crasso, denso, pullóque cortice amicta, innumera eriguntur virgulta, minimum digitum crassa, & binos cubitos alta, virentia, quæ folia habēt crebra, Lathyridis, aut arbo rescētis Tithymali; nec semen dissimile, sed partim secundùm caulis & foliorum interualla, partim in vmbella, sed minùs lata, & minùs in orbem collecta. Cætera non dissident à reliquis Tithymalis. Verùm rarior hæc in Italia & Gallia, frequens in Germania superiori & inferiori ad Rhenum. Alia Esulæ genera obseruarunt Herbarij. Pena & Lobellius Esulam raram ex Lio Venetorum insula monstrarunt, quæ sesquicubitum, & cubitos duos longos caules emittit, fungosos, rugosos, fuscos, minimum digitum crassos, in ramulos multos pedales diuisos, in quibus bina folia per interualla, maiora quàm Alypi, lenta, pinguia, Thymeleæ: flores penduli, purpurascentes: radix foris pulla, sesquicubitum longa, digitum minimum crassa, succo plena. Tota planta lactescit. Non alibi quàm in litoribus, quēadmodùm Tithymalus Paralius, & insulis maris Adriatici facilè reperitur, & Lio, insula parua. Est hæc Venetis Medicis & pharmaco-

PITYVSA *siue Esula minor altera floribus rubris, Lobell.*

ESVLA *maior Germanica, Pena.*

pœis Pi

ESVLA rara, Penæ & Lobell.

ESVLA rara elio Venetorum Insula Pen. alia.

ESVLA siluestris, Tragi.

pœis Pityusæ species, & hac Esulæ vulgaris vice vtuntur in confectione Benedictæ, & catapotiis catharticis: purgat enim non segniùs, quàm Esula communis. Quibusdam creditur Alypum Dioscoridis, aliis, sed perperàm, nigrũ Turbith, quod Actuarius Pityusam esse arbitratur, vt diximus. At Pityusa quidem ea non est, sed persimilis, ideò rara Esula nominata. Tragus tres alias exhibuit. Siluestrem, quæ in sabulosis siluis prouenit, caule procero, cubiti altitudinem ferè attingente, elegantioribus, ac magis rubris vmbellis: alteram dulcem, quæ in vmbrosis ac vliginosis montibus & vallibus alpium Heluet:carum nascitur, caule, flore, foliis, radice & lacteo succo Tithymalis & Lathyridi adeò propinqua, vt ab illis vix discerni posit. At gustus ipsius lactei succi & radicis dulcis est: semen rotundum, luteum, ad milium accedens, è vasculis suis cùm maturuerit exilire solitum. Est Trago alia Esulæ exiguæ species, quæ in agris quibusdam à messe autũnali tempore reperitur, frutex dodrantalis, surculosus, minutisimis foliis, Thymo similibus, vestitus: semen in tripartitis loculamentis continetur. Pityusæ radix, vt auctor est Dioscorides, purgat per inferna duarum drachmarum pondere, data cum aqua mulsa. Seminis autem drachma vna datur: succi verò cochlearis vnius mensura. Excipitur hic farina, & in catapotia formatur. At foliorum drachmæ tres dantur. Plura tradit Plinius. Bilem, inquit, & pituitam

Li.1.ca.100.

Li.4.c.160.

Vires & Temper.

Lib.24.c.6.

tuitam per aluum detrahit radix, decocti hemina, aut seminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta furfures cutis emendant: mammas quoque misto Rutæ decocto, & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Pityusam, inquit Galenus, quidam speciem esse putant Tithymali, quòd succum illi similem habeat, quodq; similiter purget, & in cæteris omnibus sit illi viribus adsimilis. Multa de hac planta tradit Mesues diligenter notanda. Esula, inquit, herbarum lactariarum species, rusticorum est purgatorium. Vna est magna, altera parua. Magna vlcerat viscera, ob id perniciosa. Parua est præstantior, præsertim cortice radicis tenui, leui, fragili, subrubro Casiæ modo, ante sex menses collecto:

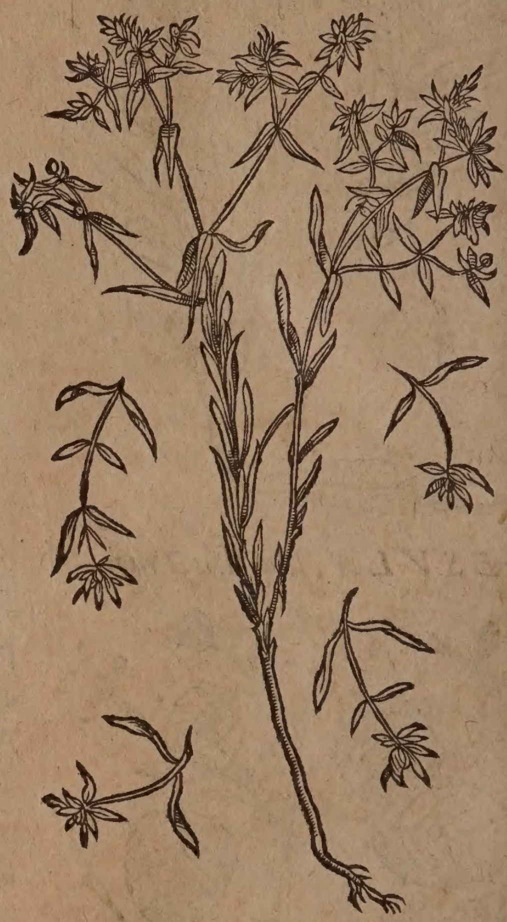
Li.8.simpl.

Lib.purg. cap.23.

ESVLA dulcis, Tragi.

ESVLA minima, Tragi.

nam recens quo mense collecta mala est, & orta loco aliquo prope thermas. Colligenda est Veris initio. Lac, quòd calidius, tum acrius, ac valentius sit, fine Veris. Calida sicca principio tertij gradus. Substantia constat tenui, ignea, acri, incidente, tenuante, fundente, siccante, aperiente, & terrea styptica etiam, siccante materias altiùs immersas. Purgat valenter pituitam, aquas, atram bilem etiam, à iuncturis: ob id harum doloribus confert, & hydropi insigniter, sed nocet cordi, stomacho, hepati, viscera excoriat, venarum ora dirumpit, corpus immodicè siccat, semen absumit, febres inflammando excitat, lacte suo maximè. Ob id miscenda ei sunt cardiaca, stomachica, hepatica. Ad hæc glutinosa, cogentia & astringentia: glutinantia, vt gummi, tragacanthum, bdellium, muccago Psyllij, succus Portulacæ: postremò refrigerantia. Infundantur ergo in acetum, præsertim quo Cydonia sint macerata, & in succũ Intybi, vel Sonchi, vel Portulacæ, vel Solani: additis etiam myrobalanis, absinthio, aloë præstantior euadit. Radicé Esulæ maioris, inquit Lobellius, aceto & lacte præparatam, in puluerem redactam à granis duodecim ad grana sexdecim enemate infundere solemus, & in medicamẽto cholagogo grana sex vel octo sine molestia: pituitosis verò ad tempus tantillum idest submolestum, quia ægriùs pituita expellitur.

LATHY

LATHYRIS. CAP. X.

ΛΑΘΥΡΙΣ Græcis, Latinis etiam Lathyris, quibusdam Tithymalus, & inter Tithymalos numeratus teste Dioscoride, Officinis Catapucia minor, quòd in pilulis quibusdam, seu potiùs catapotiis semen ferat, vel potiùs quia dixit Dioscorides, ἐν χαταποτίῳ λαμβανόμενα, id est, in catapotiis sumpta grana purgare, Arabibus *Mensana*, seu *Mahendane*, Italis *Catapuzia minore*, Insubribus *Cacapuzza*, Gallis *Espurge*, Germanis *Sprinkraut*. Caulẽ profert cubitalem, vacuũ, vt describit Dioscorides, digiti crassitudine, in cuius cacumine sunt alæ: folia in caule oblonga, amygdalinis similia, latiora tamen & læuiora. Quæ in summis sunt ramulis, minora, Aristolochiæ, aut Hederæ oblongæ figura. Fructum fert in summis ramis, tribus loculamentis distinctum, rotundum ceu capparim, in quo terna sunt semina, mẽbranis discreta, rotunda, maiora eruis, quæ cùm corticibus exuuntur, candida sunt & dulcia: radix illi tenuis, & inutilis. Totus frutex lacteo succo Tithymali modo turget. Plinius paulùm à Dioscoride dissidet, hæc scribens. Lathyris folia habet multa, Lactucæ similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, vt Capparis, quæ cùm inaruere, eximũtur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc postrema omnium Tithymalorum Lathyris, notissima est omnibus & vsitatissima, Catapucia nostra minor, cui omnia aptissimè quadrãt. Nascitur in hortis, & in agrorum marginibus occurrit. Carpitur Autumno, dum fructu prægnans est, semenq;

Nomina. — *Forma.* Li.4. c.161. — Lib.17. c.11. — *Locus.*

LATHYRIS, Matthioli.

LATHYRIS minor, Dalech.

eximitur dũ tuniculæ quibus includitur inaruere. Lathyridis grana sex aut septẽ, vt tradit Dioscorides, purgant aluum in catapotio, aut cum caricis, aut palmulis deuorata, sed aqua frigida posteà sorbenda. Trahunt autem pituitam, & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus eundem effectum præstat. Folia cum gallinaceo, aut oleribus decoquuntur ad eosdem effectus. Plinius verò eius grana vicena in aqua pura, aut mulsa pota, hydropicos sanare tradit. Trahunt & bilem, inquit.

Vires & Temper. Li.4. c.161. — Lib.17. c.11.

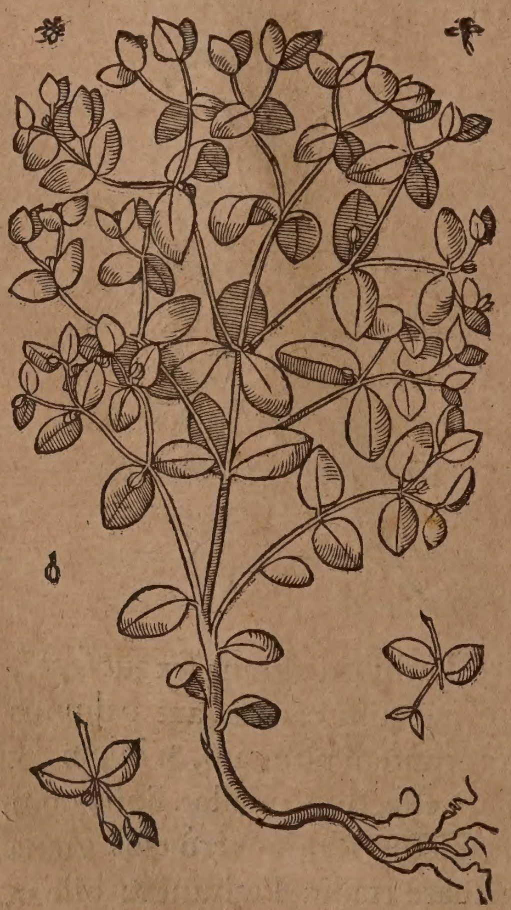
inquit. Qui vehementiùs purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaque inuentum est, vt cum pisce, aut iure gallinacei sumerentur. Sunt qui dicant, inquit Galenus, Lathyrim etiam Tithymali esse speciem, tum quòd similem illis succum habeat, tum quòd eodem modo purget, totaq; illis facultate similis sit, nisi quòd semen gustantibus videatur dulce. Quod sanè etiam Li.5.meth. maximè purgatoriam vim habet. De eadem Actuarius hæc scripsit. Lathyris vehemētiùs pituitā purgat: dantur eius grana maiora quindecim, & minora viginti. Atq; iis, qui vberiùs purgari cupiunt, mandi: iis verò, qui multa euacuatione opus non habent, integra deuorari iubentur, præsertim si eius qui sumit stomachus vitiatus fuerit. Lathyris minor in pinguibus nascitur, radicibus multis, crassiusculis, tenuissimis fibris huc illuc vagantibus: ramulis ad radicem compluscul̄is, humi sparsis, in quibus folia sunt Polygono similia, paruula. Caulis dodrantalis, aut paulò altior: foliis inæquali situ vtrinque prodeuntibus, oblongis, Hyssopi ferè modo. Floribus in eius summo vertice conglomeratis, planta tota lacteum succum fundit.

PEPLVS, PEPLIS. CAP. XI.

Nomina. GRAECIS πέπλος, συκῆ, & μήκων ἀφρώδης dicitur, Latinis Peplus, Officinis Esula rotunda, Gallis *Reueille-matin des vignes*, Germanis *Teufelszmilch*. Peplus autem nominatur, auctore Pena, quòd ramulorum ambitu, & quasi rotundo amictu velum efformet: est enim πέπλον velū, & stragulum. Vel potiùs ob purpuream foliorum superficiem, sanè xerampelinam, quæ Peplo in vinetis, & Peplidi in maritimis nascenti sæpius inest. Peplum enim fuisse purpurei, vel phœnicei coloris multæ historiæ declarant. πέπλις, & ἀνδράχνη ἀγρία, id est, Portulaca siluestris. Hippocrati πέπλιον, Latinè etiam Peplis & Peplum, vt nomine, sic effigie Peplum referens, & propiùs adhuc etymum Pepli exprimens, idcircò θάμνος ἀμφιλαφὴς à Dioscoride dicitur, id est, largiùs & vberiùs fruticans vndequaque.

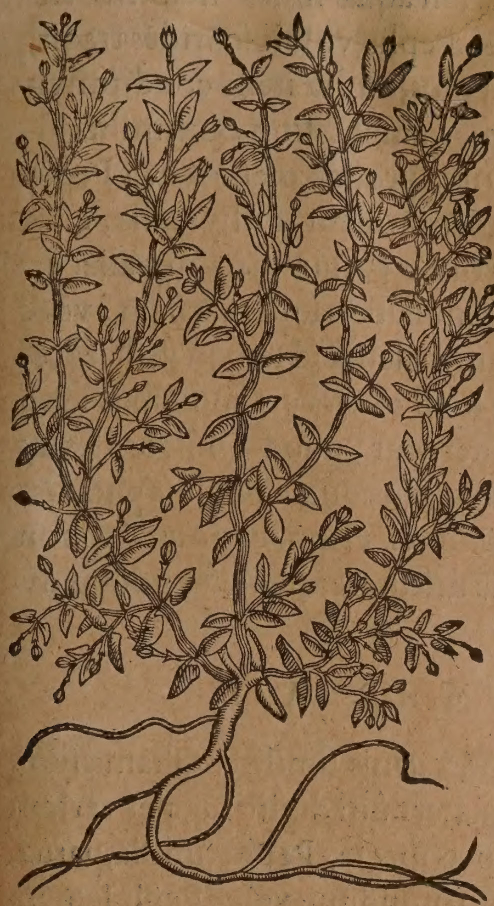
Vide Phyto. pag. 529.

PEPLVS, *Matthioli.*

Li.4.c.162. *Forma.* Peplus, vt describit Dioscorides, exiguus frutex est, albo liquore plenus, foliis paruis, vt Rutæ, latioribus tamen. Tota eius coma dodrātalis, rotunda, humi sparsa: semine sub foliis paruo & rotundo, minore quam candidi Papaueris. Radix vna, ex qua totus frutex prouenit. *Locus.* Nascitur in hortis & vineis. Colligitur messibus, siccaturq; in vmbra, & cōtinuè vertitur. Li.27. c.12. Plinius, Peplo, inquit, quā aliqui Sycem, alij Meconium aphrodes vocant (alij Meconium, alij Mecona aphrode vocant, vetus codex habet) ex vna radice tenui fruticat, foliis Rutę, paulò latioribus: semine sub foliis rotūdo, minore quàm cādidi Papaueris (huic lectioni Dioscorides assentitur: repugnāt quædam exemplaria, quę habent, minùs candido, quā Papaueris, vt hîc color, illic magnitudo indicetur.) Inter Vites ferè colligitur messibus, siccaturq; cū fructu suo, subiectis aquis in quas excidat. Quod postremum perspicuè falsum est. Quid enim siccari opus erat, si in subiectas aquas excidere debeat? Quare ex veteri codice legendum, subiectis in

PEPLIS, Matthioli.

iectis in quæ excidat, vt intelligamus vaſa, aut ſubſtrata lintea. Peplis autem, Dioſcoride auctore, frutex eſt vndequaque amplus, candido ſucco plenus: foliis Portulacæ hortenſi ſimilis, rotundis, & infernè rubrum quid habentibus: ſemine ſub foliis rotundo, velut in Peplo, feruente guſtu: radice ſingulari, ſuperuacua, tenui. Vtraque hîc depicta eſt. Quibus Dalechampij Peplion, & Peplin minorem adiecimus. Illud in litorum arenis gignitur, radice vnica, tenui, ſex digitos longa, nonnihil capillata, ſupernè rubente, infernè candida: caulibus multis, humi ſparſis, & circũquaque terram operientibus, rubris, lacte manantibus: ſemine rotundo, gemino ferè, foliis annexo, vt in Chamæſyce, & Peplo, feruidi guſtus. Peplis minor in vinetis gignitur, radice craſsiuſcula, tortuoſa, paucis fibris capillata: caulibus multis, palmum altis, ſurculoſis: foliis ima caulium parte Lino ſimilibus: quâ verò caules in ſurculos diuiduntur, amplioribus, proximè caulem latioribus, in acutum deſinentibus: flore ſubluteo, minuto: fructu gemino teſticulorum modo, in alueolis lacunatis repoſito. Lacteo ſucco tota planta turget, & corpus vehementer purgat. De Pepli viribus hæc ſcripſit Dioſcorides: Herba ipſa multos habet vſus, radix verò inutilis. Semen eius tuſum, feruidaq; aqua madefactum reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potum ducit. Obſoniis mixta herba aluum conturbat.

Peplion Dalech.

Peplis minor Dalec.

Li.4.c.162.

Vires & Temper.

PEPLION, Dalechampij.

PEPLIS minor, Dalech.

Li.17. c.12. Cōdi~ur in muria. Eadē Plinius tradit. Pepli ſemine poto aluus ſoluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio eſt acetabuli menſura, in aquæ mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergitur, obſoniiſq; ad molliēdā aluū. Peplis, vt Dioſcorides tradit, Li.4. c.163. colligitur, ac reponitur, & datur quemadmodùm Peplos, muria item conditur: vires denique eaſdem quas Peplos habet. Portulacam, etiam Peplion, ob ſimilitudinem foliorum vocari præfatus Plinius, Portulacæ vires prolixè memorat, à Peplij facultate diuerſas. Galeno Peplos frutex ſuccum habet ſimilem Tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi. Peplion quoque frutex paruus ſuccum habet ſicuti Tithymali. Naſcitur plerumq; ad mare: radicem habet ſuperuacuam, vt & Peplos: ſuccum verò validum, non tamen admodùm vtilem: ſed ſemen vtile eſt, & flatuoſum, ſimiliter ac ſemen Pepli purgans. Eo in loco in Græcis codicibus falsò φυσῶδες legitur, & ab interpretibus flatuoſum conuertitur, quod Dioſcorides & Paulus πυρῶδες τῇ γεύσει eſſe dicunt, id eſt, feruentis guſtus: quare & hîc apud Galenū pro φυσῶδες legendum πυρῶδες. Prætereà Aëtius ex Hippocrate ait Peplion eſſe φυσῶν καταρρηκτικὸν, id eſt, flatus diſrumpere, ac diſcutere, quare flatuoſum dici minimè poteſt.

CHAMAESYCE. CAP. XII.

Nomina Li.4.c.164. *Forma.* Vide Phyt. pag. 590. *Locus.*

GRAECIS χαμαισύκη, & συκῆ nominatur, Latinis ſimiliter Chamæſyce. Ramos profert, inquit Dioſcorides, quaternûm digitorū, per terram ſtratos, rotūdos, ſucco plenos: folia Lentis ſpecie, Peplo ſimilia, parua, tenuia, humi ſtrata: ſemen eſt ſub foliis, rotundum, velut Pepli ſemen. Sed neque florem, neque caulem habet: radicem tenuem, & inutilem. Naſcitur in petroſis & ſquallidis locis. Ex his intelligere licet Chamæſycen Peplo valde affinem, aut eius ſpeciem aliquam eſſe. Chamæſycen Dalechampij hîc appinximus,

CHAMAESYCE, *Dalechampij.*

quæ in agro Monſpelienſi gignitur, exili radice, longiuſcula, candida, dura, ſimplici & ſingulari: ramulis multis, quatuor digitorum longitudine, humi in orbem ſtratis, lacteo ſucco manantibus: folio Lentis ordine per ramulos diſpoſito, in adulta planta ferè rubeſcente, acris & feruidi guſtus: ſemine rotundo, exiguo, ſub foliis abdito. Chamæſycen aliā Pena depinxit, quæ Peplo, ac Peplio rarior eſt multò, nec vſquam in Germania, aut Italia, ſed duntaxat in Narbonenſis Galliæ oliuetis vinetiſq; reperitur, vbi plurima, præſertim in aridis & ſabuloſis, non procul à Monſpelio ad patibulum via, & tractibus maritimis. Pulchella tota, & tenera, ramulis & foliolis numeroſis, humi reptantibus, ex pallido virentibus, Herniariæ nō Chamæſyce Penæ. diſsimilibus

non diſsimilibus,ſed lacteſcens,vti duæ ſuperiores: ſimile quoque ſemen, folliculum,& flores habet,ſed cuncta minora. Chamæſyces ramuli in vino triti, vt tradit Dioſcorides,vteri dolores ſedant,in peſſo appoſiti. Tumores, verrucas penſiles,& formicantes tollunt impoſiti. Decocti & in cibo ſumpti aluũ ſoluunt. Ipſorum ſuccus idem prę̃ſtat, & illitus aduerſus ſcorpionum ictus auxiliatur. Valet & ad hebetes oculos,caligines,incipientes ſuffuſiones, cicatrices, & nubeculas cum melle illitus. Plinius nõ eadem prorſus tradit. Chamæſyce Lentis folia habet,nihil ſe attollentia,in aridis petroſiſq; naſcens. Claritati oculorum, & contra ſuffuſiones vtiliſsima, & cicatrices,caligines,nubeculas in vino cocta,& inuncta. Vuluæ dolores ſedat appoſita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodeſt & orthopnoicis. Linteolum pro peſſo poſuit,& de orthopnoicis addidit, quod Dioſcorides non habet. Chamæſyce,inquit Galenus,abſtergentem ſimul & acrem vim habet. Itaque acrochordonas,& myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplaſmatis admoti,quíque ex eis profluit liquor,auferunt. Cum melle verò craſſas oculorum cicatrices detergunt. Sed & hebetudinem viſus à craſsitie natam adiuuant,ſicut ſanè & ſuffuſionum principia.

Vires & Temper. Li.4.c.164. — Li.24. c.15. — Li.8. ſimpl.

SCAMMONIA. CAP. XIII.

SKAMMONI'A, planta Græcis dicitur, Latinis ſimiliter Scammonia, Arabibus *Scammonea*, & *Sachmunia*, Italis *Scammonea*, Gallis *Scammonee*. Radicis liquor Scammonium, Græcis etiam σκαμμαίνιον, quod recentiores Græci δακρύδιον, id eſt, lacrymam, Officinæ corrupta voce Diagridium vocant. Scammoniam tradit Dioſcorides ramos multos ab vna radice producere (Oribaſius addit, τρεῖς ἢ τέσσαρας, id eſt, tres aut quatuor) tricubitales (Oribaſius, ἢ τετραπήχεις, vel quatuor cubitorum) pingues, ἐμφαίνοντάς τι καὶ δασύτητος, ac nonnihil hirſutos (Ruellius legit, παχύτητος, vertitq;, & qui nonnihil craſsitudinis præ ſe ferant. Sed prior lectio ramulis Scammoniæ maximè accommodatur, quam etiam confirmat Serapio, qui ex Dioſcoride transſcripſit. Scammonea eſt planta habens ramulos egredientes ab vna radice, quorum longitudo eſt trium, aut quatuor brachiorum, ſuper quos eſt viſcoſitas adhærens manui, & parum borræ, & habet folia piloſa.) Sed & folia hirſuta ſunt, ſimilia Helxinæ, aut Hederæ, molliora tamẽ, & triangula: flores albi, rotundi, caui inſtar calathi, graueolentes: radix admodũ longa, craſsitudine cubitali. (In vulgatis codicibus legitur, παχεῖα ὅσον πῆχυς, at in veteri παχεῖα ὅσον βραχίων, & ita legunt Oribaſius & Hermolaus, id eſt, craſsitudine brachij. Quæ lectio melior eſt, cùm nunquam, niſi impropriè, dicatur aliquid eſſe craſsitudine, ſed longitudine cubitali, præcipuè apud hunc auctorem. Serapio ineptè vertit, habet radicem groſſam ſicut pollex) alba, graueolens, ſucco plena. Plinius paucis huius delineationem perſtrinxit. Scammoniũ eſt ſuccus herbæ, à radice ramoſæ, pinguibus foliis, triãgulis, albis, radice craſſa, madida, nauſeoſa. Naſcitur pingui & albo ſolo. Dioſcoridi pingues ſunt ramuli, Plinio folia. Illi flores & radix candicant, huic folia. Quod Dioſcorides

Nomina. — *Forma.* Li.4. c.165. — Cap.303. ſimp. — Lib.26.c.8.

SCAMMONIA, Matth.

dixit radicem eſſe ὀποῦ μεστὴν, καὶ βαρύοσμον, id eſt, ſucco plenam & graueolentem.
In cap.165. Lib.4. Plinius vertit madidam,ac nauſeoſam. Matthiolus Scammoniam plantam,cuius effigiem hîc proponimus, Conſtantinopoli ad ſe Viennam miſſam fuiſſe ait ab Augerio de Busbecke, ad Turcarũ Imperatorem legato, quam curauit illic tranſplantãdam à Bono Baldino Myropola, eamq; ſoli humore reſtitutam , paulò pòſt viticulas,folia & flores emiſiſſe. Sed eam non oratione, verùm penicillo tantùm depictam oſtendit. Pena anno ſexageſimo primo, aut ſecundo ſupra ſeſquimilleſimum , Sequinum Martinellum pharmacopœum Venetum ex Syriaco Alepo miſiſſe ait pluſquàm centum libras glebæ Scammonij Anthiocheni ſucci cõcreti,cui exprimendo interfuerat : conchas etiam non paucas, lacryma plenas, ſeu Diacrydio antiquorum,cum ſeminibus anguloſis,volubilis. Hæc ſemina tum Patauij,tum Venetiis primo Vere terræ mandata in luculentam volubilem,ſeu volvulum abiiſſe,adeò ſinuoſis ſmilaceis foliis triquetris,vel potiùs Ciſſampeli foliis, floribus,facie ſimilis,vt planè cum noſtra Ciſſampelo eadem videatur. Verùm radice inſigni fuit,& mole grandem Bryoniæ radicem æquante,atque teneritudine æmulante, foris pulla , aut cineritia , intus albida carne:cuius fiſſæ cor medium exemptum,planè idem eſt, aut ſimile radicis communis & probatioris Turbith Officinarum. Verùm hæc faciliùs aliquãtò frangitur , tametſi perinde gummoſa ſucco lacteo turgeat,atque Turbith. Communis etiam Herbariorum conſenſus
Scammonium marinũ Mõſpelienſ. Scammoniam vocat volubilem hîc depictam,quæ in Mediterranei maris litore,

SCAMMONIA maritima Monſpelienſis.

& tota ora Monſpelienſi cum Scilla, Peplo, & Pancratio prouenit:quoniam Scammoniæ folia imitatur, eius modo lacteum ſuccum fundit,Catharticam vim Scammonia, Tithymalo,aliiſq; id genus nõ multò inualidiorem obtinet. Radice eſt candida, pollicis craſsitudine, ſuccoſa,in arenam altiùs defoſſa:caulibus multis,bipedalibus,ſurculoſis,rectis:foliis Hederæ, læuibus,mollibus,pallidis: flore quoque albo. Succo lacteo tota planta manat. Quomodo Scammoniæ ſuccus,cuius vſus eſt, ſit colligendus,& ſyncerus ab adulterato ſecernendus do-
Li.4.ca.165. cet Dioſcorides. Colligitur ſuccus capite radicis ablato,& ipſa in fornicis formam excauata: confluit enim in ipſam ſuccus,qui conchis demum excipitur. Alij effoſa ad teſtudinis formam terra,& ſubſtratis nucis foliis ſuccum ex-
Lib.12. cipiunt,& ſiccatum extrahunt. Quod ab Oribaſio ſic declaratur. Alij ſcrobes in terra mortarij inſtar effodiunt(γυψοειδῶς legit, non, θολοειδῶς,id eſt,inſtar fornicis)in quos ſubſtratis nucum foliis radices abradentes, liquorem effundunt, atque ita ſiccatum extrahunt. Probatur qui pellucidus eſt(διαυγὴς,Ruellius ex Plinio,nitidum vertit)leuis, taurini glutini colore,foramina tenuia habens,ſpongioſus. Talis eſt qui ex Myſia Aſiæ adfertur. Nec verò ſolùm attendere oportet,ſi ad tactum linguæ albeſcat: hoc enim euenit etiam admixto ipſi Tithymali ſucco,ſed magis conſiderandæ ſunt prædictæ notæ: etſi non vehementer linguam exurat, id quod etiam Tithymalo admixto ſolet contingere. At Syriacus & Iudaicus peſsimi ſunt,graues,denſi, Tithymalo & erui
Lib.26.c.8. farina adulterati.Scammonij hiſtoriam paulò aliter tractauit Plinius. Radix circa

Canis

Canis ortum excauatur, vt in ipsam confluat succus, qui sole siccatus digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa, vel cortex. Laudatur natione Colophonium, Mysium, Prienense: specie autem nitidum, & quàm simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, citò liquescens, virus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens, quàm leuissimũ, cùm diluitur albescens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina, & Tithymali marini succo, in Iudæa ferè, quod etiam strangulat sumptum. Deprehenditur gustu, Tithymalus enim linguam excalfacit. Quod Scammonium Dioscorides spõgiosum, Plinius fungosum dixit. Prætereà citò liquescẽs, virus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens, cùm diluitur albescens, Dioscorides inter bonitatis notas nõ recenset. Hic adulterari erui farina, & sine discrimine Tithymali cuiusuis succo, ille Tithymali marini tantùm succo retulit, atque quod adulteratum sit, sumptum strangulare, quod Dioscorides non habet. Scammonij facultates nunc sunt explicandæ primùm ex Dioscoride. Succus drachmæ vnius, aut obolorum quatuor pondere haustus ex aqua, aut aqua mulsa, purgat per inferna pituitam ac bilem. Verùm ad aluum soluendam oboli duo cum Sesamo, aut alio semine sumpti sufficiunt. Dantur etiam ad efficaciorem purgationẽ succi tres oboli, Ellebori nigri oboli duo, & aloës drachma vna. Fiunt etiam sales purgatorij drachmis viginti succi Scammoniæ ad sex salis cyathos adiectis. Horũ modus est proportione virium, integer cochlearia tria, medius duo, minimus vnum. Purgat & radicis drachma vna, aut duæ, cum iis quæ dicta sunt. Quidam decoctũ ipsius bibunt. Cocta cum aceto, & trita cum farina hordeacea ischiadicis fit cataplasma. Succus necat partus in lana vtero appositus. Tubercula discutit cum melle aut oleo illitus. Coctus autem in aceto, & illitus, lepras exterit. In diuturno capitis dolore cum aceto & rosaceo caput ex eo irrigatur. Qua de re ita Plinius scripsit. Scammonium quoque stomachi dissolutionem facit, bilem detrahit, aluum soluit, præterquàm si adiiciantur aloës drachmæ duæ obolis eius duobus. Et mox, Bulbi more, nec antè, nec pòst vtile (vetus quidã codex habet, vsus bimo, nec antè, nec posteà vtile. Alius verò: Bimatu, nec antè, nec pòst vtile: quæ neque ad Bulbum referri possunt, neque Bulbus ad Tithymalum, de quo modò dixit linguam excalfacere.) Dedère & per se ex aqua mulsa, & sale, quaternis obolis. Sed vtilissimè cum aloë, ita vt incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, & caput vngitur in dolore, cum oleo. Dandi Scammonij, ac sumendi modus longè apertiùs à Dioscoride quàm à Plinio hîc traditus est. Deinde, Scammonio rosaceo & aceto diluto, in vetusto capitis dolore Plinio caput vngitur, Dioscoridi irrigatur, ac perfunditur, qui nec tradidit vsum bimo esse, nec antè, nec pòst vtile. Certè Mesues viginti annis seruari ait. Galenus Scammoniæ in simplicium catalogo nõ meminit. Paulus verò Scammoniam scribit calfacere, discutere, & biliosa extergere, magisq; eius liquorem, qui iam & phymata dissipat, fœtus appositus corrumpit, lepras exterit, diuturno capitis dolori cum oxyrrhodino superfunditur. Radix tum ipsa, tum decoctũ eius potum purgat: cum aceto autem & farina hordeacea decocta, coxendicum doloribus applicatur. Et alio in loco. Scammonia perinde ac Veratrum purgat, magis flauam bilem. Cæterùm inter omnia quæ purgationes moliuntur, aduersissima stomacho est. Datur igitur iis qui febre carent, & stomacho sunt meliori, ad pondus quatuor obolorum cum sale, aut pipere, aut zinzibere, aut quodam stomacho vtili, quod protinus corpus permeat, aut etiam cum melle: item cum gummi quoq; fiunt catapotia. Theophrastus, τῆς δὲ σκαμμωνίας, inquit, ὀπὸς μόνον χρήσιμος, ἄλλο δὲ οὐδὲν. Id est, Scammoniæ succus tantùm vtilis est, & nihil aliud. In his quæ à veteribus de Scammonio produntur, duo sunt expendenda: eius delectus, & in purgationibus dosis. Laudant enim illi leue, pellucidum, colore quàm simillimum

Li.4.ca.165. *Vires.* Lib.16. c.8. Lib.7. ca.2. Lib.7. ca.4. Lib.9. hist. cap.22.

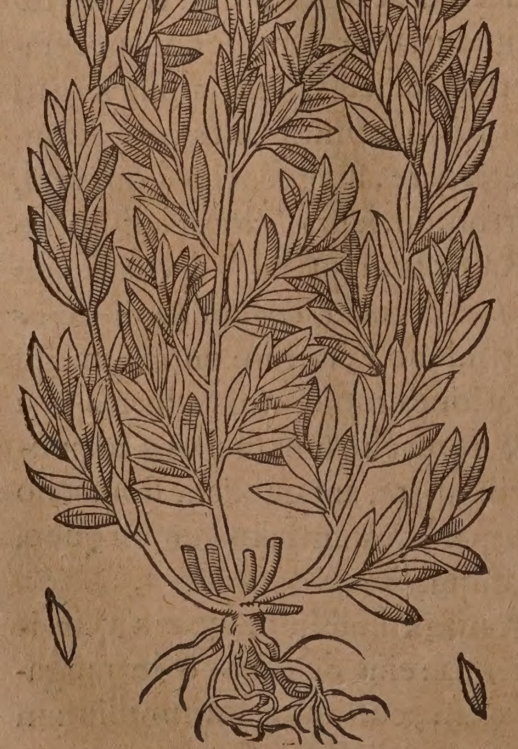
taurino glutini. At vulgare noſtrum ſqualidum eſt, & cineritio colore, & aſpectū triſtiore: quia non ſuccus, aut liquor manans, aut lacryma Scammoniæ ad nos adfertur, ſed ſuccus vi expreſſus. Scammoniæ lacrymam, quam Venetiis apud Albertum Martinellum vidit Pena in Syriacis conchis allatam, Colophoniæ concolorem, concretione ſimili, ex fuſco cæruleam fuiſſe ait, cuius coloris non eſt Scammonium noſtrum. Sic differt Meconium ab Opio, quod eſt manans liquor, ſeu lacryma Papaueris, flaua & limpidior. Verùm cùm pura ac mera lacryma Scammoniæ tam frequenti vſui non ſufficeret, ſuccum multum vi expreſſum ad nos aſportari oportuit: cuius maximè delectus habendus, quia nullus niſi variè adulteratus ad nos adfertur. Nam aliquando ex eodem corpore, eadem morbi cauſa, & eodem planè modo affecto, grana aliquot ſumpta facilè, & ſine vllo cruciatu, bilem pituitámque expurgabũt, ex eadem prorſus gleba fruſto paruo effracto multò plura grana ſumpta minùs euacuabunt, nec ſine moleſtia, & cruciatu. In cauſa eſt diſsimilis molis concretio, quæ hîc plus, illic minùs, aut lactis Tithymali, aut Lathyridis, aut alterius ſtirpis valentioris ſucci accepit: vnde diſsimiles purgationes conſequuntur. Cùm autem veteres, aut drachmam, aut quaternos obolos, aut maiorem aliquam doſim præſcribunt, purum & merum ſuccum imperant.

CHAMELÆA. CAP. XIIII.

Nomina XAMEΛAI'A Græcis & χαμελαία ξίκοκκος, Latinis etiam Chamelæa, & Oleago, Oleaſtellus, Mauritanis *Mezereon*, & *Almezerion*, Prouincialibus *Garoupe*. Chamelæa autem, id eſt, humilis Olea, vel Oleago, vel Oliuella dicta eſt, ob eam quam cum Olea ſortita eſt ſimilitudinem. Chamelæa, vt tradit Dioſcorides, frutex eſt ſurculoſus, ramis dodrantalibus, foliis Oleæ, ſed tenuioribus, dẽſis, amaris, quæ guſtum mordent, & arteriam deradunt.

Li.4.c.166. *Forma.* Plinius ex Chamelæa oleum factitium parari dicit, ipſamq; deſcripſit his verbis. Lib.15.ca.7. Simillimum huic eſt ex Chamelæa frutice ſaxoſo, non altiore palmo, foliis Oleaſtri bacciſq;. Quo in loco pro ſaxoſo, fortaſſe legendum ſurculoſo, vel ſarmentoſo: eſt enim Dioſcoridi frutex φρυγανώδης, nam reliqua, vt Dioſcorides, etiam Plinius habet: & præterea baccas & oleum. Eadem repetit Plinius alio in Lib.24.c.15. loco. Chamelæa ſimilitudinem foliorũ Oleæ habet. Sunt autem amara, odorata in petroſis, palmum altitudine non excedente. Matthiolus Chamelæam & Thymelæam copioſè in vallis Ananiæ montibus, & Tridentino agro prouenire ſcribit, & vtramque fructum ferre Myrti baccis ſimilem, qui tamen Chamelææ longior ſit quadantenus, & oliuæ formam referat. Vtrique initio vireſcit, mox per maturitatem rubeſcit, denique exſiccatus niger conſpicitur. Dodonæus, Chamelæa, inquit, in Ita- Lib.3. hist. cap.37. liæ & Galliæ Narbonenſis incultis, aſperis & deſertis reperitur, humilis & fruticoſa ſtirps, pedalis, aut altioris magnitudinis, multis tenuibus virgulis ramoſa, foliis oblõgis, Oleæ ſimilibus, ſed minoribus & nigrioribus: flores ex aliis foliorum exigui, ſublutei: fructus inde tricocci,

CHAMELÆA, Matth.

CHAMELAEA, Dodonæi.

CHAMELAEA Alpina incana, Penæ.

tricocci, vt in Tithymalo, & Lathyri, primùm virides, deinde rubentes cum maturuerunt, qui decerpti nigreſcunt, oleoſamq; pinguitudinem contrahunt olearum inſtar, ſapore acres & mordaces, faucéſque exurentes, veluti folia & cortex, oſsiculis duris lignoſis, piperi ſimilibus: radix lignoſa. Huic Chamelææ aliam addit Pena, quam Chamelæam Alpinam incanam vocat, ſuperiori valde ſimilem guſtu, facie, viribus: foliis & virgultis ligneis, gracilibus, concoloribus, rugoſo cortice amictis, quæ tamen ab illa facilè diſcerni poſsit, fructu nimirùm Mezerei Germanici, Oleaſtri, aut Philyreæ, non tricocco, & foliis ſummis non ex atro virentibus, ſed tenui, mollíque & incana lanugine obductis, quemadmodùm & flores pallentes è lagenulis argenteis, Stramoniæ ſimilibus, ſed minoribus cōſpiciuntur. Commanducata, non ſecùs ac Mezerei Germanici, grana fauces exurunt: ideóque etiam plebs ruſticum piper vocat. Manducata folia lentorem remittunt, vti Sardanellæ, Thymelææ, & Chamelææ Narbonenſium. E' Lemani & Allobrogum vicinis Alpibus ſolùm habuiſſe ait. Chamelææ folia pituitam & bilem purgant per inferna, auctore Dioſcoride, præſertim in catapotia deuorata: ita vt duplum abſinthij cum vna Chamelææ parte miſceatur, & hæc aqua aut melle excepta in catapotia formentur. Non liqueſcunt ea in ventre, ſed quotquot accepta fuerint, per aluum egeruntur. Iiſdem foliis tritis & melle exceptis ſordida & cruſtoſa vlcera repurgantur. Plinius, Chamelæa, inquit, aluum purgat: detrahit pituitam bilémque, foliis in duabus abſinthij partibus decoctis, ſuccóque eo cum melle poto. Foliis impoſitis & vlcera purgantur. De eadem breuiter hæc Galenus. Chamelæa vincentem habet qualitatem amaram. Quamobrem admodùm ſordida vlcera, & maximè quæ cruſtas habent, commodè purgare poteſt.

Vires & Temper. Li.4.c.166.

Li.24.c.15.

THYMELAEA. CAP. XV.

Nomina

GRAECIS θυμέλαια, ſic & Latinis Thymelæa nominatur. Quæ appellatio effigiem naturamq; plantæ quadantenus adumbrat. Videtur enim Thymelęa quaſi Tithymelęa dicta, ex Tithymali & Oleæ mixta facie. Arabes etiam *Mezereon* vocant, eam cum Chamelæa confundentes. Eius ſemen κόκκος κνίδιος, id eſt, granũ Cnidium dicitur, Eubœenſes Apolinum vocant, alij Linum, quòd ſatiuo Lino frutex hic ſimilis ſit. Falluntur qui Granum Cnidium Chamelææ fructum eſſe putant, foliorum ſimilitudine decepti.

Apolinum ab ἀπὸ a ut ab λίνου linumque a lino nomē est ... similitudinē quā cum illo est.

Forma.
Li.4.c.167.

Virgas producit longas, vt deſcribit Dioſcorides, multas, bicubitales: folia Chamelææ ſimilia, ſed anguſtiora & pinguiora, viſcoſa & glutinoſa dum mãducãtur: flores albos, & inter ipſos fructum Myrti baccæ modo paruum, rotundum, initio viridem, tandem rubentem, cuius fructus inuolucrum durum eſt & nigrum, intus album.

Locus.
Lib.13. c.21.

Naſcitur in aſperis & montoſis locis. Plinius breuiter hæc complexus eſt. Et in quo naſcitur Granum Cnidiũ, quod aliqui Linum vocant, fruticem verò Thymelæam, alij Chamelæam, alij Pyros achnen, alij Cneſtrũ. Eſt ſimilis Oleaſtro, foliis anguſtioribus, gummoſis ſi mordeãtur, Myrti magnitudine: ſemine, colore, & ſpecie farris, ad medicinæ tantùm vſum. Quæ mendoſa ſunt, & ex Dioſcoride ſic corrigẽda, Myrti magnitudine, ſemine, colore & ſpecie foris. Thymelæam cum Chamelæa in Ananiæ montibus & Tridentino agro copioſè naſci ſcripſit Matthiolus, vti ſuprà diximus. Eius Thymelæam hîc appinximus. Mezereon quidem ille Germanicum potiùs, eiúſque ſemen, piper ruſticum ſeu montanum appellatum, quàm Thymelæam veram eiúſque Granũ Cnidium nobis propoſuit. Genuinam Thymelæam deſcripſit Dodonæus in Hiſto. Stirp. cuius iconem hîc poſuimus. Feliciùs pictam dedit in Hiſtor. purgantiũ: item Cluſius, qui eam acuratiſimè delineauit his ferè verbis. Thymelæa frutex eſt pollicari interdum craſſitudine, cubitalis, aut amplior, qui in multas virgas diuiditur cubitales, pulchras, tenues, rectas, quas veſtiunt perpetuò virentia folia, Lini, maiora & latiora, mucronata, non cuſpide obtuſa, vt in Chamelæa, neq; ita fragilia, ſed lentiora, & gummoſum quid præbẽtia, ſi dentibus atterantur. Flores fert in extremis virgis, candidos, Oleæ ferè ſimiles, quatuor foliolis conſtantes, copioſos, racematim ferè propendentes: deinde fructum

THYMELAEA, Matth.

THYMELAEA, Dodon.

THYMAELAEA vera Clus. & Dodon. Histo. purgant.

fructum baccarum Myrti interdũ magnitudine, oblongiorẽ paulò, per initia virentem, cùm maturuit rubrũ corallij modo, carne ſucci plena & aquoſa vt in Ceraſiis, ſub qua latet vnicũ ſemen, nigra fragilíque pellicula, albam & ferui do guſtu medullam continens. Radix lignoſa & dura, in teneris plãtis Raphani modo efformata, & craſſo cortice tecta, lentóque & admodùm tenaci, quemadmodùm & tota planta. Floret Iulio, & toto ferè Autumno, deinde ſemen profert. Naſcitur locis aſperis per totam ferè Hiſpaniam, & pleríſque Galliæ Narbonenſis. Quod Pericarpium dixit Dioſcorides, non totius baccæ rubentis inuolucrum intelligit, ſed inuolucrum ſeminis in bacca concluſi, cuius ſeminis medulla alba eſt, & in ea feruor ille quę ſitus in grano Cnidio. Quę, eodem Dioſcoride auctore, per inferna bilem, pituitam, & aquas purgat, ſi viginti granorum interna pars bibatur. Verùm fauces vrit. Quare cum farina aut polenta dari debet, aut in vuæ acino, aut melle cocto obducto deuoranda. Eadem trita cum nitro & aceto illinitur iis qui ægre deſudant. Folia, quæ peculiariter Cneoron vocãtur, circa meſſem colligi debent, & in vmbra ſiccata repôni. Qui dare volunt tundere debent, & neruos eximere. Purgat ex ipſis acetabuli menſura vino diluto inſperſa (legendum enim ἐπιπασσόμενον, non ἐπιπλασσόμενον, vt habent exemplaria multa, quæ ſecutus Ruellius vertit, illitum). Sed moderatiùs purgat mixta cum lente cocta, & tritis oleribus. Eadem folia trita cum vuæ acerbæ ſucco in paſtillos redacta reponuntur. Herba ſtomacho infeſta eſt, partus appoſita necat. Cocco Cnidio, inquit Plinius, color corni, magnitudo grano piperis maior, vis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat, cùm gulam tranſit. Huic vis præſentanea contra cicutam. Siſtit aluum. Quæ ex Theophraſto ſumpta ſunt. ὁ δὲ κνίδιος κόκκος στρογγύλον, ἐρυθρὸν τῇ χροιᾷ, μεῖζον δὲ τοῦ πεπέριος, ἰσχυρότερον δὲ πολὺ τῇ θερμότητι. διὸ καὶ ὅταν διδῶσι κατὰ ποτὸν (διδόασι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἄρτῳ ἢ σταιτὶ περιπλάττουσι. κάει γὰρ ἄλλως τὸν φάρυγγα. Id eſt, Granum Cnidium rotundum eſt, colore rubrum, maiuſq; pipere, ſed multò validiore caliditate. Quare in potu dantes (exhibent verò ad aluum ſoluendã) pane aut farina ſubacta obductum id præbent: alioqui enim id fauces adurit. Quod hîc exhiberi ad aluum ſoluendam vertimus, Plinius ſiſtere aluum non rectè videtur dixiſſe, cùm granum id catharticum ſit, vel Galeno teſte, qui ſcribit Granum Cnidium purgare, ſed acris eſſe & adurentis facultatis. Attentiores in eo loco Plinij legunt: Ciet aluum. Myconus herbariæ rei ſtudioſiſſimus fruticem & eius iconem ex Hiſpania miſit, quẽ Thymelææ ſpeciem eſſe ſuſpicatur. Frutex hic paſſim in locis ſiccis & ſiluis naſcitur, inquit, maximè in quercetis, altitudine cubitali, ramoſus, & circumquaque ramulos diffundens. Folia eius minima ſunt, Myrto ſimilia, ſed minora: flos luteus minimus, ab ea folij parte, qua caulem attingit, naſcens, vt in Chamæpity: radices lignoſæ, præſertim ſuperiore parte, cortice è nigro ruſeſcente, craſſitudine pollicari, non altiùs in terram demiſſæ, ſed per ſummum ceſpitem diffuſæ, flexiles, guſtu valde ingrato, cum acrimonia amaro, & fauces abradente quemadmodùm Thymelæa Dioſcoridis. Totius fruticis odor grauis eſt, & ſapor inſuauis. Totus etiam

Li.4.c.167.

Vires.

Lib.27.c.9.

Lib.9. hiſt. cap.22.

Lib.7. ſim.

THYMELAEAE species, Myconi.

etiam lignosus est,& vitilis.Vis ei purgatoria & vehemens, & quàm in Chamelæa valentior. Nam drachmæ dimidiæ modus potentissimè aluum soluit: aquas potissimùm vacuat, non sine torminibus & magno cruciatu. Datur in iure aut vino. Hoc remedio Hispani agricolæ vtuntur, vocántque Herbam de Monteferrato, quòd ibi,& vicinis in locis frequens sit. Alij, vt Catalani Arragoniæ finitimi, Brufalagã & Ciegegato vocant. Hæc planta ad Thymelææ species referenda Mycono videtur, si gustum, odorem, facultatem consideres. Picta videtur à Clusio in Historia stirpium Hispanicarum, Sanamundæ primæ nomine: effigies enim & delineatio cõueniunt. Cubitalibus ramis ab eadem radice fruticat, inquit Clusius, flexilibus, cortice exteriore nigrescente obductis, alium interiorem lentum in tenuia fila sese dissoluentem complectente: folia Chamelæę æmula, sed multò minora, breuiora, carnosa, ad Tithymali paralij aut Myrti folia proximè accedunt, sed hirsuta aliquantulùm, circa ramulos confertim & serie quadã vt in Myrto distributa, gummosa si mordeantur,& gustu amaro, deinde admodùm acri & adurente: flores inter folia Oleæ similes, oblõgi, in quatuor foliola per extremum diuisi, colore luteo: fructu Thymelææ ferè, sed nigricante: radix crassa, lignosa. Frequens est in regno Valentino & Granatensi. Martio & Aprili floret. Illic ab Herbariis Sanamunda vocatur, à rusticis *Mierda-cruz*, propter purgandi facultatem, cuius causa rusticis eius regionis apprimè in vsu est. Hæc Clusius.

SESAMOIDES. CAP. XVI.

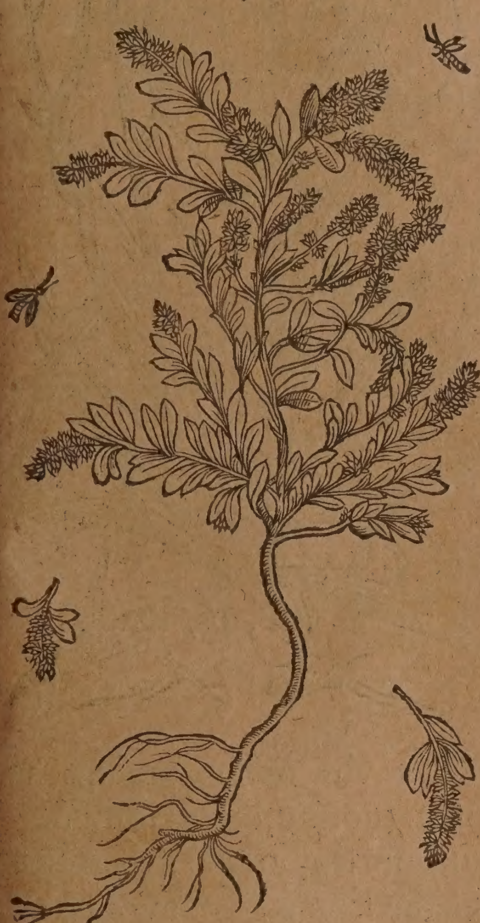
Nomina ΣΗΣΑΜΟΕΙΔΕΣ μέγα, & σησαμοειδὲς μικρὸν Græcis, Sesamoides magnum, & Sesamoides paruum Latinis, à seminis similitudine dicuntur.
Li.4.c.147. Sesamoides magnũ, quod in Anticyra Elleborum, vel, vt ait Theophra
Forma. stus, Elleborinen vocant auctore Dioscoride, quia in purgationibus Elleboro albo miscetur, herba est similis Senetioni aut Rutæ: foliis lõgis: flore albo: radice gracili, inefficaci: semine sesamo simili, gustu amaro. Sesamoidi paruo, quod album vocat Galenus, cauliculi sunt palmi altitudine, folia habẽtes Coronopo similia, hirsutiora tamen & minora. In summo cauliculorum capitula sunt flosculorum subpurpureorum, medio eorum albo, in quibus semen sesamo simile, amarũ, fuluum:
Locus. radix tenuis est. Nascitur in asperis locis. De quo hæc Plinius. Sesamoides à simili-
Li.22.c.25. tudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Nascitur in glareosis. Deinde
Ibidem. de altero. Est etiamnum aliud Sesamoides Anticyræ nascens, quod ideò aliqui
Li.4.c.147. Anticyricon vocant: cætera simile Erigeroti herbæ. Sesamoidis magni semen, vt docet Dioscorides, purgat pituitam & bilem per superna, quantùm tribus digitis capi potest tritum,& sumptum cum Ellebori albi sesquiobolo in aqua mulsa. Parui item semen purgat bilem & pituitam per inferna acetabuli mẽsura potum cum aqua mulsa. Idem impositum cum aqua tubercula & tumores discutit. Eadem ferè
Li.22.c.25. Plinius habet. Granum Sesamoidis datur in vino dulci ad detractiones, quantùm tribus

tribus digitis capitur, miſcéntque Ellebori albi vnum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes maximè inſaniæ, melancholiæ, comitialibus, podagris. Et per ſe drachmæ pondere exinanit. Et Seſamoides paruum detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni ſacro: diſcutit panos. Galenus, Seſamoides magnum, inquit, quod & Anticyricus Elleborus appellatur, quia ſemen eius vt Elleborus purgat, hoc & reliqua facultate Elleboro ſimilis eſt. Nam & in abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandóque ſimilem illi vim obtinet. Seſamoidis albi ſemen vehementer amaram qualitatem continet, non ſolùm mediocrem. Calfacit itaque, rumpit & extergit. Herbas iſtas catharticas Herbarij ſibi ignotas eſſe fatentur. Pena tamen ſuſpicatur Hormalam Syriacam in odoratis depictam ex Lobellio Seſamoides maius eſſe. Matthiolus verò Seſamoides minus oſtendit, quod Cortuſo acceptum refert. Permulti opinantur Seſamoides maius eſſe eam

Lib.8.ſim.

In cap.147. lib.4.

SESAMOIDES maius multorum, Dalech.

herbam, quæ in tota ora Maſſiliæ & Liguriæ, Corſica ac Sardinia gignitur, illícque vernacula lingua *Tartouraire* appellatur. Fruticoſa eſt, pede non altior, radiculis ſubflauis, gracilibus, tenuibus, ſi totam plantam ſpectes, ſuperuacuis: ramis multis, rotundis, denſa lanugine villoſis, ſurculoſis: foliis Rutæ ſimillimis, numeroſis, hirſutis, candidis: flore in ſummis ramis copioſo, exiguo, candido, denſiùs congeſto, intra lanuginem deliteſcente: ſemine paruo, nigro, guſtu tam feruido, vt ſi quis herbam mandat, diutius ardere fauces videantur, tam pertinaci vredine, vt nulla oris collutione deleri poſſit. Minor ſanè eſt in Chamelæa, Thymelæa, Laureolæq; generibus acrimonia, ac vrendi vis, quàm in hac planta. Hodie impoſtores, ac quidam ignari quãtùm malefica ſit huius plantæ vis, & corporibus noſtris noxia, ex vino albo, vel cicerũ decocto, vel elixæ carnis iuſculo bibendã propinant drachmam vnam vel alteram, in validiſsimis naturis, tanta purgandi poteſtate, vt ſæpe ob hypercatharſim ſanguis erumpat. Educit autem ſic ſumpta bilioſa, pituitoſa, aquoſa, id quod & Dioſcorides teſtatur: vt mirum non ſit, in Anticyra dictum olim fuiſſe Elleborum, admiſceriq; ſolitum potionibus ex Veratro albo paratis, vt facilius & citius Veratrum, quod vomitiones magis ciet quàm deiectiones, aluum commodiùs detraheret. Hoc fortaſſe Elleborum eſt, quod fructum Seſamo ſimilem edere Theophraſtus ſcripſit, quo in Anticyra purgationes fiebant. Quanquam non ſolùm fructu, ſed etiam radice vtile eſſe ſcribit: quod negat Dioſcorides, qui radicem ἄπρακτον, id eſt, imbecillem, ſiue ignauam eſſe dicit, ſeminíque purgandi vim tribuit, quam etiam foliis & ramulis ineſſe experientia docuit. Planta hæc Cluſio eſt Sanamundæ tertium genus, Cortuſo Erica Alexãdrina, Alfonſo Pautio Cneorum. Thymelææ congenerem eſſe, & iiſdem facultatibus pollere putat Cluſius. Plantam alteram hîc etiam appictam Seſamoides minus quidam nominant, non ad Dioſcoridis quidem hiſtoriam referentes, ſed ad eam quam cum ſuperiore cognationem habet originis, ſaporis, facultatis catharticæ. Quidam Phacoides volunt eſſe Oribaſij, ob foliorum cum Lente ſimilitudinem. In maritimis, vt & alterum prouenit, ſed Corſicæ magis quàm Galliæ, Liguriæ've: caule pedali, in ramulos pluri

los plurimos & graciles diuiſo, lanugine molli veſtitos ſuperioris modo: foliis numeroſiſsimis, minimis, lætiùs virentibus, Lenticulæ ſimilibus, circa ramos denſiſsimè coaceruatis, vt ramorum conſpectum adimant, Aizoi acris ſpecie: flore copioſo, tenui, candido, per totos ramos foliis interſparſo, ſuauiſsimi odoris, nec moſcho diſsimilis, & quaſuis acres plantas ſuperantis. Purgat, & eoſdem humores educit quos Seſamoides maius, ſed laborioſiùs, præſentioréque

SESAMOIDES minus, Dalechampij.

SESAMOIDES minus, Matthioli.

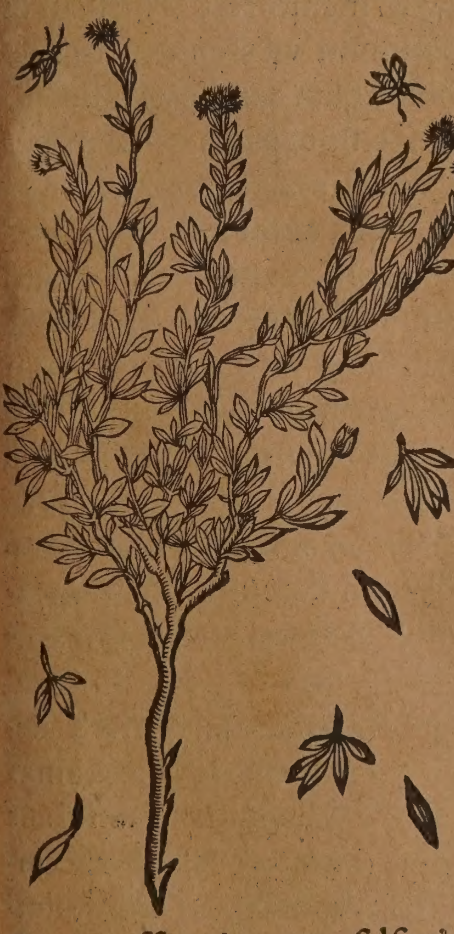
nimiæ vacuationis diſcrimine. Eius tuſæ ac cribratæ drachmam ptiſanæ immixtam ſorbendam dedit Dalechampius cuidam neruorum diſtentionibus laboranti Lugduni in publico valetudinario, cui non ſegniùs aluus deturbata eſt, quàm ſi colocinthidem ſumpſiſſet, reſtitutáque ſanitas. Seſamoides minus à Matthiolo poſitum Pena approbat, ſcribítque optimè Cyanis comparari. Folia enim prorſus ſunt Cyani parui, inciſura & ortu Coronopi, hirſutiora, maiora (fortè μακρότερα pro μικρότερα in Dioſcoride legendum, qui error in eo auctore frequens eſt:) flores radiati, prorſus Cichorij concolores & ſimiles ſupernè, ſubtùs capitula ex ſquamulis compacta Cyami aut Iaceę modo habentes: ſemine intus Seſami: radice Tragopogoni, exiliore. In Narbonenſi agri ſquallidis collibus, etiam herbidis ad Ladum copioſè prouenit hæc planta, atque etiam in Longobardia. Huic Matthiolus non rectè Phalaridis flores & capitula affinxit. Hæc ex Pena. Quidam Catanancen priorem eſſe putant.

EMPE

EMPETRVM. CAP. XVII.

EΜΠΕΤΡΟΝ Græcis, & φακοειδὲς dicitur, Latinis Empetrum & Phacoides, & Calcifraga Plinio. Id non deſcripſit Dioſcorides, ſed dixit tantùm in maritimis & montoſis naſci, guſtu ſalſo, quod verò propiùs terreno prouenit, amarius eſſe. Purgat pituitam & bilem, & aquas, ſi in iure aliquo, aut aqua mulſa exhibeatur. Eadem prorſus Plinius tradidit. Empetron, quam noſtri Calcifragam vocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo: quo propiùs mari fuerit, minùs ſalſa eſt (Deprauata hæc in vulgatis codicibus lectio, ſic corrigenda, quæ propiùs mari fuerit, ſalſa eſt) potáque bilem trahit ac puituitas: quo longiùs magíſque terrena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Galenus ſcribit Empetrum ad ſolas purgationes eſſe vtile, bilem ac pituitam educens, guſtu ſalſum eſſe, quare ad alia quoque vti licere, ad quæ pollet ſubſtantia ſalſa: item nominari Praſoides. Idem planè Aëtius & Paulus ex Galeno exſcripſerunt, vt vox phacoides vel in Dioſcoride, vel praſoides in aliis meritò ſuſpecta ſit. Addit Paulus, quia ſalſum eſt, extergendi vi præditum eſſe. Cùm verò Dioſcorides, Galenus, atque alij Græci medici ipſos ſequentes ſcribant Empetrum ad purgationes tantùm vtile eſſe: Plinius contrà his quę modò citauimus ſubiiciat, vetuſtate vires perdere, recens vrinas ciere decoctum in aqua vel tritum, calculóſque frangere, & qui fidem promiſſo huic quærunt, affirmare lapillos, qui ſubferueſiant vnà, rumpi: perſpicuum eſt eum, alterum Empetrum Saxifragum dictum cum maritimo Empetro confudiſſe. De quo Saxifrago, ſiue Empetro altero, caput extat in multis excuſis exēplaribus Dioſcoridis, cui calculos veſicæ frangendi, & vrinas ciendi vis tribuitur: quanquā caput hoc inter Dioſcoridis notha & adſcititia à peritis herbariis referatur. Pręter eà ex iiſdē Græcis auctoribus colligere licet fœniculum marinum, ſiue Herbam Sancti Petri, Empetrum non eſſe, hoc loco deſcriptum, quod quidam crederere: quia ei nulla bilem purgandi, pituitamq; facultas inſit. Quare diuinare potiùs, quàm certò ſtatuere licet, quæ planta legitimum veterum Empetrum aſſeri poſſit. Si tamen cōiecturæ locus ſit, Dalechampius Empetrum eſſe opinatur plantam, quę à vulgo Narbonenſiū Herba terribilis vocatur, cuius capite de Alypo mentionē faciemus, ob violentam in corpore purgando facultatē. Ea nunc in ipſo maris litore prouenit ſalſum humorē bibente eius radice, ac tum ſalſo guſtu eſt, vt cæterę plantę, quarū radix marinā aquam fugit: nunc in montibus mari vicinis, vt in monte Ceſtio, vulgò *Cap de Ceste* prope Agatham, nullo maris ſucco imbuta, ſed tantū obiecta eius afflatui, ac tum ſalſuginis expers, guſtāti perquā amara ſentitur. Cubiti eſt magnitudine, & eo maior, cortice purpuraſcēte, ramoſa, folio Lētis, ſed Lētis modo per æquales verſus nō diſpoſito, per ramos & ſurculos nullo ordine prodeūte, ſupernè viridi, infernè candicante, capitulis in ramorum vertice purpureis & rotundis, Aphyllanthi non diſſimilibus. Purgandi vim habet Seſamoide vtroq; non imbecilliorē. Purgat autē bilem, pituitam & aquas non aliter, quàm Tithymalus.

EMPETRVM phacoides, Herba terribilis Narbonenſium.

Nomina — *Li.4.c.174.* — *Locus.* — *Vires.* — *Lib.27.c.9.* — *Lib.6.ſim.*

CVCVMIS SILVESTRIS. CAP. XVIII.

Nomina. ΣΙΚΥΣ ἄγριος, Cucumis ſilueſtris Latinis dictus eſt, & Cucumis erraticus, & anguinus, Officinis Cucumis aſininus, Arabibus *Chete allimar, Katealhener*, ſeu *Cheta alhamar*, Italis *Cocomero ſaluatico*, Germanis *Vuilder cucumern*, & *Eſele cucumern*, Hiſpanis *Cogombrillos amaragos*, Gallis *Coucombre ſauuage*. Cucumin ſilueſtrem tradit Dioſcorides ſolo fructu diſtare à ſatiuo Cucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non diſſimilem : folia atque ſarmenta ſatiui referre : radice candida, magna. His notis Cucumerem noſtrum ſilueſtrem deſignari nemo eſt qui non apertè videat.

Li.4.c.149.

Forma. Is flagella per terram ſpargit, bicubitalia, minimi digiti craſſitudine, rotunda, breuibus aculeis aſpera, ſolida, & anguium modo inflexa. Folia edit ex longis, craſsis, & aculeatis pediculis pendentia, in obtuſum mucronem deſinentia, ſupernè viridia, infernè pallidiora, & crebris intricatíſque venis, rugoſa, vtrinq; aſpera : flores tota æſtate ex foliorum alis, quinis, latis, acuminatis, & flauis foliolis conſtantes, quoſdam ſteriles, quoſdam fœcundos. Steriles terna intus trifida veluti complicata, & per ambitum crocea, nec hirſuta ſtamina habent, nullúmque poſteriore parte capitulum, futuri fructus rudimentum. Fœcundi in medio ternas hirſutas & flauas furculas ſtaminum vice continent : retro hirſutum & oblongum extuberat tuberculum, quod flacceſcẽte flore paulatim cum pediculo accreſcit, donec maximæ glandis magnitudinem ſuperauerit, quod vndique breuibus aculeis armatur, & in maturitate cũ ſplendere, gliſcere, & candicare, vel palleſcere cœperit, ſponte ſua, aut leuiter tactum ex pediculo exilit, & cum impetu oblonga, foris nigra, intus candida ſemina cum aqueo ſucco eiaculatur. Radice nititur craſſa, rotunda, carnoſa, rapo oblongo haud abſimili, radiculis multis huc & illuc diſperſis. Tota planta vehementer amara eſt, præſertim fructus amariſsimus, ſola ſeminis medulla dulcedinem habet, quæ etiam mures alliciat, inquit Cordus. Quare miratur Galenum huic ſemini amarum ſaporem tribuere, quòd fortaſſe tantùm corticem ſeminis deguſtauerit, qui amarus eſt, non ipſum nucleum, qui propriè ſeminis appellatione venit. At falſò Galenum à Cordo reprehendi Matthiolus arbitratur, quòd nuſquam ſcripſerit Galenus Cucumeris ſilueſtris ſemina amara eſſe, ſed Cucumerum ſemina quædã amara eſſe, quemadmodùm & amygdalæ : nec diſertè dixiſſe Galenum aut ſatiui aut ſilueſtris Cucumeris ſemen quandoq; amarum reperiri, coniicere tamen ex contextu facilè eſſe de ſatiui ſemine intelligere, & lectores admonere voluiſſe huiuſmodi ſeminum nucleos, qui natura dulces ſunt, aliquando ſoli in quo naſcuntur vitio amaros effici.

CVCVMER *agreſtis, Matthioli.*

σίκευς, vel σίκευος forte σίκχος, cuiu-candus propter insi-pidum saporem

Locus. Naſcitur Cucumis ſilueſtris in ſabuletis, ac ruderibus : eſtq; in Gallia Narbonenſi & Hetruria frequens.

Tempus. Frigidioribus locis ſeritur in hortis ab Herbariis. Auguſto menſe floret. Autumno fructum producit.

Li.4.c.149.

Vires & Temper. Inſtillatus foliorum ſuccus aurium dolori conuenit, inquit Dioſcorides. Illita ex polenta radix veterem omnem tumorem diſcutit. Impoſita cum reſina terebinthina tuber-

cula-

cula rumpit. Iſchiadicis infunditur: podagras diſcutit decocta ex aceto & illita. Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Aridæ farina impetiginem, lepras & vitiligines abſterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitámque deiiciunt, præſertim in hydropicis: deiectiones autem citra ſtomachi iniuriam mouet. Radicis ſelibra in vini, præſertim Lybici, hemina conteritur, dantúrque ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abundè deprimi cernatur. Quæ poſtrema ſententia ſic legitur in vetere codice. Δεῖ δὲ τῆς ῥίζης λαβόντα ἡμίλιτραν μετὰ δυοῖν ξεστῶν οἴνου, μάλιστα αἰγυπτίου γλυκέως, λεαίνειν, καὶ διδόναι ἐκ τούτου κυάθους. γ. νήστει ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, ἕως ἂν ὁ ὄγκος ἱκανῶς συσταλῇ. Id eſt, cùm ſelibram eius acceperis, oportet eam læuigare cum binis ſextariis vini dulcis, præſertim Aegyptij, propinaréque ex ipſo tres cyathos ieiuno trium dierum ſpatio, donec abundè tumor ipſe ſubſidat. De foliorum & radicis vſu medico, idem quod Dioſcorides Plinius apertè tradidit. Radix ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccóque dentium Lib. 20. c. 1.
dolori medetur. Arida cum reſina impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas vocant, parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Sed in his quæ de Elaterio ſcripſit, à Dioſcoride diſſentit. Cucumin ſilueſtrem eſſe diximus, inquit, multò infra magnitudinem ſatiui. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur Elaterium, ſucco expreſſo ex ſemine. Qua in re Plinius Theophraſtum ſecutus eſt: ſcribit enim. καὶ τοῦ Lib. 9. hiſt. cap. 10.
σικύου δὲ τοῦ ἀγρίου τὴν μὲν ῥίζαν ἀλφοὺς καὶ ψώρας βοσκήμασι (legendum, ἀλφοῖς καὶ ψώραις βοηθεῖ. τὸ δὲ σπέρμα, &c. Eſt enim id, quod Dioſcorides antè dixit. ξηρὰ δὲ λεῖα ῥίζα ἀλφοὺς, λέπραν καὶ λειχῆνας σμήχει, nulla facta pecudum mentione) τὸ δὲ σπέρμα χυλισθὲν ποιεῖ τὸ ἐλατήριον. τίλλεται δὲ τοῦ φθινοπώρου, τότε γὰρ βέλτιον. Id eſt, Cucumeris ſilueſtris radix vitiliginem & ſcabiem ſanat. Ex ſemine verò ſucco expreſſo fit Elaterium. Legitur Autumno: tunc enim melius. Dioſcorides verò ex fructu Cucumeris elaterium fieri docet, vt ſimul etiam quod in ipſo carnoſum exprimatur. Deinde quod ſcripſit Dioſcorides. Sunt qui ad hauriendam protinus ſucci abundantiam cribratos cineres humi inſpergant, & medium cauantes triplicatum linteum obſendunt, per quod Elaterium cum ſua humiditate diffundatur, ſiccatúmque in pila conterunt, Plinius non ſatis expreſsit. Semen quoque, inquit, cinere conſpergitur, ad coërcendam ſucci abundantiam, qui expreſſus ſuſcipitur aqua cæleſti, & ſubſidit, deinde ſole cogitur in paſtillos ad magnos mortalium vſus. Paulò pòſt de Elaterio, Nec vllum, inquit, ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore vti velit, paſtillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo vetuſtius: finítque iam ducentis annis ſeruatum, vt auctor eſt Theophraſtus, & vſque ad quinquageſimum lucernarum lumina extinguit: hoc enim veri experimentum eſt, ſi admotum, priuſquàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Locus Theophraſti, quẽ Plinius citat, is eſt. πάντων Lib. 9. hiſt. cap. 14.
δὲ ὅλως τῶν φαρμάκων πλεῖστον διαμένει χρόνον τὸ ἐλατήριον, καὶ τὸ παλαιότατον ἄριστον. ἰατρὸς δ' οὖν τις ἔλεγεν οὐκ ἀλαζὼν, οὐδὲ ψεύστης ὡς εἴη παρ' αὐτῷ διακοσίων ἐτῶν, θαυμαστὸν δὲ τῇ ἀρετῇ, δῶναι δὲ τινὰ αὐτῷ δῶρον. αἰτία δὲ τῆς χρονιότητος ἡ ὑγρότης. διὰ γὰρ ταύτην καὶ ὅταν κόψωσι, τιθέασιν εἰς τέφραν ὑγρὸν, καὶ οὐδ' οὕτως ξηρὸν γίνεται, ἀλλ' ἄχρι πεντήκοντα ἐτῶν σβέννυσι προσαγόμενον τοὺς λύχνους (non αὐχμοὺς, vt in vulgatis exemplaribus legimus) φασὶ δὲ μόνον μάλιστα ὑπέρινον ἄνω ποιεῖν τῶν φαρμάκων (non ὑπὲρ ἴνων, vt habent vulgati codices) αὕτη μὲν οὖν ἰδιότης τῆς δυνάμεως. Id eſt, Omnium quidem in vniuerſum medicamẽtorum maximè diuturnum eſt Elaterium, & quod vetuſtiſſimũ optimum. Itaq; medicus quidam, vir haud glorioſus neq; mendax, ſibi eſſe Elaterium ducentorum annorum dicebat, virtute mirabili, donatum à quodam. Diuturnæ conſer-

uationis eſt humoris copia: eam enim ob cauſam etiam cùm triuerint, in cinere humidum reponunt,ac ne ſic quidem ſiccatur,ſed vſque ad quinquageſimum annum lucernis admotum eas extinguit. Aiunt autem ſolùm hoc ex omnibus medicamentis maximè purgationem immodicam per ſuperiora efficere. Hæc igitur eius medicamenti propria vis. In his Theophraſti verbis Gaza hæc prætermiſit, φασὶ δὲ μόνον μάλιστα ὑπέρινον ἄνω ποιεῖν τῶν φαρμάκων. Eſt autem ὑπέρινος, ὁ ὑπερκεκαθαρμένος ἄνθρωπος, vt Galenus in Gloſſis Hippocraticis exponit. Dioſcorides Elaterium ſcribit à bimatu ad decennium deiectionibus vtile eſſe. Theophraſtus id mirabili virtute ducentis annis ſeruatum eſſe. Scribit idem Theophraſtus σβέννυσι προσαγόμενον τοὺς λύχνους, quæ Plinius cõuertit, lucernarum lumina extinguit. Contra Dioſcorides ait, προσαχθὲν λύχνῳ εὐκαὲς, id eſt, quòd lucernarum luminibus obiectum facilè flagret, vel ad lucernã admotum facilè ardeat. Sed potior videtur eſſe Theophraſti ſententia, vt videlicet Elaterium propter humoris copiã lucernarum lumina extinguat, &, vt Plinius ait, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Nam omne humidum, quod pingue non ſit, ignis flammam protinus extinguit. Quare Elaterium, in quo humiditas aquea multùm exuperat, lucernæ flammam extinguet potiùs, quàm ardebit admotum, excitato videlicet in humido à calore flatu, id quod experientia confirmari poteſt. Itaque eum Dioſcoridis locum mendo non carere ſuſpicantur viri docti, & pro εὐκαὲς legendum eſſe putat Cornarius οὐ καίεται, id eſt, non ardet.

Ibidem. Vires & Temper. Elaterium bilem ac pituitam vtrauis parte extrahit, inquit Dioſcorid. Optima ſuſpirioſis eſt purgatio. Quod ſi in animo eſt deiectionem moliri, adiecto ſalis duplo, & ſtibij quod colorare ſufficiat, ex aqua, erui magnitudine, catapotia dato, poſteà cyathus vnus aquæ tepidæ ſorbeatur. Ad citandas tamen vomitiones aqua diluens Elaterium ſubiectas linguæ partes penitiſſimè penna oblinito. Quod ſi quiſquam difficiliùs euomat, oleo aut vnguento irino reſoluto, ſomnum inhibeto. Porrò his, qui eximiè vacuantur, continuè vinum & oleum dare conuenit: etenim vomendo reſtituuntur. Quod ſi vomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, poſca, poma, & quæ ſtomachum denſando corroborant, offerenda ſunt. Ciet Elaterium mẽſes: partus necat in peſſo ſubditum: morbo regio medetur cum lacte naribus infuſum, à diuturnis capitis doloribus liberat. Efficaciſsimè anginis illinitur cum vetere oleo, melle, aut felle taurino. Hæc & alia quædã Plinius habet. *Lib.20.c.1.* Obſcuritates, inquit, & vitia oculorum ſanat, genarúmque vlcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus vitium, non attingi vuas ab auibus. Contra phthiriaſim bibitur, & hydropiſes. Illitum anginas & achoras cum melle & oleo ſanat. Et paulò pòſt. Podagris & articulorum morbis decoctum in aceto illinunt, præſenti remedio: lumborum verò dolori ſemine ſolo ſiccato, dein trito, triginta denariorum pondere, in hemina dato aquæ. Sanat & tumores ſubitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas Elaterium: ſed grauidis abortum facit. Suſpirioſis prodeſt, morbo verò regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Adiecit & eius modum ex Dioſcoridis ſententia. Modus proportione virium à dimidio obolo ad ſolidũ. Copioſius necat. Integer modus, inquit Dioſcorides, obolus eſt, minimus ſemiobolus, pueris chalci duo, ſiquidem copioſius periculum affert. *Lib.8.ſim.* Galeno Cucumeris agreſtis tum fructus, tum fructuum ſuccus, quem vocant Elaterium, tum non minimè radicis, & foliorum, ad medicationes perutilis eſt. Elaterium itaque mẽſes ciet, & fœtum interimit appoſitum, ceu alia omnia amara, & ſubtilium partium, maximè ſi quam habeant caliditatem, velut Elaterium: nam ſummè amarum eſt, leuiter calidum, vt ex ſecundo ſit ordine excalfaciẽtium. Porrò tale protinus digerendi quoque vim habet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidã cum melle, & oleo vetere. Bonum item eſt morbo regio affectis,

ſuſum

fuſum cum lacte in nares, dolores capitis ſanat etiam hoc vſu. Atq; Elateriū quidem eiuſmodi eſt. At radicis ſuccus, vt & foliorum Elaterio ſimilem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipſa radix ſimilem facultatem habet: abſtergit enim, digerit, emollit. Porrò cortex potentiùs ea deſiccat. Meſues de huius Cucumeris facultate, viribus, noxa, & eius correctione fuſiùs diſſerit his ferè verbis. Succi ex Cucumeris ſilueſtris fructu laus eſt præcipua, ſecunda radicis. Is fructus iam abſolutus ſi maturitate palleſcat, viridíſque eſſe deſierit, & amaritudine ſit eximia, ſuccúmque remittat album & ſubpinguem, eſt calidior. Imperfectus autem tam eſt noxius, vt ſanguinem educat. Succus quidem exeunte Æſtate excipitur: radix fine Veris colligitur. Eadem in medicamenta multùm efficacia & celebria recipitur. Succus calidus eſt & ſiccus ordine tertio: ſubſtantia ignea & terrena conſtat. Purgat potenter pituitam vomitu, & deiectione, & interdum bilem, ſi vacuari parata eſt: ſeroſum quoque excrementum etiam euulſu contumax, atque ideò à iuncturis mirificè trahit, præſertim ſucco & radice. Ob id earum dolorem ſanat: iſchiadem etiam iuuat apertè cataplaſmate impoſitus, vel clyſtere iniectus. Radices eius cum abſinthio in aqua & oleo percoctæ hemicraniam moleſtam, & curatu difficilem ſanant, ſi ipſo decocto tempora fricentur, & ſi ægris radices eædem cum herba tritæ cataplaſmate applicentur. Succus quoque ipſius cum pauco lacte naribus iniectus idem efficit: excrementa enim cerebri euacuat, & naſi fœtorem ab horum putredine ortum perſanat: cephalalgiam quoque veterem, & epilepſiam. Idem cataplaſma, præſertim ſi ſtercus caprinum addatur, tumores magnos & duros, & ſtrumas reſoluit. Succus quoque & decoctum tum fructus, tum radicis hydropem iuuat potu (valenter enim aquas ſeroſas euacuat.) & icterum, & obſtructiones lienis, & hepatis. Puluis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contuſionibus ſuccedentia diſſipat. Succus radicis cum farina fabarum, ſordem faciei, & fœditatem cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet & lentigines. Reſoluit enim, tenuat, terget, ſiccat. Soluit moleſtè & tardè: aperit obſtructa, & ora venarum. Quæ ne aperiat & vlceret hic ſuccus, ac cum torminibus, & anxia moleſtia vacuet, datur cum Bdellio, vel Tragachantho, vel lacte dulci, recenter mulſo, aut mulſo & ſale: promptiùs autem purgat cum pauco ſale gemmæ & aromatibus. Succus ex fructibus per maturitatem pallentibus clementer ſine compreſſione multa extractus, ſiccatur vt Scammonium aut aloë. Nonnulli inter ſiccandum ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt dum ſiccando cogi incipit. Alij alia immittunt pro variis ſcopis. Triennio ſeruatur, poſt ſex menſes vtendus. Noxam autem ab eo corpori impreſſam delent aqua hordei, mulſa, vinum, oleum. Datur ſuccus à granis decem ad drachmæ vnius partem tertiam. Puluis radicis à granis quindecim ad drachmæ ſemiſſem. Decoctum ab vnciis duabus ad vncias quatuor.

Li.2 med. purg.c.9.

COLOCYNTHIS.
CAP. XIX.

ΚΟΛΟΚΥΝΘΙΣ, θήλυς, quaſi Cucurbitula, deminuto à κολόκυνθα nomine, nam fructus eius cum Cucurbitæ ſatiuæ fructu collatus, longè minor eſt, Latinis ſimiliter Colocynthis, & Cucurbita ſilueſtris appellatur, Arabibus *Chandel, Handel*, ſiue *Handal*, Officinis, Hiſpanis & Italis *Coloquintida*, Germanis *Coloquint*, & *Vvildekurbſz*, Gallis *Coloquinte*, & *Courge ſauuage*. Quibuſdam Fel terræ dicitur, Arabibus Plantarum mors, quòd herbas

Nomina

alias ſibi vicinas veneni modo interficiat, vt vicina illi terra aduſta videatur. Hippocrates Colocynthidem ſæpe συκυώνην vocat, & σικύην, & συκυώνης σπόγγον, κολοκυνθίδος τὸ ἔντον, Colocynthidis ſpongiam, eius interiorem partem, & σικύην ἄτμητον, κολοκυνθίδα ἀδιαίρετον, in ſectilem Colocynthida, vt Galenus in Gloſſis exponit.

Forma. Colocynthis aſpera viticulos foliáque per terram ſtrata emittit, Cucumeri, quem hodie Citrulum vocant Officinæ, ſimilia, in mucronem deſinentia, atque vtrinque ex obliquo & profundiùs in ternas plerumque partes ſecta, quæ partes ſuas quoque habent inciſuras: flores iuxta folia pallidos ſiue flauos: fructum rotundum, pilæ forma in orbem coactum, primùm viridem, deinde flauum, cortice neque ſpiſſo, neque duro contectum, qui cùm exaruit, ſummè læuis eſt, fungoſa candidáque intus pulpa, in qua cauernulæ ſeminibus pyro ſimilibus plenæ, duro cortice candidum nucleum claudentibus. Radice nititur oblonga, fibrata, candida. Fructus ſapore eſt amariſſimo, qui ſiccatur, & ad vſum medicum aſſeruatur. Hæc eſt Dioſcoridis Colocynthis: ſic enim deſcribit.

Li.4. c.171. Colocynthis ſarmenta foliaq; ſatiui Cucumeris emittit, per terram repentia, diuiſa: fructum in ſpeciem mediocris pilæ conglomeratum, vehementer amarum, quem legere oportet cùm cœperit in pallidum colorem permutari.

COLOCYNTHIS, *Matthioli.*

Li. 2. c.130. Lib. 2. c. 4. *Genera.* Auicennas & Meſues duplicem faciunt Colocynthidem, marem & fœminam. Mas eſt foris lanuginoſus, nigricans, ſubaſper, grauis, durus: fœmina præſtantior, præſertim ſi eſt magna, perfectè matura, alba, lenis, rara, leuis: vti eius interior medulla albiſsima, rara, lenis & leuis: quóque leuior, eo melior: ſitq; ex agro laxo, arenoſo, libero, Autumno lecta, cùm langueſcente virore cœperit in colorem luteum mutari. Inmutata & his notis deſtituta, mala: flatus torminoſos & moleſtiſſimos excitat, immodicè purgat, vt etiam ſanguinem educat, & ſæpè mortem adferat. Peſsima eſt etiam ac venenoſa, quam producit vnicam tota vna planta. Quæ planta ſi loco illo eſt vnica, multò perniciorem fructum parit, præſertim ſi locus ille eſt vliginoſus, vel puluerulentus, vel thermis

Lib.3. c. 41. propinquus, vel ſerpentibus abundet. Dodonæus alterum Colocynthidis genus reperiri tradit ſuprà à nobis deſcriptæ haud multùm ſimile, quod viticulis longis, aſperis alta ſcandit, & Cucurbitæ ſatiuæ modo iis omnibus, quæ obuia ſunt, capreolis ſuis ſe inuoluit. Folia fert Cucumeri ſilueſtri ſimilia: fructum Cucurbitæ prorſus ſimilem, ſed multò minorem, pyri ſolùm magnitudine, & effigie: cortice duro tegitur, viridi, lignoſo: intus ſucco plenus eſt amariſſimi

Lib.1. de plant. cap.98. I. guſtus. Hanc Lobellius pingendam curauit. Cordus ſex Colocynthidum ſpecies recenſet, Colocynthidem grandem, oblongam, quæ viticulis multis per terram ſpargitur, ex interuallo geniculis præcinctis, iuxta quæ capreolos emittit, & ſingula erigit folia longitudine & latitudine pedali, in tres partes Lupuli modo ſecta, tactu aſpera, & breuioribus aculeis horrida, pedalibus aut cubitalibus, teretibus, aſperis, concauíſque pediculis inſidentia. Ab iiſdem geniculis radices in terram

COLOCYNTHIS Pyriformis, Lobellij.

in terram demittit tenues, quibus nutriendo fructui succurrit. Flores secus foliorum exortū profert, quibus decidentibus grandis, & humi procumbens excrescit fructus, longitudine plerumq; dodrantali, ea crasitudine, quam vtraq; manu circùm amplecti vix posis. Is primùm viridis est, posteà candicantibus maculis conspergitur, postremò maturus totus luteo pallet, & circa pediculū eminentibus angulis distinguitur. Dissectus corticem primò ostendit durum lignosumq;, mox flauam cartilaginosamq; carnem, & in medio sex ordines seminum candidorum, oblongorum, acuminatorum, latorū & planorum, in quibus candidus inest nucleus. Radice nititur breui, à qua multæ aliæ candidæ in diuersas partes exeunt, cubitales, & tenues. Hæc planta ad cameras perticis extructas admota capreolis eas apprehendit, & attegias scenasq; facit. Sapore fructus est amarissimo, & graui odore: seminis nucleus dulcis est. Seritur spectaculi gratia in latis hortorum areis. Altera Cordi Colocynthis grandis, & rotunda, supra- II.
dictæ viticulis, capreolis, floribus, foliorū magnitudine, asperitate, radicibus, deniq; aliis omnibus similis, & æqualis, demptis duntaxat duobus, quòd scilicet folia in quinas partes dissecta habet, & fructus minores, globi instar rotundos, aut modicè planos, colore primùm viridi, in maturitate pallido, pulpa, seminum ordine & figura superiori similes. Tertia Colocyn- III.
this turbinata, viticulas, capreolos, folia & flores primæ similes profert, & similiter per terram repit, sed omnes partes tenuiores habet: fructum pyri modo turbinatum, ouo maiorem, in maturitate flauū, & candicantibus lineis per longitudinem distinctum, foris durum, & lignosum, intus fungosa carne plenum, in qua quatuor oblongorum, paruorum, pleniorum, ac candidorum seminum ordines continentur. Radicibus nititur supradictis similibus, sed minoribus: sapore est amaro, vt cæteræ, similiterq; colitur. Quarta Colocynthis oblonga, glabra, vi- IIII.
ticulis, capreolis, foliis, flore & radicibus primæ similis, & æqualis est. Folia tamen quoquo versus dodrantem vix excedunt, & non longè à mucrone duabus incisuris, sed non profundis, in tres partes diuiduntur. Fructum habet oblongum, primæ similem, glabrum, minorem, colore primùm viridi, in maturitate obscurè luteo, ac in pallorem saturatum degenerante, seminum ordine, quantitate, atque pulpæ substantia, colore, ac sapore præcedentes Colocynthidas æmulatur, similiter etiā in hortis colitur. Quinta Colocynthis oblonga, candida, grandis, viticulis, foliis, V.
capreolis, floribus, fructus quantitate, semine, radicibus, asperitate, atque amaro sapore primæ similis est. Solo ferè colore huius fructus ab illius fructu differt: etenim principio viret, mox albicantibus, & inæqualibus maculis, seu nubeculis aspergitur, postremò in maturitate totus albicat. Colitur in hortis supradictarum modo. Sextam Colocynthidem ponit, fungosam illam, & læuem, vulgaremq;, VI.
quam descripsimus. Hæc colitur à quibusdam Herbariis in hortis, sed rarissimè prouenit. In Italia & Hispania, & trans maria in calidioribus locis sponte in aspe- *Locus.*
ris gignitur. Eius flores in æstate, seu fine æstatis apparent: fructus Autumno, siue eius fine maturescunt, & durant integris natura & viribus ad quinque annos.

Li.7. ſimpl. Colocynthis,inquit Galenus, guſtu amara eſt, ſed quæ amaritudinis illi, dum *Vires & Temper.* potatur,adſunt opera, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam validam in ſe continet: nimirùm cum iis,quæ expurgat,antè & ipſa per aluum excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadibus prodeſt. Li.4.ca.171. Dioſcorides verò enucleatiùs eius effectus declarat. Medulla fructus purgatoriam vim habet,ſi quatuor oboli cum aqua mulſa, melle cocto, myrrha & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infuſæ clyſteribus proſunt neruorum reſolutioni, coxendicũ doloribus,& coli vitiis, vt quæ bilem, pituitam,& ſtrigmenta, interdum etiam cruorem eliciant. Fœtus admotæ enecant. Dolorem dentium tollit,ſi vnà repurgetur, & in ea luto oblita acetũ & nitrum inferueſcant, eo decocto decocti dentes colluantur. Si aqua mulſa, aut paſſum in eadem incoquatur,& ſub diuo refrigeſcat, potu craſſum humorem & ſtrigmenta alui detrahet. Stomacho ſupra modum aduerſatur. Subdita ex ea balano alui excrementa reiiciuntur. Virenti ſucco vtiliſsimè iſchiadici perfri-Lib.20. c.3. cantur. Plinius perſpicuè etiam eius vires exponit. Colocynthis vocatur alia(Cucurbita ſubaud.)ipſa plena,ſed minor quã ſatiua.(Sic fortaſſe rectiùs legas. Vtilior pallida ad medicinam quàm herbacea, medulla fructus per ſe inanit aluũ. Arefacta infuſaq; clyſteribus, &c.) Vtilior pallida,quãdo eius ſunt medicinæ. Herbacea arefacta per ſe inanit aluum.Infuſa quoque clyſteribus,inteſtinorum omnium vitiis medetur,& renum,& lumborum, & paralyſi.Eiecto ſemine aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias,ſic tuſsienti bibitur obolis quatuor.Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo regio vtiliter ſemina eius ſumuntur, & protinus aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles dentes ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum,ac coxẽdicum dolores cum oleo,ſi infricetur. Præterea, mirum dictu,ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas vocant. Hæc Plinius. Ex quibus Cornarius locos aliquot declarari ſcribit,hactenus à nullis interpretibus,vt ille arbitratur, rectè intellectos. Primùm duos modos ſumendi medullam Colocynthidis in vnum coaluiſſe,paucis particulis omiſsis, vt pro δύναμιν δ' ἔχει ἡ μὲν ἐντεριώνη τοῦ καρποῦ καθαρτικὴν, τετραβόλου πλῆθος μετ' ὑδρομέλιτος λαμβανομένη σὺν νίτρῳ, καὶ σμύρνῃ, καὶ μέλιτι ἑφθῷ εἰς καταπότιον, ſicuti habent publica exemplaria, quæ interpretes ſecuti ſunt, legunt, δύναμιν δὲ ἔχει ἡ μὲν ἐντεριώνη τοῦ καρποῦ καθαρτικὴν, τετρωβόλου πλῆθος μετὰ ὑδρομέλιτος λαμβανομένη, καὶ σὺν νίτρῳ δὲ καὶ σμύρνῃ, καὶ μέλιτι ἑφθῷ εἰς καταπότιον. Id eſt,Medulla fructus purgatoriam vim habet,ſi quatuor oboli cum aqua mulſa ſumantur.Sed & ſi cum nitro,& myrrha, & melle cocto cogantur in catapotia. Lib.3.ca.55. Priorem modum apertè tradit Aëtius. Dantur ex medulla eius ſcrupuli duo in aquæ mulſæ cyathis duobus. Poſteriorem docet Plinius, cùm ait, Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. Alij tamen legere malunt ex Dioſcoride,Obeſt ſtomacho.Farinæ aridæ pilulæ cum decocto melle ſumuntur. Deinde rectè dixit Plinius, Eiecto ſemine aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias. Quod in Dioſcoride nonnulli longè aliter intellexerunt,ipſam ſcilicet medullam in aqua mulſa coqui debere. Hoc falſum eſſe Aëtius perſpicuè oſtendit. Quod ſi minùs purgare volueris, inquit, ſumito Colocynthidem iuſtæ magnitudinis,eámque aperito ſupernè, & ſemen totum eximito. Deinde quicquid tomenti ſpeciem præ ſe fert in ipſa,rurſus citra ſemen in ipſam indito, & repletam ipſam ſapa,aut vino dulci vetere,diem ac noctem macerari ſinito. Deinde excolatum per pannum vinum calefactum bibendum dato. Hoc tamen intereſt, quòd Dioſcorides aquam mulſam, aut paſſum in ipſa priùs coquendum, deinde ſub dio exponendum præcipit. Aëtius ſapam aut vinum dulce vetus diem ſolum, ac noctem

ac noctem macerari sinit. Sic etiam Paulus habet. Colocynthidem semine reiecto, sed quæ medullam reseruet, passo implebis, sinesq; totam noctem commadescere, manè passum auferetur, potuiq; dabitur. Qui sanè vsus hodie quoque Medicis frequentißimus est, Colocynthidem, aut alia pharmaca in liquore aliquo macerandi. Infusionem vulgò vocant. Sed præcipuè Medicis scitu necessaria sunt, quæ cùm Mauritani cæteri, tum Mesues de Colocynthidis temperatura, viribus, & remediis ex ea aduersus varios morbos, de eius vi malefica, de correctione, præparatione, dosi, & sumendi modo tradidit in libro secundo de purgantibus medicamentis. Colocynthis, inquit, calida est, & sicca, ordine tertio, ignea substantia & terrea per vstionem tenuata, eximiè amara constat. Pituitam & alios humores crassos & glutinosos magis ex profundis partibus & distantibus, vt cerebro, neruis, musculis, iuncturis, pulmone, thorace, quàm ex venis attractos, vt censet Dioscorides, purgat, (non ita Dioscorides censet, sed pituitam, bilem & strigmenta purgare. Paulus Colocynthidis medullam scribit bilem potißimùm vacuare, & muccosa, non à sanguine tantùm, quemadmodùm Veratrum, & Scammonium, sed & à neruis, & neruosis partibus) ac etiam bilem flauam, vt voluit Humain. Quapropter harum partium morbis mirè subuenit, cephalgiæ antiquæ, dolori cranij totius hemicraniæ contumaci, epilepsiæ, apoplexiæ, vertigini, aquosæ fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, ischiadi maximè ac reliquis neruorum iuncturarumq; affectibus: asthmati itē ac tußi antiquæ, dyspnœæ ex thoracis repleti angustia. Ac præterea summè omnium prodest colico dolori tam à pituita, quàm à flatibus, & hydropi. Omnia autem hæc siue sumpta, siue clystere, aut balano intestinis immissa præstat. Vtero autem imposita fœtum necat. Eadem cum aceto forti affricta alphos, lepram, psoram, elephantiam sanat. Oleum denique super calidos cineres incoctum cortici eius inanito, capillos illitu nigrat, eósque ne cadant firmat, canitiem tardat. Idem auri instillatum eius dolorem, ac tinnitum sanat. Eodem oleo & felle bubulo interaneorum vermes necantur, si simul misceantur, & calida ventriculo illinantur. Acetum similiter incoctum collutione dentium dolorem sedat: incîdit enim, tenuat, terget, digerit. Ne autem cordi, ventriculo, hepati, & cæteris visceribus noceat turbando, subuertendo, violenter trahendo, miscenda sunt quæ has partes roborant, vt mastiche, gallia: misceantur & glutinosa, lubricando citiùs deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, vt gummi, Tragacātha, Bdellium, & similia, ne ampliùs vias vlceret per quas fertur, & ora venarum adeò vehementer aperiat, vnde sanguis manet. Serapio Colocynthidem mulsa, cui incocta fuerit Ruta, macerabat, siccabat, læuißimè terebat, ex mulsa prædicta dabat. Græcus quidam Colocynthidem oleo rosato fricabat, & cum æquali portione Ladani in catapotia formabat, vtilia prædictis affectibus. Mesues eam minutißimè forficibus incîdit, muccagine Traganthi, aut Bdellij perlinit, siccat, tenuißimè terit: cum Ladano vel mulsa, vel mastiche oleo rosato dissoluta in pastillos cogit, citra molestiam purgantes. Quod si noxam corpori impresserit, mulsa, vel vuarum passarum decoctum cum oleo amygdalino, vel oleo nucum eam abolet. Longam decoctionem sustinet, éstque pulueranda tenuißimè, vt eius facultas malefica permista illi exquisitè alia, pleniùs obtundatur, vtq; viscera celerrimè permeet, neque in ipsis ob partium minùs tritarum crasßitiem cesset: qua fortasse fit, vt in visceribus pigra retineatur, eáque vlceret, præsertim cùm sensu percipi poßint eius particulæ. Datur à siliquis sex ad decem.

Cap. 4.

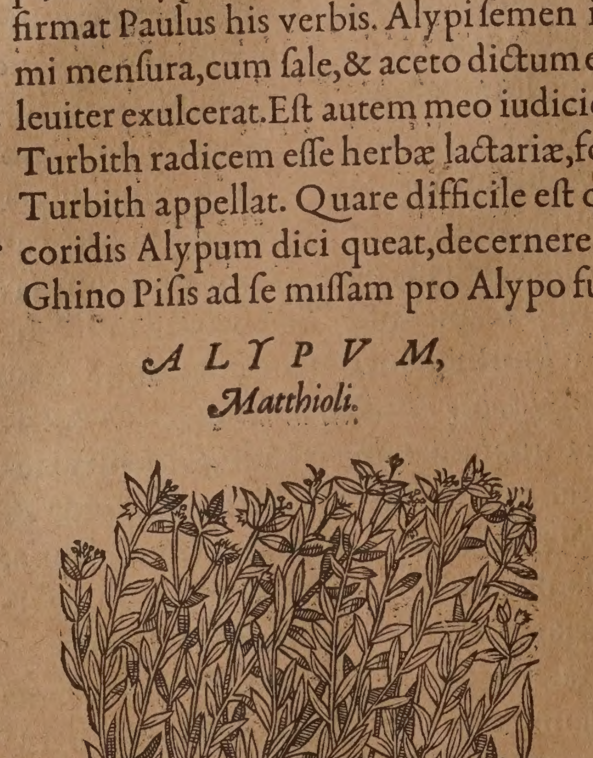
ALYPVM

ALYPVM. CAP. XX.

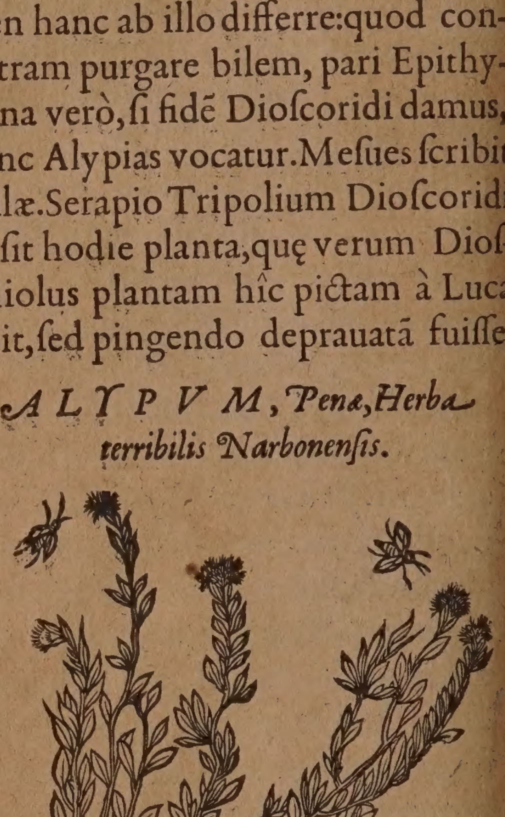
Nomina. ἌΛΥΠΟΝ Græcis, Latinis Alypum & Alypia dicitur, id eſt, indolens, ſiue expers doloris remediũ, κατ' ἀντίφρασιν, niſi quis malit dictũ quaſi ἅλυκον, id eſt, ſalſum vel maritimum, quod ſecus mare, vt Dioſcorides ait, oriatur. Forma. Herba eſt ſurculoſa, in quit ille, ſubrubra, gracilibus ramulis: tenuibus foliis: flore molli, leui, copioſo: radix velut Betæ eſt, tenuis (Oribaſius nec Betæ ſimilem, nec tenuem radicem eſſe ait:) ſemen velut Epithymi (thymi habet Actuarius.) Naſcitur in locis maritimis, maximè Libyæ, plurima: ſed & aliis locis vberrima. Plinius, Alypum, inquit, cauliculus eſt molli capite, nõ diſſimilis Betæ, acre guſtatu, ac lentum, mordenſq; vehementer & accendens. Actuario Alypum eſt Officinarum Turpetum, *Turbith* Arabibus dictum, quod album vocant. Nam in minoris Trypheræ compoſitione ſcribit: Si hoc medicamento, pituitæ deiectionem moliri inſtituas, Alypum, id eſt, album Turpetum addas. Et alio in loco, Turpetum, quod radix eſt Pityuſæ, & album Alypiæ, glutinoſam detrahit pituitam. At cũ idem Actuarius iiſdem ferè verbis quibus Dioſcorides, Alypum deſcripſerit, ſubiunxeritq; huius ſemen atrã bilem per inferna ducere, credidêre quidam Alypum ab Alypia differre, quæ non atram bilem, ſed pituitam vacuet. Verùm is aliam radicibus, quas Turpeti nomine donauit, aliam ſemini Alypi, ſiue Alypiæ vim ineſſe intellexit, neque tamen hanc ab illo differre: quod confirmat Paulus his verbis. Alypi ſemen infernè atram purgare bilem, pari Epithymi menſura, cum ſale, & aceto dictum eſt: inteſtina verò, ſi fidẽ Dioſcoridi damus, leuiter exulcerat. Eſt autem meo iudicio quæ nunc Alypias vocatur. Meſues ſcribit Turbith radicem eſſe herbæ lactariæ, foliis Ferulæ. Serapio Tripolium Dioſcoridi Turbith appellat. Quare difficile eſt quæ'nam ſit hodie planta, quę verum Dioſcoridis Alypum dici queat, decernere. Matthiolus plantam hîc pictam à Luca Ghino Piſis ad ſe miſſam pro Alypo fuiſſe ſcribit, ſed pingendo deprauatã fuiſſe,

(Margin: Li.4.ca.173. Li.5.meth. Li.27.ca.4. — Li.5. meth. — Lib.7.ca.4 — Li.3. purg. cap.2. Cap.330. ſimpl. In cap.173. lib.4.)

ALYPVM, Matthioli.

ALYPVM, Penæ, Herba terribilis Narbonenſis.

ait Pena

ait Pena. Qui nullam habuit quæ æquè bene, imò vllo modo (præter Ferulas) Alypo congruat, siue lineamētis, siue efficacia purgandi, quàm frutex maritimus hîc depictus. Herbam terribilem vulgus Narbonensium appellat, de qua capite de Empetro diximus. Hanc Hippoglossi Valentini nomine depinxit Clusius, qui florentem vidit mense Februario & Martio in Bæticæ solitudinibus, & in regno Murciano, totóque Valentino. Bætici *Coronilla de froyles*, *& Siempre enxuta*, quòd semper arida & exsucca videatur, appellant: Murciani verò & Valentini *Segullada*, nonnulli Valentini professores Hippoglossum, quamuis nihil cum Hippoglossis Dioscoridis commune habeat, nisi quis fortè ob foliorum cū Rusci foliis affinitatem sic d ctum putet. Quæ tamen in hoc frutice circa pediculum sunt oblongiora & angustiora: prætereà facultates sunt etiam dissimiles. Eidem Clusio Alypum esse non placet, cùm planè arida sit & exsucca planta. Cæterùm circūforaneos Bæticæ Medicos scribit eius decoctum propinare iis qui scabie Hispanica laborant, non sine fœlici, vt aiunt, successu. Est & hæc planta Ptarmica, & Coniza tertia quibusdam. Semen Alypi, Dioscoride auctore, purgat atram bilem, si mensura Epithymo pari cūm sale & aceto sumatur. Intestina tamen leuiter exulcerat. Plinio verò aluum soluit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio drachmarum duarum, media quatuor, maxima sex. Ea purgatio datur è gallinaceo iure. Li.4. c.173. *Vires.* Lib.27.c.4.

PYCNOCOMVM. *CAP. XXI.*

ΠΥΚΝΟΚΟΜΟΝ Græci, Latini quoque Pycnocomum vocant. Folia habet, vt scribit Dioscorides, Erucæ similia, sed aspera, crassa, & acriora, caulem quadrangulum, florem Ocymi, semē Marrhubij (πράσις habent vulgata exemplaria, alia πράσυ, id est, Porri, sicuti & Oribasius legit) radicem nigram, rotundam, pallidam, exigui mali figura, terram olentem. Nascitur in locis saxosis. Eadem breuiter Plinius tradit. Aluum soluit & Pycnocomum, Erucæ foliis crassioribus & rarioribus, (Hæc vox, rarioribus, Pycnocomi nomenclaturæ repugnat; sic enim à densa coma dictum videtur. Quare pro rarioribus repone acrioribus, veteri etiam codice, atque Dioscoride lectionem hanc confirmantibus) radice rotunda, lutei coloris, terram olente: caule quadrangulo, modico, tenui: flore Ocymi. Inuenitur in saxosis locis. Ex rei herbariæ scriptoribus nullum aut audiui, aut legi, qui Pycnocomum verum se nosse asseueret. Quod si quis diligens & industrius aliquando repererit, sciat ex Dioscoride & Plinio non contemnendas esse eius vires. Semen drachmæ pondere potum, inquit Dioscorides, vim habet grauia & tumultuosa insomnia faciendi. Cum polenta impositum tumores discutit: aculeos & spicula infixa extrahit. Sed & folia imposita tubercula & furunculos discutiunt. Radix aluum soluit, & bilem vacuat. Datur drachmarū duarum pondere in aqua mulsa. Ex Dioscoride Plinius hæc videtur exscripsisse. Radix eius in aqua mulsa denariorum duûm pondere, & aluum, & bilem, & pituitam exinanit. Semē somnia tumultuosa facit, vna drachma in vino potum. Rursus, Passim & in quacunque parte, ac maximo incommodo nascuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio sunt Pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. Et alio in loco, Spicula sagittarum extrahit Pycnocomi semen.

Nomina Li 4.c.169. *Forma.* Vide sub pag. 1456. *Locus.* Li.26.ca.8. *Vires.* Lib.26.c.8. Li.26. c.12.

EPITHYMVM. *CAP. XXII.*

QVOD Græcis ἐπίθυμον, Latinis quoque Epithymum dicitur, Arabibus *Epitimo*, Gallis *Teigne de Thym.* Epithymum scribit Dioscorides florem esse Thymi durioris, & Thymbræ similis. Habet capitula tenuia, leuia, & in eis caudiculas veluti capillamenta. Plinius magna ex parte Dioscoridi

Nomina Vide Thym pag. 414. Li.4.c.12. *Forma.* Li.26.ca.8.

Dioſcoridi aſſentitur. Aluum,inquit,purgat Epithymum , qui eſt flos è Thymo Satureię ſimili.Differentia,quòd hic herbaceus eſt,alterius Thymi albus.Quidam Hippopheon vocant:ſtomacho inutilis,vomitiones mouet,ſed tormina & inflationes diſcutit.Sumitur & ecligmate ad pectoris vitia cũ melle,& aliquãdo Iride.

EPITHYMVM, Matthioli.

Lib.med. purg.c.16.

EPITHYMVM Græcorum & Arabum,Lobellij.

Aluum ſoluit à quatuor drachmis ad ſex, cum mellis exiguo,ſaliſq;,& aceti. Mox aliã de Epithymo ſubiungit opinionem. Quidam aliter Epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pili,rubens: ſiccari in vmbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam,bilémque. Meſues ſcribit Epithymũ Thymo,Thymbræ, & cuidam ſpeciei Origani ſupercreſcere Caſſuthæ modo. Duplex id eſſe, Creticum,idemq; præſtantius, præcipuè capitulis florulentis,ſubrufum,acre etiam,odoratu abſolutum,graue. Alterum Syriacum minus, rufum,ignobilius,vt etiam pallidum,& ſubcitrinum. Hæc Meſues. Epithymum Arabum, ſiue id quo hodie vtimur,nihil aliud eſt, quàm capillaceum quiddam inter ſeſe implicatum, ſine radice Thymo innaſcens,& ſeſe circũuoluens. Quare dubitauere pleriq;, Græcorúmne, an Arabum,ſiue noſtrum idem ſit, quod dixerit Dioſcorides florem eſſe Thymi durioris. At certè noſtrum, ſiue Arabum Epithymum, idem planè eſt cum Dioſcoridis Epithymo. Sed ſcire oportet , vt perſpicuè docet Pena, Thymum duplex eſſe. Vnum maius, foliis Thymbræ,aut Hyſſopi, cuius ſurculi capitulis ſpicatis Stœchadis ritu operti, floribus ex pallido purpuraſcentibus, atque numeroſa fibrarum coma implicantur,cuius vires præſtantiores. Hoc ex Syria Venetias aſportatur. Alterũ vulgare nigrum Plinij, Serpyllum zygis Dioſcoridis,in Narbonæ maritimis collibus puſillum naſcens:folio & flore Serpylli, rigidiore, paſsim etiam Epithymi cincinnis & capillamentis delicatiſsimis obuolutum. Dioſcorides prioris tantùm,ex quo prodit hæc fœtura meminit.Hoc nihil aliud eſt, quàm capitati floſculi, geminatíue, quibus aptantur caudiculæ capillamenti inſtar, coloris fuſci, vel rubelli nitentis. Floſculi interdum candidi, nonnunquam herbacei, Thymo verò vtrique purpuraſcunt. Altero Epithymo vulgari Thymo innaſcente vtimur:Syriacum enim rarius.Potum cum melle purgat per inferna pituitam & bilem atram. Priuatim prodeſt melancholicis & inflatis acetabuli menſura ad Drachmarum quatuor pondus cũ melle,ſale,& aceti modico.

Vires. Dioſc.li.4. cap.172.

Scribit

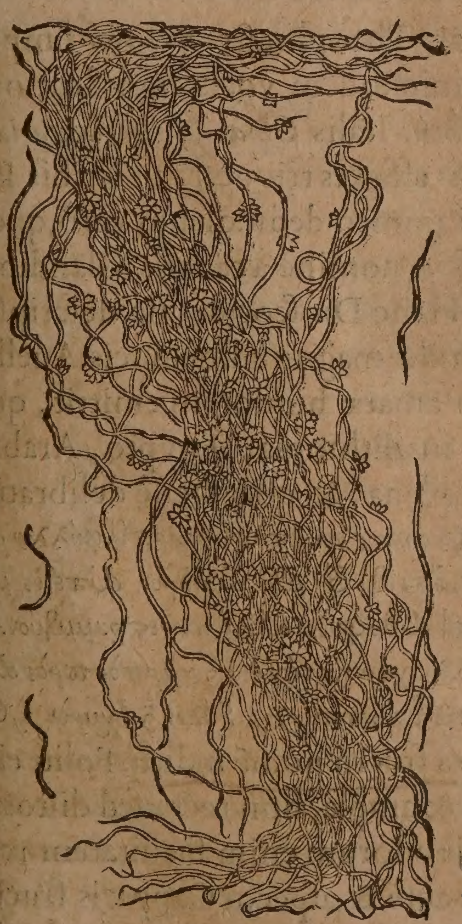
Scribit Galenus Epithymum Thymi facultatem habere, ad omnia efficacius: exsiccare & excalfacere in tertio gradu. Paulus, Epithymum laudatißimum esse remedium scribit inter ea, quæ atræ bili vacuandæ sunt: dari ipsius drachmas quinq; læuigatas ex lactis hemina. *Li.6.simpl.* *Lib.7.ca.4.*

CASSVTHA. CAP. XXIII.

Recentioribus Græcis κασσύθα dicitur, Latinis Cassytha, vel y, in v, transeunte Cassutha, Herbariis & Officinis hinc deflexa quadam pristini nominis vmbra Cuscuta, *Chassuth*, vel *Cuscuth*, Arabibus. Quidam, quòd Lino maximè sese obuoluat, Podagram Lini vocãt, & Anginam Lini, quòd quasi cõpedibus id cui insederit illiget, nec vinctum eo facilè poßit extricari. Galli *Goutte*, vel *Agourre de lin* vocant, Germani *Filtzkraut*, vel *Flachßeiden*. De hac veteres Græci nihil, quod sciam, memoriæ prodiderunt. Plinius tamen de iis loquens, quæ in alia stirpe viuunt, sicut viscum, Est, inquit, & in Syria herba, quæ vocatur Cassytas, nõ tantũ arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. In cuius vulgatis codicibus Cassytas sine spiritu legitur, librariorum fortasse vitio Cassytas pro Cassythas scribentium. In quibusdam Cadytas habetur, non Cassytas. Quæ vox Cadytas etiam in Theophrasto reperitur, ex quibus ista mutuatus est Plinius: scribit enim, ἔτι δὲ δ᾽ συριακὸν βολάνιον, ὃ καλοῦμεν καδύτας, καὶ δένδροις, καὶ ἀκάνθαις ἐμφύεται καὶ ἄλλοις τισί. Id est, & Syriaca illa herbula, quę Cadytas vocatur, arboribus & spinis, atque aliis quibusdam innascitur. Cassutha, vt depingit Ruellius, herbosis fruticibus adnascitur, eorum adminiculo fulta, radice nulla, sed velut ab alarum sinu prodeunte cirro capillamentóve miræ longitudinis, statim ab ortu ramulis sese circumuoluente: quæ iam velut clauiculis nixa, sensim proserpens herbarum fastigia scandit, & crebris voluminibus opere topiario per vertices rotata, comas herbarum complectitur, tam volubilis illi natura est. Foliis vidua cernitur: florem fundit album: semine quoque scatet tenui: cirri dilutiore rutilant purpura, nõnunquam ex rubro rufescunt, fidibus lyrarum crassitie pares. Non in terra, sed in herbis paßim nascitur Cassytha, quas tam spisso sæpius irretit contextu, vt tẽtorij modo herbosum cespitem à sole vindicet. Nonnunquam cacuminibus impendens, stirpes humi deturbat, propriámque parentem suis laqueis strangulat, aut continuò materni alimenti suctu perducit ad tabem. Hæc Ruellius. Sed vt de Epithymo & Epithymbra, ita & de Cassutha à multis meritò ambigitur, inquit Pena, suapténe adolescat radice, atque inde surrecta finitimis plãtis sese implicet, vnde alimentum vberius nacta, radiculæ illæ exarescãt. Qua de re ita decernit ille. Epithymo, Epithymbræ, atq; Cassuthę nascẽdi & rependi conditio par. Cassutha enim orta primùm & amplexata Vites Narbonenses, tam multis osculis per quandam quasi synastomosin earum succum populatur, & genium defraudat, vt radices sui muneris minùs iam necessarij oblitæ, feruore arescant & abrumpantur (non secùs ac Vrachi exarescunt fœtu excluso, & mutato alimenti ductu) pendulis illis

Nomina. *Li.16.c.44.* *Lib.2.caus. cap.23.* *Lib.2.c.131.* *Forma.* *Locus.*

CASSVTHA, *Matthioli.*

Ddd

capitulis & ſtaminibus Caſſythæ in Vitium aliarúmve ſtirpium amplexibus relictis, vbi ideò putantur enatæ. Sic à ſeſe depreheńſum in vinetis & ſemine collecto & ſato veram Caſſutham prodiiſſe aſſerit. Eam in primo eſſe calfacientium ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum : quandam enim reſipit amaritudinem.

Temper.

Lib.2.c.131. Eiuſdem vires ex Arabibus has Ruellius recenſet. Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadam adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iocinoris impedimenta laxat, infarcti & obſtructi lienis expedit vitia, venas pituitoſis atque bilioſis exonerat humoribus, pellit vrinam. Regio morbo ſubuenit, qui iocinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus iis auxiliatur, quæ pueros malè habent: ſed vſu nimio ſtomachum ſua adſtrictione grauat: verùm noxa tollitur, ſi aniſi modicum adiiciatur. Natura eius flauam bilem per aluū exigere, ſed præſentiorem cum abſinthio effectum præbet. Hæ quidem & Pœnorum & Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuuntur, quæ vtique vires illius magis gliſcere pollicetur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quòd hanc forſitan veteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine ſubticuerunt, quòd natiuas ſuæ merito parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius vernaculum ebibens humorem aleretur. Nam, vt teſtatum iidem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ, arboríve, calidam ſortietur facultatem, &, ſi incubuerit frigidæ, vim frigidam vendicabit. Hæc ex Ruellio. Lobellius etiam ſcribit Caſſutham plantæ, cui innaſcitur, vires quodammodo referre. Ideò Caſſutham è Lino à Practicis & Officinis præferri, quòd citra calorem minùs aſtringit, magis emollit, lenit, exterget, & ad euacuationem & diſcuſsionem præparat, iocinoris & lienis infarctus à bile & pituita leniendo reſerat, vrinam ciet: ideò morbo regio medetur, febres tertianas, quartanas & pituitoſas curat, vti Meſues auctor eſt, flauamq; bilem per aluum expurgat, ſed efficaciùs abſinthio addito. Epicnides, ſeu in Vrtica natæ magnam copiam ſe vidiſſe ait Lobellius in agro Sommerſeti Angliæ, quæ vrinis potentiùs ciendis, & obſtructionibus aperiendis eſt efficacior.

Vires.

GLANS VNGVENTARIA. CAP. XXIIII.

Nomina

BÁΛΑΝΟΣ μυρεψικὴ Græcis dicitur. Theophraſto Βάλανος ſimpliciter, Latinis Glans vnguentaria, Plinio eadem vocis ſignificatione Myrobalanos, Arabibus *Habben*, ſeu *Ben*, Italis *Ghianda vnguentaria*, Hiſpanis *Auellana de la India*. Fructus effigies triquetra, vt ſcribit Pena, & Glandis, præſertim Fagi, æmula, huic generi nomen dedit: oleum verò, quod expreſsione emittit, Myrepſicæ, id eſt, vnguentariæ nomine à cæteris Glandibus diſtinxit, quòd eo vnguentarij plurimùm vtatur. Hanc Dioſcorides ſic deſcripſit.

Li.4.c.154. *Forma.* Balanus Myrepſica fructus eſt arboris Myricę ſimilis, magnitudine nucis Auellanæ, cuius interior pars expreſſa veluti amygdalæ amaræ humorem emittit, quo ad pretioſa vnguenta pro oleo vtuntur.

Locus. Naſcitur in Æthiopia, Ægypto, Arabia, & in Petra Iudææ. Præfertur quæ recens eſt, alba, plena, & quæ facilè delibratur. Theophraſtus verò ſic: ἡ δὲ βάλανος ἔχει μὲν τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ καρποῦ. φύλλον δὲ αὐτῇ παραπλήσιον τῷ τῆς μυρρίνης, πλὴν προμηκέστερον. ἔστι δὲ τὸ μὲν δένδρον εὐπετὲς μὲν καὶ εὐμέγεθες, οὐκ ἀφυὲς δὲ (Gaza legit, οὐκ ὀρθοφυὲς, vel εὐθυφυὲς) ἀλλὰ παρεστραμμένον. τοῦ καρποῦ δὲ τοῖς κελύφεσι χρῶνται οἱ μυρεψοὶ κόπτοντες· εὐώδεις γὰρ κατέχει· ὁ δὲ καρπὸς πρὸς αὐτὸ ἀχρεῖος. ἔστι δὲ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ ὄψει παραπλήσιος τῷ τῆς καππάρεως. ξύλον δὲ ἰσχυρὸν, καὶ εἰς ἄλλα τε χρήσιμον, καὶ εἰς τὰς ναυπηγίας. Id eſt, Balano à fructu nomē inditū. Foliū eius Myrto ſimile eſt, ſed oblongius. Arbor eſt patula & ampla, non recta, ſed diſtorta. Fructus corticibus contuſis vtuntur vnguentarij : odorum enim ſuauitatem retinent: fructus ipſe ad id inutilis eſt: magnitudine autē & aſpectu Capparis fructui ſimilis.

ſimilis. Materies valida, & cùm ad alia,tum ad nauigia vtilis. His verbis Theophraſtus declarat vnguentarios ſuis compoſitionibus addere ſolitos Balani corticem tuſum,pro ſtymmate,ſiue ſpiſſamento,conſeruandi odoris gratia,quem ad vſum nucleus eſt inutilis. Plinius de eadem hæc tradit. Myrobalanus Troglodytis & Thebaidi,quæ Iudæam ab Ægypto diſterminat, communis eſt, naſcens vnguento,vt ipſo nomine apparet. Quo item indicatur & glandem eſſe arboris, Heliotropio,quã dicemus inter herbas,ſimili folio.Fructus magnitudine Auellanæ nucis. Ex his in Arabia naſcens Syriaca appellatur, & eſt candida. Contrà in Thebaide,nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur, ſed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica viliſsima eſt.Sunt qui Æthiopicam iis præferãt,Glandem nigram, ac pinguem, nucleoq; gracili, ſed liquore qui exprimitur odoribus aptiori,naſcentem in campeſtribus:Ægyptiam pinguiorem eſſe, & craſsiori cortice,rubente:& quamuis in paludibus naſcatur, breuiorem ſiccioremq;. E diuerſo Arabicam viridem ac tenuiorem: & quoniam ſit mõtoſa,ſpiſsiorem.Longè autem optimam Petræam ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarij autem tantùm cortices premunt,Medici nucleos,tundentes, affuſa eis paulatim calida aqua. Vides in eiuſdem arboris & fructus delineatione auctorum veterum diſcordiam. Dioſcorides eam μυρείκης, Theophraſtus μυῤῥίνης, Plinius Heliotropij folio eſſe ait. Cùm autem harum folia multùm à ſeſe diſtent, vt in horum aliquo mendum ſit neceſſe eſt. Fructum Dioſcorides nuci Ponticæ aſsimilat, Plinius magnitudine nucis Auellanæ eſſe ait, Theophraſtus fructui Capparis & magnitudine & ſpecie ſimilem. Dioſcorides ſcribit interiorem fructus partem tundi, & velut amaras amygdalas humorem reddere, cui aſſentitur Galenus,ſcribens carnis eius ſucco vnguentarios vti. Theophraſtus fructus corticibus contuſis eoſdem vti,fructum eſſe inutilem: Plinius vnguentarios cortices tantùm premere,ſed addidit medicos nucleos tundere. Meſues Balani Myrepſicæ fructum alium magnum,alium paruum facit.Magnus,inquit, nucis Auellanæ eſt magnitudine,triangulus. Paruus verò ciceri ſimilis,malus: vterq; tamen medulla leni & vnctuoſa. Magnus eſt præſtantior, præſertim Syriacus. Cortice eſt albo, læui,tenui,medulla intus alba,leni,pingui. Paruus,ſi ex nigro albeſcit, & medulla eſt alba,leni,pingui,& recens,eſt innocentior. Nullus verò fructum hunc magis ad viuum expreſsit,atque Pena, quem & deſcripſit his ferè verbis.Siliqua eſt admodùm elegans, palmum longa,ex carinula bifori compacta,teres,rotunda, gracilis, biniſq; loculis ventricoſa, nempe ima ſupremaque ſui parte qua protuberat, glandem vnam vtroque loculo claudens: ſumma verò acuto ſtilo, roſtri inſtar, mucronem protendit,intus ſubrufo colore, foris pullo cinereóue,& ſecundùm longitudinem ſtriis rugíſq; exarata,coriacea tota, flexilis & corticoſa, inſipida,ſubadſtringens & ſicca. Hæc Pena. Glans vnguentaria,auctore Dioſcoride, trita, & drachmæ pondere cum poſca ſumpta, ſplenem liquat. Imponitur etiã ipſi cum Lolij farina & aqua mulſa. Podagricis itidem. Cum aceto cocta deterit ſcabiem, lepram:cum nitro vitiligines,& cicatrices nigras. At cum vrina tollit lentigines, varos, maculas à ſole cotractas,faciei exanthemata. Vomitus mouet: aluum cum aqua mulſa ſoluit. Stomacho multùm aduerſatur. Oleum quod ex ipſa exprimitur, aluum ſoluit. Cortex eius magis adſtringit. τὸ δὲ ἐκκοπείσης καὶ ἐκθλιβείσης αὐτῆς

Li.12.ca.21.

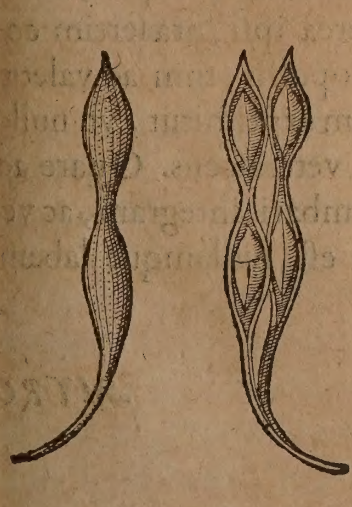
Li.6.ſimpl.

Lib.med. purg.c.12.

Li.4. c.154.

Vires.

GLANDIS vnguentariæ ſiliqua cum fructu, Penæ.

ἐκπίεσμα, id eſt, interprete Cornario, Quod verò ex ipſa cõtuſa & expreſſa ſupereſt
retrimentum miſcetur ſmegmatis aduerſus ſcabritias, & prurigines idoneis. Alij
ἐκπίεσμα ſuccum verterunt, verùm tuſæ, inquiunt, & expreſſæ. Superiorem con-
uerſionem approbat Galenus, qui cùm de carnis ſucco dixiſſet, ſubiunxit, ἀπόθλιμ-
μα ὑπόλοιπον, id eſt, reliquum quod ab expreſsione reſtat, idem quod Dioſcoridis
Li.6.ſimpl. ἐκπίεσμα. Illius de hac tota re verba ſunt. Balanus Myrepſica defertur ex Barbaria
regione. Vtuntur vnguentarij carnis eius ſucco, qui facultate calidus eſt. Reli-
quiæ autem, vnde expreſſus eſt ſuccus, terreſtres, ſcilicet & duræ, vincentem ha-
bent qualitatem amaram. Sed & admiſta quædam eſt adſtrictio. Quare extergen-
tem ſimul & incidentem, contrahentémque & ſtipantem effectum habent. Itaq;
ad ionctos, lentes, ephelin, & pruritum, deinde & ad pſoram & lepram conue-
niunt. Verùm & lienes liquant, iecúrque indureſcens. Quod ſi quis carnem eius
drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamentum experietur vomito-
rium. Sæpe etiam per inferiora aluum largiùs ſubducit. Itaque cùm hoc medica-
mento vtimur ad viſcerum expurgationem, & maximè iecoris, lieníſque, ex oxy-
crato ipſum exhibemus. Gaudet verò maximè aceto ad actiones externas. Adeò
enim efficax eſt, vt & pſoras & lepras detergeat, & multò etiam magis quæ his
ſunt minora, lentes, vitiliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum vl-
ceroſa, & quæ craſsi ſunt ſucci omnia. Porrò cùm illinenda eſt lieni, præſtat ad-
miſtam eſſe farinarum quampiam exſiccantem, cuiuſmodi eſt erui & lolij fari-
na. Hæc Galenus. Meſuæ Glans Myrepſica maior calfacit initio ordinis tertij, ſic-
Temper. cat ſecundo. Humiditatem habet excrementoſam & acrem, qua ventriculum
Vires. ſubuertit, nauſeam excitat, viſcera conturbat. Pituitam craſſam & lentam vomitu
& deiectione purgat: quare confert colico affectui pituitoſo, & flatulento ſum-
ptus, balano, clyſtere iniectus, cataplaſmate ex ipſius medulla, hordei farina &
melle appoſitus, & calore ſuo neruorum frigidis affectibus, ſpaſmo, tetano, con-
tractioni. Tumores quoque duros, ſtrumas, nodos reſoluit cum melle. Hepati au-
tem aut lieni obſtructo, vel durato cum farina lupinorum, & ſpica confert impo-
ſita. Ad hæc autem Glans minor, & eius oleum efficaciùs admouentur. Idem
etiam auribus infuſum tinnitui, ſibilo, ſurditati auxiliatur: cicatrices fœdas, lenti-
gines, alphos, & cætera cutis vitia emendat. Incidit enim, tenuat, terget, expurgat,
aperit obſtructa. Parua Glans ad omnia eſt efficacior, moleſtè purgat, vires deii-
cit, ſudorémque frigidum mouet. Ob id non vtenda etiam oleo, niſi emplaſtro,
vnctione, cataplaſmate. Glans ne ventriculo noceat, facit aſſatio. Ea enim humi-
ditatem excrementoſam & acrem horum ſymptomatum cauſſam coquit, & re-
ſoluit: túncque ſolùm deiectione purgat. Adiicitur præntereà ipſi, præſertim co-
quendo, ſemen aniſi & fœniculi. Hodie Officinis & Myropoliis, tum ad valetu-
dinem, tum ad voluptatem ex Glande vnguentaria oleum exprimitur, vt nullo
odore iucundum, ita nullo rancore, aut fœtore vnquam veteraſcens. Quare ad
quamlibet odoris ſuauitatem ac vim, vt moſchi, zibetti, ambari integram, ac ve-
getam tuendam, omnium oleorum id vnum aptiſsimum eſt, nullámque labem,
aut ſordem chirothecis, ac veſtibus illinit.

MYRO

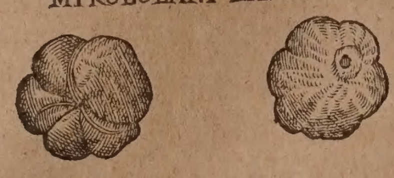
MYROBALANI. CAP. XXV.

FRVCTVS cathartici,de quibus hîc agimus, veteribus Græcis Lati-
nísque fuere incogniti,præterquàm ex recentioribus Græcis Actua-
rio,ab Arabibus inuenti,& ad leuiores purgationes frequenter vsur-
pati,qui omnes generis nomine Auicennæ Dilegi, siue Delegi di- Li.2. c.47.
cuntur,& Serapioni Hatilig. Tametsi librariorum vitio Hatilig pro Delegi cor- *Nomina.*
ruptè legi putat Garcias Histo.Aromat.Ind.auctor, quòd omnes Medici Arabes Lib.1.c.27.
illi affirmarint Myrobalanos omnes Delegi nuncupari. Has cùm viderent inter-
pretes quodammodo ad glandis formam accedere,impropriè Myrobalanos ver-
terunt,cùm pruna,quibus similia sunt,meliùs vertissent. Ad hæc cùm Myrobala-
ni vox Balanum myrepsicam significet,id est,glandem vnguentariam, perperàm
istis fructibus nomen id inditum,quòd vnguentis apti non sint. Sunt in vniuer- *Genera.*
sum quinque earum genera:flauæ seu luteæ, seu citrinæ, *Azfar* Arabibus dictæ.
Indicæ siue nigræ, *Asuar:* Quebulæ, *Quebulgi:* Bellericæ, *Belleregi:* & Emblicæ, *Embelgi.*
Emblicæ Seniticæ sunt Auicennæ,minutæ, & leuiores. Quod docet Serapio his Cap.107. simpl.
verbis. Myrobalani de Seni sunt ex speciebus Myrobalanorum:habent corticem
subtilem,quæ nota Emblicis conuenit. Mesues Myrobalanos citreas,nigras,cepu-
las eiusdem arboris fructus esse quibusdam videri ait,vt immaturi sint citreæ, ma-
turi nigræ. Cumq; arbor his auctoribus sit bifera,primi partus sunt citreæ & ni-
gręsecundi verò cepulę:aliis diuersarum arborum fructus videri,idq; credi,quòd
eorum facultates & opera variant. Id confirmat Garcias auctor Histor.Aromat. Lib.1.c.27.
Indic.Falluntur,inquit,tam ij qui omnia Myrobalanorum genera in eadem ar-
bore nasci putant,quàm qui flaua & cepula tantùm Nam quinque sunt diuersa
arborum genera,&,quod magis mireris,in regionibus sexaginta aut centũ leucis
à sese distantibus nascuntur. Nonnulla in Goa & Batecala, alia in Malanor & Da-
bul.In toto regno Cambayę quatuor earum genera inueniuntur. Kebula verò in
Bisnager,Decam,Guzarate,& Bengala. Cęterùm, quę in Lusitaniam deportãtur,
magna ex parte collectę sunt in regione,quę est inter Dabul & Cambaya. Nam
experientia compertum habemus,eos fructus, quos regio Septentrioni vicinior
producit,minùs putredini obnoxios esse. Inuenio autem,inquit Garcias,apud eos
hæc Myrobalanorum genera,quorum vsus est in purgationibus leuibus, & sine
molestia. Primum,quod rotundum est,& bilem purgat, indigenę Arare vocant,
Medici,Aritiqui:nobis sunt flauę. Alterum genus,incolis Rezenuale: nostrę sunt
Indicæ,siue nigræ. Tertium genus,Gotim incolis nuncupatum,rotundum:nobis
Bellericæ. Chepulæ verò nostræ,quæ pituitam purgant, illis Aretca appellantur.
Hæc sunt quatuor Myrobalanorum genera, quæ illis sunt in vsu medico. Nam
quinto genere Anuale iis nuncupato,nobis Emblico dicto (tametsi apud eos re-
periatur)non vtuntur nisi in densandis coriis rhois coriariorũ vice, & atramen-
to conficiendo. Sunt tamen etiam nonnulli,qui iis viridibus vescuntur excitan-
dæ appetentiæ caussa. Porrò Flauę teretes sunt:arbor Sorbi folia profert. Emblicę *Forma.*
arbor foliis est minutim incisis, Palmę magnitudine. Inda Myrobalanus octo-
gona est. Arbori folia Salicis similia.Bellericę arbor foliis est Lauri, sed pallidio-
ribus,& subcinericiis. Chebulæ magnæ sunt,& rotundæ,oblongiores tamen,cum
ad perfectam maturitatem peruenerunt,& angulosæ. Arboris folia Persicæ simi-
lia. Sunt autem singulæ arbores Pruni magnitudine,omnésque siluestres,& sponte
nascentes,non domesticæ. Cùm autem gustu sint adstringente & acido, sorbo- *Temper.*
rum immaturorum modo,ex frigidorum & exsiccantium classe esse dixerim. Præ-
parationis modus apud Indos non inualuit,vtpote qui iis non vtantur purgatio- *Vsus &*
nis,sed adstrictionis tantùm gratia. Nam si purgari velint,eorũ decocto vtuntur, *Vires.*

MYROBALANI.

MYROBOLANI EMBLICAE

& maiori doſe quàm nos in Europa. Solent autem iis ſaccharo condítis vti, magno ſucceſſu. Chebulorum autem maior eſt gloria. Condiuntur in Biſnager, Bengala, & Cambaya, flauæ: Indicæ in Batecala, & Bengala. Ex iis, quod iubere ſoleo, immaturis ſtillatitius liquor organis elicitur, quem poſt ſumptam aliquã cõſeruam adſtringentem propino, & ſyrupo admiſceo ſi quando opus eſt. Flauas & Bellericas præſcribere ſoleo initio menſę, iis qui alui profluuio, aut ſtomachi relaxatione laborant: talibus enim cõuenit huiuſcemodi cibus propter adſtrictionem cum pauca aciditate coniunctã. Præterea immaturorum ſuccum in alui profluuiis admodùm efficacem eſſe expertus ſum. Hactenus Garcias in Aromat. Indicorum Hiſtoria.

Li.5. meth.

Actuarius de iis ita ſcripſit. Inter ea, quæ perquàm modicè purgant, fructus quidam noti & lignoſi cenſentur, qui è Syria & Ægypto ad nos deferuntur: quorum alij Lutei, alij Chepulæ, alij Migri nominantur, omnes communi nomine Myrobalana nuncupati. Duæ aut tres eorum drachmæ læuigatæ purgandi vim obtinent, & priuatim ſuperuacuum capitis humorem exhauriunt. At Lutei bilem flauam euacuant, pituitam Cepulæ, atram bilem Nigræ. Cæterùm ventriculum, ac inteſtina ſua adſtrictione confirmant, roborantq́;. Torrefactæ Myrobalani ablutæq́; plurimùm vis purgatoriæ exuunt, ſed tenuiorum partium euadunt, exſiccantq́; magis. Quare quibus defluxio ad inferiora procumbens moleſta eſt, & inteſtina vlcerat, hæc aſſumimus, quæ modicè humorem defluentem ſubducunt, & notatu dignum robur inteſtinis conciliant. Eandem & conſimilem facultatẽ obtinet, quod Empeliliz, & quod Emplitzi barbara voce appellatur. Hæc Actuarius. Duo potiſsimùm Myrobalanorum genera condíta ad nos deferuntur. Primum, Kebula ſiue Chepula, quę pluris fit, omnium maxima, oblõga, puſilli Limonij, aut Perſici effigie, compacta, calloſa, nigraq́; carne, ſapore iuglandis condítæ. Alterum Bellerica minor, rotundior, tenerior edendo. Bellerico citrina ſimiliora facie, cute, nucleo oblongo & pulpa, ſed fulua, vnde nomen. Inda nigra eſt, notiſsima de colore, nuclei expers, callo penè lapideo. Hanc concolorem melancholicum humorem aptiùs educere putant. Poſtremò Emblica, potiùs fragmenta, quàm integra pruna, quadantenus triangula, Bellericis minora. Myrobalani, inquit Meſues, medicamenta ſunt benigna. Tantũ enim abeſt vt purgando vires deiiciant, vt etiã cor, vẽtriculum, hepar, corpuſq́; reliquũ cõfirment, cogẽdoq́; in vnum roborẽt: qua re vnica his incommodant, qui ſunt obſtructionibus obnoxij, has enim excitãt. Præterea medicamentis acribus, & purgãdo exoluẽtibus, vt Scammonio, perfectè corrigẽdis rectè miſcẽtur: ſed huic præſertim citrinæ ſunt miſcẽdæ. Id enim cõtraria tum ſubſtãtia, tum qualitate frangit, & purgationem iuuat. Hæc & multò plura lege apud Meſuem de Myrobalanis. Omnium effigies hac pictura expreſsit Lobellius, qui de Emblicis & Bellericis hæc literis mãdauit. Emblicæ parùm refrigerãt, ſiccãt ordine primo, pituita etiam putri vẽtriculum purgãt, eumq́; & cerebrũ, neruos, cor, hepar, & partes laxas cõſtringendo roborãt: ob id tremori cordis cõferunt, appetentiam inuitãt, vomitum ſiſtunt, furorem & latratus bilis cohibent, vim animæ rationalem

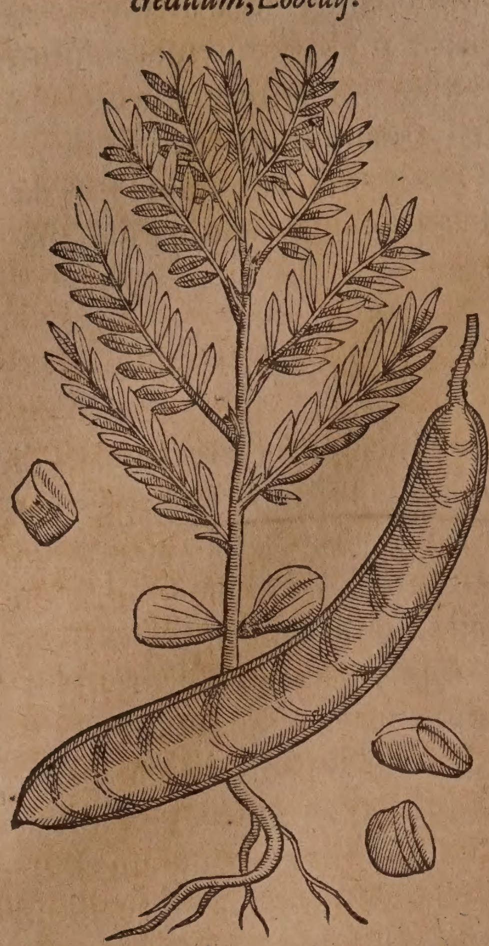
rationalem augent, calorem viſcerum inſigniorem, & inde natam ſitim extinguunt. Præſtantiores ſunt magnæ, carnis multæ, denſæ, graues, oſsium paruorum. Largiùs purgant, & rugis ventriculi minùs incommodant, ſi aqua in ſole macerentur, donec humectatæ tumefiant: poſteà expreſſæ mulſa biduo macerantur, igni lento coquuntur: vbi coctæ refrixerint, mellis albiſſimi parte quarta exceptæ reconduntur. Aromatibus, Cinnamomo, Xyloaloë, Cardamomo, Croco, Gallia, & ſimilibus nonnulli condiunt. Bellericæ etiam ſunt benignæ, & roborant: frigidæ primo gradu, ſiccæ ſecundo, cætera Emblicis viribus proximæ. Optimæ ſunt magnæ, multa & denſa carne, graues. Hæc Lobellius.

TAMARINDI. *CAP. XXVI.*

AEQVE ac Myrobalani veteribus Græcis incogniti fuere Tamarindi ab Arabib⁹ nominati, id eſt, Dactyli Indi, ſiue Palmulæ Indicę: Tamar enim illis dactylum ſignificat. Sed vt Myrobalanos, ita Tamarindos minùs aptè illi vocarunt: quoniam eorum arbor Palmæ ſimilis non eſt, nec ex Palmarum generibus, vt dicetur, niſi ad effigiem fructus reſpexerint, quæ dactylum ſiue digitum inflexum refert. Garcias in Aromat. Indicorum Hiſtoria tradit in Malauar *Puli*, in Guzarate *Ambili* nuncupari, eóque nomine reliquis Indiæ prouinciis notos eſſe. Arbor eſt, inquit, Fraxini, aut Iuglãdis, aut Caſtaneæ amplitudine, materie firma, non fungoſa: ramis foliis multis ornatis, & minutim inciſis, palmi magnitudine: fructu in arcus aut digiti incurui figuram efformato. Huius immaturi cortex viret, ſiccatus verò cinereus eſt, & facilè auellitur: nucleos intus continet ſatiuorum lupinorum magnitudine, quodammodo rotundos, ſed planos, colore furuos, læues, quibus abiectis pulpæ vſus eſt, quæ lenta eſt, & viſcida. Illud verò mirum & obſeruatione dignum tradit, quòd hic fructus in arbore adhuc pendens, noctu foliis ſeſe inuoluat vitandi frigoris cauſſa, interdiu verò ſeſe expediat, & è medio foliorum emergat. Acidus eſt dum viret, ea tamen aciditas ſuauitate non caret. Naſcuntur Tamarindi multis Indiæ locis, inquit idem Garcias. Sed qui locis montoſis, & ad Septentrionem verſis proueniunt, præferuntur, & diutius incorrupti manent: quales ſunt quos Cambaiete & Guzarate gignit. Idem Meſuen reprehendit quòd Tamarindos fecerit Palmæ ſilueſtris Indicæ fructum, cùm tota India Palmas non reperias, ſed eò deferuntur Palmæ fructus ex Arabia magna quantitate, eduntúrque ſiccæ, atque etiam in maſſam compreſſæ, abiectis oſſibus. Garcias vidiſſe ſe ait in Cambaya & Guzarate ſilueſtre quoddam Palmæ genus, ſed ſterile, & longè diuerſum à Tamarindifera arbore. Idem Serapionem etiam redarguit, quòd ſcripſerit ex auctoritate Abohaniſa Tamarindos in Cæſarea Aman prouenire: nullos enim in Cæſarea Aman, quæ eſt Syria, prouenire certũ eſſe ait Garcias, cùm à negotiatoribus ex India deferantur. Nonnulli, inquit ille, Tamarindos à ſaporis aciditate Oxyphœnicem vocant, quorum ſententiam nec probo, nec improbo. Sed quod Lacuna Commentariis in Dioſcoridem lib.1.cap.126. à Thebaicis palmulis non differre ſcribit, minimè probo, quemadmodùm nec quod eius arborem Palmæ ſilueſtris genus facit, foliis oblongis, & per extremum acutis. Tamarindorum iconem hîc poſitam Lobellio debemus. Quare quæ de iis etiam prodidit ſubiungenda. Tamarindorum ſemina recentia, inquit, Caſſiæ quadantenus ſimilia, ſed maiora & anguloſa quadrati piſi ritu, compreſſiora tamen è ſiliquis carnoſis, & multis fibrarum cirris implexis quàm Phaſeli noſtratis maioribus, quales in inſtructiſsimis Officinis Antuerpiæ proſtant (minimè è palmulis, aut eius generis fructibus, vt multi credidêre qui non viderunt) in horto ſata G. Drieſch, nobis perelegantes arbuſculas

[Margin notes: *Nomina* (beside line "enim illis dactylum…"); Lib.1.c.28. (beside "Garcias in Aromat."); *Forma.* — handwritten: "Ambili apud Indos est Tamarindi"; *Locus.* (beside "Naſcuntur Tamarindi"); Cap.348. ſimpl. (beside "ex auctoritate Abohaniſa")]

TAMARINDI folia, fructus, semina, Oxyphœnicum perperàm creditum, Lobellij.

sesquipalmares sæpe pepererunt, quæ hyemis rigoribus periere. Earum vnam pingendam cu rauit is scriptor, ex qua hanc ex presimus, foliis vtrinque ex aduerso oppositis, ordine secundùm costæ aut pediculi longitudinem, Osmundæ filicis modo digestis, virentibus, & gustu acidis, quæ contrahuntur & claudũtur per imbres, etiam ad Solis occasum. De eorum facultatibus hæc ferè Mesues. Tamarindi dactyli Indici medicamentum excellens ac innocens, frigidum siccum ordine secundo (Exemplaria hîc mendosa esse censet Garcias, quia Tamarindi refrigerant & exsiccant ordine tertio.) Ob id humorum acrimoniam reprimit, bilem purgat, eiusq; & sanguinis feruorem furoremq; compescit, febres acutas lenitione egentes & icterum sanat: sitim ac omnem ventriculi hepatísque ardorem extinguit, vomitum sistit. Lobellius etiam refrigerare & exsiccare initio ordinis tertij scribit: picrocholis saluberrimos esse: infusione purgare biliosum humorem, & extinguere: pituitamq; incidere & attenuare, sitim delere. Refert Garcias se illis expurgatis plurimùm vti cum saccharo, ídque feliciori successu, quàm si syrupo acetoso vteretur: ægros eorum infusione purgare, vt Tamarindorũ vnciæ quatuor aqua frigida, aut stillatitia intybi macerentur tribus horis, facta expressione eximantur, & modico saccharo inspergantur. Euacuant biliosum humorem pituitam incídunt, & attenuant. Indos sine molestia iis sese purgare cum oleo nucis Indicæ sumptis: medicos verò folia trita partibus erysipelate affectis imponere.

Lib. purg. cap.7. *Vires & Temper.*

EVPHORBIVM, ANTEVPHORBIVM. CAP. XXVI.

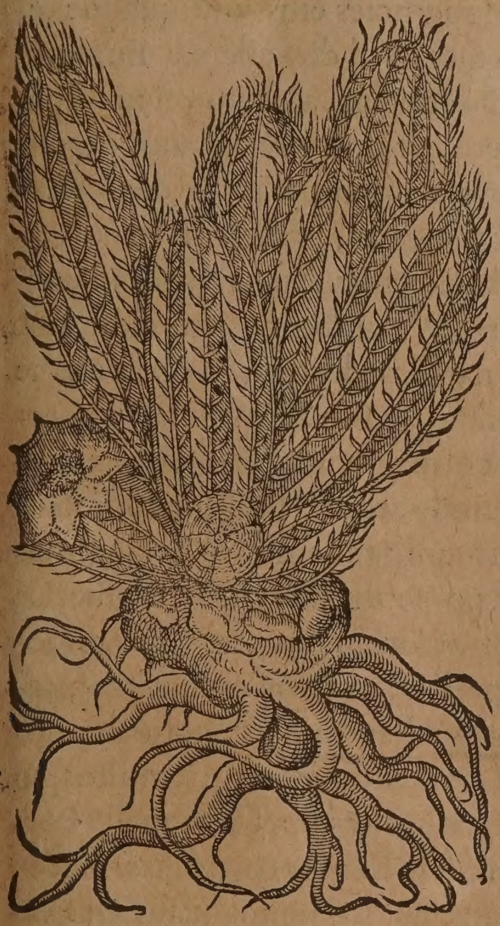
Nomina ΕΥΦΟΡΒΙΟΝ Græcis, Latinis etiam Euphorbium nominatur, Arabibus *Euforbium* & *Forbium*, Italis *Euforbio*, Hispanis *Alforuian*, Gallis *Euforbe*. Plinius herbam Euphorbiam nominauit, eius succum Euphorbium. Euphorbium, auctore Dioscoride, arbor est Libyca,

Lib.3.c.80. *Forma.* Ferulæ specie, quæ in monte Atlante iuxta Mauritaniam nascitur, succo referta acerrimo, quem timentes incolæ ob eximium eius feruorem, ventres ouillos elotos arbori circumligant, & eminus caulem contis incídunt, statímque velut ex vase quodam multus succus in ventriculos effunditur, sed ex vulnere etiam humi spargitur. Sunt autem duo succi genera, vnum pellucidum velut sarcocolla, magnitudine erui: alterum in ventriculis vitreum, & compactum. Eligendum est translucens, & acre. Adulteratur sarcocolla & glutine admixtis. Sed non difficile experimentum gustu sumptum, quia vellicata semel lingua feruor diutius permanet, vt quicquid offeratur Euphorbium esse putetur. Eius inuentio tempore

Lib.5.c.1. Iubæ Regis Libyæ cognita fuit. Eius rei locis aliquot meminit Plinius. Iuba Ptolemæi pater, qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, studiorum claritate memorabilior etiam quàm regno, similia prodidit de Atlante: prætérque gigni ibi herbam Euphorbiam nomine, ab inuentore medico suo appellatam. Cuius la-

ctum succum miris laudibus celebrat in claritate visus, contráque serpentes & venena omnia priuatim dicato volumine. Et Euphorbiam è monte Atlante, vltráque Herculis columnas, in ipso rerum naturæ defectu. Et rursus, Inuenit & patrum nostrorum ætate Rex Iuba quam appellauit Euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ, à quo D. Augustum conseruatum indicauimus. Sed Iubæ volumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante: spectatur foliis achantinis (Lege ex veteri codice & Dioscoride, specie Ferulæ, foliis, &c.) Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiatur: incisæ conto subditur excipulum ventriculo hœdino. Humor lactis videtur effluere, siccatus cùm coiit thuris effigiem habet. Qui colligunt clariùs vident. Contra serpentes medetur, quacunque parte percussa, vertice inciso, & medicamento addito. Hæc Plinius. Ex quibus perspicuum est deprauatè in Dioscoride legi, ἐν τῷ τμώλῳ Mauritaniæ, cùm Tmolus mons sit Lydiæ in Asia minori, rectéque Ruellium Atlantem legisse ex Plinio. Euphorbium plantam qui repræsentarit, nullus adhuc extitit, quod sciam, præter Dodonæum, ex quo hanc expreßimus. Natum fuisse scribit anno 1570. Bruxellæ in horto Io. Boisot viri generosißimi & doctißimi, à quo vnum terræ commissum folium in plura multiplicatum est, & radicem demisit in obliquos ramulos diuaricatam. Ioannes Leo in Africæ historia, ex vno solo, vt ipse nominat, fructu, vigintiquinque, aut triginta quandoq; prouenire scribit, è quibus maturis & vulneratis succus effluit lacti similis, qui lentorem contrahens concrescit, & colligitur. Euphorbium istud, vt describit Dodonæus, folia habet oblonga, crassa, virentia, in rotunda ac terete figura angulosa. Cucumerem satiuum referrent, si non anguli eminentiores, & albicantibus spinis plurimis duplici ferè ordine obsiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris, & mordax, facilè concrescens. Succus illitus, auctore Dioscoride, vim habet suffusiones discutiendi: potus tota die exurit: quare melli collyriísque pro acrimoniæ ratione admiscetur. Coxendicum doloribus prodest in odorifera potione haustus. Squamas ossium eadem die eximit: verùm eo vtentes oportet linamentis aut ceratis communire carnem oßibus circunsitam. Narrant quidam percussos à serpentibus nihil mali passuros, si incisa osse tenus capitis cute, intritus succus infundatur, & posteà vulnus consuatur. Euphorbium, inquit Galenus, causticæ siue vrentis & tenuium partium facultatis est, perinde ac alij multi succi. In his neque alibi, quod legerim, Dioscorides, neque Galenus purgatricis facultatis Euphorbij meminere, quam Plinius non omisit. Vettonica soluit aluum, &c. Item Euphorbium, vel Agaricum drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. Fusiùs eam explicarunt Aëtius & Actuarius. Euphorbium, inquiunt, pituitam, sed potiùs aquas subducit: est autem acutißimum, & maxima ignea vi præditum. Quapropter colicis, & quibus venter frigidior est, exhibetur: alios vehementer conturbat, sitímque maximè mouet. Quidpiam ex odoratis seminibus ei permiscetur, & trium obolorum pondere ex aqua mulsa præbetur: sed

EVPHORBIVM, Dodonæi.

Lib. 27. procem.
Lib. 25. c. 7.
In purgan. Histo.
Lib. 9.
Vires.
Lib. 3. c. 80.
Lib. 6. simpl.
Lib. 26. c. 8.

ſed præſtat vt cum melle coćto in catapotia formetur. Meſues hanc & alias eius facultates recenſet his ferè verbis. Euphorbium igneum eſt, calidum ſiccum ordine quarto, omnium lacrymarum calidiſsimum, tenuiſsimum. Vrit, ruborem excitat, vlcerat, penetrat, terget. Tam valenter agit, vt præ anguſtia & labore ſyncopem & ſudorem frigidum accerſat. Purgat autem præter cætera pituitam craſſam & lentam, quantumuis impactam, etiam à neruis & iuncturis remotis, & profundis, ſumptum, ſed correctum. Idem ex oleo Leucoij lutei ſolutum affectibus neruorum frigidis, paralyſi, ſtupori, tremori, ſpaſmo, ſpaſmo cynico, nodis, illitu mirè conducit. Hepatis quoque & lienis tumoribus, & dolori ab intemperie frigida, & flatu, & ei, qui per iuncturas & partes alias turget, occurrit. Puluis eius ex aceto alphos valenter affrictus delet: idem ſternutamentum valentiſsimè ciet. Cum oleo de ſpica illitum occipiti, lethargicæ obliuioni prodeſt, aquas quoque vacuat. Ventriculo & hepati nocet ſua actionis vehementia: ob id minùs tenuiter eſt terendum, & miſcendum acrimoniam obtundentibus, calorem flammeum extinguentibus, lubricantibus, & horum omnium tanta copia, vt ſuperficies eius vndiquaque tegatur. Hæc Meſues. Sed difficile eſt Euphorbium, inquit Dodonæus, aliis ita vel inuoluere, vel permiſcere, vt non vrendi vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo foris inunctum veſicas excitat, præſertim in corporibus mollioribus: quare tutius eſt intrò in corpus non admittere. Tunditur etiam non ſine moleſtia, niſi naribus diligenter obturatis ac munitis. Si quando enim acrimonia ad nares peruenerit, mox pruriginem, ſternutamentúmque excitat, deinde ardore ſummo copioſam pituitam ac muccum, tandem verò & ſanguinē elicit non ſine perpetuis lacrymis. Aduerſus hanc Euphorbij acrimoniam indigenis remedio fertur eſſe herba, quæ ab effectu, & contrariis Euphorbio facultatibus Anteuphorbij nomen accepit.

Lib purg. cap. 10.

ANTEVPHORBIVM, Dodonæi.

Forma. Hæc cauliculos emittit multos, rotundos, virentes, atq; circa eos folia, qualia Portulacæ. Radix multas habet propagines. Succo quoque prægnans eſt, ſed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem & acrimoniam Euphorbij retundēte.

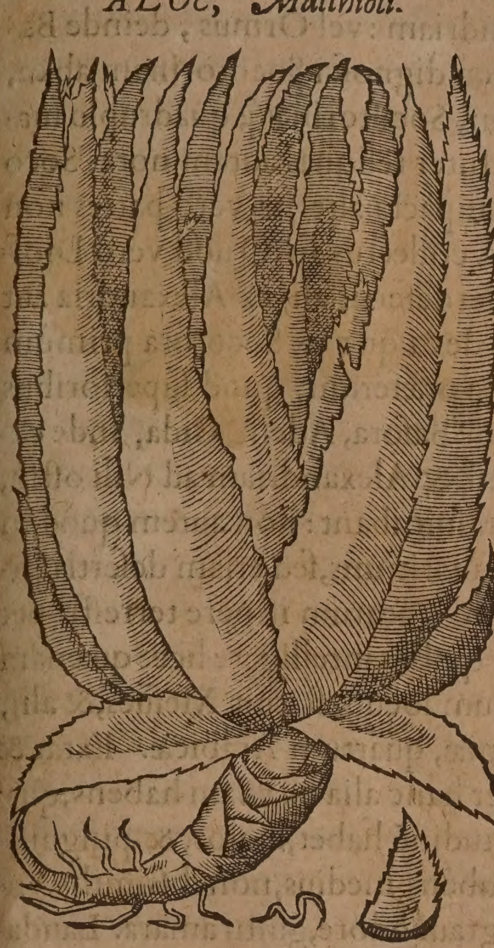
Vires. Creuiſſe ait Dodonæus etiam in horto Boiſſoti, eodē quo Euphorbium anno, atque vna cum eodem periiſſe. An veteres de ea herba literis aliquid mandarint, nondum compertum. Videtur tamen Dodonæo ad Telephij ſpecies referri poſſe.

ALOE. CAP. XXVIII.

Nomina MEDICAMENTORVM omnium vulgatiſsimum & præſtantiſsimum eſt, quod ἀλόη, tam herba quàm ſuccus eius Græcis dicitur, Latinis Aloë, Officinis Aloës, Gallis *Aloë* & *l'herbe du Perroquet*, à foliorum virore. Quia verò Aloë in maritimis naſci proditur, non abs re quis ſuſpicetur, inquit Pena, nomen illi factum à ſale, vel ſalo ſiue mari, cuius afflatu imprimis gaudet, fortè itidem & nonnihil ſalſedinis foris continet, vt cæteræ maritimæ.

ritimæ. Sunt etiam qui à craſsis foliis, & ſimilitudine, quā cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent: Dodonæus Semperuiuum amarum Columellæ. Græcorum quoque vulgus Aizoon hodie vocat, quia ſemper viret. Arabes, Perſæ, Turci, teſte Garcia in Aromat. Indicorum Hiſtoria, *Cebar*. Nam quòd *Laber* à Serapione vocatur (codex meus habet, *Saber*) interpretis errore, aut librariorum negligentia factum fuiſſe exiſtimat.

ALOE, Matthioli.

ALOE cum floribus, Matth.

Siquidem Arabicum exemplar *Cebar* habet, inquit: Guzarate verò & Decan incolæ *Areaa*, Canarini, qui maritimum hunc tractum habitant, *Catecomer*, Hiſpani *Acibar*, Luſitani *Azeure* appellant. Lib.3.c.22. Scillæ foliū habet Aloë, vt deſcribit Dioſcorides, craſſum, pingue, modicè latum, rotundum, repandumq́; *Forma.* παρ' ἑκάτερα δὲ τὰ μέρη ἔχει ἐκ πλαγίων ἀκάνθια ἀραιῶς ἐξέχοντα, κολοβά: id eſt, ab vtraque parte habet ex obliquo ſpinulas rariùs eminentes, mutilas. Alij legunt, παρ' ἑκάτερα δὲ τὰ μέρη ἔχει τὰ φύλλα ἐκ πλαγίων ἀκανθώδη, ἀραιῶς ἐξέχοντα, κολοβά: id eſt, interprete Lacuna, folia ex obliquo vtrinque in ſpinas quaſdā retuſas longioribuſq́; interuallis diſpoſitas deſinunt. Vel, vt vertit Fuchſius, folia vtrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros & breues. Quæ Ruellius obſcuriùs & ex Plinij potiùs quàm ex Dioſcoridis ſenſu conuertit, folia vtrinque ex obliquo longioribus interuallis ſtriantur, & in ſpinulas deſinunt retuſas truncáſque. Quomodo autem Aloës folia ſtriata dici poſſint, mox dicemus. Caulem profert Antherico ſimilem, florem album, ſemen Aſphodelo ſimile. Grani eſt tota herba odore, & guſtu amariſsima, radice vna pa li in terrā adacti ſpecie. *Locus.* Naſcitur copioſiſsima in India, præpinguis, vnde ſuccus quoque defertur. Prouenit etiam in Arabia, Aſiáque, & in maritimis aliquot locis, ac inſulis, velut in Andro, ſucco extrahendo non valde idonea, ſed ad glutinanda vulnera vtilis, ſi trita illis imponatur. Hæc ex Dioſcoride. Hódie pleriſque Europæ locis in hortis penſilibus feliciter, non ſecùs ac ſuis natalibus in ſabuleto depacta adoleſcit florétque. Scribit Garcias in Aromat. Indicorum Hiſtoria, Aloën plurimam naſci in Cambaya, Lib.1.c.2. Bengala, aliíſque multis locis. Cæterùm laudatiſſimam eſſe in Socotora, quæ inde ad Arabes Perſas, Turcos, deniq; per vniuerſam Europam defertur, eámque ob cauſam Aloën Socotorinam appellari. Diſtare autem Socotoram inſulam à freto maris Erythræi. 128. leucis: quare non minùs Arabicam quàm Aethiopicam dici poſſe, quòd altera parte freti Arabia terminetur, altera Aethiopia. Nec verò ſuccum ex Aloë extrahi

In cap.23. lib.3. Diosc. trahi in quadam duntaxat Socotoræ vrbe, vt scribit Andr. Lacuna, sed per totam insulam, quæ nullis vrbibus exculta est, verùm pagos duntaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad excipiendum succum substerni pauimentũ, vt idem auctor est. Esse autem Socotorinam laudatissimam, non solùm vulgari fama, sed etiam à celebribus viris se accepisse asserit. Quin compertum se habere ait, Aloën quidem plerisque aliis Indiæ locis nasci, quæ cum Socotorina deferatur Adem, & Gida, inde terrestri itinere Cairum, postea Alexandriam: vel Ormus, deinde Basora, postea Cairum & Alexandriam: facilè tamen dignosci Socotorinam ab ea, quæ in Cambaya, Bengala, aliisque locis aduehitur, Socotorinæq; quadruplo maius esse quàm eius quæ aliunde adfertur pretium. Inter reliquas autem notas Socotorinam commendari, quòd solida sit, & bene compacta: alterius verò partes non posse perfectè coire, quòd succus ex diuersis plãtis collectus sit. Quod verò Dioscorides & Plinius scribunt laudatissimam ex India deferri, alij ex Alexandria aut Arabia, non simpliciter id intelligendum est, sed de ea quæ ex Socotora primùm in Indiam delata est. Alexãdrinam autem quidam præferunt, quòd superioribus annis pleraque aromata Ormus deferrẽtur, deinde Basora, Adem, Gida, inde camelis Suez, quæ in extremo maris Erythræi sita est, & Alexandriam ad Nili ostiũ, vnde Veneti petentes ea reliquæ Europæ communicabant: non autem quòd in Alexandria fiat Aloë. Nascitur verò nõ modò in maritimis, sed etiam desertis Indiæ locis: eam enim se vbique vidisse ducentarum leucarum itinere terrestri per eas solitudines cõfecto. Hæc tradidit Garcias. Ex quibus intelligere licet quænam sit hodie Aloë Sucotrina, & vnde dicta, cui primum locum statuit Mesues, & alij, secundum Hepaticæ seu Persicæ, tertium Armeniæ, quartum Arabicæ. Extat &

Lib.27.c.4. apud Plinium Aloës descriptio, sed breuior, prẽter hanc alia quædam habens, quæ apud Dioscoridẽ nõ leguntur. Aloë Scillæ similitudinẽ habet, maior, & pinguioribus foliis, ex obliquo striata. Caulis eius tener, rubens medius, non dissimilis Antherico: radice vna, seu palo in terram demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia: non tamen ea vtuntur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirificè enim conglutinat, vel succo. Ob id in turbinibus cadorum eam serunt, vt Aizoon maius. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lacryma adhærens. Ergo pauimentandum vbi sata sit censent vt lacryma non absorbeatur. Fuere qui traderent in Iudæa supra Hierosolymam metallicam eius naturam: sed nulla magis improba est, aut humidior. Erit ergo optima, pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac iocinoris modo coacta, facilè liquescens. Improbanda nigra & dura, arenosa quoque, quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Quod Dioscorides dixit Aloën folio esse Scillę simili, crasso, pingui, modicè lato, rotũdo, retrorsus pando, ex vtraque parte, non anteriore aut posteriore, sed à lateribus spinulas habere rariùs extantes, & mutilas. Plinius obscuriùs dicit Aloën Scillæ similitudinem habere, maiorem, & pinguioribus foliis, ex obliquo striatam, id est, lateribus ex obliquo laciniatis, & veluti striatis cum spinularum eminẽtiis: alioqui Aloës folia neque parte aduersa, neque auersa sunt striata, neque in canaliculos excauata, vt

Lib.1.c.2. autopsia ipsa demonstrat. In Aloë inueniri lacrymam per se adhærentem Plinius ait, Garcias in Aromat. Indicorum historia scripsit nullum eius inueniri gummi certum esse, sed interdum aquam quandam viscidam è foliis stillare, at neglectam & nullius vsus. Idem miratur Plinium tradidisse Aloën metallicam supra Hierosolymam inueniri, qui non solùm Medicos Iudæos, verumetiã pharmacopœos qui Hierosolymorum incolas se esse asserebant, diligenter interrogarit de hoc Plinij loco. Sed illi constanter negabant vnquam fuisse repertam huiuscemodi Aloën in tota Palęstina. At Plinius id non affirmat, verùm fuisse inquit, qui id traderent.

Sed

Sed & Dioſcorides in præfatione totius operis falſum eſſe aſſerit quòd Niger di-
xerit Aloën foſſilem (metallicam Plinius dixit) in Iudæa naſci. Probat Dioſco-
rides Aloën ἠπατίζουσαν, id eſt, hepatis ſpeciem præſeferentē. Plinius iocinoris mo-
do coactam dixit. Deinde adulterari gummi & acacia, quod & Dioſcorides ait.
Adulterant ipſam gummi, quod deprehenditur guſtu, & amaritudine, & odore va
lido, & quòd non diſſoluitur ad minimum vſque fruſtum, dum digitis friatur.
Quidam etiam acaciam admiſcent. Hac in re iis auctoribus fidem adhibendam
non eſſe cenſet Garcias, quòd exigua ſit iis in regionibus gummi & acaciæ copia,
imò nulla, quemadmodùm à viris fide dignis accepit. Præterea cùm nimia ſit illic
Aloës quantitas, non adulteratur, ſed quia negligentiores ſunt incolæ in tollendis
ſordibus, quas hic ſuccus ſecum trahit, aliàs alia purior, aliàs impurior vide-
tur. Illud verò non negat, quin in alias regiones tranſlata, illic adulterari poſ-
ſit. Dioſcorides herbam Aloën guſtanti amariſſimam eſſe ſcripſit, Plinius guſtu
amaram. Anton. Muſa negat amaram eſſe, Pena noſtræ inſignem amarorem — In Exam. ſimpl.
non ineſſe ait, ne quidem recenti ex Hiſpaniis in Flandriam Angliámque delatæ,
vbi tamen Aloë factitari dicitur. Quinetiam ſuccum nondum ſolibus perco-
ctum, vt brumæ tempore, minimùm amarum eſſe, ídque cæteris multo aqueo ſuc
co permixtis euenire, vt ignauiùs multo per initia ſapiant, deinde maturitatem
adepta, perfectioris ſaporis formam acquirant. Sic lactuca menſtrua dulcis eſt, tri-
meſtris cùm florem & ſemen profert amara. Portulaca fatua initio, adulta acida.
At Garcias Aloën herbam non amaram guſtu deprehendi miratur: nam ſæpe de-
guſtatam admodùm amaram ſe guſtaſſe aſſerit: quóque vicinior pars erat radici,
eo amariorem illi viſam fuiſſe, extrema autem folia amarore carere viſa. Huius di-
uerſitatis cauſa eſt cælum ſolúmque: iis enim feruidioribus herba eiúſque ſuccus
perfectiùs excoquuntur, & ſaporem ſuum, id eſt, amarorem contrahunt, quod nō
niſi tempore euenit eidem herbæ ſuccóque in aliis regionibus minùs calidis pro-
uenientibus. Aloës herbæ ſucci duo genera tradit Dioſcorides. Vnum arenoſum, — Lib. 3. c. 22.
quod puriſſimæ fæx eſſe videtur. Alterum quod iocinoris ſpeciem præſefert. Nec
ſunt audiendi, inquit Garcias, qui ſuccum ex ſuperiori parte plantæ profluentem
eo, qui media aut infima parte profluat, præſtantiorem putant: nam omnis ſuc-
cus bonus eſt, & arena caret, ſi adhibita diligentia extrahatur. Hodie Sucotrinam
Officinæ vocant, cui prima laus. Eius ſingulas libras ducato emunt Venetiis, ſi lim
pida & lucida ſit, ex rubro flaueſcens. Quæ verò Officinis hepatica dicitur, vbiuis
infimi pretij eſt, arenoſa verò & purioris fæx, iiſdem Caballina vocatur. Nunc de — caballina Aloe
Aloës facultatibus tum ex veteribus, tum ex recentioribus dicendum. Aloë, id eſt, — *Vires & Temper.*
herbæ ſuccus, vim habet adſtringentem, auctore Dioſcoride, ſomniferam (ὑπνωτι-
κὴν quidam codices Græci non habent) ſiccantem, denſantem corpora, aluum ſol — Lib. 3. c. 22.
uentem. Stomachum expurgat duorum cochleariorum menſura pota in aqua fri-
gida, aut tepida. Sanguinis reiectiones cohibet, & morbum regium purgat trium
obolorum aut drachmæ vnius pondere pota cum aqua. Deuorata cum reſina, aut
cum aqua, aut melle decocto excepta, aluum ſoluit. At trium drachmarum pon-
dere ſumpta, perfectè purgat. Mixta aliis purgatoriis medicamētis, ſtomacho mi-
nùs noxia ea reddit. Siccata & inſperſa vulnera glutinat, & vlcera ad cicatricem
perducit, compeſcitq́;. Priuatim verò exulceratis genitalibus medetur, & rupta in-
fantium præputia agglutinat (ἐπαγώγια παίδων præputia vocat, eo quòd glandi
inducantur.) Condylomata rimáſque ſedis cum paſſo ſanat (Alij codices habent
σὺν γλυκεῖ οἴνῳ, id eſt, cum dulci vino.) Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus
factas ſiſtit: & digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & ſugillata cū
melle delet. Lippitudines ſcabras, & angulorum in oculis prurigines lenit. Dolo-
rem capitis ſedat, temporibus & fronti ex aceto cum roſaceo inuncta. Capillos

fluentes cum vino compeſcit. Tonſillis,gingiuis,& omnibus in ore affectionibus ex vino & melle prodeſt. Ad ocularia medicamenta torretur in teſta pura ac candente,ligulaque ſubinde verſatur, donec æqualiter torreatur. Lauatur,vt quod eſt arenoſiſſimum ſubſidat velut inutile, & leue ac pinguiſſimum aſſumatur. Plinius

Lib.27.c.4. eadem ferè tradit.Natura eius ſpiſſare,denſare, & leuiter calefacere. Vſus in multis, ſed principalis aluum ſoluere, cùm penè ſola medicamentorum quæ id præſtent confirmet etiam ſtomachum, adeò non infeſtet vlla vi contraria. Bibitur drachma:ad ſtomachi verò diſſolutionem,in duobus ciathis aquæ tepidæ, vel frigidæ, cochlearis menſura, bis térve in die ex interuallis,vt res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimùm tribus drachmis.Efficacior,ſi pota ea ſumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino auſtero , capite in Sole contra capillum perunćto. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo, dilutiórque infuſa. Oculorum vitia omnia ſanari ea conuenit , priuatim prurigines & ſcabiem genarum : item inſignita ac liuida, illita cum melle maximè Pontico.Tonſillas,gingiuas, & omnia oris vlcera. Sanguinis excreationes, ſi modicæ ſint,drachmæ pondere ex aqua:ſi minùs,ex aceto pota Vulnerum quoque ſanguinem,& vndecunque fluentem ſiſtit per ſe,vel ex aceto. Aliàs etiam eſt vulneribus vtiliſſima,ad cicatricem perducens.Eadem inſpargitur exulceratis genitalibus virorum,condylomatis rimíſque ſedis aliàs ex vino, aliàs ex paſſo, aliàs ſicca per ſe, vt exigit curatio,mitiganda ac coërcenda.Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter ſiſtit : dyſenteriæ infunditur.Et ſi difficiliùs conquoquantur cibi,bibitur à cœna modico interuallo.In regio morbo tribus obolis ex aqua.Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto, aut reſina terebinthina ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, vt quod ſit arenoſiſſimum ſubſidat. Aut torretur in teſta,pennáque ſubinde verſatur,vt poſſit æqualiter torreri.Quod Dioſcorides dixit,Aloën duorum cochleariorum menſura potam ſtomachum purgare μεθ᾽ ὕδατος ψυχροῦ, ἢ γαλακτώδους, Plinius ait bibi ad diſſolutionem ſtomachi in duobus cyathis aquæ tepidæ,vel frigidæ,&c.vt aquam tepidam verterit τὸ γαλακτῶδες ὕδωρ, id eſt,aquam lactei teporis. Galenus de eadem ita diſ-

Lib.6.ſim. ſerit. Aloë herba non admodùm apud nos prouenit. Quæ in magna naſcitur Syria,lignoſior eſt, & facultatis imbecillioris : attamen vſque adeò deſiccare poteſt, vt vulnera conglutinet.At in regionibus calidioribus,qualis eſt Cœloſyria & Arabia,multò eſt melior. Optima verò Indica,cuius liquor eſt id quod ad nos importatur medicamentum cognominatum Aloë , ad plurimas res propter ſiccitatem morſus expertem vtile.Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed, vt indicio eſt guſtus, aſtringit ſimul,& amara eſt.Adſtringit quidem mediocriter,ſed vehementer amara eſt.Subducit & ventrem,vtputa ex eorum medicamẽtorum numero,quæ Græci ab excernendo ſtercore ἐκκοπρωτικὰ vocant. Itaque tertij eſt ordinis exſiccantium,calfacientium autem aut primi intenſi , aut ſecundi remiſſi. Verùm & ipſius facultatis miſturam atteſtantur particularia ipſius opera. Nam & gratum ſtomachò eſt medicamen, vt ſi quid aliud,& ſinus glutinat.Sanat & vlcera, quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt,& maximè quæ in ano ſunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata,& vulnera ad eundem modum glutinat. Congruit ſimiliter vtenti ad inflammationes in ore, naribus,oculis.In ſumma repellere & diſcutere ſimul poteſt , cùm hoc vt parum extergeat, quantùm videlicet vlceribus puris non ſit moleſtum.Hæc Galenus. Hodie Aloës vſum eſſe non modò apud Arabes Turcáſque medicos, ſed etiam apud Indos in purgantibus medicamentis & collyriis teſtatur Garcias in Aromat. Indic. Hiſtoria,tum etiã vulneribus carne explendis : in quem vſum plerumque in ſuis Officinis medicamentum habent,cui nomen Mocebar,ex Aloë & Myrrha paratum : quo etiam plurimùm

vtuntur in equis curandis, & vulnerum lumbricis enecandis. Medicum se vidisse ait magni Sultani Badur regis Cambaia, ipsa herba Aloë vtētem pro medicamento familiari, in hunc modum. Folia Aloës concisa cum sale coquebat, eius decocti vncias octo propinabat, quæ aluum sine molestia & nocumento subducebāt quater aut quinquies. In vrbe Goa Aloën probè tusam, & cum lacte mixtam propinantiis qui vlcere renum aut vesicæ laborant, vel qui purulentas excernunt vrinas, non sine magno successu, & ægrorum commodo: nam illico curantur. Eius vsus etiam aucupibus notus est, qui confracta auium crura ea conglutinant. Similiter in India maturandis phlegmonis idonea. Recentiores, & docti quidem viri, Arabes medicos insectati sunt, quòd affirmauerint Aloën venarum oscula adeò reserare, vt inde sanguis fluat, eámque ob causam hæmorroidibus non conuenire. Sed iis dudum responsum fuit, longa experientia compertum esse Aloën foris admotam ora venarum claudere, & sanguinem sistere, intrò verò sumptam, illis præsertim qui hæmorrhoidibus vexantur, sanguinem attenuare, calfacere, deducere ad ora venarum, ipsáque adeò vasorum extrema reserare, quod & alij succi multi faciunt, vt Porri, Vrticæ, Myrrhæ, quāuis calidi & sicci. Siluius scribit Aloën calore & crassa substantia venas tum hepatis, tum hæmorrhoidas aperire: anastomatica enim esse maximè quidem calida, crassa, acria & mordacia, non minimùm tamen calida, & crassa, qualis est Aloë: foris verò admotam vasis sanguine fluentibus, ipsum sistere facultate sua adstrictoria, & valde sarcotica. Clusius Aloën à vulgari planè diuersam primus, quod sciam, ostendit. Eam & plures alias illi acceptas referre debemus. Multa illi sunt folia, inquit, hominis longitudine, saturatiùs virentia, læuia, inferiore parte trium aut quatuor digitorum transuersorum crassitudine, & valde lata mutuò sese amplectentia, vt in vulgari Aloë & Asphodelis, sensim verò in mucronem desinentia, qui nihil aliud est quàm spina nigricans, crassa, duos digitos transuersos interdum longa, & adeò firma, vt Americi pro subula vtantur, cuspidísque vice suis telis adaptent. Foliorum latera quæ tenuiora sunt, spinis eiusdem coloris horrent, sed breuioribus, basi latiore, & deorsum recuruis vt in Rhamno tertio, interiore parte fibrosa. Sunt hæc folia succi plena amari, & acris. Ex eorum medio caulem enasci intellexit Clusius (neque enim vidit) brachiali crassitudine, & breuioris lanceæ altitudine: radix est crassa, oblonga, incurua, & veluti internodiis distincta, è cuius geniculis ad latera adnascuntur aliæ plantæ. Primùm hanc plantam sibi demonstratam fuisse ait Clusius à D. Ioanne Placa Medico & professore Valentino, primo ab vrbe Valentia lapide in Monasterio D. Virgini sacro, cui cognomen de IESV. Posteà aliis etiam locis obseruauit. Erutam autem vidit omnium maxima radice in suburbanis Petri Alemani, duorum ferè cubitorum longitudine, ad cuius latera triginta ferè pumilæ plantæ enatæ erant,

In Mesu. cap. I. lib. purg.

ALOE Americana, Clusij.

Aloë Americana.

Forma.

ex quibus detractas duas in Belgium detulit. Earum vna à Petro Coldebergio pharmacopœo sata Aloën produxit, ex qua iconem delineandam curauit, ne quis putet vulgaris Aloës esse. Viuax est, multósque annos durat, radice multipliciter sese propagans, cuius rei gratia, & propter spinarum rigiditatem Indi seu Americi circa agros serunt, ad eos communiendos, & fures arcendos. Valentini *fily Aguilla* vocabant, id est, filum & acum, quòd foliorum extremæ spinæ, acus, & fibræ interiores fili vicem præstent, Indi *Magney*, & *Metl*, nonnulli Hispani *Cardon*, ob aculeos. Magno in vsu est apud Indos, vt refert Gomara ad finem historiæ Mexicanæ, cuius verba, quòd integram huius plantæ historiam contineant, adscribere hîc libuit ex Clusio. *Metl* nonnullis *Magney*, aliis *Cardon*, arbor est duplici hominis statura, aut altiùs crescens, crassitudine coxæ hominis, parte inferiore crassior & densior, deinde sursum in pyramidem desinens vti Cupressus. Quadragena illi folia, tegularum propemodùm amplitudine, & eodem modo canaliculata, sede inferiore crassa, & in mucronem desinentia, lateribus tenuiora, & crassa spina mucronem occupante. Tanta circa Mexico copia nascitur, quanta apud nos vites. Profert spinam, florem, & semen. Ex ea ignem struunt, cuius cineres parando lixiuio idonei: truncus loco ligni est: folia tegularum aut imbricum. Eam cædere solent antequàm nimiũ adolescat: tum enim radix crassior fit, qua excauata liquor quidam colligitur, qui Serapij modo illic densatur: is aliquantulùm coctus mel fit, depuratus saccharum, dilutus acetũ, & addito Ocpatli (radix est, quam, ob eius præstantiam, Vini medicinam nominant) vinum, illis quidem in vsu, sed parum salubre: etenim caput ferit & inebriat: nullum autem cadauer, nulla impura sentina adeò fœtet, atque eorum anhelitus, qui eo vino inebriati fuerint. Ex huius germinibus & tenellis foliis fit conserua. Foliorum prunis assatorum succus recentibus vulneribus aut vlceribus instillatus, breui ea curat. Germinum & radicum succus, cum Absynthij illius regionis succo mixtus, viperarum morsibus vtiliter instillatur. Illius foliis paratur charta in vsum sacrificiorum & pictorum, & ex iis lini aut cannabis modo paratis fiunt Al pergates (calcei genus Hispanis admodùm familiare, ex funiculis contextum.) storeæ, chlamydes, cingula, funes: denique illis sunt cannabinum filum. Horum foliorum cuspides seu spinæ adeò firmæ sunt & acutæ, vt illis acus aut subulæ vice sint, eos cum fibris extrahendo. Istis spinis sacerdotes illius regionis in sacrificiis se pungere solent: etenim cuspis non frangitur, & satis altè penetrat, exiguo facto foramine. Hactenus Gomara. Addunt quidam, Americanos Veneream luem hac planta curare solitos hoc modo. Eius fragmentum in minutas partes sectum, ollæ canthari aquæ capaci impositum, trium horarum spatio decoquebant, olla priùs luto obturata: eam deinde apud ægrum positam aperiebant: magna fumi copia inde exhalans multum sudorem excitabat. Aut folium huius plantæ prunis impositum assabant, cuius fumum æger excipiebat: sed adeò vehementes sudores inde excitabantur, adeóque vires collabebantur, vt vix æger ferre posset, tametsi triduo duntaxat vteretur. Ex eorumdem foliorum fibris reticula contexuntur, & indusia conficiuntur. Hæc Clusius.

RHABAR

RHABARBARVM. CAP. XXIX.

APVD Arabes & recentiores duæ radices peregrinæ Rha nomine designantur. Quæ res atque vtriusque stirpis ignoratio fecit, vt plerique, num eiusdem plantæ radices essent, ambigerent. Verùm rerum inspectio atque accurata collatio totam litem diremit, docuitq; Rhaponticum à Rhabarbaro plurimùm discrepare. Primùm Rhabarbari priscis incogniti historiam perscribemus. Nascitur id in montibus Singui ciuitati Indiæ propinquis, quę à frequentissima & ditissima ciuitate omnium, quarum extat memoria, Quinsai quatuor dierum itinere distat. Vtraque verò regionis amplissimę, & in multa regna diuisæ, quam Mangi vocant, ditionis est. Singui terræ ciuitatem indigenarum lingua significat, Quinsai verò cæli. Quod illinc Rhabarbarum adfertur, Indicum nuncupant. Id autem perpaucum est, tum quia ipsæmet gentes id consumunt, tum quia pauci mercatores, cum quibus sunt cōmercia, eò vsque penetrant, tum quia minore sumptu & periculo ex Armenię ciuitate, quam Tauris nominant, (Terua ptolemæi quidam esse arbitrantur, alij Arsamoten Plinij) aduehitur. Gignitur & in Prouincia Scythiæ orientalis Tartarorum Imperatori subdita, quam Tanguth vocant, in montibus oppidis Campion & Succuir vicinis (Succuir Sarangas à Plinio dici quidam suspicantur.) A' Tauris, quæ Armeniæ maioris caput est, ad eas vrbes iter patet centum & octoginta dierum, his stationibus. A' Tauris ad Sultaniam ex ruinis Tigranocertæ ædificatā sex diebus peruenitur. A' Sultania ad Casibin (Cosiæos esse aiunt) quatuor. A' Casibi ad Veremi, sex. A' Veremi ad Eri Arianorū caput, vt quidā volunt, quindecim. Ab Eri ad Bachora (in Chorasmiis siue Choraxiis oppidum id est, Chorasam prouinciā vocant. Sunt qui Berdrigeos Plinij esse credunt, alij Bactrianos) viginti. A' Bachora ad Sarmacand (Margianæ caput nonnulli esse autumant, alij Sogdianorum) quinque. A' Sarmacand ad Cascar (Commanos Plinij quidam esse volunt, alij Aracosios) vigintiquinque. A' Cascar ad Acsu (Atasini sunt Plinij quorundam iudicio) per desertas ac vastas solitudines, viginti. Ab Acsu ad Cuchia, viginti. A' Cuchia ad Cialis oppidum, decem. A' Cialis ad Turfon (fortasse Tagas esse Plinij non malè quidam opinati sunt) decem. A' Turfon ad Camul, quod iam prouincia Tanguth continetur, tredecim. Hucusque Machometum colunt, ideò Musulmani dicti. A' Camul ad Succuir quindecim. A' Succuir ad Ganta, Gandaros Plinio nonnullorum opinione dictos, quinque. A' Ganta ad Campion, sex. Itineris spatia viatores & mercatores parasangis metiuntur, quas adhuc farsing vocant veteri nomine, sed corrupto. Via facili, nec montibus impedita, nec solitudinibus homines iumentáque siti ac fame necantibus intercepta, octo parasangas, id est, 24. miliaria Italica conficiunt singulis diebus. Nam parasanga tribus miliaribus Italicis proportione respondet. Campionenses ac Succuirini Rhabarbarum sua lingua *Rauend Cini* vocant, quod non rectè quidam nunc *Raued Seni*, nunc *Raued Sceni* appellant. Cuius nominis proprietas controuersiam dirimet inter medicos nostri seculi agitatam, cur ita vocetur, contendentibus aliis Sinicum nominatum esse à Sinis extremæ Indiæ populis, aliis Scenicum, vel Sceniticum à Scenitis Arabiæ gente, aliis à Scenitis Parthorum natione, qui Ariæ & Margianæ montes habitant: quæ postrema sententia plus habuit ponderis quàm reliquæ duæ, cùm Arij, Margiani, Aracosij, & alij populi prouinciæ Tanguth Campionensibúsque finitimi communi vocabulo Cini & Maucini etiam hodie nominentur. An verò à Troglodytis Æthiopiæ, quos κατ' ἐξοχὴν Barbaros nuncupasse videtur antiquitas, Rhabarbarum sit appellatum, facilè diiudicari potest. Nam Æthiopiam & eius Troglodytas Lusitanorū nauigatio nobis patefecit, quibus in locis nec Rhabar-

Vide Phytop. pag. 1216.

Locus.

Nomina

barum prouenire,nec inde ad nos mitti cōpertum eſt. Quod verò in Ægyptum per ſinum Arabicum camelis deportant, ex Armuzo,nunc Ormus, & Teredone, nunc Balzera, ad Euphratis oſtia ſitis, & aliis ciuitatibus Caramaniæ maritimæ, mercatores aduehunt,in ea loca ſecundo Euphrate, id Barbarum potiùs nominatum crediderim, ab earum gentium immani feritate, quæ in montibus ſuis collectum ad nos tranſmittunt. Quondam enim totus is tractus deſertorum vaſtitate, & tam longo itineris à nobis interuallo diſſitus, vix ſolis nominibus cognitus fuit. M.Paulus Venetus viam, quæ è Carmania ad Tanguth ducit Cobinam, Timochaim veterum Arbelitin, in qua Darium Alexander vicit, Sapurgan, Balac, Thaicam, Scaſſem, Balaxiam, Baſcia, Cheſmur, Comaros Plinij, Vocham, Ocanos Plinij, Caſchar diſtinctè tradidit. At verò Chagi Memet è regione Chilam ortus propè mare Caſpium ex oppido Tabas,mercator ſummæ fidei, acutiſsimíque ingenij apud Succairinos & Campionenſes emendi Rhabarbari cauſa aliquandiu commoratus, alteram viam ſuprà deſcriptam, qua è Terua Armeniæ eò proficiſcuntur,rectam & compēdioſam docuit: ex cuius narratione magnam horum partem nos ſumpſiſſe ingenuè fatemur. Rha Turcicum Meſuæ idem eſſe cum Rhapontico Græcorum nemini dubium eſſe debet. Ad ripas fluminū Rha,nunc Volga, Edel,Elatach,(tot enim nominibus appellant,)Boryſthenis,nunc Neper,Tanais,nunc Tana, vel Don, id creſcit, vt & Acorus. Turcæ,qui olim vltra Tanaim ſedes habuere prope Sarmatas Zygos,nunc Circaſſos,in patentibus illis campis, in quibus nunc Tartari Harmatotrophi, ſiue Hamaxobij per Hordas, id eſt, turmas vagantur palantes & errabundi, Rhaponticum ad exteras nationes mittebant: vnde Turcicum cognominatum. Scribit Pena multis ab hinc annis Rha ex ſemine Turcico nonnullos habuiſſe in hortis Galliæ & Flandriæ, quod magno ſtudio cultum ibi viguit, foliis Perſonatæ, ſed non perinde latis, longioribus,Helenij vel Verbaſci,in ambitu ſerratis & fimbriatis,aduerſa parte virentibus, auerſa lanuginoſis, caulem rectum ſeſquipedalem & cubitalem amplexis, capite faſtigiatum, foris ſquamulis loricato, ac per maturitatem ſtaminibus purpureis pleno,vt in Cynara, & Carduis purpureis,ſemine, dum circa Iunium & Iulium maturuit,Centaurij maioris,vel Cartami, longiore:radix fungoſior,maior,&Rhabarbaro ſimilior quàm Cētaurio. Id pinxerunt Dodonæus & Lobellius.Huic capitato Rheo valde affine eſt, inquit Lobellius, quod ex Italico ſemine alunt horti quidam Belgici: ſed folia anguſtiora multo,acuto Lapatho paria, auerſa parte incana: caulis rectus,capite faſtigiatus,ſquamulis loricato, ac ſtaminibus purpureis Cynaræ aut Cardui cōcoloribus pleno: ſemen Cnici ſilueſtris, cōpreſſum, ægre matureſcit in Belgio: radix Centaurij maioris, fungoſior. Hoc ex Lobellio pictum damus. Sed ad Rhabarbari hiſtoriam reuertatur oratio. Succuir ampla & frequens eſt ciuitas, ædificiis ornata ſumptuoſis & magnificis,è latere conſtructis,auguſtiſsimíſque ſuperba delubris,ex ſaxo & marmore compoſitis. In planitie iacet,innumeris fluuij canalibus rigua. Quare omnibus rebus hominum vitæ neceſſariis abundat, ſerico

Rha Turcicum ſiue Ponticum.

Locus.

Forma.

RHA CAPITATVM, Helenij folio.

ſerico præſertim, quod illic plurimùm Mori nigræ foliis paſti bombyces nent. Vites quidem locus is, nempe frigidior, dedignatur. Vini loco potum zytho ſimilem adiecto melle incolæ parant. Cætera, illorum ager Malorum, Pyrorum, Armeniorum, Perſicorum, Melonum, Cucumerum fertiliſsimus eſt. Rhabarbarum vbiuis in ea prouincia gignitur, ſed præſtantiſsimum in quibuſdam montibus Succuir propinquis, editis, ſaxoſis, ſiluis diuerſiſsimarum arborum, opacis, fontes plurimos effundentibus, terra rubra, crebris pluuiis fontiumq; ſcaturiginibus riguiſq; ſemper lutoſa. Caulem ab radice profert viridem, palmi altitudine, quem

Rhabarbarum.

RHAPONTICVM alterum anguſtiore folio, Lobell.

RHABARBARVM, Matthioli.

circundant folia multa, palmos duos longa, tamen pro ætate plantæ longiora, aut breuiora, ima parte anguſta, in ſumma latiora, rotundata, in terram inclinata, toto ambitu lanuginoſa, cum adoleſcunt viridia, cum ſeneſcunt flaueſcentia, & humi procũbentia. Ex medio foliorũ ſtipatu cauliculus, ſiue ſurculus prodit, flores ſuſtinens, hîc illic nullo ordine emergẽtes, ex candido purpuraſcẽtes, Violæ nigræ, ſiue Martiæ ſimiles, maiores, odoris validi, grauis & iniucundi. Radix ad duos tréſve palmos, terram ſubit, cortice fuſco obducta, craſsitudine diſpari: ſunt enim radices quædam tenuiores, quædam craſsiores, ſed nonnunquam tanta craſsitudine, vt ſuræ & coxæ hominis non cedant. Ex his fibræ multæ radiculæ've enaſcuntur, circumquaque per terram ſeſe ſpargentes. Planta è terra effoſa, (quod Hyeme fit, nimirùm ante Maij finem, cùm illis gentibus Ver incipit, quia tum priuſquàm exoriantur folia, ſucco introrſum reuocato plenior & habitior, ideoq; facultate præſtantior radix turgeſcit) radiculæ primùm reſecantur & reiiciuntur, deinde radicis, velut truncus in fruſta conciditur, qualia videmus in Seplaſiis. Eſt autem intus lutea, venis diſtincta, colore rubro pulchrè nitentibus, ſucco luteo rubroq; madida, quo manus inficit, ſic lento & glutinoſo, vt contactu facilè digitis inhæreſcat ſaporis tam amari, vt guſtari nequeat. Fruſta protinus radice diſſecta non appenduntur, vt ſicceſcãt: ſic enim luteus ſuccus totus efflueret, craſſaq;, euanida,

& exhausta radix, fieret facultate imbecillior, & bonitate inferior, sed super mēsis & tabulis disposita, quotidie ter, aut quater inuertuntur, vt quod superne est inferne collocetur: hac enim ratione succus non adimitur, sed in radice veluti coactus & concretus manet, radice nisi confestim ea diligentia adhibeatur, efferuescente ac inarescente. Post quartum demum, aut sextum diem pertusa frusta funiculis adactis ligata suspenduntur loco perflato, aëremq; liberè admittente, sic tamen vt solis radiis non feriantur. Hoc pacto exactis mensibus duobus siccatum Rhabarbarum egregium reconditur. Ex septem plaustris recentis, cùm siccatum est, vix restat quod equum oneret. Effossa per æstatem radix foliis iam enatis, & adultis velut immatura, nec succo luteo madet, vt quæ per Hyemem effoditur, & fungosa, rara, leuis, arida est, bonitateq; ab altera multùm superatur. Qui in montosa pergunt, vt Rhabarbarum emant, quale effossum est, siue cū foliis, siue absque foliis plaustris imponunt, ac vehes singulas in plana deductas sexdecim Saggiis argenteis vendunt. Cusæ autem monetæ nullus apud illos vsus: argentum & aurum in virgas oblongas malleis ducunt, eas deinde in particulas ponderis vnius Saggij diuidunt, qui valet argenteos solidos Venetos circiter viginti, aureus verò nummum aureum cum dimidio. Id pro moneta est. Emptum mercatores, vt iam dictum est, præparant. Id incolæ, quod admiratione dignum est, nullo in pretio habent, ne effossuri quidem, nisi ab externis mercatoribus eò conuenientibus, & deposcentibus, pretio sollicitarentur. Indi & Chinenses mercatores maiorem partem collecti, & præparati auferunt. Cataini ad purganda corpora, & alia medicinæ remedia, id non vsurpant more nostro, sed eo tuso, & cum aliis confectionibus perquàm odoratis mixto, Deorum quos adorant simulacra & imagines suffiunt. Multis in locis tanta est huius radicis copia, vt pro ligno siccatam vrant. Quidam tam paruifaciunt, vt equis languentibus, & ægris assiduè comedendam obiiciant. Longè pluris æstimatur Catainis radicula Mambroni Cini vocata, cum Rhabarbaro nascens, ad varias ægritudines laudatissima, ob ídque nobilissima, sed ad oculorum morbos præcipuè. Nam ea in cote trita ex rosacea, & affusa, oculorum dolor euestigio sedatur. Ad nos eam non conuehunt, propterea quòd solo nomine celebris, cætera ignota est. Apud Catainos in prouincia Chianfu herba quoque nascitur Chiai Catai nominata, vniuersis eius regionis populis commendatissima. Foliorum & aridorum & virentium decocti cyathus vnus vel alter bibitur quàm calidissimè bibi potest, aduersus febres, dolores capitis, lateris, articulorumq;, remedio inter alia efficacissimo, & ad alios plerosq; morbos. Tardiorem quoque ventriculi concoctionem decoctum id sic iuuat, vt eius grauitati ob crudum cibum contractæ facilè medeatur, & feliciorem, ac celeriorem concoctionem præstat. Ob has nimirùm dotes Catainornm quisque hanc secum herbam aliquo peregrinaturus gestat, vt subitis eorum morborum causis occurrat. Tanta ob id est huius plantæ dignitas, ac æstimatio, vt Rhabarbaro plenum saccum eius sola vncia gens illa lubentissimè permutet, atque adeò iactitet Persis, ac Francis si ea planta innotescat, mercatores Rhabarbarum ampliùs non postulaturos. Aduenas non absque periculo in montes Rhabarbari feraces conscendere narrant legendi gratia, nisi eius prouinciæ iumentis vehantur. Illic enim venenatam quandam herbam nasci, qua gustata veterinis vngulæ decidant: equos verò eorum montium pascuis assuetos exitiosam hanc plantam noscere, nec attingere, alienos verò carpere & appetere magno suo malo. Rhabarbarum calidum est & siccum ordine secūdo potiùs quàm primo, auctore Mesue. Substātia duplici constat, vna aquea, terrea adstringente, in corporis molē cōcreta, profunda, altera aërea & ignea, à qua rarum efficitur, superficiaria, quæ suam terream substantiam adurendo amaram efficit, ac purgatoriam, & obstructa liberantem. Clemens est & excellens

Mābroni Cini radix.

Chiai Catai herba.

Temper. Lib. purg. cap. 5.

Vires.

excellens medicamentum, multas dotes medicamento purganti maximè expetitas complexum. Huius substantiæ macerando separantur, vt calida & purgatrix in humorem transferatur, terrea verò adstringens remaneat. Bilem pituitámque illa vacuat, præcipuè à ventriculo & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructiones liberat, & affectus inde natos, icterum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas etiam diuturnas, dolorem hypochondriorum punctorium. Hæc insuper hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarum partium sistit, ex casu quoque aut ictu contusa, rupta, fracta, interna & externa sanat, si eius drachma vna cum mumiæ granis duobus, & Rubiæ tinctorũ grano vno & dimidio ex vino austero bibatur (mumiæ & Rubiæ non ita valentium medicamentorum mensura hîc est parcior, vt mendi suspicio sit, inquit Siluius, præsertim cùm Auicenna Rubiæ drachmam vnam Rhabarbaro addat.) Oleum quoque eius contusis & confractis musculis vtiliter illinitur: singultũ & dysenteriam sanat, præcipuè assum, & cum succo Plantaginis è vino austero potum. Innoxium est Rhabarbarum: omni tempore tutò datur: omni est ætati salubre, atque adeò pueris, & prægnantibus. Efficaciùs autem agit sumptum ex sero lactis, præsertim caprini, aqua quoq; Intybi, aut Apij, vel Plãtaginis cocta & colata maceratum, idq; omnino cum Spica nardi, actionem eius iuuante imprimis, expressumq;. Quòd si ad liberandas obstructiones propinandum est, vini albi puri & odori modicum macerando admisceatur, expressumq; eius tunc sumatur, & cùm detersione ac purgatione opus est. Quòd si post purgationem viscera adstringendo roborari volumus, puluis eius triti datur, si adstrictio magis expetitur, assum datur, si maxima, vstum.

AGARICVS. *CAP. XXX.*

ΑΓΑΡΙΚΟΣ vel ἀγάρικον Græcis dicitur, qui Agaricus Latinis & Agaricum, Mauritanis *Garichum*, siue *Garicum*, Hispanis & Italis *Agarico*, Germanis *Dannenschuuam*, quasi fungus Pinorum, aut potiùs Abietum & Laricum, Gallis *Agaric*. Agaricum gentile nomen sibi adsciuit, ab Agaria Sarmatiæ regione, in qua nascitur, teste Dioscoride, vel ab Agaro, quem & vrbem, & amnem in Sarmatia vocari tradit Ptolemæus. Appianus Alexandrinus Agaros Scythicam gentem contra serpentium morsus adhiberi solitam refert: propter quod Mithridates eos apud se habuerit. *Nomina*

Agaricum scribit Dioscorides radicem dici Silphio similem, non ita densa superficie sicuti Silphium, nam tota rara est. *Lib.3. ca.1.* *Forma.* Duo eius genera. Vnum mas, alterum fœmina, quæ etiam præfertur, rectos venarum discursus intus habens. *Genera.* Mas rotundus est, & vndique eadem substantia compactus, καὶ πανταχόθεν συμφυὲς, cuius videtur sensus esse accommodatior iudicio And. Lacunæ, atque vniformis vndique. Nam cùm dixisset Dioscorides, Agarico fœminæ inesse quosdam venarum discursus rectos, assignat posteà differentiam in masculo, dicens ipsum esse rotundum, & per omnes partes sui similem, vniformem, atque eiusdem substantiæ & naturæ: id quod inter alia συμφυὲς significare solet. Huic interpretationi adstipulatur Serapio, qui sic vertit. Sed est tota eius substantia continua. Gustus vtrique similis, initio dulcis, mox cum saliua madet (εἶτα ἐξ ἀναδόσεως.) Nascitur in Agaria Sarmatiæ regione. *Locus.* Quidam plantæ radicem esse aiunt. Alij in truncis arborum ex putredine, veluti fungos, nasci tradunt. Prouenit etiam in Galatia Asiæ, & Cilicia, in Cedris, sed friabile & infirmum. Galliarum glandiferæ arbores Agaricum ferunt, inquit Plinius. *Lib.16. c.8.* Est autem fungus candidus odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens. Signum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. Et alio in loco, Agaricum vt fungus nascitur in arboribus, circa Bosphoron, *Lib.25. c.9.*

colore

AGARICVS, Matth.

colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi. Id quod in Gallia naſcitur, infirmius habetur. (Alij codices habent Galatia pro Gallia. Et ſanè Dioſcorides in Galatia Aſiæ naſci dixit. Et hodie in Gallia naſci certum eſt.) Præterea mas ſpiſsior amariórque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina ſolutior, initio guſtu dulcis, mox in amaritudinem tranſit. Agaricus Galeno radix dicitur, quæ trunco innaſcitur. Meſuæ verò Agaricus medicamentum efficax oritur in truncis arborum magnarum, vetuſtate iam putreſcentium, & eroſarum, tanquam earum vel apoſtema, vel fungus. Eſt autem is duplex, mas & fœmina. Mas eſt malus, præſertim qui longus, niger, durus, denſus, grauis, & in fragmẽtis ceu villos neruorum oſtendit. Fœmina ſi rotũdior, alba, poroſa, & rara valde, & frangi facilis, leuis, dulcis primo guſtatu, mox amara & ſtyptica, eſt melior, præcipuè ſumma corporis ſui parte. Nam ſtipes, quòd ligni putrefacti aliquid præ ſe ferat, malus eſt, vt eroſus Agaricus. Hodie cùm ſeplaſiis omnibus notiſsimus ſit Agaricus, & quotidiano vſu tritus, tamen Dioſcoridi vix notum fuiſſe perſpicuum eſt, vt qui radicem dici Silphio ſimilem ſcribat, deinde hæſitans ſubiungat, aliis radicem eſſe plantæ, aliis fungum arborum truncis innaſcentem quadam putredine. Agaricum igitur fungum eſſe certum eſt, qui præter arbores glandiferas naſcitur, præcipuè in Larice, in qua præſtantiſsimum in Ananienſibus montibus ſe collegiſſe ait Matthiolus.

Li.purgan, cap.5.

Vires & Temper. Vim habet calfaciendi & adſtringendi, auctore Dioſcoride, efficacem ad tormina, & ad cruditates, ruptáque, & caſus. Duorum obolorum pondere datur non febricitantibus ex vino mulſo, febricitantibus ex aqua mulſa. Datur hepaticis, aſthmaticis, in morbo regio, dyſſentericis, nephriticis, in vrinæ difficultate, in vteri ſtrangulatu, & in vitiato colore, drachmæ pondere. Tabidis autem cum paſſo, ſplenicis cum aceto mulſo, ſtomachicis ita vt eſt manditur ac deuoratur ſine vlla humoris ſorbitione, ſimiliter acidum ructantibus. Siſtit ſanguinis reiectiones trium obolorum pondere cum aqua ſumptum. Facit ad coxendicum & articulorum dolores & comitialem morbum, ſi pari pondere cum aceto mulſo ſumatur. Ducit & menſes: fœminis vteri inflatione vexatis vtiliter æquale pondus datur. Rigorem ſoluit ante febrium acceſsiones datum. Aluum purgat drachmæ vnius, aut duarum pondere potum cum aqua mulſa. Eſt lethalium medicamentorum antidotum, ſi cum diluta vini potione drachmæ vnius pondere ſumatur. Serpentum plagis ac morſibus trium obolorum pondere cum vino potum auxiliatur. In ſumma, internis omnibus vitiis conuenit pro viribus & ætate datum, aliis cum vino, aliis cum aqua, aliis cum aceto mulſo, aliis cum aqua mulſa. Galenus eius naturam ſic declarat. Primùm guſtui dulcem eſſe, ſed paulò pòſt amarum apparere, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducere, leuiculæq; adſtrictionis, & conſiſtentia eſſe laxa. Quare compoſitum eſſe ex ſubſtantia aërea, & terrea, à caliditate extenuata, præterea minimùm habere eſſentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim habere, & craſsitudinem incidendi, tum infarctus viſcerum expurgandi. Ob id regio morbo laborantes ſanare, eos vtique qui ſic ab infarctu

Lib.3. ca.1.

Li.6.ſimpl.

farctu iecoris laborant. Iuuat & comitiali morbo obnoxios eadem facultate. Tum rigores per circuitum recurrentes, ex crassis aut viscosis humoribus natos sanat. Iuuat & demorsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus sumptum pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Est & purgatorium. Hæc Galenus. Hodie Agarico siue simplici, siue in trochiscos coacto in purganda pituita vtimur. Nam, auctore Mesue, pituitam crassam, lentam, putrem, & bilem flauam & atram vacuat, à cerebro, neruis, Li. purgāt. cap. 3. musculis, sensuum instrumentis, spina dorsi, thorace, pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, iuncturis. Ob id medicamentum familiæ à Democrito dictum est, quòd ad omnes partium internarum affectiones conferat: viscera reddit imbecilla: ob id tergentibus miscetur, ne in ea virtus eius altiùs penetret.

HIPOPHAES. CAP. XXXI.

VEnit & iis quæ lacteum succum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioscorides) est φρυγανώδης, siue surculaceus, vndequaque densus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleæ, angustiora tamen & teneriora: inter quæ spinæ siccæ & candicantes emicant, articulatæ, interstitio quodam distantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematin cohærent, sed tamē minores mollésque, & ex albido partim rubentes: radix crassa & mollis, succi plena, gustu amara, ex qua veluti ex Thapsia succus colligitur. Anguillara radicem refert palmum esse longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata succum manare tenuem, lacti concolorem, gustu amarissimum, odore grauem. In maritimis, ac sabulosis, vt Dioscorides scribit, nascitur. Anguillara arenosis & maritimis locis in Peloponneso à se repertum refert. Ἱππόφαες Græcis, Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. 22. cap. 12. (nisi corrupta vox) Hippophyes. Hippophyes, ait, in sabulosis maritimisq; nascitur, spinis albis: Hederæ modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis: radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pistillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quædam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion, Pelecinon, & Lappago, quæ tamen Aparinæ conuenit: nostra ætate ab indigenis Peloponnesi ἀκανθανὰ καθαρείση, id est, Spina purgatoria vocatur. Ab Hippophaë differt Hippophęstum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioscoride teste) appellant: à Plinio Hippope (nisi & hîc vitium) dicitur. Spinæ fulloniæ genus est, absque cauliculo, flore, aut fructu inanibus tantùm capitulis, foliis paruis spinosis, radicula molli & crassa, ex qua cum foliis & capitulis succus exprimitur. E Narbonensi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæstum vidimus spinosis capitulis, sine flore, sine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus. Debent (Plinio authore) Hippophaës & Hippophæstum accommodata esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse: quippe quædam animalium remediis nascuntur

HIPPOPHAES, Dodon. ex Cod. Cæsareo.

naſcuntur. Eſt verò Hippophaës, præſertim verò radix ipſius ac ſuccus, calidæ ſiccæq́; facultatis, & ſimul valenter purgantis. Succus ſyncerus radicis huius pituitam, bilem, & aquoſos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò ſubactus quatuor obolorum. Saluberrimè autem cum aqua mulſa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtiliſsimus. Frutex verò ipſe ſiccatus tunditur, tritúſque cum aqua mulſa exhibetur. Extrahitur quoq; ſuccus è radice, foliis & capitulo Hippophæſti, qui & ex aqua mulſa pituitam & aquam detrahit, & præcipuè comitialibus morbis, neruorum vitiis, & Orthophnœæ, vt Dioſcorides tradit, conuenit.

***

HISTOR

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER DECIMVS-SEPTIMVS.

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ Venenatæ.

PAPAVER. CAP. I.

CATHARTICA, & quantitate & qualitate malefica, graues corpori noxas inuehunt, non solùm quæ deleteria, vt Thymelæa, Lathyris, Euphorbiũ, sed etiam quæ benigna vocitantur, nisi necessariæ conditiones obseruentur. Quare illis venenata ordine subiungenda, quæ principes corporis nostri partes, & virtutes ipsum gubernantes ita opprimunt, atque vincunt, vt necessariò mors consequatur. Vt igitur de Catharticis plantis libro superiore, ita hoc de Venenatis agemus, quas sceleratis, & qui ad hominum perniciem his abuti voluerint, ignorasse præstiterit: probis autem, & iis qui ad hominum salutem naturæ rerum arcana scrutantur, cognitu hæ sunt necessariæ, tum vt doceãt homines, ne ab iis imprudentes fallantur, aut si quando per imprudentiam harũ quampiam sumpserint, tunc quoque innoxiæ fiant, atque irritæ, tum vt iis succurrant, qui iam noxam sentiunt. His adde, quòd morbis quibusdam venena sunt salubria, malefica tamen vi eorum modis omnibus, vel saltem quibus nobis licet, fracta. Venenatas autem non omnes, quæ cognitæ sunt, hîc persequimur. Quasdã enim, vt Taxum, Nerium, Cicutam, Coriandrum, similitudine ducti in alias classes digessimus: sed plerasq;, & eas notiores, quale est Papauer, Græcis μήκων, Arabibus *Thaxthax*, & *Chascas*, Gallis *Pauot*, Italis *Papauero*, Germanis *Maysomen*, Hispanis *Dormidera*. Officinæ Papaueris nomen retinuerũt: μήκων quidem à μὴ κονεῖν, id est, à non operando dicitur, quia vincti papauereo sapore sensus stupefactáq; membra nihil queunt agere, vel παρὰ δὲ μῆκος, à proceritate, siue longitudine. Multa sunt Dioscoridi Papaueris genera. Vnum est Papauer Rhœas, Erraticum nuncupatum, de quo in Agro diximus. Alterum satiuum, μήκων ἥμερος, cuius vnum genus est hortense, μήκων κηπεύτη, θυλακῖτις, semine albo: alterum siluestre, semine nigro: tertium magis siluestre, Arabibus *Seil*. Hortense vocat Dioscorides quòd in hortis frequentissimè seratur, cætera duo siluestria, non quòd nõ serantur. (Nam nõ solùm in hortis seruntur, sed etiam in campestribus, segetum & leguminum modo) sed quòd asperiora sint tum caulibus, tum capitibus, tum foliis, nec tam domestica, quàm hortensia. Præterea est μήκων κερατῖτις, id est, Papauer cornutum, siue corniculatum, Arabibus *Almacharam*, & μήκων ἀφρώδης, id est, Papauer spumeum.

Nomina — Vide Phytop. pag. 30

Genera.

Lib.19.c.8. Plinius multa quoque fecit genera,ſed non tam perſpicuè diſtincta. Papaueris ſatiui tria genera, inquit: candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur, affuſo ouo inhærens,vbi inferiorem cruſtam Apium githq; cereali ſapore condiũt. Alterum genus eſt Papauer nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. Tertium genus Rhœam vocant Græci,&c. De reliquis generibus Papaueris alio in loco dicit. Li.20.c.19. Silueſtrium vnum genus,Ceratitin vocant, nigrum,cubitali altitudine,radice craſſa & corticoſa,caliculo inflexo vt cornicula. Folia minora & tenuiora quàm cæteris ſilueſtribus:ſemen exile,tempeſtiuum eſt meſsibus. Et paulò pòſt. Alterũ è ſilueſtribus genus Heracleum vocatur, ab aliis Aphron,foliis (ſi procul intuearis) ſpeciem paſſerum repræſentantibus:radice in ſumma terræ cute: ſemine ſpumeo. Ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate,&c. Tertium genus eſt Tithymalon, Lib.9. hist. cap.13. Mecona vocant,alij Paralium,de quo alio iam diximus. Theophraſtus etiam Papaueris ſilueſtris genera annotauit,ex quo Plinius ſuperiora mutuatus eſt. μήκωνες δὲ, inquit, εἰσὶν ἄγριαι πλείους. ἡ μὲν κερατῖτις καλουμένη, ἡ δὲ μέλαινα. ταύτης τὸ φύλλον ὡς φλόμου τῆς μελαίνης, ἧττον δὲ μέλαν. τοῦ δὲ καυλοῦ τὸ ὕψος, ὡς πηχυαῖον, ῥίζα δὲ βραχεῖα, καὶ ἐπιπόλαιος: ὁ δὲ καρπὸς καμπύλος ὥσπερ τῶν κερατίων. συλλέγεται δὲ περὶ πυροτομίας. δύναται δὲ καθαίρειν κοιλίαν. τὸ δὲ φύλλον ἄργεμα προβάτοις ἀφαιρεῖ. φύεται δὲ παρὰ τὴν θάλατταν, οὗ ἂν ᾖ πετρώδη χωρία. ἑτέρα δὲ μήκων ῥοιὰς καλουμένη, παρομοία κιχωρίῳ τῷ ἀγρίῳ. διὸ καὶ ἐσθίεται. ἐν ταῖς ἀρουραίοις δὲ φύεται, μάλιστα ἐν ταῖς κριθαῖς, ἄνθος δὲ ἔχει ἐρυθρὸν, κωδίαν δὲ ὅσην ὄνυχα τοῦ δακτύλου. συλλέγεται δὲ πρὸ τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθῶν, ἐγχλωροτέρα δὲ μᾶλλον. καθαίρει δὲ κάτω. ἑτέρα δὲ μήκων ἡρακλεία καλεῖται, τὸ μὲν φύλλον ἔχουσα οἷον στρουθός. ᾧ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσι. ῥίζαν δὲ λεπτὴν, ἐπιπόλαιον, τὸν δὲ καρπὸν λευκόν. καθαίρει ἄνω ταύτης ἡ ῥίζα. χρῶνται δέ τινες πρὸς τοὺς ἐπιλήπτους ἐν μελικράτῳ. Id eſt, Papaueris ſilueſtris multa ſunt genera. Vnum Ceratitis, id eſt, Corniculatum vocatur, aliud nigrum, folium habens Verbaſci nigri, ſed minùs nigrum: caulem altitudine cubitali, radicem breuem, & per ſumma terræ ſparſam: fructum inflexum veluti cornicula. Legitur circa meſſes. Aluum purgare poteſt. Folium argema ouibus adimit. Naſcitur iuxta mare locis petroſis. Aliud Rhœas ſimile Intubo erratico: quare in cibi vſum venit. In aruis prouenit, potiſsimùm inter Hordea. Florem rubrum profert, calicem ſiue caput vnguis digiti magnitudine. Legitur ante Hordei meſſem, atque etiam viridius, purgat per inferna. Aliud eſt Papauer Heracleum, folio Radiculæ, quo lintea dealbãtur: radice alba, per ſumma terræ hærente: fructu albo. Radix purgat per inferna. Quidam aduerſus comitialem morbum vtuntur in vino mulſo. Quod hîc dixit Theophraſtus Papauer Heracleum (alij vocant Aphron teſte Plinio, Dioſcorides ἀφρῶδες) folium habere Struthi, quod Struthiũ Dioſcorides vocat, Latini Radiculam, ſiue Lanariam herbam, Plinius hoc ad paſſerem auiculã retulit, qui & ipſe στρουθὸς appellatur, cùm tamen mox indicarit Theophraſtus, de quo Strutho loquatur, nimirũ quo lintea dealbant. Plinius verò hæc non de Strutho, id eſt, Radicula herba intellexit, ſed ad Papauer Heracleũ retulit, ex hoc lina ſplẽdorẽ trahere æſtate

PAPAVER ſatiuum, Matthioli.

æstate scribens. Papauer satiuum album caulem profert rectum, læuem, vnicum, sed alis diuisum, ternûm & quaternûm cubitorum, quem totũ folia ambiunt longa, lata, candida, Scariolæ hortensis, aut Hyoscyami nigri modo laciniata, tenera, Forma.

PAPAVER satiuum rubrum fimbriatum, Dalech.

PAPAVER fimbriatum, & cristatum, album, & nigrum. Lobell.

succum lacteum emittentia, qui effusus vna, aut altera die pòst flauescit: flores in summo caule vel candidos, vel leuiter purpureos, latioribus quaternis sæpius foliis: deinde rotundum, magnum & oblongum caput, in quo semen albũ. Huius species quædã seritur in hortis flore speciosiore, oris eius cristatis, & fimbriatis, capitis etiam quæ operculo inest corolla, radiolis multis, argutioribus, & dentatim crenato ambitu. Cætera superiori prorsus similis. Papauer fimbriatum, & cristatũ albũ, & nigrum Lobellius appellat. In calidarum & frigidarum regionum hortis satu maximus huius Papaueris prouẽtus, præsertim in agris maritimis, aut flatui maritimo obnoxiis, quibus impendiò delectatur. Est ille duplò maior, niueo candore nitens, & tantò pulchrior flos, quem horti Belgij in deliciis habent ad coronamenta: non sanè alîus generis à fimbriato albo, aut nigro satiuis, nisi florum incisura & laciniis profundis, fœturã perelegantem sortitur, quæ multipla serie maiores & confertiores, Rosarum dehiscentium æmula gratia, visum oblectantes, ipsis Maluæ hortẽsis pares floribus cernuntur. Color renidet albus, aut coccineus sanguineus, aut niueo cãdore & rubore confusus: interdum ora cristata ex albo purpurascunt. Seminibus me donauit maximæ & optimæ spei non minùs peritus quàm nobilis Carolus de Croy princeps de Chimay, studiosissimus, & summus stirpium admirator. Papauer satiuum nigrũ, caule & foliis albo proximum, flores promit venustos, rubros, vel colore sanguineo saturo Pæoniæ, capita rotunda in quibus semen nigrum concluditur, vnde nigrum cognominatur. Satiuũ istud etiam horti alunt, capitibus superiori satiuo albo tam similibus, vt non nisi è semine nigricante diffractis illis agnoscant pharmacopœi ipsi qui seuerint. Eius pictura ex Dodonæi Historia stirpium hîc exhibetur. Officinis Papauer nigrum magnum dicitur, indoctis Papauer rubrũ à florũ colore, à Lobellio Papauer spontaneũ siluestre, & hortense, semine interdum albo, interdum nigro. Hîc etiam appinximus Papauer nigrum satiuũ, flore Maluæ hortensis, aut Pæoniæ Penæ, & Lobellij, cuius seminis tutior est vsus in syrupo de Papauere, quàm Papaueris nigri spontanei,

Lib.3.c.80.

In Appẽd.

PAPAVER ſilueſtre, ſiue nigrum, Dodonæi.

de quo mox. Quēadmodum autem albi ſatiui, ita huius nigri ſatiui differens quædam ſpecies eſt, quæ florum folia multū fimbriata, & rubro colore nitentia gerit: item capitulorum corollas criſtatas, alioqui nec colore, nec magnitudine diſtat. Præterea inter ſuperius album, inquit Pena, & rubrum indoctis nominatum, etiam quoddam eſt Officinis notum, quod nulla re diſcrepat, niſi paruis foraminibus patulis in ſuperna capitis parte, vnde elabitur ſemen. Papauer patulū vocant Pena & Lobellius. Dodonæo Papauer ſatiuum tertium eſt, caule, foliis, floribus & capitulo minus. Flos ex cæruleo, ac purpureo obſoletum, ac dilutū quendam colorem refert: capitulum quoque rotundum habet, ſed maturato ſemine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipſi inſidet, in circulū hiat, facilè defluenti ſemini viam præbens: quod aliis duobus non contingit, quorum ita clauſi permanēt calices, vt nullum inde ſemen elabi poſsit. Hæc Dodonæus. (In Histor. purgant.) Papauer ſpontaneum hortenſe, & ſilueſtre, Penæ, & Lobellij, in hortis prouenit, foliis minoribus, floribus dilutè rubētibus, obſoleto aſpectu: capitulis triplo minoribus, numeroſis: ſemine interdum nigro, interdum albo, quandoque hiantibus oſculis, quandoque occluſis & cohibentibus ſemen, quod parum gratum & probatum habetur, præſertim nigrum. Quare vt viroſius reiiciendum, & ſatiui nigri primi ſemine vtendum. Ex Papauere albo &

PAPAVER nigrum ſatiuum flore Maluæ hortēſis, aut Pæoniæ, Pen. & Lob.

PAPAVER ſpontaneum ſilueſtre & hortenſe, Pen. & Lobell.

nigro

nigro vtroque lacryma,ſeu liquor gummoſus,tum ſponte,tum ex vulnere manat quem Græci κατ' ἐξοχὴν ὀπὸν, & ὄπιον vocarunt. Eius colligendi ratio hæc à Dioſcoride traditur. Cùm ros in eo exaruerit,cultello ſtellam circũſcribere oportet, ita vt ad interna vſque non perforet:à lateribus capitis in directum ſummã cutẽ incidere,exeuntem lacrymam digito in concham deradere,& non multò pòſt redire:inuenitur enim concreta,& ſequenti die ſicca.Oportet autem ipſam in mortario terere,& in paſtillos coactam reponere. Præterea ex capitibus vnà cum foliis tuſis,& prælo expreſsis ſuccũ colligunt, quo in mortario trito paſtillos effingunt. Meconium id appellatur,opio imbecillius. Quæ ſic declarat Plinius. E nigro Papauere opos gignitur ſcapo inciſo (Sic habent vulgata exemplaria, tamen capite inciſo legendum videtur, vt caput incidi debeat, non ſcapus:ſequitur enim, nec in alio genere ipſum inciditur caput, & ſic habet Dioſcorides)vt Diagoras ſuadet,cùm turgeſcit:vt Iollas,cùm defloreſcit,hora diei ſereni,hoc eſt cùm flos in eo exaruerit. Incídi iubent ſub capite,aut calice. Nec in alio genere ipſum inciditur caput. Succus, & hic,& herbæ cuiuſcunque, lana excipitur, aut ſi exiguus eſt vngue pollicis,vt lactucis,(Hermolaus legit,aut lactucis,legendũ tamẽ videtur ex Dioſcor.aut conchis:ſuccũ enim εἰς μύακα deraſum excipere iubet) & poſtero die quod magis inaruit. Papaueris verò largior,denſatur,& in paſtillos tritus in vmbra ſiccatur,non vi ſoporifera modò,verùm,ſi copioſior hauriatur,etiã mortifera per ſomnum:Opion vocant. His Meconij parandi modum alium ſubiicit. Cùm capita ipſa & folia decoquuntur,ſuccus is Meconium vocatur, multò Opio ignauior. Nunc Papauerum vires explicandæ. Papaueribus ſatiuis communis refrigerandi vis eſt, vt tradit Dioſcorides. Quare folia & capita in aqua decocta fotu ſomnum accerſunt. Bibitur & decoctum contra vigilias. Capita trita & cum polenta cataplaſmatis mixta,eryſipelatis & inflammationibus proſunt. Oportet autem viridia ipſa tundere,& in paſtillos cõformare,ſiccatoſq; reponere, ac vti. Capita per ſe etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterum cũ melle dum humor denſetur,craſſeſcatq;,decocta,eclegma medicamentum efficiunt,dolorẽ mitigans in tuſsi,& fluxionibus arteriæ, & cœliacis affectionibus. Efficacius hoc medicamentũ redditur adiecto Hypociſtidis ſucco,& acacia.Papaueris nigri ſemen tritũ cum vino bibitur cõtra fluxiones alui,& fœminarũ profluuia.In peruigiliis fronti ac temporibus cum aqua illinitur. Opium magis refrigerat,ſpiſſat,ſiccatq;, & mediocri quantitate ſumptum dolorem leuat,ſomnũ conciliat,concoquit.Tuſsi atq; cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori copia hauſtũ nocet,lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cũ roſaceo perfuſum facit. Aurium doloribus cum amygdalino, myrrha & croco inſtillatur. In oculorum inflãmationibus cũ toſto oui luteo & croco.Eryſipelatis & vulneribus cum aceto:podagricis cũ lacte mulieris & croco, ſedi pro balano ſubditũ ſomnũ allicit. Eraſiſtratus auctor eſt Diagoram vſum eius improbare in aurium dolore,& oculorum lippitudine,eo quòd viſum hebetet,& ſoporem gignat. Andræas verò ait, ſi non adulteraretur, excæcari eos qui ipſo illinerentur.Mneſidemus vſum duntaxat eius olfactãdi probauit, qui ad ſomnum conciliandum conueniat. Quæ falſa eſſe experientia deprehẽdit, quũ ipſi effectus viriũ huiuſce medicamenti fidẽ faciant. Hæc paulò aliter Plinius refert.Diagoras & Eraſiſtratus in totum damnauere,vt mortiferum, infundi vetantes:prætereà,quoniam viſui noceret. Addidit Andræas non protinus excæcari eo,quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed poſteà vſus eius non improbatus eſt, medicamento nobili quod Diacodion vocant. Deinde vſum medicum Plinius præſcribit his verbis. Satiui albi calix ipſe teritur, & è vino bibitur ſomni cauſa. Semẽ elephãtiis medetur.Et mox.Semine quoq; eius trito in paſtillos, è lacte vtũtur ad ſomnũ:itẽ ad capitis dolores cũ roſaceo. Cũ hoc & auriũ dolori inſtillatur.

Li.4.ca.60. Meconiũ. Li.20.c.18. *Vires & Temper.* Lib.4.c.60. Li.20.c.18. Ibidem.

Podagris illinitur cū lacte mulierū. Sic & foliis ipſis vtuntur. Item ad ſacros ignes, & vulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi, multoq; magis quas vocāt lexipyretas, quoſq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamē cœliacis in vino datur. Satiuum omnino magis rotundat capita. At ſilueſtri longum ac puſillū, & ad omnes effectus valentius. Decoquitur & bibitur contra vigilias, eademq; aqua fouēt ora. Galenus, ſatiui Papaueris ſemen, inquit, mediocriter ſomnū cōciliat, viſu candidum. Proinde pani ipſum inſpergunt, tum melle maceratū edūt. Papauer nigrū medicamentoſum eſt, admodū refrigerans. Aliud nigrū omniū eſt medicatiſſimū, tum ſemine, tum caliculis, tum foliis, tum ſucco. Validè enim refrigerat, ad ſtuporē vſque & mortē perducens: eſt enim ex quarto & vltimo refrigerantiū ordine. Μήκων κεράτιτις, id eſt, Papauer corniculatū, ab Oribaſio & Aëtio Paraliū, ab aliis Papauer ſilueſtre, aut marinū appellatum, ex Dioſcoridis deſcriptione folia habet alba, hirſuta, Verbaſco ſimilia, in ambitu ſerrata ſilueſtris Papaueris modo: caulē ſimilē: florem pallidū: fructum longū, cornu modo inflexum, Fœnigræci fructui ſimilem, vnde nomē accepit: ſemen paruum, nigrum, Papaueris: radicem per ſumma terræ, craſſam, nigram. Naſcitur in maritimis & aſperis. Id in maritimis Senenſibus Craſſetano & Orbetellano agro, & circa Herculis portum in Argētario promontorio, itē Adriatici maris litore non longè à Timauo fonte, & Tergeſto, ſaxoſo litoris tractu copioſiſsimum prouenire ſcribit Matthiolus, atq; etiam in hortis & viridariis ſeri. Idem Cluſius & Dodonæus corniculatū Papauer agnoſcunt, quod maius eſt, inquit Dodonæus. Reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac lacinioſis foliis ſatis refert, non tamen læuibus, ſed nonnihil lanuginoſis, inſtar ferè foliorum Verbaſci: caules infirmiores breuioréſque in multas alas diuiduntur: flores ochri colore luteo pallent, quos excipit nō capitulū, ſed tenue, oblongū, incuruumq; corniculū, ſiue ſiliqua, in qua ſemen nigricans: radix ſubeſt lōga, craſsior. Præter iſtud vulgare corniculatū Papauer, duo alia obſeruata ſunt à Cluſio & Dodonæo genera. Prius folio eſt Erucæ modo laciniato & altè inciſo, vulgari minore & tenuiore, neque adeò candicante, ſed hirſuto: caules interdū vulgari non minores, teneriores tamē, & graciliores, procumbentes: flores etiā minores interdū intenſo colore rubent, interdū languidiore (præſertim in eo genere quod per omnia tenerius eſt &

Li.7.ſimpl.

Li.4.ca.61.

In Histor. purgant.

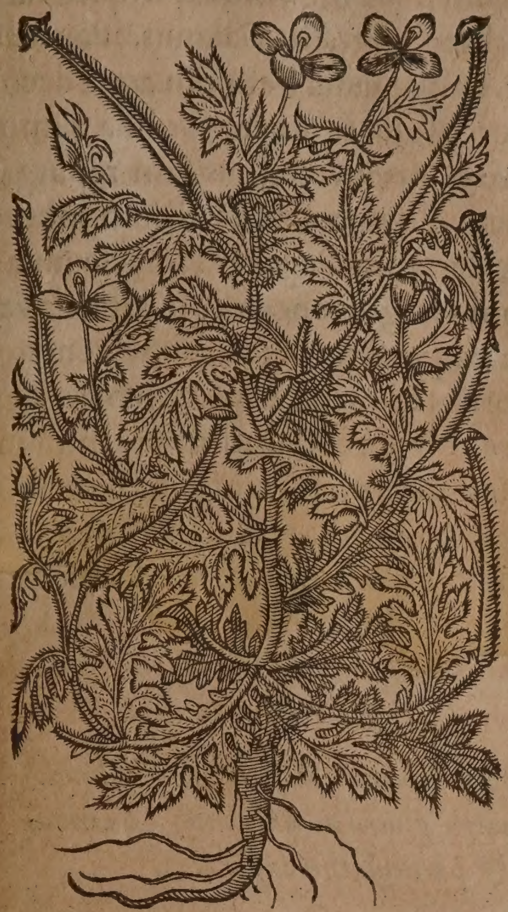
PAPAVER cornutum, Matthioli.

PAPAVERIS corniculati ſpecies, Dodonæi.

PAPAVER corniculatum alterum, Cluſij.

PAPAVER corniculatum violaceum, Dodon.

eſt & minus) nõnunquam etiam pallido ſunt colore, mediis foliis ad phœniceum vergentibus: cornicula prælonga, quibus veluti opercula quædam inſident latiuſcula, in iis ſemen nigrum Papauere maius, radix oblonga, candicans. Naſcitur in agro Salmanticẽſi iuxta vias & agrorum margines. Floret Iunio, ſemen Iulio profert. In Belgio ſatum nõ niſi Auguſto & Septembri floret, interdum etiam ſeriùs. Minimè autem croceo ſucco turget, vt quidam putauere. Illud quod florem habet pallidum & phœniceum in Viennenſi agro ſponte naſcitur inter Auenas, præſertim quæ ſecus vias ſatæ ſunt. Alteri folia ſunt multò maiora & teneriora, eáque minutim admodùm diſſecta, neq; candicantia, ſed viridia: cauliculi tenelli & ſubhirſuti: flos ſuperiori non minor, cærulei ex purpureo coloris ſaturati, & nigræ Violę æmuli, fugax admodùm, & qui leuiſsima aura excutitur: huic ſuccedunt cornicula digiti duntaxat longitudine, plærumq; etiam breuiore, exilia, duriuſcula, rigidiúſque hirſuta, in quibus continetur ſemen exile admodùm, colore ex cæruleo nigricante: radix tenuis eſt & inutilis. Inuenitur in multis Hiſpaniæ locis, ſed non niſi inter ſegetes, & Maio menſe floret, in Belgio multò ſeriùs, & in totum multò minus ac tenerius. Hæc Cluſius, qui iſtud poſtremum Papauer ſe collegiſſe ait in agro Narbonenſi inter Auenas prope Latera oppidum, ſecus flumẽ Ledum, à Caſtellanis vocari *Roſetta*, à nonnullis *Amapolas moradas*, id eſt, Papauer flore violaceo, à ſucci mororum colore. Perperàm, inquit Lobellius, corniculata Anemone maior à Pena dicitur, cuius flos minùs bene expreſſus in Aduerſariis. *Vires & Temper.* Corniculati Papaueris radix, vt tradit Dioſcorides, in aqua decocta ad dimidias, & pota, vim habet coxendicum & hepatis affectus ſanandi: prodeſt iis qui craſſa quędam aut araneoſa cum lotio reddunt. Semẽ acetabuli menſura cum aqua mulſa potum aluum leniter purgat. Flores & folia cum oleo impoſita cruſtas emarginant: pecoribus illita argema & nubeculas repurgant. Papauer ſpumeum. Lib. 4. c. 62. Poſtremus eſt μήκων ἀφρώδης, Papauer ſpumeum, aliis Heracleum, vt iam diximus, non perinde vt cætera notum. *Forma.* Caule eſt dodrantali, vt deſcribit Dioſco. foliis admodùm paruis, herbæ Lanariæ ſimilibus,

fructu circa ipsa albo, sed & tota herba alba est, & spumea, radice alba, per summa terræ hærente. Huius fructus colligitur æstate cùm plenè maturuit, & siccatus decidit. Purgat per vomitus, si acetabuli mensura cum aqua mulsa bibatur: quæ purgatio priuatim comitialibus prodest. Eadem sic breuiter tradit Galenus. Papauer cornutum vim habet incidendi & abstergendi. Itaque radix herbæ in aqua decocta ad dimidias hepaticos affectus adiuuat. Porrò folia & flores sordida admodùm & contumacia vlcera iuuant: sed ea reiicere oportet veteribus iam repurgatis. Nam tam validè abstergunt, vt puras carnes colliquent. Hoc virium robore non sordem duntaxat, sed & crustam vlceribus detrahit. Papauer Heracleum semen habet pituitam expurgans. Opio aut meconio largiùs epoto consequitur veternus cum perfrictione & pruritu vehementi: itaque sæpe inualescente veneno, tanta erumpit prurigo, vt hominem excitet. Corpus id medicamentum olet. Remedio sunt post citatam oleo vomitionem acres clysteres, acetúmque mulsum cum sale potum, aut mel cum rosaceo calido. Merum cum absinthio aut cinnamomo copiosum, aut calidum per se acetum. Alia plura remedia tradunt Dioscorides & Auicennas. Corniculatum Papauer cibo & potu eadem inferre consueuit quæ opium, nec aliis expugnatur remediis.

Vires.

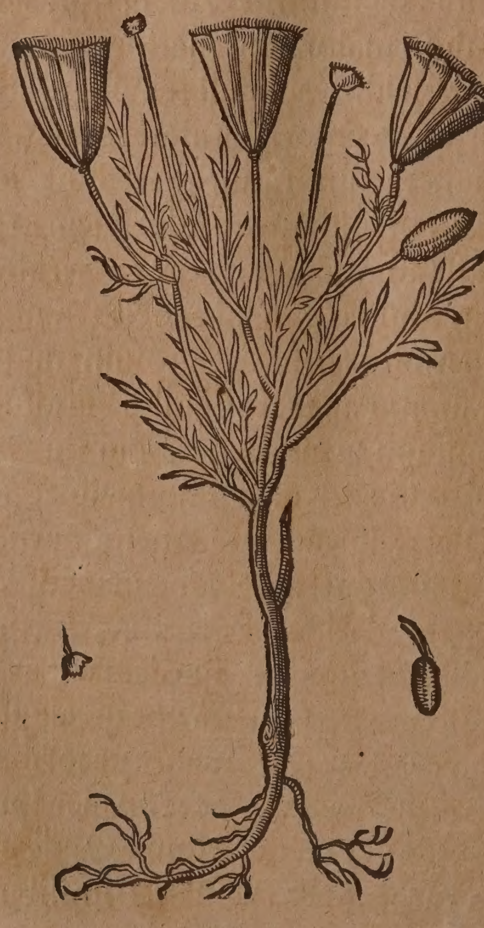
Lib. 7. sim.

ANEMONE. *CAP. II.*

Has duas Anemones figuras, quas Penæ diligentiæ nos debemus, propter floris similitudinem, qualis ferè in Papauere spectatur, Papaueris generibus adiecimus, quamuis suus locus esset inter Anemonas alibi descriptas & particulatim explicatas.

NOTISSIMAE verò apud Narbonenses duæ primo intuitu Papaueris Rhœadis florem ostentant, in cultis præsertim, quarum maior folia habet etiam Coriandri diuisura, sed Papaueris Rhœadis modo hirsuta, in caule pedali & sesquipedali: flores verò ex rubro in purpu-

ANEMONE maior Penæ corniculata.

ANEMONE minor, Penæ.

reum

reum violaceum deficiunt, quos perquàm tenellos Papaueris Rhœadis ritu vel lenißimus auræ appulsus celeriter aufert, remanente tereti hirsuto longiore corniculo, cornuti Papaueris non dißimili, sed minore & graciliore: quasi natura alludere voluisset isto descripto ad Papaueris cornuti siliquas, & altero ad Argemonæ glomerata capitula, in acutum fastigiata, non operculo munita, vt Papauera omnia sunt. Minor autem delicatiore caule non dißimili, minutiore folio & diuisura quàm Coriandri, valde quàm hirsutis & satis rigidis, hirsuta capitula, flore eleganti relinquente multò minora quadantenus similia Rhœadis Papaueris: semine nigro Hyoscyami: radice pusilla, superiori haud dispari, quibus si tuberculum adesset nullæ notæ deessent: ac si non sint Anemones, sanè vix sint vllæ propiores aut illis, aut Argemonæ, aut non hæ putandæ sint, vel suspicandum capite de Anemone duo genera descripsisse Dioscoridem. Quorum vnum radice sit tuberosa, alterum nō dißimili Rhœadi: quod videntur innuere verba initiò, deinde confirmare, vbi discrimen ponit Papaueris, Argemonæ & Anemones, huius tuberculi nulla interim facta mentione, cùm tamen maximè oportuit: quare fortè idem illi cōtigit, quod Drabæ radici, quæ alicubi tuberosa, aliubi plana & æquabilis visitur. Idcirco à Monspeliaceis Medicis veræ putantur, frequentésque inibi oriuntur in vinetis ac veruactis, præsertim iuxta prædium Præceptoris & harum seduli vestigatoris D. Assatij, qui cum aliis multis opinabatur illam Germanicam & recentiorem Anemonem, stellatis luteis Ranunculi floribus & semine, radice multis bulbulis tuberosis Bulbocastani donatā, speciē esse bulbosam Batrachij: nā tametsi eiusdem flores interdū albidi aut purpurei sint, tamen nihil fermè habet tota quòd quadantenus præferat Papauer Rhœas: sunt enim folia Geracij columbini aut Ranunculi, cuius vrentem facultatem itidem habet: quapropter illuc nos referendum duxissemus, nisi à Galeno memorata Anemone luteo flore nos suspensos sententiæ de hac planta magis quàm certos retinuisset. An Gal. Anemone lutea lib.2. κατὰ τόπους eadem sit Germanicæ.

HYPECOVM. *CAP. III.*

QVOD Græci ὑπήκοον & ὑπόφεον, Latini quoque Hypecoum dicunt. Nascitur, inquit Dioscorides, in segetibus & aruis. Foliū habet Rutæ simile, ramos paruos. Vim habet respondentem Papaueris succo. Plinius eadem planè tradit. Hypecoum in segetibus nascitur, foliis Rutę. Natura eius eadem quæ Papaueris succo. Galenus Hypecoum vim habere refrigerandi scribit, & ex tertio esse refrigerantium ordine, vt parum absit à Papauere. Herba hæc paucis aut nullis herbariis nota est. Eam tamen quæ hîc picta est pro genuino Hypecoo Matthiol⁹ proposuit. In aruis prouenit, foliis Rutæ paulò maioribus, caulibus exiguis, mollibus, hirsutis, in quibus sunt flores, in luteum pallescentes, etsi prope calicem purpurei spectentur, in quorum medio flocculus erumpit, colore aurum æmulans, visu iucundus. Floribus succedunt capitula tenui inuolucro contecta, in quibus semen concluditur nigrum, asperum, Pseudomelanthio

thio proximum. At folia Rutæ huic esse αὐτοψία ipsa falsum esse demonstrat. Præterea viribus opij præditum non esse gustus docet: nam gustanti potus insipidum quiddam & ignauum linguæ relinquit, ab opij amarore horrido prorsus alienum. Qui explorarint gustu, humidum tantùm & calidum secundo ordine facilè dicent. Hæc fortasse altera est Argemone Tragi. Est Alcea peregrina Penæ & Lobellij, descripta in Horto cap. de Alcea.

HYOSCYAMVS. *CAP. IIII.*

Nomina GRAECIS ὑοσκύαμος, Latinis Hyoscyamus, Apollinaris, Arabibus, Plinio teste, Altercum, siue Altercangenum dicitur, Arabibus Medicis *Bengi*, Officinis corrupta voce *Iusquiamus*, Gallis *Iusquiame* & *Hanebane*, Germanis *Bilsamkraut*, & simpliciter *Bilsen*, Italis *Iusquiamo*, Hispanis *Velenho*. Hyoscyamum autem, id est, fabam porcinam Græci videntur appellasse, quòd Æliano auctore pastu huius herbæ conuellantur sues apriue, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint: adeuntes aquas, non vt proluant se tantùm, verumetiam vt cancros venentur: eos enim nacti protinus sanitati restituuntur. Apollinarem verò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt, vel quia opplet cerebrum viroso ac fœtido halitu, eoque mẽtem percellit, quasi Apollinis œstro: Altercum autem ab altercando, Scribonio teste, quia cum verborum altercatione rixáque se torquent Hyoscyamo dementati.

Li.4.c.64. *Genera.* Tres Hyoscyami differentias assignat Dioscorides. Vna flores fert subpurpureos, folia Smilaci similia, semen nigrum, cytinos duros ac spinosos. Altera flores luteos, folia & siliquas simpliciores (vulgati codices habent ἁπλώτερα, vetus & Oribasius ἁπαλώτερα, id est, teneriores) semen subflauum velut Irio. Tertia pinguis, tenera, lanuginosa, flores albos & semen album gignit. Nascitur in maritimis & ruderibus. *Lib.25.c.4.* Plinius quatuor recenset genera, cùm secundum & quartum vnum & idẽ sit. Herculi eam quoq; adscribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas Altercum siue Alterchãgenum, apud Græcos verò Hyoscyamus appellatur. Plura eius genera. Vnum nigro semine, floribus penè purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare autem cãdidius est & fruticosius, altius Papauere. Tertij semen Irionis semini simile: & omnia insaniam gignunt, capitísque vertigines. Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius cæteris, cãdidi seminis, in maritimis nascens.

HYOSCYAMVS, Matth.

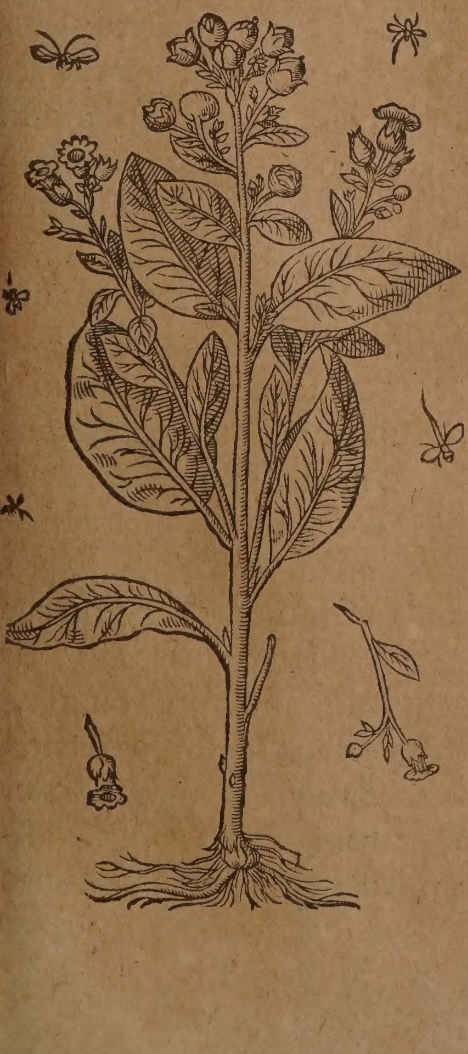
Lib.4.c.64. *Forma.* Hyoscyamus, vt describit Dioscorides, frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, incisa, nigra, hirsuta: per caulem deinceps flores prodeunt veluti mali Punici cytini, clypeolis septi, semine vt Papaueris plenis. Quod floribus hîc tribuitur, id seminis conceptaculo tribuendum videtur: hoc enim scutulis contegitur, & semen intus continet, non autem flores. Serapio id demonstrat de fructibus scribens, quod hîc de floribus, his verbis. Et super ramos eius in lateribus est fructus similis balaustiæ in figura sua sortitus super ramos ipsos æquedistantes per ordinem, super quem fructum est operculum simile

ſimile ſcuto,& ipſe fructus eſt per ordinem, plenus ſemine ſimili ſemini Papaueris. Niger familiariſſimus calidis & frigidis regionibus, vbiuis in Europa gignitur ſecus vias,locis ſabuloſis & incultis. Folia profert ampla, longa, lata, cinerea, mollia & flaccida, lanuginoſa, laciniata & marginibus altiùs inciſa,craſſa, ſucculenta:caules craſſos, cubitales & bicubitales,ramoſos , quos flores continua ſerie digeſti veſtiunt, patentibus calathis ſimiles, colore per margines ſubluteo, diſcurrentibus vnà purpuraſcentibus aliquot venis,in medio verò ex obſcuriore purpura nigricãtes, quibus calices ſuccedunt rotundi, oblongi, craſſi, ventricoſi,ſuperiùs operculati, & aculeati,in quibus ſemina haud ita magna,colore pullo : radix craſſa,prolixa albicat , erutu facilis, & ad anodyna multùm vtilis,minùs fœtens & obnoxia putredini, quàm reliqua planta, quæ grauis odoris eſt, caput grauans & ſomnolentiam inducens. Hunc Dodonæi,Penæ,Lobellij Hyoſcyamũ nigrũ ex Matthio. pictũ damus,qui Hyoſcyamum ſimpliciter vocat. Candidus rarior eſt: quare in hortis Galliæ & Belgij ſeritur & colitur. Is tamen in maritimis ruderibus aſperis prouenit Narbonenſis Galliæ, præſertim vbi Rhodanus in mare influit. Eadem propemodùm facie eſt & magnitudine qua niger : ſed eius folia latiora ſunt, rotundiora, molliora, hirſutiora,nonnihil quoque circumroſa ac ſinuata, quamuis minùs : cauliculi breuiores: flores per cauliculos & in ſummitate candidi, minores, radices læues : calyces non ſpinoſi : ſemen candidius. Hunc etiam ſcitè pictum dedit Matthiolus. Is nouam quandam plantã inter Hyoſcyami genera à quibuſdam numerari ſcribit, quæ caules edit ſeſquicubitales, rotundos, tenui obductos lanugine,ramoſos : folia ampla, pinguia, tenui pilo referta, mollia, Solani ſomniferi ſpeciem quandam referentia, odore graui : flores luteos Hyoſcyami æmulos, è quibus capitula ſubrotunda oriuntur, qui quandam Hyoſcyami ſpeciem præſeferunt : nam & ſimilibus ferè ſcutulis concluduntur, coronato vndique orificio, & ſemine intus ſubflauo. Radice nititur alba, ſpithamæ longitudine, & digiti craſſitudine, numeroſis fibris. Hyoſcyamum nigrum vocat, Dodonæus luteum, cuius caulis ſimplicior, inquit,folia indiuiſa,minora,lata tamen & oblonga,Solani lethalis, maiora, candidiora,ac molliora : flores in cauliculorum faſtigiis inconditi luteo pallentes colore, aliquantò minores quàm nigri,vaſcula ferè ſimilia,ſed minora, teneriora,

HYOSCYAMVS albus, Matthioli.

HYOSCYAMVS niger, Matth. Luteus, Dodon.

HYOSCYAMVS III. Matthioli.

HYOSCYAMVS Peregrinus, Dalechampij.

neriora,& ſpinis carentia, ſemen pallidius,ſubflauum,vt Irionis puſillum. Dubium Hyoſcyamum Pena & Lobellius appellant. Ego verò plantam iſtam minimè ad Hyoſcyami genera referendam eſſe cenſeo, cùm vtriuſque facultates èx diametro pugnent: huius enim ſemen eſt acre, folia acria admodùm, & manſa feruorem ori diu inurentia,qui non niſi longo tempore extingui poſſit, id quod caliditatem inſignem teſtatur. Ad Nicotianam propiùs accedit, de qua in Peregrinis. Quare perperam à Dodonæo Hyoſcyamum Peruuianum appellari puto, nec eius generibus rectè adſcribi, quòd in eius foliis inſignis acrimonia deprehendatur,qua digerunt, reſoluunt, diſcutiūt,vt experientia compertum mihi eſt. Ea verò calidæ naturę, non ſtupefacientis ac frigidiſsimę, ſunt opera, qualis eſt Hyoſcyami. Plantam aliam hîc depictam Herbarij quidam ad Hyoſcyami,alij ad Solani ſpecies referunt.

Hiſto. purgant.

Herba rara eſt, & foliorum & fructus figura inſignis.In vmbroſis & denſis Apennini ſiluis reperitur, foliis oblongis, per ambitum ſinuoſis, venoſis, ternis ferè ſimul ex interuallis per caulem prodeuntibus, teretem, digiti craſsitudine, ferè cubitalem: fructu in caulium vertice rotundo, exiguo malo ſimili, pruni magnitudine, rubeſcente,ſemine pleno.Vires & eius natura adhuc incogni præretioſiſsimæ ac elegantiſsimæ picturæ genere (illuminationē vocarunt maiores noſtri (in vetuſti codicis manuſcripti membranis, quæ multarum ſtirpium ita pictarum imagines oſtendunt, hęc herba proponitur rudiùs expreſſa nomine tituloq; Apollinaris.Qui deſcribit ita dictam notat ab Apollonio Philoſopho, qui eam Platoni monſtrarit,eamq; Græcis vocari Strygnion Malchion(Styrchnon Manicon)& Dorigion (Doricnion.) Hyoſcyamus ſemine nigro, & is qui ſemine eſt ſubflauo, auctore Dioſcoride, inſaniam inducunt,caput ſapore percellunt, & noxij ſunt. Albus ad medicum vſum vtilior: ſi verò deſit, vtendum ſubflauo. Niger peſsimus improbandus. Exprimitur ſuccus ex tenero ſemine (addit vetus codex τȣ̃ λϵυκȣ̃, id eſt, albi Hyoſciami) foliis, caulibúſque, in quem vſum tunduntur omnia, expreſſúſque in ſole ſiccatur. Vſus eius ad annum vſque: facilè enim putreſcit. Exprimitur priuatim etiam ſuccus ex arido ſemine calida aqua perfuſo, tuſo & expreſſo. Eſt verò ſuccus hic antedicto præſtantior,& magis dolores finit. Herba autem virens contuſa, & trimeſtris tritici farinæ mixta in paſtillos conformatur,

Li.4.c.64. *Vires & Temper.*

& recon

& reconditur. (In antiquo legitur, ἡ δὲ χλωρὰ κοπεῖσα καὶ μιγεῖσα σησαμίνῳ ἀλεύρῳ, ἢ πηγάνῳ. Id est, Herba viridis tusa, & mixta farinæ Sesami aut Rutæ.) Prior succi expressio, & quod à sicco semine exprimitur, collyriis dolorem lenientibus commodè miscetur, & contra acres calidásque fluxiones, dolores aurium & vuluæ vitia: cum farina autem & polenta, contra oculorum, pedum, aliásque inflammationes. Semen eadem potest. Facit ad tussim, destillationem, oculorum fluxionem, vehementes dolores, muliebria profluuia, aliásq; sanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris semine & aqua mulsa potum. Confert podagris, testibus inflatis, mammísque à partu turgentibus, si tritum cum vino illinatur. Miscetur vtiliter & aliis cataplasmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem sedantibus per se, & cum polenta mixta vtiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos omnes dolores illinuntur. Tria aut quatuor cum vino pota, hepialas febres sanant. Decocta olerum modo, & heminæ mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in colo vlcus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta dentes in dolore colluuntur. Plinius eadẽ ferè tradit. Lib. 25. c. 4. Hoc (quartum genus) recepere medici: item rufi seminis. Nonnunquam ante candidum rufescit, si non ematuruit, improbatúrque. Et alioqui nullum, nisi cùm inaruit, legitur. Natura vini (mendosè, legendum enim, Natura veneni, vt sequentia declarant) ideóque mẽtem capútque infestans. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & cũ caulibus foliisq; vtũtur & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, vt diximus, quod ipsum auribus infusum tentat mentem. Et aliis in locis. Hyoscyamus contra canum morsus valet, & in vulnera cum melle imponitur. Contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinem excreantibus medetur. Nidor quoque accensi tussientibus. Breuiùs sic Galenus. Lib. 8. sim. Hyoscyamus, cui semen atrum est, insaniam ac saporem adfert: is cui semen mediocriter flauum est, propinquam ei facultatem habet. Verùm vtrique fugiendi sunt, vt inutiles ac deleterij. Cæterùm cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes maximè idoneus est, ex tertio quodammodò ordine refrigerantium. Hyoscyami epoti noxæ auxiliatur aqua mulsa copiosè data auctore Dioscoride, Lib. 6. c. 15. lácque, præsertim asininum: si desit, caprillũ, vel bubulum, vel aridarum ficuum decoctum. Faciunt etiam ad id nuclei pinei: item Vrticæ semen, Intubus erraticus, sinapi, nasturtiũ, cæpa, allium, & hæc singula cum vino sumuntur. Posteà sinendi quiescere, quemadmodùm qui vinum biberunt vt excoquant.

SOLANVM. CAP. V.

Nomina *Vide Thyrop. pag. 296.*

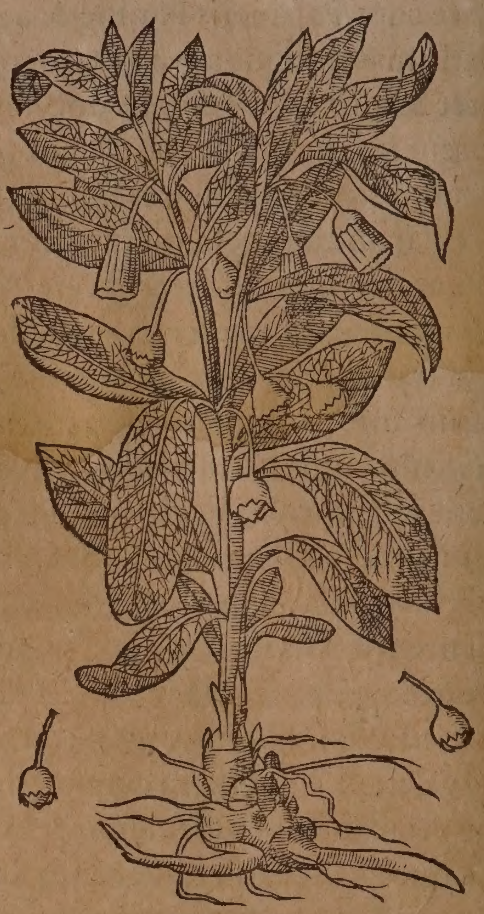
DE Solanis, quæ in hortis vel circa hortos crescunt, in Horto tractauimus, nunc de venenatis. Primùm de somnifico siue soporifero, quod etiam Halicacabum nonnulli appellant, inquit Dioscorides. Lib. 4. c. 68. *Forma.* Fruticat id ramis multis, densis, caudicosis, fractu contumacibus, pinguium foliorum Cotoneæ mali similium plenis: flore grandi, rubro: fructu ac folliculis crocato: radice magna, subrubro cortice vestita. Nascitur in saxis non procul à mari. Has omnes notas in plantam hîc pictam competere Matthiolus putat, ideóque legitimũ esse le Solanum somnificum Dioscoridis asserere non dubitat. Numerosis enim ramis fruticat, inquit, densis, surculosis, fractu contumacibus, foliis multis, subpinguibus, Cotoneę mali haud absimilibus, floribus subrubentibus, caules per interualla verticilli modo amplectentibus: fructu crocato,

baciæ figura in folliculis hirſutis concluſo. Radix ſubeſt longa, vegetáque, brachia li quandoque craſſitudine, cortice ſubrubente circunueſtita. Naſcitur in maritimo tractu, locis plerumque ſaxoſis. Hanc plantam etiam Cluſius nomine Solani ſomniferi deſcripſit, Lobellius eodem nomine pinxit. Aliam tamen Solani ſom-

SOLANVM Somnificum, Matthioli.

SOLANVM Somnificum alterum, Matthioli.

nifici ſpeciem Matthiolus propoſuit, hîc quoque expreſſam, foliis anguſtioribus, venoſis, in terram inclinatis, caule anguloſo, floribus tintinabuli figura, ſubpurpuraſcentibus, in ambitu denticulatis, & è longo prodeuntibus petiolo, ex quibus baccæ prodeunt nigræ, aut ex nigro purpuraſcentes, vinoſæ, minuto ſemine refertæ, quemadmodùm & reliquorum Solanorum acini. Hæ viridi quodam calice ad medium vſque ferè conteguntur, cuius ambitus coronæ figuram refert. Radicem habet grandem, ſtrumoſam, teneram, albicantem. Maio menſe floret,
Lib. 9. hiſt. cap. 12. Iunio fructum fert. Naſcitur in agro Goritienſi Saluatino monte inter ſaxa. Theophraſtus in deſcriptione Solani ſomnifici nonnihil à Dioſcoride diſſidet, cùm ſcribit. ὁ μὲν ὑπνώδης στρύχνος ἐρυθρὰν ἔχει τὴν ῥίζαν ὥσπερ αἷμα, ξηραινομένην δὲ λευκὴν, καὶ καρπὸν ἐρυθρότερον κόκκου. φύλλον δὲ τιθυμάλλῳ ὅμοιον, ἢ μηλέᾳ τῇ γλυκείᾳ, καὶ αὐτὸ δασὺ, καὶ πυθμὴν μέγας. Legendum, καὶ σπιθάμην μέγα. Sic Gaza legit, vt vox ὀρυττομένην, quæ legitur in vulgaribus codicibus poſt ξηραινομένην, irreptitia ſit & delenda, vel ſuperioribus addenda hoc modo, τὴν ῥίζαν ὀρυττομένην, vel ἐξορυττομένην, &c. atque ita conuertit. Veſicariæ genus ſomnificum radice rubra ſanguinis modo, ſed cãdida cùm ſicceſcit, fructu rubriore quàm coccus folio Tithymalo ſimili, aut malo dulci, ſed piloſo. Verùm pro κόκκου, etiam κρόκου legi poſſet, & pro μηλέᾳ τῇ γλυκείᾳ, μήλῳ κυδωνίῳ. Scribit enim Dioſcorides huius Solani καρπὸν ἐν λοβοῖς κροκίζοντα, id eſt, fructum eſſe in ſiliquis crocatum, & φύλλα ἐμφερῆ μήλῳ κυδωνίῳ, id eſt, folia malo Cotoneę ſimilia. Quare Theophraſti locus fortaſſe hoc modo cõuertendus foret. Solanum ſomniferum radicem habet rubram cum effoditur ſanguinis modo, cùm inareſcit, cãdidam: fructum magis rubrum, croci inſtar, vel rubriorem

briorē croco: folium Tithymalo simile aut malo Cotoneæ, sed densum, & palmi magnitudine. Quæ postrema Gaza omisit. Plantam, quam Herbariorum vulgus Solatrum maius nominat, Officinæ Solatrum mortale, quidam Solanum lethale, Galli *Solane mortel*, Germani *Dolkraut & Senkraut*, Veneti vulgò *Herba Belladonna*, Cap.264. Histor.
Fuchsius & nonnulli eum secuti Solanum somnificum Dioscoridis esse putant. Qua de re hæc est Fuchsij sententia. Eam quidem plantam Solanum esse somnificum, quibusdam non sine magno errore Solanum esse credentibus hortense quod suibus plurimùm confert, & eas à lethalibus morbis conseruat ac tuetur. De quo non laborandum, sed quid in homine possit considerandum, cùm constet pleraque animantibus cæteris esse cibum, quæ homini venenum sunt. Experientia verò compertum fuisse ait geminos pueros statim ex esu acinorū huius Solani mortuos esse. Quod fidē facere potest somniferum esse, præsertim cùm tota ferè descriptio illi conueniat, hoc dempto, quòd semen non habet in siliquis croceum. Hortensis autem Solani notæ multæ illi non conueniunt: neque enim exilis est frutex, sed propemodùm arborescens, neq; florem candidum habet, sed spadiceum: fructu verò & floribus ad Solani furiosi historiā accedere videtur, vt suspicio sit horum duorum generum historias esse confusas. Quam quidem auget Theophrastus, qui in eorumdem descrip ione nonnihil à Dioscoride variat. Quicquid sit certum est Solani esse speciem, quod forma foliorum satis docet, atque huic vehementem refrigerandi vim, maximè si paulò copiosius sumatur, inesse, vt hoc nomine pro Solano somnifero eius vsus medicus nullo periculo esse queat. Quod si tamen hæc nonnullis haud satisfecerint, inquit Fuchsius, certè necesse est Mandragoræ speciem fateantur esse tertiam, quam pingit Theophrastus. Hæc ferè Fuchsius, à quo dissentit Matthiolus, nec hanc plantam Solanum somnificum Dioscoridis esse putat, quia fructum non fert in folliculis crocatum, quamuis eius baccæ largius sumptæ interimant, & viribus iisdem quibus Solanum somniferum polleant, facie tamen maximè à sese distant. Eadem præterea vlla Mandragoræ specie cōprehendi posse negat, vt capite de Mandragora fusiùs ostendimus. Quare eam Solani quintam speciem esse antiquis incognitam putat Matthiolus. Eandem Dodonæus nec Lib. 3. hist. cap. 90.
Solanum manicum, nec Solanum somniferum Dioscoridis, nec Mandragoram morion eiusdem esse arbitratur, sed potiùs Mandragoram Theophrasti. Gesnerus Solani genus siluaticum, Germanis *Schaffbeere*, & *Doluurtz* dictum, Italis *Belladonna*, sponte in Germania, circa siluas, alibiq; locis incultis abundare scribit, baccas aut potiùs poma cerasorum instar coloris è cæruleo nigricantis ferens, radiceq; crassa esse, viuaci proculdubiò in hortis futura. Sed ne pueri fructus sua specie inuitantes deuorent vitæ periculo, vt in aliis Solanis, ita in hoc præcipuè cauendum. Quidā, inquit, mortale cognominant. Aliqui Morion esse suspicātur, vel potiùs Mandragoram Theophrasti. Ab hoc siluatico Solano non aliud esse opinatur Solanū somniferum. Tandem hoc adiicit, suum hoc Solanum legitimi quidem, sicut & Mandragoræ, omnibus suis partibus succedaneum esse posse. Cordus Solanum somni-

SOLANVM Somnificum, Fuchsij.

ferum hodie ignorari ſcribit. Id tamen certum eſſe plãtam, quam ipſe Amarodulcem, Germani *ſelenger ielieber* appellant, huic valde cognatam eſſe: foliis enim, florum forma, fructu & viribus (quas in ſeipſo expertum eſſe ait) Solanum referre. De hac egimus in lib. de iis quę in vicina ſcandunt. Sed ad Solanum ſomniferũ Fuchſij, aut quintam ſpeciem Solani Matthioli reuertatur oratio. Id in montium ſiluis prouenit, foliis hortenſi Solano maioribus, caudice bicubitali tricubitalíque, interdum maiore, ſubrutilo colore, numeroſis ramis, alis multis concauis, in quibus flores oriũtur, longi, Luteæ digitalis floribus proximi, ex lõgo pediculo penduli, Campanulæ inſtar cõcaui, colore ex pallido purpuraſcente, capillaceis intus ſtaminibus. His flacceſcentibus baccæ ſuboriuntur, ſingulæ ex ſuis pediculis pendentes, inſecto breuiq; caliculo comprehenſæ. Matureſcentes nigricant, acini vuę magnitudine, pellucida exteriùs cute, vinoſo ſucco refertæ, & numeroſo minutóque ſemine. Radicem fundit longam, craſſam, albicantem, ſucci plenam. Solanum manicum, ſiue furioſum, folium habet Erucæ ſimile, maius aliquãtò, ſatis ad Acanthi folium accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, vlnæ longitudine adoleſcentes, caput in cacumine oliuæ figura, ſed vt Plantani pilulæ hirſutius, verùm minus latiuſq;: florẽ nigrum. Poſtquam eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis conſtans, ſimilibus Hederæ corymbis, vt vuæ mollibus. Radice firmatur candida, craſſa, caua, cubitali. Gignitur in montibus vẽto perflatis & platanetis. Id Solanũ ſe non vidiſſe fatetur Matthiolus, quod & cæteris Herbariis fortaſſe ignotum eſt. De hoc ſic Theophraſtus. Ὁ δὲ μανικὸς στρύχνος λευκὴν ἔχει τὴν ῥίζαν, καὶ μακρὰν ὡς πήχεος, καὶ κοιλήν. Id eſt, Solanum manicũ radicem habet cãdidam, cubitalem, cauam. Et paulò pòſt. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον εὐζώμῳ, πλὴν μεῖζον, τὸν δὲ καυλὸν ὥσπερ ὀργυιάς, κεφαλὴν δὲ ὥσπερ γηθύου, μείζω δὲ καὶ παχυτέραν. ἔοικε δὲ τῷ πλατάνου καρπῷ. Id eſt, folium habet Erucę ſimile, ſed maius, caulem quatuor ferè cubitos longum, caput Gethyi, maius tamen atq; craſſius: ſimile autem eſt Plantani fructui. Quæ ſi quis cum Dioſcoride conferat, ferè eandem huius Solani hiſtoriam comperiet, niſi quòd Dioſcorides habet, τὴν κεφαλὴν ἐπικειμένην ὥσπερ ἐλαίαν, δασυτέραν δὲ ὡς πλατάνου σφαῖραν, μείζονα δὲ καὶ πλατυτέραν. Id eſt, caput in cacumine Oliuæ figura, ſed vt Platani pilulæ hirſutius, verùm maius latiuſq;. Ex quibus intelligere licet in Theophraſto pro παχυτέραν legẽdum eſſe δασυτέραν, ſicut & Gaza legit, qui piloſius interpretatus eſt, vel πλατυτέραν, id eſt, latius. Solanũ manicũ copioſè in Ægypto naſci tradit Cordus, vnde ad nos adferuntur eius fructus, quos pharmacopolæ *Cuculos de Leuante*, Galli *Coques de Leuant*, id eſt, Solanum Oriẽtale vocant. Nam Cuculus, inquit, idem eſt quod Cucubalus, id eſt, Solanum, *Leuante* verò Itali Orientem appellant. Antequam ad nos perferantur hi Cuculi, omnino exſiccantur nuclei interiores, & ſuccoſa caro quæ corticem ambit. Piſces quamprimùm eos deglutierint, vertigine corripiuntur, & ſupini aquis innatant, ita vt facilè manibus apprehendi poſſint. Aliis Cucuti ſiue Coccati Orientis cum Solani huius hiſtoria conuenire non videntur. De horum Solanorum facultatibus nunc dicamus, primùm ex Dioſcoride. Solani ſomniferi radicis cortex in vino drachmæ pondere potus ſomnificam vim habet, opio mitiorem. Semen vehementer vrinam ciet. Corymbi duodecim hydropicis dantur. Si quid numero adiicitur, alienationem mentis faciunt. Remedio eſt aqua mulſa copioſa potui data. Succus (vel, vt alij legunt, φλοιὸς, id eſt, cortex) paſtillis inſeritur, & medicamẽtis quæ doloris leuamẽtum præbent: decoctum in vino, ſi in ore contineatur, dentiũ doloribus auxiliatur. Radicis ſuccus cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit. Eadẽ tradit Galenus. Solani ſomnifici cortex radicis, ſi cũ vino bibatur drachmæ põdere, ſomnũ accerſit, ſed & ad cætera quoq; Papaueris ſucco perſimilis eſt, niſi quòd eouſq; imbecillior eſt, vt ipſe ſit tertij ordinis refrigerantiũ, cùm hic in quarto

Margin notes: Forma Herbæ Belladonna dictæ. — Forma Solani manici Dioſco. Lib. 4. c. 69. — Locus. — Lib. 9. hiſt. cap. 12. — Li. 4. c. 68. Vires Sola. ſomniferi. — Lib. 8, ſim.

quarto ſit conſtitutus. Huius ſemen vrinam ciendi vim habet, verùm ſi plus duodecim baccis hauſeris, dementiam adferet. Plinius valentiorem refrigerandi vim huic tribuit, cùm ait. Quin & alterum genus, quod Halicacabum vocāt (Legendū ex Dioſcoride, Quin alterum genus, quod & Halicacabum vocant) ſoporiferum eſt, atque etiam opio velocius ad mortem. Dioſcorides dixit ſoporiferam vim habere opio mitiorem. Laudatum verò à Diocle & Euenore, à Timarchide etiā carmine, mira obliuione innocentiæ (Lege, mira obliuionis innocentia nempe quam adfert citra perniciem) quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos (Dioſcorides dixit tantùm ad dentium dolores valere) ſi colluantur. Halicacabo vni exceptionem addidere, ne diutius id fieret, delirationem enim gigni eo. Nec demonſtranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum adferat. Et paulò pòſt. Halicacabi radicem bibunt qui ſunt vaticinandi callentes, quia furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt. Remedio eſt, id enim libentius retulerim, áqua copioſa mulſa, calida potui data. De Manici radice id non tradit Dioſcorides, vt dicetur. Theophraſtus etiam ſcribit corticem radicis huius Solani tuſam & in vino maceratam, atq; epotam ſomnum inducere. Solani ſomnifici Fuchſij, quam quintam Solani ſpeciem eſſe Matthiolus arbitratur, baccæ deuoratæ homines in veternum inducunt, & in furorem agunt. Aiunt Empirici quidam aquam è tota planta deſtillatam, duorum aut ſummum trium cochleariorū menſura hauſtam, internas viſcerum inflammationes extinguere, nullo corporis incommodo: ſed à largiore potu abſtinendum. Ad eryſipelata & alios calidos affectus confert. Contuſa folia oculorum palpebrarúmque phlegmonas leniunt. Siccæ radicis miram vim prædicat Matthiolus. Eius enim drachma craſsiuſculè trita, ſi in vino horis ſeptem maceretur, & percolatum id vinum ieiunus quis hauſerit, à cibo prorſus abſtinebit, nec vllum vnquam carpere poterit, quoad acetum potauerit: hoc enim vnicum eſſe mali remedium. Solani furioſi radix, vt ſcribit Dioſcorides, drachmæ vnius pondere pota ex vino, facit ſpecies vanas, imaginationéſque non iniucundas obuerſari. Sed duplicatus hic modus ad tres vſque dies mentis alienationē adfert, quadruplicatus interimit. Remedio eſt aqua mulſa copioſiùs pota, & vomitione reiecta. De eodem Galenus, Solanum furioſum, inquit, ad medicationes quæ intrò in corpus adhibentur inutile eſt. Nam ſi quatuor eius drachmæ ſumptæ ſint, mortem adferent, ſi pauciores inſaniam. Vna certe innoxiè ſumitur: cæterùm nec ipſa vtile quid obtinet. Verùm ſi foris emplaſtri modo corpori illinatur, vlcera maligna & depaſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus eſt, deſiccans ſecundo ordine iam completo, & tertio incipiente, refrigerans verò ſecundo incipiente. Plinius hæc de eodem prodidit. Tertio folia ſunt Ocimi (εὐζώμϐ Dioſcorides, id eſt, erucæ, vt iam annotauimus) minimè diligenter demonſtranda, remedia non venena tractanti: quippe inſaniam facit paruo quoque ſucco (Dioſcorides tradit id radice fieri) Quanquam & Græci auctores in iocum vertêre: drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies vanas, imaginéſque conſpicuas obuerſari demonſtrantes: duplicatum hunc modum inſaniam facere. Quicquid verò adiiciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt venenum, quod innocentiſſimi auctores ſimpliciter Dorycnium appellauere, ab eo quòd cuſpides in prælijs tingerentur illo, paſſim naſcente. Qui parciùs ſpectauerant, Manicū cognominauere. Qui nequiter occultabant, Erythron aut Neurida, vt nonnulli Periſſon, ne cauendi quidem cauſa curioſiùs dicendum. Sed Plinij locum ſicut in vulgatis exemplaribus legitur, emendabit & Dioſcoridem illuſtrabit Theophraſtus, ex quo vterque quæ de Solano dixit, mutuatus eſt. Ὁ δὲ μανικὸς ϛρύχνος, inquit, οἱ μὲν θύορον καλοῦσιν αὐτὸν, οἱ δὲ πέριττον (Dioſcorides habet θρύον & πέρσιον) λευκὴν δὲ ἔχει τὴν ῥίζαν καὶ μακρὰν ὡς πήχεος, καὶ κοιλὴν. δίδοται δὲ αὐτῆς, ἐὰν

Lib.21.c.31.

Vires Solani manici. Li.4.c.69.

Lib.21.c.31.

μὲν ὅυτως, ὥστε παίζειν, καὶ δοκεῖν ἑαυτῷ κάλλιστον. δραχμῇ σταθμῷ, ἐὰν δὲ μᾶλλον μαίνεται, ἢ φαντασίας τινὰς φαίνεται, δύο δραχμάς, ἐὰν δ' ὥστε μὴ παύσασθαι μαινόμενον, τρεῖς· ἐὰν δὲ ὥσπερ ἀποκτεῖναι, τέτταρας. Id eſt, Solanum furioſum alij Thyoron, alij Periſſon vocant. Radice eſt candida, longa, cubitali cauaq́; . Ea drachmæ pondere datur, vt ſibi quis illudat, placeátque, ac ſe pulcherrimum exiſtimet. Duplicato põdere magis inſanit, vanis ſpectris animo obuerſantibus. Triplicato perpetuæ ſubeunt furię. Si interimere volueris, quatuor drachmæ dandæ. Ex quibus intelligere licet non luſum pudoris, velut publica exemplaria habent, in Plinio legendum eſſe, ſed ſimpliciter luſum, id eſt, τὸ παίζειν. Alij non abs re id à Plinio ſcriptũ eſſe aiunt, quòd drachmæ põdere ſumpto, mares inter dormiendũ cum formoſis puellis, fœminæ cum pulchris adoleſcentibus ſe rem habere ſomniant. Nulla tamen pudoris vox, imò ne veſtigium quidem in vetere Plinij codice reperitur etiam Cornario teſte.

DORYCNIVM Monſpelienſe, Dalechampij.

DORYCNIVM. CAP. VI.

Nomina Lib. 21. c. 31.

QVAM plantam Græci δορύκνιον, Crateuas ἀλικάκαβον & καλέαν vocarunt, Latini quoq; Dorycnium. Plinius Dorycnij appellationem Solano furioſo tribuit, & cur ita diceretur explicauit his verbis. Hoc eſt venenum (Solanum furioſum intelligit) quod innocentiſſimi auctores Dorycniũ appellauere, ab eo quòd cuſpides in prælijs tingerentur illo, paſſim naſcente. Et Dioſcorides Dorycnium à quibuſdam Solanum manicũ appellari ait. Videtur certè hæc vox communis omnibus quibus haſtæ & tela inficerentur, quo celeriorem inferrent mortem: at cùm harũ plantarum vires diuerſæ ſint, diuerſæq́; earum deſcriptiones ſeorſum traditæ à Dioſcoride, Galeno, Paulo, hanc ab illa differre perſpicuũ eſt. Eſt autem Dorycniũ Dioſcoridi, frutex Oleæ recens prodeunti ſimilis. Naſcitur in petris non procul à mari, ramis cubito maiorib⁹, foliis Oleę ſimilibus colore, ſed minoribus, ſolidioribus, vehemẽter aſperis, flore albo. In ſummitate verò denſos habet folliculos velut Ciceris, in quibus ſemina ſunt rotunda quinq; aut ſex, parui erui magnitudine, læuia, dura & varia: radicem digiti craſſitudine, longitudine cubitali. Creditur hoc ſomniferum eſſe, ſed copioſius hauſtum necare. Quidam aiunt ſemen in philtra amatoria aſſumi. Galenus ſcribit Dorycnium temperamento Papaueri ſimile eſſe, ac Mandragoræ & aliis ita refrigerandi vi præditis, vt in quo vincat aquea frigiditas

δορυκνιον α ποτε δορατοι δορυ enim hasta vel iaculum ...

DORYCNIVM congener planta, Cluſij.

Lib. 4. c. 70
Forma.

giditas

giditas valde efficax. Quamobrē modicū quidē soporem conciliat, largiùs verò sumptū interimit. Herbarij diuersas plantas Dorycnium esse diuinarunt, à quibus multū abest hîc depictū, quod Mōspelienses docti Herbarij pro Dorycnio habēt. Gignitur hic frutex in asperis, saxosis, & editis locis non procul à mari, caulibus multis ex vna radice crassa, lignosa, multifida prodeuntibus, cubitalibus, nonnunquam altioribus, flexilibus & lentis Sparti modo: foliis paruis, oblongis, angustis, quaternis simul, per interualla caules & ramos circūdātibus Erythrodani modo, aut Aparines: flore in sūmo cauliū vertice instar vmbellæ ferè circinato, è pallido subnigricāte, denso, admodū paruo. Nondū explorata est huius fruticis facultas, vt somnifera sit nec ne diiudicari posit. Gustu insipido est, vt etiā auctor est Pena, & refrigerātis nō humectātis facultatis. Idē cū superiore esse puto Dorycniū Hispanicū Clusij, cui ferè similē plantā in regno Valētino, & quibusdā Bæticæ locis nasci tradit, cubitalibus & viminis modo obsequiosis virgis, superiore gracilioribus: foliis breuioribus & latioribus, breui pediculo ternis, aut quinis simul iunctis, & ramulos amplectentibus, gustu salso, & nōnihil acrimoniæ habēte: oblōgi ramusculi ternos, quaternos, aut quinos flores sustinent, medica maiores, colore viridi: alioqui tota planta candida est omnino & incana, magis etiam quàm superior.

MANDRAGORAS. CAP. VII.

ΜΑΝΔΡΑΓΟ´ΡΑΣ Græcis & Κιρκαία, Pythagoræ ἀνθρωπόμορφος, quibusdam ἀντίμαλον, Latinis etiam Mandragoras, & canina, aut terrestris Malus dicitur, Arabibus *Iaborose Yabrohac*, Officinis & Italis *Mandragora*, Hispanis *Mandracola*, Gallis *Mandragore*. Circæa à Circe nomen inuenit, quoniam videatur radix ad amatoria conducere. Antropomorphos à forma humana, quoniam omnes ferè radices Mandragoræ à medio ad imum bifurcæ sunt, vt cruribus hominū similes videantur. Quare si quo tempore fructum ferunt effodiuntur, hominis cui brachia desunt effigiem quadātenus repræsentant. Duo Mandragoræ genera, auctore Dioscoride. Mandragoras mas & candidus, & Mandragoras fœmina, siue niger, tridacias appellatus. His tertium addit Mandragoram nomine Morion. Mandragoras mas siue albus folia à radicis capite profert magna Iuglandi, aut latifoliæ Lactucæ æqualia, oblongiora tamen, mollia, læuia vt Betæ, in viridi candicantia, & circa radicis caput per terrā sparsa, secus quæ breues exeunt pediculi, in quibus flores pallidi & foliacei, latiusculo calici insidentes. His singula succedunt poma, rotunda, paruis limonibus æqualia, colore ad dilutum aqua crocum inclinantia, carne succosa, qua cōtinentur pallida aut cæsia semina, pyri seminibus æqualia, non tamen acuminata, sed modicè plana, & ab vna parte renum instar sima. Radix subest perennis, grandis, longa, crasitudine manum implente, in partes duas sæpius distracta, foris pallida, aut in candido subfusca, intus candida, carnosa, succosa, & crasso cortice vestita. Odorem tota herba grauem spirat, præsertim poma, quibus succus est aliquantulùm gustu vinosus, subamarus, tam odore, quàm sapore caput grauās. Radix amarescit, simulq; subdulcis est. Mandragoras niger, seu fœmina folia habet maris instar per terram sparsa, minora tamen & angustiora, tenuifoliæ Lactucæ similia, sed his quoque minora, mollia, odore graui, ac in viridi colore nigricantia, secus quæ pediculi, flores & poma sunt albo Mandragoræ succosa carne seminibúsque similia, colore verò paulò pallidiore, duplò minora, sorbis, aut paruis mespilis nostratibus æqualia. Radicem habet perennem, priori substantia & figura similem, sed minorem, in duas aut tres inter sese implicatas partes diuisam, foris nigricantem, intus candidam, quæ sapore priori radici respondet. Hæc proculdubiò sunt Mandragoræ genera, à Dioscoride expressa his verbis. Mandragoras niger, quæ

Nomina. Vide Physiogn. pag. 303.

Matthi. in li.4. Diosc. cap.71.

Li.4. ca.71. *Genera.*

Forma.

Lib.4. c.71.

MANDRAGORAS mas.

MANDRAGORAS fœmina.

fœmina exiſtimatur, anguſtioribus eſt foliis, ac minoribus quàm Lactucæ, viroſis ac graueolentibus, per terram diſperſis, atque inter ipſa mala ſorbis ſimilia gerit, pallida, odorata, in quibus ſemen veluti pyrorum: radicibus hęret bene magnis, binis, terníſue inter ſe conuolutis, nigris foris, intus albis, craſſo cortice veſtitis: caulem non fert. Alter candidus, qui mas dicitur. Huius folia magna, alba, lata, læuia vt Betæ: mala quàm alterius duplò maiora, colore in crocum inclinante, iucundè cum grauitate quadam olentia, quorum pomorum cibo aliquantùm opiliones ſoporantur. Radix alterius ſimilis maior & candidior, orbata & hæc caule. His
Li.25. ca.13. conſentanea ſunt magna ex parte quæ Plinius tradidit. Mandragoram, inquit, alij Circeium vocant. Duo eius genera: candidus qui & mas, niger quæ fœmina exiſtimatur, anguſtioribus foliis quàm Lactucæ, hirſutis & caulibus, (legendum, hirſutis, æqualibus, non, & caulibus: vtrique enim Mandragoræ caules deſunt. Prætereà hirſuta folia malè dixit, quaſi δασεῖα legiſſet: neutrius enim folia hirſuta ſunt, vt ex Dioſcoride liquet) radicibus binis, ternísve rufulis, intus albis, carnoſis, teneríſque, penè cubitalibus. Ferunt mala Auellanarum nucum magnitudine, & iis ſemen ceu pyrorum. Album hoc alij Arſen, alij Morion, alij Hypophlomon vocant. Huius folia alba quàm alterius latiora, vt Lapathi ſatiuæ. Quæ Mandra-
Lib.11. goræ nigri poma Dioſcorides οὔοις ἐμφερῆ, id eſt, ſorbis ſimilia facit, Oribaſius etiã οὔοις & achradibus comparat: quorum prius ad magnitudinem & formam, poſterius ad figuram tantùm referendum videtur. Marcel. Vergil. ὠοῖς ἐμφερῆ legit, id eſt, ouorum vitellis, vt ipſe intepretatur, ſimilia. Sed & ὠοῖς malè legit, & hęc vox, oua, non ouorum vitellos ſignificat. Prætereà omnes probati codices & Oribaſius οὔοις habent. Serapio Meſpilum interpretatus eſt, quod vitiũ non Serapioni, ſed ipſius interpreti adſcribendum. Plinius hæc mala nucum Auellanarum magnitudine eſſe ſcribit. Idem Mandragoræ fœminæ caules tribuit, cùm vtrumq; Dioſcorides
Embl. 65. ἄκαυλον eſſe dicat. Quare Cornarius in Plinio hirſutis, excaulibus legendum eſſe
li.4. Dioſc. crederet, niſi rurſus ſequeretur, Succus fit & ex malis, & è caule, &c. vt Plinius caulem ipſi omnino attribuat. Nam quæ de Mandragora tradidit, partim ex Dioſcoride,

ride, partim ex Theophrasto transcripsit, qui etiam in Mandragora caulem agnoscit. τῶν δὲ ἄλλων, inquit, τὰ μὲν ὁμοιότερον τούτῳ τὸν καυλὸν ἔχει, καθάπερ ὁ μανδραγόρας, καὶ τὸ κώνειον. Id est, Reliquorum autem quædam similiorem huic (Ferulæ) caulem habent, veluti Mandragoras, & Cicuta. At Theophrasti Mandragoras à Dioscoridis Mandragora plurimùm distat. Quod cùm Plinius non animaduertisset, ex vtroque transscribens, vtriusque Mandragoram confudit. Maximam autem vtriusque Mandragoræ differentiam hæc perspicuè demonstrant. Dioscorides Mandragoræ nigri fructus sorbi magnitudine, & pallidos esse dixit: albi verò fructus siue mala duplò maiora, & colore in crocum inclinante depinxit, ac vtrũque sine caule. Theophrastus apertè Mandragoram caulem habere scripsit, vt ostendimus, ἴδιον δὲ τὸν καρπὸν τοῦ μανδραγόρου, τῷ μέλανα τε καὶ ῥαγώδη, καὶ οἰνώδη εἶναι τῷ χυμῷ, Id est, peculiarem autem ei fructum esse, quòd niger & Acino vuæ similis, & vinoso sit succo. Quæ non satis rectè sic conuertisse videtur Gaza. Fructus Mandragoræ peculiaris, quòd niger racematus, vinosusq; suo sapore sentiatur: ῥαγώδης enim non racematũ neque racemosum significat. Nam ῥὰξ, ῥαγὸς, vt alibi declarauimus, vuæ acinum propriè designat, id est, vuæ fructum, qui ex succo, carne, vinaceis, & ambiente cute constat, non totam vuam, siue racemum, vnde ῥαγώδη vuæ acino similem Græci intelligunt. Ruellius hunc fructum effigie esse oui, non, vt Theodorus vertit, racemi, apud Theophrastum legendum esse censet, magno errore: integer enim est hîc Theophrasti locus. Quare nemo miretur, aut alterutrũ auctorem insimulet, quòd tam contraria de Mandragora scripserint. Quisnam autem sit Theophrasti Mandragoras ab Herbariis ambigitur. Cordus tertiam Mandragoræ speciem, quæ priuatim Morion dicitur, Theophrasti Mandragoram esse censet. Grandem, inquit, radicem habet, caulem procerum: folia Solani & Mandragoræ nigri foliorum mediam habent figuram. Flores profert nigros, & post hos nigros fructus grandi vuæ acino æquales, qui vinosum succum emittunt. Vidisse ait hanc plantam in Hessiæ vmbrosis & antiquis siluis iuxta speluncas natã, Hessis *Dollkraut* dictam, quo nomine Græcorum Morion interpretantur, aliis etiam *Schaffbeer*, quoniam fructus eius soporem faciunt. Hanc plantam Solanum siluaticum Gesnerus appellat, Itali *Bella donna*. Quidam, inquit, Solanum mortiferum, aliqui Morion esse suspicantur, vel potiùs Mandragoram Theophrasti, vt in superioribus fusiùs diximus. Fuchsius Solanum mortiferum esse arbitratur, vel certè tertiam Mandragoræ speciem quam pingit Theophrastus. At Solanũ somniferum non esse ex Matthiolo iam ostendimus: nec Mandragoram Morion rectè dici posse (omnia enim quæ de Mandragora suo Theophrastus tradit, ad tertium genus Mandragoræ Fuchsius refert) idem probat, quòd Mandragoras Morion folia ferat, vt scribit Dioscorides, Mandragoræ mari similia, dodrantalia, humi iacentia circa radicis summum. Quibus verbis demonstrat plantam hanc, vt & cætera Mandragoræ genera, caule carere. Quæ in eam, quæ *Bella donna* nominatur, minimè conueniunt: cùm folia emittat hortensi Solano maiora, palmum non excedentia, minimè candicantia, nec humi strata, sed ex caulibus exeuntia, in quibus adnata plurimã, bicubitalia, ligni modo dura. Quare planta hæc Mandragoras Morion esse nequit. Dodonæus eam Theophrasti Mandragoram esse censet, vt diximus, sed à Mandragora Morio Dioscoridis distinxit, quam Dioscorides non vidit, vt ex verbis illius colligi potest. Alium, inquit, tradunt esse Mandragoram, nomine Morion, in opacis iuxta specus enatum, foliis albi Mandragoræ, minoribus, albis, dodrantalibus, radicem ambientibus, quæ mollis est & candida, paulò maior palmo, pollicemq; crassitudine æquat. Mandragoras prouenit in siluis, & obscuris locis. Vtrumque genus freq̃ues nascitur in multis Italiæ locis, præsertim in Apulia, Gargano mõte. In hortis maximè colitur ab Herbariis. Augusto mense

Lib. 6. hist. cap. 2.

Lib. 6. hist. cap. 2.

Ca. de Solan.

Lib. 3. c. III.

In lib. 4. Diosc. c. 76.

In hort. Germ.

Ca. de Solan.

Cap. 264.

Lib. 6. hist. cap. 2.

Ca. de Solan.

In lib. 4. Diosc. c. 69.

Lib. 4. c. 71.

Locus.

Li.7.ſimpl. *Vires & Temper.* menſe poma perficit. Mandragoras auctore Galeno vincentem habet qualitatem refrigerantem,adeò vt tertij ſit ordinis refrigerantium. Verũtamen nõnihil etiã caloris ineſt,& in pomis humiditatis. Quare ſoporem & conciliandi vim habẽt. Radicis cortex cùm ſit valentiſsimus,non tantùm refrigerat,ſed & deſiccat, reliquum quod intus eſt imbecillum eſt. Omnes eius partes ad magnos in medicina Lib.4.c.71. vſus adhibet Dioſcorides. Succus fit è cortice recentis radicis tuſo, & prælo ſubiecto,qui inſolatus vbi concreuerit,fictili reconditur. Malis quoque ſuccus depromitur,ſed aliquantò ignauior. Delibratur radix,& traiectus lino cortex ad vſum ſuſpenditur. Aliqui radices in vino ad tertias coquũt, & defæcatum ius ſeruant, cyathoq́; vno vtuntur in peruigiliis,& doloribus,& ante ſectiones, vſtionéſq; ne ſentiantur. Succus duobus obolis ex mulſo potus (ὁ δὲ ὀπὸς ποθεὶς σὺν μελικράτῳ, Id eſt,lacryma,ſiue liquor cũ melicrato potus:ὀπὸς ſponte defluit, ſuccus χύλισμα tundendo exprimitur)vt Veratrum per vomitiones bilẽ atram, pituitamq́; extrahit: verùm potu largiore vita adimitur. Medicamentis ocularibus,& his quæ dolores finiunt,peſsis quoque emollientibus admiſcetur:ſemioboli põdere inditus per ſe mẽſes,& partus expellit:ſubditus ſedi pro balano ſomnificus eſt. Radix ebur emollit,quod ſenis horis cum eo decoctum ſit, & ad accipiendam, quã effingere optaueris formam,ipſum facilè præſtat. Folia recentia cõuenienter oculorum inflammationibus,& collectionibus quas vlcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes,ſuppurationes,ſtrumas,& tubercula diſcutiũt: ſtigmata ſine exulceratione delent,ſi quinis ſeníſve diebus ſenſim perfricentur. Folia ſeruantur in muriis eoſdem ad vſus. Trita radix ignibus ſacris ex aceto, & ſerpentium ictibus ex melle,aut oleo medetur:ſtrumas atque tubercula cum aqua diſsipat: articulorũ cruciatus cum polenta ſedat. Fit citra coctionem vinum è cortice radicis,ad hunc modum. Ternæ minæ in vini dulcis metretam coniiciuntur. Dantur ex eo terni cyathi iis qui ſecari,aut vri debent: ſiquidem nullo tunc afficiuntur dolore, ſed veterno quodam preſsi torpeſcunt (διὰ δ' καταφέρεσθαι, quòd alto ſomno opprimantur.) Mala ſoporem afferunt olfactu, & etiam ſi mandantur: item expreſſus ex iis ſuccus: nimio tamen odore percuſsi obmuteſcunt. Semen malorum potum vuluas purgat,appoſitumq́; cum ſulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluuia ſiſtit. Scarificata, punctiſq; multifariam aperta radice erumpens lacryma cauo vaſe recipitur. Liquamẽtum autem ſucco lacteo præſtantius eſt. Sed non vbique vt experientia docet, radices lacteum ſuccum delacrymant. Vt tertiam Mandragoræ ſpeciem non nouiſſe videtur Dioſcorides, ita nec eius vires certas tradere. Aiunt,inquit,eam in pane,offa, obſonióve, drachmæ pondere deuoratã vſum rationis intercipere:obdormiſcit enim homo,eo ferè quo comederit habitu,ſenſus impos,ternis quaterníſve ex quo data eſt horis. Hoc medici vtũtur, cũm ſcindendi vrendíque neceſsitas adeſt. Antidotum eſſe aiunt radicem cum Solano Ca.13.25. manico potã. Plinius à Dioſcoride & Theophraſto ſua mutuatus,vt diximus, non omnino tamen eadem tradidit. Succus fit,inquit,& è malis,& ex caule, deciſo cacumine,& radice punctis aperta,aut decocta:vtilis hæc velut ſuccus (ſic emendat Cornarius ex vetere codice vulgata exemplaria,quæ habent, vtilis hæc vel ſurculo.) Conciſa quoque in orbiculos ſeruatur in vino. Succus non vbique inuenitur, ſed vbi poteſt,circa videmias quæritur. Odor grauis eius, ſed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in vmbra ſiccantur. Succus ex iis ſole denſatur:item radicis tuſæ,vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſeruãtur in muria efficaciùs, aliàs recentium ſuccus peſtis eſt: ſic quoque noxiæ vires. Grauedinem adferunt etiam olfactu. Quãquam mala in aliquibus malis mandantur, nimio tamen odore obmuteſcunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis ſomnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi vnius. Bibitur & contra ſerpentes, &

ante

ante sectiones vstionésque ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnũ odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Theophrastus Mandragoræ folia vlceribus cum farina vtilia esse scribit, radicem rasam, & ex aceto subactam ad erysipelata, ad podagricos dolores, ad somnum, & ad amores: dant autem in vino & aceto. Secant orbiculos velut ex Raphano, quos filo transmisso, in musto suspendunt super fumum. Quæ fortasse Plinius exprimere voluit cùm dixit. Concisa quoque in orbiculos seruatur in vino. Quæ tamen alio in loco dilucidiùs expresit. Sed is in publicis exemplaribus valde corruptus est. Igni sacro medetur Aizoum, folia trita Cicutæ, Mãdragoræ radix. Siccatur in aëre vt Cucumis, &c. Quę ex vetere codice sic restituit Cornarius. Igni sacro medetur Aizoum, folia trita Cicutæ, Mandragoræ radix. Secatur hæc in asses vt Cucumis, primumq; super mustum suspenditur, mox in fumo. Dein tunditur in vino & aceto. Agyrtæ & impostores illi circũforanei, qui radices fictitias humana effigie pro Mandragoræ radicibus imperitæ plebi ostentant, ex Pythagoræ Anthropomorpho, quo nomine Mandragoram appellauit, vt diximus, occasionẽ sumpsisse videntur. Cui Columellæ testimonium accesit, qui vulgi quoque superstitione motus cecinit.

Lib.9. hist. cap.10. — Li.26.ca.11. — Embl.55. lib.4. — Lib.10.

Quamuis semihominis vesano gramine fœta
Mandragoræ pariat flores, mæstámque Cicutam.

Illi in Bryoniæ, Althææ, Arũdinis, aliarúmq; plantarũ radicibus adhuc recentibus humanã vtriusq; sexus effigiem sculpũt, insertis in ea loca, in quibus pilos exoriri voluit natura Hordei & Milij granis. Deinde eas facta scrobe tenui sabulo obruunt, vt grana illa radiculas emittant, quod euenit viginti summùm dierũ spatio. Tum eruunt, & radiculas ex granis natas acutissimo cultello cõcidunt, itaq; aptãt, vt capillũ, barbã, & cæterarũ corporis partiũ pilos referant. Has sub crucibus & rotis ex vrina suppliciis affectorũ enatas persuadẽt, mõstrososq; eorũ vsus pollicẽtur. Nec nisi magno vitæ periculo effodi posse nugãtur, cane qui effodiat radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorẽ exaudiant effodiẽtes: qua audita illis pereundũ sit. Cuius imposturæ, ac mẽdacij origo ex veterũ superstitione fluxisse videtur. Theophrastus enim de effodiẽdo Mãdragora hęc scripsit. Circũscribunt & Mandragorã gladio ter, secantq; ad occasum spectãtes. Iubent & aliũ saltantem tripudio circũagi, multaq; de veneris vsu & re dicere. Quæ Plinius trãstulit his verbis. Cauẽt effossuri contrariũ ventũ, & tribus circulis antè gladio circũscribunt: posteà fodiũt ad occasum spectãtes. Matthiolus hanc fabulam, quæ ignaris Mãdragoræ radices effodere volẽtibus tãtopere minatur, ex Fla. Iosepho natã putat, qui etsi de alio radicis genere scripsit, ea tamen facilè ab impostoribus ad Mãdragoræ radices, detorqueri potuerũt. Hęc sunt illius verba. Vallis, qua ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidã lacus Baaras appellatur, vbi radix eodem nomine gignitur, quæ flãmæ quidẽ asimilis est colore, circa vesperam verò veluti iubar fulgurãs. Accedẽtibus, eamq; euellere cupiẽtibus facilis non est, sed tam diu refugit, nec priùs manet, quã si quis vrinã muliebrẽ, vel menstruũ sanguinẽ super eam fuderit. Quinetiã tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi fortè illã ipsam radicẽ ferat de manu pendentẽ. Capitur alio quoque modo sine periculo. Totam eam circũfodiunt, ita vt minimũ ex radice terra sit conditũ, deinde ab ea religant canem, illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facilè euellitur, canis verò continuò moritur, tanquam eius vice à quo tollenda erat, traditus: nullus enim posteà accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter vnam vim capi eam operæ pretium est. Nam quæ vocantur dæmonia pesimorum hominum spiritus, viuis immersa, eósque necãtia, quibus subuentum non fuerit, hæc citò, etiam si tantùm admoueatur ægrotantibus, abigit. Hæc Iosephus. Sed literatũ hominem nullum esse existimo, qui his imposturis & nugis fidem adhibeat.

Lib.9. hist. cap.9. — Li. 25. c.13. — In lib. 4. Diosc. c.74. — Lib.7. c.25. Bell. Iud.

MALA

MALA ÆTHIOPICA. CAP. VIII.

DIFFERVNT non parum à Malis inſanis, quæ noſtra ætas Æthiopica cognominat: horum ſtirps caule aſſurgit ſubinde cubitali, in duas tréſve alas diuiſo: foliis latis, ex albido virentibus, anguloſis, duriuſculis, quibus à media coſta, ſiue neruo ſpinulæ quædam breues exeunt. Floſculi ſecundum cauliculos albicant, ſenum foliolorum, ſtaminibus mediis ſubluteis. Fructus rotūdus, ſtriatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem eleganter rubens, ſupereminente exiguo quodam veluti alterius mali rudimento, quod & rubet, ſed dilutiùs. Peregrinum iſtud Belgio: ſemina ex Hiſpaniis attulit honeſta Domina Chriſtina Bertolfia vidua clariſsimi, ac ampliſ. viri D. Ioachimi Hopperi. Tardè admodū (ſed tamen eodem quo ſatum anno) ad perfectionem Coloniæ venit. Malum vocant Æthiopicum, quòd ex Æthiopia in Hiſpaniam primùm inuectum exiſtimetur. Veteribus cognitum fuiſſe difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophraſto ſuperiore cap. ſcripſimus, nequaquam etiam conuenit. Folia ſiquidem cum Cyperinis haud conueniunt, cuiuſmodi ſunt Malinathallæ. Feruntur verò hæc Mala in pinguium carnium iure cum ſale, ac pipere cocta inferri, ac edi: ac minùs mali ſucci eſſe, quàm inſana aut aurea: propterea videlicet, quòd duriora, diutiuſq; aſſeruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hæc Æthiopica boni ſucci, & alimenti non multùm corpori adferunt.

MALA Æthiopica, Dod.

APOCYNVM. CAP. IX.

Nomina ΑΠΟΚΥΝΟΝ Græcis & κυνόμορον, & κυνοκράμβη, Latinis Apocynū, Cynomoron, & Braſsica canina dicitur. Apocynum quidem & Cynomoron, quòd eſu canes interficiat, quaſi canicida. Cuius hæc extat apud Dioſcoridem deſcriptio.

Li.4.ca.76. *Forma.* Frutex eſt longas habens virgas, lentas vitilium modo, graueolentes, ægre fragiles: folia Hederæ ſimilia, ſed molliora, & in ſummo acutiora, grauiter olentia, ſubuiſcida, ſucco luteo plena: fructus velut ſiliquas fabarum, folliculi ſpecie, in quo ſemina lanugine obuoluta ſunt, dura, parua, nigra.

Vires. Huius folia cum adipe in panes coacta, & in cibos data, canes, lupos, vulpes, pantheras interimunt: protinus enim coxendices ipſorum reſoluunt. Græcè legitur, ταύτης τὰ φύλλα σὺν στέατι ἀρτοποιηθέντα, quod ſic Cornarius vertit: Huius folia cum farina ſubacta in panes coacta, &c. Legendum ſanè, σὺν σταιτὶ. Eſt enim σταὶς, farina aqua ſubacta, & vt pinſatur, macerata, priùs quàm fermenteſcens aceſcat, vulgò paſta, quod ſenſus requirit. *Li.6.ſimpl.* Galenus, Apocynum aut Cynocrambē, inquit, vocant quidam Cynomoron, quòd canes celerrimè interimat, ſicut Lycoctonum lupos. Eſt autem hominibus venenum, herba multùm grauiter olens, proinde omnino calida eſt non inſtrenuè, non tamen proportione deſiccat. Itaque illita admodùm digerentis eſt facultatis. *Li.24. c.11.* De quo aliter ſcripſit Plinius. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores Apocyni ſemen ex aqua (ſub. ſanat:) frutex eſt folio

Hederæ,

Hederæ, molliore tamen, & minùs lõgis viticulis: semine acuto, diuiso, lanuginoso, graui odore. Canes, & omnes quadrupedes necat in cibo datum. At cum Dioscorides nullum Apocyni vsum humano corpori commodum præscribat, & Galenus venenum hominibus esse dicat, & solùm foris impositũ discutiendi vim habere, meritò suspectum est Apocyni semen pleuriticis ex aqua propinatũ. Quare verba hæc, Sic & pleuriticos & omnes lateris dolores ex aqua, ad præcedẽtia referenda videntur, vt sequatur, Apocynum frutex est, &c. Scribit Matth olus plantas duas à Luca Ghino ad se missas fuisse, qui siliquas duas dono acceperat è Syria delatas, quarum vni inscriptum erat, Periploca repens, alteri Periploca non repens, In lib. 4. cap. 76.

APOCYNVM, Matthioli.

APOCYNVM repens, Matth.

quòd ita in Syria has plãtas nominent. Prætereà has siliquas Rhododẽdri siliquis admodùm similes fuisse, nisi quòd repentis Periplocæ siliqua ea erat longitudine, qua & Rhododẽdri, gracilior tamen, alterius breuior. E longiori sata plantã prouenisse non modò humi repẽtem, sed & arbores proceras scandentem, è breuiori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynum refert: vtramque succo turgere, repentem albo, non repentem subcroceo. Est & alia in siliquis differentia: cùm enim hæ in vtraque Rhododendri similes sint, in nõ repenti tamẽ simplices, acutiores, rectæ ex vno pediculo proueniũt, in repenti verò binæ, & in origine cõiunctæ, & in sese inuicẽ inflexæ, nec adeò vt illæ in acutũ desinentes. Non negat Pena Apocyni descriptioni apprimè quadrare plantas duas non minùs raras quàm elegãtes, quas Patauij & in publico Pisano vireto pridem vidit. Earũ vtriq; nomẽ Periploca erat. Altera nõ repens, flexilibus erat surculis, vimineis, gracilibus, læuibus, pediculos vtrinque habẽtibus longiusculos, & exiles, in quibus folia hederacea, molliora, viridia, læuia, nitentia, & quàm Vincetoxici rotũdiora, nonnihil in summo acuminata: flores tenues, candidi, muscosi, Valerianæ instar aut Drabæ, inter folia exoriuntur, succedentibus Augusto mẽse siliquis corniculatis, mucronatis, rectis, quàm in Asclepiade maioribus, claudentibus semen nigrius, depressum, papposa lanugine obductum. Succus flauescit, ingratus, & vti tota planta virosus. Hæc si

deuorata necem infert,inquit,Apocynum eſſe(& huius fore antidotum Vincetoxicum)valde probabile eſt. Certum tamen exploratumq́; ſibi eſſe ait,aliis venenis à cane deuoratis antipharmacum fuiſſe, quẽadmodùm Thoræ Anthorã, & Pardalianchis herbam Paridis. Altera Periploca repens prolixioribus & leuioribus vimineis ſurculis ſerpit, variiſq́; flexibus arripit & amplectitur obuios caudices Periclymeni modo: folia vtrinq; ex aduerſo bina, Periclymeni potiùs quàm Hederæ æmula,ſed apice quemadmodùm Vincetoxicũ donata:ſiliquę ſolertiore cõnexione mutuis erãt coniunctæ quaſi roſtris,vna & floris baſi,ſeu calatho,vtrinq; repandæ,ſummis & imis inſertæ mucronibus,Rhododendri quadantenus modo.

In Hiſtor. purgant. Eaſdem Periplocas deſcripſit & depinxit Dodonæus,& ad Dioſcoridis Apocynũ referendas eſſe cenſuit, præſertim priorem. Eaſdem Lobellius etiã pictas dedit, & priorem cognatæ figuræ eſſe & naturæ cum Scammonio Monſpelienſi tradidit, ſucco, viticulis & longo radicis reptatu. Sed ab hac ſanè diuerſum eſt Scammonium Monſpelienſe.

ACONITVM. *CAP. X.*

Nomina Li.27. ca.3. AKONITON Græcis, Aconitum Latinis. Naſcitur, inquit Plinius, in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideò Aconitum aliqui dixere,nullo iuxtà ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alij quoniam vis eadem in morte eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam,ſtatimq́; admota velocitas ſentiretur. Fabulæ

Lib.7. narrauere(id declarat Ouidius in Metamorphoſi) è ſpumis Cerberi canis,extrahente ab inferis Hercule,extitiſſe,ideóque apud Heracleam Ponticam, vbi mon-

Ibidem. ſtratur is apud inferos aditus, gigni. Idem Ouidius à cautibus nomen inditum canit his verſibus:

Quæ, quia naſcuntur dura viuacia cote,
Agreſtes Aconita vocant.

Theophraſtus ab Aconis,vbi plurimum naſcitur,nomenclaturam duxit. Is autem vicus eſt Periandynorum,qui ad Heracliam Ponti eſt. Rurſus Plinius alio in loco

Lib.6. ca.1. ait,Portus Aconæ,veneno Aconito dirus. Aptior verò,inquit Pena,fuerit nomenclaturæ interpretatio, ſi eam ab herbæ ſucco vel radice,quibus quaſi cote ſpicula à venatoribus affricta & ſubacta celeriùs ſubirẽt, & perniciem adferrẽt,quàm ſi à cautibus,aut à pago cognomine deducas:tametſi poſsit etiã ἀπὸ τοῦ ἀκοντίζειν deduci, quemadmodũ τοξικὸν ἀπὸ τοῦ τοξεύειν,nõ à taxo. Sic enim in Cyripædia Xenophon. οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οὐδὲ ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ὑπετρέπομεν ὑμῖν. Neque enim iaculari,neque in

Li.4. ca.72. & 73. *Genera.* hominẽ collimare permittebamus vobis. Dioſcorides duo ponit Aconiti ſumma genera. Vnum,quod Pardalianches vocãt,aliqui Cammaron,alij Thelyphonum, alij Myoctonũ,alij Therrophonũ ſiue Therophonũ. Alterũ Aconitum Lycoctonum,quod & Cynoctonũ, cuius tria facit genera. Vnũ quo vtũtur venatores, alia duo,quæ in vſum ſuũ vertere Medici,ex quibus tertiũ Ponticum nominatur. Hîc tamen diſsimulandũ nõ eſt, verba hæc,Vnum quo vtũtur venatores, &c.in vulgatis codicibus Græcis exarata nõ eſſe,ſed ſtatim huius Aconiti nominibus locũ natalẽ & deſcriptionẽ ſubiũgi,ſine vlla generũ diſtinctione:quæ nec in Oribaſio reperias,& Marcellus vt ſpuria reſpuit. Illud,quia enecat pãtheras, Pardalianches, quia fœmini ſexus animalia tactis genitalibus, Thelyphonum, quia feras omnes Theriophonũ nominatur. Cãmaron verò à radice Cãmaro marino ſimili, Plinio auctore. Myoctonũ,quia procul & è longinquo mures necat. Hoc Lycoctonũ &

Li.c.1. & 2. Cynoctonũ,quia priuatim lupos caneſq́; interimat. Plinius de vno & priore Aconito Dioſcoridis ſcripſit,alterum prorſus omiſit. Theophraſtus de Thelyphono ſine Aconiti mẽtione tradidit ea,quæ ad prius genus Aconiti Dioſcoridis pertinent,quæ

nent, quæ etiam Plinius transcripsit, & de Aconito velut ab illo diuerso seorsum. Certè Aconitũ multarũ stirpiũ vnũ fuit nomẽ, quas inter multas lethales cõpertum esset celerrimã & certissimã mortẽ adferre: de quibus, quia Theophrastus & Dioscorides succinctè nimis, atque minùs apertè scripsere, (flores enim & alia in delineationibus prætermiserũt) factũ est, vt alij atq; alij Aconita alia atq; alia statuerint. Aconitũ Pardalianches tradit Dioscorides folia habere tria aut quatuor, Cyclamino vel Cucumeri similia (σικύῳ simpliciter habẽt exẽplaria, Oribasius silvestri Cucumeri) minora tamẽ, & subaspera, caulẽ dodrantalẽ, radicem scorpionis caudæ similẽ, alabastri modo nitentẽ. Hic neq; florum, neque fructus vlla mentio. Ferunt Aconiti huius radicẽ scorpioni admotã eũ resoluere, & ediuerso admoto Elleboro excitari. Ocularibus medicamẽtis dolorem tollẽtibus miscetur. Enecat pardos, sues, lupos, & feras omnes carnibus impositũ & obiectum. Quibus similia ferè de Thelyphono Theophrastus prodidit. τὸ δὲ θηλύφονον (οἱ δὲ σκόρπιον καλοῦσι διὰ τὴν ῥίζαν ὁμοίως ἔχειν τῷ σκορπίῳ) ἐπιξυόμενον (Gaza ἐπιτιθέμενον legit) ἀποκτείνειν τὸν σκόρπιον. ἐὰν δέ τις ἐλλέβορον λευκὸν καταπάσῃ, πάλιν ἀνίστασθαί φασιν. ἀπόλλυσι δὲ καὶ βοῦς, καὶ ὑποζύγια, καὶ πρόβατα, καὶ ἁπλῶς πᾶν τετράπουν, ἐὰν εἰς τὰ αἰδοῖα τεθῇ ἡ ῥίζα, ἢ φύλλον, αὐθήμερον. χρήσιμον δὲ πρὸς σκορπίου πληγὴν πινόμενον. ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον κυκλαμίνῳ, τὴν δὲ ῥίζαν, ὥσπερ ἐλέχθη, σκορπίου. φύεται δὲ ὥσπερ ἄγρωστις, καὶ γόνατα ἔχει. φιλεῖ δὲ χωρία σκιώδη. Id est, Gaza interprete, Thelyphonũ, quod alij Scorpionẽ appellant, quia radicẽ scorpioni similem habet, admotum scorpionẽ occidere tradũt, & eum, reuiuiscere posse si Elleboro candido linatur. Enecat idem & boues, & oues, & iumenta, & in summa omnes quadrupedes eadem die, si genitalibus folium vel radicula imponatur. Proficit potũ cõtra scorpionũ ictus. Foliũ habet Cyclamini, radicem, vt dictum est, similẽ scorpioni. Nascitur graminis modo, & geniculis constat: loca amat vmbrosa. Quæ sic Plinius exscripsit. Thelyphonum herba ab aliis Scorpion vocatur propter similitudinẽ radicis, cuius tactu moriũtur scorpiones. Itaque cõtra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis candido Elleboro linat, reuiuiscere aiunt. Thelyphonũ omnẽ quadrupedem necat, imposita verẽdis radice, folio quidẽ intra eundẽ diẽ, quod est simile Cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Quãuis hæc apertè eadẽ sint cum iis quæ de Aconito pardalianche Dioscorides prodidit, tamẽ eadem alio in loco de Aconito repetit Plinius, aliis tamen quibusdam additis. Constat omnium venenorũ ocyssimũ esse Aconitũ, & tactis quoque genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortem. Hoc quoque tamẽ in vsus humanæ salutis vertere, scorpionũ ictibus aduersari experiundo datum in vino calido. Ea est natura, vt hominẽ occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus veneno. Sola hæc pugna est cùm venenũ in visceribus reperit: mirumq; exitialia per se ambo cùm sint, duo venena in homine cõmoriuntur, vt homo supersit. Et mox, Torpescunt scorpiones Aconiti tactu, stupentq; pallentes, & vinci se confitentur. Auxiliatur eis Elleborum album, tactu resoluente: ceditq; Aconitũ duobus malis, suo & omnium. Quod duobus malis dicit Aconitũ cedere, suo & omniũ, intellectu est difficile. Hunc locũ veluti mendo inquinatum coniectura sic emẽdat Cornarius. Ceditq; Aconitum duobus malis, suo dominio. Quam lectionẽ minimè probo. Quidam pro malis legunt, modis, & sic interpretantur, Aconitũ cedere, id est, innoxium fieri, ac nihil lædere, duobus modis: suo, nimirùm proprio, ac peculiari, si reperiat venenum in corpore: & omnium, sub. venenorum, quorũ vis frangitur idoneis & conuenientibus alexipharmacis. Pergit Plinius, Tangunt carnes Aconito, necantq; gustatu earũ pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam Pardaliãches appellauere. Et rursus, Maiores oculorum quoq; medicamentis Aconitum misceri saluberrimè promulgauere, aperta professione,

Li.4.ca.72.
Forma.
Lib.9. hist. cap.19.
Li.25. ca.10.
Lib.27. c.2. & 3.

malum quidẽ nullum eſſe ſine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, mõſtrare quale ſit Aconitũ, vel deprehendendi gratia. Folia habet Cyclamini, aut Cucumeris, nõ plura quatuor, ab radice leuiter hirſuta. Radicem modicam Cammaro ſimilẽ marino. Quare quidam Cammarõ appellauere, alij Thelyphonum ex qua diximus cauſa. Radix incuruatur paulũ ſcorpionũ modo, quare & Scorpium aliqui appellauere. Nec defuere qui Myoctonum appellare mallent, quoniã procul & è lõginquo odore mures necat. Hæc Plinius de Aconito primo Dioſcoridis. Theophraſtus ſeorſum, vt diximus, hæc de Aconito à Thelyphono

Lib.9. hiſt. cap.16. diuerſo ſcripſit. Τὸ δὲ ἀκόνιτον γίνεται μὲν, ὥς φασι, καὶ ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐν Ζακύνθῳ· πλεῖστον δὲ καὶ ἄριστον ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. ἔχει δὲ φύλλον μὲν κιχωριῶδες, ῥίζαν δ᾽ ὁμοίαν τῷ σχήματι, καὶ τῷ χρώματι καρύᾳ. τὴν δὲ δύναμιν τὴν θανατηφόρον ἐν ταύτῃ. τὸ δὲ φύλλον, καὶ τὸν καρπὸν οὐδὲν φασὶ ποιεῖν. καρπὸς δὲ ἐστὶ πόας, καὶ οὐχ ὑλήματος. βραχεῖα δὲ ἡ πόα, καὶ οὐδὲν ἔχουσα περιττὸν, ἀλλὰ παρομοία τῷ σίτῳ. τὸ δὲ σπέρμα οὐ σταχυηρόν. φύεται δὲ πανταχοῦ, καὶ οὐκ ἐν ταῖς Ἀκόναις μόνον, ἀφ᾽ ὧν ἔχει τὴν προσηγορίαν. αὕτη δὲ ἐστὶ κώμη τις τῶν Περιανδυνῶν. φιλεῖ δὲ μάλιστα τοὺς πετρώδεις τόπους. οὐ νέμεται δὲ οὐδὲ πρόβατον, οὐδὲ ἄλλο ζῷον οὐδέν. συντίθεσθαι δὲ τρόπον τινὰ πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ οὐ παντὸς εἶναι. διὸ καὶ τοὺς ἰατροὺς οὐκ ἐπισταμένους συντιθέναι, σηπτικῷ δὲ χρῆσθαι. καὶ πρὸς ἄλλα ἄττα πινόμενον, οὐδεμίαν αἴσθησιν ποιεῖ, οὔτ᾽ ἐν οἴνῳ, οὔτ᾽ ἐν μελικράτῳ. συντίθεσθαι δὲ, ὥστε κατὰ χρόνους τακτοὺς ἀναιρεῖν, οἷον δίμηνον, τρίμηνον, ἑξάμηνον, ἐνιαυτὸν, τοὺς δὲ καὶ δύο ἔτη. χείριστα δὲ ἀπαλλάττειν τοὺς ἐν πλήστῳ χρόνῳ καταφθίνοντας τοῦ σώματος, ῥᾷστα δὲ τοὺς παραχρῆμα, λυτικὸν δὲ φάρμακον οὐχ εὑρῆσθαι, ὥσπερ ἀκούομεν ἕτερόν τι φύεσθαι. ἀλλὰ τινες τοῖς ἐνεγκαμένοις βοήθειαι εὕρηνται. τοὺς γὰρ ἐγχωρίους ἀνασώζειν τινὰς μέλιτι καὶ οἴνῳ, καὶ τοιούτοις τισὶ, σπανίως δὲ καὶ τούτους, καὶ ἐργωδῶς. Id eſt, Aconitum naſcitur, vt aiunt, in Creta & Zacyntho: plurimũ & optimũ in Heraclea Ponti. Foliũ habet Cichorio ſimile, radicẽ figura & colore ſimilẽ nuci (Sic vertit Gaza, legit enim καρύᾳ, ſicut & in vulgatis codicibus exaratũ eſt. Dioſcorides πλεκτάναις καρίδων, id eſt, cirris ſquillarum cõparauit, Plinius Cammaro marino, vnde Cammarũ appellatũ dixit:) vim mortiferã illi ineſſe, folium autẽ & fructum nihil nocere aiunt. Fructus eſt herbæ, non humilis materiæ. Breuis eſt herba, & nihil ſuperuacui habens, ſed ſimilis frumento: ſemen autẽ nõ ſpiceum. Naſcitur vbiq;, & non in Aconis ſolùm, vnde nomen accepit. Eſt autẽ vicus is Periandynorum. Gaudet locis petroſis. Neq; pecus, neque vllum aliud animal ipſo paſcitur. Cõponi id quodãmodo narrãt ad aliquid efficiendum, nec id cuiuſuis eſſe. Quare medicos cõponendi ignaros pro putrefaciente vti, & ad alia quædam: ſi bibatur, nullum ſui ſenſum inducere, neq; in vino, neque in aqua mulſa. Componi verò vt certo tempore interimat, veluti duobus, aut tribus, aut ſex menſibus, item anno, aliquos etiam duobus annis. Peſsimè verò illos de vita decedere quibus longo tẽpore corpus cõtabeſcit, facillimè quibus ſtatim. Nullum autẽ huius antidotum eſſe ex aliqua alia planta audiuimus, ſed iis qui ſumpſiſſent remedia quædã excogitata fuiſſe: nam incolas ſeruaſſe quoſdã melle & vino, & quibuſdam aliis huiuſmodi, ſed & hos raró, atque etiam operoſè. Hæc Theophraſtus. Quæ de Plinij, prioréve Dioſcoridis Aconito intelligi nõ poſſunt, neque de poſteriore, hoc vno dempto, quòd vterq; radices τῇ καρίδι comparauit, ſi

Lib.4.c.73. in Theophraſto pro καρύᾳ rectè καρίδι legatur. Sic enim Dioſcorides alterũ Aco-

Forma. nitum deſcribit. Aconitum alterum, quod alij Cynoctonum, alij Lycoctonũ appellant, naſcitur plurimum in Italia, montibus Iuſtinis, præſtãtius ſuperiore. Folia habet Platani, magis tamen inciſa, longiora & nigriora: caulem veluti Filix, cubiti altitudine: aut maiorẽ, pediculum glabrum: ſemẽ in ſiliquis aliquatenus longis: radices cirris marinarũ ſquillarũ ſimiles, nigras, quibus ad luporũ venationes vtuntur: nam inſertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant. Hæc ſolùm in quibuſdã Dioſcoridis codicibus reperias, in aliis tria notãtur Aconiti Lycoctoni genera, vt iam monuimus, quorum tertium dũtaxat deſcribitur, nimirũ Ponticũ. Quare

Quare meritò docti viri in hoc capite quædã desiderari suspicãtur, quibus Dioscorides & Aconitorũ duorũ historiã, & quomodo tum venatores, tum Medici iis vterentur, declaret, quemadmodũ in Põtico nihil horum prætermisit. Nunc Aconita varia ex peritissimis Herbariis proferamus. Ac primũ fuerit Matthioli Aconitum Pardalianches. Planta est, inquit, in nudis & arduis montium summitatibus cautibúsque prouenientis, vmbrosis tantùm locis, foliis Cucumeri proximis, ad summum quatuor, iisq; subhirsutis. Caulem edit palmarem, subhirsutum, quemadmodũ & foliorum petiolos. Florẽ non vidit, verùm Doronici æmulum esse suspicatur. Radicem edit alabastri modo splendentẽ, dum recens est, digiti crassitudine, ex lata origine in acutum desinẽtem, incuruã, geniculatã, & tota facie scorpionis caudam ęmulantem. Hanc vidisse se legisseq; affirmat tantùm in Ananiensibus montibus Tridentini agri, locis ferè inaccessis & præruptis. Raram quidem illam esse, & ab aliis fortasse haud visam, quàm ab iis quibus videndi copiam fecit, quos multos veritatis locupletissimos testes profert. His tamen fidem adhibere nolunt pleriq; periti Herbarij, nec vlla aut Matthioli asseueratione aut testimoniis persuaderi possunt, vt plantam hanc in rerum natura existere credant: quin potiùs fictam ac cõmentitiam picturam esse existimant. Imprimis Gesnerus, cuius hæc sunt verba in libro de Lunariis. Matthioli pro Aconito primo delineata imago, planè fictitia mihi videtur: siue ipse ad Dioscoridis descriptionem confinxerit, siue ab alio deceptus acceperit. Quanquã enim ipse hoc Aconitum primum sæpe in Tridentinis montibus se legisse scribat, non tamen fidem apud nos meretur radicis quam proponit forma nimis sane artificiosa, nimiumq; σκορπιοειδῆς absque vllis fibris. Idem Gesnerus Toram venenatam (aliqui Lunariã vocant, fortè quòd folium ei rotundum & orbiculare sit instar Lunæ plenæ) Aconitum primũ Dioscoridis esse asserit, quòd folia tria edit ab vna radice, quorũ duo extrema minora sunt, & absque cauliculo, medium maius est. Ea rotunda sunt, planè circinata, ea ferè magnitudine, vt diameter duos pollices æquet, in circuitu serrata, solida, albicantia. A medij principio cauliculus enascitur, simul & paruum aliud folium mucronatum inde profertur. Radiculæ circiter decẽ, ceu Napi quidã exigui ab vno omnes radicis capite oriuntur. Eandẽ plantam ab Anguillara Patauini horti præfecto verũ Aconitum Pardalianches iudicari scribit: reperiri in mõte Baldo inter Patauiũ & Veronã: oriri etiam apud Valdenses in Alpibus Vnderflumen, & Engronia. In eadẽ sententia Gesnerus perseuerat in Hortis Germaniæ. Aconitum primũ, siue Pardalianches voco, inquit, nõ quod Fuchsius pinxit, neq; Doronicũ, vt quidam, neque depictã à Matthiolo herbã, de qua dubitamus etiam, nũ in rerũ natura extet, & si extat, an rectè ab eo pingatur, nullis penitus in radice fibris, quod ego in nullam plantã cadere dico. Sed ego Aconitum primũ, Toram vulgò

ACONITVM Pardalianches, Matthioli.

TORA Valdensium, Aconitum I. Diosc. Gesnero.

Vide Phytop. pag. 335.

dictam à Valdensibus, vt semper, & quidem primus existimaui, ita magis, ac magis in ea sententia cõfirmor. Scio, inquit, & alias quasdã herbas diuersis in locis Thoræ nomine vocari, vt in Italia alicubi Napellũ. Ego de Thora, siue Toxico Valdensiũ loquor. Nascitur spõte in mõtib⁹ quibusdã Sabaudiæ & Valesię nostræ, radiculis, cũ recẽtes sunt, omniũ cãdidissimis, scorpionũ specie, præsertim caudæ, in quibusdã manifesta. Foliũ aliis plãtis singulare est, aliis bina, terna, quaterna, aut etiã quina

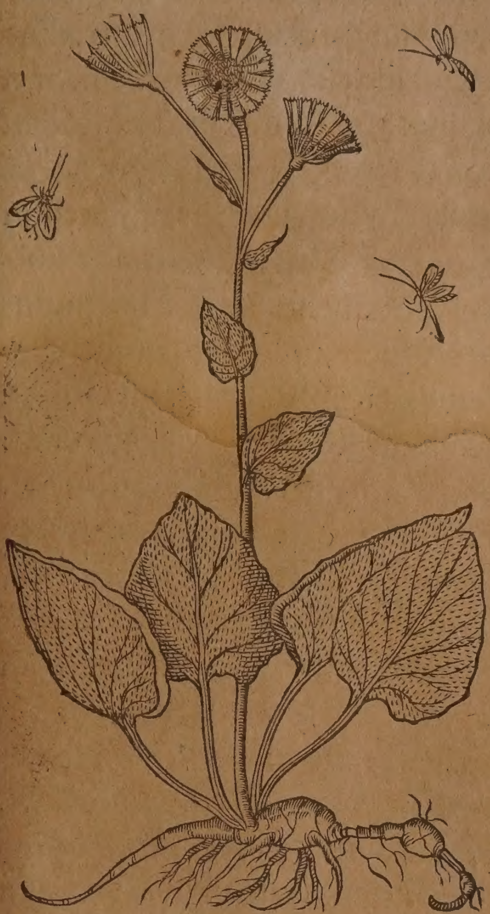
Lib. de Lunariis. ab vna radice. De eius veneno hæc ex epistola ad se missa descripsit. Venenũ lethale ex ea cõficitur, quo si gladius, aut spiculũ, aut sagitta infecta fuerit, & hominẽ vulnerauerit (mirabile dictu) nisi pars læsa subitò abscisa fuerit, vt nequeat veneni malignitas in reliquũ corpus serpere, totũ sanguinẽ ita corrũpit atq; coagulat, vt statim occidat, nec vllo remedio aut medicamine, quod sciãt, vitę ac saluti succurri possit. Itaq; necesse est eũ qui percussus fuerit miserè perire. Si verò aliud animal sagitta huiusmodi veneno intincta, verbi gratia vrsus aut fera alia, percussum fuerit, bino aut trino saltu facto moriẽs cadit, cuius carnes si edãtur, nihil nocent homini. Quo datur intelligi, id venenũ soli sanguini inimicũ esse. Nam & cõtrà veneno illi sanguis ita inimicus est, vt si in ollã in qua seruatur venenũ sanguis inciderit, venenũ suã vim amittat, nec ampliùs nocere possit. Idẽ ex alterius epistola refert, herbæ huius radicẽ seruari aliquãdiu in loco humido, posteà contundi, vbi contusa fuerit, succo eo qui expressus fuerit sagittas tingi. Vim illius experturi, inquit Gesnerus, acum eo succo inficiunt, qua ranã pungũt, quæ si illico moriatur, præsentaneũ venenũ indicant. Peritus mihi quidam Herbarius narrauit certè, cũ in arduo mõte effossam illã herbã statim comes suus olfecisset, cõcidisse velut exanimatũ, víxque frictionibus & vino faucibus instillato fuisse reuocatũ. Dicebat & idẽ aliquãdo sibi obseruatũ, sanguinẽ è vulnere fluentẽ admota illa herba tusa cũ radice primũ substitisse, deinde versus plagã recurrisse. Hanc Matthiolus Pseudoaconitũ Pardaliãches vocat immeritò, cũ pnitiosa facultate quoduis Aconitũ &

Li. 27. ca. 11. Toxicũ superet. Sũt qui ad Cyclamini genera referãt. Quidã Limeũ Plinij esse suspicãtur. Limeũ, inquit, herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamẽto, quod Ceruariũ vocãt. Pena cõmentitiũ etiã Matthioli Pardaliãches esse arbitratur: Thorã verò Soldanellis, Gramini Parnasio hederaceo recentiorũ, & Cyclamino accẽset, de qua scitè admodũ disseruit, & dilucidiùs quã Gesnerus expressit his ferè verbis. Thora Valdensiũ herbula est, inquit, qua passim multùm diuq; Alpiũ incolæ venatores vsi sunt, vti etiã multi alij ad feras capiẽdas, quibus solo succo expresso & spiculis illito certã citamq; perniciẽ parãt. Qua nãque hæserit telum, aut vulnus fecerit, subitò repẽtè virus, quo illico ora vulneris (nisi præcisione anteuertãt) corrũpũtur, putrescũntve: vnde Thora nũcupata, manifesto Grecæ vocis vestigio, Thora ex φθορὰ deducta, quæ est corruptio, venenũ, aut mors. Omniũ enim, vt aliorũ Aconitorũ, atque etiã Ellebori quibus sagittæ inficiuntur, vires qui lõga experiẽtia cognouerũt, si cũ istius viribus cõparentur, multò minùs efficaces & incertas existimãt. Huius Vere ineũte succus premitur, atque vesiculis aut potiùs vngulis & cornibus bouillis recõditus emitur, mittiturq; venũ ad emporia finitima, vbi ad vsus annuos venationũ sibi cõparãt ferarũ insidiatores, quos Delphinates, Allobroges, & Prouinciales *Bessiers* & *Loubatiers* vocant. In montibus Geneuę cõterminis nascitur, sesquipalmũ vix superãte caule, glabro, & iunceo, cuius è medio & summo sæpe vnũ, rarò bina, rarissimè toto caule terna aut quaterna folia, ambitu circinato, & tantillũ cristato, superficie glabra, & rigidiuscula, nõ hirsuta, læuore & colore virẽte, nõnihil ad Cyclaminũ accedũt: flores lutei Pẽtaphylli, Tormẽtillæ've: radiculæ sat multæ, quasi torulis oblongis, in imo exilioribus & acutis, supnè autẽ quasi nodulo collectis, Asphodeli similitudine & cãdore, cespi-

Ca. 30. hist. tem amplexæ, quasi cancri forcipulæ. Hæc de Thora Pena prodidit. Fuchsius pro Aconito Pardalianche plantam depinxit, quam Herbariorum vulgus Vuam ver-

ſam, & Vulpinam, alij Herbam Paridis vocant, Germani *Vuilffsbeer & Doluurtz.* Sed Aconitorum delineationes hanc eorum ſpeciem non eſſe arguunt. Prætereà deleteriam vim huic ineſſe plerique negant. Certè antidotis aduerſus lethalia pharmaca paratis admiſcetur. Lib.3.c.77. Dodonæus in Hiſtoria ſtirpium cùm Aconitum Pardalianches aliud nactus non fuiſſet, eius picturam ex Matthiolo mutuatus exhibuit, quam haud veram ſed fictitiam pleriſq; videri diximus, quibus in fine eiuſdem Hiſtoriȩ aſſentitur, atque Doronicum Romanum Officinarum, Aconitum Pardalianches antiquorū eſſe aſſerit. Et in Hiſtoria purgantium Aconitum Pardalianches deſcripſit, quod Pena & Lobellius & Herbarij plurimi Doronicum appellant, cuius etiam radiculas paſſim pro Doronico medicamentorum compoſitionibus admiſcent. Has teſtatur Lobellius ſæpius à Ioanne de Vrœde Rhizotomo ſine noxa vlla impunè deuoratas, quamuis canibus pernitioſæ prodantur. Foliis exit ſubrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus, tenui lanugine pubeſcentibus, Hederæ cuiuſdã, ac vnius Cyclamini foliorum quidem forma, ſed amplioribus, ad Cucumeris folia magis accedentibus, minoribus tamen, & mollioribus: caulis dodrante altior, & ipſe lanugine haud carens, ſtriatus, & quaſi multiangulus, alioqui rotũdus, qui in pauculos diuiſus ramulos, ipſis faſtigiis flores promit, Chryſanthemi æmulos, medio videlicet diſco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candi-

DORONICVM Rom. Aconitũ Pardalianches antiquorũ, Dodon.

Vide Phytop. pag. 337.

ACONITVM Pardalianches minus, Matthioli.

ACONITVM Pardalianches, Plinij.

dos pappos reſoluuntur. His ſubſunt exigua nigricantiáque ſemina: radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes ſunt, geniculis velut articulatæ non rectè deſcendunt, ſed graminis modo per obliquum ſerpunt, & ſubinde extuberantes nouella germina protrudunt (ita ſeſe multiplicante ſtirpe) demiſſis etiam ab ipſis tuberoſis partibus aliquot deorſum concoloribus fibris. Referunt radiculę exanimatos ſcorpiones: nam anterior & tuberoſior cauliculis proxima, corpuſculum cum pedibus, poſterior articulatam exprimere videtur caudam. Theophraſtus Thelyphoni, quod idẽ eſſe cũ Aconito primo Dioſcoridis putamus, radicem ſcorpio ſimilem eſſe ſcribit, Dioſcorides ῥίζαν ὁμοίαν σκορπίου οὐρᾷ. Sed fortaſſe, inquit Dodonęus, dictio οὐρᾷ redundat, vt cum Theophraſto legẽdum ſit, ῥίζα ὁμοῖα σκορπίῳ. Hanc plantam appellat Matthiolus Pardaliãches minus, quod falſò Doronicum vocãt. Alia verò huius Aconiti ſpecies eſt, inquit Dodonæus, antedicta paulò maior, ſaturatiùs virens, procerior, cuius radix longior minùs ſerpit, & adnatis vtrinq; cãmarum potius quàm ſcorpionem refert. Hanc pro Aconito Pardalianche Plinij Matthiolus pinxit, cui aliud addit, quod Theophraſti Thelyphonũ & Aconitum Pardalianches facit. Hoc radicem habet non ſolùm quæ ſcorpionem integrum referat, ſed folia Cyclamini, radicis fibras geniculatas Graminis modo, & ſimiliter ſeſe propagantes, & alios rurſus ſcorpiones exprimentes, ex quibus poſteà & folia & germina erũpunt. At caules & flores nihil ferè à ſuperiore differre videntur, ſunt enim aurei oẽs Chryſanthemi modo. Hanc triplicẽ proximè explicatam Aconiti Pardalianchis differentiam Pena, Lobellius, & plurimi Herbarij pro triplici Doronici differentia agnoſcunt, de qua fuſiùs tractauimus in libro de plantis quæ in aſperis naſcuntur. Vnifolium hoc venenatum, Plinij Cyclaminum quidam tertium eſſe volũt, radice piſcibus exitioſa. Gignitur in niuoſis montibus Allobrogum prope oppidulum quod Muram vocant, & in Iuræ cacumine, vel ſub ipſa niue ſtatim vt nix liquata eſt ſeſe attollens, & floreſcẽs menſe Maio, vel Iunij principio: radice in appendices diuiſa, Rapũculis ſimiles, quod fortaſſis Plinius ramoſum dixit, fibrata, guſtus valde acris cùm terra primùm exit, vnico folio, craſſo, carnoſo, pallidè virente, venoſo, lateribus diuiſo, Cyclamino ſimili, paulò rotundiore: caule tenui, dodrãtali: flore Violæ, luteo, cui foliolum alterum ſubnaſcitur, non, vt prius, rotundum, ſed

ACONITVM Pardalianches Theophraſti, ex Matthiolo.

LIMEVM Pardalianchis genus vno tantùm folio, Dalech.

LIMEVM alterum duplici folio.

sed longum & angulosum. Tam venenata planta est, vt cùm recẽs erutam & lethalem adhuc odorem spirantem Herbarius quidam mihi comes curiosiùs & sæpius olfecisset, velut exanimatus corruerit, vnde & ab eo pisces interfici posse, animo concipio. Alpinas gentes vallis Putæ sagittarum ferrum huius plantæ succo tingere compertum est ad ferarum venationem, ineuitabili letho pereuntibus, quas sic vulnerauerint, vt vel gutta sanguinis è plaga fluat. Acicula huius succo tincto columbum leuiter punctum nos paulò pòst mori vidimus, cùm tam exitiosæ facultatis periculum faceremus. Lineum Plin. cap. 11. lib. 27. quo sagittas in venatu Galli tingunt, & ideò venenum ceruarium vocant, quidam esse arbitrantur. Hactenus de Aconito Pardalianche. Nam Lycoctonum seu Cynoctonum ostendendum, alterum Aconiti summum genus, cuius differẽtias plures, quàm recensuerit Dioscorides, hodie norũt Herbarij: tametsi ambiguæ mediæ've naturæ inter Ranũculos, Elleboros & Napellos quædã earum esse videantur, vt rectè scripsit Pena. Horum Aconitorũ quædam luteum florem, alia cæruleum, aut purpurascẽtem proferunt. Matthiolus aliquot Aconiti Lycoctoni species proposuit sine vllis descriptionibus, quòd appictæ imagines eas ad viuum repręsentent. De floribus tantùm dicit, eos in quarto & nono aureos esse, in reliquis purpureos. Dodonæus in Hi-

ACONITVM Lycoctonum II. Matthioli.

ACONITVM Lycoctonum III. Matthioli.

storia

ACONITVM IIII. Lycoctonum, Matthioli.

ACONITVM V. Matthioli.

storia stirpium Elleborum adulterinũ nigrum siluestrem Fuchsij pro Lycoctono primo posuit. In Historia purgant. aliud Lycoctonum maius luteum facit, cui folia sunt ampla, vt ipse descripsit, in complures partes confecta, Platani foliorum similitudine, sed profundioribus diuisuris, haud μακρότερα (vt perperàm Diosco-

ACONITVM VI. Matth.

ACONITVM VII. Matth.

ridis

ACONITVM VIII.
Matthioli.

ACONITVM IX.
Matthioli.

ACONITVM *Lycoctonum luteum maius, Dodonæi.*

ACONITVM *Lycoctonum Dod. ex Cod. Cæsareo.*

ridis exemplaria legunt) ſed μικρότερα, id eſt, minora, reſplendentia, ac non rarò nigriora, ſuperiore videlicet parte, inferiore magis albicãte: caulis bipedalis & quandoque altior rotũdus, læuis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè aſſurgens, in ramos diffuſus: flores ordine ſuprà inuicem digeruntur, colore

pallentes

pallentes ſubluteo : ſemen in corniculis nigricat: radices ſæpius nigræ, multis cirris craſſis & flexuoſis implicatæ. In montoſis & opacis ſaltibus, auiiſque nemoribus viret. In hortis Galliæ & Belgij colitur. Trium illorum, quorum quædam Dioſcoridis exemplaria meminerunt, poſtremum eſſe cenſet Dodonæus, Ponticum dictum. Eſt Matthiolo Aconitum Lycoctonum primum. Arabes Strãgulatorem adib, id eſt, lupi appellant, Officinæ quædam Napellum luteum, nonnulli Lupariã, Germani *Vuoluurtz*, Hiſpani *Yerua matta louo*, Galli *Tue-loup.* Pro deteriore cæteris veneno habetur à venatoribus, qui eo lupos interficiunt, non quòd idem nõ faciant alia Aconita, ſed quia hoc citiùs & certiùs. Quin nonnullis in locis, inquit Pena, adulti flores vel ſolo manſu fauces tumore illico excitato adurunt, & vertiginem cient. Aconitum Lycoctonum aliud depinxit Dodonæus paruum ſiue minus cognominatũ, deſcripſitq; his ferè verbis. Humilis eſt herba, inquit, præter foliorum pediculos cauliculos nullos habens : ſunt autem hi breues, vix palmum alti & tenues, folium verò in ſingulis vnicum, circumſcriptione quidem rotundum, ſed inſtar Napelli multifidum, & profundis inciſuris radiatim diſſectum, quibus medius inſidet floſculus luteus, forma Ranũculi, quem tamẽ non capitulum, ſed ſiliquæ ponè ſequãtur, paruæ, tres aut quatuor, ſurſum arrectæ, veluti Lycoctoni.

ACONITVM Lycoctonum luteum minus, Dodon.

ACONITVM aliud, Dalechampij.

LYCOCTONVM cæruleum I. flore Delphinij, Dodon.

Radicula subest crassa, tuberosa, primæ Anemones æmula, quasi geniculis aliquot articulata, gustus admodùm acris, ex qua foliorum pediculi exeunt. In Belgij hortis floret, inquit, nõ raró ipso Ianuario, cùm clementior Hyems fuerit: vnde Aconitum hyemale siue hybernum illic dici cœpit. Aconiti autem speciem esse & forma foliorum siliquarúmque, & perniciosa herbæ facultas ostendunt. Matthiolus etiam Aconitum Lycoctonum secundum fecit. Vt Lycoctoni lutei, ita cærulei aut purpurascentis aliquot sunt species. Prima Dodonæo est quæ proceris caulibus assurgit, instar Napelli: folia habẽs variè similiter & creberrimis incisuris diuisa: flores secundum caules superius veluti in longam spicam compositos, è puniceo ac obscuriore colore purpuram æmulantes, forma ferè Floris regij (quem Delphiniũ multi esse arbitrantur) in posterius videlicet corniculum desinentes: siliquas & semen vt in maiori Lycoctono luteo: radices oblongas, crassas tres aut quatuor, paucis adhærentibus fibris. In hist. purgant.

LYCOCTONVM cæruleum paruum, Dodon.

Altera tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet dissectis, fissis & nigricantibus foliis, flore cæruleo, hiante, ex totidem partibus eodem ordine composito, siliquis etiam ac semine omnino similibus: sed radix est diuersa, coni scilicet effigie, bulbosa, ex cuius media basi cirri multi & fibræ tortiles exoriuntur. Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breuiores, dodrante altiores: folia diuisura Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: flosculi cæruleo nitent colore, paulò minores quàm Napelli: siliquæ & semina eadẽ quæ aliis: radix fibrosa, nigricans, adnatis exiguis veluti bulbulis facilè propagatur. Hæc in montibus reperiuntur, vnde in Belgij hortos sunt trãslata. Primum ac tertium vna cum Napello sæpenumerò aut non multò pòst, sed secundùm multo seriùs floret. Lycoctona esse ex ipsa facie perspicuum est, ac nocendi non minoribus facultatibus prædita. Aliud Aconitum ex Dalechampio hîc depictum est, quod candidum & ἄχαυλον cognominari potest. In opacis excelsorum montium iugis prouenit, tenuibus & perquàm multis radicis fibris, nigricantibus: foliis multis, Geranio aut Aconito luteo similibus, longo pediculo & villoso subnixis: nullo caule, vnde ἄχαυλον dictum: floribus principio rubore aspersis, sed cùm senescunt albicantibus, duobus aut tribus ex summis foliis prodeuntibus, sex foliolis constantibus, singulis suo pediculo singillatim insidentibus. Semen

ACONITVM candidum, ἄχαυλον, Dalech.

ACONITI Lycoctoni genus aliud, Dalechampij.

videre non licuit. Id cùm Dalechampius Geranium album esse suspicaretur, Herbarij quibus naturæ & facultatis huius plantæ indagandæ negotium cõmiserat, venenatam esse, & ex Aconitorũ genere asseruerunt. Dodon. in Histo. purg. Ranunculum albo flore vocat. Item aliud ex eodẽ Aconiti Lycoctoni genus exhibemus, quod in montosis ac gelidis siluis nascitur, lapidosisq; cliuis sæpius ad Orientem versis, radice per terram serpente, candida, carnosa, acri, crebris geniculorum nodis scabra: caule sesquipedali, ferulaceo, foliis Ebuli, valde serratis, amplioribus, in vno pediculo ferè septenis, flore Violæ, è puniceo candicante, semine paruo, in siliquis latiusculis. Cùm Aconita omnia lethalia sint, quę mala inuehant, & quæ sit omnium communis medendi ratio ex Dioscoride & aliis veteribus exponamus. (Lib. 6. c. 7. Aconit. no xæ.) Aconitum statim atque bibitur linguam edulcat cum quadam adstrictione, & ab edulcatione vertigines, potissimùm cùm exurgere conantur, inducit, & oculorum humiditates, pectorísque & hypochondriorum grauitatem, simúlque multi flatus redduntur. In his, vomitionibus venenum educere oportet, & clystere aluũ purgare. Vtemur in potu Origano, aut Ruta, aut Marrhubio, aut Absinthij decocto cum vino absinthite, vel Erucæ (rectiùs εὐζώμου, sicuti Paulus & Aëtius legunt, quàm ἀειζώου, id est, Semperuiui, vt vulgaria habẽt exemplaria) aut Abrotoni, aut Chamelææ aut Chamæpityos. Prodest etiamnum ipsis opobalsami drachma vna cum melle, aut castorij & piperis & rutæ par pondus cum vino. Et coagulum hœdi, aut leporis, aut hinnuli cum aceto. Ferri quoque recrementum, aut ipsum ferrum, aut aurum, aut argentum igne candens in vino restinctum, vt vinum hoc bibatur. Lixiuium item cum vino & gallina coctum, aut cornuum bubulorum iura cum vino sumpta. Dicitur autem Chamæpitys priuatim ipsis conuenire. (Lib. 13. c. 59.) His addit Aëtius, eos qui hausere, post dulcedinem & adstrictionem, amaritudinẽ percipere, constrictionem maxillarum comitari, & oris stomachi morsus, caligare oculos, & subrubentes videri, perseuerantéque malo tremorem concussum tumorémque totius corporis sequi. Sed eandem medendi rationem Aëtius & Auicenna præscribunt. (Cap. 23.) Petrus Aponensis libro de venenis, iis qui Aconitum biberunt sphragidem Lemniam commendauit drachmarum duarum pondere ex calida potam, deinde vomitum excitari iubet, à vomitu theriacam eodem pondere exhiberi, ex vino, in quo incocta fuerit Gentiana, putátque Aconiti præcipuum esse antidotum Aristolochiam longam. (Lib. 6. sim.) Galenus scribit Aconitum Pardalianches septicæ & deleteriæ facultatis esse: quare in cibo potuq; fugiendum, tamen ad putrefaciendum quædam extra os & sedem aptum esse. Herbæ autem radix ad hæc vtilis est. Aconitum Lycoctonum esse similis facultatis, sed peculiariter lupos interficere, sicut illud pardos.

NAPEL

NAPELLVS. CAP. II.

EST & Aconiti Lycoctoni species, qui à Barbaris & recẽtioribus Napellus à figura Napi in radice apparentis vocatur, à Germanis *Blouvoluurtz*, & *Rappenblumen*, id est, flos rapaceus, à Belgis *Blauwvuolzvuortele*, à nonnullis *Muncks cappen*, id est, monachi cucullus siue cappa monachi, à Gallis *Chapperon* siue *Coqueluchon de moine*. Dicitur & Thora. Caulem mittit bicubitalem atque etiam tricubitalem, petiolósque graciles folia ferentes Ranunculi maiora, è virore nigriora, supina parte nõnihil albicantia, numerosioribus altioribúsque incisuris diuisa. Flores à medio caule ad summum vsque ordine prodeunt, colore cæruleo venusto, cuculli hiantis, aut galeæ patentis speciem omnibus suis partibus referentes: quinque enim constant particulis, quarum maior & superior cucullo, aut cassidi, capitis cauo operimento similis, duæ mediocres latera contegunt, reliquæ inferiores minores sunt, & angustæ, nonnullis exiguis staminibus mediis, villosis, quibus extremis puncta lurida viridiáve insunt: ex medio etiam duo paulùm inflexi exoriuntur styli, non priùs quàm eleuetur cucullus se exerentes, quos sequuntur siliquæ, in quibus semen nigrum, angulosum ac minutum, vt luteo Lycoctono: radix crassa, oblonga, Napi figura, foris nigricans, intus candidior. In Alpibus Ananiæ & Rhetiæ, tum alibi in montibus sponte prouenit. Apud Belgas quandoque in hortis reperitur. Maio aut Iunio, interdum etiam seriùs alsiosis locis floret, semen Augusto dat. Auicenna de Strãgulatore adib, & Strãgulatore leopardi, tum de Napello seorsum tractauit. De Napello verò hæc. Napellus venenum pernitiosum, est in summo caliditatis & siccitatis. Delet albaras linitum, & confectio eius dicta Alberzachali in potu sumpta delet albaras, & similiter confert lepræ. Est venenum destruens bibentem se, maior verò portio medietas drachmæ vnius, & secundum me, minùs hoc interficit. Theriaca verò eius est mus Napelli, & ipse quidẽ est mus qui eo nutritur. Seman verò (id est, coturnices) ex eo cibantur, & non moriuntur, & ex omnibus confectionibus Diamoschum magis ei resistit. Et alio in loco. Napellus est de deterioribus. Et accidit potanti ipsum, vt apostementur labia & lingua, & egrediantur oculi eius, & frequens fit super ipsum vertigo, & syncope: & non excercere, seu non mouere potest crura, & est oppidò malum. Et qui euadunt ex eo rarò euadunt quin cadant in hecticam, aut phthisim, & quandoque facit epilepsiam odor eius. Et eius succo imbibuntur sagittæ, & interficiunt quem vulnerant statim. Cura. Oportet vt festinetur ad faciendum vomere bibentem ipsum cum decoctione seminis Napi & Rapæ, & detur in potu vinum, & butyrum coctum vaccinum, dando potum supra potum, & similiter decoctio corticum glandium cum vino. Deinde cura eius principalis est Bezahar, & medicamẽ de musco, & Algeduar (id est, Zedoaria) & Duha seu bis mus buha, (id est, herba nascens cum Napello, & Napellus Moysi, animal quod moratur in radice Napelli sicut mus, veluti ipsemet interpretatur) & theriaca magna quandoque

Nomina

Forma.

Locus.

Tempus.

Li.2.c.684. & 685.

Li.2.c.499.

Vires & Temper.

Li.4.fen.6. tract.1.c.1.

Lib.2.c.500

NAPELLVS, Dodon.

confert in eo vſque ad terminum. Et de melioribus rebus eſt vt in potu detur muſchus in fricatione albezahard, aut quantitas drachmæ vnius de medicamine muſchi cum ſiliqua vna muſchi. Et exiſtimant quidam quòd radices Capparis ſunt Bezahar Napelli. Et omnia albezahard ſunt bona ei, & propriè illud quod ſimulatur albumini,& habet fila ſicut fila lithargyrij. Et animal nominatum mus Napelli, eſt contrarium Napello, & deſtruitur eius operatio cùm comeditur ex ipſo. Hæc Auicenna. Cuius Napellum eſſe plantam eam quam deſcripſimus Herbariis perſuaſerunt ſæua & atrocia illa ſymptomata, in quæ inciderunt qui ſumpſerunt. Tota quidem pernitioſa eſt admodùm, ſed radix pernitioſior, adeò vt manu aliquandiu retenta, inquit Matthiolus,quouſque concaleſcat, tenentem perimat. Quinetiam paſtores necatos aſſerit, qui aſſandis auiculis Napelli caule pro veru temere vſi eſſent. Immanis illius in necandis hominibus facultatis exempla aliquot idem refert. Eandem euidenti ſed perquàm miſerabili experimento Antuerpiæ olim compertam fuiſſe Dodonæus auctor eſt. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ eſſent radices, quicunque eas ederunt, mox ſæuiſſimis correpti ſymptomatis breui interiere. Inter remedia & antidota,quibus tam lethali veneno ſtatim ſuccurrendum, Auicenna murem Napelli radice nutritum refert, qui naturæ huius maleficæ tota ſubſtantia aduerſetur, & ſumentem ab omni liberet periculo. Matthiolus murem Napelli radicibus victitantem à ſe ſæpius inuentum affirmat, qui Napellus Moyſi dicitur ab Auicenna. Petrus Aponenſis etiam Napelli bezoar eſſe ſcribit murem naſcẽtem in radice Napelli, qui exſiccandus eſt, & dandus in potu drachmarum duarum pondere. Sed Antonius Guainerius Papienſis,ſua ætate celebris Medicus, in tractatu de venenis hunc non murem eſſe ſed muſcas exiſtimat. Refert etiam quendam philoſophiæ ac veritatis ſtudioſum ſollicitè admodùm & diligenter murem huiuſmodi quæſiuiſſe,neque vnquam vel murẽ, vel arroſam etiam Napelli radicem ab eo repertam,ſed muſcas abundè multas folia depaſcentes inuentas, quas philoſophus ille muris loco accipiens antidotum ex eis confecit, quam & aduerſus alia,ſed contra Napelli venena vtiliſſimam ac efficaciſſimam comperit. Accipit hæc terræ Lemniæ,baccarum lauri,antidoti Mithridatis ſingulorum vncias duas,muſcas Napelli vigintiquatuor, mellis & olei quantùm ſatis eſt. In eadem planè ſententia ſunt Pena & Lobellius, ſcribentes accliues montium ſaltus Rheticarum Alpium Napello abundare. Iunio & Iulio menſibus, cui (omni illic arroſo gramine) parcit pecus omne, nec ab vllo animali attingitur præterquàm à muſcis quæ gregatim aduolant,& illi inſident,& floribus fortè innaſcuntur: ſunt enim fermè concolores,maiores quàm communes, alis capitibúſque ex lurido viridíque vel cæſio virente quaſi cantharides, vel cincedulæ. Haſce aiunt ſe attentiùs obſeruaſſe quidem continenter flores roſtello delibantes, cæterùm murem Napelli fruſtra diu & multis auulſis plantis quæſiuiſſe,& an vidiſſent opiliones percunctatos, vſquã ſibi viſum negaſſe. Quare tum ſuſpicatos Arabas ex μυῖα μῦν feciſſe, id eſt,ex muſca murem: μυῖα enim muſca eſt, μῦς mus: nullum enim antidotum ex mure parant, ex muſcis verò præſtantiſſimum aduerſus funeſtum Tarantæ morſum, & epidemicos morbos. Cuiuſmodi hoc. Accipe muſcas quæ paſtum acceperunt de Napello viginti, Ariſtolochiæ, Boli Armeni ana drachmam vnam. Nec in vlla planta huic congenere muſcæ hæ cæruleæ inſident aut victitant. Quo certior eſt coniectura iſtum Napellum eſſe Arabum, & vnum eſſe ex Dioſcoridis Aconitis. Et veriſimile eſt non murem eſſe qui Napello victitet, ſed muſcas quæ linctu eius viuant: nam Aconitum, cuius Napellus eſt ſpecies,mures interimit,atq; inde μυοκτόνον & μυοφόνον,id eſt,muricida dicitur. Plantam aliam hîc depictã etiam Napellum vocant Herbarij ob venenatam facultatem, & Napellum leucanthemum ſeu

In cap.73. lib.4.

In Hiſtor. purgant.

Li.2.c.500. Lib. de venenis.

NAPELLVS racemosus, Dodonæi.

mum seu racemosum cognominant. Nascitur in saxosis, gelidis, & niuosis mõtibus cum Aconitis inter lapides & saxa: radice longa, lata, innumeris fibris nigris capillata, quę in plerisque id genus plantis sic complicãtur, vt retia temere congesta quis iudicet. Sub his fibris veluti sub fornice inter lapides, ex quibus radix prosilit, cameratum spatium est, in quo mures occultati sæpius deprehẽduntur. Caules multos emittit, sesquipedales, glabros, Filicis modo, nodosos, prope radicẽ nudos: folia Angelicæ similia, gustus amarissimi & abominandi, odoris tetri: florẽ in caulium vertice albũ: fructum Hederæ corymbis similem, qui nouem aut decem acinis cõstat mollibus, nigris. Narrant montium, in quibus hæc planta frequens est, incolæ, ea sumpta lupos & homines necari præsentissimo exitio. Quidam venenatam esse negant, & Actæã Plinij esse volũt. Actæa, inquit, graui foliorum odore, caulibus asperis, geniculatis, semine nigro vt Hederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosisq;. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Sed caules asperos Actææ tribuit Plinius, quos in hac nostra læues esse diximus. Quidam Plinij codices habẽt caulibus Anisi, falsò. Cornarius legit caulibus angulosis, & Actæam Ebulum appellatam à Plinio videri ait, & apud Paulum Æginetam ἀκταίας radicem Sambuci radicẽ interpretatur. Dodonæus Christophorianæ nomine describit, & Aconitis adnumerat, propter periculosam & Aconito similem quam habere creditur facultatem: fertur enim exitialis ac non minùs noxia quàm Aconitum.

Lib.27.c.7.

Lib 3.c.48.

In Histor. purgant.

ANTHORA. CAP. XII.

QVONIAM pessimè consultum humano generi foret, si de venenis ageretur sine remediorum declaratione, huic de venenatis plantis libro postremam addemus plantam, quæ cùm aduersus venena omnia, tum maximè aduersus Napellum plurimùm valet. Ea est Anthora vulgò dicta, quasi Antithora, seu potiùs Antiphthora, quòd Thoræ aduersetur, & eius sit alexipharmacum. Ea, vt ferunt Herbarij, cum Napello vel prope Napellum crescit in Rhetiæ & Sabaudiæ alpibus, atque etiam alibi. Taurini Ligures atq; Lemani lacus incolæ aduersus exitiale Thoræ venenũ diuinitus comparatam esse putant, qui radicum huius copiam Venetias deferendam curant. Caulem profert sesquipalmarem, interdum cubitalem, rotundum, firmum, in quo tenuia ac multifida profundísque incisuris fissa disparibus interuallis oriuntur folia, in latus sese diffundentia: flores Napelli æmulos, sed luteos pallentes & minores: siliquas & semen similia. Radices subsunt geminæ, solidæ, oblongæ, oliuis pares, sæpe maiores, cortice subnigricante, carne intus alba, cùm siccatę fuerint fractu contumaces, friabiles tamen. Sribit Auicenna Napellum Moysi buha herbam esse nascentem cum Napello, eíque propinquam ita ipsum debilitare, vt non crescat, neque fructificet, nullum esse hac melius Napelli alexipharmacum, ad omnia

Nomina

Vide Phyt. pag. 335.

Forma.

Li.2.c.509.

NAPELLVS prior, Matthioli.

ANTHORA, ſiue Antithora, Matth. Napellus Moſis.

prodeſſe ad quæ Napellus, ad albaras & ad lepram, & theriacam eſſe viperæ & ve-
Li.2.c.745. nenatorum animalium. Alio in loco tradit Zedoariam illam meliorem eſſe, quæ cum Napello creſcit, atque eius vicinia illius vires retundi. Ex quibus colligere licet Anthoram eſſe Napellum Moyſi Auicennæ, & eiuſdem Zedoariã. Diuerſam tamen Zedoariam habent Officinæ, de qua dicemus in Peregrinis. Amariſsima eſt Anthoræ radix, & non ſolùm Napello & cæteris omnibus venenis aduerſatur, ſed etiam ad purgationes vtilis eſt: ſeroſos enim & muccoſos humores per inferiorem ventrem educit, lumbricos & ventris tineas pellit. Pena & Lobellio auctoribus. Hugo Solerius ſcribit hanc radicem ad fabæ magnitudinem in iuſculo aut vino deraſam propinari ad largas durorum corporum per ſuperna & inferna purgationes. Antonius Guainerius in tractatu de peſte refert Anthoram magnæ eſſe aduerſus peſtem efficaciæ. Et quod ad experientiam, inquit, vidi conſimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radicem eſſe. Et eſt herba quæ iuxta Thoram illam ſcilicet herbam naſcitur, ex qua venenum conficitur, cum quo in Alpibus Salutianorum & Pinarolij capras ſilueſtres venantur. Et hæc radix Anthoræ aſsimilatur nucleis oliuarum, & eſt bezoar illius Thoræ, quæ eſt adeò venenoſa, vt omnia animalia ſua interficiat venenoſitate. Hæc ille. In collibus prope Diam Allobrogum ea frequentiſsima naſcitur. Indigenæ vocant *L'herbe du maclou*, id eſt, herbam colicis doloribus vtilem. Radicum geminarum altera quotannis, vt in Cynoſorchi, flacceſcit: altera fit vegetior. Credit in eo tractu Herbariorum vulgus, marceſcentem radicem coli cruciatus excitare, grandiorem & augeſcentem ſanare.

HISTOR

HISTORIAE
OMNIVM PLANTARVM
LIBER DECIMVS-OCTAVVS,

In quo deſcribuntur & ad viuum depinguntur Plantæ Peregrinæ.

GVAYACVM. CAP. I.

MVLTAE ſunt ſtirpes quæ in remotiſsimis terrarum oris exoriuntur, tam excellentibus dotibus prædita, vt iis in tanta noſtrarum copia carere nec poſsimus, nec velimus. Raritas pretium & admirationẽ auxit, & diſcendi cupidos veteres Græcos, Latinos, Arabas ad earum notitiam comparandam ita ſtimulauit, vt maria traiicere, in barbaras regiones proficiſci, edita cõſcendere, per ſaltus & auia vagari, omnia denique perluſtrare, nulliq; labori parcere voluerint. Quare multi quidem multa & præclara de iis literis conſignarunt, ſed non omnes omnia quæ viderint, ſed auditione duntaxat acceperint: ob id incerta quædam, nonnulla fabuloſa tradiderunt. Nunc verò cùm regiones multæ illis prorſus ignotæ, & velut alter orbis detectus ſit, iiſdem diſcendi ſtimulis concitati ſeduli & induſtrij viri, multò plura quàm veteres obſeruarunt, multóque veriora & certiora de aliis quæ ab illis tradita fuerant, literarum monumẽtis mãdarunt. Ex quibus ea prompſimus quæ ſtudioſo lectori ſatisfacere poſſunt. Sed multas peregrinas plãtas, quæq; ex iis manãt, aliis libris expoſuimus, vt in Silua Siliquam catharticam, Ficum Nigritarum, Populum Peruanam, Ahouai, Hairi, & plures alias: in Catharticis Aloën, Rhabarbarum, ordine & quadam cum aliis ſimilitudine id poſtulante. Nunc de peregrinis arboribus, fruticibus, herbis agemus, quarum fructus, cortices, ligna, radices, ſemina, ſucci, reſinæ, gummi magno ac quotidiano nobis vſui ſunt. Exordiemur autẽ à Guayaco omnibus notiſſimo. Indi *Guayacan* vocant, nos Guayacum, ſiue Gaiacum, alij Lignum Indicum. *Nomina* Hoc alij Ebenum eſſe dicunt, aut Buxi ſpeciem, alij aliis nominibus appellãt. Sed nouum eſt arboris genus nec in his regionibus aut vllis aliis toto orbe veteribus cognito viſum, ſed in eo ſolùm qui nuper inuẽtus eſt, quã ſic deſcripſit Nicolaus Monard. Magna eſt arbor, Ilicis magnitudine, ramoſa, matrice magna, nigricante, materie quàm Ebenus duriore, cortice craſſo, gummoſo ſiue pingui, & cùm ſiccũ *Forma.* eſt lignum facilè decidente: foliis exiguis & duris: flore luteo, cui ſuccedit fructus rotundus, ſolidus, quo ſemina continentur veluti in meſpilo. Frequens naſcitur in *Locus.* inſula S. Dominici. Aliud eius genus in inſula D. Ioannis de portu diuite poſteà

repertum eſt,ſuperiori ferè ſimile,ſed minus omnino,& ferè ſine matrice, odoratius & amarius ſuperiore,quo vti deſiere vt iſtud vſurparent, ob admirabiles virtutes Lignum ſanctum appellatum: experientia enim docuit altero præſtantius eſſe. Quanquam vtriuſque facultates in curanda lue venerea maximè ſint efficaces:quare ad eam curandam ſiue coniunctim,ſiue ſeparatim vtriuſque propinatur decoctum.Secundum iſtud genus videtur eſſe,quod Pena Palmam aut Palum ſanctum Indiæ occiduæ vocat,quam ſpeciem à Guayaco diuerſam facit, etſi ſimilis eſſe dicatur,nempe non vaſta vt Fraxinus,ſed minor,& concolore cortice: foliis Plantaginis,ſed craſsioribus,minoribus, pinguioribus,breuioribus: fructu iuglandis magnitudine,aluo ſubducendæ idoneo. Idem Pena Palmæ ſanctæ ſimilis arboris à naucleris Angliæ,qui ex India redierant, ſurculos ſe habuiſſe ſcripſit, quos depinxit & deſcripſit his ferè verbis. Rami ſunt grandioris arboris, recti, cortice arboris Iudæ, folio Citri carnoſo, nudo, quàm Lauri latiore, breuiore, neruoſo,in quorum ſummitate hærent folliculi pallidi,coriacei,circinatæ rotũditatis, admodùm compreſsi,aureo nummo Gallico ferè pares:in quorum medio inſunt ſemina lentis effigie & colore,compreſsiora, guſtu amaricante. Hæc ex Pena. Quomodo autem & quando Guayaci vſus primùm innotuerit, ita narrant. Hiſpanus quidam magnis doloribus Hiſpanici morbi, quem ab Inda muliere contraxerat, torquebatur, cuius ſeruus in ea prouincia medicinam faciens decoctum Guayaci propinauit, quo non ſolùm à magnis doloribus illum liberauit, ſed etiam priſtinæ ſanitati reſtituit: cuius exemplo multi alij Hiſpani eodem morbo infecti curati ſunt. Eius morbi curatio Hiſpali ſtatim euulgata fuit ab iis qui ex ea inſula redierant:hinc per totam Hiſpaniam, inde per vniuerſum orbem,quem hæc lues paulatim occupauit.Atque hoc ſanè medicamento nullum aliud aduerſus eum morbum præſtantius,ſic volente Deo,vt vnde manarat morbus, inde remediũ peteretur. Nam primùm ex India occidentali hoc malum duxit originem,præcipuè verò ex inſula D.Dominici,quæ prima fuit noui orbis ab Hiſpanis occupata, vbi morbus hîc tam familiaris eſt,quàm nobis papulæ, neque eius contagium magnopere quiſquam reformidat.Hoc autem modo propagatus fuit.Anno à Chriſto nato 1493. eo bello,quod Neapoli geſtum eſt à Carolo Gallorum rege,Chriſtophorus Columbus ex prima illa profectione,quam noui orbis conquirendi cauſa ſuſceperat, cùm rediiſſet,& inuentis S.Dominici aliiſq; inſulis inde Neapolin (ibi tum Rex Catholicus erat,pacemq; cum Gallorum rege fecerat)viros ac mulieres ſecum duxiſſet,commeantibus vltro citroq; excercitibus, Hiſpani primùm cùm Indis mulieribus hac ſcabie correptis, & Indi cum Hiſpanis conſuetudinem habuerunt: deinde ad Italos & Germanos, poſtremò etiam ad Gallos ſerpſit hoc malum, ac inde per vniuerſum orbem. Ad huius perfectam curationem nullum aliud præſtantius remedium,quàm Guayaci decoctum pro morbi magnitudine, ægri viribus,& totius corporis temperatura à medico præſcriptum: eſt enim eius morbi antidotum,neque eum curat manifeſtis ſuis qualitatibus. Nam guſtus ex Galeni doctrina

PALMAE ſanctæ ſimilis arbor.

Vires & Temper.

doctrina in lib. de Simpl. medicament. facultatibus tradita, siccæ admodùm & calidæ substantiæ esse demonstrat, quòd amarum sit eius decoctum & acre, vt calidum ad tertium vsque gradum esse censeatur, & habere partes ἑτερογενεῖς, nempe subtiles, in quibus acrimonia, & terrestres adustas in quibus amaritudo consistit: quare tantam sustinet decoctionē, adeò vt si decies decoxeris, paulò minùs amarum, acre & spissum fuerit hoc decoctum quàm primum, vixq; virtus extrahi possit. Cùm igitur iis qualitatibus præditum sit, non solùm iis non curaret hunc morbum, qui ex calida & sicca oritur hepatis intemperie, imò potiùs exacerbaret. Ex quibus liquet occulta qualitate, & forma specifica, vt aiunt, id agere, quemadmodùm & multa alia medicamenta. Conuenit etiam huius ligni decoctum incipiēti hydropi, asthmaticis, epilepticis, morbis vesicæ & renum, articulorum doloribus, omnibus morbis qui ab humoribus frigidis & flatibus proueniunt, & diuturnis, quibus nihil profuerint cætera medicamenta quæ in vsu sunt quotidiano, præsertim si morbi illi luem veneream subsequantur. Dentes etiam confirmat & dealbat, si sæpius eius decocto colluantur. Qua verò ratione præparandum sit ligni huius præstantissimi decoctum, quis eius vsus, quæ eo vtentibus victus ratio seruanda, non est quòd hîc explicemus, cùm hæc omnia lippis & tonsoribus iam sint notissima.

EBENVS. *CAP. II.*

ΕΒΕΝΟΣ, Græcis, Ebenus Latinis, Arabibus *Abanus*, & *Abenus*, Italis *Ebeno*, Gallis *Ebene*. Ebenus optima, inquit Dioscorides, habetur Æthiopica & nigra, nullos habens venarum discursus, factitio cornu læuore similis, cùm frangitur densa, mordens gustu & subadstringēs. Suffitur iucundo odore super carbones sine fumo. Recens igni admota ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufescit. Altera est Indica lineas albas habens & fuluas, item frequentes maculas: cæterùm prior bonitate antecellit. Theophrastus in India tantùm prouenire Ebenū scribit his verbis. Ebenus quoq; Indiæ peculiaris est, cuius duo sunt genera, vnum laudata materie pulchrumq;, alterum ignobile. Quod præstantius, rarum, alterum copiosum. Coloris gratiam non recondita acquirit, sed statim sua natura habet: fruticosa est arbor Cytisi modo. Idem cecinit Maro.

Nomina *Li.1.ca.111.* *Forma.*

Lib.4.hist. cap.5.

Li.2.Geor.

-sola India nigrum
Fert Ebenum, solis est thurea virga Sabæis.

Hos secutus Plinius, Vnam, inquit, è peculiaribus Indiæ Virgilius celebrauit Ebenum, nusquam alibi nasci professus. Herodotus eam Æthiopiæ intelligi maluit, in tributi vicem Regibus Persidis è materie eius centenas phalangas tertio quoque anno pensitasse Æthiopas cum auro & ebore, prodendo. Et mox, Æthiopiæ forma nuper allata Neroni principi, raram arborem Ebenum Meroën vsque à Syene fine imperij per nongenta XVI. M. passuum, nullamq; aliam nisi palmarum generibus esse docuit. Accendi eam Fabianus negat: vritur autem odore iucundo. Duo genera eius, rarum id quod melius, arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi: alterum fruticosum Cytisi modo, & tota India dispersum. Theuetus scribit Indiam ferre & alere tantopere laudatam Ebenum, sed præcipuè in insula quam Palmobotre vocant præstantissimam & nigrā colligi. Cæterùm an Ebenus quæ ad nos adfertur legitima sit, meritò dubitari potest, quòd suffitu nullum iucundum odorem emittat. At hic tempore & longo per maria itinere euanescere & perire potest. Eum Officinæ pro Xyloaloë habent. Nec obstat, inquit Pena, quin Officinarum Ebenus species sit Guayaci. Nam præduræ assulæ, quæ in Officinis visuntur, & aquis mersæ sidunt, tum pinguedo

Li.12.ca.4.

To.1.lib.11. cap.21.

guedo, quæ exudat igni perinde atque è Guayaco, tum aspectus ipse, tum vires & sapor id testari videntur. Præterea odor ei inest Guayaci, & vires ad eadem quæ Guayacum commendantur. Quod si quis obiiciat solam Indiam nigrum ferre Ebenum ex Poëta, respondet Ebeno idem euenire posse quòd Guayaco, quod nō modò in Taprobanæ finitimis ad Orientem & Austrum, sed etiam in India occidua longissimè dissita siluestris proueniat. Ebeni facultates has esse scribit Dioscorides. Caliginem oculorum detergetad veteres destillationes pustulasq; mirum in modum pollet. Si quispiam facta ex eo coticula collyriis vtatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax est, si scobes ramentáve in vino Chio die noctuq; macerata in collyria digerantur. Nonnulli pertrita ipsa excolant. Alij pro vino aqua vtuntur. Vritur in fictili nouo, donec in carbones redigatur. Lauatur plūbi vsti modo, & ita siccis scabrisq; lippitudinibus cōducit. Plinius aliter de eadem re differit. Non omittetur Ebenus propter miraculum. Scobem eius oculis vnicè mederi dicunt: lignóque ad cotem trito cum passo caliginem discutit. (Dioscorides dixit lignum vice cotis ad terenda collyria paratum vtilius esse.) Ex aqua verò radice, albugines oculorum: item tussim pari modo Dracūculi radicis adiecto cum melle. Ebenum Medici & inter erodentia assumunt. Quæ postrema, Ex aqua verò, &c, Dioscorides non habet, Galenus etiam prætermisit. Ebenus, inquit, ex iis lignis est quæ trita cum aqua in succum soluuntur, vt lapidum nonnulli. Vis ei inest calfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuscant extergere creditur. Miscetur aliis remediis ocularibus, quæ ad vlcera vetera, fluxiones, & pustulas accommoda sunt.

Vires. Lib.1. c.111.
Li.24. c.11.
Li.6.simpl.

THVS. *CAP. III.*

GRAECIS λίβανος & λιβανωτὸς, Latinis Thus, Auicennæ Conder, Serapioni Ronder corruptè, Italis *Incenso*, Germanis *Vueirauch*, Hispanis *Enciensó*, Gallis *Encens*. Thus, vt refert Dioscorides, in ea Arabia gignitur quæ Thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere, inquit, masculum Stagonias appellatum, natura rotundum, cùm frangitur intus pingue, in suffitu statim ardens. Indicum verò suffuluum est, & colore liuidum, sed rotundum industria factitant, nam in quadrangulares formas dissectum fictilibus versant, donec rotunditatem contrahat. Verùm huiusmodi Thus tempore flauescit, quod Atomum, aut Syagrum appellant. Secundum locum habet Arabicū, & in Smilo nascens, quod aliqui Copiscum vocant, minus multò & fuluius. Est & genus cui Amonitæ cognomen est, alioqui candidum, quod dum molitur, mastiches more digitis cedit. Adulteratur in itinere Pini resina & gummi: quod facilè deprehendi potest, quòd suffitum gummi flammam non eiaculatur, & resina in fumum euanescit, Thus verò statim ardet: idem maleficium odor prodit. Hæc de Thure Dioscorides, cuius historiam fusiùs ex Theophrasto & Plinio describere non iniucundum fuerit. Gignitur Thus præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem vniuersæ, sed priuatim in medio ferè regionis, circa Aramitas pagum Sabęorum. Spectat is locus Orientem æstiuum vndique rupibus inuius, & à dextera maris scopulis inaccessus. Siluarum Thus proferentium longitudo est centum milia passuum, latitudo dimidium eius: quas & Minæi attingunt pagum alium incolentes, per quos Thus euehitur vno tramite angusto, à quibus etiam Thus Minæū dictum est: etenim hi primi commercium Thuris fecere, maximéque id exercent. Cæteris Arabibus videre Thuris arbores interdictum est, his exceptis, ac ne Minæi quidem omnes has arbores videre possunt: ius enim in Thus & legendi potestas trecentum tantùm familiarum esse dicunt, quæ id sibi per successionem vendicant, quæq; ob id sacræ vocantur, quia cùm incidūt has arbores, aut metūt, nec

Nomina Li.2.ca.532. Lib. simpl. cap.175. Lib.1. c.70.
Locus.
Electio.
Lib.9. hist. cap.4.
Li.11.ca.14.

fœminarum,

fœminarum, nec funerum congreſſu polluuntur, atque ita religione merces augentur. Quidam promiſcuum ius iis populis eſſe tradunt in ſiluis, aliis per vices annorum diuidi. Cæterùm quãquam priſci Romani in Arabia bella geſſerint, tamen arboris Thuris facies à nullo quod ſciam, inquit Plinius, Latinorum tradita eſt. Græci quoque variant. Alij enim, vt ſcribit Theophraſtus, folio Pyri minore duntaxat, & herbidi coloris prodidere. Alij Lẽtiſco ſimilem, ſubrutilo folio. Iuba tradidit contorti eſſe caudicis, ramis Aceris maximè Pontici, ſuccum amygdalæ modo emittere, taléſque in Carmania apparere, & in Ægypto ſatas ſtudio Ptolemæorum regnantium. Cortice eſſe Lauri conſtat: quidam & folium ſimile dixere. Talis certè fuit arbor Sardibus, nam & Aſiæ Reges ſerendi cauſſa habuere. Qui mea ætate Legati, inquit Plinius, ex Arabia venêre, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, virgis etiam Thuris ad nos commeantibus: quibus credi poteſt matrem quoque teretem enodi fruticare trunco. Meti ſemel anno ſolebat minore occaſione vendendi. Deinde quæſtus alteram vindemiam attulit. Prior atq; naturalis vindemia, circa canis ortum flagrantiſsimo æſtu, incidentibus qua maximè videbatur eſſe prægnans, tenuiſsimúſque tendi cortex. Laxatur hic plaga, nõ adimitur. Inde proſilit ſpuma pinguis. Hæc concreta denſatur, vbi loci natura poſcit tegete palmea excipiente, aliubi terra circumpauita. Purius illo modo, ſed hoc ponderoſius. Quod in arbore hæſit, ferro depectitur, ideò corticoſum. Autumno legitur ex æſtiuo partu. Hoc puriſsimum, candidum. Secũda vindemia eſt Vere, ad eam Hyeme corticibus inciſis. Rufum hoc exit, nec comparandũ priori. Creditur & nouellæ arboris candidius, ſed veteris odoratius. Quidã in inſulis meliùs gigni putant. Iuba in inſulis negat naſci. Hæc de Thure veteres literis mandarunt, quæ omnia recentioribus non probantur. Primùm Garcias per vniuerſam Indiam Thus minimè prouenire certiſsimum eſſe ait, & quicquid Thuris hîc cõſumitur, & hinc in Luſitaniam defertur, ex Arabia aduehi affirmat. Quare miratur Dioſcoridem & eum ſecutum Auicennam ſcripſiſſe Thus in India naſci. De Arabibus tamen minùs mirum, qui nigricantem colorem Thuris Indici ex Dioſcoride, Indum ea ratione vocare poſſunt, qua Myrobolanum nigrum, Indum. *Li.1.Arom. Ind. cap.6.*

Cæterùm Thus Arabibus dici *Louan*, idem Garcias auctor eſt, nomine ex Græco deducto, eóque ſolo nomine ab omnibus vocari, à pauciſsimis *Conder*. Arborem etiam quæ Thus producit *Louan* ab iiſdem appellari, eiúſque duo eſſe genera. Vnã montanam, alteram in planis naſcentem. Montana montibus confragoſis prouenit, optimúmque & laudatiſsimum Thus profert. In planis naſcens Thus profert nigrum & improbum, quo cum aliis reſinis permixto naues picant, vti nos pice. Eæ arbores ſunt Regis, nec cuiquam Thus colligere licet niſi Regis permiſſu. Confluunt eo negociatores ex Aden, Xael, & aliis Arabiæ locis, & cum Rege de Thuris quantitate quam auecturi ſunt, & de pretio conueniunt, modò laudatum ſit ac legitimum, quod nos maſculum appellamus, ipſi *Melato*. Arbor Thuris humilis eſt, & folia habet Lentiſco ſimilia, peculiaríſque eſt Arabiæ. Aiunt tamen Hiſpani in nouo orbe etiam Thus inueniri. Sed fides penes eos eſto. Cùm autem optimi Thuris ſatis vile ſit pretium, improbi verò, quod interdum cum optimo miſcetur, & cui nonnunquam corticum fragmenta inhærent, multò vilius, id minimè adulteratum ad nos deferri putat Garcias. Quis enim, inquit, adulterare vellet, quod tam vili emitur? Theuetus à Garcia diſsidet: ſcribit enim arborem Thuriferam Pinus reſiniferas referre, & ſuccum fundere, qui tempore dureſcit, & Thus vocatur, cum quo granula reperiuntur arenæ aut ſabulo ſimilia, quæ Mannam Thuris vocant. Multas inſulas & regiones huius eſſe feraces, non ſolam Arabiam, & quibuſdam in locis tam vulgarem eſſe, quàm Aurantiam malum in Galliæ Prouincia. Thus tamen quod in Arabia creſcit, & à Pecher & Fartach regni Aden *Nomina.* *Genera.* *Forma.* *To.1.Coſmog.lib.4.*

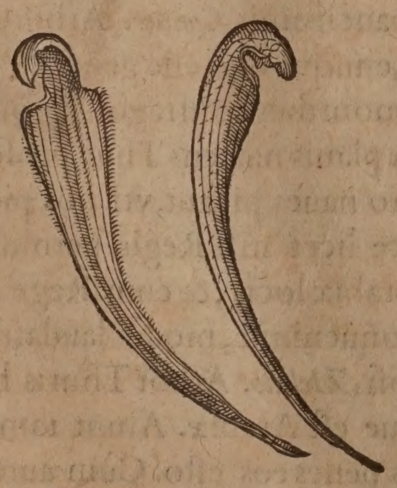
oppidis

ARBOR Thuriferæ, Theueti.

oppidis defertur,vt olim,ita etiam hodie præſtantiſsimũ haberi, quod à priſcis magna cum ſuperſtitione colligebatur. Id duplex eſſe. Vnũ quod æſtate, & quandiu Sol ſub cane eſt, colligitur, candicans, purum, nitidum, pellucidum: alterum quod Vere,rubeſcens,pondere, pretio,bonitate & viribus ſuperiore multò inferius,quia illud maturius,& à Sole ſub cortice ſuæ arboris magis excoctum eſſe videatur. Arabes cultris arbores vulnerant, vt copioſior liquor effluat,quem *Alboucor* vocant. Ex iis arboribus quædam ſexaginta Thuris libras, & eo plus emittunt. Arboris iconem ex Theueto expreſsimus,& eliciendi Thuris rationem. Thus lympidum & pellucidum, nitorémque ac puritatem ſuccini aſſecutum ſe vidiſſe & habuiſſe ſcribit Pena, quod Dioſcoridis notis quadrabat:nam dum adolebatur ſuauiſsimum ſpirabat odorem, & vulneribus tumoribúſque diſcutiendi vi relicta aliqua adſtrictione ad robur partis ſummo erat auxilio: ſe Rupellæ à docto Medico Launano gummi iſtius glebis, arboris fructu & folio donatum. Aſſerebat tamen nihil ille,ſed ſibi relatum à nautis vtrumq; trunci Pino ſimilis ſobolem eſſe. At folium quia rariſsimum,neque à quopiam vnquam expreſſum, pictum dedit, magis ſciſcitaturus ſit'ne plantæ reſiniferæ,quàm aſſerturus. Eſt enim quod rarò aliis contigit,ab imo pediculo ad ſummum vſque cucculli verticem duplicatum, quaſi ex geminis tenuibus conflatum tunicis, vagina ſeſquipalmum longa inſtar infundibuli hiantis hiſtrionis ſpeciem præ ſe ferentis, ſupernè galeata, quod de floribus Napelli & de Lonchitide, non de foliis vllis memorant auctores.

THVRIS lympidi folium, Penæ.

Lib.1.c.70. *Vires.*

Nunc explicandæ Thuris vires,& magnæ ac certiſsimæ aduerſus varios morbos,tum internos,tum externos vtilitatis. Calefaciendi & adſtringendi vi pollet, auctore Dioſcoride,oculorum caliginem diſcutit, caua vlcera replet, & ad cicatricem perducit, cruenta vulnera glutinat,infrenátque cunctas ſanguinis eruptiones, etiámſi cerebri membranis effluat:vlcera quæ cacoëthe vocantur, & ſedis & reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linimentum: formicantes verrucas inter initia, impetiginéſque ex aceto & pice illitum tollit: ambuſta igni pernionéſque cum ſuillo adipe,aut anſerino, & vlcera in capite manantia cum nitro ſi infricetur ſanat: paronychiis cum melle, auribus fractis cum pice medetur:ad reliquos aurium dolores cum vino infunditur:inflammatæ à partu mammæ cum cimolia & roſaceo magna vtilitate perunguntur:additur ad arteriæ viſcerúmque medicamenta:prodeſt ſanguinis excreationi potum: ſed in ſecunda valetudine hauſtum inſaniam mouet,& largiùs cum vino potum interficit. Cortici Thuris eadem vis quæ Thuri,ſed validior,adſtringentiórque. Quare potu cruentis excreationibus & vuluis fluxione laborantibus in

tibus in pesso confert, ad cicatrices oculorum, & caua sordésque efficax est, tostus scabris lippitudinibus auxiliatur. Manna Thuris (Sic micas Thuris concussu elisas vocamus, inquit Plinius) vim habet eandem quam & Thus, sed inualidiusculam. Fuligo Thuris oculorum inflammationes mitigat, fluxiones suspendit, vlcera purgat, caua replet, carcinomata sistit. Galenus distinctiùs eadem declarat. Thus excalfacit ordine secundo, desiccat primo, habet quoque adstrictionem pusillam. Sed minimùm manifesta adstrictio est candido. Cortex eius euidenter adstringit: quare strenuè quoque desiccat, adeò vt ex secundo sit ordine completo desiccantium. Est autem crassiorum partium quàm ipsum Thus, & minimùm habet acrimoniæ. Ob has ergo tum facultates, tum qualitates, multus est eius vsus apud Medicos in hæmoptacis, stomachicis, cœliacis ac dysentericis, non tantùm iis quæ extrinsecus applicantur ipsum admiscentes, sed & iis quæ intrò in corpus sumuntur. Fuligo eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis quàm ipsum Thus, adeò vt ad tertium vsque excessum perueniat. Habet verò etiam abstersorium quiddam. Itaque eo nomine & repurgare, & implere quæ in oculis consistunt vlcera videtur, veluti & myrrhæ & styracis. Hæc Galenus. Quod verò Dioscorides dixit Thus in secunda valetudine haustum insaniam mouere, nullus alius Græcorum scriptorum, quod sciam, prodidit. Contrà Auicenna tradidit Thus conferre rationi, ipsamq; corroborare, & esse quosdam quibus præcipitur, vt eius infusum bibere assuescant ieiuni, sed eius vsum plurimum dolorem capitis excitare. Id tamen quod ille dixit Thus largiùs cum vino potum interficere, Auicenna etiam vsum eius plurimum cum vino interficere, similiter cum aceto. Serapio locum Dioscoridis sic conuertit. Et quando bibunt de eo sani, parùm meliorat eos, sed si nimis cum vino biberint, inducit maniam, & amplius cum vino occidit.

Li.7.simpl. Li.2.ca.532. Lib. simpl. cap.178.

MYRRHA. CAP. IIII.

ΜΥ'ΡΝΑ Græcis, Latinis Myrrha, Arabibus *Ler Mur*, seu *Mor* appellatur, *Mirrha* Italis, *Mirrhen* Germanis, *Myrrhe* Gallis. Myrrhā scribit Dioscorides lacrymam esse arboris quæ in Arabia gignitur Ægyptiæ spinæ non dissimilis, è cuius vulnere defluit lacryma in subiectas tegetes, alia circum caudicem concrescit. Deinde genera eius recenset. Dicitur aliqua pediasimos, præpinguis, qua expressa stacte emittitur. Alia gabirea pinguissima, læto & pingui solo nascens, ea copiosam sudat stacten. Omnium prima est quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco in quo prouenit, splendens, subuiridis ac mordens. Quinetiam legitur tenuis quædam, quæ à Troglodytica secunda est, Bdellij modo mollis, verùm odore grauiuscula, apricis nascens. Alia caucalis cognominatur, præter modum exoleta, nigra & retorrida. Omnium deterrima quæ Ergasima dicitur, pingui carens, cano situ obducta, acris, ad gummi imaginem vergens, & viribus eius proxima. Improbatur Aminæa cognomine. Eligenda est recens, squalore obsita, leuis, vndique concolor, quæ confracta venas vnguium modo candidas & læues ostendit, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens: superuacua & inutilis est ponderosa, coloris picei. Plinius cùm de Thure scripsisset, hæc de Myrrha literis mandauit. Myrrham in iisdem siluis permixta arbore nasci tradidêre aliqui, plures separatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur. Conuehitur & ex insulis laudata, petúntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris. Satiua quoque prouenit, multùm siluestri prælata. Gaudet rastris atque ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore quàm Thuris, & ab radice

Nomina Li.1.ca.67. *Forma.* *Genera.* μυῤῥα, ας, idem quod σμύρνα, ἀ μύρρον. [illegible] quia unguentis redoleat. *Electio.* Lib.12.c.15

etiam, quàm reliqua sui parte. Corticem læuem similémque vnedoni: scabrum alij spinosumq; dixere. Folium Oliuæ, verùm crispum & aculeatum. Iuba Olusatri. Aliqui similem Iunipero, scabriorem tantùm, spinísque horridam, folio rotundiore, sed sapore Iuniperi. Nec non fuere qui è Thuris arbore vtrumque nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdémque temporibus, sed à radice vsque ad ramos qui valent. Sudant autem sponte priùs quàm incidantur, Stactem dictam, cui nulla præfertur. Ab hac satiua, & in siluestri quoque melior æstiua. Genera complura. Troglodytica siluestrium prima. Sequens Minæa, in qua & Atramitica est, & Ausaritis Gebanitarum regno. Tertia Danitis, Quarta collatitia, Quinta Sembrocena, à ciuitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam Dasaritin vocant. Est & candida non tantùm loco, quæ in Messalum oppidum confertur. Probatur Troglodytica à pinguitudine, & quòd aspectu aridior est, sordidáque ac barbara, sed acrior cæteris. Sembrocena prædictis caret vitiis, ante alias hilaris, sed viribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi & tabescentis: atque fracta candidos vngues habens, gustu leuiter amara. Secunda bonitas intus variæ. Pessima intus nigra, peior si etiam foris. Hæc Plinius, qui magnam partem ex Theophrasto mutuatus est. Gignitur, inquit, Thus & Myrrha in regione Arabum media, circa Saba & Atramitica, & Citibæna, & Mamali. Nascuntur autem Thuris & Myrrhæ arbores aliæ in monte, aliæ in pede montis culturis propriis. Quamobrem aliæ coluntur, aliæ minimè. Montem istum aiunt esse excelsum, & ningi solitum, amnésque ex eo in plana fluere. Myrrhæ arborem minorem esse Thuris arbore, fruticosiorémque, caudice duro & contorto iuxta terram, crassioreque sura hominis, cortice læui, similíque Andrachne. Alij qui se vidisse affirmant de magnitudine ferè non consentiunt: neutram earum arborum magnam esse aiunt, sed minorem Myrrhæ, humiliorémque: eius folium esse aculeatum, non læue, Vlmo simile (προσεμφερὲς τῇ πτελέᾳ habent vulgata exemplaria, Plinius legit ἐλαίᾳ, id est, Oliuæ) crispum tamen, in extremo aculeatum Ilicis modo. Alij Myrrhæ arborem Terebintho similem esse tradidere, sed scabriorem spinosiorémque, folium paulò rotundius, gustatu proximum Terebintho. Quidam, sed falsò, Thus & Myrrham ex eadem arbore nasci putauerunt. Hæc de Myrrha veteres prodidere. Ex recentioribus Garcias scripsit plurimam etiam adferri ex Arabia ad nos Myrrham, quæ Indis Bola dicitur, tum etiam ex regione Abexim quæ Æthiopiæ est. Qualis verò sit arbor, quæ eam profert, aut qua ratione eliciatur, nunquam se scire potuisse ait. Illud addit, quod à quodam mercatore qui in Melinde & Mosambique negociabatur, tum à quodam sacrifico Æthiopiæ, & episcopo Armeniæ intellexit, genus esse quoddam hominum montanum & siluestre (*Bodoins* vocant, linguáque pura Arabica, quæ nonnihil ad Chaldaicam, aut Syriacam antiquam accedit, vti ferunt) quod Myrrham in Bratta & Magadaxo terrestri itinere adfert, & è Chaldæa regione sic illis vocata se deferre asserit. Theuetus falsum esse ait quod Plinius Sabæos petere Myrrham scribit à Troglodytis transitu maris: quia tum veterum, tum recentiorum auctoritate regio hæc eo loco sita est, qui mille, aut mille & ducentis leucis ab Arabum regione distet, qui omnium eorum, qui per hæc loca peregrinati sunt, testimonio nunquam tam longas peregrinationes aggrediuntur. Præterea constat nullum esse in Arabia tam diuitem, qui nauim adornare & instruere possit omnibus ad nauigationem necessariis, quæ ad Troglodytas vsque penetret, quorum situs esse creditur inter regnum Cefala, & deserta Paucal, ad altitudinem promontorij Bonæ spei, regionis frigidæ & ferè inaccessæ ob indigenarum barbariam. Ad hæc eos erroris insimulat, qui putant Myrrham locis frigidis & humidis perfectionem suam adipisci, & arbores Thuris Myrrhæque feraces nusquam eodem

Lib. 9. hist. cap. 4.

Lib. 1. Aromat. Ind. cap. 8.

eodem in loco prouenire, niuésque iis in locis in quibus nascuntur frequentes esse: nam se vidisse asserit duo penè millia huiusmodi arborum in eadem silua permixtarum. Perinde falsum esse ait Myrrham quam Arabes per mare rubrum in Alexandriam Ægypti camelis important, Indicam esse, cùm ipsimet Indi & Insulares Asiatici eam ex felici Arabia petant. Cùm verò Myrrha Dioscoride auctore quadantenus viridis sit, pellucida, gustu acri cum amarore, negant plerique Myrrham genuinam ad nos deferri, cùm ne in Alexādria quidem vix reperiatur quæ non adulterata sit, qui enim eam vendunt, multis modis corrumpunt ac vitiant, Christianos irridentes qui tam curiosè emunt. Quamobrem quæ publicè venit, tantùm abest, vt virescat, pinguis & gummosa sit, vt potiùs arida sit, exusta, nigra vel pallida, & facilè in pulverem dissiliat, & gustu vix amara cum acrimonia sentiatur. At si talis sit Myrrha quæ passim in Officinis habetur, tamen nos vera non carere certum est: aduehitur enim quandoque quæ legitima, ac probatissima sit, sed ea rara admodùm. Pena quod Bdellium putatur certò se scire ait, & à Rondeletio experimētis persuasum fuisse optimè viribus Myrrhæ respondere: ideò Myrrhæ speciem esse credit, nec vulgare rationis momentum addit, Londinum allatas fuisse multas peregrinas merces, inter quas plurimos huiusce ligni surculos perquisiuit, solida substantia, cortice duro, nigricante, spinis multis rigidis & crassiusculis horrentes, in quibus multa copia Bdellij congesta, intus forisq; valde amari: cætera Dioscoridis descriptioni admodùm similia. Ad id quod de colore obiiciunt respondet se vidisse in Officina Gulielmi Driesch pharmacopœi Antuerpiensis fuluam, albescentem, viridem etiam Myrrham. Has eius vires Dioscorides recenset. Calfacit, soporem gignit, glutinat, siccat, adstringit, vuluam emollit, & præclusam aperit: menses & partus celeriter extrahit cum Absinthio, lupinorum cremore, vel succo Rutæ admota: magnitudine fabæ deuoratur in vetere tussi, orthopnœa, in laterum pectorisq; doloribus, in alui profluuio & dysenteria: horrores discutit duabus horis ante febrium accessiones, fabæ magnitudine pota cum pipere & aqua: subdita linguæ liquatáque scabritiem arteriæ expolit, obtusam vocem expedit: ventris tineas enecat, contrà grauem oris halitum manditur, & aduersus alarum tædia cum liquido alumine illinitur: gingiuas & dentes stabilit, colluto cum vino & oleo ore: vulnera capitis illita glutinat: medetur fractis auribus, ac ossibus nudatis peruncta cum cochleæ carnibus: item purulentis auribus inflammatisq; cum meconio, castorio & glaucio. Ad varos cum cassia & melle illinitur: impetigines ex aceto purgat: defluentes capillos cum ladano & vino myrteo illita firmat, oculorum vlcera complet, albugines tollit, caliginem discutit, scabritiam læuigat. Scribit Galenus Myrrham secundo esse ordine tum excalfacientium, tum desiccantium. Quare capitum vulneribus illitum glutinare ea posse. Inest & amaritudo non pauca, per quam fœtum & lumbricos tum enecat, tum eiicit. Inest ei & abstergendi facultas. Sic igitur ocularibus miscetur

MYRRHA aut Bdellium suo surculo spinoso hærens, Pena.

Li.1.ca.67. *Vires.*

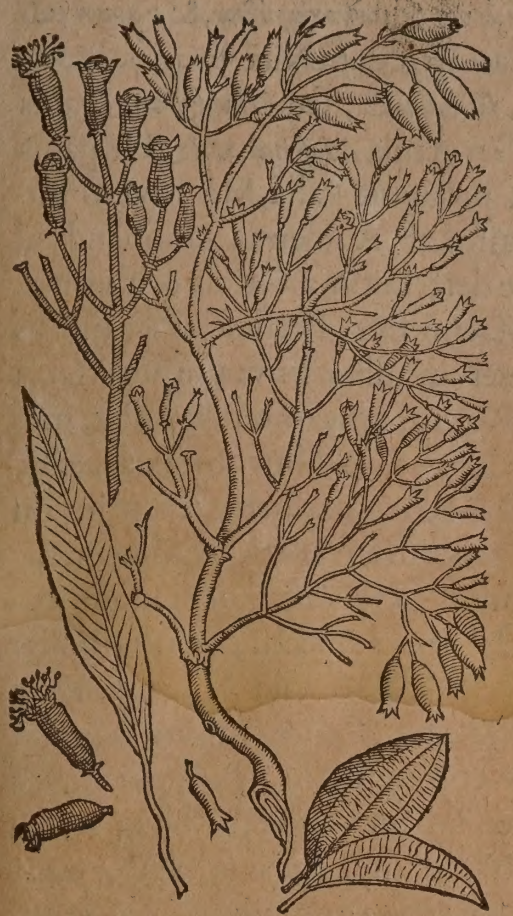
Li.8.simpl.

medicamentis, quæ ad vlcera & craſſas cicatrices præparantur. Eadem de cauſa inditur & medicamentis quæ ad tuſsim veterem & aſthma exhibentur: non tamen arteriam exaſperat, ſicut abſtergentium nonnulla. Verùm adeò moderatam obtinet abſterſionem, vt nonnulli eam arteriacis admiſceant, tanquam ſufficienter excalfaciens & deſiccans medicamen, ſcilicet abſterſionem proficiſcentem ab amaritudine nihil verentes.

CARYOPHYLLVM. CAP. V.

Nomina VETERIBVS Græcis ignotus fuit fructus, qui καρυόφυλλον ſeu καρυόφυλλος dicitur, Latinè etiam Caryophyllum & Caryophyllus, quod, ſi verbum verbo reddas, Nucifolium dixeris, quo nomine longè alia res deſignatur, nimirùm fructus aut fructus rudimentum, qui folio Nucis nihil prorſus ſimile habet. Noſtris, quòd claui modo capitatus ſit, Clauus dicitur, *Clou de Gyrofle* & *Gyrofle*, Mauritanis *Carbumfel*, & *Charunfel*, Barbaris Gariophilus, Italis *Carofano*, Germanis *Naegel*, Hiſpanis *Clauo de eſpecia*. Huius meminit Plinius his verbis. (*Lib.12. c.7.*) Eſt etiámnum in India Piperis grani ſimile, quod vocatur Caryophyllum, grandius fragiliúſque. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Serapio de Caryophyllis ſcribens Galenum falſò citat, cùm ex Paulo, vel Galeno recentiore aliquo ſcriptore illa mutuatus ſit. De iis ſic Paulus. (*Lib.7.*) Caryophyllum non eam habet ſubſtantiam, quæ nomine prætenditur, ſed ex India veluti flores cuiuſdam arboris, feſtucacei, & nigreſcentes, longitudine ferè digitali, odorati, acres, ſubamari, calidi & ſicci in tertio propemodùm ordine, qui multiplicis ſunt vſus ad opſonia, tum ad alia multa medicamenta. Recentiores de iiſdem veriora ac certiora tradiderunt. (*Li.1.Arom. Ind. ca.21.*) Caryophyllum, inquit Garcias, Arabibus, Perſis, Turcis, & omnibus ferè Indis *Calafur* vocatur, in Maluccis verò *Chanque*. Nomina autem quæ ſunt in Pandectario, *Arumfel* & *Charumfel*, corrupta eſſe putat. *Locus.* Naſcitur Caryophyllum in Maluccis tantùm inſulis, quæ ſunt quinque, nec procul nimiùm à mari, nec etiam locis nimis mari vicinis. Naſcitur etiam in Zeilan, nonnulliſq; aliis locis, ſed nullibi fructifera eſt arbor quàm in Maluccis. *Forma.* Ea eſt Lauri forma & magnitudine, foliis etiam Laurinis, ſed anguſtioribus, Salicis aut mali Perſicæ ſimillimis auctore Cluſio, ramis multis, copioſo flore, primùm candido, deinde vireſcente, poſtremùm rufeſcente, qui induratus eſt Caryophyllum ipſum, clauum vocant, quòd capitatum ſit in modum claui, exertis quatuor denticulis ſeſe ſtellatim decuſſantibus. Prouenit in extremis ramulis Myrti modo. Eſt autem flos is viridis adeò odoratus, vt flores omnes odoris ſuauitate ſuperet. Cluſius Caryophyllum non florem induratum, ſed potiùs fructus rudimentum eſſe cenſet, quemadmodùm in malis, pyris, punicis, atque aliis videre eſt. Nam flos ipſe qui quaternis foliolis conſtat, huic fructus rudimento inſidet, multis fibris plenus, veluti flos Myrti ferè. Pediculi oblongi, ex quibus dependent flores, vulgò *Fuſti* vocantur. Folia non tam odorata ſunt quàm Caryophyllum ipſum, ſed neque rami ipſi niſi aliquantùm ſiccati. *Tempus.* Colliguntur Caryophylla à decimoquinto Septembris vſque in Ianuarium & Februarium, non manu, vt quidam volunt, ſed violenta flagellatione: cultores enim flagellant altiores ramos, mundato priùs circa arborem ſolo, nullum enim genus graminis ſub hac arbore naſcitur, omnem ſuccum ſiue humorem ea attrahente. Decuſſa Caryophylla biduum aut triduum ſiccantur, deinde aſſeruantur, & in Malacam aliaſq; prouincias mittuntur. Quæ in arbore hærent & remanent, craſsiora fiunt, neq; ab aliis

CARYOPHYLLI aromatici, Matthioli.

ab aliis nisi vetustate differunt. Quare non rectè Auicenna hos fructus mares facit. Nascitur ipsa arbor sponte ex decidentibus Caryophyllis. *Li.2.ca.31.* Cùm enim huic nunquam desit pluuia quæ fructui alimentum præbeat qui in terram decidit, enascuntur arbusculæ, quæ intra octennium quidem adolescunt, in centesimum verò annum perdurant, quemadmodùm ipsi incolæ testantur. Errant, inquit Garcias, qui Caryophylli & Nucis moschatæ arborem eandem esse putant. Nam Nux rotunda ferè folia habet, Pini foliis similia: Caryophyllum folio est Lauri, angustiore. Præterea Caryophyllum defertur in Bandam insulam procul inde dissitam, quæ Nucem profert. Scribit Auicenna Caryophylli arboris *Lib.2. c.31.* gummi facultate simile esse glutini Albotin, id est, terebinthinæ resinæ: quod se vidisse Garciæ negarunt qui Caryophylla ex Maluccis deferunt. Clusius tamen inter Caryophylla, quæ Antuerpiam aduehuntur, ait inueniri interdum gummi ex atro rufescens, odorum sanè, & quod prunis iniectum Caryophyllorum odorem refert. Id fortasse gummi fuerit Auicennæ, quod tamen affirmare non audet. In Iaua insula crassiora illa & annotina Caryophylla magis expetuntur, à nobis verò tenuiora, quæ adhuc viridia aceto & sale apud Maluccanos condiuntur, sed ex his teneriora saccharo asseruantur, quæ mirum in modum palato grata sunt. Lusitaniæ mulieres quæ istic habitant, ex Caryophyllis viridibus aquam stillatitiam eliciunt, mira odoris suauitate fragrantem, & cordis affectibus vtilem. *Vires.* Nonnulli sudorem mouent iis qui lue venerea vexantur, Caryophyllis, Nuce moschata, Pipere longo & nigro. Alij Caryophyllorum puluerem capiti admouent aduersus capitis dolores à frigida causa prouenientes. Mulieres Indicæ atque etiam Lusitanicæ ea mandunt commendandi halitus gratia. Ea, auctore Serapione, iocinori, stomacho, cordi auxiliantur & ipsa roborant. *Li.5. simpl. cap.329.* Concoctionem adiuuant, & ventrem constringunt. Eorum puluis drachmarum quatuor pondere sumptus cum lacte venerem concitat. Præterea Caryophylla, vt tradit Auicenna, visus aciem acuunt, nubeculas & argema exterunt.

καρυοφυλλον forte quia καρυα est nux φυλλον folium quia hec arbor folia nucis profert.

NVX MYRISTICA, MACIS. CAP. VI.

Nomina NVx, quæ Græcis recentioribus μοσχοκάρυον & μοσχοκαρύδιον, & κάρυον μυριστικὸν, vel κάρυον ἀρωματικὸν dicitur, Latinis etiam Nux moſchata, & Nux myriſtica, Arabibus *Ieuzbane*, *Iusbagua*, ſeu *Gianziban*, Gallis *Noix muſcade*, Italis *Noce moſcada*, Germanis *Moſchat nuſz*, Hiſpanis *Nuez de eſpetie*. Ab incolis eius regionis in qua prouenit Palla, Macis verò Bunapalla, in Decan Nux ipſa Iapatri, Macis verò Iaifol, ab Auicenna Iauſiband, id *Li.2.ca.195.* eſt, Nux Bandenſis, Macis verò Beſbaſe. Vtraque deſcribitur à Garcia & aliis hoc *Li.1.Arom. Ind.ca.29.* ferè modo. Arbor, quæ Nucem myriſticam & Macim fert, Perſicæ malo ſimilis eſt, breuioribus tamen foliis & anguſtioribus. Fructum adhuc immaturum Macis tanquam flos, Roſæ apertæ inſtar circũſtat, maturum complectitur, cui & alius cortex accedit, craſſus & denſus. Is per maturitatem primùm dehiſcit, atque tenuiorem corticem, ſiue membranam oſtendit: ea Macis eſt, Cocci modo rubeſcens, pulcherrimo aſpectu, bene onuſtis præſertim arboribus. Exſiccata Nuce dehiſcit etiam Macis, & flacceſcente rubore aureum quodammodo colorem acquirit, cui ſubeſt Nux cum ligneo ſuo putamine ſeu libro. Adferuntur ad nos Nuces myriſticæ ſaccharo conditæ, in quibus hæc tria agnoſcimus, veſca omnia: extimum illud ac primum operimentum calloſum, vt in iuglandibus, plurimùm commendatum, quòd ſit odoratum, grati ſaporis, morbis cerebri, vteri & neruorum vtile: Macim qui proximè ſubeſt, Officinis notiſsimum, cuius pretiũ triplò maius eſt quàm Nucis ipſius: Nucem, inter quam & Macim ligneum eſt putamen, ſiue cutaceus liber, lignoſam, odoram, & præpinguem cùm recens eſt & matura. *Locus.* Naſcitur hæc arbor in inſula Bandam. Inueniri etiam aiunt in Moluccis, ſed ea fructifera non eſt, quemadmodùm nec ea quæ in Zeilam prouenit. Fuit hæc Nux cum ſuo Maci *Ca.2.ſimp.* veteribus Græcis incognita, quamuis Serapio in Macis hiſtoria Græcos auctores citet. Septembri menſe Nuces certatim legunt incolæ barbari, & quantam quiſq; *Electio.* poteſt copiam congerit, illic enim omnia ſunt communia. Eligendæ ſunt recentes, minimè carioſæ, graues, farctæ, pingues, ita vt adacta acu confeſtim exeat liquor. Inuenitur quandoque oblongum quoddam genus, mas vulgò appellatum, *Temper. & Vires.* & à mulieribus alia Nuce longè vtilius exiſtimatum. Nuces myriſticæ, vt Mauritani ſcribunt, ſiccant & excalfaciunt ordine ſecundo completo, adſtringunt, oris ſuauitatem commendant, & fœtorem anhelitus commanſæ abolent, lentigines in facie emendant, viſum acuunt, ventriculum & iecur roborant, lienem abſumunt, vrinam cient, fluentem aluum ſiſtunt, flatus diſcutiunt, & frigidis vteri affectibus mirè proſunt. Ex recentibus contuſis & in cacabo calfactis, prælo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ nouæ inſtar concreſcit, fragrantiſsimum ſpirans odorem, neruorum & articulorum doloribus diuturnis à frigida cauſa excitatis vtiliſsimus, qui & venerem ſtimulat. Mulcet mirificè Nux myriſtica ventriculi dolores, ſi trita decoquatur ex rhodomellis vnciis ſex, & duabus aquæ vitæ,

NVX myriſtica, Matth.

quouſque

quouſque aqua euaneſcat. Nam ſi huiuſce colati liquoris cochlearia tria quotidie dentur ieiunis, & dolor à frigidis oriatur excrementis, aut à flatu, proculdubiò iuuabuntur ægri. Maximè commendatur eadem ad vteri cruciatus à flatu genitos, hoc modo. Coquitur craſsiuſculè tuſa cum Matricariæ radicibus ex ſex vnciis vini albi generoſi ad tertias. Percolatur decoctum, & additis Sacchari duabus drachmis propinatur.

NVX INDICA. CAP. VII.

NON ſolùm inter Palmas, ſed etiam inter arbores omnes Palma illa, quæ nucem Indicam fert, palmam obtinet: adeò multa vitæ humanæ neceſſaria ſuppeditat, nec eſt pro dignitate celebrata ne ab ipſis quidem Arabibus: priſcis enim Græcis an cognita fuerit, plerique dubitant, in quibus eſt Garcias, tametſi Strabo eius meminiſſe videatur. Eius hiſtoriam ex eodem Garcia & aliis hîc conteximus. Arborē ſcribit ille à Serapione & Rhaſe Iaralnare, id eſt, arborem nuciferam dici, Nucem verò Indicam ab Auicenna Iauſia lindi, quæ nomina in codicibus noſtris vulgatis non reperiuntur, ſed Neregit tantùm, quam Nucem Indicam interpretantur. Vulgò vocatur arbor Maro, & fructus Narel, quod nomen Narel commune eſt Perſis & Arabibus: in Malauar arbor ipſa Tengamaran, fructus verò maturus Tenga, ſed viridis adhuc & immaturus Eleri, & Goæ Lanha: in Malaio arbor Triccan, ipſa nux Nihor, cui Luſitani nomen Coccho indiderunt, ob tria illa foraminum veſtigia, quibus cercopitheci aut ſimilis alterius animalis caput repræſentat. Arbor eſt vaſtæ magnitudinis, foliis Palmæ aut Arundinis, aliquantò latioribus, flore Caſtaneæ, materie fungoſa & ferulacea. Fructum parit capitis humani magnitudine, vel maiorem, vel magnis melonibus parem. Eius primus ſiue extimus cortex primùm viridis eſt, deinde ex atro rufeſcens, ſubdurus, craſſus, villoſa materie compactus. Subeſt alius prædurus cornu inſtar, ferè triangularis, qui nucleū ſiue medullam continet albicantem, craſſam, craſſitudine digitali, ſapore dulci, concauam, quæ in cauitate ſuauem, dulcem & limpidam concludit aquam. Quantò autem tenerior nux, tantò ſuauior eſt is liquor & copioſior. Maturior verò facta eundem liquorem quidem continet, ſed minùs ſuauem, quique interdum aceſcat, in inueteraſcente concreſcit. Gaudet arenoſo ſolo & mari vicino, vt in mediterraneis haud facilè ſit reperire. Seruntur ipſæ nuces ex quibus enatæ plantæ transplantantur, quæ paucis annis adoleſcunt & fructiferæ ſunt, præſertim ſi diligenter colantur. Nam Hyeme cinere aut ſtercore conſpergi volunt, Æſtate aqua rigari, lætiores tamen euadunt, ſi ſecus ædificia pangantur, quia videntur luto & ſordibus gaudere. Has in duo genera diſtingunt, vt tradit Garcias. Alterum enim fructus ferendi cauſa ſeruant. Alterum Suræ cogendę gratia, quæ eſt vinum muſtum: decocta autem ab incolis Otraqua vocatur. Sura verò hoc modo colligitur. Præciſis ramis vaſcula alligantur ad liquo-

Li.16. Geograph.

Lib.1. Aro. Indic.c.26.

Nomina

Li.2.c.498.

Forma.

Locus.

NVX INDICA, Matthioli.

rem, quem Suram vocant, excipiendum.Eum vt ex altioribus ramis colligant,arborem conſcendunt aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut foramina quædam in corpore faciunt,vt faciliùs conſcendant. Hęc Sura diſtillatur aquæ ardentis modo, vinúmque extrahitur aquæ ardenti per omnia ſimile,vt etiam pannus lineus eo madefactus non ſecùs ardeat,quàm ſi aquæ ardenti intinctus foret. Vocatur autem ſtillatitius hic liquor Fula,id eſt,flos,quod reliquũ eſt Otraqua appellatur,admiſto ſtillatitij liquoris momento. Ex Sura antequàm diſtilletur inſolata fit acetum ſatis interdum acre. Sublato priore vaſculo, ſi vulnus in arbore factũ Suram adhuc extillet, ſeruatur ea, & Solis æſtu, vel igne denſata ſacchari modo coit.Id Iagra vocant. Optima cenſetur quæ in Naledina inſula naſcitur:nõ enim nigricat,veluti quæ in aliis regionibus prouenit. Materies ligni cùm ſit procera, ad plurima perquàm vtilis eſt, ita vt interdum in Naledina inſula naues ex hac arbore fabricentur,atque clauis,molis,velis & rudentibus armentur. Ex ramis qui in Malauar Olla auctore Garcia nuncupantur,fiunt ædium tecta,& nauium tabulata & opercula. Hoc tamen nomine non huius arboris ramos, ſed ipſa folia deſignari ſcripſit Ferdinandus Lopes in Hiſtoria Indica,quibus inſcribere ſolent indices memorabiles & acta publica. Refert etiam ſimili ollæ ſeu folio Arabicis characteribus inſcriptam fuiſſe epiſtolam, quam Rex Calecut ad Emanuelem Luſitaniæ Regem dedit,cùm eò primùm appulerunt Luſitani. Indi iſtarum Palmarum germinibus veſcuntur,nam gratiora ſunt palato,quàm aut caſtaneæ molles, aut humiles Palmæ,quas vulgo *Palmitos*,Itali *Ceſaglioni* vocant. Quo autem vetuſtior eſt Palma,eo tenerius & odoratius germen producit.At eo ſublato perit Palma: quare qui huiuſmodi germen edit,non immeritò Palmam edere dicitur.Hæc de arbore,nunc de fructu dicamus. Ex eius extimo cortice è villoſa materia compacto fiunt rudentes & funes nauibus neceſſarij, qui incorrupti manent in aqua marina. Ex eodem ſtupæ loco naues obturantur & ſtipantur, ipſiſq; ſtupis præſtat,quod putredini minùs ſit obnoxius, & aqua marina imbutus infletur denſetúrque. Idem affirmat Cluſius, qui omnes rudentes & funes liburnicarum regiarum Vlyſſipone ex villis Coccorum ſiue nucum confectos eſſe ſcribit præſertim verò earum quæ in Indiam nauigant.Sed etiam ex iiſdem villis fieri nodoſa cingula, magno in vſu omnibus tenuioris fortunæ mulieribus Vlyſsipone. Nulla verò ex hac villoſa materie fieri aulæa teſtis eſt Garcias, id quod tamen perſuadere conatus eſt Lacuna. Ex ſecundo cortice duro vaſa in tenuiorum vſum tornantur, cuiuſmodi Vlyſsipone & aliis locis ſe vidiſſe ait Cluſius ex Cocco de Maldina confecta,oblongiora plerumque,quàm quæ ex vulgari Cocco parantur, & nigriora nitidioráque. Sed ea paralyticos,ſi inde bibant,minimè iuuant, vt vulgò Luſitanorum creditum eſt: nihil enim in hoc fructu eſt quod neruis conferat præter oleum, de quo mox dicemus, nec ipſi Indi huiuſmodi facultates his vaſculis tribuunt,nec quiſquam alius probatus auctor. Medulla ſine nucleo recenti cum carne & piſcibus veſcuntur, non aliter quàm nos pane, nec amygdali dulcis ſapori cedit. Ex eadem trita lac exprimunt, cum quo coquitur oriza,non minùs ſuauis quàm ſi cum lacte caprino decoqueretur,aut ex ea & auium quadrupedúmve carnibus edulia parantur, Caril illis nuncupata. Ex eadem exſiccata panem conficiunt. Nuces iſtæ recentes ſiccatæ,atque ſupremo cortice delibratæ & confractæ ab indigenis Copra vocantur, deferuntúrque in Ormuz,Balagnate, & in alias regiones, in quibus minor eſt earum copia quàm vt exſiccari poſſint, aut in eas prouincias quæ his omnino carent. Suaues ſunt, iíſque vtuntur tanquàm caſtaneis ſiccis,multóque ſunt gratiores palato,quàm quæ integræ in Luſitaniam deferuntur. Ex iis nucibus duo olei genera exprimuntur. Vnum ex recentibus contuſis calida affuſa aqua, quibus expreſſis oleum aquæ ſupernatat. Hoc vtuntur, inquit

Margin notes: *Vſus.* (beside "bore fabricentur"); Lib.1. (beside "ſignari ſcripſit"); *Caril.*; *Copra.*; *Olea.*; *Vires.*

inquit Garcias, ad purgandum excrementis ventriculum & intestina: purgat enim leniter & sine noxa. Multi Tamarindorum expressionem addunt: quod vtile esse medicamentum sæpius se expertum fuisse ait. Si id oleum Auicenna & Serapio intelligunt, cùm melioris succi esse dicunt quàm butyrum, rectè quidem eos sentire Garcias arbitratur, in eo verò falli, quòd ventrem minùs mollire aiunt quàm butyrum. Alterum olei genus est, quod ex iisdem recentibus siccatis, delibratis & confractis (Copra vocari diximus) limpidissimum magna copia torculari extrahitur. Id non solùm neruis vtile, sed etiam oryzæ coquendæ aptum est. Neruis autem admodùm conferre, & neruorum contractionibus, & articulorum doloribus antiquis, se expertum fuisse testatur Garcias, ægrum eo inunctum in cupa grandi imponendo, ibíque quiescere sinendo concalefactum. An verò lumbricos enecet, vt Auicenna & Serapio tradunt, nondum se expertum fuisse ait. Quod verò ipsam nucem eadem esse facultate præditam scribant, non modò rationi consentaneum non esse, sed quotidiana experientia manifestissimum esse, eius esu lumbricos generari. Id verius quod tradit Serapio ex auctoritate Mesarugie, Cocchi esu sisti aluum. Nam alienum à ratione non est, nucem, quæ terrestrium est partium, ventrem constringere, oleum, quod tenuiorum est partium & aërearũ, ipsum lenire. Ex ipsa autem arbore nullum oleum elicitur, sed ex Coccho tantũ: quamuis Lacuna scribat quosdam in ea opinione esse, vt credant dulce id oleum quod ex hac Palma stillat, Dioscoridis esse Elæomeli. Cocchus, quẽ de Maldina appellant, nigro est cortice & nitidiore quàm vulgaris, cui figura magna ex parte nec ita rotunda vt vulgari. Medulla interior, quæ siccata dura est admodùm & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in superficie rimosa est, & valde porosa, nullo sapore præstans. Laudatur hic Cocchus, vt auctor est Garcias, sed præsertim eius medulla aduersus venena ab ipsis harum insularum incolis. Et à viris fide dignis se accepisse ait, ad coli dolores, paralysim, epilepsiam, alióśque neruorum affectus prodesse. A coli quidem doloribus, quòd vomitum excitaret, ab aliis verò ægritudinibus liberari ægros, si aquam in nucibus aliquandiu conseruatam ebiberint, adiecto medullæ momento. Quibus fidem ille non adhibet, vtpote quæ experimentis minimè sint confirmata, iisq; vtatur medicamentis quorum facultates iamdiu perspectæ sunt, & infinitis experimentis comprobatæ. Auicenna scribit nucem Indicam calidam esse in principio secundi gradus, siccam in primo: inesse tamen in ea humiditatem excrementitiam: quare recentem humidam esse primo ordine, grauem quidem stomacho esse, sed non mali nutrimenti: oleum è veteri nuce conferre doloribus dorsi & genuum.

Margin notes: Li.2.c.498. c.218.simp. — Li.2.c.498. c.218.simp. — Cap.218. simpl. — In c.29.lib. 1.Diosco. — Li.2.c.498.

NVX VOMICA ET METHEL. CAP. VIII.

NVX quæ Arabibus *Leuz alkei* seu *alke* dicitur, Officinis ac Barbaris Nux Vomica: quæ verò *Leuz atrachaha*, Nux Methel seu Nux Methela. Nucem Vomicam Serapio Abraam citans breuiter sic delineat. *Nomina*

Est nux colore inter glaucum & album, Auellana paulò maior, nodosa. Nucem verò Methel hoc modo. Est fructus similis Nuci Vomicæ, cuius semẽ Citri semini simile est. Et ex Hacse. Nux Methel similis est Nuci Vomicę, semine Mãdragorę semini æmulo, cortice aspero, gustu suaui. Et Auicẽna. Nux Methel inquit, est similis nuci, cortice aculeis crassis & breuibus tecto. Nuci Vomicę similis est: eius semẽ Citri semini simile est. Lonicerus arbitratur Nucis Vomicę descriptionẽ Nuci Methellę Officinarũ conuenire, & contrà: vt Nucem Vomicã Officinarum pro vera Methella, & earumdem Nucem Methellã pro legitima Vomica Serapionis & Arabum accipiamus. Amatus Lusitanus in eadem est opinione, quod Nux Methella Officinarum colore sit glauco in album vergente, & ab vtroque latere attollatur tuberculis quibusdam circularibus, oculos imitantibus, tum quòd quæ Methella assignantur notæ, omnes Vomicæ Officinarum conueniant,

Margin notes: Cap.163. simpl. — *Forma.* — Cap.[illegible] simpl. — T.2.cap.[illegible] — In cap.161. lib.1.Dios.

quæ plana eſt vtroque latere, cortice aſpero, veluti piloſo, ſapore vnctuoſo & pingui, canes interficiens. Quod verò eius ſemen ſemini Mandragoræ ſimile dicatur, id intelligit Amatus de virtute & effectu, non de figura, cùm hæc etiam nux quarto gradu frigida ſit. Id quod ante Amatum Lonicerus annotarat. At ſi Vomica vulgaris vera eſſet Methella, neceſſe foret, vt ſcribit Anguillara, huic ineſſe ſemen Citri ſimile, vt ſcribit Auicenna, vt Serapio, Mandragoræ, quibus tamen ſimile nihil in ea reperias. Quare Methellam vulgarem, veram eſſe Methellam veriſimilius fuerit, quàm Vomicam. Ex cuius Methellæ deſcriptione ab Auicenna tradita, ſunt qui coniiciant, nec id temere, eſſe Crateuæ Hippomanes, cuius meminit Theocriti ſcholiaſtes, ἱππόμανες κρατεύας φησὶ τὸ φυτὸν ἔχειν καρπὸν ὡς σικύου (οὐ μελάντερον δὲ τὸ φύλλον ὥσπερ μήκωνος) ἀκανθώδη, ſic enim legendum cenſet Anguillara.) Crateuas Hippomanes plantam eſſe dicit, quæ fructum habet Cucumeris ſilueſtris modò (folia non nigriora veluti Papaueris) ſpinoſum. Vomicam autem vulgarem nec veram Vomicã eſſe, nec Methellam putat Anguillara, nam eius hiſtoriæ à Serapione ex Abraam expoſitæ refragãtur color, aliqua cum auellana ſimilitudo, nodi in ea nulli. Præterea à viro fide digno, & rei herbariæ peritiſimo ſe accepiſſe ait vulgarem Vomicam radicem eſſe non nucem, foliis rotundis, per humum repentibus. *In cap. 141. lib. 1.* Matthiolus credidit aliquando quas Vomicas ſeplaſiæ vocant, genuinas eſſe Methellas, quam ſententiam tandem retractauit, ſeq; iis aſſentiri ait qui Nucem Methellam Strammonij fructum eſſe credunt. Etenim præterquam quod Nucis imaginem refert, etiam aculeis craſsis & breuibus riget, ſemen Mandragoræ ſimile habet, nec dubitat quin fructus ipſe, ac tota etiã planta ſoporiferæ ſit facultatis: qua de re in Horto diximus. Vomicam verò Nucem Officinarum non eſſe genuinam: quia (ſi Auicennæ & Serapioni credimus) Vomica Nux Methellæ ſimilis eſſe debet, ſed aculeorum vice nodos habere, quibus Vomica vulgaris caret: quinetiam nullam Nucis ſpeciem refert. *Li. 2. c. 501.* Scribit Auicenna Nucem Methel venenatam eſſe, ſtupefaciendi vim habere, ſomnum profundum inducere, cerebro & cordi noxiam eſſe, ſemiſcrupuli pondere ſumptam inebriare, drachmæ verò vnius pondere deleteria facultate vna die interimere.

Vires & Temper.

Alij drachmæ vnius pondere inebriare aiunt, duarum drachmarum pondere necare. Auctore Rhaſe obſtupefaciendi vim habet, dolores leniendi ſedandíque, quandoque interimere, meatus farcire, vomitus excitare. Eos qui maiore quàm drachmæ pondere ſumpſerunt, interficit. Succurritur iis ſi butyrum calfactum continuò aſſumant, & extremas corporis partes in aquæ calidæ ſolium iniiciant. Præterea ad vomitum ſæpiſſime cogendi ſunt. Denique iis omnia auxiliantur, quæ aduerſus Mandragoræ venenum valent. *Cap 163. ſimpl.* Nux Vomica per ſe, vt ſcribit Serapio, aut cum ſale, aut aliis medicamentis trita drachmæ pondere, vomitum ciet. Idem præſtat cum ſemine Anethi aut Fœniculi, & melle mixta, & cum aqua calida pota humores phlegmaticos bilioſóſque expellit, & aluum mediocriter ſubducit. Vomica noſtra vulgaris præſertim canes citò interimit.

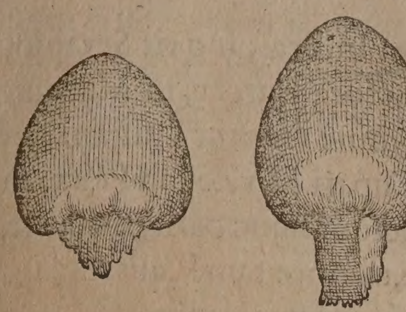
ANACARDIVM. CAP. IX.

Nomina

VETERIBVS Grecis incognitus fuit hic fructus, quẽ recentiores Græci Ἀνακάρδιον, Latini ſimiliter Anacardium à cordis tum ſimilitudine tum colore vocauerunt, Arabum veſtigia ſecuti, quibus *Balador* dicitur, Indis *Bybo*, Luſitanis *Faua de Malaqua*, quòd viridis & in arbore pendens ſimilis ſit noſtrati maiori fabæ, maior tamen. Auicenna de eo ſic ſcribit. Anacardium eſt fructus ſimilis oſſi Tamarindorum. Et nucleus eius eſt ſimilis nucleo amygdalæ dulcis, qui innoxius eſt. Et cortex ipſius eſt durus, habens foramina,

Forma.

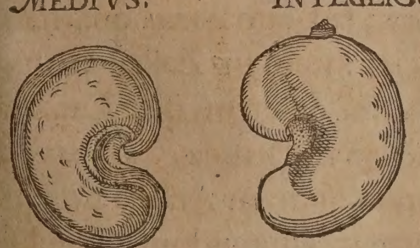
ANACARDIVM.

foramina, in cuius raritate est mel viscosum habens odorem. Et sunt qui ipsum masticant, & non nocet eis, & propriè cum nuce. Serapio sic etiam describit. Balador, id est, Anacardus, est fructus arboris, similis cordi auis, cuius color est rufescens, parum ad ruborem declinans, sicuti est color cordis. Intus est res similis sanguini, & id quod administratur ex eo, & defertur ex Sini. Nascitur ex montibus Siciliæ ignitis. Hunc fructum ex Clusio hîc pictum damus. Magna est eius in Cananor copia, auctore Garcia, tum in Calecut, & reliquis Indiæ prouinciis, velut in Cambaya & Decan. Calidum siccúmque esse quarto excessu tradit Auicenna, vlcerare, adurere sanguinem, & humores, delere radicitus verrucas, vitiligines albas & lepram, sanare alopeciam, commouere calida apostemata partium interiorum, aduersus neruorum affectus à frigidà causa ortos & paralysim valere, memoriæ iacturam resarcire, maximè sumpta confectione anacardina, mentem tamen de statu deiicere & furorem excitare, eius suffitu hæmorrhoides exsiccari. Sed deleteria facultate non carere, humores adurere & interficere. Eius antidotum esse lac vaccinum potum, & oleum ex nucibus expressum. Eadem Serapio tradit, citátque Galenum, qui huius fructus meminerit, cui tamen planè ignotus fuit, atque noxium esse præsertim biliosis & iuuenibus. Quod illi Anacardium calidum & siccum statuunt quarto ordine, alij tertio, Garcias non probat: in virente enim perspicuum est hunc caliditatis & siccitatis gradum deesse, neque rationi consentaneum videri, eò caliditatis & siccitatis excessu constituere quò piper. Nisi fortè, inquit, quod in Sicilia nascitur iis sit facultatibus præditum. Præterea deleteria esse facultate negat, quòd experientia repugnet. Nam his in regionibus, inquit, è lactis sero maceratum asthmaticis datur, & aduersus lumbricos. Adhæc iis viridibus & sale condítis vtimur in cibariis, oliuarum conditarum modo. Fructu verò siccato caustici vice vtuntur in strumis, totáque India huius cum calce mixti vsus est ad pannos obsignandos. Anacardij historiæ à Garcia descriptæ Clusius Scholiastes adiecit descriptionem & picturam fructus cuiusdam, siue nucis, quam aliquando Vlyssipponē adferri ait è Brasilianorū regione: Caious vocant. Arbor est magna, foliis Pyri (in recens nata Lauri potiùs) fructu oui anseriri, forma & magnitudine, qui succo plenus est, veluti id Citriorū genus, quod Limā vocant, quo quidē vtuntur Brasiliani (licet Theuetus contrà asserat) vt ab iisdem se intellexisse ait Clusius. In extremo fructu prominet nux quædā, renis leporini figura, colore cinereo, interdum ex cinereo rubescente. Duplici hæc nux contecta est cortice, inter quos spongiosa quędam est materia, olei asperrimi & calidisimi plena, intus verò nucleum continens, edulem, & Pistaciis gustus suauitati non cedentem, pellicula cinericia obductum, quem eximere oportet. Eo leuiter tosto vescuntur incolæ: sic enim gratior est, & venerem stimulare fertur. Acri illo nihil præstantius esse ferunt ad lichenas & impetigines tollendas. Incolæ certè aduersus scabiem vtuntur. Sed illud mirum, primarium fructū nulla semina continere, & extrema illa nuce earum arborum genus conseruari debere. Nonnulli Anacardiorum genus esse arbitrantur, ob similitudinem acris illius humoris, quem corticibus inclusum habent.

CAIOVS, Clusij.

MEDIVS. INTEGER.

Margin notes: Cap.346. simpl. — *Locus.* — Lib.1.Aromat. Ind. cap.30. — Lib.2.c.40. — *Temper. & Vires.* — Cap.346. simpl. — Lib.2.c.30. Arom.Ind. — Cap.61. de scrip. Ameri.

FAVFEL

FAVFEL. CAP. X.

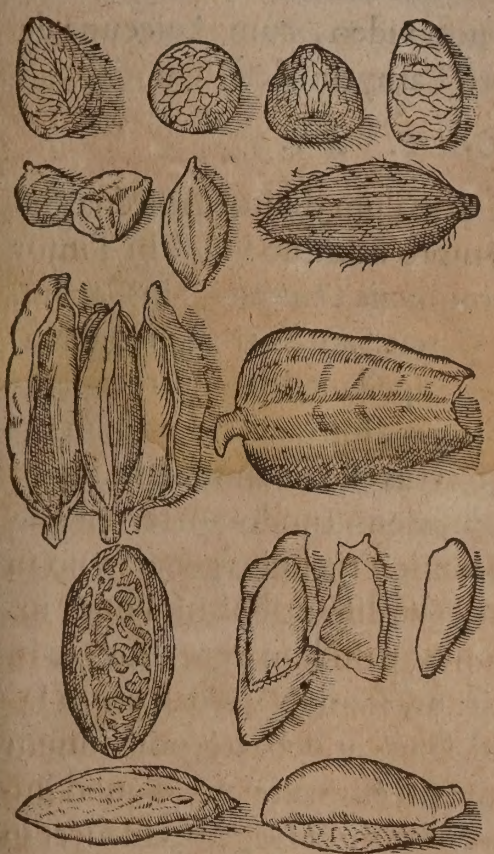
Nomina Lib. 1. cap. Arom. Ind. cap. 25. FAVFEL Arabibus dicitur, id eſt Auellana Indica, inquit Serapio, Auicennæ Filſel & Fuſel, ſed deprauatè auctore Garcia, in Malauar Pac à vulgo, à nobilioribus Areca, quo nomine vtuntur Luſitani qui in Indiis habitant: in Gazarate & Decan Çupari, in Zeilan Poaz, in *Forma.* Malaca Pinan, in Couchin Chacani. Arbor quæ fructum hunc parit, recta eſt, fungoſa materie, foliis Palmæ, fructu Nucis moſchatæ, minore tamē, aut iuglandibus exiguis ſimilis, intus dura, & candidis rubentibúſque venis reſperſa, non planè rotunda, ſed altera parte ſeſſili: quæ tamen notæ non omnibus Arecæ generibus conueniunt. Integitur inuolucro admodùm lanuginoſo, & foris ſubflauo, perquàm ſimili Dactylis cùm maturuit & antequam ſiccatus fuerit. Hanc nucem probè agnouit Matthæus Siluaticus: ſic enim ſcribit. Fauſel id eſt, Auellana Inda, eſt ſimillima Nuci muſcatæ, niſi quòd pars vna eſt plana, altera eminentior, ita vt poſſit ſtare erecta, ſicut calculus qui in ludo dicitur Pedes. In cæteris intus & extra Nuci muſcatæ ſimilis eſt, ſine odore, & ſine ſapore. Naſcitur incluſa in quadā lanugine ſimili folliculo ſerici. Multoties fertur inter alias ſpecies à Calecut. Et ego vidi ipſum in ſuo folliculo. Hæc ille. *Locus.* Naſcitur Fauſel plurimùm in Malauar, in Guzarate & Decan pauca quantitate, idq; duntaxat in maritimis, ſed laudatum, præſertim in Chaul, quod defertur Ormuz. Optimum verò prouenit in Mombaim inſula. Laudatur etiam quod in regione Bacain prouenit, atque id defertur in Decan cum eo quod in Gauchin naſcitur nigrum & puſillum, durum admodùm, poſtquàm ſiccatum fuerit. Prouenit etiam in Malaca, ſed tam parua quātitate, vt vix incolis ſufficiat: item in Zeilan magna copia, ſed cādidum, quod in eam partem regionis Decan defertur, quæ Catamaluco paret, tùm etiā in Biſnaga. Defertur etiam ex Zeilan in Ormuz, Cambaya & inſulas Maldinas. Cap. 335. ſimpl. Scribit Serapio ex Haboaniſa arborem iſtam in Arabia non prouenire, quod de mediterraneis locis & magna ex parte intelligendum eſſe cenſet Garcias: naſcitur enim laudata ſed exigua in Dofar & Xael portubus Arabicis. Amat enim hæc arbor loca maritima, mediterranea reſpuit, alioqui magna diligentia ſereretur, quoniam ſingulis diebus eam edunt cùm Mauritani, tum Moalis (genus hominum id eſt, qui Ali generum Mahometi ſectantur) etiam in ieiuniis ſuis cùm à Betre abſtinent: mandunt enim Arecam cum Cardamomo purgādi Cap. 335. ſimpl. ventriculi & cerebri gratia. Scribit Serapio ex auctoritate Iſaac Fauſel parùm ex- *Temper. & Vires.* calfacere, & paucæ amaritudinis participes eſſe. Sed ſe deguſtaſſe Garcias aſſerit, nullumq; in eo calorem deprehendiſſe, verùm cum inſipiditate adſtrictoriam facultatem. Cui conſentiunt quæ ſubiungit Serapio ex aliorum auctoritate, frigidum eſſe ac ſiccum, atque adſtringens: ob id aduerſus calidos morbos valere, do- Li. 2. c. 256. loribus dentium auxiliari, gingiuas & commotos dentes ſtabilire. Quibus accedit Auicennæ auctoritas, ſcribentis Fufel refrigerare atque adſtringere. Immaturum Fauſel ſtupefacit & inebriat, vt refert Garcias: ideò ſic editur à nonnullis, vt veluti

ARECA ſiue Fauſel, Cluſij.

luti ebrij dolorum cruciatus non sentiant. Admiscentur Fausel siue Arecæ eadē quæ Betre admisceri dicemus, tametsi Betre calidum sit, Areca verò frigida & sicca. Sed & admiscetur Lyrium, quoniam vtrumque gingiuas confirmat, & dentes stabilit, stomachum roborat, & vtile est aduersus sanguinis reiectiones, vomitus

AVELLANA Indica, Matthioli.

& alui profluuia. Sic autem parant. Contusam Nucē Fausel in tenuissimas partes cum Lycio & folio Betre, cui sit exemptus neruus, mandunt, sicuti in Betre dicetur, & priorem satiuā quæ cruenta est expuunt, eáque ratione cerebrum & ventriculum expurgant, gingiuas stabiliunt. Potētiores ex Fausel, Lycio, Caphura, Ligno Aloës & Ambari momento pastillos componunt, quos mandunt. Garcias ex Fausel viridi aquam stillatitiam vitreis organis eliciebat, qua maximo cum successu in biliosis alui profluuiis vtebatur. Nucem Fausel cum suo operimento ex Clusio hîc depinximus, qui & aliam vidit nucem oblōgam, quæ Fausel cum suo inuolucro magnitudine æquat, prædura & foris nigricans, quæq; per medium secta Nucem myristicam proximè æmulatur. Fortè Fausel genus erit, aut aliquid simile. Eius quoque iconem hîc ex eodem expressimus. Alias Auellanas Indicas à Cortuso dono datas depinxit Matthiolus, & descripsit his ferè verbis. Prior tum facie, tum magnitudine differt à Fausel. Contegitur putamine extimo Cardamomi maioris putamini simili, sed duriore, compactiore, & colore magis obscuro, magnitudine iuglandis viridi adhuc putamine tectæ. Eo Auellana concluditur oblōga, vtraque parte acuminata, dorso arcuato, inferiore parte lata ac sessili, osse cō tecta duro, læui, castanearum colore, in quo nucleus concluditur solidus, eiusdem ferè figuræ, tenui albáque membrana obductus, dulci intus medulla, albicante. Altera est superiore longè minor, quæ è suo inuolucro exempta, quod læue molléque est, colore subpallido, nec folio Palmæ crassius, glandis acuminatæ aut myrobalani flauę ferè figura est, duro putamine conclusa, quod colore vulgaris auellanæ oblongum intus nucleum pumilam amygdalam referentem continet. Clusius in Scholiis in Garciæ Aromaticorū Indicorum historiam aliquot Auellanarum Indicarum icones cum suis descriptionibus exhibuit. Prior exigua est tribus lateribus elatioribus, atque itidem tribus foraminum vestigiis, vti Coccus conspicua villoso quodam inuolucro velut Fausel ferè tecta. Altera pollicari est longitudine, duorum verò

AVELLANARVM Indicarum, Clusij.

digitorum craſsitudine, inferiore parte ſeſsilis, rugoſa ſcabritie & cinerea, ſuperna autem & eminentiore parte læuis, ſubruſiq; coloris, ita vt animalculum duro corio tectum videatur. Prægnans eſt, & aliam continet. Huic ferè ſimile genus inuenitur minus, nigricãs, quod à Matthiolo priori generi Auellanarum Indicarum adſcribitur. Tertia Mehenbethene nomine à Cortuſo miſſa. Pollicem tranſuerſum longa eſt, forma triangulari, duro & ligneo putamine, fracta tres cellulas oſtendens, in quibus nucleus oblongus, albus dulcíſque inuenitur. Quomodo
Li.2.c.473. autem Mehenbethene nomen illi tribui poſsit non video, cùm Auicenna de Mehenbethene tractans, nihil aliud quàm Græcorũ Lathyrim deſcribat.

SANTALVM. CAP. XI.

Nomina. VETERIBVS Græcis ignotũ fuit quod Santalum dicitur, Auicẽnæ, Serapioni, atq; Mauritanis omnibus corrupto nomine *Sãdal*, in Timor
Lib.1. Aromat. Ind. cap.17. inſula, omnibúſque Malacæ vicinis prouinciis *Chandama*, in Canara, Decan, & Guzarate, *Sercanda*, auctore Garcia. Santali tria ſunt genera,
Genera. rubrum, album, pallidum, quod Officinæ Citrinum appellant. Idem Garcias Santalum ſcribit in Nucis iuglandis magnitudinẽ aſſurgere, foliis eſſe admodùm vi-
Forma. rentibus, Lẽtiſci æmulis, flos ex cæruleo nigricat, fructus eſt Ceraſi magnitudine, primùm viridis, deinde niger, inſipidus & facilè decidens. Inodoram ferunt eſſe arborem, niſi cùm detracto iam cortice exſiccata fuerit. Tria huius genera vno in
Locus. loco non proueniunt, ſed in regionibus multùm à ſeſe diſtantibus. In Timor inſula vndique portubus abundante plurimum album & pallidum reperitur, & in India vltra Sangem fluuium, quem Indi Hanga vocant, item in Verbali portu Iauæ, vehementer quidem odoratum, ſed quod breuì ſeneſcat, debeatq; poſt annum multo ligno adempto odor eiusreuocari, qui in medio eſt. Præfertur id quod minimum ligni, plurimum cordis habet: rubrum in India intra Gãgem, videlicet in Tanaſarim, & maritimis quibuſdam Charamandel. Hoc à Braſilioliquo (quamuis vtrunque ſit inodorum) differt, inquit Garcias, quòd Santalum rubrum neq; dulce eſt, neq; inficit, quæ notæ in Braſilio perſpicuè apparent. At rubrũ Santalum vulgare Officinarum ſæpe inficere comperias. Eius ea in regione, in aqua prouenit, rarus eſt vſus, quòd Indi aduerſus febres dũtaxat eo vtantur. Reliquum in Luſitaniam & Occidentales regiones defertur. Ex eo interdũ idola ſua eorumq; delubra fabricãtur: qua de cauſa craſſiora ligna magis expetũtur, maioriq; pretio redimun-
Electio. tur. Primum locum tenet pallidum, ſecundum album, tanta tamen inter vtriuſque arbores eſt ſimilitudo, vt hæc ab illa diſcerni nõ poſsit, niſi ab incolis, qui eas cæſas mercatoribus vendunt. Vtriuſq; magna copia per vniuerſam Indiam abſumitur: quoniam omnes ferè eius regionis incolæ, ſiue Mauritani, ſiue Gentiles eo in mortariis lapideis contuſo, & aqua macerato, vniuerſum corpus inungunt, deinde ſiccari ſinunt, ad æſtus corporis tollendos, vel ad odorem conciliandum. Eſt enim regio calida admodùm, & incolæ plurimùm odoribus delectantur. Garcias legitimum Santalum citrinum vix in Luſitaniam deferri putat, cum multò pluris apud Indos, quàm in Luſitaniam delatum vendi poſſit. Ex quibus non ſine ratione dubitandum genuinumne Santalum citrinũ habeamus, an potiùs aliquod aliud lignũ odoratum eius loco ad nos deferatur. In citrini tamen penuria, albi & rubri par-
Li.2.c.649. tes æquales præſcribendas eſſe non putat Garcias, ſed potiùs, ſolum candidũ, mul-
Vires & Temper. tò magis enim cum citrino affine eſt album quàm rubrum. Auicenna de Santalo ſcribẽs, Galenum, cui id incognitum fuit, falſò citat, ſtatuitq; frigidum eſſe in fine ſecũndi ordinis ad tertiũ vſq;, ſiccum in ſecundo. Serapio ſimiliter ex multorum
Cap.336. ſimpl. Arabum auctoritate frigidũ in tertio gradu, ſiccum in ſecundo: rubrũ tamen frigidius eſſe albo & citrino. Præſertim rubrum humorum fluxum inhibere, eryſipelatis, inflam

tis, inflãmationibus, podagræ à bile ortæ ex ſucco Solani, aut Sedi, aut Portulacæ vtiliter illini. Candidum ac pallidum ex aqua roſarũ fronti impoſita capitis dolores à bile & caliditate mulcere. Omnia calidis febribus aduerſari: epota æſtuãti vẽtriculo auxiliari. Fiunt ex his & aqua roſarum epithemata, quæ vẽtriculo admota, eius feruorem in ardẽtiſſimis febribus extingunt. Præterea Santalũ, auctore Auicenna libro de viribus cordis, cordi amicum eſt, lætitiam enim adfert, & robur ei addit. Quare iis miſcetur medicamentis quæ cordi & eius palpitationi ſuccurrũt. Sed cùm Santalũ album & pallidum odorata ſint, Mauritanorum ſententia improbanda, qui Santalum tertio ordine refrigerare prodiderunt.

AGALLOCHVM. CAP. XII.

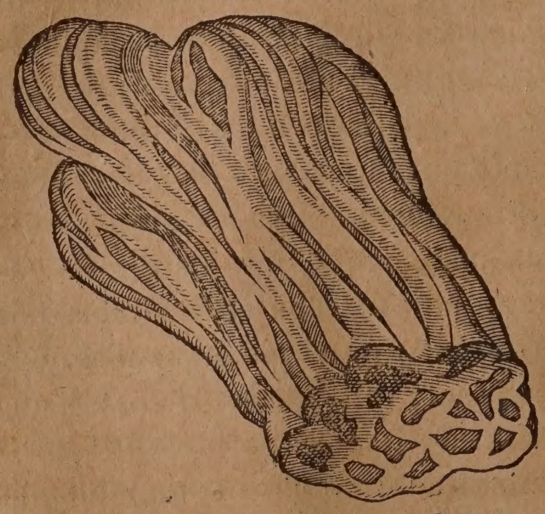
PRiscis Græcis ἀγάλλοχον, recẽtioribus etiam ἀγάλλοχον & ξυλαλόη, *Nomina.*
Latinis Agallochum & Lignum Aloës, Arabibus *Haud*, *Agalugin*, ſeu *Agalugen*, à Guzarate & Decan incolis, auctore Garcia, *Vd*, quod ex *Lib. 1.*
Arabibus ſumptum videtur in Malaca *Garbo*, ſelectiſſimum autem *Arom. Ind.*
Calambac. De eo ſic Dioſcorides. Agallochum lignum eſt, quod ex India, & Ara- *cap. 16.*
bia deportatur, Thuiæ ligno ſimile, maculatũ, odoratum, guſtu adſtringens, cum *Lib. 1. c. 21.*
quadam amaritudine, cute veriùs quàm cortice veſtitur, aliquantùm verſicolore. *Forma.*
Auicẽna duobus diuerſis capitibus de Agallocho tractat. De priore, nomine Aga- *Lib. 2. c. 4.*
lugen ſiue Agalugin, de altero nomine Xyloaloës. Priore quidẽ ait Agalugin li- *L. 2. c. 735.*
gnum eſſe Indicum, aut Arabicum, odoratũ, cute aſpera, diuerſis & lineis colorata. Huic adſtringẽdi vis ineſt cum pauca amaritudine. Quæ omnia ex Dioſcoride deſcripta ſunt, in quo legit ἐστιγμένον, εὐῶδες, quemadmodum & vulgaria exẽplaria habent, id eſt, punctis maculatum, odoratum, pro quo Oribaſius legit, ἔστι μὲν οὖν εὐῶδες, id eſt, Eſt igitur odoratum. Deinde eaſdem, quas Dioſcorides ſubiungit vires. Serapio Dioſcoridis verba tranſcribens nec macularum nec punctorum meminit, nec Paulus. Poſteriore loco Auicenna nomina & regiones enumerat, à quibus Xyloaloë deportabatur. Sed in omnibus verũ & legitimũ nõ naſcitur. Nam quod in promõtorio Comorin, veteribus Cori dicto, & Zeilan inuenitur, lignum odoratum eſt, quod lignum Aloës ſilueſtre vocarunt, cùm tamen non ſit. Legitimum *Locus.*
in Malaca & Sumatra naſcitur, vnde à Chinenſibus ferebatur. Serapio ex Dioſcoride & Galeno omnia tranſcripſit, item multa eius genera, & plurima alia ex Arabibus. Garcias legitimum Lignũ Aloës nõ niſi in India naſci putat. Ex Arabia quidem adferri potuiſſe, priùs tamen ex India eò deportatum, vt pleraſque alias merces. Nam in Arabia prouenire non arbitratur: nec cute veſtiri, ſed cortice, vt & alia ligna: neq; veriſimile eſſe pro Thure ad ſuffimẽta ſubſtitui, ſed potiùs contrà, pro Agallacho Thus ſubſtitui debuiſſe, vt pote cuius maior copia fuit: non ſolemus enim rariora & inuentu difficiliora vulgaribus ſubſtituere, ſed contrà. Eſt autem *Forma.*
Agallochum eodem auctore arbor Oleæ inſtar, interdũ minor. Nec florem nec fructum vidit, ob periculoſam huius arboris diuturnam obſeruationem, frequenter iſtic graſſantibus tigribus. Ramos autem ex Malaca delatos vidit. Ferunt Agallochum recens diſſectum nulla odoris fragrantia gratum eſſe, nec niſi ſiccatum odoratum, nec eum odorẽ per vniuerſam ligni materiam diffundi, ſed in ipſa matrice conſiſtere. Craſſus enim eſt cortex, & ligni materies odoris expers. Non negat tamen Garcias, quin putreſcente cortice & ligno, oleoſus ille & pinguis humor matrici ſeſe inſinuet, illamq; odoratiorẽ reddat. Sed vt odor Agallocho concilietur minimè putredine opus eſt: nam tẽpore aliud magis, aliud minùs odoratum fit, quod multi experientia edocti probè norunt, vt etiam de recẽns diſſecto ſtatim iudicare poſſint, ſitne odoratũ futurum, ánnon. Nam in omni lignorum genere aliud alio præſtátius eſt. Solent autẽ Malacæ incolæ Agallochum repur-

Electio. gare antequàm mercatoribus vendant. Præfertur multùm nigricans, cinereis discurrentibus venis, põderosum, plurimo pingui humore prægnans. Probatio erit, si igni accensum multũ humorem exudet, si in aquam iniectum nõ sidat: nam solidissimũ quodq; innatat. Guzarate & Decã incolæ præter supradictas notas, vt magna sint fragmẽta requirũt, quemadmodũ maiores gemmas & margaritas cæteris præferunt: sibi enim persuaserunt quo maiora sunt fragmẽta, eo maiore facultate prædita esse. Fabulam narrant qui Agallochi arborem à nemine visam referunt, quòd in terrestri tantùm paradiso proueniat, illiusq; lignum ferri fluminibus quæ ex eo manant. Hoc verò multò absurdius quod Pandectarius scribit Agallochum Chamelæa adulterari, cùm tota ea regione Chamelæa nõ nascatur auctore Garcia. Illud quidẽ Serapio tradit ex quorundam auctoritate ramos Agallochi frãgi, & in flumina decidere, cum iis vehi in eas regiones quas alluũt: præterea lignũ Aloës ex arbore sua excisum anni spatio sepeliri, ibiq; corrodi, ita vt remaneat lignum Aloës purum, nihilq; è ligno illo erodatur. Cui Symeõ Sethi subscripsit, nõ aliàs futurum odoratius scribẽs, nisi priùs marcorem aliquem & teredinem senserit. Quod ait Garcias Auicennam hallucinari cùm scribit Agallochum ab incolis elixari, vt omnem odoris vim eliciant, id in nostris exemplaribus nõ reperitur. Verùm Agallochum Officinis omnibus diu ignotum fuit, atq; etiam hodie à multis ignoratur aliud atq; aliud lignum ei substituẽtibus: quãquam verum à Lusitanis ex India Vlyssiponem & Hispaniam delatum sit, sed magno æstimatum: fiunt interdum ex eo sphærulæ precatoriæ, odoris iucunditate, & pretij magnitudine commendabiles. Frequentiores tamen sunt eæ quę ex Xyloaloë syluestri, cuius ex Garcia meminimus, fiunt, tum ex alio ligni genere quod Agallochum proximè ęmulatur: inodorum tamẽ est. Venetiis etiam habent institores, inquit Pena, carissimum, & vsu probatissimum, gustu astringenti, præsicco, non multùm amaro: suffitu suauissimũ reddit odorem, & succum aut liquorem pinguem, odorẽ qualem in Ebeno vel Guyaco percipias, cui concolor & fortè congener.

Cap.30.

Cap.197. simpl.

AGALLOCHVM siue Xyloaloë.

Lib.1.c.21. *Vires & Temper.* Manditur Agallochũ, inquit Dioscorides, aut decocto os colluitur, commẽdandi halitus gratia. Sudores arcet toti corpori inspersum. Pro thure ad suffimenta substituitur. Radix epota drachmæ vnius pondere humida stomachi vitia, & imbecillitatẽ feruoremq; mulcet. Si lateris iocinorisq; dolor excruciat, si dysenteriæ aut tormina infestant, ex aqua bibere prodest. Agallochum auctore Auicenna calfacit atque exsiccat ordine secundo. Facit ad cordis affectus: ob id inter ea medicamenta quæ cordi præsidio sunt ab eodem recensetur.

Lib.2.c.733.

BALSAMVM. CAP. XIII.

Nomina Lib. 1. c.18. *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Opobalsamum.*

GRAECE βάλσαμον, Latinè etiam Balsamum dicitur, Arabibus *Balsem* *Balesma*, *Belsan*, Italis *Balsamo*, Gallis *Baume*. Dioscorides Balsamum esse tradit Leucoij, &, vt in vulgatis exemplaribus habetur, Pyracanthæ magnitudine, folio Rutæ proximo, longè cãdidiori, semper exurẽte. In Iudææ solùm quadam valle, & Ægypto nasci, differẽs scabritia, proceritate, gracilitate: quòd igitur tenui & capillacea coma sit, Theriston vocari, quasi demessile, fortassis quòd ob gracilitatem facilè demetatur. Aestiuis sub ortu canis ardoribus arborem vnguibus ferreis incidi, manareq; è plaga succum sine liquorẽ, quem

quem Opobalſamum vocant, ſed tam exiguo ſtillatu, vt annis ſingulis, non plures quàm ſeni ſeptenive congij cogantur, inibiq; pondus duplo rependitur argento. Theophraſtus paulò aliter delineauit his ferè verbis. Balſamũ in valle Syriç naſcitur, in hortis dũtaxat duobus, vt aiunt, alterum viginti eſſe iugerum, alterũ multò minorem. Arbor magnitudine eſt Mali Punicæ magnæ, ramis valde multis, folio Rutæ ſimili, ſed ſubcandidiore, perpetuo virente. Fructus ſimilis eſt Terebintho, magnitudine, figura & colore, valde odoratus, & lacryma ipſa odoratior. Hãc ex plaga colligi tradunt, inciſo vnguibus ferreis caudice circa ſuperna, ſub ſydere cùm maximè æſtus feruet. Colligi verò æſtate tota, ſed multùm nõ eſſe quod fluit, vnam enim die concham duntaxat plenam colligi: odorem eius eximium eſſe & copioſum, adeò vt ex eius tantulo odor longum ſpatium permeet. Verùm ſincerũ nullum ad nos aduehi, ſed cùm collectũ eſt atq; permixtum: multarũ enim rerum permixtione vitiari, & quod in Græcia venditur, ſæpe adulteratũ eſſe. Quin & valde odoratas eſſe huius arboris virgas: & eas quidem amputari quotãnis, partim vt reliqua valentiora ſeruentur, partim vt emolumenti plus comparetur: vẽdi enim eas magno pretio poſſe. (ex qua Gazę cõuerſione ſic legẽda Græca in vulgatis codicibus deprauata. δένδρα γὰρ καθαίρειν καθ' ἑκάστους ἐνιαυτοὺς, τῶν ἄλλων ἕνεκα, ὥστε ἰσχυρότερα σώζειν, καὶ πλεῖον κέρδος εἰσφέρειν, πωλεῖσθαι γὰρ τιμίως.) atq; huius arborum cultus cauſam ad imbrem referunt, (Lege, καὶ τῆς ἐργασίας περὶ τὰ δένδρα σχεδὸν τὴν αἰτίαν εἶναι &c. Continuò enim eum decidere: atq; etiam virgarum amputationem cauſam quandam eſſe aiunt, cur arbores magnæ non fiunt. Etenim quia frequenter tondentur virgas tantùm producunt, nec in vnũ caudicem vires intendũtur. Nullum vſpiam ſilueſtre Balſamum eſſe audiuimus: ex maiori horto vaſa duodecim impleri, quæ dimidiũ congij capiunt. Ex altero verò duo duntaxat. Sincerũ vendi duplo ad argentum pretio, adulteratũ proportione mixtionis. Et Balſamum quidem odoris gratia videtur excellere. Plinius quædam alia ſcribit, alia ex vtroq; mutuatus videtur. Sed omnibus odoribus præfertur Balſamum, vni terrarum Iudeæ conceſſum, quondam in duobus tantùm hortis, vtroq; Regio, alterum iugerum viginti, nõ ampliùs, altero pauciorũ. Oſtendêre arbuſculam hanc vrbi Imperatores Veſpaſiani. Clarumq; dictu à Põpeio Magno in triumpho arbores quoq; ductas. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum ſua gente, in totum alia natura quã noſtri externiq; prodiderũt. Quippe Viti ſimilior eſt quàm Myrto. Malleolis ſeri creditur, nuper vincta vt Vitis: & implet colles vinearũ modo, quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent. Tondetur ſimiliter fruticans, ac raſtris miteſcit, properatq; naſci, intra tertium annum fructifera. Folium proximum Rutæ, perpetua coma. Sæuiêre in eandẽ Iudæi, ſicut in vitam quoq; ſuam. Contrà defendêre Romani, & dimicatum pro frutice eſt. Seritq; nunc eam fiſcus: nec vnquã fuit numeroſior aut procerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma, quod vocãt Eutheriſton. Alterũ ſcabro aſpectu, incuruum, fruticoſum, odoratius. Hoc Trachy appellãt. Tertiũ Eumeces, quia eſt reliquis procerius, læui cortice. Huic ſecunda bonitas, nouiſsima Eutheriſto. Semen eius vino proximũ guſtu, colore rufum, nec ſine pingui: peius in grano quod læuius atque viridius. Ramus craſſior quã Myrto. Inciditur vitro, lapide, oſſeiſq; cultellis. Ferro lædi vitalia odit. (Theophraſtus & Dioſco. ferreis vnguibus ſcalpi dixêre) Emoritur protinus, eadẽ amputari ſuperuacua patiẽs. Incidentis manus libratur artifici tẽperamẽto, ne quid vltra corticẽ violet. Succus è plaga manat, quẽ Cipobalſamũ vocant, ſuauitatis eximiæ, ſed tenui gutta: ploratus lanis parua colligitur in cornua. Ex iis nouo fictili cõditur craſſiori ſimilis oleo, & in muſto cãdida. Rubeſcit deinde, ſimulq; dureſcit è trãſlucido. (Legẽdum, & trãſlucet) Alexãdro magno res ibi gerẽte, toto die æſtiuo vnã conchã impleri iuſtum erat. Anni verò fœcunditate è maiore horto con-

Lib.9.hist. cap.6.

Li. 12. C.25.

gios ſenos,minore ſingulos,cum duplo repẽdebatur argẽto.Nunc etiã ſingularum
arborum largior vena,ter omnibus percutitur æſtatibus, poſtea deputatur. Et ſar-
menta quoq; in merce ſunt. Denariis trecẽtis amputatio ipſa ſurculuſq; vænit. In-
tra quintũ demum annum Xylobalſamum vocatur, & coquitur in vnguentis.Pro
ſucco ipſum ſubſtituêre Officinæ. Corticis etiã ad medicamẽta pretium eſt.Præci
pua autẽ gratia lacrymę,ſecũda ſemini,tertia cortici,minima ligno.Strabo etiã Bal
Lib.16. Geogr. ſami hiſtoriã ſic deſcripſit. Hierichus eſt cãpus à montana quadã regione circũda-
tus,q̃ in theatri ſpeciẽ ad ipſum declinat. Hoc in loco eſt Palmetũ Palmis abundãs
ſpatio ſtadiorũ centũ,& totũ irriguum,& habitationibus plenũ,vbi & regia eſt,&
Balſami viridariũ.Arbor odorata eſt & fruticoſa, Cytiſo & Cerebintho pſimilis.
Eius corticẽ vulnerãtes,ſuccũ in vaſis ſuſcipiunt tenaci lacti perſimilẽ.Alibi etiam
Ibidem. naſci Balſamũ teſtatur,cùm ſcribit.Et apud Sabæos Thus & Myrrha,& Cinnamo
Lib.2.c.81. mum naſcitur:in ora etiã Balſamũ, & quædam alia planta odorata.Auicẽna Balſa-
To.1.lib.2. cap.3. mum in Ægypto naſci ſcripſit,eandemq; ferè omnia quæ Dioſcori.de eo tradidit.
Ait Theuetus ſe vidiſſe hortum non procul à Cairo Ægypti liquore illo raro &
pretioſo ex Balſamo arbore profluẽte celeberrimum, quam Prouinciæ præfectus
adhibitis cuſtodibus diligentiſſimè cõſeruat,vt eius liquorẽ colligat, quẽ quotan-
nis ad Turcarũ Imperatorem mittat. Itẽ à Græcorum Patriarcha & vrbis ſeniori-
bus audiuiſſe eum qui hodie colligitur,neq; tam oleoſum, neq; vulneribus vlceri-
buſq; curãdis tam vtilem, quã qui poſtremi Regis Ægyptij tempore colligebatur.
Plures quidem clam Opobalſamũ vendere,ſed adulteratũ.Narraſſe Arabas ex hi-
ſtoriis Cleopatram Ægypti Reginam ex Iudæa Balſamum primam in Ægyptum
trãſtuliſſe. Sed huic hiſtoriæ vix aſſentitur Theuetus, quòd in alia vulgari Græca
lingua cõſcripta in Paleſtina legerit,Traians tẽpore Balſami feracia fuiſſe monta-
na Engadi, & quædã alia Aſiæ minoris loca:quãquam re vera cùm hæc luſtraret,
nullam reperire potuerit Balſami ſtirpem.Præterea Baſiliani montis Libani inco-
læ ex hiſtoriis ſuis referebãt,in quadam mõtis parte quę Solis ortũ ſpectabat, Ale
xi Græcis imperãte,tantum Balſami colligi ſolitum, quantũ in Ægypto. Sed re-
gione à Turcarũ tyrannide oppreſſa, & exactis inde Chriſtianis,eius liquoris me-
moriã vnà cum planta ipſa exoleuiſſe. Ægypti Reges nihil pretioſius habebant,
quod Regibus & Imperatoribus Perſidis,Catax, Æthiopię,Græciæ,cęteriſq; dono
darẽt,ſiue ad ineundã ſiue ad confirmãdam cum eis amicitiam.Auctor deſcriptio
nis Africæ,in octaua eius parte tradit extra vrbẽ Ægypti Milſruhetich primã in
Ægypto à Mahumetanis cõditam ad Nilum,excellẽtes eſſe & magnificas ſepultu
ras Regum Ægypti,qui eorum lingua Soldani dicũtur. Ab his ſepulchris mille &
quingẽtis paſſibus ſtare dignos dictos Almathria,in quibus eſt hortus vnicã alens
arborẽ,quæ Balſamum producit,nec in toto orbe vlla alia eſt quã hæc ſola.Plãtula
eſt in medio fontis inſtar putei. Nã eſt procera arbor.Folia eius ſimilia ſunt foliis
vitis,& parua.Audiuiſſe ſe refert qui dicerent, ſi aqua fontis diminuatur,plantam
ipſam ſiccatã iri.Hortus cinctus eſt validiſsimis muris,in quem ingredi nemo po
teſt,niſi maximo fauore aut dono cuſtodiẽtibus dato.Multa quidẽ hæc illi de Bal-
ſamo. Nullus tamen notis omnibus delineauit eius imaginẽ, vt veriſimile ſit eam
præſertim veteribus illis incognitam fuiſſe. Hanc ex amici cuiuſdam oratione ſic
refert Pena:Humilis eſt frutex, aſpectu deformis, cineracei coloris, flore puſillo
Iaſmini lutei ſimili, minore,perpetuis virgis.Folia horna exuit menſe Decembri,
quibus non niſi menſe Maio noua ſubſtituuntur. In Cairo atque Babylone ſata vi
get. Decembri menſe ramuli præſcindũtur, quibus cera oblitæ appenduntur am-
Succi Electio. phoræ,excipiendo aureo liquori,qui moſchum ſapit. Nunc de tribus plantæ par-
tibus dicamus, vt veras ab adulteratis diſcernamus, & earum vires perſpectas ha-
Lib.1.c.18. beamus. Succus probatur,auctore Dioſcoride,recens, odoris validi, ſincerus,non
ad

ad acorem vergens, dilui facilis, læuis, adstringēs, ac modicè mordēs linguam. Sed variè vitiatur misto ab aliquibus Terebinthi, Cypri, Lentisci, Balani vnguēto, item Susino, Metopio, Melle, aut cerato Myrteo, aut Cyprino liquido, læui. Sed dolus facilè deprehēditur. Nam purus in laneam vestem instillatus, si eluatur, neque maculam, neque notam relinquit: vitiatus autem inhæret, & lac instillatus coagulat, quod adulteratus nō efficit: Præterea sincerus in aqua, au lacte celeriter liquatur & lactescit, adulteratus olei modo innatat se cōuoluens, & in stellæ modū diffundens, Sincerus tempore crassescit, deteriorq; redditur. Xylobalsamum probatur recēs, tenuibus ramulis, fuluum, odoratum, quadātenus Opobalsamum spirās. Semen eligitur flauum, plenū, grande, ponderosum, mordēs gustu, feruens, modicè Opobalsamū olens. Adulteratur semine Hyperico simili, quod è Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, virium ignauia, sapore piperis. Efficacissima vis inest succo, & maximè calfaciens, abstergit quæ tenebras oculis offundunt, medetur perforictionibus vuluæ cum cerato rosaceo appositus: mēses quoque secundas & partus extrahit, horrores illitu discutit, sordida vlcera expurgat, & cruda cōcoquit: vrinam potu ciet, ægrè spirātibus prodest: datur in lacte cōtra Aconitū haustum, ac serpētium ictus. Miscetur acopis, malagmatis & antidotis. In summa efficacissima vis inest succo, secunda semini, minima ligno. Semen cōmodè potui datur pleuriticis, peripneumonicis, tussi, ischiadicis, comitialibus, vertiginosis, orthopnoicis, vrinæ difficultati, torminibus, ac serpētium morsibus: ad muliebres insessus vtile est: vuluā aperit in desessionibus balnearum decoctū, & humorem euocat. Lignum easdem habet vires, aliquāto minores. Ex aqua potum cruditatibus, torminosis, venenatorū ictibus, vulsis opitulatur, vrinam cit, ad vulnera capitis cum Iri sicca conuenit, squamas ossium extrahit, & ad vnguentorum spissamenta additur. Balsamum, vt scripsit Galenus, desiccat & excalfacit ordine secundo. Est autem tenuium partium, adeò vt odoratum sit. Sed liquor eius subtiliorum etiam partium est quàm ipsa planta, non tamen adeò calidus, vt quidam existimant, tenuitate partiū falsi. Porrò fructus eius persimilis genere facultatis est, cæterum longè in subtilitate partium inferior. Cùm hæ tres Balsami partes rarissimæ sint, imò potiùs cum his prorsus destitutæ sint Officinæ, succedanea tria excogitarunt. Liquori Balsama quæq; sua, quæ vocant artificialia substituerunt, quorum mirificas vires ad vulnera curanda omnes celebrant, & experimētis confirmant. Xylobalsamo Lētisci surculos, fortasse haud abs re, modò cariosi non sint, sed recentes, nec odorem amiserint: ea enim sunt temperie, nempe modicè calfaciente, desiccante, moderatè etiam adstringente & aromatica, vt horum puluis stomacho commodus esse posit. Iisdem qualitatibus dentiscalpia ex iis, dentes & gingiuas purgant & roborant. Hoc Pseudoxylobalsamo abundat Gallia Narbonensis & Italia. Carpobalsamum Officinarum prorsus reiiciendum est, neq; enim Balsami fructus est, sed ignotæ cuiusdam plantæ, vietum, exoletum, inodorum. Quare eius penuria semine Terebinthi, vel Lentisci immaturi vtendum cēset Pena, quòd eius vires Carpobalsami facultatibus planè respondere videantur. Quin è Terebinthi pullulantibus botris atque flagellis tempore Verno lympidissimus liquor extillans, odoratissimus, non parùm tenax, digerendo, glutinando, dolorémque mulcēdo eadem quæ Opobalsamum præstare potest: cui suffragatur omnium consensus: nullus enim Balsamum confecit, qui non Terebinthinam vulgatam permiscuerit. Quare nullum ille succedaneum aptius arbitratur, cuius partes omnes omnibus partibus, liquori, ligno, semini respondeant, quàm Terebinthus genuinus. Hodie ex Occidentali India præstantissimus liquor in Hispaniam defertur, quem ob excellentes & admirandas virtutes Balsamum nuncuparunt, veri illius Balsami quod in Iudæa & Ægypto nascebatur nomine. Quare Balsamum

Xylobals. Electio.

Carpobalsa. Electio.

Vires & Temper.

Li.6. simpl.

Balsamum Indicum.

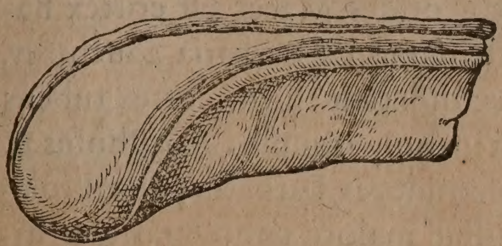
Li. de simplic. Ind. Occident. Indicum siue Occidentale nominetur. Nascitur auctore Nicolao Monard. in Hispania noua arbor Indis Xilo dicta, Punica malo maior, foliis Vrticæ similibus, serratis & tenuibus. Ex hac duobus modis liquor elicitur. Vno multis incisuris vulnerato arboris cortice, qui tenuis est. Liquor inde fluens tenax est, subalbidus, & præstantissimus, sed adeò paucus, vt totum sibi seruent incolæ, nec ad nos transferatur. Altero Indis admodùm familiari in eliciendis succis ex quauis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minutim cõcisos in amplissimũ lebetem coniiciunt, multa affusa aqua. Bulliunt omnia quantùm satis sit: sublato igne refrigerari sinunt, & conchis oleum supernatans colligunt. Id verò est Balsamum quod in Hispaniam aduehitur, & quo illic vulgò vtuntur, colore ex nigro rubente, odoris suauissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fictilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiam penetrans. Gustu est acuto & aliquantulũ amaro, vnde colligere licet adstrictionis particeps esse, calidum & siccum secũdo gradu. Tribus autem modis in vsum medicum recipitur. Aut enim intus sumitur, aut foris illinitur, aut chirurgicis remediis permiscetur. Intus sumptum manè ieiuno ventriculo asthmaticis vtile est, & vesicæ doloribus, menses ciet, vt & pessi modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttulæ vino, aut aqua rosacea in cochleari exceptæ, & diluculo sensim in guttur instillatæ, sic vt linguam nõ contingant (eius enim Balsami sapor in ore diutius hærens forsitan nauseam moueret) veteres stomachi dolores finiunt, eúmque roborant: colorem commendãt & anhelitum. Iocinori prodest, obstructiones aperit, & iuuentutem conseruat. Phthisicos iuuat, sterilium vterum expurgat pessi modo admotum. Foris calidum cum pluma illitum omnes cruciatus à frigidis humoribus ortos mulcet, præsertim si linteum liquore delibutum apponatur. Oedemata discutit & absumit: quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum cerebrum reficit & fouet, omnemq; noxium humorem absumendo, dolores sedat. Paralyticis opitulatur, cerebro, ceruice, spina, & ea parte quæ paralysi tentata est inunctis. Eadem ratione ad omnes neruorum morbos & contractiones vtile est. Stomacho illitum eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionibusq; liberat, sicuti & lienem, quem etiam emollit. Nephritidem & ventriculi dolores à causa frigida & flatibus prouenientes, calidum loco dolenti impositum sanat. Idem præstat pani calido inditum, sicq; appositum. Vrinam cit & expellit illitum. Summopere laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quia omnem duritiem & tumorem resoluens discutiat. Chirurgicis medicamentis mixtum, mirum quantùm valeat. Vulgò in recentibus vulneribus vtuntur: nam statim & sine suppuratione glutinat. Iis etiam prodest in quibus contusio adglutinationem impedit, quòd statim digerat, & reliqua præstet quæ ad vulnus glutinandum necessaria sunt, vt non abs re pauperum chirurgia cẽseri possit. Neruorum iuncturarumq; vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera sanat, modò cranium illæsum sit. Denique recẽtia omnia in qualibet corporis parte, antiqua verò per se, aut cum aliis eò pertinẽtibus expurgat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus spina eo calente inuncta, dimidia hora ante paroxysmum, & illico quinq; aut sex guttis eius in vino sumptis modo supradicto, horrores discutiuntur, si ter aut quater remedium id repetatur. Hoc Balsamum statim, atque in India innotuit, ab Hispanis vsu receptum fuit, Indorũ exempla secutis, hoc succo vulnera sua curantium. Quare in Hispaniam delatũ ob admirabiles eius dotes magno fuit in pretio: eius enim vncia modò decem, modò viginti ducatis æstimabatur, nunc libra non pluris quàm tribus aut quatuor ducatis vænit. Romam quoque primùm illatum in eo fuit pretio, vt vncia centum ducatis venderetur. Deinde magna eius copia ad nos delata cœpit vilescere.

Forma.

Temper. & Vires.

Eodem

FRVCTVS Balsami, Monardi.

Eodẽ Nicolao Monardo auctore, ex Americæ siue Noui orbis cõtinenti magna copia deferri cœpit Balsamũ aliud per incisionẽ extractũ ex arboribus iis similibus quæ in noua Hispania nascũtur, vbi Balsamũ decoctione colligitur. Sunt autem eæ àrbores vastæ magnitudinis, & ad radicem vsque ramosæ, duplici septæ cortice, altero crasso, Suberum modo, altero tenui, interno, materiam arborum amplectente. Ex eo quod inter vtrumque corticem est spatio, incisione Balsamum profluit, alba limpidissimáque lacryma, suauissimi odoris, qui insignes suas facultates statim prodit. Idem auctor affirmat eius guttulam, alterius quod decoctione elicitur libra præstare, eiúsque arboris fructum se habere, qui pro arboris magnitudine exiguus est, nempe Ciceris aut Pisi grano non maior, gustus aliquantùm amari, inclusus extrema siliqua angusta, digitum longa, alba & tenui. Eo fructu sese suffiunt Indi ad capitis dolores & defluxiones. Auctor generalis Indiarum Historiæ narrat in India & insula Hispaniola plantam quandam sponte nasci, arboris magnitudine, vt pote quæ ad duorum hominum proceritatem interdum assurgat. Caulibus est cinereis, foliis viridibus superiore parte magis quàm inferiore, grandibus & amplis costa crassiore & elatiore per medium diuisis, foliorum pediculis non virentibus, sed rubescentibus. Fructus est racemosus, longus instar manus digitatæ. Acini eius rari, virentes, quandoque rubescentes, & qui maturescendo magis, ac magis rubescunt. Succum ex ea hoc modo extrahunt. Cymas & asparagos teneros huius plantæ colligunt, alij racemos addunt, & ex his succum exprimunt, quem in aqua coquunt ad dimidias, deinde magis ac magis ad sapæ aut mellis crassitudinem. Residere sinunt, & ad vsum reponunt. Vlceribus & vulneribus admouent: sanguinem enim reprimit, terget, & mirificè eis medetur, etiam vero Balsamo efficaciùs. Eius folium hìc ad viuum est expressum, vtroque extremo acuminatum, sex digitos longum, latum quatuor cum dimidio. Reperitur in multis locis insulæ Hispaniolæ. Balsamum nouum vocant. Ex eius summitatibus destillatur aqua, præstantior aqua vitæ, vulneribus vtilissima, & morbis omnibus qui à frigore ortum habent, vti dolori ventriculi, aut partis alterius, si diebus aliquot bibatur.

Li. de simpli. Occid. Indiæ.

Forma.

Vsus.

Lib. 11. 7. 3.

BALSAMI folium.

MACER.

MACER. CAP. XIIII.

Nomina Lib.1.c.94. Forma. Lib.12.c.8. VT Graecis μακέρ, ita Latinis Macer & Macir nominatur, Auicennæ Talisafar, de quo breuiter sic Dioscorides. Macer est cortex flauescens, crassus, gustu perquàm adstringens. Ex Barbaria aduehitur. Plinius non plura tradit. Et Macer ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris suæ. Qualis sit ea incompertum habeo. Plinius & Galenus ex India conuehi Macerem aiunt, Dioscorides ex Barbaria, quæ, Ptolemæo auctore, in Indo fluuio insula est, vel vrbs. Illud maiore consideratione dignum, quòd Plinius radicis, alij alterius partis, vel trunci, vel ramorum arboris corticem Maceris nomine intellexisse videntur. Quis autem sit hic cortex, hodie ignoramus, nec etiam aliunde ad nos aduehitur. Attamen Pena scribit inter extimi Casiæ corticis magna fragmenta, de quibus dicemus, etiam repertum fuisse alium, qui ex cuiusdam arbusculæ stipitis imo exemptus, inferiore sui parte valde similis & concolor est superiori, sed minùs crassus, ferè inodorus, aut quiddam Iuglandis aut Lauri redolens, gustu perparùm caloris glutinis've mixti cum adstrictione habens. Quare Macer videri poßit, cùm Macer Dioscoridi & Galeno adstringens sit, & calfaciat, & arboris cortex esse videatur. Macim autem Officinarum non esse, integumentum scilicet Nucis myristicæ, multis rationibus demonstrari potest. Est enim Macis tenuis cortex, acris odoratus, & amariusculus: Macer verò Plinio cortex rubens, radicis magnæ. Præterea vires & facultates plurimùm à sese dißident. Nam Macer gustu valde adstringit, vt Dioscorides auctor

Vires. est. Quare contra cruentas excreationes, dysenterias, & alui fluxiones bibitur. Et

Lib.12.c.8. ex Plinio, Corticis melle decocti vsus ad dysenterias præcipuus habetur. Galeno

Li.7.simpl. verò Macer gustu est multùm acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum sanè redolens. Videtur itaque ex mixta constare essentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem valenter desiccat adstringítque: ob id cœliacis & dysentericis miscetur facultatibus, in tertio desiccantium consistens ordine, in caloris frigorísque differentia neutram insigniter efficiens. At Macis non ita adstringit, nec tam leui est acrimonia, sed linguam & fauces satis vellicat, odoratior est, & leuiusculum amarorem cum siccitate relinquit, vt dici poßit calfacere & siccare in fine secundi ordinis, vel princi-

Ca.2.simp. pio tertij. Maceris à Maci discrimen non ignorauit Serapio, qui cum ex Isaac dixisset Macim esse Nucis odoratæ operimentum, subiungit aliud esse de quo intelligit Dioscorides, scribens Macerem ligni corticem esse siue corium. Item

Li.2.c.448. Auicenna de Maci Nucis odoratæ inuolucro tractauit vno in loco, de Macere

Li.2.c.687. autem tanquam diuersa re, nomine Thalisafar, alibi. Postremò Dioscorides & Galenus de Macere illa quidem quæ suprà diximus, literis mandarunt, de Maci verò vtpote incognito aromate, ne verbum quidem.

MALABATHRVM BETRE. CAP. XV.

Nomina Lib.1.ca.11. ΜΑΛΑ'ΒΑΘΡΟΝ Græcis & φύλλον, Latinis similiter Malabathrum & folium simpliciter, & folium Indicum. De quo hæc prodidit Dioscorides. Malabathrum quidam esse putant Indicæ Nardi folium, decepti quadã odoris similitudine: multa enim Nardum olent,

Forma. vt Phu, Asarum, Niris. Res autem nõ ita habet. Nam Malabathrum folium est sui generis, quod in Indiæ nascitur paludibus, Lentis palustris modo innatans aquis sine radice. Id collectum statim lino transsuitur, & siccatum reconditur. Ferunt siccatis æstiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus vri. Quod si non acciderit, non ampliùs renasci. Probatur recens, ex nigro candicans, non fragile, integrum, odore

odore caput feriens, quod in sua odoris suauitate diù permaneat, vt Nardum sapore immiscetur, nullo satis gustu. Infirmũ verò, & minutim concisum, cariosum, virus olens, improbatur. De eodem sic Plinius. Dat & Malabathrum Syria, arborẽ folio conuoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertiliore eiusdem Ægypto. Laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi gigni tradũt Lentis modo, odoratius Croco, nigricans scabrúmq́; quodam salis gustu. Minùs probatur candidum. Celerrimè situm in vetustate sentit. Sapor eius Nardo similis esse debet sub lingua. Odor verò in vino sufferuefacti antecedit alios. Hîc Plinius diuersa Malabathri genera ponit, Dioscorides vnicum. Vnum in India laudatius, ibi in paludibus gigni Lentis modo, quod Dioscorides dixit Lenticulæ palustris modo aquis innatare. Quodam salis gustu, Dioscorides nullo, μὴ ἁλμυρίζον, id est, nauigationis tempore aqua marina non perfusum. Minùs probari candidum, Dioscorides probat ex nigro candicans. Auicenna & Serapio quæ de Folio Indo tradiderunt, à Græcis mutuati sunt, qui cùm Malabathrum non norint, ex eorum scriptis innotescere aliis non potuit. Quare veram Malabathri historiam ex Garcia hîc exponemus. Indi folium siue Malabathrum Tamalapatra appellant, ex qua voce Græci & Latini suum Malabathrum detorserunt, Arabes *Ladegi Indi*, id est Folium Indum, Actuarius à Mauritanis *Tembul* nominari perperàm scripsit. Est autem Folium Indum folio mali medicæ simile, angustius tamẽ per extremũ, colore viridi, tribus per longitudinem excurrentibus costis (qua nota facilè dignoscitur) odoratum, Caryophylla quadantenus redolens, non tam vehementis odoris quàm Nardus aut Macis, neque tam subtilis & acuti quàm Canella. Non

Li.12. c.26.

Li.2.ca.253. Cap.53. simpl. Li.1.Arom. Ind. ca.19.

Nomina

Forma.

TAMALAPATRA cum suo ramusculo.

igitur aquis innatat hoc folium Lentis palustris modo, vt referunt Dioscorides & Plinius, sed nascitur in procera arbore procul ab aquis, cùm multis aliis in locis, tum in Cambaya. Neque tam validi sunt odoris folia hæc quàm Spica Nardi, sed suauioris, neque eo modo colliguntur atque reponuntur quo Dioscorides ait, sed collecta in fasciculos colligantur, atque ita væneunt. Dilutiore viridi colore nitent, nõ ex candido nigricant, & præferuntur integra, quòd facultas in istis meliùs conseruari credatur. Odore nequaquam caput feriunt, vt reliqua odorata. Plinius in Syria, Ægypto & India nasci tradit, quod cùm perquisiuisset Garcias à Medicis Memphiticis, Damascenis, & Alepinis, omnes vno ore negarunt in Syria aut Ægypto gigni, neque tam validi esse odoris quàm Crocum, neque Nardi esse sapore affirmat. Quod verò huius in vino sufferuefacti odorem alios antecedere scribit, eius tempore verum id esse potuit, cùm adhuc ignota essent Berzuinum, Ambarum, Moschus, Calambac, id est Agallochum præstantissimũ, aromata odoratissima Hoc folium quale à Garcia discribitur, eius Scholiastes ad nos, ipsis etiã tenuioribus ramis interdum adhuc inhærens & integrum adferri ait, quale & hîc pictura expressit, gustu Laurini ferè folij. His addit picturã fructus cuiusdam exigui, glandis ferè forma à Cortuso missi cum hac inscriptione, Fructus Canellæ quorundam sententia, ex aliorum verò sententia, *Tembul* conuoluoli in India.

Eum

Eum quoniam intellexerat aliquando vnà cum folio Indo ad nos adferri,atque id legitimum esse folium ex Garciæ descriptione coniiciat. (Nam *Tembul* fructus longè diuersus est,vt in Betre dicetur) pingendum curauit ea magnitudine qua missus est, quem & nos hîc cum folio exhibemus. Falluntur, inquit Garcias, qui Malabathrum Caryo phyllorum folium esse putant: nam regio in qua Caryophylla nascuntur,biennij ferè itinere distat ab ea in qua Malabathrum prouenit. Neque opus fore ἀντιβαλλομένων ait,si diligentiores essent pharmacopœi & Medici Lusitani: tanta enim eius copia exportari posset,quæ vniuersæ Europæ satisfaceret. Eius autem penuria Canellæ foliis vtendum consulit,si ea nanciscantur,sin Li.2.ca.253. minùs,Spica Nardi,non autem Maci,vt quidam voluerunt,Auicenna Thalisafar substituit aut Spicam, Bellunensis autem Thalisfar, seu Thalisafar, seu Thalaffir, seu Thaleffir interpretatur folia Oliuæ Indæ. Alij dicunt,inquit, quòd est lingua auis. Rectiùs opinor Clusius,qui Thalisafar Auicennæ Græcorum Macerem esse censet,de quo Thalisafar nomine scripsit Auicenna, vt diximus. Malabathrum, Li.2.c.687. Dioscoride auctore,easdem quas Nardus vires habet,sed omnia efficaciùs prestat. Lib.1.ca.11. *Vires.* Vrinam vehementiùs ciet,& stomacho magis prodest Malabathri vis. Oculorum inflammationibus tritum & in vino feruefactum commodè illinitur, subditum linguæ oris halitum commendat. Vestibus interpositum earum odorem seruat, Lib.23.c.4. & ab erosione tuetur.Plinius,Malabathri quoque naturam, inquit, & genera exposuimus. Vrinam ciet, oculorum epiphoris vino expressum vtilissimè imponitur:item fronti dormire volentibus,efficaciùs si & nares illinantur, aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat linguæ subditum folium, sicut & *Betre.* vestium odorem interpositum. Folio Indo Betre siue Betle adeò simile est, vt idē In cap.11.li. 1. Dioscor. esse credant multi,etiā qui in India peregrinati sunt. Amatus Lusitanus vtrumq; Lib.Nanigat. confundit. Item Odoardus Barbosa, scribens fluuium esse Betelle nuncupatum, in cuius ripis vici sunt aliquot,& horti amœnissimi ac paradisi, in quibus tanta Betelle copia colligitur(folium id est ad mandendum præstantissimum) vt iis nauigia paruula & scaphas onerent, quæ ad alias regiones & maris portus vendēda transuehunt.Hoc folium,inquit,Folium Indum vocamus,Lauri folio magnitudi- *Forma.* ne par,eadémque ferè specie. Hederæ modo alias arbores conscendit, & palis ridicisque fulcitur. Fructu seminéque caret. Folium istud in ore detentū roborandi *Vires.* vim habet. Quamobrem Indi omnes tam viri quàm fœminæ,noctu diuq;, domi & foris id perpetuò mandunt ita præparatum. Ex ostreorum testis calcem conficiunt,in qua aqua dissoluta folium macerant,quibus adiungunt paruula quædam poma (*Areca* vocant) quæ permixta in ore tenent manduntq;,nihil deglutientes, præterquàm succum qui ex superioribus tribus commixtus elicitur, quæ semper os rufo colore,& dentes nigro inficiunt. His tradunt ventriculum à superuacuis humoribus expurgari atque exsiccari,cerebrum & cor mirè roborari,flatus discuti,sitim sedari,vt nulla apud Indos res maiori sit in pretio. Non solùm loco suprà dicto,sed etiam in tota India magna folij huius copia est. Persæ & Arabes *Tambul* Li.1.Arom. Ind.ca.18. vocant. Hæc Odoardus Barbosa. Sed hallucinantur, inquit Garcias,qui Betre folium Indum esse putant,in quo etiam errore se fuisse fatetur.Sed Nizamoxæ Regi medicamentum roborando stomacho iussus componere, cùm medicamenta ex quibus constaret enumerasset,adderetq; id folium quod manderet,folium Indum esse,risit ille,& Auicennam ostendit Arabica lingua conscriptum, qui diuersis capitibus de Folio & Betre agebat. De Folio quidem loco suprà citato,de *Betre* verò Li.2.c.699. multò pòst,quod *Tembul* vocat corrupto,vt Garciæ videtur, vocabulo, quod ab *Nomina* omnibus *Tambul* non *Tembul* vocatur. In Malauar,vt idem Garcias scribit, *Betre* *Locus.* vocatur,in Decan,Guzarate & Canam,*Pam*,in Malaio *Siri*. Nascitur in omnibus Indiæ regionibus maritimis Lusitanis cognitis,in continenti non reperitur, nisi è maritimis

è maritimis delatum. Verum quidem in Dultabado,vrbe opulenta, in Decan, in Bisnaga inueniri,sed minori certè quantitate quàm vt ad Persas & Arabes deferatur. Supra Calaiate,quod octoginta leucis ab Ormuz distat, inueniri haud erit facilè. Nam neque regionem frigidam amat,vt ex China, neque solibus nimiùm perustam,vt Mosambique & Sofala. Est autem Betre,inquit ille, folium simile ferè Mali Medicæ folio,oblongius tamen,& per extremũ arctius, venas siue costas per longitudinem excurrentes habens. Optimum censetur bene maturum,colore fuluescẽte, tametsi mulieres nonnullæ præferunt quod immaturum est, quia maiorem sonum edit in ore dum manditur. Corrumpitur si recens à planta collectũ diutius manibus tractetur. Fert Betre in Maluccis fructum quẽdam cõtortum, lacerti caudæ similem,quem istic edunt,quòd bene illis sapiat. Fuit id semen delatum Malacam,atque degustatũ optimi saporis inuentum est. Seritur autem Vitis modo,adduntur pedamẽta,per quæ repens se sustineat nostratis Hederæ modo. Quidam maioris quæstus gratia Piperis, aut Arecæ arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula conficiunt. Multam verò curam & assiduam rigationem desiderat.Betre folium mansum amarum sentitur. Quã ob causam Arecam, calcem,atque alia admiscent. Sunt qui addant Lycium, opulentiores Caphuram de Burneo,nonnulli lignum Aloës,aut Moschum,aut Ambarum.Sic autem paratum,adeò suauis est saporis, orísque halitum adeò commendat sua fragrantia, vt perpetuò ferè illud mandant ditiores, tum etiam alij pro facultatum ratione. In solitudinibus autem & remotioribus à mari locis carè venditur. Ideò fertur Nizamoxa singulis annis in id impẽdere trigesies mille aureos Lusitanicos. Hæc sunt eorum tragemata,hoc abeuntem donant, atque Rex ipse interdum propria manu potentioribus largitur, aliis verò per manus famuli. Sed quia Betre venas habet per folij longitudinem discursantes,vngue pollicis(quẽ ea de causa in acutũ præsecant,non veluti nos in rotundum) eas eximunt: deinde admisto calcis momento(quæ tum ob exiguam quantitatem, tum quòd ex testis ostreorum concrematis facta sit,nocere non potest) & Areca contusa aut confracta, folium Betre complicant,atque in os iniectum mandunt, priorem illum succum expuentes (quod tamen nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur: deinde alia atque alia folia similiter præparata sumunt. Solent aliquem dimissuri,aut ipsi ab adstãtibus discedentes his foliis præparatis plena bursula serica abeuntem honorare.Nemo autem discedere sustinet,donec Betre sit donatus:id enim est dimissionis indiciũ. Prætereà opulentiores adituri,hoc Betre manducare pro more habent, vt odore os commendent. Est enim apud eos valde indecorum odoratum non habere anhelitum: ita vt si tenuioris fortunæ aliquem cum potentiori fabulari necesse sit, manu ori admota id faciat, ne teter aliquis odor nares alterius feriat. Sic etiam mulieres cum viris congressuræ Betre mandunt,antequàm colloquantur, existimántque ad lasciuiam summam esse illecebram. Omnes eius regionis incolæ sumpto cibo mandere solent,alioqui cibos nauseam prouocaturos aiunt, & mandere assuetis oris halitum tetrum fieri si abstineant.Solent ab eius vsu aliquot dies abstinere,quibus obierũt sanguine iuncti,& in quibusdam ieiuniis.Ab eius etiam esu abstinent,& humi se abiiciunt Arabes & Moalis, id est, Ali sectatores, decem diebus quibus ieiunant. Auicenna tradit Betre gingiuas confirmare, in quem etiam vsum semper ab Indis manditur: & paulò pòst subiicit stomachum roborare, ob quam facultatem etiam ab Indis expetitur. Quod autem frigidam facultatem illi tribuat in primo gradu, & exsiccantem in secundo, putat Garcias exemplar vitiosum esse, aut (quod docti Arabes arbitrantur) Auicennæ in temperamenti ratione impositum fuisse. Fit enim plerumque, vt vulgus quæ calida sunt, frigida esse dicat,vt Piper, Cardamomum, Cepam. Calidum autem

Forma.

Vsus & Vires.

Li.2.c.699.

& ſiccum eſſe Betre ad finem ſecundi exceſſus Garcias expertus eſt, & ex ſapore, ac odore iudicauit.

LACCA. CAP. XVI.

Li.2. c.432. LACCA Officinis, Italis etiam *Lacca*, quibuſdam *Lachetta*, Auicenna Luch vocat, & Dioſcoridis Pauliq; Cancamum eſſe cenſet. Scribit enim ex Paulo gummi eſſe ſimile Myrrhæ, boni odoris, deberéque adhibita cautione ſumi. Deinde eos reprehendit, qui Caraben dixerunt eſſe Laccam, quamuis Carabe nonnullas facultates ſimiles habeat. Serapio (Cap.181. ſimpl.) ex ſententia Dioſcoridis & Athabaris (quem nonnulli Paulum putant, quòd eius verba transſcribat) ſcribit Laccā gummi eſſe arboris in Arabia naſcentis, Myrrhæ ſimile. Deinde ex ſententia Rhaſis, ex cælo decidere in ramos arboris Gubera, id eſt Meſpili. Poſtremò ex Iſaac, Lacca, inquit, res quædam rubra, quæ tenuibus lignis inhæret, ſaporis ſuauis. Coquitur hæc, & ex ea panni rubro colore inficiuntur, quam infecturam Kermes vocant. Ex Armenia defertur. Sed de Lacca longè aliter ſcripſerunt recentiores. (In cap. 23. lib.1. Dioſ.) Amatus Luſitanus tradit Laccam hodie à Luſitanis ex India deferri, rubram, tranſlucidam, infecturis præcipuè expetitam, ex qua etiā Officinæ compoſitionem præparant, quam Dialacca appellant. Hanc certum eſt non gummi eſſe, nec arboris plantæ've alicuius lachrymam, ſed potiùs formicarum alatarum ſtercus, fauaginémve, veluti ceram apum. In Regno igitur Pegu apud Indos, cùm terra pluuia, vel arte plus iuſto irrigatur, formicæ alatæ ligna quædam tenuia ab incolis ſic diſpoſita conſcendunt, in quibus Laccam generant: qua de cauſa in Lacca ligna viſuntur, quæ proculdubiò arboris non ſunt Laccam ferentis. (Li.1. Arom. Ind. cap.6.) Garcias tradit quam Officinæ Laccam vocant Arabibus, Perſis, & Turcis *Loc Sumutri*, quaſi dicas Laccam è Samatra, nuncupari, non quòd Samatra ſit (Nomina) prouinciæ Pegu, vbi plurima Lacca naſcitur, finitima, ſed quòd Arabes & alij in Samatra gigni putarent. Idem nomen ſeruarunt incolæ prouinciarum Balagnate, Bengala, & Malauar, quia à Mauritanis id didicerunt. Legitimum tamen in his prouinciis nomen eſt Lac, in Pegu verò & Martaban, vbi eſt præſtantiſsima, Tree, atque iſtuc à Iamay adferri tradūt. Non vocatur Aec, nec Aucuſal, vt Pandectarius ſcribit, neque Sar, vt corruptè apud Serapionem legitur. Porrò incolæ Pegu & Martaban eam Samatram deferebant, vnde Piper in ſuam regionē reuehebāt. (Cap.13.) Quomodò autem illic naſcitur, ita narrat. Vaſtam arborem illic inueniri, foliis quodammodò Pruni, in cuius ſurculis & minutioribus ramis magnæ formicæ in terræ viſceribus aliiſq; locis enatæ hanc Laccam elaborant (vt apes mel conficiunt) materiam ex ipſa arbore exſugentes: hos deinde ramulos ab arbore reuelli, atque in vmbra ſiccari, donec decidētibus ipſis Lacca veluti in tubulos cōcreta maneat: interdum ligni fragmenta ipſi inhærent. Melior ſincera, ligni & fragmētorum expers, deterior cui ligni fragmēta inhærent. Inuenitur etiam ſolida & minimè ſincera, quā poſteà colliquāt, & in pollinem redigūt. Hæc vilior, quia multā terram admixtam habet. Non eſt autem arbor in qua

LACCA cum ſuis bacillis.

in qua Lacca prouenit, Myrto similis facie, aut magnitudine, vt aliqui putant, sed interdum in Nucis iuglandis magnitudinem accrescit, interdum minor est. Idem refert se in Balagnate vidisse ramulum ex arbore Betifera reuulsum, cui inhærebat Lacca: sed quia exigua admodùm quantitate aduersante, cæli temperie prouenit, negligi: multi tamen se vidisse in iis arboribus affirmabant. Formicas autem Laccam conficere perspicuum esse, quòd plerumque alæ formicarũ Laccæ permixtæ reperiantur. Eligenda Lacca quæ præmansa pulcherrimo colore rubro inficit. *Electio.* Quæ etiam ad nos aduehitur, circa ramulos elaborata est, inquit Clusius, & quãuis prædura & exsucca, mansa tamen sputum efficit sanguineum, quod probitatis est indicium. Ex his intelligere licet Laccam à Cancamo Græcorum diuersam esse, quòd Lacca minimè odorata sit, Cancamum autem ad suffimenta vsurpatur, quod boni odoris est indicium. Quare Auicennæ & Serapioni ignotam fuisse qui Cancamum Græcorum esse putarunt, quibus æquè incognita fuit. Non est autem Lacca Myrrhæ similis, quia hæc in exterioribus ramulis conficitur, & odorata nõ est, Myrrha ex ipso arboris trunco extillat, & odorata est. Fallitur etiam Auicẽna scribens similes illi cum Carabe esse facultates: Carabe enim adstringit, Lacca obstructiones aperit. Præterea Laccam in Arabia nasci falsum est, cùm in Arabiam ex India deportetur. Neque in Sorbi ramulos delabitur, neque etiam Mespili, vt nonnulli perperàm verterunt: cùm nullæ sint, auctore Garcia, in vniuersa India Sorbi neque Mespili. Sed nec in Armenia prouenit, nec est Kermes Arabum, cùm id nihil aliud sit, quàm Coccus infectorius Græcorum. Lacca excalfacit ordine secundo, ventriculum & iecur roborat, & ab obstructionibus liberat, ictericis prodest, aquas pellit. *Vires & Temper.* Est alia Lacca artificialis, quam infectores vendunt: quæ ex fæce brasilij & croci constat, qua pictores maximè vtuntur in exprimendo colore rubro obscuro.

BENZOIN. CAP. XVII.

BELZOE, vel Belzoim, vel Belzuinum vulgò, Garciæ Benini, siue Benzuinum dicitur. *Nomina* Id ille veteribus prorsus incognitum fuisse scribit: *Li.1 Arom. Ind. cap.5. Collig.5. ca.56.* neque enim apud Græcos, neque apud Arabas vllos eius descriptionẽ legimus. Auerrhois quidem scribit Belenizan, siue Belanzan, siue petrosam exsiccantem & excalfacientem in secundo excessu habere facultatem, stomachum humidum & languescentem exsiccare & roborare, oris odorem commendare, partes corporis confirmare, & venerem excitare: quod nonnulli Beniui esse putant, quibus Garcias non assentitur. Veteribus etiam Iudæis incognitum fuisse ex eo coniicit, quòd neque Dauid, neque Salomon eius meminerint, qui tamen odores & suffimenta maximè celebrarint. Beniui genera multa Garcias recenset. *Genera.* Vnum à mercatoribus maximè expetitum, quod amygdaloides vocant, quia vngues seu maculas candidas amygdalorum instar admixta habet, & quo pluribus abundat, eo præstãtius habetur. Amatus Lusitanus hoc genus Myrrham Troglodyticam Dioscoridis, omnium præstantissimam esse censet. *In cap. 71. lib.1. Dios. Locus.* Maximè prouenit in Sian, & eius cõtermina Martaban. Alterum genus nigrius inuenitur in Iaoa & Sumatra, quod vilius est. Est & genus nigrum in Sumatra, è nouellis arboribus profluens, quod ab odore grato Beniui de Boninas vocant: id superiori decuplo carius est. E nouellis autem plantis profluens amygdaloide odoratius esse ait Garcias, quia gummi multùm natiuæ suæ fragrãtiæ vetustate amittat, vt ferè reliqua huiusmodi. Sed quia candidum elegantius est, nigrum & nouellum odoratius, vtrumque permiscere solent, vt odoris fragrantiæ etiam elegantiam concilient. Beniui genera à Chinensibus vocantur *Cominham*, ab Arabibus *Louaniaoy*, quasi dicas Thus de Iaoa, quòd hæc regio primùm Arabibus innotuerit: Arabes

enim Thus Louan vocare diximus,Gazarate & Decan incolæ *Udo* nominant.Est
Forma. autem Beniuifera arbor procera,vasta,pulchra, vmbrã latè diffundens ob ramorum copiam,quos venusto ordine digestos,& in altũ sublatos habet. Caudice est crasso,materie pulchra & firma.Folia minora sunt aliquantò Citri,seu Limoneræ. foliis,non tamen adeò virentia,sed parte auersa candicantia, quæ in maioribus ramis nascuntur,ad Salicis folia magis accedũt,latiora tamen sunt,sed minùs longa. Nascuntur interdum in siluis Malaca.Vulnerãtur interdum arbores vt Beniui maiori quantitate effluat,nouellæ,vt dictũ est,Beniui de Boninas emittũt. Credidêre permulti Laserpitij lacrymam,siue Asam odoratam esse Benzuinũ, quorum sententiam Garcias improbat. Nullum enim,inquit,in condimenta vnquã Benzoinum recepisse certum est. Asæ verò frequens est vsus in condiendis cibis apud Indos. Deinde maxima pars Laseris ex India vltra Gãgem(Indi Ganga vocant)aduehitur. Benzoin verò quod in Indiam adfertur, quódq; Amygdaloides dicunt, nascitur in Sumatra & Sian (non in Armenia aut Syria, aut Cyrene) eiúsque maxima pars in Indiam conuehitur,deinde in Arabiam,Persiam, & Asiam minorẽ, atque etiam in Palestinam Syriam,Armeniam,Africam.

BDELLIVM. *CAP. XVIII.*

Nomina *Lib.4.c.69.* *Vide sub pag. 1757.* BΔΕ'ΛΛΙΟΝ Græcis, μάλδακον & βόλχαν,Latinis Bdellium. Est, auctore Dioscoride,lacryma Sarracenicæ,seu Arabicæ arboris.Probatur gustu amarum, translucidum taurini glutinis modo, intus pingue, facilè liquescens,ligni ac sordis expers,suffitu odoratũ, vngui simile. Est etiam Bdellij genus sordidum,nigrũ,vberioribus glebulis in offas conuolutũ, Aspalathi odore,ex India aduectum.Deferunt etiam ex Petra oppido siccum,resinosum,liuescens,sed facultate secundum. Adulteratur gummi, sed ita vitiatum non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec adeò suffitionibus odoratum.
Lib.12.c.9. Dioscorides hîc solùm gummi meminit,Plinius etiam arboris.Vicina est Bactriana,inquit,in qua Bdellium nominatissimum.Arbor nigra est,magnitudine Oleæ, folio roboris,fructu caprifici naturáq;.Gũmi alij Brochon appellãt,alij Malachrã, alij Maldacon. Nigrũ verò & in offas conuolutũ, Hadrobolon. Esse autem debet translucidũ simile ceræ,odoratũ,& cùm fricatur pingue,gustu amarũ citra acorẽ. In sacris vino perfusum,odoratius.Nascitur in Arabia,Indiáq;,& Media ac Babylone. Aliqui Peraticũ vocant ex Media aduectũ. Facilius hoc & crustosius, amariúsq;:at Indicũ humidius & gũmosum. Adulteratur Amygdala nuce. In nostris
Lib.2.c.115. Auicennæ exemplaribus cõfusa est admodùm & inepta Bdellij descriptio.Serapio
Cap.117. simpl. duobus diuersis capitibus de Bdellio tractat. In priore scribit Molechil de Machi,id est Bdelliũ de Mecha esse arborẽ Iunci,quæ maturatur in Mecha,& comeditur,estq; dulcis,cuius cor est Cefilio, estq; ex genere Palmæ. In altero capite de
Cap.194. simpl. Molochil agit,quod est Bdellium Dioscoridis.Bdellij fructum à Cortuso missum rei herbariæ studiosis cõmunicauit Clusius, quem & hîc expreßimus.Est nucis Iuglandis magnitudine, aut etiam amplior, triangulari forma, oblongiori tamen, & ad Ficum quodãmodò accedente,odoratus,colore subcinereo, durißimo

BDELLII fructus Cortuso.

risimo putamine, quod prægnans est, & nucleum continere videtur. Bdellium calfacit auctore Dioscoride, & emollit duritias, & turgentia guttura, humidasq; hernias discutit, cum ieiuna saliua dilutum: vuluæ spiracula laxat apposita & suffitu, & partus humiditatésque omnes extrahit, calculos potu comminuit: vrinam mouet, tussientibus & à serpente percussis vtilissimè datur: valet ad rupta, vulsa, laterum dolores, & discurrentes spiritus: malagmatis inseritur, quæ contra duritias & neruorum nodos prosunt. Contusum resoluitur affuso vino aut aqua calida. Dilucidiùs easdem facultates exponit Galenus. Bdellium quod Scythicum nominant, quod sanè & acrius est & resinosum magis, emollientis admodùm & efficacis virtutis est. Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccat quàm emollientia. Igitur recens & humidum est, & contusum facilè mollescit, ad omnia ad quæ Scythicum idoneum. At quod antiquum est, & gustu admodùm amarum, & acre & siccum ab eorum quæ indurata emolliunt mediocritate excidit. Vtuntur autem illis & potissimùm Arabico, & ad bronchocelas, & hydrocelas saliua matutina ieiunáque subigentes, vt emplastri consistentiam accipiat. Porrò Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum discursus, & laterum dolores, & rupturas persanare.

Temper. & Vires. Li. 1. ca. 69.

Li. 6. simpl.

CAPHVRA. CAP. XIX.

KAPHOR seu *Chafur* Arabibus, recentioribus Græcis καφουρα, vt etiam Latinis Caphura nominatur, Officinis & Italis *Camphora*, Germanis *Campher*, Gallis *Camphre*. Serapio tradit Camphoram de Panzor esse de terra Panzor, id est, de insulis propinquis regioni Sarandin, & quibus annis fiunt multa fulgura, tonitrua, & terræ motus, ibi generari multa Camphoram, & cõtrà. Aiunt etiam, inquit, in montibus Indiæ & Sim esse arbores Caphuræ. Deinde scribit ex Isaac, Camphoram deferri ex regione Saffella, & ex regione Calca, & Dhabehac, & Harigi. Et Camphorã esse gũmi arboris nascentis in partibus illis, & esse gummi maculati coloris rubri, & lignũ eius esse album, tenerũ, quasi velit fieri nigrum, & Camphoram reperiri in corde ligni arboris, & in interueniis ligni. Meliorem esse quæ Camphora Riach appellatur, quæ spõte ex ligno arboris manat, & coloris est maculati rubri, quæ sublimatur, & fit Camphorã alba, Riachina dicta à nomine Riach Regis, qui ibi primus regnauit. Nomen loci Panzor. Secundum bonitatis gradum obtinet Camphora de Sauzen, crassa, coloris obscuri, nec clara sicut Riachina, & vilior. Sequitur Camphora de Carsal, fusca, vilioris etiam pretij quàm Riachina. Deinde Camphora Halonichi, fragmenta ligni admixta habens, pinguis, gummosa, ad suffitus vtilis cum Costo, Myrrha & Thure in templis. Omnes hæ species, inquit, clarificantur per sublimationem, & ex his prodit Camphora alba in laminis, figura paropsidum, & vocatur Camphora operata. Hæc ex Serapione. Auicennæ species Camphoræ sunt, Alkansuri, & Ariagie, deinde Alzeid, & Alescek: & est alba quæ permixta est cum ligno suo. Quidam autem dixerunt quòd est arbor magna, faciens vmbram multitudini animalium valde numerosæ, sub qua vmbra consueuerunt habitare aluemur, seu aluemer (lupos ceruarios Bellunensis interpretatur) & non peruenitur ad ipsam arborem nisi in tempore noto anni. Lignum eius sæpius se vidisse ait, quod est album, frangibile, leue, in cuius cauitatibus quandoque continetur aliquid de vestigiis Camphoræ. Hæc ferè Auicenna. Sed de hac tota re multò certiùs & enucleatiùs scripsit Garcias. Ac primùm *Capur* seu *Cafur* ab omnibus Arabibus nominari, quia apud eos literæ p, & f, magnam habeant affinitatem. Quod si à quibusdam aliis alia imponantur nomina, aut mendosa esse exemplaria, aut auctores ipsos ea in re deceptos fuisse censet. Præterea nomina locorum in quibus Auicenna &

Nomina.

Cap. 344. simpl.

Lib. 2. c. 133.

Lib. Aromat. Ind. 1. cap. 9.

Serapio nasci tradunt, magna ex parte corrupta esse. Nam ea, quam de Panzor vocat, est de Pacen in Samatra insula. Pro regione Calca ex qua aduehitur, è Malaca dicere debebat, quoniam in Bairros loco Malacæ vicino nascitur. Ea, quam Auicenna de Alsuz appellat, de Sonda esse potest, inquit Garcias, quæ est insula Malacæ vicina. In nostris tamen Auicennæ exemplaribus nõ legimus Camphorã de Alsuz, sed Alkansuri, Arrogiæ, deinde Alzeid & Alescheк, vt suprà diximus. Est autem Caphura nobile medicamentum, veteribus Græcis ignotum, & solis Arabibus acceptum ferendum, gummi quod in meditullium ligni cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exudat. Id in aliquot lignis se vidisse Garcias affirmat. Principio verò exudat admodùm candida, sine vllis rubentibus, aut nigricantibus maculis, non autem organis elicitur, neque ad candorem conciliandum decoquitur, vt Auicenna & Serapio tradidêre. Duorum est generum, Caphura de Burneo, & quæ ex China defertur. Caphura de Burneo nũquam ad nostras vsque regiones penetrauit: nec id mirum, inquit Garcias, quia huius libra tanti emitur, quanti centum libræ eius quæ ex China est, quæ secundũ est genus, quæq; in Europam defertur in panes orbiculares coagmentata, diametri quinque digitorũ: quæ cùm coagmentata sit, compositum medicamentum, nõ simplex, videtur. Caphuræ de Burneo, quæ magnitudine est Milij, aut paulò maior, genera quatuor conficiunt Gentiles, Baneanes, & Arabes qui eam emunt. Nam diuidunt in caput, in pectus, in crura & pedes. Eius quæ ex capite est libra vænit Pardan octoginta. (Est autem Pardan monetæ aureæ apud Indos genus, quod cõ ficit decem regales Castellanos.) Quæ ex pectore, aureis viginti: quæ ex cruribus, duodecim: quæ ex pedibus, quatuor, aut summùm quinque. Nõnulli curiosiores quatuor instrumenta cuprea sumunt, inæqualibus foraminibus pertusa, per quæ Caphurã trasmittunt. Ea quæ per instrumentum maiora foramina continens transmittitur, suum habet pretium, quæ per instrumentum mediocrium foraminum, aliud: sic de cæteris intellige. Multa nascitur Caphura in Burneo, Samatra & Pacen. Quæ ex Burneo adfertur, plerumq; admixta habet lapidum fragmenta, aut gummi quoddã Chonidetros illis vocatum, Succino crudo persimile, aut ligni cuiusdã scobem. Sed maleficium deprehenditur facilè, nullamq; aliam adulteratione nouit Garcias. Nam si interdum rubentibus, aut nigricantibus maculis conspersa videatur, id ex sordidarum & impurarum manuum contrectatione, aut ex madore contrahi affirmãt. Sed facilè à Baneanibus id vitium emendatur. Nam in panno lineo colligatam, in calidam aquam clam demittunt, additis sapone & Limonum succo: deinde probè elotam in vmbra siccant, sic multò candidior redditur, pondere non multùm imminuto. Id ab amico Baneane fieri vidit Garcias, qui & hoc arcanũ docuit. A viris fide dignis sibi relatum fuisse idem Garcias narrat, Caphuræ arborem Nuci iuglãdi similem esse, foliis tamen candicãtibus, Salignis similibus, fructum & florem haudquaquam se vidisse, fieri tamen posse vt vtrumque ferat. Illud autem certò se scire, materiem esse cinerei coloris, Faginæ ferè similem, interdum nigriorem, nec eam quidem leuem, aut fungosam, vt ait Auicenna (nisi fortè caducã, aut emortuã viderit) sed mediocriter solidam. Addũt pleriq; vastam & præaltam esse arborem, latissimè sese fundẽtem, aspectu perpulchrã. Fabulosum est quod ad eius vmbram omne animaliũ genus cõfugere aiunt, vt ferociora animalia deuitent: item quod scribit Serapio largioris huius prouẽtus augurium esse, cùm frequẽtibus fulgetris cælũ coruscat, aut crebro tonitru cõstrepit. Nam cũ Samatra insula (quã nõnulli Taprobanã putãt) & circũiacentia loca lineæ Æquinoctiali vicina sint, multis tonitribus subiecta sint necesse est, eámq; ob causam singulis diebus imbres, aut leues pluuias habẽt. Quare singulis annis Caphura abundare debebant. Ex quibus perspicuum est tonitru largioris Caphuræ prouentus caussam, aut indicium non esse.

esse. Nonnullis Caphura ex China composita videtur ex eius parte quæ ex Burneo adfertur. Affirmarunt prætereà Garciæ panes illos orbiculares qui ex China deferuntur compositos esse, quoniam Caphura de Burneo in Chinam defertur, incolis expetita, vt eam alteri viliori permisceant. Cui opinioni suffragantur Baneanes de Cambaya, qui pro arcano dicunt deficiente Caphura de Burneo, solere se eius exiguam quantitatem cum multa Chinensi commiscere, eámque falsò de Burneo nuncupare. Addunt item isti Baneanes Chinensem Caphuram compositum esse medicamentum, quod tempore euaporet & corrumpatur, Caphura verò de Burneo minimè. Garciæ verò compositum medicamentum non videtur, nisi ex duobus Caphuræ generibus constare dicamus. Quòd Ruellius & Matthiolus Serapionem secuti tradunt Caphuram cæteris bonitate præstare quæ à Rege Riach, qui primus eius dealbandæ rationem adinuenit, Riachina dicta est, vix credit Garcias, quia Indiæ Reges potentiores sunt, quàm vt huiusmodi mangonio operam dare velint. Rhasis Caphuram frigidam & humidam esse, Auicenna & Serapio, quos plerique sequuntur, frigidam & siccam ordine tertio constituunt. Cùm tamen in aquam coniecta flagret, cùm sit odorata & tenuium partium, calida videtur ac incidens. In qua etiam sententia se aliquando fuisse ait Garcias, Sed cùm experimento didicisset, ophthalmiis & oculorum inflammationibus, atque etiam ambustis impositam non minùs quàm niuem refrigerare, sententiam retractare coactus est. Adde quòd omnes apud quos nascitur frigidam esse asserunt. Neque verò huic sententiæ repugnat, quòd odorata sit, quia ob tenuitatem partium facilè exhalat odor qui in superficie est. Potest & interdum factitia esse quæ ad nos adfertur, arte & mangonio caliditatem aliquam acquirens. Genuina autem capitis dolores à calore prouenientes illita mulcet, incandescentes inflammationes restinguit, præsertim iocinoris. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas vulnerum & vlcerum inflammationes, erysipelata extinguit, aduersus gonorrhœam & albas vuluæ fluxiones efficax est, cum Succino & aqua Nymphææ hausta. Idem præstat pubi, testibus & renibus illita, priùs seminis Psyllij spissamẽto, vel Omphacio, vel Solani succo probè macerata. Sanguinem è naribus fluentem sistit, aut cum semine Vrticæ immissa, aut cum maioris Sedi & Plantaginis succo fronti circumlita. Collyriis ad calidas oculorum lippitudines vtiliter imponitur. Renibus ac testibus illita venerem extinguit. Scribit Auicenna Caphuram vigilias excitare. Qui autem id fieri potest cùm frigida sit ipsius etiam testimonio, & frigida somnum accersant? Somnum certè inducere ait Garcias, foris & intus exigua quantitate vsurpatam. Si quis verò sæpius odoretur, & naribus admoueat, cerebrum exsiccat & vigilias inducere potest. Magni est vsus his in regionibus in quibus nascitur multis in rebus, tum etiam in cibis. Legitimæ probationem hanc esse ait Ruellius. In calido pane ponatur, si humore madeat, sinceræ est argumentum, contrà si perarescat indita, spuriæ ac fictitiæ certitudo est. Nisi diligenter asseruetur in operculatis etiam capsulis nonnunquam euanescit. Tutò asseruatur in vase marmoreo aut alabastrino, Lini & Psylij semine sepulta. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibíque arte, igne scilicet & vitreis organis elaboratur, vt candescat atque pelluceat.

Lib. 1. c. 26.

Temper. & Vires.

SASSAFRAS. CAP. XX.

IN Florida Noui orbis prouincia Galli paucos ante annos ligni cuiuſdam facultates admirabiles aduerſus varios morbos experti fuerant, quas ab eius regionis incolis didicerant. Hos cùm profligaſſent Hiſpani,& in ſimiles morbos incidiſſent, ob praui ſucci alimenta,aquarum inſalubrium potationes, ſub dio dormitiones, à quibuſdam qui illic remanſerant Gallis illius ligni virtutes edocti,eo vſi ſunt,& ſanitati reſtituti.Ob id recens in Hi-

Nomina ſpaniam inuehitur,de quo Nicolaus Monard.hæc ferè tradit. Arbor hæc ab Indis

Forma. *Pauame* nominatur, à Gallis, quos imitati ſunt Hiſpani, neſcio quam ob cauſam *Saſſafras*. Arbor eſt magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tametſi minores inueniantur) vnico trunco nudo : ramis in cacumine expanſis, quales habet Pinus repurgata: cortice, quem integit cinerea quædam pellis ex cinereo nigricante, guſtu aliquantulùm acri ſed aromatico, nonnihil ad fœniculi ſaporem accedente, odorato, ita vt parua eius quantitas cubiculum ſuo odore compleat:materie trunci & ramorum alba,ad cinereum colorem vergente,nō adeò aromatici ſaporis & odoris vti cortex: folio ficulneo, in tres angulos deſinente, nouello verò folio Pyri folium æmulante, ſed quòd veſtigia angulorum habeat,ſem per virente, hoc eſt,nouellis foliis ſemper iis quæ decidunt ſuccedentibus, colore viridi obſcuriore, odorato,præſertim ſi ſiccum ſit. An florem habeat, adhuc incompertum. Radicibus nititur nunc craſsis,nunc tenuibus pro arboris magnitudine, læuibus, ſed non adeò vti lignum, per ſumma ceſpitum vagantibus, vt facilè euelli poſsint, quod ferè commune eſt omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hiſpanicas arbores eò tranſlatas ſteriles fieri niſi in ſumma terra pangantur.) Cortex radici firmus inhæret cinereus, ipſiuſq; arboris cortice magis aromaticus,ideóque radicis decoctum odoratius & præſtantius eſt,& ab Hiſpanis iſtic vſurpatur. Naſcitur in maritimis,& locis temperatis, hoc eſt, neque nimiùm ſiccis, neq; nimiùm humidis, vt in portubus S.Helenæ,& S.Matthæi:nam alibi per vniuerſam Floridā haud facilè inuenias. Iſtic verò ſunt integræ ſiluæ,quæ ob ſuauiſsimum quē ſpirant odorem, ab Hiſpanis eò primùm venientibus, arborum Canellæ eſſe exiſtimabātur, nec immeritò:nam adeò odoratus eſt & acris huius arboris, atq; Canellæ cortex, & eoſdem effectus præbet,quos Canellæ decoctum. Omnium optima eſt radix,

SASSAFRAS arbor, Monard.

Electio. deinde rami, tertiò truncus,ſed cortex omnibus præfertur. Arboris & ramorum temperamentum calidum & ſiccum eſt in ſecundo gradu, cortex aliquantò ca-

Temper. lidior, ad initium tertij gradus in calore & ſiccitate accedens. Quibuſdam cali-

Vires. dus videtur in fine primi gradus, ſiccus in tertio. Eius decoctum commendatur in omni morborū genere, præſertim verò in obſtructionibus, & partibus internis roborandis ad tertianas febres & antiquas.Commodè ex ſaccharo propinatur defluxione laborātibus,aſthmate,pectoris vitiis ex frigiditate ortis,doloribus nephriticis & renum,è quibus calculos eiicit, & flatus diſcutit:quam etiam ob cau-

ſam

ſam vterum ad conceptionem præparat, & menſes ciet. Vomitus inhibet, concoctionem iuuat, aluúmque ſubducit. Decocti verò præparandi hæc eſt ratio. Radicis cum ſuo cortice aſſulatim confractæ vncia dimidia in tribus aquæ ſextariis, fictili nouo duodecim horas maceratur, lento igne ad duorum ſextariorum conſumptionem decoquitur, colatur, & fictili vitrato aſſeruatur. Poſtmodum iiſdem fragmentis tãtundem aquæ ſuperinfunditur, decoquitur ad dimidij ſextarij conſumptionem. Illud verò obſeruandum eſt plus aut minus ligni in decoctionem iniiciendum pro morbi magnitudine, viribus & temperamento ægrorum: minori enim quantitate & minùs cocta propinatur decocti aqua biliosis quàm pituitoſis. Sed frequentiùs & vulgò quarta ſextarij pars decocti prioris tepidi ſumitur manè: deinde ſudatur, veſtis mutatur, nec quiſquam eorum qui medicamentum hoc ſumpſere lecto ſe continere cogitur. Prandium ſit media gallina aſſa cum aliquot vuis paſſis & amygdalis. Cœna ſit è conſeruis conuenientibus morbo qui curatur: potus ſecundùm decoctum. Hoc ſic propinatum aſſerit Nicolaus Monard. ſe ſingulari experimento compertum habuiſſe, vtiliſſimum iis eſſe qui pedes & manus ex podagra & chiragra ſic contortos habent, vt iis vti non poſsint. Ad luem item veneream non minùs vtile quàm Guayaci aut Chinæ decoctum. Qui tam exquiſita victus ratione vti nollent, aquã ſimplicem hac ratione decoquunt. Ligni aſſulatim confracti ſemuncia plùs aut minùs pro conditionibus iam enumeratis, in tribus aquæ ſextariis coquitur ad dimidias, ea aqua diu vtendum cùm in prandio, tum in cœna, & interdiu. Qui vino abſtinere non norunt, eadem aqua id diluant: etenim ſaporis & odoris gratiam vino conciliabit. Ligni huius fragrantiam aſsiduè geſtare & odorari maximè prodeſt aduerſus peſtis contagia, non neglectis aliis remediis. Denique ob ingentem ſiccitatem & moderatum calorem, remedium eſt excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas abſumit. Sed iis qui extenuati ſunt & imbecilles non conuenit. Eiuſdem fragmentum præmanſum eo dente qui dolet, & iſtic retentum, dolorem ſedat. Porrò ſupradictus ligni & corticis vſus in medicinis duntaxat receptus ſit, Indi tamen recentia folia trita vulneribus imponũt, & ſicca ad alios vſus medicos ſeruant.

MOLLE, Arbor.

MOLLE. CAP. XXI.

ARBORIS in Peru naſcentis, quam vocant Molle, plantas duas è ſemine natas vidit Cluſius ante aliquot annos Mechliniæ, quarum hiſtoriã hanc tradit. Erant, inquit, eæ arbuſculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi nigricante, multis conſperſo veluti maculis cinereis, foliis pẽnatis vt Fraxini, ſed multò minoribus, ex viridi nigricantibus, ſerratis, & ſub extremum anguſtioribus, ab arbuſculis reuulſa lacteo ſucco, eóque lento & viſcido & odorato manabant, & ipſa folia trita Fœniculi odorem reddebant, guſtata adſtringentis facultatis nonnihil habere videbantur. Fructus ex quo natæ ſunt, Piperis ferè eſt magnitudine, oleaginoſus, pellicula rubeſcente tectus, racematim cohærens, vt ex eius icone hîc expreſſa perſpicere licet. *Forma.*

Quem

Quem florem habeat adhuc incertum, nisi quòd tradunt quidam minutum esse, Viti similem. *Locus.* Hæc arbor copiosè nascitur in conuallibus & locis planis Peruanę regionis, vt referunt omnes qui Occidentalium Indiarum descriptionem dederunt, sed Petrus Cieca maximè, qui eius historiam hoc modo exponit prima parte Chronici. Toto hoc tractu conspiciuntur magnæ, quædam etiam paruæ arbores, quas *Molle* appellant incolæ. Folia habent minuta, odore Fœniculi, cortice adeò commendato, vt eius decocto crurum dolores & inflammationes summa cum vtilitate foueantur. Ex ramulis fiunt dentiscalpia vtilissima. Ex eius fructu cum aqua cocto pro cocturæ modo fit vinum, siue potio admodùm bona, aut acetum aut mel: tantóque in pretio sunt apud Indos hæ arbores, vt quibusdam locis eas consecratas suis idolis habeant. Addunt nonnulli eius arboris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse, gummi verò eius, quod mumiæ modo candidum est, lacte dissolutum oculorum caliginem abstergere.

LIGNVM AROMATICVM, LIGNVM ad Nephritidem. CAP. XXII.

SCRIBIT Nicolaus Monard. ligni cuiusdam fragmentum sibi à Bernardino de Burgo pharmacopola fuisse ostensum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis sapor & odor adeò aromaticus est & excellens, vt Nucem myristicam longè superet, imò Canellam odoris suauitate, Piper acrimonia. Magna huius ligni quantitas in monte quodam cæsa fuerat & in nauim delata ignis struendi gratia. Vnde perspicere licet quàm multæ arbores & aliæ plantæ in Indiis inueniantur insigni facultate præditæ, cùm ignis accēdendi causa tam odoratis & aromaticis lignis vtantur, quorum cortice in puluerem redacto cor & ventriculus roborari, reliquáque membra foueri posśint, & aromatum ex Moluccis insulis, Arabiáque & Perside vsque petitorum vires supplere. Mittit etiam noua Hispania aliud quoddam ligni genus crassum & enode, materia Pyri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus ad renū vitia, vrinæ difficultates & incommoda. Posteà experimento compertum est eius aquam in iecoris aut lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hoc modo. Lignum assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima fontana aqua maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit. Id adulteratur ligno illi simili, quod aquā croceo colore inficit. Hac aqua qui assiduè vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus sine vlla humorum commotione, neque alia opus est victus ratione quàm temperata: aquæ enim sapor non magis immutatur ligni iniectione quàm si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum & siccum est in primo gradu.

FRVCTVS ET CORTEX AD Dysenteriam. CAP. XXIII.

NARRAT item Nicolaus Monard. ab adolescente quodam Hispano delatum ex Quito prouincia fructum, qui vt ex eius fragmentis (quæ altera parte læuia erant, & lutei coloris, altera aspera & admodùm rubra, seu ex rubro nigricantia) coniicere licebat, ex magna quadam arbore natus videbatur. Is ad dysenteriam mirum in modum confert. Quod experimento comprobatum vidit in puella quæ dysenteria miserè torquebatur, cui

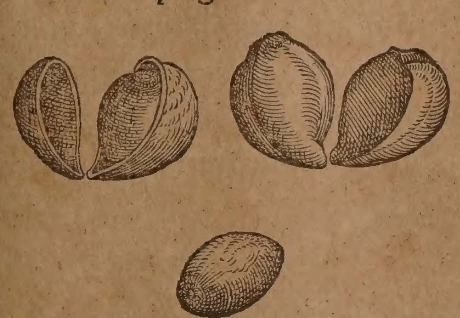
cui adoleſcens ille fragmentorum eius fructus tenuiſsimè tritorum puluerem ex ſtillatitio calicū roſarum liquore hauriendum dedit veſpere, tantundem poſtridiè manè, ſtatimq; ſiſti cœpit fluxus, ita vt breuì puella ſanitati reſtituta ſit. Quis autem eſſet hic fructus, aut ex qua arbore naſceretur Nicol. Monard. ſcire non potuit. Idem refert in Nouo orbe prægrandem arborem foliis cordis effigie, nullo fructu prouenire. Eius corticem digiti craſsitudine, aut ampliorem, ſolidum, durum & ponderoſum tenui, candicante pellicula contegi. Is ſimilis admodùm eſt cortici Guayaci, vti Gentiana amarus, adſtrictionis, & grati ſeu aromatici cuiuſdam ſaporis particeps. Magno eſt apud Indos in pretio, vt qui eo vtantur aduerſus omnis generis alui profluuia, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulò ampliùs manè propinantes ex aqua conueniente, aut vino craſſo & rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obſeruatúrque in reliquis victus ratio, quæ eiuſmodi morbo neceſſaria eſt. Eius corticis fragmenti periculum iam bis feciſſe affirmat in alui profluuiis inueteratis, magno ſucceſſu.

FRVCTVS CHOLAGOGVS, AVELLANAE, & Nuclei pinei cathartici. CAP. XXIIII.

bilem ducens

FRVCTVS quidam ex maritimis Nicaragna & Nata (quæ ſunt in Noui orbis continenti) inuehitur in Hiſpaniam auctore Nicolao Monard. qui ex quadam vaſta arbore naſcitur, Caſtaneæ ſimilis, ſed calice læui, non vt illarum echinato. Eo calice fructus continetur Caſtaneis non multùm abſimilis, ſed ſine cortice, & ferè quadratus, in duas partes diuiſus, medium intercurſante, & totum deinde ambiente pellicula. Editur hic fructus viridis, aut contuſus vino exceptus, ſi ſiccus, eius puluis ex vino aut gallinæ iuſculo ſumitur: datur etiam toſtus vt minùs purget. Quocunq; tandem modo ſumptus ſine moleſtia purgat, obſeruatis iis quæ à purgandis obſeruari ſolent, & præparatis humoribus. Illud verò minimè ſilentio prætereundum, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam eſſe, alioqui grauia ſymptomata excitaturam, veluti magnos vomitus, animi deliquia, & periculoſa profluuia. Calidus eſt in primo gradu. Narrat idem Nicol. Monard. Nouo orbe primùm inuento inſulam D. Dominici quoddam Auellanarum genus mittere, quo ſe Indi familiariter purgabant: poſteà Hiſpanos neceſſitate compulſos iiſdem ſeſe purgare cœpiſſe, non ſine vitæ diſcrimine. Colore & forma noſtris Auellanis ſimiles ſunt, putamine tenui, coloris ſpadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, ſic vt multi dulcedine allecti decepti fuerint. Medicorū vulgus eas Ben magnū vocat, paruum autem quod Ciceris eſt magnitudine, ex quo Itali oleum odoratū conficiunt, quod Oleum de Ben nuncupant. Validiſsimè pituitam & bilem ſupernè & infernè purgant. Nonnulli tamen eorum vehementiam aſſatione infringebāt. Coli doloribus præſens ſunt remedium, flatus diſcutiunt, & enematibus iniectæ mediocriter euacuāt. Doſis eſt à dimidia drachma ad drachmam vnam: ſed aſſandæ ſunt. Calidi ſunt temperamenti initio tertij gradus, & ſicci in ſecundo. Auellanas has ſe vidiſſe ait Cluſius. Cæterùm hanc, cuius iconem hîc exhibemus ex Cluſio, lentus & mollis integit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans: hunc ſequitur putamen minùs ſolidum quàm in vulgaribus Auellanis, id nucleum continet Auellanæ magnitudine, candidum, ſolidum, Auellanæ vulgaris aut ilignæ glandis ſapore,

AVELLANAE purgatrices.

Vires & Temper.

pore, tenui membrana obductum. Integra nux altera parte ſeſsilis eſt & coniunctim binæ naſci videntur, vt interdum caſtaneæ. Tranſmittit etiam noua Hiſpania, vt idem Nicolaus refert, Pineorum nucleorum genus, quo Indi ſe purgant, quos imitati ſunt plurimi Hiſpani. Noſtris Pineis nucleis ſimiles ſunt, naſcentes in ſtrobilis magnis, quales ſunt Mayzi ſpicæ muticæ, molliori putamine, & nigriore quàm noſtri, rotūdi, intus albi, pingues, & guſtu dulces. Bilem, pituitam & aquas valenter admodùm purgant, & licet auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem ſubducunt. Aſsi neque tam valenter, neque cum tantis torminibus purgant. Peculiari quadam facultate craſſos humores expellunt. Quinque aut ſex triti & vino diluti dantur pro virium robore, euacuando humore conuenientibus ſyrupis præparato, & recta victus ratione obſeruata. Calidi in tertio, & ſicci in ſecundo, pinguedine tamen quadam præditi quæ ſiccitatem imminuit.

Pinei nuclei cathartici. *Forma.* *Vires.* *Temper.*

RICINVS AMERICVS. CAP. XXV.

Forma. RICINI genus ex America delatum pinxit Cluſius, noſtrate paulò maius, cuius ſiliqua triãgula quæ ſemina continet tuberculis aſperis caret, læuiſque eſt & cinerei coloris. Ipſum ſemen noſtrati ſimile, nigrum tamen & non maculoſum, Curcas ab incolis nuncupatum. Arbor quoque noſtrati ſimilis, niſi ob ſoli vbertatem in maiorem altitudinem excreſceret.

RICINVS Americus.

Vires. Semen tanta purgandi facultate præditum eſſe referebat qui Cluſio dabat, vt dimidia tantùm grani vnius pars ſumpta valenter ſupernè & infernè humores pellat. Ex eodem oleum elici tradit Nicolaus Monard. quod Oleum ficus inferorum Hiſpani vocant, quia Ricinus Hiſpanis *Figueira de l'inferno*, id eſt, Ficus inferorum nominatur. Semine trito & in aqua decocto innatans oleum cochleari colligitur, qui ſolus modus olei parandi Americis notus eſt, alios non didicerunt. Duros tumores mollit, diſcutit. Sanat dolores à frigidis humoribus & flatibus exortos, præſertim ventris: ac ideò Anaſarcam & Tympanitem curat inuncto ventre, aut tribus vel quatuor guttis ſumptum ex vino, aut infuſo mixtum. Aquas enim ducit, flatus diſcutit, pituitam craſſam purgat. Doloribus colicis & ilei medetur ſumptum, illitum, iniectum clyſtere. Articulorum morbis à cauſa non admodùm calida natis auxiliatur. Contractos artus molliter diſtendit. Aurium doloribus confert. Infantium aluũ ſubducit, pube inuncta: lumbricos necat ac eiicit, maximè ſi eius vna aut altera gutta è lacte aut iure propinetur. Ad pſoras & capitis vlcera manantia valet. Calidum eſt initio tertij gradus, humidum ſecundo.

LAC PINIPINICHI. CAP. XXVI.

Vires. IN omnibus continentis oris Noui orbis, vt refert Nicolaus Monar. lacteus quidam ſuccus elicitur ex arbuſcula Mali ſimilitudine, quem Indi Pinipinichi vocant: ex cuius ramis receſis lacteus is humor ſtatim manat, aliquãtulùm denſus & viſcoſus, cuius tres aut quatuor guttæ ſumptæ validiſſimè per aluum purgant bilem & aquas. Bibitur è vino, aut eius deſiccati puluis deglutitur pauca quantitate propter nimiam vehementiam. Illud autem peculiare habet, quòd ſi quis eo ſumpto, iuſculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, ſubitò eius facultas infringitur & ceſſat. *Temper.* Calidus & ſiccus eſt is liquor in ſecundo gradu.

COPAL,

COPAL, ANIME. CAP. XXVII.

DVo resinarum genera multùm similia, teste etiam Nicolao Monard. ex Hispania noua afferuntur, quorum vnum Copal vocatur, alterum Anime. Copal resina est admodùm candida, splendida, pellucida, magnis offis, Citri conditi & clari similibus, mediocriter suauis. Eam Americi in sacrificiis thuris vice adolebant. Vtilis est ad suffitus in frigidis capitis morbis. Calida ordine secũdo, humida primo. Discutit ac emollit. Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit. Vnum rugosum, quod Xolochcolpasi vocari dixit, molle, thuri simile. Alterum multùm præstantius Copalcahuiel, quod plerique Myrrham existimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim concrescit. Anime arboris prægrandis est resina candida, ad thuris colorem nonnihil vergens, magis oleosa quàm Copal, granis siue guttis thuri similibus, grandioribus, quæ fracta luteum colorem ostendunt resinæ modo, & iucundissimum odorem spirant, & accensa facilè liquescunt ac consumuntur. Est alia Anime resina orientalis, auctore Garcia, quam Lusitani ex Æthiopia Arabiæ finitima in Europam deferunt. Candidior est & nitidior occidentali, magnis item offis adfertur, pellucidis, ita vt nonnulli Carabe seu Succini speciem esse suspicati sint, è quo spherulæ precatoriæ tornantur. Sed ij vehementer errant. Garcias hanc resinam orientalem, Cancamum Græcorum esse putat. Qua in re Amati Lusitani sententiam secutus videtur in commentariis in Dioscoridem capite de Cancamo, sic scribentis. Est igitur Cancamum gummi quoddam, quod ex Guinea, Mina, Africáve, & insulis illi circuniacentibus Lusitani nostri adferunt, Aniimum appellantes: decidit enim gummi hoc, vt testantur illi, ex proceris arboribus, folia Myrti habẽtibus, quod album reperitur, & aliud subnigrum Myrrhæ quodammodo persimile, odoratum, quod Dioscorides illis de causis inter Myrrhę species tanquam improbam commemorat, & Minæam à terra, vnde præcipuè nascitur, eam appellat: quanquam Serapio Aminæam nominet, vnde Lusitani corrupta voce pro Minæa vel Aminæa Anijmum vocent, & eo mulieres maximè in suffitibus, & Medici contra dolores à frigiditate ortos pręcipuè vtuntur. Id verò primus asseruit Brisottus Gallus, vir magna eruditione præditus, qui quum apud Lusitanos ageret, vt inde ad Indos cognoscendarum rerum nouarum cupidus nauigaret, gummi hoc vidit, quod Cancamum esse dixit. Quare cùm Cancamo opus fuerit, Lusitanorum Aniimo vtemur. Idem Amatus capite de Myrrha, Myrrha verò Minæa vel Aminæa dicta, inquit, hodie quoque in Lusitania, & vniuersa Hispania paucis mutatis literis habetur, vt capite de Cancamo diximus, gummi scilicet Aniimum appellantes: cuius duo genera habentur, albũ & nigrum, album Cancamum esse ex Brisotto didicimus, nigrum verò, Minæa hæc Dioscoridis Myrrha est, quæ ex proceris arboribus decidit, nullo cogente artifice, aut vulnere in arbore facto. Clusius gummi illius quod Anime vocant, & Lusitanorũ nauigationibus in Europam adfertur, tria inueniri genera scribit. Primum fuluescit, & pellucidum est, nobiliusq; illud succinum crudum æmulatur. Hoc Cancamum esse Amatus à Brisotto Gallo edoctus contendit. Alterum genus nigricat, & ferè taurino glutini simile est, siue illi resinæ quam Officinæ Colophoniã vocant. Id Amatus Myrrham Aminæam Dioscoridis esse vult. Tertium genus pallidum est, & resinaceũ retorridúmque. Omnia verò iucundum in suffitibus odorem spirant, idémque vidẽtur temperamẽtum sortita. Posteriora duo degustata magis siccare & amarescere deprehenduntur. Hæc Clusius. Sunt qui Anime verum Bdellium esse putant, ob multas quas habet cum Bdellij historia notas communes, de quibus suo loco diximus. Anime Americum siue nouæ Hispaniæ colligitur, auctore Nicolao

Vires. *Temper.* *Genera.*

Lib. 1. Aromat. Ind. cap. 8.

In schol. in lib. 1. Aro. Ind. Historiæ.

etymon Anime

cancama.

Monard. ex arboribus mediocris altitudinis vulneratis, non aliter quàm thus ac maſtiche.Valet ad ſuffitus in dolore capitis à frigido,& defluxionibus poſt purgationes:aëris vitia corrigit,ſuffitu caput roborat.Miſcetur emplaſtris & ceratis,quę frigidos humores & flatus diſcutiunt, ac roborant: imponitur capiti & cerebro inualidis,item neruoſis partibus.Idem temperamentum quod & Copal.Hoc Anime occidentale Aminæam Myrrham eſſe putat Hermolaus.

TACAMAHACA. *CAP. XXVIII.*

DEFERTVR item ex noua Hiſpania, vt ſcribit Nicolaus Monard. aliud gummi ſiue reſinæ genus, ab incolis *Tacamahaca* vocatum, quod nomen Hiſpani retinuerunt. *Forma.* Reſina eſt proceræ arboris Populo ſimilis,quæ fructum gerit ſimilem Pæoniæ granis. Elicitur arbore ſauciata. Colore eſt Galbani (nec deſunt qui idem eſſe putant) fruſtulis tamen quibuſdam albis vt in ammoniaco,odoris ſaporíſque ingrati. *Vires.* Suffitu vtero ſtrangulatas mulieres reuocat:vmbilico impoſita vterum ad ſuam ſedem redire cogit, ventriculum roborat.Ad hos vſus totam ferè mulieres abſumunt. Illita ſic adhæreſcit,vt non niſi euanida cùm effectum ſuum præſtiterit excidat.Coquit & diſcutit mirificè ægritudines ex flatu & ſuccis frigidis natos.Fluxiones ſiſtit:neruorũ vulneribus medetur. Denique ad quoſuis ſedandos dolores nullum aliud præſentius remedium, ſi ab inflammationibus admodùm calidis non oriantur. Sed & iis admodùm vtilis eſt in morbi declinatione,ad diſcutiendum qui ſupereſt humorem. *Temper.* Calfacit in principio tertij gradus,ſiccat ſecundo. Prætereà vim ſatis adſtringentem obtinet.

CARAGNA. *CAP. XXIX.*

EX continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomen Dei Americæ prouincias deferri ſcripſit Nicolaus Monard.reſinam coloris Tacamahaca,odoríſque eiuſdem, ſed grauioris. *Forma.* Eſt & liquidior, glutinoſior, ſplendidior,magis oleoſa. Lingua Indica *Caragna* vocatur,quod nomen etiam Hiſpani adhuc ſeruant. *Vires.* Prodeſt ad omnia ad quæ Tacamahaca,ſed effectu celeriore & certiore. *Temper.* Temperamenti eſt calidioris. Vulnerata arbore colligitur ſuperiorum modo. Ex eadem Carthagine Noui orbis prouincia allatam fuiſſe ait Caragnam quandam puriorem,& Balſami modo limpidam, ſuperiore multò præſtantiorem,vtiliorem & odoratiorem.

LIQVIDAMBAR, ET EIVS Oleum. *CAP. XXX.*

RESINAM odoratam Liquidambar ad nos ex Hiſpania noua adferri referunt Nicolaus Monard.& Hiſtoriæ Mexicanæ auctor. Manat ex inciſa vaſta arbore, quam Americi vocant *Ocoçol.* *Forma.* Huic folium eſt hederæ,cortex craſſus, cinereus,quo ſecto aut ex cauato Liquidãbar fluit. Indigenæ huic corticem confractum admiſcent, quoniam ita ſuauiorem odorem mittit dum vritur. Odor ſtyracis, qui cælari non poteſt, præſertim vbi magna eſt Liquidambræ copia,quoniam in ædes ac vias propinquas latiſsimè diffunditur. Ex ea reſina recenti ac pingui in humido loco repoſita ſtillat ſponte Oleum pretioſiſſimum ob maximam odoris iucunditatem. Quidam machinis exprimũt, vt manicis inficiendis vnguentariis vendant.Sed id bonitate ac pretio longè inferius eſt. Vt præſtantiſſima quæque fraude hominum adulterantur & interpellantur: quidam quæſtus cauſa ex ramis arborum conciſis, & in aqua feruefactis Liquidambram innatantem colligunt, altera longè deteriorem. *Vires.* Liquidambar

dambar frigidis omnibus morbis opitulatur. Eadem vis & olei sui, sed cum maiore partium tenuitate. Calfacit propemodùm tertio gradu. *Temper.*

GVMMI AD PODAGRAM, SVLPHVR Quitense. CAP. XXXI.

Refert Nicolaus Monard. se ab Episcopo Carthaginiẽsi dono accepisse gummi genus quoddam (cuius arborem describere non poterat) ex cõtinenti Noui orbis delatum, quo se istic podagrici purgant hoc modo. Istius gummi fragmentum Nucis Ponticæ magnitudine stillatitio aquæ liquore totam noctem macerant, postridiè manè percolant & exprimunt, eam aquam ad duas vncias hauriunt, neq; quicquam cibi sumunt ante meridiem. Eo medicamento purgatur humor qui podagram creat sine molestia. Insipidum est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu. Mittit Quito prouincia Peruana Sulphur viuum præstantissimum, vitri modo pellucidum, colore auri purissimi, cuius fragmentum pusillum lucernę admotum odorem maximum sulphuris eiaculatur, fumo viridi permixtum, sed antequàm incendatur nullum sulphuris odorem prębet. Huius puluis vino dissolutus, & per aliquot dies vesperè faciei illitus (purgato priùs corpore) inflammationes curat, scabiem delet oleo rosaceo mixtus. Drachmæ pondere cum oui luteo sumptus, coli doloribus, nephritidi, neruorúmque contractionibus & ictero vtilis est. Calidum & siccum esse hoc sulphur summo excessu ait Nicolaus Monard. Quare mirum non sine causa videatur eo inflammationes curari. Ex Nicaragna aliud sulphuris genus aduehi idem scribit, colore cinereo, densum, minimè transparens, nihilque cum alio commune habens præter odorem. *Vires.*

RESINA ABIEGNA INDICA. Resina Carthaginiensis. CAP. XXXII.

Ex novi orbis continenti etiam asportari tradit Nicolaus Monard. liquorem siue resinam, quàm abiegnam vocant, ex arboribus spuriis quæ neq; Pinus, neque Cupressi dici possunt, sed Pino altiores sunt, & Cupressi modo rectæ. In harũ arborum cacumine vesiculæ quædam enascuntur nunc magnæ, nunc paruæ, quibus confractis guttatim stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestia vt multi exiguam admodùm quantitatem singulis diebus cogant. Ad eadem omnia, ad quæ Balsamo vtuntur: nam vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. Item vtilis est stomachi vitiis ab humore frigido aut flatibus sumpta ex modico vino albo, vt in Balsamo dictum est. Idem Nicolaus Monard. auctor est, nunc etiam mitti à Carthagine Noui orbis prouincia, resinam quandam purissimam & odoratissimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multò præstantiorem, iisdem facultatibus seu maioribus præditam quàm sit selectissima Terebinthina. Experientia docuit vtiliter iniici neruorum, articulorum pedúmque vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam cõmmodo ea elota & præparata matronæ sibi faciem oblinunt. *Vires.*

MVNGO SIMILIS FRVCTVS,

Buna. CAP. XXXIII.

Lib.2. Am. Indic. histor.cap.21. SCRIBIT Garcias Mungo ſemen eſſe viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine, pabulum equorum, interdum etiam hominum. Guzarate & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur. Febricitans decem, nonnunquam quindecim dies cibo abſtinet, poſt quos huius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanſerit: deinde cortice delibratum Mungo, & Orizæ modo coctum febricitanti exhibent: panem verò triticeum non niſi poſt multos dies: non quòd frumento careant hæ prouinciæ, nam etiamſi non ſtercorentur & colantur agri, ſed ſuperficie tenus duntaxat arentur, natiua ſua pinguedine & vbertate etiam interdum ſine pluuia frumentum menſe Nouembri ſibi creditum, medio Ianuario maturum & colligendum exhibent. Naſci etiam ferunt hoc Mungo in
Li.2,c.488. Palæſtina, eiúſque Auicennam meminiſſe, & vocaſſe Meſſe, Bellunenſem interpretem, Mens. In noſtris tamen publicis exemplaribus legimus Meiſce, (& Piſa interpretantur) & in margine Mes. Mex autem debere dici ab eruditis Medicis
Lib.1. fen. 3.cap.7. Arabibus ſe didiciſſe ait Garcias. Alio in loco putat Auicennam eius mentionem feciſſe, vbi prohibet auiculas cum Mex edi: in noſtris tamen libris non Mex, ſed
Cap.116. ſimpl. Meſt exaratum eſt. Et Serapio, Mes, inquit, id eſt, Robiliæ eſt granum paruum ſicut Orobus magna, viridis coloris &c. Cæterùm Mungo à Garcia deſcripto optimè conuenit fructus à Cluſio depictus & hîc expreſſus, niſi calidus eſſet, Mungo verò frigidus, quantũ ex eius effectu colligere licet. Is fructus omiſſus à Valerando Duræo, inquit Cluſius, ex Ormuz, exigui Piperis magnitudine, rotundus, ſtriatus, qui Coriandri grana ita æmulatur, vt primò intuentibus Coriandrum videatur, maius tamen & nigrum: membrana ſuperior granum continet nigricans calidi guſtus. Prætereà ex eodem Cluſio puſilli cuiuſdam fructus ab Alphonſo Pautio Medico Ferrarienſi miſſi iconem hîc exhibemus, quem Buna à nonnullis, ab aliis Elicano nominari tradit. Eſt igitur Buna Fagaræ magnitudine, aut paulò amplior, oblongior plerumque, colore ex cinereo nigricante, cortice tenui, & veluti ſulcum quendam per longitudinem vtrinque habente, per quem facilè in duas æquales partes diuiditur, quæ ſingula grana continent oblonga, altera parte plana, fuluеſcentia, guſtu acido. Aiunt in Alexandria potionem quandam fieri ex iis, vim refrigerandi non mediocrem obtinentem.

MVNGO similis fructus.

BVNA.

TVNA

TVNE INDORVM. CAP. XXXIIII.

QVAE ex Indiis occidentalibus aduecta est tam planta hîc appicta, quàm fructus, Tune Indis vocatur & Tunas. In maris Peruani insulis, Hispaniola, & aliis, mirabile folium istud spinosum ruri ac sponte oritur, vnico folio, humi ad medium vsque defosso, productis ex sese radicibus, posteà folia supernè ex ipso accrescunt, ex iis alia, ita vt continuata serie aliis ex aliis prodeuntibus foliis in arborem accrescat sine cortice, sine ramis. Folia ista crassissima sunt, aliquando pollicis crassitudine, ex quibus albæ, tenues, longiusculæ, acutæq; prominent spinæ, ex horum etiam summitatibus fructus, nostratibus Ficubus similes, sed crassiores, qui suprema parte in coronæ speciem desinant, colore ex viridi purpurascente, interiore pulpa Ficubus simili, sed adeò succosa & rubente, vt sanguineo succo Mororum modo manus inficiat, & vrinam cruentam multo esu creet, quod multis tum primùm esitantibus & huius effecti ignaris magno aliquando terrori fuit. Ex Indiis folia permultis in locis Hispaniæ, Galliç, & Italiæ sata flores & fructus produxerunt, quales se vidisse & decerpsisse, & maturas Ficus esitasse testatur Pena: vnà cum ficuum rudimentis in paruo vmbilico calathi balaustij quadantenus effigie emicare luculentiore magnitudine & luteo colore, Ficus maturas Ficum magnam æquare, spinulis in ambitu horridam, cute purpurascente, succo intus cruento, grauis & pulpa ficulneis, sed gustu insuauiore. Hanc Theophrasti & Plinij Opuntiam esse, non sine ratione quis suspicetur. Sic enim Theophrastus. παραπλήσιον δὲ τούτῳ, μᾶλλον δὲ τρόπον τινὰ θαυμασιώτερον, εἴτις ἐκ τῶν φύλλων ἀφίησι ῥίζαν. οἷον φασὶ περὶ ὀποῦντα ποάριον εἶναι, ὃ καὶ ἐσθίεσθαι ἐστιν ἡδύ. Id est, Huic (Fico Indicæ) simile est, vel potiùs quodammodo mirabilius, si qua ex foliis radicem mittat, qualem circa Opuntem herbulam esse aiunt, quæ & esu suauis est. Et Plinius, Item circa Opuntem (Opûs Locrorum Epicnemediorum oppidum lib. 4. cap. 7.) Opuntia est herba etiam homini dulcis. Mirúmque è folio eius radicem fieri, ac sic etiam nasci. In iisdem insulis atque etiam in continenti sponte crescit arbuscula superiori valde cognata, quç Indis Ferruminatrix vocatur, nobis Opuntia Ostocollos dici potest, quòd artuum fracturis & luxationibus mirè prosit. Ramos profert foliis refertos aspectu deformibus, admodùm spissis & spinosis, Tune foliis simillimis, vt describit auctor generalis Indiarum historiæ. Rami isti folia primùm fuêre, ex singulis singula oriuntur, atque ex his alia, quæ demùm indurantur, & mutuò sibi ipsi succedente foliorum sobole in ramos abeunt, ac tandem arboris magnitudinem adipiscuntur, quæ perpetuò viret, caudice in imo & ramis cineritiis, asperis. Fructum fert superiore minorem & spinosiorem, purpureum, viscidum, succum remittentem, & ad inficiendos pannos infecturæ tenacißimæ. Folia spinis exemptis trita, & cataplasmatis modo imposita fracta ossa mirè glutinant & ferruminant. Sed illa priùs locis suis aptißimè repo-

Nomina

Locus.

Forma.

FICVS Indica, siue Opuntia.

Lib. 1. hist. cap. 12.

Lib. 21 c. 17.

Ostocollos

Forma.

Lib. 10. c. 1.

ni ac restitui oportet. Nam admotum cataplasma cùm agere in partem cœpit, ita parti hæret, vt auulsu perdifficile sit. Ea verò sanata statim sponte excidit.

ROSA DE HIERICHO, Loniceri.

CAP. XXXV.

Nomina

ROSAM de Hiericho, siue Hiericunthis, siue Hiericunthinam vocant ab Hiericunthe Palestinæ oppido. Monachi & mulierculæ Rosam Mariæ. Hanc describit Lonicerus fruticem esse Labruscæ similem, sed minorem, venosum, odoratum, ramulis duriusculis, colore subflauo, baccis inter se racematim cohærentibus, flore violæ candido. Lonicerus & quidam alij Amomum esse falsò crediderunt. Qua de re paulò pòst dicemus. Crescit haud ita difficilè ex semine recenti, auctore Pena: hærent autem semina parua, complura, racematim vnà compacta, glumosa, Sorgi minora, & intra fruticis cancellatim reticulatimq; implexi glomum contenta. Hac Rosa vtuntur superstitiosæ mulierculæ ad partus horam cognoscendam. Nam, vt aiunt, in aquam demissa non priùs fatiscit, quàm partus nasci incipiat.

Forma.

CANELLA, CASSIA, CINNAMOMVM.

CAP. XXXVI.

Nomina

Lib.1.c.12. & 13.

Cap.91. simpl.

QVAE Græcis κασία & ξυλοκασία nominatur, Latinis Cassia & Cassia lignea, Arabibus *Selicha*, *Seliche*, siue *Selihacha*, Italis *Canella*, Hispanis *Canela*, Gallis *Canelle*, Germanis *Zimmet*, seu *Zimmet roezlin*. Casiam autem Etymologicum dici vult παρὰ τὸ κάσαι, quasi κοσμοῦσαν διὰ τῆς εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις. Quod verò Græci κιννάμωμον, Latini quoque Cinnamomum dicunt, Plinius etiam Cinnamum, Arabes *Darseni*. De vtroque seorsum tractauit Dioscorides. Casiæ multa sunt genera, quæ circa Arabiam aromatiferam nascuntur. Virgas seu ramulos habet crasi corticis, folia Piperis (alij ἴρεως, id est, Iridis legunt, & ita Serapio legit.) Eligēda est fuluescens, pulchri coloris, Coralli æmula, valde angusta, crassa, longa, fistulosa, gustu mordens, & cum multo feruore adstringens (non cum aliquanto feruore, vt Ruellius vertit, est enim μετὰ πολλῆς πυρώσεως, quod & Plinius confirmat, à gustu, inquit, quàm maximè mordens) aromatica, vinoso odore, cuiusmodi est quæ ab incolis Achy nominatur, ab Alexandriæ negotiatoribus Daphnitis. Huic præfertur crassa, purpurea & nigricans Zigir cognomine, quæ Rosam odore imitatur, præcipui in medicina vsus. Secundum locum tenet antedicta. Tertia cui Mosylitico blasto, id est, germini cognomen est. Reliquæ viles, vt quæ Asyphemum dicitur, nigra, insuauis, cortice tenui ac rimoso: vt quæ Darca & Citto vocitatur nomine barbaro. Similior huic est Pseudocasia, quàm vt explicari possit, quę gustu coarguitur, cùm nec acris, nec aromatica sit,

ſit, hærētémque medullæ corticem habeat. Inuenitur etiam lata quædam fiſtula, mollis, leuis, ramoſa antedictæ præfertur. Damnatur candicans, ſcabra, hircinum virus olens, & quæ nõ habet fiſtulam craſſam, ſed ſcabram & tenuem. Deinde de Cinnamomo hæc ſcripſit. Cinnamomi genera plura patrium ſibi nomen vendicantia. Præfertur tamẽ Moſyliticum, quòd Caſsiæ, cui Moſyliti cognomẽ eſt, aliquam referat effigiẽ: ſed in eo genere recens, nigrum, ex vinoſo in cinereum vergens, læue, tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquàm iucundè olens. Optimi ferè iudicium iucundi odoris proprietate conſtat: inuenitur enim cũ optimo, eoq́; quod peculiare eſt, odor Rutæ, aut Cardamomo proximus. Inſuper acre, mordens, & cum calfactione quadãtenus ſalſum, quòd confricanti non citò aſperum, & frianti puluerulentum, læuibus tamẽ internodiis appareat. Si certior fieri voles, vellito ab radice ſurculum, facilis eſt huiuſmodi probatio: namque fragmenta miſcellanea quædam eſſe videtur. Quæ autem meliùs ſpirant ſuo habitu cùm nares primo conſuluntur, olfactum explentia, deterioris dignotionẽ impediunt. Eſt etiam montanum, craſſum, pumilum, fuleſcens admodùm. Tertium à Moſylitico perquàm ſuauiter olet, nigrum, fruticoſum, paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungoſum, candicans, aſpectu tuberoſum, vile ac friabile, magnam habens radicem, quæ Caſsiam repræſentat. Quintũ genus odore nares feriens, ſubrufum, & cortice fuluæ Caſsiæ ſimile, tangẽti firmum, minùs neruoſum, denſa radice firmatum. Iis quæ Thuris, Caſsiæ, Myrti aut Amomi odorem ſpirant, minùs ſuauitatis ineſt. Deligito ſcabrum, album, rugoſum: at læue, & lignoſum circa radicem, vt inutile reiicito. Eſt etiámnum ſimile aliud, cui Pſeudocinnamomo nomen eſt, vile, inualidi odoris, ſolutarumq́; virium. Vocatur etiam Zingiber, cùm tamen ſit Xylocinnamomum, præbens quandam Cinnamomi faciem. Eſt autem lignoſum Cinnamomum, ſarmenta longa, robuſtáque ferens, odore longè Cinnamomo inferiore. Sunt qui Xylocinnamomum à Cinnamomo genere differre dicant, quòd à natura eius abhorreat. Plinius recitatis iis quæ de Cinnamomo & Caſsia fabuloſa narrauit antiquitas, ſubiicit, Cinnamomum, idemq́; Cinnamum naſcitur in Æthiopia Troglodytis cõnubio permixta. Ij mercantes id à cõterminis, vehunt per maria vaſta ratibus, quas neque gubernacula regant, neque rami trahant vel impellant, non vela, non ratio vlla adiuuet, cùm omnium inſtar ibi ſint homo tantùm & audacia. Prætereà hybernum mare exigunt circa brumam, Euris tum maximè flãtibus. Hi recto curſu per ſinus impellũt, atque à promontorij ambitu Argeſte deferũt in portum Gebanitarum, qui vocatur Ocila. Quamobrem illi maximè id petunt, produntq́; vix quinto anno reuerti negotiatores, & multos interire. Cõtrà reuehunt vitrea, ahena, veſtes fibulaſq́; cum armillis & monilibus. Ergo negotiatio illa fœminarum maximè fide cõſtat. Ipſe frutex duûm cubitorum altitudine amplißimus, palmíque minimus, quatuor digitorũ craßitudinis ſtatim à terra ſex digitis ſurculoſus, arido ſimilis. Cùm viret nõ odoratus, folio Origani, ſiccitate gaudẽs, ſterilior imbre, cæduæ naturæ. Gignitur in planis quidem, ſed dẽſißimis in vepribus rubíſque difficilis collectu. Metitur nõ niſi permiſerit Deus. Iouem hunc intelligunt aliqui: Aſſabinum illi vocant, quadraginta quatuor boum caprarumq́; & arietum extis impetratur venia cædendi. Non tamẽ aut ante ortum Solis, aut poſt occaſum licet. Sarmenta haſta diuidit ſacerdos, Deóque partem ponit, reliquum mercator in naſſas condit (meliùs in naues.) Eſt & alia fama, cũ Sole diuidi, ternaſq́; partes fieri, dein ſorte cremia diſcerni, quodq́; Soli ceſſerit relinqui, ac ſponte cõflagrare. Præcipua bonitas virgultorum tenuißimis partibus ad longitudinem palmi. Secunda proximis breuiore mẽſura, atque ita ordine. Viliſsimum quod radicibus proximum, quoniam ibi minimùm corticis, in quo ſumma gratia. Qua de cauſſa præferuntur cacumina, vbi plurimus

Li.12.ca.19.

cortex. Ipſum verò lignum in faſtidio eſt, propter Origani acrimoniam, Xylocinnamomum vocatur. Quidam Cinnami duo genera tradidêre, candidius, nigriuſq;. Quondam præferebatur candidum, nunc contrà nigrum laudatur, atq; etiam varium præferunt candido. Certiſsima tamen æſtimatio, ne ſit ſcabrum, atque inter ſeſe tritum tardè frietur. Damnatur in primis molle, aut cui albet cortex. Ius eius à Gebanitarum Rege ſolo proficiſcitur: is edicto mercatu vendit. Pretia quondam fuêre in libras denariûm mille. Auctum id parte dimidia eſt, incenſis, vt ferunt, ſiluis ira Barbarorum. Id acciderítne ob iniquitatẽ præpotẽtium, an fortè, non ſatis conſtat. Auſtros ibi tam ardentes flare, vt æſtatibus ſiluas accendant apud auctores inuenimus. Et mox, frutex & Caſsia eſt, iuxtaq; Cinnami campos naſcitur, ſed in montibus, craſsiore ſarmento, tenui cute veriùs quàm cortice, quem contrà ac in Cinnamo leuari & exinaniri pretium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex. Cùm primùm emicat, candidus, pedali menſura, deindè rubeſcit addito ſemipede, vltrà nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur verò candida. Conſecant ſurculos longitudine binûm cubitorum. Mox præſuunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarũ, vt iis putreſcẽtibus vermiculi lignum erodant & excauent corticem tutum amaritudine (legendum & excauent, cortice tuto amaritudine.) Probatur recẽs maximè, & quæ ſit odoris molliſsimi, guſtúve quàm maximè feruẽs potiùs, quàm lento tepore leuiter mordens, colore purpureo, quæq; plurima minimùm ponderis faciat breui tunicarum fiſtula, & nõ fragili. Lactam vocant talem Barbaro nomine. Alia eſt Balſamodes ab odore ſimili appellata, ſed amara, ideoq; vtilior Medicis, ſicut nigra vnguentis. Hæc Plinius, quorum magnam partem ex Theophraſto
Lib.9. hiſt. cap.5. exſcripſit: ſic enim de Cinnamomo & Caſsia ſcribit. De Cinnamomo & Caſsia iſta referunt. Vtrũque fruticem eſſe non magnum, ſed magnitudine Viticis (ἄγνȣ, non Amerinæ, vt vertit Gaza) multis ramis conſtantem & lignoſum. Cinnamomum exciſum in quinas partes diuidi: id optimum eſſe, quod germinibus proximum fuerit, quod ad palmi longitudinem cæditur, aut paulò maius. Secundum locum tenet quod ſequitur, quod & breuiùs cæditur. Eſt & tertium, ac quartum: vltimum omnium deterrimum radici proximum, quod minimùm corticis habeat: is enim vtilis eſt, non lignum. Quam ob cauſam quod ex cacuminibus decerpitur, omnibus præfertur, quia plurimùm corticis habeat. Hæc quidam ſic referunt. Alij fruticoſum eſſe Cinnamomum aiunt: duo eius eſſe genera, vnum nigrum, alterum candidum. De quo hæc fabula narratur, ipſum in cõuallibus naſci, in iis eſſe ſerpẽtes, morſu necem inferentes, aduerſus quos munitis manibus pedibúſque deſcendere, atque ita Cinnamomum legere, quod cùm exportauerint, eo in tres partes diuiſo, cum Sole ſortiri, & quæcũque illi ſorte obtigerit, eam relinquere, abeũteſq; ſtatim eam flagrantem cõſpicere. Sed hæc planè fabula eſt. Caſsiam autem ferunt virgultis eſſe craſsioribus (παχυτέρας pro πλατυτέρας rectè legit Gaza) valde neruoſis, nec poſſe cortice exui, eum verò corticem eſſe vtilem. Cùm virgulta ſecãt longitudine binûm digitorum (Plinius habet lõgitudine binûm cubitorum) aut paulò maiora abſcindunt, recentiq; bouis corio ea conſuunt, vt ex eo & lignis putreſcentibus vermiculi gignantur qui lignum erodant, corticem verò non attingunt propter amarorem & odoris acrimoniam. Galenus Dioſcoridem ſecutus lib.1. de Antidotis multa Caſsiæ genera recẽſet, eamq; cæteris præfert, quæ Zizir cognominatur, Cinnamomíque adeò æmulam eſſe ait, vt eſſent ſuo tempore, qui eam Cinnamomi loco venderent. Idem eodem in loco tradit Caſsiam ſæpenumerò in Cinnamomum tranſmutari, ſeq; vidiſſe eximiæ Caſsiæ ramulos omni ex parte Cinnamomum referẽtes. Contrà vidiſſe ſe Cinnamomi ſurculos Caſsiæ prorſus perſimiles, adeò vt afferat pro qualibet Cinnamomi parte in componendis medicamentis

camentis,duas selectæ Caſsiæ adhiberi poſſe.Item deſcribit quoddam aliud deterioris Caſsiæ genus,quod iunior Andromachus Caſsiam fiſtulam nominat, quòd fiſtularum modo inanis cauáque ſit,& craſsi corticis,cuiuſmodi in vulgari Cinnamomo frequentiſsima conſpicitur.Eius verò hiſtoriam ſic perſequitur eodem in loco Galenus. De Cinnamomo contraria iis quæ de Opobalſamo diximus, compertum habeo:perſuaſum namque eſt mihi ipſum omnium cognitu facillimum eſſe illis,qui ſæpe optimũ viderunt. Optimum verò conſequi nemo poteſt, niſi repoſitum ab Imperatoribus intueatur,ſex generibus quodammodò diſtributum. Siquidem & in hoc ipſo,velut & in Caſsia,optimi ad deterrimũ tam magna differentia eſt,vt optima Caſsia à peſsimo Cinnamomo parùm diſtet. Neq; verò Cinnamomi virtus ad vſum apta longo tempore durat:ad triginta ſiquidem annos, quam à principio vim habuit, integram non conſeruat. Nugantur autem qui Cinnamomum ex iis medicamentis eſſe dicunt, quæ ſenectutem non ſentiunt. Atqui ego non centum,neque ducentûm annorum interuentu,ſed pauciorum, ſi quis ad tantum numerum conferat,iam aliquam mutationem vetuſtiori Cinnamomo factam obſeruaui. Quo tempore enim Antonino Imperatori Theriacam paraui,vaſa lignea in quibus eiuſdem generis Cinnamomum inerat, multa cõſpexi,alia Traiani,quædam Adriani,nõnulla Antonini,qui poſt Adrianũ Imperator fuit,ætate repoſita:omniaq; hæc ſeſe & ſaporis & odoris imbecillitate vehementiaq; tantùm ſuperabant, quantùm & tempore differebant. Olim è Barbarorum terris arca cubitos quatuor & medium longa,Romam perlata cùm fuiſſet, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat,ex eóque Marco Antonino Imperatori antidotum quandam compoſuiſſem, ipſum cæteris multùm præſtare deprehendi,adeò vt Imperator quoque ea deguſtata medicinæ cõcoctionem, velut in aliis fieri ſolet,expectare noluerit,ſed etiam ea vſus ſit, nondum integrè duobus mẽſibus elapſis. Antonino ſucceſsit Commodus,qui nec Theriacæ, nec Cinnamomi curam vllam habuit,ſub quo non ſolùm arboris illius quod ſuperfuerat omne diſsipatum eſt,verùm etiam quodcũque poſt Adriani tempora comportatum fuerat. Quo factum eſt,vt nunc Imperator Seuerus cùm me ſibi antidotum eo modo conficere iuſsiſſet, quo Antonino cõfeceram, ex Cinnamomo Traiani & Adriani tẽpore repoſito ſumere coactus ſim, imbecilliorâque planè viſa ſunt, & tamen nondum triginta anni interceſſerant. Hîc tamen optimi Cinnamomi notas quaſdam neceſſarias ſubiicere volumus, ipſum ſummoperè bene olere, inexplicabilémque præ cæteris bonum quẽdam odorem ſpirare, ac calidum guſtantibus ſe multùm exhibere,non tamen ita vt mordicando triſtitiam palato inferat:colorem denique talem habere,qualem ſi quis lacti nigrum colorem admiſceat,atque cærulei aliquantùm addat. Ex hoc igitur quantùm volebam, vt mos mihi fuit,cùm accepiſſem, ramuſculos paucos apud me repoſui ex apotheca, in qua res meas omnes pretioſas ſeruabam. Verùm ipſa combuſta, quo tempore & delubrum Pacis incenſum eſt, & hæc & aliæ quinque Cinnamomi ſpecies, quas mihi conquiſieram, periêre. Neque itaque cùm Seuero Imperatori Theriacam componerem,ex Cinnamomo Adriani tempore repoſito quod optimum viſum eſt elegi. Superſunt adhuc ibi multa vaſa lignea,quæ omnia habent plurium radicum,vel plurium ramorum,vel Cinnamomorum differentias: nullum tamen veluti truncus in plures ramos diuiſus attollitur, ſed Veratri vtriuſque figuram præ ſe fert,atque etiam magis Damaſonij,quod è Creta ad nos adfertur. Quæuis autẽ Cinnamomi ſpecies ab vna radice,ceu frutex quidam paruus conſurgit, emittítq; hæc ſex, illa ſeptem virgulta, vel paulò plura pauciorâve, non æquali tamen omnia longitudine:verùm quod maximum eſt,pedis Romani dimidium non excedit. Vniuerſa autem Cinnamomi natura ſimilis eſt quodammodò optimæ

Caſsiæ. Hactenus Galenus. Strabo cum Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, Cinnamomum in Arabia gigni dicit, atque etiam in India, ea ſcilicet parte quæ ad Auſtrum vergit. Quia cùm hæc Arabiæ & Æthiopiæ Sole perſimilis ſit, ea omnia, vt ipſe ait, gignit aromata, nempe Cinnamomum, Caſsiam, & alia, perinde ac illa.
Lib. 9. c. 13. Idem teſtatur Ariſtoteles in Hiſtoria animalium. In Arabia Cinnamomus auis appellatur, quã ſurculos Cinnamomi portare, ac nidos ex iis cõficere aiunt. Nidificant in excelſis arboribus & ramis, ſed incolæ ſagittis plũbatis nidos petunt, atq;
Lib. 10. c. 33. ita decuſſum in terra Cinnamomum legunt. Quæ Plinius mutuatus, in Arabia, inquit, Cinnamologus auis appellatur, Cinnami ſurculis nidificat. Plũbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ mercis gratia. Ariſtoteli auis non κινναμολόγος dicitur, ſed κιννάμωμος eodem cum planta nomine. Verùm Iulius Solinus de eadem re ſcribẽs, auem ipſam nõ Cinnamomum, ſed Cinnamologum appellat, atque etiam addit Cinnamomum hoc pretiis vendi amplioribus, quòd magis, quã aliud mercatores
Lib. 2. c. 151. & 124. portent. Auicenna & Serapio nihil aliud de Caſsia & Cinnamomo literis mãdarunt, quàm quod ex Dioſcoride & Galeno deſcripſerunt. Ex quibus omnibus intelliget ſtudioſus lector, quàm fabuloſa, varia, & incerta de Caſsia & Cinnamomo à veteribus Græcis & Latinis auctoribus perſcripta ſint: tam longis enim difficilibúſque nauigationibus, ex regionibus tum parùm notis petebantur hæc aromata, vt perfectam horum cognitionem ſibi comparare non potuerint. Primùm Dioſcorides ſuccinctè admodùm Caſsiam dixit eſſe virgultis craſsi corticis, Piperis foliis: Cinnamomi verò deſcriptionem prorſus omiſit. Theophraſtus Caſsiam & Cinnamomũ magnitudine Viticis, multos ramos habere, lignoſos. Plinius Cinnamomum dixit fruticem eſſe duorum cubitorum altitudine ampliſsimum, palmíque minimum, & cætera quæ ſuprà poſuimus. Caſsiam fruticem eſſe amplitudine trium cubitorum, &c. Galenus arcam Romam delatam fuiſſe tradit è Barbarorum regione, longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in quo integra Cinnamomi arbor erat. Quibus indicat Cinnamomum eſſe arborem. Idem ſcribit vnãquamque Cinnamomi ſpeciem, ab vna radice, ſeu fruticem quẽdam paruũ conſurgere, adeò vt maiora eius virgulta dimidium Romanũ pedẽ non excedant. Quibus innuit Cinnamomum in paruorum fruticum genere eſſe. Quid verò ſibi vult Galenus cùm dicit Cinnamomorũ nullum veluti truncum in plures ramos diuiſum attolli, ſed Veratri vtriuſq; figuram præ ſe ferre, aut etiam magis Damaſonij? Ad hæc cũ Caſsiam & Cinnamomũ diuerſas arbores eſſe ſtatuit. Eſt & illud permirum, quod ait Caſsiam ſæpe in Cinnamomũ trãſmutari, ſeq; vidiſſe eximiæ Caſsiæ ramulos omni ex parte Cinnamomum referentes: contrà Cinnamomi ſurculos Caſsiæ prorſus perſimiles. Caſsiæ genera Galenus recenſet eadem quæ Dioſcorides: item Cinnamomi ſex, à Dioſcoride etiam declarata. Theophraſtus Cinnamomum in quinque partes diuidit, vt diximus. Eidem & Plinio duo duntaxat Cinnamomi genera ſunt, candidum & nigrum. Iam verò priſci illi regiones & natales locos apertè & diſertè non deſignant. Dioſcorides Caſsiam circa Arabiam odoriferam prouenire ſcribit, Plinius Cinnamomum in Æthiopia, mox ſubiungens Æthiopas mercari id à conterminis. Quòd ſi apud illos naſceretur, cur ab aliis id emerẽt? Multò abſurdius quod ſequitur, Æthiopes eas merces per vaſta maria vehere. Nam ſi contermini ſunt qui vendunt, tam longa nauigatione quid opus eſt? vt nunc, ita & olim à Molucis in ſuperiorem Indiam Cinnamomum vehebatur, mercimonium id exercente quæ ad mare rubrum iacet Æthiopum gente, quos Abyſsinos vocamus, ob commodam Occeani propinquitatem. Quæ res Plinium fefellit, vt rectè Dalechampius annotauit. His fabulas addidêre non ſolũ Herodotus, ſed etiam Theophraſtus & Plinius. Fabuloſum enim eſt ſectos ſurculos præſui recentibus coriis boum, vt iis putreſcentibus vermiculi lignum erodant

& excauent

& excauent cortice tubo amaritudine. His expositis nunc discutiēdum an veram hodie Casiam habeamus, sitq; ea quæ Canella vulgò vocatur. Deinde an ab ea Cinnamomum differat, an verò genuino careamus. Primùm recentiores omnes, qui doctrina & iudicio præstant, censuerunt Officinarum Cinnamomum, vulgò Canella dictum, legitimam esse priscorum Casiam: cuius genera à Dioscoride & Galeno tradita internoscere poterit is: qui magnā huius copiam in mercatorum apothecis diligentiùs perquisierit, & examinauerit. Quare ex Officinis omnibus reiicienda segmenta & frusta quædam, nec odore, nec sapore, nec viribus commendanda, quæ Casiæ ligneæ siue odoratæ vice tum Medici, tum seplasiarij diu vsurparunt. Inter quæ cùm sint nonnulla quæ præter odorem saporémque quibus ferè carent, Casiæ Dioscoridis admodùm similia videantur, eius Pseudocasiam esse non temerè quis dixerit: medicamentorum verò compositionibus Xylocasiam, id est, Casiam ligneam, siue Casiam odoratam postulantibus, Canella nostra adhibeatur. At cùm hæc Casia etiam Casia fistula nominetur, quoniam ligno exempta tubuli seu fistulæ specie est, Mauritaníque Siliquam Ægyptiam, siue Casiam nigram, siue Catharticam vulgò dictam etiam Casiam fistulam vocent siue sua, siue interpretum culpa, cauendum ne hac homonymia decipiamur, præsertim in medicamentis à Mauritanis inuentis, quæ Casiam fistulam expetunt, quæ Siliqua Ægyptia, siue Casia cathartica, non illa odorata intelligenda est. Quantum ad Cinnamomum attinet, quidam credunt in capsis Canella siue vulgari Cinnamomo refertis, fragmenta veri, ac legitimi Cinnamomi reperiri posse ab iis qui & deligere & distinguere nouerunt. Pena scribit se Casiam ad Cinnamomum proximè accedentem vidisse in Officina Gulielmi Driesch pharmacopœi Antuerpiensis. Erat verò multorum iudicio surculus ille Cinnamomi, bacillo solido, fractu facili, Cinnamomi cortice obtecto, cui etiámnum cuticula pullo colore obducta fuit. Clusius in Scholiis in Historiam Aromat. Indic. Garciæ, asserit se tres vidisse Cinnamomi surculos. Erant ij recti, non enodes, sed nodis quibusdam sine ramulorum vestigiis palmum à sese disitis insigniti. Cortex tenuis, subcinerei quodammodò coloris, iucundi odoris, suauis gustus, sed qui sua acrimonia aliquantulùm linguam vellicet. Lignum certè inodorum est & insipidum, non minùs quàm Salicis ramus, cui perquàm similis est. Retinet autem cortex suauem illam cum odoris tum saporis iucunditatem (tametsi totis quadraginta aut amplius annis à matre reuulsi sunt ramuli) atque eam etiam maiorē, quàm nostra Canella. Istud autem hodiernum Cinnamomum neque idem cum Casia, neque multùm diuersum esse certum est, inquit Pena. Nam si vtriusque notas ex Dioscoride perpendas, videbis easdem ferè esse vires, non disparem vsum. Si recentioribus assentiaris & exploratoribus, eiusdem arboris non ita diuersas partes esse disces. Quod Galenus innuit, cùm dicit Casiam sæpe in Cinnamomum transmutari, seq; vidisse eximiæ Casiæ ramulos Cinnamomum prorsus referre. Cōtrà se vidisse Cinnamomi surculos Casiæ prorsus persimiles. Quibus tanta horum cognatio significatur, vt Galeni auctoritate freti quidam putent Casiam & Cinnamomū ex vna & eadem arbore prouenire, sed ex diuersis eius partibus, nimirū Cinnamomum ex summis & tenerioribus surculis, Casiam ex aliis. Alij nos verò Cinnamomo destitutos esse contendunt, ídque quod Cinnamomum Officinis dicitur, nihil aliud esse quàm Casiam ligneam, siue odoratam, quæ vulgò Canella nominatur, quos secutus est Matthiolus, qui contra veterum & recentiorum omnium qui de Cinnamomo & Casia tractarunt sententiam, Cinnamomum lignum non corticem esse ait. Ex iis recentioribus Garcias horum historiam luculentè describit his ferè verbis. Propter locorum distantiam, inquit, & minùs frequentatas has regiones à negotiatoribus, probè cognita Casiæ historia veteribus non

Lib.1.ca.15.

Li.1.Arom. Indic. c.15.

non fuit. Nam qui eam Ormuz & Arabiam deferebant, Chinenſes erant. Ex Ormuz deinde in Alep emporium totius Syriæ nobiliſsimum ab aliis negotiatoribus transferebatur. Qui verò inde eam ad Græcos deportabant, aut apud ſe naſci, aut in Æthiopia dicebant, multíſque cum ſuperſtitionibus cędi diuidíque à ſacerdotibus, vt ex Theophraſto & Plinio diximus. Cæterùm neque Caſsiam, neque Cinnamomum apud Æthiopes aut Arabes naſci, Luſitanorum nauigationibus palàm factum fuiſſe ait Garcias, qui totam illam oram circunlegerunt, magnáque ex parte terreſtri itinere peragrarunt: nullam autem Caſsiam aut Cinnamomum ſe vidiſſe affirmarunt. Dicet aliquis Canellam quidem apud eos non naſci, & propterea ab Indis petere: ſed legitima Caſsia & vero Cinnamomo eos non carere, fortè autem à Barbaris & inconditis populis ignorari. Cui reſpondet Garcias, familiares ſe habere eruditos Medicos Arabes, Turcas & Coracones, qui omnes Canellam craſsiorem Caſsiam ligneam appellant. Præterea nonnullos Luſitanos totam Æthiopiam ſub Ægypto (quam nunc Guineam vocant) non ſolùm ſecundùm mare, ſed in mediterraneis peragraſſe, alios ab inſula D.Thomæ vſque ad Sofala & Mozambique, & inde Goam penetrantes, pleroſque alios à promontorio Bonæ ſpei (cùm naufragium paſsi eſſent) vſque ad Mozambique & Melindam, ita vt vtramque Æthiopiam, ſupra & infra Ægyptum perluſtrarint: nullam tamen ab his conſpectam illic fuiſſe Canellam vel Caſsiam. Neque credendum eſt ipſos incolas tam nobilia medicamenta ignoraſſe, aut tacituros fuiſſe. Nam quemadmodùm barbariſsima gens, quæ inſulam D.Laurentij incolit, mercatoribus, qui eò interdum deferuntur, fructum quendam auellanæ magnitudine oſtendit, quia Caryophylla redolet, eadem ratione credendum eſt Æthiopas Cinnamomum & Caſsiam, adeò odorata aromata Luſitanis demonſtraturos fuiſſe. Porrò Caſsia lignea Arabibus, Perſis, Indis *Salihacha* vocatur, à vulgo autem Indorum eodem nomine, quo Canella: nullum enim inter Canellam & Caſsiam diſcrimen faciunt. Neque reuerà quiſpiam Caſsiam à Canella differentem vidit. Cæterùm quòd Canellæ diuerſa Cinnamomi & Caſsiæ nomina indita fuerint, occaſionem præbuiſſe putat Garcias mercatores Chinenſes, (nam annales vrbis Ormuz produnt olim quadringentas naues è China vno eodémque tempore eò appuliſſe) qui cùm è ſua regione aurum, ſericum, vaſa murrhina, moſchum, margaritas, cuprum, aliáſque merces eueherent, nonnullas ex eis in Malaca vendebant, Santalum, Nucem myriſticam, Macim, Caryophylla, lignum Aloës contrà in ſuas naues inferebant. Quæ rurſus in Zeilam & Malauar diuendebant, indéque ſumebant Canellam, ex Zeilam, videlicet laudatiſsimam, ex Malauar minùs ſelectam: ſimiliter & ex Iaoa, vnde etiam Piper Cardamomúmque euehebant, eáque omnia deinde Ormuz, aut in Arabiæ oram maritimam perferebant. Interrogati autem iſti Chinenſes, quænam eſſent hæc aromata, & vnde aduëherent, fabulas illas narrabant quas recenſet Herodotus, vt iis commentis earum mercium pretia augerentur. Cùm autem eam, quæ in Zeilam proueniſſet, Canellam ab ea, quam in Iaoa & Malauar ſumpſerant, differre conſpicerent, diuerſa illis indidere nomina, cùm tamen eiuſdem generis eſſent cortices, pro ſoli cæliq; varietate duntaxat differentes, vt plerumque idem fructus pro regionum & cæli differentia ſuauior fieri, aut à naturali bonitate degenerare ſolet. Ementes ergo incolæ Ormuz eam Canellam à Chinenſibus, Darchini, quod Perſis lignum Chinenſe ſignificat, appellarunt. Deinde Alexandriam vehentes, vt eam Græcis eò confluentibus cariùs venderent, Cinnamomum vocarunt, quod ſignificat lignum odoratum, quaſi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Canellæ, quæ ſcilicet ex Iaoa & Malauar delata eſſet, idem nomen quo in Iaoa appellatur

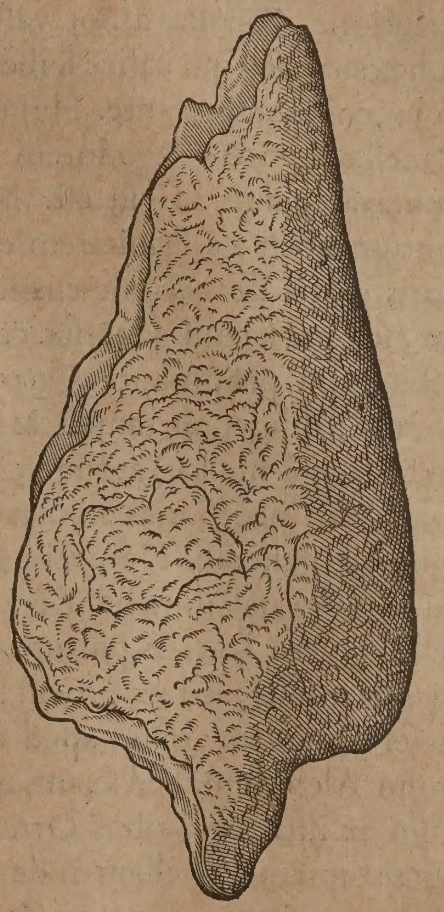
Nomina

appellatur, indiderunt, ſcilicet *Cais manis*, quod lingua Malaya dulce lignum ſonat, duo diuerſa nomina eidem rei imponentes. Græci corrupto vocabulo Caſsiam dixere. Vſus eſt Auicenna cum Rhaſe & reliquis Arabibus vocabulo Perſico Darchini, vt pleriſque aliis Perſicis ſolet. Nam Canella cuiuſcunque generis Arabicè *Querfaa* & *Querfe* dicitur. Reliqua verò nomina apud Arabas corrupta ſunt, vt *Darſihahen*, & ſimilia. Vocatur in Zeilam *Cuurdo*, in Malaya, vt dictum eſt, *Cais manis*, in Malauar *Camraa*. Nam quod Serapio Darchini arborem de China interpretatur, corruptum eſt, & ab interprete additum. Quare Garcias Caſsiam, Cinnamomum, & noſtram Canellam, vnum idémque medicamentum eſſe cenſet, atque ita depingit. Arbor eſt magnitudine Oleæ, interdum minor, multis onuſta ramis, non iis quidem contortis, ſed rectis fermè, foliis colore quidem ad Lauri, forma verò ad Citri folia accedente (non autem foliis Iridis, vt fabuloſè quidam ſcripſere.) Floribus candidis, fructu nigro & rotundo, auellanæ ferè magnitudine, aut exiguis oliuis ſimili. Eſt autem Canella nihil aliud quàm ſecundus & interior arboris cortex. Nam hæc arbor duplici cortice munita eſt, veluti Suber, non eo tamen adeò craſſo & diſtincto. Hoc confirmat *Forma.*

CANELLAE folium & bacillus.

XYLOCASSIA.

Pena, qui ſcribit Venetos inſtitores Londini oſtendiſſe corticem pollicem craſſum, ſcabrum, calloſum, foris Ilici aut Oleæ concolorem, interiùs verò conuexum mollius, ſuperficie, odore, ſapore, colore, guſtu quadantenus Canellæ vulgaris. Idcirco doctiorum Medicorum ſententia, Caſsiæ arboris extimum & craſſiſsimum corticem iudicatum fuiſſe. Similiter adnotauit Cluſius in Scholiis in Garciæ hiſtoriam, interdum inueniri fragmenta, quæ non videntur interior ille cortex, ſed omnino ſuperior, cinerea quodammodo pellicula obductus. Exemptus ergo cortex craſſo illo & exteriore libro repurgatur, deinde in laminulas quadrangulas ſectus humi abiicitur, atque ita per ſeſe conuoluitur, vt vnius rami integer cortex videatur, cùm tamen partes ſint duntaxat corticis in tubulos digiti craſsitudine conuolutæ, truncus verò interdum femoris craſsitie

reperiatur. Roseum autem illum, siue ex cinereo vinosum colorem Solis calore contrahit: qui non probè paratus, candicans siue cinerei coloris sit, nimiis verò Solis ardoribus adustus, niger. Exempto cortice tribus posteà annis ab ea arbore abstinetur. Frequentes sunt hæ arbores in Zeilam, solebátque vili emi Canella: sed triginta ab hinc annis nemo eam emere potuit præter Procuratorem regiorum negotiorum, quem Factorem vocant. Zeilanicis minores sunt eæ arbores, quæ ignobiliorem Canellam ferunt in prouincia Malauar, & in Iaoa, siue Iaua, non tamen adeò pusillæ, vt Plinius & Galenus esse scribunt. Sunt verò omnes siluestres & sponte nascentes. Nusquam alibi, quod sciam, inquit Garcias, nascitur Canella, tametsi Franciscus de Tamara scribat in freto maris Erythræi Cinnamomi arbores & Lauros maris æstu interdum opertas inueniri. At Lusitani singulis annis per mare Erythræum nauigant, nullam tamen eiusmodi arborem se vidisse referunt. Præterea Occidentalis Indiæ Historia refert Canellam istic nasci, quod verisimile non esse Garcias arbitratur: eam enim narrat calices glandésque Suberis modo ferre, cùm legitima Canella veluti oliuas tantùm ferat. Quare alia erit sui generis arbor. Quotquot tamen Historiam Peruanam descripserunt, istius Canellæ, quam in prouincia Sumaco nasci tradunt, meminerunt. Est verò ex eorum descriptione, Canellæ arbor vasta admodùm, folio Laurino, fructu racematim cohærente, sed qui calice Suberino simili contineatur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Huius arboris fructui, foliis, cortici & radicibus (licet Canellæ saporem & odorem habeant) longè calices præferuntur, quorum duntaxat puluis in vsu est. Nam si Canellæ modo cum cibis decoquantur, tantùm abest vt suauitatem eduliis concilient, vt potiùs eorum facultas & saporis gratia decoctione euanescat. Horum puluere ad diuersos morbos vtuntur, sed præsertim aduersus coli, intestinorum, & stomachi dolores in potionibus eum propinant. Quamuis autem multæ sint huius generis arbores siluestres, diligenter tamen & magna cura eas in prædiis suis colunt (fit enim culta longè melior) atque in vicinas regiones deferunt, alias merces ad vitam humanam necessarias hoc aromate redempturi. Hæc Franciscus Gomara in Historia generali. Nec vti eadem Historia Occidentalis Indiæ narrat, in China Canella nascitur, nam è Malaca Chinam cum aliis mercibus defertur. Intellexit verò Garcias plurimam etiam Canellam in insula Mindanao nasci, & vicinis insulis, sed eæ procul à China absunt. Putarunt etiam nonnulli in Alep nasci Canellam, quòd apud aliquos auctores scriptum inuenerint Cinnamomum Alepinum. Sed sciant, non magis istic, quàm in Hispaniis nasci. Verùm cùm ex illis regionibus Ormuz, & inde Alep deportabatur, factum est, vt incorruptam Canellam inde in Europam aduectam ab ipsa vrbe Alep denominarint. Quamuis autem Zeilanica cæteris præferatur, inuenitur tamen etiam interdum ignobilis, qualis est quæ crassiori cortice constat, minúsque in tubulos conuoluitur, quòd non sit eiusdem anni: quo enim vetustior cortex, eo deterior. Quæ verò in Malauar nascitur, tota ferè est deterior, tantumq; à Zeilanica differt, vt centenæ Zeilanicæ libræ decem aureos pendant, Malauaricæ verò libræ quadringentæ vnum duntaxat aureum. Ludouicus de Barthema in nauigatione sua scribit in Zeilam insula Indiæ nasci Canellæ arborem Laurum proximè referentem præsertim foliis: item baccas Lauri modo ferre, sed minores & candidiores. Hæc Canella siue Cinnamomum (nihil enim inter ea discriminis ponit) cortex est huius arboris, cuius ramos tertio quoque anno secant, & cortice spoliant: truncum verò illæsum relinquunt. Similiter Odoardus Barbosa scripsit in Zeilam Indiæ insula nasci optimam Canellam locis

Locus. — Li.12.ca.19. — Lib.1. Antidot. — Cap.143.

locis montosis ex arbore Lauro simili. Arrianus in nauigatione maris rubri refert duorum dierum itinere ab Emporio Mordo dicto locum esse Mosillum nuncupatum, in quo maxima Casiæ copia prouenit. Idem ait Emporium esse Aromata dictum Orientem versus, in quo nascitur Casia, Zigir & Asyphi, & alia aromata. In quam Arriani nauigationem is qui scripsit, quod de Casia & Zigir Canellæ generibus ab Arriano proditum est, diligenter expendendum esse annotauit, nempe ea nasci in Troglodyticæ parte, velut in Aromata & Mosillo, vnde mercatores emunt, & ad alias partes transportant. Similiter quod Plinius dixit, Cinnamomum nasci in Æthiopia Troglodytis contermina, quæ ob id ab antiquis auctoribus teste Strabone Cinnamomifera appellata fuit, quod etiam confirmauit Ptolemæus. At nunc tota Troglodytica & Æthiopia probè cognitis, certum est neque Cinnamomum, neque aromatum speciem vllam illic nasci, dempto Zingibere, quod in regno quodam Damute nuncupato prouenit. Theuetus partim Garciæ assentitur, partim ab eo multùm discrepat. Narrat ab insulæ quæ Monorique dicitur celebriores esse Cauit & Subanin, propè quas optima Canella prouenit, quam Maluarici *Cais-mani* appellant, quæ vox dulce lignum significat, creditque Theuetus Græcos corrupto inde nomine Casiam ligneam appellasse. Ac reuerà veteres plerique, inquit, existimarunt arborem, quæ Casiam, & eam quæ Cinamomum & Canellam fert, eandem planè esse, quod falsum est, etiam si Garcias id asserere voluerit: tantùm enim differt hæc ab illa, quantùm glandifera arbor à Castanea arbore. Cæterùm Canellam Arabes appellant *Querfaa*, alij *Querfe*, Zeilam incolæ *Cuurde*, in Iauan insula *Cameaa*, in Ormuz *Darchini* dicitur, id est, Lignum Chinense. Arbor hæc in montibus nascitur, Lauro nostrati similis, cuius ramuli duntaxat, & tenuiores surculi stato anni tempore Regis iussu amputantur & væneunt. Ramulis multùm brachiata est, in quorum extremis flores sunt parui, quibus Solis feruore statim flaccescentibus & delapsis succedit fructus, ferè rotundus, Nucis auellanæ magnitudine, ex cuius nucleo oleum exprimitur, inodorum, nisi sit igni excoctum, quo ægri neruos & cæteras corporis partes malè affectas illinunt. Canella quæ ad nos aduehitur, secundus est arboris cortex, qui dissectus in sese conuoluitur, & colorem mutat. Radix vtilis est, nec non succus qui ex arbore manat, iisque confert maximè, qui sanguinis ex naribus profluuio obnoxij sunt, orisque halitum commendat. Scire autem licet nullam Canellæ arborem, neque in Africa, neque in Asia minore, neque in Peru, neque in Europa prouenire, quicquid scribant Plinius & Herodotus. Hæc ex Theueto. Superest vt Cinnamomi & Casiæ vires ex veteribus explicemus. Casia vim habet calfaciendi, inquit Dioscorides, vrinam ciendi, siccandi, & leuiter adstringendi. Conuenit ad medicamenta oculorum, quæ efficiendæ claritatis gratia concinnantur, & ad ma-

To.1. Cosmog. lib. 12. cap. 7.

Temper. & Vires. Lib. 1. c. 12.

ARBOR CANELLAE, *Theueti.*

lagmata. Lentigines tollit cum melle illita, menſes trahit, contra viperarum morſus pota auxiliatur. Aduerſus inteſtinas inflammationes omnes, & renum vitia potu proficit. Fœminis in ſolio deſidentibus aut ſuffimentis prodeſt ad dilatationem vuluæ. Ea duplo pondere medicamentis mixta Cinnamomi vicem ſupplet, ſi ipſum deſit: nam eoſdem effectus præbet, ad plurima perquàm

Lib.1. ca.13. vtilis. Cinnnamomum omne, eodem auctore, excalfacit, emollit & concoquit, vrinam ciet: tam menſes quàm partus potum, aut ex Myrrha impoſitum pellit, contra beſtias quæ virus eiaculantur, venenáque conuenit: craſſitiem extenuat, lentigines & vitia cutis in facie ex melle illitum deterget: contra tuſſes, defluxiones, hydropem, nephritidem, & vrinæ difficultatem efficax eſt. Vnguentis pretioſis inſeri ſolet. In ſumma magni ad omnia vſus. Garcias contra Dioſcoridis & Galeni auctoritatem monet rogátque Medicos

Lib.1. hiſt. Arom.Ind. cap.15. & pharmacopœos omnes, ne Caſsiam duplici pondere pro Cinnamomo compoſitionibus immiſceant. Tum ne poſthac Caſsiæ loco Canellam deteriorem

Li.7.ſimpl. præſcribant, ſed ſelectiſsima vtantur, cùm tanta ſit eius copia. Galenus ſcribit Caſsiam exſiccare & excalfacere tertio quodammodo ordine, ſed & tenuium admodùm eſſe partium, guſtu verò plurimam in ſe acrem deprehendi, leuiter quoque nonnihil adſtringere. Quamobrem ob hæc omnia incidere, ſimúlque digerere quæ in corpore ſunt excrementa: ad hæc robur etiam inſtrumentis addere. Idoneam verò etiam ſuppreſsis menſibus, cùm videlicet à copia ſimul & craſsitudine excrementorum quod ſufficiat euacuari nequit. Cinnamomum verò ſummè tenuium eſſe partium, non ſummè tamen calidum, ſed ex tertio ordine. Nihil autem æquè deſiccare eorum quæ pari ſunt excalfaciendi facultate, propter tenuitatem eſſentiæ. Garcias auctor eſt extillare ex Caſsiæ radice liquorem Caphuram redolentem. Sed Rex vetuit radices vulnerari, ne arbores pereant. Præterea elici aquam vitreis organis ex ipſis floribus, ſed quæ fragrantia & odoris ſuauitate ei cedat, quæ ex corticibus nondum reſiccatis elicitur. Vtilis eſt hîc liquor ſtillatitius ad plurima. Nam ſtomachi imbecillitatem roborat, coli dolores à cauſſa frigida prouenientes illico lenit. Faciei colorem commendat & oris halitum. Præterea ad condiendos ſuauioréſque efficiendos cibos perquàm idoneus. Ex Canellæ baccis oleum exprimitur, quemadmodùm ex oliuis, ſebaceum quodammodo & ſaponi Gallico ſimile, inodorum, niſi calfactum ſit, tunc enim Cinnamomum aliquantùm olet, & vtuntur aduerſus ventriculi, & neruorum frigidam intemperiem.

PIPER.

QVOD Græci πέπερι, id Piper Latini dicũt, Arabes *Fulfel* & *Fulful*, Itali *Pepe*, Germani *Pfeffer*, Hispani *Pimienta*, Galli *Poiure*. De eo Dioscor. hæc prodidit. Piper arborem tradunt nasci in India, breuem, quæ inter initia prælongum fructũ veluti siliquam promit, quod est longum Piper, habens intus aliquid tenui Milio simile, quod tãdem in perfectum Piper euadit. Id autem suis temporibus dehiscens, racemos emittit grana ferentes, qualia videmus. Ea acerba candidũ Piper faciunt, aptũ ocularibus remediis, antidotis, & theriacis medicamẽtis. Longum verò vehementiùs mordet, & subamarũ est, quia immaturum decerpitur, antidotis & theriacis medicaminibus expetitum. Nigrum verò candido suauius, acrius, ori gratius, & quod non nisi maturum colligatur, magis odoratum, nec non ad condimenta vtilius. Sed candidum & subacerbum antedictis infirmius est. Piperis radix Costo similis est. Eligendum est grauissimum, plenum, nigrum, non valde rugosum, recens, nõ furfurosum. Inuenitur etiam in genere nigri, nutrimento destitutum, inane, leue, quod vocatur brasma. Plinius, Passim verò, inquit, quæ Piper gignunt arbores, Iuniperis nostris sunt similes: quãquam in fronte Caucasi solibus apposita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina à Iunipero distant paruis siliquis, quales in Phaseolis videmus. Hæ priusquàm dehiscant decerptæ, tostæq; sole faciunt quod vocatur Piper longum: paulatim verò dehiscentes per maturitatem ostendunt candidum Piper, quod deinde tostum solibus, colore rugísque mutatur. Dioscorides arborem Piperiferam neque delineauit, neque cuiquam alteri assimilauit. Plinius Iunipero comparauit: in cæteris haud multùm dissentiunt. Theophrastus dixit tantùm Piper fructum esse, cuius genera duo. Vnum enim rotundum Erui modo, cute carnéque constans, sicuti Lauri baccæ, subrubrum. Alterum oblongum, nigrum (contrà, rotundum μέλαν, nigrum, oblongum ὑπέρυθρον subrubrum dicendum videtur) semina parua Papaueris continens. Longè hoc validius altero. Auicenna & Serapio, quæ de Pipere tradiderunt, ex Græcis exscripsere. At Dioscorides, Theophrastus, & hos secutus Plinius Piperis plantæ formam, ac notas ignorarunt, vt ait Garcias, neque natales locos probè designarũt. Quod minùs mirum videri debet: regionis enim procul dissitæ, ideóque minùs bene cognitæ, nec perlustratæ plantam non inspectione notam, sed auditione tantùm acceptam, alienam fidem secuti describebãt. Illud magis mirum Arabas & recentiores in eundem errorem incidisse. Quare veram Piperis historiam ex aliis referemus. Ac primùm ex Garcia. Maxima, inquit, Piperis quantitas prouenit in Malauar, tota ea maritima regione quæ à promontorio Comorim ad Cananor vsque pertingit. Nascitur etiam in Malacæ maritimis, sed bonitate superiori cedens, & magna ex parte inane. Prouenit similiter in insulis Iauæ vicinis, & Sunda, & Cuda, aliisq; locis. Sed id in Chinarum regionem tantùm deportatur, & loco natali consumitur, præter id quod in Pegu & Martaban deuehitur. Maxima etiam eius pars quæ in Malauar oritur, in vsum incolarum cedit, tametsi regio ampla non sit: nonnihil etiam à maritimis eius regionis populis absumitur. Pars eius defertur in Balagate bubulis coriis. Et magna copia (quamuis edicto Regio vetitum sit) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id suffurantibus ipsis incolis. Inuenitur etiam Piper supra Cananor, qua Septentrionem spectat, sed adeò exigua quantitate, vt ipsis incolis non sufficiat, & externo importato opus habeant. Etenim non gaudet planta hæc locis desertis ac mediterraneis. Quantùm verò distent hæ regiones à Caucaso monte, ex Geographiis satis liquet. Piper Maluatica lingua Molanga dicitur, Malacitana, Loda, in Guzarate & Decan, Meriche, in Bengala, Morois, longum Piper quod solùm

Nomina. — Lib.2.c.153. — Lib.12.c.7. — Lib.9. hist. cap.22. — Li.2. c.549. Can.357. simpl. — Li.1. Arom. Ind.ca.22. — *Locus.* — *Nomina*

iſtic prouenit Pimpilim, Arabibus medicis, tum vulgò *Filfel.* Tamen Auicenna Fulful & Fulfel appellat, quem ſecutus eſt Serapio. Seritur Piperis planta ad radices alterius arboris(magna ex parte iuxta arborem Faufel, aut Palmam ſatam Garcias vidit)ad cuius faſtigium vſque ſeſe conuoluendo conſcendit, foliis raris, Mali Aſſyrij effigie, ſed minoribus, in extremo acutis virentibus, guſtu aliquantùm calidis, & folij Betre ſapore. Fructus vuarum modo racematim cohæret, minores tamen ſunt Piperis racemi, & fructus ipſe minor, ſempérque virens, donec ſiccetur, & perfectam maturitatem conſequatur, quæ incidit circiter medium Ianuarium. Radix puſilla, nō Coſto ſimilis, vt vult Dioſcorides, quia Coſtus radix non eſt, ſed lignum. Verùm inter plantam quæ Piper nigrum fert, & eam quæ candidum, tam parua eſt differentia, vt à nemine quàm ab incolis dignoſci poſsit, quemadmodū Vitem quæ vuam fert nigram ab ea quæ candidam non dignoſcimus, niſi cùm vuas habent, & eas quidem maturas. Quæ autem Piper longum edit, longè alia eſt planta, quæq; non plus habet ſimilitudinis cum ſuperioribus quàm faba cum ouo. Prætereà Piper longum in Bengala prouenit, quæ regio quingentarum leucarum ſpatio à Malauar diſtat, vbi nigrum & candidum gignuntur. Quare Galenus Dioſcoridem ſecutus eandem plantam Piper longum, candidum & nigrum

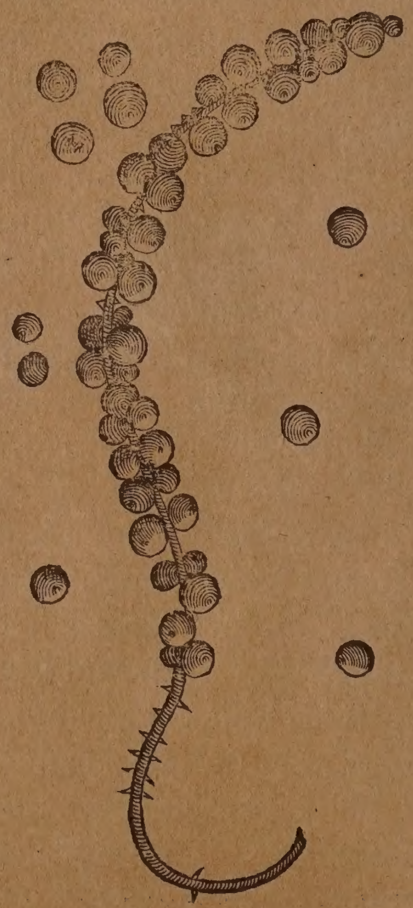
Forma.

Li.8. ſimpl.

ARBOR *Piperifera, Theueti.*

PIPER *nigrum & album.*

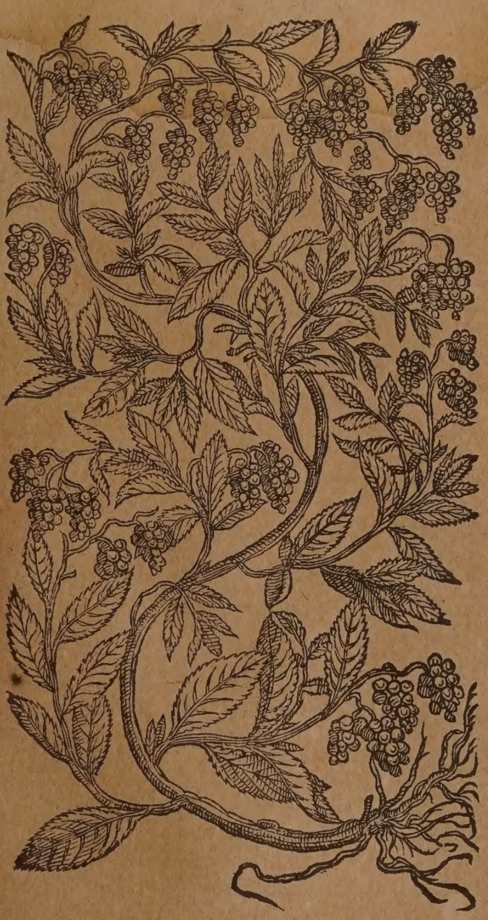

proferre falsò credidit. Candidi plantæ rariores ſunt, nec niſi certis Malauar & Malacæ locis raræ naſcuntur. Condiuntur aceto & ſale recentes adhuc, & immaturi Piperis nigri racemi, & vſui aſſeruantur, cuiuſmodi racemos interdum cum Zingiberis radicibus muria conditis Antuerpiæ reperiri ait Cluſius, oblongos quidem & graciles, neque ita farctos, vt ſunt vuarum racemi, ex quo eorum iconem expreſſam hîc exhibemus. Arabes & Perſæ Medici Piper calidum tertio ordine ſtatuunt. Sed empirici cuiuſmodi ſunt maxima pars Indicorum Medicorum, frigidum Piper faciunt, vt & pleraq; alia aromata, quæ reuerà excalfaciunt. Solent magnates candido Pipere vti quemadmodùm nos ſale. Venenis reſiſtere, & ocularibus medicamentis vtile eſſe aſſerunt, quod & Dioſcorides annotauit. Vis omnium,

Li.2. ca.153.

omniũ, inquit,excalfacit,vrinam ciet, cõcoquit,trahit, diſcutit, abſterget quæ tenebras oculis offundunt. Piper horroribus febrium periodicis ſiue potu,ſiue illitu ſubuenit: ſerpentium morſibus auxiliatur,partus extrahit,conceptum adimere creditur ſtatim à concubitu ſuppoſitum: tuſsi omnibúſque pectoris vitiis ſiue eclegmate, ſiue potu ſuccurrit: anginæ eo & melle vtiliter perunguntur. Potum cum recẽtibus Lauri foliis tormina diſcutit. Cum vua paſſa commanducatum pituitam à capite elicit: dolores ſedat,appetentiam mouet, concoctionem adiuuat ad intinctus eſculentorum additum. Strumas cum piſce diſcutit,vitiligines cum nitro terget. Radix ora guſtantium accendit, ſaliuam ciet, lienem reprimit cum aceto illita,aut pota. Caput etiam purgat cum ſemine Staphiſagriæ manducata. Garcias candidi Piperis loco, quod calidius eſt & odoratius, nigrum præſcribendum eſſe non conſulit, niſi in candidi penuria. Similiter nec longum Piper candidi aut nigri loco, cùm prorſus diuerſæ ſint plantæ, & nigrum cum candido Lib.2.c.153

PIPER, *Matth.*

PIPER Aethiopicum, Matth.

magis conueniat. Idem alius generis Piperis meminit, ꝙ lingua Maluarica à Canara Canaricum nuncupatur. Eſt autem id inane, eóque vtuntur ad pituitam à capite eliciendam, ad dentium dolores, & in cholerico affectu. Annotauit Cluſius Scholiaſtes Antuerpiam inuehi ſolitum aliud Piperis genus, quod Luſitani Pimienta delrabo, id eſt, Piper caudatum vocant. Sed veritus Rex Luſitaniæ ne legitimum Piper alterius inuectione vileſceret, id ampliùs deferri edicto vetuit. Erat id Cubebis ferè ſimile, pediculo ſubnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulùm rugoſum,nigricans,eadem acrimonia qua Piper præditum, aromaticum,racematim cohærens. Amomum eſſe nonnulli perperàm exiſtimarunt. Eſt & aliud Piperis genus quod Aethiopicum vocatur,à Serapione Granum Zelim & Piper Nigrorum, atq; ita deſcribit. Habzeli, inquit,id eſt,Granum Zelim,granum eſt pingue,magnitudine Ciceris,foris flauum,intus album,boni ſaporis. Adfertur ex Barbaria,vbi vocatur Croni,Piper etiam Nigrorum nuncupatur: quanquam reuerà Piper Nigrorum ſit aliud.Specie Phaſeolis ſimile eſt, ſed granis &

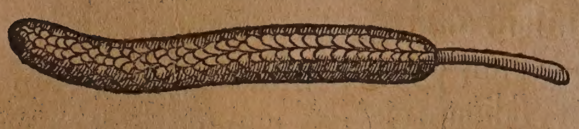
Piper Canaricum.

Piper Caudatum.

Cap.317. ſimpl.

corticibus minoribus, colore nigro, ſapore acri ſicuti Piper. Ex regione Nigrorum defertur, & doloribus dentium confert. Hęc Serapio. Hoc Piper ſic depictum dedit Matthiolus. Sunt qui perperàm Carpeſium eſſe opinentur. Nicolaus Monard. aliud Piper longum Americum depinxit, cuius toto continentis tractu, in quo Nata, Carthago, atque etiam in nouo Regno magnus eſt vſus. Id oblongum eſt, maiori acrimonia præditum Orientali, magiſq; aromaticum, ac iucundiore odore quàm Capſicum: quinetiam Piperi nigro tum ſapore, tum ſuauitate præferẽdum. Altę cuiuſdam plantæ fructus eſt, oblongus eſt, craſsitudine quidem funiculi, & dimidij pedis longitudine, veluti granulis multis conſtans, circa pediculum oblongum, cõtinuo & coniuncto ordine diſpoſitis, veluti in ſemine plãtaginis, quibus ademptis pediculus nudus conſpicitur. Recens viridis eſt, ſole matureſcit, & nigreſcit. Calidus eſt tertio gradu.

PIPER longum.

CARDAMOMVM. CAP. XXXVIII.

Nomina Lib.1.c.5. ΚΑΡΔΑΜΩΜΟΝ Græcè, vt Latinè Cardamomum, Arabicè *Cordumeni* vocatur. Dioſcorides de Cardamomo tractans id non deſcribit, ſed duntaxat quibus in locis naſcatur optimum, qualéque illud ſit, docet his verbis. Cardamomum optimum eſt, quod ex Comagene, Armenia, Boſphoróque deuehitur. In India quoque & Arabia prouenit. Eligi debet plenum, frangenti contumax, occluſum farctumq; (Quod enim huiuſmodi non eſt, exoletum iudicatur) & guſtu acre, ſubamarum, & odore caput feriens. Lib.12.c.13. Plinius de eodem aliter hæc ſcripſit. Simile his (Amomo & Amomidi) & nomine & frutice Cardamomum, ſemine oblongo. Metitur eodẽ modo & in Arabia. Quatuor eius genera. Viridiſſimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quòd maximè laudatur. Proximum è rufo candicans: tertium breuius atq; nigrius. Peius tamen varium, & facile tritu, odoríſque parui, qui verus Coſto vicinus eſſe debet. Hoc & apud Medos naſcitur. Quod ſemine oblongo dixit Plinius, de ſeminis conceptaculo ſiue calice intelligendum videtur. Ex quibus verò auctoribus quatuor eius genera faciat, neſcio. Dioſcorides enim, Galenus & cæteri Græci vnius tantùm Cardamomi meminerunt. Quod maximè laudari ait viridiſſimum ac pingue, acutis angulis, Dioſcorides requirit occluſum plenúmque, & δυσθραυστον, id eſt, frangenti contumax, quod Plinius contumax fricanti, vt fortaſſe legendum ſit contumax frianti. Auicenna de Cardamomo duobus diſtinctis capitibus tractauit. Priore de Cardamomo, id eſt, Sacola, de quo poſteà dicemus: altero de Cordumeni, id eſt, Cardamomo. Quo capite eaſdem planè vires ei Li.2.c.156. aſsignat, quas ſuo Cardamomo Dioſcorides. Ex quo perſpicuum eſt, de Græcorum Cardamomo Auicennam hîc verba facere. Item Serapio nomine Cardamomi eadem prorſus refert quæ Dioſcorides & Galenus de ſuo Cardamomo. Sed Carda-

Genera. momúmne Græcorum ſit quod vulgò in Officinis habetur, id in cõtrouerſia eſt. Matthiolus tria Cardamomi genera ad nos adferri ſcribit, maius, medium, & minus. Maioris inuolucrum fici faciem refert, materia compactum tenaci, lenta ac læui, Indicę nucis inuolucro, aut Palmæ elates non abſimili, ſtaminibus multis per longitudinem diſcurrentibus. Intus ſemine farctũ eſt ſubrubro colore, granis inæqualibus, multis intercurſantibus membranis albicantibus, quibus ſemina conteguntur, quæ Melegettas quidam appellauere, quòd Milium Indicum referant, quod Itali Melegam vocant, ſaporis acuti, odoris iucundi ac ſuauis, vnde Grana Paradiſi à multis vocitantur. Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, ſtriatóque, retuſo in ſummitate cacumine, in quo ſemen conditur, membranis quoque

CARDAMOMI ſpecies, Matth.

quoq; obuolutũ, oblongum, preſſum, canaliculo quodã altera parte diuiſum, multis tranſuerſim interſecantibus lineis, colore ex albo ruſeſcente. Minus folliculo conſtat breui, facie triangulari, fagini ferè nuclei effigie, obtuſioribus tamẽ angulis, media intus diſſepiente membrana. Vtrinque ſemen eſt altera parte caua linea diuiſum, ſubrotundum & tactu ſubaſperum. Omnium ſemen eſt fractu facile, acre, cum quadam odoris ſapo risque ſuauitate, & ſine vlla amaritudine. Maius tamen acrius eſt, & aromatis quid magis reſipiens. Minus vt medium acrimoniæ vehementia ſuperat, ita & odoris fragrantia. Maius Cardamomum videri poſſit, inquit Matthiolus, id eſſe quo veteres Græci vſi ſunt, quòd ſuo è Cardamomo apud Galenum folliculos abiiciat Zeno, & quòd in Theriaca carmine deſcripta folliculorum Cardamomi mentio fiat. Lib. 2. Antidot. Præterea alio in loco Galenus ex Pamphilo myropola tranſſcribens Cardamomi delibrati meminit. At repugnat ſapor, in quo nulla prorſus amaritudo percipitur, Lib. 7. com poſ. med. loca. cap. 3. quæ in Galeni Cardamomo adeò euidens eſt, vt eo vermes inteſtinorum necari affirmet. Adhæc illius ſapor ſuauis eſt, nec caput tentat, nec frangenti contumax eſt, ſed dentibus facillimè cedit. Quare maius illud Matthioli Cardamomum, veterum Græcorum Cardamomum minimè fuerit: neque etiam medium, neque minus, id quod ex ſequentibus perſpicuum fiet, quibus de Cardamomo vulgari Officinarum dicemus potiſſimùm ex Garcia. Quod Cardamomum vocant, inquit, Lib. 1. Aro. Indic. c. 24. aroma eſt in India notiſſimum, ob frequẽtem eius vſum, cuius etiam magna pars in Europam, Africam, & Aſiam deuehitur. Quàm verò rectè ſit illi Cardamomi nomen inditum, aliis diſceptandum reliquit. Certè Auicenna peculiare ſcripſit caput de Saccolaa, quod duûm generum eſſe tradit. Alterum Saccolaa quebir, id eſt, magnum, alterum Saccolaa ceguer, id eſt, minus. His nominibus cognitum eſſe vtrumque Cardamomum cùm Medicis Arabibus, tum mercatoribus. In Malauar vocatur *Etremelli*, in Zeilan *Ençal*, in Bengala, Guzarate & Decan interdum *Hil*, interdum *Elachi*, idque inter Mauritanos: nam à gentilibus indigenis omniũ ſuprà dictarum prouinciarum *Dore* nuncupatur. *Nomina* Quæ diuerſitas & nominum confuſio multis errandi occaſionem præbuit: alij enim Indicis vocabulis, alij Arabicis vſi ſunt. Nam quòd Serapio alterum Saccolaa, alterum Hilbane vocat, mendoſum eſt, & Hil duntaxat ſcribendum. Cap. 64. ſimpl. Quòd ſi Bane quis adiici velit, potiùs Bara dicendum cenſet Garcias, quod lingua Canarina magnum ſignificat. At Serapio nomine Hilbane Cardamomum minus intelligit. Nihil igitur aliud eſt Saccolaa omnium Arabum, aut Saccule Auicennæ, aut Elachi, quàm quod vulgo Cardamomum vocant Officinæ, veteribus tum Græcis, tum Latinis incognitum, de quo ſic Auicenna. Lib. 2. c. 155. Saccolaa quid eſt? Aliud eſt magnum ſicut Cicer nigrum, quod cùm frangitur, interius habet granum album, mordicans linguam ſicut Cubebæ, *Forma.* in quo eſt aromaticitas. Et aliud eſt paruum ſicut Lens, aromaticum etiam. Serapio etiam de vtraque huius Cardamomi ſpecie ex auctoritate Iſaac fuſiùs agit. Naſcitur, & ſeritur auctore Garcia, leguminum modo, altitudine quando ſumma, cubiti, in quo dependent ſiliquæ paruæ granula interdum vſque ad viginti continentes.

nentes. Prouenit vtrumq; in India præsertim ab Emporio Calecut vsque ad Cananor: tamen aliis etiam locis Malauar, & in Iaoa nascitur, non tamen adeò copiosum, neque cortice tam candido. Optimum censetur minus, quod odoratius est altero, & facultate maius dici potest. Id veterum Græcorum Cardamomum esse nequit. Nam Galenus scribit Cardamomum non esse tam calidæ facultatis, quàm Nasturtium, sed suauius & magis fragrans cum quadam amaritudine. Quas notas omnes, præsertim amaritudinem Cardamomo nostro non conuenire experientia docet. Dioscorides verò commendat quod ex Comagene, Armenia, Bosphoróque adfertur (tametsi in India quoque & Arabia prouenire dicat) eligendúmque plenum, frangenti contumax, gustu acre, subamarum, odore caput tentans. Nostrum contrà in regiones illas defertur, ex quibus Dioscorides suum deferri scribit. Sed neque id frangenti contumax est, neque caput tentat, neque amarum, neque gustu adeò acri vt Caryophylla. Neque vllum ex Plinij Cardamomis cum nostro conuenit, quod fragile esse debet, siliqua candicante, granis intus nigris. Ex iis etiam satis liquet errasse eos qui Capsicon siue Siliquastrum pro Mauritanorum Cardamomo exhibuerunt. Item eos qui Melegetam Cardamomum Dioscoridis esse putant, nam Melegeta Dioscoridi ignota fuit: quíque Cardamomum maius coloris esse cinerei aiunt, Nigellæq; id tertium genus, quod in Officinis habetur, quoniam Nigella in his omnibus prouinciis non nascatur. Quòd verò Melegeta Cardamomum minus non sit, satis ex vtroq; genere quod in India nascitur perspicuum est, quorum alterum Cardamomum, vt vocant, maius est, alterum minus, eiusdem tamen formæ, & magnitudine duntaxat differentia. Multi vsus est in his prouinciis in quibus prouenit. Etenim cum Betre (vt iam diximus) manditur, pituitaq; caput & stomachum expurgat, & Serapiis admiscetur. Hæc ex Garcia. Scribit Auicenna Saccola calidum & siccum esse tertio gradu, cum calore adstrictionem illi inesse, præcipuè in cortice. Conferre vomitui & nauseæ cum mastiche & aqua vtriusq; granatorum. Serapio verò tradit Cardamomum maius minore minus esse acre, & maiore adstringendi vi prę-ditum, præcipuè cortices & folliculos. Calidum siccúmque esse primo gradu, resoluere, ventriculum roborare, concoctionem iuuare, valere ad syncopem & vomitus maximè cum suo cortice & folliculis, cum mastiche, ligno Aloës, succo Menthæ & vino granatorum. Minus eodem gradu calidum, & iisdem viribus præditum, sed subtiliorum partium: quare concoctionem magis iuuare, gutturis, pectoris & ventriculi superuacuos humores magis exsiccare. Græcorum verò Cardamomum, auctore Dioscoride, calfaciendi vim habet. Potum ex aqua facit ad comitiales, ischiadicos, tusses, neruorum resolutionem. Item ad rupta, vulsa: latas ventris tineas excutit. Ex vino autem potum renibus, difficultati vrinæ, à scorpione ictis, neque non omnibus venenum vibrantibus auxilio est. Cum cortice radicis Lauri epota drachma calculos comminuit: partus suffitu enecat, scabiem ex aceto illitum adimit. Et ad vnguentorum spissamenta additur. Galenus, Cardamomum, inquit, est facultatis admodùm calidæ, non tamen vsque adeò vt Nasturtium, sed quantò suauius, magísque fragrans est Nasturtio, tantò & imbecillius ei calida facultas inest: nec enim vlcerare idoneum est, vel ipsum per se illitum. Porrò adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto valenter psoras deterget. Apud Indos solo eo aut cum Betele mixto ad oris fœtorem, pituitam purgandam, & stomachum roborãdum maximopere commendatur.

Locus. *Electio.* Ruell. lib. 1. cap. 5. Lacun. in 5. cap. lib. 1. Dioscori. *Vsus.* *Temper. & Vires.* Lib. 1. c. 5. Lib. 7. sim.

CVBEBÆ.

CVBEBAE. CAP. XXXIX.

Nomina.

ACtvarivs κομβέβας fructus vocat,quos nos Cubebas, Arabes Medici *Cubebe* & *Quabebe*, vulgus *Quabebechini*, in Iaoa vbi frequens naſcitur *Cumuc*, reliqui Indi præterquàm in Malayo *Cubabchini*. Non eſt autem nomen huic fructui inditum quòd in China naſcatur,quia ex Cunda & Iaoa,vbi plurimus eſt, in Chinam perferatur, ſed quia Chinenſes qui Oceanum Indicum nauigabant, hunc fructum, quem in ſupradictis inſulis emerant cum aliis mercibus, in alios maris Indici portus & emporia tranſuehebant.

Forma.

Silueſtris eſt planta & ſponte naſcens,neque multorum generum, vt quidam putauerunt,Malo vulgari ſimilis,minor tamen,foliis Piperis,ſed anguſtioribus, per arbores Hederæ,aut veriùs Piperis modo repens, non Myrti effigie, neque foliis Myrto ſimilibus. Fructus racematim cohæret, non vt in vua coaceruatus, ſed ſingulis granis ex ſingulis pediculis pendentibus. Flos eſt odoratus. Piperis genus non eſt,quoniam plurimùm Piperis ex Cunda aduehitur, quod nihil differt à Maluarico,hic verò fructus minima quantitate iſtic naſcitur, qui cum ipſa planta diuerſi generis eſt.

Vſus.

Cubebarum rarior vſus eſt in Europa, niſi in medicamentorum compoſitionibus: apud Indos verò frequens eſt earum in vino maceratarum vſus ad excitandam venerem, tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum. Tanto autem in pretio eſt hic fructus iis in locis in quibus naſcitur, vt eum incolæ decoquant, antequàm efferri ſinant, veriti ne alibi ſatus naſcatur. Hinc fortaſſe fit, vt corruptioni magis ſit obnoxius in Europa. Id quod à Luſitanis fide dignis ſe accepiſſe ait Garcias, qui longo tempore in Iaoa inſula habitauerant.

Cubebæ non ſunt Carpeſiũ.
Li.2.c.134.
Lib.7.ſim.

Multi Auicennæ, Serapionis, Actuarij auctoritate nixi, Cubebas legitimum Galeni Carpeſium eſſe cenſuerunt. Etenim Auicenna de Cubebis ſcribens, ea omnia ferè exſcripſit quæ à Galeno de Carpeſio dicuntur. Serapio Myrtum ſilueſtrem ſiue Ruſcum Dioſcoridis, & Galeni Carpeſium eodem Cubebarum nomiue, eodémque capite deſcripſit. Actuarius Mauritanorum nomina ſecutus in quibuſdam medicamentis Carpeſium miſcet,quod Barbaris κομβέβας vocari ait. At illorum Cubebæ à vulgaribus & Officinarum noſtrarum Cubebis permultùm differunt: neque enim iis Ruſci hiſtoria conuenit, neque fructus cùm ſint Galeni Carpeſium dici poſſunt, de quo ſcribit, λεπτὰ δὲ ἐςι τὰ κάρφη, παραπλήσια τοῖς ἀκρέμωσι τȣ̃ κινναμώμȣ, id eſt, tenuia eſſe ſarmenta, Cinnamomi virgultis ſimilia. Et alibi, Carpeſium ſimile eſſe Phu, non guſtu tantùm,ſed & facultate. Nec minùs errarunt qui Cubebas Viticis ſemẽ eſſe aſſeruerunt, cùm vtriuſque hiſtoria & facultates plurimùm diſſideant.

Temper. & Vires.

Cubebæ noſtræ cùm odoratæ ſint, & præter odoris gratiam guſtu acrimoniam & amaroris tantillùm relinquant, dicere poſſumus eas excalfacere initio tertij ordinis, & in fine eiuſdem exſiccare. Quare languentem ex pituita ventriculum, vel ex flatibus roborare, pectus à lentis craſsíſque humoribus expurgare, lienem iuuare, flatus diſcutere, & frigidis vteri malis auxiliari. Diu cùm maſtiche manſæ pituitam à capite trahunt,& cerebrum roborant.

AMOMVM. CAP. XL.

Nomina.
Lib.1.c.14.

GRaecis ἄμωμον,Latinis etiam Amomum dicitur, Arabibus *Hamenus* ſiue *Hamana*. De hoc breuiter ſic Dioſcorides.

Forma.

Amomum paruus eſt frutex,ex ligno ſeſe conuoluens in racemi modum:florem habet paruũ ceu Violæ albæ. Folia Bryoniæ ſimilia ſunt.

Locus.

Id in Armenia,Media,& Ponto naſci innuit Dioſcorides,cùm dicit.Optimum Armeniacum

aureo

aureo colore, ligno ſubrufo, valde odorato. Medicum, quia in campeſtribus & aquoſis naſcitur,infirmius eſt.Magnum autem & ſubuiride eſt,tactu tenerum,frutice vinoſo,odore Origani (ὀριγανίζον expreſſerunt vetus interpres & Hermolaus. Codices vulgatiores habent πηγανίζον, odore Rutæ:) Ponticum verò ſubrufum, paruũ,fragile,racemoſum, fructu plenum,& odore nares feriens.Adulteratur herba ſimili, quæ Amomis vocatur, ſed ſine odore,ſine fructu. Naſcitur in Armenia

Lib.12. c.13. flore Origani. Plinius de eodẽ hæc tradit.Amomi vua in vſu eſt, Indica Vite Labruſca (rectiùs fortaſſe ex Indica Vite) vt alij exiſtimauere, frutice myrtroſo (fibroſo Dioſcorides) palmi altitudine, carpitúrque cum radice,manipulatim leniter componitur protinus fragile. Laudatur quàm maximè Punici mali foliis ſimile;nec rugoſis,colore rufo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius,peſſimũq; candidum,quod & vetuſtate euenit. Pretium vuæ in libras.x.L x.friato verò Amomo.x. L VIII. Naſcitur & in Armeniæ parte, quæ vocatur Otene,& in Media, & in Ponto. Adulteratur foliis Punicis, & gummi liquido, vt cohæreat,conuoluátque ſeſe in vuæ modum. Eſt & quæ vocatur Amomis, minùs venoſa atque durior,ac minùs odorata: quo apparet aut aliud eſſe,aut colligi immaturum. Idem quod Dioſcorides Amomum Plinius intellexiſſe videtur,cùm Indicã Labruſcam

Lib.9.hiſt. cap.7. eſſe ait,cui folia Vitis albæ tribuit,atque eoſdem natales.Theophraſtus,Cardamomum,inquit, atque Amomum, alij ex Media,alij ex India cum Nardo & reliquis, aut plurimis aduehi narrant. Sed de Amomo magna eſt inter auctores contentio. Alij verò Amomo nos carere exiſtimant, eiq; ex Galeni præcepto Acorum ſubſtituunt. Alij Hierichuntinam roſam Amomum eſſe contendunt,magno ſanè errore, quòd folia Bryoniæ non habeat, nec odorata ſit adeò vt nares feriat,neque Origanum reſipiat,ſicuti Amomũ. Quidam,inquit Matthiolus,ex Gargano Apuliæ monte pumilum quoddam ſemen deferunt, colore nigro,odore Melanthij,paululùm aromaticum,guſtu acre,quod pro legitimo Amomo vendunt. At Dioſcorides ſeminis Amomi non meminit, ſed Amomum racemoſum, id eſt, ex

Lib.1. c. 31. ligno ſe conuoluens in racemi modum dixit.Quare nos vero Amomo carere peritiores cenſuerunt. Garcias hiſtoriæ Aromatum Indicorum auctor, de Amomo ſcribens narrat ſe percontatum aliquando à quodam pharmacopœo Hiſpano,ſed religione Iudęo,qui Hieroſolymis habitabat,quid eſſet Amomum.Eum reſpondiſſe Arabica lingua *Hamama* nuncupari, quod pedem columbinum ſignificat, ſtirpem hanc nouiſſe, quam tamen apud Indos non vidiſſet. Poſteà ſe euocatum à Nizamoxa Rege in Decam potentiſſimo, Medicos eruditos tum Perſas, tum Turcas, quos ſemper magnis ſtipendiis domi alebat, interrogaſſe num Amomum haberent, dixiſſe illos iſtic quidem non naſci,ſed inter alia aromata quæ ad Regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam aduehi: eiúſque ramulis ſe ab eis donatum,id cum Dioſcoridis deſcriptione contuliſſe,& venuſtiſſimè quadraſſe,ac,licet iam ſiccum,pedem columbinum repræſentaſſe.Sed eius figuram nec prolixiore oratione, nec pictura Garcias expreſsit. Eius verò Scholiaſtes nobis vt hîc picta eſt exhibuit, ad Valerandum Doræum diligentem & eruditum pharmacopœum Amomi, item Amomidis

AMOMVM & Amomis.

Amomum.

Amomis.

Amomidis nomine ex Ormuz celebri ſinus Arabici emporio miſſam. Neutram tamen cum Plinij & Dioſcoridis Amomo conuenire ille putat, niſi id fortè ſit quo ſe Garcias donatum, quódque pedem columbinum referre aſſerit. Nam hæc fragmenta, aliquot ſunt ramuli, foliolis quibuſdam adeò frequentibus onuſti, vt ex ſolis foliis conſtare videatur (veluti in Tithymalo paralio videre licet) quæ in extremo ita ſunt diſpoſita, vt floſculum aut roſulam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem columbinum (qualis columbarum eſt, quæ pedes, vt ita dicam, plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore aut ſapore præditi ſunt. Cæterùm cùm auctor hic pedem columbinum memorat, atque etiam Serapio, minimè intelligunt id Geranij genus, quod Herbarij Pedem columbinum vocant, ſed Amomum ipſum, vt ex Serapionis deſcriptione perſpicere licet. Quare ineptiſsimè faciunt, neque ex Serapionis aut aliorum Arabum auctoritate, qui Pedē columbinum vulgarem Herbariorum, Amomo ſubſtituūt. Huius vires Dioſcorides his ferè verbis explicat. Vim habet calfaciendi, adſtringendi, exſiccandi. Somnum allicit, & illitum fronti dolorem ſedat. Inflammationes & meliceridas concoquit & diſcutit. Iuuat quos ſcorpius percuſsit ex ocimo illitum: podagricis confert: inflammationes oculorum viſcerúmque lenit ex vua paſſa: ad vuluarum vitia in peſſis aut in ſeſsionibus vtile eſt. Decoctum iocinoroſis, nephriticis, podagricis potu conuenit. Antidotis miſcetur, & precioſiſſimis vnguentis. Amomum, inquit Galenus, Acoro ſimilem facultatem obtinet, niſi quòd Acorum ſiccius ſit, maiore autem concoquendi facultate Amomum.

Cap.269. ſimpl. · Lib.1.c.14. · Lib.6.ſim.

ASPALATHVS. CAP. XLI.

ΑΣΠΆΛΑΘΟΣ Græcis & ἐρυσίσκηπτρον, Aſpalathus Latinis dicitur & Eryſiſceptrum, Arabibus *Darſchichahan*. Aſpalathus, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt lignoſus, multis ſpinis horrens. Naſcitur in Iſtro, Niſyro, Syria & Rhodo, quo ad vnguentorum ſpiſſamenta vnguentarij vtuntur. Optimus eſt grauis, detracto cortice rubeſcens, aut purpuraſcens, denſus, odoratus, guſtatu amarus. Eſt alterum genus candidum, lignoſum, inodorum, quod deterius habetur. Plinius non eadem omnino tradit. In eodem tractu Aſpalathus naſcitur ſpina candida (& lignoſa, Dioſcorides) magnitudine arboris modicæ (Dioſcoridi frutex eſt) flore Roſæ (id prorſus omiſit Dioſcoride.) Radix vnguentis expetitur (lignum Dioſcor.) Tradunt in quocunque frutice curuetur arcus cæleſtis, eandem quæ ſit Aſpalatho ſuauitatem odoris exiſtere, ſed in Aſpalatho inenarrabilem quandam. Quidam eum Eryſiſceptrum vocant, alij ſceptrum. Probatio eius in colore rufo, vel igneo, tactuq; ſpiſſo (rubeſcente vel purpuraſcente Dioſcor. tactúque denſo & graui) & odore caſtorei. Dioſcorides εὐώδες habet, id eſt, odore iucundo. Idem alibi oſcitanter Orientalē alium à Rhodio facit, his verbis. Per Hiſpanias quidem multi & inter odores, & ad vnguenta vtuntur illa (meliùs, alia) Aſpalathū vocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſilueſtris in Oriente, vt diximus, candida, magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior, æquè ſpinoſus in Niſyro, & Rhodiorum inſulis (legendum ex Dioſcoride in Niſyro, Iſtro, & Rhodiorum inſula) quē alij Eryſiſceptrū, alij Adipſatheon, ſiue Dipſacon, ſiue Diacheton vocant (fortè meliùs Adipſacon, quoniam locis ſitientibus gaudet, & Diareton, id eſt, eximiæ magnificæq; virtutis.) Optimus qui minimè ferulaceus (grauis & denſus Dioſco.) rubens, & in purpuram vergens detracto cortice. Naſcitur pluribus locis, ſed non vbiq; odoratus. Auicenna etiam à Dioſcoride diſſentit, cùm ait Aſpalathum arborem eſſe craſſam, quæ ſpinas grandes habet, qua vnguentarij ad vnguentorū ſpiſſamenta vtuntur. Aſpalathū quidā Santalum rubrū eſſe crediderunt. Sed eos falli conſtat tum ex iis quæ de Santalo

Nomina · Vide pag. 1203 · Lib. 1. c.19. · Forma. · Locus. · Electio. · Lib.12. c.24 · Eryſiſceptrum · Lib.24.c.13

diximus, tum ex multorum qui ad Orientales Indias aliasq; Noui orbis terras nauigarunt ſcriptis, qui omnes vno conſenſu affirmant ſe cõtinuas Santalorum rectorum & procerorum ſiluas vidiſſe. Aſpalathus verò humilis eſt frutex, ſuauiter odoratus, amaricante guſtu. Quæ notæ Santalo non cõueniunt, neque enim odoratum eſt, niſi odorem ex albo pallidóque & aliis aromatis, quibus permixtum fuerit, contraxerit, qui breui euaneſcit, neq; amarum eſt. Alij pro vero Aſpalatho id vſurparũt quod Rhodium Oleaſtrum appellant, quo olim pharmacopœi Agallochi vice vtebantur: cuius materies cùm partim nigra ſit, partim ex nigro flauóque venoſa, neque rubra, neq; ſubrubra, præterea cùm ex Olearum ſit genere, vt Rhodij narrant, in Rhodo inſula frequens, & oliuas ferat, cùm etiam nullis ſpinis armata ſit, neque detracto cortice rubeſcat, Aſpalathus dici nullo modo poteſt. Ac, vt verum fateamur, Officinis olim omnibus hodie quoque permultis incognitus fuit geminus Aſpalathus. Verùm recentiorum diligenti perueſtigatione factũ eſt, inquit Pena, vt tres lignorum differentiæ nobis innotuerint, quarum quęlibet Aſpalathi nomine digna ſit. Primam vidiſſe ſe ait Veronæ, & dono accepiſſe à doctis pharmacopœis Franciſco Calceolario & Andrea Bellicoco, qui eam Theriacis ſuis miſcent & doctorum Medicorum Veronenſium conſilio, fruſtum illud quod habuit, denſum, ſolidum & compactum eſſe, quaſi ex cuiuſdam fruticis ima parte reſectum, radiatis fibris, graue, colore buxeo, ſed ſaturatiore, ſuauiſſimo odore & pertinaci, ſapore non ita amaro, nec guſtu inſuaui. Alteram ſpeciem Venetias aduectam Rhodo, miſſam Nicolao Comaſco erudito Medico, apud quem tum maximum truncum vidiſſe, detracto cortice rubentem, Taxo concolorem, odore adeò fragrantem, vt quàm latè patebat cœnaculum, eximio imbueret odore. Tertiam albicantem foris, intus torulo ſubflauo, aut citreo, Santali albi & citrij ſimillimam: Roſam ſapore nullam guſtanti exhibere manifeſtam qualitatem, niſi tantillùm calidi, quod vix guſtu diſcerni poſſit. Hanc alij Aſpalathi ſpeciem, alij Oleaſtri Rhodij aut Santali arbitrantur. Aſpalathi vires hæ ſunt ex Dioſcoride. Vim calfaciendi habet cum adſtrictione. Vnde decoctum cum vino ad tetra oris vlcera colluenda conuenit, ad nomas genitalium, & ſordida narium vlcera infunditur, ſubditum in peſſo partum extrahit, aluum ſiſtit eius decoctum, & ſanguinis reiectionem potu cohibet: vrinæ difficultatem inflationéſque diſcutit. Plinius eadem ferè tradit. Sanat tetra oris vlcera & ozænas, genitalia exulcerata aut carbũculantia (vlcera ſordida & depaſcentia genitalium, Dioſco.) item rhagadia: inflationes potu diſcutit, & ſtrangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctũ eius. Aluum ſiſtit cortex. Dilucidiùs verò Galenus hæc declarat. Aſpalathus guſtu quidem acris ſimul & adſtringens eſt, facultate verò ex diſſimilibus conſtat, nempe partibus ſuis acribus excalfaciens, partibus verò aliis, auſteris ſcilicet, refrigerans. Quare vtriuſque ratione deſiccat, atque hac ratione aduerſus putredines & fluxiones eſt vtilis. Auicenna calidum eſſe in primo gradu, ſiccum in fine ſecundi vſque ad tertium ſcribit. Cætera ex Galeno & Dioſcoride tranſcripſit.

Margin: Aſpalathi genera. — Lib. 1. c. 19. Temper. & Vires. — Lib. 6. ſim.

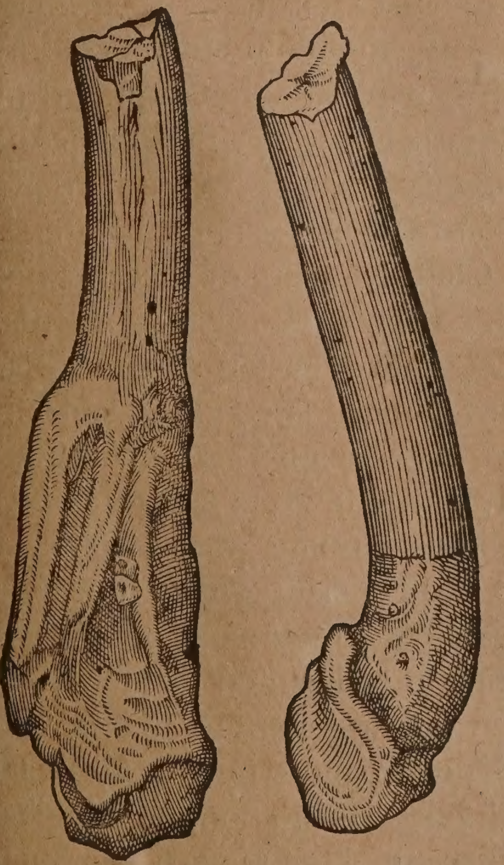
COSTVS. CAP. XLII.

ΚΌΣΤΟΣ Græcis dicitur, Latinis Coſtus, Arabibus *Coſtos* ſiue *Chost*. Dioſcorides eius genera & delectum declarat omiſſa deſcriptione. Præcellit, inquit, Arabicus, candidus, leuis, eximia odoris ſuauitate. Secundum locum ſibi vendicat Indicus, plenus, & niger, & leuis vt Ferula. Tertius eſt Syriacus, grauis, colore buxeus, & odore feruens. Optimus eſt recens, albus, abunde plenus, denſus, aridus, à teredinibus non exeſus, ſine graueolentia, guſtu calidus ac mordens. De eodem Plinius hæc breuiùs ſcribit. Radix & folia (lege

Margin: Nomina. Lib. 1. c. 15. — Lib. 12. c. 12.

(lege, radix Costi & folium) Indis est maximo pretio. Radix gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula duo sunt eius genera, nigrum, &, quod melius, candicans. Auicennæ species sunt tres. Lib.2.c.161. Arabicus est, inquit, albus, leuis, aromaticus. Alter est Indus, qui est magis leuis. Tertius est amarus, grauis odoris, qui nominatur garyophyllata. In quo à Dioscoride dissentit, scribente tertium esse Syriacum, grauem, colore buxeo, & odore feruentem. Serapio de Costo omnia ex Dioscoride & Galeno exscripsit. Cap. 308. simpl. Officinæ Arabes secutæ Costum fecere duplicem, dulcem & amarum. Dioscorides tamen & Plinius neque dulcis, neque amari mentionem vllam fecerunt. Galeno verò omnis Costus amarus est, & ex Græcis qui Costum quendam dulcem esse dicat, reperies neminem, nisi si ex recentioribus sint, qui Arabas hac in re & permultis aliis sint imitati, in quibus est Actuarius, qui dulcis Costi meminit. Hos tamen Pena excusat, quòd Costus dulcis collatione quadam cum acriore & amariore vocetur, vt eadem plantæ radix cùm recentior est, mitior multò, vetustior verò amarore & feruore ingratior facta, amara, aut inamœna dicatur. Aliam huius diuisionis causam ex Garcia in sequentibus proferemus. Vtvt sit, Officinarum Costus adulterinus est: neque enim vlla est odoris suauitate, neque gustu mordens & feruidus, neque ita acris & calidus, vt etiam exulceret, vt ait Galenus, sed fusca radix, grauis, inodora, Helenij compacto concretione ignota. Quamobrem sunt qui Zedoariam legitimum Costum esse contendant. At hæc minùs odora, minùs aromatica est, gustúque grata. Alij Angelicam nigrum Costum siue Indicum faciunt, propter odorem suauem & insignes vires. Sed non est peregrina planta, imò Europæ familiarissima, nihil adstrictionis habens, neque exulcerans. Arabici Costi radices omnibus adstipulantibus notis se habere Matthiolus ait, à Francisco Calceolario pharmacopœo Veronensi ad se missas, In cap.15. lib.1. Indici verò frustum à Cecchino Martinello missum, quod secum ex India detulerat, quæ cùm forma tum substantia differunt: quin tamen Costi genera sint non dubitat, cùm ex Dioscoride Arabicus ab Indico non parum differat, hic quoque à Syriaco. Arabicum tamen alteri præfert. Garcias Costi historiam paulò aliter descripsit. Lib.1. Arom. Ind. cap.35. Costus, inquit, Arabibus dicitur *Cost*, aut *Cast*, in Guzarate *Vplot*, *Nomina* in Malaca, vbi eius plurimus est vsus, *Pacho*, & inde vehitur in Chinarum regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati sunt: nam in Serapione & aliis Chost & Chast Cap.308. simpl. corruptum est, legendúmque Cost, Cast & Costi. Huius etsi tria genera veteres constituant, vt diximus, tamen Garcias vnicum *Costi genus vnum* duntaxat Costi genus esse tradit, aítque se à negotiatoribus perquisiuisse Arabibus, Persicis & Turcis, vbinam tanta Costi copia consumeretur, quæ apud eos ex India exportaretur. Respõdisse maximam partem in Asia minori & Syria consumi, atque etiam apud Arabas & Persas. Rursus interrogatos an alius quispiam Costus apud eos nasceretur, id negasse. Idem percontatum fuisse à Nizamabuci Medicis, sed ne-

COSTVS Indicus.

gaſſe ſe Coſtum alium vidiſſe vnquam, quàm qui ex India ad eos deferretur. Quòd autem tam diuerſa nomina ſortitus ſit, in cauſa fuiſſe negotiatores putat, qui ex variis regionibus oriundi erant. Quòd autem Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce, id euenit, quòd iſtud medicamentum cùm recens eſt, & incorruptum, nullius amaritudinis ſit particeps, candidiúſque perſiſtat: cùm autem vetuſtate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitq; nigricans. *Forma.* Deſcribunt autem Coſtum qui viderunt Sambuci effigie; & Arbuti aut Azimbri magnitudine, (Quid ſit Azimbri neſcio. Cluſius Iuniperum ſuſpicatur intelligi, quod Zimbro Luſitanis ſit Iuniperus) florem odoratum ferens. Præcellit qui intus candidus eſt, cortice cinereo. Inuenitur etiam colore Buxi, cortice palleſcente. Tanta odoris fragrantia pollet, vt pleriſque nares feriat, & dolorem capitis excitet, guſtu nec amaro, nec dulci, tametſi iam ſeneſcens interdum amareſcat: nam recens acri guſtu eſt, vt reliqua aromata. Naſcitur circa Guzarate, inter Bengala, Delli & Cambaya, in Mardon & Chitor. Inde multi currus Vplot, Spica, Chryſocolla, aliíſque mercibus onuſti aduehuntur in Regni metropolim Amadabar, quæ in deſertis ſita eſt, & in Cambayete vrbem non procul à mari: vnde poſteà per maiorem Aſiæ, aliquam Africæ partem, & vniuerſam Europam deferuntur. Hoc vtuntur in multis medicamentis Indici Medici. Nec mirum ſi eius loco vtuntur adulterino Officinæ procul à Luſitania diſsitæ, quoniam exigua admodùm quantitas in Luſitaniam defertur. Sed hîc obſeruandum eſt, quod & annotauit Cluſius, veterum Coſtum radicem fuiſſe, non lignum. Plinius enim radicem diſertè appellauit. Dioſcorides cum Helenij Comageni radicibus adulterari ſcripſit, radicem eſſe innuit: nam trunci aut rami lignum tantam non habet cum radice affinitatem, vt radice adulterari poſsit. At Garciæ Coſtus, vt deſcriptio indicare videtur, nihil aliud ferè quàm lignum eſt, ſuo cortice contectum, aut certè minimùm corticis habet. *Lib.1.c.22.* Et de Pipere ſcribens Coſtum radicem non eſſe, ſed lignum aſſerit. Quare aut veterum Coſtum non deſcribit, aut Arabum Coſtus (ſi is quem deſcribit illorum Coſtus eſt) à Græcorum veterum Coſto diuerſus videtur. Coſti genus Antuerpiam è Luſitania adfertur, vt & affirmat Cluſius, ſolidum, cortice cinereo, intus candicans, interdum cinerei coloris. Odorata eſt admodùm radix, violaceum ſeu irinum ſpirans odorem, præſertim dum manditur. Ei caulis fragmentum, quod è terra extat, ſæpe inhærere, conſpicitur, ferulaceum quiddam referens, & fungoſam medullam continens, vt perſpicuum ſit Coſto Garciæ bellè conuenire.

COSTVS *Syriacus,* *& Arabicus.*

Eius iconem ex Cluſio, qualis ex ſicca radice exprimi potuit, hîc appinximus. Paucis ab hinc annis è Syria & Ægypto Venetias aduehi cœpit radix Zedoariæ aut Zingiberis effigie, quam Valerandus Douræus materiæ medicæ peritiſsimus verum Coſtum eſſe iudicauit. Radix eſt intus candida, inquit Pena, læuis, minimè grauis, pollicem craſſa, vnciam & ſeſquiunciam longa, hinc inde tuberibus oblongis altrinſecus donata, odora, guſtu acri, odore intenſo & iucundo Cupreſsi, aut Cedri Libani quadantenus. Interdum buxea viſitur, vti vulgata odore & ſapore ſimilis, ſubamara vtraque, cætera ſimiles. Initio nomine Zingiberis ſilueſtris vendebant. Hæc radix ſi genuinus Coſtus

Coſtus non eſt, inquit Pena, tamen quia radix eſt, & eximia odoris ſaporíſque acris gratia aromatica pollet, parem Coſto laudem & gratiam meritò adepta eſt. Pictam ex Pena hîc exhibemus. Idem Pena duas alias radices Coſtum admodùm ſimilantes depinxit à Rupellenſi Medico Launaio donatas, quas ille à naucleris è Moluccis redeuntibus acceperat. Horum altera maior arboris maiuſculæ cortex videtur, & figura Sambuci adultioris & cineracei, rugis & plicis frequens, ſapore & odore æquè vehementi. Altera minor radice Solani ſilueſtris valde ſimilis, colore pullo diluto, guſtu vrente, vt vix ardorem lingua ferre queat. Illis perſuaſum erat Coſti ſpeciem eſſe, etſi parum odora eſſet. Quod vt non inficiatur Pena, ita priorem vt potiorem retinet, & haſce ambas Moluccenſes minùs odoras iudicio ſtudioſorum ſic pictas ſubdidit.

COSTVS *Moluccenſis corticoſus.*

Coſto vis excalfactoria, auctore Dioſcoride. Vrinam ciet, menſes pellit, vuluæ morbis tam impoſitu quàm fotu & ſuffitu auxiliatur. Contra viperarum morſus vncias duas bibere prodeſt: item aduerſus pectoris dolores, conuulſa, inflationéſque ex vino & Abſinthio. Venerem ex mulſo ſtimulat, latas ventris tineas pellit ex aqua: horroribus ex oleo ante febrium acceſsiones, & neruorum reſolutionibus oblinitur: vitia cutis in facie cum aqua vel melle illitus emendat. Additur in antidota & malagmata. De eo ſic Galenus. Coſtus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in ſe qualitatem, ſimul & facultatem continet, adeò vt etiam exulceret. Vnde ipſo cum oleo perfricant corpus ante acceſsiones in rigoribus per circuitus redeuntibus. Sic verò etiam in reſolutis & iſchiadicis, atque in ſumma in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in ſuperficiem attrahere aliquem humorem opus eſt, ad Coſtum confugitur. Eadem de cauſa vrinas menſéſque prouocat: & ad rupta, conuulſa, ac laterum dolores conuenit. Porro ob amaritudinem quæ illi ineſt, lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas velut à Sole maculas cum aqua aut melle vſurpant. Ineſt item flatuoſa illi humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulſo.

Vires & Temper. Lib.1.c.15.

Lib.7.ſim.

ZEDOARIA, ZERVMBET.

CAP. XLIII.

Nomina Cap.172. simpl. QVAE Officinis Zedoaria, Græcis recentioribus ζεδωάρα dicitur, iisdem Officinis Zurumbet & Zerumbet. Quæ duæ radices peregrinæ, ex facultatibus potiùs quàm ex ipsarum plantarum partibus notæ notis, Græcis veteribus incognitæ fuerunt. *Forma.* Quare ex aliis petendæ descriptiones. Serapio de iis sic scribit ex auctoritate Isaac. *Locus.* Zurumbet, id est, Zedoaria, sunt radices rotundæ, similes radicibus Aristolochiæ rotundæ tum faciè, tum magnitudine, verùm sapore & colore Zingiber æmulantur. *Temper.* Deferuntur ex Chinarum regione. *& Vires.* Excalfacit & siccat ordine secundo. Flatus discutit, & propria quadam facultate impinguat. Pòst sumpta graue virus animæ, quod allium, cepa, vel vinum excitauerit, abigit. Venenatorum animalium morsibus confert, aluum sistit, vteri abscessus resoluit, vomitiones reprimit, coli dolores à flatu ortos mulcet. Li.2.c.734. Auicenna Zedoariam dixit esse portiones similes Aristolochiæ, minores tamen. Addit meliorem esse illam quæ cum Napello crescit, eiúsque vicinitate Napelli vires plurimùm debilitari. Cap.743. Aliquantò pòst Zeduar siue Algieduar Cap.736. Zedoariam esse opinatur. Alio capite Zurumbet ait esse lignum simile Cypero, sed maius, & minus odoratum, easdémque eius vires recenset, quas Serapionem ex diuersis auctoribus suo Zurumbet, id est, Zedoariæ assignare diximus. Hoc tantùm distant, quòd Auicenna Zurumbet calidũ & siccum esse ordine tertio ponit, Aben Mesue apud Serapionẽ calidum & siccum secundo duntaxat. Hic conferre morsibus venenatorum, ille valde conferre morsibus venenatorum [illegible]ermiũ, ita vt ad Zedoariam proximè accedat. Quibus verbis innuit aliquid esse inter Zurumbet & Zedoariam discriminis. Cap.161. simpl. Serapio alio capite Zurumbet aliud describit hisce planè verbis. Zurumbet est ex speciebus odoriferis, & propter hoc admiscetur cõfectionibus aromaticis, & est calidum & siccum prope tertium gradum, & est in virtute sua simile Cassiæ ligneæ & Cubebis. Et dixit Cassidonius. Si non habes Cinnamomum, pone pro eo Zurumbet. Hæc se ex Galeno & Paulo transtulisse ait, ne detracta quidem aut addita vna litera. In quibus vt falsò Galenum citat, ita Pauli orationem, qua de Arnabone agit, ad Lib.7.c.3. verbum conuertit. Sic enim ille. Arnabo ex aromaticis est, vnde maximè in vnguenta miscetur, vt quòd calidæ ac siccæ sit facultatis in tertio ordine, Cassiæ aut Carpesio similis. Vnde etiam Posidonius (perperàm in Serapione Casidonius legitur pro Posidonius) Cinnamomo nõ præsente, hoc vsum se esse dicit. Perspicuè videre licet Serapionem Zurumbet cum Pauli Arnabone eundem statuere. His subiungit descriptionem Zurumbet auctore Isaac. Est arbor magna quæ nascitur in montibus, in Oriente, nullum ferens fructum, folia verò longa in viridi citrina, foliis Salicis similia, ramos eiusdem coloris: odore est Citri, calida & sicca, adstringens. Resoluit & aluum sistit. Inest & ei partium subtilitas. Ex quibus perspicere licet Serapioni Zurumbet & Zedoariam easdem esse radices, nisi deprauata sint eius exemplaria, item aliud Zerumbet arborem: Auicennæ verò diuersas esse plantas, vt qui Zedoariam radices Aristolochiæ radicibus cõpararit, Zerumbet lignum Cypero nisi hic sit interpretum error, qui Zurumbet Aristolochiæ radicibus, Zedoariam Cypero cõparasse debuissent, præsertim cùm ei quæ Cypero similis est, easdem prorsus tribuerit vires quas Serapio Zedoariæ, vt ostendimus. Quod & indicat Bellunẽsis, cùm scribit. Zedoaria apud Arabes quosdam appellatur Cyperi Indi, quia nascitur in India, & assimilatur Cyperis. Hæc Arabes de Zedoaria & Zerumbet literis mandarunt. Ex quibus expendere oportet, an duæ radices, quæ in Officinis Zedoariæ & Zerumbet nomine venæunt,

nascunt, eæ sint quibus vsi sunt Arabes. Qui dubitāt, imprimis descriptionē competere negant, quòd nostra vulgaris radix sit oblonga, læuis, foris candicans, intus ex flauo rufescens, aromatica, amara, figura Zingiberis, valde acris. Matthiolus radicem hanc ob id non esse Zedoariam non censet, quòd longa sit: esse enim quasdam radices longas, alias rotūdas Aristolochiæ similes, quales à Calzolario pharmacopœo Veronensi se accepisse narrat, quæ Zedoariæ nomine comprehenduntur, quòd eiusdem sint saporis, coloris, & odoris, nec nisi forma differat, vt quemadmodùm Aristolochiæ, ita Zedoariæ duo sint genera, alterum longum, alterum rotundum. Pena & Lobellius hac de re ita statuunt. Zedoariam & Zerumbet vt nominis, sic eiusdem radicis partes esse, nec secùs inuicem differre, quàm Cyperum rotundū vel longum à suis cohærentibus radicū anfractibus: cuiusmodi videndi & habendi copia fuit Antuerpiæ in Myropolio simpliciū ditissimo Francisci Pennini. Eóque Serapionem Zedoariam eandem cum Zurūbet dixisse, vt quemadmodùm Doronicis, Aristolochiis & Oenāthis euenit, variam nancisci radicis molem, aliàs oblongam, teretem, aliàs orbiculatā & nodosam, sic euenisse Zedoariæ, cuius naturæ, sicut & nominis particeps est Zerumbet, quia amaror, feruor, odor, color, ingratus vehementior gustus, modus, durities, duratio eadem, & vsus ad colicos cruciatus, præsertim aduersus venena certissimus. Vnde Zedoariæ nomē fluxisse ingeniosè cōiectatur Pena. Indeq; videntur Auicenna, Serapio, ac Arabes nonnulli designasse antidota multa, ampliore, vt solent, nominis Zedoariæ ambitu, vt quemadmodùm Bezardica generatim vocarunt quæ vitam tuentur, ita celebrem quandam arborem foliis salignis, odore Citri, eodē Zedoariæ aut Zerumbet nomine donarint. Eo etiam significatu Auicenna dixisse meliorem esse Zedoariam, quasi dicat Antidotum, quæ radicibus Napelli adnascitur, eiúsque & aliorum venenorū esse Theriacam, qualem se expertum fuisse ait, & copiosam eruisse in variis montibus, quod fabulosum esse Garcias dixit. Ergo triplicem Zedoariam Arabes innuere voluisse Pena existimat, oblongam vulgatiorem ad Cyperum propiùs accedentē, & huius speciem Zerumbet rariorem nobis rotundam dictam, tertiam egregiam illam arborem, hodie incognitam. Non desunt qui Zedoariam Officinarum Costum Arabicum, vel Syriacum Dioscoridis esse opinentur, quòd multæ ei Costi notæ satis quadrare videātur. Diuersā prorsus Zedoariam nobis enarrat Garcias, quam Geiduar vocat Auicenna, magnitudine glandis, eiusdem ferè formæ, colore sublucido. In regionibus Chinensium prouinciæ finitimis nascitur. Ait magno emi, nec facilè inueniri, nisi apud circūforaneos quosdam & circulatores, qui peregrinationibus, & stipem emendicando vitam sustinent. Ab his (quod mirū videri debet) Reges & magnates Geiduar emere. Hoc Dioscoridi incognitū fuisse, atque etiam Auicennæ. Porrò ad plurima vtile esse, præsertim aduersus venena, & venenatorum animalium ictus morsúsq;. Id Europæ quoque hodie ignotū esse ex descriptione liquet, nec facilè cognosci posse ob has quas adfert caussas. Nam

ZERVMBET Serapionis, & Zedoaria eiusdem radicis partes.

In cap. .. lib. ..

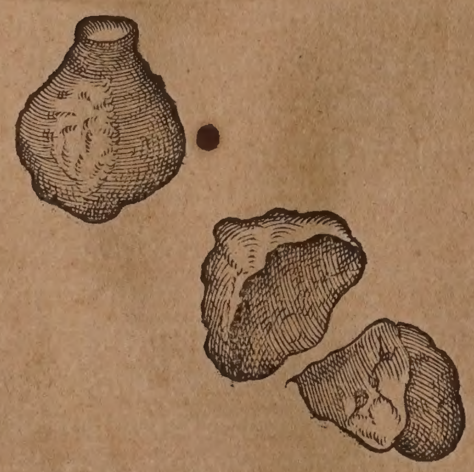
Li.2. c.734.

Li.1 Arom. Indic. c.13.

Li.1 Arom. Ind. ca.42.

Zedoaria nostra nihil minùs est quàm hoc Geiduar. De Zerũbet verò hæc tradit.
Lib.1. Aro. Ind. ca.43. Arabibus, Persis, & Turcis *Zeruba* vocari, in Guzarate, Decan, & Canara, *Cachoraa*, in Malauar *Cua*. Copiosè prouenit in Malauar prouincia, videlicet in Calecut & Cananor, tum sata, tum sponte in siluosis earũdem regionum locis, vnde à multis Zingiber siluestre dicitur, nec id sine ratione, inquit, quoniam eius folia Zingiberis foliis similia sunt, maiora tamen, & magis aperta, radix Zingibere maior. Radicem erutam ait concidi & siccari, deinde in Arabiam, Persiamq; deferri, in Gida & Alexandriam, inde posteà Venetias, & alias regiones transferri. Condiri etiam saccharo, & præstantiorem esse Zingibere candido. Ex quibus ille colligit Auicennæ ignotam fuisse Zedoariam, vt iam diximus, solam verò Zerumbam aut Zerumbet cognitum. Cùm enim vidisset radices quasdam in frusta rotunda, alias
Li.2.c.734. Cap.736. in oblonga sectas ad sinum Persicum vehi, duo genera existimasse, Zerumbam, de quo nomine Zedoariæ priùs tractat, & Zerumbet, de quo posteà. Hac de caussa folia quæ nõ viderat prætermisisse, radices quales ex India in alias regiones transferebantur duntaxat expreßisse. Serapionis verò emendatos codices scribit additã expositionem Zerumbet, id est, Zedoaria, nõ habere, sed ab interprete adiunctam, qui differentiam inter Zedoariam & Zerumbam, siue Zerumbet ignorabat. Quã ex eo perspicuè deprehendi ait, quòd Zedoariam ex Chinarum regione conuehi dicat Serapio. Certum enim esse Zedoariam in Chinarum regione nasci, raram autem in India reperiri: Zerumbam autem copiosè in India nasci. Sed quid de Zedoaria & Zerumbet sentiendum sit, item de Garciæ Zedoaria iam fusiùs diximus. Reprehendit etiam eos Garcias, qui Pauli Arnabonem eundem esse cum Zerumbet opinantur: quia Arnabo Pauli, arbor sit procera, suaui odore fragrans. Zerumba verò graminea planta. Qua in re ipsemet reprehen-
Lib.7. ca.3. dendus est, cùm apud Paulum de Arnabone scribentem nulla arboris mentio fiat, ac ne stirpis quidem, sed ex aromaticis esse, ideò in vnguento addi, & cætera quæ suprà posuimus. Annotat Clusius inueniri Antuerpiæ apud quosdam aromatarios Zedoariæ genus, illis *Bloczeuuar*, quod tuberosam Zedoariam significat, nuncupatum, rotundum instar Aristolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdum cinerei coloris, intus candicans, gustu vulgaris Zedoariæ. Eam radicem quoniam multùm cum Serapionis Zerumbet conuenire Clusio videtur, hîc exprimendam ex eodem curauimus.

ZERVMBET Serapionis, Clusio.

TERRA MERITA. CAP. XLIIII.

Nomina Lib.1. ca.4. PEREGRINA hęc radix, Curcuma Officinis dicta, Gallis *Terra merita*, Cyperus Indicus Dioscoridis esse creditur. Sic enim ille. Aliud Cyperi genus trádunt in India nasci Zingiberis effigie, quod manducatum Croci vim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem Psilothri vim exhibet. Quæ omnes notæ Curcumæ Officinarum aptißimè con-
Forma. ueniunt. Est enim radix Zingiberis effigie, crocei intus coloris, quæ manducata croceum colorem reddit, amara, cuius & in psilothris vsus est. Sed cùm Dioscorides Zingiberi radicem hanc comparet, & reuerà Zingiberi propior sit quàm Cypero, mirum est cur Cyperi speciem fecerit. Quare verisimilè est eum quæ de Indico Cypero scripsit, ab aliis auditione accepisse, & speciem Cyperi esse apud quosdam

quosdam legisse, eóque fortasse minùs aptè dixisse, vt annotauit Pena, Zingiberis radices paruas, candicantes, odoratas Cyperi modo. Est enim Curcumæ valde exigua cũ Cyperis similitudo, cum Zingibere magna. Præterea vires quasdam similes habet (præter croceum succum quem mansu emittit) cum Zingibere, tametsi gustu ignauiore, ingratiore, facultate verò viscera ab obstructione liberandi potiore. Ideò, inquit Pena, cursores & mulierculæ cum Zingibere miscent ad icterũ. Vis autem illa psilothri videtur elanguescere, longo temporis & locorum interuallo, atque teredine, cui obnoxia est, minùs tamen quàm Zingiber. Pictoribus & chymistis quàm medicamentis hodie frequentior est, attamen in electarium assumitur Diacurcuma nuncupatum aduersus ægritudines inueteratas, hydropem, & cachexiam perutile. Hîc non omittendũ quod prudenter animaduertit Matthiolus, Curcumam Serapionis non esse eam de qua hîc agimus. Illa enim nihil aliud est quàm Chelidonium Dioscoridis. Quod vel Serapionis ipsius, vel interpretis errore accidit: nam Curcuma neque Mauritanum, neque Græcum est vocabulum. Mauritani enim Chelidonium *Kauroch* vocant: ex quo perspicuum est Curcumam pro *Kauroch* in Serapione deprauatè legi. Quod cũ tum Medici, tum seplasiarij non animaduertissent, & cuiusnam plantæ hæ radices essent ignorarent, eas Chelidonij maioris radices esse crediderunt, ob crocei succi similitudinem, quæ sunt Cyperi Indici. Quare deprauatam Serapionis lectionem secuti, has Curcumam nuncuparunt.

Vires.

In ca.5. li.2. Cap.296. simpl.

CHINA RADIX. CAP. XLV.

CHINA, vt scribit Nicolaus Monard. Orientalis Indiæ prouincia est, Scythis atque Sericanis finitima. Est Chinarum regio vastissima, vt refert Garcias ab Horto, quæ ad Moscouiam vsque extendi creditur. Addit Chinēses esse Asiaticos Scythas: & quamuis barbari esse existimentur, in negotiatione tamen, & in artificiis quæ manu perficiuntur esse admodùm industrios, neque cuiquam regioni in literarum cognitione cedere: habere etiam leges scriptas Imperatorio iuri similes, & apud eos doctrinæ esse gradus & præmia, eruditisq; viris Regis, totiúsque regni moderationem committi. His addit artem Typographicam tam vetustam apud illos esse, vt omnem hominum memoriam superet, & semper apud illos vsurpatam fuisse. Hæc Garcias. Sæuit in tota hac prouincia, atque in Iapã lues venerea, cui malo vt succurrerent, benignus Deus radicis vsum dedit, quæ apud eos nascitur, à nobis à loco natali China nuncupata, quemadmodùm Guayaci Noui orbis incolis, qui eodẽ morbo infestantur. Scribit idem Garcias plantam ab indigenis vocari Lampatan, trium aut quatuor cubitorum altitudine assurgere, cauliculis tenuibus, quos rara cingunt folia, Mali Assyrij iunioris similitudine radicem palmi lõgitudine, interdum crassam, nonnunquam tenuem, quæ recèns enata admodùm tenella est, & cruda & elixa mandi potest. Vnicam duntaxat plantam in Goa se vidisse, eámque perpusillam, quæ siccitate periit antequàm excreuisset. Si seratur ea radix, iuxta arbores serendam esse aiunt, quoniam Hederæ modo eas scandit & amplectitur. Aliter describit Nicolaus Monard. Chinam Arundinis maioris radici similem esse, nodosam, intus albam, interdum rufescentem, foris rubram. Optimam esse recentem, ponderosam, solidam, pinguem, non cariosam, insipidam. Eius figura ex recentissima, & suis propaginibus adhuc cohærente hîc expressa est, quæ demonstrat eam sub terra serpere, ac variis ex locis teretes, ac lignosos processus emittere, quibus noua radicũ aliarum soboles adnascitur, & incremẽtum capessit, multis & tenuibus alioqui fibris capillata, quibus nutrimentum attrahit. Est autem grandior & adultior radix scabris & inæqualibus nodis tuberosa, cortice obscuriùs virente

Li.1. Arom. Ind. ca.38.

Electio.

Galangæ

CHINA radix.

Galangæ ferè modo veſtita, cùm recẽs eſt ſucculenta, cùm exaruit fungoſa, & intus laxa, è rubro dilutè pallida, quæ diutius ſeruata carie & teredine facilè vitiatur. Quod ſi acciderit, mercatores foramina à teredinum eroſione aut carie facta obturãt bolo Armenia aqua diluta, velut cæmento quodam, obducuntq́; extrinſecus pari fraude totam radicis molem: quæ fraus & natiuum illius colorem ementitur, & ei pondus addit. Illam præferunt quæ ponderoſa eſt, & quæ quantùm in eius arida natura fieri poteſt, maximè ſucculenta eſt, quæ à teredine, carie, putredine eſt illæſa: quibus vitiis obnoxia eſt, quæ recondita fuit, & in longum tempus ſeruata. Saporis eſt fatui, perinde ac Suberis cortex citra omnem adſtrictionẽ, aut oleoſæ pinguíſve ſubſtantiæ occurſum. Eſt & eius decoctũ prorſus inſipidum, nõ aliter quàm Hordei integri, colore ſubrubrum, ſeu colore vini gilui. Eam ob cauſam ἄποιον radicem hanc quidam vocauerunt, quemadmodùm & olim Græci aquam ſalubrem omnis qualitatis expertem.

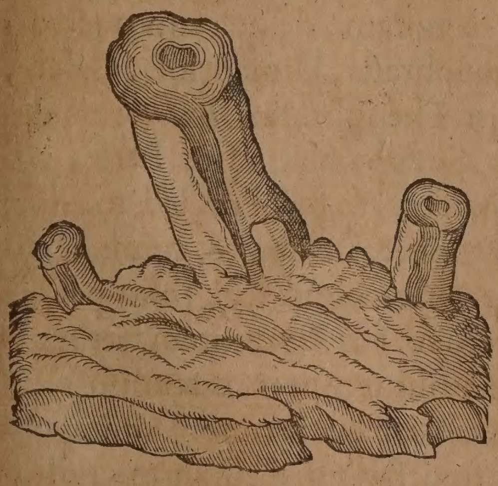
Locus. Naſcitur hæc radix in China Orientalis Indiæ regione, vt dictum eſt, maritimis locis, Arundinis aut Vluæ paluſtris modo. Nicolaus Monard. auctor eſt etiam in Occidua India prouenire, ſeq́; vidiſſe huiuſmodi radices alias paruas, alias magnas, in Hiſpania noua à D. Frãciſco de Mendozza collectas, & recẽtiſsimas inde delatas. *Chinæ decoctũ.* Decocti ex China radice propinandi, & eius vtendi hæc eſt ratio. Obſeruatis iis quæ in omnibus morbis obſeruare decet, nimirùm natura morbi, anni tempore, regione, ſexu, ætate, temperamento ægri, atque exquiſitè purgato corpore, radicis vncia minutim conciſa fictili nouo imponitur: huic infundũtur aquæ ſextarij tres, maceratur viginti horas fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis accenſo ad dimidias, frigeſcit, colatur, atque in fictili nouo aut vitreo vaſe aſſeruatur. Eius aquæ calidæ vncias decem æger hauriet, duas horas aut paulò diutiùs ſudabit: ſudore deterſo induſium & linteamina mundis & calfactis mutabit, poſteà in lectulo duas aut tres horas perdurabit: deinde veſtitus calidè ſe in cubiculo continebit. Circiter vndecimam prandebit. Prima menſa iuſculum ſumet, deinde pullum coctum, aut gallinæ quartam partem, aut veruecinam aliquando elixam, aliquando aſſam cum pauco ſale: pro bellariis carnes Coroneorũ, aut quid ſimile. Poterit & ſumpto iuſculo paſſas vuas, aut pruna paſſa cocta edere. Cum cibis panis bene cocti cruſtis, aut biſcocto veſcetur. Potus erit eadem aqua quam ieiunus ſumpſit, aut dilutior. Si inter paſtus bibere velit, eadem aqua cum conſerua aliqua propinabitur. Qui igitur hac radice vtuntur, tenui illa victus ratione non egent, qualis in Guyaci vſu requiritur. Abſtinendum tamen eſt à bubulis & ſuillis carnibus, piſcibus, crudis fructibus, tametſi ne à piſcibus quidem in China regione abſtineant, quoniam magni ſunt helluones. Aliquando tenera tantùm radice Chinenſes vtuntur cum carne elixa, quemadmodùm & nos napis, aut rapis cum carnibus elixis. *Vires.* Mirabiles ſunt eius virtutes ad luis venereæ curationem: efficaciorq́; eſt in inueteratis morbis, in quibus videlicet magni ſunt tumores & vlcera maligna, quàm in recentioribus. Nec ſolùm ad eos morbos valet qui cum contagio luis venereæ commune aliquid habent, ſed etiã ad tremores, paralyſes, articulorum

articulorum dolores, iſchiada, podagram, tumores ſcirrhodes & œdematodes. Strumas etiam extirpat, ſuccurrit ventriculi imbecillitati, inueterato capitis dolori, calculo, & veſicæ vlceribus. Primùm innoteſcere cœpit huius radicis vſus poſt annum 1535. adferentibus eam in Indiam Chinenſibus quibuſdam ea lue infectis, qua ſe intereà dum illic negotiarentur curarent. Poſteà Luſitani reliquo orbi communicarunt.

RADIX CONTRA VENENA, CARLO SANCTO, RADIX S. HELENAE. CAP. XLVI.

EX CHARCIS Peruana prouincia, ita referente Nicolao Monard. radices quædam aduehuntur Iridis radicibus valde ſimiles, ſed minores & ficulnei folij odore. Hiſpani Indias inhabitantes *Contrayerua* appellant, quaſi dicas alexypharmacum, quoniam earum puluis ex vino albo ſumptus, aduerſus omne venenum, cuiuſcũque ſit generis, præſentiſsimum eſt remedium (vno ſublimato excepto, quod ſola lactis potione extinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per ſudores euacuare. Sed & amatoria pocula, eo puluere hauſto, reiici ferunt. Ventris etiam animalia pellit. Guſtata radix aromaticum quiddam ſapit cum acrimonia coniunctum. Quare calida videtur in ſecundo gradu. Nicolaus Monardi narrat ante triennium ex prouincia Mechioacan delatam eſſe radicem quandam *Carlo ſancto* dictam, cuius inſignes facultates prædicant. Noſtro Lupulo ſimilis eſt, & perticis ſe conuoluit illius more, quibus ſi careat, per humum ſpargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo ſimilia, colore viridi, ſed obſcuriore, odore graui: neq; florem, neq; fructum fert. Radix craſſo capite eſt, ex quo aliæ radices oriuntur digiti maioris craſsitudine, colore candicante: cortex qui facilè ſeparatur, cuiúſque vſus eſt, odore aromatico, guſtu amaro cum quadam acrimonia: neruus radicis cortice ſpoliatus, multis quaſi fibris, ſeu tabellis tenuiſſimis conſtare conſpicitur, quæ ſingillatim ſeparari poſſunt. Naſcitur temperatiſsimis prouinciæ Mechioacan locis, ſolo neque nimiũ ſicco, neque humido. *Locus.* Calida & ſicca initio ſecundi gradus. *Temper. & Vires.* Radicis cortex manè aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, alioſq; humores ex capite elicit, eamq; ob cauſam rheumatiſmos & capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è ſtomacho expellens, ſed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumq; roborat, purgationem tamen præcedere neceſſe eſt. Idem commanducatus gingiuis abſcedentibus auxilio eſt, dentéſque ſtabilit, eóſque à ſcabritia & corruptione liberat, oríſque halitum commendat: ſed poſteà vino os eluendum ad amaritudinem tollendam. Pulueris exigua quantitas ex vino albo, aut Adianti, aut Canellæ decocto ſumpta vuluam obſtructionibus liberat, menſes prouocat, flatus diſcutit, purgato priùs corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex æquis partibus Liquidambar, & vnguenti Dialthææ inuncta. Cordis affectibus, iis præſertim qui ex vteri ſympathia oriuntur, auxilio eſt puluis vt antè ſumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum. Radicis minutim conciſæ drachmæ duæ in aquæ ſextario & dimidio coquuntur ad dimidias, corticis Citri in puluerem redacti drachmæ quatuor, pulueris Canellæ drachmæ duæ ſtatim iniiciũtur, ac denuo feruent, deinde colantur.

RADIX Carlo ſancto, Monardi.

Iſtius

Istius decocti sex vnciæ singulis diebus manè addito saccharo propinantur, purgato tamen priùs vt decet corpore. Eundem puluerem & idem decoctum nonnulli in morbi Hispanici affectibus, atque in epilepsia commēdant. Narrat idem Nicolaus Monard. ex portu S. Helenæ, qui est in Florida prouincia, adferri radices quasdam prælongas, sed nodosas admodùm, pollicari crassitudine, foris nigras, intus albas, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis fiunt precatoriæ sphærulæ, quas milites Hispani & Indi è collo suspendunt, & multùm illis tribuunt. Hi siccati rugantur, duríq; & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terram diffundit, foliáque ampla & viridia admodùm profert.

Radix S. Helenæ.

PATER noster, vel Radix S. Helenæ, Monardi.

Locus. Nascitur locis humidis. Sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur. Has radices Indi lapidibus conterunt, totíque corpori inducunt balneaturi: quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquiunt, suo grato odore roborant. Illius puluis cum vino haustus in ventriculi doloribus, vrinæ difficultatibus & nephritide commendatur. Hæc planta, sicut annotat Clusius, vt ex eius descriptione facultatibúsque colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

PERSEA. CAP. XLVII.

Nomina. ARBOR περσέα Græcis, similiter Latinis Persea nominatur. Quidam Persion ipsam etiam appellant. Qui hanc arborem eandem esse existimaru nt, & Malum Persicam vulgò notam, de qua iam tractauimus, certè hallucinati sunt, vt ex Theophrasti, Dioscoridis, Galeni, Plinij testimoniis perspicuum fiet. Perseam veram Theophrastus his verbis depingit.

Lib. 4. hist. cap. 2.

Forma. Est in Ægypto alia arbor Persea vocata, aspectu magna, & pulchra, sed maximè similis Pyro, & foliis, & floribus, & ramis, & tota figura, præterquàm quòd hæc folio perpetuo est, illa deciduo. Fructum autem fert multum, ipsúmque omni tempore maturum edit, nouo semper veterem occupante. Maturat autem sub Etesiarum flatum. Reliquum crudiorem tollunt & reponunt. Est autem Pyro magnitudine par, figura oblongus, Amygdali specie, colore herbidus. Intus nucem habet quemadmodùm Prunum, sed multò minorem, & molliorem, carnem verò valde dulcem, iucundam, & concoctu facilem: nihil enim lædit eos, qui multùm ederint. Arbor hæc radicum excellit tum longitudine, tum crassitudine, tum etiam multitudine. Materia est robusta, aspectu pulchra, nigra Loti modo, ex qua simulacra, lectulos, mensulas, atque alia huiusmodi conficiunt.

περσέα, περσαι. arbor in Aegypto nascens ... denominata a Persa, seu Perseo inventore

PERSEA Americana, Matthioli.

Li. 1. ca. 146.

Persea Dioscoridi arbor est in Ægypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho vtilem, in quo phalangia Cranocolapta nómine inueniuntur, præsertim in Thebaide.

Arida

Arida folia in farinam redacta, illitu ſanguinis eruptiones ſiſtunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perſide exitioſam eſſe, tranſlatámque in Ægyptum mutata natura in cibos receptam. Hæc Dioſcor.cùm anteà alio capite de Perſicis egiſſet. Galenus duobus locis de Perſica malo, & Perſea ſeorſum tractat. Perſeam, inquit, vidi in Alexandria: ex magnis & ipſa eſt arboribus. Narrant autem fructum huius apud Perſas adeò eſſe noxium, vt eos qui ederint interimat, qui tamen ſi in Ægyptum transferatur, fit eſculentus, manditurq́; non aliter quàm pyra & mala, quibus etiam magnitudine conuenit. Idem cùm dixiſſet Perſicæ folia vincentem habere amaram qualitatem, & cætera, multò pòſt ſcribit, Perſeæ folia adſtringentem vim modicam participare, adeò vt queant etiam nonnunquam vtiliter ſanguinis eruptione affectis partibus imponi: ac rurſus, In ſola Alexandria, inquit, Perſeæ arborem vidi, at non in alia Romanis ſubdita gente. Quidam Perſion ipſam etiam appellant, aiuntq́; in Perſis lethalem eius arboris fructum eſſe, cùm tamen in Ægypto innoxius ſit. Quare cùm Perſeæ hiſtoria Perſicæ Malo nullis notis conueniat, cùm Dioſcorides & Galenus diuerſis locis de iis tractauerint, ſcripſerítque Galenus ſe in Alexandria ſolùm Perſeam vidiſſe, Perſica verò in Aſia, Græcia, Italia notiſsima eſſe, apertè demonſtrauit Perſeam à Perſica plurimùm differre. Iam verò Plinius Perſeam à malo Perſica perſpicuè diuerſam facit his verbis. Perſicæ arbores ſerò, & cum difficultate tranſiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primùm ab Ægypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt venenatam cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa à Regibus tranſlatam in Ægyptum terra mitigatam. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totum alia eſt, Myxis rubentibus ſimilis, nec extra Orientem naſci voluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed à Perſeo Memphi ſatam: & ob id Alexandrum illa coronari victores ibi inſtituiſſe, vel vt in manuſcripto legimus, coronam victoriæ ſibi inſtituiſſe in honorem ataui ſui. Semper autem folia habet, & poma, ſubnaſcentibus aliis. Quod autem Plinius hîc non ex Perſide tranſlatam, ſed à Perſeo Memphi ſatam ait, Nicander Perſeum Mycenis, non Memphi Perſeam plantaſſe his verſibus cecinit.

Li.2.Alim. Li.7.ſimpl. Li.8.ſimpl. Lib.2.c.ph. Par.c.2. Lib.15. c.13.

> Καίτε χαλατερφθέντα μετ' ἀργήεντος ἐλαίου,
> Σκληρ' ἀπὸ περσείης κάρυα βλάστος ὅιον ἐρύξει.
> Περσεὺς ἥν ποτε ποσσὶ λιπὼν κηφηΐδα γαῖαν,
> Αὐχέν' ἀποτμήξας ἅρπῃ γονόεντα μεδούσης
> Ῥεῖα μυκηναίῃσιν ἐνηΐξησιν ἀρούρης,
> Κηφῆος νεὰ δῶρα.

In Alexi.

Quos ſic Gorræus conuertit.

> *Tunſa quoque interdum quæ Perſea protulit oſſa*
> *Palladio noxam depellent mixta liquori.*
> *Hanc olim Perſeus poſtquàm Cephiea liquit*
> *Arua, & fœcundæ præcîdit colla Meduſæ,*
> *Cephei noua dona, Mycenis intulit aruis.*

Nicander autem hoc loco aduerſus ceruſſæ venenum remedia docens, Perſeæ nuces pro Perſicorum nucleis intelligere videtur. Nam Dioſcorides contra ceruſſam περσικῶν ὀστᾶ exhibet. Paulus verò, ſicut hîc Nicander, περσείης κάρυα ad id laudat, vt ipſe Nicander inter Perſeam, & Perſicam Malum nihil diſcriminis nouiſſe videatur, & contra ipſum imprimis dictum eſſe credibile ſit, quod ex Plinio ſuprà memorauimus. Prætereà idem Nicander octauum phalangij genus phalænæ muſcæ circa faces noctu volitanti ſimile eſſe ait, & Perſeæ foliis innutriri.

Lib.6. Lib.5. c.59. In Theria.

> Τῷ ἴκελος περσεῖος ὑποτρέφεται πετάλοισι.

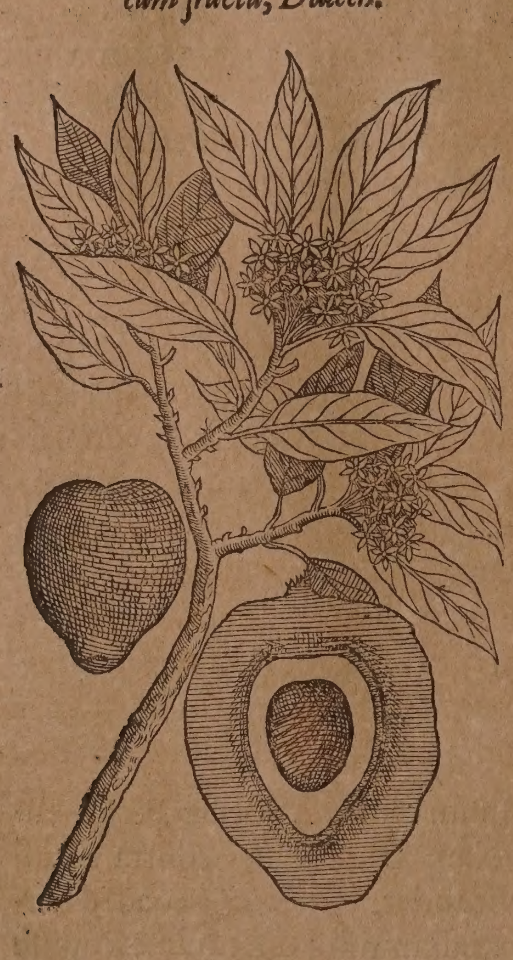
Qqq

Hoc Phalangij genus à Nicandro nominatim non expreſſum, Cranocolaptam eſſe ſcribit eius Scholiaſtes, quem & κεφαλοκρούστην appellari ſcribit, vtroque nomine, ab eo quòd caput impetat, ſic nuncupatum, quod etiam Dioſcorides de Perſea tradit, ἐφ' οὗ τὰ λεγόμενα κρανοκόλαπτα φαλάγγια εὑρίσκεται). Idem Scholiaſtes hoc loco Soſtratum citat, qui ſcribit Perſeam Rhodaceneam vocari, & ex Æthiopia in Ægyptum tranſplantatam fuiſſe. ἰστέον δὲ, inquit, ὅτι σώστρατος ἐν τῷ περὶ βλητῶν, ἢ δακέτων τὴν περσέαν, ἣν ῥοδακηνέαν καλοῦσι, φησὶν ἀπὸ αἰθιοπίας εἰς αἴγυπτον μεταφυτευθῆναι. At Rhodaceneam oſtendimus, nihil aliud eſſe quam Malum Perſicam, & Rhodacena, Perſica Mala. Gorræus itidem Nicandri interpres, iis verſibus quos modò citauimus ſubiungit. Perſea oſſa Perſicorum oſſa, ſiue nuclei, euidentem habent amaritudinem. Proinde calfaciunt, & detergent. Eſt autem Perſea arbor, à Perſeo dicta, & cætera. Ex quibus intelligitur, Nicandri interpretes & Soſtratum aperto errore Perſeam, & Malum Perſicam eandem arborem putaſſe. Fructus eius figuram hîc damus affabre expreſſam, quem fructum ex Ægypto Dalechampius habuit, cum Theophraſti deſcriptione optimè congruentem. Nam pyri maiuſculi formam præ ſe fert (pendebat enim vncias quatuor & ſemiſſem) ſed ſtatim à ſuperiore parte qua pediculo hæret, multis locis tuberoſam, in mucronem obtuſum ſenſim deſinentem, colore, cum diu exſiccatus fuerit, qualis erat is quem vidimus, foris ſaturatè rufo, pulpa ſemidigitum craſſa, dulci, & guſtu ſuaui, intus nucem coërcente, totius fructus ſeu pyri ſpecie, foris rufeſcẽtem, intus cornu pellucidi prorſus colore & duritie cùm inaruit: in medio eius cauo nucleum nullum vidimus: aquam enim ſuauem eo concludi putamus quæ tempore abſumitur. Fructus is aliquandiu aqua maceratus muccaginem in ea emiſit ſuccúmque valde viſcidum, & valde ſuauem. Annis aliquot ante quã liber Cluſij ſtirpium per Hiſpanias obſeruatarum prodiiſſet, hæc deſcripſeramus: ex quo diuerſam, vt arbitror, à ſuperiore Perſeam hîc apponimus, quam in ſolo Valentino vnicam vidit in monaſterio D. Virginis, cui cognomen de Ieſu, primo ab vrbe Valentia lapide. Ex America eò delata fertur. Pyro ſimilis eſt, in latum diffuſa, perpetua coma virens, ramis ex viridi palleſcentibus, foliis Lauri latifoliæ, parte ſuperna virentibus, inferiore cinereis, firmis, neruis aliquot per obliquum diſcurrentibus, odore & ſapore commendatis, cum adſtrictione linguam mordicantibus. Flos illi eſt Lauri ferè, copioſus, racematim compactus, pallidus, ſex foliolis conſtans: fructus per omnia pruno ſimilis, deinde tempore pyri modo oblongus, nigro colore, iucundo ſapore, nucleum cordis effigie continet, guſtu caſtaneæ, aut dulci amygdalæ haud abſimili. Vere florentem vidit. Autumno fructum ferre intellexit. Hæc Cluſius.

PERSEA America, Cluſij, cum fructu, Dalech.

Lib. 1. ca. 2.

Forma.

CEREVS

CEREVS SPINOSVS. CAP. XLVIII.

HVIVS penè portentoſa elegantia Naturæ Genius omnem prouocauit in noſtratibus plantis admirationem. Nam mirabilitatis opplet ſpectantis animum & oculos huius rariſsimæ venuſtatis plantæ ſpectaculum. Eam plebecula effigiei argumento Cereum vernaculè vocauit: haſtas enim ſurrigit quaternas & quinas, nouendecim & vicenûm cubitorum, virgatis & ad normam directis ſtriis, cannulatas: in externis extantibus ſtriarum angulis obtuſis exeruntur ſtellulæ, corneis ſtilis, radiatim è ſuo centro quoquouerſum minacibus, vno duntaxat prominulo horſum, æquè directo longiùs: tota quandam effigiaturam, & concolorem ſuperficiem echino Melocacti præfert, ſed brachium æquabili ductu æquante, columellæ, aut cerei funalis prælongi inſtar. Eius è medio & ſtriarum dorſis, anſatim, anguſtiore ceruice, Cucumeris ventre, ſurriguntur brachia terna, quaſi folia teretia craſſa, eundem commenſum proportionis & figuram ſortita. Intus torulus ligneus, carpi craſsitie, obductus eſt calloſa carne, & ſucco Aloës: gummeo enim turget, perquàm amaro lentore: flores in veſtigio ſummo promit, referente qui attulit, digitalis purpuræ fructus: hilari purpura miniata rubet, ficus ferè effigie, guſtu non inſipido.

PERVVIANA ALIA FACIE ARBORIBVS ITEM INNASCENS. CAP. XLIX.

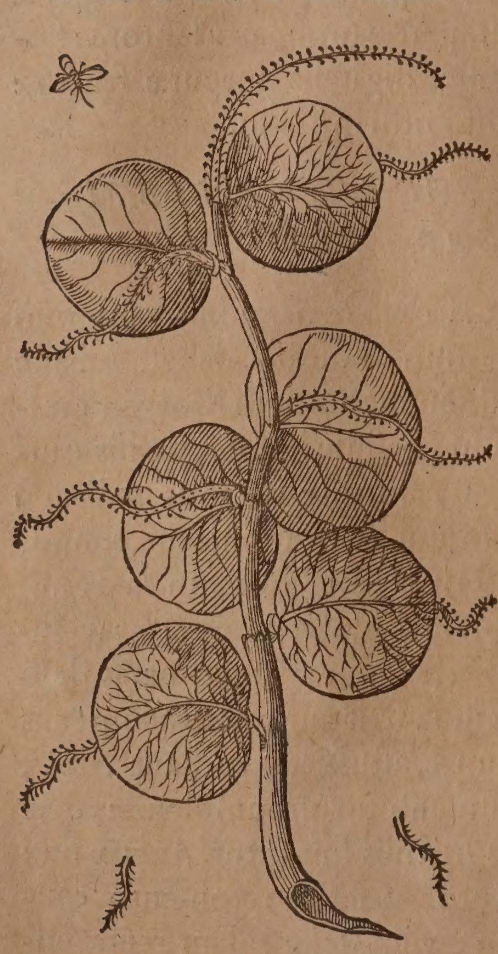
EIDEM cælo & natalibus ramorum arborum Indicarũ debemus hanc vnde auulſerunt qui Morgano miſerunt, ceſpite latiore, ſeſsilis caudicibus incumbit, fibrillis cepaceis radicata: vnde proximè ſurgunt folia inuicem conuoluta, tunicea, inferiùs fermè palmum lata, numeroſa, quadantenus Aloës, aut Scyllæ: & ſupernè in ligulas prætenues, mucronatas deſinentia: purpureum, ſtriatum, concauum, alis donatum ſcapum Haſtulæ regiæ, aut Aloës, duorum & trium cubitorum ambientia, quæ multis glumoſis ſiliculis ſpicantur, Auenæ ſitu: magnitudine verò & ſericeo tomento candido Apocinum, vel Aſclepiadem repræſentant, & ſemine, ſed Coniſæ exili guſtu ſalſo, ingrato, nitroſo, fortè quia in aura maritima adoleuit, vt Aloës illic in ſabuletis.

VISCVM INDICVM. CAP. L.

VIscvm Indicum ait Pena in Peruuianis insulis nusquam nisi in ramis & truncis arborum nasci solitum nostratis modo, multumq; adumbrare Seseli, sed transuersim excurrente radicis cespite: gramineis geniculis, & Polypodij quadãtenus, sed albicãtibus culmis, ex pallido virentibus, à medio summo tenus crassioribus, fungosis, striatis, sesquipedem longis, in quibus folia semper virent, Visci effigie, sed duplo maiora, crassiora, fungosiora secundum neruum folium medium intercurrentem: circulis vtrinque senis, veluti scalpro impressis, non parum admirandis.

POPVLVS America.

POPVLVS AMERICA. CAP. LI.

EX novo orbe elegantes ramos ac prægrandes mercatores Anglos illinc reuersos attulisse testis est Pena, ex quo effigiem hanc exhibemus. Virgulta sunt aliquantulùm flexuosa, & per sesquipalmum palmúmque crebra, geniculata, veluti insectione, commissuráque partium nodosa: vnde exeunt, singulo pediculo singula folia, ora exquisitè rotunda, nec vsquam nisi quà pediculus hæret intercisa, crassa, rigida, latiora, arboris Indæ, cui flosculi alternatim exeunt, prælongis loculis, stipati acinulis multis, exiguis, planè Populi modo. Quare & hanc Populum Peruuianam vocare illi visum fuit: gustu perquàm adstringente, aliquantulùm calfaciente, subsalso.

PALMACEA, SEV ARVNDINACEA PINNATA SPINOSA. CAP. LII.

SVnt huius plantæ indidem aduecti rami foliosi, illis affines, nec minùs intuenti effigie peregrina: quippe sambucini, aut ferulacei sunt, fistulosi & medullæ pleni, recti, rotundi, octonûm aut denûm cubitorum: sed per longitudinem triplici cartilagine, digitum lati, pinnati aut alati instar teli: & oris extremis modicè fimbriis sinuatæ sunt cartilagines, stellulísque spinosis ornatæ, solertis opificis sapientiam arguentes. Alterius etiam illic natæ

PALMACEA pinnata spinosa.

arboris truncum aut bacillum hîc proximè exprimendum curauimus qualem vnà accepimus: quod carpi craſsitie eſt longa haſta & cortice nigro, denſóque veſtitur, tuberculis craſſis, ſenticoſis, creberrimis in clauæ modum muricato, ſolido, graui & præduro ligno.

NERII FACIE ARBOR Penæ. CAP. LIII.

ARBORIS peregrinæ Nerij facie ramulum, cuius perpulchræ ſunt ſiliquæ, pingendum curauit Pena, & paucis deſcripſit. Propendent ſiliquæ de ramis & ſurculis Sambuci paluſtris, medulloſis, pallidis, pullis, nodoſis, ſeſquipalmum & pedem longis vaginis, cutaceis, vno cohæſu ſeptenis aut nouenis, ſingulis gracilem lampetram exprimentibus. Intus farciuntur pelliculis cepaceis & tomentoſis, adeò exuuium ſerpentis ementientibus, & quiddam cadauerult anguini ſimile inuoluentibus, vt pueris terrori ſit: conſimili florum exortu oblongi exeunt caliculi, Herbæ ſanctæ aut Stramoniæ.

NERII facie arbor, Pena.

FAGARA Auicennæ. CAP. LIIII.

MAHALEB meminit Cluſius in Hiſtoria Aromat. Indicorum de Fagara Auicennæ hæc ſcribens. Fagara fructus eſt Ciceris arietini magnitudine, cortice tenui cõſtans ex cinereo nigricante, cui ſubeſt tenue putamen nucleum continens ſatis ſolidum, & tenui nigraq; membrana obductum. Integer fructus cùm magnitudine tum forma & colore adeò ſimilis eſt ei

FAGARA, Auicennæ.

quem Officinę Coccũ Indũ, Galli *Coque de leuant* appellant, vt primo aſpectu fallere, & pro eo ſumi poſsit. Meminit huius Auicẽna, ca. 260. hoc modo. Fagara quid eſt? Granũ ſimile Ciceri, habens granum Mahaleb, & in concauitate eius eſt granum nigrum, ſicut Schehedenegi, & aſportatur de Sofala. Collocat verò eam in tertio calefacientium & ſiccantium ordine, atque ſtomachi & hepatis frigiditati vtilem eſſe, concoctionémque iuuare, & aluum conſtringere ſcribit.

ARBOR TINCTORIA. CAP. LV.

MVLTAE sunt aliæ siluestres & peregrinæ plantę admirabiles, quarum nonnullæ solis descriptionibus nobis notæ esse potuerunt, quòd ij qui in exteras illas regiones nauigarunt, in quibus proueniunt, earum figuras non expresserint. *Forma.* Inter arbores in Regno Senegæ vna est glandiferarum nostrarum craßitudine, fructum ferens dactylis parem, ex cuius nucleo oleum exprimunt miris virtutibus præditum. (Theuetus cap. 12. lib. sing.) *Vires.* Aquæ permistũ croceo colore planè inficit, quo tingunt pocula, ac pileos quosdam ex iunci, vel orizæ paleis contextos. Præterea id oleum odore est Violæ Martiæ, olei nostri sapore. Quamobrem multi pisces, orizam, aliósque cibos eo condiunt.

PALMAPINVS, SIVE CONIFERA. CAP. LVI.

VVLGARIS Palmæ congeneres esse multas siluestres in sinu Guineæ Oceani occidui, quæ steriles sunt, nec nisi exilitate à satiuis absunt, Pena intellexit ex mercatoribus Gallobritonibus, qui illuc quotannis ferè commercij causâ adeunt. Inter quas & alij Angli institores non parum venustam & miram hanc icone hîc expressam ibi oriri illi affirmarunt,

PALMAPINVS siluestris.

PALMAPINVS, siue Conifera, Penæ.

eiusdémque ramos luculenta conorum fœtura onustos attulerunt: quorum arborem quasi quandam ex Palma & Pino hybridam natura ludibunda videtur conflasse. *Forma.* Lignum ipsum fungosa est Palmæ prorsum textura, in villos totum dehiscens, & squamosa cute loricatum, fastigiato termite numerosis & in orbẽ exortis surculosis ligulis quadraginta, aut quinquaginta, compactili vertibulorum & squamarũ serie pyxidatim articulatis, pedem longis, rotundis, parum compreßis, quarum singulis commissuris singuli numerosi coni altiùs inseruntur triceni, aut quadrageni, qui mediocrem conum Cedri ementiuntur, puluillis in quincuncem digestis, reticulatoq; & imbricatim extuberante ventricoso nucis cortice fusco, nitido, polito, craßitie & concretione nucis Indicæ, intus nucleum glandémve oblongam sesquiunciam, aut duas vncias longam, præduro, & in farinam ægre friatili, gustu glandis & castaneæ, quæ sunt ei genti panis supplementum.

GENIPAT

GENIPAT. CAP. LVII.

MAGNI æstimatur in America arbor, quæ Genipat dicitur, maximè fructus eiusdem nominis causa:non quòd esculentus sit, sed quod alios vsus Barbaris præbeat. Arboris folia Nuci iuglandi similia sunt, fructus ferè in ramorum extremo prouenit, aliis aliis impositis mirando quodam modo. Is magnitudine, coloréque Persicis nostris similis est, ex cuius succo vniuersum corpus inficiunt hoc modo. Miseri illi, & bruti homines, cùm succum ex hoc fructu aliter exprimere nesciant, illum mandunt, ac si voraturi essent, deinde ore reiiciunt, & manibus veluti spongiam exprimunt, vt succum emittat, qui admodùm limpidus est. Profecturi igitur illi aut ad stragem aliquam edendam, aut ad inuisendos amicos, aut ad solenne aliquod, totum corpus hoc liquore madefaciunt. Is quo magis in corpore exsiccatur, eo magis natiuum colorem acquirit, qui vix verbis exprimi potest: est enim quodammodo inter nigrum & cœruleum, siue eum colorem qui vulgò azurus dicitur, medius. Hoc infecti Barbari incedunt, non minùs ornatos sese existimantes, quàm nos nostris coccineis, ac sericis vestibus. Est alia arbor etiam Genipat appellata, cuius fructus maior est, & edulis.

Forma. *Theuetus cap. 32. lib. sing.*

Vsus.

HYVOVRAHE. CAP. LVIII.

SILENTIO non prætereunda arbor, quam ob raras dotes Barbari Hyuourahe appellant, id est, rem raram. Arbor est procera, cortice coloris argentei, ligno rubescente, gustu ferè salso, aut ligni glycyrrhizæ. Corticis mira est virtus, & mirandus effectus. Quare eodem est in pretio apud Barbaros, quo Gaiacum apud nos. Fuerunt etiam qui Gaiacum verum esse existimauerint, à quibus dissentit Theuetus. Quicquid enim similes Gaiaco vires habet, Gaiacum dici non oportet. Nihilominus Christiani hoc cortice Gaiaci loco vtuntur ad curandum morbum Indicum hoc modo. Corticis huius, qui recèns ab arbore sua auulsus lacteum succum emittit, quantùm satis sit in particulas concídunt, tres quatuórve horas in aqua decoquunt, donec vini rubelli colorem acquisierit. Hoc decocto quindecim vel viginti diebus vtuntur continuis, cum tenui victu. qua ratione, vt audio, curatur optimè morbus Indicus, nec is modò, sed quiuis alius, qui à frigidis & pituitosis humoribus pendet, qui huiusmodi decocto attenuantur, ac probè exsiccantur. Eundem Americi in morbis vsurpant. Estq; huius potio etiam sanis suauissima. Est etiam aliud in hac arbore præstantissimum, nimirùm fructus ipsius pruni nostri mediocris magnitudine, auri obryzi coloré, nucleum concludens mirè suauem & delicatum, ægris, & iis quibus prorsus deiecta est appetẽtia vtilissimum. Prætereà hæc arbor quindeno quoque anno tantùm fructum profert, quod plerisque incredibile videri posset: id tamen affirmare asseueratione possum, quod curiosiùs perscrutatus sum, didicíque à senioribus Americis, quorum vnus arborem mihi ostendit, mihíque asseruit se toto vitæ tempore ter quatérve solùm huius fructum gustasse.

Forma.

Theuetus cap. 50.

Vires.

PENOABSOV. CAP. LIX.

EST etiam in America arbor Penoabsou dicta, cortice odoris planè admirandi, foliis Portulacæ, valde spissis, perpetuò virentibus. Fructus edit magnos, grandioris pomi magnitudine, orbiculatos, pilæ lusoriæ modo, minimè edules, imò venenatos. Singuli senas nuces intus habent, amygdalis nostris similes, nisi quòd latiusculæ sunt, & magis com-

Forma. *Theuetus cap. 58.*

pressæ in singulis singuli nuclei conduntur, qui ad sananda vulnera mirificè faciunt ,quibus etiam vtuntur Barbari sagittis icti,aut quouis alio modo in præliis vulnerati,ex his contusis oleum exprimentes rufum,eóque vulnera illinentes.

PALMA VINIFERA. CAP. LX.

Forma. Theuetus Cap.11.

PROMONTORIVM Æthiopum,nunc Promontorium viride,vt infinitis arboribus, fruticibúsque maximè fructiferis, ita etiam Palmis tum ob aëris naturam,tum summam soli fertilitatem abundat. Est autem ex Palmarum genere arbor pulcherrima, siue proceritatem, siue perpetuam viriditatem, atque alias speciosæ arboris dotes contempleris. Hanc instrumento aliquo incídunt,& aperiunt,tanto hiatu, vt in eum pugnus immitti possit,qui à terra pede vno,aut plurimùm duobus absit. Inde manat succus,quem vasis terreis excipiunt ad hiatum vsque pertingentibus.Ex Palma Cichorin eiusmodi succum elici gustu suauissimum posteà dicemus.Hinc in alia transfundunt, reponúntque in quotidianam potionem, quam Mignol appellant. Vt autem integrum diutius cõseruent,modicos sales,vt nos in omphacium nostrum, iniiciũt, à quibus consumpto humore crudo & immaturo liquor incorruptus permaneat. *Vires.* Colore verò & consistentia vinis albis Campaniæ nostræ,& Andium similis,gustus suauissimi,ad refrigerandum & ad sedandam sitim, cui incolæ ob continuos & summos æstus maximè obnoxij sunt, conuenientissimus, quíque non minore apud eos est in pretio,quàm apud nos vina nostra præstantiora,quamuis eiusdem arboris fructus,qui parui sunt dactyli,sint gustui acerbi,nec edi facilè poßint.

ARBORES VENENATAE. CAP. LXI.

Theuetus Cap.61. lib.Sing.

INTER Peru & Canibales multæ sunt insulæ, quæ vnius imperio parent,quem Caßique nominant,in quarũ maxima, in qua sæpius Rex habitat, Gaiacum arbor copiosißimè prouenit. Item alia fructum ferens pilæ magnitudine visu speciosum,sed venenatum. Huius succo sagittas Barbari imbuunt, iis aduersus hostes in præliis vsuri. Est etiam alia ex qua scarificata succus emanat mortifer : radices tamen sunt esculentæ, ex quibus farinam faciunt qua vescuntur. Hæc in gratiam eorum qui rerum naturæ variarum, nouarúmque cognitione delectantur, ex Theueto descripsimus. Qui & T 1.Cosm. lib.10.c.3. hæc de Baxama tradidit.Ab insula Ormuz decem miliaribus distat ea quæ Queionne nominatur,è regione illius sita,olim Principum quorundam delitiæ, nunc inculta & deserta, tum quòd magna ex parte diruta sit ob vehementes terræ motus, tum ob viperarum, aspidum, colubrorum, qui colore à nostris valde differunt,atque serpentium omnis generis copiam, quæ illic stabulantur, ex quibus tam venenata & pestilens aura exhalat,vt non solùm homines perimat, qui vel aliquãtulùm moram illic fecerint,sed etiam stirpes ipsas inficiat,in quibus est arbor Baxama,cuius fructus vel minimùm degustatus,mox suffocat, id quod ipsius etiã vmbra præstat,si quis vel quadrantem horæ sub eà moretur. Cùm tamen aliis in regionibus eiusdẽ arboris radix venenorum omnium sit antidotus, illic lethalis, nec non & folium ipsius,& fructus qui Rabuxit vocatur.

ARBOR FINIVM REGVNDORVM. Cap. LXII.

Lib.Exot. Exerc.15. Exerc 181.

QVASDAM alias nobilißimas ex Æthiopia, Arabia, Troglodytica, India, Sarmatia, Scythia plantas ex Scaligero recensendas esse duximus, etiam à nauigatoribus, & Historiæ Indicæ scriptoribus memoriæ proditas. Ab arbore finium regundorum incipiemus. Nomi- Exerci.181. 3. nis oblitus Ioannes Balada familiaris meus, inquit Scaliger, qui multos annos Indias pera

dias pera

dias peragrauit, faciem modo narrabat arboris. Paruam esse frequentibus virgulis, veluti Punicã, folium Pruni, fructus qualis Castaneæ cum erinaceo. Intus coccus ruber, quo vtuntur ad tincturas & picturas. Non enim literas habẽt Mexicij, apud quos nascitur, sicuti neque olim Ægyptij ante Theuth. Sed in tabellis pictis seruant agrorum facies, finésque prædiorum. Quæ fuit causa vt eam Scaliger appellarit finium regundorum arborem, donec alius fœlicior nomen apponat verum. *Forma.* *Vsus.*

MANGA. AMBA. CAP. LXIII.

EST in Malauar Manga arbor Pyri facie, cuius fructus Persico par aut maior. Corticis color viridis immaturo: Augusto mense cum maturitate recipit luteum: simul acquirit splendidum nitorẽ. Caro, vt pruno, mellei saporis. Os intus sicut amygdalo. Immaturum condiunt vt oliuas. Amba nomen. Ludou. Bononiensis in Itinerario suo in Calicuto nasci tradidit. Cætera planè eadem habet. Garcias in Aromat. Indico. historia tradit omnium qui apud Indos nascuntur fructuum præstantissimum esse eum quem ipsi Mangas vocant. Colligi in regionibus calidioribus mense Aprili, in aliis Maio & Iunio, interdum tamen Octobri & Nouembri, cæterùm pro regionum natura & diuersitate variare etiam saporis bonitate. Habere se in prædio suo quod est in Bombaim arborem huiusmodi fructus ferentem, quæ bifera est. Nam Maio mense fructum fert saporis quidem & odoris gratia excellentem, sub finem verò Autumni alium superiori magis commendabilem. Colore est is fructus ex viridi rubescente, & odore gratissimo. Exempto cortice editur, aut sine vino, aut generoso aliquo vino maceratus, veluti Persica. Conditur etiam saccharo, interdum verò & aceto, & oleo, & sale, inspersis in eius meditullio gingibere & aliis. Nonnunquam editur cum sale, & nonnunquam elixus. Frigidus verò est & humidus, quẽadmodùm Persica. Eius ossiculis assatis alui profluuia sisti aiunt, quod verum esse Garcias deprehendit. Nucleis verò recentibus lumbricos & ventris tineas necari dicunt, quod rationi consentaneum est ob eorum amarorem.

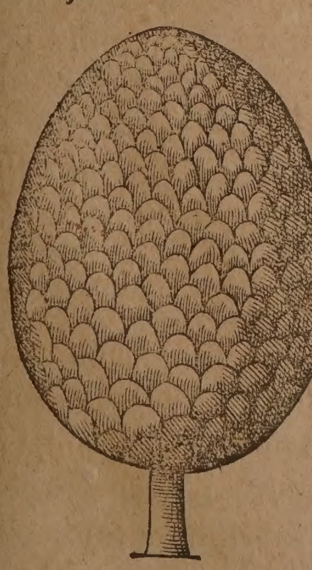
Forma. Exerc. 181. 5. Theuet. T. 1. Cosmog. lib. 11. c. 16. *Locus.*

GVANABANVS. CAP. LXIIII.

GVANABANVS arbor Pini stipite, procera, folio magno, oblongo, fructus Melonis magnitudine. Cortici color viridis, splendor Cydonij, digitalis crassitudo. Caro intus candida, dulcedine lactis coacti, semina continet phasiolacea. Generalis historiæ Indiarum auctor tradit fructus corticem viridem tenuem esse vt Pyri, superficiéque squamulis distincta. Hic Guanabanus planè conuenire videtur cum Ouiedi Guanabano, & vterque ab eo diuersus esse cuius ex Scaligero meminimus. Sic in Historia sua suum describit Ouiedus. Guanabanus procera arbor est, & formosa, folio ferè Mali citriæ virente: fructu pulcherrimo, mediocris Melonis magnitudine, qui tamẽ interdum in capitis pueri crassitudinẽ excrescat. Cortex huic fructui viridis, & qui quibusdam squamis distinctus videatur, vt strobilus, læuioribus tamen, neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis sit, neque crassior quàm in Pyris. Caro candidissima, saporisq; delicatissimi, quæ facilè cremoris lactis instar in ore resoluitur. Per eius carnẽ sparsa sunt semina magna, Cucurbitarũ seminibus aliquãto maiora & nigricantia. Frigidus est hic fructus, & per æstus vtilis. Nam tametsi quis integrum Guanabanum deuoret,

Exerc. 181. 6. *Forma.* Lib. 8. c. 17. Lib. 8. c. 17.

GVANABANI fructus, Ouiedo.

deuoret, nullum inde sentiet nocumentum. Infirma est ligni materies. Hæc Ouiedus. Scholiastes verò historiæ Aromat. Indic. Scaligeri Guanabanum eum esse putat, qui superioribus annis ex Æthiopię Mozambique Antuerpiam allatus est fructus crassus, sesquipedali longitudine, cui densus durúsque cortex, tenui mollíque vt in Cydoniis, sed viridi lanugine obductus, aliquot per lõgitudinem excurrentibus venis, siue potiùs sulcis, vt in Melonibus, extrema parte in mucronem desinit, superiori verò quà è ramis dependet, pediculo inhæret firmo, duro, & fibroso. Continet hic fructus pulpam candicantem, qua Æthiopes in febrium ardoribus vtuntur sitis sedandæ gratia: iucunda etenim aciditate prædita est. Hæc siccata friabilis est, sic vt digitis trita in pollinem resoluatur, remanente tamen perpetua aciditate. Per hanc sparsa sunt semina renibus, aut Anagyridis legitimę fructui simillima, nigro tamen colore nitentia, ac ex vmbilico fibris quibusdam suspensa. Huic simillimum, foliis tamen ab hoc diuersis, ex Theueto suprà descripsimus nomine ficus Nigritarum.

MAMEI. CAP. LXV.

Exer.181.8. *Forma.* MAMEI arboris tum facies tota Castaneæ, tum magnitudo. Idẽ folium, sed maximum, fructus non solùm ingentis Persici, sed etiam maximi Cydonij superat globũ. Nuculas duas habemus, inquit Scaliger, quas intus fert, quarum altera penè æquat Persicum, altera longè maior. Ex qua possumus addita aut circumiecta pulpæ corpulentia totum ambitum animo metiri. Rubro colore pulpa est. Corium fructui fuluum. Sapor Persici. De eadem

Lib.8.c.20. arbore hæc ex Ouiedi historia decerpsimus. Mamei arbor est speciosissima, magnæ Nucis iuglãdis proceritate, foliis paribus aut maioribus, crassioribus, altera parte viridioribus, palmũ longis, & ad proportionem latis. Huius fructus est omnium qui in insula Hispaniola dicta proueniunt gustui suauissimus, quandoque perfectè, quandoque imperfectè rotundus, pugnos duos magnitudine æquans, aliquando minor, cortice contegitur fuluo, modicè aspero, Pyrorum siluestrium ritu, nisi durior crassiórque esset. Sunt qui vnum, alij duos trésve concludunt nucleos in pomi medio interstitiis distinctos, acinorum ritu membranula tenui opertos, delibratæ castaneæ colore, quorum pulpam si secueris, iudicabis castaneæ, præterquàm sapore, similem, sed interior acinus fellis est amaritudine, delicata tunicula contectus, quam inter & priorem illam membranulam caro sine pulpa intercedit ferè fulua, Persici duracini gustu, aut meliori, non tamen tam succulenta est, neque tam odora. Pulpæ isti digitalis est crassitudo in maioribus, minor in minoribus pomis.

MAMEI folium.

GVAIAVA. CAP. LXVI.

Exer.181.9. *Forma.* GVAIAVA est arbor, tum fructus, Mali facie. Sed color fructui cãdidus. In quo semen nigrum, minutum, rotundum eximit ipsum ex illo rum natura. Paulò fusiùs hæc arbor ex Ouiedo describenda. Guayabo,

Lib.8.c.19. inquit, arbor est Indis omnibus vulgatæ cognitionis, Aurantiis arboribus magnitudine par, sed ramis rarioribus, foliis minùs viridantibus, laurinis, sed paulò latioribus, crassioribus, & venulis eminentioribus. Poma profert aut longiuscula, aut rotunda, alia intus rubra & punicantia rosarum modo, alia candida, sed foris omnia viridia, aut lutea cùm prorsus maturuerint. Horum quædam ea sunt magnitudine qua quæ Passipoma Galli vocant, quædam minora, pulpa in quatuor

quatuor partes distincta est,quarum singulæ granulis sunt refertæ durissimis,quæ tamen quo minùs deglutiantur non impediunt, cortex Pyri muscatelli cortici similis,eodem modo eximitur, flos quadãtenus Aurantiæ aut Citriæ mali florem refert,in quibusdam florum Gelsemini odore, eoq; suauiore. Huius arboris quædam siluestris est,alia satiua:fructus esu suauis,concoctu facilis,alui profluuiis vtilis,nam astringit, præsertim si paulùm immaturus & duriusculus edatur, vt arbor Guyabo,ita fructus Guyaba dicitur.

BRVSATHAER. CAP. LXVII.

AD Chinarum sinum marinæ sunt arbores visenda vastitate: tanta,inquam,vt in eis immensæ magnitudinis auibus stabulari liceat. Exer.181. 10. Etenim tam grandes sunt, vt eis etiam grauiora animalia integra sustollatur, atq; auferantur.Has arbores vocant incolæ Brusathaer:fructus ferunt anguriis non minores. Eadem scripsit M. Anton.Pigafetta in Itinerario suo.

CACHI. CICCARA. CAP. LXVIII.

SPINOSA est arbor in Malauar,cuius folium nõ pingunt. Ipsa Cachi, Exer. 181. 12. fructus Ciccara dicitur,longitudine pedali,humanæ coxæ crassitudine.Pondus fidem superat.Cortici color primùm viridis:maturescens *Forma.* in luteo fuscus. Corpus firmiusculum,compressioni tamen ita cedit, vt frangatur. Temporis quoque suapte natura impatiens. Haud enim ita multò postquàm detractus sit, fit rugosum. Totius forma vt Pineæ Nucis. Intus enim camerulæ membranis distinguntur, vt in Punica. Pulpæ odor suauissimus. Sapor mistus ex Melone moschato, Persico arantio dulci,& melle. Intus poma ducena quinquagena ad trecentena vsque, ficorum tum specie, tum dulcedine,sine cortice, vt aiunt. Membranulis tamen distingui necesse est, quibus segregentur, vt ouorum vitella.In his pomis fructiculus est alius, figura castaneæ,qui ad eundem quo castanea modum inter coquendum crepitat, esculentúsque est. Etiam bobus in pastum datur. Exit è trunco fructus,sicut & Iumeiz,id est, Sycomoro,inter spinas & frondes: interdum,quod magis mirum est, è radice subtus terra,vnde prodit. Hic longè præstantior regibus dono datur. Legitur mense Decembri. *Tempus.* Eadem prorsus scripsit Ludou.Bonon.in Itiner.suo,nascique in Calicuto. Eadem etiam Nicolaus Costin. in Itiner. nisi quòd non fructus ait bubus pro cibo præberi,sed eorum cortices. Præterea arborem grandi Fico similem esse,foliis diuisis Palmæ modo,ligno buxeo,ad multa vtili.

MELO CORCOPALI. CAP. LXIX.

COrcopal Indiæ prouincia est,in qua Cydonij magnitudine & fo- Exer.181. liis arbor. Prægrandem gerit fructum, Melonis figura, eodémque 13. sulcatum modo. Intra quem terna, quaternáve grana, acinorum *Forma.* vuæ facie,acore cerasi.Melo hic & edendo est, & ad medicinas vtilis. *Vsus.* Ibidem mespilum colore albo,mali magnitudine. Eadem Ludo. Bono. in Itiner. Theuetus in Promontorio Comari fertilissimo prouenire tradit arborem Malo Theuet.1. Cosm. lib. Cydoniæ magnitudine & foliis similem,cuius fructum Corcopal vocant,esu gra- 11.cap.17. tissimum, gustu suauissimum,quo etiam ægrotantes vtuntur,quia prauos humores per aluum expurget.

DARIAN. CAMALANGA. CAP. LXX.

SVperiori Meloni similis Taprobanæ, quæ nunc Sumatra, fru- Exer.181. ctus, qui Darian dicitur. Anguriæ magnitudo, cortex viridis. Eius 14. in visceribus quini fructus Arancij quantitate, & figura,sed oblonga: *Forma.* butyri sapore suauissimo. Hæc etiam Nicol. Costi. in Itinerario. In *Vsus.* eadem

eadem Carcopal Camolaga fructus esitatur, sesquipede maior, Cucurbitæ colore. Humi iacet vt Melo. Pulpæ plurimùm. Condimenta ex ea vel cucurbitinis, quas Carabassadas Hispani vocant, vel Citriis meliora, atque sapidiora. Eadem Ludou. Bonon. in Itinerario suo.

ETTALCH. CAP. LXXI.

Exerc. 181. 19.

Forma.

Vires.

GRANDIOREM Iuniperũ quæ Cedrum maximè æmulatur, Harar vocant Arabes, Afri nominant Ettalch. Eius medulla in Numidia candida, in Æthiopia nigra, in Libya purpurea: qua in scobem comminuta dicuntur Afri Medici fælicissimo successu vice Gaiaci ad morbum Indicum profligandum vti. Hunc morbum tres nationes, Galli à Neapoli, vbi se inuenisse putant: Itali à Gallis in quibus primùm aiunt sese illum conspexisse: Germani ab Hispanis, qui ex India tam pretiosam mercem conuexerunt, nominant. Ego, inquit Scaliger, meritò ac iure Indicum. In descriptione nonæ partis Africæ legimus Ettalch grandem & spinosam esse arborem, foliis Iuniperi, quæ gummi mastiche simile emittit, quo Afri mastichen adulterant, quòd colore & nonnihil odore mastichen referat. Cætera prorsus eadem. Ea prorsus videtur esse Oxycedrus suprà descripta. Meminit Theuetus arboris Etabche, quę in insula Cuoue prouenit valde spinosa, & Iunipero similis.

GOR, ARANCIA, LIMONES, AMBVLON. CAP. LXXII.

Exerc. 181. 20.

AD fluuium, qui Niger dicitur, nullæ arbores fructiferæ præter paucas admodùm. Inter quas vna, cuius fructus castaneæ similis, sed amarus. Gor vocant incolæ. Ioannes Leo lib. 1. descriptionis Africæ tradit has arbores mirandæ esse proceritatis, satis procul à mari, in continente. In Indiæ insula Zeilam cortex Aranciis dulcis est, & suauis. Limones autem proueniunt ibi, sua specie, pusillli, qui nullum porrò capiunt incremẽtum, sapore dulcissimi. Siluestrium Limonũ arbores in Syria, Ægypto, Africa, frequentes, pomis admodùm exiguis, acidissimis. Aruchet insula fert arborem, cuius è cortice fructus exit candidus, saccharati specie, & magnitudine coriandri. Ambulon ei nomen est.

Exer. 181. 24.

Ambulon arbor afric.

ARBOR ΜΗΤΡΟΣΙΔΗΡΟΣ. CAP. LXXIII.

Exe. 181. 27.

μήτρα matrix uterus, in arboribus e medulla σίδηρος e ferro

GRAECVM fortasse nomen à nobis inditum, inquit Scaliger, plus historiæ conueniet, quàm ingenio nostro. Tam enim est prope mendacium, quàm nos à voluntario mendacio alieni. Animi tamen gratia reponentur hîc. In Iaua maiore aiunt raram esse arborem cuius medulla ferrea sit: exilis illa quidem, cæterùm porrecta ab imo ad summum plantæ fastigium. Ex ea frustum qui gerat, ferro esse impenetrabilem. Eadem refert Nicol. Costin. in Itinerario suo, vt & ea quæ sequuntur.

MVSA ARBOR. CAP. LXXIIII.

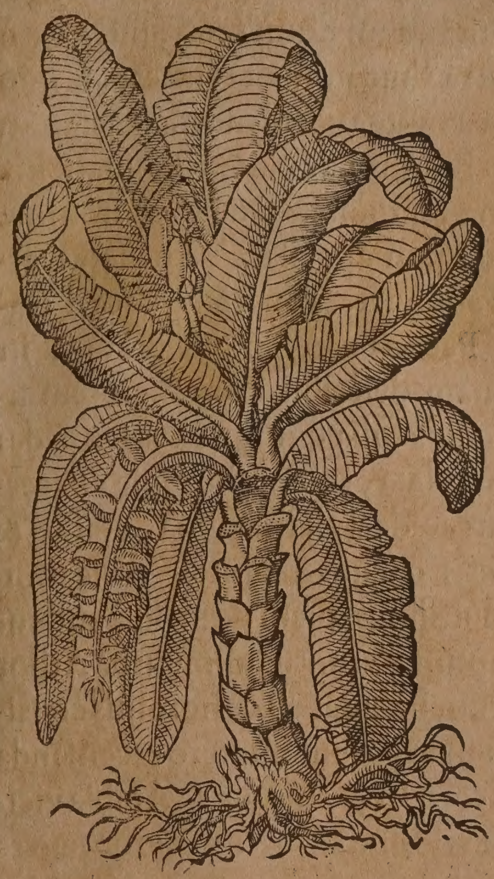
PALMARVM quoque generis quidam putant esse arborem illam, quæ in Ægypto Cyproque, & Syria non procul ab vrbe Alep vulgò nominata prouenit, quam qui illuc nauigant Musam appellant. Arabibus vt Serapioni & Auicennæ Musa Maum, & Amusa dicitur, in Syria Mose. Græci Christianique qui Syriam incolunt, & Iudæi, arborem eam esse aiunt, cuius fructus edit Adam. Quod ridiculum esse scribit Garcias in Aromatum Indicorum Historia. Id verò multò magis, quod scribit quidam Franciscanus,

Nomina

Li. 1. c. 491. Matth. lib. 1. in Diosc.

ſcanus, fructum hunc laudabilem Muſa vocari, quòd Muſis dignus ſit, aut quòd earum ſit cibus. Naſcitur in Canara, Decan, Guzarate & Bengala, vocaturq́; illis Quelli. Naſcitur etiam in Malauar, vbi Palan, & in Malayo, vbi Pican, & in ea Africæ parte quam Guineam appellant, vbi Bananas dicitur. Arbor eſt quinûm ſenúmve cubitorum proceritate, quæ ex ſtolonibus alterius ſeritur, foliis arundinaceis, longè latéque ſeſe diffundentibus, adeò vt ternûm cubitorum longitudinem quandoque excedāt, latitudine ſeſqui cubitum æquent, lata craſſáque per medium excurrente coſta. Ea Aeſtate vel natura ſua, vel ſolis ardore, ſic areſcunt, & veluti torrentur, vt menſe Septembri nudæ tantùm remaneant coſtæ, decidente foliorum materia, quòd admodùm ſit tenuis. Caudice vnico conſtat ſine ramis, ſquamoſo cortice veſtitos, Palmæ vel Arūdinis modo. Ex vertice germen emergit molli corpore, longitudine ferè cubitali, à quo alia prodeunt, ternûm quaternúmve digitorum interuallo, ex quibus circumeminent fructus parui cucumeris magnitudine, per maturitatem quodammodò flaueſcentes ficuum inſtar cortice contecti, eodē quoque modo quo ficus ſpoliantur. Subſtantia pulpæ melopeponibus ſimilis nullo intus oſſe, neque ſemine. Ii principio guſtantibus inſipidi eſſe quodammodò iudicantur, nec ita guſtatui ſuaues: ſed qui iis veſci perſeuerant, magis ac magis in dies oblectantur, occulta quadam ſaporis ſuauitate ita allecti, vt nunquam iis ſaturari poſſe videantur. Muſæ meminit Auicenna, vt diximus, item Serapio his verbis. Muſa excalfacit in medio primi abſceſſus, humectat autem in eius fine. Paucum præbet alimentum. Priuatim prodeſt thoracis, pulmonis, ac veſicæ ardoribus. Aluum emollit, verùm liberalior eius vſus ſtomacho aduerſatur, ac iecur obſtruit. Quamobrem ſi quis cùm frigidi ſit temperamenti ea copioſiùs veſcatur, ſubinde aquā mulſam, oxymeli, aut zingiber condîtū ſumat neceſſe eſt. Fœtū in vtero alit, renibus opitulatur, vrinam ciet, & venerem ſtimulat. Hæc Serapio. Si Muſa hæc Palmæ genus eſt, quodnam id ſit ex tot generibus quæ ex Theophraſto recenſuimus, dictu difficile eſt, niſi quis id eſſe iudicet, quod Theophraſtus in Cypro naſci prodidit, folio cæteris ampliore, & folio longè maiore, magnitudine Mali Punici & figura oblongo. Carolus Cluſius in ea eſt opinione vt exiſtimet Muſam Arabum eam eſſe plantam, cuius Plinius meminit his verbis. Maior alia pomo, & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum

MVSA arbor.

MVSA cum fructu.

Li.2.c.491. cap.84.

Vires & Temper.

Lib.2.hist. cap.8.

In Arom. Indi.histo. cap.10.li.2. Lib.12. c.6.

MVSA Pacouera Theueti.

viuunt. Folium alas auium imitatur lõgitudine trium cubitorum,latitudine duûm:fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ, pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis,expeditionum Alexandri termino,&c. Nam ferè omnia, inquit ille, pulcherrimè ad Muſæ deſcriptionẽ quadrant. Huc accedit quòd in Prouincia Malauar, quæ ſupra Indum flumen eſt, intra verò Gangem, Palan adhuc nomen retineat, à quo Latini ſuum Pala mutuati videntur. Cæterùm meminit huius fructus Ludouicus Rom. in lib. Nauigationum ſuarum. Ouiedus nomine improprio Platanum appellat. Theuetus arborem hanc Paquouere Americis vocari tradit, fructum Pacoua. Arborem Mauze in Ægypto vocatam deſcribit non maiorem ficu mediocri, cuius folia quinque aut ſex pedes longa ſunt, duos lata, fructus in caule coaceruatus, non ſecùs ac dactyli in Palma, craſſus & longus mediocris cucumeris inſtar, delicatiſſimus atque ſuauiſsimus quem domi ſuſpendunt vt nos vuas penſiles eóque ſæpe ſolo tanquam optimo vtuntur alimento. Arbor tenella eſt & fragilis, adeò vt niſi maxima truncum haberet coxæ hominis craſsitudine parem,minima tibiæ, in cremiorum non in arborum numero recenſenda foret. In America ſemel aut ſummùm bis fructus fert. In Æthiopia & Arabia viciníſque inſulis etiam trifera eſt. Idem Theuetus in regione Catay naſci arborem refert quæ Photel nominatur Fructũ edit magnum, Muzæ Ægyptiæ fructui parem, ſed paulò breuiorem: quam ob cauſam nonnulli ficum Pharaonis vocitarunt. Is præter cæteras dotes,ad ſedandam ſitim & febrium ardentium æſtus refrigerandos perutilis eſt: folium Plantaginis habet, ſed paulò ſpiſsius. Arbor octo cubitorum altitudinem vix ſuperat.In ramorum eius vtraque parte fructus prouenit, ligno ipſi hærens, ſub foliis occultatus,quæ arthritidi mirè proſunt.

Lib.5.c.15. Lib.8.c.1. Cap.33.fin. Ame. Theuet. Coſmog. T 1.lib.5. cap.2. *Mauze.*

T.1.Coſm. lib.11. c.19. *Photel.*

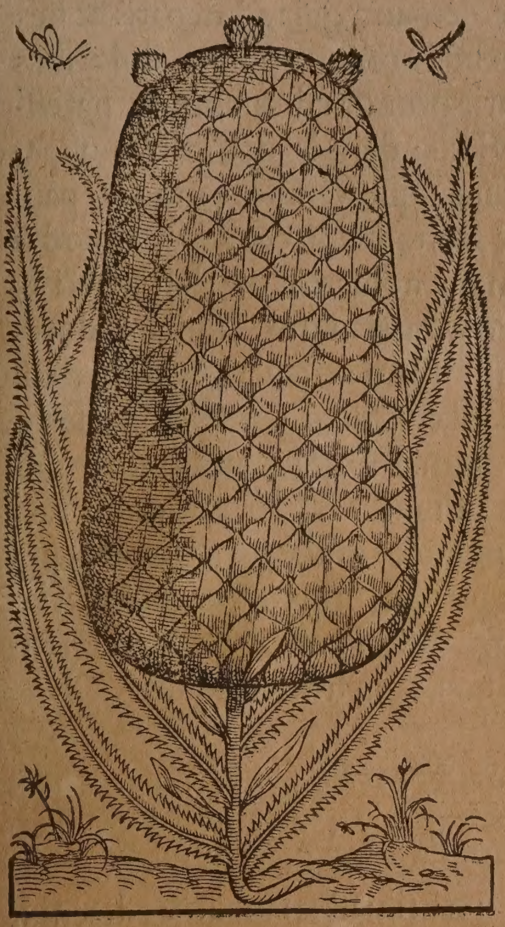
NANA. CAP. LXXV.

Theuet. cap.46. ſingul. Americ.

FRVTEX in America prouenit,folium habens lato Iunci folio ſimile: fructus Nana à Braſilianis nuncupatur,citruli mediocris magnitudine,toto ambitu Pineæ nucis ſpecie,fuſcus cùm maturuit. Mirè excellit hic fructus tum dulcoris, tum ſuauitatis gratia quouis ſaccharo præſtantior,non maturus tam inſuauis vt os vlceret. Semen nullum profert:quare ſurculo ſeritur.Non niſi conditus ad nos deferri poſſet,quia poſt maturitatem diu ſeruari nequit. Hoc ægri frequentiùs veſcuntur,quàm vllo alio cibo. Hunc fructum deſcribere videtur Ouiedus nomine Yayama his verbis à Cluſio traductis. Naſcitur in Hiſpaniola, cæteríſque vicinis inſulis fructus, quem Hiſpani à Pineæ nucis ſimilitudine Pinas appellant, non quòd eiuſmodi ſquamas lignoſas habeat, ſed quòd eius cortex ſimili modo diſtinctus videatur, tametſi non ſquamatim, ſed peponis modo cultello integer auferatur. Vt autem ſucci bonitate & ſuauitate reliquos fructus hic antecellit, ita color illi pulcherrimus ex luteo vireſcens,paulatim per maturitatem virore euaneſcente.Odor ei iucundiſſimus,qualis ferè

Lib.7. c.13. *Yayama Indorũ.*

NANA fructus, siue Yayama.

ferè in eo Persicorum genere, quod à malis & cotoneis nomen apud Italos & Hispanos inuenit: magnitudo illi vulgaris melonis. Nascuntur verò singuli fructus ex Cardui genere aspero & spinoso, cui folia oblonga, ex quorum medio prosilit caulis rotundus, vnicum ferēs fructum, qui post decimum aut duodecimum mensem demum maturescit. Eo sublato nullus prætereà in planta nascitur fructus, ideóque ea velut inutilis abiicitur. In extremo fructus, interdum etiam in extremo caule sub fructu enascuntur veluti germina & turiones quidam, qui fructui magnum addunt ornamentum: hi sunt tanquā semen; panguntur enim tribus sub terra digitis, sic vt media turionum pars extra terram extet, atque radices agunt, suóque tempore fructum perficiunt. Varia sunt eius genera, quæ pro linguarum varietate diuersis nominibus nuncupantur: tres vero distinctæ species notantur. Prior Yayama ab incolis appellata, altera Boniama, tertia Yayagua. Postrema carne est candida, gustu vinoso, sed acido & acerbo. Boniama carne est candida, gustu dulci, & quodammodo fatuo. Yayama reliquis oblongior est, & bonitate illis præstat, carne fuluescente, gustu dulci & suaui. Per omnium tamen carnem sparsæ sunt fibræ quædam tenuissimæ, quæ tametsi palatum inter edendum non offendant, gingiuas tamen lædunt, si quis crebriùs eis vescatur. Quibusdam locis nascuntur etiam hæc genera spontè in agris copiosè, at quibus cultura accessit longè sunt iis suauiores, & cultoris beneficium abunde pensant. Huius fructus abundātia auctoritatē eius minuit. Sed tamen & his insularibus cùm bonitate, tum magnitudine præstant qui in continenti nascuntur. Maturus fructus quindecim tantùm aut viginti diebus conseruari potest. Hactenus Ouiedus. Narrat etiam Theuetus Necumere maris Indici insulam innumeris fructibus abundare, inter quos qui ipsorum lingua Melenken nominatur, magnus est nucis pineæ specie, cortice luteo, quo spoliatā carnem & in particulas consectam si degustaueris, saccharum ore continere dixeris cum pauxilla nucis muscatæ portiuncula permixtum. Hoc Barbari præsertim ad sedandam sitim vtuntur. Fructui Nana satis similis est, nisi quòd Melenken in arbore prouenit Mori ferè proceritate, nigro cortice vestita, folio quadātenus rubescente, longitudine & latitudine folij Angelicę. Nana autem planta est foliis Iunco similis, nunquam ad tantam altitudinem accrescens.

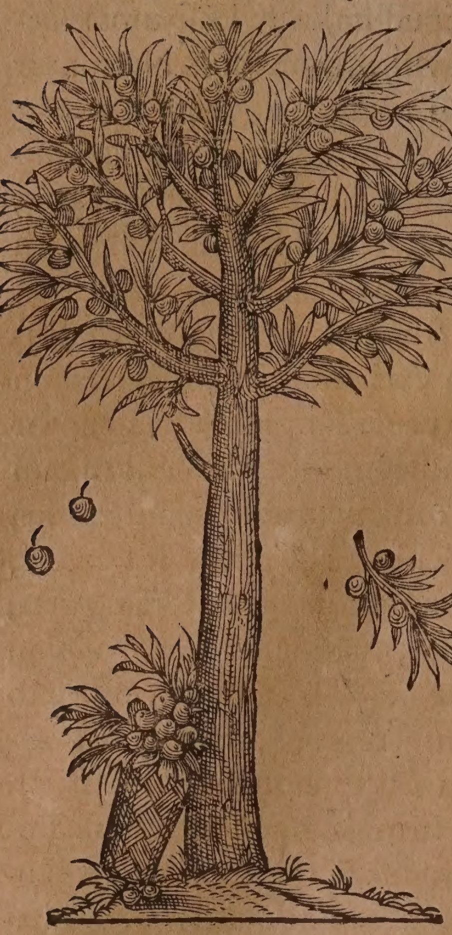
ARBOR GEHVPH. CAP. LXXVI.

Alit Taprobana insula hodie Sumatra nuncupata arborem admirandæ facultatis, vt refert Theuetus, quæ illic Gehuph, in India Cobbam dicitur. Foliis est paruis, quemadmodùm & arbor quæ siliquam catharticam fert, ramis breuioribus, cortice flauescente, siue croceo: fructu crassiusculo & rotundo pilæ lusoriæ instar, in quo nux auellanæ par coërcetur, quæ nucleum includit valde amarum, qui linguæ admotus radicis Angelicæ saporem refert. Fructus ad sedandam sitim commodissi-

Cosmog. T.1.lib.12. cap.1.

Forma.

ARBOR Gebuph.

mus. Eo tamen nucleus quamuis amarus longè præſtantior: ex eo enim indigenæ oleum eliciunt, ſeduloq; cõſeruant, quia ad hepatis & lienis dolores maximè confert: quibus doloribus cum affliguntur, primùm dies aliquot parciſſimo vtuntur victu: deinde octo dierum ſpatio oleum ſumunt: quo tempore morbus paulatim minuitur, & tandem curatur. Quod ſi qui oleum ſumere noluerint, veluti pueri & mulierculæ, eo ventriculum, ſpinam dorſi, latera inungunt. Idem articularis morbi, cui huius inſulæ incolæ valde obnoxij ſunt, ſummum eſt remedium. Ex eadem arbore gummi manat vtiliſsimum. Ex eo enim cum mediocri oleo ſupradicto diſſoluto, cataplaſmata conficiunt quæ pellibus illinunt, & partibus laborantibus applicant. Hanc arborem diligenter prope ædes ſuas, & in hortis colunt.

FICVS NIGRITARVM.

CAP. LXXVII.

FICVS Nigritarum.

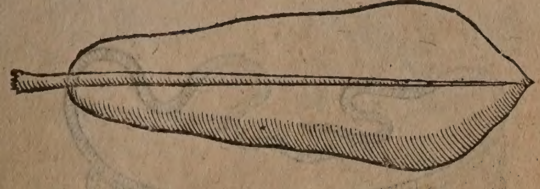

NVNC ſilueſtres plantæ dicentur quæ peregrinæ ſunt, non illæ quidem in Syria, aut Ægypto genitæ, ſed in Nouo, & veteribus Coſmographis incognito orbe, ſcilicet in America, ſeu Francia Antarctica, quas illic Andreas Theuetus vidit, obſeruauit, aut à peritioribus curioſiùs didicit, & literarum monimentis conſignauit. Ac primùm in Regno Senegæ promontorium eſt, ab incolis Ialont, à noſtris qui primi illuc nauigarunt Cap Verd, id eſt, promontorium Viride nuncupatum, ab arborum fruticúmque toto ferè anno illic vireſcentium copia. Iuxta hoc promontorium tres ſunt paruæ inſulæ continenti propinquæ, pulcherrimarum arborum feraces, à nullis tamen habitatæ. In vna harum prouenit arbor quæ folia fert Ficus noſtratis ſimilia, fructum pedes duos, aut circiter longum, proportione craſſum, ad longitudinem craſsitudinémque Cypriarum cucurbitarum accedentem. Quidam hunc eſitant, non aliter quàm nos melones noſtros. Intus ſemen eſt reni leporino figura ſimile, magnitudine fabæ. Alij eo ſimias nutriunt. Sunt qui ex eo maturo, & tempeſtiuè exſiccato pulchra monilia conficiunt. Huic arbori ſimilem ferè, ſed folio valde diuerſam arborem deſcribit Ouiedus in Indica Hiſtoria, quam Higüero vocat nomine tetraſyllabo. Arbor eſt prægrandis, inquit, velut Morus nigra, fructum ferens cucurbitæ rotundæ, interdum verò oblongæ ſimilem. Ex rotundo pateras & alterius generis vaſa conficiunt. Materie eſt robuſta, atque

Forma. Theuetus cap.10. lib. ſing. & T.1.Coſm. lib.3.cap.4.

Lib. 8. c. 4.

FOLIVM dictum Higüero.

atque apta sedibus, subselliis, ephippiis, aliísque operibus fabricandis: Mali enim Medicæ, aut Punicæ materiam esse diceres. Cortice facilè delibratur. Folio est oblongo, angusto, in extremo latiore, à quo ad pediculum vsque paulatim angustius fit. Indi nonnunquam in aliorum fructuum penuria hoc vescuntur, id est, eius carne, quæ cucurbitæ carni cùm adhuc viret, similis est. Corticis color & forma cucurbitæ. Vulgaris est hæc arbor in Hispaniola, reliquísque insulis, & huius Indiæ continente. Priori similiorem fructum non tamen eundem memorat Theuetus, qui in insula Zipangu prouenit magno meloni par, cui nomen Chiuef, quod Syriacè ficum significat. Fructus is suauissimus est, cùm manditur mannæ modo in ore liquescens. Semina intus continet qualia in cucumere nostro reperiuntur, cortice cùm maturuit croceo, folio arboris eximiè viridi exquisitè rotundo, aureo numo Gallico pari. Cosmog. T. 1. lib. 12. cap. 10.

AHOVAI. *CAP. LXXVIII.*

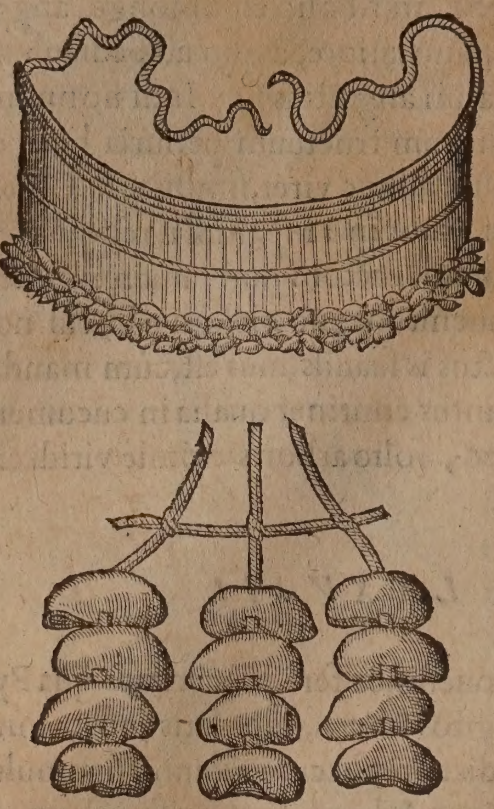
ARBOR hæc in America etiam prouenit, ea ferè proceritate qua Pyrus nostra, foliis tres quatuórve digitos longis, duos latis, toto anno virentibus. Cortice integitur candicante, succum album, si ramulus abscindatur, & quasi lacteum fundente. Arbor ipsa concisa vehementer tetrum abominandúmque odorem spirat. Quare nullus eius omnino apud Barbaros vsus, ne ad ignem quidem accendendum. Fructum profert castaneæ mediocris magnitudine, album, Græcæ literæ Δ figura. *Forma.* Theuetus cap. 36. lib. sing.

AHOVAI.

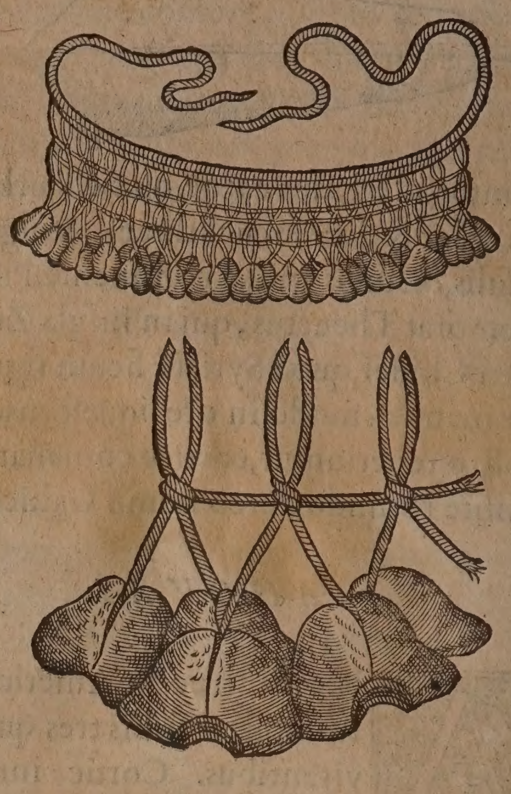

Huic, præsertim nucleo, venenata & mortifera vis inest, quo Barbari ex leuissima quaque occasione vxores iis irati necant, & contrà vxores viros suos. Quam ob causam exteri à Barbaris hos fructus recèns collectos, nec precibus, nec pretio impetrare possunt, imò filios suos ab illis prorsus abstinere iubent, priusquàm nucleum exemerint, quo exempto ex corticibus tintinabula conficiunt, tibiísque applicant, æquè bene ac nostra tinnientia. *Vires.* *Vsus.* Clusius rei herbariæ peritissimus, & stirpium exoticarum obseruator diligentissimus, cùm de Guanabano differuisset, fructus eius iconi, quæ paulò pòst expressa est, hæc subiicit. Porrò apud me seruo ex huius fructus, aut huic similis seminibus, quibus exempta est medulla, lora duo filo xylino contexta: alia item bina è fructu quodam anguloso. Constant verò singula lora duplici aut triplici filorum xylinorum ordine reticuli modo contextorum, ex quibus dependent vacui fructus eo quem exprimi iussimus modo. His Canibales ad crura alligatis in suis saltationibus vti solent, quemadmodùm apud Mauritanos atque etiam Hispanos nolarum & tintinabulorum vsus est: mirum enim quantum hi fructus ex mutua collisione sonitum edant. Posterioris meminit The-

FRVCTVS Higüero, ex Clusio.

AHOVAY Theueti, ex Clusio.

uetus cap. 36. singular. Americæ: deinde subiungit eadem de Ahouai, quæ hoc capite retulimus: tum icones duas, priorem sine inscriptione, alteram cum hac Ahouay Theueti. Lobellius priorem inscribit nomine fructus Higüero apud Clusium.

HAIRI. CAP. LXXIX.

Forma. Theuetus cap. 38. lib. singul.

HAIRI in America arbor est, folio palmeo, ligno marmori nigro simili, quamobrem multi Ebenum esse existimant: quorum sententiam Theuetus non approbat. Nam Ebeni lignum nitidius splendet. Deinde arbor hæc tota spinosa est, minimè verò Ebenus. Postremò Ebenus in Æthiopia & Calicuto nascitur.

Vsus. Lignum istud ferri modo ad ima aquæ sidit: quare Barbari ex eo enses conficiunt, atque monilia. Adeóque durum ac validum est, vt ex eo sagittæ quasuis ferreas loricas penetrare possint. Fructum edit pilæ lusoriæ magnitudine, altero extremo quodammodo acutum. Intus nucleus est niuei candoris. Huic quadantenus similem fructum nomine Yayama descripsit Ouiedus, de quo suo loco dicemus.

Lib. 8. c. 13.

VHEBE

VHEBEBASOV. CAP. LXXX.

HAec arbor excelsissima est, ramis in sese per transuersum insertis, vt non natura, sed arte id fieri existimare posit, qui arborem contemplatus fuerit. Folio est Brasicæ, fructu in quibusdam ramis pedis vnius longitudine, quo apum examina nutriuntur, quæ in cauum arboris sese recipientia, illic mel cerámque conficiunt. Mel hoc magno apud Barbaros est in pretio, quòd eo ægros alant, cum farina recenti permixto, quam ex siccatis tusisq; radicibus in vsus reponunt. Est animal nomine *Heyrat*, id est, Bestia mellis, fuscum, felis nostri domestici magnitudine, quod vndique ad huiusmodi arbores accurrit, mellis, quod in iis reperitur, auidisimum. Id ea arte ex cauis arborum vnguibus educit, vt apes non lædat, neque ab iis lædatur.

Forma. Theuetus cap.51. lib. singul.

Vsus.

COHYNE. CAP. LXXXI.

IN AMERICA regio est *Morpion* nominata, quam hodie incolunt Lusitani. Ea plurimorum & optimorum fructuum ferax est, eius præsertim quem Nana appellari diximus. In iis etiam est fructus eius arboris quam Cohyne vocant, quæ folium habet Lauri, ftuctum Citruili mediocris magnitudine, oui sthrutocameli figura qui edulis nō est, aspectu tamē pulcher, presertim in ipsa arbore ramis eo onustis. Barbari ex ipso pocula faciunt: præterea arcanum quoddam, & planè stupendum mysterium. Excauatum hunc fructum milio, seminibúsve aliis implent. Deinde baculo parte vna in terram defixo, altera in fructum inserto, eum toto ambitu speciosis plumis exornant, singulique in singulis tuguriis binos ternósve huiusmodi fructus seruant, magnóque habent in honore: quod iis miseri idololatræ diuinitatem quandam inesse existiment, nihilq; aliud quod sensu percipiatur adorant quàm hoc instrumentum, quod cùm tangitur, percutitúrve tinnitum reddit: adeóque sunt vecordes, vt cùm tinnit, & percussum resonat summum illum Deum esse putent, quem sua lingua *Toupan* nominant, qui loquatur, quíque ipsis, maximè verò ipsorum prophetis omina præsagiat. Recitatur eadem Historia à Clusio in scholiis cap.11. lib.2. de Aromatib. Indicis, vbi ait fructum huius arboris vocari *Maraka* & *Tamaraka*.

Forma. Theuetus cap.54. lib. sing.

Vsus.

COHYNE.

ARBOR BRASILIA. CAP. LXXXII.

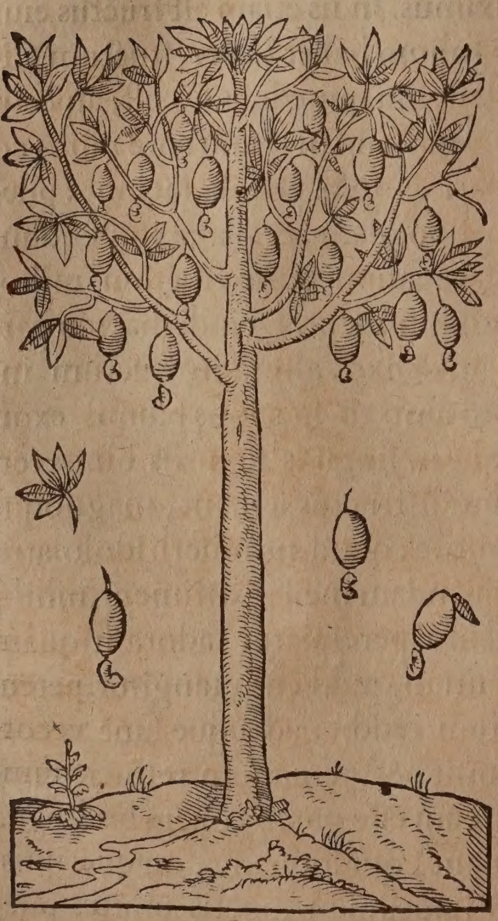
Nomina Forma. Theuetus cap.59. lib. sing. & T. 2. Cosmo. lib.2. c.116.

QVAE arbor Brasilia, Gallicè *l'Arbre du Bresil* nominatur, ab Americæ incolis *Oroboutan* dicitur. Specie est pulcherrima, procera, recta, tam crassa quàm quæuis alia, foliis Buxo simili-bus, æquè paruis, sed densis & perpetuò virentibus: cortice cinereo, ligno rubro, maximè eius intima parte, siue corde, quod præstantius est, cuiúsque maior copia à mercatoribus coëmitur, ita vt ex tam crasso caudice, quem vix tres homines amplecti possint, nō excindatur matrix hominis coxa crassior. Arbor hæc neque fructum, neque gummi vllum profert. In Barbarorum regione, qui Canibales appellantur, prouenit: multò præstantior in regione Morpiũ, & promontorio Frie dicto. Inodora est, & infecturis tantùm dicata. In eadem America nascuntur arbores quædam ligno luteo, ex quo enses fiunt, aliæ ligno purpureo, ex quo pulcherrima tinctura fieri posset, aliæ ligno candidissimo & tenerrimo, nulliúsque apud Americos pretij.

ACAIOV. CAP. LXXXIII.

Forma. Theuet. c. 61. li. sing.

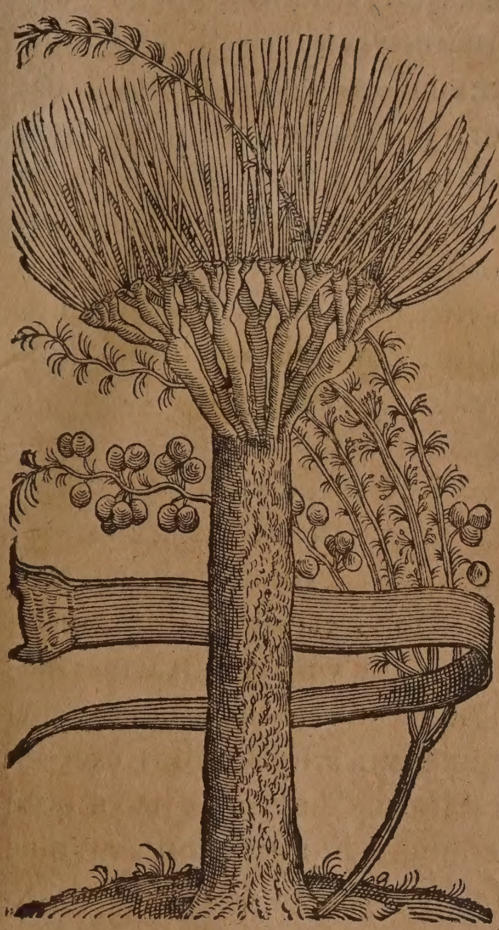

PARS illa Americæ quã Anthropophagi illi tenent, quos Canibales appellant, maximam copiam fructuum, herbarũ, radicum suauissimarum, earúmq; arborum producit, quas *Acaiou* vocant. Est autem arbor Acaiou folio Pyri nostræ, paulò magis acuminato, & extremo rubescente. Fructum edit pugni magnitudine, oui anserini figura, ex quo nonnulli potionis genus quoddam parant: quanquam is edulis non sit, sorbo nondum maturitatē perfectam adepto gustu similimus. Huius extremo adnascitur veluti nux, maioris castaneæ magnitudine, leporini renis figura. Nucleus inclusus esui suauissimus est, modò ignem leuiter attigerit. Cortex oleo totus madet, gustu acerrimo, ex quo Barbari maiorem olei copiam, quàm nos ex nucibus nostris, elicere possent. Illic aliæ reperiuntur arbores quarum fructus perniciosi sunt, in quibus est illa quæ *Haounay* nominatur.

DRACO ARBOR. CAP. LXXXIIII.

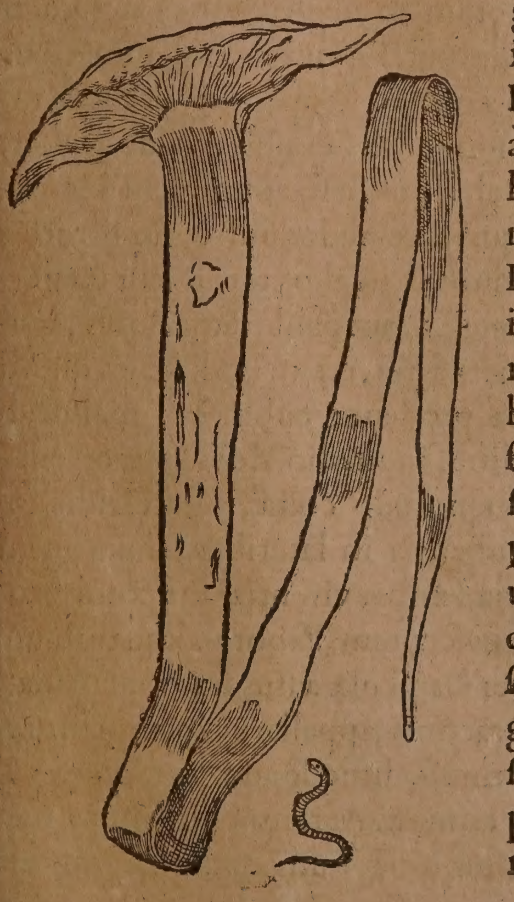
IN INSVLA à Lusitanis Madera dicta, veteribus incognita, crescit arbor auctore Theueto, ab incolis & Lusitanis Draco dicta, quæ stato Cosm. T. 1.
anni tempore optimum gummi fundit, quod sanguinem Draconis lib. 3. ca. 11.
appellant (rectè ne an secus, dubitat) perforato arboris stipite propè

DRACO arbor.

radicem satis lato & profundo hiatu. Præterea fructum profert luteum, cerasi nostratis magnitudine, refrigerando corpori, & leuandæ siti, in febre, ac in summis ardoribus vtilissimum. Succus is siue gummi, simile est, inquit, Cinnabari, sed diuersitate nascendi distant: illud enim liquor est, hæc fossilis, & ex Africa solùm defertur, magnoq; constat, quoniam vix reperitur, quæ pictorum intentis coloribus satisfaciat. In ea tamen re statuenda multùm hæsitat. Hoc enim gummi sanguinem Draconis esse haud diffitetur, etsi ratio id admodùm non suadeat, nisi Africæ barbari, vnde primùm deferebatur hic liquor, arborem hunc fundentē, lingua sua Draconem appellarint: non audet tamen affirmare plantam quæ hoc gūmi emittit, eam esse quæ in Africa nascitur, cùm figura differant. Tandem vtrumque idem esse illi persuadent facultates & vires planè eædem, vt ab iis didicit, quos diligenter percontatus est. Sed nemini dubitandum sanguinem Draconis arboris siue gummi, verum esse Cinnabari, quod nos hodie ex insulis Canariis, quæ olim Fortunatæ dictæ sunt, habemus, quódque Officinæ sincerum & minimè adulteratum vocant sanguinem Draconis in lacrymis, à factitio, quod in offas panis modo cogitur, distinguentes.

FOLIVM arboris sanguinis Draconis.

Prius illud etiam Dioscor. sanguinem Draconis Li. 5. c. 109.
à quibusdam existimari dixit, de quo & Plinius Lib. 33. c. 7.
hæc falsò tradidit. Milton vocant Græci minium, quidam Cinnabari: vnde natus error Indico Cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniem Draconis elisi elephantorum morientium pondere, permisto vtriusque animalis sanguine. At Cinnabari minium non est, sed liquor arboris quē diximus, neque sanguis siue sanies Draconis & elephanti: iam enim priscorū temporibus Arrianus in Periplo nouit Cinnabari lacrymam esse arboris. Et Ca-
damostus in libro Nauigationum narrat in in- Cap. 4.
sula Portus sancti, vna ex Canariis, colligi sanguinem Draconis, qui lacryma est arboris, quæ stato anni tempore ferro vulneraretur, ex qua plaga anno proximo fluebat gūmi, quod ahenis decoctum & defæcatum, sanguis efficitur,

quem

FOLIVM arboris Draconis ex Indiis delatum.

FRVCTVS Sanguinis Draconis.

quem Draconis appellant. Fructum edit Cerasi instar, gustu suauem, coloris cærulei (aliis lutei) Eius insulæ incolæ siluam Draconum vocant, & aduenas eam adeũtes huiusmodi nomine per iocum deterrent. Pena eius arboris folium depinxit, quale hîc intueri licet, ex Occiduis Indiis delatum, coriaceum, cui simile aut par latitudine aut crassitudine vix vllum est. Ex Palmæ congenere arbore euulsum videtur: quin ipsa tota textura asserem bicubitum latum, quaternos, aut quinos cubitos longum refert, tegulæ modo fornicatum, media secũdùm longitudinem costa, semidigitum crassa, carinatum, superna ora quasi præsectum esset, margine digitali, tenuiore, duriore clauditur. Vniuersum folium à summo ad imum in villos quadãtenus similes iis qui obducunt nucem Indicam, aut capillitiũ texendis funibus aptum discerpitur, quemadmodùm totum est tectoriis ædium & storeis accommodum.

Vires. Li.5.ca.109.

Vim habet sanguis Draconis auctore Dioscoride, hæmatite lapillo eandem: conuenit ad oculorum medicamenta, verùm efficaciùs: magis enim adstringit, & sanguinem cohibet: ambustis igni & papularum eruptionibus excepta cerato medetur. His quæ dudum de hac arbore commentati fueramus, adiungere libuit ea, quæ de eadem Clusius obseruauit & nuper edidit.

Lib.1.stirp. Hispa. c.1.

Hanc arborem primùm Olyssipone se vidisse ait, anno salutis humanæ, 1564. post monasterium D.Virgini sacrum, cui nomen à Gratia, monachis ignotam & neglectam.

Forma.

Est Draco procera arbor, inquit, Pinum procul intuẽtibus referens, adeò æquales sempérque virentes ramos habet. Huic truncus crassus, valde scaber, multis ramis dehiscens, octo aut nouem bicubitales ramos æquales & nudos sustinet, qui rursus in summo finduntur in alios ternos aut quaternos ramos cubitales, aut paulò ampliores, brachialísque crassitudinis, etiam nudos, ex quorũ capitibus folia prodeunt cubitalia, maiusculi pollicis latitudine, in medio densiora, & eminentiore quodammodo costa, veluti Iridis folia, tenuia & rubentia in lateribus, mucronem planè referentia, semper virentia. Fructum profert colore flauescentem, sapore aliquantulùm acido, magnitudine exigui Cerasi. Ex trunco per Caniculæ æstus humor emanat, qui in rubram lacrymam densatus, sanguis Draconis appellatur, ob ipsam arborem Draconem. Materia trunci firma est, ferrumq́; difficilè admittit, quod veluti fibris transuersim & obliquè excurrentibus constet. At rami cùm multo succo prægnãtes sint, facilè cædi possunt. Hæc Clusius, qui folium quale Olyssipone vidit,

vidit,descripsit Pena multò grandius & habitius, ex India delatum. Iis fabulam, opinor,affinxit Nicolaus Monardis,cùm scripsit ex Noui orbis cōtinenti allatum ab Episcopo Carthaginiensi fructū arboris ex qua manat lacryma illa, quàm sanguinem Draconis vocant,cuius fructus sublata cute illico Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice in marmore sculptus videatur,collo oblongo,ore hiante,spina aculeis horrida, cauda oblonga,& pedibus conspicuis. Id quod in fructu eiusdem arboris se vidisse negat Clusius,qui fructum asserit se habuisse Cerasi magnitudine,rotundum, læuem, tenui pelle contectum,qua sublata nucleus totus osseus conspiciebatur,sine vlla animalis,nedum Dracunculi effigie. Adhæc idem Nicolaus arborem scribit esse cortice satis tenui, & qui facilè incídi possit, cui prorsus repugnat à Clusio tradita descriptio. Lib.simpl. Occid. In Schol. in Nucl.

AGNVS SCYTHICA, BORAMETZ. CAP. LXXXV.

SVPERIORA ludum putes, prævt est admirabilis Tartaricus frutex, inquit Scaliger. Tartarûm horda primaria Zauolha est, vetustissimæ nobilitatis commendatione. In eo agro serunt semen, seminis melonis simillimum, sed minùs oblongum. Ex eo satu planta exit, quam *Boramets*, id est, Agnum vocant. Crescit enim agni figura, ad pedum ferè ternûm altitudinem: quem pedibus, vngulis, auribus, toto capite, præterquàm cornibus repræsentat. Pro cornibus pilos gerit singularis cornu specie. Obducitur corio tenuissimo: cuius detracti vsus ad tegmina capitum incolis. Ferunt internā pulpam gammari referre carnes. Cæterùm è vulnere quoque sanguinem manare. Dulcedine esse admirabili. Radicem humo exertam surrigere ad vmbilicum vsque. Illud miraculi fouet magnitudinem. Quandiu vicinis obsidetur herbulis, tandiu viuere, quasi agnum in læto pascuo. Absumptis illis tabescere, atque interire. Idq; non solùm vel casu, vel tractu temporis, sed etiam experiundi gratia, subtractis, atque ablatis euenire. Quin illud auget admirationem, appeti à lupis eam, non item ab aliis bestiis, quæ carne vescantur. Hoc quasi condimentum, atq; intritum, ad fabulæ & agni allusionem. Illud scire velim, inquit Scaliger, ab vno stipite quatuor dissita crura cum suis pedibus, quî possint prouenire atque produci. Eadē Sigismundus Liber refert in suis cōmentariis De rebus Maschouitarū. Exer.181. 29. *Forma.*

ARECA PALMA SCRIPTORIA, TAL, Arbor maximis foliis. CAP. LXXXVI.

EST Palmæ species gracilior, procera, foliis læuissimis. Inter quæ racematim hærent poma, nucum magnitudine, alba. Fructus is pro bellariis manditur à potentioribus. Areca nomen est. Fertur in mercatus, magna æstimatione recens. Seruatur & in modum palmularum siccata. Vartomanus Areca vocat arborem, fructum Coffol, Ludouicus Romanus lib. Nauigat. 5. cap. 7. Chofolo vocat, Garcias lib. 1. cap. 25. Historiæ Aromatum Indic. Fausel & Arecam, de quo multò plura suprà hoc ipso libro diximus. Sunt & humilia Palmeta, inquit Scaliger, folio tam politæ superficiei, vt eo pro chartis vtantur ad scribendum. In Prouincia Mangi arbor est *Tal* nomine, folio grandi quod chartæ vsum præbet in tota India. Fructus profert magnis Napis similes. Quod cortici subest tenerum est, dulce, esu gratum: cortex tamen melior & suauior à quibusdam Vguetal nominatur. Nicolaus Costinus prodidit haud procul ab vrbe Caël reperiri vniones. Ibidem nasci arborem sine fructu, cuius folia sex brachia sunt longa, totidem lata, adeò tenuia, vt compressa comprehendi manu possint, quibus chartæ vice vtuntur ad scribendum, & ad pluuiam Exer.158.5. 6. *Forma.* *Vsus.* Exer.158.6. Nic. Cost. itine. *Forma.* Theuet. T. 1. Cosmog. lib. 11. ca. 23. In itiner. *Forma.* *Vsus.*

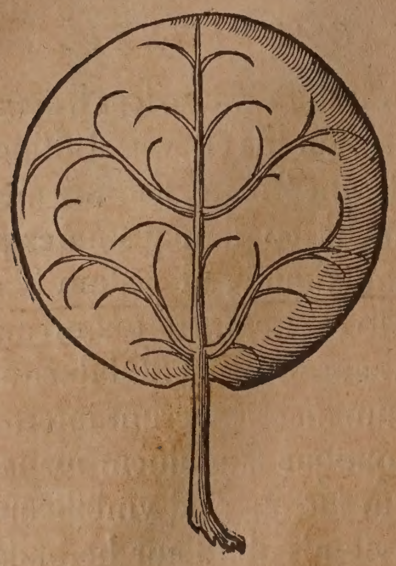
pluuiam arcendam: folio enim expaſſo, tres quatuórve in itinere ita operiuntur, vt pluuias non metuant.

GVIABARA, COPEY. CAP. LXXXVII.

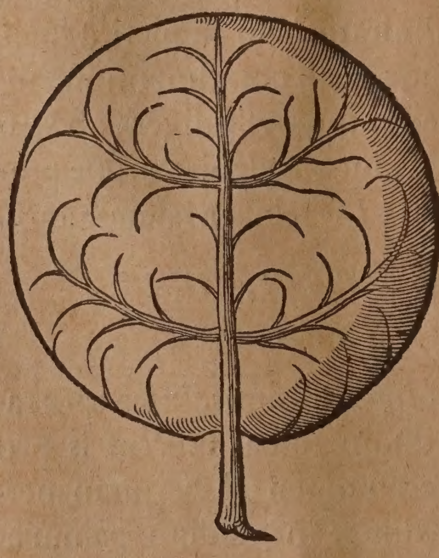
Lib.8.ca.13. & 14. *Nomina* *Forma.*

ALIAS duas papyraceas arbores hîc deſcribimus ex Ouiedo, quæ in inſula Hiſpaniola proueniunt. Minor *Guiabara* Barbaris dicitur, Hiſpanis *Uuero*, ab vua, quòd pro fructu vuas ferat. Materia eſt rubeſcente, rotunda, denſa, atque ideò optima, præſertim ad carbonem ramis expanſis. Vuas edit rariùs ſparſas, atque à ſeſe diſsitas, roſæ aut mori concolores, exigua earum parte eſculenta: nam acini ſunt auellanæ nucis magnitudine, nucleum tam craſſum cõcludentes, vt parum carnis ſuperſit. Folij figuram hîc depictam videtis, ab aliarum arborum foliis planè diuerſam, atque ideò memoratu dignam: maximum palmæ manus magnitudine par eſt, dempto pediculo. Id Hiſpanis in inſula Hiſpaniola & finitimis bellum gerentibus papyri & atramenti vſum præbebat: tota enim hæc regio charta ad ſcribendum & atramento prorſus caret. Folium iſtud viride eſt, aliquando rubrum, craſſum & æquè ſpiſſum ac duo Hederæ folia ſimul iuncta. In parte tam prona quàm ſupina literas pingebant acicula, aut ſtylo aliquo, modò recens eſſet, & eodem die decerptum, quæ candidæ apparebant, aut ita diuerſi à folio coloris, vt facilè legi poſſent: neque enim folium literas tranſmittit, & coſta per medium eius excurrens etſi craſsiuſcula ſit, tamen venulæ ab ea deductæ ſunt tenues: vt ſcribentis manum nihil aut parum remorentur. Altera papyracea arbor Copey nuncupata in eadem inſula creſcit, Guiabara procerior, folio ſpecie quidem ſimili, ſed duplò maiore, craſsiore, & ad ſcribendum aptiore cum acicula, aut ſtylo aliquo, venulæq; exiliores ſunt quàm ſuperioris, & minùs ſcribenti impedimentum adferũt. Quamobrem cùm Hiſpaniolam & cæteras inſulas Hiſpani ſubiugarent, iis foliis chartarum luſoriarum vice vtebantur, quòd in iis Regum, Reginarum, equorũ, & aliorum huiuſmodi figuras facilè imprimerent, nec facilè rumpantur.

FOLIVM *Guiabara.*

FOLIVM *Copey.*

ARBOR FOLIIS AMBVLANTIBVS. CAP. LXXXVIII.

Pigafet. in itin. *Forma.* *Vis mira.*

INSVLAE Cimbubon vicina eſt alia, in qua naſcitur arbor, cuius folia, cùm in terram deciderint, gradiuntur perinde ac ſi viuerẽt. Ea Mori foliis multùm ſimilia ſunt, parte vtraque binos pedes breues, & acutos habent, quibus abſtractis ſanguis minimè manat. Statim atque folium quis attigerit, illud mouetur & abit. M. Anton. Pigafetta octo dies vnum in ſcutula habuit, quod cùm tangeret, circa ſcutulam ibat: nullàque alia re quàm aëre viuere exiſtimabat.

ARBOR TRISTIS. CAP. LXXXIX.

IN medicamentis & ſtirpibus Indicis nobis incognitis non abs re fore duxi, inquit Garcias lib.2. Arom.Hiſt.cap.1. initium facere ab arbore quadam, quæ nõ niſi à Solis occaſu vſque ad eius ortum floret, interdiu minimè. Arbor eſt Oleæ magnitudine, foliis Pruno ſimilibus, flore noctu (dum ſcilicet floret) odoratiſsimo, nullius quod ſciam vſus propter teneritatem, niſi quod florum pediculis, qui lutei ſunt, huius vrbis incolæ vtuntur cibis tingendis, ſiquidem Croci modo inficiunt. Et volũt etiam nonnulli aquam ſtillatitiam florum, oculis vtilem eſſe admoto lineo panno hac intincto. Peculiaris eſt hæc arbor Goæ, quam è Malaca allatam aſſerũt. Eam ſane nuſquam alibi per Indiam vidi. Hanc Goæ *Parizataco*, in Malayo *Singadi* vocant. Arboris triſtis nomen illi inditum, quòd duntaxat noctu floreat. Fabulantur autem indigenæ, Satrapæ cuidam nomine Parizataco elegantem fuiſſe filiam, quæ cùm Solem deperiret, eam ille compreſſerit. Cùm verò poſteà illam relinqueret alterius amore irretitus, Parizataci filia præ amoris impatientia ſibiipſi mortem conſciuerit. Ex cuius crematæ cineribus (nam adhuc vruntur in hac regione cadauera) hæc nata eſt arbor, cuius flores adeò Solẽ exhorrent, vt eum videre non ſuſtineant. Hactenus Garcias. Pretium verò operę fuerit audire quæ de eadẽ planta Chriſtophorus Acoſta Africanus, Medicus, refert. Is igitur libro Aromatum & medicamentorum in Orientali India naſcentium, Arboris Triſtis natales & qualitates ita deſcribit, & quam damus icone repræſentat. Nonnullis Indiæ locis, præſertim verò in Malabar frequentiſsima naſcitur arbor quædam, magnitudine & forma ferè Pruni, multis prædita ramis tenuibus, & certa per ſpacia nodulo diſtinctis, è quo vtrinque ſingularia folia enaſcuntur Pruni foliorum magnitudine, mollia & lanuginoſa parte auerſa, quemadmodùm fere Saluiæ folia, & viridia nonnihilq; aſpera parte interiore, nõ adeò ſerrata in circuitu, vt Pruni folia, neque tam multis venis prædita. E ſingulorum foliorum ſede naſcitur pediculus quinq; capitula ſumma ſui parte ſuſtinens, quæ quatuor foliolis ſubrotundis cõſtant, è quorũ medio quinque flores exiliunt candidi, elegantes, Aureæ mali floribus magnitudine & figura pares, tenuiores tamen, elegantiores, & odoratiores, pediculo magis ad rubrum quàm ad flauum colorem tendẽte, quo in illis regionibus edulia tingunt, quemadmodùm apud nos vulgò fit Croco: fructus magnitudine lupini eſt, vireſcens, cordis effigie, per medium ſecundùm longitudinem ſectus, continens in vtraque parte quoddam receptaculum, in quo ſemen occluditur, magnitudine ſeminis Ceratij ſiue Siliquæ, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membrana ſubuirente tectum, nonnihil amarum. Vocatur hæc arbor in Canarin *Parizataco*, in Malayo *Singadi*, in Decan *Pul*, ab Arabibus *Guart*, à Perſis & Turcis *Gul*. Res eſt profectò obſeruatione digniſsima, conſpicere hanc elegantiſsimam arborẽ nocte pulcherrimis, ſuauiſsimeq; olentibus floribus onuſtam & hilarem, & ſimul atque à Solis radiis illuſtratur, non modò flores omnes in terram abiicere, ſed totam arborem cum ſuis foliis quodammodo marcidã apparere. Inter omnes ſanè quos vnquam odoratus ſum flores nullum meo iudicio memini cum hoc comparandum, præſertim initio dum quis repentè locum ingreditur vbi hæc arbor eſt conſita: nam poſtquàm manu contacti ſunt, exiguus & euanidus eſt odor. Indigenæ iſtos flores cor reficere cenſent, ſed amariuſculi ſunt: nam recenter ex arbore collectos & in cibis deguſtaui, & nonnullam amaritudinem ſemper deprehendi. Gentiles etiam medici eius ſemen inter medicamenta cor reficientia recenſent. Multi proreges, tribuni, atque alij priuati hanc arborem in Luſitaniam transferre voluerunt, ſed irrito conatu. Noui etiam quoſdã qui ſemẽ cõmodo tempore collectum

Forma ex Garcia.

Nomina.

Acoſtæ deſcriptio.

Nomenclaturæ varia.

Odor.

Florum vires.

ARBOR Triſtis, Acoſtæ.

ARBORIS Triſtis rami cum flore & fructu, Cluſij.

Mogli.

& maturum, vaſculis figulinis vitratis atque bene obturatis, item argenteis, pyxidibúſque ligneis in Luſitaniam detulerunt, ibiq; cum omni cura & diligentia ſeuerunt, ſed nunquam naſci voluit. In Malabar autem & Goa, locíſque vicinis cum tanta facilitate naſcitur, vt quilibet rami in terram depacti comprehendant. Hæc ille, vt Hiſpanica eius quidem verba interpretatus eſt Cluſius. Qui & ipſe harum rerũ ſtudioſiſsimus, quæ ab ornatiſsimo viro multiſq; peregrinationibus claro, Dn. Fabritio Mordente Salernitano, qui aliquot annis Goæ viciníſq; in India locis vixit, familiaribus ſermonibus acceperat, quia publicè omnibus cõmunicauit, eorum te hîc etiam vſu & voluptate fraudare nolumus, præſertim cùm ex rami cum ſuis floribus ab ipſo expreſsis collatione cum Acoſtæ delineatione facta, non parum tota huius plãtæ hiſtoria illuſtretur. Aſſurgit, inquit, ea arbor interdum ad trium hominum altitudinem, iuſtámque craſsitiem adquirit: ramos habet multis alis concauos, & foliis Myrti foliis quàm ſimilimis onuſtos: in tenerioribus ramis naſcuntur flores pediculis ex foliorum interna ſede prodeuntibus inhærentes, copioſi, hoc eſt, terni, quaterni, aut plures ſimul ferè congeſti, candidi, Iaſmini floribus forma magnitudinéque pares, foliíſque mucronatis, vt illi, conſtantes, ſed pleniores multiplicíque foliorum textura, odoris fragrãtiſsimi, & haud multùm à Iaſmini florum odore diſsimilis, noctu autem ſolent ij flores explicari, & oriente Sole, ſimulatque ab ipſis radiis illuſtrari incipiunt, ilico decidere, vel antipathia quadã, vel præ nimia ſucci tenuitate, quem ſolares radij abſumunt: nam quos Sol non attingit, diutius in arbore hærere ſolent. Studioſè verò colliguntur ij flores propter odoris fragrantiam, & vitreis organis odoratiſsima ex illis aqua elicitur, quæ aqua de Mogli dicitur aſſerente Fabritio, quoniã Malauarica lingua arborem *Mogli* vocant, floréſque idem nomen mutuati ſunt. Eius fructum obſeruaſſe negat: quem verò adpingi iuſsimus, ſub finem anni 1579. miſſus eſt Viennenſi cuidam mercatori pro fructu arboris Indicæ cuius flores odoratiſsimi aperiuntur, & oriente Sole decidunt; quibus notis maximè ad arboris Triſtis hiſtoriam accedit.

FICVS

FICVS INDICA. CAP. XC.

ADmiratione prorsus dignum est, quod se ab eodem Fabricio Clusius accepisse ait de arbore, quam Ficum Indicam ipse appellat: quámque nos, vt ab illo depicta est, hîc repræsentari curauimus. Sed quandoquidem, inquit, in Indicarum arborum narrationem incidimus, silentio minimè premendam duxi miraculo verè dignam eam arborem, de qua idem Fabricius apud me verba fecit. In magnam altitudinem vnico trunco eóque admodùm crasso assurgere solet: ramos deinde in omnia circùm latera expandit, qui tenues quasdam fibras siue filamenta (qualia in Cuscuta vulgò nuncupata conspicimus) coloris, dum recentia sunt, cerei siue aurei demittunt. Iis, vbi terram attigerint, firmantur, nouamq; quasi prolem generant: etenim magnam crassitiem paulatim adquirunt, & veluti in nouos arborum caudices transeũt, qui nouos rursus summa sui parte in latera ramos spargentes, nouis denuo fibris deorsum missis sese propagant. Sic alij deinceps rami in infinitum, vt interdum vnica arbor suis propaginibus integrum ferè miliare Italicum in ambitu occupet, sitq; difficile, quæ primaria sit arbor, siue omnium istarum prolium parens diiudicare, præterquàm ex trunci amplitudine, quæ nonnunquam in matre tanta est, vt trium virorum vlnis vix apprehendi queat. Verùm non modò inferiores rami similes fibras spargunt, sed etiã in arbore summi: ideóque vnica arbor densissimam siluam efficit. Sub eas autem arbores aditum sibi paraturi incolæ, fibras iam in truncos conuersas, tenuiores scilicet, excindere solent, atque ea ratione veluti concamerationes & vmbracula facere arcendi caloris gratia: adeò enim densis ramulis reliqui maiores rami luxuriãt, vt Solis radij nulla ratione penetrare queant: imò concaui istarum fornicum multiplicésque sinus scindunt inæqualiter inde resultãtem aëra, quæ causa est vt Echo multis in locis ter atq; etiam sæpius humanas voces reddat. Vidit verò, qui mihi referebat, interdum octingentos aut mille viros, quo in numero ipse fuisset, vnius huiuscemodi arboris vmbra tegi: atq; affirmabat terna etiam hominũ milia sub tali arbore latêre posse. Folia fert in nouellis ramis Mali cotonei foliis similia, supernè viridia, infernè candicãtia, & lanugine, vti illa, pubescentia, quæ mirum in modum ab Elephantis expetuntur, ideóque in eorum pabulum cedere solent. Fructus extremi pollicis articuli magnitudine, ficubus exiguis similis, colore foris & intus sanguineo, granísque, vti vulgares ficus, plenus, dulcis quidem & edulis, verùm saporis minùs grati quàm illæ: nascitur autem inter folia, quemadmodùm vulgares ficus, hoc est in nouellis ramis, qua parte folia illis inhærent. Prouenit in insula Goa, locísque vicinis. Dispiciendum superest an veteribus cognita non fuerit hæc arbor, eiúsve historia literarum monumentis tradita, quandoquidẽ illam Indiæ partem Alexandri Macedonis victoriæ Europæis etiam hominibus aperuerunt. Q. Curtius lib. 9. Histor. rerum ab Alexandro gestarum, refert, Alexandrum Poro rege, & Hydaspe amne superato, ad interiora Indiæ processisse. Siluas

Forma. — *Ficus Indicæ mira amplitudo* — *Fructus.* — *An veteribus cognita fuerit.*

FICVS Indica.

autem fuiſſe prope immenſum ſpatium diffuſas, proceríſque & in eximiam altitudinem editis arboribus vmbroſas: pleroſque ramos inſtar ingentium ſtipitum flexos in humum, rurſus qua ſe curuauerant erigi, adeò vt ſpecies eſſet non rami reſurgentis, ſed arboris ex ſua radice generatæ. Plinius verò lib.12.naturalis Hiſt. cap.5.de Indicis arboribus agens, in hæc verba ſcribit. *Ficus Indica Plinij.* Ficus ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ferens, vaſtis diffunditur ramis; quorum imi adeò in terram incuruantur, vt annuo ſpatio infigantur, nouámque propaginem faciant circa parentẽ in orbem quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, procúlve, fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant ſiluoſa multitudine, vaſto matris corpore, vt ſexaginta pedes pleræq; orbe colligant, vmbra verò bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Macedonicæ (quæ à Xenophõte Hederæ folio comparatur) habet: ea cauſa fructum integens creſcere prohibet, rarúſque eſt, nec fabæ magnitudinem excedens, ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris. Gignitur circa Aceſinem maximè amnẽ. Meminit & lib.7.cap.2. Hæc (inquit) facit vbertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) vt ſub vna Ficu turmæ condantur equitum. Strabo item Geograph.lib.5. ſimilem etiam arborem deſcribit, tametſi nullo nomine inſigniat, his verbis. *Indica arbor admirabilis.* India multas quidem admirabiles arbores fert, è quibus eſt, cuius rami ad terram propendent, foliis non minoribus clypeo. Oneſicritus curioſiùs ea perſequens quæ ſunt in Muſicana terra Indiæ auſtraliſsima, refert arbores quaſdã ingẽtes eſſe, quarũ rami cũ ad duodenos cubitos creuerint, reliquũ incrementũ pronum faciant, deflexi quouſque terram contingant, deinde terram ſubeant, ac radices agant veluti traduces, mox rurſus in truncum exeant, à quo poſtquã aucti fuerint, eodem modo flectantur, & aliam propaginem efficiant, rurſúſque aliam: & ſic deinceps, vt ab vna arbore longum vmbraculum fiat, tabernaculo multis columnis nitenti ſimile. Ex quibus deſcriptionibus facilè cuiuis colligere licet, eam arborem, de qua nobis inſtitutus eſt ſermo, illos auctores intelligere voluiſſe. Sed diligentiùs preſsiúſque Theophraſtus, qui Alexandri coætaneus fuit, quiq; haud dubiè eorum narrationes curioſè excepit, qui ſub Alexandro in Indica expeditione militarunt. Is enim ſimili planè modo, paucis duntaxat notis variãtibus, Ficum Indicam deſcribit, qualis illa arbor eſt, cuius hiſtoriam ex Fabritij narratione dedimus. *Ficus Indica Theophraſti. Cap.12.* Plantarum igitur hiſtoriæ lib.4.cap.5. ſic ait. Indica autem regio arborem Ficum vocatam ſortitur, quæ è ramis radices demittit ſingulis annis, vt primo volumine retulimus: demittit autem nõ ex nouellis, ſed ex anniculis, atque etiam vetuſtioribus. Illæ ſe terræ coniungentes, ceu ſepem circum arborem faciunt, ita vt veluti tabernaculum condatur, quo etiã morari homines ſolent. Radices autem naſcentes euidentiſsimè à ramis diſcernuntur: ſunt enim candidiores, hirtæ, (δασεῖαι) tortuoſæq;, bináque fronde foliatæ (δίφυλλοι) Item arbor comam ſupernam laſciuam gerit, (ἔχει δὲ τὴν ἄνω κόμην πολλήν) totáq; fornicato ambitu pulchrè orbiculatur, & magnitudine vehementer excellit: quippe vmbram bino ſtadio facere fertur: & craſsitudine caudicis pleraſque vltra quàm ſexaginta graduum (βημάτων, pedis veſtigiorum) orbem colligere, magna verò ex parte quadraginta. Folium pelta nõ minus habet, (potiùs ad ſimilitudinem quàm ad amplitudinem referenda hæc comparatio) fructum admodùm paruum, magnitudine ciceris, fici ſimilem: quamobrem Græci Ficum eam arborem appellabãt. Paucos verò admodùm fructus fert, non tantùm pro arboris magnitudine, ſed etiam omnibus rebus. Naſcitur arbor hæc circa Aceſinem amnem. Hactenus Theophraſtus. Cùm itaque tam multis notis Ficus Indica à veteribus deſcripta, cum admirandæ huius arboris in India naſcentis (cuius nomẽ vulgare ſibi excidiſſe ſeriò dolet Fabricius)

hiſtoria

hiſtoria conueniat,eo audaciùs illi Ficus Indicæ nomen indidi,præſertim cùm illam ipſam eſſe certò mihi perſuadeam. Garciam autem illius nullam mentionem facere inter tot exoticas arbores locis Goanæ inſulæ vicinis naſcentes, quarum deſcriptiones in Aromatum hiſtoria aſperſit,ſatis mirari nequeo. Nos porrò iconem ex Fabricij narratione,quàm concinnè ex ipſius etiam iudicio fieri potuit, adumbrare iuſsimus in ſtudioſorum rei herbariæ gratiam. Cæterùm cum hac arbore cognationem habere videtur,quam Ouiedus Indicæ hiſtoriæ lib.9. deſcribit his verbis Latinè ex Italico expreſsis. Mangle arbor eſt inter eas quæ in occidentali India vulgò naſcuntur ſelectiſsima,cùm ad ædificiorum fabricas,tum ad reliqua fabrilia opera.Creſcit vliginoſis locis,littore maris,& ripis fluminum torrentiumq; qui in mare dilabuntur:folia habet Pyri maioribus foliis ſimilia, craſsiora tamen,& aliquantùm longiora:ſiliquas duorum palmorum longitudinis aut maiores,craſſaſq;,Caſsiæ ſolutiuę fructui pares,fuſci coloris,pulpam medullæ oſsium ſimilem continentes,qua Indi aliorum eduliorum penuria veſcuntur: etenim ſatis amara eſt,ſalubrem tamen cibum eſſe ferunt.Ego eius nihilominus eſu in morbum incidi,licet adeo delicati palati non ſim,nec ab iis cibis abſtinere in penuria ſoleam,quibus alios veſci video: imò etiã nulla vrgente penuria deguſtare ſoleo, vt commodiùs deſcribere queam:eaq; ratione hunc fructum deguſtaui,ſed brutorum animantium & ſilueſtrium hominum potius cibus eſt. Admiranda eſt eius natura,plurimæ enim ſimul creſcunt,multíve eius rami deorſum vergere & in radices conuerti videntur:nam præter plurimos quos erectos foliiſque onuſtos atq; ab inuicem ſeiunctos vt reliquæ arbores habet,multis etiam aliis cùm craſsioribus tum tenuioribus aphyllis ſeſe ad aquam vſque demittentibus,& ſub terra aut arena radices figentibus prædita eſt,qui vbi apprehenderint,alios ramos ſurſum vergentes proferunt:non enim minùs firmiter hærent quàm primarius arboris truncus,ſic vt arbor multis caudicibus ſimul connexis conſtare videatur,egregio ſanè ſpectaculo,& ſingulari huius arboris natura. Mãgle,hiſtoria.

ARBOR FARINIFERA. CAP. XCI.

ad effectum.

NOTISSIMA eſt & omnium ore celebrata nobilis illa Franciſci Drake Angli recens vniuerſi orbis circũnauigatio. Is cùm ſuperioribus annis ab ea expeditione reuerſus fœlicibus auſpiciis in Angliam omnium ſtupore,nec minori cùm fauore & gratulatione appuliſſet,Carolus Cluſius,qui ea in inſula tunc temporis fortè agebat,& ipſe rerum nouarum audiendarum ſtudio & cupiditate incenſus, his,qui eundem in illa nauigatione comitati erant,ſeſe vt applicaret operã dedit, adq; ipſum adeò præfectum Drake ſibi parauit aditum:à quo exceptus perhumaniter, quorum addiſcendorum deſiderio tenebatur, omnia ea beneuolè & pleraq; alia ſcitu digniſsima ipſius ex ore accepit,quæ cum eiuſdem comitũ & grauiũ alioquin & fide dignorum relatione omnino conſentirent. Horum ego omnium, tum aliorum quorundam exoticorum fructuum,quos in Britannica iſta peregrinatione acquiſiui,breues deſcriptiones,& nonnullorum etiam icones in rei herbariæ ſtudioſorum gratiam exhibere,inquit, volui, non minùs gratas eis futuras ſperans aliis lucubrationibus priùs in lucem à me editis. Hæc de nouis ſuis plantarũ aliquot deſcriptionibus Cluſius,quas nos pro inſtituto noſtro ex Notis, quas in Garciæ Aromatum hiſtoriam poſt tertiam editionem idem conſcripſit,deſumptas ipſius Cluſij verbis aliquot capitibus hîc appoſuimus: quibus Arboris,quã Farin ferã vocat, Fructus Beretini,Caccao,Vvinterani corticis,Drakenæ radicis,Variorũ prætereà fructuũ peregrinarum iucundiſsima continetur hiſtoria. In Tarenate ergo,inquit,inſula Beretini fructus hiſtoria.

ARBORIS Fariniferæ, Panis fragmenta.

Æquatori proxima ad Arcticũ polum vergente nascitur arborea quædam planta, cuius truncus humanæ coxæ crassitiem æquat, decem pedum altitudinem attingit, summo fastigio in orbiculatum caput Brassicæ capitatæ instar extuberans, in cuius meditullio natura quandam candidam farinam produxit ad illius insulæ homines tenuioris fortunæ sustentandos: eam etenim diligenter colligunt, deinde adfusa, siue inspersa potiùs modica aqua fermentant, pinsunt, & in formulas quasdam coctili latere constantes immittunt longa serie, atque prunis accensis circũquaque admotis & superetiam impositis coquunt. Sunt verò ij panes siue placentæ interdum palmares, vnciali crassitie, quibus illius insulæ incolæ calidis & recenter coctis vescuntur: at vbi indurauerunt tepida aqua macerantes pultis modo edunt. Insipidi saporis esse, cùm degustarẽ, hic panis mihi visus est: verũ iniecto Piperis aut Cinnamomi momẽto cum saccharo, nõnullis deliciæ esse queat. Eiusmodi panis bina fragmenta qualia nostri Morgani opera accepi, hac tabella exprimi curauimus.

FRVCTVS BERETINVS. CAP. XCII.

Arboris Beretini Forma.

IN EADEM insula celsissimas inuenerunt arbores Quercu maiores, foliis laurinis, crassis, splendentibus, & minimè in ambitu serratis, quæ oblongiusculum fructum ferũt, exiguis iligneis glandibus similem, nullo tamen calice, vt ipsi referunt, inclusum, cortice tenui cinereo, interdum atro, tectum, nucleum continentem oblongiusculum, candidum, nullo (dum induruit) manifesto sapore præditum, tenui membrana tectum. Similibus arboribus abundat Beretina insula illi vicina, ad quam posteà delati sunt: à cuius incolis illarum arborum fructum, quem priùs non attigerant, edulem esse didicerunt. Eo deinde more leguminum elixo, aut in farinam cõtuso, & pultis modo cocto & inspissato, alterius cibi penuria cum in ea insula, tum in naui famẽ subleuarunt. Eam arborem etiam alunt omnes Moluccæ insulæ. Eum porrò fructum, cuius iconem hac tabella exprimimus, cùm C. V. Dn. Richardus Garth Cancellariæ Londinẽsis Primicerius, vir insigni pietate & doctrina præditus, atque humanissimus, & optimè de me meritus, tum noster Morganus, mihi liberaliter communicarunt. Eorundem munere librum arboris habui, tenuissimæ membranæ instar candidum, quo omnis generis scriptura perinde atque vulgari papyro excipi queat. Eum in Iaua insula aliarum mercium permutatione Drake comites acceperant.

FRVCTVS Beretinus.

Fructus Vsus.

Papyrus ex Iaua.

CACAO. CAP. XCIII.

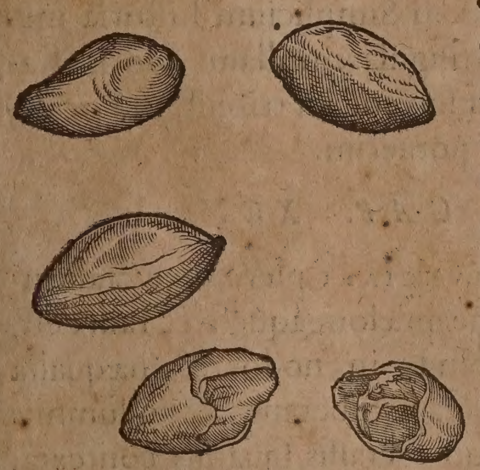
CELEBREM etiam per vniuerſam Americam multiq; vſus fructum, Perũanæ prouinciæ litora legentes, ſecum detulerunt, *Cacao* appellatum, cuius cùm luculẽta deſcriptio apud Benzonem extet, qui miles aliquot annis Noui orbis prouincias peragrauit, ipſius verba, vti ab Vrbano Caluetone Latina facta ſunt, hîc ſubiicere libuit. In Nicaragua Noui orbis prouincia pomi quoddam genus peculiare eſt, neque Hiſpaniolæ, neque vlli alteri Indiæ parti conceſſum. Pyri noſtri ſpecie fermè eſt, ligno interiore rotundo, nucis craſsitudine, & dimidio ampliùs, optimi & iucundiſsimi ſaporis: arbor procera, exiguis foliis veſtitur. Hiſpani cùm primùm eam prouinciam ſubegerunt, propter vberrimam omnium rerum ibi repertam copiam, eam Paradiſum Mahumetis nuncuparunt. Duo inter cætera fert hæc tellus nulli præterea Indiæ regioni conceſſa, excepta Guattimala, Hondurenſis prouinciæ & Mexici finibus, totóque nouæ Hiſpaniæ tractu. Vnum pauonum quoddam genus eſt, qui in Europam tranſlati vulgò Gallinæ Indicæ vocantur. Alterum, id quod *Cacauatæ* vulgò vocant, quod monetæ vſum illis præbet. Id fert arbor modicæ magnitudinis, nec niſi calido loco & opaco viuit. Simul ac ſole tactum eſt contabeſcit: itaque ferè in ſiluis vmbroſo & humido loco ſeritur: neque id ſatis, ſed iuxtà eius generis arborem aliam editiorem plantant: quæ ſimulac adoleſcere cœpit, eius cacumen ita concinnant aptántque, vt adulta ea arbor Cacauatem inumbret, defendátque ita ab æſtu, vt Solis radiis lædi non poſſit. Fructus amygdalarum ſpecimen referens, ſiliquis quibuſdam velut cucurbitis includitur, craſſitudine & latitudine Cucumeris, annuo ſpatio matureſcit. Maturas eas vbi legêre, excuſſum folliculis fructum ſuper ſtoreis expaſſum ad ſolem exponunt, donec humorem exudauerit. Potum ex eo confecturi, in teſta fictili ad focum exſiccant: mox lapidibus, quibus pinſitur panis, contuſum & cõmolitum, fuſúmque in pateras (quæ cucurbitæ ſpecie è certis arboribus per omnẽ Indiam enaſcuntur) paulatim aqua temperant, atque interdum paululo pipere, quali vulgò vtuntur, condiunt, eóque in potu vtuntur. Porcorum ea veriùs colluuies quàm hominum potio. Quum eam prouinciam peragrarem, pluſquàm integrum annum ab tali lora abhorrui: ſed quum mihi vini copia non eſſet, ne ſemper aquam bibere cogerer, alios imitari didici. Ea cælia ſapore aliquantùm amaro, ſatiat & refrigerat corpus, minimè tamen inebriat hæc præcipua & cariſsima merx earum regionum eſt: neque quicquam aliud Indi maiore in pretio habent, vbi quidem in vſu eſt. Hactenus Benzo. Amygdalæ planè ſimilis eſt hic fructus ſuo putamine exemptæ, membrana tectus tenui, nigra, nucleo, qui in binas aut ternas partes diuidâtur, ſubfuſco & cinereis venis diſtincto, adſtringentis & ingrati guſtus: quare non mirum eſt, ſi qui primùm deguſtant à potione ex eo confecta abhorreant, ego profectò puram aquam longè prætulerim. Eam tamen claris hominibus propinant, vt nos aromatites vinum ſolemus, referentibus iis qui pauculos fructus retulerunt, è quibus binos habui.

Pomũ Nicaraguæ.

Paradiſus Mahumetis.

Cacao hiſtoria.

CACAO.

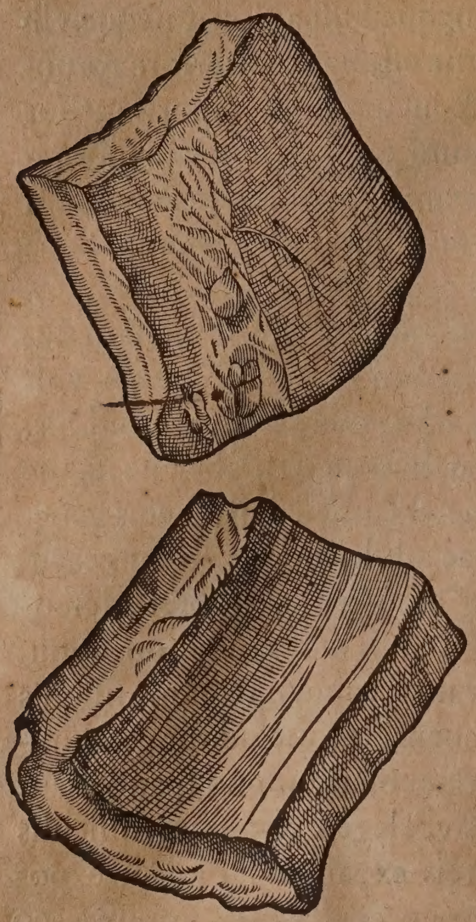
VVINTERANVS CORTEX. CAP. XCIIII.

Vvinterani corticis hiſtoria.

Forma.

VILHELMVS Vvinterus, qui generoſum Franciſcum Drake ad Magellanicum vſque fretum comitatus eſt, nec vlterius progreſſus, nauim cui præerat in Angliam anno 1579. reduxit, collectum iſtic corticem retulit, viliori Canellæ tum ſubſtantia, tum colore non admodùm diſsimilem, plerumque tamen craſſiorem, & parte externa vel cinereum, vel aliquãdo etiam fuſcum, & vlmei corticis modo ſcabrum, interna nõnunquam diſſectum & multis rimulis hiantem vt Tiliæ cortex, interdum etiam admodùm ſolidum & durum, odore non ingrato, ſed guſtu perquam acri, & linguam faucéſque non leuius vrente quàm piper. Illius facultates nullas exploratas habuit: ſed eo, dum recens eſſet, partim melle condíto, vt acrimoniam deponeret, partim reſiccato & in pollinem trito, vt in eduliis Canellæ aliorúmque aromatum vicem præberet, vſi ſunt qui ea naui vehebantur. Poſteà tamen intellexi aduerſus ſtomachacis ſiue ſcorbuti morbum, quo eorum nonnulli in illa nauigatione affecti fuerant, optimo ſucceſſu vſos eſſe. Plurimùm mihi accedere videtur ad Ligni aromatici corticem, cuius D. Monardes in Simplicium hiſtoria meminit, tametſi ſingularem illam odoris fragrantiam, quam ſuo cortici tribuit, in hoc deprehendere non potuerim.

VVINTERANVS cortex.

Vires.

DRAKENA RADIX. CAP. XCV.

Drakenæ radicis hiſtoria.

Forma.

SEMVNCIALI plerunque craſſitudine prælongáque hæc radix eſt, ſubinde in nodos & inæqualia capita extuberans, & in ſummis capitibus, veluti è craſſis ſquamis contexta, Dentariæ enneaphylli (quam in Pannonicis deſcribo) modo, foris nigricans, & rugoſa duráque cùm reſiccata eſt, intus alba: fibris tenuibus ſparſim naſcentibus prædita, interdum maiuſculis fractúque contumacibus, è quibus alij nodi depẽdent. Nullo manifeſto odore pollere deprehendi: ſed guſtu nõnihil adſtringente & linguam exſiccante initio eſſe videtur, deinde diutius præmanſa, tenuem ſuauémque acrimoniã in ore relinquit. Magnam affinitatem habere videtur cum Radice S. Helenæ, de qua D. Monardes in lib. Simpliciũ è Nouo orbe delatorum. Sed cùm M. Eliot qui Dn. Drake comes fuit, Hiſpanos in Peru maximo in pretio habere, nec pretio redimi poſſe referat, ab iíſque didiciſſe folia præſens venenum eſſe, ipſam autem

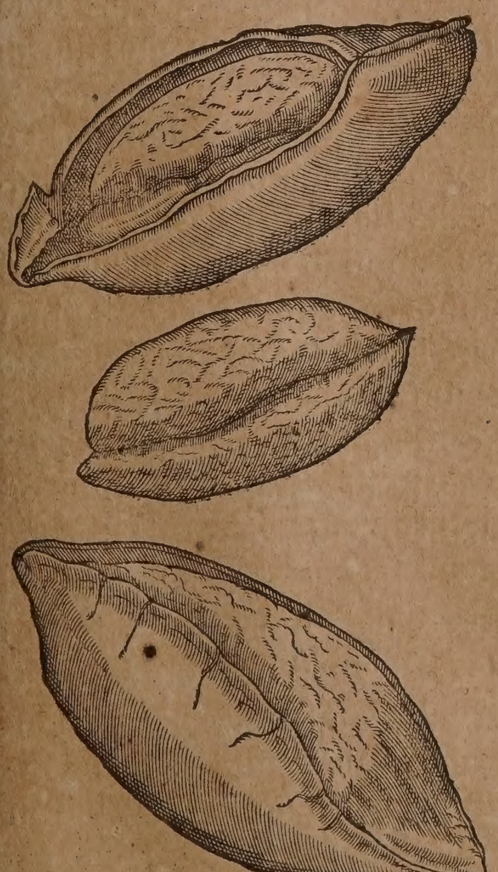
autem non modò illius, sed reliquorum etiam venenorum antidotum esse, atque cor & vitales facultates roborare, si pollinis modo trita, manè ex pauxillo vino albo hauriatur, ex aqua verò febris ardores mitigare. Earum facultatum ratione, valde conueniret cum radicibus venenis aduersantibus, de quibus eodem libro Monardes: in his tamen aromaticum saporem & caloris gradum desidero quem iis radicibus tribuit. Ipse Drake sanè cùm mihi eas, quas hîc exprimo, cum Perüano lapide Bezar donaret, summæ esse æstimationis apud Perüanos asserebat.

VARII FRVCTVS PEREGRINI. *CAP. XCVI.*

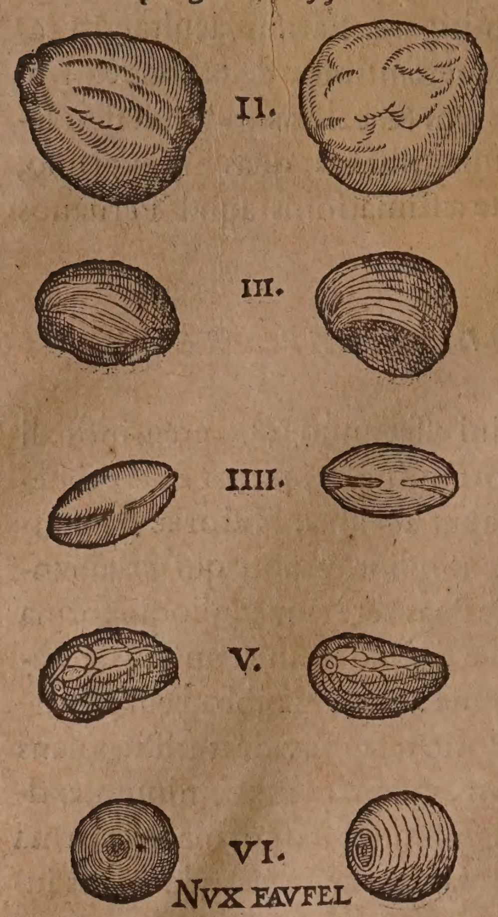
DONATOS sibi ab amicis, cùm Londini esset anno 1581. peregrinos aliquot fructus, refert idem Clusius. Horum, inquit, maior ex eo genere est, quod in annotatiunculа ad caput 26. lib. 1. Historiæ Aromatum secundo loco descripsi, sed longè amplior, vtpote qui ternas vncias longitudine superet, crassitie vnam, altitudine duas ferè æquet, alioqui forma & colore eidem planè similis; nempe crasso cortice seu putamine constans, inferiore parte sessili, rugoso, scabróve & cinereo, superna autem & gibba læui, subrufo, vel potiùs spadiceo, ita vt animalculum duro corio tectum videatur. Prægnans est, & nucleum intus continet duas vncias longum, vnam latum, geminum, extima parte simul cohærentem, tenui cinereáque membrana tectum, materie firma vt amygdalæ aut castaneæ recentes, subfusca, pingui, & oleaginosa, odore satis iucundo prædita, & gustu non ingrato. Eum accepit Lusitanus quidam mercator Petrus de Frias nuncupatus à prouinciæ Peru Prorege, pro fructu illius arboris in Nouo orbe nascentis, ex qua Balsamum elicitur, cum ipso Balsami oleo. Verùm, si D. Monardis descriptioni credendum est, longè minor est Balsami fructus. Consule finem capitis 8. ipsius Hist. Simplic. ex Nouo orbe delatorū, quam pridem Latinam fecimus. Alter nucis iuglandis ferè magnitudine est, extima parte latiusculus, totus rugosus, atque vt nucis iuglandis putamen inæqualis, niger, sed magna ex parte veluti crusta quadam durissima & cinerea tectus: leuis est & minimè ponderosus, tametsi admodùm solidus sit, & saxea duritie præditus, nec minùs in aqua subsidat quàm lapis: confractus crasso durissimóque cortice constare deprehenditur, & nucleum candidum, succulentum, grati saporis, iucundíque odoris, oleum ferè Macis referentis continere, in binas partes sectum & tenui candidaq; membrana diuisum, alia insuper paulò crassiore firmioréque inclusum. Eiusmodi ante plurimos annos Antuerpiæ inter aromata inuentos memini. Magnam similitudinem habet tertius cum prima nuce in adnotationibus ad 26. cap. 1. lib. Hist. Aromatum descripta, sed paulò minor est, angulosus, niger, crassioribus quibusdam firmísque villis ipsi incumbentibus & firmiter inhærentibus obseptus, altera parte tribus foraminum vestigiis insignitus, quorum tertium maiusculū est & infrà spectat. Præduro putamine constat, & prægnans

I. II. III. — Balsami fructus.

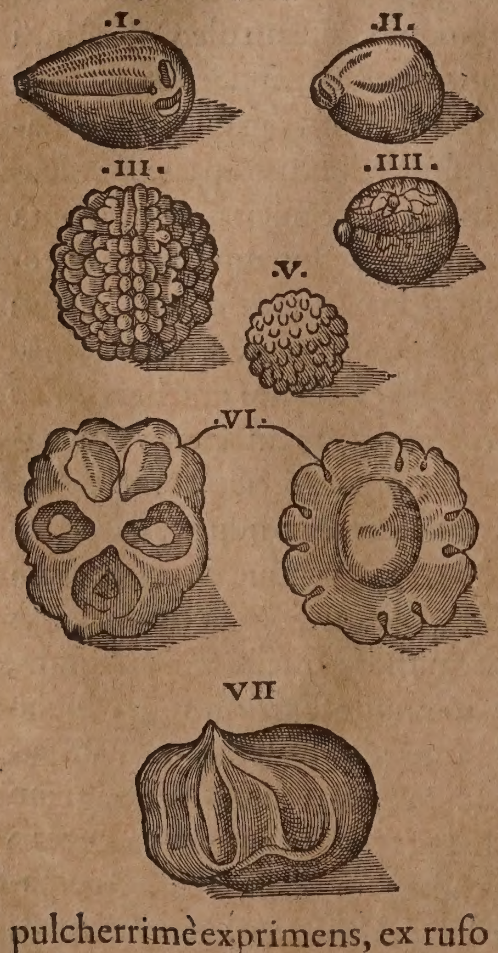
BALSAMI fructus.

VARII fructus peregrini, Clusij.

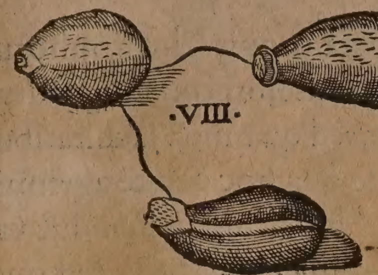

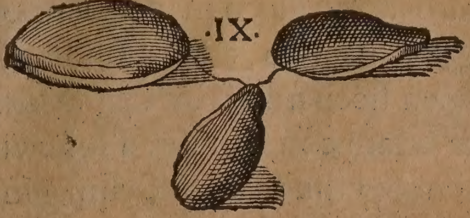
Alij fructus peregrini Clusij.

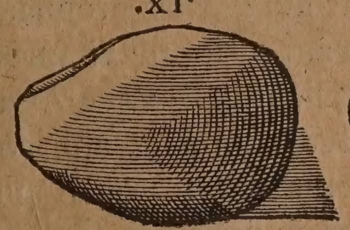

prægnans eſt, nam concuſſus crepitat & ſonitum edit. Quartus, nucis auellanæ magnitudine, & eiuſdem colore, putamine duro, veluti in duas partes diuiſo, nucleum intus continens. Similes aliquando Granatæ in Hiſpaniis accepi ab Ill. Dn. Didaco ab Stuniga, recẽs ex Aphrica (*Elpenon de Velez* arce ab Hiſpanis occupata) delatos, nucleum cõtinentes album, dulcem: quas ad Vnguentariæ nucis genus aliquod referendas
V. das exiſtimabam. Quintus, duntaxat nucleus eſt ſuo putamine ſiue cortice exemptus, firmus, tenui membrana fuſca & multis venis diſtincta, firmitérque ipſi nucleo inhærente tectus: ipſa materies firma eſt, candida, pulpæ nucis Indicæ ſiue Cocci ſimilis, nullo quidem odore prædita, ſed ſatis grato ſapore. Calidum in pri-
VI. mo gradu, aut ſecundi initio arbitror. Sextus, orbiculari ferè rotunditate & tanquam torno elaboratus eſt, ouo paſſerino minor, flauus omni ex parte, niſi in altera extremitate ſubfuſca macula inſignitus eſſet, ſolidus, lapideáque duritie, & in aqua ſubſidens. Priores quinque à Iacobo Gareto iuniore Aromatario, viro integerrimo accepi: ſextum ab humaniſſimo doctiſsimóque viro Dn. Ioanne Rizio Ser^mæ. Reginæ Angliæ Elizabethæ pharmacopœo, qui multis beneficiis dum Londini eſſem me affecit. Eum verò à C. V. Nicolao Raſſio accepiſſe fatebatur. At poſtquàm Viennam redij, inter multos exoticos fructus, quos, vt alia pleraque rariora, ſuis capſis incluſos adſeruo, alios inueni quos à nemine adhuc deſcriptos exiſtimo. Rem itaque minimè ingratam ſtudioſis me facturum arbitratus ſum, ſi illorum breues deſcriptiones, atque icones ſuperioribus adiicerem.
I. Prior, alteri iam memorato non admodùm diſſimilis eſt, ſed minor, & Ponticam nucem non excedens (tametſi iuglandi ferè æquales videre meminerim) læuis, ſplendens, cinerei coloris, & ſaxea duritie præditus, licet in aquam demerſus ſupernatet, inæqualis aliquãtulùm, & compreſſus, vti piſa quæ in eadem ſiliqua nata ſeſe mu-
II. tuò contigerunt. Alter, oualis, Iudaico lapidi magnitudine par, & eius formam exceptis ſtriis pulcherrimè exprimens, ex rufo nigricantis coloris eſt, vt maiores nonnullæ gallæ leuis, & aquæ impoſitus ſupernatans, duro putamine conſtans, ac nucleũ con-
III. tinens. Tertius, illo minor, & mediocrem nucem auellanam non excedens, orbicularis ferè, niſi infima parte paulò auguſtior in triangularem veluti cuſpidem defineret, colore alteri ſimilis eſt, &, tametſi leuis, in aqua ſubſidens & imum petens, duro craſſóque putamine conſtat, & nucleum candidum tenui fuſca membrana

brana tectum continet. Vtrumque hunc anno humanæ salutis 1579. Londini nactus sum à nostro H. Morgano, qui ex ea Nigritarum in Aphrica regione quæ vulgò Guinea appellatur, & circiter quinque gradus ab æquatore distat, eodem anno delatos asserebat: eam ob causam initio subsequentis anni, maiorem vnum,

& minores duos, quorum alter suo putamine exemptus erat, terræ in fictili credidi: sed neuter natus est, quemadmodùm nec sequentium nonnulli, quos cùm in Belgio, tum hîc terræ commisi. Quarto sphærica penè est figura, IIII.
magnitudo ferè vncialis, putamen crassum admodùm & durum, perpetuis tuberculis vndique obsitum, coloris flauescentis, linea eminentiore transuersum secante, quam, vt in iuglandibus, putaminum coniunctionem & commissuram esse arbitror. Quinto planè sphærica est V.
forma, magnitudo vulgaris globuli bombardici, putamen eiusdem cum superiore coloris, & perpetuis similiter tuberculis, at non adeò crassis obsitum, nullàque linea cinctum. Sextus, VI.
officinarũ Nuce vomica maior est, planus idem atque similis coloris, nempe cinereus, superna parte paulò eminentior, & in ambitu quodammodo sinuosus, infima verò, quinque grana inter se disiuncta, & veluti ipsi impressa ostendens, mespilorum setaniorum officulis non valde absimilia, quæ exempta, satis alta lacunarum vestigia relinquunt. Totus linea duritie præditus est. Septimi forma etiam VII.
plana est, sed à superiore discrepans, rugosa & nonnullis locis intumescens, color ex cinereo nigricans, qualis in nonnullis *Caious* fructibus, quorum iconem & historiam libro Aromatum cap. de Anacardio dedi. Is per medium sectus nulla grana, sed splendentem quendam nigrúmque succũ iam cõcretum & induratum dũtaxat cõtinere deprehẽditur: itaq; inter fructus potiùs vitia quàm inter fructus numerandum censeo. Hos omnes cum Acaciæ veræ siliquis & seminibus, paruis quibusdã cõchyliis, & aliis quisquiliis in Piperis repurgatione & delectu aliquãdo inuentos memini. Sequẽtes verò olim nouo orbe delatos ex Hispaniis accepimus.
Octauum, Pinei alicuius generis nucleos esse existimo, adeò nostratis pineæ nucis VIII.
siue strobili nucleos referunt, licet plerumque nostris sint & longiores & crassiores: durum similiter putamen & idem color. In nono quædam est varietas: nam IX.
alter altero maior & amplior est, licet color & forma propemodùm eadem. Planus est & oblongiusculus, altera parte latior, altera angustior, glaber & læuis, totus fusci aut interdum spadicei coloris, nisi linea quædam candicans, qua parte suo fructui adhæsit (nam altero inclusus fuisse videtur) varium faceret: prægnans est, & sonitum edit. Hi duo *Pepitas del Peru*, id est, acinorum Perüanorum nomine insignes missi fuère. Decimus Casiæ solutiuæ, aut Ceratiorum semen magnitudine X.
æquat, cui etiam forma persimilis est, sed tumidior aliquantùm, & colore differens, qui in hoc egregiè rubet vt in Oxyacanthæ fructu, solidus & durus, atque in aqua subsidens & imum petens: siliqua aut alio fructu inclusum fuisse arbitror. Eum nomine *Mates* accepi. Postremum locum occupabit Phasiosus ille colore XI.
Macounæ simili, hoc est, ex spadiceo nigricante, sed planiore lõgioréque forma, hilo non admodùm magno, cuius ad epistolam Petri de Osma Nicolao Monardes inscriptam,

inſcriptam poſtrema editione memini, quique Diuo Maximiliano II. feliciſsimæ memoriæ Cæſari ex Hiſpaniis miſſus fuit, *Haba de India muy larga*, id eſt, Fabæ Indicæ prælongæ nomine. Aqua merſus imum petit.

CORV. CAP. XCVII.

Locus. IN prouinciis China, Iapan, Malaca & Bengala, inquit Chriſtophorus Acoſta, preter Macer arborem, de qua nos huius libri cap. 14. naſcūtur duæ aliæ arbores plurimū inter ſe differētes, ſed quæ iiſdē facultatibus cum Macere ſint præditæ. Harum prior (de qua hoc capite agemus) *Nomina* vocatur in Malabar *Curodapala, & Curo*, in Canarin *Coru*, à Brachmenis *Cura*. Eſt verò hæc arbor pumilæ Malo aureæ ſimilis, cui etiā perſimilia habet folia, ſed quæ *Forma.* medium neruum craſsiorem habeant, aliis octo aut nouem in latera excurrentibus: flos luteus eſt, odoris ferè expers: radicis cortex diluto virore præditus eſt læuis & tenuis, qui ſi frangatur aut vulneretur, multo lacteo ſucco manat, lentiore & magis viſcido quàm qui ex ſuperiore fluit, guſtu inſipido, amaritudinis tamen alicuius participe, frigidus & ſiccus, plus tamen ſiccitatis quàm frigiditatis *Temper. & Vires.* poſsidens, in quo ordine Medici illius prouinciæ etiam conſtituunt. Huius virentis corticis ſucco, licet admodùm ingrato, plurimùm vtuntur incolę cùm gentiles tum Chriſtiani ob admirandos quos præbet effectus in omni genere profluuij, cùm in lienteria tum in diarrhœa & dyſenteria è quacunque cauſa prognata. Luſitani tamen Medici methodum in eo exhibendo ſeruant. Vtuntur etiam eo ſicco veluti priore: ſed prioris cortex longè præſtat. Diſtillant verò atque vtuntur in hunc modum. Corticis in puluerem triti vncias octo, ammeos, apij, coriandri ſicci, cumini nigri nonnihil toſtorum & in puluerem redactorum ſingulorum drachmas tres, corticum Myrobalanorum Cepulorum drachmas ſeptem, butyri vaccini non ſaliti vncias duas, lactis acidi quantùm ſatis eſt ad pulueres iſtos excipiendum, ſumunt in diſtillatoriam ollam vitream (ſi delicatioribus paratur) aut vulgarem (vt maxima ex parte fit) imponunt, & ſtillatitium liquorem eliciunt, cuius quatuor vel quinque vncias cum aquæ auellanæ Indicæ, vulgò *Areca* nominatæ, aut aquæ è pediculis roſarum vnciis duabus propinant alui profluuio laborantibus, (interdum, ſi neceſsitas vrgeat, trochiſcos de charabe vel de Lemnia terra admiſcent) ſemel in die, vel bis ſi opus ſit, illico autem poſt eius ſumptionem, orizam cum oxygala exhibere ſolent. Clyſteres etiam ex eo confecti præſertim ſub noctem iniiciuntur. Licet verò hic liquor admodùm commendabilis ſit, longè tamen præſtantior eſt Maceris cortex viridis, licet multò ingratior, & ſumptu difficilior. Vtilis etiam hæc eſt radix ſeu cum orizæ decocto ſumpta, ſiue inuncta aduerſus hæmorrhoides & ani ſciſſuras. Foliorum eius cum Tamarindorum foliis decoctorum vapore crura tumentia vtiliter fouentur: ipſo autem decocto madentes panni commodè in tympanite applicantur.

PAVATE. CAP. XCVIII.

Nomina ALTERA iſtarum ſtirpium, tertium videlicet genus earum quæ ad alui profluuia vtiles ſunt, vulgò in Malabar dicitur *Pauate*, à Brachmenis & Canarinis *Vaſaueli*, à Luſitanis *Arbol contra las eriſipolas*, hoc eſt, Arbor eryſipelas curans. Frutex eſt non admodùm ramoſus, octo aut nouem pedum altitudinis, cui rara ſunt folia, Mali aureæ minoribus foliis ſi-*Forma.* milia, excepta appendice qua carent, vtrimque eleganti virore prædita: flos exiguus, candidus, quatuor foliolis præditus, è cuius medio exit alba fibra cuſpide viridi inſignis, odore floris Periclymeni, cui procul aſpicientibus perſimilis videtur, ro

PAVATE, Acosta.

tur, rotundum ſemen, lentiſcini magnitudine, ex viridi nigricans, & vbi maturuerit nigrum. Caudex & rami cinerei ſunt coloris, radix alba & inſipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodùm expers. Tametſi vtilis ſit hæc planta aduerſus alui profluuia, quemadmodùm ſuperiores duæ, cum illis tamen minimè comparari poteſt, quandoquidem imbecillior eſt: itaq; qui ſuperiores nouit, ea haudquaquam vtetur in alui profluuiis, at in curando duntaxat omnis generis eryſipelate, & eo præſertim quod è mera bile ortum eſt: etenim inſigni virtute aduerſus hunc morbum pollere deprehenſum eſt. Teritur & maceratur huius plãtæ truncus ſiue radix orizæ decocto (*Canie* vocant) aliquot horis quieſcere ſinitur vt aceſcat hęc aqua: eryſipelas deinde ea inungitur, bibendáque propinatur ſufficiente quantitate bis in die, purgato priùs ventriculo. Eadem ratione præbetur radix orizæ decocto macerata iis qui iecoris inflammatione laborãt, & febrium ardoribus: addito autem ſucci foliorum Tamarindi momento vulnerum labia circumquaque inungi ſolent ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos. Quoniam verò iis in prouinciis multò maiore quantitate hoc tertium genus quàm ſecundum *Coru* nuncupatum creſcit, incolæ eo vtuntur. *Vſus.*

MAMBV, ſiue arbor Tabaxir. CAP. XCIX.

INVENIVNTVR interdũ hæ arbores ſiue arundines, vocatæ *Mambu*, in quibus naſcitur Tabaxir, tantæ amplitudinis & craſsitiei vt ex ea cymbas faciant, quæ binos viros capere poſſint, non quidem eas excauantes, ſed relictis ſolùm duobus internodiis excidentes. Conſcendere verò ſolent ſimiles cymbas bini Indi, iiq; nudi (nam nudos incedere in iis regionibus moris eſt) ſedeéque ſinguli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenentéſque ſingulis manibus remos trium aut quatuor palmorum longitudinis, quibus eas cymbas impellunt tanta dexteritate, vt etiam aduerſo rapidóque flumine ſumma celeritate nauigare poſsint, quẽadmodùm meis oculis conſpexi in flumine Crãganor, in quo plurimus eſt vſus cymbarum ex hac arundine confectarum, quoniam qui eis vehuntur ſecuriores ſeſe exiſtimant à Crocodilis, quos illi *Caymanes* vocant, magno numero in eo flumine verſari ſolitis. Nam cùm ij ferociſsimi ſint, ſæpenumero in naues maiuſculas & minuſculas impetum facere ſolent, vt eos qui illis vehuntur apprehẽdant. Si enim

Amplitudo. Crãganor flumen. Crocodili.

aut in flumine,aut in litore hominē,bouem,bubalum, aprum,porcum, aut quodcumque tandem aliud animal comprehendere poſsint,illico deuorant. Indigenæ autem affirmant nunquam compertum eſſe, vt eos qui cymbis ex Mambu confectis vehuntur appetant, ſed ſæpenumerò conſpectos eſſe natantes proxime illas, at tamen eas præterire ſine noxa.

LIGNVM MOLVCCENSE. CAP. C.

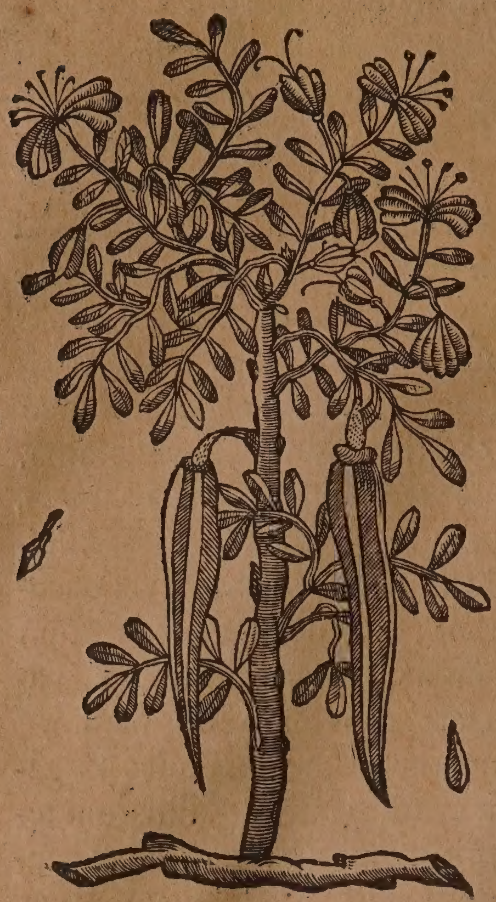
Forma. INVENITVR in Moluccis arbor quædam domeſtica Mali coroneæ magnitudine, cuius folia Maluæ vulgaris foliis ſunt ſimilia, fructus verò auellanis,ſed minor,molliore cortice & nigricante. Seritur colitúrque in hortis diligenter, nec alibi facilè inuenias: tanti enim ab incolis æſtimatur, vt peregrinos ne ad eius quidem conſpectum admittant. Incolæ *Panaua* appellant. Cùm verò iſtic Regis nomine gubernaret prudētiſsimus & animoſiſsimus Dominus Ludouicus de Tayde, ipſius nomine hæc arbor dicta Nomina fuit,quoniam ille primus nobis eius inſignes facultates aperuit. Accidit enim vt nobilis quidam Luſitanus, Henricus de Lima vocatus, dum in Moluccis verſaretur, animaduerteret quanta cura & diligentia incolæ hanc arborem colerent, quantíque æſtimarent, atque ideò illius facultates apprimè intelligere cupiens, nonnullas tandem edoctus eſt. Nactus igitur trunci huius arboris partē, eam obtulit Proregi,bonarum rerum,& naturæ ſecretorum ſtudioſiſsimo, tāquam medicamentum valde neceſſarium,cognitúque dignum, & noſtris hominibus hactenus inauditum. Anno autem ſexageſimo primo ſupra milleſimum & quingenteſimum interrogans me Prorex, an aliquid de hac arbore inaudiſſem, aliquot eius facultates retuli quas ab aliis didiciſſem, conquerēs arborem nondum licuiſſe videre:tum ille eius quod habebat fragmento me donauit,imperans vt cum iudicio & ratione experirer, nec vllius vitam periclitarer, deinde rerum ſucceſſum illi ſignificarem: quod me facturum recepi. Eius itaque ligni periculum feci, cùm in nōnullis ægris quorū curam habebam in noſocomiis, tum in variis morbis qui in longa nauigatione plerumq; oriri ſolent dum in Luſitaniam redirem, partim adiutus facultatum relationibus quas intellexerā,& vtendi methodo,partim iis quæ Vſus. nobilis ille in Moluccis didicerat. Illius ſemen iam antè videram mihi donatum ad aues capiendum: etenim eo in aucupiis vtuntur non modò in illa regione, ſed etiam in multis Indiæ prouinciis,ad quas eius rei gratia venale defertur. Eius pauxillum cum oriza cocta mixtum auibus ſilueſtribus exponunt:quæ deguſtāt, illicò decidunt ſopitæ & ſtupidę,quæ verò auidiùs id edūt,moriuntur antequam illis auxilium pręberi poſſit,quod eſt,vt frigida caput perfundatur.Graculi omnium ci- Vires. tiſsimè eo deguſtato extinguuntur. Nunc ad ſalubrem huius arboris materiem accedamus,cuius pauxillum hodie plurimi facio. Intus ſumptum, aut foris appoſitum, omnibus venenis reſiſtit. Intrò aſſumitur magno commodo ex aqua roſacea vel vulgari, auiúmque iuſculo eius pulueris apta quantitas pro neceſsitate,& ægri natura,modò decem grana non excedat,ſed infra id pondus conſiſtat.Ad viperarum, Regulorum (qui ſerpentes pileati appellantur,& admodùm noxij ſunt) aliorúmque ſimilium aſpidum aut ſerpentum morſus bibitur hic puluis ex aqua, ipſiſq; morſibus puluis inſpergitur. Eadem ratione præbent in vulneribus quæ à ſagittis toxico illitis facta ſunt, quibus illius regionis incolæ plurimùm vtuntur. Puluerem verò ex hoc ligno ſibi parant lima è pelle marinæ caniculæ confecta, aut tenui aliqua ferrea lima.Robuſtiſsimo cuique dimidius eius ſcrupulus ex aqua limpida tepida aut roſacea, aut gallinarum iuſculo tepente, ſummo mane datur: cœna autem diei præcedentis parca eſſe debet euacuat enim omnes humores, præſertim craſſos,lentos,& melancholicos: conuenit quartanis, diuturnis,febribus con

bus continuis,iliacis,colicísque doloribus,flatibus,hydropisi,arenulis, renum calculis,vrinæ difficultatibus, sæuißimæ colericæ paßioni,aliisq; morbis, veluti articulorum & tibiarum inueteratis doloribus, scirrhis & scrofulis. Omnis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectam reuocat: & si nimia fiat euacuatio, bibat æger dimidium cyathum *Cania*, hoc est,decocti orizæ,aut auiculam comedat: subitò cessabit, quod sanè multa laude dignum est, paucisq; medicamētis vulgare, vt in potestate sit medici aut ægri, purgari quantùm cupierit. Huc accedit quòd neque fœtorem,neque tædium,neque metum dum sumitur pariat, poßítque sine diætæ obseruatione,etiam iis qui sua negotia foris peragunt, propinari, vti ex iis deprehendi qui vnà mecum eadem naui vehebantur, nullum sentientes incommodum, tametsi dum purgarentur nulla diæta vterentur, viuerentq; solutißimè. Obseruaui etiam illius præstantiam in inueteratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia, aurium tinnitu, arthritide, ventriculi & vteri affectibus & asthmate. Propterea fidens illi plurimùm,sæpius in diuersis naturis, ætatibus & locis, feliciter vsus sum,& sine vlla molestia, nisi quòd in biliosis naturis, calidisq; ventriculis nonnihil molestiæ pareret donec cibum sumerent, & in nonnullis vomitum excitaret: sed biliosis hunc puluerem nonnunquam dedi syrupo acetoso aut carambola condita exceptum, aut in catapotia cum saccharo rosato efformatum. Exhibendus est summo mane, neque cibus aut potus concedendus donec purgati sint quantùm necessarium videtur, tum demum cyathus iusculi gallinarum tepidi datur, dimidiaq; aut integra hora pòst conceditur pullus gallinaceus,& paulùm vini aqua bene diluti,deinde toto illo die potu abstinet ad cœnam vsque, quæ parca erit,& facilis concoctionis. Subsequēti die sumitur saccharum rosatum cum aqua buglosi, aut borraginis, aut communi,atque iniicitur clyster ad aluum eluendam. Solet verò interdum in nonnullis ani pruritum & excoriationem excitare,atque in aliquibus (sed paucis admodùm) hæmorrhoides.Hæc sunt quæ de hoc ligno Panaua conspexi & intellexi. Nunc verò in illis regionibus magnus est eius vsus,tantaq; æstimatio, vt sine metu in multis morbis suprà enumeratis vsurpent.Ego bis illud sumpsi in coli dolore & hemicrania, mihiq; salutare esse deprehendi. Ceterū cùm propter eius insignes facultates incolæ plurimi faciant, easq; quantùm in ipsis est,celare nos studeant,quæ proculdubio lōgè plures sunt quàm quas nouimus,sperādum est temporis(quod omnia reuelat) successu reliquarum, quæ nobis adhuc ignotæ sunt, notitiam nos consequuturos: easq; in libro quem præ manibus habemus fideliter enarrabimus, si, antè quàm in lucem prodeat,intellexerimus.

MORINGA. CAP. CI.

LENTISCI magnitudine est Moringa,cui persimilia habet folia:paucis prædita est ramis, eámque ob causam exiguam præbet vmbram, multis nodis scatet,adeoq; fragilis est, vt facilimè cùm ipse frutex,tū rami confringantur: folia saturatiùs virent, viuidiq; sunt coloris,saporis verò foliorum napi: fructum fert pedalem, raphani craßitie, octo angulis insignitum,colore dilutiore inter viridem & cinereum,intus candidum, medullosum, & in certa receptacula distinctum, quibus continentur rotunda semina Eruo similia,virentia,& admodùm tenera,sed sapore quàm folia acriore.Editur hic fructus cum carnibus coctus,aut alio modo paratus. Huius arboris radix Vnicornu, & lapidis Bezar vices supplet, veráque theriaca est qua vulgò incolæ vtuntur cùm aduersus omnis generis venena,tum morsus serpentium maximè noxiorum, vulgò *Culebras de Capillo* dictorum, aliorúmque insectorum, & virulentorum animalium,cùm intrò sumpta, tum foris applicata. In colerica quam vocant paßio- *Forma.*

MORINGA, Acoſta.

ne ſingularis efficaciæ eſſe deprehendi. Miſcetur remediis melancholicos humores purgantibus: & probè nota eſt elephantiaſi laborantibus, quorum plurimos eius continuo vſu ſanari perhibent. *Locus.* Abunde naſcitur variis Indiæ locis, ſed præſertim tota prouincia Malabar, ſecundum flumen Mangate, vbi admodùm luxuriat, multóſque fructus profert, qui vulgò in foro venduntur perinde atque fabæ in Hiſpania. *Nomina* Arabes & Turcæ *Morian* appellant, Perſæ *Tame*, Guzaratenſes *Turiaa*.

NEGVNDO. CAP. CII.

DVAE arbores multis Indiæ locis, præſertim verò prouincia Malabar inueniuntur, in vſu medico adeò commendatæ, vt multis morbis vtiles eſſe deprehēdantur. *Negundo mas.* Earum prior mas cenſetur, & à Canarinis *Varalo Nigunda* appellatur, Amygdalæ magnitudine, foliis ſupernè virentibus, infernè hirſutis, foliorum Saluiæ modo, & in ambitu ſerratis, quæ procul aſpicientibus Sambuci foliis ſimilima videntur. *Negūdo fœmina.* Altera Negundo fœmina nūcupata, aut *Norchila* à Luſitanis, vulgò in Canarin *Nyergundi* dicitur: in Balagate *Sambali*, in Malabar *Noche*: vtraque verò tam mas quàm fœmina Arabibus, Perſis & Decan incolis *Bache* vocatur, Turcis *Ait*. *Forma.* Eadem magnitudine qua prior aſſurgit, folia verò habet ampliora, rotundioráque, neque in ambitu ſerrata, foliis Populi albæ perquàm ſimilia. Vtriuſque generis folia Saluiam odore & ſapore referunt: deguſtata tamen magis amara & acria deprehenduntur: in plurimis foliis parte auerſa ſummo mane inhærens conſpicitur ſpuma quædam candida, quę nocte ex illis emanat. Vtriuſque flos cinerei coloris eſt, plurimumq; ad Roriſmarini florem accedit. Vtriuſque fructus admodùm ſimilis eſt Piperi nigro, acris guſtus quidem, ſed minimè vrentis vti Piper, at Zingiberi propemodùm paris. *Temper. & Vires.* Arborem moderatè calidam faciūt, & ſemini paulò plus caloris tribuunt. Folia, flores, fructus contuſa, aut in aqua decocta, vel in oleo fricta vtiliter imponuntur omnibus doloribus ex quacumque cauſa prouenientibus: præſertim verò articulorum doloribus ex frigida cauſa natis, atque in tumoribus & cōtuſionibus, mirabiles præbet effectus. Vlceribus etiam vetuſtis folia trita imponuntur felici ſucceſſu, quandoquidem eorum materiam digerunt, eaq; emundant & ad cicatricem perducunt, modò corpus non ſit impurum. Et ſanè in vulneribus, apoſtematibus

NEGVNDO mas, Acoſta.

NEGVNDO fœmina, Acostæ.

NIMBO, Acostæ.

tibus & contusionibus adeò vtilem experiuntur, vt chirurgorum operam minimè requirant. Mulieres horum foliorum decocto omni tempore vniuersum corpus lauant: tantáque inuasit persuasio apud illas, Negundo folia, flores & fructus vtilia esse ad iuuandum conceptum, vt eum qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obruturæ sint. Obstetricibus etiã, quas illi *Dayas* vocant, apprimè nota est hæc arbor. Adeò frequens est huius arboris vsus ad medendum in illis regionibus, vt nisi Deus præcisos ramos multiplici fœtura renasci faceret, iam diu fuissent consumptæ arbores, aut certè maximi pretij nunc essent: sed quò magis præciduntur rami, eò feliciùs renascuntur, perpetuáque fronde virent.

NIMBO. CAP. CIII.

ALIA est arbor medico in vsu admodùm commẽdata à Christianis & Gentilibus, reliquisq; earum Indiæ prouinciarum incolis, rara tamen admodùm: sed qui eam cognoscunt *Nimbo* appellant, Malabarenses *Bepole*. Magnitudine est Fraxini, cui procul aspicientibus persimilis videtur: folia vtrinque viridia sunt, nec ab altera parte incana lanugine pubescũt, in ambitu serrata & mucronata: rami multis foliis luxuriant, floribúsque abundant exiguis, albis, quinque foliolis constantibus, flauis in medio staminulis, Lotiq; siluestris siue Trifolij odorati odorem referentibus: fructus est paruis oliuis similis, subluteus, cortice admodùm tenui præditus, nasciturq; ex ramulorum alis. Huius arboris folia nonnihil amaricant, saluberrimáque sunt trita & cum succo limonũ imposita vulneribus sordidis, cuniculosis, callosisq; cùm hominum tum iumentorum: digerũt enim, emundant, sarcotica sunt, & ad cicatricem perducunt. Foliorum item succus perutilis est siue per os sumptus solus, aut ex vino, aut aqua, aut gallinæ iusculo, siue vmbilico impositus solus, aut cum fellis bubuli momento, aut aceto, aut aloë, ad necãdos & expellendos omnis generis lumbricos: quamobrem familiare admodùm, & perquàm salubre medicamentum est omnibus illius regionis incolis, præsertim Malabar prouinciæ, quoniam lumbricis valde sunt obnoxij. Magnus est etiam eorum vsus tum florum & fructus in articulorum doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apostematibus. Oleum item ex eius fructu expressum, multo

Nomina. *Forma.* *Temper. & Vires*

est in vsu in neruorum doloribus. Eoq; vulnera, neruorum puncturas, & contractiones curant Malabarenses.

IACA. CAP. CIIII.

NAscitvr arbor in nonnullis Indiæ insulis secundùm aquas, quæ licet nullum medicum vsum præbeat, propter amplitudinem tamen & fructus elegantiam minimè prætermittenda est. Eam Malabarenses *Iaca*, Guzaratenses *Panax*, Canarini *Panasu*, Arabes *Panax* & *Iaca* nuncupant, Persæ mutato p. in f *Fanax*.

Nomina

Forma.

Vasta est arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilutè virentibus, neruo crasso & duro per longitudinem excurrente: malum fert non è germinibus aut foliorum sede, quemadmodùm aliæ arbores, sed ex ipso trunco maioribúsque ramis nascens, longum, crassum, obscuriùs virens, crasso duróque cortice tectum vndique veluti adamantum cuspidibus septo, quæ in spinam breuem, viridem, nigróque aculeo præditam desinunt, admodùm similem Durionis spinæ, sed minimè acutam aut pungentem, tametsi minitari videatur. Horum fructuum minimus est maximæ cucurbitæ amplitudine atque etiam maior, præsertim in Malabar, vbi præstantiores nascuntur: nam qui in Goa proueniũt, minores & peiores sunt atque magis insipidi. Cùm maturus est hic fructus, bonum odorem spirat, eiúsque duas differẽtias cõstituunt, vnã *Barca* appellatam, & præstantiorem, alteram *Papa* aut *Girasal* dictam, minúsque bonam: deprehenditur postrema ex mollitie, quoniam si manu apprehendas, digitis cedit.

IACA, Acosta.

Fructus duo genera.

Præstantißimi verò fructus pretium quadraginta marauedis non excedit, hoc est, paulò plus regali castellano. Per longitudinem secti hi fructus, intus candidi, & densa carne præditi apparent, ac veluti in capsulas aut receptacula diuisi, plena castaneis longioribus & crassioribus quàm sint dactyli siue palmulæ, cinerea tunica tectis, & intus albis castanearum vulgarium modo, gustu terrestri & aspero, si virides edantur, multósque flatus generantibus: at si vti Hispanicæ castaneæ assentur, gustu sapido & venerem excitantibus, ob quam solam rem plebs frequentiùs vti solet. Sunt autem singulæ hæ castaneæ pulpa flauescente & aliquantulum lenta inuolutæ, & pulpam Durionis nonnihil referente, tametsi ab eo differat. Grati saporis est, præsertim quæ in Iaca *Barca* cognominata continetur, optimi Melonis pulpæ admodùm similis: duræ tamen concoctionis est, & admodùm grauat ventriculum: atque, vt illarum prouinciarum medici aiunt, si in ventriculo corrumpatur, noxios & venenosos humores generat: quíque frequentiùs hoc fructu vescuntur, facilè in pestilentem illum & peßimum morbum *Morxi* appellatum incidunt.

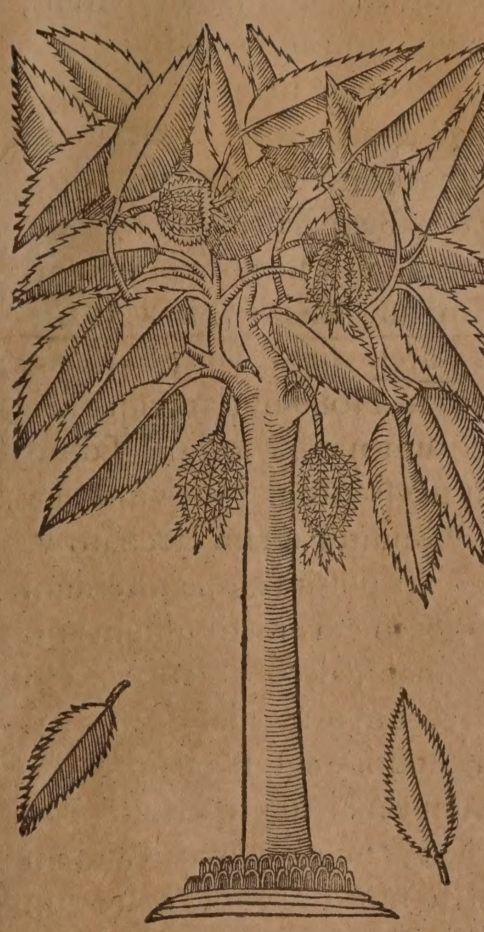
Vires.

DV

DVRIONES. CAP. CV.

FRVCTVS est in Malaca adeò grati saporis & odoris, vt reliquis qui in ea prouincia gignuntur, tametsi plurimi sint & boni, præferendi videantur. Cuius præstantia, & quoniam Doctor ab Orta illius etiam meminit capite de Datura, licet eum non vidisset, me impulit vt de eo scriberem tanquam oculatus testis, tametsi in medicina nullum locum obtineat. Vocatur hic fructus in Malayo (quæ prouincia est vbi gignitur) *Duriaon*: ipsius *Nomina*
flos *Buaa*: arbor ipsa *Batan*. Prægrandis est hæc arbor, materie valida & solida,
crasso cinereóque cortice tecta, multis ramis *Forma.*
luxurians, & copiosum fructum præbens: flores habet ex albo nonnihil flauescentes: folia, dimidij palmi longitudine, duorũ aut ampliùs digitorum latitudine, in ambitu tenuiter serrata, parte externa dilutiùs virentia, interna verò saturiore virore, & quodammodo ad rufum tendente prædita: fructum Melonis magnitudine, denso cortice septum, eóque multis breuibus crassisq; & pungentibus aculeis horrente, foris viridi & veluti striis quibusdam quemadmodũ Melo secundùm longitudinem distincto: intus verò cõcamerationes quatuor secundùm longitudinẽ habet, singulas tria aut quatuor receptacula cõtinentes, quibus singuli fructus insunt admodùm cãdidi vti lactis pingue, magnitudine oui gallinacei, gustu suauiore odoratioreq; quàm sit cõdimentum illud ab Hispanis *Maniar blanco* appellatum, nõ tamen
adeò molles aut glutinosi: nam qui cãdore illo *Fructus*
non sunt præditi sed flauescũt, putridi sunt, aut *delectus.*
aëris iniuria pluuiáve corrupti. Optimi censentur qui tres dũtaxat fructus in singulis concamerationibus, deinde qui quatuor obtinent: nam qui quinq; habẽt, improbi censentur, quemadmodùm & illi qui fissuras aliquas habẽt: non solẽt verò in singulis malis plures quàm viginti fructus cõtineri, iiq; singuli inclusum habẽt nucleum, mali Persici nucleo similem, non rotundum, sed oblõ giusculum, gustu insipido, quíque guttu exasperet, veluti mespila viridia, propterea nõ eduntur. Calidus & *Temper.*
humidus est hic fructus: & qui edere volunt, pede leuiter comprimere & frangere *Vsus.*
solent propter spinas quibus obsitus est. Qui nunquam his fructus ederunt, cùm primùm illos olfaciunt, videntur putridas cepas odorari: sed postquàm degustarunt, præ reliquis cibis bene olere & sapere censent. Est verò tanta in existimatione, apud eos qui gulæ dediti sunt hic fructus, vt putent neminem eo posse saturari, propterea varia dant illi epitheta. Memini videre quædam Epigrãmmata ab eleganti Poëta in laudem eius conscripta: quæ (si hic locus ferret vt adscriberentur) non dubito quin lectori plurimùm essent placitura. Tanta tamen est hu-
ius fructus in Malaca abundantia, vt singuli non pluris quàm quatuor marauedis *Pretium.*
veneant, præsertim mensibus Iunio, Iulio, & Augusto: nam reliquis pretiũ intenditur pro hominum arbitrio. Admiratione porrò digna est Betele cum hoc fructu antipathia quæ profectò tanta est, vt si quis in nauem Durionibus plenam, ædésve aut concamerationem, vbi obseruentur, aliquot Betele folia reponat,

DVRIONES, Acosta.

corrumpantur & putreſcant omnes. Et, ſicut ex Durionum immodico eſu ventriculus inflammetur & grauetur, folio Betele ſupra ventriculum impoſito, ſubitò mitigatur inflammatio, tumorq; tollitur. Et, ſi à Durionum eſu ingerãtur aliquot Betele folia, nullam noxam ſentiet, quantumuis multos ederit. Inde fit, tum etiam ob eius guſtum ſuauem, vt vulgò dicatur, neminem eorum eſu poſſe ſatiari.

MANGAS. CAP. CVI.

Forma. VASTA hæc eſt arbor & multis ramis prædita, fructúmque fert magna ex parte anſerino ouo maiorem, nonnullis interdum Indiæ locis binas libras, aut ampliùs pendentem. In eadem verò arbore perſæpe colore differentes iſti fructus conſpiciuntur: alij enim dilutè virent, alij flauent, quidam etiam ex viridi rubeſcunt; grati admodùm ſaporis odoríſq; eſt, & quando non eſt corruptus, Duracinis Perſicis (quæ à carne firmiore flauáque Melocotonea vulgò appellantur) præſtat. *Locus.* In multis prouinciis naſcitur, vti in Malabar, Goa, Guzarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliíſque Indiæ locis, & in Ormuz vbi reliquis præcellit. *Nomina.* Nominatur *Mangas*, in Canarin *Ambo*, à Perſis & Turcis *Amba*: permanétque in arbore ab Aprili in Nouembrem vſquè interdum, pro locorum natura & ſitu. Editur hic fructus in laminas ſectus aut ſine vino, aut vino maceratus. Condítur etiam ſaccharo vt commodiùs adſeruari poſsit, atque interdum cultello aperitur, & in eius meditullium zingiber recens, allia, ſinapi, ſal, cum oleo & aceto inſperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo. Saliunt etiam & elixant, atque in forum venalem proferunt. *Temper. & Vires.* Frigidus & humidus eſt, tametſi vulgus calidum conſtituat, & multas mordicationes in eorum qui veſcuntur vẽtriculo parere affirmet. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vituperant, dicentes ſerpiginem, eryſipelas, bilioſas febres, phlegmonas, & ſcabiem generare. Quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: ſed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum æſtum, in ſimiles morbos incidunt etiam nonnulli qui illo abſtinent. Antequàm probè maturus ſit, guſtu adſtringente eſt, & ea pars quæ oſsiculo vicinior eſt, acerbior: ſed maturus dulcis & ſapidus eſt. Præduro putamine, vndiquaque tomẽto, aut duris fibris tranſuerſim & obliquè excurrentibus operto tegitur nucleus longiuſculus & craſsiuſculus, magnitudine iligneę glandis, candidus & candida cute tectus, guſtu amaro dum crudus eſt, ideóque aduerſus lumbricos & alui profluuia vtilis: toſtus verò iligneas glandes ſapit. Inuenitur etiam huius genus ſine oſsiculo, palato admodùm gratum. *Mangas ſilueſtre aliud genus.* Aliud eius genus ſilueſtre reperitur *Mangas brauas* nuncupatũ, adeò præſentis veneni, vt indigenæ illo ſeſe mutuò perimant: nam ſi quis paululum ederit, ilicò moritur: interdum oleum admiſcent ad exacuendam eius vim, vtq; celeriorem perniciem adferat: ſed quocũque tandem modo ſumptum, *Vires.* adeò celeriter perimit, vt hactenus nullum ſit repertum antidotum ad eius vim compeſcendam. Dilutè viret, & aliquantulùm ſplendet, lacteo ſucco abundat,

MANGAS, Acoſtæ.

paucáque

paucáque carne prædіtus eſt,nam craſſo cortice ſolummodo integitur oſsiculum prædurum & cartilagineum,Cotonei tamen mali magnitudine eſt. Per vniuerſam prouinciam Malabar prouenit copioſè hæc arbor,domeſtica ſiue ſatiua minor,breuioribúſque & craſsioribus foliis.Pueri his fructibus,aureorum malorum loco ſeſe mutuò petere conſueuerunt.

ANANAS SILVESTRIS. CAP. CVII.

ALtivs aſſurgit Nanâ à nobis deſcripta ſuprà huius libri cap.75.quæ Ananas ſilueſtris nuncupatur:namque truncum habet haſtæ magnitudine læuem admodùm, rotundum & Mali aureæ craſsitie, ſpinis horridum:folia ſpinoſis cuſpidibus prædita, & per ambitum mollibus ſpinis ſepta. Singulæ arbores ſecundũ radicem ſumma tellurẽ magnam foliorum comam fundunt,maiorum quàm quę in arbore ſunt,quæq; procul intuentibus Aloës foliis ſimilima videantur,tenuiorum tamen,pluribus ſpinis horridorum,& dilutè virentiũ:adnatis ſe propagat, aliæq; ſtirpes ex aliis enaſcuntur, præſertim in ſepibus & hortorum ambitu quos egregiè muniunt. Rami foliorum ſimul glomeratorum capita proferunt flauentium admodùm,& tenerorum, ſuauiſsimi odoris,quæ nihil aliud ſunt quàm flos ipſe: ex horũ ſingulis ſpica prodit Arundinis ſpicæ non abſimilis,ſed craſsior,cõpactior,& elegantior, odore Cedri. E ramis dependent fructus, *Ananas brauo*,id eſt,Ananas ſilueſtres dicti, quoniã cum domeſticis nonnullam habeant ſimilitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elegantis & oculos oblectãtis, toti in partes diuiſi quemadmodùm cupreſsini ſtrobili, ſeu nuces exſiccatæ, ſed tuberculis foris obſiti, vt procul ſpectantibus magni pinei ſtrobili appareant. Capitum teneriora folia ſeu flores crudi eduntur carduóſque ſapiunt, ſed exiguum alimentum præbent. Fructus(quem pauci deguſtant)ſapore vtcumque ſuaui præditus eſt, adſtrictionis tamen auſteræ, & palato parum gratæ particeps. Succi plena eſt tota planta cum ſuis radicibus.Huius ſex vel octo vnciæ ex ſaccharo ſummo manè ſumptæ præſentiſsimum certiſsimumq; cenſentur eſſe remediũ aduerſus iecoris & renum calores,renum vlcera,purulentas vrinas,& penis excoriationem: nam magna ex parte poſt tertium diem ſanantur. Vtilem etiam in diabete eſſe ferunt:at non ſum expertus. Arabes admodùm laudant aduerſus eoſdem morbos & eryſipelas: & *Queura* vocant, quemadmodùm in Decan, Perſæ *Ananaſa*, & *Angali* florem (qui caput illud foliorum odoratum eſt) Arabes *Chuxtaid*, Perſæ *Pixcoxbuith* dicunt: Turcis eſt ignota. Habere hanc plantam aliquot notas non diſsimiles Aloï Americanæ,annotat Cluſius.

ANANAS *ſilueſtris, Acoſtæ.*

Forma. Vires. Nomina.

CARAMB

CARAMBOLAS ACOSTAE. CAP. CVIII.

Nomina

Forma.

Fructus.

Vsus.

FRVCTVS quem Malabares & Lusitani *Carambolas* appellant, in Decan *Camarix*, in Canara *Camarix* & *Carabeli*, in Malayo *Bolimba*, & à Persis *Chamaroch* dicitur, naſcitur in arbore Cotoneæ magnitudine, foliis Mali, paulò longioribus, coloris viridis ſaturatioris, & guſtus amaricantis: floribus paruis quinq; foliolis conſtantibus ex albo ruſeſcētibus, nullo quidem odore gratis, ſed aſpectu elegantibus, & guſtu oxalidis acetoſo. Ipſe verò fructus maiuſculi oui gallinacei magnitudinem æquat, oblongus, flaueſcens, atque veluti in quatuor partes diuiſus, ſulcis illis paulò altius impreſsis magnam gratiam addentibus: in meditullio continet ſemina tenera ſaporis aciditate palato grata. Multi vſus eſt in medicina & in cibis: namque maturum exhibent in biliosis febribus, & ſaccharo condîtum ſyrupi acetoſi loco præbent. Canarini eius ſucco, cum aliis medicamentis iſtic naſcentibus, collyria parare ſolent ad oculorum nubeculas tollendas. Obſtetricē (quæ illis *Daya* dicitur) vidi fructu ſicco & in puluerem contrito, & foliis Betele vtentem ad ſecundinas à partu expellendas, fœtumq; mortuum educendum. Eius etiam muria condîti frequens eſt vſus, cùm gratiſsimi ſit ſaporis, & appetentiam excitet.

IAMBOS ACOSTAE. CAP. CIX.

Forma.

Fructus.

ALIVS eſt in India fructus, qui ob aſpectus elegantiam, ſuauémq; odorem & ſaporem, tum etiam ob eius in medicina vſum, dignus eſt cuius hiſtoriam hîc apponam. Arbor verò quæ hunc fructum præbet, vaſta eſt, maximam Malum auream quæ in Hiſpaniis naſcatur æquans, multis ramis in latum expāſis, multamq; vmbram præbentibus prædita, aſpectúque pulcherrima, caudex maioréſque rami cinereo cortice integuntur: folia pulcherrima ſunt, læuia, palmū aut ampliùs longa, craſsiore neruo per longitudinem, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus, parte ſuperna ſaturatiùs, inferna verò dilutiùs virentia: flores ex rubro purpuraſcentes, viuidi admodùm coloris, multis ſtaminibus in medio præditi, aſpectu pulcherrimi, guſtu capreolorum vitis ſimili. Fructus magnitudine eſt Pyri quod à Rege cognomen accepit, eiúſque duo ſunt genera: vnus enim adeò obſcurè rubet vt niger videatur, magnaq; ex parte oſsiculo

caret,

caret,& ſucci bonitate præſtat:alter ex candido rubeſcit,& oſsiculum continet album,durum,non admodùm rotundum,oſsiculi quod in Perſico malo eſt magnitudine,læue,& candida hirſutaq; membrana tectum, qui licet ſuperiori bonitate cedat,dignus tamẽ eſt delicatiſsimorum etiam hominum palato. Vtriuſque odor ſuauiſsimam roſam refert, frigidus & humidus eſt, & admodùm tener, cortice adeò tenui & molli tectus,vt cultello auferri non queat. Altè ſuas radices terræ infigit hæc arbor,& poſt quartum annum fit fructifera:fructũ ſæpius eodem anno perficit,& nunquam ſine flore aut fructu conſpicitur, cùm iidem rami floribus, fructu viridi & maturo ſemper ferè onuſti ſint,decidentibúſque quotidie floribus (ſic vt ſolum rubro colore tinctum quandoque videatur) noui ſubnaſcantur, fructúſque alij primùm enaſcantur,alij matureſcant,alij iam maturi colligãtur. Succuſſa arbore maturi facilè decidunt:comprehenſi verò rami ad fructus colligendos,facilimè ab arbore reuelluntur. Ante reliquos cibos initio menſæ edi ſolent atque interdiu. Malabares & Canarini hunc fructũ *Iamboli* vocant,Luſitani iſtic habitantes *Iambos*,Arabes *Tupha*,Indi,Perſæ *Tuphat*,Turci *Alma*: Luſitani arborẽ *Iambeiro* appellant. Flores & fructus ſaccharo condiri ſolent,iiſq; frequenter vtuntur in bilioſis febribus,& extinguendæ ſitis gratia. *Nomina*

MALA INDICA, ACOSTAE. *CAP. CX.*

MAGNA eſt arbor multis foliis & floribus prædita,& copioſo fructu: folia minùs rotunda ſunt Mali foliis, tametſi ea æmulentur: ſupernè ſaturatè virent, infernè candicant & pubeſcunt vti Saluiæ folia, guſtu adſtringente: flores exigui, candidi, quinque foliolis conſtantes, inodori. *Forma.* Fructus Iuiubis, ſeu Ziziphis ſimiles,alij aliis maiores & ſuauiores,nunquam verò tam probè matureſcentes vt conſeruari queant & in alias regiones transferri vti Zizypha, & perpetuò nonnihil adſtrictionis retinentes: vnde colligitur minimè pectori vtiles eſſe quemadmodùm Zizipha. *Fructus.* Huic arbori nomen eſt in Canara *Bor*, in Decan *Ber*, & in Malayo *Vidaras*, apud Luſitanos *Mançanas de la India*, id eſt, Mala Indica. *Nomina* Præferuntur fructus in Malaca nati Malabaricis: ſed iis adhuc præſtantiores quos Balagate profert. Conſpicitur hæc arbor æſtate alatis formicis perpetuò onuſta, quæ in ramis eius Laccam elaborant.

IAMBOLOINS. *CAP. CXI.*

HVIVS arboris materies cortice integitur coloris ferè eiuſdem cum Lentiſci cortice:folia Arbuto ſimilia habet,ſed Myrti virentis foliorum ſapore:fructus Cordubẽſibus oliuis maturis ſimiles, adſtringentis guſtus,& fauces contrahentis. Nullum vſum in medicina obtinent,ſed eduntur cum oriza cocta, nam appetentiam excitant. Vulgus *Iamboloins* appellat.

IANGOMAS. CAP. CXII.

ALIVS est fructus, *Iangomas* nuncupatus, Sorbis ferè similis colore, & immaturis prunis ſapore: quibus & arborem ſimilem habet. (ſed ſpinis obſitam) & folia & flores. Naſcitur cùm ſponte in agris, & in hortis etiam colitur. Fructus licet maturus digitis priùs emolliendus eſt antequàm edi poſſit: attamen adſtrictionem illam haud mediocrem, nequaquàm adhuc deponit: eáque de cauſa illius vſus eſt vbi adſtrictione opus habent.

AMBARE, Acoſtæ.

PINEI nuclei Malucani, Acoſtæ.

AMBARE. CAP. CXIII.

Forma. CRASSA magnaq; eſt hæc arbor, foliaq; habet Iuglandis foliis magnitudine reſpondentia, ſed non eius formæ, dilutiùs virentia, & multis venis elaborata, quæ illis magnam gratiam addunt: flores exiguos candidos, fructus Iuglandis nucis magnitudine dilutiùs virentes, & cortice quàm illa leuiore: odoris grauis & guſtus acerbi dum adhuc virent, coloris verò flaui in maturis, gratioris odoris, & guſtus grata aciditate commendabilis, medullam continentes cartilaginoſam & duram, è duris neruis obliquè intertextis conſtantem.

Nomina. Hanc arborē appellant Canarini *Ambare*, fructum *Ambares*, Perſæ *Ambereth*, Turci *Harb*, Luſitani *Ambares*, quemadmodùm Canarini. Propter fructus gratam aciditatem eum omphacij, ſeu agreſtæ loco cibis admiſcent: maturum ex ſale & aceto edunt, excitat enim edendi appetitum. Indi aduerſus bilioſos humores vtilem eſſe perhibent. Sale & aceto condîtus, diu conſeruari poteſt.

Ambare indianus.

PINEI NVCLEI MALVCANI. CAP. CXIIII.

Forma. ALITVR in hortis quibuſdam Malabar, tum etiam in nonnullis ſiluis ſponte naſcitur arbor magnitudine Pyri, cuius folia infernè diluto virore prædita ſunt, ſupernè autem ſaturo, admodùm tenella & mollia, quæ guſtata valde acria deprehēduntur, & linguam diu vellicant: fructus triangularis, auellanæ magnitudine, interiùs in multa receptacula diſtinctus, in quibus ſemen eſt album, ſolidum, rotundum, Pineo nucleo ſuo putamine exempto par.

Vſus. Eo fructu frequenter vtuntur Indi, cùm in curandis quibuſdam morbis, tum etiam in ſuis nequitiis. Binos eiuſmodi nucleos tenui membrana quæ illos

contegit

contegit liberatos terunt, & clysteribus vulgaribus admiſcẽt aduerſus ſchiaticam, & vrinæ difficultatem: ſeu propinant cum gallinæ iuſculo ad educẽdos putridos, lentos, craſſoſq; & frigidos humores, & aſthmaticos curandos, aduerſus quẽ morbum plurimùm commendant, & frequenter vtuntur. Ex aqua tritis impetigines inunctæ primùm tamen diligenter confricatæ & abraſæ, probè & breui temporis ſpatio curantur: ſed admodùm vrunt, vt experientia didici. Improbæ etiam mulieres illarum prouinciarum ſuis maritis parum æquæ, quatuor grana ſiue nucleos edendos præbent vt eos interimant. Vulgò appellatur hic fructus *Pinones de Maluco*, hoc eſt, Pinei nuclei Malucani, quòd iſtic frequentes ſint arbores hunc fructum ferentes, multúſque & familiaris admodùm ſit illius vſus in purgationibus: à Canarinis *Gepalu*. *Nomina fructus.*

CHARAMEI. *CAP. CXV.*

HVIVS arboris duo ſunt genera. Vnum Meſpili amplitudine, foliis Pyro ſimilibus, dilutè virentibus, fructu auellanis ſimili, admodùm flauo, eleganter in multos angulos deſinente, ſapore Omphacij, & grata aciditate, quem vel immaturum vel maturum, vel ſale condîtum vulgariter edunt. Alterum genus eiuſdem eſt magnitudinis, foliaq; habet Malo minora, fructum verò priore maiorem, cuius decocto cum Santalis aduerſus febres vtuntur Canarini Medici. *Forma.*

CHARAMEI, Acoſtæ.

Creſcit in ſiluis & montibus procul à mari diſsitis. E primi generis, quod ſecundùm aquas naſcitur, arboribus, ſeligunt Decanini & Canarini eam quæ longiùs à mari abeſt: eius radicis corticem (cui lacteus ſuccus ineſt) quatuor digitorum longitudine ſumentes cum drachma ſinapi probè terunt, & aſthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aluum & vomitum. Quod ſi immodica ſubſequatur euacuatio, Carambolas fructum vnum viridem edunt, vel aceti Canarini hauſtũ ſumunt (quod nihil aliud eſt quàm aqua decoctionis orizæ vno aut altero die reſeruata donec aceſcat, Canarinis aceti vices præbens, & medicum vſum præſtans) &, ſi profluuium nõ ceſſat, ægris caput frigida abluunt. *Locus.* *Vires.*

Magnus eſt horũ Charameis vſus in illis prouinciis, & ad orexim ciendam edere ſolẽt immaturos, maturos, ſalitos, vel ſale & aceto condîtos vt antè dixi, aut aliis eduliis quibus aciditatem conciliare volunt admiſcent. Vocantur in Canara, Decan, & vulgò *Charameu*, Arabibus, Perſis & Turcis *Ambela*. *Vſus.* *Nomina*

ARBORIS CORTEX AD RHEVMATISMOS VTILIS. *CAP. XVI.*

NICOLAVS Monardes lib. 3. Hiſtoriæ ſimplicium medicamentorum ex Nouo orbe delatorum, quorum in medicina vſus eſt, Peruani cuiuſdam corticis, quem ad rheumatiſmos ab Indis efficaciſsimè adhiberi ait, his verbis meminit. Inter reliqua mihi ex Peru miſſus eſt craſſus quidam cortex, quem ex vaſta arbore Vlmo ſimili cùm amplitudine tum

Locus. forma detractum ferunt. Naſcitur ad ripas fluminis cuiuſdam vigintiquinque leucis à Lima diſtantis: nec alibi in India facilè reperias. Indi capitis defluxionibus, rheumatiſmis, aut alioqui capitis grauedine laborãtes, huius arboris corticem in tenuiſsimum puluerem comminuunt, & naribus imponunt: humores enim inſigniter educit, qua ratione liberantur: quod verum eſſe nos ipſi experti ſumus. Secundum caloris gradum excedere videtur.

PACAL. *CAP. CXVII.*

AD EIVSDEM, inquit idem, fluminis ripas naſcitur altera arbor, quam Indi *Pacal* vocant, iam deſcripta multò minor. Huius ligni vſti cineribus cum ſapone mixtis, Indi ad tollendos lichenes etiam fœdiſsimos vtuntur, cùm qui in capite naſcuntur, tum qui reliquas corporis partes occupant: ſed & vetuſtas cicatrices emaculare dicitur. Paululum huius ligni etiam accepi, cuius facultates experiemur.

CACHOS. *CXVIII.*

MISSVM prætereà ſibi idem Monardes fuiſſe ait plantæ ſemen, plurimæ apud Indos æſtimationis, *Cachos* vocatæ. Naſcitur arbuſti modo, inſigni virore prædita eſt, folio rotundo & tenui: fructũ fert *Forma.* Malo inſano ſimilem, altera parte ſeſsilem, altera turbinatum, cinerei coloris, grati ſaporis & acrimoniæ expertis, minutum admodùm ſemen continẽs. Inuenitur duntaxat in Perüanis montibus. Magnæ eſt apud Indos, vt dixi, æſtimationis, ob inſignes facultates. Nam vrinas ciet, arenulas & calculum in renibus *Vires.* pellit, quódque præſtantius eſt, illius vſu calculum in veſica comminui ferunt, ſi mollis adhuc ſit, vllíſque medicamentis comminui queat: eiúſque rei tam multa proferunt exempla, vt admirationem mihi pariat: nam ea eſt mea opinio, veſicæ calculum haudquaquam expelli poſſe, ſolámque exemptionem illius remedium eſſe, nullum autem medicamentum adeò efficax eſſe, vt eum confringere valeat: aiunt tamen illius ſemen tritum ex aqua aliqua ad eam rem vtili ſumptum, calculum in lutum diſſoluere, quod excretum denuo concreſcat, & in lapideã duritiem conuertatur. Adoleſcentem vidi, cui hoc obtigiſſe ſcio. Is cùm veſicæ calculo torqueretur, idq; à lithotomis qui calculum deprehenderant intellexiſſem, & ex ſymptomatis quæ patiebatur agnoſcerem, hominem veris initio ad fontem qui de petra cognominatur ablegaui, vbi cùm duos menſes hæſiſſet, à calculo liber rediit, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuo in lapidea fragmenta concretum ſecum in charta detulit. Pauculum ſemen quod habemus terræ committemus, & ſi naſcetur vtemur, vt eius facultates quas in hoc morbo adeò prædicant experiamur.

FRVCTVS SVB TERRA NASCENS. *CAP. CXIX.*

Forma. MISSVS eidem etiam eſt ex Peru fructus ſub terra natus, pulcher admodùm aſpectu, & grati ſaporis, qui & radice caret, neque aliquam plantam profert, aut ab vlla planta producitur, ſed ſolummodo ſub terra enaſcitur quemadmodũ tubera: dimidij digiti magnitudinem æquat, rotundus eſt & contortus, & affabre elaboratus, coloris ſpadicei, nucleum intus continens, reſonantem dum ſiccus eſt, amygdalæ ſimilem, cortice fuſco, intus album & in duas partes diuiſum vti amygdala. Grati ſaporis eſt, & auellanam *Locus.* guſtu refert. Inuenitur apud flumen Maranon, nec vſquam alibi per vniuerſam

Indiam:editur recens & exiccatus,ſed torreri præſtat : apponitur ſecundis menſis bellariorum loco,quoniam ventriculum admodùm exſiccat & roborat : ſed ſi liberaliùs edatur,capitis grauedinem generat. Eum admodùm æſtimant cùm Indi tum Hiſpani,nec immeritò,quoniam eos qui ad me miſsi ſunt deguſtans , grati eſſe ſaporis deprehendi. Temperatus eſſe videtur.

FRVCTVS LEVCOMA NVNCVPATVS. CAP. CXX.

ARBORIS etiam fructum inde accepit, quem Indi *Leucoma* nuncupant:ſimilis eſt noſtrati caſtaneæ cùm colore,tum magnitudine, tum etiam ſeſsili illa & albicante parte quam caſtanea obtinet. Prægnans eſſe videtur,ſed quoniam binos duntaxat accepi , confringere nolui, cùm alterum ſeuerim & non prodierit,alterum in aliud ſationis tempus ſeruem. Arbor in qua prouenit vaſtæ eſt magnitudinis,materiæq; firmæ & robuſtæ , folia Arbuti obtinet. Fructum edulem gratiq;,ſaporis eſſe aiunt,& alui profluuia ſiſtere quoniam adſtringit:temperatum aſſerunt. *Forma.* *Arbor.*

SAPONARIAE SPHAERVLAE. CAP. CXXI.

CASSVLA ipſi prætereà miſſa fuit ſubere contexta , plena ſphærulis admodùm rotundis & nigris atque ſplendentibus , ſic vt ex Ebeno confectæ viderentur. Eæ verò conſtabant ex fructu in pumila arbore naſcēte magis incurua quàm recta , veluti Ruſcus, cuius folia filici ſunt ſimilia. Ferunt ij frutices rotundum fructum nucis magnitudine lenta quadam pulpa tectum,qua ſublata relinquitur ſphæra quædam maximè rotunda, coloris nigri,adeò dura,vt niſi malleo,aut alia quapiam re ſolida & dura confringi queat. Saponis vicem præbent hi fructus,quoniam ſi binis,aut tribus cum calida aqua veſtes eluantur,multò nitidiores redduntur, quàm ſi ſaponis librali pondere elotæ forent:plurimam etenim ſpumam excitant,eoſdémque effectus præbent quos ſapo, paulatim liqueſcentes , donec ſolæ ſphærulæ ſuperſint , quæ nucleus ſunt huius fructus:perforantur deinde hæ ſphærulæ , fiúntque ex iis precariæ coronæ adeò elegantes vt ex Ebeno confectas dicas,tum diutini vſus, quoniam difficulter confringuntur.Eſt verò is fructus adeò amarus , vt nulla quadrupes, aut auis eum deguſtent. Aliquot ex iis terræ credidi,quæ enatæ ſunt,foliáq; geſtant admodùm elegantia,& viridia:fructum ſuo tempore prolaturas exiſtimo,paruulæ enim adhuc ſunt plantæ. Deſcribit quoque hunc fructum Ouiedus Indicæ Hiſtoriæ lib.9. quod & ad Monardem annotauit Cluſius. Sūt,inquit Ouiedus,in his inſulis(Hiſpaniola videlicet)& cōtinenti quædam arbores, quæ à precariis ſphærulis & à ſapone cognomen acceperunt, quarum folia Filicis folia nonnihil referunt,licet minora ſint. Celſæ ſunt & formoſæ , fructum ferentes auellanæ , aut ceraſij magnitudine,corolla inſignitum, minimè edulem,qui ſole exſiccatus ſubflauum colorem retinet , is oſsiculum intus continet globulo bombardario æqualem,rotundum,nigrum, at ſi ſolis radiis opponatur, ſubrufum , quod ſemen exiguum & amarum habet. Ex his oſsiculis perforatis fiunt precatoriæ corollæ, non inelegantiores quàm ſi ex Ebeno confectæ eſſent , imò iis præſtant , cùm quòd leuiores ſint,tum non adeò fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni expurgantur perinde atque ſapone : at ſi quis frequentiùs eo vtatur, pannos vrit & corrumpit:ſemel duntaxat neceſsitatis cauſa eluiſſe ſufficiat. Pulpa oſsiculum ambiens ea eſt quæ ſaponis vicem præbet. *Arbor.* *Fructus.*

HERBA PVDICA. HERBA ÆSCHYNOMENE. CAP. CXXII.

Exerc.181. 28. Forma. αἶσχος, turpitudo foeditas αἰσχύνη pudor

OCTONVM circiter pedum eſt arboris proceritas, quæ naſcitur in prouincia Pudifetam. Ea rerum acceſſum videtur ſenſu percipere. Appropinquante homine, aut animali, ramos conſtringit: recedentibus pandit. Hoc vero ſimile eſt. Idem quoque ſpongiam facere confeſſum ac receptum eſt. Quare nemo neſcit, genus hoc à Philoſopho zoophytum appellari. At hæc etiam tactum præuenit, tum ſenſu, vt putant, tum ſui, vt palàm videtur, ſubtractione. Quapropter aut afflatum percipere dicendum eſt, aut radicis propter ſoli motum, compreſsionem, agitationémve. Hac de cauſ-

Lib.2.c.27. ſa nominant incolæ Arborem pudicam. De eadem ſcribere hæc videtur Garcias in Aromatum Indic. Hiſtoria. Naſcitur in Malauar planta miræ naturæ: nam ſi quis manũ admoueat, illico contrahitur. folia Polypodij, flores verò luteos habet. Nullus veterum huius, quod ſciam, mentionem fecit. Eam verò intelligere videtur qui Americam deſcripſit: quoniam in Peru prouincia plantam naſci aſſerit, cuius folia ſolo contactu ſiccantur. Sunt qui putant eandem à Theophraſto de-

Lib.4. hiſt. cap.3. ſcriptam his verbis: οἴδημα δὲ ἰδιόντι φύεται περὶ μέμφιν (lege ὕλημα, vt & Gaza) ὃ καὶ φύλλοις καὶ βλαστοῖς, καὶ τὴν ὅλην μορφὴν ἔχει οὐ τὶ ἴδιον, ἀλλ' εἰς δ' συμβαῖνον περὶ αὐτὸ πάθος. ἡ μὲν γὰρ πρόσοψις ἀκανθώδης ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ δ' φύλλον παρόμοιον ταῖς πτερύσι (Gaza legit πτερίσι, id eſt, Filicibus, Plinius πτεροῖς, id eſt, pẽnis) ὅταν δὲ τις ἅψηται τῶν κλωνίων, ὥσπερ ἀφαυαινόμενα τὰ φύλλα συμπίπτειν φασὶ (Gaza legit ἐπαμβλυνόμενα, ſed legendum ἀφαυαινόμενα, vel φαυλιζόμενα) εἶτα μετά τινα χρόνον ἀναβιώσκεσθαι πάλιν, καὶ θάλλειν. Id eſt, Naſcitur peculiaris quædam arbor circa Memphim, non foliis vel ramis, vel tota forma peculiare quid ſortita, ſed euentu: facies enim eius ſpinoſa, folium Filici ſimile, vt vertit Gaza, vel pennis, vt Plinius: ſed cùm ramulos quiſpiam contigerit, folia veluti areſcentia & langueſcentia cõtrahi aiunt, deinde paulò pòſt ad vitam

Li.13. ca.10. redire, & virere. Quæ Plinius ſic conuertit. Silueſtris fuit circa Memphim regio, tam vaſtis arboribus, vt terni nequirent, vel circumplecti, vnius peculiari miraculo, nec pomum propter, vſúmve aliquem ſed euentum. Facies enim ſpinæ, folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus, ac poſteà renaſcuntur. Huic arbori affinem herbam prodidit Apollodorus Democriti diſcipulus, quam icciirco Æſchynomenen appellabat, quia admotam manum refugeret foliorum contractione.

PAPYRVS. CAP. CXXIII.

Nomina. Lib.1.c.98 Lib.4. hiſt ca.9. Locus. Forma. Vide Pliny pag. 44.

PAPYROΣ Græcis, Latinis ſimiliter Papyrus, Arabibus *Burdi*, ſiue *Berdi*. Dioſcorides Papyri vt vulgò cognitæ deſcriptionem prætermiſit. Theophraſtus & natales & faciem quadãtenus delineauit, & varium eius vſum expoſuit. Naſcitur Papyrus, inquit, non in altis gurgitibus, ſed ad duos circiter cubitos profundo vado, alicubi etiam minore. Radix craſsitudine eſt carpi robuſti hominis, longitudine decem cubitos excedente. Creſcit ſuper terram ipſam, radices obliquas in imum demittẽs, tenues & denſas. Surſum Papyros producit, triangulos, quaternũm ferè cubitorum magnitudine, quos in multas diffundit partes, coma inutili, inualida, fructu prorſus nullo. Radicibus pro ligno vtuntur, non

Vſus. ignis ſolùm gratia, ſed ad diuerſi generis vaſa ex ipſo conficienda: multam enim materiam habent, bonamq́;. Papyrus ipſe ad multa vtilis eſt: ex eo enim nauigia fiunt, ex libro vela tegetéſque texunt, veſtes quaſdam, ſtragula, funes, alia plura. Ac externis quidem notiſsimæ ſunt chartæ (βιβλία dicit ſcapi tænias, ex quibus chartæ fiunt, ſcapos ipſos παπύρους, aliquando plantam totam πάπυρον, aliquando caulem) maximè verò ſuppeditando alimento plurimùm confert: mandunt enim

incolæ Papyrum & crudũ,& elixum,& assum, succum deuorãt, & quod mansum est expuunt. Talis igitur est Papyrus,& tales vsus præbet. Nascitur & in Syria circa lacum in quo & Calamus odoratus,vnde & Antigonus nauium funes faciebat. Eadem ferè Plinius tradit ex eodem Theophrasto. Papyrum ergo nascitur in paluſtribus Ægypti,aut quiescentibus Nili aquis,vbi euagatæ stagnant,duo cubita non excedente altitudine gurgitum,brachiali radicis obliquæ crassitudine, triangulis lateribus,decem non ampliùs cubitorum longitudine in gracilitatem fastigiatum(legendum videtur ex Theophrasto,Brachiali radicis obliquæ crassitudine,decem non ampliùs cubitorũ longitudine,triangulis lateribus. Theophrastus tamen radicem carpi robusti hominis crassitudine esse ait, longitudine decem cubitis maiore.) thyrsi modo cacumen includens (sic Gaza reddidit quod Theophrastus κόμην dixit,Strabo χαίτην ἔχοντες ἀχρεῖαν, ἀσθενῆ, quod aptiùs conuertisset, Comam siue iubam inutilem habent & inualidam: thyrsus enim à coma differt.) Semine nullo,aut vsu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus pro ligno incolæ vtuntur,non ignis tantùm gratia, sed ad alia quoque vtensilia vasorum. Ex ipso quidem Papyro nauigia texunt,& è libro vela tegetésque, necnon & vestem etiam stragulam,ac funes.(Ex biblo Theophrastus eadem texi scripsit, nimirùm ex Papyro siue Papyri caule,id est,caulis tæniis & philuris, non autem libro siue extimo cortice. Sed omisit Plinius mortalibus maximè necessarium huius plantæ vsum à Theophrasto positũ,nempe ex biblo texi biblia, id est,chartas etiam externis notissimas,cùm Græci longè plura chartis tradiderint, quàm ipsimet Ægyptij, apud quos Papyrus nascitur, memorabilium rerum monumenta saxis,obeliscis & pyramidibus inscribere soliti.) Mandunt quoque crudum decoctumq;,succum tantùm deuorantes(Dioscorides & eum secuti,vt Pierius in Hieroglyphicis,falsò putarunt radicem ἔχειν τρόφιμόν τι,id est, alimenti nonnihil præbere, ideoq; Ægyptios διαμασωμένους ἀποχυλίζειν, mandere exugereq; succum, τὸ διαμάσημα ἐπιπτύοντας. Nam præter Theophrasti perspicuam hac de re narrationem,Herodotus in Euterpe apertissimè refert Ægyptios Papyri è paluſtribus collectæ annua messe partem superiorem præcisam in alios vsus quàm alimentorum vertere,inferiorem autem cubiti longitudine & mandere & comesse,eximia quadam suauitate,cùm in luculento furno torretur. Ante fruges inuentas priscis Ægyptiis vsitatissimum & frequentissimum eum cibum fuisse ex Oro cognoscimus:scribit enim Ægyptios antiquissimam, & omni memoria priorẽ originem suam significantes,Papyri fasciculum pinxisse,quoniam eo primùm vescerentur.) Nascitur & in Syria circa quem odoratus ille Calamus lacum. Neque aliis vsus est quàm inde funibus Rex Antigonus in naualibus rebus,Sparto nondum communicato. Nuper & in Euphrate nasci circa Babylonem Papyrum intellectum est eundem vsum habere chartæ. His subiungit Plinius chartarum genera, earumq; conficiendarum rationem explicat,oratione quidem satis obscura & perplexa,vt in re antiquissima,& nobis ignota, quam ex doctissimis eruditissimi Dalechampij in Plinium obseruationibus, & ex Guillandino perspicuam reddere & enucleare conabimur. Preparantur,inquit Plinius, ex eo (Papyri scapo) chartæ, diuiso (scapo) acu in prætenues,sed quàm latissimas philuras (rectiùs fortasse longissimas,Guillandinus mauult latissimas.)Principatus medio (subaudi Papyro, ex vetusto codice,mediis scilicet philuris)atque inde scissuræ ordine. Hieratica(idest princeps & primaria)appellabatur antiquitus religiosis tantùm voluminibus dicata,quæ ab adulatione Augusti nomen accepit,(ablutione ex vetusto codice & Isidoro,Hieratica,inquit,subcolorata, Augustea facta abluendo candidior,) sicut secũda Liuiæ à coniuge eius. Ita descendit Hieratica in tertium nomen. Proximũ Amphitheatricæ datum fuerat à confecturæ loco (Guilland. Arthribitica , ab

Lib.13.c.11.

Lib.13.c.11. & 12.

Lib.5. c.10. Arthribica præfectura, cuius meminerunt Strabo, Ptolemæus, Stephanus. Arthribin etiam memorat auctor. Quidam Amphitheatricem dici potuiſſe ſuſpicantur, quòd in Amphitheatris Ægypti, Alexandriæq; potiſsimùm, à concurſu populi vacuis cōficerentur, vt ſolent mercenarij opifices in locis publicis à vulgi turba non occupatis artem ſuam exercere. Fortaſsis & id Romæ factum in aliquo Amphitheatro, vnde nomen. Excepit hanc Romæ Fannij ſagax officina, tenuatamq; curioſa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ non eſſet ita recurata, in ſuo (nomine) manſit Amphitheatrica. Poſt hanc Saitica ab oppido (Sai) vbi maxima fertilitas (Papyri ſuba.) ex vilioribus ramētis (philuris) propriorq; etiámnum & cortici Tæniotica à vicino loco (Guillandinus legit Tanica à Tani ciuitate, hodie Damiata) pondere iam hæc nō bonitate vænalis. Nam Emporetica inutilis ſcribendo, inuolucris chartarū, ſegeſtriumq; mercibus vſum præbet (Quidam legūt ſtegeſtrium, ἀπὸ τοῦ στέγειν, σκεπάζειν, καλύπτειν. Varroni tamē ſegeſtria dicūtur ſtramenta è ſegete, quibus lecticas inuoluebāt, vt ab imbre, puluere, & externis quibuſuis iniuriis defenderent. Alij quæuis ἐνειλήματα & inuolucra ſic appellari putant, quòd iis ſegerantur, ſeponantur ac ſeparantur quæ occultant. Sunt etiam ſegeſtria vela aut tegumenta cilicia, ex pilis caprarū aut hircorū contexta Procopio lib.2. belli Perſici, & Suidæ. Suetonius in Auguſto, ſegeſtrio aut lodicula inuolutus, non vt vulgò ſeſterio. Cuiacius 13. Obſeruat.) ideò à mercatoribus cognominata. Poſt hanc Papyrum eſt, extremumq; eius ſcapo ſimile, ac ne funibus quidem niſi in humore vtile. Vetuſti codices habent extimū, quod probat Dalechampius, pro extimo ac ſupremo cortice. In hoc Plinij loco Guillandinus Turnebum acriter inſimulat, tres chartæ ſpecies inuehentem, Hieraticā, Auguſtam, Liuiam, cùm vna eadémq; ſit Ægyptiis dicta Hieratica, quoniā religioſis & ſacris tantùm voluminibus dicata eſſet, Romanis adulatione prima Auguſta, adulatione ſecunda Liuia, vt obſcurius & ignotius, ordinéque tantū tertium eius nomen fuerit Hieratica. At qui totum hac de re Plinij ſermonem diligentiùs expenderit, Turnebum & Ruellium à Guillandino iniuſtè reprehēſos fuiſſe iudicabit. Cùm enim chartarū genera pro latitudinis differentia recenſet perſpicuè plu-
Ca.12. li.13. res eius ſpecies conſtituit. Emporeticæ digitos ſex eſſe vult, Saiticæ pauciores nouem, Amphitheatricæ nouem, Fannianæ decem, Hieraticæ vndecim, optimis verò duabus, id eſt Auguſtæ & Liuianæ (vt paulò pòſt oſtendemus) tredecim. Præ-
Ca.12. li.13. tereà Auguſtā & Liuianā eandem nō eſſe apertiſsimè demōſtrant hæc Plinij verba. Auguſtæ in Epiſtolis auctoritas relicta. Liuiana ſuam tenuit, cui nihil è prima erat, ſed omnia è ſecunda. Hæc ad Guillandini opinionē refellendam, tuendámq; Turnebi & Ruellij ſententiam ſatis valent, ſed multò magis quæ ſequūtur, in quibus ex Dalechampij iudicio & deprauata quædā corrigūtur, & obſcura declaran-
Li.13. ca.12. tur. Verba Plinij ſunt. Texuntur omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor vim glutinis præbet, cùm primo ſupina tabula ſcheda adlinitur, longitudine Papyri, quæ potuit eſſe reſegminibus (aliàs ſegminibus) vtrinq; amputatis. Tranſuerſa poſteà crates peragitur. Premitur (aliàs premuntur) deinde prælis, & ſiccantur Sole plagulæ, atque inter ſe iungūtur, proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures (philuræ ſubaud.) ſcapo quàm vicenæ. Hic Guillandinus Turnebum & Ruellium ignorantiæ accuſat, quòd locum non intellexerint, nec viderint tabulas hîc dici Papyri ſchedas, quæ auulſæ compinguntur, non autem aſſeres philuris ſubditos, ſuper quibus glutinantur. At contrà hi rectè, ille perperàm ſenſiſſe videtur. Nam dum charta fiebat, neceſſe fuit tabulā ſubiici, ſuper qua diſtēderentur rectæ & trāſuerſæ philuræ, quæ glutino, vel aqua Nili turbida cōmitterentur, quod Plinius his verbis indicat. Texuntur omnes tabulæ madēte Nili aqua: ſic enim ex manuſcripti codicis fide legendū cenſet Dalechāpius.

Idem

Idem ex iis verbis perſpicuũ fit (cum primo ſupina tabula ſcheda adlinitur). Quæ ſic accipit Guillandinus, cum primo ſcheda,id eſt,philura adlinitur & inſternitur tabula ſupina,auferẽdi caſu, id eſt,exporrecta in longum eadẽ philura. Quod ſanè repetitionis genus inſulſum minimè cõuenit ſuccinctæ Plinij breuitati, cùm preſſiùs dici potuiſſet & aptiùs(cum primo ſupina ſcheda adlinitur)quibus verbis nihil clarius, nec cõgruentius eſſe poteſt. Supinam ſchedã idem exponit recto ſitu poſitam,quomodo Liuius ſupinas manus dixit erectas,matronis in publico dolore ad cœlum & Deos tendẽtibus. Dalechampius verò ſupinã ſchedam interpretatur,cuius pars quæ in ſcapo vergebat introrſum, cùm ſuper tabula diſtenditur,extrorſum vertitur,nec tabulæ lignum tãgit:ſic enim poſita,quia mollior, humidior ac tenerior eſt,faciliùs ſuperiniectã aliam amplexatur & retinet. Idẽ Guillãdinus legẽdum putat (trãſuerſa poſteà cute peragitur.) At manuſcripti codicis integritas vulgatam lectionem nihil immutãdam eſſe ſuadet: cõmodiùs enim & cõcinniùs appellari nõ potuit chartarum textus,quàm cratis nomine,ob rectas tranſuerſaſq; philuras ſibi mutuò ſuperincũbentes,quæ cratis vel clatrorũ figura eſt. Porrò plagula eſt chartæ iam cõfectæ,ac ſuis philuris,ſiue ſchedis,ſiue ramentis textæ velut lamina,quam chartæ noſtræ ex linteis tritis cõfectæ folium vulgus vocat. An verò in apricis locis chartæ ſiccarentur an vmbroſis & perflatis,nõ eſt indignum ſcitu quòd id pertineat ad Plinij literam vel emẽdandam vel cõfirmandam. Verum id quidem eſt,quæ ſolo aquæ humore glutinãtur diſsilire,cùm vapore ſolis inareſcũt. At quæ luto pingui, aut pollinis flore aqua diluto cohærent, ſolis tepore & æſtu, atq; adeò ignis calore tenaciùs cõmittuntur. Itaq; qui chartas denſas libris compingendis,aut tegẽdis mercibus cõficiunt,vbi prælo chartæ quadratam plagulam ſatis preſſerint,inſolatu ſiccãt,& librarij voluminũ quæ conſuuntur poſteriora glutine oblita,vel igni admouẽt,vel ſoli exponunt,vt citiùs reſiccẽntur. Quamobrem & olim chartas inſolatu durari ſiccariq; ſolitas vero abſimile nõ eſt. Deinde Plinius chartarum ſpecies ex latitudinis differentia,& earum ordinem exponit. Magna in latitudine eorum differẽtia,tredecim digitorum optimis. Duæ detrahũtur Hieraticæ,Fanniana denos habet. Et vno minùs Amphitheatrica. Pauciores Saitica:nec malleo ſufficit. Nam Emporeticæ breuitas ſex digitos nõ excedit. Præterea ſpectantur in chartis,tenuitas,denſitas,cãdor, læuor. Primatum mutauit Claudius Cæſar. Nimia quippe Auguſtæ tenuitas tolerãdis non ſufficiebat calamis. Ad hoc trãſmittens literas lituræ metum adferebat aduerſis, & aliàs indecoro viſu per trãſlucida. Igitur & ſecundo corio ſtatumina facta ſunt è primo ſubtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mẽſura,& cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit vitium, vnius ſchedæ reuulſione plures infeſtãte paginas. Ob hoc præclara omnibus Claudia: Auguſtæ,in epiſtolis auctoritas relicta: Liuiana ſuam tenuit, cui nihil è prima erat,ſed omnia è ſecũda(cui nihil primum erat,ſed omnia ſecũda,ex vetuſto codice.) Scabricia læuigatur dẽte cõchæ,ſed caducæ literæ fiunt. Minùs ſorbet politura charta,magis ſplẽdet. Rebellat ſæpe humor incurioſè datus,primoq; malleo deprehẽditur,aut etiam odore,cùm fuerit indiligẽtior. Deprehẽditur & lentigo oculis,ſed inſerta mediis glutinamẽtis tænia,fungo Papyri bibula, vix niſi litera fundente ſe:tantùm ineſt fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum vulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aſperſu. Nam fabrile gummíque fragilia fiunt. Diligentior cura molli panis fermẽtati colato aqua feruente. Minimùm hoc modo intergerij : atque etiam Nili lenitas ſuperatur. Hæ ſunt ex Plinio Chartarum ſpecies. Prima eſt latitudinis decem digitorum, quales ſunt Auguſta & Liuiana:aliæ enim eſſe nõ potuerunt quàm hæ,ab adulatione Auguſti & Liuiæ principem locum nactæ, reiecta in tertium bonitatis & nobilitatis locum Hieratica,quæ ſecunda eſt digitorum vndecim. Tertia Fãniana, de-

Lib. 13. c. 12.

cem. Quarta Amphitheatrica, nouem. Quinta Saitica, pauciorum nouem, nempe octo, quę nec malleo sufficit, vel quòd tam angusta sit, vt malleum qua parte ferit, latiorem non admittat, vel tam fragilis sit, vt malleo percussa disrumpatur. Sexta Emporetica, sex digitorum. Taniticam cortici propiorē, & venalem pondere non bonitate in hoc censu nō reposuit. Hæ fuerūt chartarum differētiæ dum vixit Augustus, mutatæ posteà à Claudio. Nimia enim Augustæ tenuitas tolerādis non sufficiebat calamis, quo minùs pertunderent ac perforarēt, & transmittens literas, id est, literarum atramētum, lituræ metum afferebat auersis. Sic enim legēdum ex vetusto codice. Nam aduersa charta est exterior, & oculis nostris obiecta, quam scribētes intuemur, in qua calamus properat. Auersa posterior, & à tergo posita. Litura verò effusi sparsiq; atramēti in bibula charta est macula, ei similis quam penna scripturam delētes inducimus. Apparet certè ea magis in auersa chartæ facie, illuc subeunte atramēto, vt cùm aduersa iam aliquid scriptum est, in auersa maculis nigris fœdata prætereà nihil pingi queat. Igitur & secundo corio statumina facta sunt, è primo subtegmine. Vetustus codex habet, Igitur & secundo corio stamina facta sunt, vt primo subtegmina, sensu nihil discrepāte, etiā si statumina legamus. Stamen id est quod colo obuolutum mulieres nent. Est & in textrinis filum telæ directum, intra quod subtegmē siue trama currit trāsuersim. Statumen verò ridica siue palus quo vitis fulcitur. Auctoris ergo sensus est. In charta Claudij sicut primo corio è rectis philuris cōfecto additum est secundum velut subtegmē siue trama ex schedis trāsuersis textum, sic huic impacta pro tertio corio siue stamina siue statumina sursum è rectis philuris composita, velut in primo corio. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mēsura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehēdit vitium, vnius schedæ reuulsiōe ampliores infestāte paginas. Sic vetustus codex. Macrocolla ἀπὸ τῶν μακρῶν κολλῶν dicta putat Guillandinus, Dalechampius ἀπὸ τῶν μακρῶν κώλων, à longis velut artubus, & mēbris. Mensura pedalis & cubitalis, id est, sesquicubitalis harum chartarum an in lōgitudinem an in latitudinem exporrigeretur, Plinius non statuit: in latitudinem potiùs existimat Dalechampius, de latitudine enim hîc agitur: & scapi Papyri, vnde schedæ distrahebantur, nota est lōgitudo ex superioribus, circiter quatuor pedum, quæ ad pedis vel cubiti mēsuram contrahi nō potuit: quamuis μακροκώλȣ nomē longitudinem potiùs indicet quàm latitudinem. Cùm autem vnius schedæ reuulsione ampliores vel plures infestari paginas dixit, docet nos plagulas chartæ confectæ, siccatæ, malleatæ, læuigatæ plicari solitas in paginas, vt fit & in nostris linteis, quæ quo complures essent, magis scriptura conturbaretur ac læderetur, si quis vnam philuram vel improbitate ac malitia, vel corruptam ac vitiosam exemisset. Augustam epistolis laudatam testatur Martialis, salutatricémque vocat.

Lib. 9. *Marcus amat nostras Antonius Attice musas,*
Charta salutatrix si modò vera refert.

Ex his pro æstimationis ac pretij ordine, & latitudinis varietate, quoniam par ferè esset omnium longitudo, chartas numerare, & in suis classibus recēsere possumus. Augusti tempore Macrocolas primas, pedem aut sesquipedem latas, Augustam & Liuianam optimas, digitos tredecim, Hieraticam vndecim, Fannianā decem, Amphitheatricam nouem, Saiticam, & quam omisit auctor Taniticam pauciores, nempe septē vel octo, Emporeticā sex: quas omnes anteiuit & bonitate & dignatione Claudia, principatu Claudij texta, ex duobus staminibus siue statuminibus, & interiecto vno subtegmine optimis, nempe Augusta & Liuiana aliquātò latior, vt suspicari licet, ad digitos quatuordecim vel quindecim. Ex his cuius perspicuū esse potest, Guillādinum non rectè affirmasse Augustam & Liuianam, Hieraticam candē esse chartam. Hîc nō sunt omittēda chartarum vitia quatuor, quæ

auctor

auctor ponit, scabritiam, rebellem cōtumaciam, lentiginem, tæniam vnā vel plures. Scabritia, inquit, læuigatur dēte, &c. Id est, Scabritiæ remediū est dente vel concha politura, moderatione tamē adhibita, ne vehemētiùs atteratur. Nam quamuis ex cōplanatione & erugatione splēdeat magis, fulgenteq; nitore oculis placeat, validiore tamē attritu nō sorbet atramētum sed respuit, & si quæ literæ appictæ sint, instabilis & fugax est scriptura, nec permanet. Alterum vitium est rebellio. Rebellat humor incuriosè datus, cùm artificis operæ & studio reluctatur pertinaciùs, nec omne corij spatiū ex æquo rigat & oblinit, sed alicubi subsistit copiosior, alicubi parcior affunditur, vnde plagularum fit inæqualis & superficies, & resiccatio. Nam cùm probè curatam, subactam, tractatamq; chartam esse pùtat artifex, neq; quicquā aliud operæ suæ prætereà desiderare, tum cōtra eius spem vitium id detegitur, & tanquā recrudescit, quòd eius diligētiæ negotiū faciat. Itaq; retexēda charta, & eodē labore domanda, atq; peruincēda quo priùs. Malleo deprehēditur id vitium, aut quòd percussam laceret, aut quòd eminentiora tubera, depressioresq; lacunas plagularum inæquali percussu tundat, & inuenusta deformitate tusas ostendat. Prodit eam labē etiā odor, charta præsertim negligētiùs prælo cōpressa & siccata, mucidus fœtidusq; putrescente ac situm olente humore, qui nec prælo est elisus, nec insolatu dissipatus. Deprehēditur & lentigo oculis, &c. Lentiginē in charta Plinius appellat næuos, sordes, decolores punctorum notas, & maculosas velut aspergines, quæ fiebāt dum cōpingerētur coria, si quid illaberetur impurius, quod natiuū colorem inquinaret, aut si quid in schedis cōtortum & conglobatum chartam infuscaret. Oculis id cognoscebatur, vel conspecta statim charta, si maculæ in aperto forēt, vel ad solem explicata, si altiùs insiderēt (Sed inserta me diis glutinamentis tænia.) Quartum ac postremum vitiū est tænia, non, vt Guillandinus arbitratur, philura vel scheda, sed oblongus & angustus in plagulis ductus, nullo glutine, aut pingui humore litus & opertus, in quo sola Papyri fungosa & bibula raritas absque vllo tectorio calamis scribētium occurrit, & literam siue atramēti picturam dum haurit diffundit. Quod nec ictu mallei, nec oculorū conspectu exploratum sed scriptura tantùm, tum picta litera liquescēs vtraq; parte cōbibitur, & tam aduersam quàm auersam partem inquinat. Hæc de Papyro & veterum chartis ex Plinio & Dalechampij obseruationibus studioso lectori fortasse nō iniucunda exponere voluimus. Papyrum Niloticam siue Ægyptiam ex Ægypto delatam, & qualē describunt Theophrastus & Plinius, Pena in horto Pisano florentem se legisse ait, quam Cypero cōgenerem facit & similimā, verùm elegantiorem multò, iunceo, arundinaceóve triquetro caule, medulla farcto tomētitia, stipitibus multis, proceris, lænibus, nitidis surrectis, senū, interdum septenū cubitorum altitudine, quibus ad imum tantū folia insunt Cyperi aut Sparganij repanda, radicibus arundinaceis, fibrosis, floribus valde speciosis, luculētam in ambitu cæsariem referentibus, numerosis gracilibus thyrsulis, dēso & æquali comarum stipatu, & apicibus prominentibus, Ferulæ in modum collectis, nō vt in Cypero sparsis, quos circa ortum ambiunt radiatim foliola

PAPYRUS Aegyptia, Penæ.

foliola multò minora illis quæ ſunt ad imũ, vt in Cypero. Quare veri ſimile eſt, inquit Pena, hãc veram eſſe Theophraſti Papyrũ, cuius deſcriptio apud Pliniũ neq; mutila, neq; ex duabus diuerſi generis cõfuſa, nempe hac Ægyptia, & Babylonia, vt cẽſet Pena, ſed eadẽ planè eſt quæ apud Theophraſtum, vt ſuprà citatos vtriuſq; locos cõferenti facilè innoteſcet. Præterea cùm ſcribit Pena Pliniũ vſum tum funium tum chartæ obſcuriùs tradẽtem his verbis, Texuntur omnes tabula madẽte Nili aqua, quod de funibus quis fortè interpretetur, inquit: & mox, Turbidus liquor vim glutini præbet, &c. cùm ſcribit, inquam, medullæ gluten in chartas duci ſolitum innuere videri. Ad hæc cùm antè dixerit caulis medullam tomẽtitiam tuſam, glutiniſq; in ſpeciem ſubactam, ductam olim fuiſſe in bracteas Papyraceas, quæ mutuò ſibi appreſſæ folia craſsiora cõflabant, ſcribendo apta, quemadmodũ etiam fit ex laciniis linei panni cõtuſi, & in candidum redacti, neq; chartarum priſcarum, neq; noſtrarum conficiendarum rationem intellexiſſe videtur. Neq; enim medulla vlla Papyri in laminas ducebatur, quæ mutuò appreſſæ folia cõficerent, ſed ſcapi Papyri philuræ ſuper tabula exporrigebantur rectæ & tranſuerſæ, ex quibus plagulæ & chartæ fierẽt, vt prolixè & dilucidè ex Plinio declarauimus. Neque panni linei in gluten rediguntur, vnde chartæ noſtræ fiant, ſed ex lineis pannis tritis & aqua diſſolutis folia compingũtur, quæ poſteà glutine accepto ſolideſcunt.

Vires. Nunc de medico Papyri apud veteres vſu dicamus. Ad aperiendas fiſtulas, inquit

Lib.1.c.98. Dioſcorides, madefacta lino inuoluitur, vſque dum inaruerit: conſtricta enim atque immiſſa in hiatum, humore completur, & intumeſcendo fiſtulas aperit. Crematæ Papyri cinis nomas cùm omnium partium, tum oris maximè cohibet: verũ id meliùs combuſta charta præſtat. Quæ verò addit de radice Ægyptiis alimenti

Lib. 8. ſim. nonnihil ſuppeditante, id iam refutauimus. Galenus de eadem ita ſcriptum relinquit. Papyrus ipſa quidẽ per ſe in vſum medicinæ non venit, at macerata aut vſta vtilis efficitur. Igitur oxycrato vinóve macerata recẽtia vulnera glutinat, maximè in circulum circumpoſita. At vſta medicamentum eſt exſiccans, velut & char-

Li. 24. c. 11. tæ combuſtæ cinis, niſi quia infirmior eſt quàm Papyri. Plinius, cognata in Ægypto res eſt Arundini Papyrus, præcipuæ vtilitatis cùm inaruit (Dioſcorides priùs madefacit, & imbuit, mox circundato ligno conſtringit, quoad compreſſa exſiccetur) ad laxandas ſiccandáſque fiſtulas (ad aperiendas ſiue recludendas fiſtulas tantùm dixit Dioſcorides) & intumeſcendo ad introitum medicamẽtorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex vino potus ſomnum facit (de ea re nihil planè Dioſcorides) ipſa ex aqua impoſita callum ſanat.

IVNCVS ODORATVS. CAP. CXXIIII.

Nomina ΣΧΟΙ̃ΝΟΣ & σχοῖνος ἀρωματικὸς Græcis, Latinis Iuncus odoratus, Cornelio Celſo Iuncus rotũdus, vt diſtinguat à Iunco vulgari & Cypero, Iunco triãgulari, Officinis Squinanthum, dictione ex χοίνȣ & ἄνϑȣς, id eſt, ex Iunci flore deprauata, quo Schœnanthi nomine olim vocabatur à multis tempore Galeni à præſtantia roſeaque fragrantia, Serapioni Adher, non Adcher, vt in excuſis codicibus legitur, Auicennæ Adhar, non Adchar, Hiſpanis *Paya de la Mequa*, ſiue *Paya de Camelhios*, Gallis *Paſture de chameaux*. Dioſcorides locos natales, &

Lib.1.c.16. præſtantioris notas potiùs, quàm totam eius figuram deſcripſit his ferè verbis.

Locus. Iuncus odoratus in Africa & Arabia naſcitur. Laudatiſſimus ex Nabathæa, proximus Arabicus, quem aliqui Babylonicum cognominant, alij teuchitin: peſſi-

Præſtantia mus ex Africa. Eligendus eſt rufus, recens, floribus refertus, tenuis, purpuraſcens, fiſſilis, qui manibus confricando roſæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad lin-

Lib.21.cap. guam. Breuiùs hæc Plinius dixit. Ob id & odorati Iunci medicinæ dicentur,

quoniam

quoniam & in Syria Cœle (vt ſuo loco retulimus) naſcitur. Laudatiſsimus ex Nabathæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, peſſimus ex Africa, ac ſine odore. Eſt autem rotundus, vinoſæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricando odorem roſæ emittit, rubentibus fragmentis. Quæ ſi cum Dioſcoride conferas, quædam manca, alia perperàm notata perſpicies. Neque enim ex Dioſcoride Iuncus ex Nabathæa teuchites cognominatur, ſed Babylonius. Quare ſic Plinij locus explendus videtur. Laudatiſſimus ex Nabathæa, proximus Arabicus, quem aliqui Babylonium cognominant, alij teuchitin, peſſimus, &c. Eſt autem τεῦχος, ἀγγεῖον, vas, vnde τευχίτις σχοῖνος, quod vaſis afferretur. Neque vinoſam mordacitatem Iunco huic ineſſe ait Dioſcorides, ſed linguam mordere μετὰ πολλῆς πυρώσεως, id eſt, cum multo feruore : neque rubentia fragmenta, ſed σχιζομένην καὶ ἐμπόρφυρον, id eſt, fiſſilem & purpuraſcentem. Quod vterque de roſæ odore dixit, id negat Garcias : nam tritum quidem ait iucundum odorem ſpirare, ſed non roſæ : annotátque Dioſcoridem in his aromatis ſæpe incertis comparationibus vti. Auicenna duo Iunci genera ſtatuit, vnum Arabicum, & boni odoris, alterum in Agiami natum, quo vocabulo Damaſcum ait intelligi Garcias. Alij Iuncum Agiami accipiunt Iuncum vulgarem, de quo Dioſcorides lib. 4. vt eo capite Auicenna duo capita Dioſcoridis commiſceat, vnum de Iunco odorato, alterum de Iunco vulgari, qui locis humidis naſcitur : nam Agiami exponit Bellunēſis natum in loco humido & paluſtri. Illud verò æquè abſurdum quod ſubiicit ex Dioſcoridis auctoritate, Iuncum odoratum duarum eſſe ſpecierum, quarum vna eſt quæ non habet fructum, altera quæ fructum habet nigrum : neque enim Dioſcorides ita diſtinxit, neque fructus Iunci odorati vſpiam meminit. Serapio ex Abohanifa tradit Iuncum odoratum radicem habere ſimilem Chulem, latiorem tamen, cum minoribus tuberibus, ramulos tenues, qui fructum ferunt ſimilem floribus Arundinis, ſed gratiorem & minorem. Quid autem Serapioni ſit Chulem neſcio, niſi fortaſſe ſit gramen, aut herba vulgaris Græcis πόα dicta. Pandectarius

Lib. 2. cap. 591.

Cap. 42.

Cap. 158.

IVNCVS odoratus, Matthioli.

SCHOENANTHI flores, Lobellij.

vocat

In cap.16. Lib.1. vocat Chulem herbam capillarem. Recẽtiores accuratiùs & magis ſignatè Schœnanthi ſpeciem expreſſerunt. Matthiolus, qui ſe arculam florum Schœnanthi plenam habere ait, folia ei Caricis vel Zeæ tribuit, robuſtiora tamẽ, ſurſum ſpectantia, ex quibus culmi geniculati, & in horum ſummitate flores exeunt odorati. Radix ſubeſt ima parte villoſa odoratáque, ſed odor tempore perit. Cluſius in ſcholiis in Garciæ hiſtoriam refert natas ſibi fuiſſe Iunci odorati plantas ex ſemine Italia miſſo. Is teneris multis culmis aſſurgit, tenerioribus foliis quàm Gramen, ſiue πόα, quam plurimùm refert, linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratum quidem ſpirant odorem, ſed in quo Roſæ odor non appareat: nam manducata potiùs Roſæ præſertim ſaccharo condítæ odorem æmulari videtur. Nullum protulit florem, quod ſeriùs prouenerit. Radix fuit numeroſa, capillacea, non, vt dixit Serapio, nodoſa, guſtu feruido & aromatico. Tandem frigoribus periit, vt annua planta eſſe videatur. Eius iconem ex eodem Cluſio hîc proponimus, cui addidit Lobellius flores ſpicatim è glumis ſecundum caulem Lilij ritu hærentes, quos etiam hîc appinximus. Naſcitur in Mazcate & Calaiate Arabiæ prouinciis maxima copia Garcia teſte, non aliter quàm Gramen vulgare in Hiſpania, quo paſcuntur animalia. Ab incolis vocatur *Sachbar*, à nonnullis *Haxis cachule*, id eſt, herba lotoria, ſiue lotionibus idonea. Aliis etiam nominibus Arabes Schœnanthum nuncupant, vt Auicenna Adhar, Serapio Adher, vt diximus, quos ſequuntur Arabici omnes & Perſici Medici. Florem verò vocant Foca, Perſæ qui ad ſupradictas vſque prouincias pertingunt, Alaf, quod herbam ſignificat. Apud Indos Herba Mazcatenſis appellatur. Sunt qui Paleam de Mequa vocant, alij Paſtum camelorum, nec immeritò. Non ſunt tamen iſtic adeò frequentes cameli, vt totum gramen cum floribus depaſcantur. Sunt enim etiam aſini, muli, equi, boues, capræ & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt, quàm hunc Iuncum. Quare non temere ſcribit Galenus neſcire ſe quomodo Schœni anthos, id eſt, Iunci odorati florem vocent, cùm floris copiam non admodùm ſuppeditet. Nam etſi tota adferatur herba, ſunt tamen eius ſuperiores partes à camelis ſæpe depaſtæ: veſcuntur enim ea, & delectantur maximè, non quòd tantus ſit illic camelorum ſummitates depaſcentium numerus, vt nullus vnquam flos nobis compareat, ſed quòd trunca ſæpe adferretur herba, nempe radix, folium, caulis, flores autem ferè nulli, quemadmodùm hodie videas in emporiis magnam plantæ copiam, flores autem perpaucos, tum quia plurimæ illic animantes iis vt cæteris graminibus veſcendo ſummitates abſumunt, tum quia flores pappoſi tenuéſque facilè dilabuntur. Huic florum paucitati accedit inſtitorum negligentia, qui nullos adferunt, medicis hos non poſtulantibus, quòd eorum vſus deſierit. Defertur quidem in Indiam in medicum vſum vſurpandus. Maxima tamen copia in faſciculos colligatos nauibus inferunt equarij mercatores, vt equis ſubſternant, ne ſtercoris & vrinæ pædore offendantur: nam ſimul atque maduerit in mare abiiciunt, & recentem ſubſternunt. Sed & nautæ faſciculos aliquot ſecum aduehere ſolent, quos in India vendunt. Refert idem Garcias ſe in inſula Dio vili emiſſe multos Iunci faſciculos, quos in Luſitaniam cum aliis aromatibus mitteret, nullum tamen flórem ſe vidiſſe. Sed nec ab incolis in pretio habebatur, nec eius vllus apud eos vſus niſi in lotionibus: eo enim ſe & iumenta ſua lauant. Arabes verò & Perſæ Medici ad medicamenta duntaxat vſurpant. Schœnanthum noſtrum ex Alexandria Ægypti ad nos aduehitur, eò importatum ex locis antedictis. Sed in eo deligendo diligentia magna eſt adhibenda: id enim palearum quarundam & herbarum feſtucis impoſtores adulterant. Ad hæc ne vetuſtate vires amiſerit diligenter expendendum Hæc enim vitia multis perſuaſerunt Schœnanthum Officinarum ſpurium & illegitimum eſſe. Sed falluntur

Margin notes (printed beside the text above):
- *Forma.* (beside "nanthi ſpeciem expreſſerunt")
- Lib. 1. c. 34. (beside "liis in Garciæ hiſtoriam")
- *Locus.* Lib. 1. c. 34. (beside "Mazcate & Calaiate Arabiæ")
- *Nomina* (beside "*Sachbar*, à nonnullis")
- Lib. 1. Anti. (beside "lum norunt, quàm hunc Iuncum")

luntur illi, quoniam tum deſcriptio, tum vires perſpicuè eos refutant. Nam quod radices primùm medico vſui conuenientes illi non ineſſe contendunt, ſed capillorum modo tenues, deinde paleas ipſas nullam guſtantibus acrimoniam relinquere, poſtremò Schœnanthum vulgare Iuncum non proferre, ſed calamos geniculatos Tritici vel Hordei modo, in iis vehemẽter errant: ſiue enim tenues ſint radices, ſiue craſſæ, nihil ad hiſtoriam áttinet, modò iis viribus præditæ ſint quæ eis tribuuntur, quibus ideò deſtitutæ non ſunt quòd ſint capillaceæ, nam Dioſcorides eas non deſcripſit. Quod Schœnanthum noſtrum acrimonia careat, id falſum eſt: id enim quod vetuſtate euanidum & exoletum non fuerit, linguam manſu vellicat. Quod Iuncum ferat, non calamos quos ferre debeat, apertè Dioſcoridi refragatur, ſcribenti: χρῆσις δὲ τοῦ ἄνθους, καὶ τῶν καλάμων, καὶ τῆς ῥίζης, id eſt, Vſus eſt floris, calamorum, & radicis. Illud verò abſurdiſsimum, Galangam Iunci odorati radicem eſſe, cùm Galanga auctore Garcia in China naſcatur, quæ bis mille leucis ab Arabia diſtat, & plurimùm à Iunco odorato differt tum foliis, tum radice, nec niſi ſata proueniat, Iuncus autem ſponte naſcatur, nec feratur. Alij aliis rationibus noſtrum Schœnanthum vt adulterinum improbãt. Primùm quòd caulem Cyperi non habeat, vt Dioſcorides in Cypero teſtatur: deinde quòd radices noſtro Phu ſimiles non ſint: præterea quòd antiquis florum, caulis, radicum vſus tantùm fuerit, non foliorum, quibus hodie tantùm vtuntur: adhæc quòd in noſtro Schœnanthi tum caule tum radice nullus prorſus calor percipiatur, nec ſapor, ſed in foliis quibus Dioſcorides non vtitur. Quæ facilè refelluntur. Dioſcorides enim Cyperi caulem nulla adiectione dixit eſſe ὅμοιον χοίνῳ, id eſt, ſimilem eſſe Iunco, vulgari ſcilicet. Quare Ruellius perperàm caulem Iunci odorati vertit. Cùm enim Dioſcorides Schœnantho calamum tribuat, Cyperi autem caulis calamus non ſit, nec rotundus, nec geniculatus calami inſtar, ſed anguloſus, vt ad huius diſcrimen Iuncus ille odoratus rotundus cognominatus ſit à veteribus, quonam pacto Dioſcorides capite de Cypero ei Iunci odorati rotunditatem aſſignaſſet? Idem nuſpiam Phu radicem Schænantho ſimilem dixit: ſic enim capite de Phu, ῥίζα δὲ ἡ μὲν ἀνοτέρα περὶ δακτύλου μικροῦ τὸ πάχος, πλαγία δὲ ἐπιρρίζια ἔχει καθάπερ χοῖνος, ἢ μέλας ἐλλέβορος. Id eſt, radix Phu ſuperior digiti parui craſſitudinem æquat, ex obliquo fibras ſeu radiculas habens Iunci & Ellebori nigri modo. Hìc fibras radicis Phu fibris radicis Iunci ſimpliciter comparat, vt hìc quoq; Ruellius malè Iunci odorati verterit. Quod autem Schœnanti noſtri caules & radices minimè in medicina vſurpentur, ſed folia duntaxat, nõ euenit, quòd partes illæ ſapore, odore, viribuſque careant, (ſunt enim omnes odoratæ & efficaces) ſed quia poſt Dioſcoridis tẽpora incuria Medicorum ita inualuerit vſus, procul-dubio reuocandus, vniuerſáque planta vtendum in poſterum, quod teſtatur Galenus his verbis. Ego quidem mihi teſtis eſſe poſſum, habere me nunc ad manus aliquot Iunci odorati plantas, quarum calami ac radices non minùs ſunt acres quàm folia. Quare qui Schœnanthi noſtri natales ac facultates diligentiùs examinauerit, id ex Arabia in Alexandriam, inde ad nos importari ex negotiatoribus certò intelliget, ac legitimi facultatibus præditum eſſe teſtabuntur Medici omnes, qui id ſæpe in medicamenta vſurparunt. Eas autem facultates Dioſcorides ita declarat. Iunci odorati floris, calamorum, radicis eſt vſus. Vim vrinæ ciendæ habet, menſes pellit, inflationes diſcutit, caput aggrauat, modicè adſtringit, comminuit, concoquit, & venarum ſpiracula aperit: flos eius in potu vtilis eſt ſanguinem reiicientibus, doloribus ſtomachi, pulmonis, iocinoris & renum. Miſcetur antidotis. Radix adſtringentior eſt: ideò faſtidiis ſtomachi, hydropicis, conuulſis drachma vna cum pari pondere Piperis per dies aliquot datur. Decoctum vuluæ inflammationibus, ad deſidentium fotus vtile eſt. Plinius aliter de iis

Marginal notes: Lib.1.c.4. — Lib.1.c.10. — Lib.8.ſim. — Lib.1.c.16. — *Vires & Temper.* — Lib.21.c.18.

ſcripſit. Diſcutit inflationes, ob id ſtomacho vtilis, bilémque & ſanguinem reiicientibus. Singultus ſedat, ructus mouet, vrinam ciet, veſicæ medetur. Ad muliebres vſus decoquitur, opiſthotonicis cum reſina arida imponitur. Dioſcorides florem duntaxat ſtomacho vtilem eſſe dixit, & ſanguinem tantùm reiicientibus. Quod Plinius ad muliebres vſus decoqui, ille decoctum ad inflammationes vuluæ fœminis inſidentibus vtile. Vterque vrinam ciere. Reliqua, quæ Plinius habet, Dioſcorides prætermiſit. Galenus de iiſdem hæc prodidit. Schœni anthos modicè calfacit, modicè etiam adſtringit, nec planè à tenuitatis natura alienus eſt. Quare vrinam mouet, menſéſque ciet, adhibitum ſiue in fotum, ſiue in potionem. Prodeſt & ſtomachi, & iecoris, & ventris inflammationibus. Magis adſtringit radix. Flos calidus eſt. Porrò in omnibus ſui partibus, in aliis magis, in aliis minùs guſtantibus apparet adſtrictio. Quare hæmoptoicorum medicinis admiſcetur. Hæc Galenus. Etſi in Officinis verus odoratus Iuncus reperiatur, tamẽ odor & ſapor adeò euanuerunt, viréſque tempore ita imbecilles factæ ſunt, vt putent nonnulli hunc non aliam eſſe plantam, inquit Pena, quàm quæ paſſim in Adriaticis frequens, & nonnunquam in mediterraneis, litoribus, & ſabuletis occurrit, planè ſpecie, magnitudine, culmóque concolori ſimilem Iunco odorato: meminítque ille hanc ſibi obtruſam à pharmacopœis Venetiis & Monſpelij, qui affirmarent veri eſſe congenerem. Verùm ab illius præſtantia longiùs abeſt, quàm Canna vulgaris à Calamo aromatico deinde foliis eſt gramineis, & longè diſſimilem florem profert. Coniicere poſſit quiſpiam Iuncum eſſe odoratum, quem in Campania inueniri memorat Plinius.

Lib. 8. ſim.

Marinus Iuncus gramineus foliis Schœnanthi.

CALAMVS AROMATICVS. CAP. CXXV.

Nomina

ΚΑΛΑΜΟΣ ἀρωματικὸς, Latinè Calamus aromaticus, potiùs quàm odoratus. Auicenna & cæteri Arabes omnes Caſſab & Aldirira vocant. Caſſab enim Calamus eſt, Aldirira ex aromatibus. Dirire enim idem quod aroma. Serapio corrupto vocabulo Haſſabel-derire. De hoc Dioſcorides ſic breuiter. Calamus aromaticus in India naſcitur. Melior eſt fuluus denſè geniculatus, & qui in aſſulas multas frangitur plena araneorum fiſtula, albicans, viſcidus in mandendo, & aſtringens cum aliquãta acrimonia. Et Plinius, Calamus, inquit, in Arabia naſcens, communis Indis atque Syriæ eſt: in qua vincit omnes, à noſtro mari centum quinquaginta ſtadiis. Inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam exiſtimauere) Antilibanum in conualle modica iuxta lacum cuius paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadiis Calamus & Iuncus odorati gignuntur. Nihil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu. Sed Calamus prẽſtãtior odore ſtatim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliórque qui minùs fragilis, & qui aſſuloſè potiùs quàm Raphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum, quod vocant florem (aliàs, araneus, quem vocant florem.) Præſtantior cui numeroſus (aliàs, numeroſior.) Reliqua probatio, vt niger ſit (Dioſcoridi κιῤῥὸς, id eſt, fuluus.) Damnatur aliubi (quidam legunt, alius.) Melior quo breuior & craſsior,

Lib. 2. c. 157.

Cap. 265. ſimpl.

Lib. 1. c. 17.

Vide Phytop. pag. 39.

Li. 12. c. 22.

CALAMVS aromaticus, Matthioli.

craſſior, lentúſque in frangendo. Quæ ferè ex Theophraſto Plinius tranſcripſit. Lib. 9. hiſt. cap. 7. Sic enim ille. Calamus & Iuncus trans Libanum montem, inter ipſum Libanum & alium quendam montem paruum (ignobilem Plinius dixit) in conualle parua, non, vt quidam dixere, inter Libanum & Antilibanum. Etenim inter hos campus eſt amplus & pulcher, quem Aulonem vocant. Vbi verò Calamus & Iuncus proueniunt, lacus magnus eſt, iuxta quem paluſtribus ſiccatis iſti enaſcũtur. Occupant locum triginta ſtadiis ampliorem. Virides nequaquam eſſe videntur, (Sic legit Gaza, vt & vulgata exemplaria, οὐ δοκοῦσι δὲ χλωροί: Guillandinus legit, οὐκ ὄζουσι δὲ χλωροί, id eſt, virides inodori ſunt) ſed ſiccati facie nihil ab aliis differunt. Locum ingredienti protinus odor ſentitur, non tamen longiùs expirat, vt quidam referunt. Sequitur in Græco, ταῖς προσφερομέναις εἶναι πρὸς τὴν χώραν: quæ omiſit Gaza, & reuera deprauata ſunt, ac ſic reſtituẽda. ταῖς προσφερομέναις ναυσὶν πρὸς τὴν χώραν, id eſt, à nauibus quæ eò curſum tenẽt ſentiri. Hic enim locus à mari pluribus quàm centum quinquaginta ſtadiis abeſt. Sed Arabiæ regionis afflatum odoratum eſſe aiunt. Hæc Theophraſtus, qui quæ de loco illo narrat, ex aliorum ſermonibus & fide narrat. Is campus eſt, auctore Guillandino, vallis quem interſecat Iordanus. Lacus verò Geneſareticus, D. Matthæo mare Galileæ, D. Ioanni mare Tyberiadis. Serapio & Auicenna magnam partem eorum, quæ de calamo tradiderunt, ex Græcis deſcripſere. Quæ omnia quia graphicè Calami aromatici partes omnes non depingunt, dubitandi occaſionem præbuerunt, num radices, quæ paſſim in Officinis proſtant hoc nomine, pro legitimo Calamo habẽdæ ſint. Braſauolus has pro vero calamo habet. Fuchſius eaſdem veri Calami aromatici radices eſſe putat. At plures, iiq; rei herbariæ peritiſsimi, has vulgares radices Acori veri radices eſſe ſtatuerunt, & perperàm in Officinis pro Calamo vſurpatas fuiſſe. Qui non ſolùm odore, cæteriſq; facultatibus, ſed etiam natura & tota effigie ab Acoro diſſidet. Primùm quæ Calami ferũtur eſſe radices, Iridi perſimiles ſunt, geniculatæ, reflexæ, ſubalbidæ, acres, odore præſtantes, &, vt ait Galen. etiam ſubamaræ. Deinde folia quæ nonnunquã cum planta ipſa adferuntur, planè ſunt Iridis. Quæ omnia Acorum planè referunt, quale Dioſcorides depinxit. At Calamus verus eodem auctore fuluus eſt: aſſulatim frangitur, tubum arundinaceum ſeu fiſtulam habet araneorum plenam, lentus eſt in mandendo, adſtringẽs & ſubacris. Lib. 1. c. 17. Ad hæc ex Arundinũ eſt genere Theophraſto & Plinio teſtibus, id quod etiam ipſum nomen demonſtrat, atque etiam ipſius caulem ſeu arundinem non radicem in medicum vſum aſſumi. Sed vulgaris Calami radix, quã Acori eſſe probauimus, neq; aſſulatim frangitur, ſed tranſuerſim Iridis, vel Raphani modo, neq; fiſtulam ſeu arundinem fert, ſed caulem Iridis, graciliorem tamen, & longiorẽ, neq; adſtringit, neque ſubacris eſt, ſed planè acris, neq; amaritudine caret auctore Galeno, quæ Calamo vero deeſt. Garcias Calamum aromaticum quo Officinæ in Luſitania vtuntur, eundẽ eſſe Lib. 1. Aro. Ind. cap. 32. aſſerit cum eo qui in India magno eſt vſui tum viris, tum mulieribus, & iumentis. Calamus Aromat. Garciæ. In Guzarate vocari ait *Vas*, in Decan *Bache*, in Malabar *Vazabu*, in Malayo *Dirimguo*, in Perſia *Heger*. Seritur, inquit, per vniuerſam Indiam, plurimus verò in Guzarate, & Balagnate, Goæ etiam, vbi multus eſt eius vſus, in hortis ſatus prouenit, ſed perpaucus. Sciſcitatus eſt Garcias à multis Coracone incolis & Arabib⁹, num apud eos naſceretur Calamus: item an eſſet eis cognitus, eoq; vterẽtur. Negarunt omnes apud ſe inueniri, niſi ab Indis aduectum, probeq; ſibi cognitũ, vtpote cuius apud eos plurimus eſſet vſus. Non falli tamen eos ait qui Arabicum vocant. Nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones, neq; qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriã, deinde Barut & Tripolim Syriç defertur. Is verò quo ſe in India vti Garcias ait, radix non eſt (puſilla enim eſt eius radix) ſed ipſius Calami cum aliquãtula interdum radicis parte fragmentũ. Ex iis perſpicuum

eſt,Calamum, cuius meminit Garcias,lõgè alium eſſe à Calamo Officinarum noſtrarum,quin potiùs eius Calamum legitimum videri à veteribus deſcriptũ.Quare quãplurimi in ea perſeuerant ſentẽtia,Calamum noſtrum vulgarem Acori eſſe radices,noſq; legitimo Calamo carere. Quem ſi quis nactus ſit,ſciat has eius vires

Lib.1.c.17. ex Dioſcoride. Calamus aromaticus vrinã potu ciet: quare cũ Graminis aut Apij

Vires & Temper. ſemine coctus & potus,vtilis eſt hydropicis,nephriticis,ſtillicidio vrinæ,ruptiſq;. Menſes & potu & appoſitu pellit:tuſſi ſuffitu medetur per ſe,aut ex reſina terebinthina hauſto per arũdinem fumo:ad muliebres inſeſſus decoquitur, & clyſteribus

Lib.8.ſim. imponitur.Suffitionibus,malagmatiſq; odoris gratia cõmiſcetur.Ex Galeno. Calamus leuiculam quãdam adſtrictionem,ac minimam acrimoniam habet. Magna ex parte eſſentia eius terrena eſt & ærea, in frigiditatis caliditatiſq; cõiugatione tẽperata. Quamobrem moderatè vrinam mouet,& facultatibus,quæ iecori & ſtomacho imponuntur,miſceri poteſt.Tum in fomenta quoque vteri,quę phlegmones gratia,aut irritandis menſibus aſſumuntur,admiſcetur.Habeatur igitur ſecundi ordinis eorum quæ excalfaciunt & deſiccant, valentiùs tamen deſiccent quàm ex calfaciant.Ineſt quoque ei quædam partium tenuitas.

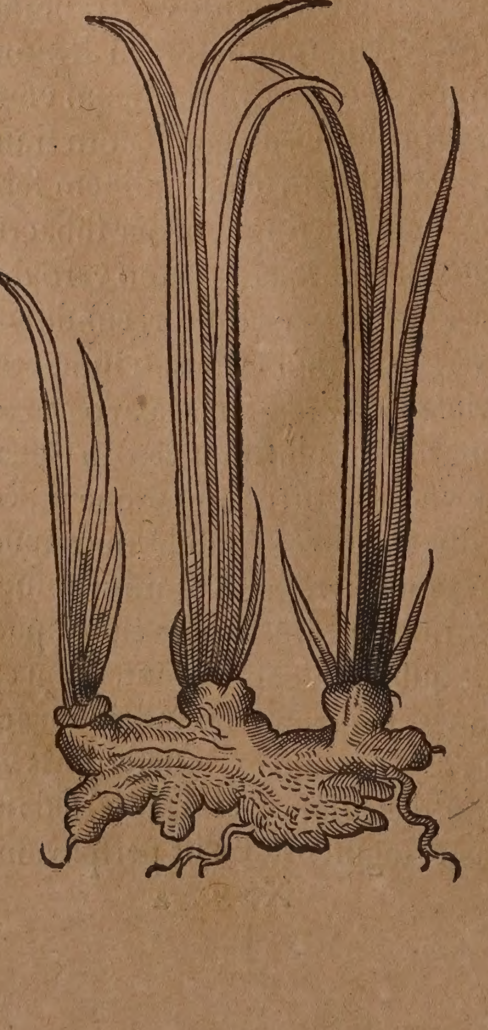
ZINGIBER. CAP. CXXVI.

Nomina GRAECIS voce barbara ζιγγίβερ, & ζιγγίβερι, & γιγγίβερι dicitur,Latinis Zingiber & Gingiber, Arabibus *Zingibel*, Italis *Gengeuo*, Germanis

Lib.2.c.154. *Ingher*, Hiſpanis *Gingiure*, Gallis *Gingenure*. Dioſcorides vſum potiùs quàm plantæ ſpeciem expreſſit his verbis. Gingiber ſui generis planta eſt,in Troglodytica Arabia magna ex parte naſcens, qua virente ad multa perinde atq; nos Ruta vtũtur, & in primis potibus & eduliis admiſcẽt.Huius radices Cyperi modo paruæ ſunt, candicantes & odoratæ,atq; Piper ſapore imitãtur. Eligi debent quæ teredinem nõ ſenſerunt. A' multis tamen ob id cõdiuntur,quòd

Lib.12.c.7. celeriter cariem ſentiant.Breuiùs etiam Plinius de Pipere ſcribens. Nõ eſt,inquit, huius arboris radix,vt aliqui exiſtimauere,quod vocãt Zimpiberi,alij verò Zingiberi, quanquã ſapore ſimile.Id enim in Arabia atq; Troglodytica in villis naſcitur, paruæ herbæ radice candida. Celeriter ea cariem ſentit, quãuis in tanta amaritudine.Dioſcorides omiſſa reliqua delineatione, radiculas tantùm memorat vt Cyperi, cui tamen admodùm ſimiles nõ ſunt,& maiores, nec pendulæ Cyperidis ritu. Plinius dixit tantùm paruæ herbæ radicem eſſe candidam. Quare ampliorem eius deſcriptionem ex Garcia & aliis hîc ponemus.Zingi-

ZINGIBER, Penæ.

Lib.1. Aro. Ind c.41. *Nomina* ber,vt docet Garcias,appellatur Arabibus, Perſis,& Turcis, *Gingibil*, non *Lengibel*, vt corruptè legimus in Serapione: in Guzarate, Decan,

Cap.326. ſimpl. Bengala cùm adhuc recens eſt & viride, *Adrac*, ſiccatũ verò *Sucte*, in Malabar tam viride quã ſiccum, *Imgi*, in Malayo, *Aliaa*. Eſt autẽ Zingi-

Forma. ber foliis Iridi aquaticæ aut Gladiolo (nõ Arundini) ſimilibus,magis tamen nigricantibus:caule cum foliis duorum aut trium palmorum altitudine, radice etiam Iridis, multò minore quã Cyperi,nõ ſerpente,vt volunt quidam, nec admodùm acri, præſertim eius quod in Bacaim

natum

natum eſt,ob nimiam quæ in ea exuperat humiditatem. Ludouicus de Barthema ſcribit erui radicem quatuor,& octo, & duodecim vnciarum pondo,neque enim omnibus eadem eſt amplitudo:caulem trium, aut quatuor palmorum longitudine: cùm eruitur Zingiber,relinqui internodium in ſcrobe, terráque operiri, ſeu ſemen eius radicis proximo anno producturæ alium fructum,id eſt,Zingiber. Et Antonius Pigafetta narrat in inſula Thidore naſci Zingiber, idq; recens edi panis modo,quòd recens acre non ſit veluti eſt ſiccum. Arborem non eſſe,ſed paruam plantam,quę caules ferat palmum altos,Arundini ſimiles,folia item ſimilia, ſed anguſtiora & breuiora, quorum nullus vſus,ſed radicis tantùm quæ eſt Zingiber.Naſcitur id in omnibus Indiæ prouinciis cognitis,ſemine aut radice ſatum. *Locus.* Nam quod ſponte naſcitur, exigui eſt momenti. Optimum & frequentiſsimum *Electio.* eſt Maluaricum, Arabibus & Perſis maximè expetitum. Secundum locum obtinet,quod in Bengala creſcit. Tertium,quod in Dabul, & Bacain, totáque ea ora maritima. In ſolitudinibus & mediterraneis vix inuenitur, neque inde ad nos adfertur.Prouenit etiam in inſulis D. Laurentij, & Comaro,quæ Æthiopiæ ſunt conterminæ. Vnde ſumpta occaſione dixere nonnulli apud Æthiopes & Arabas naſci. Galenus è Barbaria conuehi ſcripſit. Si per Barbariam Indiam intelligit, inquit Garcias, rectè quidem. At ſi per Barbariam eam Africæ partem,quæ hodie Barbaria nominatur, malè. *Lib.6.ſim.* Dioſcor. in Troglodytica Arabia naſci tradidit. At apud Troglodytas quidem & Æthiopes naſcitur,ſed adeò exigua quantitate, vt vix incolis ſufficiat,in Arabia verò minimè: nam ad Arabes ipſos importatur. Quod idem dixit Zingiber primis eduliis admiſceri, id verùm eſſe confirmat Garcias, quòd idem hodie quoque apud Indos obſeruetur. Hæc etiam radix minutim conciſa,& aliis herbis admixta,in acetariis additur cum aceto, oleo & ſale: ac etiam cum carnibus ac piſcibus coquitur. Quare rectè Dioſcorides dixit Zingiber cibo conueniens eſſe, & cum condimento aſſumi, *Lib.1.c.154.* excalfactoriam vim habere,& concoquentem,aluum leniter mollire,ſtomacho vtile eſſe, efficax aduerſus ea quæ oculis caliginem offundunt, in antidota addi. *Vires & Temper.* Quod autem aluum mollire ait,id intelligendum ſi recentes & teneræ adhuc radices edantur, multa adhuc in iis humiditate aluum molliẽte,& lubricante: nam vetuſtiores & exhauſta humiditate ſiccæ aluum potiùs adſtringunt. Galenus de iiſdem hæc prodidit. *Lib.6.ſim.* Zingiberis radix vtilis eſt,quam vtique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit potenter,ſed non primo ſtatim occurſu velut Piper. Vnde ſanè & minùs eſſe ſubtilium partium quàm Piper exiſtimandum, ſiquidem in tenues ſolueretur partes, & celerrimè actu vt illud fieret calidũ. Apparet enim adhuc illaboratam,& craſſiorem quandam ei ineſſe ſubſtantiam, nec eam ſiccam & terreſtrem, ſed humidam potiùs atque aqueam. Quo fit vt facilè perforetur, cùm ſcilicet excrementitia inſit humiditas. Hæc Galenus. Succulentæ adhuc & recens condítæ radices ex Indiæ variis locis adferuntur maximè commendandæ, longè minùs verò hę quas iam ſiccas,& vi emolliente exoletas,lixiuio maceratas ſaccharo condiunt Venetiis. Deſcribit paulò aliter Chriſtophorus Acoſta Zingiber, *Zingiberis ex Acoſta deſcriptio.* qui in Noui orbis regionibus ſimplicium cognoſcendorum ſtudio peregrinatus, oculis multa & ipſe ſubiecit, in quibus non rarò ei cum Garcia & aliis non ſatis conuenit. Planta hæc igitur eſt, vt is vult,ad trium quatuórve cubitorum altitudinem aſſurgens: *Forma.* folia habet quàm ſimilia foliis Lachrymæ Iob,ſeu Milij Solis: caulis craſſitudine Aſphodeli, quam & Haſtulam regiam appellant. Tota foliorum quodam quaſi congeſtu velut compacta eſt, vt humiles Arũdines virides referre illam velle dicas. Radices eædem ferè Lirij Cardeni ſiue Iridis radicibus. *Locus.* Frequentiſsima tota India Orientali naſcitur, veluti in Bengala, Dabul, Becain. Fert & vniuerſa prouincia Malabar, vbi eius longè eſt maximus prouentus.Zingiber quod boni-

ZINGIBER, Acosta.

tate præstat, è semine vel radice, vti iis qui terræ mandant visum est, prouenit. Sed & plerisque locis non satum, sponte nascitur, mediterraneis tamen rarum, maritimis copiosius. Toto anno viret. Id vt asseruent, Decembri & Ianuario mensibus legunt, siccant, terráque pingui & argillacea operiunt, vt obturatis ea poris & foraminibus quibus id totum ocellatum est, difficiliùs corrumpatur: recentius enim ingesta humo perdurat, conseruátque quod habet humoris, atq; ita à teredinibus tutiùs defenditur. Etiamnum viride gustatum leuiter adurit, minusq; quàm cùm siccum est mordicat: quóque vda magis & humecta sunt in quibus nascitur loca, eo minùs retinet acrimoniæ, qua vi ceversa molestius est quo sicciora illa magisq; inopia aquarum sitientia. Primis mensis virens adhuc commendatur, & dapes vice acetarij inchoat. Neq; edendi modò causas affert, stomachum acuēs, verùm etiam aluum sollicitat, eiúsque idem profluuia ex cruditate orta sistit. Hæ radices saccharo condiuntur, bene contusæ priùs, multísque aquis maceratæ & elotæ quo magis magisq; dulcescant. Quæ verò ex iis tempestiuè lectæ sunt, diligēter accuratæ, mundatæ, præparatæq; antè quàm saccharo incoquantur optimę sunt, gratiorisq; gustus, & cùm mānduntur, teneriores: vt quæ filamenta in ore relinquunt & amaricant, malæ. Improbat idem Dioscoridis & Galeni sentētiam de Zingiberis locis natalibus, quod & iam ex aliis antè notauimus. Neque magis illi assentitur, eius radices Cyperi modo paruas tradenti, cùm planè, inquit, cum nostra icone conueniant. Neq; verò est, addit, quòd aut minoris faciat, aut reiiciat quisquam Zingiber quod terra obductum videat, quasi id eo consilio factum sit, vt praui & carie corrupti vitia ea arte dissimulentur & obtegantur. Alia longè est eius ratio, quàm vt vel hac de causa, vel quo inde aliquid ad pondus accedat, ita procurent: nempe ea quam iam retulimus, conseruandi gratia. Hæc quidem de Zingibere Acosta. Alia porrò est radix Zingiberi cognata, quæ Zingiber fuscum & Mechinum Officinis dicitur. Id nō solùm à Zingibere differt quòd eo immaturius sit aut improbius, vt etiam declarat Pena, sed potiùs specie & concretione (caret enim fibris & filamentis) perspicuitate, fuscedine, soliditate & acriore gustu, nec teredine exedi solita. Id etiam conditur. Ex eodem Pena pictam exhibemus raram Mechini speciem, & nuper adferri cœptam. Vulgatum Zingiber aut Mechinum refert, sed elegātiore aspectu, colore Mechini, cortice Zingiberis albi, sed squamatim geniculato, & ferè articulato veluti Doronicum, aspectu pellucido, gustu quàm Zingiberis multò acriore & sicciore, carie non exeso.

MECHINVM, Pena.

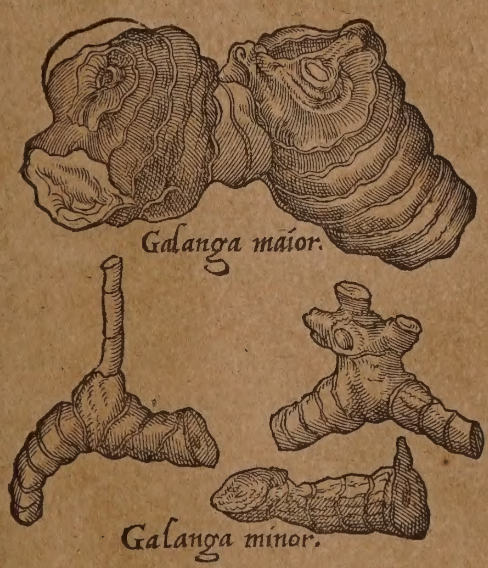
Mechinū rarius.

GALAN

GALANGA. CAP. CXXVII.

QVAE recentioribus Græcis γαλάγγα, vulgò etiam Galanga dicitur, veteribus incognita videtur fuisse, nisi Arabes, vt ait Pena, Galaticum Acorum, quod cæteris Dioscorides præfert, in Galaugę, siue Galangæ nomenclaturam deprauarint, vt qui fortè Galangam Acori speciem esse putarent. Arabes omnes *Caluegiam* vocant. Quare Serapio & Mauritani omnes corruptè *Kalungen* & *Galungen* scribunt. Est autem Galanga duplex. Vna minor, odorata, quæ ex Chinarum regione in Indiam, inde in Lusitaniam defertur. Eam incolæ *Lauandon* appellant. Altera maior, crassior priore, ignauior tamen, & viribus infirmior. Nascitur in Iaua, & ab incolis *Lancuaz* nominatur. Tamen in India *Lancuaz* vtraq; appellatur. Serapioni & Auicenæ, auctore Garcia, non satis perspecta fuit vtriusq; Galangæ historia. Nam Serapio nec maioris, nec minoris meminit, & ineptè describit. Est vena, inquit, in crassitudine Cassię lignee, & cortex eius est ruber, & interius eius est puluerulentum. Auicenna diuersis capitibus de Galanga scripsit. Vno nomine Calungiam, dicítque frusta esse inuoluta rubra & nigra, quibus hæsitans subdit. Mesangne dicit esse Casurudar ipsum, de quo Casurudar, siue, vt Garcias vocat, Caserhendar alio capite dixerat, & Galangam ex Mesangne interpretatus est. Sed quo nomine Galangam minorem, siue Chinensem, quæ præstantior est, quo item maiorem Iauanensem, quæ ignobilior, intelligat, non exponit, cùm tamen hæc ab illa non solùm facultatibus, sed etiam forma differat, vt ex descriptionibus perspicuum fiet. Galanga maior binûm ferè cubitorũ altitudine attollitur, foliis mucronatis, cuspidis lanceæ modo, vt ait Garcias, vel, vt Pena, foliis Iridis aut Xyridis, nigricantibus, angustioribus tamẽ, flore candido, radice crassa, nodosa Arũdinis modo, vel Acori palustris vulgaris, vt ait Pena, ex fusco intus forísque rufescente. Minor duorum palmorum altitudine fruticat, foliis Myrti, vt ait Garcias, quibus à Galanga maiore plurimùm dissidet, quam alioqui radice nodosa, & similiter colorata (nisi quòd minor est) viribus, odore, sapore, colore & nomine proximè refert. Hæc aliis Cyperi species, aliis Acori videtur. At quamuis radices aspectu, duritie, odore, sapore, & nonnihil figura Cyperum longum repræsententent, certè folia, si Myrti sunt, ab vtroq; illorum plurimùm distant. Non defuere etiam qui Galangam Acorum Dioscoridis esse cõtenderunt. At diligens radicum inspectio & collatio facilè ipsorum sententiam refellet. Nam Acori (quod verum ac genuinum nos habere demonstrauimus) radix est albida, odora, amaricans etiam teste Galeno, fractu facilis, colore & concretione Iridi similis. Galangæ radix ex fusco intus forísque rufescit, frangenti est contumax. Prætereà reclamant vires. Minor enim odorata est, sapore admodùm acri, adeò vt mansa Piperis vel Zingiberis modo linguam & fauces vellicet, aromatico, minimè amaro: crassior viribus est imbecillior, colore etiam dilutiore, minùs odorata, adstringit, quæ vis Acoro non inest. Quare Iridi aduersus vuluarum vitia substitui non potest, quod tamen requirunt Dioscorides & Galenus. Galanga itaque calfacit & exsiccat ordine tertio. Ventriculum roborat, eius dolores vel à frigore, vel à flatibus ortos sedat. Naribus admota refrigerato cerebro vtilis est: ore retẽta anhelitum commendat.

GALANGA maior & minor, Pena.

Nomina. Vide Phytog. pag. 37.

Genera.

Li.1.Arom. Ind.ca.40.

Cap.332. simpl.

Li.2. c.314.

Li.2. c.192.

Forma.

Temper. & Vires.

Facit & ad cordis palpitationem. Coli dolores mulcet, ſi à flatibus proueniant. Prodeſt flatuoſis vteri affectibus: venerem roborat, refrigeratos renes calfacit. Denique frigidis omnibus morbis aduerſatur. Multò verò ineptior eſt eorum opinio, qui Galangam Schœnanthi radicem eſſe volunt. Nam Schœnanti radix inutilis eſt, Galanga vtiliſsima ad ea omnia quæ diximus. Adhæc Schœnanthũ in Mazcate, Calaiate Arabiæ prouinciis naſcitur, Galanga in China & Iaua, ſiue Iaoa regionibus procul ab Arabia remotis. Age verò, quandò vſibus humanis

Galãgæ ex Acoſta hiſtoria.

hoc medicamentũ apprimè neceſſariũ eſt, dignúmque vel eo quod pharmacopolæ in ſuis officinis perpetuò habeant, cum ſuperiore deſcriptione nouam Acoſtæ etiam hîc conferre libet. Habet enim nonnulla quidem illis non diſsimilia: ſed multò conſideratione digniora ea ſunt, à quibus, nobis ex illorum auctoritate traditis, omnino diſſentit. Indicta & iiſdem quædam haud prætermittẽda refert, quæ nos vnà cum ipſius quam vides Galangæ icone eo libentiùs mutuabimur. Verba

Genera,

eius, Aromatum hiſtoria, hæc ſunt. Duplex eſt Galanga. Vna minor & odorata, quæ cum Rhabarbaro ex Chinarum regione in Indiam aduehitur, & inde in Luſitaniam defertur, incolis *Lauandou* dicta. Altera maior, plurima naſcens in Iaua & Malabar, cuius deſcriptionem, quòd maiore

GALANGA, Acoſta.

Forma,

ſit in vſu, hîc damus. Ea duorum cubitorum altitudine creſcit, nonnunquam amplior, fœcundiore præſertim ſolo: folia habet Orchidi Dioſcorid. lib. 3. deſcriptæ ſimilia, longiora tamen & latiora, ſupernè ſaturatiùs infernè dilutiùs virentia: caulem ex foliorum inuolucris conſtantem, vti in Orchidum generibus: florem candidum, inodorum: ſemẽ exiguum, neglectum, radicem ſecundum caput craſſam & bulboſam, reliqua ex parte Zingiberi ſimilem, ſed maiorem, nonnunquam capitula Haſtulę regiæ modo proferentem. Seritur radice quæ mirum in modum ſeſe propagat. Appellatur à Canarinis & Brachmenis (quibus maximo eſt in vſu cùm in hominum tum iumentorum morbis, quíque eam ordinariè cum Oriza, vel piſcibus,

Nomina

vel in acetariis edunt) *Caccharu*, ab Arabibus *Caluegian*, in Iaua *Lancuax*, in Malabar *Cua*. Adeò autem vulgaris eſt apud Malabarenſes huius

Vſus.

radicis vſus, vt non modò in medendis morbis eam vſurpent, ſed in farinam etiam cõuertant, ex qua Cocci ſeu nucis Indicæ lacte, nonnunquam Sura, au Iagra excepta, certum quoddam panis genus pinſunt in tenuium placentularum formam: *Apas* vocant. In deliciis eſt hic panis, præbentq; i s qui ventriculi debilitate, & frigiditate laborant, in alui doloribus, vteri affectibus & vrinæ difficultatibus: quo poſtremo in morbo miram eius efficaciam experiuntur, ſiue ob humores craſſos & pituitoſos, flatúsve, aut arenulas in vreteribus aut collo veſicæ congeſtas, vrinæ difficultas orta ſit, vel etiam ex carnis excreſcentia in ipſo veſicæ collo aut meatibus nata. Præbent verò edendum hunc panem, deinde hauſtum Nimpa (quæ veluti aqua ardens eſt) concedunt, in inguinibus verò ſupráque pubem & collum veſicæ folia Nymphææ decocta in aqua & macerata atq; adhuc calentia applicant. Cluſius tamen, qui illa Acoſtæ hactenus Latinæ conſuetudini tradidit, neque Acoſtam, neque Garciam ab Orta ſibi ſatiſfacere in Galangæ maioris

maioris descriptione,ait:præsertim si ea, qua Europæ Officinæ vtuntur, legitima est Galanga maior. Etenim eius radices maiorem similitudinem habere cum Iridis(folia duntaxat foliis Iridis similia facere Penam suprà retulimus) quàm cum Asphodeli aut Zingiberis radicibus. Sibiq; omnino persuadet, Galangam nostram maiorem Iridis genus esse, huic fortè simile, quod ipse in sua Pannonicarum stirpium historia primum posuit. Nihil tamen statuit.

PETVM. *CAP. CXXVIII.*

Nomina

QVEMADMODVM hortis omnibus magno est ornamento, ita facultatibus insignibus celeberrima est herba, quam Petum ab Indis vocari refert Theuetus, Nicolaus Monard. *Picielt*, Ouiedus in Hispaniola insula *Petebecenuc*. Hispani *Tabaco* nominarunt ab insula quadam eius nominis, in qua frequentissima reperitur. Galli, quòd Ioannes Nicotius, regius aliquando in Lusitania orator, eius semen primus ad Reginam Regis Galliæ matrem detulerit, illiúsque facultates docuerit, Nicotianam & Herbã Reginæ nuncuparunt. Alij Herbam sanctam ob admirandas eius virtutes. Alij Buglossum antarcticum.

Forma.

Ad magnam altitudinem assurgit, & Limoniam malum æquat: in Gallia, Belgio, Anglia, trium cubitorum est proceritate, sæpissime quatuor aut quinque cùm maturè semen satum fuerit in calidioribus tractibus Aquitaniæ & Linguagothiæ: caule recto, crasso, multis & grãdibus ramis brachiato, tam pingui, maximè cum adoleuit, vt melle illitus videatur: foliis numerosis, longis, amplis, Symphyti magni foliis latioribus, & rotundioribus, Personatæ vel Hippolapathi satiui satis similibus, carnosis, pinguibus, aliquantùm hirsutis, colore viridi dilutiore, iniucundo odore, acri admodùm gustu cum quodam lentore. Florem fert in summis ramis copiosum, oblongum, tubæ modo cauum, extrema parte latum & pentagonũ, ex albo dilutè purpurascentem. Huic succedunt caliculi siue capitula oblonga, exigua, semine plena ex rufo nigricante, pusillo, Papaueris multò minore. Radix est satis crassa, multifida, lignosa, intus crocea & amara, quæ facilè cortice suo spoliatur. Alterum Tabacum minus pinxit Lobellius, foliis Hyoscyami lutei mucronatis, angustioribus, pediculo hærentibus, floribus minoribus aliquantò, non absimilibus, saturatioribus & purpurantibus. Item aliud minimum. Dodrantalis est herba, facie non diuersa, eodẽ etiam feruido vrentéque gustu. Flosculi Hyoscyami lutei multò minores, ex flauo herbacei. Folia Doronici aut Plantaginis angustifoliæ, minora & angustiora Pulmonariæ. Radix pusilla, fibrata. Nascitur Petum plerisque Indiæ locis, humidis & vmbrosis, & exculto læuiq; solo. Non multis ab hinc annis ex Hesperiæ Indiæ nouo orbe, Lusitaniæ, Galliæ, Belgij, Angliæ facta fuit inquilina. Seritur illic omni tempore.

NICOTIANA siue Tabacum.

Tempus.

In frigidioribus regionibus Augusto aut Septembri serenda, quia semen exiguũ diutissimè sub terra latet antequàm germinet: deinde à primis

frigoribus

SANA ſancta, ſiue Tabacum minimum, Lobellij.

frigoribus lęditur. Semel autem ſata, & ſemen ad maturitatē cum perduxerit, ſeipſam deinde ſerit, nec opus habet alia ſatione. Floret in calidioribus regionibus Iunio & Iulio menſibus: ſemen Septembri matureſcit. Foliorum duntaxat vſus eſt, eaq; vt aſſeruari poſsint, auctore Nicolao Monard. filo traiecta in vmbra ſuſpēduntur, & ſiccantur: deinde iis aut integris, aut in puluerem tritis vtuntur. *Temper. & Vires.* Calidam eſſe & ſiccam plantam hanc in ſecūdo gradu idem Nicolaus Monard. tradit, ideò calfacere, reſoluere, abſtergere, & aliquantùm adſtringere, vt ex ſequentibus facultatibus colligere licet. Folia eius, inquit, calfacta & impoſita cephalææ & hemicraniæ præſenti ſunt remedio, ſi morbus à cauſa frigida, aut à flatibus ortus fuerit. Sæpius verò ſunt repetenda ad perfectam vſque curationem. Sunt qui caput oleo florum Mali arantiæ priùs inungunt. Idem remedium tetano vtile eſt, & totius corporis doloribus ab eadem cauſſa ortis. Dentium dolores à cauſſa frigida non modò finit dente priùs deterſo aliquo linteo eius ſucco delibuto, & pilula ex eius folio confecta denti indita, ſed etiam ne putredo ſerpat prohibet. Pectoris vitiis, vt tuſsi veteri, aſthmati, & ſimilibus ex frigido humore prouenientibus morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto vtilia ſunt. Serapium ex ſaccharo & foliorum eius decocto paratum, & parua quantitate ſumptum, putres humores ex pectore eiicit. Aſthmaticis interdum fumus eorū ore exceptus opitulatur: ſed neceſſarias euacuationes præcedere oportet, ſi morbus inducias dederit. Sub cineribus calfacta folia, & ſordida non excuſsis cineribus, calidáque ſæpius impoſita dolori ventriculi qui fit à frigida cauſſa, aut à flatibus in ipſo generatis auxilio ſunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & ſic imponunt. Ventriculi & lienis obſtructionibus folia pauxillo aceto intrita, diúq; illita vtilia ſunt: quibus deinde folia calefacta aut lineus pannus ſucco foliorū calenti intinctus ſuperimponuntur. Foliorum inopia puluis communi vnguento obſtructiones aperienti excipitur, & pars obſtructa, aut tumore affecta diu illinitur. Indicæ mulieres in puerorum, atque etiam grandiorum ſtomachi cruditatibus valde commendant. Nam ventre priùs inuncto oleo lucernarum, & foliis ſub cineribus calefactis, altero regioni ventriculi, altero tergori, quà ventriculum ſpectat, impoſitis, eas cruditates cōcoquunt, & aluum emolliunt, ſi quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tineas expellit foliorum ſuccus cum ſaccharo coctus & depuratus parua quantitate ſumptus. Vmbilico tamen etiam folium tritum imponendum, & aluus enemate eluenda. Nephriticis doloribus folia ſub cineribus, vt dictum eſt, calfacta, & quàm calidè fieri poteſt appoſita, magnum adferunt doloris leuamentum, idem remedium quoties opus fuerit repetendo. Commodè etiam clyſteribus iniicientur, atque etiam fomentationibus & emplaſtris admiſcētur. In ſuffocationibus vteri folia probè calfacta, & vmbilico vteriq; regioni impoſita præſens adferunt remedium. Quod ſi animi deliquium ſubſequatur, eorūdem fumus naribus obiectus illico illas liberat. Quod remedium Indicis mulieribus adeò vulgare eſt, vt ea de cauſa huius plantæ folia diligenter

aſſeruent.

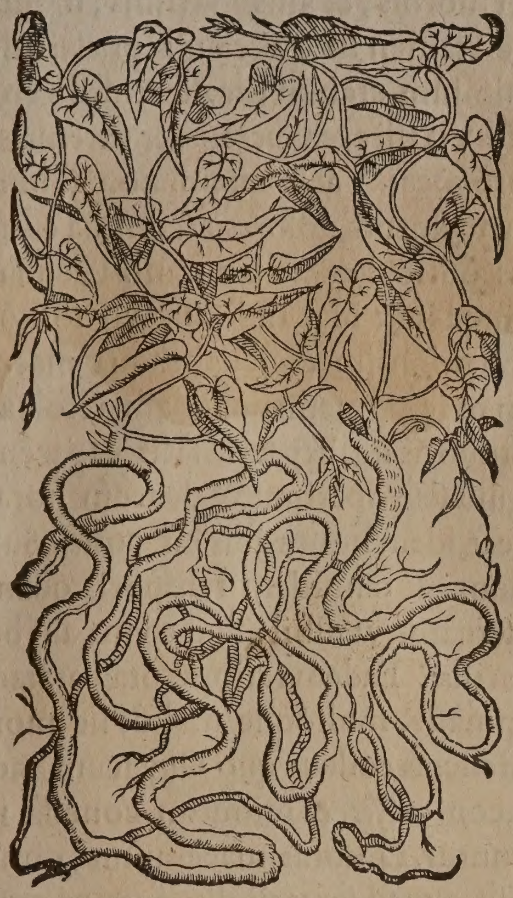
asserunt. Articulorum doloribus (si ab humoribus frigidis, vel non nimiùm calidis fiant) efficacissimè folia calida adhibentur, aut eorum succo pannus lineus intinctus: humores enim digerunt & resoluunt, ideoq; tumoribus etiam œdematodis, foliorum succo calido priùs elotis, vtilissimè imponuntur Perniones sanare, si ter aut quater huius plantæ foliis fricentur, deinde pedes aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit. Venenis & toxico perniciosissimo, quo Cannibales sagittas inficiunt, hac ratione resistere didicerunt Hispani (nam ante sublimatum vulneribus inspergebant.) Cùm Cannibales ad D. Ioannem de portu diuite nauigassent, Indos & Hispanos nonnullos qui illic erant, telis suis venenatis conficiebant, plerosq; vulnerabant, qui cùm sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt Tabaci succum expressum vulneribus imponere, deinde folio ipsius trita. Illico sedati dolores, & ea symptomata quæ huiusmodi venena subsequi solent: tandem veneno superato vulnera curata. Eadem de causa venenatis pestiferísque carbunculis imposita crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morsúsque venenatorum animalium plurimùm conferunt. Recentibus vulneribus imposita sanguinem sistunt, eáque glutinant. Quod si maiuscula sint, vino priùs eluantur, & labiis vulnerum coniunctis succus foliorum inspergendus, & ipsa folia trita supra vulnus alliganda: postridie reliquisq; diebus sequentibus eadem facienda: victúsque ratio necessaria obseruanda. Vetera vlcera gangrænásque succus instillatus, & folia trita imposita detergunt, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet priùs corpore, & missione sanguinis, si necessaria fuerit, facta, obseruata etiam conueniente victus ratione. Porrò non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus experientia ipsa docuit. Nam per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, quæ facilè ob summam regionis humiditatē putrescunt & vermibus scatent, quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti. Sed cùm magno illic væneat, plerumq; quod vulneribus inspergebatur, pluris cōstabat, quàm animal quod curabatur æstimari potuisset. Quare Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsum ad putrida, fœtida, vermibúsque scatentia animalium vlcera transtulerunt, atque adeò compererunt succum eius instillatum non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideóque Indi Tabaci folia semper circunferunt. Scribit Nicol. Monard. se quendam nouisse narium vlcere laborātem, è quo sanies manabat non sine contagij suspicione, consuluisséque foliorum huius plantæ succum instillari, à secunda instillatione vermes multos excidisse, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatum fuisse vlcus, sed quæ erosa erant non restituta. Illius etiam foliis impetigines & capitis scabies confricantur. Fuit ista planta ab Indicis sacerdotibus celebrata ad responsa danda. Etenim moris erat apud Indos sacerdotes de bellorum euentu, aliísque magni momēti negotiis consulere. Sacerdos consultus istius plantæ folia sicca vrebat, & eorum fumum tubulo quodam in os excipiebat, deinde quasi in ecstasin quandam raptus cadebat omni motu priuatus, & sic aliquandiu permanebat. Discussa eius fumi facultate ad se redibat, referebátque negotium cum dæmone contulisse, responsaq; dabat ambigua, vt, vtcunque euentus succederet, illis facilè persuaderet, sic se prædixisse, eóque modo Barbaros illos miserè decipiebat. Vulgus etiam Indorum eundem fumum per os & nares excipit animi gratia, cùm somnia videre, & extra se quasi rapi volunt, atq; etiam de suorum negotiorum euentu ex insomniis quæ illis apparuerint pronunciaturi. Præthereà Indi oneribus ferendis, aut aliis laboribus defatigati eiusdem plantæ fumum hauriunt, & illico quasi mente alienati corruunt, excitati verò refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eadem vtuntur sitis famísque sedandæ

ſedandæ gratia hoc modo. Teſtas cochlearum quarundam vrunt,& terunt calcis modo:huius & foliorum æquas partes mandunt diu,donec ex vtriſque maſſa fiat, quam in pilulas piſo maiores conformant,in vmbra ſiccant,& in vſum reponunt. Facturi iter per deſerta,in quibus neque cibum,neque potum inuenturos ſe putant, eas pilulas ſecum deferunt,ex quibus vnam inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem aſsiduè ſorbent: ea abſumpta aliam reponunt, atque item aliam,donec peregrinationem abſoluerint triduanam interdum, aut etiam quatriduanam:quo tempore neque famem ſibi moleſtam eſſe, neque ſitim aſſerunt. Horum exemplo naucleri plerique iſtinc redeuntes geſtant puſilla infundibula ex folio Palmæ,aut ſtorea confecta,quorum vni extremo inſerta ſunt cõuoluta & comminuta huius plantæ folia ſiccata:iſtud igni accendunt,atque altero extremo hianti ore quantùm plurimùm poſſunt, inſpirando fumum hauriunt, vnde ſibi famẽ ſitímque ſedari,vires inſtaurari, ſpiritus exhilarari aſſerunt:ſopiriq; iucunda ebrietate cerebrum dictitant,incredibilem pituitæ copiam plerumq; educi. Sunt qui eius folia ſingulis diebus manè à ieiunis mandi iubent,vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahunt,eámque in partes inferiores defluere prohibent. Carolus Stephanus in Prædio ruſtico experientia comprobatum eſſe ſcribit,folia ſtrumis vtiliter illini,eiuſq; ſtillatitium liquorem aſthmaticis auxilio eſſe. In ſumma,Panacea quædam eſt ad omnis generis morbos. Quidam Nicotianæ ſpeciem eſſe putant plantam,quam Hyoſcyamum luteum vocant, quia vidiſſent non paucos huius fumo hauſto temulentos fieri. At non rectè ſentiunt, quia Nicotianæ fumus,vt ſe expertum fuiſſe ait Pena,non citò inebriat, nec frigore dementat, vt Hyoſcyamus, ſed quodam aromatico vapore ventriculos cerebri imbuit.

ZARZA PARILLA. *CAP. CXXIX.*

EX NOVI orbis, ſiue Americæ prouinciis etiam prodiit Zarza parilla,& Chinæ radici ſucceſsit:eique laudem eripuit, quòd non niſi carioſa & longa vectura euanida,atque marcida ad nos peruenire ſoleat Zarzam parillam Hiſpani, qui primi eius vſum in Europam ex Peru inuexere,breuiore itinere,atque ideò integrioribus viribus ad nos tranſmittant,ad multos varioſq; morbos præſtantiſsimum medicamentum. Qui primi illic viderunt, Zarzæ parillæ nomen indiderunt propter magnam ſimilitudinem quàm habet cum Zarza parilla Hiſpanica,id eſt,Smilace aſpera, quaſi dicas Rubũ viticulã,nec Hiſpanis,inquit Matthiolus,Zarza parilla aliud eſt, quàm Rubus viticuloſus:*Parra* enim Hiſpanis vitis dicitur, *Parilla* viticula, & *Zarza* rubus. Eius apud indigenas nomen ſpinoſam vitem Latinis ſignificare,Lopius Luſitanus auctor eſt. *Nomina.* Planta eſt,vt deſcribit Nicolaus Monardes,quæ multis radicibus nititur, duos cubitos,aut eo ampliùs longis,colore cinereo dilutiore, tam altè interdum demiſsis, vt qui integras eruere velit, ei profundè admodùm fodere opus ſit, ramis nodoſis & lignoſis, qui facilè deſiccantur: floréſne an fructum proferat, ignorat. *Forma.* Hac quæ in Hiſpania noua prouenit,multò meliorem & efficaciorem poſteà protulit prouincia Honduras,à ſuperiore differentem,quòd illa candidior eſt ad pallorem accedens, & gracilior, hæc verò cinerea,nigrior atque craſsior. *Electio.* Deligitur nigrior,recens,non carioſa,fractu contumax,quęq; aſſulatim frangitur, & ponderoſa:nam quæ cariem ſenſit, & dum frangitur pulueruleṅta eſt, inutilis exiſtimatur. Guſtu inſipidam eſſe ait,& ſine acrimonia, nec eius aquam hordeacea ſapidiorem. Hanc credunt multi nihil aliud eſſe quàm Smilacem aſperã Dioſcoridis:quibus aſſentitur Matthiolus eiúſque ſententiæ auctorem citat Lucam Ghinum,qui ſe vidiſſe affirmauit apud Florentiæ Ducem Zarzæ parillæ integram plantam

ZARZA parilla, Matthioli.

ZARZA parilla, America.

plantam ex Hiſpania delatam,quæ omnibus ſuis partibus ac notis nihil ab aſpera Smilace differebat,imò nihil aliud eſſe cenſuit,quàm genuinam Smilacem aſperã. Id quod paulò pòſt experientia deprehendit,quia aſperæ Smilacis radicum decocto multos curauit lue venerea affectos. Idem quoque ab aliis factitatum fuiſſe, præſertim Romæ. Alij diuerſas plantas eſſe contendunt,maximè Pena, de harum differentia differens his penè verbis. Smilacis radices geniculatæ ſunt, articulatis ſegmentis,candidæ,foris nitentes, Graminis aut Arũdinis vallatoriæ modo. At in Zarza parilla ab vno radicis trunco magno, præduro, ſtrumoſo, rugoſiſq; capitibus hinc inde,ſubtus,vt in Aſparago, vel Ruſco oriuntur numeroſa eiuſdẽ coloris flagella,æquabilia, & ſine geniculis,vel nodis recta,flexilia, cortice duriuſculo, pullo,magis ſtriato in longitudine, interdum vicenûm pedum, farinacea intus medulla,non ita ingrata, ſed viſcida,nonnihil emplaſtica,amaricante,nec tamen calorem prodente. Quare perſpicuum eſt non magis eſſe radices Smilacis,Rubi, Clematidis alterius Viornæ dictæ, quã ſint Cinnamomi,vti nec arbores quædam tum Indiæ Orientalis,tum Occidentalis ſunt noſtra Laurus, tametſi hæc eadem quæ illæ præſtent.Neque ſi Colutea ſimilima eſt Sennæ,ideò ſtatim eadẽ aſtruenda. Idem de Zarza & Rubo dicendum. Nam ſtipites Zarzæ ex eodem radicis grandi & capitato nodo,lignoſo,intus flaueſcente, Ariſtolochiæ rotundæ tuberoſæ magnitudine & colore exeuntes, pollicem aut maximum Rubum craſſitie ſuperant:ſed præduri lignoſiq; crebros nodos admodùm extantes circa articulatas commiſſuras crebriorum vncialium,frequentiumq; interuallorum,atque aculeos aduncos deorſum verſus nonnihil depreſſos & rigidos habent, & Rubo valde ſimiles ſunt aſpectu potiùs quàm Smilaci. Verùm guſtu non ſunt adſtringente, ſed fermè inſipido,nec vt radicis emplaſtico, eóque minùs efficaci. Folia intellexit ille ab amicis qui viderunt non multùm abeſſe à Smilaceis. Hæc ſunt Zarzæ parillæ à noſtratibus aliquatenus ſimilibus diſcrimina.Nicolaus Monard.illam ca- *Temper. & Vires.*

lidam & ſiccam eſſe in ſecundo gradu tradit. Primùm circiter viginti ab hinc annis nobis innotuit. Hodie in multis morborum generibus frequẽs eius eſt vſus, videlicet in defluxionibus, flatibus, frigidis vteri morbis, & aliis plurimis, modò acuti non ſint, aut iis febris acceſſerit. Certum eſt tamen iis qui calida præſertim hepatis intemperie laborant, non conuenire: nimiùm etenim excalfacit: ſed ventriculos frigidos fouet, & flatus mirificè diſcutit. Vis illi excalfaciens, & extenuãs, inquit Matthiolus, & quæ valenter ſudorem prouocet. Valet autem non ſolùm ad luem veneream curandam, ſed ad quoſuis articulorum dolores, ad omnia cutis vitia, vlcera contumacia, lichenas. Auxiliatur iis qui œdemate laborant. Peculiariter verò frigidis capitis & cerebri affectibus medetur. Hac Indos ſic vti ſolitos refert Nicolaus Monard. Zarzæ parillæ ſelibram minutim conciſam aqua macerant, dein in mortario tandiu tundunt, donec in muccaginem quandam reſoluatur, quam deinde colant & exprimunt. Eius liquoris ita expreſsi ſatis capacem cyathum calidum manè hauriunt, deinde ſtragulis ſeſe operiunt, & duarum horarum ſpatio ſudant. Quod ſi interdum ſitis vrgeat, idem liquor illis eſt potus. Sub noctem alium eiuſdem calentis cyathum hauriunt, & tantũdem temporis quantum manè ſudant. Hic ordo triduo integro obſeruatur, vt nihil aliud edant, aut bibant, præter eum humorem expreſſæ Zarzæ parillæ. Eadem ratione præparatam ait Nicolaus Monard. ſe plerumque initio propinaſſe, multóque meliùs ſic morbos curaſſe quàm nunc, cùm ob ſeculi noſtri delicias eodem quo Guyacum modo propinetur. Videlicet duæ eius vnciæ lotæ, confractæ, & minutim conciſæ in nouum fictile cum tribus aquæ ſextariis iniiciuntur, 24. horas macerantur, obturato fictili coquuntur lento igne è prunis accẽſo, quoad ſextarij duo fuerint conſumpti, refrigerantur, colantur, & fictili vitrato, aut vaſe vitreo reconduntur. Eadem deinde Zarza parilla fictili aqua pleno maceratur, aliquantulùm feruet, frigida colatur, & fictili vitrato aſſeruatur. Purgatus æger vt decet, manè decem vncias prioris decocti hauriet, ſudabit duas horas: deinde omnia ea perficiet, quæ in ſumendo Guyaci aut Chinæ decocto facienda præcipere ſolent. Similiter etiam tenui victu vtetur, habita ſemper virium ratione. Nam poſt ſudores vuas paſſas, pruna cocta, amygdala, & panem biſcoctum edet. Si vires imbecilles fuerint, conceditur vſus carnium pulli aſsi, aut auicularum montanarum, & de ſecunda aqua bibet. Quindecim dies, aliquando viginti, nonnunquam triginta, interdum quadraginta huius medicamenti vſum continuabit pro morbi magnitudine & virium robore. Matthiolus eius vncias quatuor in libris quindecim aquæ (in quibus 24. horas maceratæ priùs fuerint) decoquit ad dimidias. Pena non minoris quantitatis inſtituenda eſſe decocta cenſet, quàm decem aquæ librarum ad vncias duas, vel tres, vel quatuor radicis: nam citiùs, ait, difflarit aqua (niſi in diplomate decoctum faciendum præceperint) quàm radicum vires bulliendo eductæ fuerint: radicis enim corculum lori inſtar durum tam citò vires non deponit. Nicolaus Monard. cùm vncias duas in tribus aquæ ſextariis, id eſt, in libris quinque decoquendas decernit, de recentiore, opinor, intelligit, & quæ, quòd ſucculenta ſatis & tenera adhuc ſit, faciliùs aquæ vires ſuas impertiat, quàm quæ ad nos longiore itinere defertur, & ob id magis arida & exſucca cùm ſit, longiore tempore, atque ideò in copioſiore aqua decoquenda: paucior enim aqua longiore decoctione exhalaret.

In cap. III. lib. I.

PEREBE

PEREBECENVC. CAP. CXXX.

IN TERTIO volumine nauigationum, libro vndecimo generalis Historiæ Indiarum, legimus in insulæ Hispaniolæ locis multis copiosissimam nasci herbam, quam Perebecenuc vocant, mirabilis aduersus vlcera efficaciæ. Multa folia fert, in extremo acuminata, lanceolæ ferro simillima, vt natura nobis indicare voluisse videatur herbas curandis vulneribus ferro factis perutiles. Folia ista satis tenuia sunt, viridia, & in summo cæsia, petioli quibus sustinentur similiter cæsij coloris. Quædam folia sunt non acuminata, sed rotunda, sed & hæc & illa coloris sunt ex cinereo cæsij. Flores edit rubros & lõgos in vmbella Fœniculi modo, sed magis dispersos, tenues. Ad hominis proceritatem tota planta assurgit, admirandi effectus: facilè enim & citra dolorem vlceribus omnibus medetur, etiam si cacoëthe sint & admodùm contumacia. Huius manipulum in aquæ sextario decoquunt, quoad tertia pars supersit. In eo decocto penè refrigerato lineum pannum intingunt, quo vlcus abluunt, exsiccato herbæ crudæ succum infundunt, aut linamenta succo intincta admouent. Id bis die repetentes facilè vlcera quantumuis maligna curant, non autem vulnera recentia manu illata.

Forma.

PEREBECENVC.

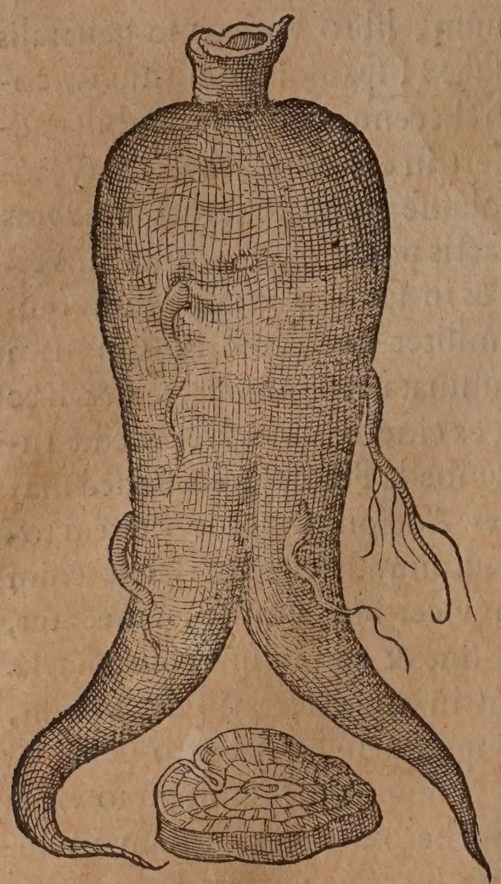

MECHIOACAN. CAP. CXXXI.

IN INDIIS maris Oceani prouincia est quadraginta miliaribus suprà Mexicum, Mechioachã dicta, cuius præcipua & fœcundior pars vernacula Indorum lingua *Chincicila* nominatur, ab Hispanis totius regni nomine *Mechioacan*. Omnium harum Indiarum auri & præsertim argenti fertilissima regio est: præterea temperato & salubri fruitur aëre, multarum & salubrium plantarum feracissima, adeò vt has ob causas vicini Indi ægri eò se transportandos curent, morborum remedia quæsituri, & sanitatem recuperaturi. Ad hæc frumento, fructibus, siluestribus animalibus abundat: multi in ea aquæ dulcis fontes scaturiunt, quorum nonnulli optimorum piscium copiam alunt. Quare incolæ cæteris Indis vegetiores, alacriores, meliùs colorati degunt. Hanc subiugauit Ferdinandus Cortesius anno salutis humanæ 1524. quò statim appulerũt Franciscani, & monasterium condiderunt: cuius primâs cùm longo & periculoso morbo affligeretur, & Gazoucin Cacique, id est, dominus totius regionis medico suo Indo curandum tradidisset, quòd iam summam cum Franciscano illo amicitiam contraxisset, cõsiderato morbo dixit medicus curatum iri ægrum, si radicis cuiusdam farinam vellet sumere, quàm recuperandæ sanitatis auidissimus Franciscanus perlibenter cum modico vino sumpsit, qua ita purgatus sine dolore & molestia vlla fuit, vt eadem die meliùs habuerit, atque tandem sanitati pristinæ restitutus fuerit. Huius exemplo cæteri Frãciscani, atque Hispani quidam cùm in morbos incidissent, eodem remedio sæpius vsi sunt, tam felici successu, vt iis visum fuerit cæteris fratribus qui in Mexico erant tam excellens remedium communicare: vnde rursus ob mirabiles effectus, eius fama per nouam Hispaniam & omnes Indias ita peruagata est, vt spretis Rhabarbaro, atque aliis vsitatis remediis, hac sola radice in purgandis ægris vterentur. Hinc in Hispaniam, inde in

Vide Thyrog. pag. 590

MECHIOACAN, Penæ.

MECHIOACAN, Dodonæi.

Galliam, Germaniam, Italiam delata eſt.

Nomina Nomine totius prouinciæ, in qua prouenit, Mechioacã nominatur, ab Indis vulgò Rhabarbarum Indicum. Nicolaus Monard. plantam vidit Hiſpali apud Franciſcanos ex ipſa

Forma. prouincia Mechioacan delatam, multis ramis luxuriantem, ſupra terram expanſis, colore cinereo, qui vicinas perticas, aut pergulas ſcandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis in mucronem deſinentibus, ſecundũ pediculum amplis, fibroſis, adeò verò delicatis, vt humore carere videãtur: fructu Coriãdri ſicci magnitudine, racematim cohærente, qui Septembri matureſcit: radice craſſa, Bryoniæ modo, vt non defuerint qui eandem plantam eſſe putarent, aut ſaltem ei congenerẽ. Sed multùm differunt: nam Bryoniæ radix & viridis & ſicca admodùm acris eſt, Mechioacan verò inſipida, & ſine acrimonia vlla. Pena quoque eos qui ſunt in ea opinione perinde falli cenſet, atque illos qui Laurum, Cinnamomũ, & Smilacem aſperam Zarzam parillam, aliáſque multas exoticas eadem ſpecie cum noſtratibus faciunt. Eam radicem ab Hiſpanis acceptam ſic ille pingendam curauit. Ea integra ad nos rarò defertur, ſed in laminas grãdes & taleolas conſecta, ex quo magnam eſſe radicem, ſolidam, & ſine matrice. Hanc, inquit Pena, non viſam qui noſſe cupit, intueatur Bryoniæ radicem: ſunt enim cortice eiuſdem coloris, rugis & ferè magnitudine iiſdem. Sed huius taleolæ tranſuerſim ſectæ ſiccandi cauſſa, intus multis circulis à centro ad ambitum parallelis diſtinguntur, mãdendo ſapore farinaceo, nec acri: odore non ingrato eſt, cæterũ albida & friabilis vt Bryonia.

Electio. Optima recens, non carioſa, intus candida: vetuſtior enim nigreſcit, foraminulenta, carioſa & leuior euadit. Milij ſemine obruta ſeruatur, aut lino picato ſiue reſinato inuoluta.

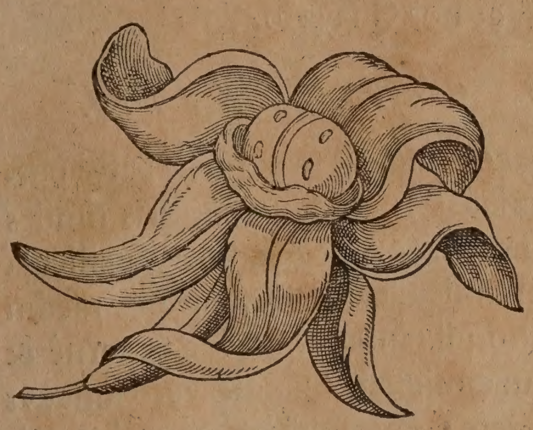
Temper. Calida videtur eſſe primo gradu, ſicca ſecundo, conſtaréque partibus ſubtilibus aëreis cum quadam adſtrictione.

Vires. Pituitam maximè & aquas euacuat: icterum, cephalæam, ſtrumas & epilepſiam curat: veteres defluxiones ſiſtit, articulorum, coli, & renum doloribus vtilis eſt. Conuenit etiam vteri doloribus, aſthmati, tuſsi veteri, & lue venerea vexatis. In febribus diuturnis, compoſitis, phlegmaticis, quotidianis, erraticis, iis quæ ex viſcerum obſtructione pendent commodiſsimè datur, in ardentibus & acutis minimè. His aſſentitur Pena, qui huius radicis puluiſculo ſolo drachmæ pondere, ex vino albo aut iuſculo propinato commodiſsimè qualibet die, hora & ætate,

nulla

nulla molestia, aut incommodo, quinquies, sexies, aut septies flauas hydropicorum aquas eductas, pituitásve quasuis se comperisse affirmat. Molestus non est huius radicis vsus, quia nullius ingrati saporis particeps est: ideò pueris, senibus, & iis qui cætera medicamenta auersantur vtilis. Eius autem sumendæ ratio talis est. Præparatis humoribus qui euacuandi fuerint, purgato etiam corpore enematis & sanguinis missione ex medici consilio, huius radicis leuiter contusæ puluis vino albo maceratus, aut aqua Anisi, Fœniculi, aut Cinnamomi (si quis à vino abhorret) summo manè propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adolescentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupo rosato cathartico. Post sumptum hoc medicamentum breuis somnus conceditur, iis præsertim qui vomitibus obnoxij sunt. Facta purgatione datur iusculum, ac paulò pòst cibus, qualis dari solet iis qui purgantur. Fiunt nonnunquam ex eodem puluere catapotia Coriandri sicci magnitudine cum syrupo aliquo, vel electario. Auctor est Nicolaus Monard. in potestate esse medici, aut eius qui Mechioacan sumpserit, eam quàm velit humoris quantitatem purgare: sumpto enim iusculo, vel quouis alio cibo, eius vim purgatricem illico sisti atque infringi, id quod negant alij, quoniam ei opinioni quotidiana experientia refragatur. Alia nunc ex continenti adfertur radix Mechioacan, quæ circa Nicaragna & Quito nascitur, vbi diligenter colitur, & magno in vsu est ob admirandas eius vires, longè præstantior ea quæ ex noua Hispania deferri consueuit, cuius, flos semen, & ramuli etiam delati sunt. Erat verò is flos quasi Mali aureæ, quinque foliis constans maioribus, è cuius vmbilico protuberat calix, siue vesicula quædam auellanæ magnitudine, membrana tenui operta, albicante, quæ in duas cellulas tenuissima pellicula secretas diuiditur, & in singulis bina grana Ciceris magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur, quæ molli & spongiosa terra commodè nascuntur. Mittit etiam Promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragna tractu est, aliud Mechioacan genus siluestrius, quod grauia symptomata excitat, vt vomitus immodicos, tormina, alui profluuia. Quam ob causam Scammonea nuncupatur, sed nemo periculo semel facto vtitur. Simile est alteri cùm folio tum sarmentis, tum radice, sed per omnia minoribus: ipsa etiam radix acrimoniæ nonnihil habet. *Genera.*

FLOS Mechioacan, Monardis.

Memorat Petrus Cieca in prima parte Peruanæ Historiæ in prouincia Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine aquæ sextario per noctem maceretur in vase aliquo, maiorem aquæ partem ea nocte absumi. Ex ea quæ supererit aqua, qui tres vncias sumpserit, adeò benignè purgatur, ac si Rhabarbaro purgaretur, & aliquoties periculum se fecisse scribit, magno purgatorum commodo. *Radix Quimbaya.*

ACHANACA THEVETI. CAP. CXXXII.

T.1.Cosm. lib.3.ca.2.

REFERT Theuetus in vtraque ora fluuij Senega multa esse Regna, præsertim in ea quæ meridiē spectat, Regnum Mely, in ea quæ Septentrionem, Regnum Tombotu. In his periti sunt Medici multi, quos *Bisrains* appellant: morbus qui illic frequentiùs grassatur *Borozail* nominatur, aut *Zail* Æthiopum lingua, qui ex immodica venere, cui multùm obnoxij sunt, ortum habet. Genitales partes potissimùm is occupat, in homine Asab, in fœmina Assabatas nominatas. Ad huius morbi curationem decoctis multis vtuntur, sed potissimùm decocto herbæ, quæ *Achanaca* dicitur. Huius folia bifurcata & acuminata sunt, Brassicæ amplioris foliis simillima, sed non ita crassa, & tenuiore costa. In horum medio fructus nascitur, oui magnitudine, colore luteo, quē *Alfard* nuncupant, alij *Lesach* nomine serpentis cōcoloris. Fructus is magno apud eos est in pretio. Tota planta tibiæ hominis crassitudine. Ea in morbis curandis vtuntur, perinde ac nos Guayaco.

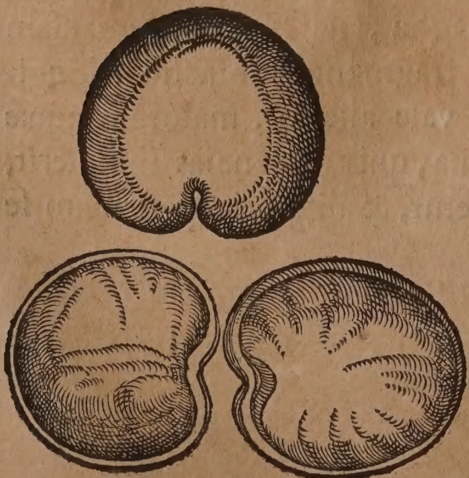
Forma.

FABAE PVRGATRICES. CAP. CXXXIII.

Forma. IN NOMINE Dei & Carthagine continentis prouinciis Fabæ purgatrices nascuntur, vt narrat Nicolaus Monard. quæ nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, qualis est Ceparum tunicula exterior, illas per mediū intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, alioqui tanta vehemētia supernè & infernè purgans, vt in vitæ discrimen sumentem coniiciat. Assandæ verò sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuēdæ. Datur hic

Vires. puluis vino, aut saccharo exceptus ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. Apud Indos hoc medicamentum celebre est, ob sumendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, & serosos humores multò leuiùs & faciliùs quàm superiora medicamenta purgat. Dantur hæ Fabæ in febribus diuturnis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Dosis assatarum esto à quaternario numero ad senarium, pluriúmve aut pauciorum pro ęgri viribus. Clusius aliquot peregrinos fructus se accepisse scripsit Fabæ purgatricis nomine, sed nullum habuit qui Fabæ purgatrici à Nicol. Monard. descriptæ conueniret. Quare potiùs inter Phaseolos recensendos putauit. Prioris iconem hanc exhibuit. Orbiculari fermè est forma, sed planus vtrinque & quodammodò puluinatus, digiti vnius crassitudine, duorum verò latitudine aut ampliore, vno latiore aliquantulùm cauo, quo videlicet hilus esse solet, & siliquæ in qua continetur adhæret: cortex durus & lignosus, læuis, ex rubro

FABAE Purgatrices, Monard.

Phaseolus Ind.Clus.

ex rubro nigricans: quod intus continetur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia Phaseolacea, sapore primū quali sunt omnia ferè legumina, sed illico linguam mordicante & acri: quo fit vt purgandi facultate præditus esse possit. Nascitur in insula D. Thomæ dicta, & cordis effigiem quale vulgò pingi solet imitatur: idcircò à quibusdā Cor D. Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieca prima parte Chronici. Alter Phaseolus vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, hilo prominente, & renis formam minimè referente. Idē Clusius cùm Vlyssipone esset, habuisse se scribit aliud Phaseoli genus ex Brasilia Americæ prouinciæ delatū, admodùm recens, pollicari latitudine, crassum, colore rufescente, magno hilo, & parte extrema veluti sessili. Eiusmodi quatuor aut quinque siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare dicuntur. Flore traditur ex rubro pallescente. Clusius iuniorē duntaxat plantam vidit è semine natam, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quòd minora erāt, & auersa parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui mollíque lanugine fuluescente obsiti. Brasiliani *Maconna* vocant. Similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, duntaxat differentes ex Africæ Mauritania delatos se vidisse Clusius ait. Lobellius se *Locus.*

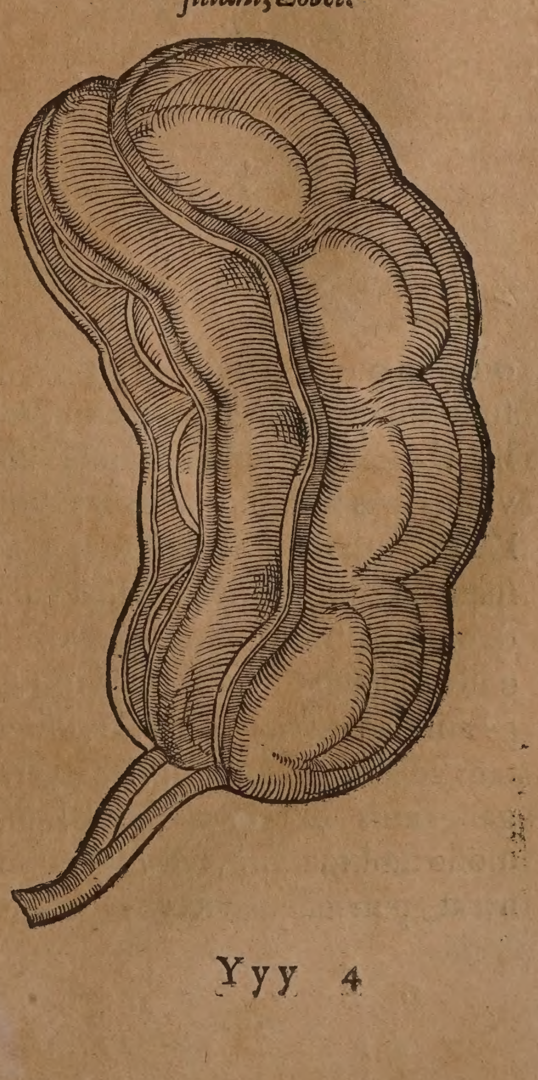
PHASEOLVS alter Indicus, Clusij.

PHASEOLVS Brasilianus, Clusij.

SILIQVA Phaseoli Brasiliani, Lobel.

vidiſſe & habuiſſe ſcribit purgatrices Fabas, & Phaſeolos, quales expreſſit Cluſius. Siliquam etiam pictam dedit, quæ dodrantalis eſt, admodùm elegans, duas vncias lata, quaternis & quinis loculis ventricoſa, carnoſa, corticoſa & coriacea, ſiliquæ Carobiæ vulgò dictæ concolor, innumeris rugis exarata, qualis icone delineatur.

PHASEOLI parui ex America.

Idem Cluſius vidit nō procul Olyſſipone in monaſterio quodam Phaſeoli genus vulgari noſtrati adeò ſimile, vt noſtrum putares. Pergulas iſtic veſtiebat opere topiario, flore purpureo: at ſiliquæ ſcabræ ſunt, breuiores, & duplò latiores quàm noſtri vulgaris: fructus exiguus, piſi vulgaris magnitudine, intus niger, niſi qua parte ſiliquæ adhæret, quæ candida eſt. Braſilianis frequentem eſſe aiunt, & Luſitanis iſtic habitantibus Faba braua, id eſt, Fabam ſilueſtrem nuncupari. His appinxit Lobellius Phaſeolos paruos ex America delatos.

HERBA IOANNIS INFANTIS, GVACATANE, *Hordeolum.* CAP. CXXXIIII.

QVI in Hiſpania Noua primi militarunt, eámque ſubiugarunt, herba quadam vſi ſunt in curandis vulneribus, vt refert Nicolaus Monard. quam primus oſtendit Indus quidam Hiſpani famulus nomine Ioannis infantis, à quo illa nomen accepit. *Forma.* Exigua eſt planta, foliis exalidis, aliquantulùm villoſis. *Vires.* Viridis præmanſa aut trita, vulneribúſque impoſita ſanguinem ſiſtit atque conglutinat. Neruorum aliorúmque partium vulnera digerit & mundat, tandem ad cicatricem perducit. Iiſdem viribus pollet ſicca in puluerem redacta. Idem Nicola. Monard. refert ad ſe miſſam fuiſſe ex Hiſpania Noua plantulam quandam ſine radice (Indi Guacatane nuncupant) noſtro Polio montano haud abſimilem, ſed inodoram. *Forma.* An florem, an fructum proferat, ignorat. *Vires.* Ad hæmorrhoides commendatur hac ratione. Eius plantæ decocto ex vino (ſi calor abſit) alioqui ex aqua hæmorrhoides abluuntur, deinde blandè ſiccantur, poſtmodùm eiuſdem plantæ puluere inſperguntur.

GVACATANE, Monardis.

Dolores ex frigore & flatibus ortos in quacunque corporis parte ſedat, ſi locus reſina priùs inunctus, tenuiſſimo eius puluere inſpergatur, & pannus lineus ſuperimponatur: nam illico adhærebit cerati modo, nec inde amouebitur niſi dolore ſedato. Eius puluis leuibus vulneribus impoſitus præſertim inguinum, ea mundat, & ad cicatricem perducit. Prætereà narrat Nicola. Monard. ad ſe perlata eſſe cum aliquot aliis plantis ex Hiſpania Noua, ſemina cuiuſdam plantæ, quæ *Ceuadilla* iſtic vocatur, id eſt, Hordeolum, à ſimilitudine quam cum Hordeo noſtrate habet, in ſpica & vaginulis quibus ſemen includitur, ſed minus, & Lini ſemine neutiquam maius, verùm longè aliis facultatibus præditum. Etenim nunquam auditum eſt aliquam aliam plantam adeò vrente & cauſtica vi præditam, ita vt vbi cauterium neceſſarium eſt in gangrænis, & impuris putridíſque vlceribus, eoſdem præbeat effectus, quos non modò ſublimatum, ſed etiam ignis præſtare poſſet. Etenim vermes in vlceribus necat, putridáque vlcera expurgat puluis eius ſenſim inſperſus, maiore minoréve quantitate

HORDEOLVM. Monard.

quantitate pro vlceris magnitudine, adhibitis preseruantibus quæ in huiusmodi remediis vsurpari solent. Itaque cùm eius facultates infringere volunt, puluerem stillatitio liquore rosarum aut plantaginis excipiunt, linúmque aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangrănis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur pro periti chirurgi iudicio. Eadem ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerumque infestantur. Missas item fuisse ad se aliquot alias plantas idem auctor refert sine nomine, quarum vnius ex aqua decoctum calidè sumptum pectoris vitiis auxilio est. Altera partus mortuos secundásque morantes trahit. Tertia, si, cùm maximè viget, quispiam colligere volens duntaxat contingat, illico flaccescit & procumbit. Quarta per solum diffusa est & expansa, si quis tamen eam attingat, statim contrahitur vt Brassica Murciana. Helleborus etiam niger Hispanico similis, & iisdem facultatibus præditus. Multa prætereà alia medicamenta in Indiis occidentalibus inueniuntur, insignibus facultatibus donata, quæ cum tempore σὺν θεῷ innotescent, diligentia & industria illorum, qui non sibi se, sed in commune natos meminerunt.

HETICH AMERICVM. *CAP. CXXXV.*

EXTERNAS etiam quasdam hortenses plantas adscribamus atque in primis Hetich, quæ radix est Rapis magnis, quales apud Lemouices nascuntur, similes, cuius duæ reperiuntur species eiusdem crassitudinis. Vna quæ coctura flauescit, altera quæ albescit. Vtraque folium habet Maluæ, semen nullum. Quare barbari Americi ipsam radicem in taleolas concisam pangunt, quæ sic copiosissima prouenit. Hanc magno cuidam prophetæ (Chariabe prophetam vocant) acceptam referunt, qui puellæ cuidam obuius dono dedit, eámque serendi, vtendíque modum docuit, itáque successit, vt ad posteros continuato eius vsu, nullo ferè alio nunc vescantur cibo, sitq; iis adeò vsitatus, ac nobis panis, cùm anteà, vt narrant, herbas, radicésque siluestres beluarum more depascerentur. Hetich Oetum esse Plinij putat Dalechampius, pro quo apud Theophrastum mendosè legimus Vingum. Sic Plinius. Mandunt & Oetum, cui pauca folia minimáque, verùm radix magna. Theoph. verò. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν αἰγύπτῳ καλούμενον οὔιγγον, (aliàs οὔιτον) τὰ μὲν γὰρ φύλλα μεγάλα, καὶ ὁ βλαστὸς αὐτοῦ βραχὺς, ἡ δὲ ῥίζα μακρὰ, καὶ ἔστιν ὥσπερ καρπὸς, διαφέρει τε, τὸ ἐσθίεται, καὶ συλλέγουσι δὲ ὅταν ὁ ποταμὸς

Nomina.

Genera.

Forma.

Lib. 21. c. 15.
Lib. 1. hist. cap. 11.

ποταμὸς ἀποβῇ, στέφοντες βωμούς. Id eſt, Similiter & quod in Ægypto Oetum appellant. Folia eius magna, germen breue, (non, vt Gaza, puſillum) radix longa, ſapore præſtanti, cibo idonea, quæ pro fructu colligitur, cùm amnis in alueum redierit, eó que deorum aras coronant. Quæ Theophraſtus folia ampla, Plinius pauca & minima dixit.

MANIHOT. CAP. CXXXVI.

Forma. ALIA radix hæc eſt, brachij craſsitudine, pedis vnius & dimidij, aut pedum duorum longitudine, ſæpius tortuoſa, & obliqua. Hanc emittit frutex paruus, quatuor pedes circitérve altus. folia habet ei plãtæ quæ vulgò ab herbariis Pata leonis dicitur ſimilia, in ramuſculorum vertice ſena ſeptenáve, quorum ſingula dimidium pedem longa ſunt, tres digitos lata. *Vſus.* Barbari ex radice, quam Manihot appellant, hoc modo farinam conficiunt. Radices ſiccas ſiue recentes tundunt, ſiue radunt lato arboris cortice plurimis duriſsimiſq; lapillis conſerto. Dein incerniculo cribratas in vaſe cum aqua igni impoſita commouent, ita vt hæc farina in grumulos coëat, mannæ granatæ ſimilis, quæ recens optima eſt, & plurimùm ſucci corpori ſuppeditat. Huius parandæ negotium totum mulieribus committitur, perinde ac viris indignum. Scire autem licet à regione quæ Peru dicitur, Canada, & Florida inſulis, tota continente inter Oceanum & Magellanicum, ſcilicet in America, & eorum regione qui Canibales appellantur, vſque ad fretum Magellanicum, id eſt, quater mille miliariorum ſpatio, nullum cibum vſitatiorem frequentiorémque eſſe, eáque farina cum carne & piſcibus omnes veſci, non aliter quàm nos pane, admirando quodam modo, nunquam admouentes manum ori, ſed procul longioréque quàm pedis vnius ſpatio, magnáque dexteritate in os conijentes, ac Chriſtianos irridentes, ſi aliter comedant. *Lib. 1. hiſt. cap. 11.* Quidam Arachidnam Theophraſti, Manihot eſſe putant, Igname verò, de quo proximo capite agitur, eiuſdẽ τὸ ἀρακοειδὲς ſiue ἀράκῳ ὅμοιον,

MANIHOT.

YVCA.

non

non, vt apud Plinium legitur, Aracidnam, & Aracum. De quibus hæc Theophrastus. οἷον αἵ τε τῆς ἀραχίδνης καὶ τοῦ ὁμοίου τῷ ἀράκῳ. φέρουσι γὰρ ἀμφότερα καρπὸν οὐκ ἐλάττω τοῦ ἄνω. καὶ μίαν μὲν ῥίζαν τὸ σαρκῶδες τοῦτο παχεῖαν ἔχει, τὴν κατὰ βάθους. τὰς δὲ ἄλλας, ἐφ' ὧν ὁ καρπὸς, λεπτοτέρας, καὶ ἐπ' ἄκρῳ, καὶ σχιζομένας πολλαχῇ. φιλεῖ δὲ μάλιστα χωρία τὰ ὕφαμμα. φύλλον δὲ οὐδέτερον ἔχει τούτων, οὐδ' ὅμοια τοῖς φύλλοις, ἀλλ' ὥσπερ ἀμφίκαρπα μᾶλλόν ἐστι. καὶ φαίνεται θαυμάσιον. Id eſt, veluti Arachidnæ radix, eiuſq; quod Araco ſimile eſt. Vtrumque enim fructum fert non minorem eo qui in ſupernis plantæ partibus naſcitur. Et radicem quidem vnam carnoſam & craſſam, quæ in altum demittitur, cæteras, in quibus fructus, tenuiores, & ſummo ceſpite & quaquauerſum diffuſas. Locis gaudet arenoſis. Neutrum folium habet, neque foliis quicquam ſimile, ſed potiùs quaſi vtrinque fructum edant, quod mirum videtur. Plinius. Aracidna quidem & Aracos cùm habeant radices ramoſas ac multiplices, nec folium, nec herbam vllam, aut quicquam aliud ſupra terram habent. Satis igitur conuenit hiſtoria radicis, niſi Theophraſtus ſcriberet neutrum folium habere, neque foliis quicquam ſimile. Nam vtrumque radicem vnam habet craſſam & carnoſam, quæ in profundum recta deſcendit, alias prætereà tenuiores, in ſumma terra, multifariam diuiſas, quibus fructus, id eſt, noua ſoboles, inhæret ac innaſcitur, vt in herba quam Dodon. Chamæbalanon vocat. Auctores huius ſentētiæ aiunt peregrinæ vtriuſque plantæ hiſtoriam Theophraſto ſua commentanti parum integra fide recitatam fuiſſe. Lib.5.c.33.

IGNAME, BATAT, AGIS. CAP. CXXXVII.

IN Braſilia, & Hiſpaniola inſula vocata, *Batat* dicitur quod in terra Themiſtitam *Agis*, in Sancti Thomæ inſula, *Igname*. Radix eſt Napi figura aut Rapi, nigro cortice, infernè ſparſa quaſi in brachia. Ei caſtaneæ ſapor, ſed ſuauior ac tenerior. Sub cineribus aſſa atque elixa veſcuntur. Medullæ color haud vnus omnibus. Itaque in ſpecies varias digeſſerunt. Prima eſt quæ ab Hiſpanis *Igname cicorero* dicitur. Sola hæc annum durat incorrupta: quocirca in naues imponunt pro commeatu. Tres prætereà ſpecies, temporis omnes impatientes. Excellentiſſimo ſapore illa quæ naſcitur in agro Benim. Quæ à Manicongo minùs nobilis. Vltimo in pretio lutea eſt, colore quaſi Carotæ dictæ. Eius ſatio mira, quippe non radice ſeritur, ſed talea ſicut Olea. Sarmenti fructum fiſſum in partes aliquot, modò quidpiam corticis ſeruatum ſit, deponūt, ridicam propter pangunt. Eius namque ſtipes aduoluitur Lupuli more. Folium vt Citrio, æquè nitidum, ſed minus ac tenuius. Quinto mēſe meſsis tempeſtiua. indicium vbi folia ſiccātur. Radix vt Arundinis, aut Dracontij, quaternas quináſve ſoboles edit. Siccatam ſeruant. Hæc Scaliger. Eadem planè reperies apud auctorem nauigationis ad Inſulam S. Thomæ. Primus opifex qui ad panis vicem accedere iuſsit hanc radicem, eiúſque vſum ſupplere famelicæ regioni, cauit & id, vt non in futuram meſſem radix auulſa ſereretur, ſed in annonam potiùs ſeruata, cederet pactorum ſarmentorum fructificationi: vnde ſoboles ſuccreſceret in futurum prouentum.

Forma. *Genera.* *Exerc. 181. 17. Scalig. ibi.*

BATATAS Cluſij. CAP. CXXXVIII.

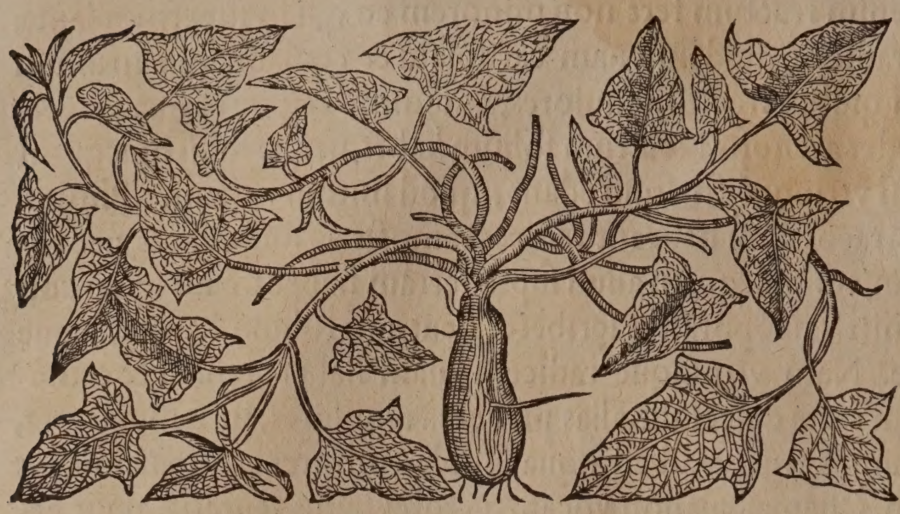
SCRIBIT Pena ad Siſarum non parum accedre radices illas quæ in inſulis Nouo orbe non procul diſsitis ſuapte ſponte oriuntur. *Batades* vernaculè tum indigenæ tum Hiſpani illic vocāt, Angli *Potades*, quibus illi tum vt cibo, tum vt veneris irritamento frequenter vtuntur. Singuli bulbi teretes, oblongi Napum vtrinque obtuſum æquant, color pullus illis foris, albidus intus, ſapor gratus valde & tener quaſi Milij delicatioris, aut Fabæ freſæ, cóque guſtu inſulſæ ſint niſi condiantur: cum ſale, aceto, & oleo

Batades. *Forma.*

Ignames. oleo interdum eduntur,& vino perfunduntur,nonnunquam coctæ prunis.Hisce congeneres sunt & persimiles quæ ab Hesperia, Æthiopia,& Guinea afferuntur, Ignames vocatæ : folia vtrisque hederacea & maluacea esse dicuntur.De his plura

Cap.60. in horto diximus. Integram tamen plantæ iconem & historiam ex Clusio adscribere operæpretium fuerit.

BATATAS, Clusij.

Veteribus plãta hæc ignota fuit, ideò nullum nomẽ Græcum aut Latinum proditum. Hispani & indigenæ, vt diximus, vocant Battades, atq; etiam Camotes, & Amotes, quidam etiam Aies, tametsi nonnihil, vt aiunt, inter se differant, sitq; Battatas radix longè & suauior & tenerior. Tria plantæ huius genera in Betica se obseruasse ait Clusius, colore externo inter se differentia, atque etiam gustus suauitate. Nam aut cortex externus rubescit siue purpurascit (& hoc genus præstantissimum censetur) aut pallet,aut candidus est:omnes verò radices intus albæ. Producit autem Cucumeris satiui modo sarmenta, per humum sparsa,satis crassa, & succulẽta,& læuia,in quibus folia vtcumq; carnosa,ex viridi cãdicantia, Ari foliis,seu potiùs Spinachij haud dissimilia:radix dodrantalis est,Raphani prægrandis nõnunquam amplitudine,vtrinq; obtusa. Sponte nascitur in Nouo orbe viciníſque insulis, vnde primùm in Hispaniam delata est: nunc verò multis Bæticæ maritimis locis seritur in taleolas dissecta: principatum autem obtinet Malacæ nata Editur ab ipsis incolis aut cruda, aut cocta: nunc Hispanis etiam in deliciis,ob saporis iucunditatem & teneritatẽ, præsertim si in cineribus cocta, & exteriore pelle repurgata,& in talleolas secta ex pauxillo vino, stillatitiiq; rosarum liquoris & sacchari momento edatur.

FAALIM, Theueti.

FAALIM Theueti. CAP. CXXXIX.

Cosmo.T. 1.lib.4.c.7. HELENIO,vt narrat Theuetus,foliis præsertim similis est herba quę Faalim vernacula lingua nuncupatur in Mombaze insula, olerum optimorum & simplicium medicamentorũ omnis generis feracissima, atq; eorum potissimũ quæ venenis serpẽtium omnium, quibus regio hæc abundat,aduersantur.Huius herbæ experimentum se vidisse ait in duobus cõmorsis à serpente partim in aquis, partim in terra degente,quam illic *Alefah* vocãt:cuius morsus adeò lethalis est, vt nisi statim succus huius herbæ admoueatur, necesse sit hominem interire.

LIGNO

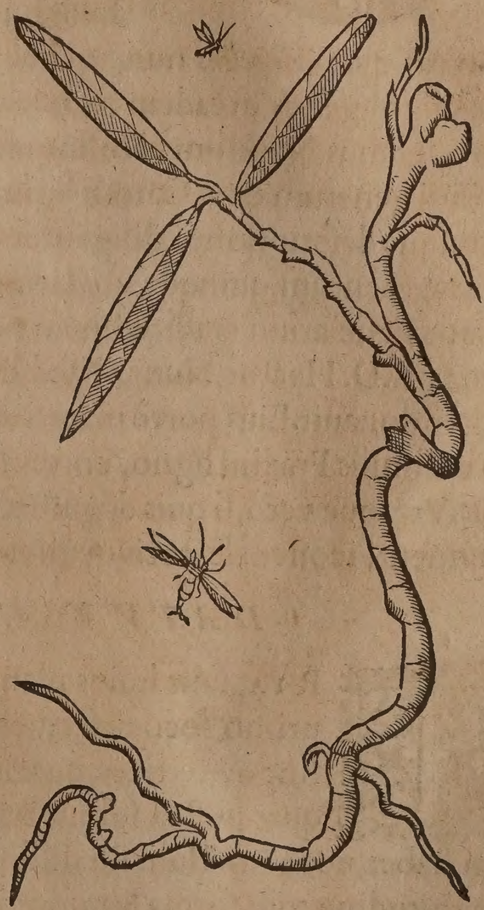
LIGNVM COLVBRINVM. CAP. CXL.

BINAE stirpes tradente Acosta in Malabar inueniuntur plurimùm dissimiles cùm forma, tum nascendi modo, vno tamen eodemq; nomine nuncupatę Lignum Colubrinum, quòd singulæ mirum, in modum vtiles sint aduersus colubrorum morsus. Prior nascitur Hederæ modo, colore Dracunculi maioris, siue Serpentariæ: folia illi sunt Bryoniæ ferè similia, integra tamen initio, neruoq; prædita per longitudinem excurrente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus: successu temporis accedunt exigua foramina, quæ paulatim cum foliis incrementum sumunt donec tandem omnino folia scindant, eaq; vitis foliis similia reddant: conspiciuntur enim interdum in eadem stirpe folia integra, alia exiguis, nōnulla maioribus foraminibus prædita, omniaq; adeò inter se dissimilia, vt minimè eiusdem plantæ folia esse videantur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro similitudinem, vt qui non norit, aut de die viderit, si ad Lunæ splendorem noctu conspiciat, viuum colubrum esse existimet. Vulgò censetur præstantissimum remedium aduersus colubrorum & viperarum morsus: incolæ sanè, dum in agros tendunt, magna ex parte circumferre solēt hoc lignum (sunt enim in ea prouincia multę viperæ, variáque serpentū genera) aiúntque solo eius odore serpentes fugari: &, si dum colubros venantur, eos attingere hoc ligno queant, ilicò rumpi & extingui. Altera admodùm breuis est & tenuis,

LIGNVM Colubrinum I. Acostæ.

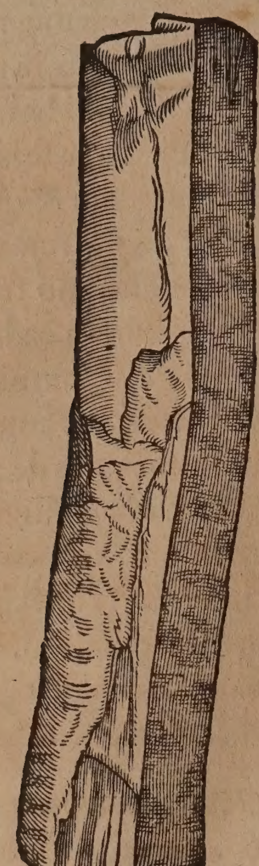

LIGNVM Colubrinum II. Acostæ.

triaq; solummodò folia habet mollia, lęuia, saturatiùs virentia: florem aut fructum non conspexi, nec quenquam inueni qui se vidisse assereret: radix oblonga & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnunquam extuberans, & summa tellure serpens: exterior eius cortex valde tenuis est & cinereus, nullo, dum gustatur, manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suauem, & vti Moschus odoratum. Fissus est vndiq; hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore flauoq; cortice subtus nascente, qui odorem Loti siluestris siue Trifolij odo-

LIGNVM Colubrinum, Acostæ.

rati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhiza dulciorem: præmansus autem odore admodùm suaui, nec iniucunda mordicatione, momentanea tamen præditus esse deprehenditur. Ipsa materies lignosa est, candida, dura & insipida: folia Napi saporem referunt: germen producit hæc radix supra terrã circiter quatuor vncias longum, in caput extuberans. Nomen huius plantæ apud Canarinos est *Duda Sali.* Trita radix cum aqua rosacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim vtuntur) præsens certumq; asserunt remediũ aduersus omnis generis serpentũ morsus. Plurimus etiã eius est vsus in febribus continuis, tertianisq;, syncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore: daturq; aduersus omnis generis venena. Multi mihi sanctè affirmarunt dummodò manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare, & certissimum esse serpẽtes & viperas eius aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerriméque in aliam partem sese proripere, si quis ante serpentes eam proiiceret. Perutilis etiam censetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam continuò mandant, dentiumq; cauis gestent. Prouenit locis humidis, & inter arbores, præsertim verò secundum eas quæ *Angelins* nuncupãtur, nec procul à mari. Inuenitur & tertium Colubrini ligni genus in eadem prouincia, vastæ arboris magnitudine, de quo in alio libro agemus. Neutrum verò, inquit Clusius ad superiora Acostæ, horũ ligni Colubrini generum cum Garciæ ligno colubrino cõuenire facilè animaduertet, qui vtriusque descriptiones diligenter conferet. Secundi verò generis Garciæ descripti fragmentum quinque vnciarum longitudinis, quódque, vt coniicere licebat, duarum vnciarum crassitudinem æquarat, mihi nõ modò ostendit Londini anno 1581. C.V.D. Hector Nunez Medicus Lusitanus, sed etiam dimidia eius parte liberaliter donauit. Eius porrò materies firma est, candida, venis quibusdam distincta, nõ dissimilis Fraxini ligno, cortex autem qui eam integit candicans, & quasi cinereus. Vtraque verò, si quis degustet, amaro sapore prædita esse deprehenditur. Eius fragmenti iconem lectoris oculis subiecimus.

Vires.

DATVRA. CAP. CXLI.

Genera.

TRIA sunt huius plantæ genera, quorum quo frequentiùs vtuntur, primo loco describemus: eius enim adeò vulgaris est vsus, vt paucæ sint meretrices, quæ inter sua κειμήλια illud non recondant, ob eas quas posteà subnectemus causas.
1. Primùm Altheæ magnitudine caulem habet, nec admodùm illi dissimilem, in plures tamẽ ramos diuisum: folia cùm magnitudine tum forma Stramoniæ foliis similima, verùm magis in circuitu serrata, vti ferè Xanthij folia: flores albos, Smilacis læuis (quam Hispani *Correguela mayor*, hoc est, Conuoluulum maiorem appellant) floribus omninò respondentes: fructum Stramoniæ rotundum, nucem Iuglandem magnitudine æquantem, viridi colore præditum, & spinis mollibus, minimeq; pungentibus vndique septum, plenum semine Lenticulæ simili, eiusdemq; coloris, cordis humani effigie, gustus amari: radicem albam, Raphani odore, quæq; si diu naribus admoueatur, sternutamenta ciet, cuius cortex nonnihil amaricat, minùs tamen eo qui caulem & ramos ambit.

DATVRA, *Acostæ.*

ambit. Naſcitur vmbroſis locis, & ſecundum aquas. Nomen huic plantæ in Malabar eſt *Vnmata caya*, in Canara *Datiro*, apud Arabes *Marana*, apud Perſas & Turcos *Datula*, apud Luſitanos *Datura & la Burladora*, hoc eſt, faceta. Literati pleriq;, atq; etiam maxima pars Medicorum iſtic degẽtium, legitimam Nucem Methel Arabum eſſe cenſent, frigidamq; exceſſu tertio, & ſiccam ſecundi fine conſtituunt. Mala inualuit cõſuetudo apud impudicas mulieres, vt huius ſeminis in puluerem triti dimidiam drachmã ex vino, aut alia quæ magis arridet materia præbeãt: miſer qui eum hauſit diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, aut dormiens, plerumq; etiam alteri colloquens & reſpondens, vt interdum etiam ſana mente prædi tum eſſe credas, tametſi mentis non ſit compos, neque eum agnoſcat cum quo ſermones cõfert, & colloquij habiti planè ſit immemor, poſtquã ad ſe rediit. Sunt verò nõnullæ adeò exercitatæ in hoc medicamento exhibẽdo, idq; ſic tempe rare norunt, vt ad certas, eaſq; quot velint horas, quibus id propinant, mentem adimant. Multa ſanè eius rei exempla, quæ vel ego ipſe vidi, vel ab aliis audiui, huc adducere poſſem, ſed cùm ad rem nihil faciãt prætermittenda eſſe duxi: illud ſolùm addam, neminem qui ſimile ſumpſiſſet, necatum vnquam comperiſſe, tametſi nonnullos conſpexerim per aliquot dies perturbatos ferri, quod fortè acciderat ob immodicam quantitatem exhibitam: quæ ſi fuerit nimia, interimit, quoniam hoc ſemen pernicioſa qualitate non caret, licet Gentiles ad prouocandas vrinas cum Pipere & foliis Betele id exhibere ſoleãt, & perutile eſſe dicant. Ego verò nunquam obſeruaui, nec experiri volui, cùm alia medicamenta ad eam rem vtilia non deſint. Porrò ſi ad eorum qui hoc ſemẽ hauſerunt curam euocentur Hiſpani Medici, medicamẽta vomitum cientia exhibẽt, vt quidquid in ventriculo hæſit reiiciant, acres deinde clyſteres iniiciunt ad euacuandum, forteſq; ligaturas adhibent ad diuertẽdum, tum etiam cucurbitulas adponunt & venam ſecant. Gentiles verò Medici & Chriſtiani indigenæ cùm à cucurbitulis & venæ ſectione abhorreant, nihil aliud quàm vomitum prouocant, forteſq; ligaturas & fricationes adhibent, quæ ſi non ſufficiant, balnea ex aqua calida præſcribunt ad eliciendum ſudorem: porrò à vomitu vinum propinant, cui Piper & Cinamomum admiſcent. In cibis verò audaciores ſunt Hiſpani: namque euacuata materia gallinas edendas prębent, & vinum dulce, aut paſſum exhibent. Radicis Daturę drachma ex vino pota ſomnum profundum inducit, in quo varia inſomnia, & miræ rerum facies obuerſantur. Semine verò per noctem in aceto macerato, deinde exactè trito, vtiliter illinuntur herpetes miliares & eryſipelata ſerpentia: nam breui ſanantur. Quantùm ex ſuperiore Daturæ primæ deſcriptione colligere licet, eandem eſſe cum Turcorum, qui Conſtantinopoli viuunt, *Tatula*, cuius vſus illis perquàm familiaris eſt, exiſtimat Cluſius. Reliqua duo genera facie & fructu ſuperiori ferè reſpondent, ſed flores colore variant: etenim ſecundi flores, licet forma priori ſint ſimiles, colore tamen flauo ſunt, & ſecundùm pediculum nonnihil rubent: tertij flores Hyoſcyami floribus magis accedunt. Cæterùm neutro ex poſtremis duobus vtuntur, niſi ad necem inferendã. Nihilominus

Locus. *Nomina* *Temper. & Vires.* *Tatula.*

tamen Brachmenes Medici ex ſecundi ſemine (quod floribus eſt flauis) catapotia faciunt, granorum Piperis magnitudine, magnæ ſanè efficaciæ ad ſiſtenda alui profluuia, quibus adiuncta ſit febris ardens, atque etiam in dyſenteriis. Fiunt verò hunc in modum catapotia. ℞. ſeminis ſecundi generis drachmam vnam, Piperis nigri & longi, Sandali albi, Atincar, radicum *Biſa* (adfertur ea ex Bengala & Patanne montibus) foliorum Bangue, ſingulorum dimidiam drachmam: omnia iſta diligenter cum aqua terunt in marmore, quo pictores ſuos colores terere ſolent, deinde catapotia efformant, è quibus exhibent quantùm commodum videtur. Mea eſt cum aliis pleriſque opinio, vt nucem Methellam Stramoniæ fructum eſſe credam, qui per omnia ſimilis eſt fructui Daturæ: atque ſi nonnihil ab eo differt, id locorum varietati adſcribendum cenſeo.

BANGVE. *CAP. CXLII.*

BANGVE ſimile ferè eſt Cannabi, cuius Dioſcorid. lib. 3. meminit. Caulem habet quinque palmorum longitudine, quadrangulum, colore dilutiùs virente, fractu contumacem, nec adeò concauum, vt cannabinus caulis, cuius cortex non minùs quàm illius in fila diduci poteſt: folia cannabina ſupernè virentia, infernè incana lanugine pubeſcētia, guſtu terreſtri & inſipido: ſemen cannabino minus, neque adeò candidum. Indi ſemine & foliis veſcuntur, cùm vt validiores in re venerea fiant, tum ad excitandam cibi appetentiam. Fit ex hoc Bangue compoſitio vulgaris admodùm vſus in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & militiæ præfecti, vt laborum obliti ſecuriùs & liberiùs dormiant, ſeminis & foliorum in puluerem redactorum quantùm videtur ſumunt, illiſque addunt Arecam ſiue auellanam Indicam viridem, opij nonnihil pro arbitrio: omnia ſaccharo excepta deuorant: ſi verò in ſomno varias rerum ſpecies ſibi obuerſari cupiunt, addunt prætereà ſelectiſſimam camphoram, caryophyllos, nucem moſchatam & macis: ſi verò hilares eſſe volunt & faceti, & præſertim in venerem procliuiores, ambaro & moſcho additis ſaccharo excipiunt, & electarium faciunt. Multi mihi affirmarunt huius ſemen & folia ad libidinem ciendam miræ eſſe efficaciæ: vnde colligere licet, nihil affinitatis habere cum Cannabi, licet illi admodùm ſimilis ſit, quandoquidem auctore Dioſcoride loco ſuprà dicto Cannabis calida & ſicca eſt, & genituram extinguit. Dicitur Arabibus *Axis*, Perſis, Decan & plurimarum aliarum regionum incolis *Bangue*, Turcis *Aſarath*. Sed & hoc Bangue, vt ſcribit Cluſius, plurimam affinitatem habere videtur cum Turcorum Conſtantinopoli degentium *Maſlac*, quo ad varios effectus vtuntur: nonnulli etiam veſcuntur excitandæ veneris gratia.

BANGVE.

Nomina

HERBA

HERBA VIVA. CAP. CXLIII.

NONNVLLIS Asiæ locis planta quædam inuenitur, vulgò *Herba viua* nuncupata, à circumforaneis illis *Iogues* appellatis *Herba amoris*, ab Arabibus & Turcis *Suluc*, & à Persis *Suluque*. Exiguam habet radicem, è qua supra terram exiliunt octo ramuli duos digitos longi, foliis vtrinq; in ordinem digestis & inter se respondentibus onustis, quæ plurimùm ad Erui tenella folia accedunt, nec dissimilia sunt foliis prioris Polypodij, cuius iconem Lacuna exhibet lib.4.cap.187. sed longè tenuiora, & vtrinque læuia, & grato virore oculos pascentia, vti Tamarindorum folia: è medio radicis capite exiliunt pedunculi (nam caule caret) quatuor, singuli suum florẽ sustinentes flauum, aspectu pulcherrimum, minoribus Caryophylleis similem, sed sine odore. Nascitur calidis & humidis locis. Adeò mira est huius plantulæ natura, vt eam humana ratio assequi nequeat. Nam cùm maximè viret, gratissimáque est aspectu, si quis illã apprehendere cupiat, illicò folia contrahit, atque sub tenues ramulos recondit: si verò apprehendat, subitò adeò marcida conspicitur, vt exsiccari putet: sed quod maiore admiratione dignũ est, si manum retrahat, illicò nitorem recuperat, & toties marcescit aut reuirescit quoties comprehenditur, aut manus ab ea retrahitur. Mihi autem relatum est Philosophum quendam in Malabar, dum nimis curiosè huius plantæ naturam obseruare cupit, amentem esse redditum. Plantam ego conspexi, eámque cum suo cespite, ipsam minimè contingens, erui, & in hortum quendam transtuli, vbi permansit, at fatuum minimè vidi. Interrogati à me nonnulli indigenæ Medici, an aliquas huius plantæ facultates perspectas haberent, illámque in vsum medicum adhiberent, affirmarunt vtilem esse ad virgines corruptas in integrum (si credere fas est) restituendas & ad reconciliandum amorem miræ esse efficaciæ. Gentilis Medicus, & pro ea regione satis doctus, cùm adeò cupidum cognoscendi huius herbæ facultates conspiceret, ait, vnam se edocturum adeò compertam & certam, vt ceruicem pro pignore deponeret, nisi eam sic se habere comperirem. Nempe vt illi cuiuspiam mulieris, qualiscunque etiam status, nomẽ modò indicarem, se effecturum vt illa in omnibus mihi obsequeretur, dummodò ex ipsius præscripto herba vterer. Sed conditionem respui quãdoquidem res adeò illicita esset. Nihil igitur aliud post diligentem inquisitionem de hac planta intelligere potui, quàm apud Gentiles, præsertim verò Brachmenes Canarinos & Iogues in magna æstimatione esse. Quodam die mihi accidit plantas conquirenti non procul à flumine Mangate, vt Gentilem quendam humi sedentem, & verba quædam obmurmurantem, tanquam oraret, fortè conspicerem, quem cùm compellassem, nihil respondit, sed meo interpreti, quem comitem duxeram, manu duntaxat innuit: is hominem intelligens, celeriter sese inde proripuit, méque secedere iussit, inquiens Gentilem illum incantatorem esse cuiusdam illius regionis Capitanei quem *Caymal* appellant, & istic sortes iacere supra Herbam viuam, id

Nomina. *Forma.* *Locus.*

HERBA VIVA, Acostæ.

fieri solere repurgato priùs circa ipsam plantã solo ad hominis longitudinẽ, recitariq; quædã concepta verba, & expectari primã auẽ aut rem animatam quæ istã plantã prætergrederetur dum verba obmurmuraret, cuius sanguine (si cõprehendi posset) perluenda esset, sin minùs alterius eiusdem speciei, idq; cum multis ceremoniis, quas prætermitto, cùm indignæ sint vt scriptis mandentur. Conspexi deinde istam plantam siccam inter supellectilem mulieris prostitutæ pudicitiæ.

HERBA MIMOSA. CAP. CXLIIII.

Locus. ALIA planta inuenitur in quibusdam hortis, quinque palmorum longitudinis, & vicinis arbustis aut parietibus incumbens, tenui caule, eleganti virore prædito nec admodùm
Forma. rotundo, per interualla exiguis & pungentibus spinis obsito, foliis superioribus haud absimilibus, Filicis fœminæ foliis minoribus. Gaudet humidis & petrosis: & *Herba mimo-*
Nomen. *sa* nuncupatur, quoniam manu admota senescit & marcescit, manu verò remota pristinum virorẽ recipit, sed non adeò celeriter vti prior. Naturam habet plurimùm ab Arbore tristi differentem: nam singulis noctibus Sole occidente senescit & siccatur quodammodò, sic vt contabuisse videatur: oriente verò Sole vigorem denuò recipit, quantóque Sol magis feruet, eò magis viret, totóque die folia ad Solem conuertit. Odore & sapore est Glycyrrhizæ: vulgóq; ab indigenis folia manduntur aduersus tussim, ad pectus repurgandũ, & vocem clariorẽ: renum etiam doloribus vtilis esse censetur, & recentia vulnera glutinat. Multis notis (annotat Clusius) hæc planta cõuenit cum Fœnogręco siluestri Tragi, siue Polygalo Cordi & Glycyrrhiza siluestri Gesneri, cuius folia & radices degustata Glycyrrhizã sapiunt: nam eius folia noctu interdũ contrahuntur (quod in multis leguminaceis plãtis vsu venit) at spinis caret caulis, nisi pro spinis sumere libeat tenues illas & mucronatas appendices sedi foliorum alatorum inhærentes.

HERBA MALVCANA. CAP. CXLV.

DVORVM aut trium cubitorum longitudinem adquirit hæc planta, nonnunquam etiam locis vberioribus & humidis, quinque cubitos superans, eleganti virore prædita, caule tenui, tenero, nonnihil concauo, imbecillo, & nisi vti Iasminum pergulis sustineatur, humi sese
Forma. diffundente, quemadmodùm Hedera, & multos ramos spargente, qui subinde radices agunt vt Mentha & Melissophyllon, adeóque serpunt, vt planta sola vel ramus transpositus breui temporis spatio magnum locum occupet: folia habet tenella & mollia, in ambitu serrata, magnitudine & forma Sambuci foliis respon-
Nomina dentia: florem croceum Chamæmeli flori admodùm similem, paulò tamen maiorem. Toto anno viret & luxuriat. Vulgò nuncupatur Remedium pauperum, & Destructio Chirurgorum, Canarini *Brungara aradua* appellãt, id est, quæ flore est croceo. Frequenter vtuntur cùm in Maluco (vnde primam originem traxisse creditur, quod istic abundè nascatur, & plurima admisceatur chirurgicis remediis) tum in omnibus Indiæ prouinciis, in quibus diligenter colitur, & in pretio habetur, nec iniuria. Coquuntur huius plantæ folia in oleo, & cum cera inspissantur

tur vnguenti modo. Mirificè curat id vnguentum omnis generis vlcera cùm recentia tum antiqua, etiam ſi ſanguinolenta, ſordida, cuniculoſa, maligna & putrida ſint:miræ eſſe efficaciæ deprehendi in tibiarum vulneribus inueteratis, & recentibus vulneribus. Alia eſt prætereà huius ſtirpis vtendæ ratio. Eius enim caulem & ramos ſuperiore cortice denudant,& ſumunt membranam illā tenuem quæ media eſt inter exteriorem corticem & caulem,quæq; facilè,vti in Cannabi, reuellitur:eam oleo nucis Indicæ madentem,ipſius plantæ foliis inuoluunt, & ſub

MALVCANA, Acoſtæ.

cineribus calidis recondunt: vbi incaluerit & emollita fuerit,conterunt,& recentibus cruentíſque vulneribus imponunt ſeu grandia ſint, ſeu minora:& paucis diebus non ſine admiratione conglutinant abſque vlla inflammatione aut apoſtemate: lenit enim dolorē, ſanguiníſq; fluxū cohibet,breuiter,nullo alio medicamento adhibito omnino ad cicatricem perducit: ſingulare etiam perhibent eſſe remedium aduerſus neruorum punctiones,& vulnera. Eodē prætereà modo adhibetur in apoſtemate aperto ad emundandum, carnem generandum, & ad cicatricem perducendum:item in inueteratis vlceribus & cuniculoſis,in quibus ea ſolummodò trita interdum apponitur. Porrò quoniam iſta remedia huius plātæ certiſsima ſunt, vulgariter iis vtuntur in vniuerſis illis prouinciis, & magna habent in æſtimatione: multi prętereà alij qui inde nauigāt vnguentū ex hac herba cum oleo & cera cōfectū,ſecū efferre ſolent, tantā fiduciā in eo collocantes, quaſi omnia chirurgica remedia,apud ſe haberent: itaq; quacunq; occaſione in qua chirurgorum opera requiri poſſet, ſubitò ad vnguentum ex herba Malucana confectū confugiunt, tanquam indubitatum remedium.

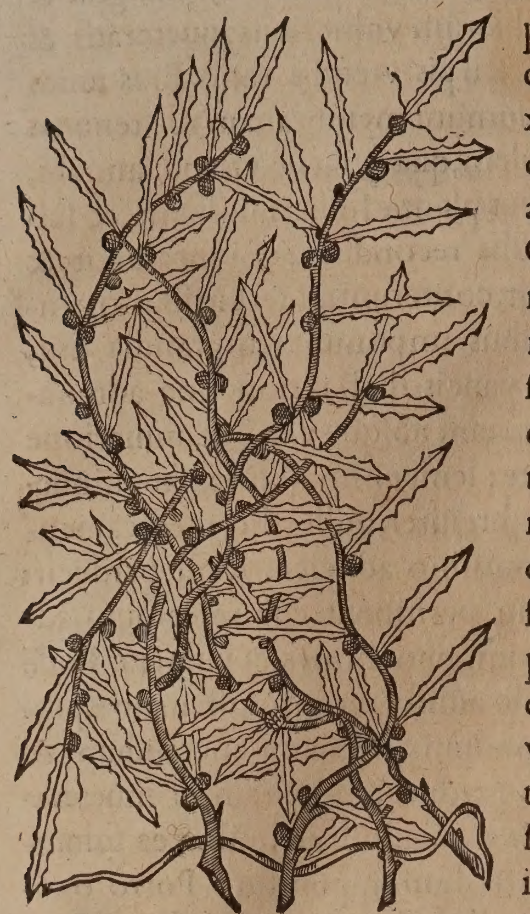
SARGAÇO. CAP. CXLVI.

IN celebri illa nec minùs metuenda nauigatione *del Sargaço* (ſic enim totum illud Oceani ſpatium à decimo octauo gradu ad trigeſimum quartum ab æquinoctiali ad Septentrionem tendens, qui in Indias nauigant,appellant) cōſpicitur profundū & ſpatioſum æquor tectum herba quadam *Sarguaço* nuncupata,palmum longa, tenuibus ramulis in glomos conuoluta,foliis anguſtis,tenuibus,& dimidiam vnciam longis,in ambitu admodùm ſerratis,colore ſubrufo,guſtu inſipido,ſiue inſenſibili mordicatione prædito,qui potiùs ex aquæ ſalſugine contractus,quàm ipſi plantæ innatus videatur. Ad ſingulorum foliorum exortus inhæret ſemen rotundum vti granum Piperis vani & vacui,tenui corallio albo,interdum autem corallio rubro & albo omnino elaboratum,tenerum admodùm dum primùm ex aqua educitur,& durum ſi exſiccari ſinatur, ſed propter tenuitatem admodùm fragile, ſalſa aqua plenum. Nulla radix in hac planta conſpicitur, ſed ſola rupturæ veſtigia apparent, atque in profundo arenoſo q; maris alueo naſci, tenuéſque radices obtinere credibile eſt,tametſi nonnulli opinentur rapido aquarum,quæ ex multis inſulis in Oceanum influūnt, curſu iſtam herbam euelli & ſimul trahi. Cùm eam opinionem pertinaciter tueretur nauclerus illius nauis qua vehebat, ſubortáque eſſet inter nauigandum hoc mare malacia, quantùm acies oculorum extēdi potuit, id vndiq;

Locus.

Forma.

SARGAÇO, Acostæ.

ista planta contectum vidimus,demisśisq; nonnullis iunioribus nautis qui eam herbam à naui propellerent, aquámque repurgarent, apertè conspeximus eius herbæ glomos simul implexos ex alto mari emergentes, vbi demissa bolide nullus fundus tentari potuit. Hæc planta aceto & sale condîta eiusdem saporis est cum Crithmo, siue Fœniculo marino, & in eius penuria sumi posset, tum etiam Capparum loco à nauigantibus edi. Iussi illam recenter è mari sumptam capris quas in naui vehebamus obiici, & auidè sanè vescebantur. Nullas eius facultates comperi, sed quidam è nostris nautis vrinæ difficultate laborans, & arenulas crassósque humores eiiciens, crudam eam & coctam fortè edit, quoniam illi bene saperet paucos post dies affirmauit mihi, magnum ex illius esu se sentire commodum, secúmque detulit, vt peracta nauigatione in continenti vteretur. Considerandum Clusius admonet, an non sit Lenticula marina serratis foliis Lobellij, cuius iconem inter marinas stirpes ad Obseruationum calcem exhibet.

Vires.

GRANADILLA. CAP. CXLVII.

Nomen.

ALLATVS mihi ex continenti herbæ fructus est (ait idem) quæ in Peruanis montibus, vbi sponte nascitur, *Granadilla* appellatur, quod nomen illi imposuerunt Hispani ob similitudinem quam cum nostris Malis granatis habet, nam eiusdem ferè est amplitudinis, atque etiam coloris, quando maturus est, nisi quòd corona careat: nunc in siccato, si agitetur, sonitum edit semen intus occlusum, quod Pyri semini simile est, aliquantò maius, tuberculis quibusdam eleganter elaboratum, & aspectu iucundum: pulpa candida est & saporis expers. Planta hunc fructum ferens Hederæ similis est, eodémque modo repit & scandit quocunque loco ponatur. Elegans est cùm fructu onusta cõspicitur, propter eius amplitudinem: florem habet albæ Rosæ persimilem, in cuius foliis aliquæ veluti pasśionis Christi figuræ delineatæ conspiciuntur, quas magna diligentia istic pictas existimes: eam ob causam elegantisśimus est flos. Fructus ipse sunt Granatula iam dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur vt oua, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur cùm ab Indis, tum ab Hispanis: nec etiam si multos sorbeas vllam ventriculi grauedinem sentis, sed potiùs aluum emolliri. Herba rara est, quæ duntaxat vno in loco inuenitur. Fructus temperatus esse videtur, & aliquantulùm humidus.

Forma plantæ.

FLOS SANGVINEVS. CAP. CXLVIII.

SEMEN ex Peru delatum terræ commisisse, vt eius elegantiam potiùs conspiceret, quàm quòd vlla medica facultate præditus esset, scribit Monardes. Ipsa planta duos circiter palmos assurgit, ramis rectis, quos ambiunt rotunda & tenuia folia admodùm virentia: flores in summis ramis nascũtur aureo admodũ colore fulgentes, quinque foliis cõstantes,

in quorum singulis sanguinea & maximè rutilans macula impressa est, oblongo cucullo extremos flores occupante & longè prominente. Elegans est flos, ad pensiles hortos exornandos aptissimus: nam & semine & surculis facilimè nascitur. Gustatus eodem sapore & odore quo Nasturtium esse deprehenditur: insigniter calidus est.

PAYCO. CAP. CXLIX.

SED & herba quædã ipsi ex Peru missa est, istic *Payco* nũcupata, cuius folia Plantaginis foliis cùm forma, tum colore sunt similima, quæ siccata, admodùm tenuia sunt, & gustata valde acria calidáque deprehenduntur. Eius puluis ex vino sumptus, nephreticum dolorem è flatibus, aut frigida causa prouenientem tollit: ipsa verò planta cocta, & emplastri in modum dolenti loco imposita, eundem effectum præbet: quod certissimum esse ipsa experientia didicisse testatur. *Vires.*

HERBA AD RENVM MORBOS VTILIS. CAP. CL.

ALIA item, inquit, missa est, admodùm vtilis ad renum affectus è calida causa natos, illito parti dolenti eius succo cum rosaceo vnguento mixto, & foliis ipsius plantæ superimpositis: in erysipelate & inflammationibus succus impositus valde confert: nam inflammationem tollit, & dolorem mitigat. Sunt verò ea folia quasi Lactucæ primùm enatæ & tenerioris, similiq; virore præditæ, quæ gustata insipida deprehenduntur, sic vt herba perfrigida videatur.

LACTVCA SILVESTRIS PVMILA. CAP. CLI.

ALIAM prætereà herbam attulerunt, Lactucam siluestrem vocatam: cuius folia Lactucæ foliis sunt similia, ex atro virentia. Vires idem subiungit. Dentium enim, ait, dolorem tollit foliorum decoctum, & diutiùs in ore, qua parte dentes dolent, retentum. Idem præstat foliorum succus dentium cauis instillatus, herba trita superimposita. Sapore admodùm amaro est: calidiorem existimo, quàm in primo gradu.

HERBA AD RVPTVRAS VTILIS. CAP. CLII.

PAVLVLVM cuiusdam plantæ sibi idem missum fuisse narrat, cuius formam, quòd ob siccitatem omnino contracta & comminuta esset, obseruare non potuit. Hanc, inquit, scribunt miram habere facultatem in rupturis cùm puerorum tum adultorum, & rem ita se habere asserunt. Ea vtitur Indus quidam recenti contusa & rupturæ imposita, adhibito deinde miro quodam ligaturæ genere: quoniam etiam sine braccis non minùs firmiter ligati incedunt, quàm si braccati essent, vt mihi retulit quidam qui simili morbo liberatus erat eius plantæ & ligaturæ vsu. Talem ligaturam (si adeò firma sit vt ille referebat) solam sufficere posse existimo, nulla herba aliáve re imposita: quoniam hîc quendam Cordubensem conspexi, qui omnes herniosos sola ligatura curabat, nullis adhibitis braccis: quod verissimum est, & hîc adhuc viuunt qui ab eo curati fuêre.

VERBE

VERBENA PERVANA. CAP. CLIII.

Locus. Forma. Vires.

SCRIPSIT mihi (verba ſunt Monardis) nobilis ille vir ex Peru, ſecundum flumina è montibus eorum regnorum delabentia plurimam Verbenam creſcere, illi quæ in Hiſpania naſcitur ſimilem, perpetuò virentem, qua Indi in multis morbis curandis vtuntur præſertim aduerſus omnis generis venena, & in his qui in cibis toxicum aut ſimile aliquid hauſerunt. Nobilis quædam matrona ex Peru rediens mihi aſſeruit ſe multis annis ægram fuiſſe, cúmque plurimorum medicorum opera vſa fuiſſet, Indum tandem quendam acceſsiſſe, qui in plantarum ſcientia celebris habebatur, quíque inter Indos Medicum agebat, Verbenæ ſuccum depuratum illi propinaſſe, à cuius vſu poſt paucos dies lumbricum eieciſſet (colubrum ipſa nuncupabat) hirſutum, pede longiorem, craſſum, cauda bifida, deinde omnino conualuiſſet. Ipſam porrò nobili cuidam viro in Peru, qui continuè ægrotabat, ſingulis diebus manè eundem ſuccum ſaccharo permiſtum ſumere perſuaſiſſe, (ita enim ipſa hauſerat ob amarorem) illum deinde plurimos lumbricos reieciſſe longos, tenues, atque inter cæteros vnum albi cinguli inſtar longiſsimum, & tum demum integram valetudinem recepiſſe. Id poſteà conſilium plurimis aliis qui malè affecti erant, & lumbricos habere ſuſpicio erat, dedit, qui omnes ſumpto Verbenæ ſucco, multas ventris tineas eiecerunt, & ſanati ſunt. Illud remedium adeò certum affirmabat, vt vnum è ſuis famulis oſtenderet, qui ob morbi grauitatem philtrum, aut medicata pocula hauſiſſe diceretur, quiq; epoto Verbenæ ſucco, vomitu multa variis coloribus diſtincta ex ventriculo reieciſſet, quæ medicata pharmaca eſſe aſſerebant, deinde conualuiſſe. Quod verò ad incantationes & medicata pocula attinet, quod ego vidi hîc ſubiiciam. Ioannis de Quintana Dueñas primarij ciuis famulus vomitu reiecit me præſente magnum tenuium & ſpadiceorum capillorum glomum, adſeruabátque in papyro inuolutos plures alios quos binis horis antè euomuerat: quibus reiectis nulla ampliùs moleſtia torquebatur, præter eam quam vehementer vomitus induxerat. Ioannes Langius Medicus Germanus vir doctiſsimus refert mulierem ſe vidiſſe plurimùm de ventriculi dolore conquerentem, reiectis multis vitri & murrhinorum vaſorum fragmentis atque piſcium ſpinis, ſanitatem eſſe adſequutam. Aliud ſimile exemplum refert Beniuenius, libro de Morbis mirandis. Sed quod maiorem mihi admirationem parit, eſt: Agricolã, grauiſsimis ventris doloribus afflictum, cùm nullis medicamentis mitigari dolor poſſet, ſibi cultro guttur præcidiſſe: eius deinde cadauer cùm ſecuiſſent & aperuiſſent, inuentam in ventre fuiſſe magnam ſimilium capillorum, quales ſuperiorem vomitu reieciſſe dixi, quantitatem, & ferrea fragmenta. Has ego res dæmonis præſtigiis tribuo: nam ad naturalium claſſem referri minimè poſſunt. Cluſius tamen non diſsimilia ſuperioribus, nec minùs mira, duo exempla affert, ne quis tantum illa Monardi credat. Accepiſſe verò primùm ſe ait à Franciſco Zinnig Sereniſs. Principis Matthiæ Archiducis Auſtriæ, &c. pharmacopœo cùm in ſua arte peritiſsimo, tum diligentiſsimo: alterius ipſe eſt teſtis. Lucas Farel, inquit, eiuſdem Principis coquus, qui primùm apud D. Mariam Hungariæ reginam, deinde apud Margaretam Parmenſem ducem in ſimili miniſterio fuerat, ſingulis interdum annis, nonnunquam ſemeſtribus, vel trimeſtribus interuallis, per annum eiicit tenuem quandam lentámque materiam, anguſti cinguli inſtar oblongam, candidam & criſpam, non eam quidẽ continuam & integram, ſed quam per fragmenta ſex, duodecim, atque etiam quindecim vlnas longa eximere cogitur. Solet verò ante ſymptomata plerumque grauem in pectore ſub dextra mamilla dolorem perpeti, quem vt leuet, aggregatiuis catapotiis corpus purgat, eámque, quam dixi,

materiam excernit, tum demum morbo liberatur. Is verò, quoniam plerumque tanta capitis grauedine afficitur, vt domo egredi, aut quoquam prodire nequeat, ex quorundam consilio Verbenæ radicem collo appensam gestat. Et mox de capillorum eiectis glomis. Simile, inquit, exemplum ante multos annos accidere memini Iureconsulto N. Vlierden celebri apud Antuerpianos causarum patrono, qui certis anni temporibus materiam in multos veluti muliebrium capillorum glomos congestam per aluum excernere solebat, qua reiecta meliùs habebat: nam alioqui macilentus pallénsque semper cùm esset, aduersa valetudine ante ista symptomata plerumque corripiebatur.

HERBA MORTEM AVT VITAM IN MORBIS PRAENVNTIANS. CAP. CLIIII.

ANNO 1562. Comite de Nieua in Peru commorante, in eius familia mulier quædam illi inseruiens maritum habuit graui morbo decumbentem, cuius causa cùm ipsam admodùm tristem Indus quidam primarius conspiceret, interrogauit an scire cuperet, vtrum ex eo morbo periturus esset, an superstes futurus maritus, herbæ ramum se illi missurum, quem in mariti sinistra manu poneret, eámque deinde diutius comprimeret: nam si superstes futurus esset, quamdiu eam herbam manu teneret, alacrem & lætum, sin moriturus, mœstum & anxium fore. Missum ab Indo ramum marito in manum dat, comprimeréque iubet: sed illicò tanta mœstitia & anxietas ipsum oppresit, vt illa, metuens ne subitò extingueretur, ramum ex manu tolleret & abiiceret: is deinde paucos post dies extinctus est. Cupienti mihi, inquit Monardes, an ista vera essent perscrutari, nobilis quidam, qui multis annis in Peru vixerat, certum esse affirmabat, & vsitatum esse apud Indos in ægritudinibus id facere, quod sanè magnam mihi admirationem attulit.

COCA. CAP. CLV.

SCRIBIT idem, cùm tam multis annis celebrem illam apud Indos plantam, quam *Coca* nuncupant, & tanta cura & diligentia serunt, atque colunt, quoniam omnes eam in quotidianos suos vsus & oblectationes conuertunt, videre cuperet, ad se perlatam esse. Est verò ea, vt tradit vlnæ magnitudine, foliis Myrti paulò maioribus (quæ veluti aliud folium simili forma in meditullio delineatum habent) mollibus, dilutiùs viretibus: fructu racematim cohærente, vti Myrti fructus rubente quando maturescit, eiusdémque magnitudinis, quando verò plenam maturitatem adeptus est, nigricante: tum verò herbæ est messis, quæ collecta in canistris, aliísque rebus, ad exsiccandum reponitur vt meliùs conseruari & in alias partes transferri queat: nam è montibus in alios montes defertur mercimonij gratia, próque aliis mercibus commutatur, vestibus, gregibus, sale, & aliis rebus, quia illis pro pecunia est. Reconditur semen in Mastiche, atque inde exemptum alibi seritur in terra bene culta, per suos ordines & series, vti apud nos Fabæ, aut Pisa. Vulgaris est eius vsus inter Indos ad multas res, tum ad eas quæ ad iter necessariæ sunt, tum quæ ad voluptatem in suis ædibus seruiunt, hoc modo. Conchylia, aut ostreorum conchas vrunt, & calcis modo comminuunt: folia deinde Cocæ dentibus atterunt, & subinde puluerem illum Conchyliorum vstorum admiscent, & simul quasi fermentant, vt tamen minor sit calcis quàm foliorum quantitas: ex hac massa trochiscos,

Forma. *Vsus.*

seu or

ſeu orbiculos conficiunt, & ſiccandos exponunt. Quando iis vti volunt, vnum orbiculum in ore ſumunt,eúmque exugunt,ſubinde in ore nunc hac, nunc illac verſantes,& quamdiu poſſunt retinentes, vno abſumpto alium ſumunt, deinde tertium, ſic pergentes toto tempore quo iis in longis itineribus conficiendis opus habent, præſertim ſi per loca fiant, vbi nulla, aut cibi, aut aquæ copia eſt, quoniam horum orbiculorum ſorbitione, famē, ſitímque ſibi leuari, & vires ſuſtentari aſſerunt. Si duntaxat voluptatis gratia vti volunt, ſolam Cocam mandunt,eámque in ore verſant,donec omnis facultas abſumpta ſit, deinde aliam ſumunt. At ſi inebriari,aut aliquantulùm extra ſe rapi,& veluti mente alienari, Cocæ Tabaci folia admiſcent,atque ſimul mandunt & ſorbent: ea ratione extra ſe feruntur veluti homines ebrij,magnam voluptatem inde capientes. Et profectò res admiratione nō caret,inquit,conſpicere quàm iſti Indi oblectentur mente & ſenſu quaſi priuari, quandoquidem eius rei gratia Cocam cum Tabaco ſumant, aut ſolum Tabacum,vt in ſecundo huius Hiſtoriæ libro de Tabaco diximus. Hæc Monardes. Sed & Benzo lib.3.cap.20. Cocæ in hanc ſententiā meminit, Peregrè profecturi(de Peruanis loquitur)rubro quodam bitumine faciem oblinunt, herbámque ore clauſam(*Cocam* ipſi appellant)velut panchreſtum quoddam pharmacum circunferunt. Quippe eius præſidio freti,integrum diem, nullius nec cibi, nec potus egentes iter faciunt. Atque hoc quidem herbæ genus, earum rerum, quibus mercaturam exercent, præcipuum eſt.

TVBVLI AD ASTHMA VTILES.
CAP. CLVI.

QVAE DE Tubulis quoque ad aſthma vtilibus, qui ex Hiſpaniola adferuntur, narrat eodem lib.ſimpl.medic.3.Monardes, nullius meliùs quàm ipſius verbis,vt ea Cluſius interpretatus eſt, intelligere potes. Aduehuntur è noua,inquit,Hiſpania Tubuli quidam Cannarum,interiore & exteriore parte quodam gummi illiti, quod meo iudicio Tabaci ſucco infectum eſt,& caput tentat: eo,ni fallor,cannam inungunt,vtq; tenax eſt,firmiter inhæret,colorſque nigri eſt,induratum autem non eſt tenax: inceditur Tubulus ea parte qua bitumen eſt,altera verò in ore ſumitur,fumúſque excipitur,qui omnem pituitatem & purulentos humores è pectore educit:eo verò vtuntur cùm aſthmate ſe premi & veluti ſuffocari ſentiunt. Primatem quendam,qui ſæpius aſthmate laborabat,eius vſu plurimùm vtilitatis conſequutum obſeruaui: ſimile commodum ante ex Tabaci fumo percipere ſolebat: propterea aio Tabaci ſuccum admixtum eſſe oportere: tutum autem vtriuſque eſſe vſum ipſa experientia in multis docet. Nōnullos ægros & aſthmate vexatos ex India redeūtes obſeruaui Tabaci folia viridia mandentes,& ſuccum inde promanantem ſorbentes ad purulentas materias expellendas, qui licet inebriarentur, plurimam tamen vtilitatem ſenſiſſe apparebat cùm ad pus, tum ad pituitam pectori inhærentem propellendam. Mirum eſt quàm inſignes & variæ Tabaci facultates ſingulis adhuc diebus deteguntur: nam præter eas, quas ſecundo libro deſcripſi, tantumdem adhuc proferre poſſem, quas poſteà & referentibus aliis intellexi, & ipſe obſeruaui.

BALSA

APPENDIX HISTORIÆ GENERALIS PLANTARVM: CONTINENS IMAGINES QVARVMDAM RARIORVM, & paucis cognitarum, quæ è longinquis regionibus missæ fuerunt.

G. R. LECTORI.

CVM iam hæc Plantarum generalis historia excusa propemodum tota esset, hinc inde aliæ quædam raræ & paucissimis notæ, vel earum imagines, missæ ad me fuerunt: quas nullo modo antè, quamuis nulli nec labori nec sumptui parcens, nancisci potueram. Huius etiam boni quum te participem facere in hac ipsa editione, potius quàm alij reseruare vellem (etiamsi hoc plerique mihi suaderent, vt isti mora longior non afferretur) eas quoque plantas, quàm fidelissimè & exactissimè fieri potuit expressas, in hanc Appendicem redegi: quum in sua quæque classe locum vnà cum cæteris habere non possent, vtpote iam excusis. Quamobrem non est quòd dubites quin omnium plantarũ, siue stirpium (id est, herbarum, arborum, & aliorum quæ illis nominibus comprehenduntur) veras iconas liber hic tibi sit exhibiturus: non solum quarum ab vllo scriptore facta mentio fuit, sed & quarum insuper notitia ad plurimos qui diuersas regiones incolunt, peruenire potuit: quũ anteà incognitæ fuissent. Siquæ tamen præter has omnes in manus meas venerint, ne iis quidem te priuabo, simúlque sumptu te non grauabo. Neque enim eas in alia totius operis editione, sed seorsum in secunda Appendice tibi dare decreui.

DE CANELLA.

CANELLÆ arbor mali aureæ amplitudine est, non- nunquam maior, interdum minor, ramosa admodum, cuius teneriores rami recti sunt: folium Laurino simile, latius tamen, colore dilutiore, & minus siccum, tribus neruis insignitum: flos candidus, odoris propemodum expers: fructus siluestris oleæ baccis par, virescens initio, deinde ruffescens, & vbi plenam maturitatem consequutus est, niger atque splendescens (quo tempore colligi debet) ossiculum intus continens siluestribus oliuis simile, simílique carne præditus, ex qua exstillat oleaginosus quidam liquor subuirescẽs, odore baccarum Lauri, sapore acri cum pauxillo amarore coniuncto. Præditus verò est hic fructus sessili parte paruo calyce, læuiore minúsque crispo quàm sint ilicis calyces.

Forma.

Tempus.

CANELLA A Costa.

Locus. Harum arborum magna eſt frequentia in ſiluis prouinciæ Malabar: ſed præſtantia & odore longè ſunt inferiores iis quæ in Zeylan inſula naſcuntur. Stillatitius Canellæ liquor vitreis aut plumbeis organis extractus is præfertur, qui è viridi cortice, præſertim radicum, minutim inciſo eductus eſt: etenim non modò corroborat & ſtomachi imbecillitatem, colíve dolores ex frigida cauſa prouenientes lenit: ſed vrinam cit, & oris anhelitum commendat: vtilis eſt præterea iecoris, ſplenis, cerebri & neruorum ægritudinibus, atque in ſyncope cardiacíſque affectibus confert: venenis reſiſtit & virulentorum animalium morſibus, menſes mouet, & vteri affectibus prodeſt, vomitiones cohibet, & appetentiam excitat: valet item ad ſpaſmos, & comitiales morbos: atque vt ſummatim dicam, aperit, incidit, digerit, calefacit & corroborat. Elicitur etiam liquor ex Canellæ floribus, ſed longè minore quantitate, minúſque præſtans ſuperiore.

Vires.

DE MACERE.

Locus. NASCITVR quibuſdam Orientalibus inſulis, præſertim verò in prouincia Malabar, in inſula S. Crucis regni Cochin, tum in ripis fluminis Mangate & apud Cranganor vaſta quædam, & multis ramis prædita arbor Vlmo multò maior, cuius folia in longitudinem ſex

Forma. aut ſeptem vncias longa ſunt, duas lata, exteriore parte dilutius virentia, interiore ſatura. Ea non alium florem, non alium fructum habere creditur præter ſemen quoddam denarij magnitudine, tenue, cordis effigie, colore flauo, ſapore verò amygdalæ, aut nuclei perſicorum malorum, tenui & candida tunica tectum, quod veſica quadam ex tenuiſsimis duabus ſimul iunctis & tranſparentibus membranis conſtante includitur: ea autem veſica in medio folio naſcitur aliis magnitudine non diſsimili, ſed cuſpide obtuſiore, & circa pediculum anguſtiore, colore medio inter rubrũ & fuluũ, inæquali, & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, criſpo & rugoſo, haud abſimilis illi quæ in Vlmo naſcitur, paulò tamen latior & planior. Succo lacteo prædita eſt hæc arbor vti Morus, radicéſq; habet Ilici perſimiles, magnas, craſſas, in latum & profundum diffuſas & cortice tectas craſſo, aſpero, ſcabro, duróque, cinereo foris colore, interius albo & lacteo ſucco prægnante dum recens eſt, flaueſcente autem dum ſicca eſt, & admodum adſtringente: & licet ſuccus ille cum adſtrictione nonnihil mordicet, breui tamen euaneſcit hæc veluti inſenſibilis mordicatio. Arenoſa & humida loca amat, & reliquas ferè plantas circũnaſcentes enecat. Nomen vulgare huius arboris apud

Nomina Luſitanos eſt *Arbore de las camaras*, & *Arbore ſancto*, hoc eſt, Arbor dyſenteriæ, & Arbor ſancta: ab indigenis Chriſtianis *Arbore de ſancto Thome*, id eſt arbor D. Thomæ, & *Macruyre*: à Medicis Brachmenis *Macre*, apud quos ſummo in pretio eſt

Têperam. & Vires. arboris cortex. Radicis cortice recẽti trito, & cum oxygala ſeu lacte acido mixto, omnis generis dyſenterias & alui profluuia mirabili ſucceſſu curant omnes Medici, cùm Brachmenes tum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis ſicci &

in

in puluerem redacti ſemunciam per noctem macerant in quatuor vnciis ſeri lactis, eúmque bis in die propinant manè & veſperi, deinde medicamento ſumpto orizam ſine ſale & butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, maceratos & tritos in orizæ decoctione ſtatim ægro exhibent: interdum ſi neceſsitas vrgeat, opium admiſcent roborandi medicamenti cauſa: ſolent verò etiam Arabes cuiuſcunq; generis alui profluuia opio nuce moſchata admixta curare. Huius item radicis vſus ſalutaris creditur ad vomitus cõpeſcendos, & ventriculum roborandũ cum aqua Menthæ & maſtices puluere. Rogatus Brachmenes quidam medicus mihi familiaris, vírq; probus, boni iudicij & magnæ exiſtimationis apud omnes ciuitatis S. Crucis regni Cochin incolas cùm gentiles tum Luſitanos, quòd illius fideli opera ſæpius vſi eſſent, vt bona fide exponeret iſtius corticis quem *Macre* vocant facultates, in hæc verba reſpondit: Si vos Luſitani hunc corticem probè noſſetis, multò pluris illum faceretis quàm Piper: Sed quoniam iſtic in Luſitania eius facultates ignoratis, idcirco contemnitis. Puluis quem in omnis generis alui profluuio ex oxygala propinare ſoleo, ex hoc cortice de quo percontaris conflatus eſt. Eius magnam quantitatem tibi oſtendere domi poſſem, quam in Bengala & Iapan ſum miſſurus. Sitne verò inutile medicamentum, tu ipſe qui illius effectus plerumque conſpexiſti, iudicare potes. Hunc corticem etiam oſtendi rhizotomo cuidam *Ioque* (genus quoddam hominum eſt circumforaneorum qui peregrinando pœnitentiam agere ſeſe profitentur in illis regionibus) petiíque vt quid eſſet (tametſi probè noſſem) ſignificaret: reſpondit ille, eum ſequerer, cuius arboris cortex eſſet ſe demonſtraturum, oſtendítque arborem quam antè ſciueram & addidit, Apud noſtros homines appellatur *Cura ſantea macré niſtuſa garul*, hoc eſt, Macre ab Angelis oſtenſum hominibus ad ipſorum ſalutem. Subiunxit inſuper iſtius corticis apud ipſos vſum eſſe in compeſcendis vomitibus, aluíque profluuiis ſiſtendis, plúſque pollere huius radicis portiunculam, quàm magnam quantitatem corticis Myrobalanorum aut Arecæ, eámque præſtantiorem eſſe Coru Malabarico de quo proximè dicemus. Referebat præterea Macre fructum omnis generis lumbricos in humano corpore natos necare & expellere, & calculum in renibus frangere: tum etiam eos qui ſingulis diebus manè eo vterentur, liberos fore à calculo & à coli doloribus, nec inebriari poſſe. Magna diſceptatio eſt inter Neotericos, an Græci Macin & Arabes Macerem nouerint. Negari non poteſt quin multo plura medicamenta nunc nouerimus quàm veteres: inficiari etiam non poſſumus, pleraque illis cognita fuiſſe, de quibus dubitamus. Nam certiſsimum eſt, Græcis probè notum fuiſſe Macer de quo dubitamus, & quod plerique adhuc ignorant: neſciuiſſe autem Macim & nucem moſchatam nobis adprimè nota, vt ex eorum ſcriptis conſtat. Galenus ſimplicium lib. ſeptimo Macerem aduehi ait ex India, conſtare eſſentia pleraque frigida & terreſtri, paucula verò frigida: conferre ſua adſtrictione aduerſus dyſenterias & cruentas excreationes. Dioſcorides verò, Macer qui ex Barbaria aduehitur, eſt cortex flaueſcens, craſſus, & guſtu perquam adſtringens, qui contra cruentas excreationes

MACER A Coſtæ.

Diosc.lib.1. cap.94. bibitur, dysenterias & alui fluxiones. Quæ facultates inueniuntur in cortice iam descriptæ arboris, non in Maci odorato nucis moschatæ operculo, quod calidum siccúmque est in fine secundi gradus, aut initio tertij, tenuiúmque partium & leuissimi amaroris, pauculæq; adstrictionis particeps: itaque certum est vtrumque loqui de cortice nostræ arboris, non de Maci quod illis ignotum fuit. Admonuit me præterea medicus quidam Regis Cochin, ne dubitarem quin hic cortex Auicennæ Macer esset: magnæque inscitiæ esse de re tam aperta disceptare: huius etenim *Macre* facultates, eis, quas suo Maceri veteres tribuunt, persimiles, facile id demonstrare. Plin.li.12. cap.8. Plinius etiam Macer, inquit, ex India aduehitur, cortex rubeus radicis magnæ, nomine arboris suæ. Minimè verò nos mouere debet quòd Dioscorides ex Barbaria Macerem aduehi asserat, quem Plinius & Galenus ex India deferri scribunt: idem enim illis accidisse potest in hoc medicamento, quod in Cinnamomo & Cassia, vt (quoniam ex peregrinis & longinquis regionibus ad eos adueherentur) eorum natales non fuerint probè cogniti. Ait tamen Ptolemæus: Quædam in Indo fluuio insula vel vrbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facilè comportabatur Macer: vel quòd afferretur ex Arabia eo maris sinu qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Cui suffragatur Strabo, Omnia, inquit, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad Austrum vergit, similiter in Arabia nascuntur. Macis & Maceris differentia Auicennæ probè fuit cognita, quippe qui Macim odoratæ nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem capit. 694. sub titulo Talisfar descripsit. Non igitur etiam fuit Serapioni, qui ex auctoritate Isach, Macim esse nucis odoratæ operimentum dixit, diuersum ab eo cuius Dioscorides meminit, quippe qui scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem siue corium. Liquet itaque Macim & Macerem differre inter se qualitate, substantia, figura, planta & regione, quandoquidem Macer radicum arboris cortex in Malabar nascitur: Macis verò nucis Moschatæ operimentum, in Banda, longissimè inter se dissitis. Tametsi Monachi qui in Mesuen commentarios scripserunt, asserant non differre, suam negligentiam ista ratione prodentes. Vulgaris admodum huius corticis Maceris est vsus in omnibus nosocomiis prouinciarum Chinæ, Iapan, Malacæ & Bengala, in dysenteriis, alui profluuiis, & sanguinis reiectionibus, cuius causa ex Malabar vsque petunt.

DE NVCE MOSCATA.

Locus. IN insula Banda nascitur arbor quæ Nucem moschatam fert, colligi mittíque ad externos solitam. Alunt & quasdam generis eius arbores Moluccæ, & Zeilan insulæ, verùm humiles, fructúque tam pauco & pusillo vt nihili sit. Bandenses Pala vocant, Macin verò à Macere diuersum, Buna Palla: Decanenses Iapatri, *Macin Iayfol*: Arabes *Seygar*, & *Nomina* *Iauziband*, id est, Nucem Bandensem, Macim vero *Thalisphar bubese*, vel *Besbaça*, id est Nucis corticem: Persæ arborem ipsam, *Drach*: Turcæ, *Agache*: oleum Macerinum Arabes *Geuzisami*, Turcæ *Geuziiat*: Persæ, *Geuzi erugaant*. Assurgit in Pyri vel Persicæ magnitudinem hæc arbor, rotundiore folio quam Pyri, in extremo acuto: fructu Pyris simili, aliquanto rotundiore: cortice foris cornoso, subduro, quem pro nihilo ducunt Bandenses, tametsi quidam eo vescantur ob astringentis saporis incunditatem, condito sale & aceto, Lusitani verò Nucem adhuc immaturam integram condiunt saccharo. Nuce iam matura cortex ille carnosus ac externus in multas partes dehiscit, ac tum sub eo videtur Macis, colore perquam eleganti rubescens: acuti odoris, ac saporis, membrana reticulatim texta,

NVX MOSCATA, A Costa.

texta, interioris Nucis proximè calycem ambiens, & sic agglutinata, vt tubercula in solido Nucis putamine elata repræsentet. Macis color à siccata & purgata Nuce reuulsi, minus rubet, quam in ipsa prius arbore. Abditur Maci Nucis interioris putamen, quo rupto Nux detegitur, nunc amplior, nunc otrigosa, quam recentem si dispertiantur, apparet intus candida medulla, languidioris acrimoniæ, quam Nucis reliquum corpus. Vertitur autem spatio temporis in Nucem ea medulla, & eadem cum Nuce fit. Grandiores India longe pluris facit quam nos, & charius emit. Ex hac Nuce paratur oleum Brachmanibus, & Indorum medicis valde laudatum, ad vteri & neruorum frigidos morbos, quemadmodum & ex Maci. *Vires.* Eligenda Nux moschata recens, grauis, pinguis, humore plena, minime pertusa. Emendat illa & tollit fœtorem anhelitus: visum acuit: roborat ventriculum, & hepar: adiuuat cibi coctionem: flatus dissipat: aluum cohibet: vrinam prouocat: maculas faciei delet: vteri morbis prodest: splenis duros tumores lenit, & emollit, itémque hepatis: impetigini medetur.

CARYOPHYLLVS, A COSTAE.

Forma. ARBOR Caryophyllos proferens magnitudine & forma Lauri est, sed superiore parte magis ramosa, minore & angustiore folio: copiosos fert flores, initio candidos, deinde virides, cùm nunc in fructum efformati sunt, at vbi maturuerunt, rubros, qui deinde collecti & siccati nigrum colorem contrahunt: nascuntur ficus modo sparsim per ramos ad foliorum basim bini, terni aut quaterni simul iuncti, vel vnicus interdum. *Nomina.* Dicitur Arabibus, Persis & Turcis *Caranful*, ipsa arbor *Siger*, foliũ *Varaqua*. Paulus Ægineta acres illos constituit, calidos & siccos ordine tertio: alij duntaxat secundo. *Vires.* Ventriculum, iecur & cor roborant, concoctionem iuuant, vrinas cient, aluum cohibent, oculis instillati eorum aciem exacuunt, nubésq; extergunt: & quatuor drachmarum pondere ex lacte sumpti venerem extimulant.

DE PIPERE.

Genera. Forma. PIPER aliud domesticum, cuius vsus est, aliud siluestre, quod ob amarorem negligitur. Domestici planta sarmentosa est, scanditque hederæ modo, arboribus quas nancisci potest sese circumuoluendo: nodis per interualla prædita, ad quos folia nascuntur Betele foliis similia, parte interiore saturè virentia, exteriore dilutiora; cuspide mucronata, & gustu linguam vellicante. Horum foliorum alia aliis nigriora sunt: quæ dilutiora sunt fibrásque æqualiter nascentes habent, feminas censent (nam vtrumque sexum in foliis eiusdem plantæ constituunt) nigriora verò, inæqualibus fibris, mares. Ad singula internodia, vnde folia dependent, ex ipsa foliorum sede nascuntur vuæ, quarum maximæ circiter quinquaginta grana obtinent, minores verò triginta. Radix pusilla est, & summa tellure fibras agit. Summa autem similitudo est plantarum quæ nigrum Piper proferunt & album: albi tamen folia tenuiora & molliora videntur: eius etiam fructus magis aromaticus, meliorísque saporis quàm nigri. Huius verò foliorum nullus est vsus apud eius regionis incolas: sed nigri Piperis folia duntaxat expetuntur in coli doloribus, aliísque omnibus alui ægritudinibus è frigida causa prouenientibus: ea oleo Cocci siue Nucis Indicæ prius inuncta, deinde calefacta supra aluum adhibentur magno effectu. Porro seritur Piperis planta hoc modo: sarmentum eius seu ramus iuxta prægrandem qualemcumque arborem aut palum defoditur, atque bubulcum stercus & cineres cum aqua insperguntur: infra annum deinde fructifera est, quóque vetustior est planta, eò feracior, quippe quæ ad ipsius arboris, cui maritata est, fastigium sese circumuoluendo scandere soleat.

PIPER NIGRVM, A Costa.

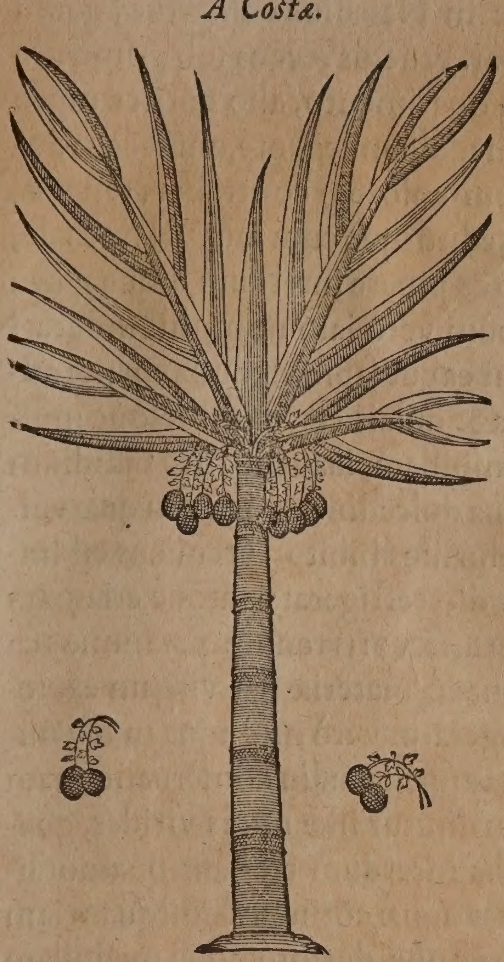

Temper. & Vires.

DE AVELLANA INDICA.

Forma. ADMODVM procera est hæc arbor rectáque, tenuis, rotunda, & fungosa materia: folia habet longiora latioráque quàm Palma quæ Coccos seu Indicas Nuces fert, ex summa arbore nascentia, inter quæ prodeunt tenues virgæ paruis floribus onustæ, albis & ferè inodoris, quæ deinde in fructum *Areca* nuncupatum efformantur, Nucis iuglandis magnitudine, minimè tamen rotundum, sed oblongum oui gallinacei exigui modo, exteriore cortice admodum virente, dum recens est, &, vbi maturuit, admodum flauo, vt longè spectantibus veluti dactyli siue palmulæ maturæ appareant: materia molli & tomentosa constat hic cortex, continétque inclusum fructum Castaneæ grandioris magnitudine, altera parte similiter sessilem, candidum, durum, rubris venis plenum, quem incolæ edunt. Eum adhuc virentem sub are

AVELLANA INDICA,
A Coſta.

ſub arena condere ſolent, vt melior gratiórque eſui fiat: vulgo autem edunt cum foliis *Betele:* confringunt etiam, ſolíque exponunt & ſiccãt, (tum *Checani* appellant) eóque plurimum vtuntur tum in cibo, tum in lotionibus adſtringentibus: & cortice, ſeu inuolucro dentes repurgant. Cùm verò adeò fungoſa huius arboris ſit materia, frangitur difficulter: idcirco virga duorum digitorum craſsitudine ex hac arbore parata Crocodilum cùm in aqua, tum in terra facilè retinere poteſt, ſi per eius fauces tranſmittatur (ea etenim ratione illos venari ſolent) vt ſæpe conſpexi. *Vſus.*

DE PALMA INDICA,
quæ & Elephantis.

PRAEALTA eſt hæc arbor, & recta, nec admodum craſſa, præſertim in faſtigio: nam ab infimo ad ſummum paulatim graciléſcit, & colore cinereo eſt: truncum à radicibus ad faſtigium vſque paruis quaſi gradibus circumdant, qui aſcenſuris ſcalarum vicem præbeant: flos Caſtaneæ ſimilis: fructus verò integer capite humano maior, forma oblongiore, triangulari, & colore viridi admodum diluto. *Forma.*

Tametſi *Narel* huius arboris nucem vulgo appellent cùm Perſæ tum Arabes, negant tamen Perſæ legitimum eſſe nomen ſed *Nargel* dicendum: ipſam arborem *Darach* Perſæ vocant, Arabes *Siger Indi*, Turci autem arborem *Agach*, fructum *Cox Indi*: Brachmanes arborem nuncupant *Maro*, nucem *Naralu.* *Nomina*

Ex hac arbore ex inſulis de Naledìua fabricantur naues, atque clauis, malis, velis, rudentibus aliíſque armamentis neceſſariis inſtruuntur: inſtructæ iam, mercibus ex eadem arbore conflatis onerantur, oleo, vino, aceto, ſaccharo nigro, fructibus aqua, & ardente aqua vulgo vocata. Ex eadem arbore extruuntur ædes cum ſuis tabulatis ſatis firmæ: atque eiuſdem ramis, (quos *Ola* dicunt) contegunt imbricum vice, nam imbres commodè arcent. Ex iiſdem ramis tecta comparant ad tegendas hieme naues, quæ in portum deductæ, remulco deinde in terram trahuntur. *Vſus.*

Iſtarum porro Palmarum duo genera conſtituunt: Vnum enim *Surae* cogendæ gratia deligunt, ea eſt veluti vinum muſtum, quæ ignibus decocta in licorem tranſit vino ſimilem, incolis *Orraca* appellatum, alterum fructuum gerendorum cauſa adſeruant. Colligitur verò *Sura* in hunc modum: Aliquem è ramis cerebro viciniorem præcidunt, duorum pedum longitudinem relinquentes, ad quem vaſcula ampla, oris tamen anguſti, illis *Caloins* nuncupata, colligant: per hunc ramum præciſum exſtillat arbor *Suram* iam memoratam, qua organis diſtillatoriis impoſita, ignis vi aquam eliciunt ardentem, purior, illis *Fula* dicta, hoc eſt, flos, facilius igne incenditur quàm noſtra aqua ardens, ſiue vinum aduſtum: altera *Orraca* nuncupata non item: ſed huic purioris aliquantulum admiſcere ſolent. E *Sura* antequam ignibus decoquatur, ſoli expoſita, fit acetum ſatis interdum acre, tametſi neque Mentha, neque cortex arboris Myrobalani iniiciantur, quæ medicamenta plerumque admiſceri ſolent vt acetum acrius reddant. Exempto primo vaſe *Suræ*, exſtillat alia, quæ ignis vel ſolis caloribus inſpiſſata, Saccha- *Genera.*

PALMA Elephantis A Coſtæ.

CVCIOPHERA Matth.

rum fit, incolis *Iagra*, appellatum: præſtantior
censetur, quæ in Nalediua colligitur, quàm
Locus. quæ in Malabar. Fructus recens ſub primo illo
craſſo viridiq; operimento, alio cortice nigro
præditus eſt, medullam tegente, qui recens antequam nigrum colorem contrahat, tener & candicans eſt, editúrque cum ſale, vel ſine ſale, vel cum aceto & pipere interdum, atque guſtu eſt Cinaræ: cùm verò iam nonnihil indurari cœpit, Cardui caput ſapit. Medulla cortici adhærens tenera & dulcis eſt, continétque multam aquam limpidam, ſuauem, nec faſtidium aut nauſeam ſua dulcedine parientem quæ vulgo in ſolis ardoribus bibitur. Frequens eſt hu-
Vires. ius aquæ ſub dio refrigeratæ, atque etiam Iagræ vſus aduerſus iecoris renúmque nimios calores, purulentæq; materiæ per virgam excretionem: refrigeratur verò hæc aqua in ſua nuce viridi *Laña* appellata: diu conſeruatur, nam toto anno inueniũtur iſtæ nuces virides, quarum nonnullæ interdum tres aut quatuor libras ſiue pintas aquæ cõtinent. Poſtquam iam indurata eſt hæc nux, duriorémque medullam contraxit, remanet in cõcauitate limpida quidem aqua, at non adeò dulcis vt prior: nucem tum vocant Malabares *Eleui*. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quãdam ſubſtantiam mali inſtar, candidam, ſpongioſã & leuem, ſapore dulci. Medulla nucis recentis
Temper. tenera alba & dulcis, ſola editur ab incolis aut cum *Iagre*, hoc eſt, Saccharo è *Sura* confecto, vel cum *Auela*, pulmentò ex Oriza in aqua cocta, deinde trita & probè ſole exſiccata: editur item cum piſcis quodam genere ſiccato ex inſulis de Nalediua aduecto, ſimili ferè bubulis carnibus fumo induratis, *Comalamaſa* appellãt, bonúmque condimentum eſt ad bibẽdi appetentiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in vſu eſt, ſed ab ipſis etiam Luſitanis expetitur. Ex eadem medulla lac conficitur Amygdalino ſimile, ad edulia parãda vtile. Solibus exſiccata hæc medulla vocatur *Copra*, ſuauis eſt, reconditur, illíſque perinde in vſu eſt, atque noſtris Europæis caſtaneæ ſiccæ.
Vulgo creditur, & experientia comprobatum eſt, frequentiorem huius nucis vſum, lumbricos generare: cui morbo totius prouinciæ Malabar incolæ admodum obnoxij ſunt. Externo illo primóque cortice
Vſus. ſiue operimento craſſo, foris læui, intus verò tomentoſo dum reſiccatus eſt, fiunt rudentes & alij funes nautici, vti in Hiſpaniis ex ſparto. Tomentum illud Malabares *Cayro* vocant, magni apud eos vſus, nam quoniam aqua marina non corrumpitur,

pitur, ſtipantur eo omnis generis naues: itaque illis populis vſum præbet lanæ, xyli, ſtuparum, lini, & ſparti. E ſecundo nigróque & duro cortice, qui à noſtris *Cocco* dicitur, ab incolis verò *Xareta*, fiunt ſcutellæ & alia vaſa potoria in tenuiorum vſum. Fiunt etiam ex eo vſtulato carbones auri fabris vtiles, qui in iis prouinciis periti & induſtrij, nec admodum ſumptuoſi reperiuntur. Solent enim ſuum opificium proclamantes compita circuire, ſecum deferentes vrceolum, malleolum, & duo cæla, cannæq; tubulum palmari longitudine manu tenentes quo focum incendunt. Ij in ædes admiſsi, vaſa ex auro & argento conficiunt, pro eorũ qui ipſos euocarunt arbitrio. Fiunt ex huius Palmæ foliis petaſi maiores & minores ad Solis ardores & imbres arcendos idonei: texuntur etiam ſtoreæ & alia pleráque. Coccus porrò de Nalediua cognominatus adeò commendatur ab ipſis incolis, & à Malabarẽſibus, non modò à plebe, ſed à Regibus & Principibus viris, vt in omni fere morborum genere ad eum confugiant tanquam ad ſacram anchoram. Fiunt in eam gratiam ex illo pocula quæ auro vel argento excipiuntur, & in nauium triremiumq; figuram efformantur, ad aquam bibendam, in quam ex catenula medullæ ipſius Cocci fragmentum pendere ſinunt: ſibíque certo perſuadent, illis, qui aquam ex ſimilibus poculis hauriunt, nullum venenum nocere poſſe, futuróſque immunes à multis morbis, in quos memini multos incidere, qui ex iis poculis bibere ſoliti erant. Et licet omnem diligentiam adhibuerim, nunquam tamen obſeruare potui, ſimilia pocula aliquem ex morbis curare, ad quos vtilia eſſe creduntur: potius igitur arbitror tantam laudem obtinuiſſe à vulgi opinione. Nonnulli ex huiuſmodi vaſculis bibere ſoliti, mihi affirmarunt ſeſe experientia didiciſſe iecur incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari: nihilominus tamen magnũ eſt eorum pretium, longéq; pluris æſtimantur iis locis vbi inueniuntur, quàm aliis procul inde diſſitis: nam interdum eiuſmodi Nuces nudæ, neque auro aut argento exornatæ quinquaginta aut amplius aureis nummis æſtimantur. Nigrior autem, nitidior, longior, maiórque eſt hic *Coccus* quàm aliæ nuces *Cocci* communis.

TAMARINDVS, A COSTAE.

SVNT Tamarindi fructus elegantis & aſpectu pulchrę arboris, Caſtaneæ aut Ceratiorum arboris magnitudine, multis ramis præditæ, & foliis latam vmbram præbentibus, materie ſolida admodum: folia filicis feminę (quam Hiſpani *Helecho*, Cantabri *Ariſtora* appellant) foliis perſimilia, dilutè virentia, valde elegãtia, guſtu acido, gratóque, è quibus condimentum fit (*Salſam* vocant) perinde atque è petroſelino: flores candidi, Aureæ mali floribus admodum ſimiles forma exteriore, & odore: attamen octonis foliis conſtant, quorum quatuor interiora alba ſunt & craſsiora velut Mali aureæ florum folia, quatuor verò exteriora tenuiora, & bina ex his eleganti neruo radiata: è medio flore quatuor enaſcuntur ſtamina corniculorũ modo inflexa, candida & tenuia. Fructus admodum ſimilis eſt Ceratiis foris vireſcens initio, deinde per ſiccitatem cinereus, continens oſsicula *Forma.*

cula rotunda Caſsiæ ſolutiuæ modo aut paruis Lupinis ſimilia, dura admodum, & colore nitido terreo, haud quaquam flauo, quemadmodum nonnulli referunt: his non vtimur, ſed ſola pulpa quæ nonnihil lenta & viſcida eſt, iucunda tamen aciditate grata, tametſi nõnulli indigenæ afferant oſsicula aſſata & in pollinem redacta ex oxygala in alui profluuiis vtiliter exhiberi: facilè auellitur hic fructus, & etiam ſponte decidit. Folia ſub noctem ſeſe contrahunt, ſuúmque fructum amplecti ſolent, qui ſi deſit, ſua virgulta & ramos complectuntur: ſumma verò aurora

Temper. & Vires. ſeſe explicare incipiunt grato ſpectaculo: hæc trita partibus eryſipelate infectis imponunt, atque etiam circa phlegmonas ad arcendum qui influit humorem: iiſdem cum ſale Ormuziano phlegmonas reſoluũt, & cum cineribus ex Cambaya

Nomina pituitoſos & melancholicos tumores. Vocatur hic fructus in Canarin *Chincha*, oſsicula verò *Chincharo*, in Malabar *Puli*, & in Guzarate *Ambili*: Arabes, Perſæ, Turci *Tamarindi* vocant, oſsicula *Abes*, arborem *Siger Tamarindi*. Præferuntur qui in locis montanis iíſque Septẽtrioni obuerſis naſcuntur: vſu verò compertum eſt, huius arboris vmbram ſub ea dormientibus non minus noxiam eſſe, quàm arboris iuglandis.

DE RADICE CHINAE.

Nomina VOcatur hoc excellens medicamentum in Chinarum regione *Lampatan*, in Decam *Lampaos*, in Canarin *Bonti*, ab Arabibus, Perſis & Turcis *Chophchina*. Naſcitur abundantiſsimè in Chinarum regione:

Locus. inuenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Cranganor, Coulan, Tanor, & aliis locis.

Forma. Planta eſt multis tenuibus ſpinoſisq́; ſarmentis prædita, ſmilaci aſperæ non abſimilibus, quorum maxima minimum manus digitum craſsitie non ſuperant, foliis plantaginis latifoliæ magnitudine: radices pugnum nõnumquam æquant, interdum minores ſunt, ſolidæ, graues, candidæ, interdum etiam rubeſcentes, & multæ ſæpenumerò ſimul cohęrẽtes.

RADIX CHINAE,
A Costa.

Vires. Plurimus eſt huius radicis vſus in omnibus Orientalis Indiæ prouinciis ad varios morbos: quin adeò innoxia cenſetur, vt eam ſumẽtibus, tametſi nullam victus rationem obſeruent, ſed liberè carnibus & piſcibus veſcantur, nihil incommodi adferre credatur. Vulgaris tamẽ quæ in Chinarum Indiæ prouinciis obſeruatur, ſu-

Temper. mendi huius radicis decocti conſuetudo eſt, vt radicis vncia vna, additis radicum Apij duabus drachmis decoquatur lento igne & ſine fumo, in decem & ſex aquæ libris ad ſex librarum conſumptionem reliquos decem in fictili vitriato adſeruant, ſumuntq́; ſingulis diebus recens decoctum, quoniam facilè corrumpitur, nec vltra diem obſeruari poteſt. Eius verò tepidi manè ſumit æger plenum hauſtum, duabúſq́; horis in lecto remanet, poſtea ſurgit, duabus autem horis ante cœnam totidem haurit, interdiu de eodem frigido bibit. Plerique tamen etiam dum ſua negotia exercent & nauigãt ſingulis diebus manè & veſperi duas eius radicis in puluerem redactæ drachmas ex vino, aut ipſius radicis

decocto

CROCVS INDICVS, A Costa.

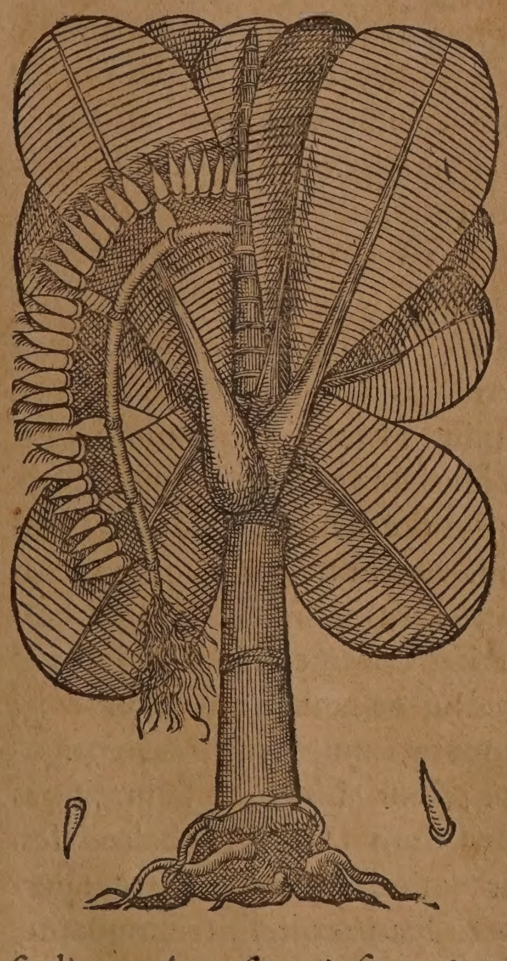

decocto felici successu bibere solent. Organis etiam ex hac radice recenti, aqua elicitur, delicatioribus admodum familiaris: attamen & ab aliis magna quantitas absumitur, quoniam illi plurimum fidunt nō modò in morbis à D. Orta enumeratis, sed etiam in hemicrania, in herniis humoralibus, & vētosis, in colli, vesicæ & penis callis, eorúmque vlceribus, venerem etiam admodum excitare creditur: decoctum tamē ipsa stillatitia aqua præstantius est. Optimè conseruatur radix, si Pipere confracto inuoluatur.

DE CROCO INDICO.

Maiora latioráq; habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scillę, dilutiora tamen & tenuiora, caulē habet è foliis simul implicatis, & sese mutuo amplexantibus constantem: radicem foris Zingiberi similem, intus croceam. Præter nomina ab Orta enumerata, apud Arabes etiam *Curcum* dicitur, apud Turcos *Saroth*. *Forma.* *Nomina*

DE MVSA, SEV FICV INDICA, A Costa.

Decem & octo aut viginti Palmorum magnitudine hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticū sibi mutuò incumbentium coniunctione constat, & humani crucis crassitiem adipiscitur, radice rotunda & crassa, Elephantorū grato pabulo: foliis nouem palmorum longitudine, duorum cum semisse latitudine, neruo satis crasso per longitudinem excurrente, & transuersis fibris in latera sparsis, parte superiore saturis, inferiore dilutioribus: ex huius arboris fastigio nascitur veluti thyrsus quidam florum simul congestorum in modum pinei strobili coloris rufi: deinde vnicū ramum fert humani brachij crassitie in multos nodos diuisum, è quorum singulis decem aut quatuor decim dependent Ficus, ita vt nonnunquam ramus centenis aut ducentenis ficubus onustus conspiciatur. Hos in diuersas species distingunt Lusitani prouinciam incolentes: nam *Cenorins* appellant qui admodum flauent, læues, longiusculi, gratíque saporis sunt, & odoratiores: *Chincapanoes* verò qui virescunt nonnihil, longioresque sunt, iique etiam grati saporis. Laudantur præterea qui in Cosula nascuntur, Æthiopibus *Inninga* dicti. Legitimum autem nomen apud Arabes & Persas *Forma.* *Locus.*

& Persas (vt è præstante medico Persa in Ormuz nato intellexi) est *Mous*, non autem *Musa* aut *Amusa*: arboris verò *Daracht Mous*. Reliqua nomina ex Garcia petenda. *Nomina* Semel dumtaxat seritur hæc arbor, nam ex eius radice aliæ enascuntur: singulæ verò vnicum (quemadmodum retuli) fructuum ramum gestant, qui, dum maturi sunt, rescinditur, plantámque ipsam sponte exsiccari sinunt, tanquam in posterum inutilem, aut amputant, in domesticorum Elephantorum pabulum. *Vsus.* Nonnulli interiora tenerioráque, antequam explicentur, folia, florúmque thyrsum Pipere, Zingibere recenti, allio, sale & aceto condiunt, & capparum modo edunt. Folia verò quoniam amplissima, mollia frigidáque sunt, substernere ad accumbendum in æstu solent: & ambustis nonnunquam imponunt. Ruellius huius fructus meminit ex auctoritate Theophrasti & Strabonis.

DE ANANAS.

Locus. PEREGRINVS est hic fructus, & ex prouincia S. Crucis in Brasilia primùm in Indiam Occidentalem, deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus nunc vberrimè prouenit. *Forma.* Citrij verò mali minoris magnitudine est, admodum flauus & odoratus cùm probè maturus est, adeò vt prætereuntes ex odore dignoscere queant ædes in quibus sit: succulentus & gratissimi saporis, procul intuentibus cinara videtur, sed pungentibus aculeis caret. Singulæ stirpes Cardui edulis magnitudinem æquant, vnicúmque malum gestant in medio quasi caule, & circa eum multas alias proles, quarum nonnullæ etiam suo fructu præditæ sunt. Qui itaque fructus maturos colligunt, proles ilicò terræ mandare solent: è quibus singulæ deinde stirpes proueniunt suo malo onustæ, vti mater, quæ intra annuum spatium colliguntur. Eius radix carduo eduli perquam similis est, sed & folia non sunt disparia, tametsi ad *Ananas* siluestris folia magis accedant. *Nomina* Vulgo *Ananas* vocant: Canarini verò *Ananasa*. Cùm primùm in Indiam illatus est hic fructus, singuli decem ducatis, aut paulò amplius æstimati sunt: nunc verò propter abundantiam (tametsi neque sapore neque odore primis cedant) vix duobus regalibus Castellanis veneunt. *Vsus.* Hactenus in medicum vsum non est receptus, sed solummodo ob saporis gratiam commendatur. Calidus & humidus est, editúrque maceratus in vino vti Persicum malocotoneum, & facilis est concoctionis, nimius tamen eius vsus inflãmationes parit quemadmodum Duriones Malacenses.

ANANAS A Costa.

Si medius secetur, & partes denuo coniungantur, vniuntur vti cucumeres: perfossus verò cultello, si in vulnere vnius diei aut noctis spatio cultellus relinquatur, inuenietur tota ea pars quæ in vulnere hæsit absumpta.

DE CARCAPVLI.

CARCAPVLI Malabaribus, *Garcapuli* Canarinis, vastæ magnitudinis arbor est, fructum ferens malo aureo cui cortex exemptus sit, magnitudine & forma similem, ex grumis omnino constantem, (sed non separabilibus ab inuicem vt in malo aureo) tenui, læuíque & splendenti cortice tectum, non admodum sicco, colore pallido, at vbi maturuit aureo: gustu admodum austero, sed quadam adstrictione grato. *Forma.*

CARCAPVLI A Costa.

Eo vtuntur in cibis, magnáque apud incolas eius est laus in curationibus: sed inter omnes quæ experientia comprobatæ sunt primas obtinet profluuij alui cuiusq; generis constrictio, in iis præsertim qui nimio veneris vsu hoc malum contraxerunt: editur verò aut ipse fructus maturus, aut eius succus cum oxygala sumitur, aut illius exsiccati puluis: cum oxygala autem mixtus & cocta oriza, mirificè appetitũ deiectum reuocat. Vtilis etiam est eius succus, & exsiccati puluis in oculorum caliginibus & suffusionibus. Familiaris est eius fructus puluis obstetricibus, eum enim puerperis exhibere solent ad pellendas secundas, & ad purgationes, atque lactis vbertatem præstandam, tum etiam ad facilitandum partum magna, vt aiunt, efficacia. Succus eius cum aliis plantis mixtus vngui maioris digiti pedis imponitur eodem latere quo quis aut caliginem, aut suffusionis initium in oculo habet, vtilémq; esse perhibent. Transfertur hic fructus siccus ex Malabar in alias prouincias. *Vires.* *Tẽperam.*

DE BETRE.

FREQVENTISSIMO in vsu est apud Indos Betre: ab instituto igitur alienum non erit, si hoc loco eius mentionem fecero. Betre masticatum, amarum inuenitur: eam ob causam ei Arecam admiscent, & calcis momentum, sicque præparatum suauissimi esse saporis affirmant. Mihi sanè cùm primum degustaui, propter amarorem ita displicuit, vt ab eo tempore semper abhorruerim, nec vnquam degustare potuerim. Sunt qui addant Lycium: potentiores verò & opulentiores Caphuram de Burneo, nonnulli lignum aloës & Moscum aut Ambarum. Sic autem paratum adeò suauis est saporis, orísque halitum adeò commendat sua fragrantia, vt perpetuo ferè illud masticent opulentiores, tum etiam alij pro facultatum ratione, tametsi non desint, qui Arecam cum Cardamomo aut Garyophyllis masticent. In solitudinibus autem & remotioribus à mari locis caro venditur. Ideo fertur Nizamoxa singulis annis in id impendere trigesies mille aureos Lusitanicos. Hæc sunt eorum tragemata, hoc abeuntem donant: atque Rex ipse interdum propria manu potentioribus elargitur, aliis verò per manus famuli sui quem *Xarabdar*, aut *Tambuldar* vocant. Sed quia Betre venas habet aut costas secundum folij longitudinem excurrentes, vngue pollicis (quem ea de causa in acutum præsecant, non, veluti nos, *Temper.*

in rotundum) eas eximunt, deinde admisto calcis momento (quæ ob exiguam quantitatem & materiam vnde conflata est, fit enim ex ostreorum testis concrematis, nullum nocumentum adferre potest) & Areca contusa aut confracta, folium Betre complicant, atque in os iniectum masticant, priorem illum succum expuentes (quod tamen nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur, deinde alia atque alia folia simili modo præparata subsequenter sumunt. Solent aliquem dimissuri, aut ipsi ab adstantibus discedentes his foliis præparatis plena bursula sericea abeuntem honorare. Nemo discedere sustinet, donec Betre sit donatus, id enim dimissionis est indicium. Ceterùm opulentiores aliquos adituri, hoc Betre masticare pro more habent, vt odore os commendent. Siquidem apud eos summæ inciuilitatis est odoratum non habere anhelitum: ita vt si tenuioris fortunæ aliquem cum potentiori fabulari necesse sit, manu ori opposita id faciet, ne teter aliquis odor alterius nares feriat. Sic etiam mulieres viris congressuræ, Betre masticant antequàm colloquatur, existimántq; ad lasciuiam summum esse illectamentum. Omnes huius regiones incolæ id, sumpto cibo, mandere solent, alioqui cibos nauseam quodammodo mouere aiunt: & masticare assuetis, oris halitum tetrum olere, si quando abstineant. Solent ab eius vsu per aliquot dies abstinere, quibus obierunt sanguine iuncti, & in quibusdam ieiuniis. Ab huius etiam esu abstinent, & humi se abiiciunt Arabes & *Moalis*, hoc est, Ali sectatores dicti, decem diebus quibus ieiunant. Fabulantur autem isti Ali sectatores, siti se morituros conclusos in quadam arce, multásque præterea fabulas addunt.

BETRE, Garciæ ab horto.

Vsus.

Locus. Nascitur Betre in omnibus Indiæ regionibus maritimis Lusitanis cognitis: nam in continenti non reperitur, nisi è maritimis allatum. Verum quidem est in Dultabado, vrbe opulenta in Decan, & Basnagua inueniri, sed minori certè quantitate, quàm vt ad Persas & Arabes deferatur. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormuz distat, inuenire haud erit facile. Nam neque regionem frigidam amat, vt est China, neque solibus nimium adustam, vt Mosambique & Sofala.

Nomina In Malauar vocatur *Betre*, in Decan, Guzarate, & Canam *Pam*, in Malaio *Siri*. Hallucinantur qui Betre folium Indum esse putant: in quo errore etiam versatus sum, cùm primùm in Indiam appuli. Sed sententiam mutare coactus sum postea, à Nizamoxa, quem Nizamaluquo vocant, euocatus: cui medicamentum roborando stomacho iussus componere, ea simplicia quæ medicamentum ingrederentur enumeraui, addens, id folium quod masticaret, Folium Indum esse. Ad quam vocem, risit ille (siquidem hoc vocabulum intelligebat) & Auicennam mihi ostendit Arabica lingua conscriptum, qui diuersis capitibus de folio & Betre agebat. Ducētesimo enim quinquagesimo nono capite, lib. 2. de Folio Indo, *Cadegi Indi* illi nuncupato scribit, & septingentesimo septimo capite lib. 2. de Betre, quod ille *Tembul* vocat corrupto, vt mihi videtur, aliquantulum vocabulo, quod ab omnibus *Tambul*, non *Tembul* dicatur. Huc adde, quod si quem Arabem Æthiopem perconteris, quî vocetur Betre, statim *Tambul* dicet. Auicenna lib. 2.

cap. 709.

cap.709. gingiuas confirmare est auctor, in quem etiam vsum semper ab Indis masticatur,& paulò post subiicit,stomachum roborare,ob quam facultatem etiam ab Indis expetitur. Quod autem frigidam illi facultatem tribuat in primo gradu, & exsiccantem in secundo, putauerim exemplar vitiosum esse,aut (quod eruditi Arabes arbitrantur) Auicennæ, in temperamenti descriptione,impositum esse, fit enim plerumque vt vulgus erret in temperamenti dignotione, vtpote cui Piper, Cardamomum, Cepa sint frigida. Calidum autem & siccum esse Betre ad finem secundi excessus, ipse expertus sum, & sic ex sapore & odore coniicio. Est autem Betre folium simile ferè Mali medicæ folio,oblongius tamen & per extremum arctius venas, siue costas, vt diximus, per longitudinem excurrentes habens. Optimum censetur bene maturum,colore fuluescente,tametsi nonnullæ mulieres præferant quod immaturum est, quippe quod maiorem sonum edat in ore dum masticatur. Corrumpitur, si recens à planta collectum diutius manibus tractetur. Fert Betre in Maluccis fructum quendam contortum, Lacerti caudæ similem, quem istic edunt, quod bene illis sapiat. Fuit id semen delatum Malacam, atque degustatum optimi saporis inuentum est. Seritur autem Vitis modo,adduntúrque stipites & pedaméta per quæ repens se sustineat nostratis Hederæ modo.Quidam maioris quæstus gratia Piperis aut Arecæ arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula conficiunt. Multam verò curam, & assiduam rigationem desiderat. *Forma.*

DE NARDO INDICA.

ILLVD affirmare possum, multò plura aromata, maioríque quantitate, & minus adulterata ad nos adferri, viliorique emi, quàm antiquitus fiebat: quod nunc Lusitanorum nauigationibus Indiæ nobis apertæ sint, ipsæq; regiones, quæ aromata gignunt, longè cultiores nunc sint, quàm Veterum tempore fuerunt. In eorum numero Nardum repono quæ legitima & sine mangonio ad nos importatur, licet interdum aut maris humore sibi ascito situm contrahat, aut senio suaueolentiam illam amittat, qua initio prædita erat. Vocatur autem Nardus incolis (nam Græcum & Latinum nomen notum est) *Cahzçara:* Auicennæ lib.2.cap.646. & omnibus huius tempestatis Arabibus *Çembul,* quod est Spica, & *Çembul indi,* id est,Spica Indica: eadem ratione, quam nos Spicam Celticam vocamus, illi *Çembul rumim* appellant. Quod autem corruptè Matthæus Syluaticus cap.640. *Simibel* & *Sumbel* protulerit, mirum non est, cùm is linguam Arabicam ignorarit: nisi malimus tempore paulatim corrupta fuisse vocabula. Ceterum nascitur Nardus in Mandou & Chitor prouinciis, Regni Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta flu. Gangem, quem incolæ *Ganga* appellant,& sacrosanctum existimant, ita vt morituri regni Bengala incolæ hoc flumine mergi se iubeant, sed pedibus duntaxat. Sunt in eo flumine certa idolorum delubra,ad quorum cultum cateruatim confluunt Mercatores è Guzarate & regno Decam,magnáque donaria in hæc idola conferunt, inde redeuntes sanctificati, vt ipsi sibi persuadent, imò potius à cacodæmone obsessi. Porro non sunt diuersa Nardi genera: sed vnicum duntaxat mihi notum genus, id scilicet quod ex iam memoratis locis adferri diximus. Prouenit quidem in monte quodam,qui altera parte Orientem spectat,altera Occidentem, ad quem scilicet Occidentem sita est Syria multis regionibus ab India discreta. Sed tamen multis aliis eius regionis locis sata prouenit, non facilè enim sponte nascitur. Neque vna præstantior est altera: Spicámve habet alia altera multò longiorem. Certè radix est, spargens supra solum breuem virgulam seu caulem circiter tres palmos longum, cum longissimus, atque alias insuper virgulas multò breuiores: in summa

Nomina. *Locus.* *Genus.* *Forma.*

NARDVS INDICA, *Garciæ ab horto.*

radice ſpicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim modo venditur in Cambayete, Aſurate & Gogua, aliíſque portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Perſæ petunt: potiſsimã tamen partem ab indigenis abſumi ferunt. Inuenitur interdum ſordida & pulueru lenta, villis ipſius plantæ in pollinem redactis. Emitur tamẽ ab iis quos dixi mercatoribus, & eo puluere manus eluere intelligo. Hac vnica Nardo quæ iuxta Gãgem oritur, quamq; in Occidentẽ exportãt, vtuntur medici cũ Indici tũ Turci, Perſæ & Arabes. Nã quod ex ingẽti pretio quo antiquitus, teſte Plin. emebatur, inferre volũt, noſtram Nardũ non eſſe legitimã: obiectioni me ſatis reſpõdiſſe arbitror, cùm dixi Indias nunc magis apertas & cognitas eſſe, quàm tẽpore Pl. fuerint, & ipſa aromata maiori copia ad nos adferri. Ceterũ fabuloſũ omnino iudico quod And. La. ſuis in Dioſc. cõmẽtariis ſcribit, Nardi vsũ apud Indos eſſe periculoſũ, quoniã ex ea fiat veneni quoddã genꝰ mortiferũ, quod nõ modò hauſtũ, ſed etiã cuti in ſudoribus inſperſum, hominẽ illico iugulet, idq; toxicum *Piſum* vocari. Nam cùm multis in India annis Medicinã exercuerim, & non modò verſatus ſim cũ omnis generis medicis Aſiaticis, ſed etiã Regibus & Principibus familiaris fuerim, nunquã tamẽ hoc Piſũ videre mihi cõtigit, aut eius nomen audire. Id genus quod Sepulueda *Satiech* & *Satiach* appellat, id eſſe puto, quod ex Satiguã adfertur, celeberrimo regni Bẽgala portu & Emporio ad fluuij Gãgis oſtia.

Li.12.c.12. *Lib.1.ca.6.*

ACONITVM PARDALIANCHES PRIMVM.

PRæcessit inter Aconitorum genera Pardaliãchis figura, qualẽ Matth. exhibuit, veriſsima, & certiſsima, quamuis falsã ac cõmentitiam eſſe quidã exiſtimarint, ſed mutila, radice tantũ picta cum foliis. Ego integrã nactus à ſeplaſiario Treuorenſi, in cuius horto plantæ aliquot multis iam annis viuũt, & vigent, controuerſiam pertinaciorem de hoc Aconito, quod his oculis conſpexi, iactatam inter Geſnerum ac Matthiolum viros præſtantiſsimos, clariſsimos, doctiſsimos, vt dirimã, Matthiolo fidem ſuam, quæ labare videbatur, aſſerui, & plantam oſtendi, minimè decurtatam, adiectis pauculis quæ totam hiſtoriam reddant locupletiorem, ac illuſtriorem. *Locus.* Naſcitur copioſè in Allobrogibus, haud procul à primario cœnobio Carthuſianorum, in confragoſo & arduo mõte, quem ideo Scalas nominant, vulgò, *les Eſchelles*, ob anguſtos tramites in ſaxo velut gradibus exciſos, per quos

per quos in cacuminis fastigium conscenditur. Primo veris clementioris accessu caulis exit, antequam folia prodeant, vt in petasite officinarum, & Bechio, palmũ altus, opertus candicante lanugine. Foliola quatuor, bina ex aduerso ferè sibi opposita, extant in caule, quorum alterum altero paulò demißius est. Flos densus, ac velut congestus in globum, gracilibus peciolis insidet, caulis verticem ambientibus, ex subluteo pallescens, arrectis in cuiusque flosculi medio complusculis apicibus, subluteis. Diuanescente ac dilapso flore, emergunt folia, hirsuta, ferè quatuor, huc illuc diducta, tenui pediculo subnixa, venosa, supernè virentia, infernè abdicantia, & tomentosa, punctis quamplurimis notata, rotunda ferè margine. Subest radix, nodis articulatim siue geniculatim multis compacta, similis caudæ Scorpionis, prorsus ea specie quam Matthiolus delineauit, ac expreßit. Quo sapore linguã feriat, taceo, non ausus illius mortiferæ venenatæq; herbæ gustum explorare. *Tempus.* *Forma.*

DE GVAYAVAS.

ARBOR cuius fructus est Guayauas, apud Indos & Hispanos celebratißimus est, mediocris magnitudinis, ramis sparsis, folio laurino, flore candido aureæ mali floribus simili, aliquanto tamen maiore, odorato: facilè nascitur quocunque loco seratur, adeòque luxuriat & serpit, vt in terræ vitiorum nomine habeatur, nam plurimorum agrorum gramen quod depasturi essent greges corrumpit nimio vti rubi implexu: fructus nostris malis similis est, eorum magnitudine quæ ab Hispanis *Camuesas* vocantur, viridis initio, & per maturitatem aureus, pulpa interiore alba, interdum etiam rosea: diuisus quatuor concamerationes aut vascula habere conspicitur, in quibus semina reconduntur, mespilorum seminibus similia, durißima, colore fusco, omnino ossea, medullæ & saporis expertia. Fructus edi solet prius dempto cortice, palato gratus est, sanus & facilis concoctionis: viridis in alui profluuiis vtilis est, nam valde adstringit: præmaturus aluum soluit: at medius, hoc est neque immaturus neque præmaturus, si assetur, valentibus & ægris confert, nam ea ratione paratus, sanior est gratiorísque saporis: præstantior autem is est quem domesticæ & cultæ arbores ferunt. Foliorum decocto Indi vtiliter tumentia crura lauant, eodẽ lienis obstructiones tolluntur. Fructus frigidus esse videtur, propterea febricitantibus assatus datur. Vulgaris est per vniuersam Indiam. *Forma.* *Vires.* *Locus.*

BALSAMVM TOLVTANVM.

ADVEHITVR ex Continentis quadam prouincia inter Carthaginem & Nomen Dei sita, Tolu ab Indis appellata, Balsami quidam liquor, maximarum virium, & præstantißimum omnium quæ hactenus ex iis regionibus attulerunt, medicamentum. Arbores è quibus colligitur pumilis Pinis sunt similes, multos ramos quaquauersum spargentes, foliáque Ceratiæ similia obtinentes perpetuò virentia: præferuntur domesticæ & in cultis natæ. Colligunt verò hunc liquorem Indi vulnerato & inciso arborum cortice qui tenuis & tenellus est, suppositísque, & arbori adnexis veluti quibusdam cochlearibus è cera nigra in illis regionibus nata confectis, quæ emanantem è vulneribus liquorem excipiant, quem deinde in alia vascula ad eam rem parata effundũt: id verò feruentißimo sole fieri necesse est, vt liquor facilius emanet, nam noctus ob frigiditatem nihil effluit: erumpit etiam interdum ex ipsis arboris nodis & alis nonnihil liquoris, qui cum exiguus sit, & in solem decidat, perit. Porro apes quæ ceram istam conficiunt, nigræ sunt, eámque in terræ hiatibus & cauernis subterraneis elaborant. Plurimam autem huiusmodi ceram in Hispaniam deferri vidi, *Locus.* *Forma.*

qua ad paranda funalia vtebantur; ſed ob tetrum quem eius fumus ſpirabat odorem vetitus fuit eius vſus, poſtea tamen in medicamenta receptus. Etenim perutilia ex hac fiunt cerata ad mitigandos dolores è quauis cauſa frigida prouenientes: nam tumores reſoluit, & plurima alia commoda præſtat. Ceterũ Balſamæus hic liquor apud Indos maximè celebris eſt, ob inſignes eius facultates, à quibus edocti deinde Hiſpani, cùm miros eius effectus animaduerterent: pro re maximi pretij inde in Hiſpaniam detulerunt, magno illum iſtic redimentes, nec abs re, quandoquidem mihi præſtantius eſſe maioribúſque facultatibus pollere videtur eo qui è noua Hiſpania aduehitur. Colore rubro ad aureum tendente eſt, mediæ inter liquidum & denſum conſiſtentiæ, glutinoſus admodum, & vbicunque reponatur firmiter inhærens, ſapore dulci & grato, nec ſi ſumatur nauſeam mouente quemadmodũ reliqua Balſama, odore excellẽtiſſimo, & limonum fragrantiam quodammodo referente, ſic vt vbicunque reponatur, abſcondi non poſsit, ſed ſuo odore locum gratiorem reddat: etiam pauxillum in vola manus attritum, ſuauiſsimum ſpirat odorem vti Iaſmini ferè. Eius facultates inſignes ſunt, quoniam inciſione elicitur, quemadmodum olim Balſamum in Ægypto, ad eadem omnia ad quæ illud celebrabatur, efficax. Omnia recentia vulnera, curat conſolidat, glutinátque labra, nec materiam purulentam in iis exoriri ſinit: quódque maius eſt, nullum cicatricis veſtigium curatis vulneribus relinquit, ſi eorum labra probè iuncta fuerint, quapropter in faciei vulneribus ſingularis eſt, quandoquidem ea ſine purulentæ materiæ generatione curat, nec veſtigium vllum relinquit. Primùm autem emundandum eſt vulnus ab omni ſpurcitie, & vino eluendum, deinde eius labra probè vnienda, Balſamúmque ſubtepidum illinẽdum, & lineus pannus duplicatus eodem Balſamo intinctus ſuperimponẽdus, atque ita colligandus, vt labra hiare nequeant: poſtmodum victus ratio ſit tenuis, ſecetúrque vena ſi neceſſe ſit: quarto demum die ſoluatur ligatura (niſi ſymptoma aliquod ante ſoluere cogat) & vulnus conſolidatum inuenietur. Quod ſi ſingulis diebus vulnus curare neceſſe ſit, lineum pannum Balſami liquori intinctum ſubinde adponendo glutinabitur: etenim eius facultas eſt prohibere, ne materia in vulnere generetur. Præſertim verò vtile eſt in vulneribus in quibus confracta ſint oſſa, exemptis prius iis quæ ſeparata ſint fragmentis, & reliquis intactis, quoniam Balſami facultas ea expellet, vulnúſque ſenſim conſolidabit. Miræ etiam virtutis eſt in articulorum vulneribus, & neruorum ſectionibus, omnibúſque puncturis, etenim ea curat, atque à contractione liberat, ne partes inutiles fiant & motu priuentur. Altè penetrantia & cuniculoſa vulnera curantur huius Balſami albo vino mixti per ſyringam iniectione, & poſt ternas deinde horas eius eductione: idem fit in vulneribus punctim inflictis, ſemel in die mediocriter calidum iniiciendo. Vtile præterea eſt in contuſionibus, reliquíſque chirurgi operam requirentibus, modò nulla inſignis inflãmatio adſit: ea verò conuenientibus medicamentis ſublata, balſami eſt vſus. In morbis chirurgi operã minimè requirentibus plurimum prodeſt, veluti in aſthmate, hauſtis eius aliquot ex albo vino guttis: capitis dolorẽ è frigida cauſa prognatũ lenit, lineo panno eius liquori intincto, capiti circumligato: & temporibus adpoſitum, omnem defluxionem cohibet, in oculos præſertim, eorúmque dolores leuat, calidum admodum cerebro impoſitum dolorem tollit, roborat, & paralyſi remedio eſt. Vſi ſunt eo nonnulli phthiſici, manè aliquot guttas è manu lambendo, magnúmque ſenſerunt commodum, quoniam pectus egregiè expurgat. Aliquot eius guttæ ex aqua vitæ calida initio rigoris in quartanis, aut tertianis diuturnis & importunis ſumptæ, vtiles ſunt, ſed etiam ante frigus eodem balſamo feruenti oleo rutaceo permixto ceruices inungendæ. Si quis ab orificio vẽtriculi ad vmbilicũ vſque inungatur, ventriculus

Vires. (margin note beside "ſuauiſsimum ſpirat odorem")

triculus roboratur, & dolore liberatur, languens cibi appetentia excitatur, concoctio iuuatur, flatus discutiuntur: at longè maiore efficacia istud molitur, si æquales balsami & olei nardini compositi vel simplicis partes misceantur, & facilius etiam illinitur. Longa experiētia apud Indos probatum est, eos qui Hydropicorum in morem tument, si hoc balsamo æquis partibus cum vnguento aperitiuo mixto ventrem illinant, lienis regionem præsertim, magnum leuamen sentire: quoslibet tumores & œdemata cuiuscunque partis corporis resoluit: omnes dolores à frigida causa promanantes etiam diuturnos tollit emplastri modo applicatum, & continuè delatum donec sponte decidat. Eosdem effectus præbet calidè adpositum, lineóque panno, qui aqua vitæ selectissima & calefacta madeat superimposito, vbi sunt flatus siue in ventre, siue in alia corporis parte, magnæ est etiam efficaciæ in nephritico dolore, si feruēs cum aliis oleis ad eum morbum vtilibus mixtum illinatur: contractorum neruorum dolorem lenit, & si per sūmos æstus illo illinantur & fricentur, eos relaxat: parotides seu scrophulas tum cæcas tum apertas curat. Alias præterea multas facultates obtinet hic mirabilis liquor, quæ me latent, sed quas intelligere potui, vniuerso orbi notas facio, vt adeo præclaro medicamento & tam insignibus viribus prædito (quibúsque lōgè plures & maiores tempus deteget) quilibet vti queat. Donatum se ait Clusius pauxillo simili Balsamo à suo Morgano sub suum è Londino discessum anno 1581.

PLANTARVM ÆGYPTIARVM ET Syriacarum eiconicæ figuræ, & historiæ summa diligentia & cura descriptæ à Leonardo Rauvolf Medecinæ doctore Augustano.

KALI ARABVM PRIMVM GENVS.

PRIMVM genus Kali Arabum ab illis *Usnen*, ab incolis verò regionis, quæ hanc Plantam fert *Schinan*, nominatum: ex cuius cinere Sapo fit, & vitri liquandæ inflandæq; materiæ nitrosa massa: (quam Galli vocant *Soude.*) Hæc Planta surculosa est, multísque veluti ramulis tenuibus venustè dispersa, in summis virgis hinc, illinc, nodulos multos edit, sub quibus folia emergunt angusta, tenuia, acuminata, (quæ forma, & facultate, minori Kali respondent,) infernè candida, supernè cinerea. Hæc non de foliis tantum, sed tota Planta intelligenda.

KALI ARABVM secundum genus.

Forma. ALTERVM genus Kali, multos quoque ramulos ſpargit, & genicula plurima: Radicem habens craſſam, lignoſam, cinerei coloris.

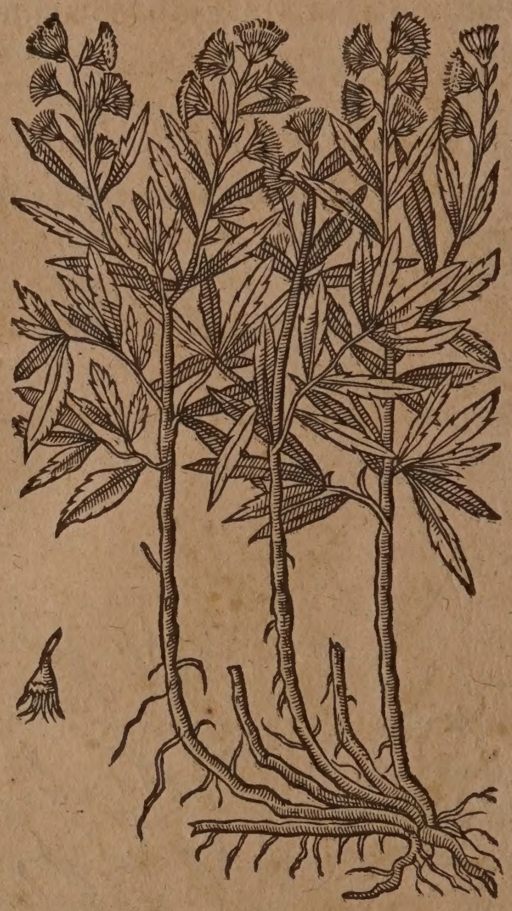
CONYZA SYRIAE.

Locus. CIRCA ciuitatem Tripolin, in Prouincia Syriæ, in multis locis gignitur, creſcítque planta, quam Dioſcorides, Græci & Latini Conyzam nominant. Ex cuius radice cauliculi multi gignuntur ad longitudinem pedis, quorum alij ſeſe erigunt, alij verò, & maior copia, in terram ſe humiliant, & proſternunt: ex quibus poſtea, nouæ radiculæ ſuccreſcunt, quæ rurſum alios caules recentes producunt, vt poſsint tranſponi. Folia huius Plantæ ſunt longa, Oliuæ ſimilia, pinguia, aliquantulum hirſuta. Odoris non exigui, ſuauis tamen, quæ ſicut & flores Conyzæ maioris ſunt ſimiles.

KALI ARABVM secundum genus.

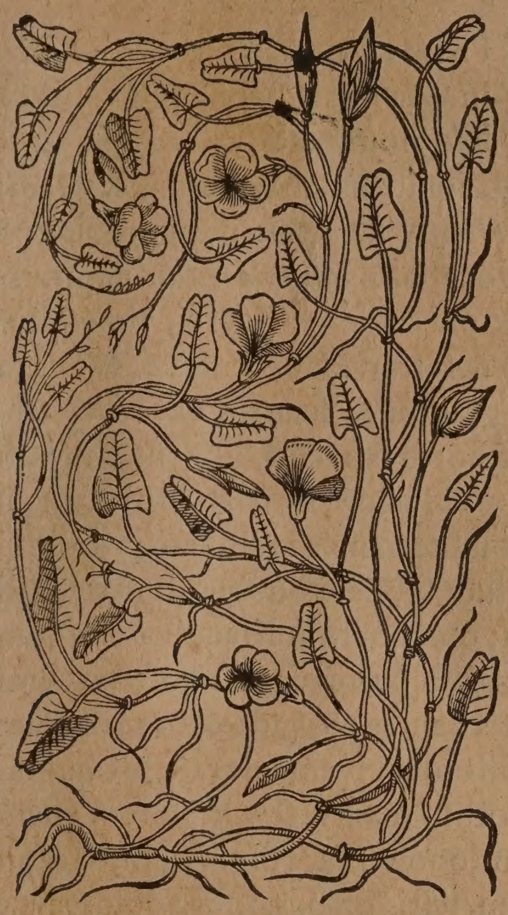
CONYZA SYRIAE.

BRASSICAE MARINAE GENVS.

Nomina. IN Hortis, & locis incultis, & deſertis, prouenit, Braſsicæ marinæ genus, ſeu Soldanellæ, quod ab incolis Meudheudi à Rhaſe, libro ad Almanſorem, Corigiola nominatur, Germani Braſsicam marinam, ſua lingua, in vniuerſum *Mierkoil* appellant. *Locus.* Planta hæc creſcit in arida & ſicca terra, & locis arenoſis, habétque radicem tenuem, huc illúcque per terram diffuſam. *Forma.* Folia eius ſunt oblonga & parua, non vt in vulgari, rotunda, ſed euntibus in latera venis, tanquam virgata, ad pediculum cui inſident, latiora, & quadrata, in ſummo veluti crenata. Flores ex turbinatis capitulis emergunt, qui cum adoleſcunt, in quinque foliola ſeſe expandunt.

BRASSICAE *Marinæ genus.*

FICVS CYPRIA.

FICVS CYPRIA.

EXTRA Ciuitatem Tripolin, conſpiciuntur variæ arbores, & inter alias, multæ à Græcis Sycomori, ab Arabibus verò Mumeitz nominatæ, harū Dioſcor. & Theophraſtus, duo ponunt genera, quorum alterum Ficus Ægyptia dicitur, alterum verò Cypria dicitur, à loco denominatæ, vbi hæ copioſę proueniunt. Huius Cypriæ nempe, quæ & in Syria frequens, arbores ſunt magnæ, proceræ, vt etiam nonnullæ altitudinem Mori candidæ aſſequantur. Cuius folia & iis ſimilia ſunt, niſi quod paulo ſint rotundiora, & in ambitu minimè ſerrata, quater in anno fert fructus ſuos non in caudice ipſo & ramis grādioribus, ſicut Ægyptia, ſed grominibus, ex hiſce naſcentibus. Ficubus ſimiles, minores tamen, Pruni magnitudine, dulcioréſque. Qua de cauſa, cum minus eſui apti, viliores habentur. Inopi tamen plebeculæ venales exponuntur. Amant valles, & loca plana.

Locus. *Genera.* *Forma.*

PLANTA RARA
Plantagini longè ſimilis.

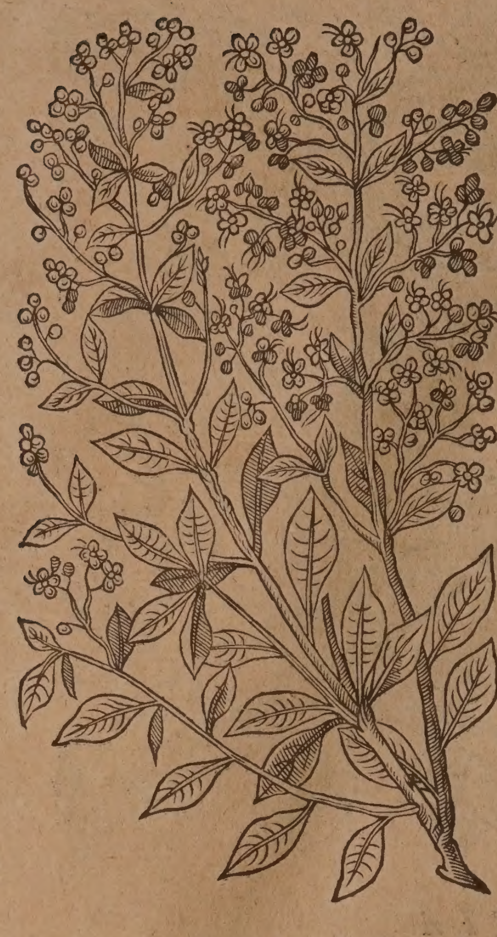

PLANTA *rara Plantagini ſimilis.*

DEſcriptionem Plantę addere nolui, ne ob vires occultas, quas attribuit Dioſc. Veneficis innoteſcat, & in abuſum veniat, quæ non tantum hac præcipua nota, quod eiuſdē primæ ſpeciei folia areſcētia, ad formam vnguiū Milui exanimati, ſeſe cōtrahunt cognoſcenda, ſed & reliquis omnibus, quas attribuit Dioſco. Eam ob cauſam, illam tantam nomine, Græcis characterib⁹ impreſſo, inſcribere volui.

CYPRVS

CYPRVS GRÆCORVM.

VIDIMVS quoque arborem noſtræ in Germania *Beynholtz* ſeu *Mundholtz* nominatæ ſimilem: à Latinis Liguſtrum, ab Arabibus & Mauris *Alcanna* ſeu *Henne*, à Græcis nunc publico & communi vocabulo *Schenna* nominatur. (*Nomina*) Ex Ægypto, & præcipuè ex Cayro, vbi copioſa prouenit, eò defertur. (*Locus.*) Hanc Turci & Mauritani, propter gratum & ſuauem odorẽ Muſcho ſimilem, quẽ flores exhalant, diligenter in vaſis cuſtodiunt, & Hyeme, ne frigore pereant, in cubiculis, & ſubterraneis locis, ſeruant. Flores eius ſunt pallidi, ſubflaui, duobus digitis lõgiores & tenelli, quatuor foliolis paruis conſtant. (*Forma.*) Ramuli flori concolores extant, quibus acuminatis lęuigatis dentes purgant, & in eum vſum, vendunt. Folia tota Hyeme durant, ex quibus, Succo Citriorum madefactis, liquorem eliciũt & recondunt, quo vngues digitorum, & capillos infantium, feſtis diebus, rubro colore, vt etiam equorum iubas & caudas, Turcarũ more, tingunt. (*Vſus.*) Ex radice huius arboris trita, vel vſta, Arabes Spodium parant, cuius Auicenna capite 17. meminit.

PLANTA LACTARIA.

HAVD procul ab Horto quodam, oblata nobis eſt incognita Planta Lacte turgida, cuius flores & folia, deciderant: Alta illa fuit cubitos duos, extrinſecus à ſummo ad radicem vſque ſcabra, nõ quidem tota, ſed hinc inde ſcabrities illa apparet quam pictura oſtendit. (*Forma.*) Sicca & intus concaua, Sambuci modo: coloris è flauo virentis, multos habuit ramulos, recta ſurſum ſe attollentes veluti arundinaceos tubulos, compactos, non geniculis, ſed ſciſſura aliqua manifeſta, ac ſi ſtudio cultello eſſet facta, in interiore parte apparente, quæ ramis grandioribus inſeruntur minores, ſeparatim fuſos, intus Lacteo ſucco plenos, qui ſuccus acrius pungit, quàm Tithymali lac, aut Eſulæ. Ab Tucolis, nomen eius, quamuis ſæpe percuntatus ſim, ſcire non potui. Tandem, vt ex multis ſignis & coniecturis cognoſcere licuit, iudicaui, hanc Plantam eſſe Xabra, & Camarronum Rhaſis, *Tanaghut*, & *Sabeam*, ab Arabibus vocatam, cuius, Rhaſis, ſæpius mentionem fecit. (*Nomina*)

MELANTZANA ARABVM.

VIDIMVS quoque Plantam, Melantzanam, ab Arabibus *Melongena*, seu *Bedengia*, nominatam, trium generum, colore distinctorum, nempè Cinereo, Flauo, & ferè Purpureo. Fructus oblongos, curuos, longæ cucurbitæ similes, procreat, & cuiuscunque generis sunt, inter se forma non discrepant. *Nomina* *Forma.*

MELANTZANA NIGRA.

MELANTZANAE nigræ, duo genera, Mauri vocant *Bathleschain*. Fructus longus, altus, aliàs rotundus, colore nunc atro, nunc subnigro, cortice læui, & procul intuenti, splendido, qui, vt Auerrhoes inquit, salubrior est coctus, quàm crudus. *Forma.*

MELANTZANA,
Arabum Melongena.

MELANTZANA
Nigra.

SECACVL ARABVM, PASTINACA SYRIACA:
Germanis Gerelen, siue Siseris Species.

EXTRA Halepi hortos gignuntur duæ raræ plantæ, quæ quia, in vulgaribus cibis commendantur, inter Hortenses poni, numerarique debent. Harum altera quam Arabes nominant *Secacul*, extra vrbem Halepi, in locis opacis & sub arboribus, & in segetibus, reperitur. *Locus.* Radice læui, fragili & tenera, foris coloris cinerei, & intus albi. Carne lenta, molli, & tenera. Ei crassities, digiti, sesquidigiti longitudo, pro fibris sunt, quædam tubercula, *Forma.*

cula, parua rotunda, inſtar verrucarum, grati, & dulcis ſaporis, qualis eſt noſtræ Paſtinacæ flauæ, cui carne, caule & vmbella valdè ſimilis eſt, ſed floris colore flauo, qui in Paſtinaca noſtra, candidus eſt. Radices, circumferanei ſeplaſiarij, vêre, filo connexas, & aſſeruatas, publicè, multas magnaq; quantitate vendunt, & diſtrahũt.

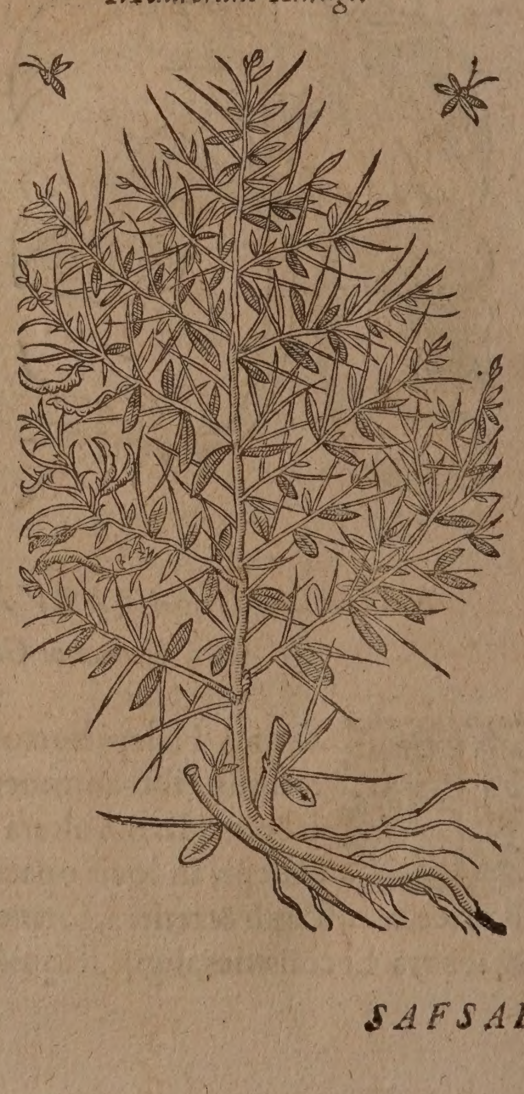
PLANTA SPINOSA, MAVRORVM ALHAGI.

Nomina PLANTA rara Spinoſa, Maurorum, *Alhagi*, *Agul*, & *Algul.* In eius fronde, præcipuè apud Perſas, colligitur Manna, quam illi *Trunſchibin*, Arabes verò *Tereniabin* & *Trungibin* vocant, multis ſpinulis rubris ea *Locus.* liquata manum tractantis, pungentibus. Circa ciuitatem Halepi, Plantæ ſpinoſæ multæ, naſcuntur cubito altiores, ramulis teretibus, & rotundis *Forma.* quamplurimis, multis tenuibus & molliuſculis hinc, inde, ſpinis rigentibus. Spinæ quibus riget Planta hæc, ſunt ſubcinericei coloris quemadmodum & folia, quæ Polygono ſunt ſimillima ſed ſiliquulas habet rubras, quæ & ſemina eiuſdẽ coloris continent; quibus etiam hæc Manna ſcatet. Flore purpureo, ex capitulis paruis & rubris, quibus oriuntur ſiliquulæ, ſcorpiodi, vel Coluteæ Scorpiodes ſimillimæ. Intus eiuſdem coloris ſemina concluduntur. Radix mediocriter longa, fuſca. Folia longiuſcula, Gramini vel potius Polygono ſimilia, cinerei coloris, circa ſpinularum radicem exeunt. Sicut Cuſcuta variis ſeſe implicat plantis, ita hac ſpinam illam fere totam circumuolutam reperi. Temperamento, calida & ſicca, incolæ, *Temper.* decocto horum foliorum, corpus purgaturi vnius manipuli decoctum, in aqua fontana, pauca paratum, bibunt. Manna, quæ his arboribus illabitur, Tiriamiabin à Coſta vocat, cap. 66. & Carduis inſidere, ſcribit.

SECACVL ARABVM,
Paſtinaca Syriaca.

PLANTA SPINOSA,
Maurorum Alhagi.

SAFSAF

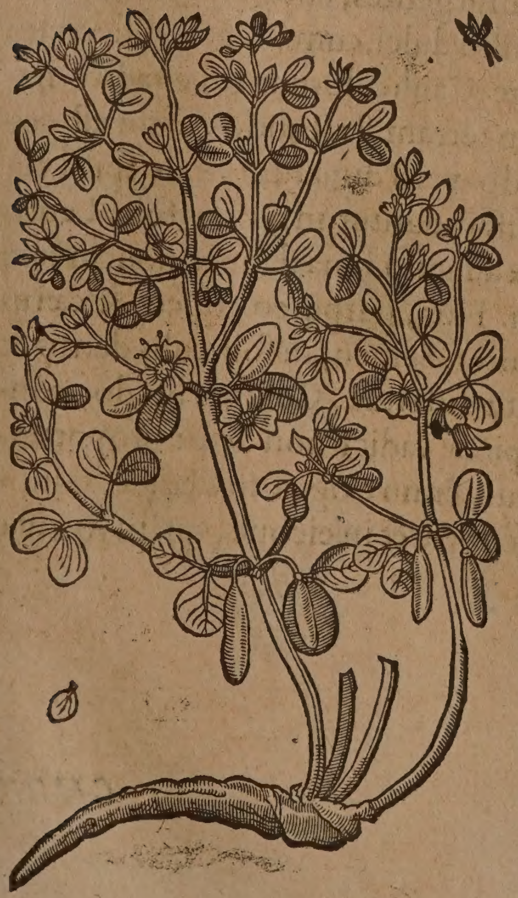
SAFSAF SYRORVM.

HOc rarum genus Salicis, extra ciuitatem Halepi naſcens Incolis Saffaf nominatur. Multæ hæ arbores ibi creſcunt, magnitudine inæquales, ſed trunco, ligno, ramis ſimiles Betulæ, & præſertim virgis, quæ lõgæ, prætenues, flexiles, pallentis, ſubflaui, aut ſublutei ſunt coloris, quibus inſunt folia oleagina, ſupernè virentia, infernè candicantia, Vitias ſimilia, & in caudice, ramisq; grandioribus germina, inſtar Ficus Cypriæ. At non ſunt illa ſine foliis, è quibus in Vere prodeunt, floſculi tenues, molles, & lanuginoſi, populi albi, pallidi, & iucundi odoris. Incolæ hos floſculos, eo quòd nullum ferãt fructum, auellunt & colligunt, aquamq; ex illis igne eliciunt, cordi roborando conuenientiſſimam & valentiſſimam. Has arbores Arabes vocant *Zarneb*, & *Zarnabum*, vt Raſes cap. 353. & Auicenna ca. 749. Serapio verò cap. 26. cõmuni nomine *Zurumbeth*, prout ex eorum ſcriptis cognoſcimus. Arbor hæc non videtur eſſe Ziziphus Cappadocia, quam etiam eodem ferè loco ſub nomine Seiſeſun deſcribo. Siquidem hæc quæ & in Syria frequens, fructifera, illa verò cuius ſuprà mentionẽ facio, ſterilis eſt. Præterea memini me & Ziziphi ſpeciem aliam deſcribere, folio 461. Hœdœporici mei, quam & in finibus Tyri & Sidonis reperi, quæ videtur omnino reſpondere Paliuro Theoph. Ibi, qui præterea quid cupiet plura inueniet.

Forma. *Nomina*

MORGSANI SYRORVM.

PLANTAM hanc raram, Syri Morgſani vocant, aſpectu pulchram, ac elegantem, valde virentem, mediocriter craſſam, & frondoſam, radice longa, minimè ſucculenta, ſed ſicca ligniferæ modo, ex qua cauliculi aliquot erumpunt. Foliis rotundis Cappari ſimilibus, vtrinque binis ſemper, & eodem ortu, vt in Faba. Inter hæc prodeunt flores, intus rubri, extrinſecus albi, quibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, quales Seſami. Plantæ toti ingratus ineſt ſapor odórque grauis, incolæ illa vtuntur lumbricis necandis, & depellendis. Quo autem nomine Veteres illam appellarint, dubitant, imò neſciunt. At ego, ex deſcriptione, & facultate illius ſuſpicor eſſe Ardifrigi Auicennæ, & Andirian Rhaſis.

Forma. *Vſus.*

ANEMONES GENERA.

Forma.

ANEMONES genera, floris rosei, lutei, purpurei varietate, distincta, aspectu pulchra, quæ Arabes Sakaick vocant. Iisdem locis nascuntur genera aliquot Anemones venusta ac insignia, vario floris colore, aliâs rubro, aliâs purpureo, nonnunquam luteo, quæ incolæ communi nomine Sakaick appellant cognomen addentes è floris colore sumptum, Sakaick achmar, Sakaick alfar, Sakaick aserach, id est, Anemone, rubra, purpurea & lutea.

ASTRAGALVS DIOSCORIDIS, vulgo Christiana radix.

Genera.

REPERIVNTVR iis in locis, Astragali genera duo, alterum foliis paruis Hedysari, siue Securidacæ, aut quomodo quidam pronuntiant Securidatæ: alterum, quod descriptioni Dioscoridis omnino respondet, ac ideo mihi verus Astragalus esse videtur. Frutex est exiguus, radice fusca, longa, magnitudine Raphani grandioris ex qua prodeunt cauliculi nigri, ipsa radice duriores, alij in terram inclinantes, alij in altum assurgentes, fastigio, velut in cornua diuiso, gustu dulci, cum mediocri siccitate & adstrictione. Cauliculorum qui è radice nascuntur, & in terram flectuntur, idem est color, longitudo verò digitalis. Ex iis spisi veluti ramuli diffunduntur, in quibus folia Lentis aut Orobi, ex aduerso, bina semper, nouem ferè aut vndecim. Flos, purpureo, fusco & cæruleo, distinguitur. Semen, in folliculis densis & carnosis, flatu distentis, Coluteæ modo, continetur. Depictæ radici non dedit proportionem, quamuis enim exigua sit Planta, minor tamen longè apparet in eicone, quàm in viua.

ASTRAGALVS DIOSC. vulgo Christiana radix.

Forma.

CHON

CHONDRILLAE, ALTERVM GENVS DIOSCORIDIS.

IN Agris cultis, & terræ aggeribus naſcitur ſecundum genus Chondrillæ Dioſcoridis, radice rotunda, ſatis craſſa, læui, nigra, aut fuſca, cum in altum excreuit, forma & craſſitie vnius digiti. Longitudine digitorum quinque, ac interdum octo, tanquam bulboſo, infernè tuberculo, Caſtaneæ ſimili, quod Lacteum ſuccum fundit. Ex ſumma radice, cauliculi ferè tres oriuntur, folia Graminis, longa, tenuia, multa in terram flexa, flos luteus, ac flauus, auriculæ Muris ſimilis, inter illa prodit: florum cuique ſuus eſt pediculus. *Locus. Forma.*

CONDRILLAE ALIVD GENVS DIOSCORIDIS.

NON procul ab iis locis quæ memoraui, in Agris lapidoſis & aridioribus, prouenit alterum genus Chondrillæ Dioſcoridis, ſuperiori, quam deſcripſimus, radice & flore ſimilis. Foliis vero, quæ ſola differentia eſt, latioribus & craſſioribus, colore cinereis, & ferè talibus, qualia nos in Holoſtio Mompelij vidimus. *Locus. Forma.*

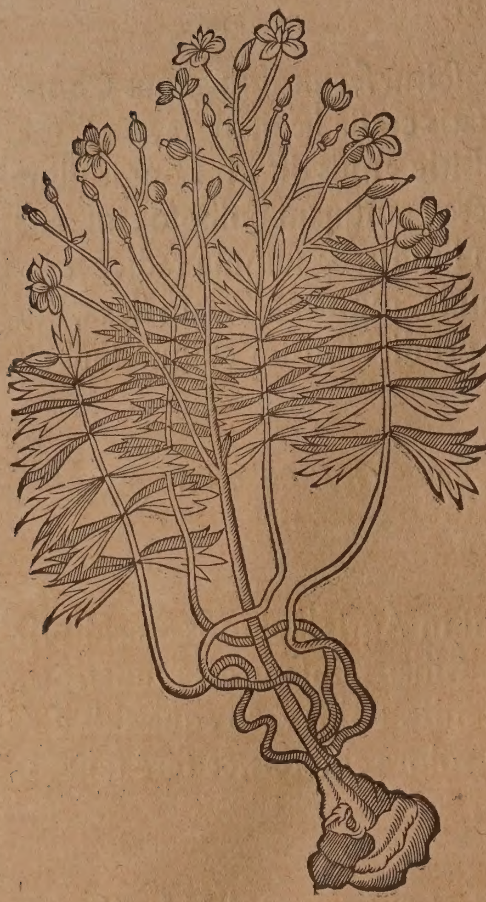
CHONDRILLAE, *alterum genus Dioſcor.*

CHONDRILLAE, *aliud genus Dioſcor.*

CHRYSOGONVM DIOSCORIDIS

Forma.

CHRYSOGONVM Planta rara, inter Segetes, ad cubiti altitudinem consurgit, quam flore, caule, & tuberosa radice, quæ intus rubea, Leontopetalo valde similem comperi, differunt tamen inter se, eo quòd Chrysogoni caulis, exilior & tenuior est, in plures veluti surculos diuisus, à se inuicem separatos, in quorum vertice aureus flos emicat, coronis aptus, formosior, & copiosior, Verbasci quàm in Leontopetalo maiores. Exeunt ex radicis superiore parte, qua è terra prosilit, tres aut quatuor ferè surculi. Plerumque quatuor apparent, nec memini me tres reperisse: fili modo tenues, in quibus folia sunt ex aduerso vtrinque bina, obscurius virentia, humi strata, in summo & extremo, qua parte latiora sunt, Quercus modo dissecta.

LYCOPSIS DIOSCORIDIS.

Locus.

Forma.

IN eodem agro, vidi plantam raram, Cynoglossi genus, & vt arbitror veram Lycopsin Dioscoridis, radice rubra, caule recto, bicubitali. Foliis multis, asperis, duris, Rubi modo, aut Syluestris Cynoglossi scabris, propè radicem in orbem circumiectis & distentis, superiori parte caulis, non sic dispositis, sed hinc inde è caule prodeuntibus, & in summo & vertice acuminatis, surculis paruis, tenuibus, numerosis viginti, aut pluribus, nudis, folioq; nullo vestitis, vt in Echio. In horum summo, flores purpurei micant, exiles, extrinsecus minimè diuisi, intrinsecus verò in sex foliola dispertiti, vt in Syluestri Bethonica.

MAVRO

MAVRORVM RHASVT, ET RVMIGI.

DESCRIPTAE Lycopſidi, vicina fuit planta rara, & nobis incognita, quam Incolæ Rhaſut & Rumigi nominant, odoris exigui, ſed haud quaquam grati. Ramulos habet albicantes, plerunque quatuor, aliquando plures, prope radicem, fili modo, valdè tenues. Folia circiter ſeptem, vel octo, tenuia, mollia, cinerei coloris, ex aduerſo bina, ab vtraque parte ſita & inuicem ſibi obiecta, magnitudine, longitudine, & inciſuris, florenti Filici ſimilia, niſi quòd adnatas habent, ad exortum ſuum, Lacinias duas, velut auriculas quaſdam rotundas, omnino folij principio cohærentes & coniunctas, vt in Saluia minori. Qua parte, folia cauliculo adnexa ſunt, exeunt flores Ariſtolochiæ ſimiles, aliquanto maiores, colore magis fuſco, & longiore pediculo ſubnixi. Radix longa, ſatis profundè demiſſa, guſtu amara, vnde cognoſcimus, eam ſiccare, & nonnihil calfacere. Plantam hanc non incommodè ad Ariſtolochias referri poſſe exiſtimo. *Forma.*

TRAGIVM ALTERVM DIOSCORIDIS,

Secudes & Sucudus Auicennæ.

CIRCA riuulos & aquoſa loca, nõnunquam & in Montoſis, frequẽs naſcitur Tragium alterum Dioſcoridis. *Locus.* Radice longa, tenui, candida, ex qua prodeunt lignoſi tanquam ſurculi graciles, digito non longiores, à quibus conſurgunt folia multa ſimul longa, quæ rurſum multis foliolis à latere vtrinque diſpoſitis cinguntur, Saxifragiæ rubræ, Trichomanis modo, paulò longioribus. *Forma.* Cuiuſmodi in Aſpleno apparent, quæ lanuginoſa, prçſertim minora, quæ inter alia oriuntur. Flores huius Plantç iam primum tum temporis incipiebant apparere, ita vt nondum potuerim illos exactè cognoſcere. Flos violaceus & fuſcus, oui figura ſtipatus, ſui & peculiaris pediculi faſtigio, euehitur. Incolæ hanc plantam Secudes appellant, quo nomine & Arabibus fuit cognita præſertim Auicennæ, cap. 679. qui facultatem illi aſtringentem attribuit, & Dyſentericis vtilem eſſe tradit. *Vſus.* Aliam tamen Plantam ſuprà deſcriptam, Secudes Arabum eſſe, quidam potius exiſtimãt.

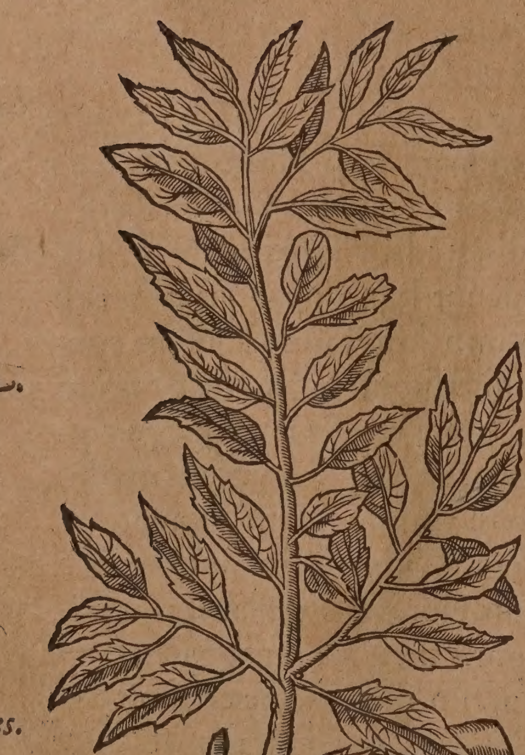
LILIVM ALBVM SYRIACVM.

Forma.

ADIVNGENDAM his Plantis duxi raram Lilij albi ſpeciem, & imaginem, pingendam, quam Pharmacopolæ ciuitatis Halepi, narrant in locis aquoſis prouenire. Caulis, procerus eſt, craſsitie & colore Lilio noſtro ſimilis; ſed latior, præcipuè circa verticem, qua in parte, latitudinem, trium digitorum excedit. Vndique quantum porrigitur emergunt, folia tenuia, longiuſcula, tenella, & quæ facilè decidant. In eius ſummo faſtigio aliquot flores candidi, noſtratibus, ſimiles viſuntur. Hanc Plantam, quidam eſſe volunt Lilium à Theophraſto memoratum, lib. 4. cap. 9. Cæterum de Stratiote aquatico Theophraſti, verba intelligenda ſunt, cuius meminere, Athenæus lib. 14. & Plinius cap. 15. lib. 24.

GARAB MAVRORVM.

Forma.

GARAB Maurorum, rarum & peregrinum Salicis genus, è quo Aphronitrum, Salem Petræ vocant optimum fit igniario puluери parando, quo in bellicis tormentis, pilis excutiendis vtuntur. Appicta Plãta rarum & exoticum genus eſt Salicis. Incolæ apud quos naſcitur, etiam nunc veteri Arabum nomine Garab vocant. Hæ Arbores non multum ſe in altum attollunt, ſed humiliores huc illúcque diffundunt virgas craſsiores, & firmiores, quàm noſtrarum Salicum, ideóque minus vegetas, & ad ligaturas aptas, cortice luteo vtcumque palleſcente, quem & folia habent, quæ ad Palmum longa, duos digitos lata, in ambitu ſerrata. Attriplicis modo duos digitos longis, qua nota ab aliis Salicibus differunt: modicè quod obſeruare potui, ſiccant & adſtringunt folia. De fructibus & floribus, (quorum Auicenna cap. 326. & cap. 686. meminit) quoniam ego, tum temporis nec vidi, nec quicquam aliunde cognoui, nil certi ſcribere poſſum.

Vires.

TRIONON

TRIONVM THEOPHRASTI.

IN agris Planta rara gignitur, ob altitudinem facile spectabilis Sesamo non dissimilis, sed caule longiore & crassiore. Foliis asperioribus circa extremum, in tres partes à se distantes & separatas, fissis, quod in Sesami foliis Salici, longitudine & colore similibus, non conspicitur. Ex imo foliorum, eo quòd certis interuallis prodeunt, emergunt Flores, aspectu pulchri, foris, lutei coloris, cum rubentibus viuulis, intus verò, purpurei ad fuscum vergẽtes, in quorum medio extant parui toruli, quibus post florum lapsum, vascula succedunt in modum siliquarum, longitudine ferè & crassitie digiti, extrinsecus aspera, & in summo acuminata, intrinsecus in quinque veluti loculos diuisa: quibus continetur digestum semen omnino Pisis simile seminibus Maluæ, vel Ibisci, quod pro Abutilo Auicennæ habetur. Planta hæc ab illis, *Lubie Endigi* id est, Indicus Phaseolus vocatur: ni fallor, puto esse Trionum Theophrasti, cuius ille sæpe mentionem facit. *Forma.* *Nomina*

TEREBINTHVS INDICA, *prior Theophrasti.*

IN officina pharmacopolarum, Terebinthi fructus passim venduntur gustu pistaciis simili. Incolæ iis vescuntur vbique, vt nostri Germani Auellanis. Ego cùm manderem, lenẽ salsedinem in iis cum mediocri siccitate, deprehendi. Arabes *Botin*, Persæ *Therbaick*, nominant. Horum duo sunt genera, magnitudine distincta, maiores quidem Arabes, vt differentiam indicent, *Botin quibir*, id est, magnos, minores, *Botin Sougier*, id est, paruos, appellant. Maiores, figura similes sunt nostris Pistaciis, mediocri magnitudine, non tamen sic longi vt Pistachia, sed globosi magis. Minorum ea est magnitudo, vt quæ Pisi habitioris, forma turbinata, vt Cordis, siue Milij Indici, quorum magnus est in Perside, Mesopotamia, & Armenia prouentus. Quæ hos fructus proferunt Terebinthi, vbiuis hîc nascuntur, folio, aliàs longo, vt in Terebintho nostrate, aliàs maiore & rotundiore, quale est Pistaciorum sequentis arboris depictæ, quibus folia sunt sublonga, vt in Terebintho nostrate, non vt in Pistachiis rotunda: ita vt hæ primo intuitu, dignosci hisce possint. *Nomina* *Genera.* *Locus.* *Forma.*

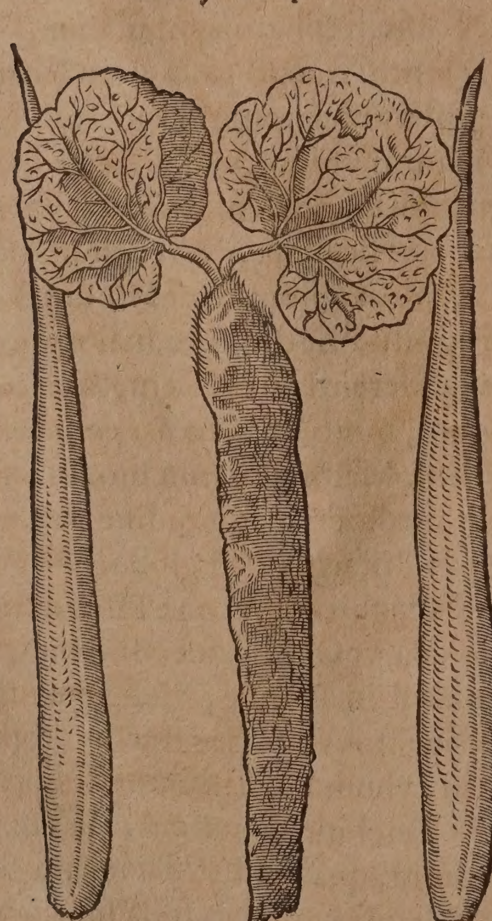
RIBES ARABVM, *cum suis Capreolis.*

Locus. IN editiſsimis locis montis Libani, præter Scortzoneram, luteo flore & Tulipam, ſub flauis Ribes veram, ego quoque reperi, ſed Autumno incommoda Plantis inueſtigandis anni parte, ſine flore, ac ſemine, duobus tantum foliis recenter enatis, aſperis, rotundis, Petaſiti ſimilibus, pediculo quidem breui, ſubnixis, ſed craſsiuſculo : radice ſatis longa, *Forma.* magna, dura, incurua, rugoſa, colore fuſca, ſaporis, odoríſque ingrati. Gaudet humidis & opacis locis. E iunceis huius plantæ Capreolis, extrinſecus ſcabris, & ruuidis, ſupernè virentibus, infernè rubris, quod etiam tradit Serapio. Caulibus fructu & foliorum pediculis, ſuccus acidulus exprimitur, vt ex noſtratis Ribes vua & acinis, quo Rob Arabes parant, viris primariis, ac ditioribus, quod in magno pretio habetur.

TRAGACANTHAE ALTERVM GENVS.

Locus. DIGRESSIS à monte Libano in deſcenſu occurrerunt tria Tragacanthæ genera. *Genera.* Quorum primum, cuius doctiſsimus vir Carolus Cluſius meminit, veræ videtur eſſe ſimillimũ. Alterum illo quidem humi- *Forma.* lius, forma tamen, aſpectu & habitu, haud diſsimile, niſi quòd flores flaueſcunt, ex rotundis & ſubflauis, tanquam vaſculis exeuntes, & per tenues ſurculos, vtrinque impari exortu, ſint diſpoſiti. Tertium eſt altitudine & ſtatura ſimile ſecundo, ramos habet denſos, oblongos colore, fuſco in quorum vertice, capita multa ſubalba viſuntur, qualia ſunt Poterij cũ floribus, purpureis & ſpecioſis.

RIBES ARABVM, *cum ſuis Capreolis.*

TRAGACANTHAE *alterum genus.*

MEDIVM

MEDIVM DIOSCORIDIS, VEL MINDIVM RHASIS.

VLTERIVS progrediendo, in locis obſcuris, vmbroſis & opacis, inter arbuſta, vidimus Medium Dioſcoridis, ſeu Mindium Rhaſis, inſigni proceritate, Violæ Marianæ, Dodonæi, ſimile, foliis Plantaginis minoris, valdè Laciniatis, à ſe inuicem multum ſeparatis, flore lato & amplo, purpureo, nonnihil albicante, foliolis octo recluſum & apertum, cingentibus. Maturum ſemen videre & colligere, non licuit. Hiſtoriæ Dioſcoridis prorſus hæc planta, conuenire videtur. *Locus.* *Forma.*

BACCHARIS DIOSCORIDIS.

PLANTA hæc, quam pro Bacchari Dioſcoridis nos oſtendimūs, fruticoſa eſt, altitudine cubitali, foliis lanuginoſis & albicantibus, Verbaſci modo, eo minoribus, quæ veluti exculta, ſima ſui parte, ſine pediculo, caulem amplectuntur, vt in Nicotiana ſiue Tabaca. Flos in ima parte, & ſummis virgis nitet, purpureus, ſubalbicans, denſus & valde ſtipatus, qualis Elichriſi, vel auriculæ muris, ſeu Piloſellæ Fuchſij. Radicem effodere non potui. Ea ſi Veratro ſimilis eſt, & odorata, vt videtur eſſe, prout ex paucis fibris in illa relictis apparet, veram Dioſcoridis Baccharim eſſe iudicarem. *Forma.*

MEDIVM DIOSCOR. vel Mindium Rhaſis.

BACCHARIS Dioſcoridis.

GINGIDIVM DIOSCORIDIS.

Forma. GINGIDIVM illud nostrati haud absimile est, sed folio fœniculi tenuiore, gustúque amariore, quàm syluestris Pastinacæ nostratis, cui in cacumine vmbella alba, & in medio purpureū quiddam apparet è quibus semen prodit, quod altera parte inter squamulas, quibus, quasi corolla circumdatum, extuberat forma rotunda Coriandri, minori tantum, quo maturescente, tota sese contrahit vmbella, radix parua, candida. Ex his scilicet notis Gingidium Dioscor. esse ego censui.

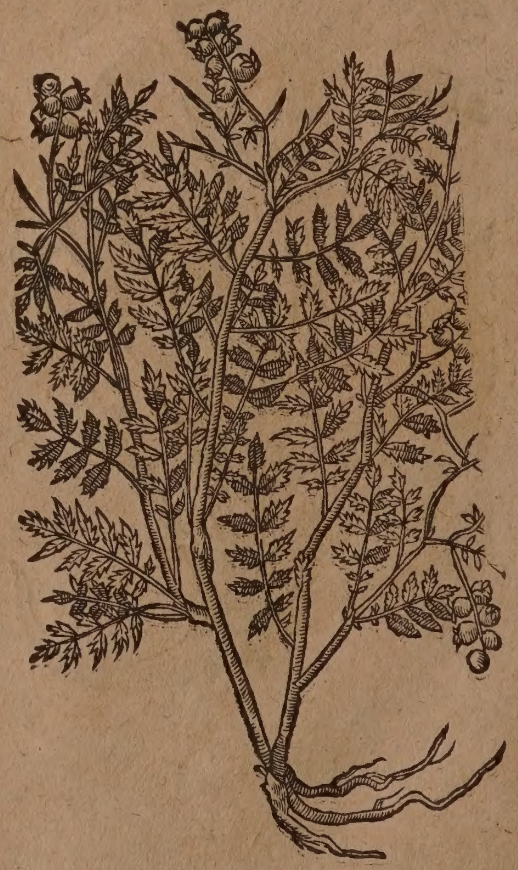
MAVRORVM BELLAN, FORTASSE *Sanguisorba Spinosa.*

Locus. FRVTEX in decliui montis Libani parte nascens, surculis compluribus cubitalibus, foliis tenellis, longiusculis, in pediculis ordine ex aduerso positis, supernis vtcunq; virentibus, infernè cinereis, nostræ *Forma.* Pimpinellæ, Sanguisorbæ similibus, cui hæc Planta, tam forma, quàm viribus, astringente námque & exsiccante, videtur admodum respondere. In summis ramulis eminent spinæ, è quibus aliæ deorsum, aliæ ad latus, quamplurimum autem sursum spectant. Ex iis tempore Veris præsertim eminentioribus, flosculi prodeunt, è viridi pallentes, stellati, quibus succedunt baccæ albicantes, magnitudine Piperis, cum rubore nonnihil conspersæ, racematim cohęrentes, vt in vuis *Nomina* Ribes nostratis, quibus similes sunt. Bellan Incolæ nominant, quidā Hippophaën Dioscor. esse existimant, sed, quod in multis descriptioni non respondet, inter Pimpinellæ, Sanguisorbæ species videtur recensenda.

GINGIDIVM, *Dioscoridis.*

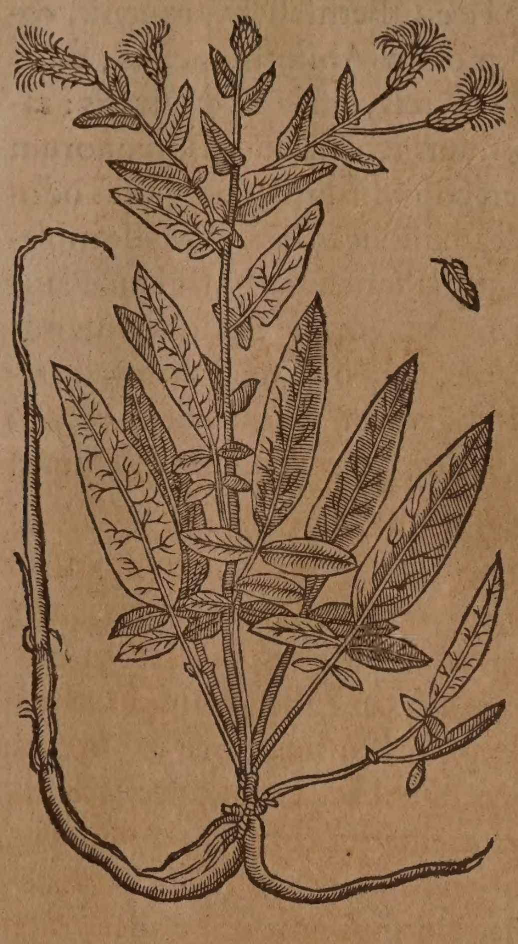

MAVRORVM BELLA *fortasse Sanguisorba spinosa.*

BEHMEN

BEHMEN ABIAD ARABVM, Id est, BEHEN ALBVM.

ELEGANS genus Limonij.

AD radices Libani, vmbroso solo & aquoso, gignitur verũ Behen album Arabũ, quod etiam hodie incolæ, Behmen Abiad vocant, vt Behen rubrum, Behmen Ackmar: ea planta, instante iam Hyeme, ferè interierat, multis ramulis & foliis exsiccatis & arefactis, verùm alio loco, noui ramuli & surculi extiterunt, vt Veris tempore germinare solent. Folia, magna, longa, spissa, qualia Oxylapathi. In horum ima parte, folij Laciniæ quatuor, ex aduerso binæ: at quæ ex caule superiori nascuntur, longitudine cubitali amplectuntur illum sine pediculo, vt in Perfoliata vulgari, & Smyrnio Cretico. In caulis fastigio, surculi prominent, cum foliis minoribus, oblonga, flaua, squamosa capitula sustinentes, è quibus prodit flauus quoque flos. Radix longa, geniculata nullis capillata fibris, serpit instar Glycyrrhizæ, quã æmulatur & forma & crassitie, sed intus alba potius, quàm flaua. Quod autem scribit Auicenna huius Plantæ radices contrahi & corrugari, conspicitur id quidem, in crassis & inueteratis, non in gracilioribus, & nuper enatis.

Locus. *Tempus.* *Forma.*

ELEGANS GENVS LIMONII.

IN opacis & humidis locis nascitur elegans genus Limonij, decem aut duodecim foliis, Aspleno similibus. Radice oblonga, extrinsecus fusca, intus rubra, duobus aut tribus ramulis, inter folia exorientibus, cubitum altis, in quorum vertice multi surculi emicant, cum tribus foliis longis & tenuibus, quæ illos circumdant, flore purpureo aspectu pulcherrimo, flores & surculi siccandi vim habent. Eos mensis apponunt, incolæ pro acetariis, folia tantum.

Locus. *Forma.* *Vires.*

SCHEHA

SCHEHA ARABVM, ABSINTHII GENVS.

Locus. CIRCA Bethlehem prouenit, copiosum Absinthij genus, foliis cinereis, quale est nostratis: ramulis tenellis multis, in quorum vertice, semen copiosissimum est grauis odoris, qui nauseam moueat, etiam valde molestam, gustu acre, salsum, amarum. Hanc Plantam Arabes *Scheha* vocant. Semen huius minutissimum est, semen Zina, lumbricis necandis vtilissima: quamobrem semen contra vermes Mercatores, qui vendunt & emunt, nuncupant.

Forma.

FINIS APPENDICIS.

INDEX APPENDICIS
HISTORIÆ GENERALIS PLANTARVM.

FINIS.

LECTORI.

Nonnulli negligentiæ crimen pertimeſcentes ſub librorum finem Errata ſubiicere dubitant: ego autem aliam ſequutus viam, malo delicta paſſim in his impreſſis admiſſa, Erratis ipſis ad calcem adnexis & repræſentatis, liberè ingenuéque profiteri, quàm hæſitantem, ſuſpenſum, & in erroribus perquirendis ſolicitum tenere Lectorem, vtq; facilius exactiúſque, ſuo loco & tempore, menda quæque emendare & corrigere poſſit. Vale.

ERRATA PRIMAE PARTIS.

Prior numerus paginam, poſterior lineam indicat.

Repone, procul. pag. 30. lin. 4
Gallis. 32.48
corbéſq; ex ea, ac. 35.30
Serbin vocãt, Galliç. 36.9
Cedria itaque. 38.9
ἔχει alterum redundat. ibid. 45
repullulat. 43.32
Boëmis. ibid. 42
κώνυς. 44.2
Boëmia. 45.12
ἡμέραν εἶναι. 47.1
ὅ. ibid. 3
fiſsile rimis. 49.41
ἀρκαδίαν. 50.29
ὅτι bis. ibid. 30
εἶναι. ἴχειν. παχύτερον. ὑψηλότερον εἶναι. ὀλίγα τι μᾶλλον ἧττον λυώδη. πάνυ. ibid. 31.32.33.34.35.36. & 41.
γένους καὶ ἡ. 51.44
καταπλασσόμενος. ibid. 47
καταπατούμενος. τὰ αὐτὰ. & φλοιὸς. ibid. ead. & 49
στροβίλους προσφάτους. στροβίλων. πιτυίδας ἢ καλοῦνται ὁ καρπὸς. καρπὸν. δακρυὸς μετ' ἄνθ. 52.22.26.40.43.45.
frigiditatémque aëreæ. 53.10. & 11.
ἔχει. 54.9
λευκὰς. ibid. 12
compactilibus foliatíſque. 56.20
Vitruuio & Vitruuij, atque ita ſemper. ibidem. 28. & 36.
exſiccat. 58.40
vtpote. ibid. 41
mordere. ibid. 43
ſæpe bis. 59.1. & vlt.
harum rerum petitis, à Cupreſſo. 60.40
plerũque, bis. ibi. 33. & 44
codicibus. 62.46
Terebinthina. ibi pen.
æmula. 63.18
Maſtix. ibid. 41
codices. 64.18
αὐτὴ. 65.5
αὐτῶν. 67.30
συγκολλῆσαι. ibid. 31
ῥίνημα. 68.34
pletique ibid. 40
Colocinthidis. ibid. 42
coërcet. 69.24
ἡ ῥητίνη. ibid. 39
condîta. 73.16
ac bis facta Pix. 75.7
vtrumque. ibid. 37
συνωδιστέραν. ibid. 38
ἡ μίλος. 78.16
σμίλος. ibid. 17
æreus. 79.10
noſtrâs bis. 80.28. & 29
noſtrâs. 81.2
κάταρμα πωροῦ τάχ. ib. 41
ἤ, ter. ibid. 46
vt malagmati. 82.10
ἤ. ibid. 26
πτιλέας ὑγρὸν. ibid. 27
ἐκβλάστησιν. ibid. 31
& iülum. 84.9
πάσχειν. ibid. 37
πολλοῦ τας πᾶν γοῦ εἶναι. 85.2

Scillæ. ibid. 26
κεγλὶς nõ ſiliquata. 86.7
iülos. ibid. 14
Acheronte. ibid. 16
iüli, bis. ibid. 23. & 28
Ruellij. 87. vlt.
Porrò ſemen tum Reſina. 88.43
αἰγείρινον. 89.4
φίλυρα. ibid. 11
φύλλα. 90.39
ἐσθίει. ibid. ead.
Phillyrea cõfudiſſe quã Phillyream, atque ita ſemper. ibid. 43
φίλυρα. ibid. 48
tẽperamẽti. Foliorũ. 91.3
quæ de Phillyrea. ibi. 11
faſciis tiliaceis. ibid. 39
Cineſiam. ibid. 40
iülos. 92.18
bitumine. ibid. 38
pædagog. ibid. 44
baculos. ibid. ead.
σφένδαμνος. 94.21
ῥίζαν. 96.14
quamobrẽ baculũ. 98.9
nec maturus. ibid. pen.
οὐκ ἔχων, ὥσπερ. 100.3
οἷον. ibid. 6
ἂν εἶναι. ibid. 10
Pyri. ibid. 22
ex illo genere. ibid. 26
nucleúſque. 101.4
plantarum. ibid. 38
Laburnum. 104.4
æmula. ibid. 31
ὀλοσχερὲς. 107.12
Labruſca. ibid. 29
quibuſdã canaliculati. 109. vlt.
μάλιστα. 113.14
condîta. 114.44
Canis ortum. 115.16
atque præſt. 116.11
ſegeſtribus. ibid. 23
deceptus, ideſt, ver. ib. 30
ἐν αὐτῷ ἱερώδους (κα. &c. 121.44
abſque interna illa lanugine: hæc. ib. 45 & 46
folia digitis trita. ibi. 47
eiuſdémq; fructũ 122.33
μεταξὺ. ibid. 36
nõ alibi naſcatur. 123.16
haud æquè. ibid. 48
quina in flore folia, ſine parentheſi. 124.35
ῥόδων ter. 126.3.5. & 6
Seri nec pro ſerineæ. 127 lin. 24
Scribit & is. 130.18
herpetas. 142.37
incolæ. 150. vlt.
φιλλιλαῖαν bis. 153.29
geminum. 154.18
Peruuianis. 164.3
ſecundam. ibid. 35
εἶναι. 165.12
Cratægon. ibid. 23
plauſtrorũ axes. 166.19
λεῦσον. ibid. 47
ſpartium. 168.3
anguſtioráque. 169.2
dolentia ſanat. ibid. 47
δεῦρα σίσηπι. 170.11

coqui debet. ibid. 26
ſpartij modo ſtriatos. 171.14
Cientibus. 172.37
Camæſpartium. 175.16
Hiſpanico ſparto. 177.38
flore, ſemine. ibid. 44
ἁλμυρὸν & ἁλὸς. 179.13
naſcens. ibid. 27
maioris, delendũ. 183.41
procumbens. 189.15
ψευδολερ. 197.1
οἴνῳ. 199.17
δάφνη. 203.17
ῥαχίους. 208.40
ſolùm. 222.2
οἴνῳ. 246.14
τιμιώτατον. 253.18
Conuoluuli. ibid. 47
Alarders. 257.43
genus ex his priores plãtas. ibid. 45
δυσνόητον. ibi. ead.
pag. 258. lemmata ita reponenda: primũ, *Philyrea maior Penæ tertia Cluſij, Philyca prima:* alterum, *Philyrea minor Penæ, quarta Cluſij Philyca ſecunda:* tertiũ, *Philyca tertia Dalechãpij.* initio.
cenſet quomodo. 265.31
ἀπὸ τοῦ. 271.12
rotundis. 272.36
denſiores. 274.26
aptiſsimæ. 275.19
Seguſiani. 276.17
αὐτὴν. 279.27
corpori. 282.32
exiguæ, breuéſque ſiliquæ. 283.36. & 37
Miluana. 290.41
quantum. 296.39
ἐσθίεται. 299.48
putridos. 302.24
pyrus. 306.28. & 29. 307. 16. 308. 10. atque ita ſemper.
ἀνθῶν. 313.41
niſi iuuantur. 314.43
perticis. 322.15
Putamen. ibid. 27
μίγνυται. ibid. 37
ſubducendi. 323.22
γόνατος. 341.26
corruptos. 346.21
αὐτὴ. 347.12
zizyphis vtuntur ad tuſſim. 357.38
macie. 362.11
Caryotarum. 364.42
inſignis. ibid. ead.
Caryotæ. 367 pen.
excruciare. 369.2
πολὺν. 372.14
βοιωτίς. ibid. 27
ὅταν. ibid. 28
ἀγρία. ibid. 29
quidem. 373.41
αὐτόπυρον. 375.9
τροφὴν, & ἐνθρύπτειν. ibi. 34
factilia. 385.39
Robus. 395.33
τυρῷ. 400.2
ὄρυζα & ὄρυζον. 407.21

ſcrutarius & improbus. 408.37. & 38
Phœnix folia. 416.18
μᾶλλον. 474.12
ὅλως. 484.14
Aphace. ibid. 35
Chryſitin. 485.31
plantas. ibid. vlt.
Secatur. 489.22
fruticans. 494.14
Palladius. 495.15
diſsolutiones. 496.18
ἐρεβινθώδεις, καὶ οὐκ ἀκανθώδεις. 512.41
φύεται περὶ τὰς. ibid. 42
ſunt folia, quæ. 523.20
prodire. 533. penult.
ὃ προσθετέον. 539.48
qua cauli. 547.34
cornea mẽbrana. 550.21
Aſphodeli. 559.42
diſsecantibus. 637.37
αὐτὴν. 639.26
ferunt. ibid. vlt.
τῆς. 642.28
elicit. 649.11
& muris aranei. 650.4
naſcitur. 653.24
Cratenæ Erucæ folio. 658.43. & 44
cardamine, redundat. pag. 659. lin. 9.
exiliora ibid. 13
poſitu alterno: oxeos. ibid. 21
procumbentibus. ibi 22
Dioſcoridis redundat. 663. penult.
ἀφέψημα. 689.27
vi præditum. 690.10
Germanis. 692.6
amareſcente. 709.29
multorum Chærephilũ, & Matthioli. 711. in lemmate ſecundo.
Siſari. 719.46
rubentem. 721.26
ſubrecta. 726.46
καθαίρειν. 727.45
αὐτὸς. 731.20
ærugine. ibid. 45
Laſerpitium. 732.22
fruſtulis. 733.10
Colembergio. 741.27
eíque illud tutò. 745.18
Pini. ibid. 26
peucedani. 752.15
Gargano. 757.33
παρέμοιον. 762.32
à myriophyllo. 768.46
gonorrhœam. 771.11
Hiſtoria ſtirpiũ. 773.21
ἐπιπόλαιον. 775.38
Pena naſcitur maior. 786.41
nominata. 789.19
nũc tota: vel recta ibi. 21
præfixis. ibid. 23
genuino. 790.13
virus exhalat. ibid. 18
chondrylla, hypochœride. 791.19. & 20
item gladiolus. 793.16
ἔστω καὶ. ibid. 38
quàm illam. 801.18
ſunt bulboſæ. 805.37

alas. 816.45
& multis. 821.1
conſtant. 827.1
aut Delphinium. 866.9
Heliãthes. 869. in lẽm. 2.
Erythrodano. 870.8
στεφανωτικὰς. 877.4
ἡμεροκαλλὲς. ibid. 9
polline. 883.14
Maris nomine. 889.19
Alnagen ſeu. 890.28
Flos. 893.6
ſolo reditu. 899. antep.
Mentham hanc Cattariam. 909.3
odor & vulgari grauior. ibid. 7
μικρότερα. 913.30
roborat. 918 penult.
ab indig. 922.27
lecti pedum. 930.41
δυσπνοῦν. 936. antepen.
ἄπτεσθαι, 940. penult.
λεπτόκαρφος. 949.36
vbi de. ibid. 43
Feldandorn. 963.21
Cneorum. 967. penult.
Ruta Harmala. 973. in lemmate ſecundo.
κολάσαις. 977.6
certiorem. ibid. 34
cum grauit. 979.19
quædam. 983.20
παχύτεροι. 984.17
decliuibus. 985.34
συμπεφυκυῖα. 987.35
Heildebergenſis. 993.6
εἶναι. 995. penult.
ἰσχυρὴν ibid. vlt.
τοῦτο ἢ. 997.26
ſphærulæ. 1001.18
πληγὴν. 1010.7
αὐλητικὸς. 1011.24
ἵππον. ibid. 25
λουλοί. ibid. 31
κέγχρη. ibid. 35
Theophr. 1014. in lẽmate.
φαλὸς. ibid. 21
ἢ πτέρι. 1017.42
κάππαρις. ibid. 43
Tanaceti bis. 1022.11.13
& quod ſcitè Plinius ait aquarum. ibid. 42
albus, Dalechãpij. 1030. in lemmate.
Anemone. Ranunculus phœniceus Nyconij frequens eſt. 1035.31
totum ab. 1037.41
ξυνεστικὸς, 1044.4
fructifera. ibid. 12
Alij Camępeucẽ. 1049.15
quòd βύκας. 1051.452
Petaſites. 1052.4
πορφυροῦν 1059.19
inuiſam equis etiam. 1073. penult.
eſſe volunt. 1075.38
Handacocha. 1077.11
Handacocham & Handacochæ. 1078.11. & 13
βραχὺν. ibid. 23
recentiorum. 1081.19
Vmbilicum. 1091.25
pota. 1095.31

Finis primæ partis.

ERRATA SECVNDAE PARTIS.

Prior numerus paginam, posterior lineam indicat.

χιλιάδα. pag. 1100. lin. 23
occidat. 1103 15
procidente. ibid.19
Calzolario. 1112.16
Saxifraga.ibid. in lēmatibus duobus. & 1113.in lemmate item
Achilleon. 1117.42
Salui. 1119.8
ἐπιτιθεμένης. 1120.14
euidenter. 1123 31
Lithontripon, 1 26.2
Chamæpityn. ibid pen.
confertíque. 1.33 vlt.
Sesamum. 1137.9
Athanasia Leucanthemos Dalechampij. 1147.in lemmate.
Α'μβροσία. ibid.37
alias. 1149.25
Moschatam. ibid.26
ὀπωδαρία, ter. 1153. 36. 40. & 43.
Moschatam. 1159.17
χαμαίδρυψ. 1162.14
Camæcyparissū. 1164.3
longum. 1167.36
proficiendo ibid. 45
Pyrethrum, bis. 1170. in lemmatibus.
deesse. 1171.7
semine. 1172.34
Elleborum. 1186.5
Monspeliensi. 1187.14
Luteam. 1194.19
μυρσίνη. 119:.31
ὅταν. ibid.33
οὐδὲ νόσημα ἐπίδηλον ἐστιν τί ἐπιμένον. 1208.18.& 19
τρίχα. 1211.35
Polytrichum. 1212. 3
πολλὰς. 1222.23
μέλαιναν. 1223.16
πᾶν. 1230.vlt.
siue. 1233.45
fruticat. 1239.35.& sic deinceps.
illita 1241.3
alio. 1242.penult.
dentium. ibid.vlt.
gangrænas. 124 .5
φλεγμαίνουσαν. ibid.16
quia. 1246.24
Quinquefolij. 1251.17
πλανῶνται. ibid.35
πρᾶσον. 1252.45
ἐπλάγχνωμα. 1254.28
phthisim. 1257.17.
collutionibus. ibid.37.
cum. ibid.45
μέσον. 1258.10
fueille. 1260.40
saligna. 1261.17
comitiales. 1267.12
singillatim. 1271.19
feliciter. 1272.10.atque ita semper.
ceu. 128 .39
πῶς. 1282.28
Psycotrophum. ibid.39
lethale. 1283.25
reconduntur. ibid.36
μέλαιναν. 1285.17
τριάρχην. 1287.6
ὁμοίως. ibid.16
Peloponneso. ibid.40
πανάκεια. 1288.24
πάντα. ibid.ead.
τὰ. ibid.ead.
ἐν. ibid.29
exterit. 1290.28
vermiculosus. ibid.29
æmulantur. 1293.3.atque ita deinceps.
ἀνδράχνας. 1299.16
tenesmum. 1302.penult.
Senecionis. 1305.14
αἰθυίης. ibid.43
λευκωνῶν. 1307.4
dicitur. ibid.12.
caballinam. ibid.28
Græcis. ibid.ead.
Arction. ibid.ead.
discriminis. ibid.29
stranguriam. ibid.34
Glycyrrhiza. 1308.40
Leontice. ibid.41
quadantenus. 1310. antepenul.
terrestris. 1311.10
cortice. 1312.34
præditam. 1316.31.atque ita semper.
Persefueille. 1321.3
longis. 1323.12
oxymelite. 1330.3
floret. 1331.12
Viperæ. ibid.23
glutinat. ibid.30
κορύμβα. 1332.vlt.
ictericis. 1333.24
Solanum. 1338.32
Myrteis. 1339. 14
Anagallidem.ibid. pen.
ranæ. 1340.26
pediculo. ibid.27
in canis. 1343.10
nigræ. 1347.41
variè. ibid.43
adstringentes. 1348.3
ἀλωπεκιῶνται. 1349.20.
excipitur. 1351.19
enterocel'en. 1355.24
Terebinthinæ. 1356.35
detergenda. 1357.2
κρημνοὺς. 1363.7
ὁμοιόσχημον. ibid.ead.
γλισχρὸν. ibid. 0
δίσσω. ibid.11
γλισχρὸς. ibid.25
quarum Matthiolus meminit. 1364. 12. & 13.
obseruauit. ibid.30
arrodi.ibid. 31.& 32
Coniza marina Dalechampij. 1366. in lemmate primo.
Tribulus Marinus Dalechampij.1367. in lemmate primo.
angulosas. ibid.22
ἅπαντα. 1370.9
παύσεις. ibid.12
ὁ. ibid.19
φυταλίτειον. ibid.20
σχεδὸν. ibid.22
Prason. 1371.15
arescit. ibid.29
ἑρμῆν. 1372.31
πολυφλοίσβοιο. ibid.32
βαπτόμενον. 1374.18
varésque. 1375.14
colligunt. 1377.32
conficitur. 1378.24
Nitiobrigum. 1381.9
exsuccus. 1382.2
insectis. 1384.20
solitis. 1388.32
Maritima. 1391. in lemmate primo.
subrectis. ibid.19
exsuccæ. 1401.9
arbustiuas. ibid.26
vitro. 1402..36
γιμφύλλων. 1403 7
ἃ καὶ αὐτὰ. ibid.8
πηλούσιος.ἐγὼ. Tosti.ibid. 9.10.& 30.
proxima. 1404.23
γίμφυλλα. ibid.29
arteriis. 1405.2
Nouum accedendi.ibidem 36.& 43.
homonymia. 1406.16
Dulcamaram. 1407.25.
alterum esse redundat. ibid.26.
granorum. 1408.28
Ampelos. 1409.7
ἐφήλιδας κὴ. ibid.13
syluestris. ibid.23.& sic deinceps.
μιανύβων 1405.36.
ἄνω. ἐρυθρότερα. αὐτῆς. ibidem antepen. & pen.
λαβὼν. μεῖζω. οὖς. 1416. 6. 13.& 23.
xerampelino. 1418.27
lugubris. 1421.penult.
Conuoluulum minorem. 1424.12
μαλακόκισσος. ibid.35
inefficáxque. 1428.27
copiosius. ibid.46
ἔκτω. 1440.36
Carduus, bis.ibid.44.& 46.
squamosum. 1441.18
opipara. ibid.41
Hîc. ibid.43
παίδερως. 1443.1
ἄωρα. ibid.25
καλῶσιν. 1452.43
suspicione. 1458.28
Eryngium pusillū. 1461. in lemmate.
pulcherrimo. 1462.22
Leucacantha. 1463.44
Acorna. 1467.45
ære. 1481.8
breuioribus. 1491.16
Cæpacea. 1495.17
mēsibus ferentem. 1525.1
tritus. 1526.6
κρομμύου. 1537.& 1547.3.& 36.
Triorchis serapias, &c.1555. in lemmate primo.
ac humectis. 1564.17
κρομμύῳ. 1592.28
monte à. 1597.22
habent. 1613.antepen.
hoc inuenitur. 1619.34
Ἀνέξυσις κὴ ἄρξιν. 1628.13
Charbech. 1631.45
κρομμύου. 1632.21
constant. 1648.1
è Lio. 1655.In lemmate secundo.
σκαμμώνια. 1661.18
& *σκαμμωνίου*. 20
vel hydromelite tritū. 1671.18
vellitur Autumno.1673. 26.
ἀντιρρίνω. 1678.31
cephalalgiæ. 1679.17
ad ionthos. 1686.11
Chepulorum. 1688.3
ceu. 1694.27
Rhabarbarum, Chagi, Memet.1699. & 1701. in lemmate secundo.
πυρίτιδος. 1707.penult. & 1708.15.
quásque. 1712.3
incognitæ. pretiosissimæ. 1718.29
cedúntque. 1733.40
Armeniæ.ana. 1746.44.
de specie. 1760.5
Gangem fluu. 1768.22.
Ganga. ibid.ead.
Charamandel nascitur. & Brasilio ligno. ibi. 26.
βέλχιον. 1782.18
multò præstātius. 1791.8
diffunditur. 1792.40
τότε, & *φύλλον*. 1795.30.
Sorbi minora. 1796 19
notæ nobis. 1820.4
væneunt. ibid.vlt.
Guayaci. 1824.43
Agnus Scythicus. 1849. in lemmate primo.
Moschouitarum. ibid.31
palmæ. 1850.13
noluimus. 1852.16
vlnis. 1853.17
lignea. 1861.27
Phasiolus. ibi.antepen.
ex Macere fluit. 1862.14
gustu. 1869.35
formam. 1905.10
gangrænis. 1907.6
coniicientes. 1908.24
μάλιστα. 1909.4
Bætica. 1910.19

F I N I S.

INDEX HISTORIÆ
PLANTARVM LOCVPLETISSIMVS,
LATINVS, GRÆCVS, ARABICVS, GALLICVS, ITALICVS, HISPANICVS, GERMANICVS, BELGICVS, BOEMICVS, ANGLICVS:

Quo non arborum modò & fruticum, subfruticum, herbarum, radicum, corticúmque, verùm etiam fructuum, succorum, lacrymarum, oleorum, aliorúmque id genus nomenclaturæ ordine alphabetico diligentissimè recensentur, appositis fideliter suo quoq; loco paginarum arithmeticis numeris: vt nullo labore summa eorũ omnium capita, quæ fusè libris his totis XVIII. explicantur inueniri possit.

INDEX HISTORIÆ PLANTARVM.

Asplenum

B

Cicer

Condex

Cruciata

D

Dentaria

Ficus

herba Rena apud Cesal. e ingotvria

β 4

M

P

Peruinca

Polyneu

Trago

Tricophyllothes 1364.

Vnifolium

FINIS INDICIS LATINI.

INDEX GRÆCVS.

Ἱππό

T

Υ

Φ

X

FINIS INDICIS GRÆCI.

INDEX ARABICVS.

Bache

Kali

FINIS INDICIS ARABICI.

INDEX GALLICVS.

Fouteau

Sanicle.

FIN DE LA TABLE FRANCOISE.

INDEX ITALICVS.

Lauaneſe

FINIS INDICIS ITALICI.

INDEX HISPANICVS.

Pyras

FINIS INDICIS HISPANICI.

INDEX GERMANICVS.

Feldtnege

Mayer

FINIS INDICIS GERMANICI.

INDEX BELGICVS.

Pinap

FINIS INDICIS BELGICI.

INDEX BOEMICVS.

FINIS INDICIS BOEMICI.

INDEX ANGLICVS.

FINIS INDICIS ANGLICI.